

יחזקאל (מ)

א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז
יז יח יט כ כא כב כג כד כה כו כז כח כט ל
לא לב לג לד לה לו לז לח לט מ מא מב מג
מד מה מו מז מח

פרק-א

יחזקאל

[א] וַיְהִי בְּשָׁלְשִׁים שָׁנָה בְּרַב־יָעִי בְּחֻמְשָׁה לַחֹדֶשׁ וַאֲנִי בְּתוֹךְ הַגּוֹלָה עַל נְהַר
כְּבָר וַנִּפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲרָאָה מֵרָאוֹת אֱלֹהִים:

רש"י ויהי בשלשים שנה. סתם הנביא דבריו ולא פי' שמו מי הוא ולא פירש למנין מה מנה לפיכך הפסיקה רוח הקודש את דבריו בשני מקראות הסמוכין לזה ללמד מי הוא הנביא וללמד למנין מה מנה שנאמר בחמשה לחודש היא השנה החמישית וגו' אין אלה דברי הנביא שהרי כבר אמר שבחמשה לחדש היה עומד ועוד שמתחלה אמר נבואתו כל' עצמו ואני בתוך הגולה ואראה מראות אלהים וכן בסוף וארא והנה רוח סערה וגו' ואלו שני מקראות מפסיקין דבריו כאילו אחר מדבר עליו היה דבר א' אל יחזקאל ותהי עליו שם יד ה': ואני בתוך הגולה. כלומר חוץ לארץ ישראל: על נהר כבר. שם הנהר: מראות אלהים. על שם שלא היה רואה באספקלריא מאירה קורא אותה מראות אלהים כעין חלום ולא ממש וכל הנביאים אף הם מתוך אספקלריא שאינה מאירה ראו חוץ ממש רבינו

הוא שנאמר וזכר הנביאי' אדמ' (הושע י"ז) : (כ"ט)

מצודת דוד ויהי בשלשים שנה. בשנת השלשים ביובל האחרון שגלו בו שהרי כאן אמר היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין וכשראה בנבואה בית העתיד נאמר בעשרים וחמש שנים לגלותינו (לקמן מ) והוא היה לגלות יהויכין והנבואה ההיא ראה בשנת היובל שנאמר שם בראש השנה בעשור לחודש איזה הוא שנה שראש השנה שלה הוא בעשור לחדש זהו שנת היובל שהתחלתה ביום הכפורים בעשור לחדש השביעי א"כ הנבואה ההיא שקדמה עשרים שנה היתה בשנת שלשים ליובל העבר (ותלה הנבואה ההיא ביובל לפי שבשנת היובל ההוא מצא חלקיהו הכ"ג ספר התורה בבית ה' בימי יאשיהו כי ב"יח למלכותו מצאה והוא מלך ל"א שנים א"כ נשאר עוד י"ד שנים אחריו מלך יהויקים י"א שנה הרי כ"ה כי הואחזו שמלך לפניו ויהויכין שמלך אחריו לא מלכו שניהם כ"א ששה חדשים ועשרה ימים ולא היה שנה שלימה) א"כ בשנה החמישית לגלות יהויכין נשלמו שלשים שנה ולפי כשמצאו ס"ת היתה הרעשה רבה והשנה ההיא היתה רשומה ומפורסמת ונודעת בין האנשים כי אז נגלה להם אשר החורבן מיועד לבוא לכן תלה בה הנבואה ההיא שראה בה נסיעת השכינה מבית ה' כמלך הרוכב על המרכבה : **ברביעי**. בחדש הרביעי : **ואני**. אז הייתי אני בין אנשי הגולה על נהר כבר : **מראות אלהים**. מראות השכינה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **כבר**. כן שם הנהר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויהי בשלשים שנה, בשמונה עשרה ליאשיה מלך יהודה היה שנת היובל כמ"ש בסדר עולם, ואז מצאו ספר התורה בבית ה' שהיה נגלל בפסוק יולך ה' אותך ואת מלכך, ודבר זה עשה רושם גדול והגיע אז הנבואה ע"י חולדה הנביאה שעתיד הבית ליחרב, ובכ"ו ביובל הוגלה יהויכין, ובשלשים שנה ליובל ראה את המרכבה. וספר שהיה אז **בתוך הגולה על נהר כבר**, ר"ל שלא היה מוכן לנבואה, אם מצד המקום שהיה בח"ל ואם מצד הזמן שהיה בגולה, רק **השמים נפתחו** מעצמם מבלי הכנתו וראה מראות אלהים : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ הַיָּא הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יוֹיָכִין :

כ"ט היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין. נמצינו למדין ששלשים שנה שמנה לתחלת היוזל מנה שהיוזל האחרון התחיל בתחלת י"ח ליאשיהו היא השנה שמאל חלקיהו את הספר (מלכים ב' כ"ז) וכן שנינו בסדר עולם שהיא היתה תחלת היוזל יאשיהו מלך ל"א שנה לא מהן י"ז שעברו כבר נשתיירו י"ד שנה יהויקים מלך י"א שנה הרי עשרים וחמש

ויכנייה בנו לא מלך אלא ג' חדשי' וגלה ושנה שניבא יחזקאל היתה חמישית לגלותו הרי שנת שלשים ציובל וכן מצינו בסוף נבואתו שנתן סימן למנין היוזבל שנאמר ויהי כ"ה שנה לגלותנו זראש השנ' זעשור לחדש (לקמן ז') ואמרו רבותינו איזהו שנה זראש השנה שלה זעשור לחודש הוי אומר ז' שנת היוזבל : (רש"י)

מצודת דוד בחמשה לחדש וגו'. ר"ל בחמשה לחדש האמור היא היתה בשנה החמישית לגלות וגו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בחמשה לחדש, ומפרש מדוע היה המראה בחמשה לחדש, מפני שאז התחילה השנה החמישית לגלות המלך יהויכין, שהוגלה בה' תמוז ונכנס ביום ההוא לשנה החמישית. ולכן, (מלבי"ם באור הענין)

ג היתה היתה דבר יהוה אל יחזקאל בן בוזי הפהו בארץ פשדים על נהר זבד ונתתי עליו שם ז' יהוה :

רש"י היה היה דבר ה'. אמרו רבותינו היה כבר לפי שאין השכינה שורה על נביא בחו"ל לחרץ אלא ע"י ששרתה עליו תחלה בארץ ושנינו זכרייתא דמכילתא זן אדם עמוד על רגלך (לקמן י"ז) הוא היה תחלת הספר אלא שאין מוקדם ומאוחר ויש אומרים זן אדם חוד חידה (לקמן י"ז) הוא תחלת הספר ואומר אני שאותה נבואה נאמר' לו קודם שגלו שהיא ראויה ליאמר לו בארץ שאין מפורש בה גולה והיא נכרת תחלת שליחתו אליהם ויונתן אף הוא כך תירגם מהוי הוי פתגם נבואה מן קדם ה' עם יחזקאל זר בוזי כהנא בארעא דישראל תז תניינות אתמלל עמיה במדינת ארעא כשדאי ויחזקאל גלה עם החרש והמסגר שגלו עם יהויכין : יד ה'. כל לשון יד האמורה בספר זה ובכל לשון נבואה אינה אלא לשון תוקף שהנבואה תוקפת על כרחו כאד' משתגע דייקטרי"א זלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד דבר ה'. הוא הדבור האמור אחר ספור המראה : יד ה'. כח חוק הנבואה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין היה היה, בא אליו דבר ה' לנחם את הגולים שידעו שהשכינה עמהם גם בהיותם בארץ אויביהם, והיה הדבור בארץ כשדים על נהר כבר, שלדעת המפרשים הוא נהר פרת שנמשך מא"י לבבל, כמ"ש חז"ל מטרא במערבא שהדא רבה פרת, והגם שהיה בארץ כשדים היה

מוכן לנבואה מצד הנהר ההוא כמי"ש בכוזרי שנגלה בח"ל במקום מים, ולכן היה עליו שם יד ה' : (מלבי"ם באור הענין)

[ד] וְאַרְאֵה וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת וְנִגְהָ לּוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵיִן הַחֲשָׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ :

רס"י והנה רוח סערה באה מן הצפון. היא מרכבת כסא כבוד השכינה כמה שנאמר בענין ולפי שבאה בחימה להשחית את ישראל לכך נדמית לרוח סערה וענן : באה מן הצפון. חוזרת היתה מארץ כשדים שהיא בצפון שנאמר תחת נבוכדנצר שלא יאמרו הבבליים ביד אומה שפלה מסר את העולם תחת נבוכדנצר זה העם לא היה (ישעיה כ"ג) כך דרשו רבותינו במסכת חגיגה : ונגה לו. לענן סביבו מבחוץ רמז הוא שעתידין ישראל ליגאל מסם : כעין החשמל. השמל מלאך ששמו כך וכעין גוון שלו ראה מתוך האש וכך אמרו רבותינו מעשה בתינוק אחד שהיה דורש במעשה מרכב' והיה מבין בחשמל וילאה אש מחשמל ואכלתו ועוד אמרו כי המלה מורכבת באמרם מאי חשמל א"ר יהודה חיות אש ממלכות במתניתא תנא עתים חשות ועתים ממלכות בשעה שהדבור יולא מפי הקב"ה חשות בשעה שאין הדבור יולא מפי הקב"ה ממלכות כלומ' משבחות ומהללות את השם ויתכן שיהא חשמל שם העין שהוא קרוז לעין האש כי אמר חשמל מתוך האש ואמר כעין חשמל כמראה אש בית לה סביב ממראה מתניו ולמעלה ואמר כמראה השניה וממתניו ולמעלה כמראה זוהר כעין החשמל : (רס"י)

מצודת דוד רוח סערה באה מן הצפון. הוא רמז על מלך בבל והכשדים שהמה מצפון א"י והמה יבואו על א"י בשטף אף : ענן גדול. גם ראה ענן גדול והוא רמז על חשכת הצרות הבאות עליה : ואש מתלקחת. והוא רמז על שריפת בית ה' : ונוגה לו סביב. סביבות הדברים האלה ראה נוגה והארה והוא רמז שאחר כל הצרות יהיו מסובבים באור ישועה : ומתוכה. הדבר שבתוך כל אחת והוא הדבר המסבב ומביא את כל אלה הוא כגוון החשמל הנראה מתוך האש והוא הזך אשר באש המנוקה מן העשן עד שכמעט לא יוכל העין להשיגו כמו שהיא והוא לרמז שבין ההרעה ובין ההטבה לא יבוא במקרה כ"א הכל בגזירת המקום וכנהו בשם חשמל על כי אין להשיגו וגם חשמל היא מלה מורכבת חש מל שראוי לחשות ולשתוק מן המלול והדבור בו כי אין לתארו בשום דמיון

מצודת ציון מתלקחת. מתלהב ובווער כמו ואש מתלקחת בתוך הברד (שמות ט) והוא מלשון לקיחה כי הלהב נלקח ונאחז בדבר הנשרף : **ונוגה.** ענין הארה וזריחה כמו מנוגה נגדו (תהלים יח) : **כעין.** כגוון כמו ועינו כעין הבדולח (במדבר יא) : **ההשמל.** הוא הזך אשר באש המנוקה מן העשן, אף היא מלה מורכבת חש מל וחש הוא ענין שתיקה כמו עת לחשות (קהלת ג) ומל הוא מלשון מלה ודבור : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וארא, כבר ידענו מסוד קדושים שהמרכבה שראה יחזקאל היה בעולם היצירה שהוא עולם המלאכים, והיה המראה ההוא למטה ממחזה המרכבה שראה ישעיה שהיתה בעולם הכסא, כי באשר ישעיה ראה את המלך בעוד שהיתה השכינה במקומה וישראל על אדמתם, אז היתה ההנהגה ע"י ה' בעצמו, וה' בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל משלה, לכן ראה את המלך יושב על כסא רם ונשא, שגם הנהגת המערכת היתה מאתו בבלי אמצעי, וראה שרפים עומדים ממעל לו, שהשרפים עומדים ברום עולם הכסא שהוא למעלה מעולם החיות שראה יחזקאל, כמלך היושב בביתו ושרי מלכותו עומדים לפניו. אבל יחזקאל ראהו בגולה בח"ל, שאז לא ינהיג לעשות דבר מלך שלטון בדרך הפלאיי הנסיי, רק ינהיג ע"פ סדר הטבע והמערכת שהם האופנים, שזה נעשה ע"י מניעי המערכת שהם המלאכים, לכן ראה חיות הקדש והאופנים מתנשאים לעומתם. והנה עולם החיות שהם המלאכים הוא ממוצע בין עולם הכסא אשר למעלה ממנו ובין עולם האופנים שהוא עולם הגלגלים אשר למטה מהם, והם מקבלים כח ושפע מכסא מלכות ה' אשר למעלה וינהיגו בכח זה ויניעו האופנים למטה, לכן יספר תחלה ההשגה שהשיג בהחיות עצמם, ואח"כ יספר איך יניעו וימשיכו את האופנים אשר תחתיהם, ואח"כ יספר איך יקבלו עוז ותעצומות מן הכסא אשר למעלה מהם. וכבר באר בכוזרי (מאמר חמישי) שהנביאים ישיגו את השם בצורות מתחלפות מיוחסות אל הפעולה שיעשה בעת ההיא, בעת שהוא מהעדה מלכין ומהקם מלכין ראה דניאל (דניאל ז') עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתיב, ובעת הנסיעה שנסע בגולה ראהו יחזקאל רוכב במרכבה, כמנהג המלכים בנסעם ממקום למקום שיכינו לו מרכבה לצאת לדרך, והמשיל כמנהג בני אדם שהמרכבה הגשמיית נמשכת מארבע חיות שיניעו את אופני המרכבה שהמלך יושב עליה. וכן ראה יחזקאל את המרכבה שבה נוסע מלך הכבוד בגולה וד' חיות נושאות את המרכבה אל אשר יהיה שם הרוח ללכת, וכבר אמרו חז"ל שישעיה נדמה כבן כרך שראה את המלך ויחזקאל נדמה כבן כפר שראה את המלך, שכן כרך יראהו בהיכלו יושב על כסא מלכותו ומשרתיו עושי רצונו עומדים סביבו, וכן ראהו ישעיה בעיר מלכותו יושב על כסאו ובן הכפר יראהו בעת יסע המלך דרך הכפר ממקום למקום, שיראהו נוסע במרכבה, וישים לבו על המרכבה ועל החיות והאופנים אשר יוליכו את המלך ויספר את אשר ראה. והנה ראה את המרכבה באה מן הצפון, שזה

מורה שאין זה תחלת ביאתו מא"י, שא"י היא דרומית לבבל, רק כבר היה שם עם הגולה שישבו בצפון בתל אביב שהיה בצפון מנהר כבר, וראהו עתה נוסע מצפון לדרום לשוב מבבל אל א"י, אבל ראהו שנוסע על דעת להחריב את ציון ולשרוף את היכלו, כי ראה סביב המרכבה רוח **סערה וענן ואש מתלקחת** שכולם מורים על חורבן והשחתה ושרפה, רק שראה **סביב האש יש נוגה**, שהנוגה הוא מקבל האור ומאיר ואינו שורף שהוא מדת החסד השופע בתוך החשך להאיר את הלילה, **ומתוך הנוגה השיג את החשמל** שהוא מחנה שכינה, שהיא **בתוך האש**, ר"ל שהשרפה הזאת לא יהיה ע"י המערכת רק ע"י ה' לבדו, ושעמו ג"כ הרחמים להאיר את החשך ולהציל את הדבקים בקדושה בנוגה סביב. (וגם אליהו שראה את המרכבה חוץ למקומה בח"ל ראה ג"כ כמראה הזה, רוח גדולה וחזק שהוא הרוח סערה, ואחרי הרוח רעש (שהרעש בא מן הענן), ואחרי הרעש אש שהיא אש מתלקחת, ובכל אלה לא היתה עדיין מחנה שכינה כמ"ש לא ברוח ה' וגוי לא באש ה', ואחרי האש קול דממה דקה שהוא החשמל, חש מענין שתיקה ומל מענין דבור, שזה קול דממה, ר"ל מורכב מן קול ודממה, כמ"ש דממה וקול אשמע, שזה חש מל, והם הדי קליפות הסובבים את האגוז ששלשה מהם קשים ומרים, ואחד היא הרכה הדבוקה אל הפרי שמעורב מן טוב ורע שהיא קליפת נוגה, וזה הדקה שראה אליהו. וכן אמר (ישעיה כ"ט ו') מעם ה' צבאות תפקד ברעם ורעש וקול גדול, סופה וסערה, ולהב אש אוכלה, שהוא הרע שבג' יסודות רוח מיס אש): (מלבי"ם באור הענין)

לה ומתוך דמות ארבע חיות וזה מראיהן דמות אדם להנה:

רס"י ומתוכה. של אות' האש ראיתי כעין חשמל הנראה מתוך האש ולא נודע מהו ומדקש סדרקו בו רבותינו חיות אש ממלכות אינו מיושג על הענין : דמות אדם להנה. יש לתמוה שהרי אף דמות שור ואריה ונשר להנה ונראה צעיני לפי קזה אב לכולם קילס הנביא את המרכבה זו והוא דמות פלרופו של יעקב אבינו : (רס"י)

מצודת דוד ומתוכה. מתוך הנוגה שזכר למעלה ראה דמות ארבע חיות : **וזה מראיהן**. ר"ל זה תואר מראה גופן שהיה להן דמות גוף אדם : (מצודת דוד)

מצודת ציון חיות. ר"ל ממין החי וכת"י בריין : **דמות**. צורות : **להנה**. להן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומתוכה דמות ארבע חיות, כבר הודיעונו הצופים במראות אלהים כי ארבע מחנות מלאכים סובבים את הכסא, וסימנך מרכבו ארגמן, וכבר בארנו כי ישעיה ראה את המלך בבית מלכותו

ושרפים עומדים ממעל לו בעולם הכסא לעשות משלחתם שלא באמצעות האופנים שהוא הטבע והמערכת רק בדרך הפלאיי, אבל יחזקאל ראהו שלא במקומו, וצפה את המרכבה בעולם המלאכים, כי בזמן הגלות לא יעשה דברו על דרך הנס ופלא הנגלה, כי ינהיג ההנהגה לפי סדר הצבא והמערכת שהם האופנים והגלגלים, וכשירצה להנהיג המערכת לפי רצונו בנסים נסתרים יניעה ויוליכה ע"י החיות שהם משרתיו עושי רצונו העומדים למעלה מן האופנים ומוליכים אותם, כדמיון הנוסע במרכבה שינהיג אופני המרכבה באמצעות החיות מוליכי המרכבה, באופן שהחיות שראה יחזקאל הם למטה מן השרפים שראה ישעיה, וכחם למטה מכח השרפים שעושים דבר עליון בלא אמצעי, אבל הם מוליכי מרכבת המלך ולא יעשו רק באמצעות האופנים, וע"כ צייר אותם בדמות חיות שהם למטה במדרגה מהאדם אשר למעלה מהם, ובאשר הנהגה זו להנהיג באמצעות המערכת היא קבועה בעת הגלות שאז שרי האומות מושלים כפי חיוב המערכת, וכח ה' מתלבש בם להטות את ממשלתם והנהגתם כפי רצונו, ובעת ההיא החל ממשלת הארבע מלכיות אשר התעתדו למשול עד עת קץ שתשוב הכסא למקומה ותחזור הממלכה הראשונה ממלכת ה' שיהיה שמו שלם וכסאו שלם להנהיג באמצעות השרפים העומדים סביב הכסא והמלך ישב עליה בהיכלו ובית מלכותו, לכן התלבשה אז ההנהגה בארבע חיות מוליכי המרכבה שיתבאר ענינם אחר זה, שמהם יושפעו שרי האומות כ"א מחיה מיוחדת אשר משם יניקתם וישפיעו על האומה למטה כפי הוראת האופן המתיחס אליו, וכבר בארתי בנבואת זכריה (סימן ב') כי הארבע מלכיות יתיחסו לארבע רוחות השמים, שכל אחד ממשלתו מתגברת ברוח מיוחד, וכל רוח מרוחות העולם מושך כחו ושפעו מאחד מארבע רבעי הגלגל המתיחס אליו שמשם שרשו והצלחתו, והיינו מאופן אחד מארבעה האופנים, וכל אופן חיותו מקושר עם החיה מדי חיות המנהגת אותו, וכן ישפיע השר באמצעות האופן על האומה אשר תחתיו כל ימי זריחת כוכב הצלחתה עד יסוב וירץ הגלגל אל הבור וישקיע ויעלה האופן האחר במקומו. **וזה מראהן דמות אדם להנה** שהגם שקראם בשם חיות כי יש לכל אחד פני אריה ופני שור ופני נשר, בכ"ז אחר שיש לכל אחד גם פני אדם לא נוכל לקרותו בשם מצד פניו רק מצד דמותו הכולל, שדמות החיה משונה מדמות האדם ותבניתו, כי הולכת היא על ארבע ופניה למטה ואין לה שכל, והם היו דמות ותבנית גופם כאדם, ניצב הקומה על שתי רגלים ושתי ידים למו, וכן היו מלאים חכמה ותבונה כאדם, ורק בהפנים נמצא פני חיה לא בבנין הגוף. וע"כ אמר שדמות אדם להנה, והמליצה כי יש להם שכל טוב והילדים האלה ארבעתם נתן ה' חכמה ותבונה בהמה להשכיל את יוצרם ולשבחו ולתת כבוד לשמו: (מלבי"ם באור הענין)

[11](#) **וְאַרְבָּעָה פְּנִים לְאַחַת וְאַרְבַּע כְּנָפִים לְאַחַת לָהֶם:**

רש"י **וְאַרְבָּעָה פְּנִים לְאַחַת. לְאַחַת זֶה לְפָרְאֹף הָאָדָם לְבָדָה הִיוּ אַרְבָּעָה**

פנים וכן לאריה ולנשר ולקור הרי שָׁ עָקְרָהּ לַחַיָּה וְכֵן לְכָל חַיָּה וְחַיָּה
וְאַרְבַּע כַּנְפִים לְכָל אֶחָד מִן הַפְּנִים הַרִי שָׁשִׁים וְאַרְבַּע כַּנְפֵי לַחַיָּה וְהוּא
שְׂתַרְגָּם יוֹנָתָן מֵאַתָּן וְחַמְשֵׁין וְשִׁיתָא גִפְיִן : (רש"י)

מצודת דוד וארבעה פנים לאחת. כי לכל חיה היה לה ד' פרצופים והם
אדם ואריה ושור ונשר א' לכל רוח וכמ"ש בענין ואמר בזה שכ"א היה
כלול מארבע וא"כ לכל החיות בכללה היו ס"ד פנים ולכל אחת מהפנים
היו ארבע כנפים נמצא היה בין כולם רנ"ו כנפים כן ת"י : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וארבעה פנים לאחת, שהגם שלכל אחד היו לו פנים
אחרים בצד שהולך בו לפניו, לזה פני אריה ולזה פני אדם וכו', בכל זה
היה להם בצדיהם ואחוריהם גם יתר השלשה פנים, עד שהיה לכל אחד
ארבעה פנים, והמליצה שהגם שכל אחד יש לו כח מיוחד והנהגה
מובדלת, זה לחסד וזה לשבט וזה לרחמים, בכל זה היה כלול בכל אחד
גם יתר המדות, רק שהפנים שהיו מצד שלפניו הם היו העקר, ר"ל באחד
התגבר מדת החסד והלך לפניו ויתר המדות נכללו בו, ובאחד התגבר כח
הגבורה וכן כולם (כמו שנודע שבכל מדה כלולים גם יתר המדות, גבורה
שבחסד רחמים שבחסד וכדומה), וכן המלכיות שהשפע מהם היו כולם
כלולים בהראש שהתגבר בעת ההיא והלך לפניהם, שגם בעת שמלכה
בבל היו נמצאים גם מלכות פרס ומלכות יון ומלכות רומי, רק שמלכות
בבל הלכה בראש והיתה לראש פינה, וכן קבלו השפע משריהם העליונים
באופן זה, ששר בבל עמד אז בראש ומשך כחו מגבוה על גבוה בראש כולם
ויתר הפנים נכללו בו, וארבע כנפים לאחת להם, כבר בארתי בפ"י ישעיה
(ס"י ו') שצייר את המלאכים בכנפים, אם מצד שהכנפים ישמשו אל
העפיפה, ויצייר שיש להם שתי כנפים לעוף כרגע בכ"מ אשר ישולחו מאת
יוצרים, ואם מצד שהכנף מורה על ההסתר וההעלם, ומצד זה יש להם
עוד שתי כנפים לכסות את גויותיהם, ר"ל שעצמותם נעלם ומסתתר מעין
ההשגה, וישעיה ראה לכל אחד ששה כנפים, בשתים יכסה פניו ובשתים
יכסה רגליו, כי הוא ראה את השרפים שעומדים ברום עולם הכסא, ויש
בהם שני מיני העלמות וסתרים, **א.** ההשפעה אשר יקבלו מאת אשר
עליהם ששם עולם האצילות המסתתר בסתר עליון, וע"ז רמז בשתים
יכסה פניו, שאין להם השגה במהות זה האצילות ושואלים איה מקום
כבודו, **ב.** יעלימו ויכסו את ההשפעה אשר יורידו לאשר תחתיהם, שע"ז
רמז בשתים יכסה רגליו שהגם שישכילו המלאכים המקבלים מהות
השפע כפי מה שהם מקבלים אותה, (שלכן החיות לא יכסו פניהם) בכ"ז
נעלם מהם מהות הכסא כפי מה שהיא בעצמותה, כי העליונים השרפים
יכסו רגליהם בל יראום המקבלים אשר תחתיהם, אולם יחזקאל שראה
את החיות אשר בעולם היצירה, הם לא יכסו פניהם כי יביטו וישיגו
בהשפעה שתורד עליהם כפי מה שהם מקבלים אותה, הגם שעצמותה
כמו שהיא בהמשפיע מכוסה ונעלם, וכן לא יכסו רגליהם כי לא יעלימו
השפעתם מן האופנים שתחתיהם, כמו ששיגו הגויות החומריות השפעת

הנפש המניעה ומחיה אותם, כי גם הם בעלי החומר והנעת הנבדלים היא להם לנפש חיה, רק יש להם שתי כנפים לכסות גויותיהם, כי מהותם כמו שהם בפני עצמם נעלם, כמו שנעלם מהות הנפש כמו שהיא בפני עצמה טרם רדתה בגויה, ואמרו חז"ל מיום שחרב בית המקדש נתמעטו כנפי החיות, כי מאז לא יקבלו וישפיעו בענין הנסיי הנעלם רק ע"י המערכת בענין גלוי ונודע אשר לא יכנף בכנפים וכסוים רבים: (מלבי"ם באור הענין)

11 וְרַגְלֵיהֶם רָגַל יִשְׂרָאֵל וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רַגְלֵי עֵגֶל וְנִצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל:

רס"י רגל ישרה. רגלין כיוון מכוונין זה כנגד זה, ד"א ישרה שאין להם הפיאים ארכובות לכוף את שוקיהם לפי שאין להם ישיבה ולא שכיבה ואין כריכין להיות הפיאים כעין שיס לבהמה קפץ עליון וקפץ תחתון שבהם היא כופפת שוקיה לשכב: רגל עגל. רגל עגול וכן תרגם יונתן רגלין סגלגלין: ונוצ"י. מתוך זהרוריתם דומה כאלו יולאות מהם נלוות כדאמרין במסכת יומא אף היא עשתה נצרכת של זהב וכו' בשע' שהחמ' זורחת נלוות יולאין הימנה וכו': כעין. כמו כמראה: נחושת קלל. מזוקק ומאיר ומנחם חזרו עם קלוי באש (ויקרא ג') : (רס"י)

מצודת דוד רגל ישרה. ר"ל אין בהם פרקים לכוף את שוקיהם לפי שאין להם לא שכיבה ולא ישיבה ואין להם צורך בפרקים: וכף רגליהם. תחתיות רגליהם המה כדמות כף רגל עגל: ונוצצים. הרגלים היו מזהירים וכאלו משליכים ניצוצות כגון נחושת מזוקק המזהיר ביותר וכאלו משליך ניצוצות: (מצודת דוד)

מצודת ציון ישרה. שוה מבלי עקום פרקים: וכף. הוא תחתיות הרגל: ונוצצים. מל' ניצוץ אש: וקלל. מזוקק ומזהיר וכן ומרגלותיו כעין נחושת קלל (דניאל י) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ורגליהם רגל ישרה. הכנפים המעופפים יורו על עת שיגביהו עוף למעלה, שאז יתרוממו גם האופנים עמהם כמ"ש בפסוק י"ט, והרגלים יורו על עת שיעמדו או ילכו על הארץ, שהארץ שתחת החיות היא במקום האופנים, לפ"ז יורו הכנפים על העת שיתרוממו עם האופנים למעלה, והיינו בעת שלא ילכו האופנים כדרך במסבת המערכת רק יתנשאו למעלה מן חיוב המערכת כפי רצון ה', והליכת הרגלים מורה בעת ינהיגו את האופנים כפי הטבע וכפי חיוב המערכת, ורגל ברוחניים מורה על המסובב מהם (כמ"ש במו"נ פרק כ"ח מראשון ופ"ד משלישי) לכן אמר שרגליהם רגל ישרה, ר"ל שבעת ינהיגו כפי חיוב המערכת ילך המסובב מהם בדרך ישרה, ר"ל לפי חיוב הסבות והמסובבים הקבועים

בסדר המערכה מראש הבריאה, ויניעו כפי הסבות הקבועים שלפיהם ילכו מסובביהם, ואין במ פרקים ברגליהם כי הסבות והמסובבים דבוקים זה בזה בלא הפסק. **וכף רגליהם ככף רגל עגל**, והכף שבו עומד על הרצפה ונוגע בארץ, שהוא מה שהם נוגעים בעולם האופנים שלמטה מהם ומניעים אותם, התנועה הזאת היא התנועה הגלגלית שהיא עגולה ככף רגל עגל, ר"ל שהם ישפיעו התנועה הסבוביית הקבועה לכל האופנים ששרשה מן החיות אשר למעלה שהם מניעים את הגלגלים, **ונוצצים כעין נחושת קלל**, הניצוצות שיוצאים מן הרגלים דומים כניצוצות של נחושת קלל, בעולם העשייה שהוא עולם הגלגלים שם דרך הנחש נחש הנחושת שהיא נמצאת שם, כי הוא עולם החומרי והמורכב, רק הניצוצות שיבואו לעולם העשייה מרגלי החיות הם מנחושת הזך ומצוחצח שהוא הנקי והזך מן הנחושת, והיינו שהם יבטלו ברוחניותם כח העכור של הנחש והנחושת, והשפעתם זכה וברה לערך עכירת העולם הזה, ובכ"ז יש בה קצת מזוהמת הנחש. שעץ הדעת טו"ר אשר אכלו בעטיו של נחש נמצא קצת גם בעולם היצירה בהשפעה אשר תרד משם אל התחתונים כנודע, ולפי דברי חז"ל במדרש, שם קלל מורה על השרפה, שיען שהיה ענינם אז להחריב את הבהמ"ק ולשרפו, ראה הניצוצות שהושפעה אז מהם שהיו ניצוצי אש מכח הנחש ששלטה אז להטיל ארס ואש אוכלת בקדש (מלבי"ם באור הענין)

[ח] (וידו) וידי אדם מתחת כנפיהם על ארבעת רבועיהם ופניהם וכנפיהם לארבעתם :

רפ"י וידי אדם מתחת כנפיה'. כתרגומו למחתי זהו גומרין לאשא וגו' וכן אנו מולאים בספר זה וישלח הכרוב את ידו אל האש אשר זינות לכרובים וישא ויתן אל מפני לבוש הכרובים וכן אחריו ויראו לכרובים תזנית יד אדם וגו' (לקמן י') ידי אדם חותות את האש ונותנות לכרוב והכרוב לשליח כדי שיצטננו הגחלים מיד אל יד להקל הפורעניות מעל ישראל : על ארבעת רבועיהם. לארבעה רוחות העולם שהרי יש להם פנים וכנפים לכל רוח : ופניהם וכנפיהם לארבעתם. כתרגומו קוה לארבעתן : (רפ"י)

מצודת דוד וידי אדם. ידים כידי אדם היה להם מתחת כנפיהם כן היה בכל ארבעת צדדיהם : **ופניהם**. הפנים והכנפים שהיה להן היו שוים לארבעת החיות זה כזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **רבעיהם**. ת"י סטריהון והוא מלשון רבע כי כל צד הוא רבע כי ארבע צדדים יש : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וידי אדם מתחת כנפיהם, באשר אמר שרגליהם הם

כרגלי חיות שהכף עגול לא כרגלי אדם, אמר שידיהם אינם כחיות רק כידי אדם, וגם שנדמו לאדם שלו שתי ידיים ושתי רגלים ולא כחיה אשר לה ארבע רגלים ואין לה ידיים, והידיים היו תחת כנפיהם, עד שלא יתגלו הידיים רק בעת שיגביהו כנפיהם למעלה ובעת שהכנפים שוכבות על הגוף הידיים מכוסות, והמליצה בזה, שבעת ילכו ברגליהם ולא יעופו, שזה מורה שינהיגו המערכת לפי סדרה הטבעי לפי הסבות הקבועות, אז הידיים מכוסות ולא נראה למו ידי אדם רק רגלי חיה, כי אז פעולותיהם מוכרחות כפעולות החיות שאין להם בחירה לשנות פעולתם, אבל בעת יגביהו כנפיהם לעוף, דהיינו בעת ישנו את המערכת (כנ"ל פסוק הקודם), שאז ינהיגו כפי רצון ה' וצווי הבחיריית, אז פעולותיהם פעולת אדם הבוחר ובלתי מוכרח במעשיו, וזה יהיה בעת יעשו ישראל תשובה שאז תשונה המערכת ואז יתראו ידי אדם, ואמרו חז"ל ידי אדם מתחת כנפיהם לקבל בעלי תשובה, **על ארבעת רבעיהם**, שכמו שהכנפים המעופפים היו קבועים בכל ארבעה צדדי החיה אצל כל פנים שבצד ההוא לעוף בהם לכל צד, כן היו הידיים קבועים בכל ארבעה צדדים, והמליצה שבכל צד שנשאו כנף להתנשא על סדרי המערכה בין לחסד בין לדין בין לרחמים היו פעולותיהם בבחירה ורצון, בלתי מוכרחים לפי המערכה רק לפי רצון ה' וחפצו לפעול במדה ההיא, ועז"א **ופניהם וכנפיהם לארבעתם** שהכנפים היו עם פניהם, שלכל פנים היו כנפים בפ"ע, (לבל נטעה שמה שאמר וארבע כנפים לאחת להם היינו לכל חיה, מפרש שכן היה לכל פנים), וממילא כמספר הכנפים היו הידיים וזה כדעת הרד"ק שהיו שתי ידיים לכל כנף, ודעת הרמב"ם שהיו רק שתי ידיים לכל חיה כמו שלא היה לה רק שתי רגלים, ופ"י וידי אדם תחת כנפיהם למטה ממקום שהכנפים קבועים אצל הפנים היו קבועים שתי ידיים בגוף החיה, ושתי ידיים אלה היו על ארבעת רבעיהם, היינו לכל ארבעה הפנים יחד היה להם רק שתי ידיים, כי במקום דיבוק הידיים ומשם למטה היו גוף אחד, ורק למעלה מהידיים היו פרודות לארבעה ראשים, ולדעה זו מה שכתוב ופניהם וכנפיהם לארבעתם ר"ל שנגד זה למעלה מהידיים היו ד' פנים עם כנפיהם לכל פנים ופנים:

[ט] חִבְרַת אִשָּׁה אֶל אַחֻתָּהּ פְּנֵיהֶם לֹא יִסְבּוּ בְּלִקְתָּן אִישׁ אֶל עֵבֶר פָּנָיו יִלְכוּ :

רפ"י חוברת אשה אל אחותה כנפיהם. כנפה של זו פרושה לכל כנפה של זו לכאן וכן לכאן עד שחוצרות ומגיעות זו לזו וכך הם מכסות פניהם שהכנפים פרושות למעלה מן הפנים : לא יסבו בלכתן. אם רואות ללכת לאיזה רוח שיראו אין לריכות להסב פניהם שהרי יש להם פנים לכל דל לפיכך איש אל עבר פניו ילכו לכל פניו של אותה רוח שהם רואים ללכת ילכו :

מצודת דוד **חוברות וגו'.** כנפיהם היו מחוברות ונוגעות אחת אל אחת לכסות בהם הפנים וכאשר יאמר למטה בענין : **ולא יסבו בלכתן.** כשירצו לשנות דרכם מעבר אל עבר לא יסבו מצד אל צד לפי שכ"א מהם ילכו אל עבר מול פניו כי יש להם פנים לכל רוח ובכל עבר שילכו הנה ילכו מול פניהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חוברות.** ר"ל נוגעות : **אשה אל אחותה.** כן יאמר בדברים השווים וכן ופניהם איש אל אחיו (שמות כה) : **יסבו.** מלשון סבוב והפנה **עבר.** צד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **חברת אשה אל אחותה כנפיהם,** ר"ל הכנפים היו מחוברים, שראשי קצה הכנפים המחוברים אל הגוף נגעו זה בזה, ר"ל באשר מספר הזוגות שהיו בהכנפים היה כדי להורות שאין בהם האחדות כמו שיש לבוראם, בשהם נבראים ומשכילים אי"ע ואת עלתם, והגם שלא היה בהם האחדות יש בהם החבור כי הם שכליים מופשטים מחומר והשכלתם פתאומית מחוברת בלתי מופסקת ע"י זמן ההשכלה או המקום. **לא יסבו בלכתן איש אל עבר פניו ילכו,** ע"י שהיה כנפים לכל פנים לא היו צריכים להסב פניהם גם בעת העפיפה כי היו מעופפים בשתי כנפים אשר בפנים ההוא שילכו לצד ההוא, והמליצה בזה יתבאר בפסוק י"ב : (מלבי"ם באור הענין)

יז ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתם ופני נשר

מצודת דוד **ודמות פניהם.** מראה פני החיות אחת היה פני אדם והיה כלול מארבע וכן כולם (ובפני אדם ראה מול עבר פניו) : **אל הימין.** בעבר הימין של פני האדם : **לארבעתן.** כן היה בכל ארבעת החיות : **מהשמאל.** בעבר השמאלי של פני האדם : **לארבעתן.** כן היה בכל ארבעת החיות : **ופני נשר לארבעתן.** בכל ארבעת החיות היה פני נשר והוא היה מאחורי פני האדם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ודמות פניהם פני אדם ופני אריה,** לפניו היה לו פני אדם, ולימין הפנים ההוא היה פני אריה, ולשמאלו פני שור, ומאחוריו היה פני נשר, ולא אמר פני אדם לארבעתם כמ"ש בכ"א מהם, שכבר אמר (בפסוק ה') דמות אדם להנה שידענו שהיה פני אדם לכל אחד ואחד. וכבר בארו חכמי חרשים כי מדת החסד משמש לימין, ומדת הפחד משמאל, ותפארת אדם באמצע ממוזג בין דין וחסד שהוא מדת הרחמים, ואשת חיל בירכתי הבית לאחורי המשכן כנשר על גוזליה תרחף מדת מלכות המקבלת ומשפעת למטה. ובהתפוצץ האור על מלאכיו בעולם היצירה יתראה הימין בצורת אריה, להורות שהחסד יתגבר כארי בכח גדול מאד.

(ושם ע"ב שהוא שם החסד בשלש אותיותיו הם רי"ו כמספר אריה וגבורה) והאריה הטורף המושך כחו למטה מזה הצד יחלש ויכנע מפני האריה שבקדושה, והשמאל יתראה בצורת שור, (ושם הראשון משם של מ"ב שהוא חסד שבגבורה עולה כמספר שור) למען לא תצא מדת הדין ביד חזקה ובארס שורף, ובהפך רב תבואות בכח שור, ומוריד גבורות גשמים שיורדים בגבורה כמ"ש חז"ל, והמושך כחו למטה ע"י השר שלו לא יוכל להזיק מפני שאין ארס בשרשו במדת הפחד, ובאמצע אמת ליעקב המכריע בין הצדדים פניו פני אדם ומדתו רחמים, ומאחוריו פני נשר שטבעו להגביה עוף, כן מדה זו תגביה עוף לקבל וכנשר תעיר קינה להשפיע על גוזליה, והנה ארבעה שרי מלכויות קבלו כחם מפני המרכבה, בבל קבל כחו מפני אריה, שכן בבל ואשור שהיו מלכות משותפת נדמו לאריה, עלה אריה מסבכו, ודניאל חזה קדמיתא כאריה, וה' התלבש שם בצורה ההיא להציל את בניו כמ"ש אחרי ה' ילכו כאריה ישאג כמ"ש בפ"י שם, ומדי ופרס היו כתפארת אדם והם הטיבו לישראל ונתנו רשות לבנות בהמ"ק, ושר יון קבל מפני שור מהשמאל, ואמרו כתבו לכם על קרן השור וכו', והגם ששרשם ממדת הדין הקשה לא יכלו לשרוף את בהמ"ק כי אין ארס שורף בשרשם למעלה. ורומי היא החיה הרביעית אשר יאריכו ימים כנשר אשר יחדש נעוריו עשר פעמים שכן ראה דניאל קרנין עשר לה, ודגל רומי היה צורת נשר, וה' שם כנשר יעיר קנו. וראה יחזקאל שכל א' מהחיות י"ל ארבעה פנים, כי תמיד נמצאים ד' מלכויות כ"א ברוח א' מרוחות העולם רק שמלכות אחת גוברת על כולם והיא הולכת ראשונה וכולם הולכים אחריה, שתחלה גברה החיה שבימין וכן כולם, כנ"ל : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וּפְנִיָּהֶם וְכַנְפֵיהֶם פְּרֻדוֹת מְלֻמְעָלָה לְאִישׁ שְׁתֵּימָּה חֲבֵרוֹת אִישׁ וּשְׁתֵּימָּה מִכְסוֹת אֵת גְּוִילֵיהֶנָּה :

רפ"י ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה. אלמלא שראיתי טעם זקף גדול נקוד על פניהם לא הייתי יודע לפרשו אל הצל הניקוד למדני להבדילם זו מזו ולהעמיד תיבת פניהם בפני עצמה וכן פירושו פניהם להם וכנפיהם היו פרודות למעלה מפניה' ומכסות אותם כיצד לאיש שתיים חוצרות איש לכל פנים ופנים שתיים כנפיהם חוצרות לכל אחת כנף חיה זו פרוקה לכל כנף חיה זו ושל זו לכל זו והפנים שזינתים מכוסים בהם ודוגמת לשון מקרא זה יש עוד בפרקה זו וגביהם וגובה להם ויראה להם תיבת וגביהם עומדת בעצמה : ושתיים מכסות. וז' כנפים הנותרות מכסות את גויותיהנה :

מצודת דוד ופניהם. ר"ל מפני החיות הנה היו עם כנפיהם פרושות ממעל

להם להיות מכוסות בהם : **לאיש**. לכל פנים היה ב' כנפים חוברות ונוגעות איש אל אחיו לכסות בהם הפנים : **ושתיים**. ושתי כנפים היו מכסות את גופתן : (מצודת דוד)

מצודת ציון וכנפיהם. באה הוי"ו במקום עם וכן ויוסף היה במצרים (שם א) ורי"ל עם יוסף שהיה במצרים : **פרודות**. ענין פרישה כמו מפוזר ומפורד (אסתר ג) : **גויתהנה**. גופיהן כמו גוית שאול (ש"א ל"א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה, הגם שלמטה היתה כל חיה גוף אחד דבוק בלי פירוד, למעלה במקום הפנים, ובכנפים הדבוקים מאחורי כל פנים, היו פרודות לארבעה ראשים, ולמטה ממקום הכנפים נתחברו והיו גוף אחד. והמליצה שהגם שבכל חיה גברה מדה מיוחדת שזאת עקר הפנים שלה, למשל בצד ימין היה העקר פני אריה שהלך בראש, בכ"ז נכרו גם שאר השלשה ראשים כ"א בפ"ע, שהגם שפועל מצד החסד, והגבורה והרחמים שבחסד נמשכים אחריו, בכ"ז ניכר כ"א בכחו בפ"ע, ופני אריה פועלים החסד בכח החסד ופני שור פועלים חסד בכח הגבורה וכן כולם. וכן השרים שלמעלה והמלכיות למטה, גם בעת מלך מלך אחד בכפה נכרו גם יתר הראשים בפ"ע, למשל עת משלה בבל היו גם מדי ופרס מלכות בפ"ע ויון בפ"ע ורומי בפ"ע רק שבבל הלך בראש בהנהגה, **לאיש שתיים חוברות איש**, עתה יספר למה היו הד' כנפים, שלכל איש מן החיות היו שתי כנפים לעפיפה, והם היו מחוברים זל"ז בצד שקבועים בגוף (כמ"ש למעלה חוברות אשה אל אחותה כנפיהם), ושתיים שלא היו מחוברות בשרשם זל"ז היו **מכסות את גויתהנה**, שהכנפים שהיו לכסות היו בלתי מחוברות רק כ"א היה שרשו בפ"ע וכסו את הגוף מראש ועד סוף מכל הצדדים. והכונה שהגם ששתי הכנפים המעופפות מחוברות בשרש אחד כי תעופנה לתכלית אחד בפקודת יוצרם, בכ"ז השתים שנעשו לכסות ולהעלים את ענינם היו מורים שני ענינים מחולקים, **א**. ההעלם וההסתר שיש בענינם ועצמותם ששכל הקשור בחומר לא ישיג שכל מופשט מחומר, **ב**. ההעלם שישאל האור השופע עליהם מהעילה הראשונה אשר עליהם, שכ"ז טמיר וגניז (מלבי"ם באור הענין)

יב וְאִישׁ אֶל עֶבֶר פָּנָיו יִלְכוּ אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה שְׁמָהּ הָרוּחַ לְלַכֵּת יִלְכוּ לֹא יִסְבּוּ בְּלִכְתָּן :

רפ"י כֹּל חָזַר יִהְיֶה שְׁמָהּ הָרוּחַ. הַרְלוֹן לִלְכַת : (רפ"י)

מצודת דוד ואיש. כל חיה מהחיות ילכו אל מול עבר פניו רצה לומר בכל רוח שהלכו היה מול עבר הפנים כי היה להם פנים בכל רוח : **אל אשר יהיה וגו'**. אל המקום אשר יהיה הרצון ללכת הלכו כן ולא יסבו להפנות

מצד אל צד בעת לכתן : (מצודת דוד)

מצודת ציון הרוח. ענין רצון כמו הנני נותן בו רוח (ישעיה לז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואיש אל עבר פניו ילכו, ומפרש לבל נטעה שילכו כפי בחירתם, כי רק אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו, שהוא הרוח העליון השופע עליהם, שכמו שרוח החיה באופנים כן רוח היוצר בהחיות, וכפי שירצה הרוח העליון שילכו כן ילכו לא יסבו בלכתם, אחר שי"ל פנים לכל צד, וכבר אמר למעלה (פסוק ט') שלא יסבו בלכתם, אך שם דבר מהכנפים שהכנפים לא יצטרכו להסב כדרך העוף שיצטרך להסב הכנפים אל הרוח שירצה ללכת, כי י"ל כנפים לכל עבר ופה ידבר מהפנים. פה ישמיענו שלא יסבו בלכתם על הארץ, שזה בעת יניעו האופנים כפי סדר המערכת, שיניעו אותם כפי רוח יוצרם בכל צד שיצטרך, ולא יסבו אחור מהרצון העליון כי פניהם מועדים לכל צד וכולם עושים באימה וביראה רצון קונם, ושם למדנו כי גם בעת יעופו בכנפיהם ויגביהו את המערכה למעלה מן הסדר הטבעי (כמ"ש בפסוק ז') בהבדל בין ההילוך ברגל ובין העפיה) ג"כ לא יסבו בלכתם, וכנפיהם נכונים אל מעשה הנס והפלא אשר יצום אלוה בלא עיכוב. ובנמשל משרי המלכיות (שלתכלית זה הראהו את המראה), ר"ל שכ"א מן המלכויות י"ל פנים מיוחדים ללכת ולהתהלך בארץ לכל רוח מרוחות העולם כפי הרצון האלהי. ולא יסבו בין בלכתם בעת שלום, בין בעופם בעת מלחמה, להרעיש ממלכות ולבטל סדרי הנהגתם לא יסבו בלכתם. וגם הם ענינם מכוסה כי לב מלכים ביד ה' ומאתו מצעדיהם כוננו אל התכלית הנעלם אשר ירצה בו הרוח העליון המרגיז ארץ ממקומה ויהפך כסא ממלכות : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וְדַמּוֹת הַחַיּוֹת מְרֵאִיָּהֶם כְּגִחְלֵי אֵשׁ בְּעֵרוֹת כְּמֵרְאָה הַלְפִידִים הַיָּא מִתְהַלְקֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנִגְהָ לְאֵשׁ וּמִן הָאֵשׁ יוֹצֵא בָרֶק :

רפ"י היא מתהלכת בין החיות. המראה הזאת מתהלכת בכל החיות : ונגה לאש. יותר מאש שלנו : צרק. פלנדור"ץ זלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד ודמות החיות. צורות גוון החיות היה מראהן כגחלי אש הבווערות ולתוספת ביאור אמרו כמראה הלפידים : הוא. המראה ההיא היתה מהלכת בין כל החיות ר"ל בכולן היה המראה ההיא : ונגה לאש. ר"ל מראה האש שהיה להן היה בו הארה יתירה ומרובה : ומן האש. ומן מראה האש שהיה בהן היה יוצא כעין ברק : (מצודת דוד)

מצודת ציון בוערות. דולקות : הלפידים. כן יקרא העץ שהשלהבת קשורה בו וכן כלפיד יבער (שם סב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ודמות החיות, כבר פיי חז"ל שר"ל על פעולות החיות שהם מזומנים לעשות עתה, (כי הנבדלים מכל חומר לא יפול בהם דמות רק לפי פעולותיהם) ראה שהם **כגחלי אש בוערות**, כי פעולתם לשרוף את בית ה' ובית המלך, **וכמראה הלפידים**, כי כן יגיחו קרב ומלחמה ולפיד בוז לעשתות שאנן, ומבאר שלא היה זה מהותם שיהיו הם עצמם מחומת האש רק שהאש היא **מתהלכת בין החיות**, כמ"ש (לקמן י') קח אש מבינות לגלגל וכו', והאש מתיחס להם ע"ש פעולתם, וראה **שנוגה לאש**, שהנוגה הוא המאיר ואינו שורף, הראו לו שחסדי ה' לא תמו ושכלה חמתו על העצים והאבנים ולא יטוש את עמו ויושיעם לבסוף, **ומן האש הזה יוצא ברק**, לשרוף את המחריבים את עיר קדשו. וכן פיי חז"ל (במדרש איוב) שמדבר מפעולות המלאכים פעמים שהוא עושה מלאכיו אש פעמים לפידים ופעמים ברקים וכו' : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וְהַחַיּוֹת רְצוּא וְשׁוּב כְּמַרְאֵה הַבְּזֵק :

רס"י **לרוא וקוב כמראה הבזק**. פירשו רבותינו **לרוא וקוב** כלהבת הכבשן שיוצאה תמיד מפי הכבשן וממהרות לחזור וליכנס כד כשמוציאות ראשן מתחת הרקיע הנטויה למעלה מהן כמו שפורש בענין נרתעות מפני השכינה שלמעלה מן הרקיע וממהרות להשיב את ראשן : **כמראה הבזק**. **לחטטנאי"ל** לא בלע"ז וגוון אש להם כגוון אש היוצא מבין החרסין שמזקקין זהב זכור בתוכן והאש שיוצא' משם לבועה בגוונים (תו' וי"מ הבזק לשון פיזור כפי שפרשו רבותינו כמראה הבזק ר"י אומר בשם ר' סימון בשם ר' לוי בן פרטא כזה שבזק גפת בכירה כלומר שמפזר גפת שהוא פסולת הזתי' בכירה שהוא מתלהט במהרה ומעלה להב והלהב עולה ויורד וזהו פירוש **לרוא וקוב ועוד יש בדבריהם** בזק לשון פיזור בזק זהו עפרא והו חרבי כלומר פזר וכן במסנה בזקין מלח ע"ג הכבשן שבזק לשון יחליקו ויש משמע בזק כמו זרק והוא לשון חפוש) ע"כ תוס' סא"א : (רס"י)

מצודת דוד רצוא ושוב. לא עמדו במקום אחד כ"א היו רצים ממקום למקום וחזרו למקומם במהירות רב כברק הזה המבריק ומתכנס מהר ומעט תשיגנו הראות : (מצודת דוד)

מצודת ציון הבזק. כמו הברק כי זסשר"ץ מתחלף : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והחיות רצוא ושוב, ראה שהם רצים, ר"ל שיעשו פעולתם בזולת זמן ובמרובה, וראה שישבו ותיכף מן השליחות **כמראה הבזק**, שהוא אש הכבשן הנראה רגע ונעלם תיכף. כי באשר ראה

שפעולתם עתה להחריב ולשרוף הראו לו כי פעולה זאת לא תתמיד, ואך כרגע תתראה האש ותשרוף ותשוב תיכף, כי חפץ חסד הוא, ואמרו חז"ל (ברכות דף ד' ע"ב) מיכאל באחת גבריאלי בשמים, שמיכאל שהוא מלאך החסד יעוף עפיפה אחת ולא ישוב, כי החסד ישאר לעולם, אבל גבריאלי שהוא מלאך הדין ישוב תיכף ולא יתעכב שם ויעוף שתי עפיפות רצוא ושוב (מלבי"ם): באור (הענין)

[טו] וְאָרָא הַחַיּוֹת וְהִנֵּה אוֹפֵן אֶחָד בְּאֶרֶץ אֶצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פְּנָיו:

רס"י אוֹפֵן אֶחָד בְּאֶרֶץ. בְּרַכְּתָהּ הַרְקִיעַ: לְאַרְבַּעַת פְּנָיו. שֶׁל כָּל חַיָּה אוֹ הַאוֹפֵן יֵשׁ לוֹ ד' פְּנִים, רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ זֶה סֵנְדִלְפוֹן הַעוֹמֵד בְּאֶרֶץ וְרִאשׁוֹ מַגִּיעַ לְבַיִן הַחַיּוֹת אֲבָל לְפִי הָעֵנָן אָנוּ לְמַדִּין שֶׁהַאוֹפְנִים ד' הֵם: (רס"י)

מצודת דוד וְאָרָא הַחַיּוֹת. הַסֵּתְכַלְתִּי אֶל הַחַיּוֹת וְרִאִיתִי וְהִנֵּה דַמוֹת אוֹפֵן אֶחָד בְּאֶרֶץ ר"ל לְמַטָּה מִן הַחַיּוֹת: אֶצֶל הַחַיּוֹת. אֶצֶל כָּל חַיָּה מֵהַחַיּוֹת עוֹמֵד אוֹפֵן אֶחָד: לְאַרְבַּעַת פְּנָיו. ר"ל לְכָל אַרְבַּעַת פְּנֵי הַחַיָּה לֹא הִיָּה אֵלָּא אוֹפֵן אֶחָד לֹא לְכָל פְּנִים אוֹפֵן: (מצודת דוד)

מצודת ציון אוֹפֵן. גִּלְגַּל כַּעֲיָן שֶׁל עֵגְלָה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וְאָרָא הַחַיּוֹת וְהִנֵּה אוֹפֵן אֶחָד בְּאֶרֶץ, אַחֲרֵי שֶׁרָאָה אֶת הַחַיּוֹת מִנְהִיגֵי הַמְּרַכְבָּה וְסָפַר כָּל עֵנִינֵיהֶם, רָאָה וַיִּסְפֹּר עֵנִין אוֹפְנֵי הַמְּרַכְבָּה, שֶׁהֵם הַגִּלְגָּלִים שֶׁל הַמְּרַכְבָּה שֶׁהַחַיּוֹת מוֹשְׁכִים אוֹתָם, וְרָאָה שֶׁלְכָל חַיָּה מִיּוֹחַד אוֹפֵן אֶחָד לְאַרְבַּעַת פְּנֵי הַחַיָּה, ר"ל שֶׁהֵגֵם שֶׁכָּל חַיָּה הִיא בַעֲלַת ד' פְּנִים הַאוֹפֵן הוּא רַק אֶחָד לְכָל חַיָּה, וְהִיָּה לְאַרְבַּעַת הַחַיּוֹת אַרְבַּע אוֹפְנִים, וְהַכוּוֹנָה שֶׁרָאָה צִיּוֹר הַגִּלְגָּלִים שֶׁהַחַיּוֹת מְנִיעִים אוֹתָם בְּצִיּוֹר מִסְפַּר הָאַרְבַּעָה. וְזֶה, אִם בְּהַשְׁקָף עַל הַגִּלְגָּל הַכוֹלֵל שֶׁחֲלָקוֹ אוֹתוֹ הַקְּדָמוֹנִים לְאַרְבַּעָה רְבָעִים כּוֹלָלִים כָּל חֲלָקָיו, וְכֵן אֶת גִּלְגַּל הַמְּזוֹלוֹת חֲלָקוֹ לְד' חֲלָקִים שְׁלֹשׁ מְזוֹלוֹת לְכָל חֶלֶק, וְלִפְנֵיהֶם תִּתְחַלֵּק הַשָּׁנָה לְד' תְּקוּפוֹת, וְהִירַח לְד' תְּמוּרוֹת בְּחֹדֶשׁ, וְהַיּוֹם לְד' שָׁנִים, וּבַעוֹלָם ד' רוּחוֹת, וְאִם בְּהַשְׁקָף הַפְּרָטִי שֶׁהִרְאוּ לוֹ בְּאַרְבַּעָה חַיּוֹת ד' שְׂרֵי הַמְּלָכוֹת אֲשֶׁר יַעֲמֹדוּ, וְכָל אֶחָד מְנִיעַ כּוֹכַב אֶחָד הַמוֹשֵׁל וּמִשְׁפִּיעַ בְּאוֹמָה הַהִיא, כִּי לְכָל אוֹמָה כּוֹכַב מִיּוֹחַד, וַיֵּשׁ אוֹפֵן אֶחָד לְכָל חַיָּה, וְהֵגֵם שֶׁהַתּוֹכְנִים הָאַחֲרוֹנִים קִייְמוּ וְקִבְּלוּ כִּי אֵין גִּלְגַּל בְּמַצִּיאוֹת בְּכִיז יִצְוִיר הָאוִיר הָאִיתִיר שְׁבוּ סוֹבְבִים כּוֹכְבֵי הַלַּכְתָּ אֶת מַעְגַּלִּם כְּגִלְגַּל קְבוּעַ אֲשֶׁר בְּמַסְלַתוֹ יִלְכוּן וְלֹא יִמוּשׁוּ לְעוֹלָם (מלבי"ם): באור (הענין)

[טז] מִרְאָה הָאוֹפְנִים וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּעֵין תְּרַשִּׁישׁ וְדַמוֹת אֶחָד לְאַרְבַּעַתָּן וּמִרְאֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפֵן בְּתוֹךְ הָאוֹפֵן:

רש"י כעין תרשיש. כמו אבן טובה ששמה תרשיש קרישטאל"ל זלע"ז :
כאשר יהיה האופן. קבוע בתוך האופן שתי וערב לפי שהן הולכות לכל
עבר פניהם לד' רוחות כריך שיהא האופן מגלגל לד' רוחות : (רש"י)

מצודת דוד מראה האופנים ומעשיהם כעין תרשיש. כי אבן תרשיש הוא
בעל גוון יפה כעין התכלת וגם הוא זך בהיר עד שיראה בו מעבר אל עבר
ולכן אמר מראה האופנים היה כגוון התרשיש וגם מעשיהם היה כמו
מעשה התרשיש כי היו זכים ובהירים לראות דרך בהם כמו שרואים דרך
אבן תרשיש : לארבעתן. לארבעת האופנים : ומראיהם ומעשיהם.
מראות תואר פניהם ופעולתם היה כאשר יהיה האופן וגוי ר"ל כמראות
ופעולת האופן העשוי בתוך האופן זה ממזרח למערב וזה מצפון לדרום
שאז יכול הוא להתגלגל לכל רוח מבלי סבוב והחזרה כן היה מראות
האופנים ופעולתם : (מצודת דוד)

מצודת ציון תרשיש. שם אבן יקר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מראה האופנים, באופנים לא הזכיר לשון דמות כמו
שהזכיר בחיות ובמה שלמעלה מהם, כי החיות אינם גשם ולא יראם
במראה עיניו רק שכן נדמה לו בחזיונו, אבל האופנים הם גשמיים
מושגים במראה העין לא בדמות כח המדמה לבדו, אמר שמראה
שהגלילים וכן מעשיהם הם כעין תרשיש שהיא אבן טובה שמראה
כמרה תכלת, כי האויר הדק שבו סובבים הכוכבים יתראה לעין כמראה
תכלת, ואמר בשיר ידיו גלילי זהב ממולאים בתרשיש, שהגלילים שהם
הגלגלים ממולאים באויר האית"ר הנדמה כתרשיש, (ואמר וגויתו
כתרשיש שהמלאך כשיתגלה להתראות לעין הנביא יתראה בלבוש מאויר
הדק הנקרא תרשיש ע"ש מראהו, ואמרו תכלת דומה לים ר"ל לים
תרשיש, וים דומה לרקיע וכו'), ומראיהם ומעשיהם כאשר יהיה האופן
בתוך האופן, שאופן הנקבע תוך אופן יתגלגל לכל צד כן ההנעה הגלגליית
תהיה לכל צד, כי בתנועה היומית ינועו כל הגלגלים ממזרח למערב,
ובתנועה העצמיית הקבוע לכל כוכב ינוע כ"א בזמנו המיועד, ממערב
למזרח, ותנועה הזאת לא יהיה על קו המשווה רק נוטים במעגלותם לצפון
ולדרום כל כוכב בנטיה מיוחדת לו והולכים ששה חדשים מצפון לדרום
וששה חדשים מדרום לצפון, השמש הולך מגדי לסרטן ומסרטן לגדי
בחזרה, ודרך הנלוזה הזאת הוא קרוב למ"ז מעלות, והירח ראש התלי
שלו וזנבו רחוק מקו הקדרות יותר מחמש מעלות, וכן כל כוכב י"ל ראש
תלי וזנב תלי מיוחד. נמצא שכולם הולכים לכל צד כאילו אופן קבוע תוך
אופן : (מלבי"ם באור הענין)

[\[1\]](#) על ארבעת רבעיהן בלקתם ילכו לא יסבו בלקתן :

רפ"י על ארבעת רבעיהן וגו'. נשזיל מעשה האופנים הולך לסנותן לומר שאין האופנים מעכזין עליהם שאף הם עשוין לכך : (רפ"י)

מצודת דוד על ארבעת רבעיהן. בזה יפרש המקרא שלפניו לומר הנה פעולתם היה אשר על ד' צדדיהון בחפץ לכתם ילכו ולא יסבו בלכתן הואיל והיו מתגלגלים לכל צד : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין על ארבעת רבעיהן בלכתם ילכו, שבכל יום מהלכים ממזרח למערב ופועלים על ארבעה רבעי היום, שבכל שש שעות מתעורר רוח מצד אחר, כמ"ש חז"ל ארבעה רוחות מנשבות בכל יום. וכמ"ש רש"י ז"ל בברכות (דף ג' ע"ב), ובכל חצי שנה ילכו במעגליהם מדרום לצפון ומצפון לדרום ומקיפים בכל שנה את מעגל השנתי ממערב למזרח, ופועלים השנים בדי תקופות, והקור והחום בארבע רוחות העולם, וכן כל כוכב פועל לפי פעולתו על ארבעת רבעיו, לא יסבו בלכתן, כי תנועתם מקפת לכל צד וצד : (מלבי"ם באור הענין)

יח וְגִבְיָהוּ וְגִבְיָה לָהֶם וַיִּרְאָה לָהֶם וְגִבְיָתָם מְלֵאת עֵינַיִם סָבִיב לְאַרְבַּעַתָּן :

רפ"י וגביהן. וגב יס להם : וגובה להם ויראה להם. מאוימים הם לרואה אותם ויס פותרין ויראה להם צמורא עומדי : וגבותם. אילויקסורכילי בלע"ז : מלאות עינים סביב. לראות לכל רוח שהרי לא יסבו בלכתם : (רפ"י)

מצודת דוד וגביהן. ר"ל היה להן גב הראויה להן לפי מראיהן שהיו בדמות אופני העגלות ויאמר על המחיצות הגבוהות העולות ממעל להאופנים אשר הרוכב בה יושב שם בין המחיצות האלה : וגובה להם. המחיצות היו גבוהים הרבה ומתוך גובהם היה יראה להם כי הדבר הגובה מאוד מטיל אימה בעיני רואיו בעבור הפלגת הגובה וכן אמר בענין כעין הקרח הנורא על שמטיל אימה בעשור הפלגת הזוהר והלבנינות : וגבותם. המחיצות ההם היו מלאות הרבה גוונים מחולפים : סביב לארבעתן. המחיצות ההם היו מקיפות סביבות ארבעה האופנים וכדרך העגלות : (מצודת דוד)

מצודת ציון וגביהן. מלי גבוהות וכן וגבותם : עינים. גוונים הרבה והוא מלשון כעין תרשיש : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וגביהן, יש להם לאופנים גב, שהם הכוכבים הקיימים שעומדים עליהם והם רבים לאין חקר ומרחקם אין להם

שיעור, והם עומדים ע"ג הגלגלים והאופנים של כוכבי לכת, וגובה להם, הכוכבים ואופניהם גבוהים גבוהים לאין שיעור, וכ"ש גובה הכוכבים הקיימים והמתנוצצים בנתיב החלבי שכולם עומדים ברום עולם בגובה אין תכלית, ויראה להם, מצייר בזה, אם הכח המושך שבו ימשכו הכוכבים הקטנים אל הגדולים, וזה סבת הסיבוב העגולי לפי שטת התכונה החדשה, ומצייר כאלו כ"א ירא מחברו, שהקטן ירא מלהתרחק מן הגדול ונמשך אחריו. או כפי דעת חז"ל שיראים מדבר ה' אשר הניח חק ולא יעבר שימשכו אל נקודה האמצעית אשר שם יוצרם להם למרכז תנועתם סביבה. וגבותם מלאת עינים, באר את הגב שהוא מלא כוכבים קיימים אין מספר ושמשיות רבות המאירות כעינים במרחק אין סוף מכל צד וצד, וגם אחר שכל כוכב ישפיע אל אשר למטה ועל ידו ישגיח ה' בעיניו המשוטטות בכל, הם עיני ה' הפקוחות על כלל המציאות בהנהגתו המתמדת (מלבי"ם באור הענין)

יט וּבְלָקַת הַחַיּוֹת יֵלְכוּ הָאוֹפָנִים אֶצְלָם וּבְהַנְשֵׂא הַחַיּוֹת מֵעַל הָאָרֶץ וְנִשְׂאוּ הָאוֹפָנִים:

כ מֵעַל הָאָרֶץ. מֵעַל לַכַּפַּת הַרְקִיעַ וְכַתִּי מַלְרַע לְרוֹם שָׁמַיָא כְּלוֹמַר בְּהַנְשֵׂא מֵעַל הָאָרֶץ לְמַטָּה לְמַעְלָה:

מצודת דוד וּבְלָקַת הַחַיּוֹת. בעת ילכו החיות ילכו גם האופנים אצלם ובעת ינשאו החיות עצמן מעל הארץ לעלות למעלה ינשאו גם האופנים עמם (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וּבְלָקַת הַחַיּוֹת, אחר שבאר איכות האופנים, מספר קישור האופן עם החיה, איך החיות יניעו האופנים. ויש בזה שלשה מינים, שני מהלכים טבעיים, והם **א.** ההילוך הטבעי שיקיפו בכל יום ממזרח למערב, והיא התנועה היותר מהירה שבו ילכו לפנים בכל יום ויום סביב מעגלם היומי, **ב.** ההילוך הטבעי שיקיפו כ"א בזמן מיוחד את מעגלו העצמי ממערב למזרח, שיש משלים הקיפו בחדש ויש בשנה ויש לשלשים שנה, ובהילוך זה יש השבתות שיתראה כאילו עומד ושובת באמצע מהלכו, כמ"ש פעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה, **ג.** מה שיצויר בשני מיני המהלכים אלה הילוך השגחיי, אשר ישנה ה' סדר המערכה הטבעי, בין ההילוך היומי ההכרחי, ובין ההילוך הזמני העצמי, ויוליכם כפי הרצון האלהי (כמו שמש בגבעון דום, נטל הקבי"ה שני ככבים מכימה) או השבתת כח הכוכב והמחויב ממנו וכדומה, וכל אלה יהיה ע"י החיות שהם המניעים את המערכת בכל אחד משלשה אופנים הנז' ותחלה מדבר מן המהלך היומי שבו לא יצויר עמידה והשבתה, ויש בו שני אופנים הנ"ל או שילכו לפי הסדר הטבעי, או לפי הרצון ההשגחיי, וכ"ז באמצעות החיות, ועז"א וּבְלָקַת הַחַיּוֹת, שהוא המהלך הטבעי

היומי, שהוא ע"י החיות שע"י לכתם ילכו האופנים אצלם ובהנשא החיות מעל הארץ, שזה מצייר עת יתנשאו מן סדר המערכה הטבעי אל הנהגה השגחיית, (שכבר התבאר בפסוק ז' שההילוך לפי הסדר הטבעי נקרא הליכה, וההילוך ההשגחי נקרא עפיפה והתנשאות) אז ינשאו האופנים, ויעלו מן הסדר הטבעי אל הנהגה השגחיית: (מלבי"ם באור הענין)

[כ] על אשר יהיה שם הרוח ללכת ילכו שמה הרוח ללכת והאופנים ינשאו לעמתם כי רוח החיה באופנים:

רס"י הרוח. הרלון של הקב"ה: שמה הרוח ללכת. אל"ל להם ללד זה לכו שרוחו של הקב"ה בחיות ורוח החיה באופנים: (רס"י)

מצודת דוד על אשר וגו'. אל המקום אשר יהיה שם הרצון מהאל יתברך הרוכב בה ללכת ילכו החיות כי שמה גם הרצון מהחיות ללכת: והאופנים. כאשר ינשאו החיות למעלה אז גם האופנים ינשאו לעומת החיות ובשוה להם: כי רוח החיה. רצון כל חיה תקועה היא באופנים ולכן ילכו במקום שהמה הולכים: (מצודת דוד)

מצודת ציון לעומתם. ר"ל שוה להם וכן לעומת קלעי החצר (שמות לח): החיה. ר"ל כל חיה או שאמר שם הכלל: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין על אשר, בא לפרש הדברים שמ"ש שבלכת החיות ילכו האופנים, ר"ל שעל אשר יהיה שם הרוח ללכת ילכו, שאז ילכו אל הרוח הקבוע בטבע, כי שמה הרוח ללכת, כי שם כבר קבוע הרוח אשר הטביע במ יוצר בראשית מראש מקדם חק ולא יעבור, ונגד מ"ש ובהנשא החיות ינשאו האופנים, מפרש שהוא מפני כי רוח החיה באופנים, שרוח החיה היה בהם כנשמה לגוף, שלפעמים תרומם את הגוף מן חקיו הטבעיים אל הנהגה בחיריית כפי כח הממשלה אשר עלה עליו להניע את הגוף כפי רצונה הבוחר והמשכיל: (מלבי"ם באור הענין)

[כא] בלכתם ילכו ובעמדם יעמדו ובהנשאם מעל הארץ ינשאו האופנים לעמתם כי רוח החיה באופנים:

רס"י בלכתם. החיות: ילכו. האופנים: (רס"י)

מצודת דוד בלכתם. בעת ילכו החיות ילכו גם האופנים וכו' וכפל הדבר לחזק לומר שלא תשתנה לעולם: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בלכתם עתה ידבר מן התנועה השנית העצמיית

שיסובבו הכוכבים ממערב למזרח על פני צפון ודרום, שבסבוב הזה יש לפעמים גם עמידה והשבתה כנ"ל, וא"כ יצוייר בזה שלשה אופנים, **א.** בעת שילכו לפי סדר הטבעי, ועז"א **בלכתם ילכו**, **ב.** בעת ההשבתה והאיחור במהלכם, שזה נקרא עמידה, ועז"א **ובעמדם יעמדו**, **ג.** בעת שיתנשאו מן הסדר הטבעי לפי רצון ההשגחה, שזה יצוייר בהתנשאות, ועז"א **ובהנשאים מעל הארץ**, שאז ג"כ **ינשאו האופנים לעומתם**, כי גם במהלך זה הגם שהוא ההילוך העצמי לא ההכרחי, **רוח החיה באופנים**, הם מונהגים מן החיות כאשר יונהג הגוף מן הנפש: (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וְדַמּוֹת עַל רֵאשֵׁי הַחַיָּה רְקִיעַ כְּעֵין הַקָּרַח הַנּוֹרָא נְטוּי עַל רֵאשֵׁיהֶם מְלַמְעָלָה :

רס"י הקרח הנורא. ת"י גליד חסין גליח"ה פור"ט זלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד ודמות וגו'. ר"ל ודמות השטוח ופרוש על ראשי החיות היה כגון הקרח הנורא ר"ל המטיל אימה על רואיו בעבור הפלגת זהרו ולבנינותו : **נטוי**. והיה נטוי ופרוש על ראשיהם מלמעלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **רקיע**. עגין שטיחה ופרישה כמו לרוקע הארץ (תהלים קלז) : **הקרח**. הוא הגליד הנקפה והנקרש ע"פ המים בימי הקור וכן משליך קרחו (שם קמז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ודמות על ראשי החיה **רקיע**, עד עתה ראה בעולם המלאכים ובעולם האופנים ואת השפע והקשר שיש להמלאכים מניעי האופנים עם האופנים, עתה צפה במחזה איך יקבלו החיות את השפע מעולם שלמעלה מהם שהוא עולם הכסא, העומד על עולם החיות, ומצייר על ראשי החיות **רקיע**, שהרקיע היא המחיצה הנבדלת בין העליון והתחתון, כמו שבארץ שלנו יש **רקיע** עליה, שהוא מקום עליית האדים שעד שם שייך אל הארץ, ומן הרקיע ולמעלה יתחיל גבול השמים ואין כל חי יכול להתקיים שם, כמ"ש ויקרא אלהים לרקיע שמים, כן בכל עולם ועולם יש מסך מבדיל בין העליון והתחתון, שהוא הרקיע של אותו העולם ועומד כאמצעי בין שני העולמות, ודרך שם ירדו גשמי נדבות ושפע רצון ממעל, ולמעלה מן הרקיע הזה מתחיל השמים של עולם שתחתיו, וראה דמות הרקיע שעל ראשי החיות, ומצייר אותו **כעין הקרח הנורא**, שכמו שברקיע התחתון אשר על הארץ יתקבצו האדים הלחים האויריים, (בין העולים מלמטה כפי הנחת הטבעיים, בין היורדים מלמעלה ממים העליונים כפי הנחת חז"ל), ושם יתעבו ויתגשמו להתהוות אד וענן, ולפעמים יקפאו ויתקשו ויהיו לקרח, כן יצייר שהשפע האלהית היורדת מעולם הכסא ששם הוא רוחני מאד, תתעבה ותקפיא ברקיע ומחיצה הזאת, ותהיה כקרח שהמים הנוזלים ישובו להיות דבר מוצק מקשיי, ודבר מגושם בערך הקודם, כן תתעבה השפע ותקרח לפי

ערך העולם ההוא, עד שיוכלו החיות לקבלו, אולם הוא קרח נורא מאד, מרומם מן הקרח הגשמי הידוע לנו, כי היראה והפחד שיגיע להם מן טל אורות השופע מלמעלה תצויר כקרח, כי המורא תקפיא הדמים וחום הטבעי ותשליך קרחה כפתים, וכ"ז משל ומליצה להסביר אל האוזן התקפאות השפע ברדתה לערך דקותה בהיותה במקומה, שלכן אמר ודמות וכו' רקיע, שאינו רקיע בפועל רק כן נתפס בדמיונו, והרקיע הזה **נטוי על ראשיהם מלמעלה**, שראשי החיות יקבלו השפע דרך הרקיע ההוא וישפיעו אותה אל אשר למטה מהם: (מלבי"ם באור הענין)

[כג] ותחת הרקיע כנפיהם ישרות אשה אל אחותה לאיש שתים מכסות להנה ולאיש שתים מכסות להנה את גויתיהם:

כ"י ישרות. מכוונות: (כ"י)

מצודת דוד ותחת הרקיע וגו'. ר"ל כנפיהם שהיו ישרות והכוונות להיות חוברות אשה אל אחותה הם היו מתחת הרקיע לאיש וגו' : **ולאיש וגו'.** ר"ל לפנים הזה היה שתי כנפים מכסים להן ולפנים זה היו וגו' זה כזה דמות אחד להן וחזר ומפרש שהכנפים ההם היו מכסות את גופתם: (מצודת דוד)

מצודת ציון ישרות. מלשון ישר ושוה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותחת הרקיע כנפיהם ישרות, עתה באר איך יקבלו השפע דרך הרקיע מן העולם שלמעלה, שיקבלו השפע ע"י הכנפים, שהכנפים ירמזו על הגבהת עוף לעולם שלמעלה, וע"כ כנפיהם אינם שוכבים על הצד ככנפי עופות רק עומדות ישרות למעלה אל תחת הרקיע לקבל השפע משם דרך כנפיהם אשר היו עשויים לעופף בס, והנה הזוגות שהיו בהכנפים, היה כנף אחד מורה על קבלת השפע מלמעלה, ואחד מורה על השפעתו למטה. שהכנפים היו הצינורות להגרת השפע, באר שהיו הכנפים **אשה אל אחותה** מעורים זה בזה, המשפיע והמקבל פונים איש אל אחיו, כמו שהיו בשני הכרובים כשהיו ישראל עושים רצונו ש"מ פניהם איש אל אחיו כמ"ש חז"ל, **לאיש שתים מכסות להנה**, וכן מטעם זה היה לכל איש מהנה לכל איש מהחיות **שתים מכסות גויותיהם**, הכנפים שנעשו לכיסוי היו שתים, שהכיסוי שהורה על ההעלם היה ג"כ זוגי מפני שהיה בענינם שני עניני השגה, איך יקבל השפע מעולם הכסא, ואיך יורידוהו למטה, שהיה בזה שני העלמות, לכסות השפע ברדתה מלמעלה, ומן החיות למטה, כסו כל זה בשני הכנפים, ולכן היה צריך שתי כנפים, שכל אחד העלים ענין אחר: (מלבי"ם באור הענין)

[כד] ואשמע את קול כנפיהם קול מים רבים קול שדי בלכתם קול

הַמְלָה פְּקוּל מַחְנָה בְּעַמְדָּם תִּרְפִּינָה כְּנִפְיָהוּ :

רפ"י **קקול מים רבים**. יכול קול נמוך ת"ל כקול שדי המפורש בכתובים קול ה' זכח קול ה' שזכר ארזים (תהלי' כ"ט) : קול המולה קול מחנה. קל מלוליהן כד מודן ומזרכין קדם רזוניהון כקל משריית מלאכי מרומ' : **צעמדם תרפינה כנפיהן**. מלהשמיע קול וי"ת במקומיהן משתקן גפיהן מן קדם דזורא ליזורו של מקום היואלא ממעל לראשן להשמיע לנביאים שליחותו כמו שמסיים והולך ויהי קול וגומר ומ"א צעמדם מלקלם בצביל לדיקים שיקלסו תחילה : (רפ"י)

מצודת דוד **את קול כנפיהם**. קול הרעשת כנפיהם : **קקול מים רבים**. שהיה כמו קול מים רבים השוטפים וכקול שדי בדברו בסיני שנאמר שם את הדברים וגו' קול גדול (דברים ה) : **בלכתם**. ר"ל הקול ההוא שמעתי בעת הלכם : **קול המולה**. קול שאון המייתם היה כקול מחנה מהמון עם : **בעמדם**. בעת עמדו במקומם היו מרפים כנפיהם ר"ל לא הרעישו אז בכנפיהם להשמיע קול : (מצודת דוד)

מצודת ציון **המולה**. ענין המיה ושאון וכן לקול המולה (ירמיה יא) : **תרפינה**. מלשון רפיון והשקטה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואשמע את קול כנפיהם**, עתה יספר איך שמע קול הציווי שלהם שהם מצווים על האופנים, כי לא יניעו את האופנים בפגישת גשם בגשם, או ע"י כח מושך או כח דוחה כפי חקירת התוכנים, רק בקול ופקידה שכליית רוחנית, והשיג בזה ג' ענינים, א. בעת שיעופו בכנפיהם, שכבר בארתי (בפסוק ז') שהעופפות בכנפיהם מציין העת שלא ינהיגו ע"פ סדרי הטבע והמערכת רק בהנהגה פלאיית לפי רצון אלוה, וז"ש ששמע קול הכנפים המגביהים עוף למעלה מסדר המערכת והקול והציווי הזה דומה **קקול שדי**, כי אז תצא הציווי מאת ה' המשדד המערכת ע"י השגחתו המיוחדת (שע"ז נקרא בשם שדי), **וקקול** שנתן על **מים רבים** בעת הבריאה שהיתה רוח אלהים מרחפת על פני המים שהיא הבריאה, שאז לא היה עדיין סדרי המערכה **ב**. **בלכתם**, בעת שילכו החיות ולא יעופו בכנפיהם, שזה בעת שינהיגו ע"פ סדר המערכת, ופי' (**ואשמע את הקול**) **בלכתם**. (ולכן כתוב מלת בלכתם בזקף קטן), אז שמעתי **קול המולה כקול מחנה**, היה קול ההמולה והדבור כקול מחנה, ששם מחנה לא יבוא רק בעת שהם ערוכים בסדר המערכה לצבוא צבא איש על דגלו, ר"ל שאז יפעלו סדרי המערכת הערוכים כמחנה מסודרת, וההמולה והדבור הוא לפי קול המחנה, דהיינו לפי סדר המערכת, (הקול הוא קול פשוט והמולה הוא מלל ודבורים הרבה, כי בצד האי לא ישמעו רק קול אחד קול ה' ההשגחיי, ובצד השני ישמעו קול ממללים רבים שהם חקי הטבע וסדריה), **ג**. **בעמדם**, שכבר בארתי (פסוק י"ט וכ"א)

שבהילוך שילכו הכוכבים ממערב למזרח ימצאו השבתות ועכובים בדרכם, שנראה כאילו עומדים באמצע דרכם ונחים מתנועתם, והנה החוקרים יחסו זה לכח המושך אשר לכוכבים אחרים אשר יפגשו בדרכם, וישביתו מרוצתם, המסובבת מכח המושך של השמש, והנביא יאמר שגם זה בא ע"י החיות ורצון ה'. שבעת ירפו הכנפים הישרות של החיות, המקבלות הכח מעולם הכסא אשר עליהם ורפה ידם בעת ההיא להניע את האופן, כי לא יניעו את האופן רק ע"י הכח שמקבלים ממעלה מן הרקיע אשר על ראשם באמצעות הכנפים שהם פרושים ביושר אל הרקיע לקבל משם כח וגבורה, וז"ש **שבעמדם** הסבה לזה היא, מפני שאז **תרפינה כנפיהם** ולא קבלו כח מלמעלה, וע"כ עמדו ועמדו האופנים עמהם, כי בעמדם **יעמודו** (כנ"ל פסוק כ"א): (מלבי"ם באור הענין)

[כה] ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם בעמדם תרפינה כנפיהן:

רפ"י ויהי קול מעל לרקיע. ת"י לזמן דהוה רעוא קדמוהי לאשמעתא דזורא לעזדוהי נביאי היה קלא משתמע מעילוי רקיע מזין כרזיבא מתחות רקיעא דעל רישיהון: **תרפינה כנפיהן**. מאימת הדבור: (רפ"י)

מצודת דוד ויהי קול וגו'. חוזר על מה שאמר בעמדם וגו', לפרש מתי עמדו ולא הרעישו ואמר כשהיה הקול יוצא מעל הרקיע אשר על ראשם ר"ל כשהיה המקום ב"ה מדבר אל הנביאים ובעמדם בעת ההיא אז תרפינה כנפיהן: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויהי קול, עתה ספר כי יש עוד ענין רביעי, בעת שינהיג ה' את עולמו בעצמו שלא באמצעות החיות, רק ה' בשמים הכין כסאו, והוא יתן קול דברו על השמים והאופנים, שאז אין כח להחיות לעשות מאומה, כי אז יפעול ע"י השרפים אשר בעולם הכסא כמו שראה ישעיה, או שלא ע"י אמצעי כלל כמו שהיה בעת יציאת מצרים ובדור המדבר, וז"ש **ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם** ובעת שיצא הקול (לא מן החיות) רק מלמעלה מהם מהכסא או מהאצילות העליון, אז **בעמדם תרפינה כנפיהם**, אז עמדו מלפעול וכנפיהם לא יקבלו השפע מלמעלה: (מלבי"ם באור הענין)

[כו] וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה:

מצודת דוד כמראה. ר"ל ראיתי דבר מזהיר כאבן ספיר והוא כדמות כסא ועל דמות הכסא ראיתי דמות כמראה אדם על הכסא ממעל והוא רמז על האל יתברך ואמר דמות כמראה לומר שאין לו דמות כלל אבל אמרו

בלשון דמות להסביר את האזון שראה את השכינה נוסעת מבה"מ כמלך
היושב בכסא על המרכבה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וממעל לרקיע אשר על ראשם, אחר שהשיג את הרקיע שהוא הפרוכת והמסך המבדיל בין עולם הכסא ובין עולם החיות, וצפה בעולם הכסא אשר ממעל לרקיע, וראה כמראה אבן ספיר דמות כסא ר"ל דמות כסא כמראה אבן ספיר, לא כסא ממש רק דמיון של כסא, שכן נדמה בחזיונו, שראה דמות כסא המיוחד אל המלך לשבת עליו לשפוט מישרים ולהנהיג הנהגת מלכותו, כי משם תצא הנהגת מלכו של עולם ומשפטיו, והכסא נעשה מאבן ספיר, שהוא זך המראה עד שהוא כדמות אספקלריא ומראות הצובאות שיתראו בו התמונות הנצבות נוכחו. כן עניני האלהות אשר בעולם הספירות אשר ממעל יתפלו באור חוזר במראה המלוטשת וספיריית של הכסא, וכשהסתכל במראה ראה שעל הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, כמו מי שמסתכל במראה ורואה בו את השמש, שאינו מסתכל בגוף השמש עצמו רק בשמש המתראה במראה, כן הביט במראה האבן ספיר וראה בו שמלמעלה מהכסא גבוה מעל גבוה יתראה דמות כמראה אדם, שהוא אצילות הספירות אשר בס התלבש הוד והדר ועטה אור כשלמה, שהם שורש להנהגה שיסד להתנהג עם עולמו שהנביאים בגודל כחם דמו הצורה ליוצרה כמ"ש חז"ל במדרש, ודמהו לצורת אדם, כמו שביארנו ענין זה באורך במק"א (וקצת ממנו רמזתי בקונטרס החרש והמסגר הנדפס בסוף ספר שירי הנפש), איך ערך ה' וסדר קשרי הנהגת המציאות והאדם הגדול מיוחס ונערך אל האדם הקטן אשר נפשו אצולה מראש פינה למעלה מעולם הכסא, ושורש נשמתו למעלה עם המלך במלאכתו ישבו וכמ"ש חז"ל, ועליו אמר נעשה אדם בצלמנו, וכ"ז דייק ואמר דמות כמראה אדם, שהוא רק דמיון, כי נסבור את האזן לדמות הנהגתו המחשביית בחכמה בינה דעת ובהוצאת המדות כחסד דין ורחמים, הכל כתפארת אדם, וכ"ז לא ראה למעלה בעולם האצילות בעצמו רק ראה במראה, שעז"א כמראה אדם, עד שכח המדמה אשר דרך בו תעבור השפע הנבואיית, צייר ורשם במראה ציור האדם המקושר בנפש הנביא בכל כחותיו ומדותיו ואיך תנהיג נפשו את מרכבתה הקטנה, וצייר שכן הוא הנהגת ה' את מרכבתו הגדולה, שהעולם הגדול עם העולם הקטן נערכים זל"ז, וה' מזה הצד שהוא נפש העולמות ומנהיגן, שמזה הצד ראהו יחזקאל רוכב בערבות במרכבה, יש להנהגה זו ערך עם נפש האדם והנהגתה בגויה, ומצד שהוא נפש האדם הגדול שהוא העולם הנערך בכל פרקיו וסדוריו ומערכותיו כתפארת האדם ראה במראה דמיון ומשל של אדם כפי מה שתנהיג הנפש בכחותיה את גוייתה ומרכבתה ועולמה הקטן (מלבי"ם באור הענין)

[כז] וְאַרְאָה כְּעֵין חֲשֵׁמֶל כְּמִרְאֵה אֵשׁ בַּיַּת לָהּ סָבִיב מִמִּרְאֵה מְתַנֵּיו וּלְמַעַלָּה וּמִמִּרְאֵה מְתַנֵּיו וּלְמַטָּה רְאִיתִי כְּמִרְאֵה אֵשׁ וְנִגַּה לּוֹ סָבִיב:

רפ"י וארא כעין חשמל. לא נתן רשות להתבונן במקרא זה : בית לה.
מלפנים לה כמראה חץ : (רפ"י)

מצודת דוד וארא כעין חשמל. ר"ל כאשר הסתכלתי לראות מראה האדם היושב על הכסא ראיתי כגוון חשמל והוא הזך והנקי מן האש אשר מעט תשיגנו הראות וכן אין להשיג את האל יתברך וחשמל היא מלה מורכבת חש מל שראוי לחשות מן המלול בו : **בית לה סביב**. ר"ל אל החשמל היה לה כעין בית מסביב ומראה הבית היה כמראה אש : **ממראה וגו'**. כן הוא ממראה מתניו ולמעלה שם הוא כעין חשמל ובית לה מסביב כמראה אש : **וממראה וגו'**. אבל ממראה מתניו ולמטה ראיתי מראהו כמראה אש וסביב לו היה הארה וזריחה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וארא כעין חשמל חלילה לשמוע אל דעת מהרי"א שהחשמל מורה על הסבה הראשונה, שמלבד שהוא נגד דעת המקובלים שהחשמל הוא בעולם היצירה, ונגד דעת חז"ל שהם חיות אש ממללות או עתים חשות ועתים ממללות, הוא נגד הכתוב שאמר ומתוכה כעין החשמל. רק החשמל הם החיות שהם מחנה שכינה ששם קול דממה דקה, חשמל כנ"ל והם המקבלים השפע מלמעלה ומשפיעים אותה להחיות אשר הם מניעי האופנים. והנה במראה זו ראה החשמל **כמראה אש בית לה סביב ממראה מתניו ולמעלה** מבואר שממראה מתניו ולמעלה לא ראה את החשמל עצמו רק את הבית אשר לה סביב שהוא נראה לו כמראה אש, משא"כ מ"ש ממראה מתניו ולמטה ראיתי כמראה אש ונוגה לו סביב משמע ששם ראה גוף החשמל, כי לא הזכיר מבית סביב, וכן משמע שהשיג תחלה ממראה מתניו ולמעלה ואח"כ השיג למטה, שזה הפך הסדר שסדר ההשגה היא מן הנגלה אל הנעלם ממנו, ומן הקל אל החמור, והמעלה בודאי נעלם ופנימי נגד המטה. אך במראה אשר ראה בשנה הששית (לקמן סימן ח') אמר בהיפך **ואראה והנה דמות כמראה אש, ממראה מתניו ולמטה אש, וממתניו ולמעלה כמראה זהר כעין החשמלה**, שם השיג כסדר מטה מלמעלה, ממראה מתניו ולמעלה לא ראה בית סביב, ולא ראה שם אש, רק זהר כעין החשמלה. ומבואר כי במראה זו לא השיג כל פנימיות החשמל רק ממראה מתניו ולמטה אבל ממראה מתניו ולמעלה לא השיג רק את הבית אשר לו סביב שהוא מתלבש בו לא את עצמותו, וע"כ סדר את המחזה מלמעלה למטה, כי את הלבוש קל יותר להשיג מלהשיג את הפנימית, אבל במראה השנית השיג כל פנימיות החשמל גם למעלה, וע"כ השיג מלמטה למעלה שמלמטה קל יותר להשיג. ולכן אמר שם שממראה מתניו ולמעלה ראה כמראה זהר לא אש, כי ממתניו ולמעלה מציין השפע שמקבל מעולם הכסא שלמעלה ושם קבל כמראה זהר לא אש שורף כי אין שריפה למעלה, רק ממראה מתניו ולמטה שרומז על השפע שיורד לתחתונים ראה כמראה אש שורף, כי היה ענין ההשגה במדת הדין וראה השריפה שתצא מן החיות אל

האופנים לשרוף בית ה', אבל פה שלא השיג פנימית השפע היורד מלמעלה רק הלבוש והבית שמתלבש בו, השיג שהבית אשר סביבו הוא ג"כ כמראה אש ומוכן לשרוף, וכן ממראה מתניו ולמטה, רק השיג שנוגה לו סביב, כי תכלית הדין היה להאיר ולרחם כנ"ל. (וידוע שבעולם היצירה שם עץ הדעת טו"ר, וע"כ השיג ממתניו ולמטה אש רק שנוגה לו סביב שהרע לתכלית טוב, וממראה מתניו ולמעלה זהר והכל טוב, כי רק רגליה יורדות מות, ובאשר טעו בזה המינים ואמרו מפלגא ולמטה דהורמין, הזהירו חז"ל על הדרישה בחשמל, ומעשה בתינוק שהיה מבין בחשמל וכו' ומסיק שאני ינוקא דלאו ארח ארעא, ומשם קצץ אחר בנטיעות וטעה במט"ט שמט"ט הוא בעולם היצירה, ושני הט"ט הם הטוב שבעץ הדעת ורמון הוא הקליפה והרע, ור"מ שלמד תורה מאחר רמון מצא תוכו אכל שהם הט"ט טוב, וקליפתו רמון זרק, כי בתורתו מצא כתנות אור, שהוא הפשיט עור הנחש, ותקן את רבו באש שהוציא מקברו, והמ"י): (מלבי"ם באור הענין)

[כת] כְּמֵרָאָה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יְהִיָּה בְּעֵנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כִּן מֵרָאָה הַנִּגְהָ סָבִיב הוּא מֵרָאָה דְּמֹת כְּבוֹד יְהוָה וְאֶרְאָה וְאֶפֶל עַל פְּנֵי וְאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר : (פ)

רפ"י ואפול על פני. ואיסתטחית : ואשמע קול מדבר. ומה דבר : (רפ"י)

מצודת דוד כמראה. כמו מראה הקשת וכו' כן היה מראה הנוגה אשר מסביב : הוא מראה. המראה הזה שראיתי הוא מראה דמות כבוד ה' כי ראהו נוסע מבה"מ כדמות מלך יושב על המרכבה ונוסע : ואראה. וכאשר ראיתי את כל זה אז נפלתי על פני להשתחוות מול ה' ואז שמעתי קול מדבר והוא האמור במקרא שלאחריו ויאמר אלי בן אדם וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כמראה הקשת באר בסוף דבריו כי הנוגה אשר השיג שהוא האור החוזר מן האור העליון אור הנעלם המתפלש על המרכבה, נדמה בעיניו, כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם, כמו שהאור שהוא אחד בעצמותו יתראה מחולק בהתפלשו על הענן בשבעה גוונים כן האור המיוחד בשרשו יתראה מחולק בהבקעו על הנהגת התחתונים בשבעה גוונים הידועים אשר יתנוצץ באור הספירות בשבעה אורות מאירות וכמו שאור הקשת אין לו מציאות בהענן עצמו רק יתרשם עליו ע"י שיתפלש אור השמש ונאחז בעבים וחוזר לאחוריו ויתדמה כמראה הקשת, כן בהתפלש אור העליון על החיות שהם בעב הענן לערכו יתגלה האור להתראה כמו שראהו במחזה באור חוזר, וכמו שלא יתהוה מחזה הקשת אם יעבור האור בלא עיכוב, רק בפגשם בעב הענן, כן בפגוש האור האלהי, שהוא אור שכלי לא יתיחס לו גוון וכל תמונה, ותפלש על נפש הנביא הנתונה בעב וענן שהוא כח המדמה, שממנו יחזור באור חוזר להתרשם על כח השכלי, יתרשם האור ע"י כח הדמיוני במחזות אלה

שראה דמותם במראה, כקשת המתרשם בענן ביום הגשם שהוא נוגה החוזר מן האור העצמי, שזה גדר שם נוגה שאינו אור עצמי רק אור חוזר, וז"ש **כן מראה הנוגה סביב, הוא מראה דמות כבוד ה'**, שאינו המראה כמו שהוא בעצם רק מראה הדמות, שכן ידמהו המדמה בעת החזיון, בעת יתרשם האור עליו וישוב אל הכח השכלי, ולכן **ואראה ואפול על פני** נתבטלו חושיו וכחתינו ונשאר כח הדמיוני מתבודד לחזות ולהשפיע על כח השכלי, שמצד זה ראו הנביאים מחזות ודמיונות כמ"ש המורה בכ"מ, ואז **ואשמע קול מדבר**, הגיעו דבור הנבואיי : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-ב

[א] ויאמר אלי בן אדם עמד על רגליך ונדבר אתך :

רש"י ויאמר אלי בן אדם וגו'. בן אדם קורא ליחזקאל מתוך שראה המרכזה הולך בין עלייה ומשתמש בה כמלאכים לומר אין כאן ילוד אשה אלא זה (וכ"ז הנויגים אי"ש אח"ד לר' והג"הו) ול"נ שלא קראו בן אדם אלא בשביל שלא תהא דעתו רחבה עליו מתוך. שהיה גם לבו במראה המרכזה ובמלאכת עליונים סא"א : (רש"י)

מצודת דוד בן אדם. קראו בן אדם כדי שלא יתגאה ויחשוב עצמו כאחד מן המלאכים לפי שראה המראה הגדולה הזאת : **עמוד**. לפי שנפל על פניו אמר לו עמוד על רגליך : (מצודת דוד)

מצודת ציון אותך. כמו אתך והתיי"ו בדג"ש ור"ל עמד : (מצודת ציון)

[ב] ותבא בי רוח כפאשר דבר אלי ותעמדני על רגלי ונאשמע את מדבר אלי : **(פ)**

רש"י את מדבר אלי. את המתדבר עמי וכבוד הוא לכתוב מדבר כלפי מעלה שהאומר מדבר בסו"א נשמע כאדם המדבר לחזירו פונה אליו פנים אל פנים והאומר מדבר (בחיר"ק) משמעו שהסכינה מדבר בפני עצמו ככבודו ושלוחיו ישמעו צורפאלי"ן בלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד **רוח**. ר"ל רוח התעוררות ומחזק מן החולשה אשר באתה בעבור המראה שראה : **כאשר**. בעת אשר דבר אלי : **ותעמידני**. הרוח הזה החזיק אותי והעמיד אותי על רגלי : **את מדבר אלי**. רצה לומר את הדבר שהיה מדבר אלי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ותבא בי רוח** שאחר שנבטלו חושיו וכחותיו בנפלו על פניו כתיב ואשמע קול מדבר, ר"ל שלא שמע רק הקול ולא הבין הדברים. לכן חזק אותו ברוח והעמידהו על רגליו, ואז **ואשמע את המתדבר אלי** והבין דבריו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מדבר**, כמו מתדבר : (מלבי"ם באור המלות)

[ג] ויאמר אלי בן אדם שולח אני אותך אל בני ישראל אל גוים המורדים אשר מרדו בי המה ואבותם פשעו בי עד עצם היום הזה :

רס"י **אל גוים המורדים**. שני שבטים קרויין שני גוים : (רס"י)

מצודת דוד **שולח**. עתה אני שולח אותך : **אל גוים**. הם יהודה ובנימין שהם שני שבטים וכ"א קרוי עם לעצמו : **המה ואבותם**. ר"ל המה עם אבותם כמו שאבותם פשעו בי כן פשעו בי גם המה עד עצם היום הזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עצם היום**. גוף היום וכן בעצם היום הזה (בראשית ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **שולח אני אותך אל כל בני ישראל** ר"ל ישראל אין דרכם למרוד בה' אבל אם מרדו אינם קרובי תשובה וקשה להשיבם, והגוים דרכם למרוד בה' אבל הם קרובי תשובה ע"י הנביא ומעשה נינוה יוכיח, א"ל שהם י"ל שני חסרונות שהם בני ישראל ולא יקבלו דברי הנביא, ובמעשיהם הם **גויים המורדים**, ולא מעתה רק **אבותם פשעו**, והם מרדו שהמרד גדול מן הפשע וזה נמשך עד **עצם היום הזה** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מרדו פשעו**, הפשע ימצא גם בפ"ע, והמרידה הוא רק העבד המורד במלכו, ואצל ה' המרידה היא מי שפורק לגמרי עול מלכות שמים, והוא גדול מן הפושע : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] והבנים קשי פנים וחזקי לב אני שולח אותך אליהם ואמרתי אליהם כה אמר אדני : הנה :

רפ"י והבנים. לפי שאמר אבותם פצעו צי ואלו צניה' קשי פנים : (רפ"י)

מצודת דוד והבנים. ואלה הבנים אשר הם קשי פנים וחזקי לב מה שלא כן היו אבותיהם אליהם אני שולח אותך : **ואמרת וגו'**. כאומר ולכן לא תאמר להם דבר מה בשמך כי בודאי לא ישמעו אליך רק בכל פעם תאמר להם בשמי כה אמר ה' : (מצודת דוד)

מצודת ציון קשי פנים. הוא הפוך מן בושת הפנים כי זהו פניו רכות וממהר להלבין בשביל בושה קטנה ולא כן קשה הפנים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והבנים י"ל עוד חסרון, שהם קשי פנים להכחיש דברי הנביא מה שיוכיחם מצד השכל וחזקי לב לבל ייראו אם יתרה במ בעונשי ה' ופורענות, בכ"ז אני שולח אותך אליהם, ואמרת אליהם כה אמר ה' שעקר תכלית השליחות הוא שתאמר להם שאתה נביא ה' למען ידעו שהי שולח אליהם נביא ומשגיח בענינם, לבל יאמרו כי הנם ככל העכו"ם בלתי מושגחים מה', ובזה תפיק התכלית, כי. (מלבי"ם באור הענין)

[ה] וְהָמָּה אִם יִשְׁמְעוּ וְאִם יִחְדְּלוּ כִּי בֵּית מְרִי הִמָּה וְיִדְעוּ כִּי נְבִיא הָיָה בְּתוֹכָם : (פ)

רפ"י והמה. שמה ישמעו שמה יחדלו מלשמוע : כי ידעתי כי בית מרי. הם אנשי קנתורין ללא שאני חפץ שידעו לעת פורענותם כי נביא היה בתוכם שהוכיחם ולא שמעו : (רפ"י)

מצודת דוד והמה. כאומר אתה אמור בשמי בין ישמעו המה את הדבר בין שיחדלו לשמוע כי בית מרי המה וקרוב הדבר שלא ישמעו גם אם תאמר בשמי : **וידעו**. ר"ל ועכ"ז יבוא תועלת כי בבוא הפורעניות ידעו כי נביא היה בתוכם והזהירם ולא שמעו ולא יהרהרו אחר מדת הדין : (מצודת דוד)

מצודת ציון מרי. ענין מרד כמו ממרים הייתם (דברים ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והמה בין אם ישמעו ובין אם יחדלו מלשמוע ע"י שבית מרי המה עכ"פ ידעו כי נביא היה בתוכם : (מלבי"ם באור הענין)

[ו] וְאַתָּה בֶּן אָדָם אֵל תִּירָא מֵהֶם וּמִדְבָרֵיהֶם אֵל תִּירָא כִּי סָרְבִים וְסִלּוּנִים אוֹתָךְ וְאֵל עֲקָרְבִים אַתָּה יוֹשֵׁב מִדְבָרֵיהֶם אֵל תִּירָא וּמִפְּנֵיהֶם אֵל תִּתַּח כִּי בֵּית מְרִי : הָמָּה :

רס"י סרבי'. לשון מרדות כלומר סרצנים ודונש פתר אותו לשון קוליס ועשרים שמות להם : וסלונים. לשון קוליס וכן סלון ממאיר וקוז מכלאיב (לקמן כח) : ואל עקרבים אתה יושב. העם אשר אתה מוכיח ילאוך ויקניטוך כאלו אתה יושב על עקרבים העוקצין אותך מכל לדדיך : עקרבים. אגלינטייר"ש זלע"ז ל"א עקרבים ממש וכן תרגם יונתן וזגו עמא לעוצדיהון דמן לעקרבין את יתיב : (רס"י)

מצודת דוד ומדבריהם. מה שיגזמו לעשות עמד רעה : **כי סרבים וגו'.** ר"ל אשר נמצאו עמד אנשים סרבנים מכאיבים בדברי קנתור כקוצים : **ואל עקרבים.** עם בני אדם מכאיבים כקוצים אתה יושב והוא כפל ענין במ"ש : **מדבריהם.** עכ"ז אל תירא מדבריהם : **כי בית מרי המה.** ר"ל המה בית מרי לבד אבל לא ירשיעו לעשות עמד רעה : (מצודת דוד)

מצודת ציון סרבים. מלי סרוב ומיאון : **וסלונים.** מין קוצים כמו סלון ממאיר (לקמן כח) : **עקרבים.** הם מין קוצים כמו ואני בעקרבים (דה"ב י) : **תחת.** ענין שבר ופחד כמו אל תחת (ירמיה א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתה בן אדם (ציוי ב') באשר הנבואות שישלח על ידו אל העם יהיו דברים קשים צוה **בל ירא מהם** שיעשו לו רע, ואף **מדבריהם** אף שידברו לעשות לך רע בכ"ז **לא תירא** כי הגם **כי סרבים וסלונים** אותך שיסרבו לשמוע ויקיצו לך כסילון מכאיב, ואף אם **אל עקרבים אתה יושב** שירצו לעקצך עקיצת עקרב, בכ"ז **מדבריהם אל תירא** שידברו להרוג אותך, ואף **מפניהם אל תחת** ולא תשפל בעיניך נגדם, **כי בית מרי המה** ולא יוכלו לך, וע"כ. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות סרבים תרגום של מאן סריב : וסלונים, מענין סילון ממאיר : **אל תירא אל תחת,** החתת הוא הפך האומץ לב שיושפל בעיני עצמו (ירמיה כ"ג ד', ל' י') : (מלבי"ם באור המלות)

11 וְדַבַּרְתָּ אֶת דְּבָרֵי אֲלֵיהֶם אִם יִשְׁמְעוּ וְאִם יִחְדְּלוּ כִּי מְרֵי הֵמָּה : (פ)

מצודת דוד אם ישמעו. בין שישמעו בין שיחדלו מלשמעם כי בית מרי המה וקרוב הדבר שיחדלו מלשמע : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ודברת את דברי אליהם לא תדלג דבר מדברי מחמת יראה, בין אם ישמעו ובין אם יחדלו מצד **כי מרי המה** לא תחשוב שמוטב שלא לומר דבר שאינו נשמע ושיהיו שוגגין ולא מזידין, כי בל"ז הם מרי ומזידין (מלבי"ם באור הענין)

[ח] וְאַתָּה בֶן אָדָם שָׁמַע אֶת אֲשֶׁר אָנִי מְדַבֵּר אֵלֶיךָ אֵל תְּהִי מְרִי כְּבֵית הַמְּרִי
פָּצָה פִּיךָ וְאָכַל אֶת אֲשֶׁר אָנִי נָתַן אֵלֶיךָ :

רש"י אל תהי מרי. מליכך נשליחותי : פלה. פתח וכן פלו עלינו פיהם
(איכה ג) : פלה פיך ואכול. משל הוא הטח הזניך ושמע ויערב לך כאילו
אתה אוכל מאכל לרעבון : את אשר אני נתן אליך. מה היא הגתונה היא
מגילת הספר : (רש"י)

מצודת דוד אל תהי מרי. אל תהי מורד בדבר השליחות למאן ללכת להיות
דומה כבית המרי : פצה פיך. פתח פיך ואכול וכו' היא המגלה הנתונה לו
ר"ל למוד הדברים וזכור אותם למען יהיו שגורים בפיך : (מצודת דוד)

מצודת ציון פצה. פתח כמו פציתי פי (שופטים יא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתה בן אדם (ציוי ג') שמע את אשר אני מדבר
אליך, שהוא עצמו ישמע לדבר ה' ולא ילמד ממעשי העם, ולא ימרה כבית
המרי פצה פיך ואכל המליצה שישבו דברי ה' להיות אצלו קנין עצמי
דבוק בנפשו כמו שישבו המזון להיות גוף עצם הניזון : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מרי כבית המרי, הראשון תואר כמו פתי, והשני שם
(מלבי"ם) : באור המלות

[ט] וְאַרְאֶה וְהִנֵּה יָד שְׁלוּחָה אֵלַי וְהִנֵּה בּוֹ מְגִלַת סֵפֶר :

רש"י והנה וגו'... ס דברים משמשין ל' זכר ולשון נקיבה כמו השמש יאל
על הארץ (בראשית יט) וזרחה לכם יראי שמי שמש וגו' (מלאכי ג) אל
המחנ' האחת והכהו (בראש'י לב) : (רש"י)

מצודת דוד והנה וגו'. בהיד השלוחה היה מגלה כתובה : (מצודת דוד)

מצודת ציון שלוחה. ענין הושטה כמו ידה ליתד תשלחנה (שם ה) : מגלת.
מל' גליון ואגרת ויקרא כן ע"ש שגולליו אותו : ספר. ענין כתיבה ע"ש
שיש בו ספורי דברים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואראה והנה יד שלוחה אלי ראה שהנבואה השלוחה
אליו נצטיירה כדמות מגלת ספר שהוא ספר העשוי בגלילה : (מלבי"ם באור
הענין)

[י] וַיִּפְרֹשׂ אוֹתָהּ לְפָנַי וְהִיא כְּתוּבָה פָּנִים וְאַחֹר וְכְתוּב אֵלַיָּהּ קִנִּים וְהִגָּה וְהִי : (ס)

רפ"י פנים ואחור. מה דהוה מן שרוא ומה דעתיד למהוי בסופא : **קינים.** פורענות של לדיקים בעולם הזה : **והגה.** מתן שכן שירננו עליו לעתיד לבא : **והי.** נהי של רשעים לעולם הבא : (רפ"י)

מצודת דוד ויפרוש. היד ההוא פרשה המגלה לפני והיתה כתובה משני עבריה מה שהוא נגד פני האדם הקורא ומה שהוא אחורי המגלה מעבר השני : **וכתוב אליה.** והיה כתוב עליה קינים והגה והי והם ענין נהי ומספד האמורי על רעות ישראל וצרותיו בעת החורבן : (מצודת דוד)

מצודת ציון קינים. מלי קינה : **והגה.** ענין המיה כעין יללה וכן אהגה כיונה (ישעיה לח) : **והי.** הוא ענין מספד ונהי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויפרש אותה לפני, מפני שהיתה נגללת פרש אותה, ר"ל, **א.** שהגיע הנבואה אליו באופן שישגי אותה וידעה, לא כמ"ש ותהי לכם חזות הכל כדברי הספר החתום אשר יתנו אותו אל יודע ספר וכו', **ב.** ראה שהיא כתובה פנים ואחור רצה לומר שיש בה נגלה ונסתר, **ג.** שכתוב אליה קינים והגה והי שהי הכין שפטים לממרים מצותיו ולא ישמעו אל דבריו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הגה, צפצוף בקול יללה : (מלבי"ם באור המלות)

פרק-ג יחזקאל

[א] וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם אֵת אֲשֶׁר תִּמְצָא אָכֹל אָכֹל אֶת הַמִּגְלָה הַזֹּאת וְלָךְ דָּבָר אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל :

מצודת דוד את אשר תמצא. ר"ל כל הכתוב במגלה בין בפנים בין באחור : **אכול.** ר"ל למוד וקבל האמרים : **אכול וגו'.** וכאשר תלמוד ותקבל את דברי המגלה אז לך דבר וכו' את הדברים אשר אצוך : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אכול את המגלה הזאת כי מפני שראה כתוב עליה קינים והגה שהיא יראת העונש והמקבל דבר הי מפני הכרח העונש אינו

קנין דבוק בנפש ולא תתקיים אצלו, אייל שיאכל את המגלה עד שתבא אל תוך מעיו ותכתב על לוח לבו, כמי"ש ותורתך בתוך מעי, ועל לוח לבם אכתבנה, וז"ש **אכל ולך דבר**: (מלבי"ם באור הענין)

[ב] וּפָתַח אֶת פִּי וַיֹּאכְלֵנִי אֶת הַמְּגִלָּה הַזֹּאת:

מצודת דוד ויאכילני. ר"ל שם בפי ולמדני את דברי המגלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואפתח את פי ויאכילני, כי אי אפשר להגיע אל מדרגה זאת מעצמו רק על ידי עזר ה' : (מלבי"ם באור הענין)

[ג] וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם בְּטֹנֶךָ תֵּאָכֵל וּמַעֲיָף תִּמְלֹא אֶת הַמְּגִלָּה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן אֵלֶיךָ וְאָכְלָה וַתְּהִי בְּפִי כַדְבֵּשׁ לְמַתּוֹק: (פ)

רס"י ואוכלה ותהי צפי וגו'. וקבילתה' והו פתגמה' צפומי כדבש חלי :
(רס"י)

מצודת דוד בטנך תאכל וגו'. ואל תקיאם ר"ל קשוב הדבר ואל תסיחם מדעתך לשכחם : ואוכלה. קשבת דברי המגלה והיתה בפי כדבש לענין המתיקות ר"ל ששמעם בלב רצון ובחשק נפלא על כי היו דבר ה' עם כי היו יעודים רעים ומרים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר בטנך תאכל לא כאוכל בפיו לבד רק שירדו חדרי בטן ומעיך תמלא שלא תתקיים התורה עם מחשבות אחרות מהבלי עולם רק בטנך תמלא את המגלה שלא ימצא בקרבך רק דבר ה' לבד. ותהי בפי כדבש למתוק שמלבד הטוב שמצא בדברי ה' מצא גם הערב לחיך, כמי"ש ומתוקים מדבש ונופת צופים : (מלבי"ם באור הענין)

[ד] וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם לֵךְ בֹּא אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל וְדַבֵּרְתָּ בְּדַבְרֵי אֵלֵיהֶם:

מצודת דוד בדברי. באופן הדברים שאדבר אני ולא תשנה דבר כי יותר מקובל על הלב סדור הדברים עצמם האמורים מפי ה' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר, לך בא אל בית ישראל (צוהו ציוי רביעית), ודברת בדברי אליהם כי בני הגולה הורגלו לדבר בלשון כשדים ולשון העמים, צוה אל הנביא שידבר דבריו בלה"ק כמו שקבל מה', ולא תאמר שתצטרך לדבר בלשון כשדים שאין אתה מבין אותה : (מלבי"ם באור הענין)

16 כִּי לֹא אֶל עִם עֲמֻקֵי שְׁפָה וְכַבְדֵי לְשׁוֹן אֶתְּהָ שְׁלוּחַ אֶל בַּיִת יִשְׂרָאֵל :

רס"י עמקי שפה. סיהא להס לשון עמוק שאינד מכיר זו : אל בית ישראל. כי אל בית ישראל אני שולחך אשר לשונם כלשונך : (רס"י)

מצודת דוד **כי לא וגו'.** אינד צריך לשנות אופן הדברים לפי ענין ההרגל שלך במליצת הלשון שתאמר אליהם לפי שלא אל עם שלשונם עמוק וכבוד ממך שלא הורגלת בו אתה שלוח ממני כי הלא אל בית ישראל אתה שלוח ושפה אחת לכם ולכן דבר בזה הלשון ובזה הסדור שאומר לך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עמקי.** ר"ל קשה : **שפה.** כן יקרא לשון עם כמו ושפה אחת לכולם (בראשית יא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כי לא אל עם עמקי שפה** ר"ל כי הם מבינים לשון הקדש : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **עמקי שפה וכבדי לשון,** יש לשון שקשה מצד הברתה בשפה, ויש שקשה מצד דקדוק לשונה : (מלבי"ם באור המלות)

17 לֹא אֶל עַמִּים רַבִּים עֲמֻקֵי שְׁפָה וְכַבְדֵי לְשׁוֹן אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע דְּבָרֵיהֶם אִם לֹא אֶלֵיהֶם שְׁלַחְתִּיךָ הִמָּה יִשְׁמְעוּ אֵלֶיךָ :

רס"י אם לא אליהם שלחתיך וגו'. ל' שבועה היא אם אליהם שלחתיך חי אני אם לא המה ישמעו אליך ומקרא מסורס הוא : (רס"י)

מצודת דוד **לא אל עמים רבים.** אין אתה שלוח אל עמים רבים מתחלפי לשונות אשר עמקו וכבדו ממך אשר לא תשמע דבריהם בטוב לשיהא סיבה לשנות הסדר ולהרחיב הדבור בלשון המובן לכולם למען לא ימצאו מה להשיב ר"ל אין לך צורך לשנות הסדר לא בעבור מאמרך בלשון שלא הורגלת בו ולא בעבור שלא תבין בטוב תשובת השומעים : **אם לא.** הריני נשבע אילו שלחתיך אל העמים עם כי הייתי מוכרח לשנות סדר הדברים ואינם מקובלים כ"כ על הלב כסדר הדברים היוצאים מפי עכ"ז היו שומעים אליך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **תשמע.** ענין הבנה : **אם לא.** הוא ענין שבועה כאדם האומר אם לא כן הוא יהיה כזאת וכזאת וגזם ולא אמר וכן אם לא בתים (ישעיה ה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לא אל,** ואל תאמר כי תצטרך לדבר נבואתי בלשון

כשדים כדי שיבינום גם הגויים, כי לא אל עמים רבים עמקי שפה אתה שלוח אשר לא תשמע דבריהם ותצטרך ללמוד לשון כשדים, ובכל זאת אני אומר לך גם אם לא אליהם שלחתיך והגם שאין נבואתך מיוחדת אליהם בכל זאת המה ישמעו אליך כשיודע להם נבואתך ישמעו ויקבלו, ורק. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אם לא**, נדחקו המפרשים לפרשו מלשון שבועה, ויל"פ כפשוטו גם אם לא שלחתיך אליהם ישמעו אליך: (מלבי"ם באור המלות)

יז וּבֵית יִשְׂרָאֵל לֹא יֵאָבֹוּ לְשִׁמְעַי אֵלֶיךָ כִּי אֵינָם אֲבִים לְשִׁמְעַי אֵלֶי כִּי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲזָקִי מִצַּח וּקְשִׁי לֵב הִמָּה:

מצודת דוד **ובית ישראל**. אבל בית ישראל לא יאבו לשמוע אליך כי אם תאמר להם כסדור מאמרי כי אינם רוצים לשמוע גם אלי ר"ל אף סדור הדברים אשר יצא מפי אינם מקובלים על לבביהם: **חזקו מצח**. כן יאמר על מי שהוא מעיז ביותר שהוא מרים מצחו ומחזקו וכן ומצחך נחושה (ישעיה מח) : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לא יאבו**. לא ירצו כמו לא אבה יבמי (דברים כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בית ישראל לא יאבו לשמע אליך** וזה לא מצד שאין מבינים לשונך לשון יהודית רק מצד כי אינם אובים לשמוע אלי ולכן יאמרו אמתלא שאין מבינים לשון הנביא, **כי כל בית ישראל חזקי מצח** להכחיש הראיות והמופתים ע"י עזות מצח, **וקשי לב** בל ייראו מן העונשים המיועדים להם מפי הנביא: (מלבי"ם באור הענין)

יח הִנֵּה נָתַתִּי אֶת פְּנִיךָ חֲזָקִים לְעַמֹּת פְּנִיָּהֶם וְאֶת מִצְחֶךָ חֲזָק לְעַמֹּת מִצְחָם:

מצודת דוד **את פניך חזקים**. להעיז לעולם ביותר בלי הראות להם הכנעה מה: **ואת מצחך וגו'**. כפל הדבר במ"ש: (מצודת דוד)

מצודת ציון **לעומת**. נוכח: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **הנה נתתי את פניך חזקים** בל תירא מרעתם, **ואת מצחך חזק** בל תבוש מפניהם: (מלבי"ם באור הענין)

יט כְּשִׁמְרֵי חֲזָק מִצַּר נָתַתִּי מִצְחֶךָ לֹא תִירָא אוֹתָם וְלֹא תַחַת מְפַנֵּיָהֶם כִּי בֵּית מְרִי הִמָּה: (פ)

כש"י כשמיר. מין תולעת הוא שמראין אותו על האבן והיא נבקעת כנגדו (הג"ה ל"א שמיר ל' סלע חזק וכתרגום ירושלמי הוא תרגום של לור וכן תרגום מלור החלמיש (דברים ח) שמיר טנרל ויש משמע שמיר הברזל החזק כי כמו שנקרא הלור החזק שמיר כמו כן נקרא הברזל שמיר בשביל חזקו סא"א) : (כש"י)

מצודת דוד כשמיר. כמו השמיר שהוא חזק מן הצור כן נתתי את מצחך חזק ממצחם : **כי בית מרי המה**. ר"ל המה בית מרי לבד אבל לא ירשעו לעשות עמך רעה : (מצודת דוד)

מצודת ציון כשמיר. הוא ברזל החזק וכן כצפורן שמיר (ירמיה יו) : **מצור**. מסלע : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כשמיר שהגם שהוא בעצמו חלוש בכ"ז הוא חזק מצור בדרך הסגוליי שיש בו לבקע צור החלמיש, כן נתתי מצחך שתנצחם בצד הסגולה האלהית שיש בך, **לא תירא אותם** מרעתם **ולא תחת** לא תשפל בעיני עצמך לפניהם מצד היותם רבים ונכבדים, **כי בית מרי המה** ויתבטלו נגדך : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] ויאמר אלי בן אדם את כל דברי אשר אדבר אליך קח בלבבך ובאזניך שמע :

מצודת דוד קח בלבבך. שמור בלבבך והשמירה בלבב תהיה על כי תאזין האמרים באזניך ודוגמתו הקיצותי ואראה (ירמיה לא) ור"ל ההקצה היתה על כי ראיתי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי (ציוי חמישית הודיעו למי נשתלח) קח בלבבך כי הנביא הזה השיג מחזות הרבה כמו מעשה המרכבה ובנין העתיד, אמר שיקח הדברים בלבבו כי לזה צריך הכנת הלב, **ובאזניך שמע** מה ששלחו בשליחות להוכיחם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות קח בלבבך ובאזניך שמע, היה ראוי בהפך, ובפ"י תקנתיו : (מלבי"ם באור המלות)

[יא] וְלֹא בָא אֶל הַגּוֹלָה אֶל בְּנֵי עַמֶּךָ וְדַבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אִם יִשְׁמְעוּ וְאִם יִחַדְּלוּ :

רפ"י כה אמר אלדני. אלהים. הנבואה הזאת לאומרה אליכם : אם ישמעו. או ישמעו או יחדלו אתה אמור אותה אליהם : (רפ"י)

מצודת דוד אל הגולה. אל אנשי הגולה אשר ישבו במקום אחר על נהר כבר : **ודברת אליהם ואמרת אליהם.** ר"ל פעם אחר פעם תדבר אליהם ותוכיחם בדבר ה' לומר בכל פעם כה אמר ה' : **אם ישמעו.** כאומר אתה אמור בשמי בין ישמעו לך בין יחדלו משמוע : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ולך בא אל הגולה הודיעו שאינו שלוח אל בני יהודה היושבים בארץ ישראל כי לשם היה ירמיה מיועד לנבאות. רק אל בני הגולה. ולא שילך לנבאות להעמים רק אל בני עמך, כי גם הנבואות שנבא אל הגוים לא נצטוה להודיע הנבואות להעמים כמו שנצטוה ירמיהו (סי' כ"ו) רק שיוודיעם אל בני ישראל, **ודברת אליהם באורך, ותאמר אליהם** שלא מלבך דברת רק כה אמר ה' : (מלבי"ם באור הענין)

יב ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד יהוה במקומו :

רפ"י ותשאני רוח. לאחר שגמר דבריו כוה אל הרוח לשאתו אל המקום אשר בני הגולה שם : (רפ"י)

מצודת דוד ותשאני רוח. הרוח נשא אותי ממקום מעמדי ושמעתי מאחורי קול ברעש גדול אומר ברוך כבוד ה' ממקומו כאומר אל הנביא אל תחשוב שבסור השכינה ממקומו מבית קה"ק לא יהיה ברוך ומהולל כבוד ה' כמו שהיה בהיותו במקומו בבית קה"ק כי אע"פ שסר ממקומו הוא ברוך ומהולל אבל ישראל הם הם החסרים בהסרת השכינה מביניהם אבל כבוד ה' הוא תמיד ברוך ומהולל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותשאני רוח ה' נשא אותו למעלה ואשמע אחרי קול רעש גדול כי אז נסתלקה המרכבה ללכת למקומה, צייר ששמע קול רעש שמורה שהליכת המרכבה עתה הוא להרעיש ממלכות. **ברוך כבוד ה' ממקומו** ר"ל הגם שיסתלק הכבוד מבהמ"ק והברכה והשפע לא תרד מירושלים כי שם צוה ה' את הברכה עד עתה, בכ"ז הוא מקור הברכה במקומו אשר הוא שם : (מלבי"ם באור הענין)

יג וקול כנפי החיות משיקות אשה אל אחותה וקול האופנים לעמיתם וקול רעש :

רפ"י משיקות. נשיקה מקיחות זו אל זו ושיר נשמע בהקשתן כמו שאומר

למעלה ואשמע את קול כנפיהם : (כפ"י)

מצודת דוד וקול כנפי החיות. ר"ל ואז שמעתי קול כנפי החיות שהן נוגעות זו בזו כאלו מנשקות זו"ז וזה היה סלוק השכינה כאלו החיות מוליכי המרכבה עופפים משם ובפריחתן יגעו הכנפים זה בזה ומשמיעים קול : **וקול האופנים לעומתם**. גם שמעתי קול האופנים כשהם מתגלגלים והיה קולם לעומת קול כנפי החיות ושוה להם : **וקול**. והיה קול רעש גדול : (מצודת דוד)

מצודת ציון משיקות. מלי נשיקה כי בהגעתן זו לזו כאלו נושקות זו לזו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וקול כנפי החיות שמע כי החיות נשאו כנפיהם, שזה מורה על ההנהגה שלא כסדר המערכת (כנ"ל אי זי), כי מה שיעד עתה להפך כסא ממלכות ולהרגיז גויים לא התחייב ע"פ המערכת רק היה ענין השגחיי מאת ה', ובאופן זה קבלו החיות הכח מלמעלה בכנפיהם, **והשיקו הכנפים אשה אל אחותה** שהוא הורדת השפע והכח למטה (כנ"ל אי כ"ג), **וקול רעש גדול** שזה הכח שקבלו והשפיעו אז לעשות רעם ורעש ומלחמה וקול גדול : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות משיקות, מתחברות כאילו נושקות זו לזו : (מלבי"ם באור המלות)

יד ורוח נשאתני ותקחני ואלך מר בַחַמַת רוחי וַיֵּד יְהוָה עָלַי חֲזָקָה :

כפ"י ואלך מר. שהיה קשה בעיני לקנתר את בני עמי : ויד ה' עלי חזקה. **כפ"י** וכחו להוליכני על כרחי : (כפ"י)

מצודת דוד ורוח נשאתני. חזר לדבריו לומר הרוח שנשא אותי ממקומו לקח אותי משם אל מקום אחר : **ואלך**. שם הלכתי במר נפש בחמת רוחי כדרך המיצר ודואג שהוא מלא חימה וכעס ודאגתו היה על כי ראה סלוק השכינה מבית קה"ק : **ויד ה'**. כח חוזק הנבואה היתה עלי חזקה ללכת אל בני הגולה לנבאו להם : (מצודת דוד)

מצודת ציון בחמת. מלי חמה וכעס : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ורוח נשאתני ותקחני כי תחלה נשאתו באויר במקומו ועתה נשאתו לרום והוליכה אותו ממקום זה, **ואלך מר בחמת רוחי** שרוח הנביא מצד עצמו היה מלא מרורות כי ראה הרעה העתידה לבא, רק שיד ה' וכח הנבואה היתה **חזקה עליו** לעוררהו בכח גדול אל

[טו] וְאָבּוֹא אֶל הַגּוֹלָה תֵּל אַבִּיב הַיּוֹשְׁבִים אֶל נְהַר כְּבָר (וְאִשֶּׁר) וְאִשֶּׁב הַמָּה יוֹשְׁבִים שָׁם וְאִשֶּׁב שָׁם שְׁבַעַת יָמִים מִשָּׁמַיִם בְּתוֹכָם :

רס"י תל אביב. לתל אביב שם מקום : משמים. משתומם אדם משותק מלדבר (רס"י) :

מצודת דוד אל הגולה תל אביב. אל בני הגולה אשר בתל אביב והוא שם מקום : היושבים. אשר היו יושבים על נהר כבר : ואשב. ישבתי במקום אשר המה יושבים שם והנה ישבתי שם שבעת ימים בתוכם תמה ונבהל ומושתק (מצודת דוד) :

מצודת ציון משמים. ענין תמהון ושתיקה כמו אשתומם כשעה חדא (דניאל ד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואבא אל הגולה למקום הנקרא תל אביב, והגם שאשב במקום אשר הם יושבים שם, ר"ל בין העם, והגם שאשב שם שבעת ימים, בכ"ז ישבתי משמים בתוכם ולא דברתי דבר כי לא הגעתי דבר ה' בפרטות (מלבי"ם באור הענין)

[טז] וַיְהִי מִקְצֵה שְׁבַעַת יָמִים וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (פ)

מצודת ציון מקצה. מסוף (מצודת ציון) :

מלבי"ם - באור המלות ואשב, והמה יושבים, או במקום שהמה יושבים (מלבי"ם באור המלות)

[יז] בֶּן אָדָם צִפָּה נִתְתִּיךָ לְבַיִת יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַעְתָּ מִפִּי דְבַר וְהִזְהַרְתָּ אוֹתָם מִמֶּנִּי :

רס"י כופה נתתיך. למה אתה שותק הלא ככופה שמעמידים על המגדלים לראות אם יבאו גייסות לעיר יתקע צפופר להזהיר את העם שיתכנסו ויתחזקו כן נתתיך להזהירם להשמר מן הפורענות שלא אביאנו עליהם : (רס"י)

מצודת דוד צופה. כמו שהצופה הועמד לראות אם גייסות באים להזהיר

בני העיר להיות נשמרים מהם כן העמדתיך להזהיר את העם על התשובה להיות נשמרים מן הפורעניות המעותדת לבוא : **ושמעת**. וכאשר תשמע מפי דבר פורעניות תזהיר אותם בשליחותי לעשות תשובה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **צופה**. הוא העומד על מגדל העיר ומביט מי ומי הבאים אל העיר : **והזהרת**. מל' אזהרה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **צופה נתתיך**, א"ל על שישב משמים ולא דבר דבר שבוה נפשות הוא חובל, כי הכין אות **שיהיה לבית ישראל כצופה** העומד בראש המגדל לראות אם יבא צר ואויב ולהזהיר את העם, אולם ואתה לא תזהירם מן חרב אדם, רק עת **תשמע ממני דבר** שהיא גזרת פורעניות **והזהרת אותם ממני** שישבו בתשובה : (מלבי"ם באור הענין)

[יח] **בְּאִמְרֵי לְרָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְלֹא הִזְהַרְתּוֹ וְלֹא דִבְרַתְךָ לְהִזְהִיר רָשָׁע מִדְרָכּוֹ הִרְשָׁעָה לְחִיתוֹ הוּא רָשָׁע בְּעוֹנוֹ יָמוּת וְדָמוֹ מִיַּדְךָ אֲבַקֵּשׁ :**

מצודת דוד **באמרי לרשע**. ר"ל באמרי לך על הרשע שימות ואתה לא הזהרתו ולא דברת להזהיר את הרשע לשוב מדרכו הרשעה למען ישאר חי : **הוא רשע**. הנה הרשע ההוא ימות בעבור עונו ואדרוש דמו מידך ר"ל תקבל עונש על מיתתו כי אם היית מזהירו אולי היה שב מדרכו ולא היה מת : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אבקש**. ר"ל אדרוש לשלם גמול עליה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **באמרי** והנה בכל האופנים אין לך להעלים נבואתך, **א**. ברשע העושה במזיד בשאט נפש וידעת כי לא יקבל דבריך, בכ"ז צריך אתה להזהירו, והנה בצד זה **אני אומר לרשע מות תמות** שאני גוזר עליו עונש מות, ואז אם **לא הזהרתו** להודיעו שנגזר עליו מיתה, או עכ"פ אם **לא דברת להזהיר רשע מדרכו** שתוכיחו על דרכו מצד השכל בדרך תוכחה כדי לחיותו, אז **הוא רשע** ר"ל בתדמה כי טוב שלא תזהירו אחר שידעת שלא יקבל דברך מוטב שיהיה שוגג ולא יהיה מזיד, לא כן, כי בהפך שהוא רשע בעונו ימות, **א**. שימות, **ב**. שימות רשע, ולא יזכה בזה שהיה שוגג, **ודמו מידך אבקש** כי אולי היה שב מרשעו : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] **וְאֵתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְלֹא שָׁב מִרְשָׁעוֹ וּמִדְרָכּוֹ הִרְשָׁעָה הוּא בְּעוֹנוֹ יָמוּת וְאֵתָּה אֵת נַפְשְׁךָ אֵת הַצֵּלָתְךָ :**

מצודת דוד **ואתה**. אבל אם אתה הזהרת את הרשע והוא לא שב מרשעתו : **את נפשך הצלת**. ר"ל לא תקבל עונש על מיתתו הואיל והזהרתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתה אמנם אם הזהרתו ולא שב בין מרשעו הקודם, ובין מדרכו הרשעה להבא, כי עוד הולך בדרך רשע, אז אל תחשוב שמת על ידך יען שנעשה מזיד, כי הוא רשע בעונו ימות ואתה אינך חייב בדבר, ובהפך אתה את נפשך הצלת במה שהזהרתו: (מלבי"ם באור הענין)

ב ויבשוב צדיק מצדקו ועשה עול ונתתי מכשול לפניו הוא ימות פי לא הזהרתו בחטאתו ימות ולא תזכרן צדקתו אשר עשה ודמו מידך אבקש:

רס"י ונתתי מכשול לפניו. כשהוא עושה דבריו בהלנע ומראה עצמו כלדיק אני נותן עבירה מפורסמת לפניו כדי לגלות מעשיו וכשאציא רעה עליו לא ירהרו אחרי: ולא תזכרנה. לדיקותיו. פירשו רבותינו בתוהא על הראשונות שמתחרט על הדיקות הראשונות שעשה: (רס"י)

מצודת דוד ובשוב צדיק. כאשר הצדיק יחזור מצדקו ויעשה עול כי יטעה לחשוב שבעבור שהיה צדיק מימים רבים יכפר לו האלהים על העול שעושה עתה: ונתתי מכשול. אזמין לפניו מכשול צרה והוא ימות בה: כי לא הזהרתו. אם לא הזהרתו הנה הוא ימות בעבור חטאתו והצדקות אשר עשה מאז לא תזכרנה לא להגן עליו מן המיתה ואת דמו אדרוש מידך כי אם הזהרתו אולי עמד בצדקו: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובשוב (ענין ב') מי שהוא צדיק ויצא מצדקו לעשות איזה עול בשוגג, וז"ש ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול, שהוא עול רק לפי ערך צדקו, שאצלו ה' מדקדק כחוט השערה ושגגות נעשות לו כזדונות, ואם היה רשע עושה עבירה כזאת לא היה נענש ע"ז וז"ש ונתתי מכשול לפניו הגם שהוא רק מכשול שנכשל בשוגג, בכ"ז אני נותנה לפניו, לפי ערכו, שלפי ערכו יוחשב לחטא באופן שהוא ימות, הוא מצד ערכו מתחייב מיתה, מה שאחר לא היה נענש על דבר כזה, בל תחשוב שעל דבר קטן כזה אינך מחויב להזהיר, א. מצד שהוא שוגג, ב. מצד שזכיותו יגינו עליו ולא יענש, דע כי לא כן הוא, רק אם לא הזהרתו א. בחטאתו ימות שימות על חטאת השוגג, ב. שזכיותו לא יגינו עליו כי לא תזכרנה צדקותיו אשר עשה להצילו על ידיהם מעונש, וממילא דמו מידך אבקש (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מכשול, הוא בלא דעת, ולפני עור לא תתן מכשול, ואמרו רז"ל האי עון מזיד הוא וקרי ליה מכשול: בחטאתו, סתם חטא הוא שוגג, וזה ההבדל בין מ"ש למעלה בעונו ימות שהוא מזיד: (מלבי"ם באור המלות)

כא ואתה פי הזהרתו צדיק לבלתי חטא צדיק והוא לא חטא חיו יחיה

כִּי נִזְקֵר וְאֵתָה אֶת נִפְשָׁךְ הַצֵּלָתָּ: (פ)

מצודת דוד ואתה. אבל אם אתה הזהרת את הצדיק לבל יחטא בבטחון היותו צדיק עד הנה והוא שמע לך ולא חטא כפי מה שחשב: **חיו יחיה**. אף שחשב לחטוא הואיל ולא חטא חיה יחיה כי קבל את האזהרה: **ואתה את נפשך הצלת**. כי אם לא הזהרתו היה עושה כמחשבתו והיה מת בחטאו והיה דמו נדרש ממך: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתה כי הזהרתו מצד שהוא צדיק, לבלתי חטא אף חטא קטן שוגג מצד שהוא צדיק והשוגג יחשב לו לזדון, ועיי"כ והוא לא חטא את החטא השוגג, אז תרויח בשתיים **א**. כי הוא חיה יחיה כי נזהר כי בודאי ישמע לדבריך ותציל נפשו, **ב**. ואתה את נפשך הצלת, (וגם אמר ואתה כי הזהרת צדיק, ר"ל בל תחשוב שלא ישמע אליך וא"כ עיי"ז יתהפך להיות רשע, כי גם שתזהיר אותו יהיה צדיק כי בודאי ישמע לדבריך) (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות הזהרתו צדיק, הכינוי עם שם הפעול, ולפי מה שכתבתי בפירושי ר"ל הזהרתו מצד שהוא צדיק: (מלבי"ם באור המלות)

[כב] וְתָהִי עָלַי שָׁם יָד יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קוּם צֵא אֶל הַבְּקָעָה וְשָׁם אֲדַבֵּר אִתְּךָ:

מצודת דוד יד ה'. כח חוזק הנבואה: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין קום צא אל הבקעה, **א**. כדי שיתבודד ויהיה מוכן לנבואה, **ב**. שהעם לא היו ראויים שתחול רוח ה' על הנביא בהיותו ביניהם (מלבי"ם): באור (הענין)

[כג] וְאָקוּם וַאֲצֵא אֶל הַבְּקָעָה וְהִנֵּה שָׁם כְּבוֹד יְהוָה עֹמֵד עַל פְּנֵי אֶשֶׁר רְאִיתִי עַל נְהַר כְּבָר וְאָפֵל עַל פְּנֵי:

רס"י והנה שם כבוד ה' עומד. הקדים על ידו לילך שם מדת ענוה יתירה מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן התלמיד ממתין לרצ וכאן הרצ ממתין לתלמי' (רס"י):

מצודת דוד ככבוד. כדמות מראה המרכבה אשר ראיתי וכו': **ואפול וגו'**. להשתחות לה': (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כבוד ה' עומד הראה לו שנית איך השכינה הגם

שמוכנת ללכת לירושלים להחריבה, עודו בין הגולה להשגית עליהם
(מלבי"ם) באור הענין

[כד] ותבא בי ריח ותעמדני על רגלי וידבר אתי ויאמר אלי בא הסגר בתוך
ביתך :

רס"י הסגר בתוך ביתך. להראותם שאינם ראוין לתוכח' : (רס"י)

מצודת דוד רוח. ר"ל רוח התעוררות ומחוזק : ותעמידני. הרוח הזה
החזיק אותי והעמיד אותי על רגלי : בוא הסגר וגו'. לשבת מבלי חברת
אנשים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בא הסגר טרם תחל לנבאות תצטרך להסגר כל ימי
המצור שצוהו בסיי שאח"כ כדי לשאת ע"י שכיבתו על צדו את עון יהודה
וישראל : (מלבי"ם באור הענין)

[כה] ואתה בן אדם הנה נתנו עליך עבوتים ואסרוך בהם ולא תצא
בתוכם :

רס"י הנה נתנו עליך עבותים. הוי אסור צביתך כאילו נאסרת בעבותים
וכן ת"י הא גזירת פתגמי עליך כאסור גדילן וגו' : (רס"י)

מצודת דוד הנה נתנו וגו'. ר"ל תהא כלוא בביתך כאלו נתנו עליך חבלים
עבות ואסרו אותך בהם לכל תוכל לזוז משם : בתוכם. בין אנשי הגולה
: (מצודת דוד)

מצודת ציון עבותים. חבלים עבות בת גי יתרים : ואסרוך. ענין קשור :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנה נתנו עליך עבותים, כמ"ש לקמן (ד' ח') והנה
נתתי עליך עבותים ולא תהפך מצדך אל צדך ואחר שהוא בחטאם, דומה
כאילו הם נתנו עליך עבותים. ולא תצא בתוכם, ואף אם הם יבואו אליך
(מלבי"ם באור הענין)

[כו] ולשונך אדביק אל חפך ונאלממת ולא תהיה להם לאיש מוכיח פי בית
מרי :
המה :

מצודת דוד ולשונך אדביק. ר"ל לא תדבר עמהם כאלו הדבקתי לשונך אל

חכך לבל תוכל לדבר : ונאלמת. תהיה כאלם ולא תהיה למולם לאיש מוכיח שדרכו למחות ולהוכיח מלבו בעת יראה מי עושה הרע : כי בית מרי המה. לכן לא תוכיחם מלבך כי ימרו בך : (מצודת דוד)

מצודת ציון חכך. החיך מה שמעל הלשון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולשונך אדביק אל חכך, ולא תהיה להם אף לאיש מוכיח הגם שלא תדבר דברי נבואה רק דברי תוכחת השכל גם באופן זה לא תוכיח כי בית מרי המה ובודאי לא ישמעו תוכחות : (מלבי"ם באור הענין)

[כז] וּבְדַבְרֵי אוֹתָךְ אֶפְתַּח אֶת פִּיךָ וְאִמְרָתְךָ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה הִשְׁמַע יִשְׁמַע וְהַחֲדַל יִחְדַּל כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה : (פ)

רס"י וזכרתי אותך. כשאחפוך לזכר אתך אשלחך אליהם : ואמרת אליהם כה אמר ה' אללהים. את כל דברי שליחותי : השומע ישמע. אין זה מן השליחו' אלא הרוח הקודש אמר לנבי' אתה אמור אליה' שליחותי והם השומע ישמע והחדל יחדל כי ידעתי כי לא כולם ישמעו כי בית מרי המה : (רס"י)

מצודת דוד ובדברי אותך. וכשאדבר אני בך לשלחך להתנבאות להם אז אפתח את פיך למהר לדבר צחות עם כי לא תהיה רגיל כ"כ לדבר עם אנשים ליישר דרכם : ואמרת. כאשר אשלחך תאמר להם כה אמר ה' ר"ל לא מלבי אני אומר כ"א דבר ה' המה : השומע. אתה אמור בשמי מי שירצה לשמוע ישמע ומי שיחדל לשמוע יחדל ואין עליך לכופם על השמועה כי בית מרי המה וימרו בך ולא ישמעו אליך אם תרצה לכופם ולכן הנח להם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובדברי אותך שהוא אחר שתגמר המעשים שנצטוה לעשות בסי' די ובסי' ה', אז אפתח את פיך, אולם אז לא תוכיחם כאיש מוכיח תוכחת מוסר משכלו, רק תאמר אליהם מאמר קצר, כה אמר ה' השומע תוכחת מוסר יזכה שישמע כי חיה יחיה, והחדל משמוע מוסר, יחדל מן העולם. זאת אמר ה' : (מלבי"ם באור הענין)

[א] וְאַתָּה בֶן אָדָם קַח לְךָ לֶבֶנָה וְנִתְּתָהּ אוֹתָהּ לְפָנֶיךָ וְחִקוּתָ עָלֶיךָ עִיר אֶת יְרוּשָׁלַם :

רס"י לַבְנֵה. טוֹיִל"ה בַלְע"ז וַיֵּץ מֵהֶם סָהַם גְּדוּלוֹת : (רס"י)

מצודת דוד וְנִתְּתָהּ. הַעֲמִידָה מוֹל פָּנֶיךָ וְחִקוּק עֲלֶיךָ צוֹרֵת עִיר וְחֹזֵר וּפִירֵשׁ אֶת יְרוּשָׁלַם : (מצודת דוד)

מצודת ציון לַבְנֵה. עֲשׂוּי מִן הַטִּיט וּמֵיִבְשִׁים בַּחֲמָה אוֹ שוֹרְפִים אוֹתוֹ בְּאֵשׁ וְכֵן נִלְבְּנָה לַבְנִים (בְּרֵאשִׁית יֵא) : וְחִקוּת. מִלְשׁוֹן חִקִּיקָה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין קַח לְךָ לַבְנֵה הוֹרָה בְּזֵה כִי יְרוּשָׁלַם אֵין הוֹיִיתָהּ וּמִצִּיאוֹתָהּ רַק עֵיִי הַשְּׁגַחַת ה' וְרִצּוֹנוֹ, כִּי הִיא בַעֲצֻמָּה זוֹלְתוֹ הִיא לַבְנֵה הַיּוֹלָאנִית גּוֹלְמִיִית בְּלִי שׁוֹם צוֹרָה, רַק עֵיִי שִׁתְּתָן אוֹתָהּ לַפָּנֶיךָ שְׁזֵה רִמּוֹז עַל שֵׁם ה' אוֹתָהּ לַפָּנִיּוֹ וַיִּשִׁים עֵינֵי הַשְּׁגַחַתוֹ עֲלֶיךָ, עֵיִיכ וְחִקוּת עֲלֶיךָ עִיר נִבְנִית עַל תִּילָה עֲלֶיךָ עִיר מוֹשֵׁב וְלֵהוֹיֹתָהּ יְרוּשָׁלַם קְרִית מֶלֶךְ רַב : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] וְנִתְּתָה עָלֶיךָ מְצוֹר וּבְנִיתָ עָלֶיךָ דֵּיק וְשִׁפְכָתָ עָלֶיךָ סִלְלָה וְנִתְּתָה עָלֶיךָ מַחְנוֹת וְשִׁים : (מלבי"ם)

רס"י דֵּיק. מִגּוֹנִיִי"ל בַלְע"ז שְׁמַסְלִיכִין צוֹ אֲצַנִים לַעִיר : סוֹלְלָה. סוֹפֵךְ עֵפֶר וְסוֹלְלוֹ וְכוּצָסוֹ בְּמַקְלוֹת וְעוֹשָׂה תֵל גְּבוּהָ לַעֲמוּד עֲלָיו וְלִרְאוֹת בְּתוֹךְ הָעִיר וְלִירוֹת בְּחַי" : סוֹלְלָה. בַּסְטִי"וֹן בַלְע"ז : וְשִׁים עֲלֶיךָ כְרִים. ת"י אִיפְרוֹרִין וְהֵם כְּפָרִים שְׁעוֹסִים חַיִּילוֹתָיו וַיּוֹשְׁבֵי בְּחַהֲלֵי לְרוּחוֹת הָעִיר שְׁלֹא יֵהָא אֲדָם יוֹלָא וְבֹא וּפִירוֹס כְּרִים שְׁרִים מִמוֹנִים עַל הַצֵּב זֶה שׁוֹמֵר לְרוּחַ זֶה וְזֶה לְרוּחַ זֶה : (רס"י)

מצודת דוד וְנִתְּתָה עֲלֶיךָ מְצוֹר. ר"ל תְּצַיֵיר עַל הָעִיר הֵהִיא הַחִקוּקָה צוֹרֵת מְצוֹר כְּאֵלוֹ הָאוֹיְבִים צָרִים עֲלֶיךָ : וּבְנִיתָ וְגו'. ר"ל תְּצַיֵיר עֲלֶיךָ כְּעֵין דֵּיק וְכו' וְכוֹלֵם הַמָּה עֲנִינֵי הַמְצוֹר : (מצודת דוד)

מצודת ציון מְצוֹר. הָאוֹיְבִים הַמְקִיפִים הָעִיר לְלַכְדָּה יִקְרָא מְצוֹר כִּי מִצִּירִים לֵהֶם : דֵּיק. הוּא מִגְדֵל הַנְּבִנָה לְלַכּוֹד הָעִיר וְכֵן וַיִּבְנוּ עֲלֶיךָ דֵּיק (יִרְמִיָה נב) : סוֹלְלָה. הוּא תֵל הָעֵפֶר שְׁשׁוֹפְכִים מוֹל הָעִיר לְעֵלוֹת עֲלָיו לְלַחוּם עַל הָעִיר וְכֵן וַיִּשְׁפּוֹךְ סוֹלְלָה (דְּנִיָּאל יֵא) : מַחְנוֹת. צְבָאוֹת עִם : כְּרִים. הֵם אֵילֵי

ברזל עשויים לנגח בהם בתומה להפילה כמוזכר ביוסיפון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתת עליה מצור אח"כ תצייר שע"י חטאה נתן ה' עליה אויבים אשר יביאוו במצור להחריבה, בענין שה' הבונה אותה מתעסק להחריבה, וספר כל עניני המצור ובנית עליה דיק בל יצאו מן העיר, ושפכת עליה סוללה משם ילחמו על העיר, ונתת עליה מחנות הלוחמים, ושים עליה כרים להפיל החומה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות דיק, חומה דקה סביב חומת העיר בל יוכלו לצאת מן החומה : סוללה, שופכים עפר ועושה מקום גבוה משם יורו אל העיר : כרים, אילי ברזל לנגח החומה : (מלבי"ם באור המלות)

ג} וְאַתָּה קַח לָךְ מִחֶבֶת בְּרֶזֶל וְנִתְּתָה אוֹתָהּ קִיר בְּרֶזֶל בִּינְךָ וּבֵין הָעִיר וְהַכִּינֶתָ אֶת פְּנֵיךָ אֵלֶיהָ וְהִתָּה בְּמִצּוֹר וְצִרְתָּ עָלֶיהָ אוֹת הִיא לְבַיִת יִשְׂרָאֵל :

רס"י קיר ברזל. דוגמא לחומת העיר המפסקת בין הכנא וצין העיר : אות היא. שךך תבא ירוסלי' במאור : (רס"י)

מצודת דוד ונתתה אותה. העמיד אותה להיות כקיר ברזל מפסקת ביןך ובין העיר החקוקה והיא דוגמת חומת העיר המפסקת בינה ובין הצרים עליה : והכינותה. תכין אליה פניך כאלו אתה נלחם עליה : והיתה במצור. ר"ל אף כי תהיה במצור אשר צירת עליה צורת מצור עכ"ז גם אתה תצור עליה ותלחם בה והיא לאות לבני ישראל אשר מלבד האויב הנלחם במ אלחם במ גם אני : (מצודת דוד)

מצודת ציון מחבת. שם כלי מה : קיר. כותל : והכינותה. מל' הכנה : אות. סימן : לבית ישראל. על בני יהודה יאמר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתה אחר שתצייר ענין האויבים הצרים עליה בדבר ה', תקח מחבת ברזל וזה יהיה לאות שהושם קיר ברזל בין הנביא מלאך ה' ובין העיר רומז כי עונותיהם היו מבדילים כקיר ברזל בין ה' ושלוחי השגחתו ובין העיר, ובכ"ז והכינתה את פניך עליה לרמוז שדרך הקיר הזה הכין ה' פניו אליה ע"י נביאיו ששלח אליהם יום יום השכם ושלות, ומצד זה היא במצור כפול, א. מצור נפשי, ע"י הנביאים הצרים עליה יום יום להשיבם אל דרך הטוב, ב. המצור של האויבים, וז"ש שע"י הקיר ברזל והיתה במצור מן האויבים כי סרה ההשגחה מהם, וע"י שהכין פניו אל העיר, ע"כ וצרת עליה אתה, להשיבם למוטב באופן שאם ינצח הנביא את העיר לא ינצחום האויבים, ואם לא ינצח רק תשאר הקיר ברזל בינו ובינם אז האויבים ינצחוה, וזה האות לבית ישראל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והיתה במצור וצרת**, כפל ויתור ? ובפי' תקנתיו
(מלבי"ם): באור המלות

[ד] ואתה שכב על צדך השמאלי ושמית את עון בית ישראל עליו מספר
הימים אשר תשכב עליו תשא את עונם:

רפ"י על כדך השמאלי. לסבול לער וייסורין מניין ימים כמנין שנים אשר
הליקתני רוחי כזיכול על שהכעיסו לפני ותכפ' על עונם אחרי אשר קשה
בעיניך הפורענות שאני אומר להביא עליהם : (רפ"י)

מצודת דוד **שכב על צדך השמאלי**. כנגד שומרון ראש מלכות אפרים
שהיתה משמאלה של ארץ יהודה וכמ"ש ואחותך הגדולה שומרון וכו'
היושבת על שמאלך (לקמן טז) : **ושמת וגו'**. עליו. על הצער הזה תשים
עון ישראל ר"ל בזה הצער יכופר עון ישראל לבל יהיו כלים בעונותיהם
מבלי תקומה : **מספר הימים**. כחשבון מספר הימים אשר תשכב על צדך
השמאלי כחשבון הזה תכפר על עונם אם הרבה הרבה ואם מעט מעט :
(מצודת דוד)

מצודת ציון **תשא**. ענין כפרה וסליחה כמו כל תשא עון (הושע יד) : (מצודת
ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואתה שכב על צדך השמאלי ושמית את עון בית**
ישראל עליו לרמוז כי סבת עון בית ישראל כולו שהם עשרת השבטים
היה הצד השמאלי, כי ימין ה' מורה על הנהגה הנסייית שבה ימין ה'
עושה חיל, והשמאל מורה על ההנהגה הטבעיית, ובאשר נהג עם עשרת
השבטים כפי המנהג הטבעי ולא הרבה להם אותותיו ונפלאותיו ולא שלח
להם נביאיו תמיד להוכיחם, לכן חטאו בע"ז ובזה ילמד זכות על בית
ישראל (מלבי"ם): באור הענין

[ה] ואני נתתי לך את שני עונם למספר ימים שלש מאות ותשעים יום
ונשאת עון בית ישראל:

רפ"י נתתי לך את שני עונם וגו'. הקילותי עליך לקבל את לער ססבלתי
אני למנין שנים שחטאו לפני הפכתים לך למנין ימים (ליסנא אחריני' שני
כמו שנים וכן תרגם יונתן ואנא יהבית לך על חד תרין בחוביהון סא"א) :
שלש מאות ותשעים יום. שנינו בסדר עולם מלמד שחטאו ישראל שלש
מאות ותשעים שנה משנכנסו לארץ עד שגלו ממנו עשרת השבטים ואתה

מוֹלָא מֵהֶם מְפוֹרָשִׁים מֵאֲחֵתִים וְאֲרֻבְעֵי וְשֵׁלֶשׁ מִשְׁמֹלֶךְ יִרְבַּעַם עַד שְׁגֹלָה הוֹשַׁע בֶּן אֶלֶה וְזִימֵי שְׁפוֹט הַשּׁוֹפְטִים קִי"א שְׁנַיִם וְהַשָּׂרָר סְתוּמִים אֲלוֹ הַשֵּׁ"ץ שְׁנַיִם שְׁמֹלֵחֵי בְּתַשׁוּבוֹת רַבִּי יוֹסֵף רִיָּשׁ מִתִּיבְתָא שְׁחֲטָאוּ י' שְׁבַטִים מִיָּמוֹת יְהוֹשֻׁעַ עַד שְׁהַגְלָה סְנַחֲרַב מִשׁוּמְרוֹן חֶשֶׁב זִימֵי הַשּׁוֹפְטִים ח' שְׁנַיִם בֵּיד כּוֹסָן י"ח בֵּיד עֵגְלוֹן ד' בֵּיד סִיסְר' ז' בֵּיד מִדִּין י"ח בֵּיד בְּנֵי עֲמוֹן מ' בֵּיד פִּלְסְתִים הִרִי קִי"א מִן מִיכָה עַד שְׁנַשְׁבָה הָאֲרוֹן זִימֵי עֲלֵי מ' הִרִי קִי"א חֶשֶׁב לִירְבַּעַם בֶּן נִבְט כ"ב נִדָב בְּנֵי ז' בְּעֶשֶׂא כ"ד אֶלֶה בְּנֵי ז' עֲמֵרֵי י"ב אֲחֵאֵב כ"ב אֲחִזִּיהוּ בְּנֵי ז' וְיִהוֹר' אֲחִיו י"ב וְיִהוֹא כ"ח יִהוֹאֲחִזִּי י"ז יִהוֹאֲשָׁ בְּנֵי י"ז וִירְבַּעַם בְּנֵי מ"א הִרִי שֵׁ"ן שְׁנָה וּמִנְחָם בֶּן גְּדִי י' פִּקְחִיהוּ בְּנֵי ז' וּפְקַח בֶּן רַמְלִיהוּ כ' וְהוֹשַׁע בֶּן אֶלֶה ט' שְׁנַיִם הִרִי שֵׁ"א וְסָנָה אֲחֵרוֹנָה לְהוֹשַׁע אִינָה מִן הַמִּנִּין לְפִי שְׁבַעַת ט' לְהוֹשַׁע נִלְכְּדָה שׁוּמְרוֹן וְלֹא הָיָה חֶשֶׁבֶן הַמַּלְכוּת לְהוֹשַׁע אֶלֶה ח' שְׁנַיִם הִרִי שֵׁ"צ שְׁנֵי וּמ' שְׁנַיִם שְׁחֲטָאוּ מַלְכֵי יְהוּדָה אַחַר גְּלוּת סְנַחֲרַב עַד שְׁנֵאֲמָרָה פְּרָשָׁה ז' לִיחְזַקְאֵל מְפוֹרָשִׁים לְמִטָּה וְלֹא הוֹלְרַחֲתֵי לְפָרְשָׁם (סֵא"א) : (רַש"י)

מצודת דוד ואני נתתי לך. למולך הקלתי לחשוב את שנות העון למספר ימים ר"ל כל שנה יחשב ליום ובשכבת יום תכפר על עון שנה : **שלש וגו'.** ר"ל והרי הם שלש מאות ותשעים יום כי כן מספר שנות עוונם משנכנסו לארץ עד שגלו בימי הושע בן אלה כי לא בכל ימיהם חטאו כ"א במספר שנים אלו כן הוא בס"ע (ואף שעד ימי ירבעם היו בני יהודה במלכות אחת עם אפרים מ"מ יחשב ע"ש מלכות אפרים כי הם הרבים מול יהודה) : **ונשאת וגו'.** כאומר הואיל וכן תוכל לכפר עם צער השכיבה על כל שנות עוונם לבל יכלו בעוונם כי תוכל לשכוב כל מספר הימים משא"כ אם היה יום ליום ושנה לשנה כי אז לא היית יוכל לשכוב נגד כל שני עוונם לכפר על כולם כי אם לפי המספר שתוכל לשכוב על צדך : (מצודת דוד)

מצודת ציון שני. מלי שנה : **ונשאת.** תכפר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואני, ר"ל ועיי"כ יוחשבו השנים שחטאו בהם לימים (כי היום והשנה יש להם התדמות שבכ"א השמש סובב את גלגלו, ביום סובב ממזרח למערב ובשנה ממערב למזרח), **ז"ש ואני נתתי לך את שני עונם למספר ימים,** כי מצד הזכות הזה שהיו נתונים בכל העתים האלה תחת הטבע והמערכה שלא יוכרו שנויהם רק בשנים בשיתחלפו הארבע תקופות, לכן לא יחשבו השנים רק לימים. ולפי חשבון הרי"א במלכים היה מימות ירבעם שהתחילו עשרת השבטים לחטא עד חורבן הבית שלש מאות ותשעים שנה כמבואר מחשבון שנות מלכי יהודה לפי שטתו, ולכן צוהו לשכוב ש"ץ יום : (מלבי"ם באור הענין)

11 וְכָלִיתָ אֶת אֱלֹה וְשָׁכַבְתָּ עַל צִדְדָךְ (הימוני) הַיְמָנִי שְׁנִית וְנָשְׂאתָ אֶת עֹן בֵּית יְהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה נִתְּתִיו לָךְ:

רפ"י עון בית יהודה ארבעים יום. מלמד שחטאו בית יהודה משגלו עשרת השבטים עד שחרבה ירושלים מ' שנה כ"ב של מנשה שכתוב בו ככל אשר עשה אחאב (מלכי' ב כא) ואחאב מלך עשרי' ושתים ושתים לאמון וי"א דיהויקים ונבואה זו נאמר' ליחזקאל בשנ' החמישית ללדקיהו הרי ארבעים סך כולם ארבע מאות ושלשים ואחר הנבואה הזאת שהו שש שנים הרי שמונה יובלות ושלשי' ושש שנה בשמונה יובלות שמונה שבועי שמיטות הרי חמשים ושש שנות שמיטה ושמונה שנות יובל הרי ששים וארבע ושלשים ושש שנה יש חמש שנות שמיטה הרי ס"ט שמיטו' ושנת היובל האחרון נחשבה להם לעון שהרי בעונם גלו ממנה הרי שבעים שנה מקודשי' של שמיטה שלא שמוס ישראל לפיכך גלו ע' שנה לקיים אז תרצה את שבתותיה (ויקרא כו) והוא שכתוב בסוף דברי הימים למלכות דבר ה' צפי ירמיה עד רצתה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה שבתה למלכות שבעים שנה : לדך השמאלי. לשומרון. לדך הימני. ליהודה לפי שיהודה בדרומה של ארץ ישראל כמה שנא' ואחותך הגדולה שומרון היושבת על שמאלך (לקמן טו טז) ואף בספר יהושע תחם מלך שבט יהוד' כל מלך הדרומי : (רפ"י)

מצודת דוד וכלית את אלה. אחר שתכלה לשכוב על צדך השמאלי כל הימים האלה : ושכבת. תשכב על צדך הימני שנית ר"ל אחריו והוא כנגד יהודה שהוא מימין שומרון : ונשאת. בצער השכיבה ההיא תכפר את כל עון בית יהודה לבל יכלו בעונם : ארבעים יום. ר"ל תשכב ארבעים יום כי למולם הקלתי לחשוב צער שכיבת יום לכפרה על שנה משני עוונם כי בני יהודה חטאו ארבעים שנה אחר גלות שומרון עד היום ההוא כי בימי מנשה חטאו כ"ב שנה כי בו נאמר כאשר עשה אחאב (מ"ב כא) ור"ל כמספר השנים שעשה אחאב את האשרה ואחאב מלך כ"ב שנים ובכל ימיו עשה את האשרה ושתים של אמון וי"א של יהויקים (כי יהואחז שמלך לפניו ויהויכין שמלך אחריו לא מלכו שניהם כ"א ששה חדשים ועשרה ימים ולא היה שנה שלימה) והנבואה ההיא נאמרה בשנה החמישית לגלות יהויכין הדי ארבעים שנה : (מצודת דוד)

מצודת ציון וכלית. ענין השלמה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכלית ושכבת אח"כ יסבול עון יהודה ארבעים יום, וזה נגד ארבעים שנה שהיה מעת התחיל ירמיה לנבאות על החורבן בשלש עשרה שנה ליאשיה עד החורבן, שמאז החליט הגזרה שיוחרב הבית, וירמיה התרה בם יום יום כל משך זמן הזה, ומאז גלה ה' ימינו שהיא ההשגחה שהשגיח עליהם לשלוח להם נביאים יום יום, והגם שאותם ארבעים שנה היה בכלל ש"ץ שנה הקודמים. הנה בחטאים הקודמים היו משותפים כל ישראל וגם עשרת השבטים והגולים מא"י, אבל בחטא זה שלא שמעו אל ירמיה הנביא המנבא להם על החורבן היה רק בית יהודה לבדם, ועז"א **ושכבת על צדך הימני שנית** כי כבר שכב בעד השנים האלה, ועתה שכב שנית על צדך הימני, מה שחטאו מזה הצד שגלה להם ה' את ימינו, ובזה לא נחשבו השנים לימים מצד החוטאים כי אין להם לימוד זכות שלא הוכיחם ה' ע"י נביאו, רק עתה נחשבו הימים לשנים, ר"ל שהועיל זכות הנביא שכל יום ששכב וסבל יסורין יחשב לשנה, אחר שהנביאים עשו את שלהם והוכיחו, וז"ש **יום לשנה נתתיו לך**: (מלבי"ם באור הענין)

11 וְאֵל מְצוֹר יְרוּשָׁלַם תְּכִין פְּנִיךָ וְזָרַעְךָ חֲשׂוּפָה וְנִבְאָתְךָ עָלֶיךָ:

רש"י ואל מצור ירושלים. אשר חקות על הלבינה תשים פניך כשתשכב על כדך השמאלי תהי הלבינה לנגדך וכן בשכבך על הימני: וזרועך. תהא חשופה. לנגדך כאלם הנלחם הוא אות לנצוּכְדַנְכֵר הנלחם זה: חשופה. כמו גלויה: (רש"י)

מצודת דוד ואל מצור ירושלים. אל צורת ירושלים החקוקה על הלבנה כאלו נתונה במצור אליה תכין פניך בין בשכבך על השמאל בין בשכבך על הימין: וזרועך חשופה. תגלה זרועך כאלו תלחם בה כדרך הנלחמים בזרוע מגולה: ונבאת עליה. ר"ל ובזה כאלו תנבא עליה על חורבנה כי בזה ירמוז אשר מלבד האויב הנלחם בם אלחם בם גם אני: (מצודת דוד)

מצודת ציון תכין. מל' הכנה: חשופה. גלויה כמו חשפי שובל (ישעיה מו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואל מצור ירושלים תכין פניך, הנה הלבנה הונחה לצד שמאלו כ"ז ששכב על צדו השמאלי והיו פניו אל הלבנה (כמ"ש בפסוק ג') והכינותה את פניך עליה) רק לא היה זרועו חשופה ולא נבא עליה כי אל עשרת השבטים לא חשף ה' זרוע קדשו בנסים ולא שלח נביאים אליהם שזה רמז יד השמאל, אולם בארבעים יום האחרונים ששכב על צד הימני הונחה הלבנה לצד ימינו, והכין פניו אל מצור ירושלים וזרועו חשופה ונבא עליה לסימן שהי הכין פניו אליהם בעת ההיא ושלח נביאו וזרועו היתה חשופה ונבא עליה בכל עת ע"י נביאיו

ח והנה נתתי עליך עבֹותים וְלֹא תִהְיֶה מְצַדֵּךְ אֶל צִדְךָ עַד כְּלוּתְךָ יָמֵי מְצוּרְךָ :

רס"י נתתי עליך עבֹותים. גזירת מלכותי תהא חמורה עליך כאילו נאסרת בעבֹותים שלא תהפך מלךך אל לךך : עד כלותך ימי מלךך. מניין הימים האלה **סגזרתי עליך :** (רס"י)

מצודת דוד והנה נתתי וגו'. ר"ל לא תהפך מצד אל צד כאלו נתתי עליך חבלים עבות לאסרך בהם לבל תוכל להתהפך : **עד כלותך**. עד אשר תשלים לשכוב כל היממי אשר אמרתי שאתה תצור עליה בעת שכבך והם ש"ץ יום על צד שמאל ומי יום על צד ימין : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והנה נתתי עליך עבֹותים. וזמ"ש (גי כ"ה) הנה נתנו עליך עבֹותים שלא תצא מביתך וכן **לא תהפך מצדך אל צדך** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מצורידך, ביו"ד הריבוי, כי היו שני מיני מצור, שרמז בשכיבתו על שתי ידיו : (מלבי"ם באור המלות)

ט וְאַתָּה קַח לָךְ חֲטִיִן וְשַׁעֲרִים וּפּוֹל וְעֵדְשִׁים וְדַחַן וְכֶסֶםִּים וְנִתְתָּה אוֹתָם בְּכָלִי אֶחָד וְעָשִׂיתָ אוֹתָם לָךְ לְלֶחֶם מְסַפֵּר הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתָּה שׁוֹכֵב עַל צִדְךָ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם תִּאֲכָלְנָו :

רס"י חטין וּשַׁעֲרִים וגו'. ודוחן וכוסמים. פאני"ץ איאפייילטר"א בלע"ז סי' הרעב שיהא עליהם זימי המלך ויאכלו לחם תערוכות וזמיאום : (רס"י)

מצודת דוד ונתתה אותם. את כולם יחד תתן בכלי אחד את המקח מהם לעשות לחם : **ועשית אותם**. מכל המינים יחד תעשה אותם לך ללחם מאכלך והוא לאות לבני יהודה שבימי המצור יאכלו אלו המינים מעורבבים מפני הרעב ולא יבררו החטין למאכלם אבל יאכלו בתערובות המינים הפחותים ההם : **מספר**. במספר הימים אשר תשכב על צדך השמאלי שהם ש"ץ יום תאכל לחם זה (וה"ה במספר הימים שישכב על צדו הימני שהם מי יום ולקצר סמך על המבין כי דרך אחד להם) : (מצודת דוד)

מצודת ציון - חטין וגו'. שמות מיני תבואה וקטניות : (א, א) במשורה. כן נקרא מדת הלח כמו במשקל ובמשורה (ויקרא יט) : **ההין**. שם מדה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואתה קח לך חטין ושעורים** צוה לו עוד שיעשה רמז אל המאכל שיאכלו בימי מצורם, **א**. ממה שיקח חטין ושעורים שהוא סימן הזמנת הלחם לימי המצור, **ב**. **ונתת אותם בכלי אחד** לסימן שיאכלום בתערובות מינים שונים מחסרון לחם נקי, **ג**. **מספר הימים** שיכין לחם על ש"ץ יום, כי מלך בבל סמך על ירושלים ב"י ימים לחדש העשירי בשנה התשיעית לצדקיהו, וכבשה בחדש הרביעי מהשנה הי"א למלכותו בז' או בט' לחדש, והאריכו ימי המצור י"ח חדש, ומבואר בירמיה כי באמצע ימי המצור יסתלק מלך בבל מירושלים מפני חיל פרעה (שם ל"ו), וכפי הנראה (שם פסוק י"ז וסי' ל"ב א') היה זה בשנה העשירית למלכות צדקיהו, וכפי זה י"ל ששובו אל המצור שנית היה בתחילת אייר שמאז עד י' תמוז לשנת החורבן היה ת"ל יום, ובעת סר נבוכדנצר מן העיר הכינו להם לחם לימי המצור והכינו לש"ץ יום שהוא שנה וחדש, כי לא מצאו יותר, וז"ש **מספר הימים אשר אתה שוכב שלש מאות ותשעים יום** ואחר ש"ץ יום החל הרעב בעיר וסבלו רעב ארבעים יום, שאז מתו ברעב ודבר וחרב בתוך העיר עד שנבקעה העיר (כמ"ש ירמיה כ"א ד') ובכ"מ, ולפ"ז בש"ץ ימים הראשונים אכלו במשקל, וז"ש (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (ט-יב) **מספר הימים**, הלא יפלא שלא הכין לחם לארבעים יום האחרונים ? ומ"ש שיאפה עוגת שעורים הלא היה מעורב חטין ושעורים ויתר מינים בכלי אחד ואכלם ביחד : (מלבי"ם באור המלות)

[י] **וּמֵאֲכָלְךָ אֲשֶׁר תֹאכְלֶנּוּ בְּמִשְׁקוֹל עֶשְׂרִים שֶׁקֶל לַיּוֹם מֵעַתָּה עַד עֵת תֹאכְלֶנּוּ :**

רפ"י **במשקול**. סימן לאנשי מלך היראים מן הרעב ואוכלי **במשקל** וקוהין **במשור'** : (רפ"י)

מצודת דוד **ומאכלך**. שעור המאכל אשר תאכלנו יהיה במשקול וכו' : **מעתי**. ר"ל לא ליום מלבד הלילה כ"א מעת היום ההוא עד למחרתו בעת ההיא עצמה וגם זה לאות שיאכלו בעת המצור במשקל ולא כדי שביעה כי יחושו פן יתום הלחם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ומאכלך במשקל עשרים שקל ליום**, וכן שתו המים במשורה וזה יהיה רק בש"ץ הראשונים כי אח"כ תצמצם יותר כי לא יהיה להם עוד עשרים שקל ליום : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] ומים במשורה תשתה ששית ההין מעת עד עת תשתה:

רפ"י מעת עד עת. מיום ליום במדה זו תשתה ששית ההין : (רפ"י)

מצודת דוד ששית ההין. המדה תהיה ששית ההין וזה תשתה מעת עד עת וגם זה לאות שבימי המצור ישתו במדה ולא כל הצורך : (מצודת דוד)

[יב] ועגת שערים תאכלנה והיא בגללי צאת האדם תעגנה לעיניהם : (ס)

רפ"י ועוגת שעורים תאכלנה. עריכת' מנוולת כעריכת סעורי' ולא נאה כעריכת עוגת חטים : בגללי לכת האדם תעגנה. תאפינה בגחליהם סמייצן וסורפן : (רפ"י)

מצודת דוד ועוגת שעורים תאכלנה. החררה אשר תאכלנה תהיה משעורים וגם זה לאות שמעקת רעבון יאכלו עוגת שעורים שהוא מאכל בהמות : והיא. החררה ההיא תאפינה לעשותה עוגה על גחלים הנעשים מגללי צאת האדם שהדליקו באש אחר שנתייבשו : לעיניהם. בני הגולה יראו בעיניהם כאשר תאפנה על גחלי גללי צאת האדם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ועוגת. היא חררה האפויה ע"ג גחלים וכן עוגה בלי הפוכה (הושע ז) : בגללי. כן יקרא הצואה כמו כגללו לנצח יאבד (איוב כ) ולתוספת ביאור אמר צאת האדם : תעגנה. מלי עוגה ר"ל תאפינה לעשותה עוגה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועגת שעורים צוה לו עוד שבכלות ימי המצור, א. יאכל עוגת שעורים שהוא מאכל בהמה, לרמוז על ימי גלותם שיהיה אחרי תום המצור, שיהיה מאכלם מאכל בהמה כמו שהם עזבו צורתם הישראלית ונזוירו אחור להיות כבע"ח בלתי מדברים, ב. שיאפה העוגה בגללי צאת האדם, להורות שהגם שמאכלם מאכל בהמה, צואתם וטומאתם היא אנושית שהיא טמאה ומוסרחת, כי חטאו בצורתם שהיא הנפש המדברת אשר טמאה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בגללי, צואה יבשה המתגלגלת : תעגינה, פעל משם עוגה תעשנה עוגה : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] ויאמר יהוה פכה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא בגוים אשר אדיחם :

רָשָׁי טוּמֵא. לִי מֵאוֹס : (רָשָׁי)

מצודת דוד ככה. ר"ל זה לסימן שכן יאכלו בני ישראל את לחמם מאוס במקומות אשר אדיחם שם בגולה כי לא יוכלו לשמרם בנקיות בהיותם גולים וכמו שתאכל אותה חררה אפויה על גחלי גללי צאת האדם שהוא דבר נמאס : (מצודת דוד)

מצודת ציון טמא. ר"ל נתעב ומאוס : אדיחם. מלי דחיה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר ה'. באר לו תחלה המשל האחרון של עוגת השעורים שהיא מורה על ימי גלותם בגוים, שככה יאכלו את לחמם מאכל בהמה, ושיהיה טמא בטומאת הגוים : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וְאָמַר אֶהְיֶה אֲדֹנָי יְהוִה הַנֶּה נִפְשִׁי לֹא מִטְמָאָה וְיִבְלָה וְיִטְרַף לֹא אֶכְלֵתִי מִנְעוּרַי וְעַד עֵתָה וְלֹא בָּא בְּפִי בֶּשֶׂר פְּגוּל : (ס)

רָשָׁי אהה. לָשׁוֹן אֲנִיחָה : נִפְשִׁי לֹא מִטְמָאָה. לֹא הִרְהַרְתִּי צִיּוֹם וּצְחָתִי לִידֵי טוּמֵאָה צְלִילָה : נְצִילָה וְטְרִיפָה לֹא אֶכְלֵתִי. צָר מִסּוּכְנַת שְׂדוּמָה לְנְצִילָה וְטְרִיפָה : צָר פִּיגוּל. צְהִמָּה שְׁהוּרָה צֶה חֶסֶם וְלֹא יִתְכַּן לֹמֵר נְצִילָה וְטְרִיפָה מִמָּס דָּחַס כֵּן מֵאִי רְצוּתִיה : (רָשָׁי)

מצודת דוד לא מטומאה. לא גמאסה במאכל נמאס : מנעורי. עם כי עוד לא הייתי אז שלם בשכלי להשמר ביותר מנדנוד מאכל איסור מ"מ מאלה הייתי נזהר : ולא בא. מעולם לא בא בפי בשר מתועב ונאסר והוא כפל ענין במ"ש וכאומר ואיך עתה אוכל דבר נמאס כזה אשר לא אכלתי מעולם ואף לא אכלתי מעולם דבר הנאסר לשיהא זה גמול העונש : (מצודת דוד)

מצודת ציון אהה. ענין לשון צעקת יללה : מטומאה. תעובה ומאוס : פגול. מתועב כמו ומרק פגולים (ישעיה סו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואומר, הנביא התרעם על שצוה לו לאכול דבר משוקץ שיהיה למשל על טומאתם, הנה נפשי לא מטומאה ר"ל לא בדברים המטמאים הנפש, ולא במאכלות המטמאים אותה, לא מאכלות האסורות לישראל כי נבלה וטרפה לא אכלתי, ולא המטמאים את הכהן (כי יחזקאל היה כהן) כי בשר פגול לא בא אל פי, וא"כ איך יצויר על ידי אכילתי טומאת הנפש : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וַיֹּאמֶר אֵלַי רְאֵה נָתַתִּי לָךְ אֶת (צפועי) צְפִיעֵי הַבֶּקֶר תַּחַת גְּלִלֵי הָאָדָם
וְעֵשִׂיתָ אֶת לַחֲמֶךָ : עֲלֵיהֶם : (כס)

רפ"י כפיעי. גללי : (כפ"י)

מצודת דוד נתתי לך. החלפתי לך לקחת גחלי גללי הבקר במקום גחלי
גללי האדם ועליהם תעשה לחמך שאינו מאוס כמו גללי האדם : (מצודת
דוד)

מצודת ציון צפיעי. הוא הגלל כי כל דבר היוצא מהגוף קרוי צפיעי כמ"ש
הצאצאים והצפיעות (שם כב) : תחת. במקום : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי ראה נתתי לך ר"ל לך לפי קדושתך
וטהרתך יספיקו צפיעי הבקר תחת גללי האדם שצפיעי הבקר שהוא
משל על טומאת הגוף (שהבקר אין לו נפש) יספיק לצייר הנמשל של גללי
האדם שמורה על טומאת הנפש, ויספיק להעיר המשל הנרצה במה
שתעשה את לחמך עליהם : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם הֲנִי שֶׁבַר מִטָּה לָחֶם בִּירוּשָׁלַם וְאָכְלוּ לָחֶם
בְּמִשְׁקַל וּבְדָאָגָה וּמִים בְּמִשׁוּרָה וּבְשִׁמְמוֹן יִשְׁתּוּ :

רפ"י מטה לחם. משען לחם פיל"א דיפא"ן זלע"ז : וזדאגה. דואגים
שמה יכלה הלחם מהם : דאגה. איינש"א זלע"ז וזלשוננו טרווא"ר זלע"ז
:

מצודת דוד הנני שובר. עתה פי' ואמר לו זהו לרמוז ואות שאשבור משען
לחם בירושלים ר"ל שיהיה הרעב בעבור זה יאכלו במשקל ובדאגה
שידאגו פן יכלה הלחם ומים ישתו במדה ובתמהון לבב : (מצודת דוד)

מצודת ציון מטה לחם. על שנשענים על הלחם לאכול לשבעה אמר מטה
בלי שאלה וכן כל מטה לחם שבר (תהלים קה) : ובשממון. בתמהון לבב
והוא ענין בהלה ופחד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי עתה באר המשל הראשון מה שיאכל ש"ץ
ימים במשקל זה יורה כי הנני שובר מטה לחם בירושלים בעת המצור
ואכלו במשקל ובדאגה כי ידעו שיופסק הלחם אח"כ : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] לְמַעַן יִחְסְרוּ לָחֶם וּמִים וְנִשְׁמוּ אִישׁ וְאָחִיו וְנִמְקוּ בְּעוֹנָם : (פ)

רפ"י למען יחסרו. לאגתם וקממונם כשזיל שיהיו חסורי לחם ומים בימי המלכות וידלגו פן יכלה : (רפ"י)

מצודת דוד למען יחסרו. זה יהיה בעבור כי יחסרו לחם ומים בימי המצור : **ונשמו**. יהיו תמהים ונבהלים איש ואחיו ר"ל כל איש ואיש ויהיו נמסים בגמול עוונם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ונשמו**. ענין תמהון : **ונמקו**. ענין המסה והמגה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין למען ור"ל ומה שאחר הש"ץ יום יחסר לחמד מן המשקל הזה, זה לאות למען יחסר לחם ומים ובארבעים יום קודם הבקעת העיר ונשמו איש ואחיו כי אז נעשה ביניהם מהומות ומלחמות כי מקצתם רצו להבקיע העיר, ואז ונמקו ע"י דבר וחרב ורעב כמ"ש הנני מסב את כלי המלחמה אשר בידכם וכו' (ירמיהו כ"א): (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-ה

[א] ואתה בן אדם קח לך חרב חדתה תער הגלבים תקחנה לך והעברת על ראשך ועל זקנדך ולקחת לך מאזני משקל וחלקתם :

רפ"י חרב חדתה. סימן לחרב נבוכדנצר : תער הגלבים. הרלענים ולשון יווני הוא וי"א פרקמליר בלע"ז ומנחם חזר תער הגלבים תער הגולחים ואין לו למיון בתור' : (רפ"י)

מצודת דוד **חרב חדתה**. וחזר ופירש שתער הגלבים יקח שהיא חריפה מאוד ואותה תעביר על ראשך וכו' לגלח שער הראש והזקן : **מאזני משקל**. מאזנים העשוי לשקול בהם : **וחלקתם**. בהם תחלק את השער לחלקים שווים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **תער**. הוא סכין העשוי לגלח בו וכן והעבירו תער (במדבר ה) : **הגלבים**. הם הספרים ודוגמתו בתרגום ירושלמי כי כל זקן גרועה (ישעיה טו) תרגמו ירושלמי גליבא : **והעברת**. מל' העברה ועל הגלוח יאמר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתה, עתה צוה לו שיעשה סימן אל מה שיתהווה בעיר בסוף ימי המצור, **קח לך חרב חדה**, ואת החרב הזה תער הגלבים תקחנה ר"ל שתעשה מן החרב תער, **והעברת**, השער דבוקים אל הגוף ורמז להעם שדבקם ה' אליו ועתה מעביר אותם מאתו, ושער הראש היו רגילים לגלח והיה נוול אל הנושאם וזה משל אל הרשעים, ושער הזקן היה לכבוד והוא משל אל הצדיקים (כמ"ש ישעיה ז') והנמשל שיספה צדיק עם רשע : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] **שְׁלֹשִׁית בְּאוֹר תִּבְעֵיר בְּתוֹךְ הָעִיר כְּמִלַּאת יְמֵי הַמְּצוֹר וְלִקְחֹת אֶת הַשְּׁלֹשִׁית תִּפֶּה בְּחָרֵב סְבִיבוֹתֶיהָ וְהַשְּׁלֹשִׁית תִּזְרָה לְרוּחַ וְחָרֵב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם :**

רש"י **בתוך העיר**. אָשֶׁר חֲקוּת עַל הַלְּצִינָה כִּכְלוֹת יְמֵי מְאוֹרָךְ אוֹת הַיָּא שִׁכְלוּ שְׁלִישִׁית זְלַעְפוֹ רַעַב צְחוּכָה שָׁהם כֹּאֲשֶׁר כְּעִנִּין שְׁנֵאמַר עוֹרְנוּ כְּתוֹר נִכְמְרוּ מִפְּנֵי זְלַעְפוֹת רַעַב (אִיכָה ה) : תִּכָּה. אוֹתָהּ בְּחָרֵב : סְבִיבוֹתֶיהָ. סְבִיב אוֹתָהּ לְצִינָה סִימָן עַל הַבּוֹרְחִים מִן הָעִיר שִׁשְׁיָגוֹם כְּשָׂדִים וַיהֲרֹגוֹם סְבִיב יוֹשְׁבֵי : וְהַשְּׁלִישִׁית תִּזְרָה לְרוּחַ. סִימָן לְגוֹלִים שִׁכְלוּ לְמַכְרִים וַיּוֹחֲנוּ בֵּן קָרַח וַחֲבוֹרְתוֹ וְסָם אֲרִיק חָרֵב אַחֲרֵיהָ שֶׁהֲלֹךְ נְבוֹכַדְנֶצַּר וְהַחֲרִיב אֶת מַכְרֵים וְסָם נִהְרָגוּ : (רש"י)

מצודת דוד שלישית. חלק שלישי תדליק באור בתוך העיר החקוקה על הלבנה בעת ישלמו ימי המצור שהם ת"ל יום והוא לסימן ששלישית העם ימותו במצור בתוך העיר ברעב ובדבר : **את השלישית**. החלק השליש השני תקח ותכה אותה בחרב סביבות העיר החקוקה והוא לסימן ששלישית העם ימותו בחרב האויב מחוץ לעיר בעת המלחמה : **תזרה לרוח**. תפזר לפני הרוח לשיהא הרוח מפזרם במקומות רבות והוא לסימן על ההולכים בגולה הפזורים בכנפות הארץ : **וחרב אריק אחריהם**. אשלוף חרבי מתערה לרדוף אחריהם להכותם במקום אשר ינוחו והוא לסימן שהמקום יגרה בהם האויב במקום גלותם לשפוך דמם כמים : (מצודת דוד)

מצודת ציון באור. להב אש : **תבעיר**. מל' הבערה ושריפה : **כמלאות**. ענין השלמה כמו ובמלאות ימי טהרה (ויקרא יב) : **תזרה**. ענין פזור כמו וזריתי פרש (מלאכי ב) : **אריק**. מל' ריק ור"ל ארוקן אותה מתערה וכן שמן תורק (ש"ה א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין שלשית באור תבעיר, הוא משל אל מה שבסוף ימי המצור יכלו שליש העם ברעב ודבר בתוך העיר, **ולקחת** הוא משל אל שהשלישית יכה האויב בחרב סביבות העיר, **והשלישית תזרה לרוח** הוא

משל על אלה שברחו מן האויב ונתפזרו לכל רוח, וחרב אריק אחריהם כי רבים מהם תשיגם חרב בארצות אויביהם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (ב-ד) באור תבעיר, ושרפת באש, בער, מציין תחלת הבערה, ומצייר שתחלת הבערה תהיה באור שהוא קטן מאש, ושרפה מציין השרפה עצמה כמ"ש (ישעיה ח', ד' י"ז) כי אח"כ כבר היה אש שורף סביבותיו: (מלבי"ם באור המלות)

ג] וְלָקַחְתָּ מִשָּׁם מַעֵט בְּמִסְפָּר וְצִרְתָּ אוֹתָם בְּכַנְפֶיךָ:

רס"י ולרת אותם בכנפיד. אלו מתי מעט סיגלו לצבל ויחיו: (רס"י)

מצודת דוד ולקחת משם. מאלה הפזורים לרוח תקח מעט אשר יהיה מהאפשר לספרם ותקשור אותם בכנפי בגדיך והוא לסימן שאותם שגלו לבבל שהמה מתי מספר בערך הגולים לשאר הארצות שהם יהיו שמורים לבוא לירושלים בבנין בית השני: (מצודת דוד)

מצודת ציון וצרת. ענין קשירה כמו מי צרר מים בשמלה (משלי ל): בכנפיד. שולי הבגד כמו על כנפי בגדיהם (במדבר ט): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולקחת משם מעט במספר הוא משל אל מעט מדלת העם הנשארים שהשאיר נבוזראדן לכורמים וליוגבים תחת יד גדליה, וזה וצרת אותם: (מלבי"ם באור הענין)

ד] וימָהם עוד תקח וְהִשְׁלַכְתָּ אוֹתָם אֶל תוֹךְ הָאֵשׁ וְשָׂרַפְתָּ אוֹתָם בְּאֵשׁ מִמֶּנּוּ תֵצֵא אֵשׁ אֶל כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל: (פ)

רס"י ומהם עוד תקח. מאותם מתי מעט: ושרפת אותם באש. סימן לאחאז בן קוליה ולדקיה בן מחסיה אשר קלם מלך צבל: ממנו תלא אש. מן הרמזים האלה שאני רומז לך תלא הפורעניות לכל בית ישראל: (רס"י)

מצודת דוד ומהם. מהקשורים בכנפיד תקח עוד ותשליכם אל תוך האש אשר בתוך העיר החקוקה ושם תשרפם והוא לסימן שרבים מיושבי ירושלים ימותו ברעב ובדבר בעת יצור עליה טיטוס והרומיים הקדמוניים: ממני תצא אש. מלהבת האש הזה תלהט אל כל בית ישראל ר"ל מגלות בית שני יתפזרו בכל הארצות במקום יושבי אנשי הגולה הראשונה ובעון אנשי גולה השניה ילקו גם המה בחרב וברעב ובדבר: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ומהם עוד תקח** כי מהם נהרגו רבים ע"י ישמעאל בן נתניה, **ממנו תצא אש** כי ע"ז הלכו למצרים ושם לא נשאר מהם פליטה כמ"ש ירמיה (סי' מ"ב) : (מלבי"ם באור הענין)

ה כה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה זֹאת יְרוּשָׁלַם בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם שְׁמִתִּיהָ וְסִבִּיבוֹתֶיהָ אֲרָצוֹת :

רפ"י **בתוך הגוים שמתיה. כאמלע העולם :** (רפ"י)

מצודת דוד **בתוך הגוים.** שמת י אותה באמצע היישוב במקום המובחר וארצות הגוים המה סביבותיה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה'**, מבאר הנמשל, **בתוך הגוים שמתיה** גוים רבים שדרו בארץ ישראל משבעה עממין ויתר גוים, **וסביבותיה** חוץ לא"י **ארצות** של מלכים אחרים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בתוך הגוים, ארצות,** בכ"מ שבאו נרדפים בזה הספר יציין בארצות ריחוק המקום, עיין לקמן (י"א ט"ז) : (מלבי"ם באור המלות)

ו וַתִּמַר אֶת מְשַׁפְּטֵי לְרִשְׁעָה מִן הַגּוֹיִם וְאֶת חֻקוֹתַי מִן הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר סִבִּיבוֹתֶיהָ כִּי בְּמִשְׁפָּטֵי מְאֹסוֹ וְחֻקוֹתַי לֹא הִלְכוּ בָהֶם : (ט)

רפ"י ותמר את משפטי. ותחלף את משפטי : מן הגוים. סכך כתוב במסנה ויתעה מנסה את יהודה ויוסבי ירוסלים לעשות רע מן הגוים אשר השמיד ה' מפני בני ישראל (ד"ה ז לג) ויש פותר' שהגוים לא קבלו תורתו והם קבלוה עליה' ועברו עליה : (רפ"י)

מצודת דוד **ותמר.** והיא לא שלמה כגמולי כי החליפה את משפטי לרשעה ר"ל אני נתתי לה משפטים ישרים והיא הרשיעה לעשות יותר מן העמים ואת חוקותי החליפה לרשעה יותר מן הארצות וכו' והוא כפל ענין במ"ש : **בהם.** בדרך חוקותי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ותמר.** מלי תמורה וחלוף : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ותמר,** תחת שהיה הכונה האלהית שהיא תהיה לאור עמים בין במשפטים בין אדם לחברו בין בחקים בדברי עבודה למקום, שעז"א בתוך הגוים שמתיה, היה בהפך, **כי המירה את המשפטים**

לרשעה יתר מן הגוים, כי הגוים היה להם משפטים שכליים שיסדו להם חכמיהם, והגם שהנימוסים האנושיים אינם מספיקים, בכ"ז אינם סותרים תמיד אל היושר, רק שנלוזים מן המשפט האלהי, אבל הם שהיה להם משפטים אלהיים ומאסו בהם עשו תמיד הפך המשפט האלהי שהוא הקצה ההפך מן הטוב, וכן בחקים שבין אדם למקום עשו הפך החקים האלהיים, ותחת שהאומות לא הפכו דברי אלהים כי לא ידעו מהם, והגם שחקיהם לא טובים לא יסדו אותם בכונה שיהיה הפך הטוב ולא סרו במזיד ובשאת נפש, (והגוים שלא היה להם מלכות מיוחדת היה להם משפטים גרועים מן הארצות שהיה להם מלך במשפט יעמיד ארץ, וישראל היו גרועים עוד יותר מהם, והארצות הרחוקים מא"י היו להם חקים משונים יותר. ושל ישראל גרועים מהם): (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות משפטי, חקותי, בחקים יציין הנמוסים שאין להם טעם, ובמשפטים מציין הדינים שבין אדם לחברו שי"ל טעם, כמ"ש באילת השחר (כלל תסי"ו) עיי"ש : ותמר, מבנין הפעיל, מן כי המרו את רוחו, שהחליפו מצות ה' : (מלבי"ם באור המלות)

[ז] לְכֹן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן הִמְנַכְּם מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם בְּחֻקֹּתַי לֹא הִלַּכְתֶּם וְאֵת מִשְׁפָּטַי לֹא עָשִׂיתֶם וְכַמְשַׁפְּטֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם לֹא עָשִׂיתֶם :

רפ"י יען המנכס. יען הזמינכם את ענמכם להפקר מן הגוים : המנכס. לשון וימן להם המלך (דניאל א) ומנחם פתרו לשון הומה כמו המו גוים (תהלים מז) : וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם. שהם לא המירו את אלהיהם והמה לא אלהים ואתם המרתם כבודי כלל יועיל ורבותינו פירשו כמתוקנים שזהם לא עשיתם כמקולקלים שזהם עשיתם : (רפ"י)

מצודת דוד יען המנכס. בעבור היותכם המון רב יותר מן העמים וכו' לכן מרוב הטובה בעטתם בי ולא הלכתם בחוקותי וגו' וכענין שנאמר וישמן ישורון ויבעט (דברים לב) : וכמשפטי הגוים וגו'. כי הם לא המירו אלהיהם וישראל המירו כבודו בלא יועיל : (מצודת דוד)

מצודת ציון יען. בעבור : המנכס. מל' המון עם רב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען ר"ל מפני שחטאת ישראל כפול, א. שלמדו מן הגוים שלא ללכת בחקי ה' ומשפטיו, וז"ש יען המנכס (למדו) מן הגוים במה שבחקתי לא הלכתם ב. שכמשפטי הגוים הטובים לא עשיתם וא"כ עשיתם דברים שלא עשה לא מאמין בדת ישראל ולא הנוהגים ע"פ

דתות שכליות (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות **הנכם**, שם המון בא לרוב לגנאי, ואתם המון רב (דה"ב י"ג) על עם הומה ובלתי מסודר על צבאו, והוא פחות משם עם, ור"ל המנכם הם פחותים והמונים יותר מן הגוים: (מלבי"ם באור המלות)

ח לָכֵן פֶּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הֲנִי עֲלִיךָ גַם אָנִי וְעָשִׂיתִי בְּתוֹכָךָ מְשֻׁפָּטִים לְעֵינָי

רס"י **גם אני. את בגדת עלי וגם אני הנני עליך :** (רס"י)

מצודת דוד **הנני עליך.** הנה אני אלחם בך : **גם אני.** ר"ל כמו שבגדתם בי כן גם אני אבגוד בכם : **משפטים.** משפט פורעניות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לכן הנני עליך ועשיתי בתוכך משפטים** מה שאעשה יהיה בדרך משפט, **ב.** שיהיו באתגליא **לעיני הגוים**: (מלבי"ם באור הענין)

ט וְעָשִׂיתִי בָךְ אֶת אֲשֶׁר לֹא עָשִׂיתִי וְאֶת אֲשֶׁר לֹא אֶעֱשֶׂה כְּמֹהוּ עוֹד יַעַן כָּל תוֹעֲבֹתֶיךָ :

מצודת דוד **את אשר לא עשיתי.** דבר אשר לא עשיתי מעולם ולא אעשה עוד כמוהו כל ימי הארץ : **יען.** בעבור כל תועבותיך אשר מאד גדלו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ג. ועשיתי את אשר לא עשיתי** עונשים שלא נעשו כמוהם. כמו שאתה עשית דברים שלא נעשו כמוהם. כ"ז אומר דרך כלל, עתה מפרש. **יען כל תועבותיך** יהיה עונשך בג' דברים: (מלבי"ם באור הענין)

י לָכֵן אָבוֹת יֹאכְלוּ בָנִים בְּתוֹכָךָ וּבָנִים יֹאכְלוּ אָבוֹתָם וְעָשִׂיתִי בָךְ שְׁפָטִים וְזָרִיתִי אֶת כָּל שְׂאֲרֵיתֶךָ לְכָל רוּחַ :

מצודת דוד **לכן.** בעבור תועבותיך האבות יאכלו את הבנים בתוכך ירושלים כי יהיה בך עקת רעבון : **ועשיתי.** אח"ז אעשה עוד בך משפט פורעניות כי השארית ממך אפזר לכל רוח מארבע רוחות העולם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **וזריתי.** אפזר : **רוח.** פאה ועבר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **א. שלכן אבות יאכלו בנים בתוכך,** זה פירוש

השלישית באור תבעיר בתוך העיר. **ב. ועשיתי בך שפטים** הוא מה שישפוט נבוכדנצר את צדקיהו ויתר הבורחים ויהרגם כמ"ש (ירמיה נ"ב) וידבר אתו משפטים, וזה פי' עמ"ש השלישית תכה בחרב סביבותיה, **ג. וזריתי את כל שאריתך** זה פי' מ"ש והשלישית אזרה לרוח: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שפטים, הוא גרוע מן משפטים, שמציין עונשים קשים (מלבי"ם): באור (המלות)

[יא] לכן חי אני נאם אדני יהוה אם לא יען את מקדשי טמאת בכל שקוציך ובכל תועבתיך וגם אני אגרע ולא תחוס עיני וגם אני לא אחמול:

מצודת דוד לכן. בעבור תועבותיך הריני נשבע חי אני וגוי וכפל השבועה לומר אם לא בעבור שטמאת את מקדשי בכל שקוציך כי מנשה שם בבית פסל האשרה וגם טמאת ביתר תועבותיך שעשית שם : **וגם אני אגרע**. כמו שגרעת את כבודי בשומך פסל האשרה בפני כן גם אני אגרע לחסר אותך ולא תחוס עיני עליך : **וגם אני לא אחמול**. כמו שלא חמלת על בניך ושחטתם לעבודת כוכבים כן גם אני לא אחמול עליך : (מצודת דוד)

מצודת ציון אם לא. הוא ענין לשון שבועה כאדם האומר אם לא כן הוא יהיה כזאת וכזאת וגזם ולא אמר וכן אם לא בתים רבים (ישעיה ה) : **שקוציך**. מל' שקץ ותעוב ועל העכו"ם יאמר : **אגרע**. מל' גרעון וחסרון : **תחוס**. מל' חס וחמלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן עוד הוסיף בשלש עונשים אלה להגדיל אותם וזה במה שהי' גזר גז"ד בשבועה וז"ש **חי אני נאום ה'**, וזה בעבור שטמאו המקדש, וז"ש **יען את מקדשי טמאת בכל שקוציך** שהעמידו גלולים בהיכל, **ובכל תועבותיך** יתר תועבות שחשב לקמן (ס' כ' פי' י"א), **לכן גם אני אגרע** חוץ ממה שיגרע בך הרעב והאויב גם אני אוסיף לגרע אותך **ולא תחוס עיני** (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שקוציך, תועבותיך, בבואם נרדפים יציין בשיקוץ הע"ז, ובתועבות יציין יתר תועבות, כמו שבמשכב זכור ובהמה וכל העריות אמר לשון תועבה, ובדברים הבזוים ונמאסים לאכילה תפס לשון שקץ : **לא תחוס עיני, לא אחמול**, עיין הבדלה לקמן (ז' ד') : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] שלשתיך בדבר ימותו ובגרעב יכלו בתוכך והשלשית בחרב יפלו סביבותיך והשלישית לכל רוח אָזְרָה וְחָרַב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם:

מצודת דוד שלישיתך. שליש עמד ימותו בדבר וברעב בתוך ירושלים :

יפלו סביבותיך. בעת המלחמה : **לכל רוח אזרה**. אפזר לכל רוח מארבע רוחות העולם ואשלוף החרב מתערה לרדוף אחריהם להכותם במקום גלותם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אזרה**. אפזר : **אריק**. מל' ריק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **שלשתיך**, מפרש איך יוסיף בכ"א מן הגי' עונשים הנ"ל, בשליש הראשון שאמר בפי' י' שאבות יאכלו בנים ברעב יוסיף גם דבר וז"ש **בדבר ימותו וברעב יכלו** וזה יהיה **בתוך העיר כנ"ל**, **והשלישית**, שאמר (שם) ועשיתי בך שפטים **בחרב יפלו סביבותיך** יהרגום חיל כשדים סביבות העיר. וזה מ"ש (פסוק ב') ולקחת את השלישית תכה בחרב סביבותיה, **והשלישית**, שאמר (פסוק י') וזריתי את כל שאריתך לכל רוח, **לכל רוח אזרה וחרב אריק אחריהם**, וכמ"ש בפסוק ב' : (מלבי"ם באור הענין)

יג וְכָל־אֲפִי וְהִנְחוּתֵי חֲמָתִי בָּם וְהִנְחַמְתִּי וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי בְּקִנְאָתִי בְּכָל־וְתִי חֲמָתִי בָּם :

רס"י והניחותי חמתו. כשאנקס צם תנוח חמתי ולח תליקני רוחי : והנחמתי. ואתנחם על הצער שצערתם אותי : (רס"י)

מצודת דוד **וכלה אפי**. אשלים חרון אפי עליהם ואניח חמתי בס ואז אתנחם על הכעס שהכעיסו אותי : **וידעו וגו'**. ר"ל בעת אשלים בס חמתי אז ידעו שאני ה' דברתי בקנאתי שרעה תבוא עליהם ולא הנביא בדא הדבר מלבו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **וכלה**. ענין השלמה : **והניחותי**. מל' הנחה : **והנחמתי**. מל' תנחומין : **בקנאתי**. ענין כעס כמו הס קנאוני בלא אל (דברים לב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וכלה**, מפרש ע"י שהשליש הראשון שימותו בעיר **יכלה אפי החיצון**, וע"י שהשליש השני יפלו סביבות העיר **אניח חמתי** הפנימית, וע"י שהשליש השלישי יזרה לכל רוח **והנחמתי**, וכ"ז יהיה לתכלית **שידעו כי אני דברתי** שהעונש השגחיי, ושהיה העונש **בקנאתי בכלותי חמתי בס**, ע"י שיכלה חמתו הפנימית שאין זה ממדת רחמיו שמדתו הוא שלא יעיר כל חמתו, ידעו שזה בא מסבת הקנאה שקנא על כבוד המקדש כמ"ש יען את מקדשי טמאת : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אפי וחמתי**, החמה הוא שמירת הכעס בלב, והאף הוא אשר יצא לפועל להעניש, ויש אף בלא חמה כמו האב המכה את בנו, ויש חמה בלא אף אם נוטר בלבו, ובאו עוד בס' זה (ז' ח'), **י"ג י"ג**, כי ח'

כ"א, כ"ב, כ"ג, ל"ח, י"ח): (מלבי"ם באור המלות)

[יד] וְאַתָּנָד לְחַרְבָּה וּלְחַרְפָּה בְּגוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיךָ לְעֵינֵי כָּל עוֹבֵר:

רס"י ולחרפה. דיסטרוויר זלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד **לחרבה.** להיות חרבה ולהיות לחרפה בגוים כי כולם יחרפו אותך בפני כל העובר דרך עליהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לחרבה.** מל' חורבן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתנך, ומזה יתחיל לפרש מ"ש בפסוק ד' ומהם עוד תקח והשלכת אותם אל תוך האש וכו' ממנו תצא אש אל כל בית ישראל, **שאתנך לחרבה ולחרפה בגוים אשר סביבותיך** שהנשארים אחרי מות גדליה הלכו למצרים ונתפזרו ביתר ארצות, והיו לחרבה ר"ל שנהרגו בחרב נבוכדנצר במצרים והנשארים היו לחרפה: (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וְהִתְתָּה חֶרְפָּה וּגְדוּפָה מוֹסֵר וּמְשֻׁמָּה לְגוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיךָ בְּעֲשׂוֹתַי בְּךָ שְׁפָטִים בְּאֵף וּבְחִמָּה וּבְתִכְחוֹת חִמָּה אֲנִי יְהוָה דֹּבְרָתִי:

רס"י וגדופה. בזיון : מוסר. יסורין : ומשמה. תמהון : (רס"י)

מצודת דוד **והיתה.** ירושלים תהיה לחרפה ובזיון : **מוסר.** ייסרו זה את זה עם ירושלים כי יאמרו במוסרם אל תעשו את הרע שלא יבוא עליכם כדרך שבא על ירושלים : **ומשמה.** תהיה לתמהון כולם יתמהו על חורבנה : **לגוים וגו'.** מוסב על כולם חרפה וגדופה וכו' : **בעשותי.** בעת אעשה בך משפט פורעניות אז תהיה חרפה גדופה וכו' : **ובתוכחות חמה.** בגמול עונש אביא חמה ולא על חנם : **אני ה' דברתי.** בידי לקיים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **וגדופה.** ענין בזיון כמו את מי חרפת וגדפת (ישעיה לז) : **מוסר.** ענין תוכחה : **ומשמה.** ענין תמהון : **ובתוכחות.** ענין גמול עונש כמו והוכח במכאוב (איוב לג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והיתה חרפה וגדופה, ר"ל החרפה והגדופה שלך מה שיחרפו ויגדפו אותך, זה יהיה **מוסר ומשמה לגוים אשר סביבותיך**, שיענשו על מה שמגדפים קדושת ישראל, ויש הבדל בין **חרפה** ובין **גדופה**, שהמגדף הוא מחרף דבר שיש בו קדושה, ור"ל החרפה תהיה מוסר, והגדופה תהיה משמה לגוים, שע"י מה שיחרפו אותך על רוע מעשיך ראוי שיקחו מוסר איך ענש ה' אותך על רוע המעשים, אבל במה שיגדפו גם

תורתך ואת אלהי ישראל עי"ז יהיו שממה ויענשו ע"ז כי היה להם לקחת מוסר ולדעת אשר בעשותי בך שפטים באף ובחמה ובתוכחת חמה שהיו שפטים רעים ע"י אף נגלה וחמה נסתרת וע"י תוכחות מגולות שידעו כולם כי שפכתי חמתי עליהם הלא מזה היה להם לדעת שאני ה' דברתי ושהוא עונש השגחיי, ולא היה להם לגדף את אלהי ישראל ותורתם (מלבי"ם באור הענין)

[טז] בְּשַׁלְחִי אֶת חֲצֵי הָרְעֵב הָרְעִים בָּהֶם אֲשֶׁר הָיוּ לְמִשְׁחִית אֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אוֹתָם לְשַׁחֲתֶכֶם וְרָעַב אִסָּף עֲלֵיכֶם וְשִׁבַּרְתִּי לָכֶם מִטָּה לָחֶם:

רפ"י ורעב אוסוף עליכם. הוא רעב הפרוטה הכלה מן הכיס כך שמעתי : מטה לחם. משען לחם : (רפ"י)

מצודת דוד בשלחי. מוסב למעלה לומר שיהיה חרפה וגדופה וכו' לגוים בעת אשלח בהם את חצי ר"ל מכאובי הרעב הרעים אשר היו פעם למשחית לגוים שפעמים בא חצי הרעב בהם והשחיתם וכעין חצי הרעב האלה בעצמם יהיו חצי הרעב אשר אשלח אותם לשחת את ישראל ועוד אוסף עליכם רעב במדה מרובה יותר מהבא על העכו"ם ואשבור לכם משען לחם מכל וכל בעבור זה ירבו לחרף ולגדף בראותם שבא עליהם חצי הרעב כמו שבא על העכו"ם ועוד יותר : (מצודת דוד)

מצודת ציון חצי. ר"ל מכאובי ואמר בלי שאלה על השדפון והירקון והארבה : **מטה לחם.** משען לחם ועל כי נשענים על הלחם לאכול לשבעה אמר מטה בלשון שאלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בשלחי מבאר איך היה להם להאומות להכיר שהעונש שבא על ישראל הוא השגחיי ושבא בתוכחות חמה, ר"ל שיש הוכחות רבות על חמת ה', ושאין הרעה טבעיית או מקרית, וזה יוכר משתי הכרות, א. שאם תבא על ישראל רעה שתבא גם על האומות יראו שבאה על ישראל בהפלגה יותר, וז"ש **בשלחי את חצי הרעב הרעים בהם אשר היו למשחית באו"ה**, אז יראו כי בעת אשר אשלח אותם לשחתכם ר"ל עת שאת הרעב ששלחתי על או"ה אשלח על ישראל אז **ורעב אוסוף עליכם** יבא בתוספת מאשר בא על האומות **ושברתי לכם כל מטה לחם** לגמרי, וזה ראייה שבא עליכם בהפלגה ע"י ההשגחה, (הוכחה ב') מצד שעל או"ה לא שלח רק רעה אחת רעב לבדו, אבל על ישראל ילוה אל הרעב עוד רעות אחרות, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חרפה וגדופה, כבר בארתי (ישעיה ל"ז כ"ג) שהמחרף יהיה גם מאדם לאדם, אבל המגדף עקרו את ה' הוא מגדף, או אם מגדף קדושת ישראל ותורתם, ומלת והיתה מוסב על החרפה

והגדופה (כי לפי המפי' היל"ל והיית בנוכח) ומשמה הוא יוצא, דבר
הגורם שממה לאחרים : (מלבי"ם באור המלות)

[ז] וְשַׁלַּחְתִּי עֲלֵיכֶם רָעַב וְחִיָּה רָעָה וְשִׁפְלָזָה וְדָבָר וְדָם יַעֲבֹר בְּךָ וְחָרַב אָבִיא
עֲלֶיךָ אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי : (פ)

מצודת דוד ושכלוך. החיות ישכלו וימיתו אותך : **ודם**. הנשפך מן
ההרוגים : **וחרב וגו'**. הוא כפל ענין במ"ש : **אני ה' דברתי**. ובידי לקיים
: (מצודת דוד)

מצודת ציון ושכלוך. ענין מיתה והריגה כמו ושכלה אתכם (ויקרא כו) :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושלחתי עליכם רעב וחייה רעה ודבר וכו' ומזה ראוי
לדעת כי **אני ה' דברתי** שאין הרעה מקרית רק בא ע"י דבור ה' וגזרתו
: (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-ו

[א] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : **[ב]** בֶּן אָדָם שִׁים פְּנִיךָ אֶל הָרִי יִשְׂרָאֵל
וְהִנֵּבְאָה : אֲלֵיהֶם :

מצודת דוד שים פניך. החזר פניך מול ההרים : (מצודת דוד)

[ג] וְאָמַרְתָּ הָרִי יִשְׂרָאֵל שְׁמָעוּ דְבַר אֲדָנִי יְהוָה כֹּה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה לְהָרִים
וּלְגִבְעוֹת לְאֶפְיָקִים (ולגאית) וּלְגִאִיוֹת הִנְנִי אֲנִי מְבִיא עֲלֵיכֶם חָרָב וְאֶבְדַּתִּי
בְּמוֹתֵיכֶם :

רס"י ולגבעות. לשון רמה : ולגאיות. לשון גיא : (רס"י)

מצודת דוד חרב. אחוזי חרב מלומדי מלחמה : **במותיכם**. הבמות
העשויות לעבודת כוכבים העומדים בכל המקומות ההם : (מצודת דוד)

מצודת ציון לאפיקים. הוא מקום שנגרים שם המים בחוזק וכן כאפיקים
בנגב (תהלים קכו) : **ולגאיות**. מל' גיא ועמק : **במותיכם**. מל' במה והיא

מזבח אבנים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין להרים ולגבעות הגבעות סביב ההרים וקטנות מהם, ובין ההרים ילכו אפיקי מים ובין הגבעות יש גאיות, **במותיכם** של היחידים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות להרים ולגבעות לאפיקים ולגאיות, הרים גדולים מגבעות והגבעות סביב ההרים (ישעיה ב' ב') : אפיקי ואפיקיו, מקום שהמים מוגרים בשטף והוא בין ההרים הרמים שמי ההרים מוגרים באפיקים : וגאיות, מקביל עם גבעות שהגיא הוא בין הגבעות : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] וְנִשְׁמוּ מִזְבְּחוֹתֵיכֶם וְנִשְׁבְּרוּ חֲמַנֵיכֶם וְהִפְלִיתִי חֲלָלֵיכֶם לְפָנַי גְּלוּלֵיכֶם :

רפ"י חמניכם. מין תבנית כלמי עכו"ם העשויון על הגגות לחמה : (רפ"י)

מצודת דוד ונשמו. יהיו שממה כי לא יהיה עוד מי יבוא להקטיר בה : **חמניכם**. צורת חמה היו עושים להם לפסל כי עבדו לחמה וכן נאמר וישבת וכו' אשר נתנו מלכי יהודה לשמה (מ"ב כג) : **לפני גלולכם**. במקום הרשע שם העונש : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונשמו. מל' שממון : **חמניכם**. מל' חמה : **גלולכם**. דמות עובדי גלולים המאוס כגלל של רעי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונשמו מזבחותיכם של רבים ונשברו חמניכם צורת החמה שעבדו לה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות במותיכם מזבחותיכם, הבמות הם של יחידים, והמזבחות הם לרבים, והשממה היא הפך קיבוץ הרבים, אמר שהמזבחות ישמו באין איש דורש אותם : **חלליכם**, פגרי בני ישראל, החללים הם מוכי חרב, והפגרים כולל כל פגר מת, וכן (ישעיה ל"ד ג') : (מלבי"ם באור המלות)

[ה] וְנָתַתִּי אֶת פְּגְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנַי גְּלוּלֵיהֶם וְזָרִיתִי אֶת עֲצְמוֹתֵיכֶם סְבִיבוֹת :

מצודת דוד ונתתי וגו'. ר"ל שמה יהיו ולא יקברו : (מצודת דוד)

מצודת ציון פגרי. כן נקרא גוף ההרוג : **וזריתי**. אפזר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונתתי פגריכם** אחר ההריגה ישארו מונחים לפני הגלולים, וגם העצמות יהיו מפוזרות שם כמו שהיו זובחים הבהמות לפני הגלולים ועצמות הקרבנות היו לפני המזבחות, עד הנה דבר מן ההרים הבלתי מיושבים, עתה יאמר גם. (מלבי"ם באור הענין)

ו בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם הָעָרִים תִּחְרַבְנָה וְהַבָּמוֹת תִּישָׁמְנָה לְמַעַן יִחְרְבוּ וַיֵּאָשְׁמוּ מִזְבְּחוֹתֵיכֶם וְנִשְׁבְּרוּ וְנִשְׁבְּתוּ גְלוּלֵיכֶם וְנִגְדְּעוּ חֲמַנֵיכֶם וְנִמְחוּ מַעֲשֵׂיכֶם :

רס"י ויאשמו. יהיו נכרים נחשמתם : (רס"י)

מצודת דוד **למען יחרבו**. ר"ל החורבן יהיה גדול באופן שיחרבו וישממו מזבחותיכם וכו' וכל מעשיכם יהיו נמוחים ונשחתים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **תחרבנה**. מל' חורבן : **תישמנה**. מל' שממון : **למען**. ענינו כמו באופן ודוגמתו למען ינוח שורך וחמורך (שמות כג) ופירושו באופן שינוח : **יחרבו**. מל' חורבן : **ויאשמו**. מל' שממון : **ונשבתו**. ענין בטול כמו שבת נוגש (ישעיה יד) : **ונגדעו**. ענין כריתה כמו שקמים גדעו (שם ט) : **ונמחו**. ענין המסה והשחתה כמו וימח את כל היקום (בראשי' ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בכל מושבותיכם**, שגם במקומות שהיו מיושבים יחרבו הערים כדי שישומו הבמות, ותכלית החורבן יהיה **למען יחרבו ויאשמו מזבחותיכם**, שע"י שיחרבו ידעו שהיו אשמים לה', **ונשברו ונשבתו** ר"ל ע"י שישברו ע"יכ ישבתו **גלוליכם** ולא תעשו עוד גלולים, וע"י **שנגדעו חמניכם** ע"יכ ונמחו מעשיכם ולא תוסיפו לעשותם עוד : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ויאשמו**, מענין חטא ואשם, וגדר אשם המכיר שראוי לעונש על חטאו (ישעיה כ"ד ו') : (מלבי"ם באור המלות)

ז וְנָפַל וְחָלַל בְּתוֹכְכֶם וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה :

מצודת דוד **ונפל חלל**. רב חלל יפול בתוכם : **וידעתם**. אז תדעו שאני ה' והכל בידי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ונפל וע"י שיפול חלל בתוכם** ע"יכ **וידעתם כי אני ה'**, תכירו כי יש אלהים שופטים בארץ : (מלבי"ם באור הענין)

ח וְהוֹתַרְתִּי בְּהִיּוֹת לְכֶם פְּלִיטִי חָרֵב בְּגוֹיִם בְּהַזְרוֹתֵיכֶם בְּאֲרָצוֹת :

מצודת דוד **והותרתי**. אבל אשאר מהם במה שיהיה לכם בין הגוים אנשים פליטי חרב כשתהיו פזורים בארצות הגוים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והותרתי**. מל' נותר : **פליטי**. ענין המלטה כמו ויבא הפליט (שם יד) : **בהזרותיכם**. ענין פזור : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והותרתי** ר"ל וא"כ יהיה לי יתרון וריוח ע"י העונשים שאעניש אתכם, שע"ז **בהיות לכם פליטי חרב בגוים** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והותרתי**, כמו בכל עצב יהיה מותר, ר"ל ריוח ותועלת : **בגוים**, בארצות בספר זה יציין תמיד שמן הגוים הסמוכים נפוצו לארצות רחוקות כנ"ל (ה' ה') : (מלבי"ם באור המלות)

[ט] וְזָכְרוּ פְּלִיטֵיכֶם אוֹתֵי בְּגוֹיִם אֲשֶׁר נִשְׁבּוּ שָׁם אֲשֶׁר נִשְׁבַּרְתִּי אֶת לִבִּי הַזֹּנֶה אֲשֶׁר סָר מֵעָלַי וְאֵת עֵינֵיהֶם הַזֹּנוֹת אַחֲרַי גְּלוּלֵיהֶם וְנִקְטוּ בְּפָנֵיהֶם אֶל הָרְעוֹת אֲשֶׁר עָשׂוּ לְכָל תּוֹעֲבֹתֵיהֶם :

רש"י **וזכרו פליטיכם אותי**. את חסדי ואת רחמי שהייתי מרחם עליהם בהעוותם לפני זארכם : **אשר נשברתי את לבם הזונה**. אשר נכנעתי אלם **אע"פ שזונה לבם וסר מעלי הייתי מבקש מהם ע"י נביאי לקוב עלי ואטיב להם ולא אבו : ונקוטו בפניהם**. מנחם חזרו עם ראיתי בוגדים ואתקוטט' (שם קי"ט) יתקוטטו על עצמם על אשר לא שמעו אלי וי"ת וידנקון ואינון יהון חזן וכן תרגם הנאנקים למדנקים ובכי ואנק' למדנקון **למוני"ר** **בלע"ז** : (רש"י)

מצודת דוד **וזכרו פליטיכם**. הפליטים מהם יזכרו בי בהיותכם בין הגוים אשר נשבו שם וחוזר ומפרש שיזכרו את אשר נשברתי ונעצבתי מלבם הזונה ולתוספת ביאור אמר אשר סר מעלי : **ואת עיניהם**. ר"ל ומעיניהם הזונות אחרי העבודת כוכבים ר"ל אז יזכרו העצבות שהיו לפני מלבם הזונה ומעיניהם הזונות : **ונקוטו בפניהם**. יכרתו בעיני עצמם ר"ל הם ישפטו הכריתה על עצמם על הרעות אשר עשו להוסיף על כל תועבותיהם שעשו **מאז** : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נשבו**. מל' שבי : **נשברתי**. ענינו שברון רוח ועצבון : **את לבם**. מלבם וכן ואת עיניהם כמו כצאתי את העיר (שמות ט) ופירושו מהעיר : **הזונה**. הוא ענין הסרה ולכן נקראת מנאפת בשם זונה על כי סרתה מדרכי הצניעות : **ונקוטו**. ענין כריתה כמו ונקטתם בפניכם (לקמן כ) : **אל הרעות**. על הרעות ר"ל בעבור הרעות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וזכרו פליטיכם אותי בגוים אשר נשבו, שהנשארים מכם אשר ישארו בגולה ישימו על לב וישכילו ויזכרו את ה', אשר נשברתי אחרי ששברתי את לבם ואת עיניהם (כי לבא ועינא תרי סרסורי דחטאה אינון העין רואה והלב חומד ובעת ישברו ולא יתורו אחרי לבבם ואחרי עיניהם אשר הם זונים אחריהם) אז ונקטו בפניהם אל הרעות אשר עשו לכל תועבותיהם ר"ל שאז יראו שע"י תועבותיהם באו עליהם הרעות, עד שהם בעצמם עשו להם את הרעות שבאו עליהם בתועבותיהם שעשו, ויתחרטו מאד ע"ז : (מלבי"ם באור הענין)**

מלבי"ם - באור המלות **אשר נשברתי את לבם, פי' כמו שברתי (בפועל) והוא יוצא, ובא בצורת הנפעל לכונה תאומית, שכביכול נשבר לבו בשברון לבם, ע"ד עמו אנכי בצרה, ויל"פ בגוים אשר נשבו שם, אשר שם נשברתי, יזכרו את לבם הזונה, מציין שבגוים נשבר כח אל מעוזם מעשות חיל, כי שם נשבו בניו והצל לא יצילם : ונקטו, משורש קטט (כי הטי דגושה) כמו בתקוממך אתקוטט, ובא גם מנחי העי"ן, ארבעים שנה אקוט בדור, מענין מריבה, והבדלו שתכונת הקטטה נמצא בכחות נפשו על דבר בלתי מרוצה אל הנפש, כמו ראיית בוגדי ה' ומתקוממיו, וע"כ בא בהתפעל ובנפעל. וכן נקטה נפשי בחיי (איוב י') ופה יקוטו עם פניהם, פי' עם עצמם (מלבי"ם באור המלות)**

[יז] וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה לֹא אֶל חֲנָם דְּבִרְתִּי לַעֲשׂוֹת לָהֶם הַרְעָה הַזֹּאת : (פ)

מצודת דוד **וידעו.** אז יתנו לב לדעת אשר אני ה' הנאמן בתשלוש גמול המעשה : **לא אל חנם וגו'.** כ"א בגמול המעשה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אל חנם.** בחנם כמו ואל הארון (שמות כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וידעו, וגם אז ידעו כי אני ה', לתת שכר ועונש, וא"כ אחר שיהיה לי היתרון הזה מן העונשים, שעל ידם יחזרו בתשובה וידעו את ה', וא"כ לא אל חנם דברתי לעשות להם הרעה הזאת, ר"ל א"כ אין הבאת העונשים פועל ריק ודבר של חנם לבלי תכלית, כי אשיג על ידי גזרתי זאת שדברתי עליהם הרעה התכלית הנרצה אצלי : (מלבי"ם באור הענין)**

מלבי"ם - באור המלות **לא אל חנם, היה לו לומר על חנם. ומזה ראייה שר"ל לא אל לא תועלת עשיתי, והאתנח שבא על אני ה', לעד שנפסק הענין (מלבי"ם באור המלות)**

[יא] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִכָּה בְּכַפְּךָ וּרְקַע בְּרַגְלֶךָ וְאָמַר אַח אֵל כָּל תּוֹעֲבוֹת רְעוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּחָרְבַּי בְּרָעַב וּבַדְּבַר יָפְלוּ :

רפ"י ורקע. עניינו יורה עליו מכה רגלו על הארץ ומרדד את הטיט והוא לך רגל רגל : ואמר את. לעקת יגון ואוי : (רפ"י)

מצודת דוד **הכה בכפך**. כף אל כף כאשר יעשו המקוננות : **ורקע ברגלך**. בעט רגלך בארץ כי אז נראה כאלו מרקע ומרדד הארץ והוא ענין צער ואבלות : **ואמר את**. אמור כמתאונן האח על כל תועבות הרעות שעשו בית ישראל אשר בעבורם יפלו בחרב וברעב ובדבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ורקע**. ענין שטיחה ורדוד כמו כסף מרוקע (ירמיה י) : **את**. כמו האח ויאמר על השמחה ועל הצער : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה' עפ"ז אמר לי ה', הכה בכפך**, שיעור הכתוב **הכה בכפך ורקע ברגלך אל תועבות רעות בית ישראל ואמר את אשר בחרב ברעב יפלו**, שיכה בכף וירקע ברגל על הארץ מתוך כעסו על תועבות רעות של בית ישראל, אבל בצד האחר יאמר את ושמחה על מה שיעניש ה' אותם ויפלו בחרב ורעב ודבר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **את**, מענין שמחה, האח חמותי, האח האח ראתה ענינו : **תועבות רעות**, סמוך על סמוך תועבות הרעות, ויל"פ הכה ברגלך אל תועבות, ואמר את אל רעות (ר"ל הצרות) של בית ישראל, ומפרש הרעות אשר בחרב ובדבר יפולו, עיין בפ"י : (מלבי"ם באור המלות)

יב **הרחוק בְּדָבָר יָמוּת וְהַקְּרוֹב בְּחָרֵב יָפֹל וְהַנְּשָׂאָר וְהַנְּצוֹר בְּרָעַב יָמוּת וְכִלְיֹתַי בְּמָוֶת**

רפ"י **והנצור**. הנאסף אל העיר ויזכרו עליו : **וכליתי חמתי**. אשלי כל חרוני וחפלי **ברעתם** : (רפ"י)

מצודת דוד **הרחוק**. המרחיק עצמו מן המלחמה ויברח לארצות הגוים להמלט שמה הנה לא ימלט מן הדבר וימות בה : **והקרוב**. המקריב עצמו למלחמה יפול בחרב האויב : **והנשאר והנצור**. הנשאר בהעיר והוא בתוך המצור כי האויבים צרים עליה הנה הוא ימות ברעב מחסרון הלחם : **וכליתי**. אשלים **בם כל חמתי** : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והנצור**. מלשון מצור : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **הרחוק**, מי שהוא במדבר רחוק מן האויב **ימות בדבר**, **והקרוב** אל העיר ששם יעמוד האויב **יפול בחרב** אויב, והנשאר

בעיר שיהיה נצור במצור יפול ברעב, על כל זה תאמר אח ושמחה, כי עייז ירויחו שני דברים, **א. שעי"ז וכליתי חמתי בס**, עיי שיקבלו ענשם תכלה החמה שהיה לי עליהם **ב. שעי"ז**. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות והנצור, נפעל משורש צור, כמו כעיר נצורה (ישעיה **א**): (מלבי"ם באור המלות)

יג ויִדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה בְּהִיּוֹת חֲלִיָּהֶם בְּתוֹךְ גְּלוּלֵיהֶם סְבִיבוֹת מִזְבְּחוֹתֵיהֶם אֶל כָּל גְּבֻעָה רָמָה בְּכָל רֵאשֵׁי הַהָרִים וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן וְתַחַת כָּל אֵלֶּה עֲבֹתָהּ מְקוֹם אֲשֶׁר נָתַנוּ שָׁם רֵיחַ נִיחוּחַ לְכָל גְּלוּלֵיהֶם:

רס"י חלה. פלנאו"ן בלע"ז : עבתה. לשון עץ עבות (לקמן כ) שצנפיו מרובין **רס"י** :

מצודת דוד וידעתם וגו'. כשהיו חלליהם בין גלוליהם במקום הרשע שם המשפט אז תדעו שאני ה' הנאמן בתשלום גמול המעשה : **אל כל**. החללים יהיו על כל גבעה רמה ובכל ראשי וכו' : **אלה עבתה**. אילן אלה המרובה בענפים וקלועים זה בזה : **ריח ניחוח**. הקטרת שמעלה ריח להיות לה לנחת רוח ואמר זה לפי מחשבת עובדיה : (מצודת דוד)

מצודת ציון רמה. גבוהה : **רענן**. ענין לחות ורטיבות כמו בשמן רענן (תהלים צב) : **אלה**. שם אילן סרק : **עבותה**. קלועה כעין גדיל כמו וענף עץ עבות (ויקרא כג) : **ניחוח**. מל' נחת רוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וידעתם כי אני ה', תכירו את ה' המשגיח ומעניש, וזה **א. תכירו עיי שיהיה חלליהם בתוך גלוליהם**, וכן יהיו במקום שחטאו ונתנו ריח ניחוח לכל גלוליהם, ובזה ידעו שבא להם העונש בעבור החטא, **ב. תכירו זה עיי במה**. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בכל, כמו ובכל : **עבתה**, מן עץ עבות, ובא במשקל עקבה מדם (הושע ו') : (מלבי"ם באור המלות)

יד וְנָטִיתִי אֶת יָדִי עָלֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ שְׁמָמָה וּמְשָׁמָה מִמִּדְבָּר דְּבַלְתָּהּ בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה : **פ**

רס"י שמה. מאין יושב : **משמה**. תמהון שיתמהו עליה רואיה : (רס"י)

מצודת דוד ונטיתי וגו'. להכות בס : **ומשמה**. הכל יתמהו מגודל חורבנה : **ממדבר דבלתה**. משם תתחיל מקומות שוממות וכן יהיה בכל

מושבותיהם : וידעו. אז ידעו שאני ה' נאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון ומשמה. ענין תמהוון : דבלתה. כמו רבלתה ברי"ש וכן דעואל רעואל (במדבר א ב) והוא המקום שישב בה נ"נ בעת שהביאו לו את צדקיהו כמ"ש ויעלו אותו אל מלך בבל רבלתה בארץ חמת (ירמיה נב) ויתכן שהיא חמת רבה והיא בצפון א"י ונזכר בסוף הספר בגבולי א"י לעתיד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין שאטה ידי עליהם ונתתי הארץ שממה ותהיה משמה יותר ממדבר דבלתה שהיתה שממה מאד, וזה יהיה במקומות מושבותיהם בענין שמקום שהיה יותר מיושב יגדל חורבנו ביותר, ובזה ידעו כי אני ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שממה ומשמה, משמה גדול מן שממה, מורה על התמדת השממון, ועל שישמו ע"י אחרים שזה גדר בנין הכבד. ועל כן כפל שמה ומשמה (לקמן כ"ג ל"ג, ל"ג כ"ח, ל"ה ג'): (מלבי"ם באור המלות)

פרק-ז יחזקאל

[א] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: [ב] וְאַתָּה בֶן אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לְאֶדְמַת יִשְׂרָאֵל קֹץ בָּא הַקֹּץ עַל (ארבעת) אַרְבַּע פְּנּוֹת הָאָרֶץ:

רס"י צא הקץ. שאמרתי ונוקנתם צארכן והשחתם וגו' העידותי צכם היום כי לצוד תלצדון (לדברים 7) ונוקנתם צגי' תתנ"צ והם נשתהו צה תת"ן ד' מלות ומ' משנכנסו לה עד שנזנה הבית ות"י שנים עמד הבית : (רס"י)

מצודת דוד לאדמת. על אדמת מושבותיהם : על ארבע. ר"ל לא תשאר אף עיר אחת מא"י : (מצודת דוד)

מצודת ציון כנפות. קצות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לאדמת ישראל קץ, כפל הדבר ר"ל שני קצוות, ומצייר כאילו ישראל הם קצה האחד והאומות הם הקצה השני, ומבאר שהפורעניות שבא אז לעולם בא בשביל ישראל, אם מצד שהם היו הסבה שבעבור עוונותיהם בא הרעה, אם מצד שהם היו התכלית שבא הרעה והתחילה באומות כדי שיוכו ישראל לבסוף עפ"י אמר שהקץ בא לאדמת

ישראל ר"ל בסבתם ובשבילם, שעל ידיהם בא הקץ על ארבע כנפות הארץ, ואחר שבה על ארבע כנפות הארץ יחזור לבסוף עליהם שזה הוא תכלית הרעה, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

ג עתה הקץ עליך ושלחתי אפי בך ושפטתיך כדרכיך ונתתי עליך את כל תועבותיך :

מצודת דוד עתה. ר"ל בזמן קרוב יבוא הקץ עליך : **כדרכיך**. כפי דרכיך : **ונתתי עליך**. ר"ל אשלים לך : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין עתה הקץ עליך, ושלחתי אפי בך שאינו ענין טבעי רק השגחתי ע"י אף ה', **ושפטתיך** ר"ל שיענישם מצד שני השקפות, **א**. בהשקף על תכונת נפש החוטאים, אם השתרשו החטאים במדות נפשו ותכונותיו עד שנפשו ומחשבותיו מלאים ממזימת החטא ואינם מקריים מצד התאוה לפי שעה וז"ש **ושפטתיך כדרכיך**, **ב**. בהשקף על כמות החטאים עצמם ורבוים, וז"ש **ונתתי עליך את כל תועבותיך** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (ג-ד) **כדרכיך**, הדרכים הם המדות ודרכי הנפש, שהם שורש להמעללים והפעולות, וזה ההבדל תמיד בין דרכים ומעללים, דרכים ותועבות, כמ"ש (ירמיה י"א י"ח) ולפעמים יעשה אדם מעשה רע מצד הכרח טבעו, למשל מצד שטבעו נוטה לכעס או לגאווה או תאוה וכד', ואז אין כל המעשה מתיחסת אליו, כי טבע יצירתו הכריחו לזה, אבל אחר שאשפט על פי דרכיך אתן את כל תועבותיך עליך, כי לא חטאת מפני הכרח הטבע, רק מרצון ומשרירות לבך ולכן אמר דרכיך עליך אתן, ר"ל שאינם מצד טבע יצירתך רק מבחירתך, ועי"כ ותועבותיך בתוכך תהיינה, כי חטאת בזדון ובשאת נפש : **לא תחוס עיני ולא אחמול**, ההבדל בין חמל חוס ורחם, בארתי (ישעיה י"ג. ירמיה י"ג י"ד כ"א ז'). יחזקאל סימן ח', וסי' ט', וסי' ט"ז) : (מלבי"ם באור המלות)

ד ולא תחוס עיני עליך ולא אחמול פי דרכיך עליך אתן ותועבותיך בתוכך תהיין וידעתם פי אני יהנה : (פ)

מצודת דוד **כי דרכיך**. גמול דרכיך : **ותועבותיך**. תשלומי תועבותיך יבואו בתוכך : **וידעתם**. אז תדעו שאני ה' נאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון תחוס. מלי חס וחמלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ולא תחוס** המאמרים מקבילים, כי יש הבדל בין חמלה ובין חוסה, החס לא ישחית את הדבר מצד שישגיג ממנו צורך ותועלת, כמו ועינכם אל תחוס על כליכם, והחומל לא ישחית מצד

שהדבר עצמו טוב ויפה ואין ראוי להשחיתו, (כמו כי חמל העם על מיטב הצאן והבקר לזבוח אל לה' לקרבן), ומבאר **שלא יחמול** מפני שהדבר טוב ויפה, **כי דרכיך עליך אתן** שדרכי הנפש נשחתים ואין ראויים מצד עצמם כי משחתם בהם מום בם לא ירצו, וגם **לא אחוס** מפני תועלת שאשיג ממך **כי תועבותיך בתוכך תהיינה** שכולם רעים וא"א שיצמח ממך צורך ותועלת (מלבי"ם): באור (הענין)

[ה] פה אָמַר אֶדְנִי יְהוָה רָעָה אַחַת רָעָה הִנֵּה בָאָה:

רפ"י רעה אחת רעה. רעה שלימה ומיוחדת למעלה מכל הרעות והוא חורבן הבית : הנה באה. טעמו באל"ף הוא לשון פועלת : (רפ"י)

מצודת דוד רעה אחת רעה. ר"ל רעה שהיא אחת ומיוחדת שברעות הנה באה וזהו חורבן בה"מ : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה' רעה אחת הודיעם כי משונה הרעה הזאת מכל הרעות שבאו עד הנה, כי עד הנה לא נחתם גז"ד, ועתה שנחתם גז"ד יש ג' הבדלים, א. שעד עתה לא באה הרעה בפעם אחת כי תחלה נלקו בממון ואח"כ ביסורים, כי אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה אולי ישובו, ועתה רעה אחת שבא תיכף עונש הגוף, ב. עד עתה בא הרע לתכלית טוב ר"ל כדי שישוּבו בתשובה ושלֹא תבא הרעה, ועתה רעה אחת רעה ר"ל שהרעה היא רעה היינו לתכלית רע, ג. עד עתה לא באה הרעה תיכף רק הזהירם תחילה והמתין אולי ישובו, ועתה הנה באה תיכף: (מלבי"ם באור הענין)

[ו] קָץ בָּא בָּא חֲקָץ חֲקִיץ אֶלְיָךְ הִנֵּה בָאָה:

מצודת דוד קץ בא בא חקץ. כפל הדבר לחזק הענין : הקיץ אליך. כאלו התעורר מן השינה לבוא עליך והנה באה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הקיץ. מלי הקצה והערה מן השינה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין קץ בא מבאר כי אינה כיתר רעות שבאו לתקן את העם שישוּבו בתשובה ויתקיימו, רק היא קץ וכליון, בא חקץ הקיץ ידמה במליצתו יום המיועד להרעה כיום שלם מחובר מלילה ויום, וכבר עברה הלילה שבה ישן הקץ והכליון כי לילה עת שינה, ועתה הקיץ הקץ משנתו אליך, ר"ל שהגיע אשמורה האחרונה שהקיץ הישן ומתעורר לפעול פעולתו, והנה באה עד כי. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הקיץ, שרשו קוץ מנחי העיין, וקץ הוא מן הכפולים

[ז] בָּאָה הַצְּפִירָה אֶלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ בְּאֵי הָעֵת קָרֹב הַיּוֹם מִהוֹמָה וְלֹא הָדָר הָרִים :

רס"י **באה הצפירה.** טעמו למעלה צבי"ת והוא לשון פעלה כבר באה הצפירה כמו בא ושקע מאור השחר והתפארת בא : ולא הד הרים. ולא לאיסתיוצח במלדי טוריא והד לשון לעקת הכרזה לקום לזרוח אל ראשי ההרים כמו הידד השבתי (ישעיה יז) וענו עליו הידד (ירמיה כא) השמעת קול נושא משא ענבים אל הגת וטועני הקורה : (רס"י)

מצודת דוד **באה הצפירה וגו'.** אתה יושב הארץ באה עליך הבוקר של יום הרעה : **קרוב היום מהומה.** קרוב היום של מהומה : **ולא הד הרים.** לא יהיה עוד הוד והדר על ההרים כ"א געול וטנוף מדמי החללים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הצפירה.** ענין שחר ובוקר כמו ישוב ויצפור (שופטים ז) : **מהומה.** ענין רעש ובלבול : **הד.** הוא מל' הוד והדר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **באה הצפירה,** שגם כל הלילה חלפה ובא אור השחר, מוסיף בא העת שיצא לפעלו, **קרוב היום מהומה** שכבר נכון היום, **מהומה ולא הד הרים** ר"ל שבא בין היום והזמן ובין המהומה, והמהומה אינה הד הרים כדרך דבר הבא ממרחק שטרם יתקרב ישמע קולו מבין ההרים ע"י קול ההד, ויודעים תחילה שבא ויכינו א"ע להמלט על נפשם, אבל פה לא נשמע קול הד מן ההרים רק פתאום באה עד עיר מושב (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הצפירה,** תרגום בקר צפרא : **בא העת קרוב היום,** יום הוא פרטי יותר מן עת, שעת יציין הזמן הכולל המיוחד לאיזה דבר, ויום מציין היום הפרטי, כמ"ש בסי התורה והמצוה אחרי (סי ו'), ומלת בא נמשך לשתים, בא מהומה : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] עֵתָהּ מִקְרֹב אֲשַׁפּוּךָ חֲמַתִּי עֲלֶיךָ וְכִלִּיתִי אֶפֶי בָּךְ וְשִׁפְטִיתִיךָ כְּדָרְכֶיךָ וְנָתַתִּי עֲלֶיךָ אֶת כָּל תּוֹעֲבוֹתֶיךָ :

רס"י **מקרוב.** **במהרה** : (רס"י)

מצודת דוד **עתה מקרוב.** ר"ל מיד בזמן קרוב : **ונתתי עליך.** ר"ל אשלם

מלבי"ם - באור הענין **עתה מקרוב** ר"ל שבא הדבר פתאום בין בזמן, שעז"א **עתה**, בין במקום שעז"א **מקרוב**, ר"ל ממקום קרוב, פתאום **אשפך חמתי**, לא בהדרגה לאט לאט, והנמשל כי מה שיסבב הי ע"י המערכת י"ל משך בזמן עד שיתחייב הדבר מן המערכת, ומה שבא ע"י אויבים י"ל משך במקום עד שיבא האויב מארץ רחוקה, אבל פה בא בהשגחה פתאום, ויש הבדל בין אף ובין חמה, שהחמה היא החמה הפנימית, והאף היא חיצונית, ואם בא האף בלא חמה לא ימהר לענוש רק ישים גבולים בזמן ובמקום אולי ישובו בתשובה, אבל אני **אשפך חמתי וכליתי אפי ושפתיך** וכו', כנ"ל (פסוק ג'). (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מקרוב**, ר"ל ממקום קרוב. **חמתי**, אפי. עיי' הבדלם למעלה (ה') (י"ב) : (מלבי"ם באור המלות)

[ט] וְלֹא תַחֹס עֵינִי וְלֹא אֶחְמֹל כְּדָרְכֶיךָ עָלַיךָ אֲתָן וְתוֹעֲבוֹתֶיךָ בְּתוֹכְךָ תִּתְּהִינְךָ וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה מִפְּנֵי :

מצודת דוד **כדרכיך**. כגמול דרכיך : **ותועבותיך**. תשלומי תועבותיך יבואו בתוכך : **וידעתם**. אז תדעו ותבינו אשר אני ה' המכה בגמול העון ולא בא במקרה (מצודת דוד) :

מלבי"ם - באור הענין **כדרכיך** ר"ל שיהיה העונש מכוון נגד החטאים וכמדתם, ובזה תכיר כי העונש לא בא ע"י אמצעי רק **כי אני ה' מכה** : (מלבי"ם באור הענין)

[י] הִנֵּה הַיּוֹם הִנֵּה בָּאָה יַצָּאָה הַצָּפְרָה צָץ הַמָּטָה פָּרַח הַזָּדוֹן :

רס"י **הנה היום**. הנה בא היום : **הנה באה**. הרעה : **יאלהא הלפירה**. עלה השחר של יום הרעה : **לץ המטה**. להכות אתכם : **פרח הזדון**. נתגלה נבוכדנצר **הרסע** :

מצודת דוד **הנה היום**. הנה קרבה היום והנה באה : **יצאה הצפירה**. יצאה השחר מיום הרעה : **צץ המטה**. המטה ההוכן להכות בהם הוציא ציץ והוא קרוב לעשות פרי ופרי המטה הוא ההכאה בו ועל הכשדים יאמר וכן נאמר באשור ומטה הוא בידם זעמי (ישעיה י) : **פרח הזדון**. נ"נ איש זדון כבר פרח ומהר יעשה פרי הזדון והוא הכליון והאבדון : (מצודת דוד)

מצודת ציון **צץ**. מל' ציץ והוא גלוי הפרח כמו ויצץ ציץ (במדבר יז) : (מצודת

מלבי"ם - באור הענין הנה היום, עתה מצייר היום בעצמו, **כבר בא היום** שהוא אחר עלות השחר, וכבר **יצאה הצפירה** שהוא עמוד השחר יצא והתרחק כי כבר הוא באמצע היום, **צץ המטה** תמורת עמוד השחר צץ המטה המכה, שהוא חיל כשדים, ובכ"ז **פרח הזדון** גם הזדון פורח ואינם שבים בתשובה (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות היציאה הוא הפך הביאה שאמר באה הצפירה, והיום הוא אחר הבקר, שבהיות נכון היום כבר יצאה הצפירה: (מלבי"ם באור המלות)

[יא] הַחֶמֶס קָם לְמִטָּה רָשָׁע לֹא מָהֵם וְלֹא מְהוּמוֹנִים וְלֹא מְהֻמָּהִים וְלֹא נָהָם : בָּהֶם :

רש"י החמס קם וגו'. החמס אקר צידכם הוא קם עליכם למטה רשע לשחתכם : לא מהם. כך אמר הקב"ה למשחית אינך זקוק להשאיר נפש מרשעי ישראל כי אין טובה יולאת לא מהם ולא מצניהם ולא מהמונם : ולא נה בהם. אין בהם נוהה אחרי מגעגע ונותן לב אלי כמו וינהו כל בית ישראל אחרי ה' (שמואל א ו) ולשון ארמי הוא ואיתנהיאו לפולחנא ל' תאוה וגעגעוין ומנח' חברו לשון יללה וכן וינהו כל בית ישראל פירש לשון יללה ואין בתיבה רק ה"א יסוד : (רש"י)

מצודת דוד החמס. נ"נ איש חמס קם להיות מטה המכה ברשע באכזריות רב : **לא מהם.** ר"ל אין הכליון בא מנצחון הכשדים ולא מהמון עם הרב אשר עמהם ולא מהמיית' בקול שאון המבהיל ומפחיד כי לא בכת זרועם עשו מה שעשו כ"א יד ה' עשתה כל זאת : **ולא נה בהם.** ר"ל אין ראוי שיהיה הנהי והיללה בעבורם כי לא עשו ברוע בחירתם ובעוצם ידם : (מצודת דוד)

מצודת ציון מהמונם. המון עם רב : **מהמהם.** הוא מלי' הומיה : **נה.** מלי' נהי ויללה וכן וינהו וכוי אחרי ה' (ש"א וז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין החמס עצמו **קם** להיות **למטה רשע** שעון החמס שעשו הוא עומד ליסרם ולענשם, עד שלא ישאר שארית **לא מהם ולא מהמונם** ובכ"ז **ולא נה בהם** אין בהם איש ינהה לבבו לשוב בתשובה (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות לא מהם, ר"ל לא נמצא מהם, פירוש שכלו כולם,

וגם לא נמצא שארית מהמון העם שלהם שהם הפחותים (כנ"ל ה' ז') :
ולא מהמהם, שרשו המה במשקל יפה קשה, ר"ל אף לא נשאר דבר
מהמיתם : **ולא נה בהם**, מלשון וינהו כל בית ישראל אחרי ה', או מלשון
נהי, אין אחד שימשך אחר ה', או שישא נהי על הצרות האלה וישוב
בתשובה : (מלבי"ם באור המלות)

יב בַּא הָעֵת הִגִּיעַ הַיּוֹם הַקּוֹנֶה אֶל יְשָׁמַח וְהַמּוֹכֵר אֶל יִתְאָבֵל כִּי חָרוֹן אָפַּל
כָּל הַמּוֹנֶה :

כ"י והמוכר אל יתאבל. אע"פ שדרך המוכר שדהו להיות עלצ אל
יתעלצ כי סופכם לגלות : (כ"י)

מצודת דוד בא העת. ר"ל הנה באה בגמול כי נתמלאה הסאה ובא העת
אשר הקונה לא ישמח בקניית השדה וכדרך הקונה כי יגלה ממנה ולא
תשאר בידו והמוכר לא יתאבל על מה שמכר שדהו כי אף בזולת המכירה
לא תשאר בידו : **כי חרון.** כי חרון אף ה' יהיה על כל המון העם ולא ישאר
מי בארצו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בא העת אשר הקונה אל ישמח בעבור שהתעשר,
והמוכר אין צריך להתאבל כמו שיבאר בפסוק שאח"ז מפני שילכו כולם
בגולה. ומדוע בא העת הזאת? משיב כי **חרון על כל המונה** מפני עונותיהם
: (מלבי"ם באור הענין)

יג כִּי הַמּוֹכֵר אֶפֶס הַמְּמַכֵּר לֹא יָשׁוּב וְעוֹד בְּחַיִּים חִתָּם כִּי חֲזוֹן אָפַל כָּל
הַמּוֹנֶה לֹא יָשׁוּב וְאִישׁ בְּעוֹנוֹ חִתָּו לֹא יִתְחַזְּקוּ :

כ"י כי המוכר אל הממכר לא ישוב. כשיגלה בגולה לא יסוב ויראה
עוד השדה שמכר ולמה יתאבל : ועוד בחיים חיתם. כל ימי חייהם לא
יסיבו אל מקומם : כי חזון אל כל המונה וגו'. ארי נבייא מתנבן על כל
אתרגושתהון למיתב בתיובתא ולא תייבין : ואיש בעונו חיתו. כל אחד
מהם חיתו ונפשו דבוקה בעונו : לא יתחזקו. לא יחזקו לצם על יארם הרע
לסוב לתורתם : (כ"י)

מצודת דוד כי המוכר. אף כי אם לא מכר שדהו לא היה שב אל השדה הזה
שמכר להחזיק בה : **ועוד בחיים חיתם.** ר"ל ואע"פ שיהיו נפשם עוד
בחיים לא ישוב אליו אף בזולת המכירה : **כי חזון.** כי כשנאמר החזון
ההוא אל כל המון עמה לא היה מי ששב לה' וכל איש היתה נפשו קשורה

בעונו ולא תתפרד ממנו לכן לא יתחזקו לשוב לארצם להחזיק בנחלתם
: (מצודת דוד)

מצודת ציון חיייתם. נפשם כמו וחיתו באור תראה (איוב לג) : חזון. נבואה
: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי מבאר מדוע המוכר אל יתאבל כי לא יפסיד במה שמכר כי בל"ז המוכר לא ישוב אל הממכר, כי תהיה הארץ שממה, אבל עוד ירויח במה שמכר כי עי"ז עוד חיייתם בחיים שע"י שמכר שדהו ויצא מן הארץ נשאר בחיים, וגם מי שמכר והיה בארץ מדלת העם השאיר נבזראדן לכורמים וליוגבים, אבל את בעלי השדות והעשירים הכה בחרב, כי חזון הנבואה שנבאו הנביאים על כל המונה החזון הזה לא ישוב אחור, ובוא יבא עליהם, ומהו החזון? איש ואיש, אשר בעונו חיייתו שנפשו נקשרה בעונו, שחי חיי העון והפשע, לא יתחזקו לקראת האויב. (גם יל"פ שאומר הלא חזון וחזות קשה נבאו על כל המונה ומדוע לא ישוב כל איש מדרכו הרעה, והלא כל איש חיייתו תלוי בעונו שע"י עונו יאבד חיו, ומדוע לא יתחזקו לשוב בתשובה?): (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חיתם, נפשם, כמו וחיתם בקדשים (איוב ל"ו)
: (מלבי"ם באור המלות)

[יד] תִּקְעוּ בַתְּקוּעַ וְהָכִין הַכֹּל וְאִין הַלֵּךְ לַמִּלְחָמָה כִּי חָרוֹנִי אֶל כָּל הַמוֹנֶה :

רש"י תקעו בתקוע. כשיבוא עליהם הלך הכינו עמם למלחמה ואין יולא להלחם
: (רש"י)

מצודת דוד תקעו בתקוע. הנה בבוא האויב יתקעו הם בשופר להשמיע את העם לרדת אל המלחמה מול האויב וגם כינו כל דבר המצטרך אל המלחמה אבל אין מי הולך למלחמה כי חרוני על כל המון עמה והבאתי מורך בלבבם ויראו לגשת אל המלחמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון בתקוע. כן יקרא השופר על כי יתקעו בו : חרוני. חרון אפי :
: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין תקעו הלא כבר תקעו בשופר והכינו הכל לקראת האויב, ומדוע אין איש הולך למלחמה? למה יתחבאו בבתיים? משיב, כי חרוני אל כל המונה ואנכי הסבותי את כלי המלחמה אשר בידם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בתקוע, כן נקרא השופר, לפי שתוקעים בו : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] הַחֶרֶב בַּחוּץ וְהַדָּבָר וְהָרֶעַב מִבֵּית אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה בַּחֶרֶב יָמוּת וְאֲשֶׁר בְּעִיר רָעַב וְדָבָר יֹאכְלֵנוּ :

מצודת דוד **החרב**. חרב האויב תהיה בחוץ לעיר והדבר והרעב יהיו מבפנים בתוך העיר : **אשר בשדה וכו'**. אשר יהיה בשדה וכו' : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מבית**. מבפנים : **יאכלנו**. ישחיתנו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **החרב**, שואל למה לא ילכו למלחמה, הלא הגם שהחרב בחוץ, הלא גם **בבית הדבר והרעב** ומה ירויחו בשבתם בית, והלא טובים חללי חרב מחללי רעב, והגם **שאשר בשדה בחרב ימות**, הלא גם **אשר בעיר רעב ודבר יאכלנו** וטוב יותר שימותו מות גבורים? : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] וּפְלִטוּ פְּלִיטֵיהֶם וְהָיוּ אֶל הַהָרִים כְּיוֹנֵי הַגְּאִיּוֹת כָּלֵם הַמּוֹת אִישׁ בְּעוֹנוֹ :

רש"י **כיוני הגאיות**. דרך היונים להקבץ בגאיות והמות שם והיו הומים אל ההרים אשר ינוסו שם איש בעונו כיוני הגאיות אשר כולם הומות : (רש"י)

מצודת דוד **ופלטו פליטיהם**. הפלטים מהם ימלטו ויהיו פזורים בהרים ויהמו בקול נהי כיונים המתקבצים בעמקים וכולם יהמו : **איש בעונו**. כ"א יהמה בעונו ר"ל יתודה לומר עונו הטה אלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ופלטו**. ענין המלטה : **אל ההרים**. בהרים : **הגאיות**. מל' גיא ועמק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ופלטו**, גם **פליטיהם אשר יפלטו** הן הם היו על **ההרים כיונים המצויים בגאיות** ובקעות שאין רגילים בהרים, ועיי"כ **כולם הומות**, שואל מדוע היה זה? משיב **איש בעונו** שכ"ז היה עיי עונותיהם : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] כָּל הַיַּדִּים תִּרְפִּינָה וְכָל בְּרָכִים תִּתְלַכְנָה מָיִם :

רש"י **תלכנה** **מיס**. מזיעת **אימה** : (רש"י)

מצודת דוד **תרפינה**. יחלשו מלהלחם : **תלכנה מים**. מזיעת אימה כאלו תמסינה והיו למים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **תרפינה**. מלשון רפיון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כל** אינם יכולים להלחם **כי כל הידים תרפינה, ולא לברוח כי כל ברכים תלכנה מים**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **תלכנה מים**, כמו מים יתהלכו למו, או יזיעו מים מרוב הפחד : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] וְחָגְרוּ שָׁקִים וְכִסְתָּהּ אוֹתָם פְּלָצוֹת וְאֶל כָּל פְּנִים בּוֹשָׁה וּבְכָל רְאשֵׁיהֶם קָרְחָה :

מצודת דוד **וחגרו שקים**. דרך אבל וצער : **ואל כל פנים**. בכל פנים : **קרחה**. כי ימרטו שער ראשם דרך צער ואבל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **פלצות**. רעדה וחרדה כמו ועמודים יתפלצון (איוב ט) : **קרחה**. ענין מריטת השער וכן באה קרחה (ירמיה מז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וחגרו שקים** לקונן על רוע מעשיהם, **וכסתה אותם פלצות** על ידי הפורעניות, **ואל כל פנים בוששה בעבור עונותיהם, ובכל ראשיהם קרחה** לאבל על הפורעניות : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] כִּסְפָם בַּחוּצוֹת יִשְׁלִיכוּ וְזָהָבם לְנֹדָה יִהְיֶה כִּסְפָם וְזָהָבם לֹא יוּכַל לְהַצִּילָם בְּיוֹם עֲבֹרַת יְהוָה נַפְשָׁם לֹא יִשְׁבְּעוּ וַיִּמְעִיָּהֶם לֹא יִמְלְאוּ כִּי מִכְשׁוֹל עֲוֹנָם

רש"י **לנדה** **יהיה**. לִשְׁקוֹץ **יהיה להם** : (רש"י)

מצודת דוד **לנדה**. לרחוק ולתעוב : **כספם וגו'**. ר"ל למה ישליכו כספם ויתעבו זהבם לפי שלא יוכלו להציל את נפשם ביום בוא עברת ה' כי האויב לא יקח כסף וזהב לפדיון נפש : **נפשם לא ישבעו**. רצה לומר לא ימצאו לחם לקנות בהם להשביע הנפש ולמלאות המעים : **כי מכשול**. כי המכשול הרע הזה היה בעוונם ולא על חנם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לנדה**. לרחוק ולתעוב כנדה והוא מלי נדידה והרחקה : **עברת**. מלי עברה וזעם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כספם בחוצות ישליכו כי לא יוכלו לשאתו בגולה,**

וגם זהבם שלא ישליכו אותו לנדה יהיה שמי שימצא אצלו זהב יהרג, ומבאר כי כספם וזהבם לא יוכל להצילם מן האויב, וגם לא יסיר מהם הרעב כי נפשם לא ישבעו על ידו, ואף מעיהם לא ימלאו שהוא פחות מן השביעה, ומבאר הטעם כי מכשול עונם היה שע"י רוב הזהב והכסף נכשלו בעונות כמ"ש וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות נפשם לא ישבעו, שביעת נפש היא יותר ממליאת בטן ומעים, שימלא בטנו גם בדברים בלתי ערבים לו, ונפשו לא תשבע במו, ואמר צדיק אוכל לשובע נפשו, ובטן רשעים תחסר, שלא לבד שלא תשבע נפשם כי גם לא ימלאו בטנם: (מלבי"ם באור המלות)

[כ] וצָבִי עֲדִיו לְגֵאוֹן שְׁמָהוּ וְצַלְמֵי תוֹעֲבֹתָם שְׁקוֹצֵיהֶם עָשׂוּ בּוֹ עַל כֵּן נִתְּתִיו לָהֶם לְנֹדָה:

רס"י וצבי עדיו. על הקצ"ה אשר לגאון שמהו להם הוא בית המקדש שנקרא גאון עוזם כמה שנאמ' (לקמן כד) הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם הם גלולי תועבות עשו בו ע"כ וגו' : (רס"י)

מצודת דוד וצבי עדיו. הדר קשוטו אשר שמהו האל בינותם להיות להם לגאון ולתפארת וזהו בה"מ : וצלמי. ר"ל והם העמידו בה גלולי תועבותם המשוקצים : נתתיו להם. ר"ל לפנייהם נתתיו לנדה כי בעיניהם יראו שתעבתי בו להרחיקו ממנו למסרו ביד האויב : (מצודת דוד)

מצודת ציון וצבי. ענין הדר ויופי וכן לצבי ולכבוד (ישעיה ד) : עדיו. מל' עדי וקשוט וכן ועדית עדי (לקמן כג) : לגאון. ענין רוממות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וצבי מבאר איך חטאו ע"י הזהב, שזה היה בשתי ענינים, א. שצבי עדיו של הזהב זאת שמו להם לגאון ותפארת, שכל גאונם היה ע"י צבי עדיו, ע"י חמדת הזהב ועדי עדיים, ב. כי צלמי תועבותם ושקוציהם עשו בו בהזהב שעשו ממנו ע"ז, על כן נתתיו להם לנדה מדה כנגד מדה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וצבי עדיו, החמדה של תכשיטיו של הזהב, שמו לגאון, שגאון נעלה מן צבי כמ"ש (ישעיה ד' ב') עי"ש בהערה : וצלמי תועבותם שקוציהם עשו בו, חסר ו' ושקוציהם, ר"ל וצלמי שקוציהם, וע"ד המליצה, הצלמים הם עשו בו את שקוציהם, כי עובדי ע"ז היו מהבילים שהצלמים ישמשו בזהב וכסף שנודרים להם לעשות בס מאויי לבם ושקוציהם, כי היו מיחסים להצלמים תאוות וחפצים ואהבת זהב וכסף ועשות נבלות בעזרת הזהב כמו בני אדם כידוע בספורי הבלי

(המיטאלאגיע) ושירי היונים, והיו נודרים כסף וזהב להצלמים להפיק מהם רצון. וכמו שנדרוהו לנדה שהוא הע"ז, כן נתתיו להם לנדה. ועז"א וחללוהו שיוציאוהו לחול כי מה שנדרו לע"ז היה בעיניהם קדש : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] ונתתיו ביד הזרים לבז ולרשעי הארץ לשלל (וחללה) וחללוהו :

מצודת דוד לבז. לקחת כל הנמצא בה : **וחללוהו**. עשאוהו חולין ומבוזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הזרים. העכו"ם : **וחללוהו**. מלי חולין ובזיון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתיו, שיבואו זרים על ארצם ויבזו את הכסף, ויש הבדל בין **בז** ו**שלל** שהנשאר אחר שנפלו הבעלים במלחמה נקרא שלל, ומה שהאויב בוזז ולוקח ביד חזקה נקרא בז, **הזרים** יבואו ויבזו את כספם, **והשלל** הנשאר שלא יבזו זרים יקחו **רשעי הארץ**, **וחללוהו** ובהה יחללו הגאון והעדי הזה (כמו וחללו יפעתך לקמן כ"ח) : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לבז, לשלל. השלל הוא הנשאר אחר המלחמה, ואם בוזזים אותו אנשי החיל איש לו, נקרא בז, כמ"ש (ישעיה ח' ב'), ופה מה שישאר ולא יבזו הזרים הוא השלל, ויקחוהו רשעי הארץ : (מלבי"ם באור המלות)

[כב] והסבותי פני מהם וחללו את צפוני ובאו בה פריצים וחללוהו : (פ)

רפ"י את לפוני. את המקום שהייתי לפון שם ציניהם : (רפ"י)

מצודת דוד **והסבותי**. סלקתי שכינתי משם ואח"ז חללו מקום הצפון שלי זה ההיכל וקה"ק : **וחללוהו**. כפל הדבר וכדרך המתאונן המכפיל אמרו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והסבותי**. מלי סביב והפנה : **צפוני**. מלי הסתר וכן תצפון אתך (משלי ב) : **פריצים**. רשעים הפורצים גדר האמת והנכוחה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והסבותי, חשב כסדר, תחלה חשב מה שהיה בסוף ימי המצור, כמ"ש תקעו בתקוע, החרב בחוץ וכו', ואח"כ חשב מה שהיה עת נבקעה העיר וברח צדקיהו וחילו, ועז"א ופלטו פליטיהם וכו', ואח"כ כספם בחוצות ישליכו, כי האויבים בזזו הכל, וזה היה בחדש הרביעי, ואח"כ **והסבותי פני מהם** שנדדה השכינה מן ההיכל, **וחללו את צפוני** שיחללו בית קה"ק **ובאו בה פריצים** לקחת כלי המקדש **וחללוהו**

ויוציאום לחולין כמ"ש חז"ל בעבודה זרה שכיון שבאו בה פריצים יצאו
מקדושתם (מלבי"ם): באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **צפוני**, דבר שאין העין יכול לראות, הארון ובית
קה"ק והשכינה, ועז"א מלת בה, וכן וחללה, בלשון נקבה, על שכינת
הכבוד (מלבי"ם): באור המלות)

[כג] עֲשֵׂה הַרְתוּק כִּי הָאָרֶץ מְלֻאָה מִשֶּׁפֶט דָּמִים וְהָעִיר מְלֻאָה חֶמֶס:

רש"י עשה הרתוק. שלשלת אות הוא שילכו בגולה אסורים בזיקים:
מקפד דמים. חייבי קטול: (רש"י)

מצודת דוד עשה הרתוק. הכן שלשלאות לאסור הגולים: **משפט דמים**.
כולם חייבים מיתה: **חמס**. כולם ראויים לחמס ושלל: (מצודת דוד)

מצודת ציון הרתוק. שלשלאות כמו ורתוקות כסף צורף (ישעיה מ):
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **עשה הרתוק**, אח"כ יעשו שלשלאות להוציא
הנשארים אל הגולה, **כי מלאה הארץ משפט דמים** שהרצח היה מצוי
בארץ, **והעיר ירושלים** שלא היה שם רצח מ"מ **מלאה חמס** עד שנתחייבו
כליה בעבור רצח וחמס: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הרתוק**, שלשלת כפולה, ועז"א רתקו בזקים (נחום
ג') זקים כפולים ומשולשים: (מלבי"ם באור המלות)

[כד] וְהִבֵּאתִי רְעֵי גוֹיִם וְיָרְשׁוּ אֶת בְּתִיָּהֶם וְהִשְׁבַּתִּי גְאוֹן עֲזִים וְנַחְלוּ
מִקְדָּשֵׁיהֶם:

רש"י רעי גוים. רעים שזעכו"ם ואכזרים: ונחלו. ויתנחלו לאחרים:
מקדשיהם. בתי היכל הצמות שהיו נועדים שם ל' בית זמונס: (רש"י)

מצודת דוד **רעי גוים**. ר"ל רעים ואכזרים הם הכשדים: **והשבתי גאון
עזים**. אבטל גאות עזי הפנים הם ישראל: **ונחלו**. יחללו ויבזו בתי
מקדשיהם הם הבית וההיכל ובית קה"ק: (מצודת דוד)

מצודת ציון **והשבתי**. אבטל כמו שבת נוגש (שם לח): **ונחלו**. מלי חלול:
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והבאתי אחר שיגלו אביא הרעים והפחותים מכל הגוים והם יירשו את בתיהם ויתישבו בארץ, והשבתי גאון עזים שיושבתו מלכיהם ושריהם וכן תופסק הכהונה, ועז"א ונחלו מקדשיהם כי היו נוהגים כמנהג עע"ז שהכהנים היו מקדשים את העם שכל שנגע בהם היו קדוש כמ"ש (לקמן מ"ד) ולא יקדשו את העם בבגדיהם, ושם (מ"ו כ') לבלתי הוציא אל החצר החיצונה לקדש את העם, כמ"ש אל תגש בי כי קדשתך (ישעיה ס"ה) המקדשים האלה עתה יתחלל קדושתם (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ונחלו, מענין חילול, והיה ראוי לכתוב ונחלו, כמו ונסבו בדגש, והוקל וכן ונחלת בד (רד"ק), וכן הוקל הדגש במלת מקדשיהם (מלבי"ם באור המלות)

קפדה בא ובקשו שלום ואין:

רפ"י קפדה בא. כמו (ישעיה לח) קפדתי כאורג חיי לשון כריתה: (רפ"י)

מצודת דוד קפדה בא. כריתה בא להם וכאשר יבקשו שלום לא ימצאו אותו (מצודת דוד):

מצודת ציון קפדה. ענין כריתה כמו קפדתי כאורג חיי (שם לח): ואין. ואיננו (מצודת ציון):

מלבי"ם - באור הענין קפדה בא, לעומת מ"ש עשה הרתוק שכולל ג"כ שלשלאות של קשר הסבות של הרעות, אמר כי בא הקפדה שהוא קשר השלשלת הזאת, שיהיו החוליות והפרקים קשורים אחד באחד, רעה ברעה חברתה, עד שאם יבקשו שלום ואין, כ"י. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות קפדה, וחברו קפדתי כאורג חיי (ישעיה ל"ח י"ב), ופירשתי שם מענין קשירת וכריכת הרתוק: (מלבי"ם באור המלות)

כ"י ותורה תאבד מפנה ושמעה אל שמועה תהיה ובקשו חזון מנביא ותורה תאבד מפנה ושמעה אל שמועה תהיה ובקשו חזון מנביא:

רפ"י הוה על הוה. מאורע על מאורע הויה אחר הויה ומנחם חברו לשון שבר: ותורה תאבד מכהן. הרגילים בהוראה כמו שנאמר ותורה יבקשו מפיהו (מלכ"י ב): (רפ"י)

מצודת דוד הוה על הוה תבוא. זה אחר זה וסמוכה לה : ושמועה. ר"ל שמועה רעה : ובקשו. כאומר הם יבקשו אבל לא ימצאו : תאבד. כי מגודל הצרות יסתמו מהם מעיינות החכמה : מכהן. כי על הכהן להורות וכמ"ש כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי ב) : מזקנים. תאבד מזקנים : (מצודת דוד)

מצודת ציון הוה. ענין שבר כמו עד יעבור הוות (תהלים נז) : תבהלנה. מלי בהלה ופחד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הוה על הוה תבא, שלא יהיה שלשלת הרעות בדרך הטבע שיבואו הסבות והמסובבים זה אח"ז, רק הרע ההוה ומתחדש יבא על חברו, זה על זה לא זה אחר זה כמנהג העולם, וכן השמועה תהיה אל שמועה, עת ישמעו צרה מתרגשת ישמעו תיכף שמועה מצרה אחרת, ובקשו ואז יתחילו לבקש חזון מנביא, תחת שעד עתה לא שמעו לדברי הנביאים, ותורה שעורו (ובקשו) תורה (אשר) תאבד מכהן, (ובקשו) עצה (אשר) תאבד מזקנים ר"ל שאחר שלא ימצאו חזון יתחילו לבקש עצת התורה שהיא אחר החזון, ואח"כ יבקשו עכ"פ עצה מזקנים שייעצו אותם ע"פ שכלם כי הזקנים בחנו תולדות הימים, וגם התורה והעצה תאבד אז, וגם לא יוכלו לסמוך על הנהגת המנהיגים אותם, כי. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הוה, דבר ההוה ומתחדש ובא על השבר המתהוה פתאום, מלת ובקשו נמשך לכל המאמר, ובקשו תורה אשר תאבד מכהן : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] הַמֶּלֶךְ יִתְאַבֵּל וְנָשִׂיא יִלְבֹּשׁ שִׁמְמָה וַיְדִי עִם הָאָרֶץ תִּבְהַלְנָה מִדְרָכָם אַעֲשֶׂה אוֹתָם וּבְמִשְׁפָּטֵיהֶם אֲשַׁפֵּטֵם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה : (פ)

מצודת דוד ונשיא. הוא המלך וכפל הענין במ"ש לחזוק : שממה. תמהון לבב : מדרכם. כמו דרכם כן אעשה עמהם וכמשפט הראוי להם אשפטם ואז ידעו כי אני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין המלך יתאבל כי תופסק מלכותו, וגם הנשיא שמינה נבוכדנצר עליהם ילבש שממה לבוש הנשיאות שלו תהיה השממה כי כל הארץ שממה תהיה, ועי"כ ידי עם הארץ תבהלנה ולא ידעו מה לעשות, מדרכם אעשה אותם כל זה יהיה כפי מדת דרכם הרע, ואשפטם במשפטיהם כפי המשפט הראוי להם בדין ובמשפט מדה כנגד מדה עד שיכירו וידעו כי אני ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מדרכם אעשה אותם, מלת אותם תחת אתם. ויל"פ שר"ל על צד המליצה יעשה אותם בריה חדשה, דהיינו שינוי צורתם ומלכותם מן השלימות אל הפחיתות, והחומר שממנו יעשה הכלי הגרוע

הזה יהיה מדרכם הרע, ר"ל כי חומר הרע אין נמצא אצל ה' לעשות ממנו דבר רק האדם יכיהו במעשיו הרעים: (מלבי"ם באור המלות)

יחזקאל פרק-ח

[א] ויהי בשנה הששית בששי בחמשה לחדש אני יושב בביתי וזקני יהודה יושבים לפני ותפל עלי שם יד אדני יהוה:

רפ"י **צנה** **השית.** **לגלות** **יכניה** : (רפ"י)

מצודת דוד **בשנה הששית.** לגלות יהויכין : **בששי.** בחודש הששי : **וזקני יהודה.** אותם שגלו לבבל : **ותפול.** חנתה עלי שם כח חוזק הנבואה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ותפול.** **ענין** **חניה** : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויהי בשנה הששית,** הנה בשנה החמישית ברביעי בחמשה בחדש ראה המראה הראשונה, ואחר שבעה ימים צוה לו לשכב על צדו ת"ל יום, ומוכרח שאותה שנה מעוברת היתה, ואחר שכלו הת"ל יום ישב בביתו, כמ"ש (ג' כ"ו) ולשונך אדביק אל חכך וכו' ובדברי אותך אפתח את פיך וכו' : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] וראתה והנה דמות כמראה אש מראה מתניו ולמטה אש ומתניו ולמעלה וראתה כמראה זהר כעין החשמלה:

רפ"י **ממראה** **מתניו וגו'.** **חסור** **להתזונן** **צפסוק** **זה** : (רפ"י)

מצודת דוד **והנה דמות.** והנה לפני צורה כמראה אש וחוזר ומפרש ממראה מתניו ולמטה כעין אש : **כעין החשמלה.** הוא הזך והנקי מן האש אשר מעט ישיגנו הראות וירמז על הסבה הראשונה שאין להשיגו וגם חשמלה היא מלה מורכבת חש מלה ר"ל שתוק ובלום פיך מן המלול בו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **זהר.** הארה וזריחה : **כעין.** כגוון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואראה, במראה הראשונה השיג תחלה מראה החיות ואח"כ את האופנים ואח"כ את הכסא ואח"כ את החשמל, ועתה השיג בהפך תחלה את החשמל, ואח"כ את הכסא (לקמן יי' א') ואח"כ את האופנים (שם ט') ואח"כ את החיות (שם י"ד), וגם שעתה השיג פנימיות החשמל ותחלה לא השיג רק הבית אשר לה סביב כמשי"ש פי כ"ז והוא ע"פ מ"ש והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו, שתחלה יעלו במעלות הסולם מלמטה למעלה מן המאוחר אל הקודם, ואח"ז ירדו בהשגתם מן הקודם אל המאוחר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות החשמלה, הה"א נוספת לפיכך המלה מלעיל (מלבי"ם באור המלות)

ג וישלח תבנית יד ויקחני בציצת ראשי ותשא אתי רוח בין הארץ ובין השמים ותבא אתי ורושלקמה במראות אלהים אל פתח שער הפנימית הפונה צפונה אשר שם מושב סמל הקנאה המקנה :

רס"י צליצית ראשי. בשער ראשי פלוצי"ל בלע"ז : במראות אלהים. הראני כאלו נוסח אותי ומביאני לירושל"י : שער הפנימית הפונה לפונה. שער העזרה שהיא פנימית להר הבית והיו לה שערים לכל רוחותיה : סמל הקנאה. כורת הקנאה מקנא ומקניט להקב"ה שנתנוה שם להקנאות להקב"ה להרגיזו וכן ת"י כלם דקנאתא למרגזין : (רס"י)

מצודת דוד וישלח. הדמות שראה הושיט תבנית יד ולקח אותי בשער הראש : ותשא. הרוח הרימו באויר והביאו לירושלים : במראות אלהים. ר"ל לא הביאו באמת רק נראה לו במראה הנבואה כאלו הביאו : שער הפנימית. הוא שער העזרה שהיא פנימית להר הבית : הפונה צפונה. כי ד' שערים היו לעזרה אחד לכל רוח : סמל הקנאה המקנה. פסל הקנאה ולתוספת ביאור אמר המקנה ר"ל המקניא ומכעיס למקום להיות במשכן ביתו : (מצודת דוד)

מצודת ציון תבנית. דמות כמו תבנית המשכן (שמות כה) : בציצת ראשי. ר"ל שער ראשי כי כל דבר היוצא מן הגוף קרוי ציץ וכן תנו ציץ למואב (ירמיה מח) : סמל. ענין צורה וכן תמונת כל סמל (דברים ד) : הקנאה המקנה. ענין כעס והקנטה כמו הם קנאוני בלא אל (שם לב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וישלח ראה במראה הנבואה שה' שלח תבנית יד ויביאהו במראה ירושלימה, אל פתח שער וכו' אשר שם מושב סמל הקנאה, לא מצאנו שהעמידו צלם בהיכל אחרי מנשה, שהוא לבדו העמיד סמל בבית ה', וחטא הזה היה שמור עדיין ולא נמחל כי לא עשו

עליו תשובה שלמה, כמו שכתבתי (ירמיהו ט"ו, מ"ב כ"ג), והנה המינים היו אומרים שיש פועל טוב ופועל רע ויחסו צד צפון למושב פועל הרע, והביאו את הקרבנות לרצות כעסו וחמתו של סמל הקנאה, וה' צוה לשחוט את הקרבנות על ירך המזבח צפונה לפני ה' בעל הרחמים, וזובח לאלהים יחרס, וכמו שכתב בספרא (ויקרא פ"ב) שנאמר בכל מקום קרבן לה' שלא ליתן פתחון פה למינים, וכמ"ש בס' התורה והמצוה (שם ס' י"ד), ומנשה העמיד שם סמל הקנאה, והיו נמשכים עוד אחרי דעותיו ומכונים במחשבתם אל סמל הקנאה, אשר בצפון לרצותו בקרבנות הנקרבים, וא"ל ה' שסמל הקנאה הזה הוא מקנא את ה', שעל ידו מקנא ה' הפועל טוב לעשות במ שפטים, ונראה החשמל מתוך האש להורות כי באש ה' נשפט (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות פתח שער הפנימית. שער החצר הפנימית, (וחסר המתואר כמו ומאכלו בריאה, כי חמודות אתה), והיא העזרה שהיא פנימית נגד הר הבית כמ"ש (מ"א ו') ויבן את החצר הפנימית : המקנה, כמו המקניא (מלבי"ם באור המלות)

[ד] והנה שם כבוד אלהי ישראל כמראה אשר ראיתי בבקעה :

מצודת דוד והנה שם. בבואי אל הפתח ההוא ראיתי שם כבוד ה' כמו המראה שראיתי בבקעה ושם נאמר ככבוד אשר ראיתי על נהר כבר (לעיל ג) (מצודת דוד) :

[ה] ויאמר אלי בן אדם שא נא עיניך דרך צפונה ואשא עיני דרך צפונה והנה מצפון לשער המזבח סמל הקנאה הזה בבאה :

רפ"י שא נא עיניך דרך צפונה. להר הבית מחוץ לעזרה שהרי צפתח שער הצפוני של עזרה מבחוץ היה עומד ודרך צפונה לשער חוץ לעזרה הוא : מצפון לשער המזבח. בהר הבית מצפון לאותו שער העזרה הצפוני ואומר אני שהיה אותו שער מכוון כנגד המזבח : צבאה. כשאלם צא ליכנס לעזרה מולאו שם, צביאה אלחנטריא"ה בלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד דרך צפונה. לרוח צפון : מצפון לשער המזבח. שער הצפוני קרוי שער המזבח לפי שהיה מכוון מול המזבח ומצפון השער חוצה לו בחלל הר הבית היה מושב סמל הקנאה הזה : בבאה. בבוא אדם ליכנס בעזרה מצאו בדרך כניסתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין סמל הקנאה הזה בבאה שהיו מכוונים שיעמוד

הסמל אצל הפתח, שלא יבא פנימה לקנא במ ולהאבידם כי היו הקרבנות אליו שיתרחק מאתם ולא יעשה רע: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בבאה**, בכניסת השער מבחוץ: (מלבי"ם באור המלות)

יז ויאמר אלי בן אדם הראה אותה (מהם) מה הם עושים תועבות גדלות אשר בית ישראל עושים פה לרחקה מעל מקדשי ועוד תשוב תראה תועבות גדלות: (פ)

רס"י לרחקה מעל מקדשי. כדי שאתרחק מעל מקדשי: (רס"י)

מצודת דוד **הרואה**. הוא בה"א השאלה כי שאל אותו אם הוא רואה מה הם עושים: **תועבות גדולות וגו'**. ר"ל התועבות הגדולות אשר המה עושים פה מעמידת הסמל תוכן כוונתם הוא למען הרחיק אותי מעל מקדשי כי לא אשרה שכינתי במקום הסמל: **ועוד וגו'**. ומלבד זה חשוב לראות תועבות גדולות מזה: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **הרואה אותה** ר"ל שהתועבות שהם עושים פה, הם עושים כדי לרחקה מעל מקדשי כדי שיתרחק פועל הרע ולתכלית זה עבודתם פה להרחיק הקנאה, ובזה הם מרחיקים את ה' באמת, **ועוד תשוב תראה תועבות גדולות** שהם עושים לתכליות אחרות להריק עליהם הטוב והשפע מן המערכת לפי דעתם: (מלבי"ם באור הענין)

יח ויבא אתי אל פתח החצר וראתה והנה חור אחד בקיר:

רס"י **אל פתח החצר**. הקריבני עד פתח חורו שער עלמו: חור אחד בקיר. חומת העזרה: (רס"י)

מצודת דוד **אל פתח**. בחלל הפתח כי מתחלה הביאו אל הפתח מבחוץ ועתה הביאו בחלל הפתח: **בקיר**. באחד מכותלי העזרה היה בו חור: (מצודת דוד)

מצודת ציון **חור**. פתח (ישעיה יא): **בקיר**. בכותל: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויבא אותי אל פתח החצר** הוא פתח הר הבית, **וראה חור בקיר**: (מלבי"ם באור הענין)

יט ויאמר אלי בן אדם חתר נא בקיר ואתר בקיר והנה פתח אחד: (ס)

רפ"י חתר נא בקיר. והרחב את החור : והנה פתח אחד. דרך החור לאיתי
פתח : לשכה אחת : (רפ"י)

מצודת דוד חתר נא בקיר. עתה חפור בקיר במקום החור להרחיב את
החור : והנה פתח אחד. ר"ל מצאתי שם פתח אחד פתוחה ללשכה אחת
: (מצודת דוד)

מצודת ציון חתר. ענין חפירה כמו חתר בחושך בתים (איוב כד) : נא. עתה
: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואחתור, נדמה לו שע"י חתירתו נעשה פתח : (מלבי"ם
באור הענין)

[ט] ויאמר אלי בא וראה את התועבות הרעות אשר הם עשים פה :

מצודת דוד בא. דרך הפתח וראה וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי, מציין שדור הזה עשו במחשך מעשיהם
ועבדו ע"ז בסתר, וה' גלה לו סתריהם כאילו חתר במחתרת ומצא הפתח
לראות את מעשיהם, וע"ז המליץ לא במחתרת מצאתים (ירמיה ב') כי
נדמה להם שהנביא חותר לדעת מצפונייהם : (מלבי"ם באור הענין)

[י] ואבוא ואראה והנה כל תבנית רמש ובהמה שקץ וכל גלולי בית
ישראל מחקה על הקיר סביב סביב :

רפ"י שקץ. עשויין לשקוץ עכו"ם : מחוקה. חקוקין על הקיר : (רפ"י)

מצודת דוד כל תבנית. ר"ל כל מין תבנית רמש וכו' : וכל גלולי. וכל שאר
הגלולים של בית ישראל אשר יעבדו להם : מחוקה. כל אחת מהן היתה
חקוקה על הקיר מהלשכה ההיא בכל סביבה : (מצודת דוד)

מצודת ציון תבנית. דמות : רמש. כן יקראו בריות קטנות קצרי רגל שאין
הלוכם ניכר וכן כל רמש אשר הוא חי (בראשית ט) : שקץ. הוא כמו שרץ
: מחוקה. מל' חקיקה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואבוא נדמה לו שנכנס דרך הפתח וראה שכ"א מהם
היה לו חקוק על הקיר כל מיני ע"ז וכל מיני גלולים : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וְשִׁבְעִים אִישׁ מִזְקְנֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיֵּאָזְנֶיהוּ בֶן שָׁפָן לְמַד בְּתוֹכְכֶם לְמַדִּים לְפָנֵיהֶם וְאִישׁ מִקְטָרְתוֹ בָּיְדוֹ וְעֵתֶר עֲנֹן הַקְטָרֶת עֲלֶיהָ :

רפ"י ויאזניהו בן שפן. חשוב היה ולמדיו דורו הימנו לפיכך הקפיד עליו : ועתר ענן הקטרת. תמור קטור ענן הקטורת ולשון עתר מרבית וכן העתרתם עלי דבריכ' (לקמן ל"ה) וכן ונעתרות נשיקות שונא (משלי כ"ד) וכן חזרו מנחם במחלוקת אחת שלשתן ופירוש ענין מרובה המה אך כל אחד לשון בני אדם : (רפ"י)

מצודת דוד ויאזניהו. הוא היה הראש על כולם : **עומדים**. היו עומדים לפני הצורות ההם וכל איש היה בידו המחתה שמקטיר בה ומרבית עשן הקטורת עולה למעלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מקטרתו. המחבת שמקטירין בו : **ועתר**. ענין רבוי כמו עתרת שלום (ירמיה לג) : **ענן**. עשן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושבועים איש שהם הסנהדרין, ויאזניהו שהיה ראש הסנהדרין **עומדים לפנייהם** לפני הגלולים ומקטירים לפנייהם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מקטרתו, עיין מ"ש התו"ה אחרי (סי' ל"א) בהבדל בין מחתה ובין מקטרת : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וַיֹּאמֶר אֵלֵי הָרְאִיתָ בֶּן אָדָם אֲשֶׁר זָקְנֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל עֹשִׂים בְּחֹשֶׁךְ אִישׁ בְּחֹדְרֵי מִשְׁכְּבֹתוֹ כִּי אֹמְרִים אֵין יְהוָה רְאָה אֶתְנֹנוּ עֲזֹב יְהוָה אֶת הָאָרֶץ :

רפ"י בחדרי משכבתו. משוכה ברצפת חבני שיש לשון ושכתי כפי (שמות ל"ב) :

מצודת דוד **הראית**. אם ראית כאומר עוד יותר היית מתפלא אם היית רואה מה שהמה עושים בחשך ר"ל בהסתר במקום מוצנע כ"א בחדרי משכבתו כי על שהמה מעשים מגונים מאד מאד יסתירו עצמם מבני אדם בעת עשותם ומה' לא יראו כי אומרים אין ה' רואה מעשה הבריות כי עזב את הארץ ביד מערכת השמים ולא ישגיח בה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **משכיתו**. מלי סכך ור"ל רצוף ברצפת אבנים וכן והחומה נשגבה במשכיתו (משלי יח) כי הדרך לעשות רצפת אבנים בחדר נסתר כי שמה יצפון האוצר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הראית מה שכ"א עושה בביתו בסתר, בחשבם שה' **עזב את הארץ** בידי המערכה ואינו רואה ומשגיח, ולכן יעבדו גלולים להפיק רצון משרי המערכה וצבאות מערכת השמים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בחדרי משכיתו**, שם שכה בא על הבנת הלב וכח הדמיון דברים הגיונים בדרך הציור, והיו רגילים להגביל לזה ציורים גשמיים, אבן משכית, חדרי משכית, ר"ל מצויירים בתמונות מגבילות אל הרוחניות: (מלבי"ם באור המלות)

[יג] ויאמר אלי עוד תשוב תראה תועבות גדלות אשר הפה עשים:

מצודת דוד תועבות גדולות. ממה שראית : (מצודת דוד)

[יד] ויבא אתי אל פתח שער בית יהוה אשר אל הצפונה והנה שם הנשים ישבות מבכות את התמוז: (ס)

רס"י אל פתח שער בית ה'. תוך חלל העזרה אל פתח ההיכל אשר בצפון לאמר מר שני פספסין היו צבית החליפות אחד בצפון ואחד בצדום: מצכות את התמוז. דמות א' שמחממו' אותו מבפני' והיו עיניו של עופר' והם נתוכין מחוס ההיסק ונראה כאלו בוכה ואומרת תקרובת הוא שואל: תמוז. לשון היסק כמו על די חזה למזיה (דניאל ג') ואתונא אזה יתירה (סס): מצכות את התמוז. פייסנ"ט פלורי"ר לא"ל קאלפי"ץ זלע"ז: (רס"י)

מצודת דוד שער בית ה'. זה שער ההיכל וחוזר ומפרש אשר אל הצפונה ר"ל אל הפשפש הצפוני כי שני פשפשים היה לו להשער הגדול אחד בצפון ואחד בדרומו: **מבכות את התמוז.** שם עכו"ם שהיו הנשים מסיקות אותו מבפנים ועיניו היו עשויות מעופרת והיו נתוכין מחוס ההיסק והיה נראה להרואים כאלו בוכה ומוריד דמעות והיו אומרות שהוא שואל תקרובות: (מצודת דוד)

מצודת ציון מבכות. מלי בכיה: **התמוז.** כן שמו ע"ש ההיסק שעושים בו כמו למזא לאתונא (דניאל ג): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין פתח שער פירש"י בתאים הצפונים של העזרה, **והנה** וכו' **מבכות את התמוז**, פירש במורה שמצא בספרי הצאב"א שהיה איש מנביאי ע"ז שמו תמוז וקרא למלך אחד לעבוד לכוכבי לכת ולמזלות וצוה להרגו במיתה משונה, ובליל מותו התקבצו כל הצלמים מכל קצות

הארץ אל היכל בבל לצלם הזהב שהוא צלם השמש וספדו על התמוז, והיה זה להם לחק לבכות בא' בתמוז על מות הנביא התמוז, וגם שהראה לו עבודת המלך שהיה ג"כ לשמש שחממו הצלם באש ותמוז לשון חימום בארמי ונותנים בניהם על הצלם והם בוכות לקול ילדיהן: (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וַיֹּאמֶר אֵלַי הַרְאִיתָ בֶּן אָדָם עוֹד תָּשׁוּב תִּרְאֶה תוֹעֵבוֹת גְּדֹלוֹת מֵאֵלֶּה :

מצודת דוד **הראית**. בה"א השאלה כי שאלו אם השגיח לראות : **מאלה**.
אשר כבר ראית : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ויבא אתי אל חצר בית ה' הפנימית**, שהוא פתח ההיכל, **והנה אחריהם אל היכל ה'**, כי ה' צוה שיהיה פתח בהמ"ק במזרח וקדש הקדשים במערב להשתחוות לצד מערב לבטל דעות עובדי השמש המשתחווים למזרח, והם הפכו פניהם למזרח אל עבודת השמש ואחריהם אל היכל ה', וזה התועבה היותר גדולה שעזבו את ה' לגמרי נזורו אחר. ומלת **משתחוייתם** מורכב מהשתחוויה והשחתה שמשחיתים דרכם קדמה כי עבודת השמש היה בו גם עבודת הפעור והזנות להשחית (מלבי"ם באור הענין)

[טז] וַיָּבֵא אֹתִי אֶל חֲצַר בַּיִת יְהוָה הַפְּנִימִית וְהִנֵּה פֶתַח הַיִּכָּל יְהוָה בֵּין הָאוּלָם וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ כְּעֶשְׂרִים וְחַמְשָׁה אִישׁ אַחֲרֵיהֶם אֶל הַיִּכָּל יְהוָה וּפְנֵיהֶם קִדְמָה וְהִמָּה מִשְׁתַּחֲוִיֵתָם קִדְמָה לְשֹׁמֵשׁ :

רש"י **ויבא אותי אל חצר בית ה' הפנימי**. היא העזרה כי הר הבית נקרא החצר החלונה ועד עכשיו בתוכה היה עומד אלא שהוא נכנס בצע' הלפוני והראהו בבית החליפות את לורת התמוז וחזר והוליכו למזרח לפני ההיכל והמזבח : **ופניהם קדמה וגו'**. ממשמע שנאמר ופניהם קדמה יודע אני שאחוריה' אל ההיכל אלא מגיד שהיה אחוריהם מגולה שהיו פוערין עצמם ומתריזין כלפי מטה : **משתחוייתם**. בשתי תיבות הוא משמש לשון השחתה ולשון השתחוויה כן הוא בירושלמי משחית' ההיכל ומשתחוי' לחמה וכן ת"י ואינון מתחבלין וסגדין, ומנחם חזרו לשון שחוח כמו שחי ונעבור' (ישעי' נ"א) :

מצודת דוד **אל חצר בית ה' הפנימית**. ר"ל חצר הפנימית של בית ה' והוא עזרת כהנים : **פתח היכל ה'**. ר"ל מול פתח ההיכל בחלל העזרה בין האולם ובין המזבח : **כעשרים**. ר"ל עמדו כעשרים וחמשה איש :

משתחויתם. היא מלה מורכבת מהשחתה ומהשתחוויה ור"ל היו משחיתים ההיכל לבזותו כי פרעו אחוריהם למולו והתריזו והיו משתחווים לשמש : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור המלות משתחויתם, עיין בפירוש : (מלבי"ם באור המלות)

[יז] ויאמר אלי הראית בן אדם הנקל לבית יהודה מעשות את התועבות אשר עשו פה כי מלאו את הארץ חמס וישבו להכעיסני והנם שלחים את הזמורה אל אפס :

רש"י הנקל לבית יהודה. המעט להם וקל בעיניהם שאר עזירות שזידם : מעשות את התועבות. אם היו הדלים מעשות את כל התועבות אשר עשו בבית פה : כי מלאו את הארץ חמס. ונקל בעיניהם אותו עון וישבו להכעיסני בתוך ביתי בתועבות האלה : והנם שלחים את הזמורה אל אפס. והנה שולחי' אל חוטמם את ריח רע של זמורה זו שהם מזמרים ברוח היולא מפי טבעת כלומר בזקתם זה אל פניהם יסוב, ומנחם פי' והנם שולחים את הזמורה אל אפס ענין דופי וקלון הוא לפירושו השואה ריח מקטרתם וכעס קרצנם וניחוחים למלאכת דופי נקצים ואחוריהם אל היכל ה' יורה על הענין : (רש"י)

מצודת דוד הראית. בה"א השאלה : הנקל. ר"ל אשר נקל לבית יהודה המעשים שעשו מאז מבלי עשות את התועבות האלה אשר עשו פה כאומר וכי לא די להם במה שעשו מאז : וישבו להכעיסני. בתועבות האלה : והנם שולחים. והנה עתה הם שולחים אל אפס ריח הרע בזמר הרוח היוצא מפי הטבעת בעת יתריזו והוא תקון סופרים והראוי אל אפי : (מצודת דוד)

מצודת ציון הנקל. באה הה"א במקום אשר וכן ההלכוא אתו (יהושע י) : מעשות. במ"ם השלילה ור"ל מבלי עשות וכן מהמטיר עליו מטר (ישעיה ה) : הזמורה. מלי' זמר : אפס. חוטמם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר הנקל לבית יהודה, ר"ל גם חטא זה נקל לערכם כי הוסיפו לחטא גם בין אדם לחבירו במה שמלאו הארץ חמס וישבו להכעיסני ביתר עברות, והנם שלחים, חוץ מזה הם הורגים זה בזה באף ובחמה, כמו שיתבאר (בסי' כ"א) שרוב ההרוגים ביניהם היה מה שהרגו זה את זה בימי המצור שהיה ביניהם שנאה ומלחמה, ואל אפס וכעסם הם שולחים את הזמורה, היינו החרב הזומרת וכורתת כל ענפי היער, ובסי' הבא יפרש הדבר איך זמרו וכרתו איש את אחיו

(מלבי"ם):

באור

הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הזמורה**, מענין וחניתותיהם למזמרות, סכין קטן היה להם בתבנית מזמורה שכורתים בו ענבי הגפן, ובו היו הורגים ודוקרים זא"ז בצנעה : **אל אפס**, ר"ל אל כעסם וקצפם. ויל"פ מלת שלחים מענין דקירה, כמו וישלחו את כתונת הפסים, או מענין חרב, כמו ויעש שלח ומגנים (שהשלח הוא חרב העשוי גם לדקור בו) שהורגים ודוקרים בהזמורה. ונודע שבבית שני היה להם סכינים קצרים שהיו דוקרים בו זא"ז, והיא קרויה זמורה בלשון הנביא : (מלבי"ם באור המלות)

יח וגם אני אעשה בחמה לא תחוס עיני ולא אהמל וקראו באזני קול גדול : **ולא אשמע** : **אותם** :

מצודת דוד **וגם אני וגו'**. ר"ל כמו שהם עושים שלא כהוגן כן גם אני אעשה בחמה שלא כהוגן כי לא תחוס וכו' : **וקראו באזני**. בעת בוא עליהם משפט הגמול : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וגם אני אעשה בחמה**, כמו שהם עושים באף ובחמה כן אעשה : **אני** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לא תחוס עיני ולא אחמול**, עיין הבדלה למעלה (ז' ג') : (מלבי"ם באור המלות)

יחזקאל פרק ט

א ויקרא באזני קול גדול לאמר קרבו פקדות העיר ואיש כלי משחתו בקדו : **העיר** :

כס"י קרבו פקדות העיר. הקריבו את הפקודים אשר הפקדתי לטחת את העיר : (כס"י)

מצודת דוד **ויקרא**. קול גדול קרא באזני : **קרבו פקדות העיר**. אתם הממונים על העיר להשחיתה קרבו ובואו וכ"א יביא בידו כלי המיוחד לו להשחית בה : (מצודת דוד)

מצודת ציון פקודות. מל' פקיד וממונה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **קרבו פקדות העיר** ראה שה' הפקיד מחבלים להשחית את העיר וקרא ואתם שיקרבו לשמור ולהכרית **בכלי משחיתם** (מלבי"ם) באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות **פקדות**, ממוני העיר. כמו וישם הכהן פקודות על בית ה' (מ"ב י"א) : (מלבי"ם באור המלות)

ב וְהָיָה שֵׁשָׁה אַנְשִׁים בָּאִים מִדָּרֶךְ שַׁעַר הָעֲלִיּוֹן אֲשֶׁר מִפְּנֵה צְפוֹנָה וְאִישׁ כָּלִי מִפָּצוּ בִידוֹ וְאִישׁ אֶחָד בְּתוֹכָם לָבֵשׁ בְּדִים וְקִסֵּת הַסֵּפֶר בְּמִתְנָיו וַיָּבֹאוּ וַיַּעֲמְדוּ אֶצֶל מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת :

רס"י **שָׁשָׁה אַנְשִׁים**. רבותינו פרסום במסכת שבת קכ"א אף וחימה משחית מסבר מכלה : מפלו. שהוא מסבר את הכל כמו ונפץ את עוללך (תהלים קלז) : וקסת הסופר. פנקס הם לוחות שמחופין בשעווה וחורתין צם בעט : אלל מזבח הנחשת. הוא מזבח אבנים שעשה שלמה תחת מזבח הנחוש' שעשה משה במדבר : (רס"י)

מצודת דוד **והנה**. כאשר קרא הנה היו באים דמות ששה אנשים וארז"ל שהם אף וחמה קצף משחית משבר ומכלה : **שער העליון**. כן שם השער וכן נאמר הוא בנה את שער בית ה' העליון (מ"ב טו) : **מפנה צפונה**. הפונה לצפון : **ואיש**. כ"א היה בידו כלי המשבר ומשחית המיוחד לו : **ואיש אחד בתוכם**. בתוך ששת האנשים היה עוד איש אחד מלובש בגדי בד ובהאזור אשר במתניו היה תלוי קסת המיוחד לסופר והוא מכלי כתיבה : **ויבואו**. אלה הששה עם האיש לבוש הבדים : **מזבח הנחושת**. הוא המזבח אבניה שעשה שלמה תחת מזבח הנחושת שעשה משה במדבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מפנה**. מל' פניה : **מפצו**. משבר ומפצץ וכן מפץ אתה לי (ירמיה נא) : **בדים**. פשתים כמו מדו בד (ויקרא ו) : **וקסת**. הוא מכלי הכתיבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והנה ששה אנשים** ראה ששה מחבלים שהפקדו על העיר **באים מדרך שער העליון** ששם בית המלך, **ואיש כלי מפצו בידו** להשחית, **ואיש אחד בתוכם לבוש בדים** שהוא מלאך המלמד זכות, **וקסת הסופר במתניו**, לכתוב זכיותיהם בספר זכרון, והמליצה בזה כי ששה פקודי העיר רואי פני המלך הם השחיתו את העם והרגו הרג רב (ע"פ פקודתם) בסוף ימי המצור, כאילו ששה מלאכי משחית נתלבשו באלה לבלע ולהשחית, והם באו מבית המלך כי היו מרואי פניו, וירמיה

היה כהן לבוש בגדי הבד לשרת בקדש וקסת הסופר במתניו לכתוב נבואותיו על ספר, כמו שאמר לו ה' שיכתוב על ספר דברי נחמות אשר ראה (ירמיהו ס"י ל') והוא התעסק להשקיט את העם וליעצם עצת שלום ואמת (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות מפנה. הפעל בשקל אשר אתה מראה בהר : **מפצו**, כלי המנפץ ומשבר, כמו מפץ אתה לי (ירמיה י"א): (מלבי"ם באור המלות)

[ג] וְכבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נֶעְלָה מֵעַל הַכְּרוֹב אֲשֶׁר הָיָה עָלָיו אֶל מִפְתַּן הַבַּיִת וַיִּקְרָא אֶל הָאִישׁ הַלֵּבֶשׂ הַבְּדִים אֲשֶׁר קָסַת הַסֹּפֵר בְּמִתְנָיו: (פ)

רס"י מעל הכרוב. מעל הכפרת שהשכינה היתה שורה שם עד הנה והתחילה להסתלק וללכת לחוץ מעט מעט עשר מסעו' וזה מסע הראשון (ענין עמוס ט פ' א' ברס"י ול"ע יוס"ה) מן הכרוב למפתן בית קדשי הקדשים (רס"י):

מצודת דוד וכבוד וגו'. השכינה נסתלקה מן הכרוב שעל הכפורת אשר היה עליו וירד אל מפתן בית קה"ק ומשם קרא אל האיש וכו' : (מצודת דוד)

מצודת ציון נעלה. ענין סלוק כמו ונעלה הענין (במדבר ט) : **הכרוב.** הם הכרובים שעל הכפורת וקראם בשם כולל כרוב וכן כי רוח החיה (לעיל א) : **מפתן.** אסקופה כמו הדולג על המפתן (צפניה א') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכבוד אלהי ישראל, ראה שהשכינה התחילה לנסוע מן הבית שזה סימן שהבית יוחרב, **ויקרא אל האיש לבוש הבדים** שהוא המלמד זכות (מלבי"ם): באור (הענין)

[ד] וַיֹּאמֶר יְהוָה (אלו) אֵלָיו עֲבַר בְּתוֹךְ הָעִיר בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהִתְוִיַתְתָּ עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים הַנֹּאֲנָחִים וְהַנְּאֻנְקִים עַל כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הַנִּעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ:

רס"י והתוית תו. ורשמת רושם : על מלחות האנשים. הלדיקים כדי להיות ללחות שלא יפגעו צם המשחיתים : (רס"י)

מצודת דוד בתוך העיר. ולתוספת ביאור אמר בתוך ירושלים : **והתוית תו.** תרשום סימן על מצחות הצדיקים הנאנחים ומצטערי' בעבור כל התועבות הנעשות בתוכה : (מצודת דוד)

מצודת ציון והתוית תו. ענין רושם וסימן כמו ויתו על דלתות השער (ש"א

כא) : מצחות. מל' מצח : והנאנקים. גם הוא ענין אנחה כמו אנקת אסיר
(תהלים (קב) : (מצודת (ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויאמר אליו צוה שהוא יעבר תחלה ויתוה תו וסימן**
על מצחות האנשים הצדיקים שהם נאנחים על התועבות הנעשות בעיר
כדי שמלאכי חבלה לא ישלטו בהם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והתוית תו**. רושם וסימן כמו הן תוי שדי יענני (איוב
ל"א) : **הנאנחים והנאנקים**, הנאנח יהיה גם על רעת הכלל, והנואק הוא
מפני לחצו ומכתו, כמו נאקת חלל, נאקת הנלחץ לעבודה קשה, ר"ל שהם
נאנחים על עונות העם. ונאנקים מפני שנלחצים ונענים על שבלתי
מסכימים אל מעשי הרשעים : (מלבי"ם באור המלות)

ה וְלֹאֲלֹהָ אָמַר בְּאָזְנֵי עֲבָרֵי בְּעִיר אֲחֵרֵי וְהָפּוּ (על) אֶל תַּחַס (עיניכם)
עֵינֵיכֶם וְאֵל תַּחְמְלוּ :

רס"י **ולחלה אמר באזני. לשקת המחבלים :** (רס"י)

מצודת דוד **ולאלה**. הם ששת האנשים הבאים בכלי מפצם : **אמר באזני**.
ר"ל שמעתי כשהיה מדבר להם : **אחריו**. אחרי לבוש הבדים : **והכו**.
באנשי העיר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (ה-ו) **ולאלה** הששה מחבלים **אמר באזני שיעברו**
בעיר אחריו ויכו את כולם וצוה שלא יגשו אל הצדיקים שעליהם התו
והסימן, וצוה שיחלו להכות אצל הבית המקדש, וכן היה שהחלו להכות
האנשים הזקנים שעמדו לפני הבהמ"ק, והיו ממונים שם או עובדים
עבודת המקדש, והנמשל ששרי העם שהם פקודות העיר בעונות הדור נתן
להם רשות מאת ה' להרוג בעיר, רק שה' צוה לירמיה שיעבור בתוך העיר
להחזירם בתשובה, ושיתוה סימן על מצחות האנשים שישמעו בקולו,
כמ"ש היוצא ונפל על הכשדים והיתה לו נפשו לשלל וחי, ולהמשחיתים
אמר שיהרגו בעיר, כמ"ש הנני מסב את כלי המלחמה אשר בידכם אשר
אתם נחלמים בם עם הכשדים וכו' ואספתי אותם אל העיר ונלחמתי אני
אתכם (ירמיה כ"א ה') ר"ל שילחמו איש באחיו ע"י ה' ששם חרב מלחמה
ביניהם, ושם אמר שהיוצא ונפל אל הכשדים וחי, וז"ש ועל כל איש אשר
עליו התו אל תגשו, ר"ל שהוא ינצל מידם, ואמר וממקדשי תחלו כי החל
המרד וההריגה בבהמ"ק בעת שנתאספו העם שמה, ושם החלו להכות
בזקנים שהיו לפני הבית : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אל תחוס, ואל תחמלו, עיין הבדלה למעלה (ז' ג')**
(מלבי"ם באור המלות)

[10] זָקֵן בַּחֹר וּבְתוֹלָה וְטָף וְנָשִׁים תִּהְרָגוּ לְמִשְׁחִית וְעַל כָּל אִישׁ אֲשֶׁר עָלָיו הָתָו אֶל תִּגְשׁוּ וּמִמְקַדְשֵׁי תַחֲלוּ וַיַּחֲלוּ בְּאֲנָשִׁים הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר לִפְנֵי הַבַּיִת :

רש"י וממקדשי תחלו. מן העומדי לפני מקדשי ורבותינו אמרו אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי מן המקודשים לי הם אותם חקוקי התיו שהתרה בהם מלהזיקם חזר וכו' לחבלם לפי שאמרה מדת הדין לפניו מה נשתנו אלו מאלו הרי לא מיחו בהם כדליתא במסכת סבת : (רש"י)

מצודת דוד למשחית. להשחי מן העולם : ועל כל איש. אבל על כל מי שיהיה עליו הסימן אל תגשו אליו להכותו : וממקדשי תחלו. תתחילו להכות מהאנשים העומדים לפני מקדשי : ויחלו. התחילו להכות מהזקני שעמדו לפני הבית אשר קטרו לגלולים כמ"ש ושבעים איש מזקני וגו' ואיש מקטרתו בידו (לעיל ח) : (מצודת דוד)

מצודת ציון תחלו, ויחלו. מלשון התחלה : (מצודת ציון)

[11] וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם טַמְאוּ אֶת הַבַּיִת וּמְלֹאוּ אֶת הַחֲצֵרוֹת חֲלָלִים צְאוּ וַיֵּצְאוּ וְהָכּוּ :

מצודת דוד טמאו את הבית. כאומר אל תחושו לטומאת בה"מ ומלאו חצרות בה"מ מן החללים ואח"כ צאו והכו בעיר : ויצאו. אחר שהכו בהחצרות יצאו והכו בעיר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר, אח"כ צוה שיטמאו הבהמ"ק עצמו ע"י שימלאו חצרות המקדש בחללי חרב, ואח"כ יצאו להרג בעיר, וכן עשו והכו בעיר, והמליצה שאחר שהחל המרד סביב המקדש, יתפשט ההריגה ביניהם בחצרות המקדש, ומשם התפשטו בעיר והרגו איש את אחיו : (מלבי"ם באור הענין)

[12] וַיְהִי כִּהְפוֹתָם וַיִּנְאֲשָׂא אֲנִי וְאֶפְלָה עַל פְּנֵי וְאֶזְעַק וְאָמַר אָהָה אֲדָנָי יְהוִה הַמְּשַׁחֵת אֶתְּהָ אֶת כָּל שְׂאֲרֵית יִשְׂרָאֵל בְּשִׁפְכָּךְ אֶת חֲמַתְךָ עַל יְרוּשָׁלַם :

רש"י ואשאר אני. ונשארתני אני : (רש"י)

מצודת דוד ונאשאר אני. לא נשאר כ"א אני כי לא רשם סימן אף על אחד כי לא מצא צדיק, ורז"ל אמרו שנענשו על שלא מיחו בהם : המשחית.

כי תשחית את כולם בעת תשפוך חמתך על ירושלים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונאשאר. כמו ונשאר : אהה. ענין לי צעקת יללה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויהי כהכותם, וראיתי כי לא ישאר רק אני לבדי שלא היו צדיקים ביניהם, ואמר, המשחית אתה וכו' בשפך חמתך על ירושלים, ר"ל אחר שאתה רוצה לשפוך חמתך על ירושלים העיר עצמה לשרפה באש, ובזה תשוכך חמתך ותכלהו על העצים והאבנים ודי בזה ולא תשחית את ישראל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ונאשאר אני. י"מ מן הנפעל נשארתי, ובא מלת אני תחת הכינוי תי והא' נוספת, ועיין רד"ק : (מלבי"ם באור המלות)

[ט] ויאמר אלי עון בית ישראל ויהודה גדול במאד מאד ותמלא הארץ דמים והעיר מלאה מטח כי אמרו עזב יהוה את הארץ ואין יהוה ראה :

רס"י מלחא מטה. דין מעוקל : (רס"י)

מצודת דוד בית ישראל. הם הנשארים בארצם אחר גלות מלכות אפרים ונטפלו למלכות יהודה : דמים. אנשי שופכי דמים : מוטה. הטיית משפט : עזב ה'. ביד מערכת השמים : ראה. מה הנעשה בארץ : (מצודת דוד)

מצודת ציון מטה. מלי הטיה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי השיב שהעון שלהם גדול במאד מאד שכל הארץ מלאה דמים ורציחה והעיר ששם השופטים לעשות משפט בארץ מלאה הטיית דין כי מכחישים ההשגחה שאומרים שאין ה' משגיח בארץ ולכן : (מלבי"ם באור הענין)

[י] וגם אני לא תחוס עיני ולא אֶחַמַל דְרָכֶם בְּרֹאשִׁים נְתַתִּי :

מצודת דוד וגם אני. כמו שהם אומרים שאין אני רואה כן לא תראה עיני לחוס עליהם : דרכם. גמול דרכם אשלם על ראשם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין גם אני לא תחוס עיני כמו שהם אין חסים זה על זה כן דרכם בראשם נתתי מדה כנגד מדה : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] והנה האיש לבש הבדים אשר הקסת במתניו משיב דבר לאמר עשיתי (כאשר) ככל אשר צויתני : (פ)

מצודת דוד משיב דבר. היה משיב תשובה אל ה' המשלחו : עשיתי וגו'. כאומר הנה לא צוית לרשום כ"א על מצחות הצדיקים ולא על זולתם והנה כן עשיתי כי לא רשמתי על מצחות זולתם ומן הצדיקים הנה לא מצאתי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והנה ע"ז בא מלאך המלמד זכות לסייע אותי, ואמר שעשה כמו שנצטוה, ושמצא שם צדיקים ראויים להנצל, והמליצה שירמיה בא בתפלתו, והודיע כי הוכיח את העם ושיש גם צדיקים השומעים לקולו, כמו שמבואר בירמיה שנמצאו ג"כ שרים שהצילו אותו, ושהאמינו לדבריו : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-י

[א] וְאַרְאֶה וְהִנֵּה אֶל הָרְקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הַכְּרֻבִים כְּאֶבֶן סַפִּיר כְּמֶרְאֵה דְמוּת כֶּסֶא נִרְאָה עֲלֵיהֶם :

רש"י על ראש הכרובים. על ראש ארבעה חיות המרכבה וצפרקה זו חזר לקרותם כרובי לפי שנהפכו פני השור לפני כרוב כמו שכתוב צפרקה זו, ואמרו רבותינו יחזקאל בקש רחמי' והפכו לכרוב אמר לפניו רבונו של עולם איך קטיגור נעשה סניגור : (רש"י)

מצודת דוד על ראש הכרובים. הם ארבע חיות המרכבה וכן נאמר שם ודמות על ראשי החיה רקיע (לעיל א) וקראם כרובים כי תינוק הוא בלי ארמי רביא ותואר מראה גוף כל החיות היו בדמות בן אדם כמ"ש וזה מראיהן דמות אדם להנה (שם) : כאבן ספיר. הרקיע היה על דבר מזהיר כאבן ספיר כמראה דמות כסא : נראה עליהם. על הכרובים ברקיע אשר ממעל להם וכפל הדבר לתוספת ביאור : (מצודת דוד)

מצודת ציון אל הרקיע. על הרקיע : הכרובים. תרגום של תנוק הוא רביא : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואראה אז ראה מראה הכסא הכבוד, כאילו ישב ה' על כסא רחמים להקל עונשם מעט ע"י לימוד זכות הנ"ל ולהשאיר להם פליטה, ובאשר לפי הנהגת האופנים שהוא עולם הגלגלים והמערכת והטבע היה ראוי שיפלו כולם בחרב, ואז לא היה שורף את העיר והמקדש

רק היה הורג את כולם בקצפו עליהם, שינה ה' את בחירתו של נבוכדנצר שישרוף את העיר והמקדש וישאיר פליטה מן העם תחת יד גדליה, ושיגלה מקצתם, ולא יהרוג את כולם, וכלה חמתו על העצים והאבנים, ובאשר היה זה ענין השגחיי לא מערכיי נראה לו שיצתה פקודה זו מעולם הכסא, שהוא למעלה ממנהיגי האופנים. (מלבי"ם באור הענין)

[ב] ויאמר אל האיש לבש הבדים ויאמר בא אל בינות לגלגל אל תחת לכרוב ומלא חפניך גחלי אש מבינות לכרובים וזרק על העיר ויבא לעיני:

כ"י **בינות לגלגל.** זין האופנים כל מקום שנאמר ויאמר ויאמר אינו אלא לדרוש הקב"ה אמר לגבריאל והוא בקש מן הכרוב לתת לו כדי שיצטננו הגחלים ותקל הגזירה וכן הוא מפורש בענין וישא ויתן אל חפני לבוש הבדים: וזרוק על העיר. לא זרקם מיד ואע"פ שקבלם לבוש הבדים לא השליכם עד לאחר ששנים לקבלתו שנתעממו הגחלים זידו כל שש שנים ותדע שהרי נבואה זו בשנה השקית נאמרה והעיר חרבה בשנת אחת עשרה:

מצודת דוד ויאמר. היושב על הכסא ולקצר סמך על המבין וכפל מלת ויאמר יורה על הזרוז: **אל בינות לגלגל.** אל בין האופנים: **אל תחת לכרוב.** ר"ל אל חלק המקום מהם שהוא מתחת לכרוב והוא בשפולי האופנים: **ומלא.** ר"ל בהיותך שם תושיט ידך למלא חפניך גחלי אש מבין הכרובים וזרוק אותם על העיר והוא סימן השחתה כאכולה באש: **ויבא לעיני.** לבוש הבדים בא שמה ואני ראיתיו בא: (מצודת דוד)

מצודת ציון **בינות.** מלשון בין: **לגלגל.** למ"ד במקום ה"א הידיעה והם האופנים וקראם בשם הכללי: **לכרוב.** כמו הכרוב: **חפניך.** כן יקרא פיסת היד כמו מלא חפניכם (שמות ט): **לכרובים.** כמו הכרובים: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אל האיש לבוש הבדים, באשר שריפת העיר והמקדש היתה מצד הרחמים כנ"ל, צוה זאת אל המלמד זכות שהוא יעשה זאת, ובנמשל שצוה לירמיה שינבא על שריפת העיר והקדש כי זה לטובת ישראל והצלתם, ויאמר בא אל בינות לגלגל, הגלגל אינו האופן עצמו כמ"ש בבאה"מ רק הדבר המגלגל את האופן, שהוא רגלי החיות שכף רגליהם ככף רגל עגל, שהם מגלגלים את האופנים, ולכן אמר אל תחת לכרוב, במקום כף רגלי הכרוב, ושימלא חפניו גחלי אש משם, כי א"א למלא את אש מן האופנים והמערכת עצמו שלפי המערכת לא התחייב השריפה רק כליון האומה, רק שהכרובים הניעו את המערכת חוץ מטבעם ושדדו את המערכת בפקודת רם יושב על כסא, לשרוף את העיר

ולהציל שאריתם מישראל: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אל בינות לגלגל**, אא"ל שהגלגל הוא האופן, שאיך אומר (בפסוק ו') מבינות לגלגל מבינות לכרובים, והלא הכרובים למעלה מן האופנים? ואיך אמר (בפסוק י"ג) לאופנים להם קורא הגלגל, והלא הוא אופן הוא גלגל? אך יש הבדל בין אופן ובין גלגל, שגלגל כולל כל דבר המתגלגל יהיה אופן עגלה או כל דבר, כמו כגלגל לפני סופה, קול רעמך בגלגל, והאופן הוא מיוחד לאופן מרכבה לבד. ועיין בפירוש: (מלבי"ם באור המלות)

ג וְהַכְרֹבִים עֹמְדִים מִיְמִין לְבַיִת בְּבֹאוֹ הָאִישׁ וְהֶעֱנֹן מְלֵא אֶת הַחֲצָר הַפְּנִימִית:

רפ"י **מימין לבית. זכרוס: החצר הפנימית. היא העזרה: (רפ"י)**

מצודת דוד **מימין לבית וגו'.** כשבא שמה לבוש הבדים עמדו הכרובים ברוח דרומי מהבית: **והענן מלא.** הענן היה ממלא את החצר הפנימית והיא עזרת כהנים: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והכרובים עומדים מימין לבית,** כי אז למדו זכות על ישראל ועמדו מימין, **והענן מלא עדיין את החצר הפנימית** שעדין לא נסתלק הכבוד מן ההיכל: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בבואו האיש,** כמו ותראהו את הילד: (מלבי"ם באור המלות)

ד וַיָּרֶם כְּבוֹד יְהוָה מְעַל הַכְּרוֹב עַל מִפְתַּן הַבַּיִת וַיִּמְלֵא הַבַּיִת אֶת הָעֲנָן וְהַחֲצָר מְלֵאָה אֶת נְגֵה כְּבוֹד יְהוָה:

רפ"י **על מפתן הבית. הוא הסילוק עצמו האמור למעלה: (רפ"י)**

מצודת דוד **וירם כבוד ה'.** השכינה נסתלקה מעל הכרוב שעל הכפורת וירדה על מפתן בית קה"ק, (ואולי זהו הסילוק האמור למעלה או שחזרה על הכרובים וחזרה ונסתלקה): **והחצר.** הוא החצר הפנימי: **את נוגה.** הארה וזריחה מכבוד ה': (מצודת דוד)

מצודת ציון **וירם.** מלי הרמה וסלוק: **הכרוב.** קראם בשם הכללי: **מפתן.** אסקופה: **נוגה.** ענין הארה וזריחה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וירם,** ועתה נסתלק הכבוד מן הכרוב על המפתן, ר"ל

שהענין שיעשה עתה אינו בכח הכרוב רק בכח ה' והשגחתו לבדו, שהוא יעשה זאת לצוות על שריפת ההיכל, וכאילו הוא בעצמו יעשה זאת להחריב את ביתו, ולכלות בו את חמתו למען יוקל העונש מישראל, וימלא הבית את הענן, שהכבוד נסע אל הבית כנוסע מקה"ק לחוץ, והנוגה נראה בחצר החיצונה שלשם יצא הכבוד, כמוכן לעזוב את ביתו ונוסע מחדר הפנימי לחדר החיצון : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות נגה כבוד ה', כבוד ה' שוכן בענן. וציירו הנביא כאור ואש (עמ"ש בפ"י מ"א ח' י"א), והנוגה אינו אור עצמי רק אור חוזר, כמ"ש בכ"מ, והאור החוזר התפלש עד החצר מן האור העצמי אשר בבית, ותמיד מצייר הנוגה סביב האור (כמ"ש בסימן א' פסוק ד', י"ג, כ"ז, כ"ח) (מלבי"ם באור המלות)

ה וְקוֹל כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים נִשְׁמַע עַד הַחֹצֵר הַחִיצוֹנָה כְּקוֹל אֵל שְׂדֵי בְּדַבְּרוּ :

רש"י עד החצר החיצונה. הר הצית יכול מפני שהקול נמוך ת"ל כקול אל שדי בדברו אללא משהוא מגיע לחצר החיצונה הוא נפסק : (רש"י)

מצודת דוד וקול כנפי הכרובים. ואז היה נשמע קול כנפי הכרובים מוליכי המרכבה כשהן עופפים משם ובפריחתן יגעו הכנפים זה בזה ומשמיעים קול : עד החצר החיצונה. הקול לא היה נשמע אלא עד החצר החיצונה והוא עזרת הנשים ובהגיע שמה היה נפסק הקול : כקול אל שדי בדברו. במקום שהיה הקול נשמע היה חזק מאד כקול אל שדי בדברו בסיני שנאמר שם את הדברים וכו' קול גדול (דברים ה) : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וקול כנפי הכרובים כבר בארתי (א' כ"ד) שבעת ישדד המערכה אז יצייר שהכרובים יגביהו כנפיהם, ואמר שם ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים כקול שדי. כי אז ישדדו המערכה בגזרת עליון, ואחר שעתה הוצרך לשנות המערכה נשמע קול כנפי הכרובים כקול שדי, והקול הוא הפקודה שיצא על ידם לתחתונים : (מלבי"ם באור הענין)

ו וַיְהִי בְּצִוּתוֹ אֶת הָאִישׁ לְבָשׁ הַבְּדִים לְאֹמֶר קַח אִישׁ מִבְּיֹנוֹת לְגִלְגָל מִבְּיֹנוֹת לְכָרוּבִים וַיָּבֵא וַיַּעֲמֵד אֶצְלָהָּ הָאוֹפֶן :

מצודת דוד ויהי בצותו. מיד כשצוה המקום ב"ה את האיש לבוש הבדים שממקום עמדו בין האופנים יושיט יד לקחת האש מבין הכרובים מיד בא ועמד אצל האופן ר"ל בין האופנים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויהי בצותו וכו' ויבא ויעמד אצל האופן באשר האיש

היה המלמד זכות, לא רצה לקחת אש לשרוף, שאין זה שליחותו מצד שהוא מוכן לחסד, לכן עמד אצל האופן שמצד האופן והמערכה לא יחויב שריפת המקדש, עמד אצלו שיגן גם על המקדש מצד המערכה שאין השריפה מחויבת, ורצה שיעשה ה' חסד עם ישראל מצד ההשגחה, ויגין גם על המקדש מצד הטבע: (מלבי"ם באור הענין)

[ז] וישלח הכרוב את ידו מבינות לפרובים אל האש אשר בינות הפרובים וישא ויתן אל חפני לבש הבדים ויקח ויצא:

מצודת דוד וישלח הכרוב. אחד מן הכרובים הושיט ידו בין הכרובים אל האש אשר ביניהם: וישא. לקח משם אש ונתן אל חפני לבוש הבדים: ויקח. לבוש הבדים לקח האש מיד הכרוב ויצא משם: (מצודת דוד)

מצודת ציון וישלח. ענין הושטה: וישא. ענין לקיחה כמו ישא ברכה (תהלים כד): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וישלח הכרוב את ידו, צייר שאז שלח הכרוב ידו והניח האש בחפניו, שבא האש מצד גזרה של מעלה, והניחו בחפני האיש לבוש הבדים שהוא יקרר האש במליצת זכות, וכמ"ש חז"ל שנתקרה מדה"ד בידי האיש לבוש הבדים, ולא נחרב המקדש תיכף: (מלבי"ם באור הענין)

[ח] וירא לפרובים תבנית יד אדם תחת כנפיהם:

מצודת דוד וירא. היה נראה שיש אל הכרובים תבנית יד אדם יוצא תחת כנפיהם אשר בו לקח אחד מהם את האש: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וירא לפרובים, אמר שעתה נשאו כנפים, שר"ל שהיה עניני פעולתם בענין השגחיי למעלה מסדר הטבעי שזה יצוייר בעפיפה, ואז נתראו ידי אדם כמ"ש למעלה (א' ח'), שר"ל שאז פעולותיהם בבחירה ורצון לא בהכרח הטבעי שזה ציור ידי אדם, שהם מוכנים לקבל תשובה ולהתהפך לעשות טוב לפי הכנת המקבל כנ"ל שם: (מלבי"ם באור הענין)

[ט] ויראה והנה ארבעה אופנים אצל הפרובים אופן אחד אצל הפרוב אחד ואופן אחד אצל הפרוב אחד ומראה האופנים כעין אבן תרשיש:

רש"י והנה ארבעה אופנים. לפי שנתנית אחת מן הפנים הוזקק לחזור ולשנות כאן כל מעשה החיות כזראשונה שלא תאמר מרכזה אחרת היא:

מצודת דוד **אופן אחד.** אצל כל כרוב היה אופן אחד : **כעין.** כגוון אבן תרשיש הוא מראה התכלת : (מצודת דוד)

מצודת ציון **כעין.** כגוון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואראה והנה ארבעה אופנים** כבר כתבתי (ח' ב') כי במראה זו השיג מלמעלה למטה, שמה שהשיג במראה הראשונה בסוף השיג במראה זו בתחלה, והשיג תחלה את החשמל ואח"כ הכסא ואח"כ את האופנים, ואח"כ החיות, ובפעם הראשון קראם בשם חיות ובפעם הזו קראם בשם כרובים, כי בפעם הראשון ראה איך ינהיגו החיות את האופנים לפי סדר המערכה ושכן ההנהגה בימי הגלות, והיה עיקר הנהגת החיות את האופנים בסדרם הטבעי שזה יצוייר בהליכה לא בעפיפה כמשי"ש (שהגם שהראו לו גם את כנפיהם לא השתמשו אז בהכנפים) לכן נקראו בשם חיות מהלכות על רגליהם, ועתה שהראו לו הנהגה שהוא חוץ מחיוב המערכה שהוא שריפת המקדש והצלת ישראל, שזה נרמז בעפיפה שיעופו מעל הארץ והסדר הטבעי לכן קראם כרובים, שהכרוב עקר הם כנפיו המעופפים ובאשר השפעה זו יקבלו החיות מכסא הכבוד מלמעלה, לכן ראה את הכסא תחלה כי הוא העקר בהנהגה זאת, והראו לו שגם בהנהגה זו שישדד המערכה, האופנים קשורים עם הכרובים, ולזה הראו לו את האופנים שנית, ומי"ש **והנה ארבעה אופנים** כבר התבאר במרכבה הראשונה בפרטות על מה רומז, עי"ש (פסוק ט"ו ט"ז י"ז) : (מלבי"ם באור הענין)

[י] ומראיהם דמות אֶחָד לְאַרְבַּעַתָּם פְּאֶשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפֵן בְּתוֹךְ הָאוֹפֵן :

מצודת דוד **ומראיהם.** מראה ציורם של ארבעת האופנים היה אחד זה כזה והיו כמראית האופן העשוי בתוך האופן זה ממזרח למערב וזה מצפון לדרום שאז יכול הוא להתגלגל לכל רוח מבלי סבוב והחזרה : (מצודת דוד)

[יא] בְּלִקְתָּם אֶל אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶם יִלְכוּ לֹא יִסְבוּ בְּלִקְתָּם כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִפְּנֶה הָרֹאשׁ אַחֲרָיו יִלְכוּ לֹא יִסְבוּ בְּלִקְתָּם :

מצודת דוד **בלכתם.** בזה יפרש המקרא שלפניו לומר הנה בעבור זה על ארבעת צדדיהם בחפץ לכתם ילכו ולא יסבו בלכתם הואיל והיו מתגלגלים לכל צד : **אשר יפנה הראש.** הוא הכרוב שהוא המניע וראש התנועה : **אחריו ילכו.** אחר הראש ילכו האופנים ולא היו מסבבים עצמם בלכתם כי יכולים היו ללכת לכל צד מבלי סבוב : (מצודת דוד)

מצודת ציון רבעיהם. ת"י סטריהון והוא מלשון רבע כי כל צד הוא רבע כי ארבע צדדים יש : **יסבו.** מלשון סבוב והפנה : (מצודת ציון)

[יב] וְכָל בְּשָׂרָם וְגַבְהֵם וַיְדִיחֵם וְכַנְפֵיהֶם וְהָאוֹפְנִים מְלֵאִים עֵינַיִם סָבִיב לְאַרְבַּעַתָּם
אופניהם :

רפ"י וידיהם. של אופנים הם החור שהמרכז' מתגלגל' בתוכן שקורין צוי"ל בלע"ז וי"ת ואשדתהון וספוכיה' : לארבעת' אופניה' לארבעת אופני החיות : (רפ"י)

מצודת דוד וכל בשרם. של גופי החיות : **וגבהם.** הוא הגובה מאחורי הגוף : **מלאים עינים סביב.** היו מלאים הרבה גוונים מחולפים בכל סביבם אבל מראיהם העיקרי המיוחד אל האופנים היה כעין אבן תרשיש כמ"ש למעלה ומראה העיקרי המיוחד אל החיות היה כגחלי אש כמ"ש ודמות החיות מראיהם כגחלי אש (לעיל א) : **לארבעתם אופניהם.** ר"ל כן היה לכל ארבעת החיות ולאופניהם שמלבד המראה המיוחד להם היו מלאים מהרבה גוונים מחולפים : (מצודת דוד)

מצודת ציון בשרם. על גופם יאמר בלשון שאלה : **וגביהם.** כן נקרא אחורי הגוף כמו על גבי חרשו חורשים (שם קכט) : **עינים.** מלשון עין : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכל בשרם שעורו כל בשרם וגביהם ילכו אל אשר יפנה הראש, ר"ל לפי שיפנו הכרובים המנהיגים אותם שהם יפנו לפי מה שיפנה הראש אשר עליהם בעולם הכסא עד שבין האופנים ובין הכרובים ועצם האופן וגביהן, וכן ידי החיות וכנפיהם (כי הנהגה זו מכונה בכנפים ידי אדם כנ"ל) הכל יפנה אל מקום פניית הראש הרוכב על הכסא, **והאופנים גם הם מלאות עינים** עיני ה' המשוטטים בהשגחה פרטיית : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וכל בשרם, עיין בפירוש. ויל"פ ג"כ שר"ל וכל בשרם וכו'. וכן האופנים מלאים עינים. ור"ל בין הכרובים בכל פרטיהם שהם בשר גופם וגביהם מה שעליהם, וכן כנפיהם וידיהם של הכרובים וכן האופנים הם מלאים עינים. שבמראה הראשונה אמר וגבותם מלאות עינים, על גב האופנים לבד כי אז השיג הנהגת האופנים ע"י החיות, וצייר שעיני ההשגחה בא מן החיות אל האופנים והעינים הם על גבי האופנים. ועתה השיג שההנהגה יוצאת מן הכסא והעינים הם למעלה מן החיות, משגיחות על החיות, ולכן צייר העינים גם בהחיות, ומן החיות ישגיחו העינים על האופנים, ועז"א שהעינים הם סביב לארבעתם, ר"ל לארבע

החיות ואופניהם : (מלבי"ם) באור (המלות)

יג לאופנים להם קורא הגלגל באזני :

רפ"י להם קורא הגלגל באזני. אני שמעתי שהמלאך היה קורא את האופן גלגל : קורא הגלגל. להם נקרא גם גלגל : (רפ"י)

מצודת דוד לאופנים להם. ר"ל להאופנים ההם שמעתי באזני קול קורא אותם בשם גלגל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לאופנים, באר כי הגלגל שהוא רגלי החיות המגלגלים את האופנים, הוא קורא לאופנים, בל תאמר שמגלגלו בפגישה גשם בגשם, כי שם אין גוף, רק מגלגלו ע"י קולו ופקידתו ויניעהו הנעה שכליית, שיקרא להם ויצוום אל אשר ילכו כפי פקודתו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות קורא, מבנין פועל, רמז שהגלגל מקבל הקריאה מהכסא למעלה וקורא אל האופנים : (מלבי"ם באור המלות)

יד וארבעה פנים לאחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר :

רפ"י פני האחד פני הכרוב. הם היו פני הסור שנהפכו לכרוב : (רפ"י)

מצודת דוד לאחד. לכל חיים היו ארבעה פנים : פני הכרוב. הוא הנהפך מפני השור כי ארז"ל יחזקאל בקש רחמים ואמר אין קטגור נעשה סגור כי פני השור יזכיר מעשה העגל שחטאו בו ישראל ונהפך פני השור לפני כרוב והוא אפי זוטרי מן אדם : פני אדם. הוא אפי רברבי מן אדם : (מצודת דוד)

מצודת ציון הכרוב. תרגום של תינוק הוא רביא : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וארבע פנים לאחד, באשר השיג עתה את החיות מצד שמקבלים מעולם הכסא וינהיגו הנהגה נסיית, ושם אין דין למעלה כי שם הרחמים גובר, לא ראה פני שור מהשמאל, רק פני כרוב, כי גם השמאל שם מעורר רחמים, ואחר שהיה הפעולה הנשפעת מלמעלה פעולת הדין לשרוף במה"ק, שבזה הלך פני השמאל ראשונה, ובכ"ז הי מדתו רחמים לכלות חמתו על העצים ואבנים, ראה פני שמאל ראשונה וראהו בצורת כרוב : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וַיִּרְמוּ הַכְּרוּבִים הִיא הַחֲמִיָּה אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּנֶהַר כְּבָר :

מצודת דוד וירמו הכרובים. ראה שהכרובים נסתלקו ממקומם : היא החיה. ר"ל אין זה ענין אחר אלא היא החיה בעצמה אשר ראיתי על נהר כבר עם כי אז ראה פני שור ועתה ראה במקומו פני כרוב : (מצודת דוד)

מצודת ציון וירמו. ענין סלוק והפרשה : החיה. קרא בשם כללי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וירמו הכרובים כי ענינם היה עתה לא ללכת רק להתרומם מעל הארץ ר"ל להנהיג בדרך השגחיי שזה מצויר בהתרוממות ובעפיפה, שלכן נקראו עתה בשם כרובים, והיא החיה אשר ראיתי בנהר כבר כי אז השיג אותם כחיות מהלכות, ר"ל מנהיגים ע"פ סדרי המערכה, ופה השיג אותם מעופפים למעלה מן המערכה, לכן נשתנה ענינם עתה מחיות לכרובים : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] וּבִלְכַת הַכְּרוּבִים יִלְכוּ הָאוֹפָנִים אֶצְלָם וּבִשְׂאֵת הַכְּרוּבִים אֶת כַּנְפֵיהֶם לָרוּם מֵעַל הָאָרֶץ לֹא יִסְבוּ הָאוֹפָנִים גַּם הֵם מֵאֶצְלָם :

מצודת דוד ובלכת. ר"ל לא נשתנה התנועה ממה שהיתה ובעת ילכו הכרובים ילכו גם האופנים אצלם ובעת ינשאו הכרובים את כנפיהם להתרומם מעל הארץ לעלות למעלה לא יסבו גם האופנים מאצלם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ובשאת. מלשון נשיאה והרמה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובלכת ובכ"ז בין בעת ילכו ר"ל שינהיגו ע"פ סדרי המערכה ובין בעת יעופו למעלה מסדר המערכה לא יסבו האופנים מאצלם כי אז יוכרחו האופנים ללכת כפי רוח החיות שעליהם המשדדים סדר המערכה, וכמו שנתבאר כ"ז במרכבה הראשונה בפרטות : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] בְּעִמְדָם יַעֲמְדוּ וּבְרוּמָם יִרְמוּ אוֹתָם כִּי רוּחַ הַחֲמִיָּה בָּהֶם :

מצודת דוד בעמדם. בעת יעמדו הכרובים יעמדו גם האופנים ובעת ירמו למעלה ירמו עמהם כי רצון החיה הוא בהאופנים וכאשר יעשו החיות יעשו גם האופנים : (מצודת דוד)

מצודת ציון אותם. עמהם : רוח. ענין רצון : (מצודת ציון)

[יח] וַיֵּצֵא כְבוֹד יְהוָה מֵעַל מִפְתַּן הַבַּיִת וַיַּעֲמֵד עַל הַכְּרוּבִים :

מצודת דוד מעל מפתן הבית. כי שם היה כמ"ש למעלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (יח-יט) ויצא, עתה נסעה השכינה שלישית ממפתן לכרוב, לעוף מעל הארץ ולהתרחק עוד מן המקדש העתיד ליחרב, ויעמד פתח שער בית ה' הקדמוני, כאילו יוצא מן המקדש, ובאשר בצאתו מן המקדש ללכת עמהם בגולה אז תתעטף ההשגחה להנהיג נסים נסתרים כפי המערכה, ועתיד להתהפך מכרוב לחיה, שכן נקראים בעת ההליכה ר"ל בעת ינהיגו כפי הטבע, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

[יט] וַיֵּשְׂאוּ הַכְּרוּבִים אֶת פְּנֵיהֶם וַיִּרְוּמוּ מִן הָאָרֶץ לְעֵינֵי בְּצִאתָם וְהָאוֹפָנִים לְעַמְתָּם וַיַּעֲמֵד פֶּתַח שַׁעַר בַּיִת יְהוָה הַקְּדָמוֹנִי וּכְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם מְלַמְעָלָה :

רש"י פתח שער בית ה'. פתח ההיכל : הקדמוני. שבמזרח וזה היה מסע סילוק השני ממפתן בית קדשי הקדשים לעזרה : (רש"י)

מצודת דוד וישאו. נשאו כנפיהם למעלה : לעיני בצאתם. בעיני ראיתי בעת יצאו מבית קה"ק מעל המפתן : והאופנים לעומתם. גם האופנים היו מתרוממים לעומת הכרובים ובשוה להם : ויעמוד. דמות המרכבה עמד בפתח שער בית ה' המזרחית ר"ל בפתח ההיכל הפונה למזרח לא הפתח הפונה למערב לבית קה"ק : עליה'. על הכרובי' : (מצודת דוד)

מצודת ציון לעומתם. ר"ל בשוה להם : הקדמוני. המזרחי : (מצודת ציון)

[כ] הַיָּא הַחַיָּה אֲשֶׁר רָאִיתִי תַּחַת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּנִהַר כְּבָר וְאֲדַע פִּי כְּרוּבִים הַמָּה :

רש"י היא החיה. מתוך שראיתי במרכבה זו כל מעשה המרכבה הראשונה אני אומר היא אשר ראיתי בנהר כבר : ואדע. כי נהפך פני הסור לפני כרוב והיו זה שני פני אדם פנים קטנים של ילד ופנים גדולים של אדם : (רש"י)

מצודת דוד היא החיה. ר"ל היא עצמה החיה אשר ראיתי וכו' עם כי עתה היה פני כרוב במקום פני שור : ואדע. ידעתי אז אשר הכרובים שראיתי

המה החיה עצמה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין היא החיה אשר ראיתי שעתה השיגם שנית בצורת חיות, ואדע כי כרובים המה, בזה ידע שגם בעת ישיגם בתואר חיות הם מושפעים מלמעלה והם ג"כ כרובים, וז"ש אשר ראיתי תחת אלהי ישראל ר"ל שגם אז הם תחת אלהי ישראל, שכן נקרא בעת ישיגיה על ישראל בהשגחה פרטית, רק שבעת שהם חיות הנסים נסתרים והכרוב נסתר וצפון, ועתה יספר שנית צורתם כפי שהשיגם בלכתם לגולה (מלבי"ם באור הענין)

[כא] אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה פָּנִים לְאֶחָד וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לְאֶחָד וְדַמּוֹת יְדֵי אָדָם תַּחַת כְּנָפֵיהֶם :

מצודת דוד ארבעה וגו'. ר"ל כי כ"א מארבעה הפנים אשר בכל צד היה כלול מארבעה ולכ"א מהפנים היה ארבעה כנפים ודמות ידי אדם היו תחת כנפיה' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (כא-כב) ארבעה פנים לאחד וכו' ודמות פניהם וכו', שהוא הפנים שהשיג ראשונה במרכבה הראשונה : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וְדַמּוֹת פְּנֵיהֶם הֵמָּה הַפָּנִים אֲשֶׁר רָאִיתִי עַל נְהַר כְּבָר מִרְאִיהֶם וְאוֹתָם אִישׁ אֶל עֵבֶר פָּנָיו יֵלְכוּ :

מצודת דוד ודמות פניהם. צורת פניהם המה דמיון הפנים אשר ראיתי על נהר כבר : מראהם. ר"ל זהו מראהם שראיתי על נהר כבר : ואותם. והם עצמם אשר ראיתים אז : איש. כל אחד מהם הלכו אל עבר מול פניו כי היו להם פנים לכל רוח ובכל עבר שילכו הנה הלכו מול פניהם וכאומר בעבור כל זה שפטתי לדעת שזו היא החיה בעצמה אשר ראיתי על נהר כבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואותם. ועצמם וכן והשיאו אותם עון אשמה (ויקרא כב) : עבר. פאה וצד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות ואותם, מלשון אות וסימן, הסימנים והאותיות שלהם שבים יוכרו לעין החוזה : (מלבי"ם באור המלות)

[א] וַתִּשָּׂא אֶתִּי רוּחַ וַתָּבֵא אֵתִי אֶל שַׁעַר בַּיִת יְהוָה הַקִּדְמוֹנִי הַפּוֹנֶה קְדִמָּה וְהִנֵּה בִּפְתַח הַשַּׁעַר עֲשָׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ וְאָרְאָה בְּתוֹכָם אֶת יְאֻזָּנִיָּה בֶן עֶזֶר וְאֶת פְּלִטְיָהוּ בֶן בְּנִיָּהוּ שְׂרִי הָעָם : (פ)

רס"י והנה צפתה הסער וגו'. הם הם שאמר למעלה אחוריהם אל היכל ה' אלא שלא פירש שם מי היו וכאן פירש את שמות שנים מהם : (רס"י)

מצודת דוד ותשא. רוח אלהים נשא אותי במראה הנבואה : **אל שער בית ה' הקדמוני**. ר"ל אל שער ההיכל המזרחי ולתוספת ביאור אמר הפונה קדימה לא השער הפונה למערב לבית קה"ק : **עשרים וגו'**. ר"ל שם עמדו כ"ה איש ובין האנשים ההם ראיתי את יאזניה וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותבא אתי אל שער הקדמוני, כי תחלה עמד בהיכל ועתה הוציאו לחוץ אל שער המזרחי, **ושם ראה בפתח השער עשרים וחמשה איש** שראה אותם תחלה בין האולם ולמזבח שהם משתחוים לשמש, עתה ראה אותם בשער הר הבית המזרחי שהיו יוצאים מן ההיכל לשער המזרחי לקראת השמש להשתחוות לו בצאתו כמ"ש (מ"ב כ"ג י"א) **ואראה בתוכם את יאזניה**, כי תחלה עמד הנביא לפנים מהם וראה אותם מאחוריהם ולא הכירם, ועתה עמד נגד פניהם והכיר בתוכם את יאזניהו ואת פלטיהו שהיו שרי העם : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם אֵלֶּה הָאֲנָשִׁים הַחֹשְׁבִים אָנֹן וְהַיְעֲצִים עֲצַת רָע בְּעִיר הַזֹּאת :

מצודת דוד החושבים. אשר חושבים און ויועצים בעיר הזאת עצת רע : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי כי תחלה אמר לו ה' הנקל לבית יהודה וכו' כי מלאו את הארץ חמס, והודיע לו שהם שולחים הזמורה להכרית את העם, עתה פי' דבריו ששרי העם אלה הם החושבים און ויועצים רע : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות החושבים און והיעצים עצת רע, העצה היא אחר המחשבה, והיא ההסכמה איך לפעול כמ"ש (ישעיה י"ד כ"ד עי"ש), והרע יצדק יותר על דבר פעליי והאון על המחשבה, און יחשב (תהלים ל"ו), לבו יקבץ און (שם מ"א) און אם ראיתי בלבי (שם ס"ו), וכן (משלי ו' י"ח) (ישעיה ל"ב ו', נ"ה ז') (ירמיה ד' י"ד) וכן אמר (מיכה ב' א') חושבי און ופועלי רע : (מלבי"ם באור המלות)

ג קְאֹמְרִים לֹא בְקָרוֹב בְּנוֹת בְּתִים הִיא הַסִּיר וְאֲנַחְנוּ הַבָּשָׂר : (ס)

רפ"י האומרים לא בקרוב. יצאו לזרי הנזיחים עלינו : בנות בתים. אין לחוש להם אלא בנות בתים וקצת בתוכם כי לא נגלה מן העיר הזאת עד מותנו : היא הסיר ואנחנו הבשר. כשם שאין הבשר יולא מן הסיר עד גמר ביטולו כך לא נלא ממנה עד שנמות : (רפ"י)

מצודת דוד האומרים. אשר יאמרו בעצתם לא בזמן קרוב יהיה היעוד הרע שהנביא מיעד על העיר הזאת ולכן בנות בתים ר"ל א"כ אין לנו עסק כ"א לבנות בתים כי בהם נשב ימים רבים : היא הסיר. ירושלים היא הסיר שמבשלין בו ואנחנו הבשר ההושם בסיר ר"ל כשם שאין הבשר יוצא מן הסיר עד גמר ביטולו כן אנחנו לא נצא מן העיר הזאת עד גמר הביטול והוא ביום המיתה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הסיר. הקדרה כמו סיר נפוח (ירמיה א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין האומרים, כי הם היו יועצים בל ישלימו עם נבוכדנצר, והיו מבטיחים שהחומה תגן עליהם ולא יוכל האויב לכבשה, והיו ממשילים את החומה לסיר [כמו שכתוב (ירמיה א') סיר נפוח אני רואה, ולקמן (כ"ד) שפות הסיר שפות] שכמו שהסיר מגין על הבשר בל ישלוט בו האש כן תגן החומה בפני אש האויב בל ישלוט בבני העיר, וע"כ אמרו לא בקרוב בנות בתים, ר"ל שהזהירו את העם שלא יבנו בתים בקרוב אל החומה כי שם אוכלת אש האויב, ובארו הטעם כי היא הסיר ואנחנו הבשר, וכמו שאין לקרב את הבשר אל דופני הסיר בלא אמצעי שהוא המים המפסיקים בין הבשר והסיר כן אין לקרב הבתים אל החומה : (מלבי"ם באור הענין)

ד לְכֹן הִנָּבֵא עֲלֵיהֶם הִנָּבֵא בְּן אָדָם :

מצודת דוד לכן. הואיל וכן יאמרו הנבא עליהם הפוך אמריהם : הנבא וגו'. כפל הדבר לזרזו : (מצודת דוד)

ה וְתִפֹּל עָלַי רוּחַ יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלַי אָמֵר כֹּה אָמַר יְהוָה כֹּן אֶמְרֶתֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל וּמַעֲלוֹת וּרְחֹקֶם אֲנִי יְדַעְתִּיהָ :

רפ"י כן אמרתם. ידעתי כי זאת אמרתם שירושלים הסיר ואתם הבשר

ואני אומר לכם כי לחללים שנתתם זה היא לסיר שהם נגמרו זה אבל
לכם לא תהיה לסיר לקלוט אתכם עד יום מיתה כי אתכם אולי מתוכה
: ומעלות רוחכם. העולה על דעתכם בוטר"א טלנ"ט זלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד ותפול. חנתה עלי רוח הנבואה : **אמור.** אל אנשי ירושלים : **כן**
אמרתם. כדבר הזה לא בקרוב וגוי אמרתם אתם בית ישראל ועל בני
יהודה יאמר : **ומעלות רוחכם.** ר"ל לא בלבד ידעתי אמריכם כי אף
המחשבות העולות על רוחכם ידעתי אני בכל פרט ופרט : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותפול. ענין חניה : **ומעלות.** מל' עליה : **רוחכם.** ענין מחשבה
ורצון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כן אמרתם** וכו' **ומעלות רוחכם** ר"ל אמרתם בפיכם
וכן עולה ברוחכם, ר"ל כן תחשבו גם בלבבכם ותסמכו בכל לב על מבצר
החומה כמ"ש (ישעיה כ"ב) ותתצו הבתים לבצר החומה ולא הבטתם אל
עושיה, שלא תאמינו בדבר ה' שגזר עליכם גזירה שיכבוש האויב אתכם,
ואני ידעתייה, כי אין הדבר כמו שאתם חושבים שאיני משגיח ואיני יודע
מה בלבבכם : (מלבי"ם באור הענין)

11 הַרְבִּיתֶם חֲלָלִים בְּעִיר הַזֹּאת וּמִלֵּאתֶם חוּצוֹתֶיהָ חָלָל: (פ)

מצודת דוד הרביתם. ר"ל ובעבור הדברים והמחשבות האלו אשר תחשבו
שלא תגלו מן העיר תוסיפו לעשות הרע ותרבו חללים בעיר הזאת
ותמלאו החוצות חללים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **הרביתם** ועי"כ **הרביתם בעיר הזאת** כי רבים שהיו
רוצים להשלים את נבוכדנצר ונלחמו עמו והרגום (כנ"ל סי' ד' וסי' ט'),
ומלאתם חוצותיה חלל החוץ הוא אחורי הבתים ושם אין רואים כמו
בעיר ואותם מלאו חלל שהרגום בצנעה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **חוצותיה.** הם מקומות הצרות אחרי הבתים הפך
הרחוב הרחב לפני הבתים (ישעיה ט"ו) : (מלבי"ם באור המלות)

12 לָכֵן פֶּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה חֲלָלִים אֲשֶׁר שִׁמְתֶם בְּתוֹכָהּ הִמָּה הַבֶּשֶׂר וְהִיא
הַסִּיר וְאֶתְכֶם הוֹצִיא מִתּוֹכָהּ :

רס"י הוֹצִיא. כמו להוציא ולקוח בניתם הבתים כי בגלות תלכו האבות
והבנים ואין יורש את הבתים : (רס"י)

מצודת דוד **לכן**. הואיל וכן עשיתם לכן כה אמר ה' חלליכם וגו' ר"ל הנה עתה נתקיים אמריכם שאמרתם היא הסיר וגו' כי חלליכם אשר הרגתם בתוכה המה הבשר ולעומת פגרי החללים דימה העיר אל הסיר שמשימים בה את הבשר כי כן שמתם בה פגרי חללים : **ואתכם**. אבל עליכם גזרתי להוציא מתוכה או אתכם אוציא מתוכה ללכת גולה ולא יתקיים אמריכם בעצמכם : (מצודת דוד)

מצודת ציון הוציא. כמו להוציא או כמו אוציא : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן כה אמר ה' חלליכם המה הבשר**, מה שהיא תהיה כסיר לא תהיה כפי דעתכם להגן עליכם שלא ישלוט בכם האויב, רק החללים הם הבשר שישאר בסיר, אבל לא אתם, לא תשארו שם כי **אתכם אוציא מתוכה** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הוציא. מקור, אשתדל להוציא, ע"י שחרב אביא והוצאתי וכו' : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] חָרַב יִרְאֶתֶם וְחָרַב אָבִיא עֲלֵיכֶם נָאִם אֲדָנָי יְהוֹה :

רש"י **חרב יראתם**. כשפניתם לעזרה למלך מצרים כמו שנאמר בלדקיהו וימרד זו לשלוח מלכאיו למצרי' (לקמן יו) : (רש"י)

מצודת דוד **חרב יראתם**. מחרב מלך בבל יראתם וחרב אביא עליכם ממנו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין חרב, וכן לא תהיה כסיר להגן בפני חרב אויב כי **חרב אביא עליכם** : (מלבי"ם באור הענין)

[ט] וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתּוֹכָהּ וְנָתַתִּי אֶתְכֶם בְּיַד זָרִים וְעָשִׂיתִי בְּכֶם שְׁפָטִים :

מצודת ציון זרים. עמים עכו"ם : **שפטים**. משפט גמול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והוצאתי, ולא תחשבו שמ"ש שאוציא אתכם מתוכה היינו שתברחו למקום שתרצו, כי באמת יצאו בלילה בין החומותים כדי לברוח, אבל **אחר שאוציא אתכם אתן אתכם ביד זרים**, כמ"ש וישיגו את צדקיה בערבות ירחו, ועשיתי בכם שפטים, כמ"ש וידבר אתו משפטים (מלבי"ם באור הענין)

[יז] בַּחֶרֶב תִּפְלוּ עַל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁפוּט אֶתְכֶם וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה :

רס"י על גבול ישראל. בסוף הגבול והיא רבלה ארץ חמת היא אנטוכיא
סם נשפט לדקיהו זיד נזוכנלר כמו שנא' בספר (מלכים ב כה) סם שחט
את בניו סם נקר את עיניו והיא סוף הגבול שנא' במרגלים ובכמה מקומות
עד לבא חמת (במדבר יג) : (רס"י)

מצודת דוד על גבול ישדאל. סמוך לגבול ישראל אשפוט אתכם והוא
ברבלה בארץ חמת כמ"ש ויעלהו וגו' דבלתה וגו' וישחט מלך בבל את בני
צדקיהו וגו' ואת כל חורי יהודה שחט מלך בבל ואת עיני צדקיה עור
(ירמיה לט) : **וידעתם**. אז תדעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון על גבול. סמוך לגבול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בחרב תפלו, כמ"ש ויכה אותם מלך בבל ברבלה,
ועז"א על גבול ישראל אשפוט אתכם כי זה היה בגבול ישראל ששם הרג
את בני צדקיה והשרים : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] היא לא תהיה לכם לסיר ואתם תהיו בתוכה לבשר אל גבול ישראל
אשפוט אתכם :

רס"י לא תהיה לכם לסיר. המשמרת נתחיה עד גמר זיקולם : ואתם
תהיו בתוכה לבשר. שחוטכו בתוכה ותשכרו בתוכה כבשר בסיר ובתוך
קלחת : אל גבול ישראל אשפוט אתכם. ולא בתוכה תמותו : (רס"י)

מצודת דוד היא. ירושלים לא תהיה לעומתכם כסיד המשמרת הבשר
ההושם בתוכה עד גמר הבישול כי לא תהיו בה עד יום המיתה : **ואתם**.
אבל אתם תהיו בתוכה דומה לבשר המצטמק בתוך הסיר כי שמה תהיו
נמקים ונמסים אבל לא תמותו בה כי על גבול ישראל ברבלי בארץ חמת
שם אשפוט אתכם משפט מות : (מצודת דוד)

מצודת ציון אל גבול. כמו על גבול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין היא לא תהיה לכם לסיר כי לא תגן עליכם כי תבקע
החומה, אבל אתם תהיו בתוכה לבשר מצד שאל גבול ישראל אשפוט
אתכם ושם תמותו, באופן שלא יוציאכם מגבול ישראל לבבל וכאילו
נשארתי בתוכה : (מלבי"ם באור הענין)

[יב] וַיִּדְעֶתְם כִּי אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר בָּחֲקִי לֹא הִלַּכְתֶּם וּמִשְׁפָּטִי לֹא עָשִׂיתֶם וּכְמִשְׁפָּטִי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיכֶם עָשִׂיתֶם:

מצודת דוד וידעתם. אז תדעו אשר אני ה' הנאמן לשלם גמול על אשר לא הלכתם בחוקי : וכמשפטי הגוים וגו'. לעבוד עבודת כוכבים כמותם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וידעתם, ואז תדעו שאני ה' הענשתי אתכם על אשר בחקי לא הלכתם, וכמשפטי הגוים הרעים עשיתם, שמ"ש למעלה וכמשפטי הגוים לא עשיתם היינו כמתוקנים שבהם לא עשיתם כמקולקלים שבהם עשיתם כמש"פ חז"ל : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וַיְהִי כִּהִנְבְּאִי וּפְלִטְיָהוּ בֶן בְּנֵיָה מֵת וְאָפֵל עַל פָּנָיו וְאָזַעַק קוֹל גָּדוֹל וְאָמַר אַהֵה אֲדַנִּי יְהוָה כָּלָה אֶתָּה עֹשֶׂה אֵת שְׂאֲרֵית יִשְׂרָאֵל: (פ)

מצודת דוד כהנבאי. כאשר נבאתי הנבואה שהיא כי במראה הנבואה היה נראה לו כאלו מתנבא הדבר הזה וכאשר צוה לו המקום כמ"ש למעלה לכן הנבא עליהם וכו' : **ופלטיהו**. אחד מן השרים שעמדו בפתח השער : **מת**. מיתה פתאומית : **ואפול וגו'**. להשתחוות ולבקש רחמים : **כלה אתה עושה**. וכי אתה עושה כלה את השארית לבל יותר מי ועל שראהו מת פתאום והיה מראשי העם חשב שמא כן ימותו כולם : (מצודת דוד)

מצודת ציון אהה. הוא ענין לשון יללה : **כלה**. כמו הכלה בה"א התימא : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויהי כהנבאי ראה שפלטיהו מת, ואפל על פני כי תחלה חשב שמ"ש שיפלו בחרב נבא על העשרים וחמשה איש שראה משתחוים לשמש לא על כלל יהודה אבל אחר שראה שפלטיהו מת בירושלים קודם שכבש האויב את העיר, הבין שהנבואה הזאת אינה דוקא על הכ"ה אנשים שראה עתה, שא"כ לא היה ראוי שימות פלטיה בא"י וא"כ הנבואה היא על כלל העם ולכן זעק, **כלה אתה עשה את שארית ישראל**, שגזרת מיתה על יושבי ירושלים שם לבדם אשר נשארו מכל ישראל : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וַיְהִי דָבָר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

מלבי"ם - באור הענין (יד-טו) ויהי דבר ה' אחיך אחיך, השיב לו ה', שלא מאנשי ירושלים תצא שארית ופליטה לישראל, כי הם יכלו ויהיו כתאנים השוערים, רק מבני הגולה שגלו לבל עם יכניה מהם תצא שארית כמו

שהראה ה' ליירמיה (שם כ"ד) במשל שני דודאי תאנים, וז"ש אחיך הם אחיך ר"ל הגולה אשר בבבל שהם אחיך והם היטיבו דרכם והם **אשני גאולתך** שעליהם התנבאת שיגאלו וזה יתקיים בס, וכן **כל בית ישראל** וכו' שהם יתר השבטים שגלו תחלה ע"י סנחריב שגם מהם תצא שארית שהגם שלא יגאלו בגאולה שבבית שני ישובו לעת קץ, **אשר** ר"ל הגם שאמרו להם אנשי ירושלים **שהם רחקו מעל ה'** אחר שהם על אדמת נכר ושלא ישובו מן הגולה רק לנו היא נתנה הארץ למורשה אנחנו לבד נירש את הארץ, והם אבדה תקותם, ע"ז משיב להם שתי תשובות: (מלבי"ם הענין) באור

[טו] בן אדם אחיך אחיך אנשי גאולתך וכל בית ישראל כלה אשר אמרו להם ישיבי ירושלים רחקו מעל יהוה לנו היא נתנה הארץ למורשה: (ס)

רס"י אחיך אחיך. גלות סומרון וגלות יכניה וכל בית ישראל שהלכו בגולה: אפר אמרו להם. אפר אמרו עליהם יושבי ירושלי' שלא גלו עם יכני' שהמליך עליהם נבוכדנצר את לדקיהו ועתה גם הם משחקים על אחיהם שגלו ואומרי' עליהם רחקו מעל ה' : (רס"י)

מצודת דוד אחיך אחיך אנשי גאולתך. אמר שלש פעמים אחד נגד גלות ארץ זבולון וארץ נפתלי בימי פקח בן רמליהו כמ"ש (במ"ב) ואחד נגד גלות אנשי עבר הירדן כמ"ש בדה"א ואחד נגד גלות יהודה בימי יהויקים ובימי יהויכין : **וכל בית ישראל כלה**. הוא הגלות הכללי בימי הושע בן אלה כמ"ש במ"ב : **אשר אמרו להם**. אשר יושבי ירושלים אמרו על כל אנשי הגלות האלה הנה הם רחקו מעל ה' וממקדשו והשליכם לארצות רחוקות ולא ישגיח בהם מעתה וכל א"י בכללה נתנה לנו למורשה ואנחנו נשב בכולה עד עולם וא"כ שמחים הם בצרתם וחושבים לרשת ארצם וכאומר איך א"כ תצעק על מות האנשים הרשעים ההמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון גאולתך. כן יקרא הקרוב על כי הוא ראוי לגאול נחלתו מיד הלוקח וכן כי גואל אתה (רות ג) : **למורשה**. מל' ירושה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות רחקו. ציווי, ע"י שאתם רחוקים במקום אל תקרבו עוד אליו : **לנו היא**, ר"ל הארץ, ומוסיף נתנה למורשה ירושת עולם (מלבי"ם): באור המלות

[טז] לכן אמר כה אמר אדני יהוה כי הרחקתים בגוים וכי הפיצותים בארצות ויאהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם: (ס)

רס"י למקדש מעט. לבתי כניסתא לאינון יתצין תניין לבית מקדשא :

מצודת דוד **לכן**. הואיל ואומרים שלא אשגיח בהם מעתה אמור להם כה אמר ה' עם כי הרחקתים ממקדשי ומארצם להיות גולים ועם כי פזרתים בארצות העמים אבל הנה מהשגחתי לא רחקו כי בהארצות אשר באו שמה אהיה להם למקדש מעט ר"ל אשרה שכינתי בבתי הכנסיות שלהם ועם כי רחקו מן מקדשי שהוא המקדש הגדול אשר בירושלים יהיה להם במקומו **מקדש מעט** : **מצודת דוד**

מצודת ציון הפיצותים. ענין פזור כמו כי נפץ העם (ש"א יג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן**, נגד מ"ש **שרחקו** מעל ה' משיב שבכ"ז קרוב ה' להם, **שהגם שהרחקתים בגוים** והם רחוקים מן הארץ, **והגם שהפיצותים מן הגוים אל הארצות** בכ"ז אינם רחוקים ממני, **כי אהיה להם למקדש מעט** שאשרה שכינתי בתוכם גם שמה, והגם שלא תשרה שכינתי עליהם באיתגליא ובאותות ובמופתים כמו במקדש הגדול, תשרה בסתר והשגחה מוסתרת עד שאהיה למקדש מעט, ותחת המקדש יהיו הבתי כנסיות ובתי מדרשות כמ"ש חז"ל ואהי להם למקדש מעט אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הרחקתים בגוים**, הפיצותים בארצות. בספר הזה כ"מ שבאו נרדפים גוים וארצות, הארצות רחוקים יותר מן הגוים, שתחלה גלו בגוים וכבר היו רחוקים, ואח"ז נפוצו מן הגוים לארצות רחוקות יותר עד שבארצו נפזרו יותר (עיי לקמן י"ב ט"ז, ולמעלה ו' ט') : (מלבי"ם באור המלות)

לכן אמר כה אמר אדני יהוה וקבצתי אתכם מן העמים ואספתי אתכם מן הארצות אשר נפצותם בהם ונתתי לכם את אדמת ישראל :

מצודת דוד **לכן אמור**. הואיל ואומרים שאנשי הגליות האלה לא ישובו לעולם לארצם והם יירשוה לכן אמור אליהם כה אמר ה' וקבצתי וגוי ר"ל כן אמר ה' וכן יעשה ואקבץ אתכם וגוי ואז אחזיר לכם את אדמת ישראל ועל ימי המשיח יאמר : **מצודת דוד**

מלבי"ם - באור הענין **לכן**, ונגד מ"ש לנו היא נתנה הארץ למורשה, שחושבים שהנדחים האלה אבדה תקותם, משיב וקבצתי אתכם מן העמים, שמן העמים הקרובים אקבץ אותם בגאולת בית שני שנקבצו גולי בבל ושבו לא"י, **ואספתי** שלעתיד יאסוף את עשרת השבטים שהם בארצות רחוקות ולא שבו בבית שני, **ונתתי לכם את אדמת ישראל** לא כמו שאמרו לנו נתנה הארץ למורשה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וקבצתי אתכם מן העמים ואספתי אתכם מן הארצות. כבר בארתי (ישעיה י"א) שיש הבדל בין אסף ובין קבץ, שהמקבץ יקבץ נפזרות, והאוסף מכניס את הנדח חוץ למקומו אל מקומו, ואחר שהארצות הם רחוקות יותר מן העמים, יצייר בספר זה תמיד שבארצות נפזרו יותר, כמ"ש (לקמן י"ב ט"ז ובכ"מ) בהפיצי אותם בגוים וזריתים בארצות, שהזריה היא יותר מן ההפצה עיי"ש. וכן אמר פה מן הארצות אשר נפוצותם, רק שבארצות חוץ מן קיבוץ המפוזר גם האסיפה אל א"י הוא חידוש, הוסיף החידוש שיאסף אותם כמ"ש ואסף נדחי ישראל ונפוצות יהודה יקבץ (ישעיה י"א): (מלבי"ם באור המלות)

[יח] וּבָאוּ שָׁמָּה וְהִסִּירוּ אֶת כָּל שְׁקוּצֵיהָ וְאֶת כָּל תּוֹעֵבוֹתֶיהָ מִמֶּנָּה:

מצודת דוד והסירו וכו'. ר"ל השקוצים והתועבות הנעשים בה עתה יסירו מתוכה כלומר אז לא יהיה נעשה בה עוד : (מצודת דוד)

מצודת ציון שקוציה. ענין תעוב ומאוס : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובאו שמה והסירו את כל שקוציה, זה היה בגאולת בית שני שאז הסירו השקוצים שאנשי כנה"ג בטלו יצרא דע"ז, ואת כל תועבותיה, זה היה בגאולה העתידה שאז יבטל יצרא דעריות ויתר תועבות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שקוציה תועבותיה, ע"ל (ה' י"א): (מלבי"ם באור המלות)

[יט] וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב אֶחָד וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתּוֹ בְּקִרְבָּכֶם וְהִסַּרְתִּי לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׂרָם וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב בְּשָׂרָם:

רס"י לֵב בָּשָׂר. לֵב וְרוּחַ וְנֹחַ לְהַכְנִיעַ : (רס"י)

מצודת דוד לב אחד. ר"ל לא יהיה עוד לבם חלוק ומסופק להאמין בה' כי בכל לב יאמינו בה' : ורוח חדשה. רצון חדש ללכת בחוקי : לב האבן. לב קשה כאבן : מבשרם. ר"ל מגופם : לב בשר. רך כבשר ר"ל מוכנע ונוח : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי להם לב אחד ורוח חדשה עד עתה היו הסבות אל החטא הרוח והלב, שהרוח היא המעלה הציורים מעומק הנפש אל פני הלב, ורובי הציורים הם נוטים לרעה כמ"ש כי יצר לב האדם רע מנעוריו, שיעלה ציורי קנאה וגאווה ונקמה ותאוה ואז יתעורר הלב שהוא הכח המושל בנפש ותעמוד מלחמה בקרבו, כי ציורי השכל והבינה יטו

אל הטוב וציורי היצר הרע יטוהו אל הרע, ויש לו שני לבבות, ר"ל שני מושלים ומנהיגים א' יפתהו לרע וא' לטוב, ואז יהיה לכם לב אחד שכח המושל בנפש לא יתעורר רק אל הטוב כפי עצת השכל והבינה, וגם אתן בקרבכם רוח חדשה שהרוח לא יעלה ציורים רעים כלל רק ציורי ענוה וקדושה ויראת חטא, **והסירותי את לב האבן מבשרם** שעד עתה היה לבבם כאבן שקשה לפתח עליו פתוחים ורושמים, וכן לא היה מוכן לקבל הרושמים האלהיים וציורי המוסר והחכמה, ואז אתן להם לב בשר רך לקבל עליו מכתב אלהים וציורי הקדושה והרוחניות, וע"י ההכנה הזאת. (מלבי"ם באור הענין)

[כ] לְמַעַן בְּחַקְתִּי יִלְכוּ וְאֵת מִשְׁפָּטִי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אֶתֶם וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם

מצודת דוד למען. באופן שילכו בחוקותי וישמורו משפטי בלבם ויעשו אותם : **והיו לי לעם.** להאמין בי ולשמור מצותי : **ואני אהיה להם לאלהים.** להציל ולהושיע אותם : (מצודת דוד)

מצודת ציון למען. ענינו כמו באופן וכן למען יחרבו (לעיל ו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בחקתי ילכו** כי לא יעכב היצר בפניהם, ועל ידי כן **והיו לי לעם** ואני אשרה שכינתי עליהם : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] וְאֶל לֵב שְׁקוּצֵיהֶם וְתוֹעֲבוֹתֵיהֶם לִבָּם הִלֵּךְ דְרָכָם בְּרֹאשׁם נִתְּנִי נֶאֱם יֶהְוֶה

רס"י **ואל לב שקוניהם וגו'.** ואותם אשר אל לב שקוץ ותועבות לבם הולך שנסארו זיוקלים שלא גלו וטועים בעכו"ם וקווא" : **דרכם בראשם נתתי.** שאוליא עליהם חרב וקצי וילכו בגולה : (רס"י)

מצודת דוד **ואל לב וגו'.** ר"ל אבל האנשים הרשעים הנשאים בירושלים אשר לבם הולך אל תוכיות השקוצים והתועבות לא ישארו בה לעולם לרשת חלקם כי גמול דרכם אתן בראשם ויגלו ממנה למרק עוונם : (מצודת דוד)

מצודת ציון לב. תוכיות הדבר ועקרו יקרא לב וכן בלב ים (שמות טו) : **נתתי.** כמו אתן כי דברי הנבואה ברורה כאלו כבר נעשתה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואל לב,** חוזר אל הדבור שדבר אליו בפסוק י"ב (שדבור הזה נפסק באמצע על ידי שפלטיהו מת והנביא זעק וה' השיב לו

על צעקתו, וכשגמר התשובה חזר לדבריו הקודמים) שאמר אשר בחקי לא הלכתם, רק **אל לב שקוציהם ותועבותיהם לבם הלך לבם** הולך לדבק בעיניו שהם שקוצים ובעריות ויתר תועבות, ולכן **דרכם בראשם נתתי**, שלמתי להם כפי דרכם, והם אשמים בעצמם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ואל לב שקוציהם**, הלב הוא עקרו של דבר ומרכזו, לא עשו השקוצים בחיצוניותם לבד רק עשו לבם ועקרם. לא עבדו עיני מאהבה ומיראה רק דבקו בה בעצמה : (מלבי"ם באור המלות)

[כב] וישאו הכרובים את כנפיהם והאופנים לעמתם וכבוד אלהי ישראל עליהם
מלמעה :

רס"י וישאו הכרובים. לאחר שגמר דבריו אלי נסתלק : (רס"י)

מצודת דוד **וישאו הכרובים**. הרימו כנפיהם להסתלק מן המקום ההוא : **לעומתם**. לעומת הכרובים בשוה להם : **עליהם**. על הכרובים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וישאו הכרובים** ראה שנסעה השכינה מן העיר וכבוד ה' התרחק מאתם : **מנחת שי** (מלבי"ם באור הענין)

[כג] ויעל כבוד יהוה מעל תוף העיר ויעמד על הקר אשר מקדם לעיר :

רס"י על ההר אשר מקדם לעיר. הוא הר הזיתים שהוא במזרחו של העיר וזה מסע שליטת : (רס"י)

מצודת דוד **ויעל**. נסתלק מעל תוף העיר : **על ההר**. הוא הר הזיתים העומד במזרח העיר : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ויעל**. נסתלק : (מצודת ציון)

[כד] ורוח נשאתני ותביאני כשדימה אל הגולה במראה ברוח אלהים ויעל מעלי המראה אשר ראיתי :

רס"י במראה ברוח אלהים. נדמה לי כאלו עכסיו הוא מחזירני מירושלים לזבל : (רס"י)

מצודת דוד ורוח. רוח הנבואה לקחני משם והביאני אל ארץ כשדים : **במראה ברוח אלהים**. במראה הנבואה נראה לי כאלו הביאני אל ארץ כשדים כי באמת שם היה אבל מתחלה נראה לי במראה הנבואה כאלו בא לירושלים כמי"ש ותבא אותי ירושלמה במראות אלהים (לעיל ח) ועתה נראה לו במראה הנבואה כאלו חזר למקומי : **ויעל מעלי**. ואז נסתלק מעלי המראה אשר ראיתי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נשאתני**. ענין לקיחה כמו ישא ברכה (תהלים כד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ורוח נדמה לו שהרוח שהביא אותו לירושלים נשא אותו אל הגולה עם המראה, כי גם השכינה הלכה אתו, ושם עלה המראה מעליו : (מלבי"ם) באור (הענין)

[כה] וְאֶדְבַּר אֶל הַגּוֹלָה אֵת כָּל דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר הִרְאֵנִי : (פ)

מצודת דוד אל הגולה. אל אנשי הגולה למען ישלחו הדברים לקרוביהם לירושלים : **את כל דברי ה' וגו'**. כל הדברים אשר הראוהו בשנה הששית שאז הובא לירושלים במראה הנבואה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואדבר אל הגולה**, לנחמם שהשכינה עמם, ושעוד ישובו לארצם : (מלבי"ם) באור (הענין)

יחזקאל פרק-יב

[א] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : **[ב]** בֶּן אָדָם בְּתוֹךְ בַּיִת הַמְּרִי אֶתָּה יֹשֵׁב אֲשֶׁר עֵינַיִם לָהֶם לְרֵאוֹת וְלֹא רָאוּ אַזְנַיִם לָהֶם לִשְׁמֹעַ וְלֹא שְׁמֵעוּ כִּי בַיִת מְרִי : הם :

מצודת דוד **בתוך בית המרי**. על אנשי הגולה יאמר : **אשר עינים להם**. אשר יש להם עינים לראות בהם ואינם רואים ר"ל הלא בעיניהם ראו גלותם מן הארץ ולא לקחו מוסר : **ולא שמעו**. אל דברי הנביא המזהירים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **המרי**. ענין מרד וסרוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בתוך בית המרי אתה יושב** והראיה לזה **אשר עינים**

להם לראות ולא ראו כי מי שלא הוכן בטבעו להכיר נסי ה' ונפלאותיו מתוך מעשיו ואין לו השרשים של האמונה אינו נקרא ממרה, רק אויל וסכל, אבל הם עינים להם לראות וכשאינם רואים הם ממרים, (כמ"ש החרשים שמעו והעורים הביטו לראות). (ישעיה מ"ג) עממ"ש) : **אזנים** ר"ל עכ"פ הגם שאין רואים בעיניהם הלא **יש להם אזנים לשמע** מפי הנביאים שהם יגידו למו, **ולא שמעו** וזה מצד **כי בית מרי המה** לא מצד הסכלות (מלבי"ם): באור (הענין)

ג ואתה בן אדם עשה לך פלי גולה וגלה יזמם לעיניהם וגלית ממקומך אל מקום אחר לעיניהם אולי יראו כי בית מרי המה:

רס"י כלי גולה. כלי לשחות ומקידה קטנה ללוש בה חררה אות לבית ישראל שזירושלים שיעשו כן ולא יטרכו ללוש צדק בגומא על גבי קרקע והחללים נכנסים בתוכו והם לא שמעו לו והולרכו לכך והוא הכתוב בספר קינות ויגרם בחלץ שני (איכה ג) במדרש קינות : **וגלה יומם**. מיום אל יום שנים שלשה ימים נהוג בעלמך כחדם המכין לעדיו לגלות שיראו בני הגולה וישאלו מה מעשיך ואתה תגיד להם שסימן הוא לכדקיהו ועמו וישלחו להם חלו את שלוחיהם ויודיעו לאחיהם וקרוביהם אשר שם ככל אשר ישמעו מפיד וכן כל יומם שזמקרא לשון יום יום הוא דבר הנוהג ימים רבים כך שמעתי משמו של רבי מנחם ואמת דבריו : **אולי יראו**. שמה יזינו אפרלצרונו"ט בלע"ז : **כי בית מרי המה**. לפיכך עדיין הוא שמה : (רס"י)

מצודת דוד כלי גולה. כלים המיוחדים לאנשי גולה והם תרמיל וכד וקערה וכדומה : **וגלה יומם**. בעצם היום תהיה גולה לעיניהם וחוזר ומפרש איך יהיה הגלות ואמר שתהיה גולה ומועתק ממקומך : **אל מקום אחר**. ר"ל מביתו אל בית אחר העומד ממרחק והוא לרמז על גלות ירושלים כאשר יפרש בענין : **אולי יראו**. ר"ל אולי יתנו לב על מה שיראו הרמז בפועל כי בית מרי המה ואינם מקבלים תוכחת הנביא בפה וכאומר לכן עשה הרמז הזה אולי תועיל בזה ואף שכל הנבואה הזאת והרמזים האלה נאמרו על יושבי ירושלים עכ"ז אולי מהם יקחו מוסר ויכנע לבבם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתה בן אדם לכן צוה שיעשה הנביא מעשים שיראו בעינים את המעותד לבא עליהם וגם שישמעו באזניהם כי הנביא יפרש להם את הדבר שיראה, להם. **עשה לך**, צוהו לעשות ג' דברים. **א**. **שיעשה כלי גולה**, ויגלה יומם, ר"ל יום אחד, **לעיניהם**, דהיינו שיגלה ממקום למקום בתוך העיר, **ב**. **וגלית ממקומך אל מקום אחר לעיניהם** היינו שיגלה ממקום שהוא שם היינו מן העיר הזאת אל עיר אחרת, וזה יהיה סימן על שני הגליות שעברו כבר כמ"ש גלו בשמונה גלו בתשעה **אולי יראו**

כי בית מרי המה כי מזה יזכרו בשני הגליות שעברו עליהם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וגלה יומם, כ"מ שנאמר יומם בא לילה עמו, והוא הפך של לילה, אבל יום כולל לפעמים גם הלילה: **לעיניהם.** כי לפעמים צוה ה' לנביא לעשות מעשים בפ"ע לתת תוקף לנבואתו, כמו האזור פשתים של ירמיה, ופה לא היה לקיום הנבואה רק כדי שישאלו העם, ואמר ששה פעמים לעיניהם, כי צוהו לעשות ששה דברים לעיניהם (מלבי"ם באור המלות)

[ד] והוצאת כליך כלי גולה יומם לעיניהם ואתה תצא בערב לעיניהם כמוצאי גולה:

רפ"י כמוצאי קומ"ח איסור"ס בלע"ז: (רפ"י)

מצודת דוד והוצאת כליך. כלי הגולה שתעשה תוציא בעצם היום לעיניהם כמו שמוציאים כלי גולה ד"ל בענין דרך הוצאת כלי גולה: **ואתה תצא.** ד"ל תצא שוב בערב ממקומך אל מקום האחד: **כמוצאי גולה.** כדרך המוציאים לגולה שיוציאם אף בלילה ולא ימתינו עד יאיר היום: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והוצאת, ג. צוהו עוד שיגלה פעם שלישית בגלות קבוע. **שיוציא את כליו ככלי גולה** שזה סימן על גלות השלישי שעתיד להיות שאז יוציאו כל כליהם ולא ישאר מאומה, כאדם שיוצא לגלות עם כל אשר לו על מנת שלא ישוב עוד. **ואתה צוה לו עוד שבגלות הזה הגי' יעשה א"ע כאילו רוצה לברוח מן הגלות ההכרחי שיגלה ע"י האויב, ויצא בערב** בהחבא לצד אחר שלא אל הצד שיצא יומם בגי' פעמים הראשונים עד שידמה **כמוצאי גולה,** כהיוצא לגולה ברצון לגולה אחרת, שלא אל הגולה ההכרחי שרוצה האויב להוליכו, וזה היה משל על צדקיהו שרצה לברוח בלילה, עד שבעת שנבקעה העיר והיו העם מוכנים לצאת לגולה לבבל רצה הוא לצאת בלילה בהחבא לצד אחר ובזה צוה לו שיעשה ג"כ גי' סימנים, **א.** שיצא בערב בחשך ולא ביום, **ב.** שלא יצא דרך שער העיר רק דרך מחתרת, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כמוצאי גולה. היוצא ברצון כמו לדעת את מוצאך (ש"ב ג') שעל ההכרח היל"ל מוצאי כמו היא מוצאת: (מלבי"ם באור המלות)

[ה] לעיניהם חתר לך בקיר לך בקיר והוצאת בן:

רפ"י חתר לך בקיר. סימן לצדקיהו ש"ל"ל דרך מחתרת מערה כי ירא

ללכת לך בפרהסיא מפני הכסדים : (כ"ז)

מצודת דוד חתר לך. עשה לך חתירה בקיר הבית ודרך בו יוציא את עצמו והוא לרמוז על צדקיה שיצא מן העיר דרך מערה : (מצודת דוד)

מצודת ציון חתר. ענין חפירה וכן חתר נא בקיר (לעיל ח) : בקיד. בכותל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לעיניהם חתר לך בקיר כמ"ש ויצאו דרך שער בין החומות, ג. באיכות נשיאת כליו, ועל זה אמר. (מלבי"ם באור הענין)

ו לעיניהם על כתף תשא בעלטה תוציא פניך תכסה ולא תראה את הארץ כי מופת נתתיך לבית ישראל : (מצודת ציון)

כ"ז בעלטה תוליא. לכשתחשך תוליא את כלך : (כ"ז)

מצודת דוד על כתף תשא. את כלי הגולה ומטלטליו : בעלטה תוציא. הכלים והמטלטלים תוציא באופל החושך מבלי קחת ביד דבר המאיר כדרך הולכי גולה : פניך תכסה. כאדם הבוש להראות פניו : ולא תראה. כי בכלל הפנים יכוסה העינים ולא יראה דבר : כי מופת. ר"ל עשה כן כי אותך נתתי למופת לבית ישראל כמו שתעשה אתה מנהג גולים כן יגלו הם ויעשו כמו שעשית : (מצודת דוד)

מצודת ציון בעלטה. ענין חושך אפלה כמו ועלטה היה (בראשית טו) : מופת. סימן ואות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לעיניהם על כתף תשא שישא כל כליו בפעם אי על כתפו כדרך הבורח, ושיוציאם בעלטה, שכ"ז סימנים על הבריחה, עוד צוהו ענין אחר פניך תכסה ולא תראה את הארץ שאחר שיעשה הסימנים האחרונים המורים על בריחת צדקיהו יכסה פניו להיות לאות שיכוסה פני צדקיהו הבורח ולא יראה מהלכו עד שישוב ליד האויב ולארץ בבל, כי מופת נתתיך שכ"ז מופת לבית ישראל מה שיקרה להם ולמלכם : (מלבי"ם באור הענין)

יז ואעש כן כאשר צויתני כלי הוצאתי ככלי גולה יומם ובערב חתרתני לי בקיר ביד בעלטה הוצאתי על כתף נשאתי לעיניהם : (פ)

כ"ז כלי הוצאתי ככלי גולה יומם. יום יום הייתי מראה להם שאני מתקן לעממי כלי גולה : (כ"ז)

מצודת דוד ככלי גולה. בענין דרך הוצאת כלי גולה : **יומם**. בעצם היום : **ביד**. עם ידי חתרתי בקיר לצרכי לצאת דרך בו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואעש כן כלי הוצאתי** ספר העקר של הוצאת הכלים שמורה על גלות הג' כי שני הגליות הראשונים שעליהם רמז במ"ש שני פעמים וגלה יומם, וגלית ממקומך, כבר היו, **ובערב** שאחר שגלה יומם מן העיר שב כמתגנב בערב אל העיר וברח לצד האחר דרך מחתרת, וספר שעשה את המחתרת ביד בל ישמע קול מקבות וכלי ברזל : (מלבי"ם באור הענין)

[ח] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי בְּבִקְרֵי לְאמֹר :

מלבי"ם - באור הענין (ח-ט) **ויהי דבר ה' אלי בבקר** אחר שהראם זאת לעיניהם (נגד מ"ש אשר עינים להם לראות) הניח להם זמן כל הלילה ששימו זאת על לבם, וישאלו, **כמ"ש הלא אמרו אליך מה אתה עושה** ובבקר צוהו שיאמר להם הנמשל בפירוש, (נגד מ"ש אשר אזנים להם לשמוע) (מלבי"ם באור הענין)

[ט] בֶּן אָדָם הֲלֹא אָמְרוּ אֵלַיךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל בֵּית הַמְּרִי מָה אַתָּה עוֹשֶׂה :

מצודת דוד **הלא אמרו**. הלא שאלו אותך על מה אתה עושה כדברים האלה וכאומר הם שאלו ואתה לא השיבות להם : (מצודת דוד)

[י] אָמַר אֵלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנְּשִׂיא הַמְּשָׂא הַזֶּה בִּירוּשָׁלַם וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה בְּתוֹכָם :

רס"י הנשיא המשא הזה. על המלך לדקיהו אני מראה המשא הזה לשון נבואה (רס"י) :

מצודת דוד **אמור**. תשובה על שאלתם : **הנשיא המשא וגו'**. ר"ל על הנשיא הוא המלך עליו מרמז משא הנבואה שהוא מה שיקרהו בירושלים אותו ואת כל בית ישראל וגו' : **בתוכם**. ר"ל בחוצות העיר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **הנשיא המשא הזה**, פירש לו שהנושא שעליו מרמז המשא הזה הוא הנשיא צדקיהו, והמקום שבו יתהוה הדבר שעליו רמז במשא הוא **בירושלים** שהוא יצא לערב כמוצאי גולה ויכסה פניו, ויתר הנושאים שרמז עליהם במשא הוא **כל בית ישראל**, אשר המה **בתוכם**

ר"ל בכ"מ שגרים שם בא"י: (מלבי"ם באור הענין)

[יא] אָמַר אֲנִי מוֹפְתְכֶם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי כִּן יַעֲשֶׂה לָהֶם בַּגּוֹלָה בְּשִׁבִי יֵלְכוּ:

מצודת דוד אני מופתכם. אני לכם למופת : כאשר עשיתי. ללכת כדרך הגולים : כן יעשה להם. וחוזר ומפרש שילכו גולה בשבי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אמר אני מופתכם, שכל המעשים שעשיתי כן יעשה להם, שנגד מה שגלה הנביא ג' פעמים, הוא הסימן כי בגולה בשבי ילכו, ר"ל שני פעמים הראשונים מורה על הגולה היינו שני הגליות שעברו, והפעם השלישי שיצא עם כליו מורה שילכו בשבי בימי צדקיה, שהשבי קשה מן הגולה. שהוא ע"מ שלא ישוב עוד מארץ שביו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בגולה בשבי. יש גולה שיכול ללכת לכ"מ שירצה, ויש גולה שהוא שבוי בארץ שביו, כמ"ש העולים משבי הגולה (עזרא ב' א') : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וְהַנְּשִׂיא אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם אֶל כְּתָף יִשָּׂא בְּעֵלְטָה וַיֵּצֵא בְּקִיר יַחְתְּרוּ לְהוֹצִיא בּוֹ פָּנָיו יִכְסֶה יַעַן אֲשֶׁר לֹא יִרְאֶה לַעֲיֹן הוּא אֶת הָאָרֶץ:

רפ"י פניו יכסה. מחמת כלימה שהוא צורה מן העיר לילה : (רפ"י)

מצודת דוד והנשיא. זה המלך צדקיה : אל כתף. על הכתף ישא כלי הגולה מטלטליו באופל החושך וכן יצא מן העיר : בקיר. יעשו לו חתירה בקיר להוציא בו את עצמו ועל המערה יאמר כי דרך בו ברח : יען אשר וגו'. ר"ל למען לא יראה הוא בעיניו את עם הארץ כשהוא בורח שהוא לו לבושת ולכלימה לכן יכסה פניו : (מצודת דוד)

מצודת ציון לעין. כמו בעין למ"ד במקום בית וכן ישבת לכסא (תהלים ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנשיא ומ"ש ואתה תצא בערב כמוצאי גולה זה מרמז על הנשיא שירצה לברוח, ואל כתף ישא כל אשר לו, ושיהיה בעלטה ואופל ושיחתרו בקיר בין החומותים, ונגד מ"ש פניך תכסה, כן פניו יכסה למען אשר לא יראה לעין הוא את הארץ, בזה כלל שני רמזים, א. כמו שהנביא כסה פניו ברצונו כן המלך כסה עד עתה פניו ברצונו ולא השגיח על עניני העם והנהגתם, וז"ש שלא יראה לעין הוא בעצמו את הארץ להשגיח עליה לעשות צדק ומשפט, ב. כמו שע"י שכסה פניו לא יכול לראות את הארץ כן יען שכסה המלך פניו עד עתה לא יראה עתה הדרך הנכון : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **יען אשר**. מלת יען מורה על התיחדות דבר מסבה קודמת על צד הגמול, שכר או עונש, ולא יצדק פה? ומוכרח כמ"ש בפירוש (מלבי"ם): באור המלות

[יג] ופרשתי את רשתי עליו ונתפש במצודתי והבאתי אתו בבלה ארץ כשדים ואותה לא יראה ושם ימות:

רס"י ופרשתי את רשתי עליו. מערה היתה לו מביתו עד ערבות יריחו ויאלץ לך המערה מה עשה הקצ"ה הביא לבי אחד לפני חיל כשדי והולך לפניו על גג המערה והם רודפים אותו וכשילא לדקוהו מן המערה בערבות יריחו ראוהו יולא ותפשוהו: ואותה לא יראה. כי ברצלה בארץ חמת דבר אתו משפטים ועיור את עיניו ואח"כ הביאו לבבל כמה שנה בספר (מלכ"י) ב כה וזירמיה (לט) : (רס"י)

מצודת דוד ופרשתי וגו'. ארז"ל מערה היתה לו מביתו עד ערבות יריחו וברח דרך בו ונזדמן צבי הולך ממעל על המערה ורדפו כשדים אחר הצבי ובבואה לפתח המערה מצאו את המלך יוצא ותפשוהו: **בבלה ארץ כשדים**. לבבל שהיא מארץ כשדים: **ואותה לא יראה**. כי ני"נ עיור את עיניו עד לא הביאו לבבל וא"כ לא ראה את בבל: (מצודת דוד)

מצודת ציון ונתפש. ענין לכידה: **במצודה**. שם כלי מכלי הצדיה וכן מצודים וחרמים (קהלת ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ופרשתי את רשתי עליו ויפול ביד האויב אשר השיגוהו בערבות יריחו והבאתי אותו בבלה ואותה לא יראה כי ינקרו עיניו, וזה משל השני על כיסויו הפנים וחסרון הראיה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **במצודתי**. יש ששרשו מצד ומורה על חוזק ומבצר, ה' סלעי ומצודתי, ויש ששרשו צוד, ומורה על שצדים שם, כמו כדגים שנאחזים במצודה רעה, וי"ל שהכלא ששימו שם מלכים אסורים היה בנוי במבצר סביב בל יקרב איש להוציאו משם, וצדקיהו הושם במבצר, כמ"ש עליו לשון זה (לקמן י"ז כ'), י"ט ט'): (מלבי"ם באור המלות)

[יד] וכל אשר סביבתיו (עזרה) עזרו וכל אגפיו אָזְרָה לְכָל רוּחַ וְחָרַב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם:

רס"י וכל אגפיו. קריו ומנחם פתר בו לשון כנפים: אזרה לכל רוח.

אֶפְנֵדְרִי בְלַע"ז הֵם יוֹחֲנָן בֶּן קֶרַח וְשָׂרִי הַחַיִּילִי שָׁגְלוּ לְמַלְרִי וְשָׂם הַסִּיגְתָם
חֲרָבוֹ שָׁל נְבוֹכַדְנֶאֶזֶר כִּסְהַחֲרִיב אֶת מַלְרִי : (כִּס"י)

מצודת דוד אשר סביבותיו. המסבבים אותו להיות לו לעזר : וכל אגפיו.
צבאות חיילותיו אפזר לכל רוח וחרב האויב אשלוף מתערה לרדוף
אחריהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון אגפיו. כנפיו וכן אתה וכל אגפיך (לקמן לט) ועל התפשטות
החיילות יאמר וכמ"ש מוטות כנפיו (ישעיה ח) : אזרה. ענין פזור כמו
וזריתי פרש (מלאכי ב) : רוח. פאה ועבר : אריק. מלי ריק ור"ל אוציא
וארוקן חרב מתיקה וכן שמן תורק (ש"ה א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכל אשר סביבותיו בין עזרו שהם חיילותיו, ובין בכל
אגפיו היוצאים אתו אזרה לכל רוח כמש"ש וכל חילו נפוצו מעליו וחרב
אריק אחריהם כי נהרגו אח"כ בארצות שונות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אגפיו, תרגום כנפים גפין. הנלויים אליו ככנף אל
הגוף, כמו והיו מוטות כנפיו (ישעיהו ח') (מלבי"ם באור המלות)

[טו] וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה בְּהַפְּיֵצִי אֹתָם בְּגוֹיִם וְזָרִיתִי אֹתָם בְּאַרְצוֹת :

מצודת דוד כי אני ה'. הנאמן לשלם גמול : בהפיצי. בעת אפזרם בגרים
בארצות העמים אז ידעו שאני ה' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וידעו ר"ל ובזה ארויח שני דברים א. שהם עצמם
ידעו כי אני ה' בעת שאפיץ אותם בגוים, ויכירו שיש אלהים שופטים
בארץ : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בהפיצי אותם בגוים זריתי אותם בארצות. הזריה
בא בדבר שאינם מחוברים יחד, כמו אשר זורה ברכת ובמזרה, והניפוץ
הוא בדברים מחוברים ככלי יוצר תנפצם, וכבר כתבתי למעלה (וי ט'), י"א
ט"ז) שיצייר תמיד שגלו אל הגוים ומשם אל הארצות, אל הגוים נפוצו
ממקום דבוקם אמר לשון נפוץ, ואל הארצות כבר היו נפוצים, ויזרו כמוץ
לפני רוח, וכן תפס לשון זה לקמן (כי כ"ג, כ"ב ט"ו, כ"ט י"ב, לי כ"ג כ"ו,
ל"ו י"ט) : (מלבי"ם באור המלות)

[טז] וְהוֹתַרְתִּי מֵהֶם אֲנָשִׁי מְסַפֵּר מִחֶרֶב מְרַעֵב וּמְדַבֵּר לְמַעַן יִסְפְּרוּ אֶת כָּל
תּוֹעֲבוֹתֵיהֶם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה : (פ)

רפ"י למען יספרו את כל תועבותיהם. ויאמרו בעונונו לקינו כי כזאת וכזאת עשינו ואודיע כי לא על חנם כליתים : (רפ"י)

מצודת דוד והותרתי. אשאר מהם אנשים מעטים אשר יקל לספרם : למען יספרו. הנשאים ההם : אשר באו שם. בשבי הגולה : וידעו. האומות ידעו שאני ה' נאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והותרתי, ב. שלכן אותיר מהם אנשי מספר גם מן הרשעים שגם בגלותם לא יכירו את ה' (כמו אלה שהלכו למצרים והקטירו שם למלכת השמים. (ירמיה מ"ד)), למען יספרו את כל תועבותיהם בגוים ויראו גם הגוים ויכירו שהענשתי אותם בדין ובמשפט על תועבותם, וידעו כי אני ה' ועיני משוטטות בכל הארץ : (מלבי"ם באור הענין)

יז ויהי דבר יהוה אלי לאמר : **יח** בן אדם לחמך ברעש תאכל ומימך ברגזה ובדאגה תשקה :

מצודת דוד ברעש תאכל. הראה עצמך לפניהם כאלו תאכל ברעש : (מצודת דוד)

מצודת ציון לחמד. מאכלך : ברעש. ענין תנועת הרעדה : ברגזה. ענין חרדה **פחד** : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לחמד צוהו שיאכל לחמו ברעש, שמתירא מן האויב וכדואג שיכלה לחמו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ברגזה ובדאגה. הרוגז על ההוה, והדאגה על העתיד : (מלבי"ם באור המלות)

יט ואמרת אל עם הארץ פה אמר אדני יהוה ליושבי ירושלם אל אדמת ישראל לחמם בדאגה יאכלו ומימיהם בשממון ישתו למען תשם ארצה ממלאה מחמם כל הישבים בה :

רפ"י ממלואה. מעוסרה : מחמם כל היושבים בה. בעון חמם יוסביה : (רפ"י)

מצודת דוד אל עם הארץ. הם אנשי הגולה : ליושבי ירושלים. על יושבי ירושלים : אל אדמת. על אדמת ר"ל אותם היושבים עדיין על אדמת ישראל ולא גלו ממנה : בשממון. בתמהון לבב ובעצב : למען תשם. ר"ל

דאגתם תהיה על כי תהיה ארצם שממה מן האנשים הממלאים אותה
בעון החמס של היושבים בה : (מצודת דוד)

מצודת ציון בשממון. תמהון לבב : תשם. לשון שממה : מחמס. ענין גזל
ועושק (מצודת ציון) :

מלבי"ם - באור הענין ואמרת שזה סימן ליושבי ירושלם שבעת המצור
יאכלו לחמם בדאגה וזה יהיה סבה למען תשם ארצם, כי אם לא היו
באים במצור ולא היו נלחמים עם נבוכדנצר רק היו משלימים אתו לא
היה מחריב ארצם, וכ"ז יהיה מחמס כל היושבים בה. שע"י החמס אתן
בלבם שילחמו עם נבוכדנצר ושיחרב ארצם, ויהיה החורבן, א. לעונש
על החמס העבר (מלבי"ם): באור הענין

[כ] וְהָעָרִים הַנוֹשְׁבוֹת תִּתְרַבְּנָה וְהָאָרֶץ שְׁמָמָה תִּהְיֶה וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה :
(פ)

רס"י הנושבות. לי"ט אשייח"ט בלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד הנושבות. המיושבות מאנשים : תחרבנה. תהינה חרבות : כי
אני ה'. הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון הנושבות. מיושבות באנשים : תחרבנה. מל' חורבן : (מצודת
ציון)

מלבי"ם - באור הענין והערים ב. ועוד יושג בזה תועלת שע"י שהערים
הנושבות תחרבנה ע"כ ידעו כי אני ה', וישימו לב להאמין בה' ובהשגחה
ושכר ועונש (מלבי"ם): באור הענין

[כא] וַיְהִי דָבָר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר :

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה' הנה באו אל הנביא שתי דברות הדבור
הראשון לעומת שהיו אומרים שדבר הנביא לא תתקיים כלל, והיו
ממשילים דבריו אל דברי החוזים בכוכבים שהיו בטלים ברבות הימים,
והדבור השני לעומת מה שהיו אומרים על כל פנים לא יתקיימו במהרה
רק לימים רבים (מלבי"ם): באור הענין

[כב] בְּן אָדָם מָה הַמְּשָׁל הַזֶּה לָכֵם עַל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל הִנְיָמִים
וְאָבָד כָּל : חזון

רס"י מה המשל הזה. למה אתם מושלים כן תמיד צפיתם למשול דבר זה : יארכו הימים. ולא תבוא הפורעניות וכתוך כך יאבד החזון הרע : סהנביאים נבאים לנו וישתכח וישתקע : (רס"י)

מצודת דוד מה המשל הזה. ר"ל למה אתם מושלים המשל הזה על ענין אדמת ישראל : יארכו הימים. על כי ייעודי הנביאים לזמן רחוק היו אומרים הנה באריכות הימים יהיה נאבד כל הנבואה כי לא יזכר בה ובדרך לעג אמרו בל' הנוהג בן אדם המרחיק דבר מה שלא יזהר בה בזמן שקבע ולא יעשה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מה. כמו למה וכן מה יתאונן אדם חי (איכה ג) : חזון. נבואה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בן אדם מה המשל הזה, שהם לקחו משל ודמיון ממה שקרה להגדת הוברי שמים החוזים בכוכבים, שלפעמים לא יבוא דבריהם, כי העתידות שיגידו חוזי כוכבים שיחויבו מצד המערכת נקשרות עם הזמן, ועת יארך הזמן ישתנה המערכת ויחויבו ענינים אחרים הפך ממה שראו בזמן הקודם, וז"ש יארכו הימים, ב. העתידות שיגידו מצד המערכת נקשרות עם הסבות ומסובבי הטבע ועת ישתנה אחד מן הסבות ברבות הימים יאבד החזון ולא יבא, וז"ש ואב כל חזון, וזאת לקחו למשל אל נבואת הנביאים אשר נבאו בשם ה', אמר להם מה המשל הזה לכם ר"ל הלא המשל הזה אינו נאות לכם בית ישראל שאתם אינכם תחת המזל, רק תחת ההשגחה, וכן מה המשל הזה על אדמת ישראל הלא ארץ ישראל אינה תחת המערכה רק ארץ אשר ה' דורש אותה : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] לכן אמר אליהם כה אמר אדני יהוה השפתי את המשל הזה ולא ימשלו אותו עוד בישראל כי אם דבר אליהם קרבו הימים ודבר כל חזון :

רס"י ימשלו. ל' משל : (רס"י)

מצודת דוד קרבו הימים. ר"ל היעוד לעשות הרע יהיה בזמן קרוב ויהיה א"כ דבר כל הנבואה ולא תשכח : (מצודת דוד)

מצודת ציון השבתי. ענין בטול כמו שבת נוגש (ישעיה יד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן אמר אליהם. השבתי את המשל הזה, ר"ל א. שלא ימשלו המשל הזה אף לפי שטתם שהענין תלוי במערכת, ב. ולא ימשלו אותו עוד בישראל, כי יכירו שאף אם יצדק המשל הזה בעכו"ם

שהם תחת המערכה אינו צודק בישראל שאינם תחת המערכה, ומפרש (נגד מ"ש השבתי את המשל) **כי אם דבר אליהם קרבו הימים** שהדבר קרוב בין בזמן ובין בסבות הטבע, שעז"א **ודבר כל חזון**, וא"כ אף אם יהיה תלוי במערכה בוא יבוא ולא יתבטל, **ב**. נגד מ"ש ולא ימשלו אותו עוד בישראל, אמר. (מלבי"ם באור הענין)

[כד] כי לא יהיה עוד כל חזון שוא ומקסם חלק בתוך בית ישראל:

רס"י כי לא יהיה עוד כל חזון שוא. לא יוכלו עוד נביאי השקר להצטיח אתכם שלום על שקר כי מהרה חקדים את דברי נביאי האמת לצוא: מקסם חלק. דבנייל"ח זלע"ז קסם של חלקקות: (רס"י)

מצודת דוד כל חזון שוא. ר"ל מעתה לא יוכלו נביאי השקר לנבאות על השלום בשוא ולא יקסמו עוד חלקקות אמרים להבטיח את השלום כמאז בהיות עוד הנבואה על זמן רחוק: (מצודת דוד)

מצודת ציון ומקסם. מלי קסם והוא ענין כשוף: חלק. חלקקות ודברי חנף: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי לא יהיה עוד חזון שוא לא חזון ע"י כוכבים שרואין דבר שוא ולא מקסם חלק בתוך בני ישראל ר"ל ולא קסם על ידי חכמי התולדה וכח המשער שידברו חלקות להחניף את העם: (מלבי"ם באור הענין)

[כה] כי אני יהוה אדבר את אשר אדבר דבר ויעשה לא תמשך עוד כי בימיכם בית הפרי אדבר דבר ועשיתיו נאם אדני יהוה: (פ)

רס"י תמשך. שר"ח אלונגי"ח זלע"ז: (רס"י)

מצודת דוד כי אני ה' אדבר. ר"ל עתה אני מדבר לומר דעו את אשר אדבר דבר יהיה נעשה מהרה ולא תמשך עוד להאריך הזמן כמאז: **אדבר דבר.** אדבר אל הנביאים ועשיתיו בזמן קרוב: (מצודת דוד)

מצודת ציון תמשך. ענין אריכת זמן: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי אני ה' אדבר כי ידעו שהנבואה היא רק מה' ע"י ההשגחה האישיית הבלתי נקשרת עם הזמן והטבע ומסובביה, ויש הבדל בין דבר החוזה בכוכבים ובין דבר הצופה ברוח אלהים, שהחוזה בכוכבים יגיד מה שמחויב לפי סדר המערכה להשתלשל ממצב הכוכבים

שיהיה בזמן פלוני, שיעמוד כוכב פלוני נגד פלוני במצב איבה ויחויב ממנו כו"כ, ויוכל להיות שהחוזה לא ידע שאר התולדות הנקשרות עמו ושיהיה סבה אחרת ומצב אחר נעלם מעיניו שלפיהו ישתנה הענין, או שהחוזה לא כוון הזמן היטב, אבל הנביא בשם ה' כשיאמר שה' דבר להביא רע בזמן פלוני, אינו אומר שהרע מחויב לבא ומוכרח מצד התולדה, רק שאומר שאז יגזור ה' שיבא הרע, כי גזרת ה' היא המעשה המביא את הרע אל המציאות, וה' דבר אל הנביא שבעת פלוני ידבר ויגזור שתבא הרעה, וזה עצמו יהיה המעשה שיביא את הרע, וזה אין תלוי בשום סבה אפשריית השינוי, כי רצון ה' לא ישתנה, וז"ש **כי אני ה' אדבר את אשר אדבר** אני אדבר אל הנביא ואודיע אותו את אשר אדבר בזמן פלוני ואת אשר אגזור אז, והדבור עצמו שאדבר אז יהיה המעשה, וז"ש **אשר אדבר דבר ויעשה**, שע"י הדבור יעשה, וממילא **לא תמשך עוד**, כי אין שום סבה שיעכב ביד ה', שהגם שלפעמים יעכב ה' את הגזרה ומאריך אף ולא ידבר דבר הגזרה אולי ישובו העם בתשובה, אבל **בימיכם בית המרי** שאין תקוה שתשובו בתשובה כי נתמלאה הסאה, **אדבר דבר ועשיתיו**, ר"ל והדבור עצמו יהיה המעשה (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **תמשך**. לשון נקבה על הגזרה : (מלבי"ם באור המלות)

וַיְהִי   **דָּבַר**   **הַהוּא**   **אֵלַי**   **לֵאמֹר** :   **[כז]**

מלבי"ם - באור הענין **ויהי דבר ה'**, עתה בא אליו הדבור השני לעומת מה שהיו אומרים שהגם שדברי הנביא באו בשם ה' ודבר ה' לא תשוב ריקם, בכ"ז הלא גם ה' ידבר לפעמים מה שיהיה לימים רבים ולא יביא הרעה תיכף אולי ישובו, כמו שהיה ברוב היעודים הקשים שארך זמנם, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

בֶּן אָדָם הִנֵּה בֵּית יִשְׂרָאֵל אֹמְרִים הַחֲזוֹן אֲשֶׁר הוּא חִזָּה לְיָמִים רַבִּים וּלְעֵתִים   **רְחוֹקוֹת**   **הוּא**   **נָפֵא** :

רַס"י **לימים רבים**. הנבואה לא תתקיים אלא לזמן מרובה : (רס"י)

מצודת דוד **אשר הוא חוזה**. אשר הנביא מתנבא : **לימים רבים**. ר"ל הוא אומר שתהיה הדבר אחר ימים רבים וכאלו יאמרו א"כ יארכו הימים ואבד כל חזון כמ"ש למעלה : **ולעתים וגו'**. כפל הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

מצודת ציון ולעתים. מלי' עת וזמן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **הנה בית ישראל אמרים החזון אשר הוא חזה לימים רבים**, החזון הוא מה שרואה במחזה הנבואה, והנבואה היא מה שנשלח

לנבא ולהודיע אל העם, והם אומרים שהחזון הוא לימים רבים, וגם מה שהוא מנבא בשליחות אל העם ג"כ הוא לעתים רחוקות: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לימים ולעתים**, ימים מציין המשך הזמן, ועתים מציין חלות הדבר בנקודה מיוחדת מן הזמן כמ"ש (ירמיה נ' ד'), והחזון מה שרואה במחזה. ואמרו שמה שיקרה במשך ימים רבים רואה במחזה בפעם אחת ונדמה לו שיעשה כאחד, ובאמת יעשה במשך ימים רבים דבר אחר דבר, והנבואה היא מה שישולח לנבאות ולהודיע שבזה ע"כ שיעשה בפעם אחד, אמרו שהעת שיחול הדבר הוא רחוק באחרית הימים (מלבי"ם באור המלות)

[כח] לָכֵן אָמַר אֵלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא תִמְשָׁךְ עוֹד כָּל דְּבָרֵי אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וַיַּעֲשֶׂה וַיִּדְבֹר נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: (פ)

מצודת דוד **כל דברי**. ר"ל אף אחד מדברי וכן לא תעשה כל מלאכה (שמות כ) **ויעשה**. מהרה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לכן אמר אליהם כה אמר ה' לא תמשך עוד כל דברי**, ר"ל הגם שעד עתה פעמים שנמשך כלל הגזרה אולי ישובו בתשובה, ולפעמים נמשך מקצת הדבר, שלא הביא הרעה כולה תיכף רק מקצתה אולי ישובו, כ"ז היה עד עתה שלא נחתם גז"ד ומה שדבר את הרע לא היה כדי שיעשה רק כדי שלא יעשה, ר"ל כדי שישוּבו בתשובה ולא יעשה הרע, אבל עתה **לא תמשך עוד כל דברי** ר"ל אף מקצת מדברי, כי אשר **אדבר דבר** יהיה כדי שיעשה ולא אמתין פן ישובו בתשובה כי נחתם גז"ד (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-יג

[א] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: [ב] בֶּן אָדָם הֲנָבֵא אֶל נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הַנְּבִאִים וְאָמַרְתָּ לְנְבִיאֵי מְלָבָם שְׁמְעוּ דְבַר יְהוָה:

מצודת דוד **אל נביאי ישראל**. על נביאי השקר יאמר: **לנביאי מלבם**. לאלו המתנבאים לבדות מלבם לאמור שמעו דבר ה' כאלו ה' שלחם: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **הנבא**, צוהו לנבאות על נביאי השקר שבדו נבואות

שקר מליבם ומחזיקים ידי מריעים בל ישובו מדרכם הרעה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הנבאים**, לא נמצא בקמץ, ושאר כל הנבאים בשו"א, כי הנבואה המדומה יאמר תמיד בהתפעל, כל איש משוגע ומתנבא כמ"ש בפ"י ש"א, וכן בנפעל מורה שאינם נבאים באמת רק עושים עצמם כן: (מלבי"ם באור המלות)

[ג] פה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה הוּא עַל הַנְּבִיאִים הַנְּבִלִים אֲשֶׁר הִלְכִים אַחַר רוּחַם וּלְבַלְתִּי

רס"י הנבלי. הקוטים : רוחם. כמו לרונם : (רס"י)

מצודת דוד הוּא. יש להתאונן על הנביאים האלה הנבלים אשר הולכים אחר רצונם לומר מה שיש עם רצונם ומה שלא ראו בנבואה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הוּא. הוא ענין לשון יללה : **הנבלים**. הפחותים ונבזים כמו ונבל נבלה ידבר (שם לב) : **רוחם**. ענין רצון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **הוּא עַל הַנְּבִיאִים הַנְּבִלִים** ר"ל כי הנביא מתנאו, **א**. ששיג נבואה אמיתית, **ב**. שתכלית נבואתו תהיה לתקן את העם, ונגד הא' אמר שהם נביאים נבלים שלא דבר ה' בס, והנה הנביא האמת ישיג נבואתו או ברוח ה' שיחול עליו וידבר בו, לעומת זה אמר שהם **הולכים אחר רוחם**, ר"ל רוח דמיונם, ולא רוח ה' דבר בס, או שיראה מחזות גדולות שמטעם זה נקראו רואים חוזים צופים, אבל הם **לבלתי ראו**, מאומה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הולכים אחר רוחם**. כמו איש הולך רוח (מיכה ב' י"א): (מלבי"ם באור המלות)

[ד] כְּשֹׁעֲלִים בַּחֲרָבוֹת נְבִיאִיךָ יִשְׂרָאֵל יְהוָה:

רס"י **כְּשֹׁעֲלִים בַּחֲרָבוֹת**. כשיצא אדם על פרץ החורצה צורח השועל על דרך פרץ אחרת ואינו עומד צפוף להלחם : (רס"י)

מצודת דוד **כְּשֹׁעֲלִים בַּחֲרָבוֹת**. כמו השועלים כשהם בחרבות כשאדם בא בפרצת החורבה אין מי עומד למולו לעכבו מליכנס שמה אבל כלם יברחו דרך פרצה אחרת וכמו השועלים ההם כן היו נביאיך אתה ישראל וכאשר יפרש במקרא שלאחריו : (מצודת דוד)

מצודת ציון כשועלים. שם חיה מה : **בחרבות.** מלי חורבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כשועלים ונגד הענין השני צריך שיתקן פרצת העם, אמר **שנביאיך ישראל דומים כשועלים בחרבות**, שהשועל טוב לו הפרצה מן הגדר, **א.** שדרך הפרצה יכנס אל הכרם להשחיתו, **ב.** שדרך הפרצה יברח, שאם יבא אדם כנגדו ברפצה זו יברח בפרצה שכנגדה בערמתו, וכן היו נביאי השקר שדרך הפרצות אשר היו בעם נכנסו אליהם וקבלו דבריהם אשר החניפו להם שדרכם טובה, **ג.** שדרך הפרצות ברחו בעת נתפשו בדבריהם ושקרותם תלו הדבר בפרצות העם : (מלבי"ם באור הענין)

ה לא עליתם בפרצות ותגדורו גדר על בית ישראל לעמד במלחמה ביום הזה :

רפ"י לא עליתם בפרצות. לא עקיתם מעשים טובים שתוכלו לעכב את הרעה **מלכא** : (רפ"י)

מצודת דוד לא עליתם בפרצות. אתם הנביאים הנבלים לא עמדת' בפרצו' לעכב על האויב לבל יבוא ר"ל לא עמדתם בתפלה לעכב הפורעניות : **ותגדורו.** מלת לא משמשת בשתים לומר לא גדרתם גדר במקום הפרצה ר"ל לא החזרתם את ישראל למוטב לעשות תשובה : **לעמוד.** למען יכלו עמוד במלחמה מול האויב בעת בוא מה' תשלום גמול העון : (מצודת דוד)

מצודת ציון בפרצות. מלי פרצה ושבר : **ותגדורו גדר.** ענין בנין כותל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לא עליתם בפרצות ר"ל כי נביאי האמת משתדלים, **א.** לגדור גדר שלא ימצא פרץ בין העם, **ב.** לעמוד בפרץ, שגם במקום שנשאר פרוץ שלא נגדר, אם בא האויב (היינו המקטרג על העם) עמדו בפרץ ללחום עם האויב, דהיינו ילמדו זכות ויתפללו וישיבו חמה ויגינו בזכותם על הדור (כמ"ש) (לקמן כ"ב) ואבקש איש גודר גדר ועומד בפרץ לפני, כמשל הגבור העומד במקום שהחומה פרוצה ולוחם עם האויב, אבל אתם לא עליתם בפרצות להשיב מלחמה בעצמכם נגד האויב, כי להפך הייתם כשועלים בחרבות שבבוא באויב בורחים בעד הפרצה, ולא **גדרתם גדר על בית ישראל** לגדר פרצה ר"ל לתקן את הדור, כי הייתם כשועלים שטוב להם הפרצה ליכנס דרך שם, **לעמד במלחמה** שמצד שני אלה יעמדו במלחמה ביום שגזר ה' שיבא האויב, אם ע"י הגדר שיכליא האויב מלבא, אם ע"י גבורי כח לעמוד בפרץ : (מלבי"ם באור הענין)

י חזו שוא וקסם פזב האמרים נאם יהוה ויהוה לא שלחם ויחלו לקים

דָּבָר :

רפ"י חזו. לשון נבואה : ויחלו לקיים דבר. ואיך סבורים לקיים דבריהם, לשון תוחלת וי"א איקוויירא"ט זלע"ז, ל' אחר ל' המתנה : (רפ"י)

מצודת דוד חזו שוא. בשוא נבאו ובכזב קסמו כי גם הקסם לא אמרו באמת : **האומרים**. בדבריהם אמרו נאום ה' ולא כן הוא כי ה' לא שלחם : **ויחלו**. ר"ל ואיך א"כ מבטיחים תוחלתם אל העם שיתקיים הדבר שאומרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ויחלו**. מלשון תוחלת ותקוה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין חזו שוא ר"ל א. החזון שיחזו הוא דבר שוא וריק שאין לו מציאות רק ברוח דמיונם, **והקסם** שבו יגידו העתידות הוא דבר **כזב** שלא יהיה הדבר כמו שאמרו, עד שאין ממש בדבריהם לא מצד הדבר עצמו שהוא שוא, ולא מצד התועלת שידעו על ידו את העתיד כי הוא כזב, **ב**. שחוץ מזה הם מיחסים השוא הזה לדבר ה', וז"ש **ואומרים נאום ה'**, ובאמת **ה' לא שלחם**, וא"כ אחר שאין לדבריהם מציאות לא מצד עצמם ולא מצד משלחם **איך ייחלו לקיים דבר**, איך יתקיימו דבריהם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **שוא, כזב**. שוא דבר שאין בו ממש, וכזב דבר בלתי מתקיים : (מלבי"ם באור המלות)

לז הלא מחזה שוא חזיתם ומקסם כזב אמרתם ואמרים נאם יהוה ואני לא דברתי : (ס)

מצודת דוד **מחזה**. נבואת שוא נבואתם כי לא היתה נבואה : **ומקסם כזב**. ר"ל אף הקסם אמרתם בשקר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הלא א"א שיתקיים מצד עצמו כי **מחזה שוא חזיתם** ולא מצד המשלח כי **אמרים נאום ה' ואני לא דברתי** שלא לבד שלא שלחתים בשליחות כי לא דברתי כלל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לא דברתי**. מוסיף על לא שלחם (פסוק ו'), כמ"ש (ירמיה כ"ג כ"א) לא שלחתי, לא דברתי : (מלבי"ם באור המלות)

לח לכן פה אמר אדני יהוה יען דברכם שוא וחזיתם כזב לכן הנני אליכם נאם אדני יהוה :

מצודת דוד הנני. הנה אני אלחם עמכם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לכן** יאמר שמגיע להם עונש כפול, **א.** על מה שינבאו כזה בשם ה', שגם אם לא היו מחטיאים את העם בנבואתם הלא נביא השקר מיתתו בחנק, **ב.** על מה שבדבריהם מתעים את העם מדרכי ה', ותחלה יגיד ענשם על נבואת השקר, וז"ש **יען דברכם שוא וחזיתם כזב הנני אליכם** כי זה הנוגע לכבודי : (מלבי"ם באור הענין)

[ט] וְהִיְתָה יָדִי אֶל הַנְּבִיאִים הַחֹזִים שְׂוֹא וְהַקְּסָמִים כְּזָב בְּסוֹד עַמִּי לֹא יִהְיוּ וּבְכֹתֵב בֵּית יִשְׂרָאֵל לֹא יִכְתְּבוּ וְאֵל אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי אֲדַנֶּי יְהוָה :

מצודת דוד **ידי**. מכת ידי : **בסוד**. לא יהיו בקבוצת עמי להכנס יחד עמהם להחשב עם ה' כמותם : **ובכתב וגו'.** להיות נכתב עמהם להחיות בעולם הנצחי כמ"ש כל הכתוב לחיים בירושלים (ישעיה ד) : **לא יבאו**. בתוך הבאים בזמן הגאולה : **כי אני אד'.** הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בסוד**. ענין קבוץ ואסיפה כמו בסוד משחקים (ירמ"ט ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והיתה ידי**, חושב ג' עונשים **א.** **בסוד עמי לא יהיו** שלא יהיה להם חלק בסוד עם ה' שהיא תורתם וקדושתם שבעבורם נקראו עם ה', **ב.** **בכתב בית ישראל לא יכתבו** שלא יהיה להם חלק לעוה"ב שזה נמלץ בדברי הנביאים בכתיבה כמ"ש כל הכתוב לחיים בירושלים (ישעיה ד'), כל הכתוב לחיים (דניאל י"ב), ויכתב בספר זכרון לפניו והיו לי ליום אשר אני עושה סגולה (מלאכי ג'), **ג.** שלא יהיה להם חלק בארץ וז"ש **ואל אדמת ישראל לא יבאו** (והוא נגד מ"ש ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל תורה וארץ ישראל ועוה"ב, שא"י בא לתקן חיי הגוף וחיים המדיניים, ועוה"ב על חיי הנפש, והתורה הנר המאיר לשני השלמיות האלה ומקשרם יחד) : (מלבי"ם באור הענין)

[י] יַעַן וּבִיעַן הִטְעוּ אֶת עַמִּי לְאֹמֵר שְׁלוֹם וְאֵין שְׁלוֹם וְהוּא בִּנְה תִיץ וְהִנֵּם טְחִים אֹתוֹ :

כס"י והוא **זונה חיץ**. והנה עמי כזונים צנין מחילת והנציאים טחים אותו תפל קרקע הדומה לסיד ואינו מתקיים לפני הגשמים : **תפל**. אוטומנ"ץ זלע"ז וי"א זלחאטניי"א זלע"ז : (כס"י)

מצודת דוד **יען וביען**. הכפל לחזק ולומר בעבור זה העון לבד ראויים הם

לגמול העונש הזה : **הטעו את עמי**. היו מטעים אותם לאמר שלום יהיה לכם ובעבור זה אחזו בדרכם ולא עשו תשובה : **ואין שלום**. ר"ל ובשקר הבטיחו השלום כי אין שלום מיועד להם : **והוא בונה חיץ**. כ"א מהנביאים ההם היה בונה חיץ שהוא כותל לבנים גרועה וקלושה והיא הנבואה שהיו אומרים : **והננס**. והנה הם טחים על הכותל טיח תפל שאינו מתוקן כהלכתו לייפות הכותל ולהחליקו ר"ל מייפים הנבואה במליצה נאותה ומזויפת להיות מקובל על הלב : (מצודת דוד)

מצודת ציון הטעו. מל' הטעאה ומתעה : **חיץ**. הוא מל' מחיצה המוזכר בדרז"ל : **טחים**. ענין מריחה לסתום הנקב וכן וטח את הבית (ויקרא יד) : **תפל**. כל דבר שאינו מתוקן כל צרכו קרוי תפל וכן היאכל תפל מבלי מלח (איוב ו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען, עתה יודיע העונש ע"מ שהתעו את העם, וז"ש יען וביען ר"ל עונש תוך עונש, עונש כפול על פרי המעשה חוץ מן המעשה עצמו, יען שהתעו את עמי לאמר שלום, שהבטיחו אותם על שלומם הפנימי שדרכם טובה ועל שלום החיצון שלא יבוא עליהם האויב, ובזה חזקו ידיהם בל ישובו, ובאמת אין שלום, **והוא בונה חיץ**, מצייר שהעם בונה מחיצה של קנים חלושה, ונביאי השקר טחים את המחיצה הזאת בתפל, טיח עב המכביד על הקיר ובלתי מתקיים, והנמשל י"ל פנימי וחיצון, **א**. שהקיר רומז ע"מ שחזקו ובצרו חומת ירושלים מפני האויב וחשבו שלא יכול לכבשה ובאמת הוא חיץ חלש, והם בדבריהם טחים את הקיר שיתראה חזק ובאמת הוא טיח תפל המכביד על הקיר ולא יתקיים כמו שיבאר, וגם ירמוז בהקיר אל קיר הברזל ששם ה' בינו לבין העיר (כמ"ש למעלה סי' די), ור"ל שהם שמו חיץ ומחיצה בינם לבין אלהיהם, כמ"ש כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם ובאשר שדרך המחיצה של קנים שיש בה נקבים יכול עדיין להביט אליהם דרך הנקבים כמציץ מן החרכים, הם טחים אותו תפל, ר"ל גורמים שתסור ההשגחה מהם לגמרי ע"י שמשחיתים דרך העם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות יען וביען. עונש במדה ובמשקל, ועמ"ש התו"ה בחקותי (סימן נ"א) : **חיץ**, מענין מחיצת הקנים בלשון משנה, שחוצה המקום לשנים ע"י מחיצה : (מלבי"ם באור המלות)

[יא] אָמַר אֶל טַחֵי תִפְּל וַיִּפֹּל הָיָה גִּשְׁם שׁוֹטֵף וְאַתְּנָה אֲבָנֵי אֶלְגָּבִישׁ תִּפְּלָנָה וְרוּחַ סְעָרוֹת תִּבְקַע :

רש"י ואתנה. כמו ואתן : **אבני אלגביש**. אבני ברד גדולות ואומר אני לפי שהם מזהירות ככל אבני גביש (ברד) הוא מדמה אותם אל גביש שהיא אבן טובה כענין שנאמר ראמות וגביש (איוב כח) ורבותינו אמרו אל גביש

שְׁעַמְדוּ בְּאֵיזֶר עַל גַּב אִישׁ וְזֶהוּ מַסָּה רַבִּינוּ שְׁנֵאמַר וּמִטָּר לֹא נִתְּךְ אֲרַלְכָה
(שְׁמוֹת ט) אֹתָם שֶׁהִתְחִילוּ לִירֹד לֹא הִגִּיעוּ לְאַרְצָךְ : תְּפֹלְנָה. עַל הַקִּיר :
(כ"ז)

מצודת דוד **אמור וכו'.** ויפול. ר"ל אמור על טחי התפל למה אתה טחים
הבנין הלא תדעו שיפיל ולא יתקיים כלומר מה תועלת מיופי המליצה
הלא אין ממש בנבואה : **היה גשם שוטף.** הנה אם יהיה גשם שוטף וכן
אם אתן אני אבני אלגביש שתפולנה עליה וגם רוח סערה שתבקע את
הקיר ר"ל אם יבוא אויב חזק יהיה א"כ נראה לכל בטול הנבואה : (מצודת
דוד)

מצודת ציון **היה.** כמו יהיה : **שוטף.** יורד בחוזק : **ואתנה.** כמו ואתן :
אלגביש. הוא כמו שתי מלות אל גביש ור"ל אבני ברד דומות אל גביש
והוא אבן יקר כמו ראמות וגביש (שם כח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **אמו לאותם אשר טחים תפל אשר יפול** ר"ל שהתפל
הלא הוא מצד עצמו מוכן ליפול ובלתי מתקיים, מכ"ש אם **היה גשם**
שוטף שכשיהיה גשם בודאי הגשם ידיח את התפל מן הקיר, ובפרט כי
עם הגשם הטבעי **אתן אני** בהשגחתי דבר הבלתי טבעי, כי **אבני אלגביש**
תפלנה שהם שוברים את הקיר בעצמו **ורוח סערות תבקע** את הקיר
:(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ויפל.** אשר יפול : **ואתנה.** כמו ואתן, כמו ואתנה
ידעתן (בראשית ל"א) : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וְהִנֵּה נָפַל הַקִּיר הַלֹּוא יֵאָמֵר אֶלְיֶיכֶם אֵיךְ הִטִּיחַ אֲשֶׁר טִחְתָּם : (ס)

כ"י **איה הטיח.** כך כשתבא הרעה יאמר לכם **איה השלום** שהצטחתם :
(כ"ז)

מצודת דוד **והנה נפל הקיר.** כשיפול הקיר הלא יאמר מה תועלת היה
בטיח ר"ל כשתבוטל הנבואה הלא יאמר מה תועלת ביופי המליצה מיטב
הדבור : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הקיר.** הכותל והוא החיץ שזכר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והנה עי"כ נפל הקיר בעצמו הלוא אז יאמר אליכם**
איה הטיח אשר טחתם שאם תפול הקיר כ"ש שלא יתקיים התפל, ועתה
יבאר דבריו : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וּבִקְעֵתִי רוּחַ סְעָרוֹת בְּחֻמָּתֵי וְגִשְׁם שֻׁטָף בְּאֶפֶי יְהִי וְאֲבִי אֶלְגָּבִישׁ בְּחֻמָּה לְקָלָה :

מצודת דוד **ובקעתי**. ר"ל כן אעשה ואבקע את הקיר בחמתי ע"י רוח סערה ובאפי יהיה עליה גשם שוטף ואבני אלגביש אוריד עליה בחמה לכלותה ר"ל אביא אויב חזק ותבוטל הנבואה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה' ובקעתי רוח סערות בחמתי**, שיש הבדל בין חמה ובין אף, **שהחמה** היא הכעס הפנימי השמור בלב, **ואף** הוא התגלות הכעס ע"י עונש, וכשיהיה האף בלא חמה פנימית, אינו רע, אבל האף שיצא ע"י חמה פנימית הוא רע, ובכ"ז לפעמים אחר שיצא האף ויעניש תשוכך החמה כי אז תתקרר דעת הקוצף ע"י שהעניש וכלה חמתו, אבל אם אחר שיצא האף עוד החמה קיימת אין תקוה, וז"ש שע"י החמה הפנימית אבקע רוח סערות, ובצאת החמה לחוץ להיות אף חיצון אז יתגשם להיות **גשם שוטף**, ר"ל לא גשם רגיל רק שישטוף הכל ע"י האף, ובכ"ז לא תשוכך החמה בזה רק תתעורר שנית עד שהגשם יתגשם ויגלד להתהוות ממנו **אבני אלגביש ע"י החמה** וזה יהיה **לכלה**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ובקעתי**. פעל יוצא לשלישי : **בחמתי**, **באפי**, ע"י הבדלם למעלה (ה' י"ג) : (מלבי"ם באור המלות)

[יד] וְהִרְסֵתִי אֶת הַקִּיר אֲשֶׁר טַחְתֶּם תִּפֹּל וְהִגַּעְתִּיהוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִגְלָה יְסוּדוֹ וְנִפְלָה וּכְלִיתֶם בְּתוֹכָהּ וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה :

רס"י הקיר. **היא** **ירוסלים** : (רס"י)

מצודת דוד **והגעתי**. את הקיר אגיע עד הארץ כי תפול למטה : **ונגלה יסודו**. על כי תפול הכותל ממעל שעל היסוד יהיה א"כ נראה היסוד : **ונפלה**. כאשר תפול הקיר אז גם אתם טחי התפל תכלו בתוכה רוצה לומר כשיבוא האויב ותבוטל הנבואה אז יכלו הנביאים ההם : **כי אני ה'**. הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והרסתי**. מלי הריסה ונתיצה : **ונגלה**. מלשון גלוי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והרסתי** צייר גי ענינים, **א**. **הירוס הקיר**, שהוא התפוררות שלא תהיה שלמה, והוא בקיעת העיר, **ב**. **והגעתי** אל הארץ שהיא הנפילה לגמרי, **ג**. **ונגלה יסודו** שלא ישאר שארית עד היסוד בה, ובל תחשוב שתפול הקיר לבדה ולא יוזקו האנשים, ע"כ אמר **ונפלה וכליתם בתוכה** שתפול הקיר על האנשים, ובזה **וידעתם כי אני ה'**

(מלבי"ם):

באור

הענין)

[טו] וְכִלִּיתִי אֶת חֲמַתִּי בְּקִיר וּבַטְחִים אֶתוֹ תִּפֹּל וְאָמַר לְכֶם אֵין חֲקִיר וְאֵין הַטְחִים
הַטְחִים :
אתו :

מצודת דוד וכליתי. אשלים את חמתי בקיר ר"ל אבטל את כל דברי הנבואה : **ובטחים**. ר"ל בהנביאים המייפים נבואת השקר במליצי' נאותה ומזויפת : **ואומר לכם**. אז אומר לכם אין הקיר ר"ל הנה לא נתקיימה הנבואה ואין תקומה אל הטחים אותו הם הנביאים ההם כי אז יכלו גם המה :
(מצודת דוד)

מצודת ציון וכליתי. ענין השלמה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכליתי מודיע כי אחרית החמה אכלה רק בקיר ובטחים תפל, שהוא בירושלים ובנביאי שקר שבה לא בכלל ישראל (מלבי"ם):
באור
הענין)

[טז] נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הִנְבְּאִים אֶל יְרוּשָׁלַם וְהַחֲזִים לָהּ חֲזוֹן שְׁלֹם וְאֵין שְׁלֹם
נְאֻם אֲדַנִּי : הֲזֹה : (פ)

מצודת דוד נביאי ישראל. יפרש אמריו לומר הבונים והטחים הם נביאי ישראל וכו' : **חזון שלום**. נבואה מהבטחת שלום : **ואין שלום**. ר"ל ובשקר יבטיחו כי אין שלום מיועד להם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין נביאי ישראל ר"ל עונש זה יבא ע"י נביאי ישראל יען שנבאים אל ירושלים והחוזים לה חזון שלום וע"יכ אינם שבים בתשובה ואין שלום : (מלבי"ם):
באור
הענין)

[יז] וְאֶתְהַ בֶּן אָדָם שִׁים פְּנִיךָ אֶל בְּנוֹת עַמֶּךָ הַמִּתְנַבְּאוֹת מִלְבָּהֶן וְהַנְּבִיא
עֲלֵיהֶן :

מצודת דוד המתנבאות מלבהן. אשר בודות מלבהן ואומרות בנבואה :
(מצודת דוד)

[יח] וְאָמַרְתָּ כֹה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה הוֹי לְמִתְפָּרוֹת כְּסָתוֹת עַל כָּל אֲצִילֵי יָדַי
וְעֲשׂוֹת הַמְּסֻפָּחוֹת עַל רֹאשׁ כָּל קוֹמָה לְצוּדֵד נְפֹשׁוֹת הַנְּפֹשׁוֹת תִּצְוֹדְדָנָה לְעַמִּי
וּנְפֹשׁוֹת לְכַנָּה : תַּחֲפִינָה :

רש"י **הוי למתפרות כסתות.** קוטרל"ץ זלע"ז כמין כסתות קטנות היו תופרות ותולות לנשאלים אליהם על אצילי ידיהם וקוסמות להם זאותן כסתות קסם שקרי' ולמי שהם חפלות אומרות קסם טוב ולמי שרולות אומרות קסם רע : אצילי. איוקיל"ץ זלע"ז : אצילי ידי. כמו אצילי ידיים וכמו תלמי קדי (הושע יא) : ועושות המספחות. על ראשי האנשים אף הם לקסום זהם ולא ידעתי מה הם מתוך שנאמר וקרעתי אותם אומר אני שהן של בגד ויונתן תרגמו פת כומרים וכן תרגם זמות טלולות מחפיין פת כומרים : המספחות. כמו ספחני נא (סמואל א ז) ליסאגמני"ץ זלע"ז ויץ לוועזים פלטרל"ץ זלע"ז : ללודד נפשות. זהן. הן לדות הנפשות לגיהנם שמהזיקות ידי הרשעים לקסום להם שלום ומרפות ידי לדיקים לקסום להם רעה : הנפשות תלודדנה וגו'. תמיה היא : ונפשות לכנה תחיינה. לכנה כמו לכם שאתנה נוטלות שזר על כך ומתפרנסות זכך : (רש"י)

מצודת דוד **הוי למתפרות כסתות.** יש להתאונן על המתפרות כסתות וכי כן היה דרכם לתפור כסתות קטנות והיו תולות להנשאלין על אצילי ידיהם ובאותן כסתות היו קוסמות ולמי שחפצות אומרות קסם טוב ולמי שחפצות אומרות קסם רע : על כל וגו'. על הנשאלין : **ועושות המספחות.** כעין מטפחות היו עושות לקסום קסמים להשימם על ראש כל קומה ר"ל על ראש כל אדם מהבאים לשאול קסמיה (ויקרא האדם קומה על כי הוא לבד הולך בקומה זקופה ולא כן שאר הבריות) : **לצודד נפשות.** ר"ל לרמות אותם להביא עליה' עון אשמה במה שמאמינים בקסמים : **הנפשות.** וכי מהראוי לצודד נפשות של עמי להחטיאם בעון הקסם ולהחיות בזה נפש עצמיכן לקחת על זה שזר להתפרנס בה וכי הגון הדבר שבעבור השזר תחטיאו אנשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **למתפרות.** מלי תפירה : **כסתות.** כעין כרים העשויים למצעות המטה ובדרז"ל ובא למעטה בכרים ובכסתות (סוכה ג) : **אצילי.** הם בתי השחי תחת הזרועות וכן תחת אצילות ידיך (ירמיה לא) : **ידי.** כמו ידיים ונפלה המ"ם וכן וקרע לו חלוני (שם כב) : **המספחות.** היא כמו מטפחות והוא כעין צעיף כמו והמטפחות והחריטים (ישעיה ג) ולפי שהן נדבקות ונצמדות על הראש אמר מספחות מלי ספחני נא (ש"א ב) : **לצודד.** מלי צדיה ולכידה : **לכנה.** שלכן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **הוי למתפרות כסתות,** שכמו שבקדושה מניחים תפילין על היד כנגד הלב לשעבד תאות ומחשבת הלב לה', ומניחים על הראש כנגד המוח לשעבד כח השכל והמחשבה אליו יתברך, כן היו הנשים הקוסמות מתפרות כסתות על אצילי היד במקום תפש"י, והיו

קוסמות שהן מצודדות לשם נפשות החיים של העם וכח לבבם שיהיו שבוים תחת רשותם, ללכת אחרי זימה וכל תאוה רעה, והיו עושות מספחות על ראש כל קומה לצודד שם כחות המחשבה שיסורו העם אל מחשבות כוזבות להכחיש את ה' ותורתו, על הראשון אמר הנפשות תצודנה לעמי וכי יהיה בכחכם לצודד נפשות עמי תחת רשותכן, ובה תחיינה נפשות השייכות לכנה להיות לכם מזון ומחיה, ונגד השני שצודדו מחשבותיהם למינות ולכפירה אמר. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אצילי ידי**. בית השחי. וידי כמו ידים, כמו וקרע בו חלוני (מלבי"ם): באור (מלבי"ם)

[יט] ותחללנה אתי אל עמי בשעלי שערים ובפתותי לחם להמית נפשות אשר לא תמותנה ולחיות נפשות אשר לא תחיינה בכזבכם לעמי שמעי כזב: (ס)

רפ"י בשעלי שעורים. כמו מי מדד בשעלו מים (ישעיה מ) אונגיאלוניא"ש בלע"ז, לשון אחר לשון מדה: ובפתותי לחם. איאנפיאל"ש בלע"ז שאתן נוטלות בשכרכן: להמית נפשות אשר לא תמותנה. כלומר לאמר על נפשות אשר לא תמותנה אלו ימותו ולאמר על אשר לא תחייני' יחיו כי קסמיכם שקר ועמי מקבלים את קסמי כזב שלכם: (רפ"י)

מצודת דוד ותחללנה. אתן מחללים אותי בפני עמי להסיר מלבם בטחון ה' ולפנות אל הקסם ואת זה תעשו בשכר מלא אגרוף שעורים ובחתיכות לחם: להמית נפשות. לקסום שוא לשפוט מיתה על נפשות אשר באמת לא תמותנה ולשפוט החיים על נפשות אשר באמת לא תחיינה ולא יהיה א"כ כדבריכן: **בכזבכם**. ר"ל הדברים האלה תאמרו ותשפטו בעת תכזבו אל עמי השומעים כזב ומאמינים לה: (מצודת דוד)

מצודת ציון ותחללנה. מלי חלול ובזיון: **בשעלי**. כן יקרא האגרוף וכן מי מדד בשעלו מים (ישעיה מ): **ובפתותי**. ענין חתיכות ופריסות כמו פתות אותה פתים (ויקרא ב): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותחללנה אתי אל עמי שתוציאו קדושת שמי לחולין שתגרמו לחלל שמי, וזאת תעשו בעבור שעלי שעורים ופתותי לחם שיתנו לכן, להמית נפשות במיתת הנפש ועיי"כ להחיות נפשות שלכן, או שתנבאו על נפשות הצדיקים שימותו ועל הרשעים שיחיו על ידי שתכזבו לעמי בדברי כזב ואמונות כוזבות והם שומעי כזב ומקבלים דברי כזבכם (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותחללנה. כמו לחלל את שם קדשי : (מלבי"ם באור המלות)

[ב] לְכֹן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנְּנִי אֶל כְּסֻתוֹתֶיכֶם אֲשֶׁר אֶתְּנֶה מִצְדָּדוֹת שְׁמִי אֶת הַנְּפָשׁוֹת לְפָרְחוֹת וְקָרַעְתִּי אֹתָם מֵעַל זְרוּעֹתֶיכֶם וְשַׁלַּחְתִּי אֶת הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר אֹתָם מִצְדָּדוֹת אֶת נַפְשֵׁים לְפָרְחוֹת :

רס"י לְפֹרְחוֹת. לְהִיֹּת פֹּרְחוֹת עַל יָדֶיךָ לְגִיהֶנֶם : וְשַׁלַּחְתִּי אֶת הַנְּפָשׁוֹת. כְּתַרְגוּמוֹ וְחֲזִיב יֵת נִפְסָתָא דְלַחֲוֹן מַחְרָשָׁן יֵת נִפְסִיָּהּ לְאַבְדוּתָהּ : אֶת נִפְסִים. אֶת אֲנָשִׁים לְהִיֹּת הַנְּפָשׁוֹת פֹּרְחוֹת : (רס"י)

מצודת דוד הַנְּנִי. הִנֵּה אֲנִי אֹפְנָה אֶל הַכְּסֻתוֹת שֶׁלְּכֹן אֲשֶׁר אֶתְּנֶה מִצְדָּדוֹת עִמָּהֶם אֶת הַנְּפָשׁוֹת לְהַחֲטִיא אֲנָשִׁים לְהוֹצִיא וּלְהַפְרִיחַ מֵהֶם נִפְשׁוֹת : וְקָרַעְתִּי. כִּי אֶקְרַע אֹתָם מֵעַל הַזְרוּעוֹת אֲשֶׁר שָׁמַתְּן עֲלֵיהֶם אֹתָם הַכְּסֻתוֹת ר"ל שֶׁתַּחֲרַב יְרוּשָׁלַיִם וְתִבְטַל כָּל הַתְּחַבּוּלוֹת וְהַכּוֹזְבִים כְּאִלּוּ יִקְרְעוּ מֵעַל הַזְרוּעוֹת וְהָיוּ כְּלֵא הָיוּ : וְשַׁלַּחְתִּי. אֲזִי אֲשַׁלַּח חֲפְשֵׁי אֶת הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר אֹתָם מִצְדָּדוֹת ר"ל אֲזִי לֹא תוֹכְלוּ עוֹד לְרַמּוֹת וּלְהַחֲטִיא : אֶת נִפְשֵׁים לְפֹרְחוֹת. אֲמַר לְתוֹסַפַּת בִּיאוֹר אֶת הַנְּפָשׁוֹת הַנִּצְדוֹת בִּידְכֶן לְהוֹצִיאֵן וּלְהַפְרִיחֵן מִן הַגּוֹף לְהִיֹּת אֲבוֹדוֹת בְּעוֹנָם אֹתָם אֲשַׁלַּח חֲפְשֵׁי : (מצודת דוד)

מצודת ציון שֶׁם. ר"ל בְּהֵם : לְפֹרְחוֹת. מִלִּי הַפְּרַחָה וְעַפִּיפָה : וְשַׁלַּחְתִּי. כֹּן יֹאמַר עַל דְּבַר הַנְּעֻזָּב לְרִצּוֹן עֲצָמוֹ וְכֹן קֶן מְשׁוֹלַח (יִשְׁעִיָּה טז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לְכֹן כֹּה אָמַר ה' נֶגַד הַכְּסֻתוֹת, הַנְּנִי אֶל כְּסֻתוֹתֶיכֶם** וְכֹן וְשַׁלַּחְתִּי אֶת הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר אֹתָם מִצְדָּדִים אֶת נִפְשֵׁים, ר"ל שֶׁאֶתְּנֶה מִצְדָּדִים נִפְשׁוֹת בִּיד נִפְשֵׁים. ר"ל בְּרִשׁוֹת כְּחוֹת הַטּוֹמָאָה שֶׁהֵם נִפְשֵׁים לְפֹרְחוֹת לְשָׂדִים וּמְזִיקֵין הַפּוֹרְחִים בְּאוֹיֵר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **נִפְשֵׁים**. לֹא בֵּא דּוֹגְמָתוֹ, וְע' בְּפִי : (מלבי"ם באור המלות)

[בא] וְקָרַעְתִּי אֶת מְסַפְחֹתֶיכֶם וְהַצַּלְתִּי אֶת עַמִּי מִיָּדְכֶן וְלֹא יִהְיוּ עוֹד בְּיָדְכֶן לְמִצְוָה וִיִּדְעֻתְּוּ כִּי אֲנִי יְהוָה :

מצודת דוד וְקָרַעְתִּי וְגו'. ר"ל גַּם הַתְּחַבּוּלָה שֶׁל הַמְּטַפְחוֹת תִּבְטַל כְּאִלּוּ אֶקְרַעֵם וְהָיוּ כְּלֵא הָיוּ : וְהַצַּלְתִּי וְגו'. לְבַל יִהְיוּ נִלְכָּדִים בִּידְכֶן לְהַכְּשִׁילֵם בְּעוֹן הַקָּסֶם וּלְתוֹסַפַּת בִּיאוֹר אֲמַר וְלֹא יִהְיוּ עוֹד בִּידְכֶן לְהִיֹּת נִצּוּדִים : כִּי אֲנִי ה'. שֶׁהַכֹּל בִּידֵי : (מצודת דוד)

מצודת ציון לְמִצְדָּה. מִלִּי צְדִיָּה וּלְכִידָה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וקרעתי, ונגד מספחות הראש אקרע מספחתיכם, והצלתי את עמי שלא תטעו אותם באמונות כוזבות, וידעתן כי אני ה' ותכירו אלהותי: (מלבי"ם באור הענין)

[כב] יען הקאות לב צדיק שקר ואני לא הכאבתיו ולחזק ידי רשע לבלתי שוב מדרכו הרע הרע להחיתו:

רס"י יען הכאות לב לדיק שקר. כשאתן קוסמות לו רעה הוא מלטער ולבו נכאה (רס"י):

מצודת דוד יען. בעבור שהיו משברות לב צדיק לצערו באמרי שקר שאמרו לו מות תמות : ואני. אבל אני לא הכאבתי לבו כי לא גזרתי עליו המיתה : ולחזק. והיו עוסקות לחזק ידי רשע להבטיחו על השלום והיה זה סבה לבלתי ישוב מדרכו הרע להשיג החיים ע"י התשובה וא"כ עשו רעה גם לצדיק גם לרשע : (מצודת דוד)

מצודת ציון הכאות. ענין שבירה כמו ונכאה לבב (תהלים קט) : **הכאבתיו.** מלי מכאוב וחלי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען חוץ מזה יען שתכאו לב צדיק בשקר שתפחידו אות בקסמיכם שתבא עליו רעה הגם שאני לא הכאבתיו ואת ידי הרשע תחזקו שתנבאו עליו טובות: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הכאות. כמו ונכאה לבב : (מלבי"ם באור המלות)

[כג] לכן שוא לא תחזינה וקסם לא תקסמנה עוד והצלתי את עמי מידיך וידעתן כי אני

מצודת דוד לא תחזינה. לא תנבאו עוד שוא : **וקסם וגו'.** מוסב על שוא לומר וקסם שוא לא תקסמנה : **והצלתי וגו'.** לבל יהיו נלכדים בידכן : **כי אני ה'.** שהכל בידי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן שוא לא תחזינה כי אכלה אתכם: (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל

פרק-יד

[א] וַיָּבֹא אֵלַי אַנְשִׁים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשְׁבוּ לִפְנֵי : (פ)

רפ"י וַיִּבֹא אֵלַי אַנְשִׁים. כֹּלֵם בְּלֹב אֶחָד לַרְעָה לַכֶּךְ נֹאמֵר וַיִּבֹא, וּמִדְרָג אֲגִידָה אֹמֵר עַל שֵׁם שְׁהַקְב"ה גִּלְהָ אֲזֶן הַנְּבִיא תַחֲלָה הִנֵּה יִבֹּאוּ אֵלַיךְ פְּלוֹנֵי וּפְלוֹנֵי

מצודת דוד וַיָּבֹא אֵלַי. בֹּא אֵלַי קְבוּצַת אַנְשִׁים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל : וַיָּשְׁבוּ לִפְנֵי. הַתַּעֲכָבוּ לִפְנֵי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וַיָּבֹא אֵלַי אַנְשִׁים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין זִקְנֵי יְהוּדָה שִׁישְׁבוּ לִפְנֵינוּ [לְמַעַלָּה ח] שֶׁהֵיוּ צְדִיקִים וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ רְשָׁעִים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וַיָּבֹא, אַנְשִׁים. יַחֲדָה עַל רַבִּים, שֶׁלֹּא בָאוּ בַּפֶּעַם א', כִּפִּי הַכֹּלֵל בְּאֵילַת הַשַּׁחַר (ס"י קס"ו) : (מלבי"ם באור המלות)

[ב] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר :

רפ"י הֲעֵלוּ גִלּוּלֵיהֶם עַל לִבָּם. לִבָּם אֵל גִּלּוּלֵיהֶם לַעֲבֹד : נָתַנוּ נֶכַח פְּנֵיהֶם. לִהְיוֹת לָהֶם עֲכוּ"ם תְּמִיד לְמוֹרָא וּלְאִלּוּהַ : הַאֲדַרְשׁ. הַתְּרַחֵם כִּי אֲנִי אֲדַרְשׁ לָהֶם וְאֶשִׁיב עַל דַּבְרֵיהֶם הַרְבֵּה תְּמִיחוֹת מִתְקִימוֹת : (רפ"י)

[ג] בֶּן אָדָם הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הֶעֱלּוּ גִלּוּלֵיהֶם עַל לִבָּם וּמְכָשׁוּל עֹנֶם נָתַנוּ נֶכַח פְּנֵיהֶם הָאֲדַרְשׁ הָאֲדַרְשׁ : (ס)

מצודת דוד הֲעֵלוּ וּגו'. ר"ל מַחֲשֹׁבוֹת לִבָּם לַעֲבֹדַת כּוֹכְבִים וּנְגִיד פְּנֵיהֶם נָתַנוּ מְכָשׁוּל עֹן הַעֲבֹדַת כּוֹכְבִים כְּאֹמֵר לֹא בְּמַחֲשֶׁבֶת לְבַד כִּי עוֹשִׂים גַּם בַּפֹּעַל : הָאֲדַרְשׁ. וְכִי מֵהֲרָאוּ שֶׁאֵינָם נֹדֵרִים לָהֶם לְמַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתָם בְּתִמְיָה : (מצודת דוד)

מצודת ציון נֹכַח. נֹגֵד כְּמוֹ לְנוֹכַח אֶשְׁתּוֹ (בְּרֵאשִׁית כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הֲעֵלוּ גִלּוּלֵיהֶם עַל לִבָּם ר"ל שֶׁעֲבֹדַת הָאֱלִילִים אֵינָם אֲצִלִּים בְּמַעֲשֵׂה לְבַד כִּי הֵם מְצוּיִירִים אֲצִלִּים בְּצִיּוֹר הַלֵּב שֶׁמֵּאֲמִינִים וְדְבוּקִים בָּם בְּכֹל לִבָּבָם, וּמְכָשׁוּל עֹנֶם נָתַנוּ נֶכַח פְּנֵיהֶם, שֶׁגַּם

בחטאים שחוטאים בפועל לא לבד שחוטאים כי גם נתנו נכח פניהם את המכשול שמכשיל אותם בחטא והמסבב אותו, עד שמשתדלים שימצא תמיד הסבה שמביאה אותם אל החטא, וכיון שדבוקים כ"כ בחטאים בין במחשבה בין במעשה **האדרש האדרש להם**, הלא אחר שהם מומרים לעברות בפועל וכופרים מצד מחשבת ע"ז לא יש תקוה עוד שישובו (מלבי"ם - באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות האדרש. י"א שהוא כמו ההדרש בה', וי"א שהוא מבנין התפעל ומשפטו האתדרש (מלבי"ם באור המלות)

[ד] לְכֹן דִּבַּר אֹתָם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַעֲלֶה אֶת גְּלוּלָיו אֶל לְבוֹ וּמְכַשׁוֹל עֹנֵוּ יָשִׁים נֶכַח פְּנֵיו וּבָא אֶל הַנְּבִיא אָנִי יְהוָה נְעַנִּיתִי לוֹ (בה) בָּא בָּרַב גְּלוּלָיו:

רפ"י נעניתו לו. סוי"ס רפונדו"ץ זלע"ז חע"פ סהוא זא לפני זרוב גלוליו ת"י כן (רפ"י)

מצודת דוד דבר אותם. דבר עמהם : **ובא אל הנביא.** לשאול ממנו דבר ה' : **נעניתו לו.** אקבל מענהו אשר לו להשיב עליו עם כי בא לשאול במחשבות רוב גלוליו (מצודת דוד)

מצודת ציון נעניתו. ענין אמירה כמו ומה' מענה לשון (משלי טז) ור"ל אקבל מענהו ודוגמתו ונעתר להם (ישעיה יט) ופי' יקבל עתר תפלתם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן דבר, איש איש וכו' אני ה' נעניתו לו, ר"ל הוא אינו בא אל הנביא לדרוש ולדעת האמת, רק רוצה לעשות מזה עסק וענין, כי **בא ברב גלוליו** אינו בא ע"ד לעזוב את גלוליו, בהפך ע"י רוב גלוליו בא אל הנביא להתוכח עמו ולהכחיש דבריו (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות נעניתו לו. א"א לפרשו מענין עניה ותשובה שאיך בא בנפעל, והלא ה' הוא הפועל והעונה ? וכבר נלחץ בזה הרד"ק, רק הוא לשון ענין והתעסקות כמו ענין רע נתן אלהים לבני אדם לענות בו (קהלת א') נעשיתי לו ענין והתעסקות לענות בו. ומלת בה במקצת ספרים בא' ובמקצת ספרים בה' בלא מפיק, ונחלף האי' בה"א ובמק"ס בה כתיב בא קרי (מלבי"ם באור המלות)

[ה] לְמַעַן תִּפְשׂ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם אֲשֶׁר נָזְרוּ מֵעַלֵי בְּגִלוּלֵיהֶם כָּל־סָ (ס)

רס"י למען תפוש את בית ישראל וגו'. בדיל להקבא ית בית ישראל למתן תיזבתא בלבהון : נזורו. כמו נזיר אחיו (ראשית מט) פורני"ט אפיזרי"ז בלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד למען תפוש. ר"ל לא אשיב למלאות שאלתו רק למען לאחוז אותם בלבותם להקריב אלי אשר כולם פרשו מעלי במחשבות גלוליהם כי בראותם שאקבל מענם ואשיבם ידעו שיש אלהים בישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון תפוש. ענין אחיזה : נזורו. ענין הפרשה כמו נזורו אחור (שם א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין למען תפוש את בית ישראל בלבם, שעד עתה כבר נזרו בית ישראל מעלי כולם בגלוליהם במעשה הגלולים, והזקנים האלה רוצים לתפוש אותם גם בלבם שגם במחשבתם יתרחקו מעל ה', ועיי"ז באים אל הנביא להתוכח אתו, וי"ל שבזקנים האלה היו בעצמם נביאי שקר ובאו לשמוע דבר הנביא ולהפוך אותם כפי רצונם כמ"ש (ירמיהו כ"ג) מגנבי דברי איש מאת רעהו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות למען תפוש את בית ישראל בלבם. יל"פ שמלת בלבם מוסב על הזקנים, שהזקנים חושבים בלבם לתפוש את בית ישראל. ור"ל את בית ישראל אשר נזורו מעלי רוצים לתפוש כולם בגלוליהם, שבלבם לתפושם כולם אל ע"ז : (מלבי"ם באור המלות)

[ו] לְכֹן אָמַר אֶל בַּיִת יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שׁוּבוּ וְהָשִׁיבוּ מֵעַל גְּלוּלֵיכֶם וּמֵעַל כָּל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם הָשִׁיבוּ פְּנֵיכֶם :

רס"י שׁוּבוּ. מדרכיכם : והשיבו. את לבבכם : מעל גלוליתכם. אשר העלייתם אל לבבכם : השיבו פניכם. אשר שמתם מכסול עוונותכם לנכחם : (רס"י)

מצודת דוד שׁוּבוּ. אתם עצמיכם : והשיבו. את נשיכם ובניכם : השיבו פניכם. לבל תסתכלו בהם וכאומר אם כן יעשו אז אשיב על מענם למלאותם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן אמר אל בית ישראל אחר שהשיב אל הזקנים צוה לו נבואה ואזהרה אל בית ישראל. שׁוּבוּ בעצמיכם והשיבו את אחרים מעל גלוליתכם שהוא ע"ז ומעל כל תועבותיכם יתר התועבות שעושים במעשה : (מלבי"ם באור הענין)

יז כִּי אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִהַגֵּר אֲשֶׁר יָגוּר בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנָּזֵר מֵאַחֲרַי וַיַּעַל גְּלוּלָיו אֶל לְבוֹ וּמִכְשׁוֹל עֲוֹנוֹ יָשִׁים נֶכַח פְּנָיו וּבָא אֶל הַנְּבִיא לְדַרְשׁ לוֹ בִּי אֲנִי יְהוָה נְעִנָּה לוֹ בִּי :

רס"י נענה לו בי. מסתכל ליה צמימרי אדרש לו : (רס"י)

מצודת דוד לדרש לו בי. לדרוש את הנביא בדברי : נענה לו בי. אקבל המענה אשר לו להשיב עליו בעבור כבוד שמו : (מצודת דוד)

מצודת ציון נענה. אקבל המענה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי איש וכו' ובא אל הנביא לדרש לו בי, שהנביא ידרוש בי לדעת העתידות לו בשבילו, אני ה' נענה לו בי, ר"ל לו נדמה כי הוא נענה בי, שמתעסק בי, ועושה לו ענין לדעת על ידי עתידות, לא לשמוע אל דברי ולשוב מחטאיו כי עדן גלוליו על לבו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לדרש לו בי. כמו לדרש בי לו. ולו, היינו בעבורו : אני ה' נענה לו בי. מלת נענה ג"כ מלשון ענין ועסק, ור"ל הוא עונה בי, היינו עושה בי ענין והתעסקות וא"כ ה' הוא הנענה שיעשה ממנו עסק לענות בו, ושעורו לו אני נענה, שאני לו לענין ולעסק : (מלבי"ם באור המלות)

יח וַנְתַתִּי פָנַי בְּאִישׁ הַהוּא וַהֲשַׁמְתִּיהוּ לְאוֹת וְלִמְשָׁלִים וַהֲכַרְתִּיו מִתּוֹךְ עַמִּי וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה : (ס)

רס"י ונתתי פני באיש ההוא. אחרי כן אם לא ישמע אל דברי הנביא : פני. מיסאירא"ש זלע"ז : והשימותיהו. תרגום יונתן ואסליניה : (רס"י)

מצודת דוד ונתתי פני. רצה לומר אולם לא למלאות שאלתו כי אדרבה עוד אתן פני באיש ההוא ואתן אותו לשממה להיות למופת לבני מרי שלא יהיו כמותו לדרש בדבר ה' במחשבת עבודת כוכבים : ולמשלים. מן השממון שיבוא עליו יקחו משל להדמות אליה שוממות אחרות : כי אני ה'. נאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון פני. ענין כעס כמו אכפרה פניו (בראשית לב) ע"ש שהכעס ניכר בפני האדם : והשמתיהו. מלי שממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי פני באיש ההוא אפנה השגחתי להענישו והשמתיהו לאות ולמשלים, בדור הזה יהיה הוא עצמו לאות שיראו

הנגעים שעליו ויהיה לאות לבני מרי, ואחרי מותו יהיה למשל שימשלו שיקרה לרשעים כמו שקרה לרשע זה, ואח"כ בדורות הבאים **והכרתיו מתוך עמי** ויאבד שמו וזכרו : (מלבי"ם באור הענין)

ט וְהִנְבִּיא כִּי יִפְתָּה וְדַבֵּר דְּבַר אֲנִי יְהוָה פְּתִיתִי אֶת הַנְּבִיא הַהוּא וְנָטִיתִי אֶת יָדֵי עַלְיוֹ וְהִשְׁמַדְתִּיו מִתּוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל :

רפ"י והנביא כי יפותה ודבר דבר. שאינו אמת : פתיתי. פתחתי לו פתח לאיזו סירט' ומכאן יס' לומר צא ליטמא פותחין לו : (רפ"י)

מצודת דוד והנביא כי יפתה. הנדרש יהיה נפתה מלבו וידבר דברו מנפשו להשיב אל השואל שימלא שאלתו : אני. כמו האני ותחסר ה"א התימא וכמוהו רבים ור"ל האם אני ה' פתיתי את הנביא לדבר שקר בתמיה הלא הבחירה חפשית ולכן אטה ידי עליו להכותו ואשמידו מתוך עמי ישראל (מצודת דוד) :

מצודת ציון יפותה. מלי פתוי והסתה : והשמדתינו. ענין אבדון וכליון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנביא כי יפותה, שיצרו או ריעיו יפתוהו לדבר נבואות שקר ודבר דבר אני ה' פתיתי והוא ידבר ויאמר שאני פתיתי לילך בשליחות לנבאות, אז ונטיתי את ידי עליו להענישו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אני ה' פתיתי. כמו פתתני ה' ואפת (ירמיה כ'), הוא ידבר שאני פתיתי. והמפרשים נלחצו שהפיתוי הוא הערת החפץ כדי שיכשלו בנבואתם, כמו מי יפתה את אחאב, או קרוי פיתוי על שלא המית אותו, ורחוק שייחס לה' פיתוי לרעה. והרי"א פירש בתמיהה וכי אני פתיתי, והמעין יבחר : (מלבי"ם באור המלות)

יג וְנָשְׂאוּ עֹנֶם כַּעֲוֹן הַדָּרֶשׁ כַּעֲוֹן הַנְּבִיא יִהְיֶה :

רפ"י כעין הדורש כעין הנביא. כחוב דחתי למילכ' ולא אליף כחוב נביי שקרא יהי : (רפ"י)

מצודת דוד ונשאו עונם. הם יסבלו גמול עוונם זה כזה : כעון הדורש. כגמול עון הדורש בדבר ה' במחשבת עבודת כוכבים כן יהיה גמול עון הנביא המשקר : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונשאו. מל' משא וסבל : **כעון הדורש כעון הנביא.** בא בשני כפ"י הדמיון להורות על דמיון גמור וכן כמוך כפרעה (שם מד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונשאו עונם, ובכ"ז גם המקבלים נבואתו ישאו עונם, ואין להם תירוץ שהתעה אותם, כי **עון הדורש יהיה דומה אל עון הנביא,** שלא היה להם לדורש בנביאי שקר, וזאת אעשה. (מלבי"ם באור הענין)

[יא] לְמַעַן לֹא יִתְעוּ עוֹד בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרַי וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְהָיוּ לִי לְעַם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה : (פ)

מצודת דוד למען לא יתעו וכו'. כשיראו שאני משלם גמול : **והיו לי לעם.** אז יהיו נקראים עמי : **לאלהים.** להצילם ולהושיעם : (מצודת דוד)

מצודת ציון יתעו. מל' תועה ועניינו ההולך בדרך שאינו ישר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין למען לא יתעו עוד בית ישראל בעניני האמונה, ולא יטמאו בעברות ע"י נביאי השקר ולכן אעניש את נביאי השקר, וכיון בזה על אחאב בן קוליי שקלם מלך בבל באש והיו לאות ולמשלים : (מלבי"ם באור הענין)

[יב] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : **[יג]** בֶּן אָדָם אֲרָץ כִּי תַחֲטָא לִי לְמַעַל מַעַל וְנִטִּיתִי יָדַי עָלֶיהָ וְשִׁבַּרְתִּי לָהּ מִטָּה לָחֶם וְהִשְׁלַחְתִּי בָּהּ רָעַב וְהִכְרַתִּי מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֶמָּה :

רס"י מטה לחם. משען לחם : (רס"י)

מצודת דוד למעל מעל. ר"ל אם החטא יהיה לכחש בי ולשקר בי : **ונטיתי.** אז אטה ידי עליה להכותה ואשבור לה משען לחם ולתוספת ביאור אמר והשלחתי בה רעב והכרתי כי ימותו ברעב : (מצודת דוד)

מצודת ציון למעל מעל. ת"א ישקר שקר : **מטה לחם.** על כי הלחם ישען ויסעד לבב אנוש אמר בו לשון מטה בדרך שאלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ארץ כי תחטא לי, הנה בתוכחה שבת"כ חשב ארבעה סדרים של מיני רעות, וכולם כלולים בארבעה שפטים הרעים שחשב פה, שבהם נכללו כל הרעות שבעולם, כי הרעות יהיו או שמיימים, והם דבר ורעב, או יבואו ע"י בעלי רצון שהם חיה רעה, או ע"י בני אדם שהם בעלי בחירה, והוא חרב, וכשתדקדק שם תראה שבסדר ראשון חשב תולדות דבר שהם מיני חולאים, ותולדות חרב ונגפתם לפני אויביכם, ובסדר שני

חשב תולדות רעב ולא תתן ארצכם את יבולה, ובסדר ג' חשב חיה רעה, ואח"כ בסדר ד' חשב שנית חרב ואח"כ דבר ואחר כך רעב, הרי שרעב היא התוכחה הקשה שבכולם, ובזה התחיל פה, **ארץ כי תחטא למעל מעל** שהוא כשילכו קרי ארבעה פעמים, שאז יבואו עליהם כל סדרי המכות עד **שאתה ידי עליה ושברתי לה מטה לחם והשלחתי בה רעב כמ"ש** בסדר הדי', בזה"ל בשברי לכם מטה לחם וכו', **והכרתי ממנה אדם ובהמה כמ"ש** בסדר החמישי ואכלתם בשר בניכם שהיא הקללה היותר גדולה, (וכבר אמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר, אבל בפעם רביעית אין תקנה כמ"ש ועל ארבעה לא אשיבנה): (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וְהָיוּ שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּתוֹכָהּ נַח (דנאל) דְּנִיָּאֵל וְאִיּוֹב הַמָּה
בְּצִדְקָתָם יִנָּצְלוּ נִפְשָׁם נָאִם אֲדָנִי יְהוָה:

רמ"י נח דניאל ואיוב. לפי שאלו שלשה ראו שלשה עולמות נח ראה העולם בנוי וחרב ובנוי ודניאל את בית המקדש או את עצמו תחלה שר על כל השמים סוף הושלך לגוב אריות וחזר לגדולתו וכן איוב ראה את עצמו מיושב וחרב ומיושב לפיכך הביאו דוגמא לדורו של יכניה שראו את הבית צבנינו וחורבנו ובנין שני וכן אמר להם הקב"ה חיבה יתירה אני מראה לכם אתם יכניה וגלותו אילו תחטא לי אחת מארצו' העכו"ם וגזרתי עליהם אחת מארבעת שפטים אלה או רעב או חיה רעה או חרב או דבר כמו שמסודרין בפרשה זו זה אחר זה ושלשת הצדיקים אלו בתוכה לא ילכו לא בן ולא בת ואני אביא ארבעתן על ירושלים ואשאיר לכם מצניכם אשר שם ואע"פ שאינכם בתוכם ולא שיהם ראויים להלל' אלא לנחם אתכם כשיגלו אצליכם ותראו מעשיהם הרעים ותתנחמו על הרעה אשר הבאתי עליהם כי תראו שלא היו כדי לסובלם עוד, (הרי זה מהלך סדר פרשה זו כולה לשון זה אין ליישבו ונראה שאינו לשון הרב ועוד נראה שצספר זה חסר אחת מארבע שפטים מאז ועד אז, ס"א מאז ועד אז) ל"א ארץ כי תחטא לי וגו' והיו שלשת האנשים האלה בתוכה נח דניאל ואיוב לפי ששלשת האנשים האלה הצילם הקב"ה משלשת (מארבעת) שפטים האלה הזכיר הכתוב את אלו נח נמלט משלשתן מחיה רעה מניין אתה אומר בצעה שנקנס לתיב' בקשו כל החיות ליכנסם ולא הניחן הקב"ה דכתיב ויסגור ה' בעדו (שם ז) אין ויסגור אלא מחיות כד"א וסגר פוס אריותא ולא חבלונני (דניאל ז) ארי צא ליכנס והיו שיניו כהות דוב צא ליכנס והיו רגליו מתערסלות כו' צב"ר, מן הרעב מניין שנא' מן האדמה אשר אררה (ראשית

ה) לא ולמד צב"ר צמקו' שחושב עשרה רעבון שירדו לעולם ותמלא שמימי נח היה אחד מהם ומציא ראייה מן האדמה אשר אררה, מן החרב זה המבול ועוד שהיו דורו מצקסין ליזדווג לו והיו אומרים אין לנו מניחין אותו ליכנס אלך שהצילו הקצ"ה אמר הקצ"ה אין אני מניחו ליכנס אלך בחאי היום ודרגיץ לי' ימלל הה"ד בעלם היום הזה בא נח (קס ז) בעלמו של יום דניאל בצעה שנכנס נבוכדנצר להיכל זימי יהויקים והרג יהויקים והניח לדניאל והגלה לדניאל הגלת שלומי' לפי שמלאו מלא רוח חכמה, מן הרעב שהרי עד שלא נכבשה ירושלים זימי יהויקי' נר עליה נבוכדנצר ג' שנים שנאמר ויהי הרעב גדול בעיר (מלכים ב ה) וגם (זירמיה נב) ויחזק הרעב, מן החיות מניין וסגר פוס אריותא (דניאל ז) ולא חבלונני וכן אתה מולא איוב שנמלט משלשתן מן הרעב מניין לדברי האומר איוב זימי יעקב היה מלינו שהיה רעב זימיו, מן החיה מניין דכתיב ומקנהו פרץ בארץ פרץ גדרו של עולם, מן החרב מניין יפלה כליותי ולא יחמוץ. והיו שלשת האנשים האלה בתוכה נח דניאל ואיוב המה צדקתם ינלכו נפסם, מפני מה לא הוזכרו זמיתת הרעב זנים וזנות שלא נאמר בהם אם זנים אם זנות ילילו כמו שהוזכרו זשני שפטים האחרונים דוגמא לדניאל שהוא אחד מהם והוא היה מדורו של יכניה ולא נמלטו עמו לא זנים ולא זנות ועליו נתנבא יסעיה (נו) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי :

(רס"י)

מצודת דוד והיו. ואף אם יהיו בארץ ההיא שלשת האנשים הצדיקים האלה והם נח דניאל ואיוב : **המה בצדקתם.** ר"ל שורת הדין הוא שהם יצילו את עצמם בצדקתי לבל יכרתו ברעב אבל אין שורת הדין מחייבת להגן על כולם, (וזכר אלו השלשה לפי שנח לבד נשאר מן המבול ולא הגין על כל בני דורו ודניאל לא הגין על כל בני עמו כי הוא לבד היה בגדולה בבבל ואיוב לא הגין אף על בני ביתו כי כולם נאבדו ונשאר הוא לבדו לכן אמר אף אם יהיו שלשתם יחד אין שורת דין מחייבת להגן על אחרים) :

(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והיו שלשת האנשים האלה בתוכה, כי נח דניאל ואיוב היו בדור שהיו בלתי זכאים והם היו צדיקים בדור ההוא, נח בדור המבול, ודניאל בדור החרבן, ואיוב בדור שבא השטן לקטרג כמ"ש משוט בארץ ומהתהלך בה, וכן פגע אותם ד' שפטים אלה, המבול היה רעה שמיימית, ואיוב נענש ע"י יסודות רוח ואש שהיו ג"כ רעה שמיימית, וע"י חרב שבא וכשדים, ודניאל ניצול מחרב ומחיה רעה. **המה בצדקתם ינצלו נפסם,** פה אמר רבותא שהגם שבא התוכחה היותר קשה בכ"ז יועיל

צדקתם להציל נפשם, ואין צריך לומר פה שלא יצילו בנים שזה פשיטא
(מלבי"ם) באור הענין

טו לו חיה רעה אעביר בארץ ושקלטה והיתה שממה מבלי עובר מפני
החיה:

רס"י לו חיה. חס חיה: (רס"י)

מצודת דוד לו חיה רעה. ר"ל אם גמול העון יהיה אשר אעביר בארץ
קבוצות חיות טורפות לשכל עמה ותהיה שממה מבלי עובר בה מפחד
החיות (מצודת דוד):

מצודת ציון לו. ענינו כמו אם וכן לו החייתם אותם (שופטים ח):
ושכלתה. ענין מיתה ואבדון: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לו חיה רעה אעביר. ואף אם אביא חיה רעה שהיא
קלה מרעב ובאה קודם לו, והיא שבזה יועיל צדקתם להציל אחרים
(מלבי"ם) באור הענין

מלבי"ם - באור המלות לו חיה. כמו אם כמו לו החייתם אותם (שופטים ט)
ובכ"ז נכלל שם וכאן גם ל' הלואי לרמז שהחיה או דבר או חרב קלים
מרעב (מלבי"ם) באור המלות

טז שלשת האנשים האלה בתוכה חי אני נאם אדני יהוה אם בנים ואם
בנות יצילו המה לבדם ינצלו והארץ תהיה שממה:

מצודת דוד שלשת. רצה לומר אף אם בתוכה ימצאו שלשת האנשים
האלה האמורים למעלה: **חי אני.** הריני נשבע חי אני אם שורת הדין
מחייבת שיצילו בזכותם בין בנים בין בנות רק המה לבדם ינצלו: (מצודת
דוד)

מלבי"ם - באור הענין שלשת ואף שיהיו שלשת האנשים ביחד, מ"מ אם
בנים ואם בנות יצילו, ואמר רבותא אף שיהיו בנים ובנות רבים שקל
יותר שיצלו מן החיה כי אריה אבי תרי לא נפיל, בכ"ז רק המה ינצלו,
וכן אמר בחרב הגם שקל עוד יותר שבא תחלה בסדרי התוכחות בכ"ז לא
יצילו את אחרים: (מלבי"ם) באור הענין

מלבי"ם - באור המלות אם בנים ואם בנות. ר"ל אפי' בניהם ובנותיהם
ויל"פ של אחרים, ובנים ובנות מורים על הקטנים כמ"ש באילת השחר
(סי' רס"ב) שאף קטנים שלא חטאו לא יצילו: (מלבי"ם באור המלות)

[יז] או חרב אביא על הארץ והיא אמרתי חרב תעבר בארץ והכרתי ממנה : **אדם** **ובמהמה :**

רפ"י חרב. גייסות למלחמה : (רפ"י)

מצודת דוד או חרב. אם גמול העון יהיה אשר אביא על הארץ אחוזי חרב : **ואמרתי וגו'. ככל הדבר לחזק : (מצודת דוד)**

[יח] ושלשת האנשים האלה בתוכה חי אני נאם אדני יהוה לא יצילו בני ובנות כי הם לבדם ינצלו :

מצודת דוד לא יצילו. ר"ל אין שורת הדין מחייבת להציל בזכותם בני ובנות : **(מצודת דוד)**

[יט] או דבר אשלח אל הארץ והיא ושפכתי חמתי עליה בדם להכרית ממנה : **אדם** **ובמהמה :**

מצודת דוד או דבר. אם גמול העון יהיה אשר אשלח דבר על הארץ : **בדם.** להפסיד אותו כי מהות הדבר הוא שנפסד הדם מהאור המופסד : **(מצודת דוד)**

מלבי"ם - באור הענין (יט-כ) או דבר אשלח אם בן או בת יצילו (פה תפס רבותא אף בן אחד לא יצילו כי הדבר ידבק יותר כשהרבה אנשים ביחד), המה בצדקתם יצילו נפשם שאפילו להציל נפשם יהיה צריך להביט על רוב צדקתם כי כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] ונח (דנאל) דניאל ואיוב בתוכה חי אני נאם אדני יהוה אם בן אם בת יצילו המה בצדקתם יצילו נפשם : **(כ)**

מצודת דוד אם בן וגו'. ר"ל אם שורת הדין מחייבת להציל בזכותם בין בן בין בת : **(מצודת דוד)**

[כא] כי כה אמר אדני יהוה אף כי ארבעת שפטי הרעים חרב ורעב וחייה רעה ודבר שלחתי אל ירושלים להכרית ממנה אדם ובהמה :

רפ"י שפטי. מיסגוטיס"ש בלע"ז : **אף כי. לשון קל וחומר וכ"ס הוא**

וכן זכר המקרא כגון הנה לנחנו פה זיהודה יראים (סמואל א כג) ואף כי נלך קעילה וכן זפרשה זו (יחזקאל ט"ו) הנה זהיותו תמים לא יעשה למלאכה אף כי אף אכלתהו וכו' : (רס"י)

מצודת דוד **כי זה אמר אד'.** אשר כן אמר ה' אשר כל שכן הדבר שהנה אשלח על ירושלים בגמול עוונם את ארבעת שפטי הרעים להכריתם שכי"ש הוא שאין שורת הדין מחייבת שיהיה מי מהם ניצל בזכות הצדיקים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אף כי.** ענינו כמו כל שכן וק"ו וכן אף כי הבית הזה (מ"א ח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואף כי ארבעת שפטי הרעים** כמו שהיו בירושלים ששלח כל ארבעה שפטים בפעם א' (ותפס הסדר חרב רעב חיה רעה דבר, שכסדר זה באו לירושלים, שע"י חרב האויב נעשה רעב בעיר, וחיה רעה אכלה ההרוגים בחוץ, ודבר בפנים). (מלבי"ם באור הענין)

[כב] והנה נותרה בה פלטה המוצאים בנים ובנות הנם יוצאים אליכם וראיתם את דרפם ואת עלילותם ונחמתם על הרעה אשר הבאתי על ירושלים את כל אשר הבאתי עליה :

רס"י **נותרה.** איירטרמאי"ס זלע"ז : המולאים. זכזיה וזיחאום כאן : מעסיהם : (רס"י)

מצודת דוד **והנה נותרה בה.** ר"ל עכ"ז בחסדי תשאר בה פליטה והם הבנים והבנות המוצאים מירושלים ללכת בגולה : **הנם יוצאים אליכם.** אל מול בני הגולה יאמר הנה הם יוצאים מירושלים לבוא אליכם בבבלה : **את דרכם.** אשר לא טובים : **ונחמתם.** יהיה לכם תנחומין על מה שהתאבלתם על הרעה אשר הבאתי על ירושלים כי בהבאים תראו שהיו ראויים לאבדון : **את כל.** ר"ל על כל מיני הרעות שהבאתי עליהם על כולם יהיה לכם תנחומין : (מצודת דוד)

מצודת ציון **פליטה.** שארית כמו פליט ושריד (איכה ב) : **בנים ובנות.** ר"ל קטנים וקטנות וכן או בן יגח או בת יגח (שמות כא) ור"ל עם שאינם מורגלים בעבירה כגדולים : **עלילותם.** מעשיהם כמו ועולל למו (איכה א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והנה נותרה בה פלטה והם בנים ובנות המוצאים** לגולה, ומדוע נותרו אלה? אמר שזה היה בההשגחה מפני שני טעמים **א.**

להצדיק דין שמים שלא יאמרו בני בבל מדוע שפך ה' חמתו עליהם כ"כ, ולכן הנם יוצאים אליכם וראיתם את דרכם ואז ונחמתם על הרעה אשר הבאתי כי תראו שהיה בדין ובמשפט, (טעם ב') שבני גלות יכניה היו מצטערים על שהגלה אתהם קודם לכן, אבל עתה.(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות דרכם, עלילותם. הדרך היא תכונת הנפש ומנהגיה שהוא שורש אל הפעולות. והעלילות הם הפעולות היוצאים מהם, כמ"ש (ירמ"י י"ח) וכן הוכפל לקמן (סי' כ' וסי' ל"ו), ולמעלה (סי' ז'), ולקמן (ט"ז מ"ז). דרכיך תועבותיך ג"כ על כוונה זו : **אשר הבאתי, אשר הבאתי.** הוא מגביל נגד מ"ש אחר כך לא חנם עשיתי את כל אשר עשיתי, שר"ל שעשה עם גלות יכניה לטובה, אבל לגלות צדקיה הבאתי את כל אשר הבאתי. שהיתה ההבאה כדי להביא עליה רעה לא לעשות טובה (מלבי"ם באור המלות)

[כג] וְנַחֲמוּ אֶתְכֶם כִּי תִרְאוּ אֶת דְּרָכָם וְאֵת עֲלִילוֹתָם וַיִּדְעֶתֶם כִּי לֹא חָנַם עֲשִׂיתִי אֶת כָּל אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי בָּהּ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: (פ)

מצודת דוד ונחמו אתכם. הבאים הנה ינחמו אתכם על הרעה כי תראו את דרכם הרעים וכפל הדבר לתוספת ביאור : **וידעתם.** אז תדעו אשר לא בחנם עשיתי את כל הרעה שעשיתי בה כ"א בגמול העון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ונחמו אתכם כי תראו את דרכם וידעתם כי לא על חנם עשיתי, כי היה זה לתועלת גדול שהוציא אתכם קודם לכן, שאם היו נשארים בארץ היו גם הם משחיתים דרכם כי דורו של צדקיהו היו רשעים, כמ"ש חז"ל שהיה לטובה מה שהוציא גלות יהויכין והחרש והמסגר קודם לכן (מלבי"ם באור הענין)

פרק-טו יחזקאל

[א] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[ב]** בֶּן אָדָם מַה יְהִי עֵץ הַגִּפֶּן מִכָּל עֵץ הַזְּמוּרָה אֲשֶׁר הָיָה בְּעֵצֵי הַיַּעַר:

רס"י מה יהיה עץ הגפן מכל עץ. מה סופו מכל שאר עצים : הזמורה אשר היה בעצי היער. לא על גפן הכרמים שעושה פרי אני אומר לך אלא על זמורות גפן הגדילה ביערים : (רס"י)

מצודת דוד מה יהיה וכו'. ר"ל מה הוא הגרעון של עץ הגפן מכל שאר העצים : **הזמורה וגו'.** ר"ל לא על גפן הכרמים בעלת פרי אני אומר אלא על הזמורה הגדילה ביער שהוא עץ גפן מדברי שאינו עושה פירות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הזמורה.** כן יקרא ענף מעץ הגפן וכן ויכרתו משם זמורה (במדבר יג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **מה יהיה עץ הגפן,** דרך הנוטעים להרכיב ולהבריך זמורות עץ פרי בעץ פרי אחר שע"י ההרכבה הזאת ימשך אליו יניקה מהעץ שנברך לתוכה ויוציא פרי משונה ממוצעת בין שניהם למשל שיבריך זמורות גפן באילן תאנה ימשוך אל זמורות הגפן מתיקות התאנה, או כמ"ש (כלאים פ"א) אין תוחבין זמורה של גפן לתוך האבטיח שתהיה זורקת מימיה לתוכה, וכן ירכיבו אילן סרק חלוש באילן סרק חזק שע"י כ נעשה העץ עב יותר כפי העץ שהורכב לתוכה, אולם אם ירכיבו עץ הגפן באילן סרק לא ירויח מאומה שע"י כ יפסיד הפרי כי תנובת הגפן יובטל באילן הסרק, ולא ירויח בעצו כי עץ הגפן רך וחלוש וא"א שיתקשה ויתעבה ע"י האילן הסרק שהורכב בו, וז"ש **מה יהיה עץ הגפן מכל עץ,** ר"ל מה יתהוה ממנו אם יורכב בעץ אחר, ומפרש **הזמורה** של הגפן אשר היה והורכב **בעצי היער** מה יהיה ממנו, שאם ירכיבו עץ סרק חלש בעצי היער העבים יתהוה ממנו עץ עב וחזק, אבל מה יתהוה מעץ הגפן שחמרו חלוש מאד : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מה יהיה עץ הגפן מכל עץ.** לדעת המפי' היל"ל מה ההבדל בין עץ הגפן ובין כל עץ ולשון יהיה מורה מה יתהוה ממנו, כמו והיה לדם ביבשת, ושם זמורה מורה על ענף שנכרת מן העץ, או ענף שכורתים להרכיב באילן אחר כמו זמורת זר תזרענו (ישעיה י"ח) : (מלבי"ם באור המלות)

ג הַיִּקְח מִמֶּנּוּ עֵץ לַעֲשׂוֹת לְמִלְאכָה אִם יִקְחוּ מִמֶּנּוּ יִתְּד לְתַלּוֹת עֲלָיו כָּל כָּלִי :

רס"י היוקה ממנו וגו'. אינו ראוי לכך : כל כלי. שום כלי : (רס"י)

מצודת דוד **היוקה.** וכי יוקח ממנו עץ לעשות למלאכה וכי יקחו ממנה עץ לעשות יתד לתלות עליו שום כלי בתמיה וזהו על כי העץ הזה הוא חלוש ורך ואינו ראוי לכלום : (מצודת דוד)

מצודת ציון **יתד.** הוא כעין מסמר : **לתלות.** מלי תליה : **כל כלי.** שום כלי וכן כל חלב וכל דם לא תאכלו (ויקרא ד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין היקח ממנו, וכי ירויח עי"כ שיתעבה ויתקשה עד שיקח ממנו עץ לעשות למלאכה, או עכ"פ שיקח ממנו יתד לתלות עליו כל כלי, רצה לומר כלי כל שהוא הלא לא ירויח בזה דבר רק יפסיד, שתחת שעד עתה היה עומד לעשות ענבים, מעתה לא יעשה פרי עוד (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כל כלי. כלי כל שהוא. שמלת כל הבא במשפט שולל הוא שולל כללי (מלבי"ם באור המלות)

[ד] הנה לאש נתן לאכלה את שני קצותיו אכלה האש ותוכו נחר היצלה למלאכה :

רש"י הנה לאש נתן לאכלה. ארצירי"ר בלע"ז הנה שאלתיך על התמים ואינו ראוי לכלום עתה עוד אני מוסיף על האכלה הנה אם נתנו זמורה ממנו לאש ואכלה האש בשני קצות הקיפה עד כי נחר תוכו : נחר. נשאר מן האש בראי"ר בלע"ז נחר לשון ועלמי חרה (איוב ל) ויש לוועזין אשאר"ט בלע"ז וכן ויחר עלי אפו (סם יט) חזרו מנחם עם עלמי חרה, היצלה עוד למלאכה : (רש"י)

מצודת דוד הנה לאש. ר"ל ועתה אוסיף לומר הנה אם העץ ההוא ניתן אל האש לשריפה והאש שרפה בה בשתי הקצוות ונתייבש בתוכו וכי אפשר שיצלה למלאכה : (מצודת דוד)

מצודת ציון לאכלה. על השרפה יאמר בלי שאלה : נחר. ענין יובש כמו נחר מפוח (ירמיה ו) : היצלה. ר"ל הראוי ואמר בלשון שאלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (ד-ה) הנה לאש נתן, אחר שאין בו תועלת לא לשאת פרי ולא שיעשה מלאכה מעצו אינו ראוי רק לאש, וגם זה לא להבעירו כדי להחם ולבשל ולאפות בחומו רק לאכלה, כי גם חומו חלוש ואין בו תועלת, מוסיף לאמר, אמנם אחר שנתן לאש והאש אכלה את שני קצותיו וגם נחר תוכו, היצלה אז למלאכה זה ודאי א"א, כי הנה בהיותו תמים לא יעשה למלאכה ואיך יעשה למלאכה אחר שאש יאכלהו (מלבי"ם באור הענין)

[ה] הנה בהיותו תמים לא יעשה למלאכה אף פי אש אכלתהו ויחר ונעשה עוד למלאכה : (ס)

רפ"י אף כי. לשון ק"ו וכ"ס הוא וכן בכל המקרא כגון הנה אנחנו פה ביהודה יראים ואף כי נלך קעילה (סמואל א כ"ג) : (רפ"י)

מצודת דוד בהיותו תמים. הלא בהיותו עוד שלם עד לא משלה בו האש לא היה ראוי לעשותו למלאכה וכ"ש עתה שהאש שרפתהו ונתייבש איך אם כן יהיה נעשה עוד למלאכה : (מצודת דוד)

מצודת ציון תמים. שלם : אף כי. ענין כ"ש וק"ו : אכלתהו. שרפתהו : ויחר. נתייבש : (מצודת ציון)

10 לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה פֶּאֶשֶׁר עַץ הַגֶּפֶן בְּעֵץ הַיַּעַר אֲשֶׁר נָתַתִּיו לְאִשׁ לְאָכְלָהּ כֵּן נָתַתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם :

רפ"י כן נתתי. את ירושלים שתי קלותיה לכל' האש שתי גלויות כסגלה יהויקים גלו עמו מזרע המלוכה ומן הפרתמים כמו שנאמר בדניאל אחריו גלה יכניה בנו והחרש והמסגר ותוכו נחר לדקיהו הנותר זה כבר גזרתו עליו מלח חפניך גחלי אש וזרוק על העיר (לעיל י) : (רפ"י)

מצודת דוד לכן. ר"ל הואיל ואמרתי שכ"ש הוא שאין עץ כזה ראוי למלאכה לכן כה אמר ה' כמו עץ הגפן הזה האכול באש כן אתן את יושבי ירושלים שלא יצלחו עוד לשום דבר כי כן דומים הם להעץ הזה כי גם שני קצותיו אכלה האש כי כבר גלו אותם שבעבר הירדן ומלכות אפרים שבארץ ישראל וגם הם נחרו מהאש כי הרבה מהם גלו עם יהויקים ויכניה ואם כשהיו עדיין בתוקפם שלא גלה מי מהם בחזקתי עליהם האויב וגלו ומכ"ש עתה שנשארו מעט מהרבה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן כה אמר ה', עתה באר הנמשל, כי ישראל נמשלים לעץ הגפן, שהוא חלוש מצד חמרו והוא נכבד מצד צורתו שהוא מוכן לשאת פרי, שהוא משפט וצדקה, כמ"ש כרם היה לידידי וכו' ויקו לעשות ענבים, כי כרם ה' צבאות בית ישראל ויקו למשפט לצדקה (ישעיה ה'), וכבר באר החוקר כי שלמי הצורה הם חלושי החומר, כי כח ישראל ותקפם היא מפאת הצורה האלהית אם הם שומרים תורה ומצות ודבקים באלהים חיים, לא מפאת חומרם שהם המעט מכל העמים. אולם הם נתערבו בעצי היער, שהלכו לבקש עזר ממצרים ומאשור, שזה נמשל להרכבה כמ"ש ע"כ תטעי נטעי נעמנים וזמורת זר תזרענו (ישעיה י"ז) ואמר ואנכי נטעתך שורק כולה זרע אמת ואיך נהפכת לי סורי הגפן נכריה (ירמיה ב'), ונדמו בזה כמו שמרכיבין זמורות הגפן בעצי היער שהפסיד צורתו ולא הרויח בחמרו כן לא השיגו עזר וחוזק מהעמים האלה רק סר מהם צורתם ונתנו לאש לאכלה שבא עליהם נבוכדנצר

והגלה מהם בגלות יהויכין ויהויקים, אולם אשר נשאר בימי צדקיהו נדמו כזמורה שאכלה האש שני קצותיו ותוכו נחר, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

יז וְנָתַתִּי אֶת פְּנֵי בְהֵם מִהָאֵשׁ יֵצְאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה בְּשׁוֹמְי אֶת פְּנֵי בְהֵם :

כז"י מהאש יצאו. על פתגמי אוריתא ליהיבין מגו אסתא עזרו ועממיא לתקיפין כאסתא ישיבונן : (כז"י)

מצודת דוד מהאש יצאו. ר"ל עם כי בעת שצר עליהם מלך אשור אחר שכבש את שומרון היו אז נצולים מיד המכלה כל העובדי כוכבים כדבר הנאכל באש אולם עתה בבוא נ"נ המכלה גם הוא את העובדי כוכבים כאש הוא יאכל וישחית גם אותה : בשומי. כשאשים כעסי בהם אז ידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון פני. ענין כעס כמו ונתתי פני (לעיל יד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי פני בהם שמוכן עוד להענישם בהשגחתו, כי מהאש יצאו ר"ל הנשאר בימי צדקיהו כבר יצאו מהאש, ואין ראויים עוד למלאכה רק להחזירם שנית אל האש עד שהאש תאכלם כולם, ועיי"ז ארויח שני דברים, א. וידעתם כי אני ה' בשומי פני בהם, שעיי העונש ההשגחתי תכירו את ה' המשגיח ומעניש : (מלבי"ם באור הענין)

יח וְנָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ שְׂמָמָה יַעַן מָעְלוּ מֵעַל נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה : (פ)

מצודת דוד יען. בעבור שמעלו וכחשו בה' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ב. ונתתי את ארץ שממה שזה מגיע להם ע"פ מעשיהם הרעים יען מעלו מעל ויחוייב להענישם כפי המשפט : (מלבי"ם באור הענין)

פרק-טז יחזקאל

א וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : **ב** בֶּן אָדָם הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַם אֶת

תועבתיקה :

רס"י הודע. פויסצווי"ר זלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד הודע. ר"ל אמור להם תועבותיהם להתווכח עמהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הודע את ירושלים, ימשיל את ענין ה' עם ישראל כמי שמצא אסופי ילדה נעזבת מאבותיה אשר השליכוה בגועל נפשה למדבר שממה, ונדיב אחד עבר שם וחמל על הילדה ושם עיניו עליה לטובה עד שגדלה, ואז נשא אותה לאשה והטיב לה בכל מיני טובות, והיא שכחה את כל תגמולוהי עליה וזנתה תחתיו להכעיסו, כמ"ש ימצאהו בארץ מדבר וכו' יצרנהו כאישון עינו וכו' ירכיבהו על במתי ארץ וכו' וישמן ישורון ויבעט וכו' : (מלבי"ם באור הענין)

ג] ואמרת כה אמר אדני יהוה לירושלם מכרתך ומלדתך מארץ הכנעני אביך האמרי ואמך חתית :

רס"י מכורותיך. כמו מגורותיך ומנחם חזרו לשון תולדה וכן פי' כלי חמס מכורותיהם (בראשית מ"ט) איש מאת מכרו (מלכים ז' י"ז) לזד ממכרו (דברים יח) כולם לשון תולדות : אביך : ואמך. אברהם ושרה משם נטלו גדולתם ובני חת נתנו לה קבר : (רס"י)

מצודת דוד מכורותיך ומולדותיך. ארץ מגורך ומקום תולדתך המה מארץ הכנעני ר"ל ברוע מעשיך אתה ניכרת שארץ מגורך ומקום תולדתך המה מארץ הכנעני כי מעשיך דומים למעשיהם כאלו מהם למדת : אביך האמורי. וכאלו אביך היה מאנשי האמורי וכאלו אמך היתה מבנות חת כי מעשיך מורים כאלו כן הוא : (מצודת דוד)

מצודת ציון מכורותיך. מגורותיך כי גיכ"ק מתחלף וכן כלי חמס מכורותיהם (בראשית מט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מכרתך, מצייר ענינה במצרים כאילו הושלכה הילדה הזאת מארץ נכריה, שמקום ומגורת אבותיה היה מארץ הכנעני, וגם אביה ואמה לא היו מעם אחד, כי אביה היה אמורי ואמה היתה מבנות חת, שע"י שהיו מעמים שונים לא חסו על הילד הנולד להם, וצייר שאביה היה אמורי שהאמוריים היו רעים יותר מיתר עמים, ושאמה היתה חתית, שבנות חת היו רעים יותר מנשי האמוריים במדותיהם, כמ"ש קצתי בחיי מפני בנות חת, והנמשל שאז לא הובררו עדיין לגוי

מיוחד רק דבוקים בתועבת אביהם ואמם שמהם נולדו, שלמדו דרכי האמוריים עד שהאמורי היה אביהם ומוריהם, והיה בס תכונת הארץ שנולדו שם שהיא ארץ חת, כי חברון ששם גרו אברהם ויצחק היתה לבני חת, והמליצה תצייר את העם הכללי כאב לאנשים הפרטיים של האומה, כי האנשים ילמדו דרכי העם אשר יצאו מהם, ואת הארץ ששם יולד האיש תצייר כאם, כי ממנה יונק מזונו, ותכונת הולד ידמה לתכונת האדמה ופירותיה ואוירה, שמן שדיה חפר אוכל, שע"ז כפל **מכרתיו** ו**מולדתיו** נגד האב והאם, שהם העם ששם נולדו ומקום מכורתם ששם גרו, ור"ל שעדיין לא הובדלו מטומאת הכנענים ומעשיהם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מכרתיו. כמו מגורותיו חילוף גימ"ל בכ"ף, רק מגורה דרך עראי ומכירה היא בקביעות, כמו שנראה לקמן (כ"א ל"ח, כ"ט י"ד): (מלבי"ם באור המלות)

[ד] ומולדותיו ביום הולדתו לא כרת שרף ובמים לא רחצתו למשעי וקמלח לא המלחת וקמלח לא וקמלח לא חתלת:

רש"י ציוס הולדתו אותו. פושניא"ה זלע"ז כשזכרתי צך במלכים היית צלי שום תיקון ולפי שדימה הדבר ללידה הזכיר כאן תיקוני הולד: שרף. כמו שרף: למשעי. ללחוח לחיח הסלע תרגומו שעיעות כיפא אפלמנ"ט זלע"ז ומנחם חזר למשעי לשון שעשועים: לא המלחת. מכאן שמולחין את הולד כדי שיתקש' בשרו: והחל. לשון כריכה צבגדים וכן (איוב ז"ה) וערפל חתולתו הוא שמלפפין את הוולד: (רש"י)

מצודת דוד ומולדתו וגו'. כאומר הלא אין מהראוי לבגוד בי כי אני הטבתי עמך כי מולדותיו ר"ל התולדה שלך ולתוספת ביאור אמר ביום הולדתו אותך הנה אז לא נכרת שרף כדרך הנהוג לכרות המעי היוצא מן הטבור ולא רחצו אותו במים להחליק את הבשר ולא מלחו את בשרך כי הדרך הוא למלוח את בשר הגוף להקשותו ולאמץ: **והחל לא חתלת.** לא כרכו אותו בבגדים ליישר האיברים וכדרך שעושים בתקון הולד (המשיל את ישראל בהיותם במצרים והגאולה מהם לילדה שנולדה בשדה מקום שלא מצאה מי יחמול עליה לעשות לה תקון דת הילדים בעת הוולד וכמו שיצאה מבטן המלאה מוגעלת בדם הלידה כן הושלכה ע"פ השדה ועבר עליה אדם נכבד וראה אותה בענין רע וחמל עליה לשלא תמות ואמר לה בהבטחה שתחיי עם שאת מוגעלת בדם ותהיה עוד לרבה כי תולדי בנים ובנות ובהיותה ע"פ השדה גדלה עד שהגיע לפרקה להיות ראויה לנשואין ועבר עליה שוב האדם הנכבד הזה וראה כי כן הוא לקחה לו לאשה ושטף ממנה לכלוך הדם והלבישה וקשטה א"כ החומל

הזה עשה עמה תכלית ההטבה והחסד וכן עשה המקום עם ישראל כי אחרי מות יוסף ואחיו היו עם בני ישראל כילד שאין בו כח לפרנס עצמו ולא מצאו חונן וחומל והושלכו ע"פ השדה לעבוד עבודתם ובא הקב"ה וחמל עליהם והבטיח' על הגאולה והפרס והרבם ובבוא הזמן הוציאם ממצרים וקרבים לפני הר סיני ונתן להם התורה כאלו לקחם לו לאשה בכתובה וקדושין והביאם לארץ הקדושה ועשה א"כ עמהם חסד הרבה) (מצודת דוד)

מצודת ציון שרץ. הוא הטבור כמו שררץ אגן הסהר (ש"ה ז) : **למשעי.** ענין החלקה כי חלקת צואריו (בראשית כז) תרגם אונקלוס שעיעות צוארוהי : **והחתל.** ענין כריכה כריכה בבגדים וכן וערפל חתולתו (איוב לח) (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומולדותיך, עתה צייר איך נולדה, שעז"א ומולדותיך, ומה נעשה עמה ביום לדתה, שעז"א **ביום הולדת אותך לא כרת שרץ,** המנהג לעשות להנולד ארבעה תקונים **א.** שכורתים הטבור, שעד עתה ענק מזוונותיו דרך הטבור והיה במדרגות הצומח שיונק מזונו דרך שרשו, וכשנולד כורתים הטבור וקושרים אותו כי מעתה יקח המזון דרך פיו, וכשלא נכרת טבורו הוא עדין במדרגתו הראשונה, והנמשל שהאומה כאשר תולד להיות גוי מיוחד צריך שתתפרד מן האומה שבאה משם והיתה דבוקה שם בשרשה, אבל את **לא כרץ שרץ,** כי עדן דבוקה בשורש מעשה הכנענים. **ב.** אח"כ רוחצים אותו במים להסיר הדמים והגיעול, ובנמשל של האומה, שחכמי לב ירחצו מדותיהם הנשחתות ע"י מי החכמה והדעת שיקבעו ביניהם נמוסים טובים ומשפטים ישרים, **ואת במים לא רחצת.** **ג.** אחר כך מולחים אותו לחזק הבשר, **ד.** וחותרים אותו לישר האיברים, כי במעי אמו היה הבשר ספוגי, והאיברים כפופים ראשו בין ברכיו. ובנמשל האומה, שישתדלו לחזק האישים הפרטיים בגבורה ואומץ הלב, ולישר את הכלל לשום עליהם ראשים שופטים ושוטרים, עד שיהיה כגוף נצב הקומה אמיץ וחזק ואיבריו מיושרים, וכ"ז לא נעשה לך (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ומולדת אותך. מקור מההפעל. כמו יום הולדת את פרעה, ושם בא הדגש תמורת הנח, ופה בא דגש עם הנח שלא כמשפט : **שרץ,** הוא הטבור, כמו שררץ אגן הסהר : **למשעי.** לנקות הבשר, ובלשון משנה שעטנז שוע טוי ונוז (מלבי"ם באור המלות)

ה לא חָסָה עֵלְיָךְ עֵין לַעֲשׂוֹת לָךְ אַחַת מֵאֵלֶּה לְחַמְלָה עֲלֶיךָ וַתִּשְׁלַכְי אֶל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּגֻעַל נִפְשֶׁךָ בְּיוֹם הַקְּלָדָת אֶתְךָ :

רס"י לחומלה. לחום : **בנועל.** אנכוריקסמנ"ט **בלע"ז :** (רס"י)

מצודת דוד **לא חסה עליך עין**. שום עין אדם לא חסה עליך לעשות לך אחת מאלה התקונים שעושים לולד ביום הולדו : **לחומלה עליך**. להיות חומל עליך להתעסק עמך וכפל הדבר במ"ש לתוספת ביאור : **בגועל נפשך וגו'**. ר"ל ביום שנולדת הושלכת ע"פ השדה כמו שהיה גופך מוגעל ומלוכלך בדם הלידה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חסה**. מל' חס וחמלה : **בגועל**. ענין מאוס ותיעוב כמו וגעלה נפשי אתכם (ויקרא כו) : **נפשך**. ר"ל גופך וכן וריקה נפשו (ישעיה כט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לא חסה עליך עין**, יש הבדל בין חוס ובין חמל, שהחס הוא מפני צרכו אל הדבר, והחומל רוצה בקיום הדבר מצד עצמו כי הוא טוב בעיניו, ר"ל שלא חסה עליה עין אביה מצד צרכו להקים לו זרע, ולא אחר מצד החמלה שלא תשחת. עד כאן פירש איכות ההולדה שעז"א ומולדותיך, עתה יפרש מ"ש ביום הולדת אונתך, כי תיכף ביום הולדת הושלכת אל פני השדה בגעל נפשך, ובנמשל שהושלכה מארצה לשדה ארץ מצרים ושם עבדו בס בפרך בכל עבודה בשדה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לא חסה עליך עין לחמלה עליך**. החס הוא מפני צרכו אל הדבר, כמו ועינכם אל תחוס על כליכם, אתה חסת על הקיקיון, והחומל הוא מצד טוב הדבר בעצמו, כמו כי חמל העם על מיטב הצאן והבקר ולא אבו החרימם : (מלבי"ם באור המלות)

[ו] וְאָעֵבֶר עָלֶיךָ וְאָרְאֶךָ מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמֶּיךָ וְאֹמֵר לֵךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי וְאֹמֵר לֵךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי :

רש"י **מתבוססת**. נרפסת כמו יבוס קמינו : **בדמיד חיי**. אף בנוולך זה לך תמותי ושקינה לומר שני פעמים לפי שזדס פסח ודס מילה נגאלו ל' אחר מתבוססת שויליא"ה זלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד **מתבוססת בדמיד**. מתגלגלת ורמוסה בטנוף דם שיצא עמך בעת הלידה : **בדמיד חיי**. ר"ל אף שאתה מוגעל בדם לידה עכ"ז תחיי ולא תמות בעבור הגעול והלכלוך וכפל הדבר לחזק הענין ור"ל בעוד עבדו ישראל במצרים את כל עבודתם בשדה מעונים בפרך היה משפיע נבואתו על אהרן והבטיחם הגאולה כמ"ש ואודע להם בארץ מצרים וכו' (לקמן כ') : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מתבוססת**. ענין גלגול ורמיסה כמו כפגר מובס (שם וז) : **חיי**. כמו תחיי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואעבר עליך**, אז עבר הנדיב העליון וראה אותה **מתבוססת בדמיה** שעל ידי ההשלכה נפצעה בפצעים ויצאו ממנה דמי המכה חוץ מדמי הלידה, והיא מלוכלכת בשני מיני דמים, והאיש בעל החסד עבר בכל פעם והשגיח אליה מידי עברו **והיה אומר לה שתחיה בדם הפצעים** ולא תמות, והנמשל שה' השגיח עליהם בעת גלותם והגם שפרעה הרג ילדיהם והכה ופצוע במ, השגיח ה' עליהם שיחיו ולא יסופו (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מתבוססת**, כמו מאלהים היתה תבוסת אחזיהו (דה"ב כ"ב ז'), ובדברי חז"ל דם תבוסה: (מלבי"ם באור המלות)

רַבָּה כְּצֶמַח הַשָּׁדָה נִתְתִּיף וְתִרְבִּי וְתִגְדְּלִי וְתִבְאִי בְעַדִּי עֲדִיִּים שְׂדִים נִכְנֹו וְשִׁעְרָךְ צֶמַח וְאֶתְּ עֵרֹם וְעָרְיָה:

רפ"י רבבה כלמה. כמו שנא' ובני ישראל פרו וישרלו וירבו (שמות א'): **בעדי.** לשון מכלול ומנחס פי' בעדי עדיים לשון עד כמו בטחו זה' עדי עד אנגוק"א אשיגל"א זלע"ז אבל דונס פתר אותו לשון עדי ומסקל עדי עדים הוא מן י' שמות ארי אריים לבי לביים גדי גדיים: נכנו. פוריני"ט אפייטיאס זלע"ז: ושערך למה. סימני נערות: ואת ערום ועריה. מן המלות (רפ"י):

מצודת דוד רבבה. החומל הזה הבטיחם שתהיה לרבבה להרבות בנים ובנות כצמח השדה ר"ל המקום הפרם והרבים במצרים כמ"ש ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד (שמות א'): **ותרבי.** בהיותך ע"פ השדה היית מגודלת ומאומנת ותגדלי בקומה ובאת לזמן הראוי להתקשט בקשוטים יפים הם ימי הנערות: **שדים נכנו.** השדים שלך היו גדולים כל צרכן ושער במקום בית הערוה היה מצמיח והם סימני נערות: **ואת ערום ועריה.** ועוד היית ערומה מבלי כסות כעת שנולדה ר"ל שהיו מרובים באוכלוסין וגדולים בכח ובא זמן הגאולה אבל היו ערומים מבלי זכות ומע"ט (מצודת דוד):

מצודת ציון רבבה. ר"ל הרבה רבבות ורבוא הוא עשרת אלפים: **ותרבי.** ענין גדול ואמון כמו רבתה גוריה (לקמן יט): **בעדי עדיים.** ענין קשוט כמו ותעד נזמה (הושע ב) ור"ל בהטוב והיפה שבעדיים ודוגמתו מלך מלכים (לקמן כו): **נכנו.** מלי הכנה ר"ל מתוקן כל צרכן בענין הגדול: **ערום.** הוא המחוסר המלבוש: **ועריה.** מגולה כמו מקורה הערה (ויקרא כ) (מצודת ציון):

מלבי"ם - באור הענין **רבבה**, ובמשל הזה שמצא אותה בשדה מדמה אותה

שתהיה רבבה כצמח השדה, וכן היה שרבתה בריבוי וגדלה עד שהגיע עת הפרח שאז יבואו הצמחים בעדיים, פרחים יפים וציצים מקושטים אשר יקשטו זרעם בם, ומה היו העדיים, מפרש שדים נכנו ושערך צמח שזה זמן הפרח אצל האשה וצבי עדיה, רק שהיתה ערום ועריה ר"ל ערותה מגולה ובנמשל שהי' השגיח שיפרו וירבו כמ"ש כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרץ, עד שהגיע עת התור וזמן הגאולה והיו שדים נכנו שהם משה ואהרן כמ"ש חז"ל שהם השדים המוכנים להניק דבש וחלב, רק שהם היו עדין ערומים שלא היה בידם תורה ומצות וזכיות שהם הבגדים המליציים בגדי הנפש : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותבאי בעדי עדיים. כמו בא בימים, ותבואי עד שנותיך, בעת וזמן שראוי לעדות עדים, ועדי מקור : **ערום ועריה.** עריה הוא גלוי בית הערוה, שהוא יותר מערום שיבא גם על המכוסה קצת, כמו כאשר הלך עבדי ישעיה ערום ויחף : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] וְאָעֵבֶר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ וְהִנֵּה עֵתָךְ יַת דְּדִים וְאֶפְרָשׁ כְּנָפֵי עֲלֶיךָ וְאֶכְסֶה עֲרוֹתֶיךָ וְאֶשְׁבַּע לְךָ וְאֶבּוֹא בְּבְרִית אִתְּךָ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה וַתְּהִי לִי :

רס"י דודים. חמיטיח"ס בלע"ז : **ואפרוש כנפי.** כנף בגדי : **ואשבע לך.** לכן אמור לבני ישראל חני ה' והולאתי אתכם (קס ו) ואין לכן חלל שבעה כמו שנאמר (שמואל א ו) לכן נשבעתי לבית עלי : **ואבא בברית אותך.** הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם : (רס"י)

מצודת דוד ואעבור. ואז עברתי עליך וראיתי שכבר את בעת הראוי להראות לך אהבה וידידות ר"ל לקחת אותך לאשה : **ואפרוש.** ופרשתי עליך כנף בגדי לחסות בצילי והוא ענין נשואין וכן ופרשת כנפיך (רות ג) : **ואכסה ערותך.** לבל תהיה ערומה בגלוי ערוה : **ואשבע לך.** שלא אבגוד בך : **ואבוא.** כרתי עמך ברית על זאת : **ותהיי לי.** ר"ל והנה כן היה כי היית לי לאשה ר"ל בעת בוא זמן הגאולה לקחתך ממצריך לחסות בצילי ועשיתי עמך נפלאות כאלו היית ראויה להם ונתתי לך התורה ונשבעתי לך וכרתי עמך ברית להיות לי לעם וכן היית עמי : (מצודת דוד)

מצודת ציון דודים. ענין אהבה וחיבה : **כנפי.** הוא שולי הבגד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואעבר עליך, אז עבר הדוד שנית, וראה שהגיע עתה עת דדים, שראה שהגיע עת הגאולה ויפרש כנפיו עליה, והמליצה כמו ופרשת כנפיך על אמתך היינו שיחד אותם לשמו כמ"ש בני בכורי ישראל, **ואכסה ערותך** ע"י מצות מילה שנתן להם, **ואשבע לך ואבוא בברית אתך,** כמ"ש ואזכור את בריתי, **ותהיי לי,** כמו שכתוב ולקחתי אתכם לי לעם : (מלבי"ם באור הענין)

ט וְאַרְחֻצְךָ בְּמַיִם וְאַשְׁטוּף דְּמִיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאַסְכּוּךָ בְּשֶׁמֶן :

רש"י ואסוכך. לשון משיחה וכל הענין אינו אלא לשון משל ויונתן פי' את כולה ואין להוסיף על התרגום וכן פירשה מכורותיך ומולדותיך וגומר תותבותכון וילדותכון מארעא כנענאי תמן איתגליתי אל אברהם אבוכון בין בתריא ואודעתיה דאתון נחתין למאריס ובדרע מרומס אנא פריק יתכון ובזכות אבהתכון אנא מתריך ית אמוראי ומשיכי ית חתאי : ומולדותיך ביום הולדת אותך וגו'. ואף כד נחתו אבהתכון למאריס תותבון בארעא ללא דילהון משעבדין ומענן להון הות כנישתא דישראל דמיא לולדא דרטיש על אפי ברא ללא איתפסק שוריה ובמיא לא אישתטיף לאיתנקהא ובמלח לא איתמלח ובאיסורין לא איתאסא : לא חסה עליך עין וגו'. לא חסת עליכון עינא דפרעה רשיעא למעבד לכון טבא חדא לאנחא לכון משעבדכון לרחמא עליכון וגזר עליכון גזירת גמירא למרמי ית דכוריכון בנהרא לאבדא יתכון בעידן דהויתון במאריס. ואעבר עליך וגו'. ועל דוכרן קיס אבהתכון קדמי איתגליתי למפרקכון ארי גלי קדמי ארי אתון מענן בשיעבדיכון ואמרית לכון בדמא דמהולת' אחוס עליכון ואמרית לכון בדם פסחא אפרוק יתכון. רבבה כלמח השדה נתת. ריבבת כלמחי חקלא יהבתיכון וסגיתון ותקיפתון והויתון לזרעין ולשצטין ובעובדי אבהתכון תקניא עידן פורקן כנישתכון מטא ארי אתון משעבדין ומענן. ואעבור עליך ואראך. ואיתגליתי על משה באסנא וארי גלי קדמי ארי מטא זמן פורקנכון ואגנית במימרי עליכון ואעדיתי חוביכון וקיימית במימרי למפרק יתכון כמה דקיימית לאבהתכון אמר ה' אלהים למהויכון עם משמש קדמי. וארחאך במים. ופריקית יתכון משעבד מאראי ואעדיתי תקוף מרוותא מנכון ודברית יתכון בחירותא : (רש"י)

מצודת דוד וארחצך. עד לא לקחתך לאשה רחצתי אותך במים להסר ממך הגעול והלכלוך ושטפתי ממך דם הלידה וסכתי אותך בשמן ר"ל עד לא קבלת התורה צויתי אותך להתקדש ולכבס השמלות כמ"ש וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם (שמות י"ט) : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואשטוף. ענין הדחה ורחיצת הטנוף : **ואסוכך**. מלשון סיכה ומשיחה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וארחצך במים, נגד מ"ש במים לא רחצת רחצתי אותך ואשטף דמיד, ונגד מ"ש והמלח לא המלחת, ואסכך בשמן לעדן הבשר, ונגד מ"ש והחתל לא חתלת אמר **ואלבישך רקמה**, ובנמשל שהעביר מהם דעות הכוזבות ע"י רחיצה במי ים סוף שאז ויאמינו בה', ואח"כ סך אותם בשמן משחת קדש, כמ"ש שם שם לו חק ומשפט, ואח"כ הלבישם רקמה במעמד המובחר שנתן להם תורה ומצות והחליפו שמלותם ויהיו לו ממלכת כהנים וגוי קדוש : (מלבי"ם באור הענין)

יג וְאַלְבִּישְׁךָ רִקְמָה וְאַנְעִלְךָ תַּחֲשׁ וְאַחְבֹּשְׁךָ בַּשֵּׁשׁ וְאַכְסֶךָ מִשִּׁי :

רפ"י **ואלבישך רקמה**. ואלבישית יתכון לבושי לזרין מחמדת סנאיכון : **ואנעלך תחש**. איפולאייטוי"י טייסר"ן זלע"ז ויהיבית מסן דיקר זרגליכון : **ואחבשך בשש**. איפולאיינישטוי זלע"ז וקדשת מנכון כהניא למהוי משמשין קדמי זמלנפן זנוץ : **ואכסך משי**. סוויא"ה זלע"ז וית כהנא זבא זלבושי זבעונים ומ"א ואכסך משי אלו שזעת ענני כבוד דכתיב לא ימיש עמוד הענן **יוםס** (שמות **יג**) : (רפ"י)

מצודת דוד **ואלבישך**. לבשתי אותך בגדי רקמה ושמתי ברגליך נעלים מעור תחש וחגרתי אותך באזור משש וכסיתי אותך במלבושי משי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **רקמה**. מעשה רוקם בחלוף הגוונים : **ואנעלך**. מלי נעל : **תחש**. שם בריה כמו ועורות תחשים (שמות כה) : **ואחבשך**. ענין חגורת האזור כמו ויחבש את חמורו (בראשי"ב) ור"ל קשר אזורו : **בשש**. הוא פשתים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואלבשך רקמה** נגד ד' בגדי כהונה, **הלבוש** התחתון שהוא הכתונת היה **רקמה** ונגד המכנסים באיש והם הנעלים באשה **אנעלך תחש**, ונגד האבנט **אחבשך בשש**, ונגד המצנפת באיש **אכסך משי**, כיסוי העוטה הראש והגוף : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ואלבשך ואכסך**, כשבאו ביחד, יהיה הכיסוי על הלבוש, כמו וכסה חמס על לבושו, וכולל גם כיסוי הראש, ותכס בצעיף : (מלבי"ם באור המלות)

יא וְאַעֲדְךָ עֲדֵי וְאַתְנֶנָּה צְמִידִים עַל זְדִיךָ וְרִבִּיד עַל גְּרוֹנְךָ :

רפ"י **ואעדך עדי**. איפארטוי"י זלע"ז ותקנית יתכון תיקון פתגמי

אורייתא כתיבין על תרין לוחי אבניא : ואתנה. על ידי משה : למידיס.
חברתי' דכור כנגד חברו חמסה כנגד חמסה : (כ"ז)

מצודת דוד **ואעדך עדי**. קשטתי אותך בקשוטים ונתתי על ידיך צמידי
הזרוע ורביד נתתי על גרוןך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **צמידים**. הם הנתונים על הזרוע וכן ושני צמידים על ידיה (שם
כד) : **ורביד**. ענק לתכשיט וכן וישם רביד הזהב (שם מא) : **גרוןך**. צוארך
וכן קרא בגרון (ישעיה נח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואעדך עדי** על המלבושים, שהם התרי"ג מצות שנתן
להם, על המצות התלויות בפעולות הידים, אמר **נתתי צמידים על ידיך**,
ועל מצות התלויות בקול ודבור, אמר **רביד על גרוןך**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ורביד על גרוןך**, יש הבדל בין גרון ובין צואר, שצואר
היא חיצונית הצואר, והגרון הוא הגרירת מבפנים, קרא בגרון, וגרוןך
מצמאה והיל"ל כמ"ש (בראשית מ"א) רביד הזהב על צוארו, מזה מבואר
שלפי המליצה מדבר מן הגרון הפנימי המוציא קול, וכן (משלי א' ט')
וענקים לגרורותיך. תכשיטי הקול והדבור בחכמה : (מלבי"ם באור המלות)

יב **ואתן נזם על אפך ועגילים על אזניך ועטרת תפארת בראשך** :

כ"י **ואתן נזם על אפך**. ויהצית ארון קיימי זיניכון : **ועגילים על אזניך**.
לשון נזם וענן יקרי מטל עליוכון על סם שהיו מוקפין בעגול : **ועטרת**
תפארת בראשך. ומלאך שליח מן קדמי מדבר ברישיכון שנאמר ויעבור
מלכם לפניהם וה' בראשם (מיכה ב) : (כ"י)

מצודת דוד **ועגילים**. הם נזמי האוזן : **בראשך**. נתתי על ראשך ר"ל אז
נתתי לך מצות וחוקים טובים ומשפטים ישרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נזם**. שם העדי הנתון על החוטם : **ועגילים**. כן יקראו נזמי
האוזן על שהם עגולים במראיהם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואתן על המצות התלויות בעינים וחוש הריח**, אמר
נזם על אפך, שחוש הריח מציין הראיה הרוחנית כמ"ש והריחו ביראת
ה' ולא למראה עיניו ישפוט, ועל מצות התלויות בשמיעת האזן, אמר
ועגילים על אזניך : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וְתַעֲדִי זָהָב וְכֶסֶף וּמַלְבוּשֵׁךָ (ששי) שֵׁשׁ וּמָשִׁי וְרִקְמָה סֹלֶת וְדָבֶשׁ וְשֶׁמֶן (אכלתי) אֶכְלֶתָּ וְתִיפִי בְּמֵאֵד מְאֵד וְתִצְלַחִי לְמַלּוּכָה :

רס"י ותעדי זהב וכסף. ויהצי' מסכני ביניכון מתקן צדהב וכסף ויריעת בוז ולצעונין וליוזין ומנא לטב כסולתא וכדצב וכמשה אוכלית יתכון ועתרתון ותקפתון לחדא ואללחתון וסלטתון בכל מלכות' : סלת ודצב ושמן אכלת. המן שהיה משתנה לכל הטעמים לסלת ודצב ושמן אכלת, ומ"א י"ג דברים יס כאן וכנגדן אמר להם הקב"ה להביא י"ג דברים המנויין בתרומת המשכן ואף על פי כן הוא פורע להם כנגדם לע"ל י"ג דברים וברא ה' על מכוון הר ליון וגו' וסוכה תהיה לכל יומם מחורב מזרם וממטר וגו' (ויסעיה 7) : ותיפי. לשון יופי : (רס"י)

מצודת דוד ותעדי. קשטת עצמד עם העדי שנתתי לך ומלבושך היה שש ומשי ורקמה ואכלת סולת ודבש ושמן ונעשית יפה עד מאד והיית מצלחת עד הגעת למלכות ר"ל מתחלה קיימת המצות והמשפטים ואני נתתי לך ארץ זבת חלב ודבש ומאד נתגדלת להעמיד מלכים אדירים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותעדי, ואחר כך **עדיית** מעצמד **זהב וכסף** כאשה המושלת בבית (והנמשל על התקנות שעשו הזקנים והנביאים) עד כי **ותיפי במאד מאד ותצלחי למלוכה** בימי דוד ושלמה : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וַיֵּצֵא לָךְ שֵׁם בְּגוּיִם בְּיַפְיָךְ כִּי כָלִיל הוּא בְּהֶדְרִי אֲשֶׁר שָׁמְתִי עָלֶיךָ נָאִם אֲדָנָי יְהוִה :

רס"י כי כליל הוא. לשון מכלול ד"א כי כליל הוא כי שלם היה ד"א כי כליל קרוני"א צלע"ז כמו נזר דמתרגמינן כלילא : (רס"י)

מצודת דוד ויצא לך. בין העכו"ם נתפרסם שמך במרבית יפיך : **כי כליל הוא**. ר"ל היופי שבך היה כל היופי שאפשר להיות : **בהדרי**. בסבת ההוד וההדר אשר שמתי עליך במרבית העדי ורוב התענוגים ר"ל נתפרסם שמך במרבית הצלחתך שהיה בך בשעור מרובה בסבת ההדר ששמתי עליך לתת בך כח לעשות חיל : (מצודת דוד)

מצודת ציון כליל. מלי' כל וכן כליל תקטר (ויקרא ו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויצא לך שם בגויים כמ"ש ויצא שם דוד בכל הארצות, וכל העמים מביאים מנחה לשלמה, ובאמת היופי לא היה מצד עצמד רק

ע"י הדרי אשר שמתני עליך, ר"ל שהיתה השגחיית על ידי הופעת כבוד
ה' עליהם : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] ותבטחי בַּיָּפֶיךָ ותִּזְנִי עַל שְׁמֶךָ ותִּשְׁפְּכִי אֶת תִּזְנוֹתֶיךָ עַל כָּל עוֹבֵר לֹו
יְהִי :

רס"י ותזני על שמך. בטחת על סם היופי שיאלך לך : ותשפכי את תזנותיך.
הראית יופיך לכל עובר עד נשפכה עליהם תאוות זנותך לפתות אותך
לזנות עמם : לו יהי. ומשנתאוו לך אתה הפקרת להם עצמך ולכל אשר
שאל זנותך לו היה, וי"ת ולא כשר לך למעבד כן כאלו היה כתיב לא יהי
וכל משל הזה על עגל המדבר ועל שאר עכו"ם שעבדו שצטו של דן
צמדבר כמו שכתוב כל הגחשלים אחריו (דברים כה) ומלינו צפסיקתא זה
שצטו של דן שהענו פולטו שהיו כולם עובדי עכו"ם : (רס"י)

מצודת דוד ותבטחי ביפיך. ר"ל חשבת שלא אמאסך כי בטחת ברוב יפיך
ובעבור זה זנית על בטחון שם היופי שיצא לך שאין מהדרך להיות נמאס
יופי כזה : ותשפכי. גלית תאוות זנותיך כדבר הנשפך הגלוי לעין כל : על
כל עובר. על כל מי שעבי עליך היה לו תאוות זנותיך כי לכולם חשקת ר"ל
בטחת במרבית הצלחתך ופרסום שמך וחשבת שלא תסור ממך ולכן
עבדת עכו"ם בגלוי ולכל מין עכו"ם שראית : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותבטחי, אולם את בטחת ביפיך כאילו היופי היא
טבעיית לך מצד עצמך לא ממני, ותזני על שמך, ר"ל תחלה לא זנית עדיין
בעצמך רק זנית על שמך כמ"ש רחב בשמה זנתה, ותשפכי את תזנותיך
על כל עובר שכל העובר וראה אותך בוערת בו אש התשוקה לזנות, באופן
שתזנותיך לו יהי, שהגם שלא זנית עמו נשארה תזנותיך לו, הינו שחשק
בך והתאוה והחשק נהיה אצלו ונקבעה בלבו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותשפכי את תזנותיך. יש הבדל בין זנות ותזנות,
שתזנות היא שמעוררת העוגבים להתאוות לה, ולפעמים יחזור התזנות
אליה שמזנה עמה, ופה אמר לו יהי כי לא תזנה עמו רק ישאר התאוה
אצלו : (מלבי"ם באור המלות)

[טז] ותקחי מִבְּגְדֶיךָ ותַעֲשִׂי לָךְ בְּמוֹת טְלָאוֹת ותִּזְנִי עֲלֵיהֶם לֹא בָאוֹת וְלֹא
יְהִי :

רס"י צמות טלואות. מכוסות צבגדים מנומרין של מיני לבנון

פִּלְטְרִיא"ס זַלְע"ז : לֹא זָאוֹת. לֹא הִיתָה רְאוּיָה זֹאת לְבֹא, נו"ן אֲבִינִי"ר
אִינוּ"ן אִיטֵר"ח זַלְע"ז :

מצודת דוד ותקחי מבגדיך. מן הבגדים שעשיתי לך מהם לקחת ועשית לך מקומות גבוהות במקום פרסום ומהבגדים ההם עשית עליהם מכסאות מנומרות חלופי הגוונים ועליהם זנית ר"ל העמידו העכו"ם במקום פרסום וציפום בכסף וזהב אשר נתתי להם ושם עבדו לו : **לא באות ולא יהיה.** מעשים כאלה לא באו עדיין בעולם ולא יהיו נעשים עוד דוגמתן : (מצודת דוד)

מצודת ציון במות. מקומות גבוהות כמו במתי ארץ (דברים לב) : **טלואות.** ענין חלוף הגוונים כמו ונעלות בלות ומטולאות (יהושע ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותקחי, אח"כ לקחת מבגדיך וקרעת אותם לטלאים וחתיכות, **ותעשי מן הטלאים במות,** ר"ל כרים וכסתות גבוהות לזנות עליהם בצנעה, **לא באות ולא יהיה,** ר"ל הגם שהבגדים האלה לא יבואו עוד ולא יהיה לך אחרים תחתיהם בכל זאת קרעת אותם לזנות עליהם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות טלואות. כמו נעלות בלות ומטולאות (יהושע ט' ה') לא באות ולא יהיה. לא יבואו בבגדים האלה אליך הגם שיהיה במציאות ומוסיף שלא יהיה עוד במציאות כלל כי לא ירד ה' עוד על הר סיני להשמיע תורתו ומצותיו לבני אדם עוד הפעם : (מלבי"ם באור המלות)

וי ותקחי כלי תפארתך מזהבי ומכספי אשר נתתי לך ותעשי לך צלמי זָכָר ותִּזְנֶי

רס"י כלמי זכר. לפי שדימה אות' לנקבה זונה דימה את הגלולים לזכר הנורא **עמה** : (רס"י)

מצודת דוד כלי תפארתך. כלי הקשוט : **ותעשי לך.** מהם עשית דמות צלמי זכר וזנית עמהם כדרך זונה מופלגת בתכלית הזנות וההפקר ר"ל מהכסף והזהב אשר הרביתי להם עשו צלמי עכו"ם להשתחוות להם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותקחי כלי תפארתך, מן כלי הזהב והכסף עשתה צלמי זכר שעמהם זנתה, צייר שעוד לא זנתה עם איש, רק עם צלם הנעשה כתבנית איש, ושלא זנתה עדיין בגלוי רק בצנעה על הכרים שעשתה מן הבגדים (לא על גב ורמה ברחובות כמו שיאמר אח"ז) ועם אנשים לא זנתה עדיין רק ששפכה תזנותה עליהם להכניס בהם רוח

תאווה, וכ"ז משל על הע"ז שעבדו מימי רחבעם עד ימי אחז שעדיין לא עבדו ע"ז בפרהסיא רק בצנעה, ולא עבדו לע"ז לשם אלהות רק היתה אצלם כעין טלמסאות להמשיך על ידם השפע מלמעלה שזה ימליץ שזנתה עם צלמי זכר שאינו זנות ממש רק נראה כזנות, וצייר שעשה הצלמים מן בגדי תפארתה, ר"ל עם עשותה אז מצות ה' ושומרת התורה שהם בגדי תפארתה עבדו העבודות האלה ג"כ בחשבם שה' ירצה בם ושיהיה כעין אמצעי בינם לבין ה', אבל בזה השחיתה בגדי תפארתה, כמ"ש לא באות ולא יהיה, והגם שהיא לא זנתה ממש כי היו רק צלמי זכר, בכל זאת כבר זנתה על שמה, כי יצא השם שהיא עובדת ע"ז ככל גויי הארצות, ושפכה תזנותה על כל עובר ללמוד ממעשיה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותזני בם. לא מצאנו פעל זנה שאחריו ב' ? , וע"כ פירוש שתזני על ידי כמו ויזנו במעלליהם, כי לא יזנו עם הצלם רק על ידו : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] ותקחי את בגדי רקמתך ותכסי ושמני וקטרתי (נתתי) נתת לפניהם :

מצודת דוד ותכסי. בהם כסות הזונים עמך : **ושמני וקטרתי.** השמן והקטרת שנתתי לך נתת לפני הזונים : (מצודת דוד)

מצודת ציון וקטרתי. הוא מיני בושם מעורבבים ונותנים על האש להריח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותקחי את בגדי רקמתך, מצייר שאחר שעשתה מן כל בגדיה במות טלואות, לא נשארו לה רק בגדי רקמתה שאמר ואלבישך רקמה שהוא הכתונת כנ"ל, לקחה אח"כ גם הכתונת שהוא הבגד המכסה את בשרה וכסתה בו את הצלמים, וגם נתנה לפניהם את השמן והקטורת של ה' : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] ולחמי אשר נתתי לך סלת ושמן ודבש האכלתיך ונתתיהו לפניהם לריח ניהח ויהי נאם אדני יהוה :

רש"י ולחמי אשר נתתי לך וגו'. יום שעשו את העגל ירד להם המן ונתנו ממנו לפני העגל ואעפ"כ ויהי ציוס מחר ולא פסק ואף כן מפורש בספר עזרא (נחמיה טו) אף כי עשו להם עגל מסכה וגו' ואתה ברחמיך הרבי' לא עזבת' וגו' ומנך לא מנעת מפיהם כדי הוא למנוע מהם ולא מנעת אף כאן ויהי נאם ה' אלהים היה הלחם ולא פסק מלירד ליום מחר כך

לרץ רבי תנחומא : (כ"ז)

מצודת דוד האכלתיך. אשר נתתי לך למאכל : ונתתיהו. אתה נתת את כל אחד מהם לפני הזונים להיות להם לריח טוב ולנחת רוח ר"ל מה שנתתי לך הבאת לקרבן לפני העכו"ם : ויהי. ר"ל כן היה באמת לא תוכלי להכחישו כי אני היודע ועד : (מצודת דוד)

מצודת ציון ניחות. מל' נחת רוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולחמי, וגם הלחם שנתתי לך לאכלה וגם הסלת ושמן ודבש אשר האכלתיך הוכרתי לתת לפניהם לריח ניחה, ומפרש איך נתן אותו ה' לפניהם, כי ויהי אחר שהלחם היה ולא נשבת, שעדיין נתתי לך הלחם ויהי ולא נבטל. הרי כאילו אני נותנו לפני העי"ז שאתה מקריב אותו לפניהם, (ונגד מ"ש אצל הבגדים לא באות ולא יהיה שהבגדים לא יהיו אחרים תחתם אמר שהלחם היה גם אחי"ז), וכי"ז ממליץ מה שעשו עד ימי אחז שלא נתפקרו עדיין לגמרי ובכל זה כבר עבדו עי"ז בימי רחבעם ובימי אביה שאשתו אם אסא עשתה מפלצת לאשרה שהוא צלם זכר לזנות עמו, שעז"א ותעשי צלמי זכר ותזני בס, ובימי עתליה שכתוב כי עתליה המרשעת בניה פרצו את בית האלהים וגם כל קדשי בית ה' עשו לבעלים, שעז"א ושמני וקטרתי נתת לפניהם וכן אמציה שהקטיר לאלהי שעיר ובכ"ז היה כ"ז בצנעה ועבודת בית ה' היה עדיין על מכונו : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] ותקחי את בניך ואת בנותיך אשר ילדת לי ותזכרתי להם לאכול המעט (מתזנתך) : (מתזנתך)

כ"ז אשר ילדת לי. היו לו חמשה בנים ד' מהם לעבוד עכו"ם ואחד מוקצה לבית הספר ובא להקרי' אחד מזניו למולך מקרי' לו את זה שהקצה ללמוד תורה במדרש רבי תנחומא, ואני אומ' אשר ילדת לי אלו הזכורו' וכן הוא אומר בספר הזה (לקמן כ') ואטמא אותם במתנותם בהעבי' כל פטר רחם : (כ"ז)

מצודת דוד ילדת לי. ילדת ממני : להם לאכול. להזונים להיות להם למאכל : המעט. וכי מעט בעיניך ממה שהלכת אחר הזנות עד שגם עשית את זאת : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותקחי, עתה יספר מה שעשו בימי אחז שעבד עי"ז בפרהסיא והעביר את בניו באש למולך, ועז"א ותקחי את בניך, ר"ל תחלה לא לקחת את בני רק את בניך ואת בנותיך ר"ל הבנים שהיו שלך

באמת לא שלי, רק אשר ילדת לי, שאת יחסת אותם לי על שגדלו בביתי, המעט מתזונתיך ר"ל לקחת בניך המעט שילדת לי מתזונתיך שילדת לי בזנות, והם היו מעט ולא הספיקו, ולכן הוספת עוד. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותקחי את בניך. מגביל נגד מ"ש ותשחטי את בני, ושעורו ותקחי את בניך אשר ילדת לי מתזונתיך. ותזבחום להם לאכול, המעט ותזבחי את בני (מלבי"ם באור המלות)

[כא] ותשחטי את בני ותתנים בהעביר אותם להם:

מצודת דוד ותתנים. נתת אותם להם במה שהיית מוליך אותם להם למאכל רצה לומר בניך המיוחדים לי ללמוד בבית הספר אותם שחטת לעכו"ם (מצודת דוד):

מצודת ציון בהעביר. מלי העברה והולכה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותשחטי את בני שהיו שלי שנולדו ממני, ותתנים לכומרים בהעביר אותם להם לע"ז, כי הדין הוא שאינו חייב עד שימסרנו לכומרים ויקח אותו מידם ויעביר בעצמו (עמ"ש בס' תו"ה קדושים סי' צ') ועז"א ותתנים לכומרים בהעביר, שאח"כ העברת אותם בעצמך שכן דרך עבודתה (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותתנים. כמו ומזרעך לא תתן להעביר למולך (מלבי"ם באור המלות)

[כב] ואת כל תועבתך ותזנתך לא (זכרתי) זכרת את ימי נעוריך בהיותך ערם ועריה מתבוססת בךמך היית:

רס"י את ימי נעוריך. את חסדי אשר עשיתי עמך במלכים: (רס"י)

מצודת דוד ואת כל וגו'. עם כל התועבות והזנות שעשית לא זכרת בעת ההיא הטובה שעשיתי עמך בימי נעוריך כשהיית ערומה מבלי לבוש והיית מתגלגלת ורמוסה בטנוף הדם שיצא עמך בעת הלידה ר"ל לא זכרת הטובה שעשיתי עמך בהוציאך ממצרים מעבודת פרך: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואת כל תועבתך, ע"י כל תועבותיך באת לידי מדה זו שלא זכרת כלל מעמדך הקודם בהיותך ערם ועריה, שאם היית זוכר מעמדך במצרים ואת הנסים שעשיתי עמם היית ירא מעונשי השם, שיחזיר אותך לעבדות כמו שהיית במצרים, אבל ע"י זנותך שכחת את ה' לגמרי ותלית הכל במקרה, והראיה כי הלא. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ואת כל**. כמו ועם כל: (מלבי"ם באור המלות)

[כג] וַיְהִי אַחֲרַי כָּל רְעֵתְךָ אוֹי אוֹי לְךָ נְאֻם אֲדָנִי יְהוָה:

רש"י אוֹי אוֹי לְךָ. וי לִיךְ על לחצת ווי לִיךְ על ללח תצת: (רש"י)

מצודת דוד ויהי. ר"ל ומה א"כ יהיה אחר כל רעתך מהו הגמול שתקבל הנה אוי אוי לך רבת פעמים לפי מרבית הרעה: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ויהי אחרי כל רעתך אוי אוי לך** שאחז נלקה במכות שונות ואם היה זוכר שיש אלהים שופט ומשגיח הי"ל לשוב בתשובה והוא הוסיף למעול כמ"ש (בדה"ב כ"ח) ובעת הצר לו ויוסף למעול בה' הוא המלך אחז, שכל שהוסיף ה' להכותו הוסיף במעלו, ואחר שראה שאוי אוי לו אז. (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וַתִּבְנֵי לְךָ גֵב וַתַּעֲשֵׂי לְךָ רָמָה בְּכָל רְחוֹב:

רש"י ותבני לך גב. גובה כעין צימוס ומזבח, ותבני לשון צנין: (רש"י)

מצודת דוד ותבני. כי הנה בנית לך מקום גבוה להיות נראה לכל הזונים לבוא שמה: **רמה**. בנין רם עשית בכל רחוב להיות מקום מוכן לזנות בכל מקום: (מצודת דוד)

מצודת ציון גב. מל' גובה: **רמה**. מל' רם וגובה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ותבני לך גב**, הוסיף לעזוב את ה' לגמרי ולעבוד ע"ז בפרהסיא, והיית דומה כזונה הקדשה בעינים עלי דרך מופקרת לכל עד שתבנה לה גב מקום לשכב עליו, **ועשית** ג"כ **רמה** מקום שמיוחד למשכב היה מקום רם, שיראהו הכל וידעו שכאן מקום זנות וזה עשית תחלה **בכל רחוב** לזנות עם אנשי העיר, ואח"כ. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **גב**. מקום בולט שי"ל שטח למעלה, כמו לגבי שומר גביכם, ורמה הוא מקום רם דוקא: (מלבי"ם באור המלות)

[כה] אֶל כָּל רֹאשׁ דָּרֶךְ בְּנִית רָמְתְּךָ וַתִּתְעַבֵּי אֶת יְפִיךָ וַתִּפְשָׁקִי אֶת רִגְלֶיךָ לְכָל עוֹבֵר וַתִּרְבֵּי אֶת (תזנתך) תִּזְנוּתְךָ:

רפ"י ותפסקי את רגליך. לפי סדימה אותה לזונה דבר כלסון תסמיט שיט
פיסוק הרגלים איחקייסמ"ט זלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד אל כל ראש דרך. בכל ראש דרך מהדרכים בנית בנין רם ונשא
לזנות למען יהיה נמצא לכל עובר ושב : **ותתעבי**. את היית מתעב וממאס
יפייד להראות לכל מי שירצה ולא היית מסתיר אותה כדרך שמסתירים
דבר נחמד ויקר : **ותפשקי**. הרחבת רגליך זה מזה לכל עובר להיות מוכן
לו לזנות ומאד הרבית בזנות ר"ל עשית מזבחות לעכו"ם בכל מקום
ובפרסום רב ואת בעצמך תעבת הצלחתך כי ע"י מעשיך תהיה נלקחת
ממך כי כל העכו"ם שראית עבדת : (מצודת דוד)

מצודת ציון אל כל. בכל ובא מלת אל במקום בי"ת וכן ואל הארון (שמות
כה) ור"ל ובהארון : **ותתעבי**. מלי תעוב ומיאוס : **ותפשקי**. ענין פתיחה
והרחבה כמו פושק שפתיו (משלי יג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין את כל ראש דרך בנית רמתך. שיראוהו גם האורחים
עוברי דרך לזנות גם עם הזרים העוברים ושבים, והיא מליצה על שבנו
במות ומסכות על ההרים הרמים ועל הדרכים ועבדו אלילים שונים,
ותתעבי את יפיך, היית כקדשה שמרוב הניאוף נתעב יפיה ובלו פניה ואז
תכסה פניה **ותפשקי רגליך לכל עובר** ר"ל שכבר סר מעליך הדרך
האלהים והיית כגוים הבזוים נכנעים לכל, וגם **ותרבי את תזנותיך**
להתמיד בעבודת נכר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותפשקי. הרחבת הרגלים דרך גנאי, וכן פושק
שפתיו (משלי י"ג) : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] ותזני אל בני מצרים שכניך גדלי בשר ותרבי את תזנותך להכעיסני :

רפ"י גדלי בשר. זעלי חצר תסמיט : (רפ"י)

מצודת דוד ותזני. זנית עם בני מצרים הקרובים לארצך על כי המה גדלי
בשר גדלי אברי המשגל וכן נאמר בהם אשר בשר חמורים בשרם (לקמן
כג) כי כן דרך אשה זונה התאוות להבעל לגדלי בשר ר"ל עבדתם פסילי
מצרים : **להכעיסני**. ר"ל מרבה היית בזנות עד שא"א שתהיה הכל
לתאבון כ"א הכוונה היתה להכעיסני ויאמר כן על כל העכו"ם : (מצודת
דוד)

מצודת ציון אל בני מצרים. את בני מצרים : **שכניך**. מלשון שכן : **בשר**.
כן יקרא אבר התשמיש וכן רר בשרו (ויקרא טו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותזני, אז הוספת לזנות אל בני מצרים גדלי בשר כינוי לאבר התשמיש, וגם הרבית את תזנותיך להכעיסני שהתחילו לעבוד ע"ז להכעיס את ה', וזה ספור מה שהלכו אז למצרים לעזרה וכ"ז היה בימי אחז כמ"ש (ישעיה ס"י ל' וס"י ל"א): (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות גדלי בשר. כינוי לבשר הערוה, כמו רר בשרו את זובו. ואמר אשר בשר חמורים בשרם: (מלבי"ם באור המלות)

[כז] וְהִנֵּה נְטִיתִי יָדַי עָלֶיךָ וְאֶגְרַע חֻקְךָ וְאֶתְנֶךָ בְּנַפְשׁ שְׂנֵאוֹתֶיךָ בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים הַנְּכַלְמוֹת מִדְרָכְךָ זְמָה:

רפ"י חוקך. מזונותיך בימי שפוט השופטי': ואתנך בנפש שנאותיך. בימי שמשון: הנכלמות מדרכך זמה. תרגם יונתן לחילו שלחית לוותרהו נביי איתכנעו, ולא היו הולכים בדרכך זמתך: (רפ"י)

מצודת דוד נטיתי ידי. להכות בך: **ואגרע**. חסרתי ממך חוק המזון שקבעתי לך ומסרתי אותך ברצון שונאיך לעשות בך רצונם והשונאים היו בנות פלשתים אשר המה נכלמות ומתביישו מדרכך דרך זמה כי כן דרך נשים צנועות שהנה מתביישות כשרואות הפלגת הפקר הזונות וכאומר והנה בנות פלשתים הנם טובות וכשרות ממך ר"ל חסרתי מישראל רוב הטובה שהשפעת לי להם מאז ומסרתך ביד פלשתים הטובים ממך במעשיהם: (מצודת דוד)

מצודת ציון ואגרע. מל' גרעון וחסרון: **הקיד**. ר"ל מזון קבוע וכן ואכלו את חוקם (בראשית מז): **בנפש**. ענין רצון כמו אם יש את נפשכם (שם כג): **הנכלמות**. מל' כלימה ובושה: **זמה**. ענינו גנות ורשע כמו כי זמה עשו (הושע י) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנה נטיתי ידי עליך כי אז הכהו מכה אחר מכה כמ"ש בדה"ב (סימן כ"ח), ולבסוף פשטו פלשתים בערי השפלה והנגב ליהודה וישבו שם, וז"ש **ואגרע חקך**, שלקח מהם ערים בא"י, **ואתנך בנפש שנאותיך בנות פלשתים** שהם היו תמיד שונאים לישראל, והם **הנכלמות מדרכך זימה**, שהם לא הרעו מעשיהם כ"כ כמו ישראל (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חקך. דבר הקצוב לך, כמו כי חק לכהנים מאת פרעה: **ואתנך בנפש**. ברצון, כמו אל תתנני בנפש צרי: (מלבי"ם באור המלות)

[כח] ותִּזְנֶי אֶל בְּנֵי אֲשׁוּר מִבְּלִתֵּי שְׁבַעְתְּךָ וּתִזְנֶימָם וְגַם לֹא שְׁבַעְתָּ:

רפ"י מִזְבַּחֵי שְׁבַעְתְּךָ. מִתּוֹךְ שְׁלַח שְׁבַעַת בְּתוֹעֲבוֹת מַלְכִים : וּתִזְנֶימָם. לִשְׁוֹן
זִנּוֹת אֶהְאַנְשָׁאֲרִיָּה אֲחֲלִ"שׁ בְּלַע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד וּתִזְנֶי. עִבְי"ז לֹא לִקְחַת מוֹסֵר זִנִּית אֶת בְּנֵי אֲשׁוּר עַל כִּי לֹא הִיִּית שְׁבַעַת מִזִּנּוֹת בְּנֵי מִצְרַיִם : וּתִזְנֶימָם. וְעִמָּהֶם זִנִּית וְגַם בְּהֵם לֹא שְׁבַעַת : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וּתִזְנֶי אֶל בְּנֵי אֲשׁוּר שֶׁאִז שְׁלַח אַחֲזֵ אֶל מַלְכֵי אֲשׁוּר לְעִזּוֹר לוֹ, וּתִזְנֶימָם וְגַם לֹא שְׁבַעַת, כַּמִּשָּׁשׁ וַיִּבֵּא עֲלֵיו תְּגִלַּת פְּלִנְסֵר מֶלֶךְ אֲשׁוּר וַיִּצַר לוֹ וְלֹא חִזְקוּ : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וּתִזְנֶי אֶל, וּתִזְנֶימָם, זִנָּה אֶל, הִי הִסְרִסְרִנוֹת וְהִעִיגוֹב לִזְנוֹת, וּתִזְנֶימָם הוּא הַזְנוֹת מִמֶּשׁ שְׁזָה נִקְשֵׁר עִם מֵלֵת אֶת : (מלבי"ם באור המלות)

[כט] וּתִרְבִּי אֶת תִּזְנוֹתֶיךָ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן כְּשָׂדִימָה וְגַם בְּזֹאת לֹא שְׁבַעְתָּ:

רפ"י אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן כְּשָׂדִימָה. כְּשָׂדִים לֹא מֵאֶרֶץ כְּנַעַן הֵם וְכַךְ פִּירוֹשׁוֹ הוֹסֵפֵת לְכַלְמֵי כְּשָׂדִים עַל שֶׁל כְּנַעֲנִים שְׁהִיוּ סְמוּכִים לִיד וּזְנִית לְהֵם כְּבָר וַיּוֹנְתָן תְּרַגְסוּ וְתִרְבִּי תִזְנוֹתֶיךָ כְּשָׂדִימָה וְנִדְמִי לְכְנַעֲנֵי הַשְּׁטוּפִים בְּעִבְרִית וְאִסְגִּית יֵת טַעוּתְךָ לְאִתְחַזְבֵּר לְעַמָּא דְכְנַעַן לְמַהֲךָ בְּנִימוּסֵי כְּשָׂדִי וְלִי נִרְאָה כְּנַעַן כְּמוֹ סוּחַר כְּמוֹ כְּנַעַן בִּידוֹ מֵאֲזִנֵי מִרְמָה (הוֹשַׁע יֵצ) שְׁכֵן קוֹרָא אֶרֶץ כְּשָׂדִים אֶרֶץ סוּחַרִים כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (לְקַמֵּן יֵצ) וַיִּבְיָאֵהוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן בְּעִיר כְּשָׂדִים רְכָלִים כְּמוֹ : (רפ"י)

מצודת דוד וּתִרְבִּי. וְהִרְבִּית לִזְנוֹת עִם אֲנָשֵׁי אֶרֶץ סוּחַרִים וְחוּזֵר וּמִפְרֵשׁ שְׁהֵמָה הַכְּשָׂדִים שְׁהִיוּ אֲנָשִׁיהַ סוּחַרִים וְכֵן נֹאמַר בְּהֵם וַיִּבְיָאֵהוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן בְּעִיר רוֹכְלִים שְׁמוֹ (לְקַמֵּן יֵצ) : וְגַם בְּזֹאת. אֵף בְּזִנּוֹת הַזֹּאת לֹא שְׁבַעַת וְחִשְׁקַת עוֹד לִזְנוֹנִים אַחֲרֵי רִ"ל אֵף שְׁמִסְרִתֶיךָ בִּיד פְּלִשְׁתִּים לֹא עֹזְבַת דְּרַכְךָ וְעַבַדְתָּ לְפִסְלֵי אֲשׁוּר וְכְשָׂדִים וְחִשְׁקַת עוֹד לְפִסְלֵי יֵתֵר הָעַמִּים : (מצודת דוד)

מצודת ציון כְּנַעַן. עֲנִינוֹ תִגַּר וְסוּחַר כְּמוֹ כְּנַעַן בִּידוֹ מֵאֲזִנֵי מִרְמָה (שֵׁם יֵב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וּתִרְבִּי אֶת תִּזְנוֹתֶיךָ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן כְּשָׂדִימָה, זֶה נִמְשַׁךְ עַד יָמֵי מִנְשֵׁה, שֶׁאִז הִתְמִידוֹ גִי"כ בְּכָל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה וְאִז הִתְחִילוּ לִזְנוֹת

אל בני בבל, ור"ל זנותך אל ארץ כנען הרבית לארץ כשדים לעשות עמהם כתועבות הכנעני, וגם בזאת לא שבעת כי לכדו את מנשה בחוחים ויביאוהו בבלה (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות אל ארץ כנען כשדימה. יל"פ שקורא כשדים ארץ כנען ע"ש המסחר הגדול שהיה שם, וכן לקמן (י"ז ד') ויביאוהו אל ארץ כנען בעיר רוכלים שמו (מלבי"ם באור המלות)

[לז] מה אַמְלָה לְבַתְךָ נָאִים אֲדַנִּי יְהוָה בַּעֲשׂוֹתֶיךָ אֶת כָּל אֱלֹה מַעֲשֵׂה אִשָּׁה זֹנָה שְׁלֹטָת:

רפ"י מה אמולה. מקולקלת וכן היהודי' האומללי' (נחמיה ג) וכן כי אומלל אני (תהלים ו) : לבתך. כמו לבך : שלטת. שיארה שליט עליה : (רפ"י)

מצודת דוד מה אמולה לבתך. מה מאד נגזרה לבתך ונפרדה ממני במה שתעשי את כל אלה שהמה תעשה אשה זונה המושלת בביתה שאז עושה זנותה בפרסום רב על כי לא ימצא מי ימחה בידה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מה. המלה ההיא באה להפלות הדבר וכן מה רב טובך (תהלים לא) : אמולה. גזורה וכרותה כמו כי אומלל אני (שם ו) : לבתך. מלי לב : שלטת. מושלת וגברתנית : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מה אמלה לבתך, ר"ל כי הזונה בפרהסיא ובהפקר לכל עד שתעשה לה גב ורמה בכל רחוב ועלי דרך לזנות עם כל אדם, הלא תעשה זאת בעבור אתנן שתקבל מהזונים, והמנאפת בצנעה תחת רשות בעלה ואינה מופקרת לכל רק תיחד לה איש אחד שתזנה עמו, היא תקח נדה ומתנה מאהובה, (כי זה ההבדל בין אתנן שתקח הזונה בעד שכיבה פעם אחת, ובין נדה שתקח המזומנת לזנות בקביעות עם איש אחד) עז"א ראו איך לבך אמולה וחלושה מאד, כי הלא בעשותך את כל אלה לזנות בפרהסיא, הלא זאת היא מעשה אשה זונה שלטת, זאת תעשה אשה המופקרת לזנות ואשר אין בעלה שולט עליה כלל, רק היא שלטת בעצמה ואין אדם מושל עליה, ומפרש כי הלא עשית מעשה הזונה. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מה אמולה לבתך. בא הלב בלשון נקבה לגנאי וי"ל שקורא הלב לבת, ע"ש לבת אש התאוה הבוער בו. ואמר איך אמולה ואומללה הלהבה הזאת אשר בלבך : (מלבי"ם באור המלות)

[לא] בְּבִנְיֹתֶיךָ גִבֹּךְ בְּרֹאשׁ כָּל דָּרֶךְ וְרִמְתֶּךָ (עשיתי) עֲשִׂית בְּכָל רְחוּב וְלֹא

(הייתי) היית פְּזוֹנָה לְקַלֵּס אֶתְנֹן :

רפ"י **בבנותיך גבך**. כמו בבנותיך לשון בנין : **לקלס אתנן**. לדבר ולהתהלל באתנן יפה שנותנין לה וכן כל לשון קלס לשון דבור פארלי"ץ בלע"ז : אתנן. הוא לשון שכירות לויאי"ץ בלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד **בבנותיך**. במה שתבני לך מקום גבוה בראש כל דרך מהדרכים למען יהיה נמצא לכל עובר ושב מקום ניכר לזנות עמד ובנין רם עשית לך בכל רחוב להיות מקום מוכן לזנות בכל מקום : **ולא היית**. כזונה. ר"ל לא היית כשאר הזונות המלעגת על מיעוט האתנן למען ירבו לה וכאלו אין חמדתה על הזנות כ"א על שכר האתנן כי אתה לא שאלת אתנן כי חמדתך על הזנות לבד ר"ל הנה מהראוי הוא שהאלהים הנעבד ישפיע טובה לעובדיו ואתה הנה על חנם עבדת להם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לקלס**. ענין לעג כמו וקלסה לכל הארצות (לקמן כב) : **אתנן**. כן יקרא מתן הזונה כמו לא תביא אתנן זונה (דברים כג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בבנותיך גבך בראש כל דרך**, שהלא זאת לא תעשה רק זונה שלטת שאין לה יראה מבעלה, ושכוונתה בשביל אתנן, שאז תפקיר עצמה לכל ותפרסם זנותה כדי שירבו הבאים אליה וירבו אתנניה, וא"כ למה לא היית כזונה לקלס אתנן? מוסיף עוד לאמר, הלא גם. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (לא-לג) **לקלס**. הוא המאמר שעושים לצחוק ולגנאי כמ"ש (ירמיה כ"ח), ר"ל שהיא צוחקת על האתנן שהוא מעט ומבקשת אתנן יותר גדול : **זונה מנאפת**. מנפאת תקרא ע"ש פעולת הניאוף, ובשם זונה תקרא מצד ההפקר והיציאה מרשות בעלה, (כמ"ש באילת השחר כלל תקכ"ח), וכשבאו נרדפים תקרא מנאפת אם היא בצנעה ותחת רשות בעלה. וזונה, אם היא בפרהסיא וביציאה מרשות בעלה : **אתנן, נדה**. האתנן שרשו נתן, המתן שיתנו להזונה בעת הבעילה. והנדה והנדן, היא מה שיתנו להאשה המיוחדת למשכב : (מלבי"ם באור המלות)

[לב] הַאֲשָׁה הַמְּנַאֶפֶת תַּחַת אִישָׁה תִּקַּח אֶת זָרִים :

רפ"י **האשה המנאפת**. את האשה המנאפת : **תחת אישה וגו'**. זהות' תחת בעלה **ותנת עיניה בלחרים** : (רפ"י)

מצודת דוד **האשה המנאפת**. ר"ל אתה היא המנאפת בעצם אשר תנאף מאהבת הניאוף ויותר מזה שגם בהיותך יושבת תחת הבעל ואינך חסירה

מתשמיש עכ"ז תקח את זרים לזנות עמהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **האשה המנאפת** האשה שאינה זונה מופקרת לצאת מתחת רשות בעלה בפרהסיא, רק שהיא מנאפת לתאונה, באופן **שתחת אישה תקח את זרים** שהיא עדיין תחת רשות אישה, ותקח זרים למשכב דודים בצנעה הלא גם היא הגם שלא תבקש אתנן, הלא. (מלבי"ם באור הענין)

[לג] לְכֹל זָנוֹת יִתְּנוּ נְדָה וְאֶת נְתִתָּ אֶת נְדָנֶיךָ לְכֹל מְאַהֲבֶיךָ וְתִשְׁחָדִי אוֹתָם לְבוֹא אֵלֶיךָ מִסָּבִיב בְּתִזְנוֹתֶיךָ :

רש"י נדה. מוהר : בתזנותיך. מרוב זנות שהיה ציך עשית כן : (רש"י)

מצודת דוד **לכל זונות.** הדרך הוא אשר נותנין אתנן לזונות ואתה נתת אתנן משלך לכל האוהבים אותך : **ותשחדי.** נתת להם שוחד לבוא אליך מסביב לזנות עמך : **בתזנותיך.** בעבור מרבית חשק הזנות שיש בך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נדה.** על מתן הזונה יאמר וקרוב הוא ללשון נדוניה המוזכר בדרז"ל : **ותשחדי.** מלי שוחד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכל זנות יתנו נדה,** גם לזונה כזאת הלא יתנו לה נדן קבוע אחר שהיא מתיחדת לאיש אחד בקביעות, ואיך היית את בהפך כי **את נתת את נדניך לכל מאהביך,** וחוף ממה שנתת להם נדן קבוע בעבור שיאהבו אותך, **ותשחדי אותם לבוא אליך מסביב,** ובמה שחדת אותם! **בתזנותיך,** מה שקשטת עצמך ועשית תחבולות שיתאוו אליך, באופן שאת רדפת אחריהם לא הם אחריך : (מלבי"ם באור הענין)

[לד] וַיְהִי בְּךָ הַפֶּדָה מִן הַנָּשִׁים בְּתִזְנוֹתֶיךָ וְאַחֲרֶיךָ לֹא זִוְגָה וּבְתִתְּךָ אֶתְּנֶן וְאֶתְּנֶן לֹא נִתַּן לְךָ וַתְּהִי לְהַפֶּדָה :

רש"י לֹא זונה. לֹא נזנה לְכֹל זונה כזנותך : (רש"י)

מצודת דוד **ויהי בך.** הדרך שבך הוא בהפך משאר נשים זונות וזהו בעבור מרבית חשק הזנות שיש בך : **ואחריך.** בזמן שיבוא אחריך לא יהיה זנות בזה האופן : **ובתתך.** עתה יפרש במה הוא ההפך ואמר במה שתתן אתנן להזונים ולא נתן לך אתנן מהם ובזה תהיה בהפך משאר הזונות ר"ל מהראוי הוא שהאלהים הנעבד ישפיע טובה לעובדיו ואתה היית בהפך כי אתה מקריב להם קרבנות ומייפם בכסף וזהב משלך : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויהי בד הפך מן הנשים ומצד זה היה בד דבר הפוך מיתר הנשים בשני דברים, **א. בתזנותך ואחריך לא זונה**, שדרך העולם שיזנה האיש אחרי האשה ר"ל שירדוף אחריה ויפתה אותה, ואת היית בהפך שאת שפכת תזנותך ותאותך עליהם והם לא זנו אחריך לבקש אותך למשכב, **ב. בתתך אתנן ואתנן לא נתנו לך**. וחוף ממה שהיה בד הפך מן הנשים ותהי להפך, את מצד עצמך (גם בזולת ההשקף על יתר הנשים) היית להפך, כי הוא דבר שהוא הפך הטבע, שהאיש ירדוף אחרי האשה לא בהפך (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ואחריך לא זונה. הנו"ן דגושה והזי"ן במלאפוס, ואינו שם רק מבנין פועל, אין זונה אחריך, שאף שתשפך תזנותך עליו לא יקבל הפעולה להיות זונה אחריך, שע"ז בא הבנין שלא נזכר שם פועלו מהכבד (מלבי"ם באור המלות)

[לה] לְכוּ זֹנָה שְׁמָעִי דָּבַר יְהוָה : (פ)

מצודת דוד לכן. הואיל וכן עשית מאהבת הזנות לכן את הקרויה זונה אמיתית שמעי דבר ה' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן זונה, כבר פי' הר"י ע"ש שר"ל כי הזונה בשביל אתנן שעקר כוונתה היא הממון לא תקרא בשם זונה בעצם וראשונה רק בשם נבלה חומדת ממון, אחר שעקר מגמתה היא האתנן לא הזנות, אבל את שאת נותנת אתנן, א"כ עקר מגמתך הוא הזנות בעצמו את זונה באמת (מלבי"ם באור הענין)

[לו] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יְעַן הַשֹּׁפֵךְ נְחֹשֶׁתְךָ וַתִּגְלָה עֲרוֹתְךָ בְּתִזְנוֹתֶיךָ עַל מְאֵהֶבֶיךָ וְעַל כָּל גְּלוּלֵי תוֹעֵבוֹתֶיךָ וְכַדְמֵי בְּנִיךָ אֲשֶׁר נָתַתְּ לָהֶם :

רס"י השפך נחשתך. הוא לשון שולים שקורין פונ"ץ בלע"ז וכן הרבה בסדר טהרות נחשתו של תנור, השפך נחשתך מרוב תלות זנות היה מקורך זב : ועל כל גלולי תועבותיך. ויען כל גלולי תועבותיך : וכדמי בניך. ובעון דמי בניך לעשה לך הרעה הזאת המפורסת בענין הנני מקבץ וגו' : (רס"י)

מצודת דוד יען השפך נחשתך. בעבור שתחתיתך היא ערות אשה שהיא בתחתית הנה אותה גלית לכל כדבר הנשפך שהוא המגולה ונראה : ותגלה ערותך. כפל הדבר במ"ש לתוספת ביאור : בתזנותיך. בעבור חשקת הזנות שהיה בד על מאהביך : ועל כל. ובעבור כל התועבות המאוסים שעשית : וכדמי. ר"ל בעבור הגמול הראוי להיות כשעור עון

דמי בניך אשר שחטת להם למאכל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נחשתך**. ענינו תחתית הדבר וכן וחרה נחושתה (לקמן כד) ובמשנה למטה מנחושתו של תנור (כלים פ"ח) : **גלולי**. המאוסים כגלל של רעי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **יען השפך נחושתך** היינו שנשפך הארס וחמת נחש שלך, או מענין נחושים וכשופים, **ותגלה ערותך** ע"י הזנות, ומפרש (נגד ותגלה ערותך) **בתזנותך** וכו', כי היה לה שני מיני זנות, **א. על מאהביך**, שהם האוהבים הקבועים שזנתה עמהם בקביעות **ב. על כל גלולי תועבותיך** הם אלה שזנית עמהם בדרך הפקרות עם כל עובר בענין מגואל ומתועב, כמ"ש אל כל ראש דרך בנית רמתך ותפשקי את רגליך לכל עובר, (ונגד מ"ש יען השפך נחושתך מפרש) **בדמי בניך אשר נתת להם**. ששפכת הארס וכח נחש ונחושים וכשופים כדמי בניך ששפכת בריבוי שכפי רוב הדמים ששפכת נשפך נחושתך בריבוי : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **נחושתך**. מענין נחש וניחוש : **מאהביך**. מורה תמיד על אוהבים הקבועים לזנות : (מלבי"ם באור המלות)

[לז] לְכֹן הִנְנִי מְקַבֵּץ אֶת כָּל מְאֵהְבֶיךָ אֲשֶׁר עָרַבְתָּ עֲלֵיהֶם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר אֶהְבֵּת עַל כָּל אֲשֶׁר שָׁנֵאת וְקִבַּצְתִּי אֹתָם עָלֶיךָ מִסָּבִיב וְגִלִיתִי עֲרוֹתֶיךָ אֲלֵהֶם וְרָאוּ אֶת כָּל עֲרוֹתֶיךָ :

רש"י **ערבת**. מאלל"ש זלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד **אשר ערבת עליהם**. אשר נעמת עליהם וקבלו הנאה ממך : **על כל**. עם כל אשר שנאת : **וגלית ערותך**. זהו הבזיון שעושים לזונות להעמידה ערומה בגלוי ערוה לפני כל ור"ל אקבץ עליך כל העובדי כוכבים האוהבים והשונאיי והם יחריבו ארצך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ערבת**. ענין נעימות ומתיקות כמו ושנתי ערבה לי (ירמיה לא) : **על כל**. עם כל ויבאו האנשים על הנשים (שמות לה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן הנני מקבץ**, **א. את כל מאהביך** היינו האוהבים הקבועים שלך שזנו עמך תמיד, **אשר ערבת עליהם** שהיית יושב ומצפה להם בכל ערב וערב (כענין ועין נואף שמרה נשף), **ב. ואת כל אשר אהבת** גם יתר האנשים שאהבת לפרקים, **על כל אשר שנאת** עם השונאים שלך, **וגלית ר"ל שאגלה** להם מומים וניול שבך, עד שכולם יראו את ערותך ומומים שלך ותמאס בעיניהם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ערבת**. כמו נעימות ומתיקות כמו ושנתי ערבה לי

(ירמיה לא) : על כל, עם כל וכן ויבואו האנשים על הנשים (שמות לה)
(מלבי"ם) באור המלות

לח וְשִׁפְטִיתִיךָ מִשְׁפָּטִי נֶאֱפוֹת וְשִׁפְכֵת דָּם וְנִתְתִיךָ דָּם חֲמָה וְקִנְיָהּ :

רס"י ונתתיך דם חמה וקנאה. ואסגירך להורגי בחימה וקנאה וכעס :
(רס"י)

מצודת דוד משפטי וגו'. תקבל גמול עון הנאוף ועון הדם של הבנים ששחטת להם למאכל : ונתתיך. אתן בך שפיכת דם בחמה וקנאה :
(מצודת דוד)

מצודת ציון וקנאה. ענין כעס כמו הם קנאוני בלא אל (דברים לב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושפטתיך משפטי נאפות ושפכתי דם נגד (מ"ש פסוק ל"ו) בתזנותיך ובדמי בניך, ונתתיך דם חמה על שפיכת הדם, וקנאה על הניאוף כי קנאה חמת גבר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות דם חמה וקנאה. עיין למעלה (ה' י"ג), ותרגומו ואמסרינך לקטול ברגז ובחמה : (מלבי"ם באור המלות)

לט וְנִתְתִי אֹתְךָ בְּיָדָם וְהָרְסוּ גִבְךָ וְנִתְצוּ רַמְתֶּיךָ וְהִפְשִׁיטוּ אֹתְךָ בְּגִדֶיךָ וְלָקְחוּ כְּלִי תַפְאָרְתְּךָ וְהִנִּיחוּךָ עֵירָם וְעָרְיָה :

רס"י והרסו גבך. בנייני גובהי נימוסך : רמותיך. לשון צמות : (רס"י)

מצודת דוד בידם. ביד הבאים עליך : והרסו. הם יהרסו הבניינים הגבוהים שעשית להיות מוכן לזנות : ונתצו. כפל הדבר במ"ש : עירום ועריה. ערומה ובגלוי ערוה כאשר היתה מאז כשלקחה ר"ל האויב יהרוס בתי הבמות ויקח ממך כל חמדת העושר : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונתצו. ענין שבירה וכתיתה : והפשיטו. ענין הסרת המלבוש : ועריה. מגולה ערוה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי אתך בידם, ר"ל אני אשפוט אותך, היינו שאפסוק את הדין, ואז אתן אותך בידם שהם יעשו לך העונש כפי המשפט שחרצתי, והרסו גבך היא הגב והרמה שהכינות לזנות שם, והנמשל על חורבן הערים והבתים והמבצרים, והפשיטו אותך בגדיך,

והנמשל על שישללו ויבוזו כל כלי חמדתך וכל אשר לך עד שתשאר עירום
ועריה : (מלבי"ם) באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות והרסו גבך ונתצו רמותיך. נתץ הוא יותר מן הריסה.
שנותץ גם החלקים, כמ"ש בס' התו"ה שמיני (סי' קל"ט), הוסיף שכפי
הוספת החטא שהרמה היא יותר מן גב, כן יוסיף הנתוץ על ההירוס
(מלבי"ם) באור המלות)

[מ] וְהָעֵלּוּ עָלֶיךָ קֹהֵל וְרָגְמוּ אוֹתְךָ בְּאֶבֶן וּבְתַקּוֹד בְּחִרְבוֹתָם :

רש"י ובתקוד. אין לו דמיון וי"ת ויבזעוניך איטרופ"ר נרוטו"י בלע"ז :
(רש"י)

מצודת דוד והעלו. הבאים יעלו עליך קהל רב וירגמו אותך באבן ויבקעו
גופך עם החרב : (מצודת דוד)

מצודת ציון קהל. קבוץ עם : ורגמו. ענין השלכת אבנים : ובתקוד. ענין
בקיעה כי תרגומו הוא ויבזעניך וכן ויבקעו המים (שמות יד) ת"א
ואתבזעו מיא : **בחרבותם**. מלי חרב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והעלו עליך קהל, אח"כ ידונו אותך משפט מות
וימיתו אותך בקהל עם, וחושב כי ימיתו אותה בכל ארבע מיתות שנמסרו
לבי"ד שהם סקילה שריפה הרג וחנק, ורגמו אותך באבן היא מיתת
סקילה ובתקוד בחרבותם היא מיתת סיף : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ובתקוד. ענינו בקיעת הגוף בחרב : (מלבי"ם באור
המלות)

[מא] וְשָׂרְפוּ בְּתִיךָ בָּאֵשׁ וְעָשׂוּ בְּךָ שְׁפָטִים לְעֵינֵי נָשִׁים רַבּוֹת וְהִשְׁבַּתִּיךָ מְזוֹנָה
וְגַם אֶתְנֶן לָא תִתְּנִי עוֹד :

רש"י והשבתך מהיותך מזונה. מהיות עוד זונה : (רש"י)

מצודת דוד שפטים. משפט פורעניות : לעיני נשים רבות. למען יהיה לך
לכלימה : והשבתך. אסיר אותך מהיות עוד זונה כי לא יפנה עוד מי
אליך : לא תתני. כאומר אם תהיה מאוסה בעיני הכל תחדל מלתת אתן
הואיל ולא יועיל ר"ל בהיותך גולה ומטולטל לא תלך עוד אחר עכו"ם
ולא תקריב להם קרבנות : (מצודת דוד)

מצודת ציון והשבתיד. ענין בטול והסר כמו שבת נוגש (ישעיה יד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושרפו בתיך באש היא שריפה, ועשו בך שפטים לעיני נשים רבות הוא המשפט הכולל לכל אשת איש שזנתה שהיא מיתת חנק, והשבתיד מזונה שלא ירצה איש עוד לזנות אתך, וגם לא יזנו אתך בעבור האתנן כי אתנן לא תתני עוד, והנמשל שמאז יבוטל עבודת אלילים שאחר החורבן בטל יצרא דע"ז : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מזונה. מהיות זונה. כמו ונכחידם מגוי. הנה דמשק מוסר מעיר (מלבי"ם באור המלות)

[מב] וְהִנְחֹתִי חֲמַתִּי בְךָ וְסָרָה קִנְאָתִי מִמֶּךָ וְשָׁקַטְתִּי וְלֹא אֶכְעַס עוֹד :

מצודת דוד והניהותי. וכאשר אשלם הגמול תנוח חמתי אשר היתה בך ותסור כעסי ממך ואשקוט מן הכעס : (מצודת דוד)

מצודת ציון והניהותי. מלשון מנוחה ויאמר כן על השקטת הכעס וכן והנחותי חמתי (לקמן כא) : **קנאתי.** כעסי : **ושקטתי.** ענין מנוחה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנחותי חמתי בך, החמה שהיה לי על העבר תנוח ע"י העונש שתקבלו, **וסרה קנאתי ממך,** מה שהיה לי קנאה על ע"ז שעבדת תסור כי יבטל יצרא דע"ז, ועי"ז **ושקטתי ולא אכעס עוד** כי לא יחטאו עוד (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חמתי ולא אכעס. הבדל בין כעס ובין חמה ויתר נרדפיו. שהאף והקצף והחמה יוצאים לפעול על זולתו שהוא כועס עליו, אבל הכעס מורה התעוררות הכעס ורגשו בלב לבד, כמו כל ימיו מכאובים וכעס ענינו, וכעסותה צרתה גם כעס, וכשיבואו בהפעיל, הקצפתם את ה', היינו גרמתם שיקצף עליכם להרע לכם, הכעסותם, גרמתם שיתעורר כעסו בעצמו. ושקט, הוא הפך הכעס, שהנפש שוקטת מזעף הכעס ועז"א ושקטתי ולא אכעס עוד (מלבי"ם באור המלות)

[מג] יַעַן אֲשֶׁר לֹא (זכרתי) זָכַרְתָּ אֶת יְמֵי נְעוּרַיִךָ וַתִּרְגְּזֵי לִי בְּכָל אֵלֶּה וְגַם אֲנִי הָא דַּרְכֶּךָ בְּרֹאשׁ נְתַתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה וְלֹא (עשיתי) עָשִׂית אֶת הַזְּמָה עַל כֵּן תוֹעֲבֹתֶיךָ :

רש"י הא. כמו הנה : **ולא עשית.** את הזימה. אף על פי שאני נתתי לך דרכך בראשך לא עשית ענה לתת לך על תועבותיך לשון מהם, כל זימה

סְזַמְקֵרָא לְסוּן עֵלָה הוּא יֵן לְטוּבָה וַיֵּן לְרַעָה : (כ"ז)

מצודת דוד ימי נעורידך. הטובה שעשיתי עמך בימי נעורידך : **ותרגזי לי.** הכעסת אותי בכל אלה הדברים : **וגם אני.** כמו שעשית אתם אעשה כן גם אני והנה גמול דרכך נתתי בראשך : **ולא עשית.** אמר דרך תימה וכי לא עשית את הזמה ההיא נוסך על כל שאר התועבות שעשית : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותרגזי. ענין כעס : **הוא.** הוא כמו הנה וכן הא לכם זרע (בראשית מו) : **הזמה.** ענין גנות ורשע : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען באר שהעונשים האלה אשר היו בחמה שפוכה היו על שלא זכרו טובות ה' שעשה עמהם בימי נעורים אשר בעבור זה התחייבו לשמור מצותיו ותורותיו, **ותרגזי לי בכל אלה** התועבות שהזכיר למעלה, **וגם אני הא דרכך בראש נתתי** שהעונשים שזכרו מגיע לה כפי דין תורה, כי הרגיזה בכל אלה שעשו עבירות שהיו חייבי עליהם ארבע מיתות ב"ד (שחשב בפסוק מ' ומ"א), כי מה שעבדו ע"ז ועבודת המולך מגיע ע"ז עונש סקילה, ועל זנות א"א מגיע עונש חנק, ועל רציחת הבנים מגיע עונש סייף, וכן אחר שנדונו כעיר הנדחת הדין הוא שממונה אבד ואנשיה בסייף, אולם מיתת שריפה לא ימצא בבת ישראל שזנתה, רק על הבא על אשה ועל בתה, שזה נקרא זימה, כמ"ש זימה היא באש ישרפו אותו ואתהן (וכמ"ש הטעם לזה בחבורי התו"ה שם), **עז"א ולא עשית את הזמה על כל תועבתיך,** הלא גם את הזימה עשית, ומגיע לך גם עונש שריפה, ובאר הדבר איך עשתה את הזימה שהיא תועבת אשה ובתה, כי (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותרגזי לי. הרוגז מובדל מן הכעס, שהוא הפך מנוחת הנפש, שהנפש תתרגז ותצא ממנוחתה בעבור איזה דבר, אם ע"י פחד, אם ע"י ריב, אם ע"י יתר דברים הסוערים בנפש, וכן יצייר כשיעשה האדם דברים מתועבים נגד האלהות (כמו ובטוחות למרגזי אל) כאילו ירגז ה' ממקומו להענישו : **דרכך בראש נתתי,** כמו לתת דרכו בראשו (מ"א ח' ל"ב) ר"ל כפי תגמולו הראוי לו : **הא,** כמו הנה, כמו הא לכם זרע : **הזמה.** שם זימה מורה על השתקעות המחשבה בזנות, ולא נמצא בתורה רק על מחלל בתו להזנותה ועל ערות אשה ובתה. ושניהם אחד כי המוציא בתו לזנות, מורה השתקעות הזימה מאב לבתו, וערות אשה ובתה היא מן האם אל הבת, שראוי שהאב והאם ישמרו תולדותם מהשחית, וכן אמר ואיש ואביו ילכו אל הנערה, שזה מורה העזות וההשחתה בתכלית, וזה מיוחד בשם זימה : (מלבי"ם באור המלות)

[מד] הִנֵּה כָּל הַמְּשֵׁל עֲלֶיךָ יִמְשַׁל לְאֹמֶר כְּאִמָּה בְּתָה :

רפ"י כל המושל. לשון משל וחידה הוא : כאמה בתה. ה"א של כאמה אינה מפיק ה"א לפי שאינה משמשת כלום אלא כאם כן בת : (רפ"י)

מצודת דוד כל המושל. כל הממשיל משלים יאמר עליך בדרך משל כמעשה האם כן המה מעשה בתה ר"ל כמעשה אנשי כנען שנגרשו מן הארץ כן מעשה ישראל שנשארו במקומה : (מצודת דוד)

מצודת ציון המושל. מלי משל ומליצה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנה כל המשל עליך ימשל לאמר כאמה בתה, ר"ל מי שירצה לעשות משל מן עונש השריפה שבא לך בעבור זימה שהיא ערות אשה ובתה, ימצא הנמשל על כלל האומה שהאם והבת זנו כאחד וכאמה בתה שתיהן זנו. וזימה היא ובאש ישרפו : (מלבי"ם באור הענין)

[מה] בת אמך את געלת אישה ובנייה ואחותך את אשר געלו אנשיהן ובנייה אמך את געלת חתית ואביך אמרי :

רפ"י בת אמך. אומה של כנען אשר ירשתם את ארצם : גועלת אישה ובניה. אשר הרבו תועבותם עד כי געלה והקיא הארץ את יושביה האבות והבנים יחד : ואחות אחותך. סדום הסמוכה לארץ ישראל : אמך חתית וגו'. ת"י הלל אמך סרה ביני חתאי הוות ולא עזדת כעובדיהן ואזכון אברהם ביני אמורי ולא הלך בעיאתהון : (רפ"י)

מצודת דוד בת אמך את. במעשיך את ניכרת שאת בת אמך אשר הקיאה את אישה ובניה הם מלכם ויתר העם ר"ל דומה אתה במעשיך לאנשי הכנעני אשר בעונם גלו מן הארץ כמיש ותקיא הארץ את יושביה (ויקרא יח) : ואחות אחותך את. במעשיך את נכרת שאת אחות אחותיך והיא סדום ובנותיה אשר בעוונם הקיאו אנשיהן ובניהן כי ספו תמו : אמך חתית. בתועבותיך נראה כאלו אמך היתה מבנות חת וכאלו אביך היה מאנשי האמורי : (מצודת דוד)

מצודת ציון גועלת. ענין הקאה והפלטה אל החוץ וכן שורו עבר ולא יגעיל (איוב כא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בת אמך את, ר"ל שאת דומה לאמך, געלת אישה ובניה כמו אמך, וכן את דומה לאחותך, עד שמצד זה את אחותה, שגם היא עשתה כן, ומפרש אמך חתית כי נולדת בארץ חת שהיא האם המליציית : (מלבי"ם באור הענין)

[מנ] וְאַחֲוֹתַי הַגְּדוֹלָה שְׁמֵרוֹן הִיא וּבְנוֹתֶיהָ הַיּוֹשֵׁבֶת עַל שְׂמֹאלָךְ וְאַחֲוֹתַי הַקְּטָנָה מִמֶּךָ הַיּוֹשֵׁבֶת מִיְמִינֶךָ סָדָם וּבְנוֹתֶיהָ :

רפ"י על שמאולך. לפי שנחלת יהודה בגבול דרומי של ארץ ישראל היה נמלאו כל שאר השבטים על שמאלם : (רפ"י)

מצודת דוד ואחותך. והנה אחותך שומרון הגדולה ממך ברבוי שבטים ואוכלוסין היא יושבת בשמאלך בפאת הצפון ואחותך סדום הקטנה ממך במספר האוכלוסין היא יושבת בימינך בפאת הדרום וא"כ אתה באמצעיתן סדום לימין ושומרון לשמאל : (מצודת דוד)

מצודת ציון ובנותיה. הם הכפרים הסמוכים לה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואחותך הגדולה שמרון, שהיא יושבת משמאל ליהודה, כמ"ש יהודה יעמוד על גבולו מנגב ונחלת יוסף היה מצפון ליהודה, ואחותך מימינך סדום, שערי הככר היו בדרום א"י : (מלבי"ם באור הענין)

[מז] וְלֹא בְּדַרְכֵיהֶן הִלְכָתְּ וּבְתוֹעֲבוֹתֵיהֶן (עשיתי) עָשִׂיתָ כְּמַעַט קָטַ וְתִשְׁחַתִּי מֵהֶן בְּכָל

רפ"י ולא בדרכיהן הלכת. והלואי בדרכיהן הלכת ולא התעצת יותר מהם וכן ולא יותן נא לעבדיך (מלכים ב ה) וכן ולא אם עודני חי דיהונתן (שמאל א' י"א) אפליי"אוט בלע"ז : כמעט קט. היו תועבותיך לפני אילו לא התעצת מהן אבל את ותשחיתי מהן וכן ת"י, ויש פותרין ולא בדרכיהם הלכת כמשמעו כמעט קט היו תועבותיהם בעיניך ותשחיתי מהן, קט פיקו"ט בלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד ולא וגו'. רצה לומר לא למדת מהן ולא הלכת בדרכיהן ולא עשית רק כשיעור תועבותיהן אשר היו בשיעור מעט וקטן למולך אבל השחת יותר מהן בכל הדרכים והעניינים : (מצודת דוד)

מצודת ציון קט. הוא מלשון קוטן ונפלה הנו"ן ועם שאמר כמעט אמר קט למעט יותר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולא בדרכיהן הלכת, הדרכים הם דרכי הנפש שמהם

צומחות הפעולות, ואומר הגם שלא הלכת בדרכיהן, כי בדרכי הנפש נבדלו בני יהודה מסדום ושבט אפרים, כי בני יהודה האמינו בה' והתמיד ביניהם המקדש ועבודת האל, ואפרים וסדום כחשו לאל ממעל ופקרו בעקרי האמונה, בכ"ז **כתועבותיהן עשית**, המעשים והתועבות שעשית היו דומים לתועבת סדום ושומרון, כי גם את עבדת ע"ז, הגם שכונתך היה שיהיו כעין טלמסאות וסגולות להוריד השפע ממעל, והאמנת בה' וביכלתו ובעבודת המקדש ג"כ שהוא דרך נבדל מדרך שומרון וסדום, הלא המעשים היו דומים, מוסיף לאמר **כמעט קט ותשחתי מהן בכל דרכיך**, שנוכל לומר מצד זה שגם בהדרכים היה דרכך משחת יותר מדרך סדום ושומרון, כי דרכך שהיה לשתף שם שמים ודבר אחר, ולעבוד את האל במקדשו ולשתף עמו פסל הסמל לריע לו ולעזר בהנהגה, דרך זה היא אמונה נפסדת ודרך גרוע יותר מדרך סדום ושומרון שהיו אומרים עזב ה' את הארץ לגמרי וכחשו בו לגמרי ולא העמידו לו צרה לשתף עמו אלילים אלמים ביחד (כמ"ש חז"ל על כי קצר המצע מהשתרע): (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בדרכיהן, וכתועבותיהן. כבר התבאר למעלה (סי' ז') וסי' י"ד), שהדרכים מציינים דרכי הנפש שהם שורש אל הפעולות היוצאים מהם (מלבי"ם באור המלות)

[מח] חי אני נאם אדני יהוה אם עשית סדום אחותך היא ובנותיה כאשר עשית את

מצודת דוד אם עשתה וגו'. כ"כ מהתועבות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין חי אני נאום ה' אם עשתה סדום, ר"ל כי סדום לא היו ראויים לעונש על ע"ז, כי המה לא קבלו דת אלהי ולא היה בידם עקרי האמונה, וכמ"ש אשר חלק ה' לכל העמים, כי הם היו תחת מערכת השמים ואין ראויים לעונש על ע"ז ועל מצות שבין אדם למקום, רק (מלבי"ם באור הענין)

[מט] הנה זה הנה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם ושלות השקט הנה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה :

מצודת דוד הנה זה וגו'. ר"ל זה לבד היה עון סדום ולא השחיתו יותר : **גאון וגו'.** ר"ל התגאה בעבור השובע והשלום שהיה לה ולא החזיקה יד עני לתת מחסורו : (מצודת דוד)

מצודת ציון גאון. מלי גאווה : **ושלות השקט.** כפל הדבר במ"ש לרוב השלוח : **החזיקה.** ענין אחוזה ועל הצדקה יאמר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנה זה היה עון סדם אחותך העון שעליהם היו ראויים לעונש היה על מצות שבין אדם לחברו, מה שיד עני ואביון לא החזיקה וזה היה עון סדום שהעון הוא מה שמעוה במזיד בעצת שכלו, כי לא עשו זה מפני הדוחק כי היה להם גאון שבעת לחם, ולא מפני שלא היה להם שלום שאז יאצרו אוצרות בר ולחם ליום קרב ומלחמה וימי מצור, כי שלות השקט היה לה, ובכ"ז יד עני ואביון לא החזיקה מפני שהיו להם נימוסים רעים ומשפטים בל יחיו בהם, שהיה הנימוס אצלם שלא להטיב עם דל וחסר לחם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ושלות השקט. שלו, הוא השלום הפנימי (שזה הבדלו מן שלום), ולפעמים תהיה השלום ע"י בטחון בגברותם, גוי שלו יושב לבטח (ירמיה מ"ט ל"א) אבל שלותם היה ע"י שקט, שלא היה מי שיפריעם כלל, וכן ושוקטת ושלוה (דה"א ד' מ'): (מלבי"ם באור המלות)

[נ] וַתִּגְבְּהֵינָה וַתַּעֲשִׂינָה תוֹעֵבָה לְפָנַי וְאָסִיר אֶתְהֶן פְּאֶשֶׁר רְאִיתִי: (ס)

רס"י ותגבהינה. היא וזנותיה כמו שמפורסם באיוב ארץ ממנה ילך לחם וכל הענין עד שאמרו נשכח תורת רגל מארצנו שאין באים אלל לחסר: ואסיר אתהן כאשר ראיתי. דרכן כענין שנאמר בסדום ארדה נא ואראה וגו' (בראשית י"ה): (רס"י)

מצודת דוד ותגבהינה. בעבור רוב הגאווה לא חששה במצותי ועשתה הדברים התעובים לפני והוא הניאוף המגונה: ואסיר. ובעבור אלה לבד הסרתי אתהן מן העולם כמו שהיה נראה לי מה הוא הגמול הראוי להן: (מצודת דוד)

מצודת ציון ותגבהינה. מל' גבהות וגאווה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותגבהינה ומפני גבהות לבם עשו תועבה לפני, ועי"כ ואסיר אתהן כאשר ראיתי, בעת ראיתי מעשיהם כמ"ש ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו, שהוא ע"מ ששלח מלאכיו לראות, ואז עשו תועבה לפני מה שרצו לבא עליהם במש"ז שקרוי תועבה, אז הסירותי אותם והפכתי משורש ערים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כאשר ראיתי. רעתם, כמ"ש ארדה נא ואראה (מלבי"ם באור המלות)

[נא] וְשִׁמְרוֹן פְּחָצֵי חַטָּאתֶיךָ לֹא חָטְאַה וַתִּרְבִּי אֶת תוֹעֵבוֹתֶיךָ מֵהֶנָּה וַתִּצְדְּקִי אֶת (אחותך) אֲחוֹתֶיךָ בְּכֹל תוֹעֵבוֹתֶיךָ אֲשֶׁר (עשיתי) עָשִׂיתִי:

רפ"י ותלדקי את אחותך. קודם שהתעצת יותר מהן היו נדונים לחובה וכיון שהרשעת יותר מהן עשית אותן כלדקניות ונתת להן פתחון פה לומר ין שהכעיסוך יותר ממני : (רפ"י)

מצודת דוד מהנה. משומרון : ותצדקי. במרבית התועבות שעשית הצדקת את שומרון כי למול מעשיך נחשבת היא לצדקת : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ושמרון, הגם שהם קבלו דת ותורה אלהית כמו יהודה והיו ראויים לעונש על ע"ז, בכ"ז לא הגיעו מעשיהם למעשה יהודה מפני ג' טעמים, **א.** כי כחצי חטאתיך לא חטאה, כי הם לא חטאו רק בע"ז ובמצות שבין אדם למקום לא בגזל ועושק ורציחה ועברות שבין אדם לחברו, וכשתמנה חטאי ירושלים שחשב לקמן (סי' כ"ב) שמנה שם מצות שבין אדם לחברו ושבין אדם למקום, תראה שרוב החטאים הנמנים שם, כמו למען שפך דם, אב ואם הקלו בד' וכו', לא היו בשומרון, **ב.** ותרבי את תועבותיך מהנה כי חטאי אחז ומנשה היו מרובים בכמות ובאיכות מחטאי מלכי יהודה, **ג.** ותצדקי את אחותיך בכל תועבותיך כי כבר יחשבו הם צדיקים נגדך, באשר בד' היה המקדש והשכינה והסנהדרין ונסים מתמידים, מה שלא היה להם, שלא היו להם נביאים רבים מוכיחים אותם, ומקומות המקודשים ששם ילמדו ליראה את ה' (מלבי"ם באור הענין)

[נב] גם את שאי כלמתך אשר פללת לאחותך בחטאתיך אשר התעבת מהן תצדקנה ממך וגם את בושי ושאי כלמתך בצדקתך אחיותך :

רפ"י אשר פללת. אשר שפטת להם קודם שהרשעת מהן היית אומרת עליהן ראויות הן לפורענות : (רפ"י)

מצודת דוד גם את שאי. כמו שסבלה שומרון כלימת השבי והגלות כן סבלי גם את הכלימה אשר שפטת על שומרון כי בהיות שומרון בשלוותה שפטה ירושלים אותה לגמול כלימה מרובה לכן אמר שהכלימה ההיא בעצמה סבלי את על כי בחטאתיך אשר התעבת יותר משומרון תהיה היא נחשבת לצדקת יותר ממך וכאומר ואם להן שפטת כלימה מרובה אי"כ כ"ש שראוי לך כלימה מרובה : **וגם את בושי.** ר"ל הלא תבושי ותכלמי בכל מה שראוי לך גם בעבור אשר הצדקת במעשיך את אחיותך כי הלא באמת הרשיעו גם הנה ועכ"ז נחשבת למולך לצדקת : (מצודת דוד)

מצודת ציון שאי. מלי' משא וסבל : פללת. ענין משפט כמו ופללו אלהים (ש"א ב) : התעבת. מלי' תעוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין גם את שאי כלמתך, יאמר כי ירושלים תכלם ותבוש עתה בשלש ענינים, וזה יתבאר ע"פ משל, שופט אחד משופטי ארץ הובאו לפניו שני אנשים מדלת העם שמצאו עונם שהיה להם מאזני מרמה ואבן ואבן, ויחרץ משפטם ליסרם ולגרשם מן העיר בחרפה, אח"ז נודע כי השופט עצמו גנב וגזל ועשק עשק, וכבא המשפט לפני המלך צוה תחלה לעשות אל השופט את העונש שחרץ על שני האנשים אשר עונם היה קל מעונו. אח"ז חשב המלך למחול על עון השופט, ויצו עליו שישפוט שנית משפט שני האנשים, ואחר שעתה היה השופט מוכרח לזכותם היה לו מזה בושה וכלימה רבה, שמוכרח לשנות את המשפט אשר חרץ, מפני שהוא פשע ואשם, אח"ז צוה המלך להחזיר את שני האנשים שיצאו עתה זכאי בדינם אל העיר, ועמהם יחזירו ג"כ את השופט, וזה היה לו לחרפה שלישית, שהם קדמו להצטדק להשיב שבותם, ואגבם הושב הוא ג"כ והם יותר צדיקים ממנו, בשלשה השקפות אלה גלה עתה כלימות יהודה וחרפתה, כי תחלה שפטה היא את שומרון וסדום לחוטאים וראויים לעונש, ואחר שנודע כי היא חטאה יותר מהם, עז"א גם את שאי כלמתך אשר פללת לאחותך, אי"כ המשפט שפללת לאחותך תשאי את, כי בחטאתיך אשר התעבת מהן תצדקנה ממך, והרי לך בושה וכלימה רבה, זאת שנית אחר שיחשוב ה' להשיב שבותך יעביר לפניך משפט שומרון וסדום ותצטרך להצדיק אותן, ומזה יהיה לך בושה שנית וז"ש וגם את בושי ושאי כלמתך בצדקתך אחיותך, היינו מה שאת בעצמך תפלל עליהם עתה שהם צדיקים במשפט, וזאת שלישית שכאשר ארצה להשיב שבותך אשיב תחלה שביתתך, וז"ש : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אשר פיללתי. מענין משפט, כמו ונתן בפלילים : בושי ושאי כלמתך. הבושה היא בעצמו, והכלימה היא מאחריים : (מלבי"ם באור המלות)

[נג] וְשִׁבְתִּי אֶת שְׁבִיתְךָ אֶת (שבית) שְׁבוֹת סֹדֶם וּבְנוֹתֶיךָ וְאֶת (שבית) שְׁבוֹת שְׁמֶרֶן וּבְנוֹתֶיךָ (ושבית) וּשְׁבוֹת שְׁבִיתְךָ בְּתוֹכֶנָּה :

רס"י את שבות סדום. ארפא את הארץ מגפרית ומלח ואוקיז זה יוסבים : בתוכהנה. כמו בתוכן : (רס"י)

מצודת דוד ושבתי. אולם אשוב לארצם את השבויים מאנשיהן : את שבות. את בני השבי : ושבות שביתך. בני השבי של השבויים עמד : בתוכהנה. אחר שתגלה ותלקה כמותן חשוב בתוכן ר"ל בעת שישובו הן וזה יהיה בימי המשיח אבל לא תקדם להן כי לא טובה אתה מהן : (מצודת דוד)

מצודת ציון ושבתי. מל' השבה : שביתתה. מל' שביה : בתוכהנה. בתוכן :

מלבי"ם - באור הענין **ושבתי את שביתהן את שבות סדום וכו', שהם יהיו העיקר בהשבה כי הם צדיקים ממך, ועל ידם אשיב שבות שביתה בתוכהנה, שאת תהיה טפל להם ונגרר אחריהן, וכדי בזיון וקצף, ועתה מפרש שלשה הכלימות שתשיג:** (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ושבתי.** היא השבת המדרגה, ושבת מענין השבה כמ"ש בירמיה (כ"ט י"ד, ל' ג'): (מלבי"ם באור המלות)

[נד] לַמַּעַן תִּשָּׂאֵי כְלִמָּתְךָ וְנִכְלַמְתָּ מִכָּל אֲשֶׁר עָשִׂיתָ בְּנַחֲמֶךָ אֹתָן:

רש"י **ננחמד אותן.** כשהרשעת מהן ונתת להן פתחון פה ד"ל ננחמד אותן כשתבא עליך הרעה ינחמו הנה לומר לא לבדנו לקינו: (רש"י)

מצודת דוד **למען.** ר"ל כל הימים הללו תשבי בגולה למען תשאי הכלימה הראויה לך ותכלמי מכל אשר עשית במה שהיית מנחמת אותן להיות להן פתחון פה לומר הלא למולה אנו צדיקות: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **א. למען תשאי כלמתך הכלימה שלך על מעשיך הרעים, ב. ונכלמת מכל אשר עשית בנחמד אותן,** שבעת שתצטרך לנחם אותך ולהצדיק אותן במשפט בזה תכלם מכל אשר עשית, כי זה מסובב ע"י מעשיך הרעים ממעשיהם שע"כ תצטרך לנחם אותם: (מלבי"ם באור הענין)

[נה] וְאַחֲזִיתֶךָ סָדָם וּבְנוֹתֶיהָ תִּשְׁבֹּן, לְקִדְמָתָן וְשִׁמְרוֹן וּבְנוֹתֶיהָ תִּשְׁבֹּן, לְקִדְמָתָן וְאֶת־תִּשְׁבִּינָה לְקִדְמָתָן:

מצודת דוד **ואחותיך.** ר"ל ובזמן שתשוב סדום ושומרון לקדמותן להיות מיושבות באנשים כשהיו אז תשובי גם את ולא קודם לכן הואיל ולא טובה את מהן: (מצודת דוד)

מצודת ציון **לקדמותן.** מלי קודם: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואחותיך סדום תשבנה לקדמתן, ג.** יהיה לך כלימה ע"י שסדום ושומרון תשובנה ביחד עמך והם יהיו העקר בהשבה ואת טפל להם, ותשוב על ידיהן: (מלבי"ם באור הענין)

[נו] וְלֹא הִיָּתָה סָדָם אַחֲזִיתֶךָ לְשִׁמוּעָה בְּפִיךָ בַּיּוֹם גְּאוּנֶיךָ:

רפ"י ולא היתה סדום אחותך וגו'. בתמיהה : לשמועה צפיד. להוכיח רבים ולומר הזהרו שלא תהפכו כסדום כאילו היתה לך שמועה חדשה : **ביום גאונך. כשהיית בגדולתך :** (רפ"י)

מצודת דוד ולא היתה וגו'. ר"ל וכי לא זכרת בפיד בעת ממשלתך את השמועה ששמעת מהפיכת סדום וכאומר ומדוע א"כ התעבת מהן : (מצודת דוד)

מצודת ציון גאונך. ענין גבהות וממשל רב וכן גאון יעקב (תהלים מז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (נו-נו) **ולוא היתה**, מפרש מ"ש (בפסוק נ"ב) שאי כלמתך אשר פללת לאחותך, מתי פללו ושפטו הם כלימה על סדום, עז"א **וכי ביום גאונך בטרם תגלה רעתך לא היתה סדום אחותך לשמועה בפיד**, וכי לא היית תמיד מבזה את סדום, ובכל אלה וקללה היית אומר מי שפרע מאנשי סדום יפרע מפלוני, עד שנשמע תמיד בפיד כלימת סדום, **כמו עת חרפת בנות ארם** וכו' כמו שאח"כ בעת נגלה רעתך יחרפו אותך בנות ארם ובנות פלשתים, שהיית דומה כסדום במעשיך ובענשך. כמ"ש וראו את מכות הארץ וכו' כמהפכת אלהים את סדום ואת עמורה. ור"ל סדום היתה ביום גאונך לשמועה בפיד כמו שאתה לשמועה בפי בנות ארם ופלשתים, אחר שנתגלה שעשית כמעשה סדום, ונגזר עליך עונש כמו על סדום (מלבי"ם : באור הענין)

[נז] בְּטָרִם תִּגְלֶה רְעִיתְךָ כְּמוֹ עֵת חֲרַפְתָּ בְּנוֹת אֶרֶם וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים הַשְּׂאֲטוֹת אוֹתְךָ מִסְבִּיב :

רפ"י כמו עת חרפת בנות ארם. כמו סנגלית צעת מסרתי אחכס ציד מלכי ארם שצאו על אחז צעת ההיא החל ה' להשליח ציהודה את גדודי ארם וגו' (מלכים ב' ט"ו) וצדצרי הימים (ב' יא) ויתנהו ה' ציד מלכי ארם וגו' ופלשתים פשטו בערי הנגב והשפלה וגו' : השאטות. לשון ציון ולא קרי' אל"ף ויבז מתרגמי' וקט (רפ"י)

מצודת דוד **בטרם וגו'**. מוסב למעלה לומר יום גאונך היה עד לא נתגלה רעתך לעשות בפרהסיא עוד היית מחזיק בדבר ה' לעין הרואים והיית מייסר אנשים בגמול עונש סדום : **סמו עת**. ר"ל עד לא נתגלה כמו שנתגלה בעת שחרפוך ארם ופלשתים בקחת אותך בגולה בימי אחז כמ"ש ויתנהו ה' אלהיו ביד מלך ארם ויכו בו וישבו ממנו וגו' (דה"ב כ"ח) ונאמר ופלשתים פשטו בערי השפלה וכו' (שם) כי אז הרעו לעשות בגלוי

יותר מבראשונה כמ"ש (במ"ב ובד"ה ב) : **השאטות**. המבזות אותך מסביב לקחת הערים ולהגלות האנשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון בנות ארם. ערי ארם : **השאטות**. ענין בזיון כמו בשאט בנפש (לקמן כה) והוא מל' ארמי כי ויבו עשו (בראשית כה) ת"א ושט עשו : (מצודת ציון)

[נח] אַתְּ זִמְתָּךְ וְאֶת תּוֹעֲבוֹתֶיךָ אֶת נְשָׂאֵתִים נָאֵם יְהוָה : (ס)

רש"י נשאלת אותם. נשאלת אותם ולשון נקבה היא ככמה מקומות בספר זה : (רש"י)

מצודת דוד את זמתך. את גמול הזמה שעשית וגמול התועבות הנה תשא ותסבול : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין את זמתך, ר"ל ובזה נתכפר עונך כי **את זמתך ותועבותיך** כבר **נשאתים** וקבלת עונש עליהם בשלמות : (מלבי"ם באור הענין)

[נט] כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה (ועשית) וְעָשִׂיתִי אוֹתְךָ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֲשֶׁר בָּזִית אֱלֹהִים לְהַפֵּר : (מלבי"ם באור הענין)

רש"י ועשיתי אותך וגו'. עשיתי לך רעה כגמולך אשר עשית : **אשר בזית אלה וגו'**. אותה שקבלת עליך בחורב לעבדך בצרית ה' אלהיך וגו' (דברים כ"ט) אך לא אפיר אני את הצרית מלזכרו כי אין אני כמותך : (רש"י)

מצודת דוד ועשיתי אותך. אעשה עמך גמול רעה כפי המון אשר עשית אשר בזית האלה שנשבעת בחורב על קבלת התורה להפר הברית שכרתי אז עמך : (מצודת דוד)

מצודת ציון אלה. ענין שבועה כמו אלה וכחש (הושע ד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי כה אמר ה', יאמר כי הברית הראשון שכרת עמהם בהוציאו אותם מא"מ שהיה על תנאי שישמרו חקיו ועדותיו ינצורו, הנה בטלוהו הם ע"י שעברו על ברית ה', וכן יבטל ה' את הברית הזו ג"כ מצדו, כי מתנת א"י ובהמ"ק והמלכות הכל היה תלוי בברית הזו וע"י עונותיהם בטל הברית הקודם, וז"ש **ועשיתי אותך כאשר עשית אשר בזית אלה וע"י כ גרמת להפר ברית** : (מלבי"ם באור הענין)

101 וְזָכַרְתִּי אֶנִּי אֶת בְּרִיתִי אֹתְךָ בְּיָמַי נְעוּרֶיךָ וְהִקְמוֹתִי לְךָ בְּרִית עוֹלָם :

רס"י וזכרתי אני את בריתי. אשר היה עמך בימי נעוריך : (רס"י)

מצודת דוד **וזכרתי**. ר"ל אבל לא לעולם אקצוף כי אזכור את הברית אשר כרתי עמך בימי נעוריך במעמד הד סיני להיות לך לאלהים לעזור ולהושיע : **והקימותי**. אקיים לך את הברית להיות לנצח : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וזכרתי** אבל בכ"ז **אזכור שכרתי אתך ברית בימי נעוריך** שהוא בעת שהוצאתי אותך מא"מ, וכן הברית שכרתי עם האבות, ומעשה ה' אי אפשר שיבוטל לגמרי כי כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם, וכל מדה טובה שיצאה מפי הקב"ה אפ"י על תנאי אינו חוזר בו, ולכן **והקימותי לך ברית עולם**, יקים להם ברית חדשה אשר לא יהיה תלוי בתנאי והוא יתקיים לעולם, וזה כמ"ש בירמיהו (סי' ל"א) וזכרתי את ב"י ברית חדשה לא כברית אשר כרתי את אבותם אשר המה הפרו את בריתי כי זאת הברית וכו' ונתתי תורתי בקרבם וכו' כי כולם ידעו אותי וכו'. ר"ל שע"י רוב הגליות והצרות שהיה להם, וע"י הנפלאות הגדולות שאעשה עמהם יתחקה תורת ה' על לוח לבם, בענין שלא ישלוט היצר בלבם ולא יהיה להם עוד שום ספק בהשגחת ה' ודבוקו עמהם תמיד עד שלא יהיה מציאות לחטא כלל : (מלבי"ם באור הענין)

102 וְזָכַרְתָּ אֶת דְּרָכַי וְנִכְלַמְתָּ בְּקִרְבְּךָ אֶת אַחוֹתַי וְהִגְדַּלְתָּ מִמֶּנּוּ אֶל הַקְּטָנוֹת מִמֶּנּוּ וְנָתַתִּי אֶתְהֶן לְךָ לְבָנוֹת וְלֹא מִבְּרִיתֶךָ :

רס"י וזכרת. בהטיבי לך את דרכי הרעי ונכלמת מלפני על שגמלת לי רעה ואני גומלך טובה : בקחתך את אחותיך. כשתכבשי לירש את מקומות אשר סביבותיך הקטנות והגדולות : לבנות. לפרוורים לך משועבדים לך כמו סדום וזנותיה וכפרנהא : ולא מצריתך. ולא משמרך את הצרית אשר כרתי אתך חלל בחסדי וברחמי שאני שומר את בריתי, ומדרש אגדה דרבי תנחומא ולא מצריתך לא מפטרמוני"א שליך לא נתתיה לאברהם אביך בין הצתרים וזה הלשון קרוב ללע"ז שכן קורין עתה לקרבות פטרא"מוניא בלע"ז וכן קורין כל דבר שיש לו לאדם מנחלת אבותיו : (רס"י)

מצודת דוד **וזכרת**. וכאשר תזכור את דרכיך תכלמי וזה יהיה בעת שתקח תחת ממשלתך העכו"ם הגדולות ממך לצרף אל הקטנות ממך להיות אלו כאלו משועבדים אז תכלמי בראותך שאתה גמלתני הרע ואני גמלתיך הטוב : **ונתתי**. אני אתן אתהן לך לבנות להיות נטפלות אליך להיות

נקראות בנות ירושלים אבל אין זה בגמול משמרך את בריתי כי באמת לא שמרת בריתי אבל בחסד אעשה מה שאעשה : (מצודת דוד)

מצודת ציון לבנות. ר"ל לכפרים הנכנעות אל העיירות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וזכרת את דרכיך ונכלמת,** ר"ל שעם זה אעשה דבר אחד שעל ידו תזכרו תמיד מעשיכם הקודמים להכלם עליהם, וזה כפי המשל שהזכרתי תחלה, שאחר שהושב השופט על כנו, רצה המלך שיהיו חטאתו תמיד נגד עיניו, וצוה ששני האנשים שהושבו עמו אל העיר יהיו תמיד אצלו והוא מחויב להחזיקם כבניו, ובם יזכור תמיד שחטא כמוהם, ושהושב על כנו על ידם ויכלם תמיד מחטאו, וכן אעשה סימן לך **בקחתך את אחותיך הגדולות** וכו' **ונתתי אתהן לך לבנות** ששומרן וסדום יהיו לך לבנות ועל ידם תזכור שחטאת כמוהן. עתה מפרש דבריו, נגד מ"ש **והקימותי לך ברית עולם** אומר **ולא מבריתך** ר"ל שהברית הזו לא יהיה מבריתך, דהיינו מצדך כברית הקודם שנעשה הברית בין שניהם, הם כרתו ברית בליסורו מן התורה ועפ"י כרת עמהם ברית להקים אותם לו לעם, עתה יהיה הברית לא מצדך ומבריתך, רק. (מלבי"ם באור הענין)

[סב] **והקימותי אני את בריתי אתך וידעת כי אני יהוה :**

מצודת דוד **והקימותי.** אקים בריתי אשר אתך ואז תדע שאני ה' הנאמן בהבטחה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והקימותי אני את בריתי אתך** שיהיה הברית רק מצדי, ע"י מה שתדע כי אני ה', ע"י זה יהיה ברית חדשה קיים לעד כמ"ש (ירמיה שם) כי כולם ידעו אותי מקטנם ועד גדולם, ונגד מ"ש **ונתתי אתהן לך לבנות** מפרש שזה יהיה : (מלבי"ם באור הענין)

[סג] **למען תזכרי ובשת ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני פלמתך בכפרי לך לכל אשר עשית נאם אדני יהוה : (פ)**

כ"י **למען תזכרי.** לרכך בהטיב לך : ובושת. להרים פניך אלי : **כפרי לך.** בסלחי לך, את אשר עשית תבושי ותדעי כי לא מגמולך הטוב הטיבותי לך : (כ"י)

מצודת דוד **למען תזכרי.** כשאקים בריתי אתך תזכרי שאתה לא קיימת הברית ויהיה לך מזה בושת וכלימה ומפני הכלימה ההיא לא יהיה לך עוד פתחון פה להתרעם על הצרוי שעברו עליך כי תכלמי להתרעי הואיל ואקיים הברית עם שאת לא קיימת : **בכפרי לך.** בעת אכפר לך על כל

אשר עשית מן הרעות אז תראה שאני מקיים הברית ואז תבושי ותכלמי
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין למען תזכרי ובשת בכפרי לך, שתבושי ע"י הכפרה,
כי עי"ז תראה שנתכפר לך על ידי סדום ושומרון, שהם קדמו בכפרה כי
הי' חטאתהן קלים לערכך, ועי"ז תבושי ממעשיך הקודמים ולא תחטאי
עוד (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות ובשת כלמתך. הבדל בפסוק נ"ב: (מלבי"ם באור
המלות)

פרק-יז יחזקאל

[א] ויהי דבר יהוה אלי לאמר: [ב] בן אדם חוד חידה ומשל משל אל בית
ישראל:

רש"י חוד חידה. הנבואה שבענין כלשון חידה הוא שהוא מדמה את נ"נ
לנשר ואת מלכי יהודה לכמרת ארזים: (רש"י)

מצודת דוד חוד חידה. אמור הנבואה בלשון חידה ודבר אותה במשל:
(מצודת דוד)

מצודת ציון חוד חידה. ענינו דבר סתום קשה ההבנה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין חוד חידה ופתרון החדה יהיה משל אל בית ישראל
(מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות חידה, משל. החדה תהיה בדבר הנעלם עד שצריך
איש מבין להבין ע"י רמז. ומתאחד עם חידוד, כי יחדד השכל, כמו ואיש
יחד פני רעהו. והמשל יהיה לרוב דבר נגלה להמשיל אליו דבר בלתי נודע,
ופה ר"ל תחוד חדה שפתרון החדה יהיה למשל אל קורות בית ישראל,
ותשוב החדה להיות משל (מלבי"ם באור המלות)

[ג] ואמרת כה אמר אדני יהוה הנפש הגדול גדול הפנפים ארך האבר מלא
הנוצה אשר לו הרקמה בא אל הלבנון ויקח את צמרת הארז:

רפ"י ארך האבר. כמו כנף אל"א בלע"ז לשון אחר כמשמעו לשון אברים ממס : הרקמה. נולתו נאה ומלויירת : את למרת הארז. כל נוף האילן בלע"ז לימא הוא מסל סהגלה את יהויקים וגזריו : (רפ"י)

מצודת דוד הנשר הגדול. וחזר ופיי שקראו גדול לפי שהיה גדול הכנפים ר"ל כנפי נוצתו היו גדולים במדה : **ארך האבר**. גוף הכנף היה ארוך : **מלא הנוצה**. גוף הכנף היה מלא נוצות : **אשר לו הרקמה**. אשר מראה הנוצות היו כגון הרקמה בחלוף הגוונים כמו נוצות הטווס ועל נ"ינ יאמר : **אל הלבנון**. אל יער הלבנון ומשם לקח הסעיף הגבוה מאילן הארז שהוא הגבוה שבעצים ר"ל נ"ינ בא לירושלים ולקח את מלכה : (מצודת דוד)

מצודת ציון האבר. הוא גוף הכנף וכן אבר כיונה (תהלים נה) : **הרקמה**. כמעשה רוקם בחלוף הגוונים : **הלבנון**. שם יער : **צמרת**. כן יקרא סעיף העליון העולה למעלה מכולם וכן ובין עבותים היתה צמרתו (לקמן לא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנשר הגדול, הוא מלך בבל שהוא דומה כנשר שמגביה עוף על כל העופות והוא מלך בעופות ולכן הגביה עוף למרום הרי הלבנון על ראש הארזים הרמים, וצייר אותו בדי' תארים, **א. גדל הכנפים**, שהנוצות של האבר שבם יעוף הם גדולים וארוכים שעיי"כ יעוף בקל, **ב. שהאבר של הכנף** שבו מחוברים הנוצות הוא ארוך, **ג. שגופו ואיברו מלא נוצה**, **ד. אשר לו הרקמה** נוצות יפות מצוירות בכל מיני גוונים. והנמשל **א. שיעוף בקל לאפסי ארץ**. **ב. שהאבר ארוך מורה על הכח והעצמה**, [משא"כ בנשר השני שיזכיר אח"ז לא הזכיר ארך האבר כי פרעה לא היה בו כח ועצמה], **ג. שהוא מלא הנוצה היינו שארצו מלא אנשים והמונים** (משא"כ את הנשר השני צייר ברב נוצה, שי"ל רב עם ואינם ממלאים מלא ארצו), **ד. שי"ל הוד והדר וכל משכיות החמדה שזה משל הרקמה** (שלא נאמר ג"כ בנשר השני), והנשר הזה שהוא נ"ינ **בא אל הלבנון ויקח את ראש הארז** דהיינו שהגלה את יהויכין שהוא ראש האומה ואת השרים והגבורים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **כנפים**, אבר, נוצה. שם כנף הונח בעצם על הנוצות הארוכות המחוברות לבעלי כנפים בקצה האבר המעופף, והפרק עצמו נקרא אבר, והנוצות הקטנים הממלאים את האבר המעופף ואת כל העוף נקרא נוצה, כמו והסיר את מוראתו בנוצתה, וגם הנוצות הגדולות יקראו בשם נוצה, כמ"ש אם אברה חסידה ונוצה, רק כשיפרט את הנוצות הארוכות שבם יעוף בשם מיוחד, יקראו בשם כנף, כמ"ש יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו, כי הנשר יקח גוזליו עיי הכנפים שהם רכות וישאם על האבר שהוא חזק לסבלם שלא יפולו (עמ"ש תהלות ס"ח י"ד, צ"א ד', איוב ל"ט כ"ו) : **צמרת**. הוא הסעיף הגבוה : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] אֵת רֹאשׁ יְנִיקוֹתָיו קָטַף וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן בְּעִיר רְכָלִים שְׁמוֹ :

רס"י אֵת רֹאשׁ יְנִיקוֹתָיו קָטַף. גְּדוּלְתוֹ וּמַלְכוּתוֹ הַסְפִּיל, יְנִיקוֹתָיו כְּמוֹ עֲנַפּוֹ : וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן. אֶל אֶרֶץ תְּגָרִים הוּא צֶבֶל : (רס"י)

מצודת דוד אֵת רֹאשׁ וּגּוֹ'. כֵּרֶת רֹאשׁ עֲנַפּוֹ הֶרְכִּים הָעֲלִיוֹנִים הֵם הַשְּׂרִים : אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן. אֶל אֶרֶץ כְּשָׁדִים יֹאמֵר שֶׁהִיא אֶרֶץ סוּחָרִים כְּמִ"שׁ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן כְּשָׁדִימָה (לְעִיל טז) : **בְּעִיר רוּכְלִים**. עַל בָּבֶל יֹאמֵר : (מְצוּדַת דָּוִד)

מצודת ציון יְנִיקוֹתָיו. עֲנַפּוֹ הֶרְכֹת וְהַקְטָנוֹת כְּמוֹ וַיַּעַל כִּיּוֹנֵק לִפְנֵי (יִשְׁעִיהַ נג) : קָטַף. עֲנִין כְּרִיתָה כְּמוֹ עוֹדְנוּ בְּאֵבוֹ לֹא יִקְטֹף (אִיּוֹב ח) : כְּנָעַן. עֲנִינוֹ תֵּגֵר וְסוּחָר כְּמוֹ כְּנָעַן בִּידוֹ מֵאֲזַנֵּי מֶרְמָה (הוֹשַׁע יב) : **רוּכְלִים**. סוּחָרִים כְּמוֹ רוּכְלַת הָעַמִּים (לְקַמֵּן כז) : (מְצוּדַת צִיּוֹן)

מלבי"ם - באור הענין אֵת רֹאשׁ יְנִיקוֹתָיו קָטַף, הַיּוֹנְקוֹת הֵם הַבְּדִים הָעוֹלִים בְּצַדֵּי הָאָרֶץ שִׁיּוֹנְקִים מִמֶּנּוּ, שְׂזָה מִשַּׁל עַל הַשְּׂרִים וְחוּרֵי יִהוּדָה וְהַחֲרָשׁ וְהַמִּסְגָּר שֶׁהַגֶּלֶם מֵא"י, וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן, ר"ל אֶרֶץ כְּשָׁדִים שֶׁמִּתְקַבְּצִים שָׁם הַכְּנַעֲנִים וְהַסּוּחָרִים, וְשְׁמוֹ **בְּעִיר רוּכְלִים** הֵינּוּ בְּבָבֶל כֹּאִילוֹ נִמְסָר שָׁם לִיד הַרוּכְלִים הַנוֹשָׂאִים אוֹתוֹ מִבֵּית לְבֵית, כִּי הִשְׁתַּמְשׂוּ בָהֶם שָׁם לְצַרְכֵיהֶם אִישׁ וְאִישׁ בְּבֵיתוֹ : (מְלַבִּי"ם בְּאוּר הָעֲנִין)

מלבי"ם - באור המלות יְנִיקוֹתָיו עַל עֲנַפֵּי הָאֵילָן הוֹנְחוּ שְׁמוֹת רְבוֹת, וְהֵם אֲמִיר, בַּד, דְּלִיָּה, זְמוּרָה, זֶלְזֶל, חוּטֵר, יוֹנֵק, נְטִישָׁה, נֶצֶר, סַעִיף, שְׂרַעַף, סַנְסוֹן, עֲנַף, עַפֶּא, פֶּאֶרָה, שׁוּכָה, שְׁלִיחָה, שְׂרִיג. וְהַהֲבֵדֵל בֵּינֵיהֶם בַּד, יוֹנֵק, נֶצֶר, חוּטֵר, הוֹנַח עַל הָעֲנַף הָעוֹלָה בְּפִי"ע, שֶׁהֲבֵד הִיא הָעֵב הָעוֹלָה אֲצֵל הָאֵילָן, וְהַיּוֹנֵק הוּא הֶרֶךְ הָעוֹלָה אֲצֵלוֹ, וְאִם נִקְצָץ הָאֵילָן וְנִשְׁאַר הַגֹּזַע וַיַּעֲלֵה שְׁנֵית לְצַמּוּחַ מִן הַגֹּזַע נִקְרָא חוּטֵר, וְאִם נִקְצָץ הָאֵילָן גַּם הַגֹּזַע וַיַּעֲלֵה מִשְׂרָשׁוֹ נִקְרָא נֶצֶר, כְּמִ"שׁ (יִשְׁעִיהַ סִּימָן י"א), הָעֲנַפִּים שֶׁבְּרֹאשׁ הָאֵילָן נִקְרָא נֶצֶר, כְּמִ"שׁ (יִשְׁעִיהַ סִּימָן י"א). הָעֲנַפִּים שֶׁבְּרֹאשׁ הָאֵילָן נִקְרָאִים אֲמִיר פֶּאֶרָה דְּלִיָּה. הָאֲמִיר הוּא הָעֲנַף הַמּוֹבַחֵר הָעוֹלָה בְּרֹאשׁ הָאֵילָן. וְהַדְּלִיּוֹת הֵם הָעֲנַפִּים הַנִּגְבְּהִים לְמַעַלָּה רֹאשׁ וְהֵם רְבִים. וְהַפֶּאֶר הוּא הָעֲנַפִּים שֶׁעוֹשִׂים כְּמוֹ פֶּאֶר חָבוּשׁ עַל רֹאשׁ הָאֵילָן וְכַתֵּר סְבִיב רֹאשׁוֹ, וְהֵם מְלֵאִים עֲנַפִּים וְעֲלִיָּה סוּכְכִים מְלַמְעֵלָה וּלְפַעֲמִים יִתְאַרְכוּ וַיִּרְדּוּ מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה לְהִיּוֹת צֶלַע לְמַטָּה, כְּמִ"שׁ (לְקַמֵּן סִי ל"א) סַעִיף וְשְׂרַעַף, הֵם הַיּוֹצֵאִים מִגּוֹף הָאֵילָן שְׁבָהֶם הָעֲנַפִּים נוֹשָׂאֵי הַפִּירוֹת, וְהַפְּרִי מִתִּיחַס בִּיחּוּד אֶל הָעֲנַף, לְשֵׁאת עֲנַף וְלַעֲשׂוֹת פְּרִי, וְעִי"י הָעֲנַפִּים יִתִּיחַס אֶל הַסַּעִיף, בְּסַעִיפִיהַ פּוֹרִיָּה, ר"ל בְּסַעִיפִים שְׁבָהֶם עֲנַפִּים נוֹשָׂאֵי פְּרִי, (וּמִ"שׁ מִבֵּין עַפֶּאִים יִתְנוּ קוֹל כְּמוֹ עֲנַפִּאִים, שֶׁהֵנוֹן נוֹפֵל מֵהֶרְבֵּה שְׁמוֹת), וְשֵׁם שׁוּכָה הוֹנַח עַל הַבֵּד הָעֵב הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ, כְּמוֹ וַיִּכְרַת שְׁכַת עֲצִים (שׁוֹפְטִים ט') שֶׁהֵם עֲצִים עֲבִים לְהַצִּית אֶת הַצְּרִיחַ, וְהוּא יוֹצֵא בְּשָׁפוּלוֹ שֶׁל הָעֵץ. וְשֵׁם

זמורה, על הענף המובחר באילן שעולה יחידי ואינו מסתעף כ"כ, ודרך לזמרו ולהרכיבו באילן אחר, או לשתלו בפ"ע, ונקרא זמורה על שם שזומרים אותו, או ע"ש שהיא זמרת הארץ והמובחר שבו. ושם זלזל, הונח על ענפים שעולים בין מגוף האילן ובין סמוך לו שאינם לצורך והם זוללים מיץ האילן וכחו, ודרך לכרות אותם, כמ"ש וכתת הזלזלים (מיץ האילן וכחו, ודרך לכרות אותם, כמ"ש וכתת בזלזלים) במזמרות (ישעיה י"ט). ושם נטישות ושליחות ג"כ על ענפים הדקים המתפשטים, השליחות יתפשטו בארץ. והנטיעות ברוחב כמ"ש (ישעיה ט"ו). ושם שריגים, הונח על הענפים הדקים שמשתרגים ונטוים אחד ע"ג חברו, ושם סנסן לא נמצא רק גבי תמר, אוחזה בסנסיניו, שהם העוקצים שבלולבי התמר (מענין סנה) שבהם יאחז העולה בתמר שהוא חלק וגבוה, ושמור כללים אלה אשר פרטיהם יבוארו כ"א במקומו : **כנען, רוכלים**. כנען מענין סוחר וההבדל בינו לבין רוכל, שהרוכל הוא המחזיר בסחורה מבית לבית וקטן מן הכנען, כמו שהכנעני קטן מן הסוחר, כמ"ש (סי' כ"ג ח"י) (מלבי"ם) : באור (המלות)

ה ויקח מזרע הארץ ויתנהו בשדה זרע קח על מים רבים צפצפה שמו :

כ"י ויקח מזרע הארץ. את לדקיהו בנו : בשדה זרע. צירוקלים בעיר מלוכה : קח על מים רבים. נקרק על מים רבים, כלומר נתן לו גדולה וממסלה על סביביו : לפנפה. מין אילן ערבה פענפיו מרובים פאלק"א זלע"ז) : (כ"י)

מצודת דוד **מזרע הארץ**. מהארץ היא עצמה אשר זרע בה : **בשדה זרע**. בשדה טובה לזריעה : **קח**. לקחה וזרעה סמוך למים רבים לבוא בה מרבית הרטיבות : **צפצפה שמו**. הנשר שם את הזרע באופן שתצמח להיות בעלת ענף כאילן צפצפי ר"ל המליך בה מזרע המלוכה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **קח**. מלשון לקיחה : **צפצפה**. הוא מין ערבה ובדרז"ל והצפצפה פסולה (סוכה לג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויקח מזרע הארץ ר"ל שלקח את מה שראוי להרכיבו באילן אחר שזה נקרא זרע באילנות, ויתנהו בשדה זרע היינו שהרכיבו בזרע אחר, **קח על מים רבים** לקח מזרע הארץ שהיה תחלת גדולו על מים רבים, **צפצפה שמו**, ושם אותו והרכיבו בצפצפה שהוא מין ערבה הגדלה בהרים בלי מים, והנמשל שלקח את צדקיהו שהיה מזרע המלוכה והמליכו שיהיה תחתיו שבה הרכיבו בשדה זרע שיהיה מולך תחת ידו כענף המורכב שהוא כפוף תחת האילן שיונק ממנו. והגם שבבבל גדלו ערבים [כמ"ש על נחל הערבים ישאום, על ערבים בתוכה תלינו כנורותינו] הרכיבו בצפצפה שהוא מין ערבה גרוע, ר"ל שתחת רוב השפע שהיה לו

בא"י השכינו באופן שיהיה חרב ויבש וישכן חררים בלא טובה וברכה
(מלבי"ם - באור המלות) באור הענין

מלבי"ם - באור המלות מזרע. כבר בארתי בחבורי התו"ה קדושים (סי' נ"ט) שיש הבדל באילנות בין שם זרע, נטע, שתל, שהנטע הוא ע"י גרעין, והזרע הוא ע"י הרכבה באילן אחר, ובא לרוב אצל כלאי האילנות, והשתול בא על שעוקר אילן או נטיעה ממקום זה ושותלה במקום אחר : **קח על מים רבים**. מוסב על זרע הארץ שקח יניקתו וליחותו עד עתה, או ר"ל קח מעל מים רבים, שלקח את הזרע מעל מים ושמו להיות צפצפה שגדל בלי מים, וכמו אלחנן דודו בית לחם, שחסר מ"ם השימוש, וכן רבים : **וקח**, פעל עבר ובא בקמץ להפריד בינו ובין הציווי : **צפצפה**. מין ערבה הגדלה בין ההרים. ובערבי צפצף, וכמ"ש חז"ל בסוכה : (מלבי"ם באור המלות)

ו ויצמח ויהי לגפן סרחת שפלת קומה לפנות דליותיו אליו ושרשו תחתיו ויהיו ויהי לגפן ותעש בדים ותשלח פארות :

רס"י סורחת. כמו (שמות כו) וסרח העודף גדולה : שפלת קומה. לעבוד למלך צבל : דליותיו. זמורותיו : אליו. אל מלך צבל : תחתיו. תחת מלך צבל : צדים. מוטות : ותשלח. ותגדל : פארות. ענפים רבים : (רס"י)

מצודת דוד ויצמח. הזרע ההוא צמח והיה לאילן גפן המתפשט הרבה ושפלה בקומה : **לפנות**. להיות דליותיו פונות אליו לא כדרך שאר האילנות שהדליות עולות למעלה בגובה כ"א כדרך דליות הגפן שהמה יורדות למטה לפנות מול גוף האילן : **ושרשיו**. שרשי האילן ההוא השרישו תחת האילן וכדרך עץ הגפן ולא התפשטו למרחוק כדרך שאר האילנות ר"ל המשילו רק במקומו אבל למולו יכנע : **ותהי לגפן**. ר"ל גם שבחי הגפן היה לו כי עשתה והגדילה הרבה בדים וענפיה הרכים התפשטו למרחוק וכדרך עץ הגפן ר"ל במקומו היה לו ממשל רב : (מצודת דוד)

מצודת ציון סורחת. ענין יתרון ורב כמו וסרח העורף (שמות כז) : **דליותיו**. כן יקראו הענפים שדרכם לעלות למעלה והוא מל' דלו עיני למרום (ישעיה לח) וכן באורך דליותיו (לקמן לא) : **בדים**. הם הענפים הגסיס וכן ממטה בדיה (לקמן יט) : **ותשלח**. ענין התפשטות כמו תשלח קציריה (תהלים פ) : **פארת**. היא הפוך מן פארות והם הענפים הדקים וכן מסעף פארה (ישעיה י) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויצמח, הזרע המורכב בהצפצפה צמח ויהי לגפן, תחת שהיה ארז אדיר התהווה ממנו גפן והגפן לא תהיה גבוהה רק סורחת שפלת קומה. שקומתה תסרח בארץ עד שתהיה שפלה מתפשטת ברוחב

לא בגובה, כמ"ש ואת אילי הארץ לקח להיות ממלכה שפלה לבלתי התנשא, שלקח את הגבורים לבל יהיה עוד ארז אדיר רק יהיה כגפן שנושא פרי ואינו חזק, ר"ל שיתן לו מס הרבה ולא יהיה תקיף במלכותו רק יהיה כפוף ונכנע, **לפנות דליותיו אליו ושרשיו תחתיו יהיו שהדליות שהם הענפים המתנשאים לרום יושפלו ויפנו אל הצפצפה וגם השרשים יהיו כפופים תחתיו**, כמ"ש לשמור את בריתו לעמדה. **ותהי לגפן ותעש בדים** אבל היא היתה לגפן בפ"ע בלתי מורכב, עד ששלחה בדים (שהוא הענף היוצא מן האילן סמוך לשרשו בשוה עם האילן והיא חזק ועב), **ותשלח פראות** ענפים עושים פרי ר"ל שצדקיהו התחזק במלכותו (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות סרחת. הוא העודף הנסרח על הארץ, כמו וסרח העודף תסרח על אחורי המשכן : **דליותיו**. בא לשון נקבה וזכר כי עקרו ארז שהוא לשון זכר ונעשה ממנו גפן חלוש העץ שהוא לשון נקבה. וגדר שם דליות ושם בדים התבאר בפסוק ג' : **פראת**. (עי' מנחת שי), ר"ל סעיפים נושאי פרי, ושרשו פרה כי שורש פרי, פורא ופורה, כמו כי הוא בין אחים יפריא, פורה ראש ולענה, ודרך סעיפי פוריה להתפשט, לז"א ותשלח שהיא ההתפשטות (מלבי"ם באור המלות)

12 וַיְהִי נֶשֶׁר אֶחָד גָּדוֹל גְּדוֹל כְּנָפָיִם וְרַב נוֹצָה וְהָיָה הַגָּפֶן הַיֹּדֵאת כְּפָנָה שְׂרָשְׁיָה עָלָיו וְדָלְיוֹתָיו שְׁלָחָה לוֹ לְהִשְׁקוֹת אוֹתָהּ מִעֲרֹגוֹת מִטְּעָה :

כ"י ויהי נשר אחד. מלך מצרים : **כפנה שרשיה**. לשון רעבון כמו לשון ולכפן (איוב ה) רעבו ונתאוו שרשי הגפן הזאת לאותו הנשר תוספות ויש משמע כפנה כמו אספה והוא הפוך ודדברי רבותינו יש מן הדומה לו שקורין לאסיפת העם כנופיא וכפנא הוא כמו כנפה אמאש"א בלע"ז : **ודליותיו שלחה לו**. ושלוחיה שלחה לו לזא חליה ולהשקות אותה : מערנות מטעה. מהעוגיות מים שטעה לו הנשר הראשון : (כ"י)

מצודת דוד גדול כנפים. הוא פי' על מה שקראו גדול : **ורב נוצה**. הרבה נוצה היה בו אבל לא היה מלא נוצה ולא היה לו ארך האבר ולא הרקמה כמו הנשר הראשון ועל פרעה יאמר : **כפנה שרשיה עליו**. אספה כל שרשיה על הנשר ההוא לבטוח עליו : **ודליותיו שלחה לו**. הושיטה דליותיו אל הנשר ההוא שהוא ישקה אותה מן המים המכונסים בין הערוגות העשויות לצורך נטיעתה שעשה לה הנשר הראשון (כי כן הדרך לעשות סביב הנטיעה כעין ערוגות) ר"ל שלח מלאכיו אל פרעה להחזיק בידו המלוכה שהמליכו ני"נ : (מצודת דוד)

מצודת ציון כפנה. ענין אסיפה ובדרז"ל יש כנופיא (שבת ס) ועם שהוא

הפוך : **שלחה**. ענין הושטה : **מערוגות**. הם תלמי המחרישה כמו כערוגות
הבשם (ש"ה ה) : **מטעה**. מל' נטיעה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויהי נשר אחד, הוא פרעה מלך מצרים שהיה ג"כ גדל
כנפים (ולא ארך האבר כנ"ל (בפסוק ג')) **והנה הגפן הזאת כפנה שרשיה**
עליו שרשי הגפן התאוו לינק ולהתחבר אל הנשר השני, ושלחה לו
דליותיה כדי שישקה אותה מערוגות מטעה, שתחת שהנשר הראשון כפף
את הדליות שיהיו סרוחים בארץ, ומנע ממנה המים להיות מתחברת עם
הצפצפה, חשקה בנשר השני ששם תרים דליות ושם תשתה מים רבים,
היינו שחשב שע"י פרעה ירים ראש, וישבע שובע שפע וברכה : (מלבי"ם
באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **כנפה שרשיה**. מענין לשוד ולכפן תשחק, שהוא על
תאות המזון בעת הרעב או תאות האדמה הצמאה למטר, כן התאווה הגפן
לינק ממנו משקה ליחותה : **מערוגות**. היא תלמי הגן ושורותיו, והמ"ם
מוסב על פעל שלחה. מערוגות מטעה שלחה לו להשקות אותה : (מלבי"ם
באור המלות)

ח אֶל שְׂדֵה טוֹב אֶל מִים רַבִּים הִיא שְׁתוּלָה לַעֲשׂוֹת עֵנָף וְלִשְׂאת פְּרִי
לְהִיּוֹת לְגֵפֶן אֲדָרְת׃

רס"י **אל שדה טוב וגו'.** כלומר ועל חנם עשתה זאת כי אל שדה טוב
היתה שתולה : **לגפן אדרת**. **לגפן תקיף** : (רס"י)

מצודת דוד **אל שדה טוב**. כאומר והנה הגפן הזה טעה מאד כי הלא נטועה
היא ע"י הנשר הראשון בשדה טוב וסמוך אל מים רבים למען עשות
ענפים ולגדל פרי להיות מעצמה גפן גדולה וחזקה מבלי בטחון הנשר
השני ומבלי השקאתו מן המים הבאים בפועל מעשה הנשר הראשון ר"ל
הלא מבלי פרעה יוכל לעמוד במלוכה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אל שדה**. כמו בשדה ובא מלת אל במקום הבי"ת כמו ואל
הארון (שמות כה) : **שתולה**. נטועה כמו והיה כעץ שתול (תהלים א) :
ולשאת. ר"ל לגדל והיא מל' משא וסבל : **אדרת**. גדולה וחזקה כמו אשר
אדירים שודדו (זכריה יא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **אל שדה טוב היא שתולה**, (השתילה באילנות היא
מה שיעקור האילן ממקומו וישתלנו במק"א) רצה לשתול הגפן אל שדה
טוב, אל מצרים, ששם ימצא מים רבים, היינו לצאת מרשות נבוכדנצר
אל רשות פרעה כדי לעשות ענף ולשאת פרי להיות **לגפן אדרת**, ר"ל
שהיה מלכות בפ"ע, ושלא יהיה כפוף ומשועבד לנבוכדנצר : (מלבי"ם
באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שתולה. היא העקירה ממקום זה לטעת אותה במק"א אל שדה טוב : (מלבי"ם באור המלות)

[ט] אָמַר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה תִּצְלַח הַלּוֹא אֶת שְׂרָשִׁיָּה יִנְתַּק וְאֶת פְּרִיָּה יְקוּסֶס וַיִּבֶשׂ כָּל טְרָפֵי צְמָחָהּ תִּיבֹשׂ וְלֹא בִזְרַע גְּדוּלָּה וּבְעֵס רַב לְמִשְׁאֹת אוֹתָהּ מִשְׂרָשִׁיָּה :

רפ"י אמור. כל האלפא ביתא במקרא זה ותמיה אני כי אינו נמנה במסורת : ינתק. הנקר הראשון : את פריה יקוסס. כמו יקולץ הם בני דקיהו שחטון לעיניו : טרפי. עלי פויילוי"א בלע"ז : ולא בזרוע גדולה ובעס רב. יבא הנקר השני לעזרתה : למשאות אותה משרשיה. לנוכח העוקרות ומסיעות אותה משרשיה : (רפ"י)

מצודת דוד אמור. על הגפן ההיא : תצלח. כמו התצלח ותחסר ה"א התימא ר"ל וכי תצלח בבטחון הנשר השני הלא הנשר הראשון יעתוק ויעקור את שרשיה ויכרת פריה וממילא יתייבשו הואיל ונכרתו מן האילן אין להם יניקה לבוא בהם הרטיבות ר"ל נ"נ יעקור המלוכה וישחט בני צדקיהו : כל טרפי צמחה. כל העלים שצמחו בה יתייבשו הואיל ונעקרו שרשיה ר"ל העם יהיו גולים : ולא בזרוע גדולה וגו'. ר"ל הנשר השני לא יבוא בעזרתה בזרוע גדולה ובעס רב לעמוד במלחמה מול הנשר הראשון הבא לעקור ולהסיע אותה ממקום אשר נשרשו שרשיה ר"ל לא יעזור לו פרעה מול נ"נ : (מצודת דוד)

מצודת ציון ינתק. ענין עקירה והעתק : יקוסס. ענין כריתה והוא כמו יקוצץ כי זסשר"ץ מתחלפים : טרפי. עלים כי עלי תאנה (בראשי"ג) ת"א טרפי תאנה : בזרוע. ר"ל בחוזק כי הוא נתון בזרוע : למשאות. ענין לקיחה והסעה כמו ובתים ונשאו (מיכה ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אמר וכו' תצלח וכי תצלח? הלוא את שרשיה ינתק הנשר הראשון הלא ינתק את השרשים, ופריה יקוסס ויבש וגם עליו הלחים, יבשו ר"ל שיעקר הממלכה ויכרית כל אנשיה, ולא בזרוע גדולה שא"צ לו לזה כח גדול ויד חזקה למשאות אותה (ר"ל להעתיק אותה) משרשיה, כי פרעה לא יבא למו לעזרה ובקל יכבוש אותם ויחריב את ירושלים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות יקוסס. אין לו ריע וענינו כמו יקוצץ : טרפי. תרגום עלה טרף. והרשיף הבדיל שטרף הם העלים הלחים שהם טרף ומזון לתולעים ולזבובים : למשאות, שרשו נסא להשיא ולעקור אותה, וכן

למסע את המחנות כמו להסיע: (מלבי"ם באור המלות)

[יז] וְהִנֵּה שְׁתּוּלָה הַתְּצַלַּח הֵלּוֹא כְּגַעַת בְּהַ רוּחַ הַקְּדִים תִּיבֵשׁ יְבֹשׁ עַל עֲרַגְת צְמָחָה : תִּיבֵשׁ : (פ)

רש"י והנה. עתה שתולה כרלונה : התללח. איפסק שתללח זו סנגדה צמי
סנטעה ראשון : (רש"י)

מצודת דוד והנה שתולה. ר"ל אף אם תשאר שתולה ולא יעקור שרשיה וכי תצמח בהשקאת הנשר השני הלא כאשר יגע בה רוח הקדים הלא תתייבש : על ערוגות צמחה תיבש. ר"ל אף שהיא עומדת סמוך להערוגות הנעשות לצורך צמחה מקום ימצא שם מים מכונסים עם כל זה תתייבש כי אין דבר עומד בפני רוח הקדים כי הוא יחריב גם המים המכונסים בין הערוגות וכאומר הלא אין להנשר השני מקום להשקותה כ"א מהמים שבין הערוגות ואם רוח הקדים תייבש גם אותו מאין לו מים להשקותה ומה הוא א"כ הבטחון ר"ל אף אם נ"נ לא יעשה עמו רעה רק ימנע ממנו הטובה לא יתקיים ע"י הרעה : (מצודת דוד)

מצודת ציון כגעת. מל' נגיעה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנה שתולה התצלח מוסיף לאמר שהגם שלא יבא הנשר לעקרה, הלא אחר שהיא שתולה, שנעקרה ממקום זה ונשתלה במק"א וכי אפשר שתצלח כיון שאינה במקומה, הלא כגעת בה רוח הקדים תיבש כי הרוח יעקרנה, ומוסיף עוד שגם בלא רוח הקדים גם אם תעמוד על ערוגת צמחה תיבש, כי אין לה כח להתקיים, וכמו שיבואר הנמשל אח"ז : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : **[יב]** אָמַר נָא לְבֵית הַמְּרִי הֲלֹא יִדְעֶתֶם מָה אֶלֶּה אָמַר הִנֵּה בָּא מֶלֶךְ בְּבֹל יְרוּשָׁלַם וַיִּקַּח אֶת מַלְכָּה וְאֶת שְׂרֵיָה וַיָּבֵא אוֹתָם אֵלָיו : בְּבֹלָה :

רש"י מה חלה. מה החידה הזאת ופירשה להם : ויקח את מלכה ואת שריה. הם למרת הארז יהויקים ושריו : צלה. היא עיר הרוכלים : (רש"י)

מצודת דוד לבית המרי. לבית ישראל הממרים בי : הלא ידעתם. הלא תוכלו לדעת ולהבין מה הם אלה הדברים על מה ירמזו : אמור וגו'. ר"ל אמור פתרון הדברים : מלך בבל. והוא פתרון הנשר הגדול הראשון : ירושלים. הוא פתרון הלבנון : את מלכה ואת שריה. הוא פתרון צמרת

הארז וקטיפת היונקות ועל יהויכין ושריו יאמר שלקחום נ"נ בגולה :
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אמר אל בית המרי את הנמשל, הנה בא מלך בבל ירושלים הוא נמשל הנשר הגדול שבא אל הלבנון, ויקח את מלכה הוא מ"ש ויקח את צמרת הארז, ואת שריה הוא מ"ש את ראש יונקותיו קטף, ויבא אותם אליו בבלה הוא מ"ש בעיר רוכלים שמו : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] ויקח מזרע המלוכה ויכרת אתו ברית ויבא אתו באלה ואת אילי הארץ לקח :

רס"י מזרע המלוכה. לדקיהו : אילי הארץ. שרי הארץ : (רס"י)

מצודת דוד מזרע המלוכה. הוא פתרון מזרע הארץ ועל צדקיהו יאמר שהיה בן יאשיה כי נ"נ המליכו תחת יהויכין : ויכרות אתו ברית. לבל ימרוד בו : ויבא אותו באלה. השביע אותו על זאת : ואת אילי הארץ לקח. שרי ירושלים לקח להיות בידו ערבון שלא ימרוד בו צדקיהו : (מצודת דוד)

מצודת ציון באלה. בשבועה : אילי. ענין חוזק כמו ביד אל גוים (לקמן לא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויקח מזרע המלוכה הוא מ"ש ויקח מזרע הארץ, ויכרת אתו ברית הוא מ"ש ויתנהו בשדה זרע, ואת אילי הארץ לקח הוא מ"ש צפצפה שמו : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] להיות ממלכה שפלה לבלתי התנשא לשמר את בריתו לעמדה :

רס"י לעמדה. למען יתקיים : (רס"י)

מצודת דוד להיות. את הערבון לקח למען תהיה רק ממלכה שפלה להיות נכנעת לו לבל יתנשא למרוד בו רק לשמור את הברית שכרת עמו להיות לה עמידה וקיום וזהו פתרון גפן סורחת שפלת קומה וכו' ור"ל שנתן לה ממשלה מה אבל רק בארצה ובמקומה ותהיה נכנעת לבבל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין להיות ממלכה שפלה הוא מ"ש ויהי לגפן סורחת, לבלתי התנשא הוא מ"ש שפלת קומה לשמור את בריתו לעמדה הוא מ"ש לפנות דליותיו אליו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לעמדה. כדי שתעמוד הברית ותתקיים : (מלבי"ם)

[טו] וַיִּמְרֹד בּוֹ לְשַׁלַּח מִלְאָכָיו מִצָּרִים לָתֵת לוֹ סוּסִים וְעַם רָב הַיְצָלָח הַיְמַלֵּט הָעֹשֶׂה אֱלֹה וְהַפֵּר בְּרִית וְנִמְלֵט:

מצודת דוד **וימרד בו.** אח"י מרד בו צדקיהו ושלח מלאכיו למצרים לתת לו סוסים ועם רב להיות בעזרתו מול בבל וזהו פתרון הנשר השני והשלחת הדליות להשקותם מן המים שבין הערוגות ר"ל לחזק בידו המלוכה שהמליכו נ"נ : **היצלח הימלט.** וכי יצלח בבטחון מלך מצרים וכי יהיה נמלט מיד נ"נ האיש העושה הדברים האלה : **והפר.** וכי המפר ברית **ראוי הוא להמלט :** (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וימרד בו** הוא מ"ש ויהי לגפן ותעש בדים, **וישלח מלאכיו מצרים** זה באור המשל של הנשר השני **לתת לו סוסים ועם רב** הוא מ"ש להשקות אותה מערוגות מטעה, **היצלח,** ר"ל וכי יצלח? הלא לא יצלח משני טעמים, **א. הימלט העשה אלה,** הלא נבוכדנצר ילחם אתו ויכבשנו, הוא מ"ש הלא את שרשיה ינתק. **ב. והפר ברית ונמלט** שאף אם לא ילחם עמו לא ימלט מצד שהפר ברית וה' יענישהו הוא מ"ש במשל על ערוגות צמחה תיבש (מלבי"ם באור הענין)

[טז] חִי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה אִם לֹא בַּמְּקוֹם הַמְּלֶךְ הַמְּמַלֵּךְ אֶתְּךָ אֶת אֶלְתוֹ וְאֶשֶׁר הִפֵּר אֶת בְּרִיתוֹ אֶתוֹ בְּתוֹךְ בְּבַל יָמוּת:

מצודת דוד **אם לא.** הוא ענין לשון שבועה : **אשר בזה את אלתו.** בזה את השבועה שהשביעו ועבר עליה : **אתו.** עם המלך הממליכו בתוך בבל ימות (ועם שכבר אמר במקום המלך חזר לומר שוב אתו בתוך בבל לפי שארכו הדברים באמרו אשר בזה וכו' וכן דרך המקרא) וזה פתרון נתוק השרשים וכו' ור"ל שני"נ יעקור מצדקיהו שרשי המלוכה כי לא ימלוך עוד מי מזרעו ויקצץ פרי בטנו כי שחט את בניו והגלה את העם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **חי אני,** ופי' מ"ש הימלט העושה אלה, כי נבוכדנצר יבא עליו למלחמה ובבבל ימות : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וְלֹא בְּחֵיל גָּדוֹל וּבְקֶהֱל רָב יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ פְּרָעָה בַּמְּלַחְמָה בְּשִׁפְךְ סִלְקָה וּבְבָנוֹת דִּיק לַחֲכָרִית נְפֹשׁוֹת רַבּוֹת:

רש"י **צפוך סוללה.** כשיבא נבוכדנצר ויפוך סוללה על ירוסלים : **להכרית נפשות רבות.** להרוג את בני העיר : (רש"י)

מצודת דוד ולא בחיל גדול וגו'. ר"ל לא יעשה עמו פרעה לבוא בחיל גדול ובקהל רב כי לא יקיים הבטחתו לישראל לעשות עמו מה שאמר והוא פתרון ולא בזרוע גדולה וכו' : **במלחמה**. בעת בוא עליו מלחמת בבל כשישפוך סוללה מול העיר לכבשה וכשיבנה דיק ללכדה למען הכרית בה נפשות רבות הנה אז לא יקיים פרעה הבטחתו לבוא בעזרת ישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **סוללה**. היא תל העפר ששופכין מזל העיר לעלות עליה להלחם בה : **דיק**. הוא המגדל הנבנה מול העיר ללכדה כמו ויבנו עליה דיק (ירמיה (נב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולא בחיל גדול, ר"ל פרעה לא יעזרם בחיל גדול בעת שישפך נבוכדנצר סוללה להכרית נפשות וזה פי' מ"ש במשל ולא בזרוע גדולה ובעם רב למשאות אותה משרשיה שכוונתו שנבוכדנצר לא יהיה צריך לזה זרוע גדולה, כי גם פרעה שהוא הנשר השני לא יבא בזרוע גדולה לעזרו (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות **יעשה אותו**. כמו יעשה אתו : **סוללה דיק**. התבאר למעלה (סיי) (ד') : (מלבי"ם) באור (המלות)

[ית] וּבָזָה אֱלֹהִים לְהַפֵּר בְּרִית וְהֵנָּה נָתַן יְדֹוּ וְכָל אֱלֹהִים עָשָׂה לֹא יִמְלֹט : (ס)

רש"י נתן ידו. הבטיח בלמונה ונסח ידו צבנית : (רש"י)

מצודת דוד **ובזה אלה**. והנה צדקיהו שבזה את השבועה למען הפר הברית שכרת עם נ"נ : **והנה נתן ידו**. מתחילה נתן ידו והוא תקיעת הכף לקיים הדבר ואח"כ עשה כל המרידות האלה לזאת לא ימלט מיד נ"נ : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ובזה אלה**, עתה מפרש והפר ברית ונמלט, שאחר **שבזה אלה והפר ברית** ויתר מזה **והנה נתן ידו** שגם כבר הניח ידו מן המלחמה, ר"ל אחר שנשקעה העיר, ובכ"כ **וכל אלה עשה** כי עמד במרדו ורצה לברוח מצרים, **ואיך ימלט** וז"פ מ"ש במשל והנה שתולה התצלת, איך יצלת בעת יעקר ממקומו לברוח למצרים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והנה נתן ידו**. כמו נתנה ידה (ירמיה נ" ט"ו), ר"ל שחדל להלחם ועדן עמד במרדו. ויל"פ שני"נ נתן לו יד להשלים והיה נשאר בחיים כמו שנבא ירמיה ובכ"כ **בזה אלה להפר ברית** ולא רצה להשלים (מלבי"ם): באור (המלות)

[יט] לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה חֵי אֲנִי אִם לֹא אֶלְתִּי אֲשֶׁר בָּזָה וּבְרִיתִי אֲשֶׁר
הִפִּיר וּנְתַתִּיו : בְּרֵאשׁוֹ :

רס"י ונתתיו בראשו. הוא סמוי עיניו : (רס"י)

מצודת דוד **לכן**. הואיל וכן עשה לכן כה אמר ה' : **אם לא**. הוא ענין שבועה : **אלתי אשר בזה**. ר"ל השבועה אשר בזה דומה אלי כאלו נשבע לי ובזה אותה וזהו על כי נשבע בשם ה' : **ובריתי**. הברית אשר הפר הוא כאלו הפר בריתי אשר כרת עמי : **ונתתיו בראשו**. לכן אתן גמול העון הזה על ראשו : (מצודת דוד)

[כ] וּפְרַשְׁתִּי עָלָיו רְשָׁתִּי וְנִתְפֹּשׂ בְּמִצּוֹדָתִי וְהִבִּיאֹתִיהוּ בְּבִלָּה וְנִשְׁפָּטִיתִי אֹתוֹ
שָׁם מֵעֵלּוֹ אֲשֶׁר מֵעֵל : בִּי :

רס"י ופרשתי עליו רשתי. כמו שפירשתו למעלה בתחילת הספר (לעיל
יב) שזימן לבי להלך על גג המערה : ונשפטתי. ואתווכח עמו : (רס"י)

מצודת דוד **ופרשתי עליו רשתי**. ארז"ל כשברח צדקיהו דרך מערה הזמין הקב"ה צבי הולך על המערה ממעל ורדפו הכשדים אחר הצבי לתפשו ובהגיעם לפתח המערה מצאו את צדקיהו יוצא מן המערה ותפשוהו : **ונשפטתי אתו שם**. בבבל אתווכח עמו על המעל שמעל בי לעבור השבועה כי שם ישב במאסר וזה יחשב לו ויכוח כי בזה יודיע לו שפשע בו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **במצודתי**. הוא הרשת שצדין בה : **ונשפטתי**. ענין ויכוח וכן כי באש ה' נשפט (ישעיה סו) : **מעלו**. ענין חטא ופשע : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ופרשתי בעת שברח דרך המערה נזדמן צבי להכשדים שפרשו עליו רשת ועיי"כ נתפס צדקיהו במצודה** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ופרשתי עליו רשתי וכו'**, התבאר למעלה (י"ב י"ג) : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] וְאֵת כָּל (מברחו) מִבְּרָחָיו בְּכָל אֲגַפָּיו בְּחָרֵב יִפְלוּ וְהִנְשָׂאָרִים לְכָל רוּחַ
יִפְרְשׁוּ וַיִּדְעָתָם כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי : (כא)

רס"י ואת כל מזרחיו. כתרגומו וית כל גיזרוהי ומנחס חזרו עם זרח
דודי (סוף ט"ה) וכה פתרונו ואת כל הצורחים : **בכל אגפיו**. בכל כנפיהם

כלומר בכל כחם בחרב יפולו : יפרשו. שרונאפנדו"ן בלע"ז : (כ"י)

מצודת דוד ואת כל מברחיו. כל הבורחים מעליו בכל חיילותיו יפלו בחרב האויב כי ישיגם והנשארים מהם יתפזרו בעולם בכל רוחות העולם : **וידעתם**. אז בבוא הדבר תדעו שאני ה' דברתי הדברים האלה ולא בדאם הנביא מלבו : (מצודת דוד)

מצודת ציון מברחיו. מל' בריחה : **אגפיו**. כנפיו ובדרז"ל עד בין אגפים (חולין מ"ו) ועל התפשטות החיילות יאמר וכן וכל אגפיו (לעיל יב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואת כל מברחיו החיל שיברחו אתו, בכל אגפיו כל נשיו והנלויים אתו יפלו בחרב כנ"ל למעלה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מברחיו וכו'. מקצתם בחרב יפולו, ומקצתם לכל רוח יפרשו, ובזה אין סתירה עם מ"ש למעלה (י"ב י"ד) ששם מדבר מהנשארים : **ויפרשו**. מענין פיזור, כמו כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם (זכריה ב') : (מלבי"ם באור המלות)

[כב] כה אמר אדני יהוה ולקחתי אני מצמרת הארז הרמה ונתתי מראש ינקותיו רך אקטף ושתלתי אני על הר גבה ותלול :

כ"י ונתתי. כתרגומו ואקיימיניה. ולקחתי אני. את מלך המסיה : רך אקטוף. אין דרך להרכיב אלא מן הרך שגדל אשתקד שקורין גרייפיי"א בלע"ז : ותלול. לשון תל שדרך תל להיות גבוה ותלול אומנל"ה בלע"ז :

מצודת דוד ולקחתי אני. אני אקח ענף מסעיף העליון מאילן הארז הרמה ואני אתן אותה במקומו ר"ל בימי המשיח אקח מזרע דוד ואמליכו בירושלים : **מראש יונקותיו**. מן הענפים הרכים שהמה בראש הסעיף העליון מהם אכרות ענף רך אשר יצלח לנטיעה : **ושתלתי אני**. אטע אותו על הר גבוה ותלול למען יהיה נראה למרחוק ועל המשיח יאמר וכפל הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותלול. ענין גבהו' והוא מל' תל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (כב-כג) כה אמר ה' נבא שאח"כ יקח מצמרת הארז ויתן לו שיהיה לו מציאות בפ"ע שהוא מה שאויל מרודך יוציא את יהויכין מבית הכלא, ואח"כ מראש ינקותיו רך אקטף הוא זרובבל בן

שלתיאל מזרעו, ושתלתי שיועתק מבבל לא"י ושמזרעו יצא צמח לבית דוד להקים ניר לדוד באחרית הימים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ולקחתי. ונתתי. ומפרש ולקחתי, רך אקטף, ונתתי, ושתלתי וכו', ושכנו תחתיו וכו' : גבה ותלול. שגבוה בעצמו, ועליו נעשה תל ע"י בני אדם : (מלבי"ם באור המלות)

[כג] בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁתְּלֵנוּ וְנִשְׂא עֲנָף וְעָשָׂה פְּרִי וְהָיָה לְאָרֶז אֲדִיר וְשָׁכְנוּ תַּחְתָּיו כֹּל צִפּוֹר כָּל כָּנָף בְּצֵל דְּלִיּוֹתָיו תִּשְׁכַּנָּה :

רס"י תשכונה. לגשות הנו"ן משמש תחת נו"ן שנייה כאלו כתוב תשכוננה : (רס"י)

מצודת דוד בהר מרום ישראל. בהר הגבוה שבכל א"י הוא ירושלים שם אשתלנו : ונשא ענף. יגדל ענפים ויעשה פרי ויהיה דומה לארז חזק ר"ל יהיה לו הרבה טובה וגדולה : ושכנו תחתיו. תחת האילן הזה ישכנו כל צפור וכל בעל כנף תשכונה בצל ענפיה הגדולים ר"ל כל האומות יהיו נשמעים לו וסרים לעבודתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור המלות ושכנו תחתיו. ואח"כ יתפשט יותר עד שגם בצל דליותיו תשכנה, שגם הדליות המתפשטות יהיו למחסה ולמסתור : (מלבי"ם באור המלות)

[כד] וַיִּדְעוּ כָּל עַצֵּי הַשָּׁדָה כִּי אֲנִי יְהוָה הַשֹּׁפֵלְתִי עַץ גְּבֵה הַגִּבְהָתִי עַץ שָׁפֵל הוֹבִשְׁתִּי עַץ לָח וְהִפְרַחְתִּי עַץ יָבֵשׁ אֲנִי יְהוָה דַּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי : (פ)

רס"י השפלתי עץ גבוה. את הכסדים שהיו מושלים בישראל : הובשתי עץ לח. לדקיהו וזרעו : והפרכתיו עץ יבש. יהויכין סגלה בלא בנים יוליד בצבל את זרובבל והוא יהיה פחת יהודה למסול : (רס"י)

מצודת דוד כל עצי השדה. הם מלכי האדמה : השפלתי עץ גבוה. הם שרי הבבליים : הגבהתי עץ שפל. הם מלכי בית דוד : הובשתי וגו'. כפל הדבר במ"ש : אני ה'. הנאמן במאמרו : (מצודת דוד)

מצודת ציון הובשתי. מלי יבשו' : לח. מלי לחוי ורטיבו' : והפרכתיו. ענין הצמחת הפרח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וידעו, כולם ידעו שהיה הכל בהשגחה, שהשפיל את

צדקיהו שהי' עץ גבוה ולח והגביה את יכניה שהיה עץ שפל ויבש, כי נכתב עליו בדת בבל שלא יצלח מזרעו מושל על בית ישראל (כמ"ש בירמיה כ"ג), אני ה' דברתי ועשיתי, נגד מ"ש (בפסוק כ"א) אני ה' דברתי, אמר פה דברתי ועשיתי, כי הטובה כשידבר אותה לא יחזור ממנה, ועם הדבור נעשה המעשה ונגמר, לא כן הרעה שעם הדבור אינו נקשר המעשה כי יצפה שישוב בתשובה ושתבוטל הגזרה: (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-יח

[א] ויהי דבר יהוה אלי לאמר: **[ב]** מה לכם אתם משלים את המשל הזה על אדמת ישראל לאמר אבות יאכלו בסר ושני הבנים תקהינה:

רפ"י מה לכם אתם מושלים את המשל. אשנפלאנ"ץ זלע"ז: אבות יאכלו בוסר. פרי עד שלא נתבשל זיירגו"ץ זלע"ז: ושני הבנים תקהינה. אגאלירונ"ט זלע"ז, כך דרכו של הקצ"ה האבות חוטאים והבנים לוקים שהרי כמה שנים חטאו מלכי ישראל קודם שגלו ואף לנו לא נדאג ללקות זעונינו: (רפ"י)

מצודת דוד מה לכם. ר"ל מה ראיתם לשטות זה שאתם מושלים את המשל הזה על חורבן אדמת ישראל: אבות. וזהו המשל שאמרו הנה האבות אכלו בוסר החמוצה המקהה את השנים ועכ"ז לא קהו שניהם ושני הבנים תקהינה עם כי לא אכלו הבוסר ור"ל היתכן אשר אבותינו חטאו והיו כל ימיהם בשלוח ולא קבלו גמול ואנחנו בניהם שאין אנו מרבים בחטאים כמוהם נהיה נלקים בעוונם: (מצודת דוד)

מצודת ציון מושלים. מל' משל: בוסר. כן יקרא פרי שלא נגמר בשולו וכן ובוסר גומל יהיה נצה (ישעיה יח): תקהינה. ענין חלישת השנים לחתך המאכל וכן אם קהה הברזל (קהלת י) ור"ל שנחלש הברזל לכרות העץ: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מה לכם, כבר אמרו חז"ל מכות (דף כ"ד) ד' גזרות גזר משה על ישראל ובאו ד' נביאים ובטלום, משה אמר פוקד עון אבות על בנים בא יחזקאל ובטלה הנפש החוטאת היא תמות, ר"ל כי כבר הקשו מ"ש פוקד עון אבות על בנים, והכתיב בנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו, וחז"ל בברכות (דף ז') פירשו, שרק כשאוחזים מעשה

אבותיהם בידיהם אז פוקד עון אבות על בנים, אולם דבר הסתום במקומו מפורש במק"א, כי בעשרת הדברות באר שזה רק בחטא ע"ז, כמ"ש לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קנא פוקד עון אבות על בנים לשונאי, וכבר באר במו"נ שלא תמצא חרון אף וחמה וקנאה ושנאה רק בעון ע"ז, ובחטא ע"ז יקנא יכלה השורש עם הענפים, לא ביתר עבירות, ונדע כי בימי יחזקאל נבטל יצרא דע"ז שאנשי כה"ג בטלוהו כמ"ש חז"ל, וממילא בטל אז מ"ש פוקד עון אבות על בנים, שבשאר עבירות לא יפקוד עון אבות רק על בנים שאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם, והנה עד ימי יחזקאל שהיה ביניהם יצרא דע"ז היו מושלים המשל הזה שהאבות יאכל בסור, שזה משל על עבודתם לצבא השמים שהוא כפרי שלא נגמרה ומקחה שיני האוכלה, ושיני בנים תקחינה, כמ"ש בגלל מנשה בן חזקיה, ועז"א. (מלבי"ם באור הענין)

[ג] חי אָני נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה אִם יִהְיֶה לָּכֶם עוֹד מְשַׁל הַמֶּשֶׁל הַזֶּה בְּיִשְׂרָאֵל :

רס"י משול. כמו למשול : (רס"י)

מצודת דוד **אם יהיה וגו'.** ר"ל אם יהיה עוד מי מכם להמשיל המשל הזה וכאומר הן אודיע לכם אופן משפטי ותראו שהדין עמדי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **חי אני אם יהיה לכם עוד,** ר"ל שלא יהיה עוד עבודת אלילים שזה יהיה הסבה למשול המשל הזה בישראל : (מלבי"ם באור הענין)

[ד] הן כָּל הַנְּפֹשׁוֹת לִי הִנֵּה כְּנָפֶשׁ הָאֵב וּכְנָפֶשׁ הַבֶּן לִי הִנֵּה הַנְּפֹשׁ הַחֲטָאֵת הִיא : תמנות

רס"י כל הנפשות לי הנה. ולמה ילקה הבן שלא חטא לי הלל שלי הוא : (רס"י)

מצודת דוד **לי הנה.** המה שלי וכאומר והנה מהדרך הוא שכ"א מחבב את שלו ורוצה בקיומו : **כנפש האב וגו'.** כמו נפש האב כן נפש הבן הנה שלי באין הפרש (וכפל הכפ"ן כנפש האב וכנפש הבן להורות על דמיון גמור וכן כמוך כפרעה) (בראשית מד) : **היא תמות.** כי אז אין לחבבה מעתה אבל בזולת החטא מדוע תסיר החבוב : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **הן כל הנפשות,** ר"ל הגם שמצד הגוף יש להבן קורבה, אל אביו ואביו הוא המולידו, וחולאי הגוף ורוע תכונותם יורישו האבות אל הבנים אבל בענין החולאים הנפשיים התלויים בבחירה ושתענש הנפש של הבן בעבור נפש אביו אין שידך זה, כי הנפשות לי הנה

אינם של האבות המולידים רק חלק אלוה ממעל, ואין שורת הדין נותן שנפש הבן תשא העון של נפש האב, כי **כנפש האב וכנפש הבן לי הנה אין** לנפש האב קנין על נפש הבן, ונפש האב דומה כנפש הבן, ואינה נחשבת כשורש אל נפש הבן שיהיה נפש הבן כענף לה וכנגזר ממנה, ולכן רק **נפש החוטאת היא תמות**: (מלבי"ם באור הענין)

[ה] וְאִישׁ כִּי יִהְיֶה צָדִיק וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצָדָקָה:

מצודת דוד ואיש. ר"ל הואיל והנפשות חביבות עלי לכן איש כי יהיה צדיק לבל יעשה מה מן הרעות ועוד יעשה הטוב בעשות משפט וצדקה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואיש כי יהיה צדיק בטבעו, שהצדק הוא קנין בנפשו, וגם **ועשה משפט וצדקה** בפועל, משפט במצות שבין אדם לחברו, וצדקה במצות שבין אדם למקום : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות משפט. בין אדם לחברו : **וצדקה**. בין אדם למקום, זה הבדלם תמיד כמ"ש (ישעיה א') : (מלבי"ם באור המלות)

[ו] אֶל הַהָרִים לֹא אָכַל וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל גְּלוּלֵי בַיִת יִשְׂרָאֵל וְאֶת אֶשֶׁת רַעְהוּ לֹא טָמֵא וְאֵל אִשָּׁה נְדָה לֹא יִקְרָב:

רס"י אל ההרים לא אכל. צטוריא לא פלח לטעותא לאכול זכחי מתים : **אל גלולי**. שאר עבודת כוכבים כגון הצעל שצקומרון והעגלים שצבית אל : **ושבדן** : (רס"י)

מצודת דוד אל ההרים וגו'. עתה מפרש מה הם הרעות שהיה נזהר מהם ואמר שלא אכל בההרים מזבחי תקרובות עכו"ם שעל ההרים ואף לא נשא עיניו להסתכל בגלולי בית ישראל הם הפסילי : **לא טמא**. לזנות עמה : **לא יקרב**. לבוא עלי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אל ההרים (ומפרש צדקה בין אדם למקום) שלא אכל תקרובת ע"ז וכו' : (מלבי"ם באור הענין)

[ז] וְאִישׁ לֹא יוֹנֶה חֲבֻלָתוֹ חוֹב יְשִׁיב גְּזֵלָה לֹא יְגֹזַל לְחֶמוֹ לְרַעֵב יִתֵּן וְעִירִם יִכְסֶה

רס"י לזון חונאה כלומר קום איש לא הונה : **חבולתו חוז ישיב**.

אם חבל שלמת רעהו בחובו ישיב אותו לו כבוא השמש : (כ"ז)

מצודת דוד לא יונה. לעשוק ולקחת מה משלו : **חבולתו חוב**. כאשר חבל שלמת רעהו בחובו השיב לו כבוא השמש ולא עבר על מצות התורה : **לחמו לרעב יתן**. ולא עבר על מה שאמרה התורה ולא תקפוץ את ידך מאחיד האביון (דברים טו) : **ועירום**. מי שהלך ערום מבלי לבוש כסהו בבגד משלו : (מצודת דוד)

מצודת ציון יונה. מלשון אונאה ועניינו קחת ההון כמו העיר היונה (צפניה ג) : **חבולתו**. ענין משכון כמו אם חבל תחבל שלמת רעד (שמות כב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואיש לא יונה (מפרש משפט בין אדם לחברו) : (מלבי"ם) באור הענין

מלבי"ם - באור המלות חבלתו חוב. כענין אם חבל תחבול שלמת רעד עד בא השמש תשיבנו לו : **גזלה**. יל"פ אפילו דבר שגזל הגזלן לא יגזול אותה ממנו כענין בתר גנבא גניב וטעמא טעים (ברכות ה') ובזה מוסיף על הקודם : (מלבי"ם) באור המלות

ח בְּנֶשֶׁךְ לֹא יִתֵּן וְתִרְבִּית לֹא יִקַּח מֵעֹלָם יָשִׁיב יָדוֹ מִשִּׁפְּטֵי אֲמֶת יַעֲשֶׂה בֵּין אִישׁ לְאִישׁ :

מצודת דוד לא יתן. לא הלוח למי על נשך : **לא יקח**. בעת התשלומין לא לקח תרבית ואף אם הלוח נתן מעצמו (ואף שזהו אבק רבית ומדרבנן רמוזה היא במקרא) : **מעול ישיב ידו**. עתה אמר דרך כלל שלא עשה עול והם הדברים שאסרה התורה : **משפט אמת**. עתה מפרש הטובה שעשה ואמר שעשה משפט אמת בין איש לאיש ולא הטח המשפט : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בנשך**. ותרבית. שניהם ענין רבית אבל לשון נשך נאמר בכסף ותרבית באוכל כמ"ש את כסף לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך (ויקרא כה) : (מצודת ציון)

ט בְּחֻקוֹתַי יִהְלֹךְ וּמִשְׁפָּטַי שָׁמַר לַעֲשׂוֹת אֲמֶת צְדִיק הוּא חָיָה יִחְיֶה נָאִם אֲדַנְי :

מצודת דוד **בחוקותי יהלך**. אף המצות שהם כחק שאין הטעם ידוע והשטן משיב עליהם עכ"ז הלך בהם ועשאו : **ומשפטי שמר לעשות אמת**. ר"ל לא עשה משפט במי עם הכוונה להתנקם בו כ"א שמר את המשפט לעשות בו לבד האמת והראוי מבלי כוונה אחרת : **צדיק הוא**. האיש אשר כזה

לצדיק יחשב ולכן חיה יחיה בעוה"ז ובעולם הנפשות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **בחקתי יהלך** במצות שבין אדם למקום, **ומשפטי שמר** בין אדם לחברו, **א"כ צדיק הוא** בפועל, נוסף על הקנין בנפשו שמוכן אל הצדק שאמר כי יהיה צדיק ר"ל שמוכן להיות צדיק, וזה כבר הוא צדיק בפועל, ומהראוי ע"פ הדין **שחיה יחיה**: (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וְהוֹלִיד בֶּן פְּרִיץ שֶׁפָּדָה דָּם וְעָשָׂה אָח מֵאֶחָד מֵאֵלֶּה:

רס"י **ועשה אח מאחד מאלה. ת"י ויעבד לאחיו מחדל מאילן :** (רס"י)

מצודת דוד **והוליד**. ואם צדיק הזה יוליד בן פריץ השופך דם : **ועשה אח**. ועשה לאחיו מאחד מאלה הנזכרים כגזל וכדומה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **פריץ**. ר"ל רשע הפורץ גדר האמת והנכוחה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והוליד**, ואם הצדיק זהה **הוליד בן פריץ, ועשה אח**, ר"ל והגם שי"ל אח שעשה **מאחת מאלה** המע"ט של אביו, בכ"ז הוא לא למד לא מאביו ולא מאחיו, כי. (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וְהוּא אֶת כָּל אֵלֶּה לֹא עָשָׂה כִּי גַם אֶל הַהָרִים אָכַל וְאֶת אֲשֶׁת רֵעֵהוּ טָמֵא:

רס"י **והוא את כל אלה. את כל הטובות האלה שעשה רציו :** (רס"י)

מצודת דוד **והוא את כל אלה**. כל אלה הטובות הנזכרים לא עשה : **כי גם**. ר"ל לא היה די לו שלא עשה הטובות אלא שגם עשה את הרע כי גם אכל בההרים מזבחי תקרובות עכו"ם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **הוא את כל אלה** המע"ט שעשה אביו בקום ועשה (כמו משפט אמת יעשה לחמו לרעב יתן) **לא עשה**, ויותר מזה שעבר על עברות בפועל כי גם **אל ההרים אכל**: (מלבי"ם באור הענין)

[יב] עָנִי וְאֶבְיוֹן הוֹנֶה גְזֵלוֹת גָּזַל חָבֵל לֹא יָשִׁיב וְאֶל הַגְּלוּלִים נָשָׂא עֵינָיו תוֹעֵבָה עָשָׂה:

רס"י **תועבה עשה. משכב זכור :** (רס"י)

מצודת דוד הונה. עשק מהם הון : חבול. מה שמשכן בחובו לא השיב כבוא השמש ועבר על מצות התורה : נשא עיניו. להסתכל בהם להפנות לבו אליהם : תועבה עשה. עשה הדברים התעובים בעיני ה' : (מצודת דוד)

מצודת ציון הונה. מלי אונאה : (מצודת ציון)

[יג] בְּנֶשֶׁךְ נָתַן וְתִרְבִּית לָקַח וְחִי לֹא יִחְיֶה אֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה עֲשֵׂה מוֹת יוֹמָת יוֹמָת דָּמְיוֹ בּוֹ יִהְיֶה :

מצודת דוד בנשך וגוי. ר"ל לקח בין רבית קצוצה בין אבק רבית : וחי. וכי איש כזה ראוי להחיות בזכות אביו באמת לא יחיה הואיל ועשה התועבות האלה הנזכרות ואין בידו זכות מה להצטרף עמה' זכות אביו : מות יומת. ר"ל אם כי ימות בחטאו יהיה עוד עון מיתתו על עצמו ויעונש בעולם הנפשות על כי חטא לנפשו לגרום מיתה לעצמו א"כ החוטא עצמו יקבל כל גמולו משלם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וחי, בתמיהה? בודאי לא יחיה, ולא יועילנו זכות אביו, אחר שכל התועבות עשה, ופיי שלא יחיה חיי הנפש בעוה"ב, וגם בעוה"ז יענש בדיני אדם מות יומת דמיו בו, אחר שעל ע"ז חייב סקילה ועל א"א חייב חנק, הדין שהמתחייב ב' מיתות נדון בחמורה : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וְהִנֵּה הוֹלִיד בֶּן וַיִּרְא אֶת כָּל חַטָּאת אָבִיו אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּרְאָה וְלֹא יַעֲשֶׂה קָהוֹן :

רש"י ויראה ולא יעשה כהן. ראה בלבו שאין טוב לעשות כן איאפלכו"ט בלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד והנה הוליד בן. והנה אם רשע כזה יוליד בן וראה בעיניו כשעשה אביו חטאות : ויראה. ועם כי ראה אותן לא חמד בהן ולא עשה כמוהן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והנה הוליד בן, ובנו של הרשע הזה הגם שראה את כל חטאת אביו לא למד ממעשיו, בהפך וירא את כל חטאת אביו לא למד ממעשיו, בהפך וירא בראיית שכלו כי רע ומר דרך אביו ולקח מוסר שלא יעשה כהן : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וירא, ויראה. הראשון ראיית החוש, והשני ראיית

השכל, וכן וירא הנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא (בראשית י"ח ב'), וראה הכהן את הנגע וראהו הכהן (ויקרא י"ג ג'), וראה את הארץ וראית אותה (במדבר כ"ז י"ב): (מלבי"ם באור המלות)

[טו] על הַהָרִים לֹא אָכַל וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל גְּלוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל אֵת אֵשֶׁת רָעָהּ לֹא טָמְאָה: **[טז]** וְאִישׁ לֹא הוֹנֵה חֶבֶל לֹא חָבַל וּגְזָלָהּ לֹא גָזַל לְחֶמּוֹ לְרָעֵב נָתַן וְעָרוֹם כָּסָה בְּגָד:

מצודת דוד לא חבל. ר"ל לא נשאר החבלה בידו כבוא השמש: (מצודת דוד)

[יז] מֵעֵנִי הִשִּׁיב יְדוֹ נִשְׁדָּךְ וְתִרְבִּית לֹא לָקַח מִשְׁפָּטִי עָשָׂה בְּחֻקוֹתַי הִלָּךְ הוּא לֹא יָמוּת בְּעוֹן אָבִיו חָיָה יְחִיָּה:

רפ"י מעני השיב ידו. מענות לו רעה: (רפ"י)

מצודת דוד מעני השיב ידו. מלעשות רעה ולפי שנקל לעשות רעה לעני על כי אין בו כח להציל נפשו לכן אמר מעני: הוא. הבן ההוא לא ימות בעון אביו אלא חיה יחיה בעוה"ז ובעולם הנשמות ור"ל לא כשתאמרו אתם שהבנים נלקים בעון אבותם: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הוא לא ימות בעון אביו במיתת הגוף, וגם חיה יחיה חיים הנפשיים: (מלבי"ם באור הענין)

[יח] אָבִיו כִּי עָשָׂק עָשָׂק גָּזַל אָח וְאֶשֶׁר לֹא טוֹב עָשָׂה בְּתוֹךְ עַמּוֹ וְהִנֵּה מֵת בְּעוֹנוֹ:

מצודת דוד אביו כי עשק. ר"ל אביו הוא אשר עשק וגזל אחיו ועשה את אשר לא טוב ר"ל עשה את הרע בתוך עמיו בפרהסיא והנה באמת מת הוא בעונו אבל הבן למה יומת מה עשה: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אביו מפרש שהדין נותן שלא ישא עון אביו, שהלא אביו כי עשק עשק וכו' הנה מת בעונו וקבל ענשו, ומדוע יענש הבן שלא חטא: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ואשר לא טוב עשה, גם כשעשה לפעמים טוב היה על כונה רעה, או ר"ל ואשר עשה לא טוב: (מלבי"ם באור המלות)

[יט] וְאִמְרָתָם מִדַּע לֹא נָשָׂא הֵבֶן בְּעוֹן הָאָב וְהֵבֶן מִשְׁפָּט וְצָדִיקָה עָשָׂה אֵת

כָּל חֻקוֹתַי שָׁמֵר וַיַּעֲשֶׂה אַתֶּם חֵיהָ יְחִיָּה:

מצודת דוד ואמרתם מדוע וגו'. ר"ל ואם תשאלו לומר מדוע תאמרו אשר הבן לא ישא עונש בעון האב וכאלו יאמרו הלא אנחנו הלוקיי בעון אבותינו : **והבן משפט וצדקה עשה**. כאומי אבל אמרי המה כאשר עשה הבן משפט וצדקה ושמר בלבו את כל חוקותי ועשה אותם ולכן חיה יחיה בעוה"ז ובעולם הנשמות ולא ישא עון האב וכאומר אבל אתם הלא פשעתם בי ולכן צרפתי לכם גם עונות אבותיכם וכמ"ש פוקד עון אבות על בנים וגו' לשונאי (דברים ה') (ומה שלא נענשו אבותיכם הוא בעבור שעדיין לא נתמלאה אז הסאה ועתה נתמלאה ע"י הצירוף) : (מצודת דוד)

מצודת ציון נשא. מלשון משא וסבל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואמרתם ואתם תשאלו מדוע לא נשא הבן בעון האב, ואיך יתכן זה והלא הבן משפט וצדקה עשה ומהראוי שחיה יחיה ומה שתתלו זה לענינים הטבעיים שחליי הגוף ותכונותיו ילך בירושה מאבות לבנים, זה בענין הגוף לא בענין הנפש : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שמר ויעשה. שמר מל"ת, ויעשה מ"ע : (מלבי"ם באור המלות)

[כ] הַנֶּפֶשׁ הַחַטָּאת הִיא תְּמוּת בֵּן לֹא יִשָּׂא בְּעוֹן הָאָב וְאָב לֹא יִשָּׂא בְּעוֹן הַבֵּן צְדָקַת הַצַּדִּיק עָלָיו תִּהְיֶה וְרִשְׁעַת (רשע) הַרְשָׁע עָלָיו תִּהְיֶה: (ס)

מצודת דוד היא תמות. ולא מי שלא חטא : לא ישא. לא יסבול עונש בעון האב וגו' : **צדקת הצדיק**. מעשה הצדק מן הצדיק תהיה עליו לבד לקבל הגמול בעצמו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כי הנפש החטאת היא תמות ובזה אין שום קורבה להאבות עם הבנים לא לזכות ולא לחובה, ובצירור זה שצייר שהיה האב צדיק ובנו רשע ובן בנו צדיק, מוכיח זה משתי פנים, א. שכמו שלא נענש האב על רשעת בנו כן לא יענש הבן על רשעת אביו, וז"ש **בן לא ישא בעון האב כמו שהאב לא ישא בעון הבן**, הוכחה ב' שכמו שצדקת האב הצדיק לא הועילה לבנו הרשע כן לא תזיק רשעת האב הרשע לבנו הצדיק וז"ש **כמו שצדקת הצדיק רק עליו תהיה ולא תועיל לבנו כן גם רשעת הרשע רק עליו תהיה** : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] וְהַרְשָׁע כִּי יָשׁוּב מִכָּל (חטאתו) חַטָּאתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה וְשָׁמֵר אֶת כָּל חֻקוֹתַי וַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט וְצְדָקָה חֵיהָ יְחִיָּה לֹא יָמוּת:

מצודת דוד והרשע כי ישוב וגו'. בא להביא ראיה לאמת המשפט הזה

ואמר הלא אם הרשע ישוב מכל חטאותיו ולא יעשה עוד וישמור עוד את כל חוקותי וגוי הנה יחיה ולא ימות בעונש החטאות שעשה מאז : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והרשע, הוסיף עוד לאמר שלא לבד בשני גופים שלא ישא בן הצדיק עון אביו הרשע, כי אפיי בגוף אחד אם הרשע שינה מעשיו ושב בתשובה לא ישא בעון הקודם, **והרשע כי ישוב מכל חטאותיו** ר"ל שישוב על העבר, **ושמר את כל חקותי** לתקן מעשיו להבא, **חיה יחיה** חיי הנפש, **ולא ימות** מיתת הגוף, כי. (מלבי"ם באור הענין)

[כב] כָּל פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא יִזְכְּרוּ לוֹ בְּצַדִּיקְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה יַחֲיָה :

מצודת דוד אשר עשה. מאז עד לא ישוב : **לא יזכרו לו**. לקבל עליהם גמול עונש : **בצדקתו אשר עשה**. אחרי שובו על ידם יחיה וכאומר אם החוטא עצמו ישוב ויעשה צדקה לא יזכרו לו פשעיו כ"ש הוא שלא יזכרו לבן העושה **צדקה** : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו אחר שבצדקתו **אשר עשה יחיה** ולא תאמרו שהלא יש בזה שינוי רצון ואחר שגזרתי עליו מיתה איך אשנה גזר דין ממות לחיים, ע"ז משיב. (מלבי"ם באור הענין)

[כג] הַחֲפֵץ אֲחֻפֵּץ מוֹת רָשָׁע נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה הֲלוֹא בְּשׁוּבוֹ מִדְרָכָיו וְחָיָה : (ס)

מצודת דוד החפץ. וכי חפצי במיתת הרשע בחטאו הלא חפצי הוא שישוב מדרכיו ויחיה ואם יזכרו הראשונות מה תועלת בתשובה ובהיישרת דרכו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין החפץ אחפץ מות רשע הלא עקר חפצי מתחלה היה **שבשובו מדרכיו וחיה**, וא"כ עקר רצוני היה שישוב ושיחיה ולא נשתנה רצוני **כלל** : (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וּבְשׁוּבוֹ צַדִּיק מְצַדִּיקְתּוֹ וְעָשָׂה עֹל כָּל הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה הָרָשָׁע יַעֲשֶׂה וְחָי כָּל (צדקתו) צַדִּיקְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא תִזְכְּרָנָה בְּמַעְלוֹ אֲשֶׁר מָעַל וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּם יָמוּת :

רש"י כל לדקותיו. לא תזכרנה. פירקו רבותינו צמתחרט עליהם : (רש"י)

מצודת דוד ובשוב צדיק מצדקתו. וכאשר הצדיק יחזור מצדקתו ויעשה

עול כדרך התועבות אשר עשה הרשע מעיקרו יעשה גם הוא : **וחי**. בתמיהה האם ראוי שיחיה בעבור הצדק שעשה בראשונה הנה באמת לא כן הוא כי כל צדקותיו אשר עשה בראשונה לא תזכרנה כדי שיחיה בעבורם אלא בעבור מעלו אשר מעל ובעבור חטאתו אשר חטא בעבורם ימות וארז"ל שזה בתוהה על הראשונות ומתחרט עליהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון במעלו. ענין חטא ופשע : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובשוב צדיק מצדקתו היינו בתוהה על הראשונות כמשי"פ חז"ל, ר"ל שישוב ויתחרט על צדקתו הקודם, ועשה עול מכאן ולהבא, הכי הדין נותן שהגם שכל התועבות אשר עשה הרשע יעשה ובכ"ז וחי? זה אינו מן הדין, כי אחר שכל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה שהלא הוא מתחרט עליהם, א"כ מגיע לו מיתה על שני דברים, **א**. במעלו אשר מעל ר"ל מה שמועל בה' ועוזב דרך הצדק שהלך בו עד הנה ומתחרט עליו, **ב**. בחטאתו אשר חטא מכאן ולהבא, **בס**, ר"ל בשני הדברים האלה ימות, (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות במעלו. המעל הוא המשנה כמ"ש בספרא אין מעילה אלא שינוי, שהיה נאמן תחלה, כמו אשה מועלת בבעלה. איש בריעו, וכדומה, ובא על שהתמוטט מצדקו : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] וְאִמְרֹתֶם לֹא יִתְּכֶן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי שְׁמָעוּ נָא בֵּית יִשְׂרָאֵל הַדֶּרֶךְ לֹא יִתְּכֶן הֲלֹא דַרְכֵיכֶם לֹא יִתְּכֶנוּ :

מצודת דוד ואמרתם. ואם תאמרו לא יתכן דרך ה' במה ששופט את האדם לפי מעשיו האחרונים כי תחשבו לומר שמהראוי הוא לחשוב הראשונים עם האחרונים אלו מול אלו ולפיהן יהיה המשפט : **הדרכי**. וכי דרך משפטו לא יתכן באמת דרכיכם לא יתכנו : (מצודת דוד)

מצודת ציון יתכן. מלשון הכנה ומתוקן וכן חותם תכנית (לקמן כח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואמרתם לא יתכן דרך ה', ואתם תתפלספו ע"ז מצד החקירה ותאמרו שדרך ה' לא יעמוד על מצב אחד ויש בו שינוי, וזה כמו שחקרו החוקרים וישאלו איך ישתנה ה' מרוצה ללא רוצה, ומלא רוצה לרוצה, ואם רצה בהצדיק ושנא את הרשע איך ישתנה רצונו עליהם ע"י השתנות מעשיהם והי' לא ישתנה, ועוד ישאלו ע"ז, עבד שקלקל את מלאכתו איך יתקן זה ע"י חרטה, וכן בהיפך שכיר שעבד שנים הרבה באמונה ואח"כ חדל מלעבוד עוד הבעבור זה לא ישלמו לו שכר פעולתו אשר עשה. ? ע"ז משיב להם הדרכי **לא יתכן**, ר"ל שדרך ה' עומד על תוכן אחד בלי שום שינוי, כי חפצו להטיב תמיד למי שמוכן לקבל הטובה, והרשע שקלקל את מעשיו הוא עצמו מונע א"ע מלקבל הטובה והשפע

האלהית, כמי שלא זרע את אדמתו שלא יקבל תועלת המטר והשינוי אינו בהמטר המשפיע רק בהאדם המקבל טובתו שלא הכין אי"ע לקבל, וכששב בתשובה וזרע לצדקה הנהו מוכן לקבל טובת ה' השופעת תמיד בלי שינוי ובלי הפסק, וכן הצדיק שהחל להרשיע הוא משחית את הזרע אשר זרע לצדקה ומונע אי"ע מלקבל הטוב, והוא המריע לא ה' אשר מאתו לא תצא הרעה, וכמ"ש (בישעיה סי' נ"ה) כי לא מחשבותי מחשבותיהם וכו' כי כאשר ירד הגשם והשלג וכו' כמשי"פ שם, וא"כ רק **דרכיכם לא יתכנו** שאתם משנים דרכיכם ממוכן לקבל השפע אל לא מוכן, ומלא מוכן למוכן, ואין השינוי תלוי בי : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לא יתכן. פעל תכן הוא על דבר השוה במדה במשקל בלי עודף ומגרעת כמו ותוכן לבנים תתנו, את הכסף המתוכן, ושמים תכן במדה, ונגזר ממלת כן : (מלבי"ם באור המלות)

[כו] בשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ומת עליהם בעולו אשר עשה ימות : **(ס)**

מצודת דוד בשוב צדיק. כי כשישוב צדיק מצדקתו ועשה עול ומת בעבורם הלא בעת עשותו את העולה ימות ולטובה תחשב לו שלא יוסיף לחטוא : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בשוב צדיק מצדקתו היינו שמתחרט על צדקתו הקודם, ועשה עול מכאן ולהבא, אז יענש בכפלים, א. בהשקף על דרכו הקודם שיגדל החטא לפי גדולת האיש העושה אותו, וגם שראוי לעונש על מעילתו בה' ועזבו דרך הטוב שכבר זכה בו, ב. בהשקף על מעשיו הרעים להבא וז"ש ומת עליהם, ר"ל בעבור שני הענינים ימות, בעבור צדקתו הקודם שעזבה, ובעבור העול להבא, ובכ"ז אין השינוי בא מצדי רק מצדו, כי בעולו אשר עשה ימות בעצמו, כי החטא ממית לא אני הממית אותו : (מלבי"ם באור הענין)

[כז] ובשוב רשע מרשעתו אשר עשה ויעש משפט וצדקה הוא את נפשו יחיה :

מצודת דוד ובשוב רשע. וכאשר ישוב רשע מרשעתו וגוי הלא בהשבה במשפט וצדקה מחיה הוא את נפשו המשכלת שיהיה לה התגברות על כח החומרי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובשוב רשע וכו' ויעש משפט וצדקה ג"כ אין השינוי מצדי, כי הוא בעצמו את נפשו יחיה, כי הצדקה תחיה בעליה, וגם בזה יושקף גם על דרך הקודם, ויש הבדל בענין התשובה שאם ישוב רק מכאן ולהבא ואינו תוהא על הראשונות אז רק את נפשו יחיה מכאן ולהבא

[כת] וַיִּרְאֶה (וישוב) וַיָּשָׁב מִכָּל פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה חַיּוֹ יְחִיָּה לֹא יָמוּת:

מצודת דוד ויראה. ובודאי יראה בשכלו שלא טוב עשה בראשונה וישוב מכל הפשעים שעשה וא"כ מהראוי שיחיה ולא ימות כי אז יוסיף בתשובה ומע"ט : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויראה אבל אם יראה בעין שכלו, וישב מכל פשעיו אשר עשה ויעשה תשובה על העבר, אז מכל פשעיו אשר עשה חיו יחיה שאז יתהפכו העונות לזכיות, וזה ג"כ מטעם שישקיף על הערך הצרופי, שכפי מה שהרשיע קודם כן יגדלו זכיותיו אח"כ : (מלבי"ם באור הענין)

[כת] וְאָמְרוּ בַּיּוֹם הַהוּא לֹא יִתְּכֶן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי הַדֶּרֶךְ לֹא יִתְּכֶנוּ בַּיּוֹם הַהוּא :
הלא דרכיכם לא יתכן :

רש"י לא יתכן. כמו לא יתקן אפי"ח ט"ז : (רש"י)

מצודת דוד ואמרו. ואיך יאמרו וגו' : הדרכי. האם דרכי לא יתכן וגו' כאומר הלא השכל מחייב דרך משפטי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואמרו בית ישראל, וגם ע"ז יטענו שלא יתכן דרך ה' שאיך יעשה מעונות זכיות והרשע איך ישוב להיות צדיק, ואיך יגדל חטא הצדיק מחטא הרשע, זכות הרשע מזכות הצדיק, והתשובה גם ע"ז שאין זה שינוי בדרך ה' רק בדרכיכם שהוא לא יתכן על תוכן אחד, כי אתם משנים אותו בכל עת : (מלבי"ם באור הענין)

[לז] לָכֵן אִישׁ כְּדַרְכּוֹ אֲשַׁפֵּט אֶתְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא שׁוֹבוּ וְהַשִּׁיבוּ מִכָּל פְּשָׁעֵיכֶם וְלֹא יִהְיֶה לָכֶם לְמַכְשׁוֹל עוֹן:

רש"י שׁוֹבוּ וְהַשִּׁיבוּ. שׁוֹבוּ אֶתְכֶם וְהַשִּׁיבוּ אֶתְכֶם לְמַכְשׁוֹל עוֹן : (רש"י)

מצודת דוד לכן. הואיל והשכל מחייב כן לכן אשפוט גם אתכם כל איש כפי הדרך שהוא עתה בו לזאת שובו אתם בעצמיכם והשיבו את נשיכם ובניכם : ולא יהיה וגו'. ר"ל העון אשר בידים לא יהיה לכם למכשול כי לא יזכר עוד ותהיו נשפטים לזכות וכפי המעשים האחרונים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן ועיי שאתם משנים דרכיכם איש כדרכיו אשפט אתכם בית ישראל, שלכן אשפוט אתכם כפי שני הדרכים, ואערוך דרכו עתה נגד הדרך שהלך בו מקודם, שלפ"ז יגדל זכות הבעל תשובה, כפי גודל העוז והתגברות על יצרו שכבר הורגל, בחטא, עד שעיי העונות הקודמים אשר משלו בנפשו יגדל כחו עתה אם הטה את לבבו אל הקדש, וכפום צערא אגרא, וכן יגדל בערך זה חטא הצדיק העוזב דרך הטוב שכבר הורגל בו והיה קנין בנפשו, ועייכ שובו והשיבו מכל פשעיכם ר"ל השתדלו לעשות תשובה מאהבה, עד שלא לבד שתשובו אתם בעצמכם להבא, רק שתשיבו את המעשים הרעים ופשעיכם הקודמים אל הטוב עד שיהיו מהעונות זכיות, ולא יהיה לכם למכשול עון ר"ל אל תשובו תשובה הקלה שהיא תשובה מיראה, שעדיין לא נתכפרו עונות הקודמים ונעשה מהם שגגות, כאילו נכשלתם בעון מצד הכשלון, שהוא השגגה, רק תשובו מאהבה עד שיוסר גם המכשול שהוא השוגג (מלבי"ם באור הענין)

[לא] הַשְּׁלִיכוּ מֵעֲלֵיכֶם אֶת כָּל פְּשָׁעֵיכֶם אֲשֶׁר פָּשַׁעְתֶּם בָּם וַעֲשׂוּ לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה וְלִמָּה תִּמְתְּוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל:

מצודת דוד השליכו וגו'. ר"ל התחרטו עליהם ויושלכו בזה : לב חדש. להתקרב לעבודתו : ולמה תמותו. כי אם לא תשובו הנה תמותו וא"כ למה תגרמו לכם המיתה והאבדון : (מצודת דוד)

מצודת ציון ורוח. ענין רצון כמו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת (לעיל א). (לב) במות המת. קראו מת עייש סופו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין השליכו, אולם אם לא באתם לידי מדה זו לעשות תשובה מאהבה, עכ"פ השליכו מעליכם את כל פשעיכם כמשליך מעליו משא כבד (ובזה תרויחו עכ"פ שלא יהיו עוד במדרגת פשעים שהם מרדים, כי בתשובה מיראה יעשה הזדונות שגגות) ועשו לכם לב חדש, ר"ל בחירה חדשה, כי הלב הוא הכח המושל, והרוח הוא המעלה ציוריו על הלב, ועד עתה הרוח העלה ציורים רעים לכל עון ולכל חטאת, וכן משל גם הלב בבחירתו לעשות רע ועתה השתדלו שלא יעלה הרוח רק ציורים טובים לתורה ועבודה ויראת ה', והלב ימשול ביראת אל כל היום, ולמה תמותו בית ישראל, עשו תשובה כדי שלא תמותו, כי עתה מדבר מתשובה מיראת העונש, וגם תשובה כזאת אקבל הגם שהיא קטנה בערכה, משני טעמים. (מלבי"ם באור הענין)

[לב] כִּי לֹא אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הַמָּת נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה וְהָשִׁיבוּ וְחִיו: (פ)

מצודת דוד כי לא אחפוץ. ר"ל מה שאני שואל על התשובה הוא על כי אין חפצי במיתת המת אשר ימות בעונו : והשיבו. לכן השיבו עצמיכם מן

הפשע ותחיו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **א. כי לא אחפץ במות המת, ב. שע"י תשובה זאת** תבואו אח"כ לידי תשובה מאהבה, והשיבו גם עונות הקודמים אל הזכות **וחיו חיי הנצחיות**: (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-יט

א. ואתה שא קינה אל נשיאי ישׂראל:

מצודת דוד **אל נשיאי ישראל.** על נשיאי ישראל הם מלכי יהודה יהואחז ויהויקים יוצאי ירך יאשיהו המלך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **שא.** ענין הרמת קול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואתה שא קינה** עד פסוק ט' ידבר מן בני יאשיהו, יהואחז ויהויכין ויהויקים, ומן פסוק ט' ידבר מן צדקיהו) והנה ישראל נמשלו בדברי הנביאים לאריה ולגפן, המשל לאריה הוא מצד הגבורה, ונמשלו בזה ביחוד שבט יהודה ומלכות ב"ד, ולגפן נמשלו מצד מה שנטעם ה' בארץ, כמ"ש כרם היה לידידי בקרן בן שמן ויקו לעשות ענבים שהם משפט וצדקה, ותחלה מדבר מצד המשל שנמשלו לאריה כמ"ש מה אמך לביאה, ואח"כ מדבר מצד המשל שנמשלו לגפן כמ"ש אמך כגפן בדמך : (מלבי"ם באור הענין)

ב. ואמרת מה אמך לבניא בין אריות רבצה פתוך פפרים רבטה גורייה:

רש"י **מה אמך לבניא.** כמה היתה חסובה אמך אתה לדקיהו שנמשלה ללביאה : **בין אריות.** שרי יהודה : (רש"י)

מצודת דוד **מה אמך לבניא.** על בית יאשיהו המלך יאמר מה מאד היא חשובה להקרא לבניא אם האריות : **בין אריות רבצה.** הוא משל על מלכי האומות ור"ל בית המלך ההוא היו רובצים בין מלכי האדמה לבטח מבלי פחד : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מה.** המלה ההיא יורה על ההפלגה וכן מה אדיר שמך (תהלים)

ח) : **לביא**. כן תקרא אם האריות וכן ובני לביא יתפרדו (איוב ד) : **רבצה**. ענין השכיבה לנוח : **כפירים**. כן יקרא ארי בחור : **רבתה**. ענין גדול ואימון כמו אשר טפחתי ורביתי (איכה ב) : **גוריה**. כן יקראו ילדי האריות הקטנים וכן בדי גורותיו (נחום ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **מה אמך לביא**, ר"ל אמך שנמשלה ללביאה, ראה נא באיזה אופן נהיה אצלה המשל הזה, כי המשל לאריה ראוי להיות מצד הגבורה שיש לו, ומצד שיפיל אימה על זולתו, לא מצד הטרף, שזה יצדק על נבוכדנצר ויתר מחריבי ארצות, לא לישראל, והנה בשם לביא יקרא האריה בעת שי"ל גורי אריות, אמר **אמך עת נדמית ללביאה, רבצה בין אריות ורבתה את גוריה** הקטנים **בתוך כפירים**, ויש הבדל בין **גור וכפיר ואריה**, הגור הוא הארי היונק ואז אינו טורף עדיין, ובעת יגדל יקרא בשם כפיר שהוא האריה הצעיר לימים, ואז יטרוף במעונתו אבל לא יתרחק מסוכו אל הטרף וכשיגדל יותר אז יקרא אריה ואז יתרחק לטרף טרף באשר ימצא, וספר שהלביאה הזאת רבצה בין אריות וגוריה הקטנים רבתה בין כפירים, שהם גדולים מן הגורים, וזה משל על יאשיהו שהיה מלך גבור כאריה ורבץ בין יתר המלכים, ובניו הקטנים נחשבו בין מלכים אדירים (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לביא**. כמו לביאה, ושם לביא הונח על האריה שי"ל גורים, אשר הלך אריה לביא שם גור אריה (נחום ב' י"ב) [שם בא לביא על הנקבה], התצוד ללביא טרף וחית כפירים תמלא (איוב ל"ח ל"ט), אריה גדול מכפיר וכפיר גדול מגור. הכפיר לא יצא לטרף חוץ למעונתו כמו שבארתי זאת (הושע ה' י"ד, עמוס ג' ד', תהלות י"ז י"ב) : **רבתה**. ענין גידול כמו אשר טפחתי ורביתי (מלבי"ם באור המלות)

[ג] ותעל אַחַד מִגְרִיָּהּ כְּפִיר הָיָה וַיִּלְמַד לְטָרֵף טָרֵף אָדָם אָכַל :

רס"י ותעל אחד מגוריה. על בני יאשיהו נאמרה קינה זו שראשון הוא יהואחז : **אדם אכל**. גוזל את ישראל כי ישראל נקראו אדם כמו שנאמר (לקמן ל"ד) ואתנה לאני לאן מרעיתי אדם אתם ולפי המשל כל חיה שטעמה טעם צקר אדם מתגרה צאנקים לעולם : (רס"י)

מצודת דוד **ותעל**. העלה אחד מבני המלוכה למעלה ונעשה מלך ועל יהואחז יאמר : **וילמד**. הרגיל עצמו לטרוף טרף עד שאכל גם בני אדם ר"ל כמו החיה המורגלת לטרוף ביותר סופה טורפת גם בני אדם כן יהואחז הרגיל עצמו מאד לעשוק העכו"ם עד שעשק גם את ישראל שהיו קרויים אדם כמ"ש ואתן צאני וכי אדם אתם (לקמן לד) : (מצודת דוד)

מצודת ציון **וילמד**. ענין הרגל כמו למדו לשונם דבר שקר (ירמיה ט) :

מלבי"ם - באור הענין ותעל אחד מגוריה הוא יהואחז שהמליכוהו עם הארץ תחת יאשיהו אביו, והוא כפיר היה שכבר הגיע בתקפו למלוכה. וילמד לטרף טרף כפיר, אבל גם אדם אכל שלפי הטבע אין לאריה לאכול את האדם שנתן ה' מוראו על חיות הארץ, והוא עבר גבולו לאכול אדם, והנמשל שהשחית גם מישראל, כמ"ש ויעש הרע בעיני ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותעל. מבנין הפעיל : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] וישמעו אליו גוים בשחתם נתפש ויביאהו בחחים אל ארץ מצרים :

רפ"י וישמעו אליו גוים. פרעה מלך מצרים : בשחתם נתפש. גומין חופרין ומכסין פיהם בקץ והחיה נופלת בתוכה : חחים. כמין טבעות ברזל נוקבין חוטמו ומושכין אותן בהן : (רפ"י)

מצודת דוד וישמעו. האומות התאספו אליו למלחמה ונלכד בהשחת אשר עשו עליו והם הביאוהו בשלשלאות למצרים כמ"ש ויאסרהו פרעה וכו' (מ"ב כב) ועל שהמשילו לאריה אמר לשון הנופל בלכידת החיה הנופל בשחת ונמשך בחחים : (מצודת דוד)

מצודת ציון וישמעו. ענין אסיפה כמו וישמע שאול את העם (ש"א טו) וזהו לפי שאסיפת העם באה ע"י השמעת קול המאסף : בשחתם. בור וגומא כמו בשחת עשו (תהלים ט) : נתפש. ענין לכידה : בחחים. הם הטבעות שמשוימים בלחיי החיה למושכה ע"י וכן ונתתי חחים בלחייך (לקמן לח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וישמעו אליו גוים שבא עליו מלך מצרים, ונתפש בשחתם כמ"ש ויאסרוהו ברבלה בארץ חמת ויביאהו בחחים אל ארץ מצרים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בשחתם. מענין שחת, או שרשו שות, חפירה עמוקה, כמו אשר זורה ברחת מן רוח : בחתים. ברזל שמשוימין באף או לחיי החיה למשכה, ושמתי החי באפך (ישעיה ל"ז כ"ט), חחים בלחייך (לקמן כ"ט ד'), ומזה ובחוח תקב לחייו (איוב מ' כ"א) : (מלבי"ם באור המלות)

[ה] ותרֹא פי נחלה אבדה תקנותה ותקח אחד מגריה כפיר שמתהו :

רפ"י ותרא. אמו כנסת ישראל : כי נוחלה. לשון חולי : ותקח אחד מגוריה. יהויקים : כפיר שמתהו. מלך כל כפיר שצמקרא ארי צחור וגבור : (רפ"י)

מצודת דוד ותרא. בית מלכות יאשיהו ראתה כי עמדה זמן מה בתוחלתה שתשוב למלכותה והנה אבדה תקותה כי לא שבה : ותקח. לקחה אחד מבני המלוכה ושמה אותו למלך ועל יהויקים יאמר : (מצודת דוד)

מצודת ציון נוחלה. מלשון תוחלת ותקוה : שמתהו. מל' שימה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותרא כי נוחלה אבדה תקותה, יש הבדל בין תוחלת ובין תקוה, שהמיחל מיחל על דבר ברור ומובטח לו, והמקוה יקוה על דבר בלתי מובטח, ר"ל היא נוחלה ונדמה לה שי"ל תוחלת על דבר ברור ומובטח, ובסוף ראתה שאין לה אפ"י תקוה על דבר בלתי ברור, ותקח אחד מגוריה הוא יהויקים שהמליכהו פרעה נכה בהסכמת העם, כפיר שמתהו, ר"ל הוא לא היה כפיר כי היה חלוש בטבעו, רק העם שמו אותו שיהיה כפיר, וכבר בארתי במלכים שבעת שהמליך פרעה את יהויקים המליך גם את יהויכין שהיה בן שמונה שנה ושניהם מלכו ביחד, ולכן חשב שניהם כאחד : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות נוחלה תקותה, המקוה בלתי מצפה על זמן מוגבל או הבטחה, לא כן המייחל כמ"ש (ישעיה נ"א ה', תהלות ק"ל ה') : (מלבי"ם באור המלות)

[\[1\]](#) וַיִּתְהַלֵּךְ בְּתוֹךְ אֶרְצוֹת כְּפִיר הָיָה וַיִּלְמַד לִטְרֹף לִטְרֹף אָדָם אָכַל :

מצודת דוד ויתהלך. הנהיג המלוכה בתוך מלכי המצרים ודומה להם : כפיר היה. מלך מושל וגבור : וילמד. הרגיל עצמו לטרופ טרף לעשוק העכו"ם עד שאכל גם בני אדם ר"ל שעשק גם את ישראל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויתהלך אבל ע"י שהתהלך בתוך אריות, ע"י כפיר היה נעשה כפיר הגם שהיה חלוש בעת מלכו (כי לכן המליכו תחלה את יהואחז) שע"י שבא בברית עם פרעה ואח"כ עם נבוכדנצר היה כפיר, וגם הוא למד לטרופ טרף ואדם אכל כמ"ש וגם דם הנקי אשר שפך, אבל הוא הוסיף רשע על יהואחז, כי : (מלבי"ם באור הענין)

[\[2\]](#) וַיֵּדַע אֱלֻמְנוֹתָיו וְעָרִיכָם הִחָרִיב וַתִּשָּׂם אֶרֶץ וּמְלָאָהּ מִקוֹל שִׁאֲגוֹתוֹ :

רפ"י וידע אלמנותיו. מענה את הנשים והורג את בעליהן, ויפ פותרין אלמנותיו כמו ארמנותיו וידע לשון פגור והרס כמו וגובה ממרחק וידע (תהלים קל"ח) : ועריהם החריב. שנתן מס על הארץ לתת לפרעה בכל שנה כמו שנאמר (מ"ב ג) : (רפ"י)

מצודת דוד וידע אלמנותיו. שבר והרס ארמנות בני עמו והחריב עריהם : ותשם. א"י והאנשים הממלאים אותה נעשו שממה מפחד קול שאגתו ולפי שהמשילו לכפיר אמר לשון הנופל בכפיר אריות המחריד בקול שאגתו : (מצודת דוד)

מצודת ציון וידע. ענין שבירה כמו וידע בהם את אנשי סכות (שופטים ח) : אלמנותיו. כמו ארמנותיו ובאה הלמ"ד במקום הרי"ש וכן התוציא מזרות (איוב לח) והוא כמו מזלות ובאה הרי"ש במקום הלמ"ד או יתכן שהוא שהוא מל' אולם : **החריב**. מל' חורבן : **ותשם**. מל' שממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וידע אלמנותיו, שהכפיר אין דרכו לצאת מסוכתו והוא ידע לצאת אל אולמי שעריו, שהם החדרים החיצונים של ביתו, ר"ל שטרף טרף חוץ מא"י, ועריהם של שכני א"י **החריב**, כי החל לעשות מלחמה בשכנים סביבו שנתן נבוכדנצר תחת רשותו, כמו שנראה בירמיה (סי' כ"ז) שבאו אליו מלאכי גוים אדום ועמון וצור ומואב, וכמש"פ שם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אלמנותיו. האולם הוא החדר שלפני הבית או החצר, ומצייר במליצה היציאה חוץ ממקומו הפנימי אל אולמות שלפני השער : **ותשם**. שרשו שמש, או ישם, או אשם, ונפל האל"ף וכולם מענין שממה : (מלבי"ם באור המלות)

לח ויתנו עליו גוים סביב ממדינות ויפרשו עליו רשתם בשחתם נתפש :

רפ"י ויתנו עליו גוים סביב ממדינות. וישלח ה' זו את גדודי ארם ואת גדודי כשדים ואת גדודי מואב ואת גדודי בני עמון (קס כ) : ויתנו עליו גוים. ואיתכנסו : (רפ"י)

מצודת דוד ויתנו עליו גוים. האומות מסביב ממדינות רבות נתנו עליו מוקש ופרשו עליו רשתם ונתפש בהשחת אשר עשו עליו ר"ל נלחמו בו ולכדו אותו כמ"ש וישלח ה' בו את גדודי כשדים ואת גדודי ארם וכו' (מ"ב כ"ד) : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויתנו עליו גוים סביב ממדינות, כמ"ש (במ"ב כ"ד)
וישלח ה' בו את גדודי כשדים ואת גדודי ארם, ויפרשו עליו רשתם
בשחתם נתפש, כי יהואחז נתפש בשחתם בלא רשת כי לא לחם עם מלך
מצרים, אבל יהויקים מרד ולחם והוצרכו לפרוש עליו רשת ומצור
ומצודות עד שנתפש (מלבי"ם באור הענין)

**[ט] ויתנהו בסוגר בחחים ויביאהו אל מלך בבל וביאהו במצדות למען לא
ישמע קולו עוד אל הרי ישראל: (פ)**

רס"י כסוגר. ת"י כקולרין : במלדות. להיות כלוא סס : (רס"י)

מצודת דוד ויתנהו בסוגר. הלוכדים אותו נתנוהו בכבלים סגורים
בשלשלאות והביאהו אל מלך בבל לשהוא יביאהו במצדות להיות כלוא
שם למען לא ישמיע עוד קולו על הרי ישראל ר"ל דעתם היה להיות אסור
במאסר לעולם למען לא ימשול עוד בישראל ולא יפחידם בקול שאגתו
(אבל באמת לא בא לבבל ולא ישב במצדות כי מת בדרך כמ"ש בירמיה)
(מצודת דוד :

**מצודת ציון בסוגר. כבלים סגורים : במצדות. ענין מגדל גבוה וחזק כמו
מצדות סלעים (ישעיה לג) : (מצודת ציון)**

מלבי"ם - באור הענין ויתנהו בסוגר בחחים, את יהואחז נתן רק בחחים,
שבו מושכים החיה חוץ ממעונתה אבל את יהויקים נתן בסוגר שהיא
שמירה יתירה, ויביאהו אל מלך בבל, ומ"ש עוד יביאהו במצדות כי שני
פעמים כבשו מלך בבל, ובפעם ראשונה היה לו עבד ושלחו לנפשו, ובפעם
השני יביאהו במצדות, או שמ"ש ויתנהו בסוגר הוא על יהויקים, ויביאהו
במצדות הוא על יהויכין, ששניהם נחשבו במלכות אחת כנ"ל למען לא
ישמעו קולו עוד כי לא חזרו עוד לארץ ישראל: (מלבי"ם באור הענין)

**מלבי"ם - באור המלות בסוגר. כמו וסוגרו על מסגר : במצדות. כמו מצדות
סלעים משגבו, נתנו בכלא במבצר, בל יברח: (מלבי"ם באור המלות)**

[י] אפך כגפן בדםך על מים שתולה פריה וענפה היתה ממים רבים :

**רס"י אפך כגפן. עוד זה מן הקינה : בדמך. לשון דמיון ומשל כלומר
דומה אתה למי שהיתה אמו כגפן שתולה על מים : פוריה. כמו פורה ראש
לשון עושה פרי : ממים רבים. על ידי מים רבים : (רס"י)**

מצודת דוד **אמך**. בית מלכות דוד בכללה היתה כגפן בדמותה וכאלו יאמר אל מול כל אחד מהמלכים הנה בעבור דמות כ"א מכס תדמה בית המלכות לגפן הנטועה סמוך למים לבוא בה מרבית הרטיבות : **פריה וענפה**. פריה של הגפן וכן ענפה היתה גדילה מן המים הרבים אשר השקתה ר"ל הטובה והממשלה בא לה על כי היתה מזרע דוד : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בדמך**. כמו בדמותך והוא מלי' דמות וצורה : **שתולה**. נטועה (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **אמך כגפן בדמך**, עתה ידבר מן המשל השני שנמשלו ישראל כגפן, ובא לספר בזה ממלכות צדקיהו שהיה צדיק ולא נמשל לארי טורף רק כגפן נטועה בארץ, והיא **על מים שתולה** ששם שתול בא על עקירת הגפן ממקומו למקום אחר, שרצה לצאת מרשות נבוכדנצר תחת רשות פרעה כדי שתהיה **פוריה וענפה ממים רבים**, כמ"ש (בסי' י"ז) אל שדה טוב אל מים רבים היא שתולה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בדמך**. כמו בדמותך וחסר התי"ו שתחת ה' למ"ד הפעל, כמו כאריה בסוכו (תהלות ט'), עובר בשוק אצל פנה (משלי ז') : (מלבי"ם באור המלות)

[יא] וַיְהִי לָהּ מַטּוֹת עֹז אֶל שְׁבִטֵי מוֹשְׁלִים וַתִּגְבֶּה קוֹמָתוֹ עַל בֵּין עֲבֹתַיִם וַיִּקְרָא בְּגִבְהוֹ בָּרַב דְּלִיתָיו :

רס"י **מטות עוז אל שבטי מושלים**. שְׁלֹטוֹנִין תְּקִיפִין וּמְלַכִּין גְּבָרִין : **עבותים**. אֵילָנוֹת שְׁעֲנִפֵּיהֶן מְרֻבֵּין : (רס"י)

מצודת דוד **מטות עוז**. ענפיה היו מטות עוז ומחוזק להיות מהן שבטי מושלים לרדות וללקות בהן את המורדים בהם ר"ל הממשלה היתה חזקה להכניע ולכבוש את כל הקמים למולה : **ותגבה קומתו**. גבהה בקומה : **על בין עבותים**. על הסעיף העליון והוא האמצעי העומד בין העבותים הם הענפים המתפשטים הקלועים אלה באלה ור"ל קומת הגפן עלה למעלה על כל הסעיפים העליונים מכל האילנות : **וירא בגבהו**. בעבור רוב גבהו היה נראה למרחוק עם רוב דליותיו הגבוהים והגסים ר"ל גדלה ממשלתה על ממשלת כל המלכים והיתה מפורסמת בעולם ברוב הגבורה והכח : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מטות**. מלי' מטה ומקל : **עוז**. ענין חוזק : **שבטי**. מלי' שבט ושרביט : **עבותים**. ענין קליעה וכן ענף עץ עבות (ויקרא כג) : **דליותיו**. ענפיו הגדולים כמו לפנות דליותיו (לעיל וז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויהיו לה **מטות עז** וכח גדול, שהתחבר **אל שבטי משלים**, שהם מושלי עמים שסביבות ירושלים שבאו עמו בברית, **ותגבה קומתו על בין עבתיים**, סמוך לאילנות העבותים שענפיהם קלועים זע"ז גבה עד שם, ועי"כ **נתראה בגבהו**, הפך מרצון נבוכדנצר שנטע אותו שיהיה גפן סורחת שפלת קומה כנ"ל (סי' י"ז): (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מטות, שבטי**. כבר התבאר (ישעיה י') כי שבט מציין המשרה, ומטה מציין השוטרים ואנשי החיל, וכן אמר מטה עז שבט למשול: **עבתיים**. מקום בגובה האילן שהענפים קלועים יחד ומשם יתרומם הענף האמצעי הנקרא צמרת הארז: (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וַתִּתֵּשׁ בְּחֶמְהָ לְאַרְץ הַשְּׁלֶכָה וְרוּחַ הַקָּדִים הוֹבִישׁ פְּרִיָּה הַתְּפָרְקוּ וַיִּבְשׂוּ מִטָּה עֵזָה אֵשׁ אֶקְלָתָהּוּ:

רפ"י ותתש. כל נתיסה ונטיעה היא דבר המוטל צפיזור על פני כל הארץ: ורוח הקדים. נ"נ: הוציף פריה. שחט את בני לדקיהו: (רפ"י)

מצודת דוד **ותתש בחמה**. והנה הגפן הזאת נעקרה ממקומה בחמה רבה והושלכה לארץ: **התפרקו**. נשברו ויבשו ענפים שהיו כמטות חזקות: **אכלתהו**. שרף כ"א מן הענפים ור"ל הנה המלוכה נעקרה והושפלה לארץ והאוויר עסק כל טובתה והשפיל ממשלתה: (מצודת דוד)

מצודת ציון **ותתש**. ענין עקירה כמו ולא אתוש (ירמיה מב): **הוביש**. מל' יבש: **התפרקו**. ענין שבירה כמו ופרסיהן יפרק (זכריה יא): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ותתש בחמה**, עי"כ נעקרה ממקומה ומגדולתה, **ורוח הקדים הוביש פריה** הם חיילי נבוכדנצר שבאו ממזרח צפונית לא"י, **התפרקו** ועי"י שהתפרקו ממקומם, **יבשו** מעצמם זה משל השבויים שנאבדו בדרך, **מטה עזה אש אכלתהו** שצדקיהו עורו עיניו: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **התפרקו**. הוא דבר הנפרד בכח ממקום שהוא מחובר ונתון שם: (מלבי"ם באור המלות)

[יג] וַעֲתָה שְׁתוּלָה בַּמְדַּבֵּר בְּאַרְץ צִיָּה וַצְמָא:

מצודת דוד **שתולה במדבר**. הגפן הזאת נטועה היא במדבר בארץ ציה וצמאון לא ימצא שם מים להשקותה ר"ל עתה נפסק כל הטובה: (מצודת דוד)

מצודת ציון ציה. ענין שממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ועתה שתולה במדבר**, שהשאיר נבוזראדן מדלת עם הארץ בארץ שממה כמדבר : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] ותצא אש מִמִּטָּה בְּדִיָּה פְּרִיָּה אֶכְלָה וְלֹא הָיָה בָּהּ מִטָּה עַז שֶׁבֵט לְמִשׁוֹל קִינָה היא ותָּהִי : (פ)

רס"י ותלך אש ממטה בדיה. מעון מלכיה וקרית באת לה הרעה : קינה היא ותהי לקינה. חיליא היא נבואתא ותהא לחיליא : (רס"י)

מצודת דוד **ותצא אש**. מן הבדים שהיו כמוטות יצאה אש ושרף את פריה ולא נשאר בה מטה חזק ושבת למשול ע"י לרדות וללקות בו את המורדים ר"ל בעבור גודל הממשלה פשעו בה' ונלקח ממנה טובתה וגם מן הממשלה לא נשאר בה ואין בה עוד כח לעמוד מול הקמים עליה : **קינה היא**. אמורה היא לקינה וכן תהיה לקינה לקונן בה על הממלכה ההיא : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בדיה**. הם הענפים הגסים וכן ותעש בדים (לעיל וז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ותצא אש**, הוא אש של ישמעאל בן נתניה, שהיה ממטה בדיה היינו מזרע המלוכה, ואכלה פריה במדבר, שהרג את הנשארים, ועיי"כ לא היה לה מטה עז כי אחרי הריגת גדליהו בטלה כל ממשלה ופקודה בארץ : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בדיה**. התבאר למעלה (י"ז ג'): (מלבי"ם באור המלות)

פרק-כ יחזקאל

[א] ויהי בשנה השביעית בחמשי בעשור לחדש באו אנשים מזקני ישראל לדרש את יהוה וישבו לפני : (ס)

רס"י לדרוש את ה'. על כרכיהם ואם אינו שומע לנו גם לנו לא נענש על עבירות שבידנו שהרי כבר מכרנו ואין לו עלינו כלום עבד שמכרו רבו

ואָסָה סָגְרָסָה צַעֲלָה כְּלוּם יֵץ לְזֶה עַל זֶה כְּלוּם וּמִסּוּף הָעֲנִין אַתָּה לְמַד
מִתְּצוּבָה שֶׁהָיִצְבָּם וְהָעוֹלָה עַל רוּחָם וְגו' (לְקַמֵּן ל"צ) : (כ"ט)

מצודת דוד **בשנה השביעית**. לגלות המלך יהויכין : **בחמישי**. בחדש
החמישי : **לדרוש את ה'**. ר"ל להתפלל לפניו ולהתחנן לו על ירושלים
שלא תחרב : **וישבו לפני**. התעכבו לפני : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **בשנה השביעית בחמשי בעשור לחדש**, כתב הרי"א
י"א שנה גלה יהויכין לפני חורבן הבית, ובתחלת השנה החמישית לגלותו
ראה המראה הראשונה, ומשם והלאה עד החורבן ראה בכל שנה מראה
אחת, והגם שבאו בה נבואות אחרות עכ"פ בתחלת השנה היה רואה
נבואה אחת, ובשנה השביעית סבב ה' שבאו הזקנים והיו בעשירי בחדש
החמישי שביום ההוא עתיד הבית ליחרב, והדרישה היה להתפלל על
הבית שלא יחרב, והי' ענהו שלא יקבל תפלתם ולא ידרש להם, ובסדר
עולם אמרו שהיו חמו"ע, ולמ"ש בסי' י"ד היו זקנים רשעים כי הצדיקים
נקראים זקני יהודה, וכן פירשתי לפי הפשט : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : **[ג]** בֶּן אָדָם דַּבֵּר אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַלְדַּרְשׁ אֶתִּי אַתֶּם בְּאִים חֵי אֲנִי אִם אֲדַרְשׁ לָכֶם
נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה :

כ"י **אם אדרש לכם**. צדקתכם וצדקת הספר הזה הוא אמר אדרש לבית
ישראל זו אחת מן המקומות המלמדים אותנו שהקב"ה חוזר בו על הרעה
ועל כיוצא בזה ההוא אמר ולא יעשה (במדבר כג) מדרש תנחומא : (כ"ט)

מצודת דוד **הלדרוש**. הוא בה"א השאלה שאמר האם באתם לדרוש אותי
בתפלה הנה דעו הריני נשבע חי אני אם אהיה נדרש לכם לקבל תפלתכם
: (מצודת דוד)

מצודת ציון **הלדרש**. הוא ענין תפלה וכן אני אדרוש אל אל (איוב ה) :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **הלדרש אתי אתם באים** ר"ל הלא אין כונתם לדרוש
את ה' לדעת דרכיו ולהכירו, וא"כ **חי אני אם אדרש לכם** להשיב על
שאלתכם : (מלבי"ם באור הענין)

[ד] הַתְּשֻׁפֵּט אַתֶּם הַתְּשֻׁפוּט בֶּן אָדָם אֶת תּוֹעֵבַת אַבּוֹתֶם הוֹדִיעֶם :

רס"י התשפ"ט אותס. לשון ויכוח : (רס"י)

מצודת דוד התשפ"ט. האם תתווכח עמהם להודיעם שהדין עמדי זאת עשה הודיעם גם תועבות אבותם עם מה שהוסיפו המה : (מצודת דוד)

מצודת ציון התשפ"ט. ענין ויכוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין התשפ"ט, ר"ל כי ביאתם אל הנביא יהיה או לדרוש את ה' או שישפוט אותם הנביא בעצמו ע"פ חוקי התורה, לכן יאמר אם לא באתם לדרוש ה' רק שתשפוט אותם, **שתשפטם** מצד שאתה **בן אדם**, ר"ל לא ע"פ הנבואה רק ע"פ שכלך וידיעתך את תורת ה', **את תועבת אבותם הודיעם**, שכבר סרו מן התורה מימי אבותיהם : (מלבי"ם באור הענין)

[ה'] וְאִמְרַתְּ אֵלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם בְּחָרֵי בְּיִשְׂרָאֵל וְאָשָׂא יָדַי לְזֶרַע בֵּית יַעֲקֹב וְאֹנֹדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָשָׂא יָדַי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם :

רס"י **ציון** **בחרו בישראל**. הרי שהיתה שנה זו כזושה לפני המקום הרוב לתשע מאות שנה משהיו במצרי' עד יחזקאל והיתה להבתו מחפ' עליהם ועל ידי שהיו עתה מרבים לפשוע נתעוררה ועל זה נאמר שנה תעורר מדנים וגו' (מסלי י) : (רס"י)

מצודת דוד **ביום בחרו בישראל**. כאשר בחרתי בישראל בהיותם במצדים : **ואשא ידי**. אז נשאתי ידי בשבועה להוציאם משם : **ואודע להם**. נודעתי להם שמה בהשראת שכינתי על אהרן ונשאתי ידי בשבועה לאמר להם אני ה' אלהיכם ר"ל אני אהיה למנהיג ומשגיח עליכם לא כגויי הקדמונים שהיו מושגחים באמצעות מערכת השמים ושריהם של מעלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ביום בחרו**, ר"ל שתחלת בחירת העם במצרים היה בו ב' ענינים, **א**. ענין בחיריי מצד שהם ישראל, מצד מעלות נפשותיהם שהם ראויים אל הענין האלהי. **ב**. מצד שהם זרע בית יעקב וברית האבות, ומצד זה **ואשא ידי לזרע בית יעקב** נשא ידו בשבועה לקיים שבועת האבות ומפרש נגד מ"ש **ביום בחרו בישראל**, **ואודע להם בארץ מצרים** שע"י התגלה להם הענין האלהי, ונגד מ"ש **ואשא ידי לזרע בית יעקב**, אמר **ואשא ידי להם לאמר אני ה' אלהיכם** מכבר, שאני קשור עמכם בברית מימי קדם להיות לכם לאלהים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ישראל בית יעקב**. ישראל הם הגדולים ובית יעקב

ההמונים (ישעיה ט' ז'): (מלבי"ם באור המלות)

10 בַּיּוֹם הַהוּא נִשְׂאֲתִי יָדַי לָהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ אֲשֶׁר תִּרְתִּי לָהֶם זִבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל הָאֲרָצוֹת:

מצודת דוד ביום ההוא. ר"ל בו ביום שנשבעתי להם שאהיה להם למנהיג ומשגיח אז נשבעתי להוציאם ממצרים אל ארץ אשר חפשתי אותה להם שהיא זבת חלב ודבש והיא המפוארה לכל הארצות : (מצודת דוד)

מצודת ציון תרתי. ענין חפוש כמו תרתי בלבי (קהלת ב) : זבת. מ' זיבה ונטיפה : צבי. ענין הדר ויופי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ביום ההוא נשאתי ידי להם, ר"ל ומאז הפלם שיהיו תחת השגחתו ושיוציאם מארץ מצרים באותות ובמופתים, ולהביאם אל הארץ אשר תרתי להם, כמי שי"ל נטע נעמן משובח שיתור לו קרן בן שמן מקום ששם יצליח הנטע להיות גפן שורק, וכן בחר בא"י מצד שהיא ארץ זבת חלב ודבש וימצאו שם כל צרכיהם הגשמיים שיהיו פנוים אל התורה והעבודה, ומצד שהיא צבי לכל הארצות בענין הנפשי והרוחני וחלות שם השכינה וההשגחה והנבואה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות צבי. דבר הנרצה מפני קיומו והתמדתו (ירמיה ט' ז'), וממליץ שמועיל לשלימות הנפש הקיימת לעד : (מלבי"ם באור המלות)

11 וְאָמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שְׁקוּצֵי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ וּבְגָלוּלֵי מִצְרַיִם אֶל תִּטְמְאוּ אֲנִי הָהוּא אֲלֵהֶיכֶם:

רש"י ואומר אליהם. אהרן ניבא להם נבואה זו קודם שנגלה הקב"ה על משה בסנה וזה שנאמר (שמואל א' ב) לעלי הנגלה נגלתי אל בית אביך בהיותם במלרים וגו' : (רש"י)

מצודת דוד ואומר אליהם. ע"י אהרן אמרתי אליהם כל איש ואיש השליכו השקץ והתעוב שענינו מראות לו כי העין הוא סרסור לעבירה : ובגלולי. בעכו"ם של מצרים אל תטמאו ללכת אחריהם : אני ה' אלהיכם. כאומר ואיך א"כ תחליפו אותי בעכו"ם : (מצודת דוד)

מצודת ציון שקוצי. מלשון שקוץ ותעוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואמר אליהם, אבל התנה עמהם שמעתה הם קדושים לאלהיהם ואינם ככל העכו"ם וצריכים להתקדש בין במעשים, שעז"א

איש שקוצי עיניו השליכו, שהם עניני ע"ז שהיו להמשך אחר הזנות שמיוחס אל העינים, **ובגלולי מצרים אל תטמאו** שהם עניני ע"ז שהיו לעבודה ולהאמין בשוא והבל, (כמ"ש ולא תתורו אחרי לבבכם זו מינות, ואחרי עיניכם אשר אתם זונים זו זנות) וכ"ז יען אשר **אני ה' אלהיכם** והייתם קדושים כי קדוש אני: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שקוצי עיניו גלולים. שניהם לע"ז רק השקוצים היו הדמותים המעוררים לזנות ומשגל נמאס, לכן נסמכו אל העינים. וזה הבדלם כשבאו נרדפים: (מלבי"ם באור המלות)

[ח] וַיִּמְרוּ בִּי וְלֹא אָבוּ לְשָׁמֹעַ אֵלַי אִישׁ אֶת שְׁקוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת גְּלוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזְבוּ וְאָמַר לְשִׁפְךָ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אֶפֶי בָּהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרָיִם:

רפ"י וימרו בי. הם הרשעים רוצים של ישראל שמתו בקלסת ימי חפלה כמו שנאמר וחמוקים עלו בני ישראל וגו' (שמות יד) אחד מחמוקים ויש אומרים אחד מחמץ מאות: (רפ"י)

מצודת דוד וימרו בי. בעודם במצרים מרו בה': **ואומר**. בעבור זה חשבתי לשפוך עליהם חמתי ולהשליך בהם חרון אפי: (מצודת דוד)

מצודת ציון וימרו. מלשון מרי ומרד: **ולא אבו**. ולא רצו כמו לא אבה יבמי (דברי"י כה): **לכלות**. ענין השלמה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וימרו בי לעשות מה שצויתם שלא לעשות, **ולא אבו לשמע** שלא עשו מה שצויתם לעשות, **את שקוצי עיניהם לא השליכו** שהשקוצים מורים על מעשים רעים של זנות שעושים בפועל וצריך להשליכם, לא השליכו, **ואת גלולי מצרים שמורים על המינות וצריך לעזוב דרך הזה, לא עזבו, ואמר לשפך חמתי עליהם, ועיי החמה הפנימית אכלה אפי החיצון בם**, כי כשיהיה האף והעונש עיי החמה הפנימית יעשה כליון חרוץ שזה ההבדל בין אף וחמה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וימרו, ולא אבו לשמוע. המרי, הוא בל"ת, והבלתי שמוע, הוא בקום ועשה (יהושע אי י"ח, ש"א י"ב י"ד): **לשפך חמתי, לכלות אפי**. החמה היא הפנימית, והאף הוא הקצף החיצון המתראה עיי עונש, ואם האף בלא חמה לא יעשה כלה כמ"ש למעלה (ז' ח'): (מלבי"ם באור המלות)

[ט] וְאֶעֱשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחַל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִמָּה בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר

נֹדַעְתִּי אֵלֵיהֶם לְעִינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם :

רפ"י לְבַלְתִּי הַחַל. כִּלְאֵי יִתְחַלֵּל שְׁמִי מֵאַחַר שְׁנוּדַעְתִּי לָהֶם וְהַצְטַחְתִּים לְהוֹלִיאֵם וְהַכִּירוּ מַלְאָכִים שָׁהֶם עִמִּי לִילְוֹ הַיִּתִּי מִשְׁחִיתֵם הֵיוּ לְאוֹמְרִים לְאוֹיְבֵיהֶם מִבְּלַתִּי יִכּוֹלַת בִּידוֹ לְהוֹלִיאֵם : (רפ"י)

מצודת דוד ואעש. אַבְל עֲשִׂיתִי לְמַעַן שְׁמִי לְבַל יִחַוֵּל לְעִינֵי הַמִּצְרִים : אֲשֶׁר נֹדַעְתִּי. אֲשֶׁר הַיִּתִּי נֹדַע לְיִשְׂרָאֵל עִ"י אַהֲרֹן שֶׁהִיָּה מוֹדִיעַם בְּנִבּוּאָה לְעִינֵי מִצְרַיִם שֶׁאֲגַאֲלֵם מִשֵּׁם וְאִם הֵיוּ כְּלִים בְּמִצְרַיִם הִיָּה חֲלוּל ה' בְּאִמְרָם מְבַלִּי יִכּוֹלַת ה' לְהוֹצִיאֵם אֶבְדָם וְכֹלָם : (מצודת דוד)

מצודת ציון החל. מִלִּי חֲלוּל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואעש למען שמי, הַגֵּם שֶׁהֵם הֵיוּ רְאוּיִים לְעֲשׂוֹתָם כֹּלָה, חֲסִתִּי עַל כְּבוֹד שְׁמִי לְבַל יִתְחַלֵּל, וְלִכֵּן. (מלבי"ם באור הענין)

יג וְאוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וְאַבְיָאֵם אֶל הַמִּדְבָּר :

מלבי"ם - באור הענין ואוציאם מארץ מצרים ואביאם אל המדבר ששם אֹרֵה לָהֶם חוֹקֵי ה' וּמִצְוֹתָיו וְשֵׁם רְאוּ הַשְּׂכִינָה וְהַנְּסִים הַמִּתְמַיִדִים : (מלבי"ם באור הענין)

יד וְאַתָּן לָהֶם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי הַנֹּדַעְתִּי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחַי :

מצודת דוד אשר יעשה וגו'. ר"ל החוקים והמשפטים ההם מסוגלים לְהַחִיּוֹת אֶת הָאָדָם הַעוֹשָׂן בְּחַיֵּי עוֹה"ז וְעוֹה"ב : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתן להם וְחֻשְׁבַּתִּי מִחֻשְׁבוֹת לְתַקֵּן עִינֵיהֶם בֵּין בְּמַה שְׁנוֹגַע בֵּין אָדָם לְמִקּוֹם נִתְּנִי לָהֶם אֶת הַחֻקִּים, שְׂרׁוּבָם הֵם מִצַּד הַנֶּפֶשׁ וְקִשׁוּרָה עִם הָאֱלֹהִים וְלִכֵּן לֹא נֹדַע טַעַם, בֵּין בְּמַה שְׁנוֹגַע בֵּין אָדָם לְחֻבְרוֹ אֶת מִשְׁפָּטֵי הַנֹּדַעְתִּי אוֹתָם, שֶׁהַמִּשְׁפָּטִים י"ל טַעַם, וְרׁוּבָם הֵם תּוֹרַת הָאָדָם מִצַּד שֶׁהוּא בְּעַל חוֹמֵר וְחַי חַיִּי הַקִּיבוּץ, וְשִׁנְיָהֶם יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם, מִצַּד שֶׁהוּא אָדָם מוֹרְכָב מִגּוֹף וְנִשְׁמָה, וְחַי בְּהֵם בְּשֵׁנֵי מִינֵי הַחַיִּים, הַגִּשְׁמִיִּים וְהַרוּחָנִים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חקותי, מִשְׁפָּטֵי עֵינָן לְמַעַלָּה (ה' ו'), הַמִּשְׁפָּטִים נִמְצָאִים בְּטַבַּע הָאָדָם וְאִ"צ רַק שִׁידַעַם, אַבְל הַחֻקִּים נִתּוּנִים הֵמָּה לוֹ בְּקַבְלָה וְלֹא יָדַעַם לִכֵּן אִמְרָ וְאִתָּן אֶת חֻקֹּתַי : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וְגַם אֶת שַׁבְּתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם לְהִיּוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי הָיִיתִי מְקַדְּשֵׁם :

רפ"י להיות לאות. אות גדול הוא להם שנתתי את יום מנוחתי להם למנוחה הרי היכר גדול שקדשתים לי : (רפ"י)

מצודת דוד להיות לאות וגו'. במה שהנחלתי להם יום מנוחתי למנוחה היא לאות בינינו לדעת בזה אשר אני ה' מקדשם להיות עמי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וגם את שבתותי נתתי להם, שהשבת הוא עדות על החידוש ועל ההשגחה הפרטית הבדוקה בישראל לעשות להם מופתים בשידוד הטבע, להיות להם לאות ביני וביניהם על ההשגחה והרשאת האלהות עליהם מצדי, ולדעת כי אני ה' מקדשם, שהם מצדם צריכים להתקדש מעניינים הבשריים אל הרוחניות והקדושה שידבק בם הענין האלהי (מלבי"ם): באור הענין

[יג] וַיֹּמְרוּ בֵּי בַּיִת יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר בְּחֻקוֹתַי לֹא הִלְכוּ וְאֶת מִשְׁפָּטַי מְאַסּוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי חָלְלוּ מְאֹד וְאָמַר לְשַׁפֹּךְ חֻמֹּתַי עֲלֵיהֶם בְּמִדְבָּר לְכַלּוֹתָם :

רפ"י בחוקותי לא הלכו. נסו אותי בעגל וזרפידים מלקבל את התורה והותירו מן המן : ואת שבתותי חללו. ילאו מן העם ללקוט מן : (רפ"י)

מצודת דוד אשר יעשה אותם. כאומר עם כי החוקים והמשפטים מסוגלים להחיות את האדם העושאן לא חששו בהם : חללו מאד. לפי שבשבת ראשונה חללו אותו כמ"ש ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט (שמות טז) ובשבת שניה חלל המקושש בשאט נפש : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וימרו בי בית ישראל במדבר כולל כל מה שחטאו במדבר עד חטא המרגלים שחטאו נגד החקים והמשפטים שהם המצות כולם, ונגד מצות השבת שמעיד על ענייני האמונה, ורצה לכלותם במדבר (מלבי"ם): באור הענין

[יד] וְאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם :

מצודת דוד לבלתי החל. לבל יחולל לעיני הגוים שהוצאתי את ישראל

לעיניהם והם מצרים כי כן יאמרו מבלי יכולת ה' להביאם לארץ כנען
אבדם וכלם במדבר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואעשה למען שמי עשה ג"כ כדי שלא יתחלל ש"ש**
כמ"ש פן יאמרו ברעה הוציאם, ואמרו הגוים מבלתי יכולת : (מלבי"ם באור
הענין)

[טו] וגם אני נשאתי ידי להם במדבר לבלתי הביא אותם אל הארץ אשר
נתתי זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות :

מצודת דוד **נשאתי ידי**. בשבועה עליהם : **לבלתי הביא וגו'**. זה היה בעבור
עון המרגלים כי אז נגזר עליהם שלא יבואו אל הארץ : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וגם אני ואז בחטא המרגלים נשבע שלא יביאם אל**
הארץ, והיה הטעם כי, (מלבי"ם באור הענין)

[טז] יען במשפטי מאסו ואת חקותי לא הלכו בהם ואת שבתותי חללו כי
אחרי גלוליהם לבסוף :

מצודת דוד **אחרי גלוליהם**. אחרי העכו"ם שעבדו במצרים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **יען במשפטי מאסו כי אחרי גלוליהם לבסוף הלך כי**
ראה שהסבה מה שמאסו במשפטיו לא היה מפני התאוה והיצה"ר, רק
מפני המינות שלבם הולך אחרי אמונותו זרות והגלולים ואין מאמינים
בה', כמו שהיה במרגלים שלא האמינו ביכולת ה', והחטא שהוא מצד
הכפירה גדול יתר מאד : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] ותחס עיני עליהם משחתם ולא עשיתי אותם כלה במדבר :

מצודת דוד **ותחס עיני**. ר"ל אף כליה היו חייבים אבל עיני חסה עליהם
מהיות משחית אותם ולכן לא כליתים במדבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ותחס**. מלשון חס וחמלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ותחס עיני עליהם משחתם**, בכ"ז הגם שנשבע שלא
יביאם אל הארץ לא המיתם תיכף שאז היה נשחת הגוי כולו, וחסה עיני
עליהם, שהחוסה הוא על דבר ש"ל בו צורך, שתחת שאמר תחלה שלא
כלה אותם מפני כבוד שמו, אמר עתה, שאחר שראה שהסבה שחטאו
היה מפני המינות וחסרון האמונה, ראה שאם יעכבם ארבעים שנה
במדבר ויראו התמדת הנסים וההשגחה יכירו את ה', כמ"ש (דברים כ"ט)

אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים וכו' ולא נתן ה' לכם לב לדעת וכו' ואולך אתכם במדבר וכו' למען תדעו כי אני ה' אלהיכם וזה היה החסה שידע שבמשך הזמן ילמדו ויאמינו, כמ"ש חז"ל ע"ז אין אדם עומד ע"ד רבו עד ארבעים שנה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ותחס עיני**. עיין למעלה (ז' ד'): (מלבי"ם באור המלות)

[יח] וְאָמַר אֶל בְּנֵיהֶם בְּמִדְבָּר בְּחֹקֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֵל תֵּלְכוּ וְאֵת מִשְׁפָּטֵיהֶם אֵל תִּשְׁמְרוּ וּבְגִלּוּלֵיהֶם אֵל תִּטְמְאוּ:

מצודת דוד **אל בניהם**. הבנים של הדור שיצאו ממצרים הם הבאים אל הארץ: **בחוקי אבותיכם**. שבדאו מלבם אשר לא צוה ה': (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **(יח-כ) ואמר אל בניהם** הזהיר את הבנים שלא ילכו בחקי אבותיהם, שהם עדן לא הטהרו מגלולי מצרים ומנימוסיהם, וצוה שהם ישמרו חקי ה' ומשפטיו: (מלבי"ם באור הענין)

[יט] אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּחַקֹּתַי יֵלְכוּ וְאֵת מִשְׁפָּטַי שְׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם:

מצודת דוד **אני ה' אלהיכם**. ולכן ישמעו אלי לכו בחוקותי ומשפטי שמרו בלבבכם ועשו אותם: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור המלות **בחקותי לכו ואת משפטי שמרו**. עמ"ש בחבורי התו"ה אחרי (סי קל"ד): (מלבי"ם באור המלות)

[כ] וְאֵת שְׁבִתוֹתַי קִדְּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

מצודת דוד **והיו לאות**. למען היו לאות: (מצודת דוד)

[כא] וַיֹּמְרוּ בֵּי הַבָּנִים בְּחַקֹּתַי לֹא הִלְכוּ וְאֵת מִשְׁפָּטַי לֹא שְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאֵדָם וְחֵי בָהֶם אֵת שְׁבִתוֹתַי חָלְלוּ וְאָמַר לְשַׁפְּזָה חֲמַתִּי עֲלֵיהֶם לְכָלֹת אֶפְי בָּם בְּמִדְבָּר:

רש"י **וימרו בי הבנים**. שצטו של דן וכן הנלמדים לצעל פעור (מדבר כה) לאחר שמתו דור המדבר: (רש"י)

מצודת דוד וימרו וגו'. הם הנצמדים לבעל פעור וקרח ועדתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וימרו בי הבנים, אבל גם הבנים מרו בה' במעשה של בית פעור ויצא ג"כ הקצף עליהם : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וְהִשְׁבַּתִּי אֶת יָדִי וְאַעֲשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחַל לְעֵינַי הַגּוֹזִים אֶשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם לְעֵינֵיהֶם :

מצודת דוד והשיבותי את ידי. השבתי ידי מלהכות בם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והשיבותי את יד שאז כבר יצא הנגף והתחיל להכות בהם, וה' השיב ידו מבלע, וגם זה עשה מפני כבוד שלו, וכבר זכר פה ג"פ שעשה מפני כבוד שמו, (כמ"ש הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר), והם, **א.** במצרים שעדיין לא קבלו התורה, **ב.** במדבר בתחלת צאתם ממצרים שהגם שקבלו התורה עדין לא הטהרו מגלולי מצרים שהיה בם כשאור המחמיץ העסה, **ג.** דור הבנים אחר מ' שנה שעדיין לא נכנסו לא"י שהיא מוכנת אל הקדושה, ובכל הזמנים אלא עדן לא השלים מעשהו להביאם לארץ, והיה חילול השם אם לא היה משלים דברו ושבועתו אל האבות : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] גַּם אֲנִי נִשְׁאֲתִי אֶת יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר לְהַפִּיץ אֹתָם בְּגוֹזִים וּלְזָרוֹת אוֹתָם בְּאֶרְצוֹת :

רפ"י להפיץ אותם. מאז הצטחתי להפיץ כי תוליד בנים ובני בנים וגו' (לזכרם) (7) :

מצודת דוד גם אני. ר"ל כמו שהם בגדו בי כן שלמתי גמול ונשבעתי להם במדבר להפיץ אותם בגולה כי בליל בכיית המרגלים שהיתה בטי' באב הוקבעה הלילה ההיא בכיה לדורות בחרבן בית ראשון ובית שני כן ארז"ל :

מצודת ציון ולזרות. ענין פזור כמו וזריתי פרש (מלאכי ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין גם אני נשאתי את ידי, ר"ל והגם שמפני חילול השם השבותי ידי מהם, בכ"ז ראיתי שלא הגיע עדיין שעת התיקון, ושהם בטבעם מוכנים לחטא, ועי"כ ראיתי שגאולת מצרים אינה גאולת עולם, ושעתידים לבא עוד בכמה גליות לכלא פשע ולהתם חטאת, ושיפלו כמה נפילות עד שיבא שעת התיקון, ונשא ידו להפיץ אותם בגוים ושמשם יזרו בארצות שונות ושם יוצרפו במצרף ובכור פעם אחר פעם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בגוים. בארצות. עיי למעלה (י"ב ט"ו): (מלבי"ם באור המלות)

[כד] יען משפטי לא עשו וחקותי מאסו ואת שבתותי חללו ואחרי גלולי אבותם **היו** עיניהם:

מצודת דוד יען וגו'. ר"ל אולם לא בעון זה בלבד היו החורבנות כ"א גם בעבור שלא עשו אז משפטי וכו' : **גלולי אבותם**. הדברים התעובים ומאוסים כגלל של רעי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין יען (מכאן עד למען אשימם (פסוק כ"ו) הוא מאמר מוסגר ושיעור הכתוב להפיץ אותם בגוים למען אשימם) ואמר שהעונש ראוי להם יען משפטי לא עשו ועיניהם היו אחרי גלולי אבותם : (מלבי"ם באור הענין)

[כה] וגם אני נתתי להם חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם:

רש"י נתתי להם חוקים לא טובים. מסרתם ביד ירם להכסל צעוונם וכן ת"י ומסרתינון ביד ירם טפשא ואזלו ועבדו גזיךן דלא תקנן ונמוסין ללא יתקיימו בהון : (רש"י)

מצודת דוד נתתי להם. מסרתים ביד העכו"ם לעשות עמהם חוקים לא טובים ומשפטים אשר לא ישיגו בעבורם את החיים כ"א הכליון והאבדון ועל הגזירות והשמדות שהיו בשעת חורבן הבית יאמר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וגם שע"י שמאסו חקותי חשבו שאני נתתי להם חקים לא טובים כי יאמרו שנתתי חקים רעים ושהמשפטים שנתתי לא יוכלו לחיות בהם בחיי המדיניות : (מלבי"ם באור הענין)

[כו] ואטמא אותם במתנותם בהעביר כל פטר רחם למען אשמים למען אשר ידעו אשר אני יהוה : (ס)

רש"י ואטמא אותם במתנותם. אותם מתנות שחקתי להם לקדש לי כל זכור מסרתים ביד ירם להעבירם לאותם זכורות למוך הרי חוקים לא טובים : למען אשמים. אשימם ואחריב אותם, אשמים לשון שמה והמפרשן לשון אשמה טועה הוא שהאל"ף אינה משרשי התיבה : אשר ידעו. כשאביא

עליהם

הרעה

:

(כ"ז)

מצודת דוד **ואטמא אותם**. הרחקתים ממני כדבר טמא בעבור מתנותם וחוזר ומפרש במה שהיו מעבירים למולך כל פטר רחם הם הבכורות שפתחו רחם אמם : **למען אשמים**. ר"ל הריחוק ממני היה למען יהיו שממה ויהיה תועלת שוממותם למען אשר ידעו ויכירו אשר אני ה' האמיתי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **פטר**. ענין פתיחה כמו פטר מים (משלי י"ז) : **אשמים**. מלי שממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואטמא**, ולפי דעתם לא לבד שלא קדשתי אותם במצותי כי גם **טמאתי אותם במתנותם**, במה שצויתי להעביר כל פטר רחם לה', כי כפי שהורגלו לעבוד את השמש, היו מיחדים הבכור שהוא קדוש לעבודת המולך שהיה להשמש, זה היה אצלם קדושה ועבודה ומה שצויתי להקדיש לי כל בכור ושלא להקריבו לע"ז זה היה אצלם טומאה, כאילו עי"ז יצאו מקדושתם עד שמצותי שנתתי להטיב להם ולהחיותם ולקדשם היו נחשבים בעיניהם שהם לרעתם ולהמיתם ולטמאותם כי אמרו לטוב רע ולרע טוב, **למען אשמים**, ע"כ בא מאמר המוסגר, עתה חוזר למי"ש להפיץ אותם בגוים ולזרותם בארצות למען אשמים, ר"ל שהגליות (שהם ראויים להם ע"פ מעשיהם) יהיו לשני תכליות, **א**. למען אשים אותם שממה בעבור עונותיהם, **ב**. למען אשר ידעו אשר אני ה', שע"י הגליות יכירו אלהותי וישבו אלי באחרית הימים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אשמים**. הבנין הפעיל מפעל הכפל : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] לְכֹן דִּבֶּר אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל בֶּן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עוֹד זֹאת גִּדְּפוּ אוֹתִי אֲבוֹתֵיכֶם בְּמַעַלְם בֵּי מַעַל :

כ"ז עוד זאת. הוסיפו לעשות כשהציאותים אל הארץ : (כ"ז)

מצודת דוד **עוד זאת**. ר"ל גם בזאת במה שאתם חרפתם אותי חרפו אותי גם אבותיכם בעת מעלם בי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **גדפו**. ענין חרוף כמו אשר גדפו נערי המלך (מלכים ב יט) : **במעלם**. ענין פשע : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן דבר**, ר"ל אחר שחטאו ג"פ עד בואם לארץ, דבר עוד להזכיר אותם מה שעשו אחרי שבאו אל הארץ, שאז סרחו פעם

רביעית ועל ארבעה לא אשיבנה, **עוד זאת גדפו אבותיכם אותי** הגידוף הוא המחרף שם ה' בפרהסיא והמנאץ בשאט נפש ובזדון והכחשה, כמ"ש והנפש אשר תעשה ביד רמה את ה' הוא מגדף: (מלבי"ם באור הענין)

[כח] וְאָבִיָאִם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת יָדֵי לִתֵּת אוֹתָהּ לָהֶם וַיֵּרְאוּ כָּל גְּבֻעָה רָמָה וְכָל עֵץ עֵבֶת וַיִּזְבְּחוּ שָׁם אֶת זִבְחֵיהֶם וַיִּתְּנוּ שָׁם כַּעֲס קָרְבָּנִם וַיִּשְׂמֹו שָׁם רִיחַ נִיחֻחֵיהֶם וַיִּסִּיכּוּ שָׁם אֶת נִסְכֵיהֶם:

מצודת דוד ואביאם. ר"ל והוא כשהבאתי אותם אל הארץ אשר נשבעתי לתת להם וכשראו כל גבעה רמה ונשאה וכו' היו זובחים שם לעכו"ם ושם נתנו קרבנם המכעיס אותי ושם שמו ריח קטורת הבאה לנחת רוח ושם נסכו היין: (מצודת דוד)

מצודת ציון עבות. מרובה בענפים וקלועים אלה באלה: **ניחוחיהם.** מלשון נחת רוח: **ויסיכו.** ענין שפיכת היין להקרבה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואביאם, אחר שהבאתי אותם אל הארץ ויראו כל גבעה ר"ל שם ראו מה שעושים הכנענים להקטיר בבמות לע"ז, והנה בכל התורה לא נמצא שם במה לגבוה, שכ"מ שנזכר שם במה בתורה הוא על ע"ז, כי התורה אמרה מזבח אדמה תעשה לי, והזהירה מהקריב בכ"מ, והזהירה שלא ליטע אשרה כל עץ אצל המזבח כמנהג ע"ז והם כשבאו אל הארץ התחילו להקריב בבמות, והיו עושים הבמות על כל גבעה גבוה, וכן אצל כל עץ עבות כמנהג ע"ז, והיו עובדים בשתוף לה' ולשם ע"ז, וז"ש ויזבחו שם את זבחיהם לה', ויתנו שם גם כעס קרבנם לע"ז להכעיס את ה', וישימו שם ריח ניחוחיהם לה' לריח ניחוח, ויסיכו שם את נסכיהם לע"ז, שהיה דרכם לנסך כמ"ש ישתו יין נסיכם: (מלבי"ם באור הענין)

[כט] וְאָמַר אֶלְהֵם מָה הַבְּמָה אֲשֶׁר אַתֶּם הַבָּאִים שָׁם וַיִּקְרָא שְׁמָהּ בְּמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

רש"י ויקרא שמה צמה. לשון גנאי כלומר צמה היא נחשבת: (רש"י)

מצודת דוד ואומר אליהם. ר"ל כשהיו נועדים ללכת להקריב לעכו"ם והיו אומרים נבוא אל הבמה אמרתי להם מה מעלת הבמה הזאת להקרא שם במה האם בעבור שאתם הם הבאים שם כאומר הלא אין לקרוא למזבח בשם במה שהוא מלי רוממות וגבהות כ"א גם בעבור שבא שמה אש האלהי מן השמים ולא בעבור שתבואו אתם שם כי מה מעלה ורוממות יש בזה: **ויקרא.** עכ"ז לא שמעו אלי והיה נקרא בפיהם בשם במה עד היום הזה ולא חזרו בהם: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואמר אליהם מה הבמה אשר אתם הבאים שם ר"ל בעת שהתחלת להקריב בבמה מחיתי בידכם, ואמרתי מה הוא זה הבמה שאתם באים שם, הלא זה ראוי לעע"ז לא לכם, ובכ"ז ויקרא שמה במה, קראתם שם זה, ונשרש דבר זה בידכם עד היום הזה, שכן תמצא ששם במה לא נמצא לה' לא בסי התורה ולא בסי יהושע שופטים, עד ימי שמואל שחרב משכן שילה והתחילו להקריב בבמות, ומאז נשאר זה בידם גם אחר שנבנה הבית עד ימי חזקיה שהסיר הבמות: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הבאים שם. יונתן תרגם מה במתא דאתון אתון לאשטאה תמן, מפרש מלת הבאים משם הבאי, שמורה על שטות ודבר הבל, ויל"פ ג"כ מענין זבחי הבהבי, שאתם מהבהבים ושורפים הקרבן שם, ושם הבאים כשם חטאים גנבים: (מלבי"ם באור המלות)

[לז] לְכֹן אָמַר אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַבְּדַרְךְ אֲבוֹתֵיכֶם אֲתֶם נְטֻמָּאִים וְאַחֲרֵי שְׁקוּצֵיכֶם אֲתֶם זָנִים:

רפ"י הכדריך אבותיכם וגו'. לשון תימה וכי כך הגון שזדריך אבותיכם אתם נטמאים ואני אדרש לכם להשיב על שאלתכם: (רפ"י)

מצודת דוד הבדרך. וכי בעבור שאתם נטמאים ללכת בדרך אבותיכם ואחרי פסיליהם אתם זונים לעבדם כדרך אשה הזונה תחת בעלה: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן אמר, הבדרך ר"ל איך אדרש לכם אחר שבדרך אבותיכם אתם נטמאים לע"ז ולזנות: (מלבי"ם באור הענין)

[לא] וּבִשְׂאֵת מִתְּנִיתִיכֶם בְּהֶעָבִיר בְּנִיכֶם בְּאֵשׁ אֲתֶם נְטֻמָּאִים לְכֹל גְּלוּלֵיכֶם עַד הַיּוֹם (ס) וְאֲנִי אֲדַרְשׁ לְכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל חֵי אֲנִי נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוִה אִם אֲדַרְשׁ לְכֶם:

רפ"י וזשאת מתנותיכם. וזלקיחת מתנותיכם שהיה לכם לתת לי ואתם לוקחים אותם ממני להעביר זכורותיכם לעבודת כוכבים: (רפ"י)

מצודת דוד ובשאת. ובעבור תשורת מתנותיכם וחוזר ומפרש במה שאתם מעבירים בניכם באש לכל גלוליכם בזה אתם נטמאים עד היום: ואני. וכי בעבור זה אהיה נדרש לכם לקבל תפלתכם: חי אני. הריני נשבע חי אני אם אהיה נדרש לכם: (מצודת דוד)

מצודת ציון ובשאת. ענין תשורה ודורון כמו משאת בנימין (בראשית מג)
(ציון) (מצודת) :

מלבי"ם - באור הענין ובשאת מתנתיכם, וגם בעת תרימו מתנתיכם הלא אתם נטמאים עד היום הזה בהעביר בניכם באש, וכיון עמ"ש הרמב"ם במו"נ ח"ג שעדיין נשאר רושם מן המולך גם בימיו, במה שנהגו הנשים להעביר את הנולד ע"ג אש וגלחים, והיא סעיף מעבודת המולך, וכן היו נוהגים בימי הנביא, וא"כ איך אדרש לכם בית ישראל: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ובשאת. כמו בהרים, כמו ראשית משאותיכם (פס')
(מ') (מלבי"ם): באור (המלות)

[לב] וְהֶעֱלָה עַל רוּחְכֶם הָיוּ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נְהִיָּה כְּגוֹיִם
כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאָרְצוֹת לְשָׂרֵת עֵץ וְאָבֹן :

רס"י והעולה על רוחכם. שעולה על דעתכם : נהיה כגוים. נפרוק עולו מעל לוארנו מאחר שקלח מעליו. היו לא תהיה. כי כזר קבלתם עליכם מדעתכם זימי יהושע כמו שנאמר (יהושע כד) ויאסוף יהושע את כל שבטי ישראל וכל הענין : (רס"י)

מצודת דוד והעולה. ועכ"ז הדבר העולה על מחשבותיכם לא תתקיים והוא מה שאתם אומרים הואיל והמקום שלח אותנו מעל פניו נהיה א"כ כעובדי גלולים לעבוד פסילי עץ ואבן כמותם ולא נהיה עוד באמת מושגחים ממנו אבל נהיה נעזבים למקרי הזמן ולמערכות השמים כמו העכו"ם (מצודת) :

מצודת ציון רוחכם. ענין רצון ומחשבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והעלה, אמנם בכ"ז מה שעולה מחשבותיכם אחר שנתרחקתי מכם ואיני רוצה להדרש לכם א"כ יצאתם מתחת השגחתי ותהיו כגוים וכמשפחות הארצות, שכל חלק באדמה נתון תחת ממשלת כוכב מיוחד, וכל משפחה הדרה בארץ ההיא י"ל עבודה מיוחדת לפי השר המושל שם, וכן כל גוי וגוי י"ל משטר מיוחד תחת מערכת הכוכבים והמזלות, כמ"ש אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים, ועפ"ז תרצו לשרת עץ ואבן שיהיו כעין טלמסאות וכונים למלאכת השמים להוריד רוחניות ושפע הכוכב או המזל המושל בארץ זה היו לא תהיה כי בכ"ז אתם נתונים לחלקי ואינכם תחת כוכב מזל ושר מושל במערכה: (מלבי"ם באור הענין)

[לג] חִי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה אִם לֹא בָּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבְחִמָּה שְׁפוּכָה אֶמְלֹךְ
עֲלֵיכֶם :

מצודת דוד **אם לא**. הוא ענין שבועה שנשבע לומר שבע"כ ימלוך עליהם : **ביד חזקה**. ר"ל שיכוף אותם בחמה שפוכה לעבוד את ה' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **חִי אֲנִי נְאֻם ה' אִם לֹא בָּיַד חֲזָקָה**, שהגם שסרה ההשגחה הגלויה לעשות נסים גלויים ולישא עליכם אור פני ה' בטובה וברכה, בכ"ז לענין זה שיהיה מלכותי עליכם עוד נטויה ידי החזקה להכריח אתכם בתוקף עונשים וצרות להיות תחת מלכותי ועבדותי. (מלבי"ם באור הענין)

[לד] וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר נְפוּצְתֶם בָּם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבְחִמָּה שְׁפוּכָה :

מצודת דוד **והוצאתי**. כי אוציא אתכם מן העמים אשר נטמעו שם במחשבה הזאת : **ביד חזקה**. אכביד ידי עליהם ואשפוך עליהם חמתי בתת בלב העמים לגרשם ולהוציאם מארצם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והוצאתי** עד לבסוף שיבואו חבלי יולדה לך בצרות גדולות בעת קץ, **ואוציא אתכם ביד חזקה מן העמים** הסמוכים וגם **אקבץ אתכם מן הארצות** הרחוקים **שנפזרתם** שם בפיזור גדול, וזה היה ג"כ ביד חזקה וכו' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והוצאתי אתכם מן העמים וקבצתי אתכם מן הארצות**. כבר בארתי למעלה (י"ב ט"ו) שכ"מ שבאו בסי' זה נרדפים גוים וארצות יצייר שגלו לגוים הסמוכים ומשם נפוצו לארצות רחוקות, ויש הבדל בין גוים לבין עמים, שעמים מצייר שי"ל מלך, וגוי מציין הקיבוץ לבד, כמ"ש (ישעיה א' ד'), ובעמים שי"ל מלכים ההוצאה מידם הוא חידוש יותר, ומן הארצות הקיבוץ הוא חידוש יותר כי שם היה הפיזור יותר כנ"ל שם, ועיי' למעלה (י"א י"ז) : (מלבי"ם באור המלות)

[לה] וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל מְדִבְרַת הָעַמִּים וְנִשְׁפָּטְתִּי אֶתְכֶם שָׁם פְּנִים אֶל פְּנִים :

רס"י **מדבר העמים**. הוא המדבר שהלכו בו ארבעים שנה וכן ניבא (הושע **ו**)
והולכתיה **המדבר** : (רס"י)

מצודת דוד אל מדבר העמים. ר"ל אל מקום שיהיה שממי מבלי מצוא שם מי מן האומות שלא יראו במפלת הפושעים והמורדים : **ונשפטתי**. שם אתווכח עמכם פנים אל פנים להודיע סרחונכם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ונשפטתי**. ענין ויכוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (לה-לו) **והבאתי** מפרש איך יהיה זה, שתחלה **אביא אתכם אל מדבר העמים**, ימליץ ארצות העמים כמדבר שאינו מוצא שם צרכיו, והאדם שם חסר כל, כן יהיה ארץ העמים לכם כמדבר, שם תהיו רחוקים מן יישוב נבדלים מבני אדם יושבי הערים כצאן התועות במדבר וחסרים כל מזון ומחיה. לא יניחו לכם לקנות בתים ושדות וגנות, כאילו תשכנו חררים במדבר, ושם אהיה **נשפט אתכם פנים אל פנים**, שם תכירו שהם עונשי ההשגחה כאילו ידבר משפטיו עמכם פנים אל פנים, כמו שראיתם והכרתם השגחת ה' ועונשיו **במדבר ארץ מצרים**, ויל"פ שר"ל שמכל ארץ וארץ שיצאו מן הגולה ילכו במדבר הארץ ההוא כי יצוייר שידמה יציאתם בעת קץ כיציאת מצרים ושם היה מדבר אחד כי היותם בגלות בארץ אחת, ואז יהיו מדבריות הרבה מדבר כל עם ועם, ושם תראו גילוי השכינה ודבור ה' פנים אל פנים וווכחי עמכם על חטאתכם, כמו שהיה בעת יציאת מצרים שראיתם את מעשה ה' כי נורא הוא : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והבאתי אתכם אל מדבר העמים**. וכן אמר (הושע ב' ט"ז) והלכתיה המדבר, וירמיה (ל"א) מצא חן במדבר עם שרידי חרב : (מלבי"ם באור המלות)

[לו] כַּאֲשֶׁר נִשְׁפָּטְתִי אֶת אַבּוֹתֵיכֶם בְּמִדְבַר אֶרֶץ מִצְרָיִם כִּי אֲשַׁפֵּט אֶתְכֶם נָאִם : יְהוָה :

מצודת דוד **כאשר**. כמו שהתווכחתי עם אבותיכם במדבר הסמוך לארץ מצרים כן אתווכח עמכם : (מצודת דוד)

[לז] וְהֶעֱבַרְתִּי אֶתְכֶם תַּחַת הַשֶּׁבֶט וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם בְּמִסְרֵת הַבְּרִית :

רש"י תחת השבט. שיהיו כפופי' לי ולמוסרי : **זמסורת הצרית**. צרתי זמסרתי : **לכם** : (רש"י)

מצודת דוד **והעברתי**. אעביר אתכם אחד אחד כדרך מונה הצאן שמעבירים זה אחר זה תחת השבט כמ"ש כל אשר יעבור תחת השבט

(ויקרא כ"ז) והוא על דרך משל : **במסורת הברית**. באסורי קשר הברית
שלא תצאו עוד ממנה : (מצודת דוד)

מצודת ציון השבט. השרביט : **במסורת**. כמו במאסרת והוא מלשון
מאסר וקשור : **הברית**. כריתות הברית : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והעברתי מצייר כרועה המעביר צאנו תחת השבט,
למנותם למעשר, כן העשירית יהיה קדש והם ישארו באמונתם ואותם
יביא במסורת הברית החדשה שהזכיר למעלה (סי' ט"ז), שיהיה ברית
עולם, שלא ישובו לחטוא והוא לא יסיר שכינתו מהם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות והעברתי. כמו כל אשר יעבר תחת השבט (ויקרא
כ"ז) : **במסרת**. כמו מאסורת (והא' חסר) : (מלבי"ם באור המלות)

[לח] וברותי מכם המרדדים והפושעים בי מארץ מגוריהם אוציא אותם
ואל אדמת ישראל לא יבוא וידעתם כי אני יהוה :

רש"י וברותי. לשון ברירה : מארץ מגוריהם. מארץ גלותם אוליח אותם
ואחיתם במדבר : (רש"י)

מצודת דוד וברותי. אברור מכם את המורדים בי לכלותם במדבר : **מארץ**
מגוריהם. ממקום שהיו דרים בין העכו"ם : **כי אני ה'**. הנאמן במאמרו
: (מצודת דוד)

מצודת ציון וברותי. מלשון ברור ונקיות כמו כבור ידי ישיב לי (ש"ב כב) :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וברותי, ואז יברר המרדים ואפילו הפושעים שקלים
ממורדים, שיוציא אותם מארץ מגוריהם ולא יבואו אל אדמת ישראל
רק במדבר יתמו ושם ימותו, ותפס הכל כדוגמת גאולת מצרים שמלך
עליהם ביד חזקה ובקושי השעבוד, והוציאם אל המדבר, וכרת בריתו
עמהם והדור הרע תמו נכרתו שם במדבר ולא נכנסו לארץ : (מלבי"ם באור
הענין)

מלבי"ם - באור המלות המורדים והפושעים. ר"ל אף הפושעים שקטנים
ממורדים כנ"ל (בי' ג') : **לא יבוא**. וי"ו יתירה כו"ו ביום השלישי וישא
אברהם את עיניו, ומלת אם כמלת אשר, אחר אשר אינכם שומעים, ובא
אם תחת אשר כי בו תנאי ג"כ אם אינכם שומעים איש את גולו עבודו,
כי אם ישמעו ישוב ה' להדרש להם : (מלבי"ם באור המלות)

[לט] וְאַתֶּם בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אִישׁ גְּלוּלָיו לָכוּ עֲבָדוּ וְאַחַר
אִם אֵינְכֶם שֹׁמְעִים אֵלַי וְאַת שֵׁם קָדְשִׁי לֹא תִחַלְלוּ עוֹד בְּמִתְנֻתֵיכֶם
וּבְגִלּוּלֵיכֶם :

רפ"י לכו עבדו. ואל תראו לאומות שאתם נקראים על שמי צבואכם אל
הנביא לשאול לו תורה ומאחר שהוא אומר לכם דברי אינכם שומעים אלי
כענין שנאמר (לקמן לג) והנך להם כשיר עגבים וגו' שומעים את דבריך
ואינם עושים אותם : **במתנותיכם ובגלולכם**. שאתם מפרישים הזכרות
צֶסֶם צְכוּרָה כְּאֶסֶר לוֹיְתִי אֲתֶכֶם וּמִסְנַקְרָא שְׁמִי עַל הַדָּבָר אֲתֶם מִקְרִיבִים
אוֹתֶם לְעִבּוּדָת כּוֹכָבִים : (רפ"י)

מצודת דוד לכו עבדו. ר"ל עבדו העכו"ם לבד בזבח ומנחה ולא תוסיפו
לעבוד אותי : **ואחר**. ר"ל וזהו הואיל אם אינכם שומעים אלי מוטב
לעבוד לעבודת עכו"ם לבד : **במתנותיכם ובגלולכם**. ר"ל במה שאתם
מתנדבים מתנות לבית ה' ובמה שאתם עובדים עבודת עכו"ם הנה עייז
באה חלול ה' כי בע"כ תבוא הפורעניות בעבור עבודת הגילולים ויאמרו
הבריות על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת ומה חרי הלא המה מתנדבים
מתנות לבית ה' ולכן מוטב לעבוד לעבודת כוכבים לבד שלא יהיה עוד
חלול ה' בהבאת הפורעניות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ואחר**. ענינו כמו הואיל וכן אחרי הודיע אלהים (בראשית מא)
: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואתם בית ישראל** שב לדבר אל הדור הזה, שהיו
עובדים ע"ז ובאים לדרוש אל הנביא, עובדים גלולים ומפרישים מתנות
לגבוה, מפרישים את הבכור לה' ומעבירים אותו למולך, כמ"ש ובשאת
מתנותיכם בהעביר את בניכם באש, אמר להם, **אחר שאינכם שמעים**
אלי איש את גלוליו לכו עבדו, טוב יותר שתעבדו רק את הגלולים ולא
תעבדו את השם כלל, ולא יהיה כ"כ חילול השם כמו עתה שאתם
מחללים שם קדשי במתנותיכם ובגלולכם שאתם נותנים מתנות לגבוה
ועובדים גם גלולים להעבירם למולך, וזה חילול השם יותר, שהגוים
חושבים שהם עובדי ה', וכשמענישם יאמרו עם ה' אלה ומארצו יצאו
:(מלבי"ם באור הענין)

[מ] כִּי בָהָר קָדְשִׁי בָהָר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוִה שֵׁם יַעֲבֹדְנִי כָּל בֵּית
יִשְׂרָאֵל כְּלָה בְּאֶרֶץ שֵׁם אֶרֶץ וְשֵׁם אֶדְרוֹשׁ אֶת תְּרוֹמַתֵיכֶם וְאֶת רֵאשִׁית
מִשְׁאוֹתֵיכֶם בְּכָל קָדְשֵׁיכֶם :

רפ"י משאותיכם. כמו משארותיכם לשון מזון כמו שארה כסותה ועונתה

לֹא יִגְרַע (שְׁמוֹת כ"א) וְכֵן חֲזְרוּ מִנַּחֵם : (כ"ז)

מצודת דוד **כי בהר וגו'.** אלא בהר קדשי וחוזר ומפרש בהר הרמה של ישראל הוא מקום המקדש שם יעבדוני כל בית ישראל כולם הבאים בארץ ר"ל הצדיקים המחזיקים בדת אלהים הבאים בארץ בימי המשיח : **שם ארצם.** שם אקבל קרבנותיהם ברצון ושם אדרוש לשאול את תרומותיכם ואת מיטב מתנותיכם הראוי לי בכל קדשיכם והם קדשי המזבח הנתון לאישים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ארצם.** מלשון רצון : **ראשית.** ענין מיטב כמו ראשית גבורתם (ירמיה מט) : **משאותיכם.** ענין תשורה ודורון כמו ארוחה ומשאת (שם מ) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כי בהר קדשי** ר"ל המתנות שאתם נותנים לי אינם רצוים לפני אחר שאתם עע"ז, אבל יבא עת שיהיו רצוים לפני, והוא בעת ההגאולה שיהיה **בהר קדשי בהר מרום ישראל,** כמ"ש נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים, **שמה יעבדני כל בית ישראל כלה בארץ,** ר"ל אז יהיה ג' הבדלים לטובה, עתה אין עובדים כולה, ר"ל כל העבודה, כי משתפים עבודתי עם עבודת נכר, **ושם יעבדוני כלה,** ר"ל כל העבודה יהיה לשמי, **ב.** עתה רק מקצתם עובדים אותי, **ושם יעבדוני כל בית ישראל. ג.** עתה עובדים בח"ל שהמקום אינו מוכן לקדושה **ושם יעבדוני בארץ.** ולכן **שם ארצם,** ר"ל שארצה בס בעצמם, ועי"ז **שם אדרוש את תרומתיכם, ואת ראשית משאותיכם** היינו בכור וחלה ובכורים, **בכל קדשיכם** ויתר הקדשים, [בפרט שהתרומות ומעשרות בחו"ל רק מדבריהם, וחז"ל אמרו שרמז זה במ"ש וגם אני נתתי לכם חקים לא טובים] : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **כל בית ישראל כלה.** הכפל לחזק, ובפ"י תקנתיו : **תרומתיכם,** ראשית משאותיכם התרומה מדגן תירוש ויצהר, ומשאות הם יתר המתנות, כמו בכור וכדומה, שאינה מרימה ומפרישה מן החולין המתערבים עמם : (מלבי"ם באור המלות)

[מא] בְּרִיחַ נִיחֹחַ אֶרְצָה אֶתְכֶם בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נִפְצַתֶם בָּם וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּכֶם לְעֵינַי הַגּוֹיִם :

מצודת דוד **ברִיחַ ניחוח.** בעבור הבאת ריח הקטורת הבאה לנחת רוח אהיה מרוצה לכם וזה יהיה בזמן שאוציא אתכם מן העמים וכו' : **ונקדשתי בכם.** על ידכם אהיה מקודש לעיני העמים כי יראו שידי משלה לי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נפוצותם.** ענין פזור : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בריה ניחח ארצה אתכם**, והריח ניחוח שהוא לרצון לא יהיה מן הקרבנות רק אתכם בעצמכם ארצה בריח ניחוח שיהיה נחת רוח לפני **בהוציא אתכם מן העמים ונקדשתי בכם לעיני הגוים**, שיראו מעשיכם הטובים ויראו כחי ויכלתי והשגחתי : (מלבי"ם באור הענין)

[מב] וידעתם כי אני יהוה בהביאי אתכם אל אדמת ישראל אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאבותיכם :

מצודת דוד **אני ה' הנאמן במאמרו : בהביאי וגו' . ר"ל אז תדעו שאני ה' : אשר נשאתי וגו' . להשבע על הדבר : (מצודת דוד)**

מלבי"ם - באור הענין **וידעתם** אמר בענין זה ג"פ וידעתם כי אני ה', ר"ל שאז יכירו את ה' מצד שלשה ענינים, **א**. בעת שיוציא אותם מן הגליות ביד חזקה ויברר מהם הפושעים והערב רב, וז"ש בפסוק ל"ח וידעתם כי אני ה', **ב**. אמר פה שידעו ויכירו את ה' במה שיביא אותם לא"י ויקוים שנית שבועתו אשר נשבע אל האבות : (מלבי"ם באור הענין)

[מג] וזכרתם שם את דרכיכם ואת כל עלילותיכם אשר נטמאתם בם ונקטתם בפניכם בכל רעותיכם אשר עשיתם :

כ"י **ונקוטותם**. לשון קטטה לשון אחר כתרגומו ותידנקון וכן תרגם יונתן הנאנחים **למוני"ר** **בלע"ז** : **(כ"י)**

מצודת דוד **וזכרתם שם**. בארץ ההיא : **ונקוטותם בפניכם**. תכרתו בעיני עצמכם ר"ל אתם תשפטו הכריתה על עצמיכם בעבור הרעות אשר עשיתם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עלילותיכם**. מעשיכם : **ונקוטותם**. ענין כריתה כמו ונקוטו בפניכם (לעיל ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (מג-מד) **ג**. **וזכרתם** שאז יזכרו את כל המעשים הרעים שעשו לשעבר, ויתחרטו ויבושו מרעתם, כי אז שיתן להם לב חדש לעבוד את ה' יכירו את אשר הרעו, ובזה ידעו שה' עשה אתם למען שמו הגדול וברב חסדיו לא עשה אתם כלה כפי דרכיהם הרעים, ובזה יכירו ג"כ וידעו את ה', והם שלש הכרות, **א**. ע"י עונשיו, **ב**. ע"י יכלתו, **ג**. ע"י טובו וחסדיו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **דרכיכם**, **עלילותיכם**. הדרכים הם מנהגי הנפש

ותכונותיה, שמהם צומחים העלילות שהם הפעולות וזה הבדלם בכ"מ, ועיי למעלה (סיי זי וסיי י"ד) : **ונקטתם**, עיי למעלה (וי ט') : (מלבי"ם באור המלות)

[מד] וידעתם כי אני יהוה בעשותי אתכם למען שמי לא כדרךכם הרעים וכעלילותיכם הנשחתות בית ישראל נאם אדני יהוה : **(פ)**

מצודת דוד **כי אני ה'**. הנאמן במאמרו : **למען שמי**. למען כבוד שמי : **לא כדרכיכם**. לא כגמול דרכיכם אשר המה רעים ונשחתים : (מצודת דוד)

יחזקאל פרק-כא

[א] ויהי דבר יהוה אלי לאמר :

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה' אלי, בסימן הזה נבא גי נבואות, **א**. על ההרג הרב שיהיה על אדמת ישראל, (והוא מן פסוק ג' על פסוק י"א), **ב**. נבואה קצרה על חורבן בהמ"ק (פסוק י"א י"ב), **ג**. נבואה על מצור ירושלים מה שיהיה בעת המצור, ואיך ישים נ"י פניו לבא על ירושלים ויקסם קסמים על דרכו אם ילך לירושלים או לרבת בני עמון, (מן פסוק י"ג עד פסוק למ"ד) : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] בן אדם שים פניו דרך תימנה והטף אל דרום והנבא אל יער השדה נגב :

רש"י דרך תימנה. ארץ ישראל צדד צל : אל יער השדה. אל בית מקדשי שעתיד להיות כיער וכשדה להחרס להלך זו שועלים : (רש"י)

מצודת דוד **שים פניו**. החזר פניו בדרך דרום כי הנביא היה בבבל מצפון ירושלים ואמר לו להחזיר פניו מול ירושלים שהיא מדרומה : **והטף**. דבר נגד ירושלים שהיא בדרומה : **אל יער השדה נגב**. על ירושלים יאמר והמשילה ליער השדה על כי שיש בה אנשים רבים מתחלפים במעלה כדרך היער שיש בו עצים רבים מתחלפים בקומה ובחשיבות וכפל הדבר במ"ש כדרך הנבואה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והטף**. הוא מלי נטיפה והזלה ומושאל בענין הדבור כמו אל

תטיפו יטיפון (מיכה ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **שים פניך דרך תימנה**, שימת פנים הוא מה שמכין א"ע לאיזה צד ינבא והוא על הנבואה שנבא על מצור ירושלים מפסוק י"ג והלאה, שבו ספר איך קסם נבוכדנצר קסמים אם ללכת לצד שמאל לרבת בני עמון, או לצד ימין לירושלים, ובא הגורל **דרך תימנה**, היינו שילך לצד ימין, כמ"ש בימינו היה הקסם ירושלים : **והטף אל דרום**, ההטפה היא נבואה קטנה וקצרה, והוא מה שינבא בקיצור על חורבן בהמ"ק, כמ"ש האנח בשברון מתנים וכו' וקראו דרום שצד דרום נקרא כן על שהוא ברום הכדור נגד צפון שהוא בעמק, לדעת הקדמונים שהשמש שולט יותר בדרום, וכן המקדש עומד ברום הכדור במרום הרים ובדרום א"י : **והנבא אל יער השדה נגב**, היא הנבואה על ההרג שיהיה בכלל א"י, כמ"ש ואמרת ליער הנגב ומפרש ואמרת לאדמת ישראל ודמהו ליער שמלא עצים שונים כן היה מלא אנשים, וקראו נגב שצד דרום נקרא כן על שהוא נגוב ויבש יותר מרוב החום, וחלק ארץ יהודה היה בנגב א"י (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **תימנה, דרום, נגב**. מצד שצד הדרום הוא מוגבה יותר מצד הצפון (לשטת הקדמונים) והשמש מחמם שם ביותר נקרא דרום, ומצד הארץ שהיא נגובה שם מרוב החום נקרא נגב, ומצד שהוא פונה לימין כשפניו למזרח נקרא תימן, וע"כ על הגורל שהפיל אם ילך לימין או לשמאל, צודק לשון תימנה, ועל המקדש שהיה ברום עולם ודרום ירושלים, צודק שם דרום, (וכל ארץ יהודה עולם ודרום ירושלים, צודק שם דרום), ועל ארץ יהודה בכלל, צודק לשון נגב שהוא בדרום ארץ ישראל והארץ נגובה שם ביותר : **והטף והנבא**. הטפה היא קצרה מן הנבואה, ואמר אל תטיפו יטופון (מיכה ב'), ולא תטיף על בית ישחק (עמוס ז'), ר"ל אף דבור קצר, שיצייר הדבור הארוך כנזילת מים, והדבור הקצר כנוטף טיפים טיפים, כמו ועלימו תטף מלתי (איוב כ"ט). ואמר יערף כמטר לקחי וכו', ופה הדבור על המקדש נאמר בקצור כנוטף מעט מים (מלבי"ם באור המלות)

[ג] וְאִמְרַתְּ לְיַעֲרַת הַנְּגִב שְׁמַע דְּבַר יְהוָה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנְּנִי מְצִית בְּךָ אֵשׁ וְאֶכְלָה בְּךָ כָּל עֵץ לַח וְכָל עֵץ יִבֶּשׁ לֹא תִכְבֶּה לְהַבַּת שְׁלֵהֲבַת וְנִצְרְבוּ בָּהּ כָּל פְּנִים מִנְּגִב צְפוֹנָה :

רס"י ונלרבו. לשון לרצת השחין (ויקרא יג) על שפתיו כאש לרצת (משלי טז) לשון כויה : כל פנים מנגב לפונה. כל האנשים שזרומה של צבל שחוא צלפון ל' לרצ רטרי"ר צלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד **הנני מצית**. הנה אני הוא המבעיר בך האש והיא תשרוף בך כל

עץ לח וכל עץ יבש ולא תכבה להבת האש וכל פני הבריות היושבים בפאת הנגב מול צפון יהיו נשרפים בלהבת האש ר"ל גם הצדיקים יכלו עם הרשעים כמו שהעץ הלח נשרף בצירוף עץ היבש והאויב יאבד כל העובדי כוכבים היושבים מנגב לבבל העומדת בצפון העולם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מצית**. ענין הבערה כמו ותצת בסבכי היער (ישעיה ט) : **ואכלה**. ושרפה : **לח**. מל' לחות ורטיבות : **תכבה**. מל' כבוי : **להבת שלהבת**. עניינם אחד ובא הכפל לחזק : **ונצרבו**. ענין שריפה כמו כאש צרבת (משלי טז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואמרת ליער הנגב** עתה סדר ג' נבואותיו אלה ממטה למעלה, תחלה ספר הנבואה על יער הנגב שהיא ארץ ישראל בכלל, **הנני מצית בך אש**, ההצתה הוא מה שמבעיר את היער כולו בפעם אחת באש גדולה, **ואכלה בך כל עץ לח וכל עץ יבש**, תחלה תאכל את הלחים ואח"כ את היבשים, כי אם תאכל היבשים תחלה יעכבו העצים הלחים בעד האש והשלהבת בל תתפשט, כי הלחים חוצצים, אבל אם נאכלו הלחים תחלה אין מעכב בפני האש, ועיי"כ **לא תכבה להבת שלהבת**, עיי"כ **ונצרבו בה כל פנים מנגב צפונה**, ר"ל שהאש שהתחילה לבער בהיער בצד דרומו תשוב ותתפשט בחזרה לצד צפון, עד שמן הלהבת היוצאת מנגב יצרבו כל פנים צפונה : (מלבי"ם) באור הענין

מלבי"ם - באור המלות **מצית**. גדר פעל יצת אם מבעיר הבערה גדולה בפעם אחת (ישעיה ט) : **להבת**, **שלהבת**, הלהב יוצא ומתפשט מרחוק מהאש הבווער. ו**שלהבת**, מורכבת מתיבות אש להבת, כמו כאש להבה אכלה סביב, כי יש להבת שנפרד מן האש ומלהטת, ויש שבאים ביחד אש ולהבה. והוא בוער ולוהט : **ונצרבו**. כמו צרבת השחין, עי' בתו"ה תזריע (סי' ק"ט) : **מנגב צפונה**. מנגב ילך לצפון, והה"א תחת למ"ד בתחלתה : (מלבי"ם) באור המלות

[ד] וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוָה בְּעֶרְתִּיהָ לֹא תִקְבָּה :

מצודת דוד **וראו כל בשר**. בעבור חוזק התבערה ידעו כולם שמה' נעשה ולא במקרה ולכן לא תכבה עד תשרוף הכל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **כל בשר**. כל אדם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וראו כל בשר** שעיי"ז יכירו כי אני ה' בערתי בההשגחה, כי האש הבווערת בדרך הטבע אוכלת יבשים תחלה, ואז תכבה האש כשתגיע למקום העצים הלחים, אבל במה שבערתי הלחים תחלה הבערתי על אופן **שלא תכבה** : (מלבי"ם באור הענין)

17 וְאָמַר אֶתְּהָ אֶדְנִי יְהוָה הֲמָה אֹמְרִים לִי הֲלֹא מִמְּשָׁל מְשָׁלִים הוּא : (פ)

רס"י ממשל משלים הוא. כשאני מתנבא להם בלשון משל וחידה כגון יער ואש אוכלת לח ויבש : (רס"י)

מצודת דוד המה. בני עמי אומרים עלי הלא הוא מדבר במשל ונוכל אי"כ להפך המשל לפי דעתינו ולטובה : (מצודת דוד)

מצודת ציון אהה. ענין לשון צעקת יללה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואמר, אחר שבא אליו הנבואה דרך משל וחדה, אמר מה אועיל בנבואה כזאת, הלא המה אומרים לי שדרכי למשל משלים ודברים שאין להם באור ואין משימים לב לדברי, וכבר באר הרמב"ם (במו"נ ובהלכות דעות) שמתנאי הנבואה השלימה שלא ימצא בה משלים וחדות, ורבו המשלים מורה על תגבורת כח הדמיון, ועל שהנבואה נאמרה לעתים רחוקות, שאז יראה דרך חלונות ומסכים כצופה דבר מרחוק : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ממשל משלים. המשל שעל ידו יובן הנמשל בא בקל, כל המושל עליך ימשל (למעלה ט"ז) והמשל הסתום, שצריך משל להבין המשל יאמר ממשל משלים בפעל : (מלבי"ם באור המלות)

18 וַיְהִי דָבָר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר :

רס"י ויהי דבר ה' אלי לאמר. הנבא להם נבואה מפורשת שאמרת לך שים פניך דרך תימנה אני מפרש לך שים פניך אל ירושלים : (רס"י)

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה' אלי, פירש לו את המשל : (מלבי"ם באור הענין)

19 בֶּן אָדָם שִׁים פְּנֶיךָ אֶל יְרוּשָׁלַם וְהִטָּף אֶל מִקְדָּשִׁים וְהִנְבֵּא אֶל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל :

רס"י והטף. והנבא וכן אל תטיפו (מיכה ב) ואל תטיוף על בית יסחק (עמוס ז) : אל מקדשים. הוא יער השדה : מקדשים. שני חורבנים : (רס"י)

מצודת דוד אל ירושלים. כאומר ע"כ אדבר עמך נבואה ברורה כמות

שהיא : אל מקדשים. יאמר על האולם וההיכל ובית קדש הקדשים :
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **שים פניך אל ירושלים**, הוא באור מ"ש שים פניך דרך תימנה, והטף אל מקדשים, הוא באור מ"ש והטף אל דרום, (ואמר מקדשים בל"ר כי היה שם אולם והיכל ובית קה"ק כ"א מקודש מחברו וכולם נחרבו), והנבא אל אדמת ישראל זה באור מ"ש והנבא על יער השדה נגב : (מלבי"ם באור הענין)

ח וְאָמַרְתָּ לְאֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי אֵלֶיךָ וְהוֹצֵאתִי חֲרָבִי מִתְּעָרָה וְהִכְרַתִּי מִמֶּךָ צְדִיק וְרָשָׁע :

רש"י **לדיק ורשע. הוא הלח והיבש :** (רש"י)

מצודת דוד **הנני אליך. הנה אני אלחם עמך :** (מצודת דוד)

מצודת ציון **מתערה.** הוא תיק החרב וכן וישלפו מתערה (ש"א י"ז) :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואמרת לאדמת ישראל**, זה פירוש המשל שהתחיל בו, **הנני אליך** להעניש אותך בעונש השגחיי, **והוצאתי חרבי מתערה**, הוא פ"י מ"ש הנני מצית בדך אש, שהחרב תאכל אנשים כאש תבער יער, **והכרתי ממך צדיק ורשע**, הוא הפ"י מ"ש ואכלה בדך כל עץ לח וכל עץ יבש, שתאכל הלחים תחלה, ופ"י שיכרתו הצדיקים תחלה, כדי שלא יראו בצרת הדור וכדי שלא יגינו על הדור בצדקתם ויעכבו בפני אש הפורעניות, כי כ"ז שתהיה הרעה פרטית יעניש את החוטאים לבד והצדיקים ינצלו ואז אין שם כליון חרוץ, אבל אחר שגזר ה' כלה ונחרצה יכרית הצדיקים תחלה ואז אין חוצץ בפני האש, וז"ש : (מלבי"ם באור הענין)

ט יַעַן אֲשֶׁר הִכְרַתִּי מִמֶּךָ צְדִיק וְרָשָׁע לְכֹן תֵּצֵא חֲרָבִי מִתְּעָרָה אֶל כָּל בָּשָׂר מִנְּגֹב :

רש"י **יען אשר הכרתי ממך. וידעתי כי ישמחו העובדי כוכבים לאידיכם אקלוף עליהם ואגרה את נזוכדנכר ככולם והוא שכתבתי ונלרצו זה כל פנים הדרומיים :** (רש"י)

מצודת דוד **יען.** בעבור שאכרות ממך צדיק ורשע ועשיתי בדך נקמה גדולה ושמחו עליכם אויביכם ועזרו לרעה לכן ילקו גם כל העובדי כוכבים היושבים מנגב בבל העומדת בצפון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין יען אשר הכרתי ממך צדיק תחלה ואח"כ רשע, ונשאר רק העצים היבשים לכן לא תכבה להבת שלהבת, **לכן תצא חרבי מתערה מנגב תצא לצפון**, שמן א"י תצא בחזרה אל האומות השוכנים צפונה, שאחר שכבש את ירושלים חזר לכבוש כל האומות שכניה מסביב, ושטף גם את ישראל שנמלטו שמה : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וַיִּדְעוּ כָּל בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוָה הוֹצֵאתִי חֲרָבִי מִתְּעָרָה לֹא תָשׁוּב עוֹד : (ס)

מצודת דוד כי אני ה' הוצאתי. ולא באה במקרה : **לא תשוב עוד**. עד הכרית כל בשר היושבים מנגב בבל וכאומר משא"כ אם היתה באה במקרה כי המקרה לא תתמיד כ"כ : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וידעו כל בשר ויכירו, כי אני ה' הוצאתי חרבי בהשגחה, **ושלא תשוב החרב עוד**, כי אין מי מעכב בפני, וזה פי' מ"ש כי אני ה' בערתיה לא תכבה : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וְאַתָּה בֶן אָדָם הֶאֱנַח בְּשִׁבְרוֹן מְתַנִּים וּבְמַרְיֹת תֵּאָנַח לְעֵינֵיהֶם :

מצודת דוד האנת. עשה אנחה כאדם המצטער : **בשברון מתנים**. ר"ל אנחה גדולה וכאלו נשברו המתנים ונפלו מכובד האנחה : **ובמרירות**. ר"ל במרירות לב תאנח לעיני ישראל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתה בן אדם, אחר שנבא על א"י, צוהו על הנבואה על חורבן בהמ"ק שאמר עליו והטף אל מקדשים, צוהו **שיאנח אנחה גדולה**, עד שישברו מתניו מרוב האנחה, ושיהיה **במרירות גדול**, ושיהיה **לעיניהם**, באופן ששימו לב לשאול על סבת האנחה : (מלבי"ם באור הענין)

[יב] וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֶלְיָךְ עַל מָה אֶתָּה נֹאֲנָח וְאֶמְרָתְךָ אֶל שְׁמוּעָה כִּי בָּאָה וְנָמַס כָּל לֵב וְרָפוּ כָּל יָדַיִם וְכָהֲתָה כָּל רוּחַ וְכָל בְּרָפִים תִּלְכָּנָה מִיָּם הַיָּם בָּאָה וְנִהְיָתָה נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה : (פ)

מצודת דוד אל שמועה. בעבור השמועה הבאה אלינו מירושליי מחורבנה ולכן נמס כל הלבבו ורפו ידי האנשי ורוח כל אדם כהתה והושפלו וברכי כל האנשי ינועו מרתת הבהלה כמו המים שנעים ואינם נחים : **הנה באה**. ר"ל הנה היא קרובה כאלו כבר באה ונהיתה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ורפו. מלשון רפיון ויאמר על הנבהל ומתייאש : **וכהתה**. ענין עכירות וחושך כמו כהה הנגע (ויקרא יג) : **ונהיתה**. מל' היה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואמרת אל שמועה כי באה, כי שמועת חורבן בהמ"ק
בא פתאם (כמ"ש לקמן סי' ל"ג כ"א), והם בטחו תמיד שהמקדש לא יחרב
ועי"ז היו מקוים שהגולים ישובו לא"י, וכשבא השמועה שחרב המקדש
נמס כל לב ורפו כל ידים, כי מאז התיאשו לעשות דבר שישובו לארצם
אחר שבית ה' חרב, וגם **כהתה כל רוח** שהם הכחות הנפשיות שהיו
באומה רוח חכמה ונבואה, שבעת שקע האור הגדול שממנו הופיע שפע
הקדושה והנבואה כהו האורות הקטנות המתנוצצות ממנו, **וכל ברכים**
תלכנה מים מרוב החרדה על העתיד, **הנה באה ונהיתה**, בעת שבאה
השמועה לבבל כבר נהיה הדבר וכבר חרב המקדש, כמו שיבואר לקמן
שם וא"א עוד לעשות השתדלות להציל ולהשיב את הגזרה: (מלבי"ם באור
הענין)

מלבי"ם - באור המלות ונמס כל לב ורפו כל ידים, ע"י (ישעיה י"ג ו') :
וכהתה כל רוח. כמו רוח כהה (ישעיה ס"א ג'): (מלבי"ם באור המלות)

יג וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה', עתה יתחיל הנבואה השלישית שציין
במ"ש שים פניך על ירושלים, שצייר אופן ביאת חרב נבוכדנצר, ואופן
איך ישים פניו דרך תימנה לירושלים לא דרך שמאל אל רבת בני עמון,
כמ"ש שים לך שנים דרכים, ויקדים לזה דבור מיוחד לצייר ענין המצור
של ירושלים: (מלבי"ם באור הענין)

יד בֶּן אָדָם הִנְבֵּא וְאָמַרְתָּ פֹה אָמַר אֲדֹנָי אֱמַר חָרַב חָרַב הוֹחֲדָה וְגַם
מְרוֹטָה:

רס"י חרב חרב. שתי חרבות חרב מלך צבל ראשונה ואח"כ חרב בני עמון
ביד ישמעאל בן נתניה שיהרוג את גדליה ואת הנאספים אליו משארית
החרב כמו שמפורט (בירמיה מא'): **מרוטה.** פורציא"ה בלע"ז מנחם חזרו
לשון שליפה וכן ויתן אותה למורטה וכן כולם: (רס"י)

מצודת דוד חרב חרב. על חרב נ"נ יאמר וכפל המלה כדרך המקוון וכן מעי
מעי (ירמיה ד): **גם מרוטה.** לטש אותה להסיר החלודה: (מצודת דוד)

מצודת ציון הוחדה. מל' חדידה ושנון: **מרוטה.** ענין לטוש וצחצוח כמו
נחושת ממורט (מלכים א ז): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (יד-טו) חרב חרב, צייר במליצתו את החרב שבא על

ירושלים, שחציה חדה ושנונה לטבוח טבת, וחציה השני מורטה, היינו שנמרט וניטל חדודה, וז"ש **חרב חרב**, שר"ל החרב הוא משני החלקים, חציה ה**וחדה** וחציה **מורטה** והוסר החידוד שלה, ומפרש **למען טבוח טבח הוחדה**, הצד שהוחדה היא כדי שתהיה שנונה לטבוח, והצד **שמורטה הוא למען היות לה ברק**, כי החרב ההורגת אין לה ברק, כי הדם תלכלך אותה ואינה מצוחצחת, ולכן מורטה שהיא הליטוש שלוטשים למען שישאר הברק שלה, שהרואה חרב מברקת יחרד מפניה יותר, **או נשיש**, אבל אם תרצה לשוב ולשמוח ע"ז, באשר החרב מורט והוסר החידוד שבו ולא יוכל להרוג ולטבוח, משיב ע"ז שאין לשוב ע"ז, כי **שבט בני מאסת כל עץ ויתן אותה למרטה לתפש בכף**, שמה שהחרב מורטה והוסר החידוד מצד האחד, אינו כדי שלא לטבוח בה, רק מסבה אחרת, שהחרב הזאת שהיא הוכנה להיות **שבט לבני** לרדות אותו בה וליסרו, היא **מאסת כל עץ**, ואי אפשר לעשות לה קתא ובית יד מעץ כדי לאחזה בה, כי אינה מקבלת קתא של עץ, ואם תהיה כולה מחודדת לא יוכל לאחוז אותה ביד, **ולכן נתן אתה למרטה** ולהסיר החידוד בצד האחד, כדי שיוכל **לתפשה בכף** ולאחזה בצד הזה שנמרטה והוסר החידוד, וא"כ אין לשמוח על מה שנמרטה בצד האחד, אחר שצדה האחר היא חדה, ומוכנת לטבוח, א"כ היא ה**וחדה חרב** ר"ל הצד ששם הוחדה הצד הזה היא חרב מוכנת לטבוח, והיא **מורטה** ר"ל והצד ששם היא מורטה והוסר החידודות, הוא כדי **לתת אותה ביד הורג**, כדי שבצד הזה יוכל ההורג לאחזה ביד, אחר שא"א לאחזה ע"י קתא של עץ כי היא מואסת כל עץ, והדבור הזה הוא משל נמרץ על מה שנעשה בירושלים בעת המצור, שידוע שני"נ צר על ירושלים ימים רבים, ואם לא היה ביניהם ריב ומדון ומלחמת איש באחיו לא היה יכול לכבשה, רק שהם עצמם לחמו איש באחיו והיה ביניהם מלחמה בין המלך והעם ובין הכתות זל"ז, כמ"ש (ירמיה כ"א) הנני מסב את כלי המלחמה אשר בידכם אשר אתם נלחמים בס את מלך בבל ואספתי אותם אל תוך העיר הזאת, וכמ"ש לא האמינו כל מלכי ארץ וכו' כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים, מחטאת נביאיה עונות כהניה השופכים בקרבה דם צדיקים, באר כי מה שהרגו זא"ז ע"יז כבש אותם נ"נ, וידוע שכן היה גם בחורבן בית שני שהיה ע"י הרומיים, שראה טיטוס שא"א לו לכבש את ירושלים ובעת שהחל ללחום אתם בעד החומה נתאחדו כל הכתות ויצאו כאיש אחד נגד האויב וישחיתו בעם הרומיים, לכן נסתלק מן החומה כפעם בפעם וסר מעליהם, ואז התחילו הכתות והפריצים בפנים ללחום זא"ז ולהרוג זב"ז, וע"יז כבש אותם, עד שעקר ההחרב שאכלה בהם היה חרב של עצמם, שהם עצמם השחיתו זה את זה, וכן עשה נבוכדנצר, שאחר שראה שא"א שינצח אותם כל עוד ילחמו אותו כאיש אחד, נסתלק מעל המצור באמצע, וע"יכ נתחלקו העם והשחיתו זא"ז ונעשה ביניהם הרג רב, ועפ"ז צייר שחרב נבוכדנצר הוחדה בצד אחד לטבוח טבח, ובצד אחד היא מורטה והוסר החידוד ועמד רק להפחידם ולא לטבוח טבת, כי עשה א"ע כמתרשל מן המלחמה וכדורש להשלים אתם, ואמר להם הנביא לבל ישישו וישמחו ע"ז, כי כל זה הוא עושה בערמה באשר החרב של

נבוכדנצר המוכן ליסר את ישראל היא מואסת כל עץ רי"ל שנבוכדנצר אינו יכול לאחוז בהחרב כי אין לה קתא ובית יד שבו אוחזים החרב, והמליצה שהכרים ודיק וכלי המצור שבו כובשים את העיר והוא הבית יד שעל ידם יאחז הכובש את החרב לטבוח טבח, אינם מספיקים לכבוש בם את ירושלים, (ולכן קראה שבט בני, שהחרב הזאת היא בעיניהם רק כשבט לא כחרב כי חזקים הם לערכו, ולכן כמו שהשבט, הבית יד שאוחזים אותה היא ממין השבט, כן צריך לעשות אל החרב הזה בית יד ממין החרב של ברזל) ולכן נתן את החרב למרטה ולהסיר החדידות בצד אחד כדי שיוכל לתפשה בכף, היינו שלכן עושה את עצמו כמתרשל מהמצור וכמבקש שלום, שעל ידי כן ילחמו בני העיר זה בזה והמלך ושריו ישחיתו בעם, ועל ידי כן יוכל לכבוש את העיר ויהיה לחרבו הטובחת בית יד שיוכל לאחזה, כי על ידי כן כבש את ירושלים והיה יכול לאחוז חרבו ולטבוח טבח, ואם כן הגם שיאריכו ימי המצור ונבוכדנצר יתרשל ויתראה כדורש שלום, בכ"ז ידעו כי היא הוחדה חרב, שזה מגמתו לטבוח בחרבו החדדת, ומה שהיא מורטה ונראה שמתרשל ומבקש שלום הוא רק כדי לתת אותה ביד הורג, שע"כ כבש את העיר והיה ההורג יכול לאחזה ביד, נמצא שצד המורט היה הבית יד של החרב, שע"כ שהאריך ימי המצור ונדמה להם שחרבו מורטה ואינה מסוכנת, ע"כ לחמו זה בזה, וע"כ נכבשה העיר ואחז החרב בידו, וע"כ א' חרב חרב כי היו שם שני מיני חרבות: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מרוטה. פעל מרט לא נמצא על החידוד בשום מקום, שע"ז בא פעל לטש שן חדד, ועקר הנחתו על תלישת השער, ונמצא נחושת ממורט (מ"א ז' מ"ה) והוא על נחושת מצוחצח מאד שנמרטו ממנו כל הסיגים, ובא פה על חרב שצחצחו אותה וגם מסירים חדודה ומורטים אותה, וגם אם לא תאבה לפרש מרט מענין תלישה רק כמו נחושת מרט מענין צחצוח, עכ"פ אין חידוד בכלל צחצוח ורי"ל חציו הוחדו וחציו רק מורטה להיות לה ברק וצחצוח ולא הוחדה שם ונשארה בלא חידוד, ובפירוש אומר ויתן אותה למרטה לתפוש בכף, והיא מורטה לתת אותה ביד, הרי המירוט מסיר החדידות בענין שיוכל לאחזה ביד, וע"כ שאינה חדודה נשאר הברק שלה ולא יכה ע"י דם ההרוגים ובזה תמצא פתרון לחדת הנביא אשר לא מצאו המפרשים פתרונה: (מלבי"ם באור המלות)

[טו] לְמַעַן טָבַח טָבַח הַיּוֹחֵדָה לְמַעַן הָיְיָ לָהּ בְּרַק מְרָטָה אוּ נְשִׂישׁ שֶׁבֶט בְּנֵי מִאֲסָת כָּל

רס"י היה לה צרק. להיות לה צרק זהרורית פלנדור"ש בלע"ז: או נשיש. לשון תמיה הוא שמה יס לנו לשמוח עוד: שצט בני מואסת כל עץ. שצט שאני מכה זה את בני ליסרו קשה מכל השצטים ומואסת היא מכת כל

מטה וכל עץ כי אינם אכלה לכלום : (רפ"י)

מצודת דוד למען טבוח וכו'. החדוד היה למען תהי' חריפי לטבוח בה והמריטי' היתה למען יהיה לה ברק להבהיל האנשים : **או נשיש**. או שמא תאמרו נשיש על החרב ההיא כי לא עלינו תבוא כ"א על אויבינו : **שבט בני**. כאומר לא כן הוא אך דעו שהחרב תבוא לכרות שבט בני ר"ל אוכלסי ישראל והוא מקרא קצר : **מואסת כל עץ**. עתה תמאס כל עץ ולא תכרות אותם ר"ל לא תלך עתה על העובדי כוכבים להכריתם ולפי שהמשיל את ירושלים ליער אמר לשון שבט וכינה גם העובדי כוכבים בשם עץ : (מצודת דוד)

מצודת ציון ברק. להט וזוהר כמו וברק חנית (נחום ג) : **שבט**. שרביט : (מצודת ציון)

[טז] ויתן אתה למרטה לתפש בכף היא הוחדה חרב והיא מרטה לתת אותה ביד

רפ"י ויתן אותה. את השבט : למרטה לתפש בכף. ללחלחה שתהא נוחה והגונה לתופסה בכף : היא הוחדה חרב. היא השבט חרב חדה ומרוטה היא לתת אותה ביד נבוכדנצר להרוג זה : (רפ"י)

מצודת דוד ויתן אותה למרטה. האויב נתן את החרב לצחצח אותה למען תהיה ראויה לאוחזה ביד : היא הוחדה חרב. ר"ל החרב ההיא חדדו אותה ומרטו אותה למען תת אותה ביד נ"נ ההורג לשיוכל להרבות הרוגים ולהבהיל אנשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון לתפוש. ענין אחיזה : בכף. בכף היד : היא הוחדה חרב. כמו הפך היא חרב הוחדה וכן כל רבים עמים (תהלים פט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות היא הוחדה חרב. ר"ל להיות חרב, כי בצד שמורטה אינה חרב רק בית יד של חרב : (מלבי"ם באור המלות)

[יז] זעק והייל בן אדם כי היא היתה בעמי היא בכל נשיאי ישראל מגורי אל חרב היו את עמי לכן ספק אל זרד :

רפ"י והיכל. לשון יללה : כי היא. החרב תהיה בעמי ובכל נשיאיהם ושריהם : מגורי אל חרב. קבולות עמים באים לחרב היו סביבות עמי כן ת"י מגורי לשון אוגר בקיץ בן משכיל (משלי י) אגרה בקייר (משלי ו)

נהרסו ממגורות (יורל א) העוד הזרע במגורה (חגי ב) ומנחס חזרו לשון
יראה כמו ויגר מואב (במדבר כב) : לכן ספוק אל ירד. לנהי ולקינה :
(כ"י)

מצודת דוד זעק והילל. זעק בקול ועשה יללה כי החרב ההיא תהיה בעמי
ואף היא תהיה בכל נביאי ישראל הם השרים והמושלי : **מגורי אל חרב.**
אנשי מאוספי בחרב היו עם עמי להכו' בהם ולכן הכה בכף על הירך דרך
צער ואבל : (מצודת דוד)

מצודת ציון והילל. מל' יללה : **מגורי.** ענין קבוץ ואסיפה כמו אוגר בקיץ
(משלי י) : **אל חרב.** כמו בחרב וכן ואל הארון (שמות כה) ור"ל ובהארון
: **את עמי.** עם עמי : **ספק.** ענין הכאה כמו ויספוק את כפיו (במדבר כד)
: **ירד.** הוא צד האדם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין זעק והילל בן אדם, צוה לו שיזעק על צד החרב
מחודד לטבוח טבח, ושיליל על צד הנמרט שבו אחז את החרב והיא היתה
הסבה לכבוש אותם, דהיינו חרב של ישראל עצמם שהרגו זב"ז שהיא
הסבה לכל הרעה, ועז"א **כי היא היתה בעמי** שעקר החרב היתה בעמי,
שהיה ביניהם מגן וחרב ומלחמה והכתות הרגו זה את זה וכן **היא (היתה)**
בכל נשיאי ישראל שהיא החרב שהיתה בין המלך ושריו ובין השם, כי
מגורי אל חרב היו את עמי הנשיאים ושרי העם היו הפחד והמגור של
החרב, שהם הרבו להרוג בעם והי' ביניהם פחד של חרב הפנימי
שהשחיתה בהם יותר ממה שהשחית האויב החיצוני ע"י המצור, **לכן**
ספוק אל ירד, ר"ל שעקר החרב שתספוק ותכה כף עליה, היא החרב
הנתונה על הירך ששם תולה החרב (כמ"ש חגור חרבך על ירך גבור),
דהיינו חרב של ישראל עצמם שתולה על יריכם היא היא שהשחיתה בם
ועליה תספק כפים לקונן וליליל, לא על חרב האויב : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מגורי.** מענין מגור ופחד : **ספק.** כבר בארתי (ירמיה
ל"א) שהספוק המורה על הכאת כף משתתף עם ספק מענין ספק. שבא
בדבר שהיה מסופק בו תחילה ונתחדשה לו ידיעה : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] כי בחן ומה אם גם שֶׁבֶט מֵאֶסֶת לֹא יִהְיֶה נָאֵם אֲדֹנָי יְהוִה : (פ)

כ"י כי בחן. כי בחון רב בלרות שאר פורעניות הרבה נבחנו בהן ספוט
ולדבר ורעב וחיה : ומה אם גם סבט מואסת לא יהיה. ומה תהי עוד על
בני אם גם סבט מואסת זו תבא עליו עם שאר הבחן : לא יהיה. עוד בני
בעולם וכן ת"י לא יתקיימון אבל שאר המקרא לא תרגם כך וכן נראה
בעיני ושמעתי זו לשונות רבים וראיתי בספרי פתרונות ולא נתישבו לי

והפייטן סיסד בחנוכה (בשבת ראשונה ביואר) המואסת כל עץ הדקיר המזנה מסייעני שקרא את החרב מואסת כל עץ ויונתן כן תרגם או נשיץ וגו' על דחדיאו שבטיא דבית יהודה ובנימין לשבטי דישראל כד גלו על דפלאחו לטעוותא ותבו אינון למטעי בתר כלמי אעיא אף הוא מפרש או נשיץ לשון תמיהא. כי בוחן ומה אם גם שבט מואסת לא יהיה. ארי איתנביאו עליהון נבייא ולא תבו כלומר כבר הדבר בחוץ שלא יסובו ומה יהא בסופיהון אם גם שבט מואסת לא יהיה אמר ואף שבטיא דבית יהודה ובנימין מגלא יגלון ובעובדיהון בשיא לא יתקיימון מלכות שבט שהיתה מואסת בחזירתה ומלעגת עליהם ועל הרעה הבאה עליהם אף היא לא תהיה ולא תקום, עוד אפרשנו לשון אחר או נשיץ וגומר או שמא נשיץ כי תאמר אלי שבט בני מואסת כל עץ מלכי יהודה מואסי עבודת כוכבים הם כמו שמאינו באביה שאמר (דברי הימים ב יג) ועמכם עגלי הזהב ואסא ויהוספט וחזקיה ויאשיהו שבערו כל עבודת כוכבים שבעולם שתחת ידם ואף אלו יסובו בתשובה. זעק והילל. ואל תשיץ על זאת כי היא תהיה בעמי ולמה כי בוחן כבר בוחן הדבר לפני שלא יסובו תשובה הוגנת. ומה אם גם שבט מואסת לא יהיה. ומה אמתין עוד אפילו אם באו לשוב ולמאוס בעבודת כוכבים לא יתקיים הדבר בידם כי ימהרו לשוב לרשעתם והוא שאמר לירמיה אם יסוב לא יסוב : (רפ"י)

מצודת דוד **כי בוחן**. כי החרב ההיא נתחזקה בדבר החדוד והזוהר ולמה נתחזקה כ"כ אם גם תמאס לכרות שבט בני הם אוכלסי ישראל וכמו שמואסת כל עץ הם אוכלסי העובדי כוכבים א"כ לא יהיה צורך כלל אל החרב ולמה א"כ נתחזקה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בוחן**. ענין חתק כמו אבן בוחן (ישעיה כח) : **ומה**. עניינו כמו ולמה וכן מה יתאונן אדם חי (איכה ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כי בחן**, ר"ל למה אני מצוה שתספוק על ירך כי זה יהיה הבחינה כשתבחון ותנסה לספוק על ירך תמצא שם את החרב המשחתת, ותבחון שעל ירכם נמצא המשחית לא חרב של נבוכדנצר שהיא מבחוץ, **ומה אם גם שבט מאסת לא יהיה**, ר"ל וא"כ מה ירויחו גם אם לא יהיה שבט של נבוכדנצר שהיא שבט המואסת כל עץ, הלא לא השבט אכלה אותם רק החרב שתלו על ירכם, שהם משחיתים א"ע, אם בפועל ע"י ש"ד, אם ע"י עונותיהם שמחריבים את העיר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בחן**. מענין בחינה ונסיון : (מלבי"ם באור המלות)

יט ואתה בן אדם הנבא והך כף אל כף ותכפל חרב שלישה חרב חללים
היא חרב חלל הגדול החדרת להם :

כ"י הנבא והך כף אל כף. כדרך הסופדים ומה היא הנבואה : ותכפל
חרב שלישה. אני אמרתי חרב חרב חרב של נבוכדנצר להחריב ירושלים
וחרב בני עמון בגדליה עוד יש חרב של שלישיה כפולה כי שתיהן הלכו
חרב חללים תהיה והיא חרב החלל הגדול המפלת חללי רבים : החודרת
להם. בכל אשר תלאו תרדוף אתכם בחדרי חדרים הרי יוחנן בן קרח ושרי
החיילים ילכו למאריס קם תשיגם חרב וכן בכל המקומות אשר ימלטו
מהם אל ערים בצורות כמו שאמור בענין על כל שעריהם נתתי אצחת
חרב :

מצודת דוד והך כף אל כף. דרך צער ואבל : ותכפל. אמור בנבואה אשר
חרב השלישית תהיה כפולה ומרובה משתי החרבות שעברו ר"ל גלות
צדקיהו תהיה קשה מגלות יהויקים ויהויכין : **חרב חללים הוא**. החרב
ההיא תפיל חללים רבים וגם תפיל חלל הגדול ועל המלך צדקיהו יאמר
כי גם הוא נלקח בשבי וישב במאסר אבל בשתי הגליות הראשונות עם כי
נשבו המלכים לא הרבו להכות בעם : **החודרת להם**. ר"ל החרב ההיא
שמורה בחדר מיוחד לבוא עליהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון והך. מלי הכאה : ותכפל. מלי כפל : שלישה. מלי שלשה :
החודרת. מלי חדר :

מלבי"ם - באור הענין ואתה בן אדה הנבא והך כף אל כף, לסימן הצער,
ותכפל רחב שלישה, ר"ל שחרב של נבוכדנצר היא אינה מוכנת לאכול
רק את שליש העם, אבל שני חלקים מהעם שהם כפל של השליש יושחתו
ע"י החרב הפנימי שישחיתו א"ע בתוך העיר, וזה מבואר במ"ש למעלה
(סי' ה') שצוה לו ה' לגלח שער ראשו וזקנו ולחלקו על ג' חלקים, ובאר לו
הנמשל ששליש העם ימותו בעיר בדבר ורעב בימי המצור, ושלישית יפלו
בחרב ע"י נבוכדנצר, ושלישית יזרו לכל רוח וחרב יריק אחריהם, נמצא
שע"י נבוכדנצר לא נפלו רק שליש, ושני שלישים נפלו ע"י עצמם, אם
ברעב ודבר וחרב בתוך העיר בימי המצור, אם אח"כ שנהרג גדליהו בן
אחיקם והם הלכו למצרים נגד אזהרת ה' ושם ספו תמו מן בלהות, ועז"א
שחרב שלישה היינו חרב נבוכדנצר שתהרוג שליש, תכפל ששני
שלישים מוכנים עוד לפול, ומפרש ע"י מי יפלו השני חלקים, אמר **חרב**
חללים היא, ע"י החרב של החללים עצמם, שחרב של ישראל המוכנים

להיות חללים, חרב של החללים היא תשחית כפל השליש, וכן **חרב של חלל הגדול** היינו חרב של המלך שעתידי להיות חלל מה שהשחית החלל הזה את העם בחרבו, **החודרת לכם** שהחרב הזה היא נמצאת בחדריכם בפנים, החרב הנמצא בחדריכם היא תשחית שני שלישים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **החדרת**. שנמצאת בחדריכם: (מלבי"ם באור המלות)

כז לְמַעַן לְמוֹג לֵב וְהִרְבֵּה הַמְּכַשְׁלִים עַל כָּל שְׁעָרֵיהֶם נִתְּנִי אֲבָחַת חֶרֶב אָח עֲשׂוּיָה לְבָרֶק מְעֵטָה לְטָבַח:

כז"י למוג. לשון הנעה לשון אחר לשון דבר נמס: והרבה המכשולים. והרבות המכשולים וכן כל הרבה שבמקרא לשון הרבות הוא לשון פעול: אבחת חרב. יש פותרין טבחת טי"ת תחת אל"ף בא"ט ז"ח ויש פותרין כמו אבחת לשון צעתה ולא יתכן כי התיו אבחת אינה יסוד ולא באה אלא לסמיכה והתי"ו צעתה מן היסוד ואני אומר אבחת חרב השמעת קול הרוגי חרב לשון נביחה גלאפ"י שמינ"ט בלע"ז כי נו"ן נביחה יסוד נופל הוא כמו נו"ן נביחה ותבא אל"ף במקומה כמו (איוב יג) ואחותי באזניכם אסוד שמן (מלכים ב יד) ומנחם פירש כמו אימת חרב ואין לו דמיון אלא פתרונו לפי עניינו: אח עשויה לברק. אוי ואח כי עשויה היא ללהט מרוטה ומוברקת: מעטה לטבח. ועטויה בשמלה עד תתפס בכף לטבח ציוס המלחמ' ויש פותרין מעטה על ל' מיעוט שמתמעטת כשמסננין אותה וטעות הוא בידם כי חסרון הוי"ו ודגשות הטי"ת יורה עליה כי אין המ"ם שורש בתיבה כמ"ם של מעונה ומסונה ומעוט' ומעולפת ספירי' (שיר ה) ומנחם חזר מעטה לשון מחשבה כמו (דניאל ב) התיב עיטה וטעם אצל דונש פתר אותו כמו עוטה אור כאלמ' (תהלים קד)

מצודת דוד למוג למוג לב. הביאה תהיה למען המס לב האנשים ולהרבות המכשולים ועל כל שערי עריהם אתן טבחת חרב כי בכל עריהם יהרגו בחרב: **עשויה לברק**. החרב עשויה לטושה למען היות לה זוהר להבהיל אנשים והיא מעופפת בבגד לבל יסור החדוד להיות נכונה לטבוח בה: (מצודת דוד)

מצודת ציון למוג. ענין המסה: **המכשולים**. ענין התשות ונפילת הכח: **אבחת**. עניינו כמו טבחת בחלוף אל"ף בטי"ת באטב"ח: **אח**. כמו האח

והוא ענין לשון יללה : מעוטה. ענין עטיפה וכריכה כמו מעטה תהלה
(ישע"י סא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **למען למוג לב וכו', ר"ל מה שנתתי אבחת חרב של**
נבוכדנצר ופחדו עליהם, היה רק כדי למוג את לבבם, וכדי **שירבו**
המכשולים גם על כל שעריהם כי חרבו נתפשטה בכל שערי המדינה
והערים שסביב ירושלים רק לתכלית זה נתתי אבחת חרב של נבוכדנצר,
אבל לא שיעשה עקר הטבח על ידי חרבו של נבוכדנצר, **כי אח עשויה**
לברק מעוטה לטבח אח הוא לשון שמחה כי החרב שעשויה לברק
ולהפחיד, דהיינו חרב של נבוכדנצר, היא מעוטה לטבח, היא לא תטבח
רק המעט, שהוא השליש, ויש לשמוח על עשייתה לברק כי טביחתה יהיה
מעט נגד שני שלישים שתאכל חרב חללים שהיא חרב ישראל עצמם
(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אבחת**. י"מ כמו אבעת, וי"מ כמו טבחת א' תמורת
ט' בחילוף א"ט ב"ח : **אח**. מענין שמחה, כמו האח האח ראתה עינינו
(מלבי"ם באור המלות)

[כא] התאחדי הימני השימי השמילי אנה פניך מעדות :

רש"י התאחד. אל מקום אחד או לימין או לשמאל : מועדות. מזומנות :
(רש"י)

מצודת דוד **התאחדי**. כאלו אל החרב יאמר אתה החרב היוצאת מבבל לך
באחד מן הדרכים או פנה עצמך אל הימין ר"ל ליהודה היושב בימין או
תשימי עצמך אל השמאל ר"ל לרבת בני עמון היושב בשמאל : **אנה פניך**
מועדות. ומזומנות ללכת : (מצודת דוד)

מצודת ציון **התאחדי**. מלי אחד : השימי. מלי שימה : **השמילי**. מלי
שמאל : **אנה**. להיכן : **מועדות**. מזומנות דמו מועדים לפני היכל ה'
(ירמיה כ"ד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **התאחדי** עתה יתחיל לצייר ביאת החרב על ירושלים
שכאשר יצא מלך בבל עמד על אם הדרך והיה מסופק אם ילך לימין על
ירושלים, או ילך לשמאל אל רבת בני עמון, וכמ"ש (בפסוק כ"ו), וידבר
אל החרב שתבחר את דרכה אנה תלך, או **התאחדי הימיני**, שתאחד כל
מחנותיך ללכת לצד ימין אל ירושלים, או **השימי השמילי** או תשימי
דרכך לשמאל לרבת בני עמון, **אנה פניך מועדות**, ר"ל הלא את עומדת
בספק ואינך יודעת אן תשימי פניך ללכת : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מעדות**. ענין זימון : **מארץ אחד**. מארץ מלך אחד

[כב] וגם אָנִי אֶפֶה כְּפִי אֶל פְּפִי וְהִנְחֵתִי חֲמַתִּי אָנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי: (פ)

רפ"י וגם אני אכה כפי אל כפי. אני אומר לך הכה כף אל כף וגם אני כמוך מקונן עליהם ואכה כפי אל כפי אך חמתי בוערת בי והניחותי אותה:
(כפ"י)

מצודת דוד וגם אני וגו'. כאומר אבל כמו שצויתי לך הנבא והך כף אל כף כן גם אני אכה כפי על כפי כי ידעתי שעל יהודה תלך החרב ובזה תנוח חמתי מאשר קצפתי עליהם: **אני ה' דברתי.** וכן יהיה: (מצודת דוד)

מצודת ציון והניחותי. מלשון מנוחה ויאמר על השקטת הכעס וכן והניחותי חמתי בדך (לעיל טז): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וגם אני אכה אל כפי, ה' יאמר שהוא יגזור אז שתלך ירושלים ואז יכה כף על כף על גזר הדין, והנחתי חמתי לכלות החמה שי"ל על ישראל, כי אני ה' דברתי וגזרתי שיבחור דרכו ללכת ירושלים, כמ"ש (ירמיה י" כ"ג) ידעתי ה' כי לא לאדם דרכו וכו' עמש"ש): (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה' אלי אחר שראה איך החרב מסופקת לאן תלך, בא אליו הדבור לציין לי איך הפיל נבוכדנצר גורל אנה ילך וע"פ גזרת ה' נפל הגורל על ירושלים, שים לך שנים דרכים, צוה לו שיצייר שנים דרכים מחולקים המוכנים שיבא במם חרב של מלך בבל, ושיצייר ששני הדרכים יוצאים מארץ אחד שהוא ארץ כשדים, ויד ברא, שבסוף כל דרך יצייר מקום פנוי, בראש דרך עיר ברא, שבראש כל דרך משני הדרכים יפנה עיר אחת ויכרות אותה להיות מקום פנוי אל מחנה נ"נ, לסימן שבכ"מ שיבא באחת משני הדרכים יכרית ויברא את העיר ויעשה שם יד ומקום למחנהו: (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וְאַתָּה בְּוֹ אָדָם שֵׁים לָךְ שְׁנַיִם דְּרָכִים לְבוֹא חֶרֶב מְלָךְ בְּבַל מְאַרְץ אֶחָד יֵצְאוּ שְׁנֵיהֶם וְיָד בְּרָא בְּרָאשׁ דְּרָךְ עִיר בְּרָא:

רפ"י שים לך שנים דרכים. כמו שהוא מסיים המקרא: ויד ברא בראש דרך עיר. פנה לך מקום בראש דרך שאתה בה עשה לך כמין דרך מפוללת

לפרשת דרכים אחד פונה לימין ואחד פונה לשמאל. ילאו שניהם. שני הדרכים : ויד ברא. מקום פנוי מן הקולאים והברקני' איקרטיי"ר בלע"ז ודוגמתו בספר יהושע (יז) עלה לך היערה ובראת לך שמה ועוד כי הר יהיה לך כי יער הוא ובראת (שם) ומנחם חזרם כולם לשון ברירה כמו ברו לכם איש (שמאל או יז) ברא ליסנ"ט בלעז : (רס"י)

מצודת דוד **שים לך**. עשה לך שני דרכים לבוא באחד מהם חרב מלך בבל : **מארץ אחד**. הוא בבל : **ויד ברא**. ברור מקום מיוחד על הדרכים ההם ובהתחלת דרך היוצא מן העיר שם ברור ר"ל את המקום הזה ברור : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ויד**. מקום כמו יד אבשלום (ש"ב יח) : **ברא**. מל' ברירה כמו ברו לכם איש (ש"א יז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות **ויד**. מקום כמו ויד תהיה לך מחוץ למחנה : **ברא**. מופנה ע"י כריתה, כמו וברא אתהן בחרבותיו : **עיר ברא**. עיר שנכרתה והופנה מקומה, וברא ציווי, שתפנה יד ותפנה עיר : (מלבי"ם באור המלות)

{כה} דָּרַךְ תְּשִׁים לְבֹא חָרֵב אֶת רַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן וְאֶת יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַם בְּצוּרָה :

רס"י דרך תשים לבוא וגו'. סי' שתי דרכים הללו למלך צבל היולא מארצו על מנת לילך או לירושלים או לרבת בני עמון לאיזה משתייהן שיפול לו גורל בקסמיו עליה כמו שפורש כי עמד מלך צבל וגו' : (רס"י)

מצודת דוד **דרך תשים**. דרך אחד תהיה לבוא בה החרב אל רבת בני עמון : **ואת יהודה**. ר"ל וגם תשים דרך אל יהודה היושב בירושלים בצורה וחושב להשגב בה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **את רבת**. אל רבת וכן ואת יהודה כמו וירדפו אל מדין (שופטים ז) : **בצורה**. מל' מבצר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **דרך תשים**, מפרש שדרך אחד תשים **שתבא החרב אל רבת בני עמון**, ודרך אחד תשים **שיבא את יהודה בירושלים, בצורה**, ר"ל **דרך תשים בצורה** שבצורה שתצייר בצורה אחת הדרך לרבת בני עמון, ותצייר בסוף הדרך את עיר רבת בני עמון, ובסוף דרך השני תצייר צורת עיר ירושלים, ותציירם כעיר ברא, היינו כעיר שפנו אותה והכריתה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בצורה. הב' הוא ב' השימוש, ר"ל כן תצייר בצורה
הזאת (מלבי"ם): באור (מלות)

[כז] כִּי עֲמַד מֶלֶךְ בָּבֶל אֶל אִם הַדֶּרֶךְ בְּרֹאשׁ שְׁנֵי הַדְּרָכִים לְקָסָם קָסָם קִלְקַל
בְּחָצִים שָׂאֵל בְּתַרְפִּים רָאָה בְּכַבֵּד :

רש"י אם הדרך. הארפ"ר בלע"ז : קלקל בחאים. ליהט בלהט חאים זרק
חץ כלפי מעלה והיא פונה מאיליה לימין או לשמאל ולמקום שהיא פונה
הוא הגורל : קלקל בחאים. חזרו מנחם עם נחשת קלל (לעיל א) והוא לא
פנים קלקל (קהלת י) ויש משמע קלקל לשון קלקול כמו (ירמיה ד) וכל
הגזעות התקלקלו ויש לועזים קלקל טראחי"ט בלע"ז וכן ת"י קלקל קשת
בחאים בגיריח : שאל בתרפים. דמות שמדבר במכשפות ויש פעה
שמכוננת שאל עושהו באותה פעה יש בו דבור לעולם : ראה בכבד. יש
בקחאים קוסמים בכבד : (רש"י)

מצודת דוד כי עמד וגו'. ר"ל הדבר הזה בא לרמוז אשר מלך בבל עמד
בצאתו מארצו על הדרך והוא המקום אשר יתפרשו משם הדרכים אילך
ואילך הנחשבות לפנות אל מול המקום ההוא : בראש. בהתחלת שני
הדרכים המתפרשים : לקסם קסם. העמידה שם היתה למען לקסם
קסם לדעת אנה ילך ויצליח : קלקל בחאים. לטש וזכך ברזל החאים עד
שהיה מזהיר ביותר והרואה יוכל לראות בו כמו במראה ודרך בעלי
הקוסמים היה לראות בו ולקסום : שאל בתרפים. עשויים המה בצורת
אדם ומגידיים עתידות ע"י כישוף : ראה בכבד. כי יש בו בהירות בעת
שמוציאים אותו מגוף בעל חי והרואה יוכל לראות בו ודרך בעלי הקסם
היה לקסום בו : (מצודת דוד)

מצודת ציון לקסם קסם. ענין כשוף : קלקל. ענין לטישה וזכוד כמו והוא
לא פנים קלקל (קהלת י) והוא מלי נחושת קלל (לעיל א) : בתרפים.
צלמים מגידיים עתידות ע"י כישוף כמו ותגנוב רחל את התרפים (בראשי
לא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי עמד, ר"ל וצורות אלה ירמזון על מה שעמד מלך
בבל על אם הדרך שמשם יתחלקו שני הדרכים, שם עמד לקסם קסם לאן
ילך, והיה הקסם בגי דברים, א. ע"י שקלקל בחאים לראות לאיזה צד
יפלו, ב. שאל בתרפים, ג. ראה בכבד של בהמות הנשחטים והיה זה מין
קסם אצלם (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות **קלקל**. השליך החצים בקלות. כמו וכל הגבעות התקלקלו, וי"מ מענין נחושת קלל לוטש החצים שיהיו קלל ומביט בהם והוא מין קסם כמו תרפים : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] בימינו הָיָה הַקָּסֶם יְרוּשָׁלַם לְשׁוּם כָּרִים לְפִתּוּחַ פֶּה בְּרָצַח לְהָרִים קוֹל בְּתִרְוּעָה לְשׁוּם כָּרִים עַל שְׁעָרִים לְשַׁפֵּךְ סִלְלָה לְבָנוֹת דִּיק :

רפ"י בימינו היה הקסם ירושלים. כל גורלותיו קסמו לו לזא ירושלים : לָשׁוּם כָּרִים. סְלֻטוֹנִים מְמוֹנִים רֹאשֵׁי גַיִסוֹת : לָשׁוּם כָּרִים עַל שְׁעָרִים. אֲתָה וְגַיִם שְׁלֶךְ עַל שְׁעַר פְּלוֹנִי : לְשַׁפּוֹךְ סוּלְלָה. שׁוֹפְכֵינַן עֵפֶר וְסוּלְלָיִן וְלוֹזְרֵינַן תֵּל גְּבוּהָ וְכוֹזְשֵׁינַן אֲוֹתָהּ כַּעֲיֵן שְׁכוֹזְשֵׁים תְּלֵי הַמַּגְדָּלִים לְעֵמוּד עֲלוּי וְלֵהֲלַחַם צַבְנֵי הַעֵיר : (רפ"י)

מצודת דוד בימינו היה הקסם ירושלים. הקסם היה מגיד ללכת בימינו אל ירושלים : לשום כרים. להעמיד אילים מנגחים מול החומות לשברם ולכתתם : לפתוח פה ברצח. לזרז את העם שירצחו את בני העיר : להרים קול בתרועה. להבהיל את העם : על שערים. לשבר השערים : לשפוך וגו'. הם ענייני מלחמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון כרים. כעין אילים עשויים מברזל ובהם מנגחים בחומה להפילה כמוזכר ביוסיפון וכן ושים עליה כרים (לעיל ד) : סוללה. הוא תל העפר מול החומה לעלות עליה להלחם על העיר : דיק. כעין מגדל מעץ מול העיר והוא מתחבולות המלחמה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בימינו היה הקסם** ובכל פעם בא הקסם בצד ימיו שילך על ירושלים, שהוא לימין, ובא הקסם על שבעה דברים, א. ירושלים שילך לירושלים לא לרבת בני עמון, ב. לשום כרים שבם לוחמים להפיל החומה, ג. לפתוח פה ברצח שלא לפתוח בדברי שלום ונחת רק שיפתח ברציחה, ד. להרים קול בתרועה שהיה אצלם סימן נצחון, ה. לשים כרים על שערים שאחר כך ישים הכרים בצד ששם השערים לשבור את השער, ו. לשפך סוללה שמשם יורו חצים אל העיר, ז. לבנות דיק שבונים חומה סביב חומת העיר לבל יכולו העם לצאת מן המצור : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **כרים**. סוללה, דיק. ע"י פי' למעלה (ד') והסדר הוא דיק, ואח"כ בונים סוללה, ואח"כ משימים כרים, כמ"ש למעלה שם ולקמן כ"ו ח', רק הקסם בא להפך שיתחיל בכרים, וגם ישימם על השערים כאילו א"צ לסוללה להגית משם עם הכרים, וא"צ להקדים הדיק לסגור בעד בני העיר, כי חלשים המה, וכן אמר (י"ז י"ז) בשפוך

סוללה ובנות דיק, כי נבוכדנצר שפך סוללה תחלה כפי שעלה בידו הקסם
(מלבי"ם) באור המלות

[כח] וְהָיָה לָהֶם (כקסום) כְּקָסָם שְׂוֹא בְּעֵינֵיהֶם שְׁבַעֵי שְׁבַעוֹת לָהֶם וְהוּא
מִזְכִּיר עוֹן לְהַתְּפֹשׁ : (פ)

רס"י והיה להם. לישראל מה שצעה נבוכדנצר : כקסם שוא. ולא יאמינו
שילכיה אך צאמת שבעי שבעות להם ארבעים ותשע פעמים קסם להם
נבוכדנצר וכל הקסמים כונו זה כזה : והוא מזכיר עון להתפש. נבוכדנצר
בקסמו את קסמיו היה מזכיר עוונות שזיד ישראל שהיו מודיעים לו עמון
ומואב שניהם שהיו שומעין את תוכחות הנביאים : להתפש. שיהיו ישראל
נתפסים זידו :

מצודת דוד והיה להם. לישראל בעיניהם כקסם שוא ר"ל מה שעלה
בקסמיו לעלות לירושלים היה בעיניהם שוא כי חשבו שלא יוכל לכבשה
כאלו הכשדים נשבעו להם שבעות רבות שלא יכבשו אותה : והוא מזכיר
עון. אבל כ"א מאנשי ירושלים היה מזכיר את העון לפני המקום בעשותו
פעם בפעם להיות סבה שיהיה נתפש ביד האויב : (מצודת דוד)

מצודת ציון שבעי שבעות. מל' שבועה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והיה להם הקסם שוא בעיניהם, ולאנשי ירושלים
היה כ"ז בעיניהם כקסם שוא שאין בו ממש, שבעי שבעות להם ר"ל
הגם שבא הקסם על ז' דברים שהזכיר פסוק הקודם ועל כל דבר השליך
הגורל שבע פעמים (כי מספר השביעית היה נוהג אצלם במעשים כמו
אלה כנודע) והגם שבא הקסם מכוון שבע פעמים שבעה בכ"ז היה
בעיניהם כקסם שוא, והוא מזכיר עון להתפש, ר"ל ובאמת מה שבא
הקסם במספר שבעה בזה הזכיר עונם שבטלו שבת ושמטה וחללו את
מספר השביעית, שמצד זה נתחייבו גלות שבעים שנה, כמ"ש בתוכחה אז
תרצה הארץ את שבתותיה וז"ש שהקסם הזכיר עון השביעית שבו
יתפשו. גם יל"פ עפמ"ש בסיי שאחר זה, והנה הכיתי כפי על בצעד ועל
דמך, מבואר שהכאת הכף שהוא גמר הגזירה היה בעבור עון הבצע והגזל
ובעבור ש"ד, וא"כ מ"ש למעלה וגם אני אכה כפי על כפי והניחותי חמתי
שהוא גמר הגזרה שיפול הקסם על ירושלים היה בעבור גזל וש"ד,
וכשתמנה תראה שמן העונות שחשב בסימן שאחר זה בתועבות ירושלים
יש שבעה שהם מסוג גזל וש"ד, א. נשיאי ישראל וכו' למען שפך דם (פסוק
ו'), ב. עושק גר (פסוק ז'), ג. אונאת יתום ואלמנה (שם), ד. אנשי רכיל
היו בך למען שפך דם (פ"ט), ה. שוחד לקחו בך למען שפך דם (פסוק יב),
ו. נשך ותרבית (שם), ז. ותבצעי רעידך בעושק (שם), ובכל קללות התו"כ

חשב שבע שבע שבע על חטאתכם, ובארתי בפיי שם איך באו הסדרים ז' פעמים ז', כנגד ז' עונות ועז"א **שבעי שבועות להם והוא מזכיר עון להתפש** (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות **שבעי שבועות**, שבע פעמים שבע, ובא המספר במשקל נקבה (לקמן מ"ה כ"א) שבועת ימים: (מלבי"ם באור המלות)

[כט] לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן הִזְכַּרְתֶּם עֲוֹנוֹתֵיכֶם בְּהִגְלוֹת פְּשָׁעֵיכֶם לְהִרְאוֹת חַטְאוֹתֵיכֶם בְּכָל עֲלִילוֹתֵיכֶם יַעַן הִזְכַּרְתֶּם בְּכַף תַּתְּפֹשׁוּ: (פ)

רפ"י יען הזכרכם עונכם. שאתם מחדשין עצירות מיום אל יום ועונותיכם הראשונים נזכרים על ידיהם: **זהגלות פשעיכם**. החדשים: להראות חטאתיכם. הישנים: יען הזכרכם. לפני לרעה לפיכך: **זכף תתפשו**. זיד מלכא דזבל תתמסרון: (רפ"י)

מצודת דוד יען הזכרכם. עוונכם, בעבור שאתם מזכירים עונותיכם הראשונות במה שאתם מגלים פשעיכם החדשות לעשותם בפרסום: **להראות**. למען יהיו נראים חטאתיכם אשר מאז בסבת כל עונותיכם החדשות וכפל הדבר במ"ש: יען הזכרכם. בעבור שאתם מזכירים עונותיכם לכן תתפשו בכף מלך בבל: (מצודת דוד)

מצודת ציון **עלילותיכם**. מעשיכם: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן כה אמר ה'**, יען הזכרכם עונכם, ר"ל שאתם אינכם כמודה ועוזב, בין מן העונות שהם בסבת הכפירה וההכחשה, שרובם הם נסתרים בלב ואתם מזכירים אותם, וכן **פשעיהם** שהם המרדדים הם **נגלות** שאתם מורדים בפרהסיא, וכן **החטאים** שהם בסבת התאוה הם **נראות** לכל **בכל עלילותיכם**, שהם הפעולות היוצאות ע"י תכונות הנפש המוסריות, שהמדות והתכונות שלכם שהם שורש לעלילות אלה כולם רעים חטאים, ולכן יען הזכרכם, כמו שאתם מזכירים עונכם כן אתם נזכרים לרוע במעשה הקסם שבא על מספר השבעה כנ"ל, ולכן **בכף תתפשו** ובא הקסם בכף נבוכדנצר על ירושלים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **עונכם**, **פשעיכם**, **חטאתיכם**. העון בסבת עוית השכל והכפירה, והפשע הוא המרד, והחטא בסבת התאוה, (אילת השחר כלל שס"ג) עיי"ש: **הזכרכם**. מקור מבנין נפעל: **עון קץ**, עון האחרון המחייב הקץ והכליון, וכן לקמן (ל"ח ה'): (מלבי"ם באור המלות)

[ל] ואתה חָלַל רָשָׁע נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּא יוֹמוֹ בְּעֵת עֲוֹן קָץ: (פ)

רש"י חלל רשע. חייב להיות חלל ברשעך : נשיא ישראל. לדקיהו : בעת עון קץ. בעת נתמלאת הסאה והגיע העון האחרון הממלא את הסאה : (רש"י)

מצודת דוד ואתה חלל רשע. אתה רשע המחולל מן הקדושה ועל צדקיהו יאמר : בא יומו. שקעה שמשו והצלחתו בעת עשותו העון המשלים את הקץ וממלא את הסאה : (מצודת דוד)

מצודת ציון חלל. מחולל והוא הפוך הקדושה : כא. ענין שקיעה כי בא השמש (בראשית כח) : יומו. השמש תקרא יום כמו לרוח היום (בראשית ג) ור"ל הצלחתו המאיר' כשמש : קץ. סוף : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואתה חלל רשע, עתה ינבא על צדקיהו וקראו חלל ע"ש סופו (כמ"ש חרב חלל הגדול), אשר בא יומו בעת עון קץ, שהעון האחרון שבו נתמלא הסאה הוא קץ למלכותו, ועל ידו בא יומו לקבל ענשו : (מלבי"ם באור הענין)

[לא] כה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה הַסִּיר הַמְצַנֶּפֶת וְהָרִים הָעֵטָרָה זֹאת לֹא זֹאת הַשְּׁפִלָּה הַגְּבָה הַגְּבָה הַשְּׁפִיל :

רש"י הסיר המלנפת וגו'. כתר גומו לעדי מלנפתא מסריה כהנא רבא ואבטל כתרא מדקיה מלכא אמר דין ודין צאתריה לא יתקיים : הגבה וגו'. גדליה בר אחיקם דלאו הוה דיליה יסבונה ודקיהו דדיליה היא תעדי מיניה :

מצודת דוד הסיר המצנפת. אתה צדקיהו הסר המצנפת והרם את העטרה מעל ראשך כי לא תמלוך עוד ולא תמשול בישראל : זאת לא את. ר"ל הרעה הזאת אשר באה ליהויקים וליהויכין לא היה כזאת הרעה הבאה עליך כי כשגלה יהויקים מלך בנו יהויכין וכשגלה יהויכין מלך צדקיהו אחי אביו ממשפחתו אבל אחר שגלה צדקיהו לא נשאר מי מולך ומושל ממשפחתו : השפלה. יהויכין שכבר גלה והושפל אותו אגביה כי מזרעו יצא זרובבל מלך המשיח : והגבוה. צדקיהו שהוא מולך עתה במעלה ורוממות אותו אשפיל כי יגלה מארצו ולא ימלוך מי מזרעו : (מצודת דוד)

מצודת ציון המצנפת. כובע המיוחדת לחשובים ומושלים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה', הנה בעת שהיו מלכי ישראל צדיקים היו מרימים כבוד המקדש וכבוד הכ"ג העומד לשרת בבית ה', והיו מוסרים

את הכהונה ביד איש צדיק הראוי לכך וכבודו היה גדול כמו המלך, אבל בעת שהיו רשעים היו משפילים כבוד הכהונה וכבוד המקדש ועבודת ה' בו, ובאמת כבוד המלכות היה תלוי בכבוד הכהונה, שאם הרימו כבוד הכהונה וכבוד בית ה', היה ה' משגיח גם על כבוד המלכות שירים ונשא ויגבה מאד, ובעת בזו כבוד הכהונה בוזי ה' יקלו והיה ה' משפיל כבוד העטרה שלבש המלך, והנה המצנפת היה נתון בראש הכ"ג ומורה על כתר הכהונה הגדולה, והעטרה היתה נתונה בראש המלך, ובזמן שהיה המצנפת בחשיבות בראש הכ"ג היתה העטרה בחשיבות בראש המלך, (כמ"ש חז"ל בגיטין דף ז'), אומר אליו, **הסיר המצנפת והרים העטרה?** אתה חושב בדעתך להסיר את המצנפת מן הכהן גדול ולהשפיל כבוד הכהונה והמקדש, ולהרים העטרה של המלך, להגדיל כבוד המלוכה ולהשפיל כבוד הכהונה. **זאת לא זאת?** ר"ל אתה רוצה שיהיה זאת ולא יהיה זאת, ר"ל שתתקיים העטרה ולא יתקיים המצנפת. ? (ואיך אפשר זה שיהיה זה בלא זה, והלא כבוד המלוכה נמשך מכבוד הכהונה), **השפלה הגבה**, אתה רוצה להגביה את העטרה שהיא שפלה במדרגתה ולהשפיל את המצנפת שהיא גבוהה באמת באשר הוא כבוד ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הרים. פי' המפי' כמו הסר, ולא נמצא לשון הרמה על הסרת הדבר, כי וירם את המחנות ודומיהם הוא מלשון הרמה, וכן לשון תרומה שמרים הקדש מן החול, ולמ"ש הוא כפשוטו הרמת המעלה והכבוד : (מלבי"ם באור המלות)

[לב] עֹנָה עֹנָה עֹנָה אֲשִׁימָנָה גַם זֹאת לֹא הָיָה עַד בֹּא אֲשֶׁר לוֹ הַמְשַׁפֵּט וּנְתַתִּיו :

רס"י עוה עוה. לשון עי הסדה לשון חורצה אחר חורצה פעמים וסלסל אשימנה כזר ניטלה מיכניה ונתנה ללדקיה ומלדקיה תנתן לגדליה הרי שתי' ומנחם חזר עוה עם עוה וסתי המלכה (אסתר א') העוינו והרשענו (תהלים קו) : גם זאת לא היה. גם לגדליה לא תתקיים עד צא יסמעאל בן נתניה : אשר לו המשפט. אשר עליו שמתו להפרע נקמתי ומשפטי : ונתתיו. **צידו :** (רס"י)

מצודת דוד עוה עוה אשימנה. את המלכות ההיא אעשה מעוות ומעוקם ועל צדקיהו יאמר וכפל המלה שלש פעמים לומר שעד עולם לא ימלוך מי מזרעו : גם זאת לא היה. ר"ל גם ההגבהה הזאת שיהיה ליהויכין שיצא מזרעו זרובבל לא יהיה הגבהה שלימה עד בוא מזרעו מלך המשיח ולו אתן הגבהה שלימה : (מצודת דוד)

מצודת ציון עוה. מל' עות ועקום : **אשימנה**. מלשון שימה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **עוה עוה עוה אשימנה**, לכן אשים את העטרה עוה שלש פעמים שגי' פעמים העוה נבוכדנצר את העטרה מיהויקים ויהויכין וצדקיהו, עד **שגם זאת לא היה** עד שגם העטרה לא יהיה עוד כי תפסוק המלכות ולא תהיה עוד, **עד בא אשר לו המשפט** עד שבאחרית הימים יבא האיש המיועד שלו המשפט לישא את העטרה והוא המלך המשיח, **ונתתיו**, לו אתן את העטרה בחזרה, שהוא ילבשנה במשפט באשר הוא יהיה **ראוי לה** : (מלבי"ם באור הענין)

[לג] וְאַתָּה בֶן אָדָם הִנָּבֵא וְאַמְרָתָּ פֶּה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה אֵל בְּנֵי עַמּוֹן וְאֵל חֲרָפְתָּם וְאַמְרָתָּ חָרַב חָרַב פְּתוּחָה לְטַבַּח מְרוּטָה לְהַכִּיל לְמַעַן בָּרָק :

רש"י **אל בני עמון ואל חרפתם**. אשר שמחו בנפול גורלו של נבוכדנצר בקסמיו לזבא על ירושלים וחרפו אותי ואת עמי לאמר יד עכו"ם שלהם רמה להפיל חללים רבים : **למען ברק**. למען לא יחסך מראה להט שלה בחללי' : **שחרב חרב פתוחה**. חרב נבוכדנצר הכפולה ללאת בשני הדרכים על ירושלים ועל בני עמון כמו בפרשה העליונה הרי פורענות לבני עמון : (רש"י)

מצודת דוד **ואל חרפתם**. על חרפתם אשר חרפו את ישראל במה שהלך נבוכדנצר על ירושלים מפני הקסם : **חרב חרב**. כפל המלה לחוזק : **פתוחה**. שלופה היא מתערה לטבח כאומר הנה גם עליך תעבור : **מרוטה להכיל**. עוד היא מלוטשת להחזיק ולסבול הרג רב ולמען הרבות בריקה וזוהרה **להבהיל אנשים** : (מצודת דוד)

מצודת ציון **פתוחה**. שלופה מתערה כי בהיותה בתערה כאלו היא סגורה : **להכיל**. ענין החזקה וסבל כמו כי מזבח וכו' קטן מהכיל (מ"א ח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואתה בן אדם הנבא אל בני עמון**, ינבא על בני עמון ששמחו על שנסתלק נבוכדנצר מללחום אתם ונפל הקסם על ירושלים, וחרפו את ישראל, כמ"ש שמעתי חרפת מואב וגדופי בני עמון, ומלבד זה שלח בעליס מלך בני עמון את ישמעאל בן נתניה להרוג את גדליה בן אחיקם כדי שלא תהיה שארית בא"י, אבל זה עצמו גרם לו שבא נבוכדנצר אח"כ ונקם מהם והחריב את בני עמון, **ואמרת חרב חרב פתוחה**, ר"ל אל תחשבו שלא תבא חרב נבוכדנצר עליכם, כי החרב כבר יצאה מתערה והיא פתוחה ולא תשוב עוד אל תערה, **לטבח מרוטה**, והגם שהיא עתה מרוטה שהוסר החידוד שלה, כי לע"ע לא יבא עליכם, בכ"ז

מרט אותה שתהיה מוכנת אח"כ לטבח, שבעת יבבוש ירושלים תשוב צור חרבו עליכם, והיא מרוטה להכיל למען ברק הוא כשני טעמים שאמר למעלה שמרט החרב **א. להכיל** כדי שצד הממורט יהיה בית יד שבו יכיל ויחזיק החרב, כמ"ש ויתן אותה למרטה לתפוש בכף, **ב. למען ברק** שע"י שמרטה יש לה ברק ומפחדת את הרואים כמ"ש למען היות לה ברק מרוטה, ור"ל שע"י שנסתלק עתה מבני עמון יהיה לו כח אח"כ לאחוז החרב אחר שינצח את ירושלים, **א. שאם** היה לוחם בתחלה עם בני עמון וישראל ביחד לא היה לו כח ללחום עם שני אומות, **ב. שע"י** נפל פחדו על כל שכני א"י וכבשם בנקל יותר: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות פתוחה. היא הוצאת החרב מתערה שהיא סגורה בו : **להכיל.** להחזיק בה ולישא אותה, וכן נלאיתי הכיל, לישא הדבר, וכן מי יכלנו (יואל ב'), ישאנו: (מלבי"ם באור המלות)

[לד] בחזות לך שוא בקסם לך כזב לתת אותך אל צוארי חללי רשעים אָשֶׁר בָּא יוֹמָם בְּעֵת עוֹן קָץ :

רש"י בחזות לך שוא. קוסמי עמון חזו להם שוא לאמר לא יבא עוד עלינו : לתת אותך אל צוארי חללי רשעים. להטעותך ולתת את צואריך כצוארי חללי רשעי' של ישראל : אשר בא יומם וגו'. יום שלהם : בחזות לך שוא בקסם לך כזב. אתה סבור כי על ידי קסמך של הכל ושוא וכזב אתה מכליח שחרבך נתונה אל צוארי חללים הרשעים שצא יומם בגזרה מלפני בעת תשלום את קילם : (רש"י)

מצודת דוד בחזות. בעבור כי חוזי הכוכבים חזו לך שוא ובעבור כי הקוסמים קסמו לך כזב לאמר שלא תשיגם חרב מלך בבל לכן צוה ה' לתת אותך עם צוארי של חללי רשעי ישראל להיות דומה להם אשר שקעה שמשם והצלחתם בעת עשותם את העון המשלים את הקץ וממלא את הסאה : (מצודת דוד)

מצודת ציון בחזות. ענין ראיית הכוכבים כמו החוזים בכוכבים (ישעי מז) : אל צוארי. עם צוארי ר"ל דומה להם : בא. ענין שקיעה : יומם. כן תקרא השמש ור"ל שמש הצלחתם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בחזות, אמנם ממה ששלחת את חרבך להרוג את גדליה, וזה בא ע"י שקוסמך חזו לך שוא, לתת אותך אל צוארי חללי רשעים, הם אמרו לך שחרבך מוכנת להרוג יתר הפליטה, שנשאר מישראל, שהם כבר חללים וראוים למות ברשעם, כי כבר בא יומם בעת עון קץ, שנתמלא סאתם ואינך צריך רק לתת חרבך על צוארם בלא

מלחמה כלל, כי כן הרגו בערמה בלא מלחמה: (מלבי"ם באור הענין)

[לה] הָשֵׁב אֶל תַּעֲרָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר נִבְרָאת בְּאֶרֶץ מְכֻרֹתֶיךָ אֲשַׁפֵּט אֹתְךָ:

רש"י **השב**. כמו השב שהרי השי"ן רפה המתיני עד סוב חרב שעל ישראל אל תערה ואחר כך כשיגמור נקמתו בישראל יסוב עליך ובמקום אשר נבראת וגומר: **השב אל תערה**. כלומר העת יבא שתסוב אל תערה ותקבל החרב פורענותה מיד מלכי מדי ואז אפיח עליך באש עברתי ותהיה נתונה ביד נפחים שוטים שהם חרשי משחית שיצואו לחדדך ולמורטך כאשר מאז וישחיתוך (רש"י)

מצודת דוד **השב אל תערה**. וכי אשיב החרב אל תערה לבל תהרוג עוד באמת לא יהיה כן כ"א במקום אשר נבראת בארץ מגוריד שם אשפוט אותך בחרב מלך בבל: (מצודת דוד)

מצודת ציון **תערה**. הוא תיק החרב: **מכורותיך**. מגורותיך כמו מכורותיך ומולדותיך (לעיל טו): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **השב** אני אומר לך שהוא מחזה שוא ואני מצוה שתשיב חרבך אל תערה, וישמעאל ואנשיו ישבו בחזרה לרבת בני עמון, **ושם אשפט אתך** על הרצח הזה כי בעבור זה יבא נבוכדנצר אל ארצך שהוא במקום אשר נבראת, שם יהרוג את בני עמון ששם נברא החרב, וגם את ישמעאל ואנשיו ששם ארץ מכורתו שגר שם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מכורותיך**. כמו מגורותיך, מקום שדר שם בקביעות כנ"ל (ט"ז ג'): (מלבי"ם באור המלות)

[פו] וְשַׁפְּכֹתִי עָלֶיךָ זַעְמִי בְּאֵשׁ עֵבְרֹתַי אֶפְיֹחַ עָלֶיךָ וּנְתַתִּיךָ בְּיַד אֲנָשִׁים בְּעָרִים מְשָׁחִית:

רש"י **אפיח עליך**. לשון נפיחת אש במפוח: **אנשים זוערים**. מנהיגין עמון בשגעון לחבל ולהשחית: **חרשי משחית**. אומנין לקטלא, (זה ימים רבים שפירשתי פרשה זו כאשר כתוב למעלה עכשיו אני רואה בשינוי לשונות שבה שאין הנביא מדבר אלא על החרב), לתת אותך אל אורחי חללי רשעים וגו', **השב אל תערה וגו'**, אפיח עליך וגו' אינו נופל ל' זה אלא על מתכת וכן חרשי משחית ונראה צעני שעל נבוכדנאצר נאמרה

נבואה זו וכן משמע הנבא ואמרת כה אמר ה' אלהים על בני עמון ועל חרפתם כלומר (שחרפתי שחרפים היו) על נבוכדנצר (בצביל נבוכדנצר) צני עמון מחרפים את ישראל על שהחריצם נבוכדנצר : (רפ"י)

מצודת דוד ושפכתי. שם אשפוך עליך זעמי : באש עברתי. באש הבערה שאביא עליך אפיח בה להבעירה ולהלהיבה ר"ל בכל פעם תגבר העברה והזעם : אנשים בוערים. יודעים להבעיר את האש : חרשי משחית. אומנים בקיאים במלאכת ההשחיתה : (מצודת דוד)

מצודת ציון זעמי. ענין כעס : עברתי. מלשון עברה וקצף : אפיח. ענין נשיבת האויר להבעיר האש : בוערים. מבעירים אש : חרשי משחית. אומני השחיתה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושפכתי, שם אשפך עליך זעם העונש על החוטאים, ואפיח עליך באש עברתי להאביד את כלל העם, ונתתיך מצייר שימסור את החרב ביד אנשים בוערים, שעת יפיח עליה אש העברה ישחיתו את החרב, שהם אומנים להשחית ולקלקל, עד כי. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות זעמי, עברתי. הזעם משתתף עם השמות שמורים על הקללה והעונש, והעברה משתתף עם השמות המורים על הקצף והחרון, (ישעיה י"ה), וגדר עברה, שע"י כעסו יעביר הגבול לשפוך חמתו גם על הבלתי חוטא (ישעיה י"ג ט') : (מלבי"ם באור המלות)

[לז] לאש תהיה לאַכְלָה דְמַךְ יְהִיָּה בְתוֹךְ הָאָרֶץ לֹא תִזְכְּרִי כִּי אֲנִי יְהוָה דְבַרְתִּי : (פ)

מצודת דוד לאש. שיבעירו הכשדים : בתוך הארץ. יהיה נבלע בארץ לבל יהיה נראה לעינים ולכן לא תהיה מוזכרת ממי לקחתי נקמתך : כי אני ה' דברתי. לכן כן יהיה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לאש תהיה לאכלה, ודמך ששפכת יהיה בתוך הארץ ששם בארצך ינקום ממך, וישפוך דמך ולא יגלוד לגולה באופן שישאר זכר ממך רק יהרוג ויאבד אותך, עד שלא תזכרי עוד : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל

פרק-כב

[א] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

כִּי יִהְיֶה דְבַר ה' אֵלַי לְאֹמֵר : (כ"ז)

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה' אלי, אחר שנבא כי נ"נ עמד בראש שני הדרכים וה' גמר הדין שיפול הגורל על ירושלים לא על רבת בני עמון, הלא יפלא וכי בני עמון צדיקים נגד ישראל, לכן הודיע לו ה' חטאי ירושלים שעל ידם יצא הקצף עליהם, וגם באר לו בסוף הנבואה שאין ביניהם צדיקים שיגינו עליהם כי היו כולם לסיג: (מלבי"ם באור הענין)

[ב] וְאַתָּה בֶן אָדָם הֲתִשָּׁפֵט הֲתִשָּׁפֵט אֶת עִיר הַדְּמִים וְהוֹדַעְתָּהּ אֶת כָּל תּוֹעֲבוֹתֶיהָ:

כִּי הַתְּשׁוּבָה אֶת עִיר הַדְּמִים. ירוסלים : והודעתה. מפיק ה"א והודעתה (כ"ז)

מצודת דוד התשפוט. בה"א השאלה ר"ל האם רוצה אתם להתוכח עם אנשי עיר הדמים השופכת דם אנשים נקיים : והודעתה. אז הודע להם בהיכוח את כל תועבותיה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **התשפוט.** ענין ויכוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין התשפוט, אם תרצה לשפוט אותם מדוע נתחייבו כליה (ולכן קראה עיר הדמים, אם על דמים ששפכו בתוכה ברצח, אם על דמי חללים שהרג האויב) אם תרצה לשפוט ולדעת סבת עונשה, והודעתה את כל תועבותיה להראות שבא המשפט כפי הדין: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות התשפט התשפט. יל"פ שהנביא היה שופט ומסתפק בעצמו אם ישפוט ויחקור אחר עונות ירושלים, א"ל ה' וכי תשפוט ותחקור ע"ז אם תשפוט את עיר הדמים ? אני אומר לך הודע אותה את כל תועבותיה: (מלבי"ם באור המלות)

[ג] וְאַמְרַתְּ כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עִיר שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ לְבֹא עֲתָה וְעֲשֵׂתָהּ גְלוּלִים עֲלֶיהָ לְטָמְאָהּ:

רס"י עיר שופכת דם בתוכה לבוא עתה. הרי זה מקרא מסורס וזהו פיר' עיר שופכת דם בתוכה אמר ה' אלהים לבוא עתה : ועשתה גלולים. כמו ואשר עשתה גלולים וגו' : (רס"י)

מצודת דוד עיר שופכת דם. ר"ל זאת העיר שבעבור שהיו אנשיה שופכים דם בתוכה סבבה לבוא עתה וזמן תשלום גמולה : ועשתה. ועוד עשתה עליה דברים תועבים ומאוסים כגלל של רעי למען טמא את העיר הזאת להרחיקה מעל פניו : (מצודת דוד)

מצודת ציון עתה. מלי עת וזמן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין עיר שפכת דם שעקר הגז"ד בא ע"י הדם ששפכו בתוכה שע"כ בא עתה וזמן כליונה, וחוף מזה עשתה גלולים ויתר תועבות לטמאה כמו שיפרש : (מלבי"ם באור הענין)

[ד] בְּדַמְךָ אֲשֶׁר שָׁפַכְתָּ אֶשְׁמֹת וּבְגִלּוּלֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ טָמֵאת וַתִּקְרִיבֵי יְמִיךָ וַתָּבֹוא עַד שְׁנוֹתֶיךָ עַל כֵּן נִתְתִּיךָ חֲרָפָה לְגוֹיִם וְקִלְסָה לְכָל הָאֲרָצוֹת :

רס"י עד שנותיך. גזירת ונוסנתם (דברים ד) בגי' שאמר משה : וקלסה. לכה שהכל נדברים ביד פרלרי"ץ בלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד אשמת. נעשית בעלת אשמה : טמאת. את העיר : ותקריבי ימיך. בעצמך הקרבת ימי הגמול והתשלומין : ותבא וגו'. כפל הדבר במ"ש : על כן. בעבור עונך מסרתוך אל העמים שיחרפו אותך וילעגו בך : (מצודת דוד)

מצודת ציון אשמת. מלי אשמה ורשע : וקלסה. ענין לעג כמו לחרפה ולקלס (ירמ"י כ) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בדמך אשר שפכת אשמת, שעקר האשם והעונש היה בעבור שפרכת דמים, ובגלולך אשר עשית טמאת, כי על האשם יכופר לו אחר שיקבל ענשו, אבל גם אח"כ עודך טמאה מיתר הגלולים, לכן ע"י ש"ד תקריבי ימיך יבא זמן כליונד במהרה, וע"י הגלולים תבא עד שנותיך, אחר שיבא יום מפלתך וגלותך יתחילו לך שנים שונות שאין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו, שגם בגוים לא תמצא מנוח, ומפרש על כן נתתיך חרפה בגוים שמן ירושלים באו אל הגוים הקרובים ושם היו לחרפה. ומן הגוים נפזרו בארצות רחוקות ושם היו לקלסה, ומפרש. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותקריבי ימיד ותבא עד שנותיך. השנים מציינים שנות עולם, שבכל שנה יתחדשו שנויים בנמצאי העולם, והימים (כשאינו בא על ימים אחדים) יצייר ההמשך הזמני המייעד לכל נמצא בכלל, כל הימים אשר אתם חיים על האדמה, וכשאמר כמה ימי שני חייד, היינו ההמשך הכללי משני חייד, ומצאנו הרבה פעמים שמציין בימים הימים הטובים, ובשנים יציין השנוים שיעשו בחיי האדם שרובן רעים, כי כל שנה ישונה ליחותו ומזגו ויותך ויופסד ויתקרב אל הזקנה, ודייק יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצורנה, ודברנו ע"ז בכ"מ, ואמר פה תקריבי ימיד שנשלמו ימי הטובה ובא קיצם, ותבא עד השינויים שיתחדשו עליך לרעה : **חרפה לגוים וקלסה לכל הארצות.** קלסה היא יותר מחרפה שהוא המאמר שעושים לצחוק ולגנאי. וכבר בארתי למעלה (וי ט', י"ב ט"ו) שבכל הספר הזה יציין שגלו בגוים ומשם נתפזרו לארצות רחוקות, ובזה מוסיף שלא לבד שיהיה חרפה, כי יהיה גם קלסה, ולא לבד לגוים הסמוכים, כי גם לארצות רחוקות כמ"ש הקרובות והרחוקות

וכו' (מלבי"ם באור המלות)

101 הקרבות והרחקות ממך? תקלסו בך טמאת השם רבת המהומה :

רפ"י יתקלסו בך. ומה היא הקלסות טמאת השם זו היא שטמאת את שמה שהיו נקראים עם קדוש צנים ליוצרים וגרמו עלמם להקראו עם טמא ספתים (ישעיהו 1) : (רפ"י)

מצודת דוד יתקלסו בך. ילעגו עליך : **טמאת השם.** אתה ישראל שטמאת שמך בעשות מעשים כאלה ואתה בעלת רבת המהומה הנשמע מצעקת יללת הנעשקים בך : (מצודת דוד)

מצודת ציון רבת. מל' רבוי : **המהומה.** ענין הרעשת קול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הקרבות וגם הרחקות ממך יתקלסו בך, ומפרש הרחקות יתקלסו מפני שאת **טמאת השם,** שיצא שמך למרחוק שאת טמאה, והקרובות יתקלסו בך מפני שאת **רבת המהומה** שהם יראו בעיניהם המהומות אשר בתוכך : (מלבי"ם באור הענין)

102 הנה נשיאי ישראל איש לזרעו היו בך למען שפך דם :

רפ"י איש לזרעו. כל דאלים גבר : (רפ"י)

מצודת דוד איש לזרעו. הנשיאים היו בך כ"א לפי כח זרועו ומבלי מעשה

היושר : למען שפך דם. עם כח הזרוע : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הנה, העם יתקנו מעשיהם ע"י שישמעו לגדוליהם, והם או הנשיאים שהוקמו עליהם מצד מעלתם ובחירתם אותם, או האבות שישמעו לקולם מצד הטבע, והם לא יקבלו לימוד מנשיאיהם שהם עצמם שופכים דם בזרוע חזקה שלא במשפט, ולא מן ההורים, כי. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות איש לזרעו היו. הזרוע מציין ראשית הכת, והנשיא אשר במשפט יעמיד ארץ המשפט היא הזרוע שלו המניעה ידו וכחו, אבל אם יגבר שלא במשפט נקרא איש זרוע (איוב כ"ב ח'): (מלבי"ם באור המלות)

אָב וְאִם הַקְּלוּ בָּךְ לַגֵּר עָשׂוּ בְעֶשְׂק בְּתוֹכְךָ יְתוֹם וְאַלְמָנָה הוֹנוּ בָּךְ :

רפ"י חב ואם הקלו בך. כל התועבות שצפ' קדושים תהיו סהוזהרו עליהם נמנו כאן : (רפ"י)

מצודת דוד לגר עשו בעושק. ר"ל כל מה שעשו עם הגר עשו בעושק ובגזל : (מצודת דוד)

מצודת ציון הקלו. מלשון קלות ובזיון : הונו. מלי אונאה ועושק הממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אב ואם הקלו בך וכמו שהוסר היראה והכבוד מן הגדולים כן בהפך עשקו את החלשים גר יתום ואלמנה : (מלבי"ם באור הענין)

חַלְלֵתְּ קִדְשֵׁי בְּזִית וְאֶת שַׁבְּתֹתַי חַלְלֵתְּ :

רפ"י קדשי בזית. ולא כמו שאמרתי לרלונכם תזבחו (ויקרא י"ט) : (רפ"י)

מצודת ציון חללת. מלי חול והוא הפך הקדש : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין קדשי, יש קדש בעולם, בשנה, בנפש, והקדש בנפש הם ההורים והנשיאים וכבר אמר שבזו קדושים אלה, והקדש בעולם הם קדשי הקדש והמקדש, ועז"א קדשי בזית, והקדש בשנה הם שבתות וי"ט עז"א ואת שבתתי חללת : (מלבי"ם באור הענין)

[ט] אַנְשֵׁי רְכִיל הָיוּ בְּךָ לְמַעַן שְׂפָךְ דָּם וְאֵל הַהָרִים אָכְלוּ בְּךָ זִמָּה עָשׂוּ בְּתוֹכְךָ :

רס"י ואל ההרים אכלו בך. ובטוריא פלחו זיך לטעותא : זמה עשו.
עלות של רשעה : (רס"י)

מצודת דוד למען שפך דם. כוונת הרכילות היה למען ימות את הנאמר עליו : ואל ההרים. בההרים אכלו מתקרובות העבודת גלולים הנזבחים שמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון רכיל. ענין לה"ר : ואל ההרים. בההרים אל במקום במקום בי"ת : זמה. עניינו גנות ורשע כמו כי זמה עשו (הושע ו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אנשי, הש"ד היה בס מצד ג' ענינים, א. ע"י הנשיאים כמ"ש בפסוק ו', ב. מצד אנשי רכיל, ג. ע"י שוחד כמ"ש בפסוק י"ב (שהם ג"ד שמוציאין את האדם מן העולם, הקנאה אנשי רכיל, התאוה ע"י שוחד, והכבוד ע"י הנשיאים), וחוץ מן ש"ד נמצא ע"ז וג"ע, נגד ע"ז אמר אל ההרים אכלו זבחי מתים, ונגד ג"ע אמר זמה עשו בתוכך : (מלבי"ם באור הענין)

[י] עָרוֹת אָב גָּלָה בְּךָ טָמְאֵת הַנְּדָה עֲנוּ בְּךָ :

מצודת דוד ערות אב וגו'. ר"ל נאפו עם אשת אביהם : טמאת הנדה. ר"ל הנד' בטומאתה אנסו למשכב הזנות : (מצודת דוד)

מצודת ציון ענו. רצה לומר אנסו ולכן תחשב לה לענוי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ערות וחושב מיני העריות שרובם עברו המלכים כמ"ש על אמון ועל יהויקים שבבא על אמו וז"ש ערות אב גלה בך בלשון יחיד : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וְאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ עָשָׂה תוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת כַּלְתּוֹ טָמֵא בְּזִמָּה וְאִישׁ אֶת אַחֲתוֹ בֵּת אָבִיו עָנָה בְּךָ :

מצודת דוד את אשת רעהו. עם אשת רעהו עשו תועבה לזנות עמה : בזמה. במחשבת זנות ורשע : ענה בך. אנסה לזנות : (מצודת דוד)

[יב] שָׁחַד לְקָחוּ בְּךָ לְמַעַן שְׂפָךְ דָּם נִשְׁךְ וְתִרְבִּית לְקַחַת וְתִבְצָעֵי רַעִיף בַּעֲשֵׂק וְאֶתִּי שְׂכַחַת נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה :

רפ"י ותכלעי רעיך בעוֹסָה. העֲשֵׂרָת אֶת אוֹהֲבֶיךָ בעוֹסָה שְׁעֲשֵׂקֶת מִן העֲנִיִּים לָשׁוֹן אַחֵר ותכלעי לָשׁוֹן גִּזְלָן כְּמוֹ וּזְוֹלָע בְּרַךְ נֶאֱחָז ה' (תהלים ו') וְכֵה פִתְרוֹנוֹ וְתִגְזְלֵי לְרַעִיךָ בעוֹסָה : (רפ"י)

מצודת דוד **למען שפך דם**. כי מפני השוחד הרגו נפשות נקיים : **נשך** ו**תרבית**. לשון נשך אמור בכסף תרבית באוכל : **ותבצעי רעיך**. עם העושק שעשקת העשרת את רעיך העובדי כוכבים להיות בעזרתך מול האויב ואותי שכחת ולא בטחת בי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ותבצעי**. כן נקרא חמדת העושר כמו ויטו אחרי הבצע (ש"א ח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **שחד** אחר שחשב העריות חזר לש"ד שעל ידו נגמר הדין, וכן **נשך ותרבית**, ולא לבד שגזלת את החלשים גם **את רעיך תבצעי בעשק** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ותבצעי**. מענין גזלה כמו כן ארחות כל בוצע בצע. ויל"פ מענין רווח כמו מה בצע, שתעשוק ותעשיר בזה את רעיך ואנשי בריתך שהם מצרים ואשור : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] וְהִנֵּה הַכִּיתִי כְּפִי אֶל בְּצַעֲךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ וְעַל דָּמְךָ אֲשֶׁר הָיוּ בְּתוֹכְךָ :

רפ"י הַכִּיתִי כְּפִי. לַעֲקוּתִי וְוִי וְקִינָה : אַל לַלְעִיךָ. כֹּאֵן לְמַדְנוּ שֶׁהִגְזַל קִשָּׁה מִן הַכֹּל שְׁעֲלוּ נִתְחַתֵּם גִּזְלָן דִּין : (רפ"י)

מצודת דוד **הכיתי כפי**. זה בזה דרך צער על הגזל אשר עשית ועל הדם הנקי הנשפך בתוכך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בצעך**. כן נקרא גם העושק כמו בוצע בצע רע לביתו (חבקוק ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והנה אמנם מה שהכיתי כפי** כמ"ש (למעלה כ"א) וגם אני אכה כפי אל כפי, שהוא מה שגמר הדין שילך נבוכדנצר להחריב את ירושלים זה לא היה בעבור ע"ז וג"ע, רק **על בצעך** בעבור העושק שהיה ביניהם כמ"ש בדור המבול שלא נחתם גז"ד אלא על הגזל כמ"ש הטעם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והנה הכיתי כפי**. כמ"ש (כ"א כ"ב) וגם אני אכה

[יד] הַיַּעֲמֹד לְבֶדֶךָ אִם תִּחְזַקְנָה יְדֶיךָ לַיָּמִים אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתְךָ אֲנִי יְהוָה וְעֲשִׂיתִי :

רס"י אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה אוֹתְךָ. פועל לך כפעלך : (רס"י)

מצודת דוד היעמוד לבדך. על עמדה להתחזק : **אם תחזקנה ידיך**. לעשות גבורות במלחמה בעת בוא הימים ימי הגמול אשר אני עושה עמך : **ועשיתי**. נכון הדבר בידי כאלו כבר עשיתי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין היעמוד לבדך, ר"ל שאם היה הגז"ד בעבור עבירות שבין אדם למקום היה עדיין תקנה בתשובה, אבל אחר שנגזר הדין בעבור עבירות שבין אדם לחברו שע"ז אין מועיל תשובה עד שישיב העושה, וא"כ איך יעמוד לבד לימים אשר אני עשה אותך משפט, **אני ה' דברתי ועשיתי** בעת שדברתי הגז"ד כבר נעשה מעשה וא"א להשיב דבר שכבר נעשה **:(מלבי"ם באור הענין)**

[טו] וְהַפִּיצוֹתִי אוֹתְךָ בְּגוֹיִם וְזָרִיתִיךָ בְּאֶרְצוֹת וְהִתְמַתִּי טְמֵאתְךָ מִמֶּךָ :

רס"י והתימותי. וכליתי : (רס"י)

מצודת דוד והתימותי. בזה אמר וְהִתְמַתִּי טְמֵאתְךָ מִמֶּךָ : (מצודת דוד)

מצודת ציון זריתך. ענין פזור : **והתימותי**. מלשון תם והשלמה וכליון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והפיצותי לכן אפיץ אותך בגוים, ומשם תזרה בארצות רחוקות וע"י רובי הגליות, **והתמתי טמאתך ממך** ששם תקבל ענשך ושם תשוב בתשובה **:(מלבי"ם באור הענין)**

מלבי"ם - באור המלות בגוים, בארצות. עיי למעלה (י"ב ט"ו) : (מלבי"ם באור המלות)

[טז] וְנַחֲלָתָ בְּךָ לְעֵינַי גוֹיִם וְיָדַעְתָּ כִּי אֲנִי יְהוָה : (פ)

רס"י ונחלת בך. תתחלחלי בעלמך על מה שעשית : (רס"י)

מצודת דוד ונחלת בך. תהי מחוללת בעוונך בפני העובדי כוכבים ואז תדע שאני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונחלת. מל' חלול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונחלת בך אח"כ תנחול בעצמך, שנחלתך מאבותיך היה שהיית עם קדוש וה' הוא נחלתך, שזה הנחלה תלוי בך בעצמך, תשוב אל הנחלה הזאת, ומפרש מהו הנחלה וידעת כי אני ה', שתשוב לדעת את ה' שהוא נחלתך מימי קדם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ונחלת, מנחלים נחלה ובינינו נפעל, כמו ונחלת, ואין בו דגש מפני הח' : בך. פי' הענינים שהיו בך מקדם : (מלבי"ם באור המלות)

וי ויהי דבר יהוה אלי לאמר : **ויח** בן אדם היו לי בית ישׂראל (לסוג) לסיג כלם נחשת ובדיל ובדיל ועופרת בתוך פור סגים כסף היו : (ס)

רס"י לסיג. תערוצת פסולת המעורב בכסף וזהב ולריך להתיכו צאץ לכורפו : כור. שְׁכֹרְפִין צו זהב : (רס"י)

מצודת דוד לסיג. מתחלה כשהוצאתים ממצרים היו משובחים ככסף וכאשר נתתים בכור ר"ל כאשר הבאתים אל הארץ נהפכו להיות סיג כי קלקלו מעשיהם : כולם. כל בית ישראל נעשו בתוך הכור נחושת או בדיל וכו' ר"ל כולם קלקלו בארצם עם כי יש התחלפות מה ברשעים בפחות ויתר מ"מ כולם היו כסיגים אל מול הכסף אין אחד בהם מיישר דרכו כאשר מתחלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון לסיג. כן נקרא פסולת הכסף כמו הגו סיגים מכסף (משלי כה) : נחושת ובדיל וגו'. שמות מיני מתכות מחולפות : כור. כן שם הכלי שמזקקין בו הכסף והזהב כמו וכור לזהב (שם וז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין היו לי בית ישראל לסיג, כבר בארתי בפ"י ישעיה (מ"ח) במש"ש הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עיני, שר"ל שהמצרף להסיר הסיגים בכור שיש בו כסף הוא ישליך כל הסיגים ולא ישאיר רק הכסף, אבל המצרף סיגים בכור עוני, ר"ל בכור שאין בו כסף רק כולו סיגים הוא לא ישליך רק הסיגים הגרועים לגמרי, והמתכיות החשובים בערכם הגם שהם ג"כ אינם כסף ינית, וכן אם יצרף ה' את הדור שיש בו צדיקים ורשעים יכלה את הרשעים ויניח את הצדיקים, אבל אם כולם אינם צדיקים אז יברר מי שהם צדיקים לערך אנשי דורם הרשעים שהם נחשבו ככסף לעומת הגרועים בהחלט, וז"ש אחר שהיו לי בית ישראל לסיג שהם כולם סיגים, רק שיש בסיגים האלה כמה מינים

השוניים, והם נחושת ובדיל וברזל ועופרת וע"י שנתתים בתוך כור לצרפם, ע"כ הסיגים כסף היו, נחשבו הסיגים ככסף, שהסיגים הבלתי גרועים כ"כ טובים ככסף לעומת הגרועים מהם, וכיון בזה על הצירוף והבירור הראשון שצרפם בעת גלות יכניה שהוציא מהם החרש והמסגר והטובים שבהם והגלם בבלה, והם היו כסף נגד הסיגים שנשארו בירושלים, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **סיגים כסף.** לדעת המפי' בא היו"ד והמ"ם עם הסמוכות שלא כדת, ולמ"ש ר"ל הסיגים היו כסף : (מלבי"ם באור המלות)

[יט] לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעֲן הָיִיתָ כֹּלְכֶם לְסִגִּים לָכֵן הִנְנִי קֹבֵץ אֶתְכֶם אֶל תּוֹךְ יְרוּשָׁלַם :

מצודת דוד **אל תוך ירושלים.** להנתיך אתכם שמה כאלו הוא הכור : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **יען היות כלכם לסגים הנני קבץ אתכם,** לכן קבץ אותם לשלחם בגולה שע"כ ברר הטובים שבהם, והיה להם שארית ופליטה בגלותם, כמ"ש (ירמיה כ"ד) הראני ה' שני דודאי תאנים וכו', שבאר שם שגלות יכניה היה כתאנים הטובות ששלחם לבבל לטובה ולפליטה, והפרישם מן התאנים הרעות שנשארו שם והיו לקללה, וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

[כ] קִבַצְתָּ כֶּסֶף וַיִּנְחָשֶׁת וַיִּבְרָזְל וְעוֹפְרָת וַיִּבְדִּיל אֶל תּוֹךְ כּוֹר לְפַחַת עָלָיו אִשׁ לְהַנְתִּיךָ כֵּן אֶקְבֹּץ בְּאֶפֶי וַיִּבְחַמְתִּי וַיִּהְיֶה תִּי אֶתְכֶם :

רס"י **קבוצת כסף.** כאשר יקבוצ העורף את כל הסיגים אל תוך כור : לפחת. לנפח : להנתיך. וילקת מתרגם ותתיך : (רס"י)

מצודת דוד **קבוצת כסף.** כמו שמקבצים כסף ונחשת וכו' המעורבים זה בזה אשר יקבצו אותם לאספם אל תוך הכור לנשב עליו אש להבעירו למען יותך הכל וישרף וישאר הכסף מזוקק ונקי כן אקבוץ אתכם באפי ואניח אתכם בתוך העיר ואתיך אתכם להיו' נמסים ונמקי' בצרות המצור : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לפחת.** מל' הפחה ונשיבה : **להנתיך.** מלשון התכה ויציקה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **קבצת כסף ונחשת** שאחשוב כאילו יש שם גם כסף, שאז ישגיח הצורף עליו **לפחת עליו אש להנתיך** שנופח בכונה להנתיך

ולהפריש את הסיגים מן הכסף **כּן אקבץ** הגם שיהיה **באפי ובחמתי** שהיא האש שיכלה הסיגים, בכ"ז יהיה בהשגחה, **והנחתי והתכתי אתכם**, שיהיה ההתכה והפרשת הכסף לבד, ע"י ה' והשגחתו: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (כ-כא) אקבץ, וכנסתי. יש הבדל בין קבץ אסף, כנס, הקובץ מקבץ הנפזרות, והאוסף אוסף אל מקום אחד, כמ"ש (ישעיה י"א), והכונס כונס למקום שמור בל יצא משם, כונס כנד מי הים, ועז"א לאסוף ולכנס (קהלת ב') ר"ל שיכנס ע"מ שישארו בכור: **באפי, בחמתי, עברתי.** כבר בארתי למעלה (ה' י"ב) שטאף הוא החיצון. וחמה היא החמה הפנימית, ושתייהן יהיו על החוטא, וגדר העברה שע"י אפו וחמתו שופך קצפו גם על הבלתי חוטא, שעובר גבול האף לקצוף על הכלל, כמ"ש (ישעיה י"ג י"ג), ועז"א ונתכתם מעצמכם שכיון שנתן רשות למשחית וכו' (מלבי"ם באור המלות)

[כא] וְכִנְסֹתִי אֶתְכֶם וְנִפְחָתִי עֲלֵיכֶם בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי וְנִתְכַתֶּם בְּתוֹכָהּ:

מצודת דוד וכנסתי. אל תוך העיר וכפל הדבר במ"ש: **ונפחתי.** אנשב עליהם באש עברתי ר"ל בכל פעם אגדיל הצרה ותהיו נמסים בתוכה: (מצודת דוד)

מצודת ציון וכנסתי. מל' הכנסה: **ונפחתי.** מל' הפחה: **עברתי.** מל' עברה תעם: **ונתכתם.** מל' התכה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכנסתי אתכם, אבל אחר שהפריש את הכסף והוציא את בני גלות יכניה מירושלים, אז אכניס אתכם, שהכניסה היא מה שמכניס דבר שישאר בפנים ולא יצא ממקום כניסתו (וזה הבדלו מן קיבוץ) ר"ל שיתר העם נשארו כנוסים בהכור שהיא ירושלים ולא ימצאו בבלה, **ונפחתי עליכם באש עברתי** שגדר העברה היא החרון הכללי המתפשט על כלל העם (ואינו מבחין בין צדיק לרשע), שלא יהי באף ובחמה על החוטאים לבד רק בעברה להשחית את כולם, **ונתכתם בתוכה,** לא יחס עוד הנתיכה אל ה' רק שיותכו מעצמם מצד שיהיו בתוכה, שזה משל אל האבדון שהיו בעת גלות צדקיהו: (מלבי"ם באור הענין)

[כב] כְּהִתְנוּךְ כְּסֵף בְּתוֹךְ פּוֹר כֵּן תִּתְּכּוּ בְּתוֹכָהּ וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה שְׂפַכְתִּי חֲמָתִי עֲלֵיכֶם:

מצודת דוד כהתוך כסף. כמו התכת הכסף בתוך הכור בן תותכו בתוך העיר בצרות המצור: **וידעתם.** אז תדעו שאני ה' שפכתי חמתי עליכם ובגמול בא ולא במקרה: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כהתוך כסף, ובכ"ז תתכו בתוכה לגמרי ככסף הנתך

בתוך כור שניתך בקלות יותר מן הברזל, וגם יאמר שבכ"ז גם זה היה לצרפם שיחזרו למוטב ויזדקקו ככסף, כי ע"י הצירוף הזה **וידעתם כי אני ה' תכירו שאני המעניש והמשגיח : כג) ויהי דבר ה' עתה פירש לו מי הארבעה מיני סיגים שחשב למעלה, שהם נחושת ובדיל וברזל ועופרת** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **כהתוך כסף. כהתכת כסף, כמו כהנתוך** : (מלבי"ם באור המלות)

[כג] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[כד]** בֶּן אָדָם אָמַר לְהָ אֶתְ אֶרֶץ לֹא מְטַהֵרָה הִיא לֹא גִשְׁמָה בְּיוֹם זָעַם:

רש"י **לא גושמה ביום זעם. לא נתן גשם הראוי לה לטהר ביום זעם** ופירוש הדבר כתרגומו **לא איתעבידו זה עובדין טבין דיגנון עלה ביום לוט** : (רש"י)

מצודת דוד **אמר לה. על ירושלים : לא מטוהרה היא. לא עשית תשובה לטהר עצמך מן עוונך לכן לא ירד בה הגשם ביום זעם ה' וחרון אפו וכמ"ש וחרה אף ה' וכו' ולא יהיה מטר (דברים יא) :** (מצודת דוד)

מצודת ציון **גושמה. מלי גשם ומטר :** (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **אמר לה שמה שאמרתי שהיו לי בית ישראל לסיג, היינו שאת ארץ לא מטוהרה היא ויציר הכליון שנעשה בארץ כציור הכליון שנעשה בארץ בעת המבול, כי גם הם השחיתו דרכם כמו דור המבול, רק שבעת המבול ירד הגשם וטהר את הארץ, שאז נמחה כל הטומאה והגיעול שנמצא ע"פ הארץ כרוחץ דבר מטונף במים שיטהר מטומאתו וצואתו, ואחר המבול היתה הארץ מטוהרה שהמים מטהרים כל טומאה, אבל את לא נטהרת אחר החורבן, כי לא גשמה ביום זעם, שביום שזעם ה' עליך לא ירד הגשם לטהר את הארץ כי היה החורבן ע"י אש לא ע"י מים** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לא גשמה. מבנין פועל ונפל הדגש, ומפיק הה"א לתפארת הקריאה, רד"ק. רש"י פי' לא נתן גשם הראוי לה לטהרה** : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] קָשֶׁר נְבִיאֶיהָ בְּתוֹכָהּ פְּאֵרֵי שׁוֹאֵג טָרֶף טָרֶף נֶפֶשׁ אֲכָלוּ חֶסֶן וַיִּקָּר וַיִּקְחוּ אֶלְמְנוֹתֶיהָ הַרְבּוּ בְּתוֹכָהּ:

רש"י קשר נביאיה. נקשרים יחד בעלה רעה : נפש אכלו. שהיו נוטלין שוחד ומחזיקין ידי מרעים להרוג ולשלו ולבזו ונבאין להם שלום : חוסן. ממון (רש"י)

מצודת דוד קשר נביאה. בתוך העיר יש קשר נביאי השקר המתנבאים על השלום : כארי שואג. כמו הארי השואג בקול להטיל אימה ואח"ז טורף טרף כן המה מבהילי האנשים בקולם ודבריהם ובוזה הם מסיתים וטורפים אותה מן העולם : נפש אכלו. אוכלים הנפשות ולוקחים מהם החוזק והיקר ומרבים האלמנות כי יהרגו אנשיהם ר"ל הם מסבבים כל אלה כי בהשענם על דבריהם ימאנו לעשות תשובה ובאה הפורעניו בעוונם (מצודת דוד)

מצודת ציון קשר. ענין אגודה בהסכמה אחת : חוסן. ענין חוזק כמו וחוסן הוא כאלונים (עמוס ב) : ויקר. ענין כבוד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין קשר עתה חושב ד' מיני הסיגים, הנחושת הם קשר נביאי השקר שהיו עוסקים בנחוש וקסם, והם היו דומים כארי שואג לטרוף טרף שהארי בעת ישאג י"ל טרף כמ"ש הישאג אריה בעיר וטרף אין לו, וכן הם בעת שאגו וינבאו טרפו טרף, אבל הארי טורף בשר וגויה והם נפש אכלו שאכלו את הנפש הרוחניית כי החטיאום בנפשותם, וגם חסן ויקר יקחו כמ"ש הנושכים בשניהם וקראו שלום, ואלמנותיה הרבו בתוכה שעל ידי נבואתם נהרגו האנשים בידי אויב ונשארו נשיהם אלמנות (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חסן ויקר. דברים חזקים ויקרים : (מלבי"ם באור המלות)

[כו] פְּהִינְיָה חֲמָסוֹ תּוֹרָתִי וַיִּחַלְלוּ קִדְשֵׁי בַּיִן קִדְשׁ לְחַל לֹא הִבְדִּילוּ וַבַּיִן הִטְמֵא לְטָהוֹר לֹא הוֹדִיעוּ וּמִשְׁבְּתוֹתַי הֶעֱלִימוּ עֵינֵיהֶם וְאַחַל בְּתוֹכֶם :

רש"י חמסו תורתו. עליהם היה להוכיח ולהורות ולהודיע חק ומשפט ולא עשו הרי זה חמס שחמסוה מן הצריכין ללמוד : ואחל. ונתחללתי : (רש"י)

מצודת דוד חמסו תורתו. הסירו תורתו מהם כי לא למדו עמהם ועל הכהנים ללמד התורה כמ"ש כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי ב) : ויחללו. בזו קדשי ולא עשו הבדל והפרש בין דבר קדש לדבר חולין : לא הודיעו. ההבדל שביניהם : ומשבתותי. ומחלול השבתות העלימו עין ולא מיחו בהמחללים אותם : ואחל בתוכם. נעשיתי

ביניהם מחולל ולא מקודש : (מצודת דוד)

מצודת ציון חמסו. ענין הסרה כמו נחמסו עקביך (ירמיה יג) : **ויחללו**. ענין בזיון : **ואחל**. מלי' חלול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כהניה**, הם היו הבדיל, כי אותם הבדיל הי' מעדת ישראל ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים, והם היו מוטל עליהם, **א**. ללמד את התורה כמ"ש כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, והם **חמסו תורת**, **ב**. לשמור את המקדש וקדשיו **והם חללו קדשי כי בין קדש לחול לא הבדילו**, ולא נזהרו בטומאה וטהרה, וגם **משבתותי העלימו עיניהם** ולא הזהירו על חילול שבת ששקול כנגד כה"ת : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **חמסו תורת**. החמס נופל על כל דבר שנעשה שלא כראוי, וחוטאי חומס נפשו, ור' יונה כתב שחמס בלשון ערבי הסרת הדבר ממקומו, וכן (צפניה ג' ד') חמסו תורה : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] שְׁרִיָּה בְּקִרְבָּה כְּזָאבִים טָרְפֵי טָרֶף לְשֹׁפֵךְ דָּם לְאֵבֶד נְפֹשׁוֹת לְמַעַן בְּצַע בְּצַע :

רס"י לַמַּעַן כְּזֹעַ כְּזֹעַ. לַחֲטוּף מִמּוֹן : (רס"י)

מצודת דוד **שריה**. השרים אשר בקרבה המה כזאבים כי יטרפו טרף לשפך דם לאבד נפשות למען יגזלו מהם את העושר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **שריה בקרבה** הם היו הברזל שהיא המתכת היותר חזק וההורג נפשות, כן היו **כזאבים**, שיש הבדל בין האריה והזאב, האריה אינו טורף את האדם רק בעת רעבונו אבל הזאב **טורף לשפך דם** גם כשאינו רעב, והיו שופכים דם או כדי **לאבד נפשות או למען בצע בצע** ולגזול ממון הנרצח : (מלבי"ם באור הענין)

[כח] וּנְבִיאֶיהָ טָחוּ לָהֶם תְּפִלַּת חַזִּים שְׁוֹא וְקִסְמִים לָהֶם כְּזָב אִמְרִים פֶּה אִמְרָא אֲדַנִּי יְהוָה וַיְהוּה לֹא דְבָר :

רס"י **טחו להם תפל**. דומין לטחי בנין צטיט שאינו מעובד כל לרכו שאין צו תצן והוא נפטר מאליו צבא עליו גשמים ולשון תפל כל דבר המחוסר תקון : (רס"י)

מצודת דוד **ונביאיה**. נביאי השקר : **טחו להם תפל**. על הכותל שעשו טחים

טיט תפל שאינו מתוקן כהלכתו לייפות הכותל ולהחליקו ר"ל מייפים נבואת שקריהם במליצה נאותה ומזויפת להיות מקובל על הלב : **חוזים שוא**. מתנבאים בשוא ומגידיים להם קסמים בכזב : **אומרים**. בדבריהם אומרים בשם ה' כה אמר ה' אבל ה' לא דבר במ והמה מכחשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון טחו. ענין מריחה לסתום הנקב : **תפל**. כל דבר שאינו מתוקן כל צרכו קרוי תפל וכן והנם טחים אותו תפל (לעיל יג) : **חוזים**. מתנבאים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונביאיה, חוזר אל הנביאים לאמר שלא לבד שלא הוכיחו את הכהנים והשרים עוד עזרו להם במה שנבאו בשקר בשם ה', ומ"ש **טחו תפל** התבאר למעלה סימן י"ג : (מלבי"ם באור הענין)

[כט] עם הארץ עשקו וגזלו וגזל ועני ואביון הונו ואת הגר עשקו בלא משפט :

מצודת דוד עשקו עושק. זה עושק הגוף במכות וכדומה : **הונו**. עם כי מהראוי לתת להם צדקה הם לא נתנו ועוד לקחו משלהם : **ואת הגר עשקו**. עם כי ראוי לאהבו : **בלא משפט**. כל אלה נעשה בסבת העדר המשפט ואיש כל הישר בעיניו יעשה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הונו. מלי אונאה ועושק ממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין עם הארץ, הם היו העופרת הגרוע מכולם, והם **עשקו וגם גזלו, וגם עני ואביון הונו**, וכ"ז היה **בלא משפט** יען שלא היה משפט בארץ ואיש הישר בעיניו יעשה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות עשק גזל. עשק המעכב שכר שכיר והוא קל מגזל : (מלבי"ם באור המלות)

[ל] ואבקש מהם איש גדר גדר ועמד בפרץ לפני בעד הארץ לבלתי שחיתה ולא מצאתי :

מצודת דוד ואבקש מהם. בקשתי ביניהם איש גודר גדר הפרצה לבל יבוא האויב העירה או מי לעמוד בפרץ לבלי תת לבוא ר"ל בקשתי מי מחזיר את ישראל בתשובה או מי עומד בתפלה לפני עליהם לבל אשחיתם והנה לא מצאתי : (מצודת דוד)

מצודת ציון גודר גדר. הכותל תקרא גדר : **בפרץ**. שבר הכותל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואבקש** הוא הנמשל שלא מצא כסף בין הסיגים, **שבקש איש שיגדר גדר** היינו לתקן הפרצות ואת הדור, או עכ"פ **שיעמד בפרץ** שזכותו תגין על הדור, ולא יתן המשחית לבא ולנגף ולא מצא, ולכן. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **גדר גדר ועמד בפרץ**. עיי לעיל (יי"ג ה'): (מלבי"ם באור המלות)

[לא] וְאֶשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶם זַעְמִי בְּאֵשׁ עֵבְרָתִי כְּלִיתִים דְּרָכָם בְּרֹאשׁם נְתַתִּי נֶאֱמַר אֲדַנְי יְהוָה :

מצודת דוד **ואשפוך**. לכן אשפוך עליהם זעמי ואכלם באש עברתי וגמול דרכם אתן בראשם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עברתי**. מל' עברה וזעם : **כליתים**. מל' כליון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואשפך עליהם זעמי** שהוא העונש, וזה יהיה בשני פנים, **א**. באש עברתי כליתים שהעברה היא שמעניש בכלל ואינו מבחין בין טוב לרע, **ב**. דרכם בראשם נתתי שהוא העונש ההשגחיי לפי דרכו ומעשהו (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **זעמי עברתי**. עיי לעיל (כ"א ל"ו): (מלבי"ם באור המלות)

פרק-כג יחזקאל

[א] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : **[ב]** בֶּן אָדָם שְׁתִּים נָשִׁים בָּנוֹת אִם אַחַת הִיוּ :

רש"י **שתים נשים**. תרתי מדינן דליונון כתרתינן נשין : **בנות אם אחת**. שתיהן מכנסיה אחת נחלקו לשתיים בימי רחבעם : (רש"י)

מצודת דוד **שתים נשים**. ר"ל שתי מלכיות באו מכנסיה אחת והם מלכות יהודה ומלכות אפרים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **שתים נשים**, המשיל מלכות אפרים ויהודה לשתי

נשים, שהשם יצייר ענינו עם ישראל כאיש לאשתו, כי כן בא עמהם בברית דודים ועת יסורו מתחתיו לעבוד עבודת נכר יצייר אותה כאשה הזונה תחת בעלה, ואמר **ששתים נשים** אלה שהם אפרים ויהודה הגם שעתה הם מחולקים **היו בנות אם אחת**, שבראשיתם היו תמיד אומה אחת (מלבי"ם באור הענין)

ג וַתִּזְנֶינָהּ בְּמִצְרַיִם בְּנְעוּרֶיהָ זָנוּ שָׁמָּה מְעַכּוֹ שְׂדֵיחָן וְשָׁם עָשׂוּ דָדֶי בְּתוּלֵיהָ :

כ"י שמה מועכו. בני מצרים את שדיהם ל' ומעוך (ויקרא כז) : ושם עשו. המצריים את דדי בתוליהן כלומר למדום את דרכי תועבותם, עשו איטינירי"ץ בלע"ז : (כ"י)

מצודת דוד ותזנינה. בעת נעוריהן כשהיו במצרים זנו עמהם : שמה. בהיותן במצרים מעכו הנואפים את שדיהן והוא ענין התחלת הזנות ובדרז"ל וכי מה עשה לה ערבי הלז וכי מפני שמיעך לה בין דדיה וכי (כתובות לו) : עשו. המצרים משמשו וכתשו הדדים בעודן בתולות והוא כפל ענין במ"ש ור"ל עוד היו במצרים התחילו לעבוד עבודת כוכבים של מצרים ולפי שעשו שם דבר מועט לכן אמר מעכו ועשו שאין בה זנות ממש (מצודת דוד) :

מצודת ציון מעכו. ענין סחיטה וכתשה במשמוש היד ודוגמתו ומעוך וכתות (ויקרא כב) : שדיהן. הם דדי האשה : עשו. גם הוא ענין סחיטה וכתשה במשמוש היד וכן הנני עושה את כל מעניך (צפניה ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותזנינה ועוד במצרים התחילו לזנות מאחרי ה', והיה להם אז ע"ז ג' תירוצים, א. מצד שהיו **במצרים** מקום הזימה ר"ל ששם סרו מאחרי ה' מפני שמצרים היתה מלאה תועבות, ב. **שמסבת נעוריהן זנו** שהיה הזנות ע"י רתיחת התאוה וקוצר השכל שבימי הנעורים, ר"ל שאז עדיין לא קבלו את התורה והאמונה כראוי, ג. **שם מעכו שדיהן** שהם ענינים שהיו עושים במצרים לעורר תאות המשגל, היינו שהמצרים התעו אותם במעשהם ובמנהגיהם אל עבודת נכר (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות עשו. מענין ועסותם רשעים, מיעוך וכתשה, ומזה שם עיסה בלשון המשנה, ושם עריסה במקרא, ראשית עריסותיכם, שהרי"ש נוסף כמו שרביט שבט, סרעף סעיף וכדומה. ושדים הם העליונים, ודדים במקרא הם במקום הבתולים, כמ"ש בפ"י משלי על דדיה ירווך בכל עת (מלבי"ם באור המלות)

[ד] וְשִׁמוֹתָן אֶהְיֶה הַגְּדוֹלָה וְאֶהְיֶיבָה אַחוֹתָהּ וְתִהְיֶינָה לִי וְתִלְדֶּנָּה בְּנִים וּבָנוֹת וְשִׁמוֹתָן שְׁמֵרוֹן אֶהְיֶה וִירוּשָׁלַם אֶהְיֶיבָה :

רפ"י וְשִׁמוֹתָן. זכינוי אהלה ו'אהליב': : וְשִׁמוֹתָן. הר'אשונים שומרון היא ש'אני מכנה אהלה ש'נעסית אהל מתחילה לעגלי ירבעם ובית הבעל ל'אח'אז ו'אע"פ ש'שומרון ל'א נבנתה ל'אל' בימי עמרי קור'א את מלכי ישר'אל על שמה ש'משנבנית נעסית ר'אש : א'הליב'ה. על שם ש'אהלי היה זה ומקדשי :

מצודת דוד וְשִׁמוֹתָן. בשם הכנוי : אהלה הגדולה. הגדולה שבהן נקראת אהלה ו'אהליב'ה היה שם אחותה הנטפלת עליה הקטנה ממנה : וְתִהְיֶינָה לִי. לקחתי אותן לי לנשים : וְשִׁמוֹתָן. העצמי : שומרון אהלה. זו שהיה שם הכנוי שלה אהלה שם העצמי היא שומרון ונקראת אהלה ע"ש שהיה בה אוהל לעגלי הזהב וכ'אומר אהל שלה ואין לי חלק בה : א'הליב'ה. ע"ש שהיה אהלי בה והוא בה"מ ור"ל לקחתים לי לעם והם פרו ורבו וגדלו והצליחו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וְשִׁמוֹתָן, ואז כבבר נתחלקו בשמות, כי היו נמצאים שבטים שהיו אדוקים בתורת האבות, כמו שבט לוי שלא עבדו ע"ז במצרים ולא בטלו ברית מילה וכן היתה יהודה לקדשו והם היו המיעוט, כי יתר השבטים נקראו אהלה שהיה להם אהל בפ"ע נפרד מה', והיא היתה הגדולה, ר"ל שהם היו הרוב, וא'הליב'ה שהם שבט לוי ויהודה שהי' אהלי בה, והיו צדיקים והי' שוכן בס' שהם היו להי', ובכ"ז היתה א'חותה, ר"ל לא נפרדו אז והיו גוי אחד וְתִהְיֶינָה לִי, הי' ארש את שתיהן לו לעם במ"ת : וְתִלְדֶּנָּה בְּנִים וּבָנוֹת שפרו ורבו בא"י ואז נתחלקו לשת' ממלכות, ור"ל הגם שבמצרים נתחלקו בשמות בכ"ז היו אח"כ שתיהן לי עוסקים בעבודתי, ונקראו שתיהן בשם אחד, עד אח"כ שילדו בנים ובנות, אז נתחלקו בימי ירבעם, עד שבימי אח'אב התחילו לעבוד את הבעל, ואז נתחלקו שנית, אם בשם, אם במקום מגורתן, כי אז וְשִׁמוֹתָן שְׁמֵרוֹן אהלה ששומרון הקבעה לעיר מלכות אפרים ונקראה ביחוד בשם אהלה, כי אז נפרדו מהי' לגמרי וִירוּשָׁלַם היתה לעיר מלכות יהודה ונקראה א'הליב'ה ששם נשאר מקדש הי' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אהלה. אהל שלה מופרדת מבעלה : א'הליב'ה. היינו אהלי בה : (מלבי"ם באור המלות)

[ה] וְתִזֶן אֶהְיֶה תִּחְתִּי וְתִעָגֵב עַל מְאֵהְבִיָּה אֶל אֲשׁוּר קְרוּבִים :

רפ"י ותעגב. ותתאוה איסוי"ר זלע"ז ל"א דיסקיירי"ר : אל אשור קרובים. שהיו סכנים לה וסלחו להם להיות להם לעזר זה היה מנחם בן גדי (מלכים ב ט"ו) שנתן מס לפול מלך אשור להיות ידו אתו להחזיק הממלכה זידו והנציח מדמה הדבר לאקה מנאפת שאם היו עוזדים להקב"ה לא נטרכו למלכי אשור : (רפ"י)

מצודת דוד ותעגב. חשקה חשק הזנות על תאות מאהביה וחוזר ומפרש חשקה היה אל בני אשור כאלו היו קרובים אליה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותעגב. כן יקרא חשק הזנות כמו מאסו בך עוגביה (ירמיה ד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותזן, מאז זנתה אהלה לע"ז ולהתערב בגויי הארצות, עד שלבסוף **ותעגב על מאהביה אל בני אשור שהיו קרובים** ר"ל שבאו לארצה, וזה היה בימי מנחם שנתן לפול מלך אשור אלף ככר לחזק הממלכה בידו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותעגב. העיגוב הוא קודם אל הזנות שתעורר הזונים בדברי חשק ועגבים, כמו עגבים בפיהם, שיר עגבים (לקמן ל"ג) : (מלבי"ם באור המלות)

[1] לְבָשִׁי תְכַלֶּת פְּחוֹת וּסְגָנִים בְּחוּרֵי חֶמֶד כְּלָם פְּרָשִׁים רַכְבֵי סוּסִים :

מצודת דוד לבושי תכלת. לפי שהיו מלובשים בצבע תכלת והיו פחות וסגנים וכולם היו בחורים חמודים ופרשים ולתוספת ביאור אמר רוכבי סוסים ולא הולכי רגל : (מצודת דוד)

מצודת ציון תכלת. שם צבע חשובה : **פחות וסגנים.** ענין שררה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לבשי, ר"ל שעגבה לבני אשור, אם מצד יופי מלבושיהן שהם לבשי תכלת, אם מצד מעלתם שהיו פחות וסגנים ואם מצד יפיים בחורי חמד כלם ואם מצד גבורתם פרשים רכבי סוסים : (מלבי"ם באור הענין)

[2] וַתִּתֵּן תְּזִנְיֹתֶיהָ עֲלֵיהֶם מִבְּחַר בְּנֵי אֲשׁוּר כְּלָם וּבְכָל אֲשֶׁר עָגְבָה בְּכָל גְלוּלֵיהֶם :

רפ"י ותתן תזנותיה עליהם. לב ניאופים ורוח זנונים נתנה עליה' שהית'

מתאווה להם : **וזכר אשר עגבה וגו'.** **זכר העכו"ס אשר נסתתפה עמהם**
למדה דרכיהם ונטמא בגילוליהם : (כ"ז)

מצודת דוד **ותתן תזנותיה עליהם.** ר"ל לכן נתנה רוח זנונים עליהם
וחשקה להם לכל הנבחרים מבני אשור : **ובכל אשר עגבה.** ולכל מי
שחשקה נטמאים בכל תועבותיהם המאוסים כגלל של רעי כי כן זנתה
ונאפה עמהם ר"ל סרתה מעלי וחשקה לפסילי אשור בראותה מרבית
הצלחתם וכמו שחשקה כן עשתה ועבדה לפסיליהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ותתן,** ואח"כ **נתנה תזנותיה עליהם** בימי הושע בן
אלה שאז היה לו עבד, ובכל גלוליהם נטמאה לעשות כתועבותיהם
:(מלבי"ם באור הענין)

[ח] **וְאֵת תְּזִנוּתֶיהָ מִמְצָרִים לֹא עֲזָבָה כִּי אוֹתָהּ שָׁכְבוּ בְנֵעֻרְיָה וְהָמָּה עָשׂוּ**
דְּדִי בְּתוֹלְיָה וַיִּשְׁפְּכוּ תְזִנוּתָם עָלֶיהָ :

כ"ז **ואת תזנותיה ממצרים לא עזבה.** גם על מלכי מצרים סמכו שמלכנו
(קס יו) **זהו קע זן אלה אשר שלח מלאכים אל סוא מלך מצרים : כי אותה**
שכבו וגו'. ומאז וישפכו תזנותם עליה תאות זנונים נכנס זה מימי נעוריה
:(כ"ז)

מצודת דוד **ואת תזנותיה ממצרים.** חשק הזנות שהיה לה ממצרים לא
עזבה כי בני מצרים שכבו עמה בנעוריה בדרך חיבה והמה משמשו וכתשו
דדיה בעודה בתולה ולכן נתקע אהבתם בלבה וגם הם שפכו תאות זנותם
עליה מאז ולכן לא עזבה אותם ר"ל שלא עזבה פסילי מצרים על כל
הורגלה בהם מאז : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואת תזנותיה ממצרים לא עזבה,** ר"ל שאח"כ מצא
מלך אשור קשר בהושע ששלח מלאכים אל סוא מלך מצרים, **כי אותה**
שכבו בנעוריה והיה להם ברית עם מצרים מכבר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **תזנותיה.** יש הבדל בין זנות, ובין תזנות, ובין זנונים,
ובין זמה, שזנות היא הזנות הרגיל. וזנונים בכפל עי"ן הפעל מורה על
התמדת הזנות ושהיא בפרהסיא כמו קח לך אשת זנונים וילדי זנונים,
שכ"ה בכל השמות שנכפל עי"ן הפעל, כמ"ש בכ"מ. ותזנות, מורה ששופך
זנות על אחרים, שע"ז בא בצורת ההפעיל. וזמה, מורה השתקעות
המחשבה בזנות. ובזה תבין שנויי הלשונות בפרשה זאת : (מלבי"ם באור
המלות)

[ט] לְכֹן נִתְּתִיָּהּ בְּיַד מְאַהֲבִיָּהּ בְּיַד בְּנֵי אֲשׁוּר אֲשֶׁר עֲגָבָה עֲלֵיהֶם :

רס"י לְכֹן נִתְּתִיָּהּ וּגְו'. שָׂבָא סִנְחֻרַב וְהַגְלָה אֹתָם : (רס"י)

מצודת דוד **נתתיה**. מסרתי אותם ביד מאהביה ולתוספת ביאור אמר ביד בני אשור אשר חשקה להם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לכן נתתיה** זה היה סבה מאת ה' שלכן חשבם מלך אשור כמורדים אחר שכבר **עגבה עליהם** והיו תחת רשות אשור ע"כ נקם מהם על שרצו למרד בו ולקבל עול מלכות מצרים : (מלבי"ם באור הענין)

[י] הִמָּה גִּלּוּ עֶרְוֹתֶיהָ בְּנִיָּהּ וּבְנוֹתֶיהָ לְקַחוּ וְאוֹתָהּ בְּחָרֵב הָרְגוּ וַתְּהִי שֵׁם לְנָשִׁים וּשְׁפוּטִים עָשׂוּ בָּהּ : (ס)

רס"י ותהי שם לנשים. לוקח מהן קללה לכל הנואפו' להווסר ממנה ראו מה עלתה לפלונית על זימתה : ושפוטים. כמו שפטים יושטישא"ט בלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד **המה**. עם כי היו אהובים עכ"ז עשו בה משפט וגלו ערותה וזה הקלון שעושים לאשה זונה שמפשיטים בגדיה ומוליכים אותה ערומה בפני הבריות : **לקחו**. בשבי : **ותהי שם לנשים**. הדבר הזה היה תועלת להיות שם ופרסום לנשים לבל יעשו כמעשיה וגם היה תועלת לעשות בה משפט הגמול הראוי ור"ל המקום מסרה ביד אשור ובזתה וחללה את כבודה ומתחלה לקחו בניה ובנותיה והם בני גד ובני ראובן שגלו תחלה וארצה זבולון וארצה נפתלי שגלו אחריהם ואחר זה גלו את שומרון ראש המלוכה הנקראת בשם אהלה ונעשה לה כזאת למען יוסר יהודה ולמען תשלום שכר גמול עון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **המה גלו ערותה**, לכן מלך אשור כבש את הארץ ולקחו בניה ובנותיה, היינו שהגלה אותם לחלח וחבור, **ואותה בחרב הרגו** שהרג רובם בחרב ובטל את המלכות, **ותהי שם לנשים**, שהגויים שהושיב שם יראו עי"כ את ה' ועונשיו ולקחו מוסר משומרון : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וַתֵּרָא אַחֻתָּהּ אֶהְלִיבָהּ וַתִּשְׁחַת עֲגֻבָתָהּ מִמֶּנָּה וְאֶת תִּזְנוּתֶיהָ מִזְנוּגֵיהָ אַחֻתָּהּ :

רש"י ותרא אחותה אהליבה. את כל הרעה אשר בא לאחותה על זנוניה ולא יראה : ותשחת עגבתה. תאותה זויט"ר בלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד ותרא. ראתה את כל הרעה שבאה על אחותה אהלה ולא לקחה מוסר והשחיתה בדבר עון וחשקה יותר ממנה ואת דבר הזנות השחיתה יותר מזנוני אחותה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותרא אחותה אהליבה, הגם שירושלים ראתה סופה של אהלה, בכ"ז לא לקחה מוסר, כמ"ש (ירמיה ג') ולא יראה בגודה אחותה יהודה ותלך ותזן גם היא, ותשחת עגבתה ממנה וזה היה בימי אחז שנתן שוחד למלך אשור, ובימי מנשה שבאו עליו שרי הצבא אשר למלך אשור, ועז"א ותשחת עגבתה, ומפרש. (מלבי"ם באור הענין)

[יב] אל בני אשור עגבה פחות וסגנים קרבים לבשי מכלול פרשים רכבי סוסים בחורי חמד פלם :

רש"י אל בני אשור עגבה. זה אחז שקלח אל מלך אשור לעזרה (סס) : (רש"י)

מצודת דוד אל בני אשור. חשקה אל בני אשור על כי היו פחות וסגנים וכאלו היו קרובים אליה : לבושי מכלול. ועל כי היו מלובשים במלבושים הכלולים בכל מיני יופי והיו פרשים ולתוספת ביאור אמר רוכבי סוסים וכולם היו בחורי למד לזה חשקה להם : (מצודת דוד)

מצודת ציון מכלול. מלי כל ור"ל כלול בכל היופי וכן מכלל יופי (תהלים נ) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אל בני אשור עגבה, הגם שראו מה שעשו לאחותה : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וארא פי נטמאה דרדך אחד לשתיהן :

מצודת דוד וארא. ראיתי כמו שחשקה להם כן זינתה בפועל ונטמאה ודרך אחד לשתיהן כמו שעשתה אהלה כן עשתה אהליבה ר"ל גם היא חשקה לפסילי אשור בעבור מרבית הצלחתם וכמו שחשקה כן עבדה להם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וארא ואני ראיתי שהסבה לכ"ז הוא מפני כי נטמאה, שהגם שלא עשו בפרהסיא כמו עשרת השבטים כמ"ש (ירמיה ג') והיה

מקול זנותה ותחנף את הארץ, בכ"ז ה' ראה כי דרך אחד לשתיהן שסרו מאחרי ה' כמו עשרת השבטים : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] ותוסף אל תזנותיה ותרא אנשי מחקה על הקיר צלמי (כשדיים) כשדים בקקים בששר :

רס"י ותוסף אל תזנותיה. להתאוות לכלמים שלא ראתה אותם חלף למותם : מחוקה על הקיר וגו'. בששר. כזאת לא עשתה אחותה : כלמי כשדים. למות אנשי כשדים שמסונין כלבוסיהון : בששר. מיני לזר : (רס"י)

מצודת דוד ותוסף. עוד הוסיפה על תזנותיה לחשוק למי שלא ראתה בעיניה ורק כשראתה אנשים חקוקים על הקיר צלמי אנשי כשדים מצויירים בצבע הששר : (מצודת דוד)

מצודת ציון אנשי. כמו אנשים : מחוקה. מלי חקיקה וציור : הקיר. הכותל : צלמי. דמות וצורה : בששר. שם מין צבע חשוב וכן ומשוח בששר (ירמיה כב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותוסף, אח"כ בטלה מלכות אשור, ונבוכדנצר בשנה הראשונה למלכו כבש את נינוה ונעשה ראש למלכות אשור והושיב את כסא אשור בבבל, והיא לא הכירה עדיין את הכשדים, רק שראתה צורתם על הקיר והיה להם סימן שהיא צורתם, **א.** מצד החקיקה, ועז"א מחקה על הקיר, **ב.** מצד המלאכה, שהיו צלמי כשדים, שהיו עשויים כפי המלאכה שנהגו בכשדים, **ג.** מצד שהיו חקקים בששר שהיא צבע שהכשדים לבדם היו מושחים בו, וכן הכירו במ מצד צורת האנשים שהיו. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אנשי מחקה. כמו אנשים, וכן מאנשי התרים (מ"א י') : בששר. מין צבע : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] חגורי אזור במתניהם סרוחי טבולים בראשיהם מראה שלשים פלם דמות בני בקל כשדים ארץ מולדתם :

רס"י חגורי אזור. כן לך לבוסי כשדים : סרוחי טבולים. יתירי כובעים גדולים ומנחם פירש כמו ויטבלו הכתונת בדם (בראשית לז) ופתרון סרוחי טבולי' כן הוא סרח העודף (סמו' כו) מן המנפת לבועה, טבולים אין לו דמיון ופתרונו לפי הענין וכן ת"י מתתין קולסין : שלישים. גבורים : (רס"י)

מצודת דוד **חגורי אזור**. כאלו חגורים עלי מתניהם באזור וכאלו בראשיהם מצנפות גדולות ועודפות ותולות מאחוריהם והמה היו טבולים ושרוים במי צבעונים : **מראה שלישים כולם**. כל צלמי הכשדים היה במראה שרים ומושלים : **דמות**. זה היה דמות בני בבל היושבים בכשדים ארץ מולדתם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אזור**. חגורה : **סרוחי**. ענין עודף ויתרון כמו וסרח העודף (שמות כז) : **טבולים**. מלי טבילה ר"ל שרויים : **שלישים**. שרים כמו ומבחר שלישי (שם טו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **חגורי אזור במתניהם**, שבני בבל היו חוגרים בחוזק כמ"ש (שבת דף י') הני חברין בבלאי וכו' כיון דשרי המייניה לא מטרחינן ליה, **וסרוחי טבולים בראשיהם** כובעים ארוכים, והיו **מראה שלישים** וגבורים וזה היה **דמות בני בבל אשר כשדים ארץ מולדתם** כי הנכרים שהיו בבבל לא היו הולכים במלבושים כאלה רק בני בבל שנולדו בארץ כשדים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **סרוחי טבולים**. המצנפת טבול בצבע וסרח העודף ממנו יוצא משני צדדיו למטה : **שלישים**. גבורים ונכבדים כמו ושלישיה על כולו : (מלבי"ם באור המלות)

[טז] (ותעגב) ותעגבה עליהם למראה עיניה ותשלח מלאכים אליהם כשדימה :

רס"י למראה עיניה. כשזיל שראתה דמות לורתן : (רס"י)

מצודת דוד **ותעגבה**. חשקה להם בעבור מראה עיניה שראתה יופי צלמי צורתם ומלבושיהם : **ותשלח וגו'**. שיבואו לזנות עמה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ותעגבה**, חשקה לראות אותם, **ותשלח מלאכים** היינו מה שהשתדלו לכרות עמהם ברית : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] ויבאו אליה בני בבל למשכב דדים ויטמאו אותה בתזנותם ותטמא בם ותקע נפשה : מהם :

רס"י ויבאו אליה בני בבל למשכב דודים. כרתו יחד ברית ואומר אני שזה נאמר על חזקיה ששמה על מלאכי מרודך בלאדן (ישעיה לט) והאכילן

על שלחנו והראם את כל בית נכותה ודוגמא שאמר הנביא אנשי מחוקה על הקיר לפי שמארץ רחוקה באו ולא היו בני כשדים רגילים אללם כמו שנאמר שם מארץ רחוקה באו אלי ובצביל ראות פניהם פעם אחת נתחצבו עליו והקפיד הקב"ה על הדבר כמה שנאמר הנה ימים באים ונשא את כל אשר בביתך וגו' (שם) (ובדברי הימים ב לב) ולא כגמול עלי השיב חזקיהו כי גבה לבו ויהי עליו קרף גדול וגומר : ותקע נפשה מהם. שמרד זהם יהויקים ולדקיהו, ותקע אשלוקי"ר בלע"ז, ותקע כמו (בראשית לב) ותקע כף ירך יעקב. הוקעה. לשון חצור ותקיעת עץ בארץ הוא וכן בהסתלפו מן הארץ יפול זו ל' קעייה כאשר תאמר ותשרש שרשיה (תהלים פ) לשון קליטה ובכל תבואתי תשרש לשון עקור וכן בסעיפיה פוריה (ישעיה יז) ל' ענפים ומסעף פארה (שם י) לשון קולץ ענפי העץ ופארותיו : (רש"י)

מצודת דוד למשכב דודים. לשכוב עמה בדרך אהבה וחיבה וטמאו אותה במשכב הזנות : **ותטמא במ.** וכאשר נטמאה במ נמשכה אחריהם וסרתה מעצמה ורצונה מסבת האהבה להם רצה לומר מגודל האהבה לא נשאר בה רצון כי הכל עשתה כפי רצונם : (מצודת דוד)

מצודת ציון דודים. ענין אהבה וחבה : **ותקע.** ענין הסרה כמו ותקע כף ירך יעקב (בראשית לב) : **נפשה.** ענין רצון כמו אם יש את נפשכם (שם כג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויבאו אליה, הם באו תחלה רק **למשכב דודים,** ר"ל שבאו ככורתי ברית אהבה ואח"כ **ויטמאו אותה בתזנותם,** שכבשו למס עובד. **ותטמא במ,** ר"ל והם למדו תועבות הכשדים ואחר כך **ותקע נפשה מהם** שהתחילו למרוד במ בימי יהויקים וצדקיהו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותקע. שרשו יקע ובא על הסרת הדבר ממקומו, ופה על הסרת דבקת הנפש לאהבה אל השנאה, וכן פן תקע נפשי ממך (ירמיה ו' ח') : (מלבי"ם באור המלות)

{יח} ותגל תזנותיה ותגל את ערותה ותקע נפשי מעליה פאשר נקעה נפשי מעל :

מצודת דוד ותגל תזנותיה. וכאשר גלתה זנותה לעשות בפרסום וגלתה את בשר ערותה להלהיב חשק מנאפיה : **ותקע.** אז סרה נפשי ורצוני מעליה והיתה שנואה בעיני כמו שסרתה נפשי מעל אחותה אהלה ושנאתיה ור"ל כששמעה הצלחת הכשדים ומרבית טובתם שלחה אליהם מלאכים לקבל פסיליהם לאלוה ומאוד נמשכה אחריהם ובעבור זה סרה נפשי ממנה כמו

שסרה מאהלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותגל. מלי גלוי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותגל, אמנם הגם שנקעה נפשה מהם בכ"ז התמידה בזנות דהיינו בע"ז עד שגלתה את תזנותיה ועבדה ע"ז בפרהסיא, ותגל את ערותה, שעברה שאר עבירות בפרהסיא בלא בושה, כמ"ש ותפשקי את רגליך לכל עובר, ואז ותקע נפשי מעליה, גזרתי עליה גלות כמו על עשרת השבטים (מלבי"ם): באור (הענין)

[יט] ותרבה את תזנותיה לזכר את ימי נעוריה אשר זנתה בארץ מצרים :

רס"י לזכור את ימי נעוריה. עלתה על לבה תאות בני מצרים ששלח לדקיהו אליה שנאמר (לעיל יז) וימרד זו לשלוח מלאכיו מצרים : (רס"י)

מצודת דוד ותרבה. והיא הרבתה עוד תזנותיה לזכור את הנעשה בימי נעוריה אשר זנתה בארץ מצרים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותרבה את תזנותיה, ואז התחילה לשאול עזר ממצרים בימי צדקיהו ולעשות ג"כ כמעשה ארץ מצרים : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] ותעגבה על פלגשיהם אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם :

רס"י ותעגבה על פלגשיהם. על פלגשות להיות להם לפלגש : אשר בשר חמורים בשרם. אשר תשמיש : וזרמת סוסים. לשון רבוי תשמיש שמרצים תשמיש יותר משאר כל הזכרים שבבהמה : זרמת. קלוח הזרע כמו זרם מים עבר (חזקוק ג) : (רס"י)

מצודת דוד ותעגבה. חשקה אל פלגשותם להיות להם לפלגש המוכנת למשכב המשגל : אשר וגו'. על אשר אבר התשמיש שלהם גדול כשל חמור וזרמת הזרע שלהם מרובה כזרם שפיכת זרע הסוסים ודרך זונה מופלגת בתכלית ההפקר להתאוות באלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון על פלגשיהם. כמו אל פלגשיהם : בשר. כן נקרא אבר התאווה וכן כי יהיה זב מבשרו (ויקרא טו) : וזרמת. מרוצת המים יקרא זרם כמו כזרם מים (ישעיה כח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותעגבה, עד שהיתה ביחד **עם פלגשיהם**, ועגבה עמהם ביחד, כי היתה להם כפלגש המיוחדת לזנות ולשפחות, וזה מצד **שבשר חמורים בשרם** וצריכים פלגשים הרבה, ר"ל שהיתה נכנעת למצרים עם יתר האומות שהיו משועבדות למצרים, שקראם (לקמן ל') סומכי מצרים שהם כוש ופוט ולוד: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות על פלגשיהם. עם פלגשיהם, כמו ויבואו האנשים על הנשים: **בשר**. כינוי אל אבר התשמיש כמו רר בשרו את זובו: (מלבי"ם באור המלות)

[כא] ותפקדי את זמת נעוריקך בעשות ממצרים דדיך למען שדי נעוריקך: **(ס)**

רס"י ותפקדי. ותזכרי: בעשות. לשון כביסה: (רס"י)

מצודת דוד ותפקדי. זכרת את הזמה שעשית בנעוריק בעת שהיו דדיך מעוכים וכתושים במשמוש היד מבני מצרים: **למען שדי נעוריקך**. למען השדיים שהיו מעוכים בידם בימי נעוריקך לכן חשקת עוד מהם וכפל הדבר במ"ש ור"ל שעבדה גם אלהי מצרים וזכרה מה שהורגלה בהם מאז: (מצודת דוד)

מצודת ציון ותפקדי. ענין זכרון כמו מימים רבים תפקד (לקמן לח): **בעשות**. ענין מעיכה וכתישה במשמוש היד: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותפקדי, וחוף מזה החזקת במעשים מקולקלים של מצרים ומחשבות עמוקות של מינות שהיה לך בנעוריקך קודם יצ"מ: (מלבי"ם באור הענין)

[כב] לכן אהליכה כה אמר אדני יהוה הנני מעיר את מאהביך עליך את אשר נקעה נפשך מהם והבאתים עליך מסביב:

רס"י את מאהביך. את כסדים אשר ערבו על חזקיהו: את אשר נקעה נפשך מהם. אשר חזר לדקיהו וסנאס ומרד זהם: (רס"י)

מצודת דוד הנני מעיר וגו'. אעיר עליך לבות מאהביך את אשר נמשכת אחריהם וסרתה רצונך מעצמך מסבת האהבה להם ולא נשאר בך רצון כי הכל עשית כפי רצונם: **והבאתים**. אותם אביא עליך להלחם בך בכל סביבך: (מצודת דוד)

מצודת ציון מעיר. מלשון התעוררות : נקעה. סרתה : נפשך. רצונך : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן אהליבה, הנני מעיר את מאהביך עליך, ר"ל בעת שאעיר את כשדים ללכת עליך למלחמה לא ילכו כשונאים להחריב את הארץ רק כאוהבים המבקשים אהבה, והולכים רק בעבור אשר נקעה נפשך מהם, שעיי"כ ילכו להשיב אותך אל אהבתם, כי בתחלה הלך נבוכדנצר להכריח את צדקיהו שישלים אתו ולא יחזיק במרדו. ואם היה משלים אתו לא היה מחריב את העיר והמקדש כמבואר בירמיה (סי' כ"א וסי' ל"ח), ובאופן זה והבאתים עליך מסביב : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] בְּנֵי בָבֶל וְכָל כְּשָׁדִים פְּקוּד וְשׁוֹעַ וְקוֹעַ כָּל בְּנֵי אֲשׁוּר אֹתָם בְּחוּרֵי חֶמֶד פְּחוֹת וְסֻגְנִים כָּל־ם שְׁלֹשִׁים וְקִרְוָאִים רַכְבֵי סוּסִים כָּל־ם :

רש"י פקוד ושוע וקוע. ת"י שם מדינות ומקרא מסייעו (בספר ירמיה נ) על הארץ מרתים עלה עליה ועל יושבי פקוד, והפותרים אומרים ל' פקודים ושרים ושלטונים : וקרואים. שמונ"ץ בלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד בני בבל וגו'. עכשיו יפרש מי הם הבאים : אותם. יבואו עמהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון פקוד וגו'. שמות עיירות בבבל : אותם. עמהם : פחות וסגנים. מין שררה : שלישים. שרים ומושלים : וקרואים. ר"ל גדולים נקראים לכל דבר חשיבות וכן נשיאי עדה קריאי מועד (במדבר טו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בני בבל פקוד ושוע וקוע, הם העמים שסרו למשמעת בבל, וכל בני אשור אותם פי' הנני מעיר את מאהביך וכל בני אשור (הנני מעיר) אותם, ר"ל שגם הם יזכרו אהבתך הקדומה ויבואו להשיב את האהבה אל איתנה כבתחלה, ועז"א בחורי חמד וכו' שהם היו האוהבים שלה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות פקוד שוע וקוע. שמות מדינות כן ת"י : אותם. כמו אתם : (מלבי"ם באור המלות)

[כד] וּבָאוּ עֲלֵיךְ הָצֶן רָכַב וְגִלְגָל וּבִקְהַל עַמִּים צָנָה וּמִגֶּן וְקוֹבַע יְשִׁימוּ עֲלֵיךְ סָבִיב וְנִתְתִּי לַפְּנֵיהֶם מִשְׁפָּט וּשְׁפֹטוּךָ בְּמִשְׁפָּטֵיהֶם :

רש"י האן. פירש דונש אחד מכלי המלחמה הוא ואני אומר לשון הקפות

מחנות כמו ולכנינים צלדיכס (צמדצר לג) ולמקירין מקפנכון האן (מנחס פירשו כמו לנה וסוחרה אמתו (תהלים לא) ואין דונש מודה לו והתרגום שמתרגם וייתון עלך במאני זיינא מסייע לדונש) : האן כמו צהואן ויש משמע האן כמו חואן מן והציאו בניך צהואן (ישעיה מט) שפירושו זרוע וכן וצאו עליך האן (כאן) ועניינו חיל כמו וזרועות הנגב (דניאל י"א) שפירושו וחיילות הנגב : ונתתי לפניהם משפט. מה שעלי לשפט אעשה אותם שלוחי לעשות המשפט : במשפטיהם. משפט שלח כתבתי בתורתך והוא ממשפטי נימוסיהם ואיזה זה זה סימוי עינים שעוורו את עיני לדקיהו : (כס"ו)

מצודת דוד הוצן. בהוצן והוא שם כללי לכל כלי המלחמה : רכב וגלגל. ברכב ובגלגל הם אופני הרכב : ישימו עליך. ר"ל את אלה ישימו על עצמם לבוא עליך מסביב : ונתתי. אמסור בידם המשפט והם ישפטו אותך כמשפטיהם שיעשו בך כאלו הם שלוחים לעשות משפט : (מצודת דוד)

מצודת ציון הוצן. ת"י במאני זיינא : צנה ומגן. שם כלי מלחמה עשוי להציל ולהגן ממכת חרב וחנית : וקובע. היא כלי מגן על הראש כמו ונתן קובע נחשת על ראשו (ש"א וז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובאו עליך הצן וכו' במיני מרכבות וכלי מלחמה, ונתתי לפניהם משפט, אבל בבואם אז אערוך לפניהם המשפט שיש לי עליך על שזנית תחת בעלך, כמ"ש (ירמיה א') ובאו ונתנו איש כסאו פתח שערי ירושלים וכו' ודברתי משפטי אותם על כל רעתם, שמצייר שחיל בבל יהיו השופטים וה' יהיה הבע"ד אשר יסדר טענותיו לפניהם, ומצד זה יעשו בה שני מיני משפטים, א. מצד הבע"ד שהוא ה', שמצד זה יעשו הפסק דין והעונש כפי משפטי ה' ודינו, ב. מצד השופטים שהם בפ"ע יענשו אותה כפי נמוסיהם ודיניהם, על הראשון אמר ונתתי לפניהם משפט, ועל השני אמר ושפטוך במשפטיהם, ועתה מפרש שני מיני העונשים, נגד מ"ש ונתתי לפניהם משפט שהוא המשפט שיתן ה' לפי דתו וחקיו אומר. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הצן. כמו והביאו בניך בחצין מין מרכבה, עז"א הצן ורכב : צנה ומגן. על הגוף (צנה מגין בפני חרב, ומגן בפני חץ, וצנה מקיף מגי רוחות) : וקובע. מגן נחושת על הראש (ש"א י"ז) : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] ונתתי קנאתי בך ועשו אותך בְּחֶמָה אַפָּךְ וְאַזְנֶיךָ יְסִירוּ וְאַחֲרֵי־כֵן בְּחָרָב תִּפּוֹל הַמָּה בְּנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ יִקְחוּ וְאַחֲרֵי־כֵן תִּתְאַכַּל בְּאֵשׁ :

רַס"י אַפֿךּ וּאֶזְנִיךָ. הֵם תִּפְאַרְתּוֹת הַפְּרָאָה וְלֹהֵם הַמַּשְׁכֵּל הַכְּהוֹנָה וְהַמַּלְכוּת :
וְאַחֲרֵיכֶם. שָׂאֵר הָעַם : וְאַחֲרֵיכֶם תֹּאכַל בָּאֵשׁ. וְסֵפֶר אַרְעֵיךָ שָׁהָן אַחֲרֵיכֶם
לִישָׁעַן עֲלֵיהֶם לִפְרֹנְסָה : (רַס"י)

מצודת דוד וְנָתַתִּי קִנְאָתִי בְךָ. אֶתְּךָ בְּךָ כַּעֲסִי וַיַּעֲשׂוּ עִמָּךְ מִשְׁפַּט בַּחֲמָה
וַיִּסְיָרוּ מִמָּךְ אֶפֶךָ וְאַזְנִיךָ כַּדָּרְךָ מִשְׁפַּט הַזְּוֹנוֹת בְּכַדִּי לְנוֹלָה : וְאַחֲרֵיכֶם.
סוֹף הַפְּרָצוֹף וְשִׂאֲרֵיתוֹ תִּפּוֹל בַּחֲרָב : יִקְחוּ. בְּשִׁבִי : וְאַחֲרֵיכֶם. עַל הַבְּתִים
וְהַשְּׂדוֹת יֹאמְרוּ הַנְּשִׂאֲרִים אַחֲרַי מוֹת הָאָדָם : (מצודת דוד)

מצודת ציון קִנְאָתִי. עֲנִין כַּעֲס כְּמוֹ הֵם קִנְאוֹנִי בְּלֹא אֵל (דְּבָרִים לֵב) : אֶפֶךָ.
הוּא הַחוֹטֵם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וְנָתַתִּי קִנְאָתִי בְךָ שֶׁאֵעֲמוֹד נִגְדֶךָ כְּאִישׁ הַמִּקְנֵא לְאִשְׁתּוֹ
עַל אֲשֶׁר זָנְתָה תַּחְתָּיו, וְנִגְדֵי מִיִּשׁ וְשִׁפְטוֹךָ בְּמִשְׁפַּטֵּיהֶם אִמְרוּ וַיַּעֲשׂוּ אוֹתְךָ
בַּחֲמָה שִׁיעֲשׂוּ הַמִּשְׁפַּט דֶּרֶךְ חֲמָה וְכַעֲס, וּמִפְּרֵשׁ נִגְדֵי מִיִּשׁ וְנָתַתִּי קִנְאָתִי בְךָ
אֶפֶךָ וְאַזְנִיךָ יִסְיָרוּ, יִתְנַהֲגוּ עִמָּךְ כְּמוֹ שִׁיעֲשׂוּ לְאִשָּׁה שֶׁזָּנְתָה תַּחְתָּי בַּעֲלָהּ
שִׁיעֲשׂוּ אֶת חֲטָמָה וְאַזְנִיָּה כְּדִי שֶׁתִּמְאַסּ בְּעֵינֵי הַזְּוֹנִים, וְעַל שֶׁהֵעִיזָה פְּנֵיהָ,
וְעַל שֶׁהִטְתָּה אֶזְנִיָּה לְדַבְרֵי עֲגָבִים, וְאַחֲרֵיכֶם בַּחֲרָב תִּפּוֹל פִּי רִי"א שֶׁהִמְנַהֵג
לַעֲשׂוֹת חֲרָפָה לְהַזְוִנָה שִׁיכְרִיתוֹ שׁוֹלֵי בַּגְדֵיהָ בַּחֲרָב, וְהִיא הַבוּשָׁה הַיּוֹתֵר
גְּדוֹלָה שִׁישְׂאָרוֹ עֲגֻבוֹתֶיהָ חֲשׂוֹפֵי שֶׁתִּלְקַח מִתְּמִיד, וְנִגְדֵי מִיִּשׁ וַיַּעֲשׂוּ אוֹתְךָ
בַּחֲמָה שֶׁהֵם בְּפִיִּי יַעֲשׂוּ מִשְׁפַּט אַחֲרַי לְפִי חֲמָתְךָ, אִמְרוּ הֵמָּה רִ"ל הַמִּשְׁפַּט
שִׁיעֲשׂוּ הֵמָּה בְּפִיִּי חוּץ מִמִּשְׁפַּטִּי, יִהְיֶה מֵהַ שְׁבִיבֵיךָ וּבְנוֹתֶיךָ יִקְחוּ בְּשִׁבִי,
וְאַחֲרֵיכֶם תֹּאכַל בָּאֵשׁ הוּא מֵהַ שֶׁשָּׂרְפוּ בֵּית ה' וּבֵית הַמֶּלֶךְ, וְרִ"ל שְׁכַפִּי
מִשְׁפַּטִּי ה' הִיא דִּי לְהַסִּיר תִּפְאַרְתָּהּ וְלִקְצֹץ אֶת הַרְשָׁעִים בַּחֲרָב, וְהֵם
יוֹסִיפוּ הַגְּלוּת וְשִׂרִיפָתָהּ בַּהֲמִי"ק : (מלבי"ם באור הענין)

כַּו וְהַפְּשִׁיטוֹךְ אֶת בְּגָדֶיךָ וְלִקְחוּ כְּלֵי תִפְאַרְתְּךָ :

רַס"י אֵת בְּגָדֶיךָ. בְּגָדֶיךָ כְּהוֹנָה : (רַס"י)

מצודת דוד וְהַפְּשִׁיטוֹךְ וְגו'. כַּדָּרְךָ שֶׁעוֹשִׂין לְזוֹנָה לְהַעֲמִידָה עֲרוֹמָה
לְהַכְלִימָה : (מצודת דוד)

מצודת ציון וְהַפְּשִׁיטוֹךְ. עֲנִין הַסֵּרֶת הַמַּלְבוּשׁ : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וְהַפְּשִׁיטוֹךְ, גַּם יִפְשִׁטוּ בְּגָדֶיךָ הַחֲמוּדוֹת וַיִּקְחוּ כְּלֵי
תִּפְאַרְתְּךָ שֶׁהֵם כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ וְכָל דְּבַר שֶׁהִיא יִקְרָא לְהֵם מִצַּד שֶׁהֵם עִם ה' :
(מלבי"ם באור הענין)

[כז] וְהִשְׁבַּתִּי זְמַתְךָ מִמֶּךָ וְאֶת זְנוּתְךָ מֵאַרְץ מִצְרַיִם וְלֹא תִשָּׂא עֵינֶיךָ אֲלֵיהֶם וּמִצְרַיִם לֹא תִזְכְּרִי עוֹד : (פ)

מצודת דוד **והשבתי**. בעבור מרבית הצרות הבאות לא תהיה עוד רדופה אחר הזמה ואחר הזנות שנתקעה בלבך מארץ מצרים : **ולא תשאי וגו'**. כפל הדבר במ"ש ר"ל בני בבל יבואו עליה למלחמה והם יהיו שלוחי המשפט ויהרגו השרים והמושלים ויתר העם ומהם יקחו בשבי וישרפו בה"מ ובתי הגדולים וישללו חמדת עשרם ומגודל הצרות לא תפנה עוד אל הגלולים ולא תזכור באלהי מצרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והשבתי**. ענין בטול ומניעה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והשבתי**, ועי"כ **אשבית את זמתך** שהם המחשבות העמוקות בזנות, דהיינו המינות והדיבוק בעכו"ם, כי מאז נבטלה עבודת כו"ם, **ואת זנותך מארץ מצרים** שמאז לא בטחו עוד במצרים, **ולא תשאי עיניך אליהם** אל הזמה וע"ז, **ומצרים לא תזכרי עוד**, כי נפלו גם מצרים, ובני יהודה שבא לשם נהרגו עמהם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **זמתך**. **זנותך**. כבר התבאר (פסוק ח') ונגד זמתך שהוא השתקעות המחשבה בזנות, אמר ולא תשאי עיניך אליהם, ונגד זנותך מא"מ, אמר ומצרים לא תזכרי עוד : (מלבי"ם באור המלות)

[כח] כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי נִתְּנָה בְּיַד אֲשֶׁר שָׁנֵאת בְּיַד אֲשֶׁר נִקְעָה נַפְשְׁךָ : מְהֵרָה :

רש"י **אמר** **שנאת**. **כשדים** **שמרדת** **בהם** : (רש"י)

מצודת דוד **ביד אשר שנאת**. הם הכשדים שמרדת בהם : **אשר נקעה**. אשר סרתה נפשך מהם לשנאותם וכפל הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כי כה אמר ה' הנני נתנך ביד אשר שנאת**, ר"ל הגם שתחלה אמר הנני מעיר את מאהביך שבעת יתעוררו לצאת על ירושלים יהיה מצד האהבה שירצו שישראל ישובו להיות בברית אתם ולא יהיה ראוי שיעשו לה כל אלה, אבל בעת שאתן אותך בידם עת יכבשו העיר, אז תהיה ביד אשר שנאת, יהיה מצד השנאה, שאז יבער בלבם השנאה שנולדה ע"י **שנקעה נפשך מהם** ויתנהגו כאויבים וצוררים, ולכן. (מלבי"ם באור הענין)

[כט] וְעָשׂוּ אוֹתְךָ בְּשִׁנְאָה וְלָקְחוּ כָּל יִגְיַעַךְ וְעִזְבוּךָ עִירִים וְעָרְיָה וְנִגְלָה עָרוֹת
זְנוּנֶיךָ וְזִמְתֶיךָ :

מצודת דוד ועשו אותך. יעשו עמך דברים בשנאה ויקחו כל עשרך אשר יגעת לאספה ויעזבו אותך ערום ועריה מבלי לבוש : **ונגלה**. אז יהיה נגלה חרפת זנותך כי מגמול המעשה יגולה ויוודע מעשה העון : **וזמתך ותזנותיך**. כפל הדבר במ"ש לפי מרבית הזנות ויאמר על העכו"ם המחולפים (ל) עשה אלה לך. אלה הדברים נעשו לך בגמול שזנית אחרי עבודת כוכבים ויפרש אמריו לומר על אשר נטמאת בגלוליהם לקבלם לאלוה :

מצודת ציון ועריה. מגולה כמו מקורה הערה (ויקרא כ) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועשו אותך בשנאה, לא מצד האהבה הקודמת רק מצד השנאה של עתה, ועי"כ ולקחו כל יגיעך ועזבוך ערום ועריה שהחריבו הכל ולא השאירו כלום ונגלה אז לא יכסו עליך כלל רק יגלה ערות זמתך (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ערות זנוניך. היא רוב הזנות שזנית בפועל : **וזמתך**. היא השתקעות המחשבה בזנות ר"ל ראוי לעשות אלה לך : (מלבי"ם באור המלות)

[לז] עֲשֵׂה אֱלֹה לְךָ בְּזִנוּתְךָ אַחֲרֵי גוֹיִם עַל אֲשֶׁר נְטַמְאֵת בְּגִלּוּלֵיהֶם :

רס"י עֲשֵׂה אֱלֹה. לָשׂוֹן פֶּעוּל פִּיִּסְנִיט זַלְעִיז : (רס"י)

מלבי"ם - באור הענין עשה אלה לך הטעם שיעשה לך העונש הגדול הזה, הוא מפני ג"ד, **א**. בזנותיך אחרי גוים שירדת מצרים לעזרה ועל ה' לא בטחת. **ב**. על אשר נטמאת בגלוליהם שעבדו עכו"ם כמוהם ועשו כתועבותיהם (מלבי"ם באור הענין)

[לא] בְּדַרְךָ אַחוּתְךָ הִלַּכְתָּ וְנָתַתִּי כוֹסָה בְּיָדְךָ : (ס)

מצודת דוד בדרך. לפי שהלכת בדרך אהלה אחותך לכן אתן בידך את כוס החמה לשתותה כמו ששתתה היא (המשיל חמת ה' לכוס מלא יין המשכר ומבלבל דעת האדם) :

מלבי"ם - באור הענין **ג**. בדרך אחותך הלכת אחר שהלכת בדרך אחותך הגם שכבר ראית עונשה ולא לקחת מוסר, לכן ונתתי כוסה בידך, ראוי שתשתה כוס של מים המאררים ששתתה היא : (מלבי"ם באור הענין)

[לב] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כּוֹס אַחֻתֶךָ תִּשְׁתִּי הָעֵמֶקָה וְהִרְחַבָה תִּהְיֶה לְצַחֵק וּלְלַעַג מְרֻבָּה

רפ"י מרבה להכיל. יתירה מלהכיל כמו מלסבול : (רפ"י)

מצודת דוד **כוס אחותך.** הכוס ששתתה אחותך תשתי גם את : **העמוקה.** אשר היא עמוקה ורחבה ומחזקת הרבה : **תהיה לצחוק.** הבריות יצחקו בד וילעגו עליך בשיעור גדול עד שתהיה מרובה להכיל ולסבול כל הצחוק והלעג (מצודת דוד) :

מצודת ציון **להכיל.** לסבול כמו ומי מכלכל את יום בואו (מלאכי ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה' כוס אחותך תשתי** ר"ל שתגלי כמוה, **העמקה והרחבה** להחזיק משקה הרבה ועדיין יש בו הרבה מן המים המרים עד שיש די להשקות גם אותך, **תהיה לצחוק,** ר"ל כמו ששומרון שתתה את הכוס שלש פעמים, כי שלש גלויות גלו ע"י סנחריב כן שתתה ירושלים את הכוס ג"פ שגלו ג"פ ע"י נבוכדנצר כמ"ש בישעיה כל ראש לחלי וכו' ע"ש. בפעם א' **תהיה לצחוק,** ובפעם השני **ללעג** שהלעג הוא יותר מן הצחוק שהצחוק הוא גם שלא בפניו והלעג רובו בפניו, ובפעם הג' מרבה להכיל יהיה הלעג רב כ"כ עד שלא תכילנו עוד כי אז תחרב לגמרי (מלבי"ם) : באור הענין

מלבי"ם - באור המלות **לצחק וללעג,** הלעג הוא יתר מן השחוק, כמ"ש (ירמיה כ' ז') : (מלבי"ם) באור המלות

[לג] שְׁכָרוֹן וַיְגוֹן תִּמְלֵאִי כּוֹס שְׁמָה וַיִּשְׁמְמָה כּוֹס אַחֻתֶךָ שְׁמָרוֹן :

רפ"י ושממה. תמהון : (רפ"י)

מצודת דוד **שכרון ויגון.** לא כדרך שותי כוס יין שהם שכורים ומבולבלים אבל הם שמחים כי היין משמח אבל מכוס החמה תהיה מלאה משכרון ומיגון : **כוס שמה ושממה.** הכוס הזה יהיה מתמהון לבב ושממון דוגמת כוס אחותך שומרון : (מצודת דוד)

מצודת ציון **שמה.** ענין תמהון כמו פנו אלי והשמו (איוב כא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **שכרון ויגון תמלאי.** בפעם הא' תתמלא שכרון. ולא

שכרון יין המשמח, רק של משקה המשכרה ומאבדת השכל וממלאה עוד יגון, ובפעם השני תשתה כוס שמה ושממה שתשם כל הארץ, ובפעם ג' תשתה כוס אחותך שמרון שהיתה עיר המלוכה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **שמה ושממה**. שממה גדול מן שמה (כנ"ל ו' י"ד)
(מלבי"ם באור המלות)

[לד] וְשִׁתִּית אֹתָהּ וּמָצִית וְאֵת חֲרָשֶׁיהָ תִּגְרַמִּי וְשִׁדִּיךָ תִּנְתַּקִּי כִּי אֲנִי דְבַרְתִּי נָאִים אֲדַנְּי יְהוָה: (ס)

רס"י ומלית. לשון מולץ עד התמלית איסורא"ס בלע"ז: ואת חרשיה. דימה כוס המשקה פורענות לישראל לכלי חרש שמנסתבר אין לו תקנה כך משתבא תשועתם וישבר הכוס לא יסוב להשקותם עוד וכשהוא מדבר בהשקאת העכו"ם קורא אותו זהב שנאמר כוס זהב בצל זיד ה' המשכרת כל הארץ (ירמיה נא): ואת חרשיה תגרמי. כמו ועלמותיהם יגרם (במדבר כד) לא גרמו לבקר (לפניה ג) רונגייר בלע"ז גורר בשינוי את סביבות העלם או החרש לרדות מעליו בשר הדבוק בו ומנחם חברו לשון סבירה וגם כן פתר ועלמותיהם יגרם וכן לא גרמו לבקר: (רס"י)

מצודת דוד ומצית. תמצוץ הבלועה: ואת חרשיה. חרסי הכוס תשברי בשנייד ללעוס החרסים למצוץ כל הבלוע: ושדיך תנתקי. מרוב השכרות בלבול הדעת תחבלי בעצמך לנתק ולעקור שדיך: כי אני דברתי. ובודאי כן יהיה: (מצודת דוד)

מצודת ציון ומצית. מל' מציצה: חרשיה. כמו חרסיה בסמ"ך: תגרמי. העצם יקרא גרם כמו גרמיו כמטיל ברזל (שם מ) ובדרך השאלה אמר על החרסים ור"ל תשבר החרסים כמו ובכל תבואתו תשרש (שם לא) ור"ל תעקר השורש: תנתקי. ענין עקירה והעתקה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושתית בפעם הא' תשתה הכוס, ובפעם הב' **ומצית** מה שיהיה בשולי הכוס, ובפעם הג' **את חרשיה תגרמי**, לא יהא משקה בשולי הכוס רק מה שנבלע בחרשים שהוא הכלי שמחזיק את המשקה ותשבר את החרשים לחתיכות קטנות למצוץ המשקה הנבלע בחרשים, והוא נמשל שכבר כלו כל העם, רק ירושלים שהיא הכלי שיש בה עוד משקה תשבר את העיר לחתיכות ועי"ז תמצץ עוד משקה המרה ר"ל שתשרף העיר ותרחב. **ושדיך תנתקי** עם החרשים הנשברים תנתקי שדים מרוב הצער והיא מליצה נפלאה, שירושלים היתה כאם לבניה שהם ערי ארץ יהודה, משפעת חלב ומזון גשמי ורוחני לכולם, ואז תנתק האם

שדיה ולא תוסיף להניק את בניה, ר"ל שיבוטל המשרה והכהונה והעבודה והנבואה שכולם יצאו מירושלים אל בנותיה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ומצית. כמו שתית מצית (ישעיה נ"א) : **תגרמו.** מענין גרם, כמו ועצמותיהם יגרם שהיא שבירת העצמות למצצם, והושאל על חרשי הכלי: (מלבי"ם באור המלות)

[לה] לכן כה אמר אדני יהוה יען שכחת אותי ותשליכי אותי אחרי גוך וגם את שאי זמתך ואת תזנותך: (מלבי"ם באור המלות) (ס)

רש"י שאי זמתך. קבילי חובי עלת חטאיך : (רש"י)

מצודת דוד ותשליכי. כאדם המשליך דבר אחורי גופו לבל יראהו ולא יזכר בו : **וגם את.** כמו שעשית למולי כן גם את סבלי גמול זימתך ואת תשלום תזנותך : (מצודת דוד)

מצודת ציון גוך. גופך כמו גוית שאול (ש"א לא) : **שאי.** סבלי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן כה אמר ה' יען שכחת אותי,** סיים דבריו שעקר הסבה שבא לך כ"ז היה ע"י ששכחו את ה' לגמרי, כאשר זונה שעזבה את בעלה לגמרי ושכחה אותו, לכן **גם את שאי זמתך** כמו שנשאתי אני חרפה בעבורך כן תשאי גם את את העונש: (מלבי"ם באור הענין)

[לו] ויאמר יהוה אלי בן אדם ה'תשפוט את אהלה ואת אהליבה והגד להן את תועבותיהן:

רש"י התשפוט. לשון ויכוח : (רש"י)

מצודת דוד התשפוט. האם רוצה אתה להתווכח עם אהלה ועם אהליבה : **והגד.** אז הגד להן בהויכוח את כל תועבותיהן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ויאמר** הוסיף לאמר לו שאם הוא **בעצמו ישפט המשפט הזה** יראה כי משפטי ה' צדקו יחדיו בין באהלה בין באהליבה, רק שיגד בבירור כל תועבותיהן: (מלבי"ם באור הענין)

[לז] כי נאפו ודם בידיהן ואת גלוליהן נאפו וגם את בניהן אשר ילדו לי הָעֲבִירוּ לָהֶם

רס"י ודם בידיהן. זנאופיהם שפכו דם : ואת גילוליהן נאפו. נאוף שלהם עם גלוליהם היה : וגם את צניהן וגו'. וזהו שפיכות הדם שבידיהם (כלומר שהולילו זרע לצטלה בידיהם ולא עשו תשובה) : (רס"י)

מצודת דוד כי נאפו. בגלוי עריות : **ודם בידיהן**. שפכו דם נקי : **ואת גלוליהן נאפו**. זהו עבודת גלולים : **אשר ילדו לי**. ר"ל המיוחדים לי ללמוד בבית הספר : **העבירו**. היו מעבירים ומוליכים לפסילים להיות להם למאכל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כי נאפו הוא ג"ע, **ודם בידיהן** ש"ד **ואת גלוליהן נאפו** הוא עבודת גלולים, **וגם את בנייהן אשר ילדו לי** הבנים שהקדישו לשמים ולתלמוד תורה אותם העבירו לבעל להשרף באש : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **העבירו להם**. לגלוליהם : (מלבי"ם באור המלות)

[לח] עוד זאת עשו לי טמאו את מקדשי ביום ההוא ואת שבתותי חללו :

רס"י טמאו את מקדשי ביום ההוא. ביום ששחטו את צניהם לעכו"ם צאות לפני זמקדשי לעשות זו תועבה להכעיסני : ואת שבתותי חללו. שהיו שוחטין את צניהם בשבת : (רס"י)

מצודת דוד **טמאו וגו'**. בו ביום שהעבירו בניהן לפסילים באו אל המקדש להקריב בה קרבנות וטמאו את המקדש עם הקרבנות הואיל ואינם לי לרצון : **ואת שבתותי חללו**. כי גם בשבת העבירו את בניהן להם לאכלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **עוד זאת עשו לי**, שביום ההוא שהקריבו בניהם למולך הלכו אל המקדש להקריב בו קרבן כדי לחלל המקדש והיו מכוונים שיהיה ביום השבת כדי לחלל השבת ג"כ, באופן שנגע החילול במה שהוא מקודש בעולם שהוא המקדש, והמקודש בשנה שהוא השבת, והמקודש בנפש שהוא הבן המיוחד לה' לת"ת, שהוא מה שפגמו בעולם שנה נפש : (מלבי"ם באור הענין)

[לט] ובשחטם את בנייהם לגלוליהם ונבאו אל מקדשי ביום ההוא לחללו וקהל כה עשו בתוך ביתי :

מצודת דוד **ובשחטם**. ר"ל הוסיפו עוד לעשות כן בעת ששחטו את בניהם לפסילים אז באו אל מקדשי ביום ההוא למען חללו וכאומר הביאה

היתה בכוונה מיוחדת לחלל המקדש ולבזותו : **והנה כה עשו**. ר"ל הדבר שספרתי עשו בתוך ביתי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובשחטם ר"ל הנה זה העון האחרון אשר ביום ששחטו בניהם באו אל מקדשי ביום ההוא, זה מראה ודומה כאילו עשו מעשה הזאת של שחיטת הילדים בתוך ביתי, אחר שמן מקום השחיטה באו אל המקדש ששם ה', אני מחשיב שעשו כה בתוך ביתי, ששחטו את הבנים במקדש ה' לעכו"ם וזה עוון היותר גדול שאפשר והנה מדמה אותה בזה כאשר המנאפת תחת אישה בביתו ובפניו ואינה נשמרת עוד ממנו שזה המעורר הקנאה היותר גדולה : (מלבי"ם באור הענין)

[מ] ואף כי תשלחנה לאנשים באים ממרחק אשר מלאך שלוח אליהם והנה באו לאשר רחצת כחלת עיניך ועדית עדי :

רפ"י ואף כי תשלחנה. וכל שכן קשה מן הכל כי תשלחנה להביא אליהן מסרי העכו"ם אויביהן ורואין החלול שמחללות מקדשי : שלוח אליהם וגו'. מאת אהלה ואהליבה לבא אליהם : והנה באו לאשר רחצת כחלת וגו'. לאשר תרגם יונתן לאתר אללו"א בלע"ז אל מקום אשר יעדת להם לאמר במקום פלוני נלא לקראתכם מקושטות במרחץ וכחול : כחלת. מין כזב וקמו כחול ולובעות זו עיניהם אוקליר"א בלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד ואף כי תשלחנה וגו'. ר"ל כ"ש שעשתה עוד יותר תועבה אשר תשלחנה לאנשים שיהיו באים אליה מארץ מרחק ממקום שהם שם : אשר מלאך וגו'. ר"ל השליחות היה על ידי מלאך השלוח אליהם בכוונה מיוחדת : והנה באו. והנה כן עשו ובאו אל המקום אשר רחצת שמה ומלאת עיניך עם הכחל והוא מין צבע וקשטת עצמך בקשוטים וראו בעיניהם מה שאת מייפה עצמך למצוא חן בעיני הנואפים הבאים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואף כי. ענינו כמו כ"ש וק"ו כמו אף כי אש אכלתהו (לעיל טו) : מלאך. שליח : כחלת. שם הצבע כחל ובדרז"ל לא כחל ולא שרק (כתובות י"ז) : ועדית עדי. ענין קשוט ותכשיט כמו ותעד נזמה (הושע ב') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואף כי מוסיף להראות ההפקרות הזאת שעשתה בפני הבעל, שנדמתה כזונה השולחת שלוחים בפרהסיא לאנשים הבאים ממרחק, ע"י מלאך שנשלח אליהם שיבואו והיא שולחת שלוחים לקבל פניהם, והם באו לסבת אשר רחצת כחלת ועדית עדי למצא חן בעיניהם : (מלבי"ם באור הענין)

[מא] וַיִּשְׁבֶּתָּ עַל מִטָּה כְּבוֹדָה וְשִׁלְחַן עָרוּךְ לְפָנֶיךָ וּקְטֹרֶתִי וְשִׁמְנֵי שְׁמֶתָ עֲלֶיךָ :

רפ"י מטה כבודה. מכוללת במלעות נאות פריד"י בלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד וישבת. ואח"י ישבת על מטה מכובדת ויקרה ולפניך היה שולחן מסודר במיני מאכל (כי כן היה מנהגם להסב על המטה בעת האכילה) והקטרת והשמן שנתתי לך שמת על השולחן להאכיל את הנואפים ולסוכם בשמן ולהעלות ריח הקטורת אחר האכילה (כי כן היה מנהגם למשוח בשמן הטוב אחר האכילה ולהשים בשמים על הגחלים להעלות העשן לריח טוב) ר"ל שלחת אל העכו"ם לבוא ללמדך דרך תועבותם ועשית להם כבוד והראית חיבה יתירה ונתת להם דורות ממה שהשפעת לך : (מצודת דוד)

מצודת ציון ערוך. מסודר : וקטרת. עשן בשמים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וישבת ואת ישבת על מטה כבודה לקבל שם הבאים אל המטה, ולפני המטה שולחן ערוך בכל מיני מאכל, ועליה שמן וקטורת לתת ריח, והם שמן והקטורת שנתן לה הבעל : (מלבי"ם באור הענין)

[מב] וְקוֹל הַמּוֹן שָׁלוּ בָּהּ וְאֵל אֲנָשִׁים מֵרַב אֲדָם מוֹבָאִים (סובאים) סְבָאִים מִמִּדְבָּר וַיִּתְּנוּ צְמִידִים אֶל יְדֵיהֶן וַעֲטָרֹת תִּפְאָרֶת עַל רְאֲשֵׁיהֶן :

רפ"י וקול המון. של עכו"ם רבות היו בה ולא המון של מלחמה אלא קול המון שליו : ואל אנשים. בשביל אנשים ושל אנשים היו אותו המון ולא של בהמה : מרוב אדם. שהיו בתוכה המובאים לנאוף מן המדבר : סבאים. שהיו דרין סביב לה משכיניה עמון ומואב וכן תרגום סבאים מסחור סחור : ויתנו. אהלה ואהליבה : צמידים אל ידיהן. להתקטט לנאוף כלומר עמון ומואב מתוך שהן רבים היא מתקטטת ומתפארת להם ומתוך שהם שכיניה מתפארת לעיניהם בקישוטיה לפיכך ויתנו אהלה ואהליבה צמידים על ידיהם כדי שיהו נאות בעיני הנואפים וי"ו של ויתנו יתירה כמו אותה של עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה (שמות יד) וכמו אותך של ואשר לא אס לבו אל דבר ה' ויעזב (סם ט) : (רפ"י)

מצודת דוד וקול המון. קול המיית שלוח היה נשמע בה לא קול המיית

מלחמה : **ואל אנשים**. ר"ל עם האנשים הבאים על כי היו בני אדם מרובים היה מובא עמהם גם אנשי סבא מן היושבים במדבר וכאומר עכ"ז היה לה רב שלוח עם כי אנשי סבא המה אכזרים אנשי רשע : **ויתנו צמידים**. כי נתנו צמידים על ידיהן וכו' להתקשט ביותר ומצאה חן בעיני כולם ולא עשו עמה רעה ר"ל שהיתה מתאהבת לכולן לעבוד לכל אלהי העכו"ם : מצודת (מצודת דוד)

מצודת ציון המון. מלי המייה : **שלו**. מלי שלוח : **ואל**. כמו ועם וכן ואשה אל אחותה (ויקרא יח) : **סבאים**. שם אומה סבא : **צמידים**. שם העדי של הזרוע כמו ושני צמידים על ידיה (בראשית כד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וקול המון שלו בה, ר"ל ובמטה הזאת נמצא קול המון של אנשים שהם בשלוח ואין פוחדים מאומה, שלא כזונים שבאים בשתיקה ואינם שלויים כי פוחדים מבעלה, כי הם משמיעים קול המון במטה והם שלויים בלתי מתיראים, **ואל אנשים מרב אדם מובאים** ר"ל אל אנשים שהם מובאים מרוב אדם אנשים, שאנשים רבים הלכו להביאם, ומי הם האנשים **סבאים ממדבר** הם אנשים שכורים שסבאו יין הרבה ובאים ממדבר, ר"ל אנשים שכורים ופראים מדבריים (שאדם רב הביאו אותם אליך בפרהסיא גדולה) אל אנשים האלה, **ויתנו צמידים אל ידיהן נתנו המביאים אותם צמידים על ידיהם, ועטרת תפארת על ראשיהן** שידמה שהם שרים גדולים ונכבדים, ר"ל שהבאת אליך אנשים נבזים ושפלים, ושמת בראשם עטרות ועל ידיהם צמידים לכבדם ולנאף עמם, וכ"ז עשית בפרהסיא גדולה מאד : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ואל אנשים ויתנו צמידים. ר"ל נתנו צמידים אל אנשים, והוי"ו כוי"ו ביום השלישי וישא אברהם את עיניו : **וסבאים**. פי שכורים כמו אל תהיו בסבאי יין : (מלבי"ם באור המלות)

[מג] **וְאָמַר לְפָלֶה נְאוּפִים (עת) עֲתָה (יזנה) יִזְנוּ תִזְנוּתָהּ וְהִיא :**

רש"י **ואומר לבלה נאופים**. עתה יזנו וגו'. אמר לי לבי על זו שבלתה והזקינה בנאופים מעתה שהזקינה יזנו תזנותיה ממנה ותלך תלות זנותה מלבה ותחזור בה והרי היא עודנה בזנוניה כאשר בתחלה : יזנו. ילאו כל זונה תרגום נפקת ברא כך שמעתי וכן ת"י. לבלה נאופים. כמו לבלה בנאופים כאשר תאמר ותשכ בית חזיה (בראשית לה) כמו בבית חזיה ירחאו מים (שמות ל) כמו ירחאו צמים וילאה חנם (קס כא) ואם בית איקה נדרה (במדבר ל) וכן פירש דונס ומנחם חזרו עם תבל עשו (ויקרא כ) ולא יתכנו **דבריו** :

מצודת דוד **ואמר לבלה נאופים.** אמרתי על הזקנה שנזדקנה בנאוף עתה יסורו ממנה תזנותי הואיל וכבר שבעה בזנות ר"ל חשבתי שאחר שעבדו זמן רב לאלהי העכו"ם וראו שאין בהם ממש יפרשו מהם : **והיא.** אבל עדיין היא בהוייתה כמו מאז ודוגמתו איה ה' אלהי אליהו אף הוא (מ"ב ב) ור"ל אף הוא בהוייתו בכל עת ולא ישתנה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לבלה.** ענין זקנה כמו אחרי בלותי (שם יט) : **יזנו.** ר"ל יסורו ועש"ז תקרא המנאפת זונה על כי סרתם מבעלה להבעל לאחר : **והיא.** ר"ל כשהיתה כן היא : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואמר** ואני הבעל כשראיתי כ"ז אמרתי, **לבלה נאפים** **עתה יזנו תזנותיה והיא,** אמרתי **נאופים** האלה, אשר **עתה יזנו** הזונים יהיו **לבלה,** הנאוף הזה יבלה את הזונים ויהיו לבלה וקרבו. **תזנותיה והיא** ר"ל בין תזנותיה בין היא שגם היא הזונה עצמה תהיה לבלה, (היא החולי והצרעת המתדבקת בזונים המבלה כל גופם ואיבריהם), קללתי אותם, שהבלה המתדבקת בנאופים יבא עליהם, על תזנותיה ועליה כל מה שיזנו עתה תדבק במ צרעת המבלה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (מג-מד) **לבלה.** היא שם המופשט של הצרעת המתדבק בנאפים ומכלה את בשרם ועצמותיהם, כמו חילי הצרפתים בזה"ז, וחולי הזאת קורא ג"כ בשם אשות הזמה אשות שם הרבים משם אש. האש הבוער והקדחת הבא מסבת הזימה, ונשתנה משקלו להורות שהוא אש משונה מעצם עד בשר יכלה, ור"ל נאופים (אשר) עתה יזנו הנאפים ותזנות של הנואפות והיא (היינו הנואפת עצמה), כולם יהיו לבלה, החולאת הזאת ששמה בלה, תקחם. ומ"ש ויבא מוסב על שם בלה. וכבר התבאר אצלי שבשמות המופשטים ישמש עליהם לפעמים בלשון זכר ולפעמים בלשון נקבה, לכן אמר ויבא בלשון זכר על תוקף ביאתו, וכאשר יצייר הבלה כבא על אשה זונה, ר"ל שנדבק בה כמער איש ולויות. וכן יצייר שאשות ולהבות הזימה, באו אליהם בשחפת וקדחת להשחיתם, והיא מליצה נפלאה מאד : (מלבי"ם באור המלות)

{מד} **ויבוא אליה כבוא אל אשה זונה כן באו אל אהלה ואל אהליבה אשת הזמה :**

רס"י **ויבוא אליה.** כל אקר מלאו לבו : **אשות הזמה.** נקי הזמה : (רס"י)

מצודת דוד **ויבוא אליה.** כל הרוצה בא אליה כדרך שבאים אל אשה זונה מפורסמת כן באו וגו' ר"ל עבדה לכל עכו"ם שבעולם : **אשות הזמה.** נשי הזמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון אשות. מלשון אשה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויבא אליה ונתקיים הקללה כי הבלה בא אליה** ונדבק בה **כבוא אל אשה זונה** כמו שהוא בא תמיד אל אשה זונה ונדבק בה לבלות אותה, **כן באו אל אהלה ואל אהליבה אשות הזמה** החולי הזאת המבלה המנאפת קורא **אשות הזמה**, היא האש ותבערת החום הבוער ע"י הזמה ורוב הניאוף, אשות וחמימות הזמה והצרעת והבלה והרקב הנולד מזה, באו אל אהלה ואהליבה, וחולי זה ידוע גם היום שהוא כאש בוער וצרעת ממארת ורקבון דבוק במנאפים לבלות ולהבעיר גוויתם ועצמותם : (מלבי"ם באור הענין)

[מה] וְאֲנָשִׁים צְדִיקִים הָמָּה יִשְׁפְּטוּ אֹתָהֶם מִשְׁפַּט נְאֻפּוֹת וּמִשְׁפַּט שְׂפָכוֹת דָּם כִּי נֶאֱפַת הַנָּה וְדָם בִּידִיהֶן : (ס)

רס"י **ואנשים לדיקים. אנשים דיינים פרי מלך צבל ומלך אשור וי"ת זכאין** בקיבליהון לפי מעשיהן של אלו הזונות לדיקים העכו"ם מהנה : **משפט נאפות ומשפט שופכות דם.** כמו שפורש אחריו : (רס"י)

מצודת דוד **ואנשים צדיקים.** הם שרי מלך בבל שהמה נחשבים לצדיקים למולך : **משפט נאפות.** משפט הראוי בגמול הנאוף ומשפט הראוי בגמול שפיכת דם נקי : **ודם בידיהן.** מה ששחטו בניהן לעכו"ם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואנשים צדיקים**, והנה הזונה הזאת שנדבק בה הצרעת הזאת, תדון כשופכת דם, כי כל מי שמזנה עמה ומתקרב אילה תדבק בו החולי הזאת והיא הורגת נפשות ע"י זנותה, עד שלכן אנשים צדיקים יחלטו משפט הזונות האלה לשני עונשים משום **נאפות** ומשום **שפכות דם**, וישתדלו לבער אותם מן העולם, ועז"א כי מנאפות הנה מצד הניאוף, ודם בידיהן כי רוצחות את כל הדבק אליהם בארס נחש חולי **הבלה**, וחולי **אשות הזמה** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אותהם.** תחת אתהן. וי"ל אות שלהם, אות הצרעת שבהם, זה אות שהם נאפות ושופכות דם : (מלבי"ם באור המלות)

[מו] כִּי פֶה אָמַר אֲדָנָי יְהוִה הִעֲלָה עֲלֵיהֶם קָהָל וְנָתַן אֶתְהֶן לְזַעֲנָה וְלָבֹז :

רס"י **העלה. ונתון, וברא, כולן לשון עשה ופעול הם :** (רס"י)

מצודת דוד העלה וגוי. ר"ל אמור בנבואה שאני אעלה עליהן קהל רב ואתן אתהן לרעדה ולבזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון קהל. אסיפת העם : לזעוה. ענין חרדה ורעדה כמו והייתם לזעוה (דברים כט) : ולבז. מלשון בזה ושלל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי כה אמר ה' העלה עליהם קהל שיתקבצו לבער רעתה מן העולם, ונתן אתהן לזעוה מצד צרתם, ולבז משום הניאוף : (מלבי"ם : באור הענין)

[מז] וְרָגְמוּ עָלֶיְךָ אֲבָן קָהֵל וּבָרָא אוֹתְךָ בְּחַרְבוֹתָם בְּגִיָּהּם וּבְנוֹתֵיהֶם יִהְרְגוּ וּבְתִיָּךְ בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ :

רש"י ורגמו עליהן אבן. הריגת בנייהן וזנותיהן ושריפת בתייהן הוא משפט נואפות וזרע אמתהן בתרבותם הוא משפט שופכות דם וזרע לשון קליטה וכן וזרעתו דיער יהיה לך בספר (יהושע יז) : (רש"י)

מצודת דוד ורגמו עליהן אבן קהל. בני הקהל ההוא יגרמו עליהן אבנים : וברא. הוא יבריא אותן עם חרבותם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ורגמו. ענין השלכת אבנים כמו באבן ירגמו אותם (ויקרא כ) : וברא. ענין כריתה כמו כי יער הוא ובראתו (יהושע י"ז) : בחרבותם. מל' חרב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ורגמו, וידונו אותם בד' מיתות ב"ד וחושב סקילה הרג שריפה, וחנק א"צ לחשוב שהיא המיתה האמורה בתורה סתם, והיא הקלה שבכולם, והוא משפט הידוע של כל א"א שזנתה, וא"צ להודיע : (מלבי"ם : באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וברא, מקור, להכרית אותן : (מלבי"ם באור המלות)

[מח] וְהִשְׁבַּתִּי זְמָה מִן הָאָרֶץ וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשִׂינָה כְּזַמַּתְכֶּנָּה :

מצודת דוד והשבתי זמה. עם המשפט הזה אבטל זמה מן הארץ כי כולם יפחדו מפחד המשפט : ונוסרו. יקבלו מוסר ולא תעשינה כמו הזמה שעשיתן ר"ל לא יעבוד עוד מי לעכו"ם : (מצודת דוד)

מצודת ציון והשבתי. ענין בטול : ונוסרו. מל' מוסר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והשבת** ויהי זה לתועלת שעיי"כ **אשבת זמה** בכלל, **כי כל הנשים תוסרנה** ויקחו מוסר **ולא תעשינה כזמתכנה**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ונוסרו**. מורכב מנפעל והתפעל, שתחלה יקבלו מוסר בהכרח ע"י פועל שיעשה בהזונה, ואח"כ יתיסרו בעצמם ברצון: (מלבי"ם באור המלות)

[מט] ונתנו זמתכנה עליך וחסאי גוליתך תשאנה וידעתם כי אני אדני יהוה: **(פ)**

רפ"י ונתנו זמתכנה עליכן. סופטיכן יתנו את מספט זמתכן צראשכון: **(רפ"י)**

מצודת דוד ונתנו. הקהל העולה יתנו עליכן גמול זמתכן וחסאי תועבותיכן המאוסים כגלל של רעי הנה אתן תסבלו הגמול: **וידעתם**. אז תדעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול: (מצודת דוד)

מצודת ציון תשאנה. מלי משא וסבל: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונתנו**, שעד עתה היה עונש זמתכן על הכלל שנעשה זה ביניהם אבל אחר שיעשו משפט עמכם, ישאר העון והעונש רק עליכן בין מן הזמה בין מן הע"ז שעבדו: (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-כד

[א] ויהי דבר יהוה אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר:

רפ"י התשיעית. ללדקיהו: **(רפ"י)**

מצודת דוד בשנה התשיעית. לגלות המלך יהויכין ולמלכות צדקיהו: **(מצודת דוד)**

[ב] בְּן אָדָם (כתוב) כָּתַב לָךְ אֵת שֵׁם הַיּוֹם אֵת עֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה סָמַךְ מֶלֶךְ
בְּבֶל אֶל יְרוּשָׁלַם בְּעֵצִים הַיּוֹם הַזֶּה :

רס"י סמך מלך צבל. היום כר עליה : (רס"י)

מצודת דוד את שם היום. ר"ל כמה הוא בשבת ראשון או שני וכו' ולתוספות ביאור אמר את עצם היום הזה שהוא עומד בו היום להודיע אשר מלך בבל סמך על ירושלים לצור עליה בעצם היום הזה ותכלית הכוונה היה בזה הכתיבה כי הנביא היה בבבל וכתב מה שנעשה בירושלים וכשישמעו מפי המגידים כי כן היה יאמינו בו ולא יפנו עוד אל מול דברי נביאי השקר : (מצודת דוד)

מצודת ציון עצם. גוף הדבר יקרא עצם וכן לא נכחד עצמי ממך (תהלים קלט) : סמך. ענין הקרוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין את שם היום פי מהרי"א שר"ל שם היום מימי השבוע למשל יום הראשון בשבוע, ומ"ש את עצם היום רצה לומר בכמה בחדש, והטעם מה שצוה לכתוב שעל ידי כך נודע להם אמיתת נבואתו שכיון היום בצמצום שסמך על ירושלים, עוד כתב כי מאז עד ט' לחדש הרביעי שהבקעה העיר ההיו תתקיי"ד יום, כמספר השנים שהיו חפשים מיום צאתם מארץ מצרים שהיו בשנת ב' אלפים תמ"ח עד שנחרב הבית בשנת ג' אלפים שני"ח לחשבון של סדר עולם, וארבעה ימים הנותרים היו לשנות המקוטעים, והיה מכוון יום לשנה, גם י"ל דרך רמז וביחוד מ"ש כאן ירושלים חסר יו"ד שא"ל שיכתוב לסימן שם היום ועצם היום, ששם היום הוא מלת עשור ועצם היום הוא מספר עשרה, שעשור עולה בחשבונו תקע"ו ועם מספר עשרה שהוא עצם היום הוא תקפ"ו כמספר ירושלים שנכתב פה חסר י' להיות לזכרון שסמך מלך בבל על ירושלים, וכפי מספר הכשדים שאצלם הלילה שייך אל היום שעבר חשבו אז יום י"א בטבת. ובלשון כשדים נקרא שם החדש טבת כמ"ש חז"ל דשמות החדשים עלו עמהם מבבל, ושם י"א בטבת שהוא שם היום ועצם היום לבני בבל עולה כמספר נבוכדנצר, וזה יהיה זכר גדול שבו ביום סמך מלך בבל, בעצם היום הזה ר"ל בכח היום והרמז שבו : (מלבי"ם באור הענין)

[ג] וּמָשַׁל אֶל בֵּית הַפְּרִי מָשַׁל וְאֶמְרָתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שְׁפַת
הַסִּיר שְׁפַת וְגַם יָצַק בּוֹ מַיִם :

רס"י שפות הסיר. ע"פ הכירה במקום מושגה היא קרויה שפיתה צלשון המשנה שאמרו רבותינו מקום שפיתה שתי קדירות ועוד שנינו אחד שופת את הקדירה ואחד נותן לתוכה מים ואחד נותן לתוכה צלשין למדנו

שהקפיתה היא הוספתה על פי הכירה עד שלא יתנו לתוכה כלום והדוגמא זו על ירושלים שאמרתם (לעיל) עליה היא הסיר עתה צא העת שתהיה לסיר ואתם בתוכה לבקר יצא נבוכדנצר ויתננה על האור, ומנחם פירש לשון שימה : וגם יצוק בו מים. הם לרכי המאור, יצוק כמו שפוך : (רס"ו)

מצודת דוד ומשול. אמור משל אל בית ישראל הממרים בי : **שפות הסיר שפות.** ערוך והעמד הקדרה על מקום מעמדה על הכירה וגם שפוך בו מים להתבשל ולפי שהם אמרו בהמשל היא הסיר ואנחנו הבשר (לעיל יא) לכן אחז גם הוא בזה המשל לומר היום הוא תחלת המצור שהיא הכנה אל הכבוש כמו שהעמדת הקדרה על הכירה ויציקת המים בו הוא הכנה אל הבישול : (מצודת דוד)

מצודת ציון שפות. ענין העמדת הסיר על הכירה כמו שפות הסיר הגדולה (מ"ב ד) : **הסיר.** הקדרה : **יצוק.** שפוך : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומשל אל בית המרי משל המשל הזה מתיחס להם כי הם חדשו המשל הזה כמ"ש (למעלה י"א) האומרים לא בקרוב בנות בתים היא הסיר ואנחנו הבשר, היינו שהיו אומרים שחומת ירושלים הוצורה תגן עליהם כמו שתגן הסיר על הבשר בל תחרך ותשרף מן האש, שהגם שהאש סביב סביב אין הבשר נשרף מפני שהסיר מגין עליו, ובסיר שופכים מים והם מגינים על הבשר בל יחרך ויהיו בסיר עד גמר בשולו, וע"כ אמרו שלא יבנו בתים בקרוב אל החומה היינו שלא יהיה הבשר בקרוב אל הסיר בלא אמצעי כי אז ישרף מקודם זמן בשולו, ובטחו בהסיר שהוא החומה והמים שהוא כלי מלחמתם שלא תשרוף אותם אש המצור, ויהיו בירושלים עד גמר בשולם שהוא יום מותם, לכן נשא משל כפי דרכם, ואמר **שפות הסיר** היינו שישפות אותו אל הכירה היטב, שהוא הדבוק שמדביקו אל הכירה שלא תבא האש תחתיו רק בצדדים בל יחרך ברוב האש, והיינו שיעריכו את החומה בכל חזקה, **וגם יצוק בו מים** להגן על הבשר שהוא כלי הנשק שיגן בעדם מאש האויב : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שפות. עריכת הקדרה על השפתים : (מלבי"ם באור המלות)

171 אָסַף נְתַחֲיָהּ אֶלֶיהָ כֹּל יִתַח טוֹב יָרַךְ וְכָתַף מִבְּחַר עֲצָמִים מֵלֵא :

רס"י **אסוף נתחיה אליה.** מיראת המאור אספו לתוכה כל ראשיה וקרביה : **כל נתח טוב.** כל גבר גיבר אימתו וגבר עבד קרב כן ת"י : (רס"י)

מצודת דוד אסוף נתחיה אליה. הכנס בה הנתחים הראוים לה : **כל נתח טוב**. וחוזר ומפרש ירך וכתף שהם נתחים טובים מלאים בשר : **מבחר עצמים מלא**. את הסיר מלא משאר מבחר האיברים (ולפי שהאיברים מנותחים לפי העצמות יקראו האיברים בשם עצמים) : (מצודת דוד)

מצודת ציון אסוף. הכנס כמו ואין איש מאסף אותם (שופטים יט) : **נתחיה**. איבריה כמו ונתח אותו לנתחיו (ויקרא א) : **ירך**. הוא הרגל : **כתף**. הוא רוחב היד ממעל : **עצמים**. ר"ל איברים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אסף נתחיה ושיאסוף הנתחים שיהיו בתוך הסיר והמים שלא יצאו חלקים מהם למעלה מן הסיר וישרפו מן האש, היינו שכולם יהיו תוך החומה ולא יצאו משם, ובאר כי יאסוף **כל נתח טוב** שהם השרים והחכמים, **וימלא גם מבחר עצמים** שהם אנשי החיל : (מלבי"ם באור הענין)

[ה] מבחר הצאן לקוח וגם דור העצמים תחתיה רתח רתחיה גם בשלו **עצמיה בתוכה** : **[ס]**

רש"י מבחר הצאן לקוח. קח אתה נבוכדנצר את מבחר חייליך סביבותיה כן ת"י ואינו מיושב על ענין הסיר וכן כריך לפותרו מבחר ישראל יצאו ויכנסו בתוכה : וגם דור העלמים תחתיה. סדר וערך העלמים תחת שאר האיברים כלומר ילחמו הגבורים בצביל החלשים ויסמכו אלו עליהן, דור לשון עריכה וכן ילנפך לנפה כדור (ישעיה כ"ב) שורות יהקף גייסות וכן שורה תרגום דרא מנחם פירש כמו אני אגדיל המדורה : רתח רתחיה. ואחר שיהו כולם לתוכה יקרבו כלי המאור והמלחמה אל העיר : (רש"י)

מצודת דוד מבחר הצאן לקוח. ר"ל הבשר שתשים בסיר יהיה ממבחר הצאן מהשמנים והנבחרים שבצאן : וגם דור. שים תחת הסיר מדורת העצמים שבמקום עצים יבער עצמים : **רתח רתחיה**. ר"ל כ"כ תבעיר האש ותרתח הסיר עד שגם העצמים יתבשלו בה עם שהם קשים להתבשל ור"ל בעת יתחיל המצור יתאספו בה כל בני הערים שנחרבו וגם שרי העם והמושלים ואמר לעשות מדורה מעצמים לרמוז על עצמות והחללים הנהרגים חנם בקרבה ע"י המלך והשרים שהם מבעירים האש ומביאים הפורעניות וצרות המצור ואמר רתח וכו' לרמוז שכ"כ יקשה צרות המצור עד שגם הגבורים החזקים כעצמים יכלו ויפלו בה בחרב וברעב ובדבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון דור. מלי מדורה והבערה כמו מדורות אש (ישעיה ל) : **רתח רתחיה**. ענין הבשול בחוזק שמעלה כעין אבעבועות וכן ירתח כסיר

מצולה (איוב מא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מבחר הצאן שיקח הבשר מן הצאן המובחרים שיהיה בשר שמן, בלתי מקבל החירוד כבשר כחוש, וגם משיב ואומר כל זה לא יועיל שהגם שלקחו מבחר עצמים אל תוך הסיר, הלא גם **דור עצמים תחתיה**, הלא לקחו הרבה מן העצמים ועשו מהם מדורה והיסק תחת הסיר, עד שהעצמים שתחת הסיר **רתח רתח** היינו שהם הרתיחו את הסיר יותר מן הראוי עד **שבשלו עצמיה אשר בתוכה** שהעצמים שתחת הסיר שנעשה מהם מדורה בשלו את העצמים שבתוך הסיר, שזה סימן שהמוקד הוא יותר מדאי כי העצמות אין מתבשלות וכשנתבשלו העצמות הקשות, כבר נתקלקל הבשר ע"י רוב הבישול: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות דור. מענין מדורה, ובא על הסדר שמסדרין עצים וזפת ואש לעשות מדורה, ומשתתף בזה עם הוראתה השניה מענין היקיף, וחניתי כדור עליך, וזה ההבדל בין מדורה ובין מוקד ויתר לשונות: **רתח.** הוא הבישול יותר מדאי. כמו ירתיח כסיר מצולה (איוב מ"א) (מלבי"ם באור המלות)

11 לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי עִיר הַדְּמַיִם סִיר אֲשֶׁר חֻלְּאָתָהּ בָּהּ וְחֻלְּאָתָהּ לֹא יִצָּאָהּ מִמֶּנָּה לְנִתְחָיָהּ לְנִתְחָיָהּ הוֹצִיאָהּ לֹא נָפַל עָלֶיהָ גּוֹרֵל:

רש"י חלאתה. זוהמתה שמוציאין מעל פיה על ידי הרתחתה שקורין אשקומ"א בלע"ז כלומר לא ילאו ממנה רשעים שבה: לנתחיה לנתחיה. גלות אחר גלות היוצא ונפל אל הכסדים איש איש לדדו: לא נפל עליה גורל. לא כשאר קדירות שמוציאין נתחיהן יחד לתתה לפני כל אחד ואחד חלקו וגורלו ויונתן תרגם מדלל יתעבד זה תיובא לא נפל עליה גורלו של מקום:

מצודת דוד לכן. ר"ל הואיל ונאמר לי במשל לכן אפרש הדבר כה אמר ה' וגוי: **אוי וגוי.** אוי לך ירושלים אשר נשפך בך דמי נקיים: **סיר.** אתה הסיר אשר נשאר בה זוהמתה ולא יצאה ממנה זוהמתה כי לא העבירו ממנה כדרך שמעבירים זוהמת הסיר ר"ל עדיין טומאת העון אצלך ולא עשית תשובה שתלך לה העון: **לנתחיה לנתחיה הוציאה.** ר"ל כמו שאין דרך לשפוך מסיר כזאת כל הנתחים בבת אחת כי ישפך עמהם גם הזוהמה הנשארת בשולי הסיר אולם יוציאם נתחים נתחים מה שפוגע ראשון נוטל תחלה מבלי הפלת גורל לדעת מי ראשון כו' כן לא גלו אנשי ירושלים בבת אחת כי מהם גלו עם יהויקים ומהם עם יהויכין ומהם עם צדקיהו ולא גלו על פי גורל כי אם מי שבא בידו ראשון גלה תחלה וכאומר

לא היה בן בעבור שאלו פשעו יותר מאלו והגורל נפל על אלו שפשעו ביותר כי באמת דרך אחד להם : (מצודת דוד)

מצודת ציון חלאתה. ענין זוהמא ודומה לו במקראות שלאחריו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן כה אמר ה', סיר אשר חלאתה בה, שמלאה חלאה ורק חלאתה לא יצאה ממנה, רק החלאה לבדה תשאר, אבל הנתחים הטובים לא ישארו. הוציאה לנתחיה לנתחיה נתח אחר נתח, שהטובים יהרגו רבים מהם ורבים יצאו ונפלו אל הכשדים, לא נפל עליה גורל פי' המפי' שאינו דומה כסיר שנתבשל שמוציאים כל הבשר ומחלקים הנתחים ע"פ גורל לאיש חלקו, רק הוציאו ע"פ המקרה אחד אחד, ויל"פ שאמר בתמיה וכי לא נפל הגורל של נ"נ עליו ולא על רבת בני עמון שהוא הגורל שהגריל לאן ילך שהיו תוצאותיו מאת ה' להחריבה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חלאתה. זוהמא, והראשון בלא מפיק, ויל"פ שנמצא בה חלאה מחמת הבישול וגם חלאתה של הסיר שהיה מכבר לא יצאה, כי לא רחצו הסיר בעת שהניחו בו הבשר : (מלבי"ם באור המלות)

12 כִּי דָמָה בְּתוֹכָהּ הָיָה עַל צָחִיחַ סָלַע שְׁמָתָהּוּ לֹא שְׁפָכְתָּהּוּ עַל הָאָרֶץ לְכִסּוֹת עָלָיו

רש"י לחיתה. שעיעות : לא שפכתהו על הארץ וגו'. ת"י בזידו וזלרע מרומם שפכתיה לא שפכתיה צקלו למיעבד עלוהי תיובא, ורבותינו פירשוהו זדמו של זכריה בן יהוידע לא נהגו בו לא כדס הלזי ולא כדס האיל : (רש"י)

מצודת דוד כי דמה. דם הנקי הנשפך שהיה בתוכה הנה שמה אותו על יבשות הסלע להיות מתקיים לא שפכה אותו על עפר הארץ להיות נבלע ונכסה בעפר הארץ ר"ל שפכו דם בגלוי ובפרסום ולא חששו לעשות בסתר לבל יודע : (מצודת דוד)

מצודת ציון צחיתה. ענין יובש כמו שכנו צחיתה (תהלים סח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי דמה מפרש מ"ש גם דור העצמים תחתיה שהוא הדם שהיה בתוכה ששפכו דם בפרהסיא, ושמחו על צחיתה סלע שיהיה לנגד עיניהם תמיד, ר"ל שלא עשו תשובה על מעשיהם לכסות על פשעיהם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **צחיח סלע**. מקום הגבוה והיבש של הסלע : (מלבי"ם
באור המלות)

ח להעלות חמה לנקם נקם נתתי את דמה על צחיח סלע לבלתי הפסות :
פ)

קס"י להעלות חמה. לפני כויתי לאותו דם שלא יבלע בקרקע כדי שיזכר
לנקום נקמתו :

מצודת דוד להעלות חמה. לכן בכדי להעלות חמתי ולנקום בהם נקם
קיימתי את הדם הנשפך בה להיות מתקיים כאלו הוא על יבשות הסלע
לבל יהיה נכסה מעיני ר"ל כמו שהם עשו בגלוי כן השארתי את הדם
מגולה להיות זכור לפני להעלות חמתי לנקום בהם נקמת הדם ואחז
במשל מבן אדם המשאיר דבר מגולה למען יזכור בו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ולכן כדי להעלות חמה נתתי גם אני את דמה על
צחיח סלע וזה היו העצמים שהיו תחת הסיר שהגדילו המדורה : (מלבי"ם
באור הענין)

ט לכן פה אמר אדני יהוה אוי עיר הדמים גם אני אגדיל המדורה :

קס"י המדורה. הסק גדולה פואיח"ה בלע"ז : (קס"י)

מצודת דוד לכן. הואיל והדם הנקי זכור לפני לכן כה אמר ה' אוי לך עיר
הדמים : גם אני. כמו שהם הגדילו רשע כן גם אני אגדיל המדורה שתחת
הסיר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לכן כה אמר ה' שעי"ז גם אני אגדיל המדורה** שחוץ
מן האש שבחוץ אגדיל אני המדורה תחת הסיר שהוא החרב והרעב
והדבר שאכלו בתוך ירושלים, כמ"ש (בירמיה כ"א) הנני מסב כלי
המלחמה אשר בידכם וכוי ואספתי אותם אל תוך העיר הזאת : (מלבי"ם
באור הענין)

י הרבה העצים הדלק האש התם הפשר והרקח המרקחה והעצמות
יחרו :

קס"י הרבה העצים הדלק האש. להרבות העצים ולהדליק האש : התם
הבשר והרקח המרקחה. כשהבשר חם מעל העצמות והוא מלטמק ומעורב

ברוטב ומגיס זכף דומה למרקחת פטוס סממנין שמערבין אותה יפה יפה ומתוך לימוק הזקר עשנה נהפך לתוכה שקורין אאורש"יר זלע"ז וזהו שאמר והעלמות יחרו יזשו ויעשנו לשון חרה מני חורב (איוב כ"ט) וכן למען תחס וחרה נחשתה כדרך קדירה שתמו מימיה זרתיחתה מתחממת ונשרפין חרסיה והתזשיל מתקלקל : (כס"י)

מצודת דוד הרבה העצים. ר"ל אמור בנבואה שאני ארבה העצים ואדליק האש למען התם את הבשר לכלותה : **והרקח.** אשים בה מרקחת הבשמים כי כן הדרך להשים הבשמים בתבשיל לאחר שנצטמק הרבה : **והעצמות.** גם העצמות יתייבשו מאד מחום האש : (מצודת דוד)

מצודת ציון התם. ענין השלמה וכליון כמו עד תומי אותה בידו (ירמיה כז) : **והרקח המרקחה.** כן נקרא תערובות הבשמים וכן רוקח מרקחת (שמות ל) : **יחרו.** ענין יובש מחום האש כמו ותוכו נחר (לעיל טו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הרבה העצים אני אשתדל להרבות העצים ולהדליק האש בפנים עד שיתום הבשר כי יתבשל עד שיאבד צורת בשר ויהיה כמרקחה ודבר דק הנרקח בחום האש עד שגם העצמות יחרו ע"י שיכלו המים ישרף הכל וגם העצמות יחרו מן האש שישלוט בתוך הסיר : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הרבה, הדלק. כולו בלשון מקור, להרבות ולהדלק ולהתם : **והרקח.** דבר דק הנרקח כמרקחת, כמו ים ישים כמרקחה (איוב מ"ב) : **יחרו.** הוא הנחרר מרוב האש : (מלבי"ם באור המלות)

[יא] והעמידה על גחליה רקח למען תחס וחרה נחשתה ונתכה בתוכה טמאתה תתם חלאתה :

כס"י תתם חלאתה. תכלה זוהמתה ותזלע זנחשתה סיר של נחשת היא : (כס"י)

מצודת דוד והעמידה. אעמיד את הסיר על הגחלים שמתחת לה כשהיא רקח מן התבשיל ההושם בה כי הכל נשרף מחום האש הרב : **למען תחס.** למען תתחמם הסיר ותתייבש שוליה להיות נשרף מחום האש : **ונתכה בתוכה טומאתה.** הזוהמא הטמאה והמאוסה המתדבק בסיר תהיה נמסת בתוך הסיר ואז תתום ותכלה זוהמתה כי תשרף גם היא אחר שתהיה נמסת בה ר"ל אגדיל החמה עד אשר יתמו אנשי העיר ואף הגבורים יכלו עמהם ואז תשאר העיר רקנית מיושביה ותשאר שממה

ובזה ימורק עון עמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון רקה. ריקנית : **תחס**. תתחמם : **וחרה**. ענין יובש : **נחושתה**.
עניינו תחתית הדבר ושוליו כמו השפך נחושתך (לעיל טז) : **ונתכה**. מלי
התכה והמסה כמו והתכתי אתכם (לעיל כב) : **טומאתה**. ר"ל המיאוס :
תתוס. ענין כליון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והעמידה עד שאחר שתהיה רקה מבשר וממים (ר"ל שימותו כל בעלי המלחמה) אז **תעמוד הסיר על הגחלים שתחתיה** שהם מן דור העצמים שתחתיה **למען תחס וחרה נחשתה** שהוא משל על הבקעת החומה, ואז **ונתכה בתוכה טמאתה** ר"ל שאז יקבלו עונש על עונותיהם ויטהרו מפשעיהם וגם **תתס חלאתה** ר"ל שהרשעים ימותו : (מלבי"ם באור הענין)

[יב] תִּאֲנִים הֶלְאֵת וְלֹא תֵצֵא מִמֶּנָּה רַבַּת חֶלְאֵתָה בְּאֵשׁ חֶלְאֵתָה :

רז"י תאונים הלאת. בתואנה ותרמית הלאת את העניים לכן לא ילאו ממנה רזעי' שבתוכה אלא באש פורענותה יכלו : (רז"י)

מצודת דוד תאונים הלאה. נתייגעת בעשות הרבה עלילות ושקרים ולא תצא ממנה מרבית הזוהמא ר"ל איננה עושה תשובה על מרבית עוונה ולכן לא תצא ממנה הזוהמא כ"א ע"י האש שהוא ישרוף אותם ר"ל לא תלך ממנה עוונה כ"א ע"י מירוק אש הפורעניות : (מצודת דוד)

מצודת ציון תאונים. ענין עלילה ושקר כמו כי תואנה הוא מבקש (שופטים יד) : **הלאה**. ענין יגיעה כמו מה הלאה תיך (מיכה ו) : **רבתי**. מלשון רבוי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין תאנים הלאה באוני ובאבל חלאת לסיר להתיך החלאה והטומאה, כי לא תצא ממנה חלאתה, מפני שרבתי חלאתה מאד, עד שגם באש נמצא חלאתה ואין האש שולט בו, ר"ל הרשעים רבים ולא כלו לגמרי : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות תאנים. לשון והיתה תאניה ואניה, ויל"פ שנלאית מרוב האבל : באש. יל"פ ג"כ מענין וירוס תולעים ויבאש. חלאה הנבאשה, והבי שורש : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] בְּטִמְאֹתַי זָמָה יַעַן טְהַרְתִּיךָ וְלֹא טְהַרְתָּ מִטִּמְאֹתַי לֹא תִטְהַרֵי עוֹד עַד הַנִּיחִי אֶת חֲמַתִּי :

רפ"י **צטומאתך**. **צטומאה** של זמה תכלה : **יען טיהרתיך**. להוכיח ע"פ הנביאים ולא טהרת וגו' : (רפ"י)

מצודת דוד **בטומאתך זמה**. עדיין את בטומאתך שהיא הזמה שעשית : **יען טהרתיך**. בעבור שאני הייתי מחזר לטהר אותך כי שלחתי הנביאים להחזירך למוטב ועכ"ז לא טהרת מטומאתך ולא שבת אלי אי"כ בודאי לא תטהרי עוד עד אשר אניח את חמתי בך לפרוע ממך ובזה תהיה מוטהר וממורק מן העון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וכן בטומאתך זמה** בהטומאה שלך נמצא זמה, שהיא עצות עמוקות והשתקעות המחשבה בזנות שזה לא יוסר גם ע"י האש (וכבר בארנו למעלה (סי' ט"ז מ"ג) שתקנת הזמה הוא באש, כמ"ש בחמותו זמה הוא באש ישרפו אותו ואתהן) וא"כ **יען טהרתיך ולא טהרת**, ידעתי כי לא תטהרי עוד עד הניחי חמתי בך להענישך עוד בשבי וגלות ופזור : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] **אני יהוה דברתי באה ועשיתי לא אפרע ולא אחוס ולא אנהם כדרכיך וכעלילותיך שפטוך נאם אדני יהוה :** (פ)

רפ"י **לא אפרע**. **לא אצטל** גזירתי : **ולא אנהם**. לשון ממהשצתי הרעה אשך דברתי לעשות המשפט : (רפ"י)

מצודת דוד **אני ה' דברתי**. זה ימים רבים דברתי שיבוא הפורעניות והנה כבר באה וכבר עשיתי כי כבר סמך מלך בבל על ירושלים : **לא אפרע**. לא אבטל דברי ולא אחוס עליכם ולא אנהם לחשוב מחשבה אחרת לטובה : **כדרכיך**. כפי דרכיך ומעשיך ישפטו אותך הכשדים כי הם יהיו שלוחי המקום לעשות המשפט : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אפרע**. ענין בטול והשבתה כמו ותפרעו כל עצתי (משלי א) : **אחוס**. מלי חס וחמלה : **אנהם**. ענין הפוך מחשבה : **וכעלילותיך**. כמעשיך : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **אני ה' דברתי, א**. שאני הוא שגזרתי את הגזרה, **ב**. שבאה, **ג**. ועשיתי שכבר נעשה מעשה, ונגד מ"ש אני דברתי אמר **לא אפרע** שלא יבטל את הגזרה, ונגד מ"ש שבאה אמר **ולא אחוס** שהחסה תהיה מפני שיש לו צורך בדבר, כמו ועינכם אל תחוס על כליכם, כי אין בכם שום צורך, ונגד ועשיתי אמר **ולא אנהם** לא יהיה לי חרטה על המעשה, **כי כדרכיך וכעלילותיך שפטוך**, שהיה העונש כפי החטא : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אפרע. ביטול הדבר, כמו ותפרעו כל עצתי, (משלי א') : **כדרכיך וכעלילותיך**. ע"י הבדלה למעלה (ז' ג'): (מלבי"ם באור המלות)

[טו] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר :

מלבי"ם - באור הענין ויהי אחר שהודיע לו ממצור ירושלים הודיע לו מחורבן בהמ"ק (ובאו פה ג"כ ג' נבואות, מכוונות נגד ג' נבואות שאמר בסי' כ"א), שים פניך דרך תימנה שהיה על ירושלים שהיא הנבואה של שפות הסיר, שע"ז אמר שם לא נפל עליה גורל, ונגד הנבא אל אדמת ישראל היה הנבואה של סי' כ"ג, ונגד הטף אל מקדשים באה הנבואה הזאת, ותחלה התחיל שם לדבר במשל והנביא אמר כי יאמרו ממשל משלים הוא ונבא בלא משל, ושוב חזר לאמר המשלים על כאו"א (מלבי"ם באור הענין)

[טז] בֶּן אָדָם הֲנִי לְקַח מִמֶּךָ אֶת מַחְמַד עֵינֶיךָ בְּמַגְפָּה וְלֹא תִסְפַּד וְלֹא תִבְכֶּה וְלֹא תִמְעַתֵּךְ : תבוא

רס"י מחמד עיניך. אשתך כמו שהענין מוכיח בסופו : (רס"י)

מצודת דוד את מחמד עיניך. אמר זה על אשתו שהיה הנביא אוהב אותה מאד : **במגפה**. ר"ל במיתה פתאומית כדרך המגפה : **ולא תספוד**. לא תעשה הספד עליה כדרך שעושים למתים : **ולא תבוא דמעתיך**. לא תבוא על לחייך דמעתי הבכי וכפל הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

מצודת ציון מחמד. מל' חמדה ואהוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנני לקח הודיעו שאשתו תמות במגפה, וצוהו שלא יספד, ואף לא יבכה, ואף שלא יבואו דמעותיו כלל : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] הֲאֵינְךָ דָם מֵתִים אֲבָל לֹא תַעֲשֶׂה פְּאֶרְךָ חֲבוּשׁ עָלֶיךָ וַיִּנְעָלֶיךָ תְּשִׂים בְּרִגְלֶיךָ וְלֹא תַעֲטֶה עַל שָׁפָם וְלָחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכַל :

רס"י האנקה. התמקמה בשתיקה שוא"ש דמוני"ץ בלע"ז : פאריך. תפילין כל אלה מלות אכלים ואתה חילוף אכל אסור בתפילין וסנדל וחייב בעטיפת הראש ומזרין אותו סעודה ראשונה משל אחרים : (רס"י)

מצודת דוד **האנק דום**. מהאנק דום ר"ל שתוק מן האנחה ולא תאנח : **מתים אבל**. הוא הפוך אבל מתים ר"ל מנהג האבל שעושים על המתים לא תעשה : **פארך**. התקן עליך מגבעות הראש שהוא לפאר ולהדר וכן נאמר פארי המגבעות (שמות לט) ודרך האבל היה להסיר המגבעות ההיא, ורז"ל אמרו שעל התפילין יאמר שהאבל אסור בהן : **ונעליך**. לא כדרך האבל שחולץ המנעל : **ולא תעטה**. לא כדרך האבל שמעטף ראשו עד שער השפתים : **ולחם אנשים**. לא כדרך האבל שמברין אותו סעודה הראשונה משל אחרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **האנק**. ענין אנחה כמו אנקת אסיר (תהלים קב) : **דום**. ענין שתיקה כמו וידום אהרן (ויקרא י) : **חבוש**. כן יקרא התקון בראש והקשירה וכן וחבשת להם מגבעות (שמות כה) : **תעטה**. ענין עטיפה כמו ועל שפם יעטה (ויקרא יג) : **שפם**. הוא שער השפתים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **האנק דם** האנקה תהיה בדממה שלא ישמע אדם, **מתים אבל** ר"ל אבל של מתים, **לא תעשה** וצוהו שילך עם מגבעת הראש ולא יעטוף כדרך האבלים, וכן שיניח התפילין הנקראים פאר, וכן שלא יחלוץ מנעלים, **ולא יעטה על שפם** ולא יאכל סעודת הבראה בענין שלא ינהג שום אבילות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **האנק דם**. כמו דממה וקול, ר"ל הרכבה מקול ומדממה, וכאן ר"ל שיהיה מורכב מאנק ומדממה, ר"ל שיהיה האנקה בחלש : **מתים אבל**. כמו בכור שורו, שופר תרועה : **פארך**. פארי המגבעות, ולדעת חז"ל התפילין שנקראים פאר, ושם שפם. בא תמיד אצל אבל, כמ"ש בס' התו"ה תזריע (סי' קנ"ד) טעמו של דבר : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] וְאֲדַבֵּר אֶל הָעַם בְּבִקְרֹתַי וְתִמְתְּ אִשְׁתִּי בְּעָרְבִי וְאֶעֱשׂ בְּבִקְרֹתַי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי :

רמ"י **כאשר צויתי**. קלח לנהוג אבילות : (רמ"י)

מצודת דוד **ואדבר**. את דברי הנבואה היא : **ואעש בבוקר**. בבוקר השני עשיתי כאשר צויתי מפי ה' שלא לנהוג מנהג אבילות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואדבר** יחזקאל אמר זה אל העם בבקר ובערב מתה אשתו, ובבקר בעת הקבורה והתחלת האבילות עשה כצויה ה', ומה שדבר תחלה היה כדי לאמת נבואתו שידעו שידע מיתת אשתו תחלה, וגם היה למשל שכן היה עם הפליט כמו שית' : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] וַיֹּאמְרוּ אֵלַי הָעַם הֲלֹא תִגִּיד לָנוּ מָה אֵלֶּה לָנוּ כִּי אֲתָה עֹשֶׂה :

רפ"י מה חלה לנו. מה הרמזים הללו עלינו : (רפ"י)

מצודת דוד הלא תגיד. הלא מהראוי שתגיד לנו מה הדברים האלה מרמזים עלינו אשר אתה עושה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמרו מה אלה לנו כי אתה עשה בודאי אינך עושה כזאת רק להראות איזה אותנו ונבואה לנו ומה יורו אלה הדברים לנו : (מלבי"ם) באור הענין

[כ] ואמר אליהם דבר יהוה ה' אלי לאמר : **[כא]** אמר ל'בית ישראל כה אמר אדני יהוה הנני מחלל את מקדשי גאון עזכם מחמד עיניכם ומחמל נפשכם ובניכם ובנותיכם אשר עזבתם בחרב פלו :

רפ"י חקר עזבתם. בירוסלים כשיצאתם בגולה : (רפ"י)

מצודת דוד הנני מחלל. למסור ביד האויב את מקדשי שהוא גאון עוזכם ומחמד עיניכם ומחמל נפשכם ר"ל אהוב לכם ותחמולו עליו : אשר עזבתם. כשיצאתם בגולה עזבתם בירושלים : (מצודת דוד)

מצודת ציון גאון. ענין רוממות : עוזכם. ענין חוזק : ומחמל. מלי חמלה ורחמנות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנני מחלל את מקדשי שזה הנמשל של מיתת אשת יחזקאל, וכי כן התדבקה השכינה במקדש באהבה כאהבת איש לאשתו : (מלבי"ם) באור הענין

[כב] ועשיתם כ'אשר עשיתי על שפם לא תעטו ו'לחם א'נשים לא תאכלו :

רפ"י ועשיתם כאשר עשיתי. לא תנהגו חבילות כי אין מנחמין לכם שאין לכם אחד שלא יהיה חבל ואין חבילות חלל במקום מנחמים, ד"א שתהיו יראים לחכות לפני הכסדים שאתם בתוכם : שפם. גרינו"ן בלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד ועשיתם כאשר עשיתי וגו'. וחוזר ומפרש על שפם וכו' וזהו לפי שאין לנהוג מנהג אבלים אלא במקום שיש מנחמים אבל אז יהיו כולם אבלים וא"כ מי ינחם את מי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ועשיתם כאשר עשיתי וכו' שלא תספידו אם מיראת

הכשדים, אם מצד שמי יספיד ומי ינחם אחר שכולם אבלים, שזה משל
המגפה (מלבי"ם): באור (הענין)

[כג] וּפְאַרְכֶם עַל רְאִשֵׁיכֶם וְנַעֲלִיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם לֹא תִסְפְּדוּ וְלֹא תִבְכוּ
וְנִמְקַתֶם בְּעֹנֵתֵיכֶם וְנִהְמַתֶם אִישׁ אֶל אָחִיו:

רס"י וּנְמַקֹּתֶם. אִישׁ כְּרוֹי"ץ דְמוֹנִי"ץ זַלְע"ז : (רס"י)

מצודת דוד וּנְמַקֹּתֶם. תהיו נמסים בצרות בגמול עונותיכם ומכאב לב
תהמו איש עם אחיו ר"ל כולכם זה כזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון וּנְמַקֹּתֶם. מ'ל' המקה והמסה : וְנִהְמַתֶם. מ'ל' המי"י : (מצודת
ציון)

מלבי"ם - באור המלות וּנְמַקֹּתֶם. כמ"ש ימקו בעונם (ויקרא כ"ז) :
וְנִהְמַתֶם. כמו ונהמת באחריתך (משלי ה) : (מלבי"ם באור המלות)

[כד] וְהָיָה יַחְזָקְאֵל לְכֶם לְמוֹפֵת כָּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה תַעֲשׂוּ בְּבֹאֵה וַיִּדְעֶתֶם כִּי
אֲנִי אֲדַנִּי יְהוָה :

רס"י זַבּוּאָה. זַחַה הַרְעָה הַזֹּחַת : (רס"י)

מצודת דוד וְהָיָה יַחְזָקְאֵל. כאומר ולכן עשיתי כזאת למען אהיה לכם
למופת שתעשו כמו שעשיתי אני שלא נהגתי מנהג אבלים : **זַבּוּאָה**. בעת
בא הפורעניות אז תעשו כמוני : **כִּי אֲנִי אֲדַנִּי**. הנאמן ליפרע גמול : (מצודת
דוד)

מצודת ציון לְמוֹפֵת. לאות וסימן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות **זַבּוּאָה**. בבוא השמועה : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] וְאַתָּה בֶן אָדָם הֲלוֹא בְיוֹם קָחְתִּי מֵהֶם אֶת מְעוֹזָם מִשׁוֹשׁ תִּפְאָרְתָם
אֶת מַחְמַד עֵינֵיהֶם וְאֶת מִשָּׂא נַפְשָׁם בְּנִיחָם וּבְנוֹתֵיהֶם:

רס"י מִשָּׂא נַפְשָׁם. סַנְפָּסַם מִתְנַסְּחָה זַהֵם : (רס"י)

מצודת דוד בְיוֹם קָחְתִּי. בעת אקח מהם בה"מ שהוא מעוזם וחזקם
ושמחת תפארתם אשר בו יתפארו : **אֶת מַחְמַד**. מוסב על ביום קחתי

לומר בעת אקח את מחמד עיניהם ואת מה שנפשם מתנשא ומתפאר בהם וחוזר ומפרש לומר שהם בניהם ובנותיהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **משא**. מלי נשיאה והרמה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (כה-כו) **ואתה בן אדם** באר לו הנמשל מה שאמר זה אל העם בבקר לפני מות אשתו, כי כן יהיה גם בבשורת המקדש, שבעת בא הפליט יד ה' היתה אליו בערב לפני בא הפליט והוא הודיע י"ב שעות קודם, כמ"ש ויפתח את פי כמ"ש לקמן (סיי ל"ג), וז"ש **ביום ההוא אשר יבוא הפליט אליך להשמיע הבשורה באזניך**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **משא נפשם**. דבר שאליהם נושאים את נפשם, והם בניהם ובנותיהם (מלבי"ם באור המלות)

[כז] ביום ההוא יבוא הפליט אליך להשמיע את אָזְנֶיךָ :

רש"י **ביום ההוא**. א"ל לבא הפליט ביום החורבן וכן פתרונו ביום ההוא שיבא הפליט אליך להשמיע אָזְנֶיךָ ביום ההוא יפתח פיך : להשמיע את אָזְנֶיךָ. לבקר בצורה שהוכתה העיר : (רש"י)

מצודת דוד **ביום ההוא**. בעת ההיא יבוא אליך הפליט מן המלחמה להשמיע אל האזנים דבר החורבן : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הפליט**. הנמלט מהמלחמה כמו ויבא הפליט ויגד לאברם (בראשית יד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות **ביום ההוא יבוא**. נעלם מלת אשר ור"ל ביום אשר יבא הפליט ביום ההוא יפתח את פיך, כי א"א לפי כפשוטו, שהחורבן היה בעשרה באב והפליט בא בחמשה בטבת : **להשמיע**. שם בתוס' ו"ת, ופי' להשמיע לאזנים (מלבי"ם באור המלות)

[כח] ביום ההוא יפתח פיך את הפליט ותדבר ולא תאלם עוד והיית לָהֶם לְמוֹפֵת ויִדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה : (פ)

רש"י **את הפליט**. עם הפליט : ותדבר ולא תאלם. לפי שאמרתי לך ונאלמת ולא תהיה להם וגו' מעתה יראו שדבריך אמת ולא תאלם עוד מהתנבאות להם : (רש"י)

מצודת דוד את הפליט. עם ביאת הפליט יפתח פיך ולתוספות ביאור אמר ותדבר ולא תאלם עוד כי עד העת ההיא היה כאיש אלם לבל יוכיחם מלבו כי לא שמעו אליו וכמ"ש ונאלמת ולא תהיה להם לאיש מוכיח (לעיל ג) לכן אמר בבוא הפליט ויראו שאמת דברת אז יהיה לך פתחון פה להוכיחם מלבך כי מאז ישמעו לך : **והיית להם למופת**. ר"ל אז יאמינו בדבריך כדרך שמאמינים במופת : **וידעו כי אני ה'**. ואז ידעו שאני ה' הנאמן במאמרו ומקיים דברו : (מצודת דוד)

מצודת ציון תאלם. מלשון אלם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ביום ההוא יפתח פיך את הפליט ר"ל אז יפתח פיך י"ב שעות קודם, ותגד ויהיה למופת ומאז **תדבר ולא תאלם עוד** וכן הגדת מיתת האשה שמרמזת על חורבן המקדש י"ב שעות קודם : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-כה

[א] ויהי דבר יהוה אלי לאמר : **[ב]** בן אדם שים פניך אל בני עמון והנבא עליהם :

מצודת דוד שים פניך. סבב פניך אל מול בני עמון : (מצודת דוד)

[ג] ואמרתי לבני עמון שמעו דבר אדני יהוה כה אמר אדני יהוה יען אמרתי האח אל מקדשי כי נחל ואל אדמת ישראל כי נשמה ואל בית יהודה כי הלקו בקולך :

רס"י האח. לשון שמחה : כי נחל. כי נחל והיה מורסה לאחרים : (רס"י)

מצודת דוד יען אמרתי האח. ר"ל בעבור ששמחת על מקדשי אשר נתחלל להמסר ביד העכו"ם : (מצודת דוד)

מצודת ציון האח. ענין ל' שמחה : נחל. מל' חלול : נשמה. ל' שממה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען אמרתי האח בני עמון שמחו **א**. על חורבן המקדש, **ב**. על שממות הארץ, **ג**. על גלות ישראל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **האח.** ענין שמחה : **נחל.** נתחלל, [נפעל עבר מן הכפולים] (מלבי"ם): באור (המלות)

[ד] לְכֹן הִנְנִי נִתְנָה לְבְנֵי קָדֶם לְמוֹרְשָׁה וַיֵּשְׁבוּ טִירוֹתֵיהֶם בְּךָ וְנִתְּנוּ בְּךָ מִשְׁפָּנֵיהֶם הֵמָּה יֹאכְלוּ פְרִיָךְ וְהֵמָּה יִשְׁתּוּ חֶלְבְּךָ :

רפ"י **לזני קדם.** כסדים וארס לכל מזרח הם : (רפ"י)

מצודת דוד **לבני קדם.** הם פרס ומדי היושבים במזרחה של בני עמון במקצוע מזרחית צפונית : **וישבו.** ר"ל לא יבואו רק לשלול שלל וללכת וכדרך שעשה נ"י אלא יתעכבו שמה ויעמידו בך ארמנות ומשכנות ויאכלו פרי ארצך וישתו חלב צאנך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **למורשה.** מלי ירושה : **טירותיהם.** ענין ארמון כמו תהי טירתם נשמה (תהלים סט) : **משכניהם.** מלי משכן אוהל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן הנני נתנך לבני קדם למורשה, א.** ונגד שמחתך על המקדש **ישבו טירותיהם בך** שהם מקומות המיוחדים להם לעבודת אליל, **ב.** ונגד שמחתך על אדמת ישראל **יתנו בך משכניהם** שיתישבו באדמתך, **ג.** ונגד שמחתך על גלות ישראל **המה יאכלו פריך** כי אתה תלך בגולה (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות **וישבו,** מבנין פעל הדגוש, מענין ישיבה : **טירותיהם.** הוא הארמון הגדול הנמצא בעיר לקיבוץ הכלל, ואצל העכו"ם היו מתקבצים שם לע"ז כנודע : (מלבי"ם באור המלות)

[ה] וְנִתְּתִי אֶת רַבָּה לְנוּה גְּמֵלִים וְאֶת בְּנֵי עַמּוֹן לְמֶרְבֶּץ צֹאן וַיִּדְעָתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה :

מצודת דוד **את רבה.** היא עיר המלוכה : **לנוה גמלים.** כי יחרבו אותה ויעמידו שם גמלים : **ואת בני עמון.** ר"ל שאר ערי בני עמון : **כי אני ה'.** הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לנוה.** ענין מדור : **למרבץ.** ענין השכיבה לנוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונתתי אחר שבני קדר עסקם הוא גמלים וצאן,** תהיה עיר המלוכה לנוה גמלים, וכלל המדינה מרבץ צאן : (מלבי"ם באור הענין)

111] כּי כּה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה יַעַן מִחָאָד יָד וְרַקְעָד בְּרַגְלִי וּתְשִׁמַּח בְּכָל שְׂאטָד
בְּנַפְשִׁי אֶל אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל :

רס"י יען מחאך יד ורקעד ברגל. לשם שמחה ואל"פ שזרחא הספר
(לעיל ג) אמר כן לענין אצל הכה בכפך ורקע ברגליך ואמור האח יס
דברים שעושין אותם לאצל ולשמחה אצל אין עניינם שזה וכן חלילים
לכלה ולמת : ורקעד. לשון מרפס : בכל שאטד. לשון בזיון פותרין זו כמו
ויזז עשו (בראשית כה) שתרגום אונקלוס ושאט עשו ואני אומר שאט לשון
שטן גולוזמנ"ט בלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד מחאך יד. בעבור שהכית כפך זה לזה בדרך שמחה : ורקעד
בתל. בעטת ברגל בארץ כי אז נראה כאלו מרקע ומרדד הארץ וגם הוא
ענין שמחה ועם כי אמר למעלה הכה בכפך ורקע ברגלך (לעיל ו) על ענין
צער ואבל הנה יש דברים שעושים לאבלות ולשמחה ואין עניינם שזה
וכמו שמביאים חלילים למת ולכלם : ותשמח בכל שאטד בנפש. שמחת
בכל הבזיון שלך שבזית בנפשך את אדמת ישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון מחאך. ענין הכאת כף אל כף דרך שמחה וכן ימחאו כף (ישעיה
נה) : ורקעד. ענין שטיחה ורדוד כמו כסף מרוקע (ירמיה י) : שאטד. ענין
בזיון כמו השאטים אותם (לקמן כח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי כה אמר ה' עתה יעד להם עונש אחר נגד השמחה
שהיה להם גם אחר החורבן עד שהראו השמחה בפועל ע"י ריקוד, כי
שמחו אל אדמת ישראל, כי בני עמון התישבו אחר החורבן על אדמת
ישראל, כמ"ש (ירמיה י"ט) מדוע ירש מלכם את גד ועמו בעריו ישב,
(ובעמוס א') על בקעם הרות הגלעד למען הרחיב את גבולם, וז"ש יען
מחאך יד וכו' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מחאך. כמו וכל עצי השדה ימחאו כף : ורקעד.
רקידה ברגל : בשאטד. משתתף עם שוט המורה על הכאה, ר"ל
שמכאיבים, כמו השטאים אותך ר"ל העוקצים ומכאיבים לך, וכן
ולשוטט בצדכם (יהושע כ"ג), ואם יכאיב לו ע"י בוז ולעג זה נקרא שאטת
הנפש, ועז"א בשאט נפש (פט"ו) : (מלבי"ם באור המלות)

112] לָכֵן הִנְנִי נְטִיתִי אֶת יָדִי עָלֶיךָ וּנְתַתִּיךָ (לבג) לְבוֹ לְגוֹיִם וְהִכְרַתִּיךָ מִן
הָעַמִּים וְהִאֲבִדְתִּיךָ מִן הָאָרְצוֹת אֲשֶׁמִּידָד וְנִדְעָתָ כִּי אֲנִי יְהוָה : (פ)

מצודת דוד נטיתי את ידי. להכות בך : מן העמים. ר"ל לא תהיה נחשבת
עוד לעם בין האומות : והאבדתך מן הארצות. כפל הדבר במ"ש :

אשמידך. מכל וכל לבל תשוב לקדמותך : כי אני ה'. הנאמן לשלם גמול
(מצודת דוד)

מצודת ציון לבג. מלי בזה ושלל והכתיב לבג והוא ענין מאכל כמו מפת בג המלך (דניאל א) או לבג הוא כמו לבז והגימ"ל הוא במקום הזי"ן באטב"ח וכן גה גבול (לקמן מו) ורי"ל זה גבול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן הנני נטיתי את ידי עליך שגם אחר החורבן בגויים לא תמצא מנוח, ונתתיך יש הבדל בין גוים ועמים שגוים הם הפחותים שאין להם מלך ועמים הם החשובים שיש להם מלך, אמר **בגוים** הפחותים ששם תשב ביניהם תהיה להם לבג היינו למזון, ופת בג המלך שיאכלו ואתך בכל פה, **והעמים** החשובים משם הכרתיך שלא תוכל לשבת ביניהם כלל, ואם תרצה להתישב בארצות בפני עצמך שם האבדתיך, תאבד מן הישוב, באופן אשר אשמידך לגמרי, ובזה וידעת כי אני ה' (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות גוים עמים. בארתי הבדלם (ישעיה א' ד') שעם מעולה מן גוי, שמורה שי"ל מלכות והנהגה : **עמים ארצות.** התבאר למעלה (י"א ט"ז, י"ב ט"ו) ובכ"מ, שבכל הספר יציין שארצות הם רחוקים יותר מן עמים וגוים עי"ש : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] כה אמר אדני יהוה יען אמר מואב וישעיר הנה ככל הגוים בית יהודה :

רש"י הנה ככל הגוים בית יהודה. בטלה אהבת הקב"ה מהם ונמאסו לתת ציד נצוהנלך כשאר העכו"ם ומדרש אגדה שנכנסו להיכל וקפלו לורות הכרובים שזר שלמה על קיר ההיכל כמעט איש ולויות (מלכים א' 2) והוליאוס לחוץ אמרו ראו אלו שהיו מראים עצמם כלנועים צמה היו עוסקין :

מצודת דוד ככל הגוים. כמו שכל העובדי כוכבים היו נעזבים להנהגת מערכות השמים כן גם בית יהודה ואין דבקה בהם השגחת ה' יותר מבכל העובדי כוכבים וכאומר ולכן נמסרו ביד נ"נ כיתר העובדי כוכבים ולא האמינו שבגמול עונם נמסרו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה', הנה מואב לא לקח מנחלת ישראל רק שמח על מפלתם והשתתף עם שעיר, במה אשמר הנה ככל הגוים בית יהודה נתונים תחת הטבע וסרה השגחת ה' מהם, וחז"ל אמרו שהוציאו הכרובים והיו אומרים שישראל עובדים לצורות ככל הגוים, וכן אמר בירמיה (מ"ח כ"ו) ואם לא השחוק היה לך ישראל אם בגנבים נמצא

טו לְכֹן הִנְנִי פִתַּח אֶת כְּתָף מוֹאֵב מִהָעָרִים מֵעָרָיו מִקְצָהוּ צְבִי אֶרֶץ בְּיַת הַיְשִׁימוֹת בְּעַל מְעוֹן (וּקְרִיתִמָּה) וְקְרִיתִימָה :

רס"י הנני פותח. את מצלתי ארץ מואב אשר בספר צסוף גבולס הוא הכתף סוף גבול ארלס כמו (שמות כז) ולכתף השנית אל הכתף דמתרגס לעיברח (רס"י) :

מצודת דוד את כתף מואב מהערים. את עבר מואב מן הערים ולתוספת ביאור אמר מעריו מקצהו ר"ל אפתח ערי מבצרי מואב העומדים בקצה גבולו המונעים את האויב לבוא בארצו וכאשר יפתחו שערי הערים ההם יבוא האויב בארצו לכל אשר יתאוה : צבי ארץ. ר"ל הערים שהם חמדת והדר ארצו ושמותם בית הישימות וכו' כי הם ערי המבצר שבקצה גבול מואב : (מצודת דוד)

מצודת ציון כתף. ענין עבר וצד וכן ולכתף השנית (שמות כז) : צבי. ענין חמדה והדר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן הנני פתח את כתף מואב שיכנס האויב בצד ארצו, ולא יכנס בצד המדבר רק בצד ששם הערים, ויתחיל החורבן מעריו מקצהו, וכמו שחשב בירמיה שם כל ערי מואב שכבשם האויב, אבל תכלית חורבן מואב, שיפתח פתח : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (ט-י) לבני קדם. אני פותח לבני קדם, שילכו דרך מואב על בני עמון : (מלבי"ם באור המלות)

יז לְבָנֵי קֶדֶם עַל בְּנֵי עַמּוֹן וַיִּנְתַּתִּיהָ לְמוֹרָשָׁה לְמַעַן לֹא תִזְכַּר בְּנֵי עַמּוֹן בְּגוֹיִם :

רס"י לבני קדם. אפתח אותם שיבאו על בני עמון דרך ארץ מואב : (רס"י)

מצודת דוד לבני קדם. ר"ל את הערים ההם אפתח לבני קדם הם פרס ומדי בעת ילכו על בני עמון ואתן אז את בני עמון להם למורשה באופן שלא תזכר עוד בני עמון בין העובדי כוכבים כי ישמדו מכל וכל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לבני קדם על בני עמון, שדרך הפתח שנפתחו ערי מואב נכנסו בני קדם להתישב בערי עמון, ומה שנתתיה למורשה זה

יהיה למען שלא תזכר בני עמון בגוים כיון שכבר נעשה ארצו ירושה, והיה זה מדה כנגד מדה, שכבר אמר כי לא אתן לך מארצו ירושה כי לבני לוט נתתיה ירושה, וירושה הוא דבר שאין לו הפסק, רק ע"י שלקחו ירושת ישראל, נענשו שנלקחה ירושתם ונתנה לבני קדם, וידוע שכל עם ועם גבל ה' נחלתם, ואחר שלבני עמון גבל ירושתם ונלקחה מאתם ונתנה לאחר, בהכרח יפסקו מהיות גוי ולא יזכרו בגוים: (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וּבְמוֹאֵב אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה: (פ)

מצודת דוד ובמואב. רצה לומר ואז גם במואב אעשה שפטים כי יהיו נמסרים גם המה ביד בני קדם ואז ידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובמואב אמנם מואב שלא לקחו מנחלת ישראל רק שמחו על מפתם לא אקח את ארצם לעולם רק אעשה שפטים כמ"ש בירמיה שם עד הנה משפט מואב, ר"ל שמשפט מואב היה לו גבול לזמן ידוע ועד מקום ידוע, לא כן משפט בני עמון שהגם שכתוב שם ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון צ"ל שנחרבו ב' פעמים, ופעם הב' שלקחו בני קדם את ארצם לא שבו עוד, ובזה יובן הפלוגתא בברכות (דף כ"ח) בו ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם בבהמ"ד א"ל ר"ג אסור אתה לבא בקהל, ואמר שהגם שסנחריב בלבל כל הארצות הא כתיב ואח"כ אשיב שבות בני עמון, ור"י שהלכה כמותו א"ל מותר אתה לבא בקהל, עיי"ש (מלבי"ם באור הענין)

[יב] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן עָשׂוֹת אֲדֹם בְּנִקְם נָקָם לְבֵית יְהוּדָה וַיֶּאֱשָׁמוּ אֲשׁוּם וְנִקְמוּ: (בְּהִם)

מצודת דוד יען עשות אדום. בעבור עשות מה שעשה בעת נקמתי נקם אל בית יהודה בעת שגלו מארצם ודבר המעשה הוא מה שנאמר ביום עמדך מנגד וכו' (עובדיה א) וכל הענין: ויאשמו אשום. בהם ועשו נקמה למסרם ביד האויב כמ"ש שם: (מצודת דוד)

מצודת ציון ויאשמו אשום. מלי אשמה ורשע: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען עשות אדום הנה אדום הרעו לישראל בחורבן ראשון בדרך נקמה כמ"ש יען היות לך איבת עולם ותגר את ב"י ע"י חרב, וז"ש יען עשות אדום בנקם נקם, ואח"כ בבית שני שבאו לברית מילה ונתגיירו ע"י מלכי החשמונאים ואחר שבאו הרומים להחריב ירושלים ויאשמו אשום ועברו ברית ונקמו בהם, וזה כולל גם מה שנקמו בהם בעת הגלות בשדמות ואבדון: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ונקמו**. בבנין הכבד מורה על התמדת הפעולה, ויש
הבדל בין נקם שאחריו ב', שמורה נקימה מחמת שנאה, ובין נקם
שאחריו מ', שמורה נקימה מחמת שהרע לו: (מלבי"ם באור המלות)

[יג] לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וְנָטִיתִי יָדַי עַל אֲדוֹם וְהִכֹּרְתִי מִמֶּנָּה אָדָם
וּבְהֵמָּה וּנְתַתִּיָּהּ חֲרָבָה מִתִּימָן וַדְּדָנָה בְּחָרֵב יִפְּלוּ:

רש"י **ודדנה**. **ויתבי** **77** : **(כ"ז)**

מצודת דוד **ונטיתי ידי**. להכות בה : **והכרתי וגו'**. כי תהיה שממה :
מתימן. מפאת הדרום תתחיל החורבן וכאלו אמר שהכל תחרב מפאת
הדרום עד א"י העומדת בצפונה : **ודדנה**. אנשי עיר דן והוא עיר גדולה
בארץ : **(מצודת דוד)**

מלבי"ם - באור הענין **לכן ונטית ידי על אדום**, זה היה ע"י נבוכדנצר וע"י
החשמונאים **שהכרית משם אדם ובהמה**, בפעם הראשון **ונתתיה חרבה**
מתימן, כמ"ש וחתו גבוריך תימן, ובפעם השניה **ודדנה בחרב יפלו** שאז
היו דדן תחת ידם ונפלו עמהם בחרב, כי בפעם הראשון נפרדו דדן מהם
כמ"ש העמיקו לשבת יושבי דדן (ירמיהו מ"ט) כמ"ש שם: (מלבי"ם באור
הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מתימן**. י"מ שמוסב על והכרתי ממנה אדם ובהמה
מתימן, וכפל הכינוי עם הפעול כמו ותראהו את הילד, וכפי הנחת
הטעמים פירושו שבצד של תימן תהיה חרבה, ובצד ששם דדן יפלו בחרב
(מלבי"ם באור המלות)

[יד] וְנְתַתִּי אֶת נְקַמְתִּי בְּאֲדוֹם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְעָשׂוּ בְּאֲדוֹם כְּאִפִּי וְכַחֲמַתִּי
וַיִּדְעוּ אֶת נְקַמְתִּי נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה:

רש"י **כיד עמי ישראל**. הם יהיו שלוחי לנקום נקמתי : **(כ"ז)**

מצודת דוד **ונתתי וגו'**. ר"ל עוד יבוא זמי שאנקם בעמלק ביד עמי ישראל
ועל הר שעיר וזה יהיה לעתיד וכמ"ש ועלו מושיעים וכו' (שם) : **ועשו**.
ישראל יעשו בה כפי אפי וחמתי עליה : **וידעו**. אז ידעו שהיא נקמתי ולא
בא במקרה : **(מצודת דוד)**

מלבי"ם - באור הענין **ונתתי ואח"כ אתן נקמתי באדום** שינקום בס נקמת
כבוד שמו המחולל והיא הנקמה המיועדת בדברי נביאים לע"ל ונקמה זו
תהיה **ביד עמי ישראל** ע"י משיח בן יוסף, **ועשו באדום כאפי וכחמתי**

השמורה עליהם לאחרית הימים, **וידעו את נקמתי** ואז יכירו שהיא
נקמתי (מלבי"ם): באור (הענין)

[טו] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן עָשׂוֹת פְּלִשְׁתִּים בְּנִקְמָה וַיִּנְקְמוּ נָקָם בְּשָׂאֵט
בְּנֶפֶשׁ לְמִשְׁחִית לְמִשְׁחִית אֵיבַת עוֹלָם :

רס"י יַעַן עָשׂוֹת פְּלִשְׁתִּים זְנִיקָמָה. זְנִיקָמָה וּזְנִיקָמָה כְּאִדָּם הַנּוֹקֵם נִקְמָתוֹ
זְנִיקָמָה (רס"י) :

מצודת דוד יַעַן עָשׂוֹת. בַּעֲבוּר שַׁעֲשׂוּ פְּלִשְׁתִּים עִם יִשְׂרָאֵל כְּאִדָּם הַנּוֹקֵם מִן
הָאוֹיֵב וְזֶהוּ מֵה שְׁנֵאמַר וְגַם וְכוּ' וְכֹל גְּלִילוֹת פְּלִשְׁתִּים וְכוּ' אֲשֶׁר אֵת כִּסְפֵי
וְזֶהבִי לְקַחְתֶּם וְכוּ' (יואל ד) וְכֹל הָעֵנִין : **וַיִּנְקְמוּ נָקָם**. עָשׂוּ נִקְמָה בְּזוֹת
אוֹתָם בְּנִפְשָׁם לְהִיּוֹת הֵם לְמִשְׁחִית לְיִשְׂרָאֵל כְּאִלּוּ הִיא אֵיבַת עוֹלָם בִּינֵיהֶם
כְּאִלּוּ הָרַעוּ לְהֵם מֵעוֹלָם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בשאט**. עֵנִין בְּזִיוֹן : **אֵיבַת**. מִל' אֵיבַת וּשְׁנֵאמַר כְּמוֹ וְאֵיבַת אֲשִׁית
(בראשית ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כֹּה אָמַר ה' יַעַן עָשׂוֹת פְּלִשְׁתִּים גַּם פְּלִשְׁתִּים עָשׂוּ
מֵאֵיבַת וּמִשְׁנֵאמַר וְתַחֲלָה עָשׂוּ בְּנִקְמָה בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁשָּׁלַח ה' בּוֹ גְּדוּדֵי
פְּלִשְׁתִּים כְּמִיִּשׁ (מִיִּב כִּי"ד), וְאַחֲ"כֵּי בַעַת הַחֹרֶבֶן נִקְמוּ בְּאֵיבַת, כְּמִיִּשׁ עַל
שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי עֶזְהָ וְכוּ' עַל הַגְּלוּתָם גְּלוּת שְׁלֵמָה לְהַסְגִּיר לְאִדָּוָם וּבִיּוֹאֵל (ד')
ד' שֶׁמְכָרוּ בְּנֵי יְהוּדָה לְבְנֵי הַיּוֹנִים, וְזִ"ש **שִׁנְקְמוּ לְמִשְׁחִית עֵ"י אֵיבַת עוֹלָם**
(מלבי"ם): באור (הענין)

[טז] לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי נֹטֶה יָדַי עַל פְּלִשְׁתִּים וְהִכְרַתִּי אֶת
כְּרַתִּים וְהִאֲבִדְתִּי אֶת שְׂאֲרֵית חוֹף הַיָּם :

רס"י אֵת כְּרַתִּים. עֵמָּה דְחִיּוּזִין לְאִשְׁתִּיכָאָה וְאוֹמַר אֲנִי לְפִי קְרַתִּיתִי
זְמַקוֹם אַחַר קוֹרָא אֵל פְּלִשְׁתִּים כְּרַתִּים הִיוּ יוֹשְׁבֵי חֹבֶל הַיָּם גּוֹי כְּרַתִּים
(לְפָנֶיהָ ז) וְאִינוּ קוֹרָא כֵּן לְאוֹמָה אַחֲרַת נִרְאָה זְעִינִי שִׁיךְ גְּבוּל זְפִלְשְׁתִּים
שָׁמּוֹ כְּרַתִּי וְכֵן אֲנִי מוֹלָא זְסַפֵּר (שְׁמוֹאֵל (א' ל') זְגָדוֹד שְׁסַרְף אֵת לְקַלָּג
אֲנַחְנוּ פְּשָׁטְנוּ עַל נֶגֶז הַכְּרַתִּי : חוֹף הַיָּם. מֵאַרְקָ"א זְלַע"ז הֵם פְּלִשְׁתִּים
שִׁיּוֹשְׁבֵי זְמַקְוֹעַ דְּרוֹמִית מֵעַרְבִית שֶׁל גְּבוּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל הַיָּם הָאַחֲרוֹן
(רס"י) :

מצודת דוד **נוטה ידי**. לְהַכּוֹת בָּם : **את כרתים**. שֶׁם מִשְׁפַּחַת גְּדוּלָה

מפלשתים וכן גוי כרתים (צפניה ב) ועל שאמר והכרתי אמר כרתים והוא לשון נופל על לשון : שארית וגו'. ר"ל אף שארית לא ישאר מפלשתים היושב על שפת הים : (מצודת דוד)

מצודת ציון חוף הים. שפת הים וגבולו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן הנני נוטה ידי פעם אחר פעם כמ"ש בירמיה (סי מ"ז) : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] ועשיתי בם נקמות גדלות בתוכחות חמה וידעו כי אני יהוה בתתי את נקמתי בם : (פ)

מצודת דוד בתוכחות חמה. בעונש יסורים הבאים בחמה גדולה : בתתי. בעת אתן בם נקמתי אז ידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון בתוכחות. ענין עונש יסורים וכן והוכח במכאוב (איוב לג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועשיתי בם נקמות גדולות מדה כנגד מדה, וידעו כי אני ה' בתתי אדום כבר הכירו את ה' לכן אמר בפסוק י"ד וידעו את נקמתי, שיכירו שה' נוקם מהם על שהרעו לישראל, ופלשתים לא הכירו את ה' כלל וידעו כי אני ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בתוכחות חמה, חמה גלויה עד שידעו שהוא מה' (כנ"ל ה', ט"ו) : (מלבי"ם באור המלות)

יחזקאל פרק-כו

[א] ויהי בעשתי עשרה שנה באחד לחדש הזה דבר יהוה אלי לאמר :

כס"י בעשתי עשרה. עשרה. לכלקיהו : (כס"י)

מצודת דוד בעשתי עשרה שנה. לגלות יהויכין ולמלכות צדקיה : באחד לחודש. יתכן שהוא חדש החמישי וכמו שהיתה בשנת החורבן כן היתה בחדש החורבן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין באחד לחדש לא באר באיזה חדש וכפי הנראה היה
בחדש אלול או תשרי אחר חורבן הבית ששמחו על החורבן : (מלבי"ם באור
הענין)

בן אָדָם יַעַן אֲשֶׁר אָמְרָה צַר עַל יְרוּשָׁלַם הָאֵח נִשְׁבְּרָה דְלָתוֹת הָעַמִּים
נִסְבָּה אֵלַי אֲמַלְאָה הַחֲרָבָה :

כ"י על ירושלים. שהיתה במאור : האח. לשון קול שמחה : נשברה
לחתות העמים. עיר שכל העכו"ם היו נכנסים לה לסחורה מעתה תשבר
כי לא ילך המאור מעליה עד תלכד : נסבה אלי. מעתה הוסבה סחורות
העמים אלי : אמלאה החרבה. אתמלא אני מן העיר ירושלים החרבה :
(כ"י)

מצודת דוד נשברה דלתות העמים. הדלתות שהיו כל העובדי כוכבים
נכנסים בהן לסחורה הנה עתה נשברה כ"א מהדלות כי לא הלך המצור
מעליה עד נלכדה : נסבה אלי. כל המסחור שהיה בה, הנה עתה תסוב
אלי ואצלי יבואו כל סוחרי העכו"ם : אמלאה החרבה. ר"ל אהיה ממולא
במסחר רב מסבת החרבה כי כל הסחורה שהביאו לה הנה בחורבנה
יביאו אלי : (מצודת דוד)

מצודת ציון האח. היא ענין לשון שמחה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען אשר אמרה צר, צור היתה תמיד בברית עם
ירושלים בימי דוד ושלמה, ולא שמחו על מפלתם משנאה רק מפני
שחשבו שעיי"כ יגיע להם תועלת, וז"ש שאמרו האח נשברה דלתות
העמים, שירושלים היתה עיר מרכולת וכל העמים הביאו שם סחורתם,
וקראה דלתות העמים שכולם נכנסו אל הדלת הזה, ועיי"כ נסבה אלי
ויהיה כל המסחר בצור, וגם י"ל שקראה דלתות העמים מפני שהיתה
חוצצת בפני העמים שישבו בדרום ומזרח וצפון שהיה דרכם לצור דרך
א"י וסביבה, כדלת סגורה שאין יכולים ליכנס עד שיפתח הדלת, ועתה
שנפתח הדלת ע"י חורבנה נסבה אלי, זאת שנית אמלאה החרבה
שמלאו בתיים מחורבן ירושלים כמ"ש וגם מה אתם לי צור וצדון וכל
גלילות פלשת אשר כספי וזהבי לקחתם ומחמדי הטובים הבאתם
להיכליכם ובני יהודה מכרתם וכו' ששללו ובזזו ואספו כסף ועבדים
ונתמלאו מן החורבן והשלל : (מלבי"ם באור הענין)

גלְךָ פֶּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי עֲלִיךָ צַר וְהֵעֲלִיתִי עֲלֶיךָ גּוֹיִם רַבִּים
כְּהַעֲלוֹת הַיָּם

מצודת דוד **הנני עליך צור**. הנה אני אלחם בך אתה צור : **גוים רבים**. הם אנשי בבל : **כהעלות**. כמו שהיה מעלה את גליו ברבוי עצום בעת הסערה (מצודת דוד) :

מלבי"ם - באור הענין **לכן כה אמר ה'** הנה נבוכדנצר החריב את צור בשנת כ"ז למלכותו, ואחר שקבץ כל השלל ועסק להרוס את העיר עלה הים והציף אותה, כמ"ש (לקמן כ"ט י"ח) ושכר לא היה לו ולחילו, מצייר תחלה את החורבן בקיצור **שיעלו עליהם גוים רבים** : (מלבי"ם באור הענין)

[ד] וְשָׁחַתוּ חֲמוֹת צֹר וְהָרְסוּ מִגְדָּלֶיהָ וְסַחֲתֵי עֶפְרָה מִמְּנֶה וְנָתַתִּי אוֹתָהּ לְצָחִיחַ סֶלַע :

רפ"י וסחיתי. ועקרתי כמו בית גאים יסח ה' (משלי טו) ונסחתם מעל (דברים כח) : **לצחיה סלע**. לפי שהיתה בנויה בסלע בתוך הים כשתנתץ ויסח עפרה אל הים נשאר הסלע חלק וכן ת"י לשעיעות כוף גלי : (רפ"י)

מצודת דוד **וסחיתי**. אעקור עפר טיח בנין המגדלים ואתן את העיר להיות בה יבשות הסלע ר"ל תהיה מלאה גלי אבנים וסלעים מהפלת המגדלים (מצודת דוד) :

מצודת ציון **וסחיתי**. ענין עקירה כמו בית גאים יסח ה' (משלי טו) : **לצחיה**. ענין יובש כמו שכנו צחיה (תהלים סח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ושישחיתו החומות ויהרסו המגדלים**, כ"ז יעשו האויבים, ואח"כ יעשה ה' בעצמו **אני אסח עפרה ותהיה צחיה סלע**, כי ינתק העפר העוצר בעד הים וישטוף אותה בהעלותו ולא ישאר אק סלע הבלתי ראוי לישוב, ולא תהיה מעתה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **וסחיתי**. משתתף עם פעל נסח (בית גאים יסח ה') שפ"י העתקה ועקירה, כדרך חסירי נו"ן ונל"ה שישתוו במובנם : **צחיה סלע**. צח ונקי מעפר, ויבש : (מלבי"ם באור המלות)

[ה] מִשְׁטַח חֲרָמִים תִּהְיֶה פְּתוּךְ הַיָּם כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי נְאֻם אֲדַנִּי יְהוָה וְהִיָּתָה לְגוֹיִם לְבַז :

רפ"י **משטח חרמים**. על הסלע יקטחו הדיוגים את חרמי מכמותם לנגבם (רפ"י) :

מצודת דוד משטח חרמים. ר"ל לא תהיה עוד מלאה מסוחרים כשהיתה כי מאז לא ידורו בה כ"א ציידים דגים ויפרשו שמה הרשתות לנגבם : בתוך הים. כי צור ישבה בים : כי אני דברתי. ובידי לקיים דברי : ר"ל לא יוכל מי לעכב על ידו לבל יבוא העירה : (מצודת דוד)

מצודת ציון משטח. ענין פרישה כמו ושטחום לשמש (ירמיה ח) : חרמים. רשתות כמו יגרהו בחרמו (חבקוק א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין רק משטח חרמי, כי כן גזר ה', והיתה לבז לגוים כי בטרם יבא השטף יבוזו הגוים איש לו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות משטח חרמים. יפרשו שם מצודות דגים : ומחי קבלו. מחי, מענין כאשר ימחה הצלחת. וקבלו. מענין בית קיבול, כשיריק ויקנח החצים שקבל הצנה יתן החצים מחומותיך. ויל"פ מחי, מענין הכאה בלשון ארמי, וקבלו מענין נגד, ויכהו קבל עם (מ"ב ט"ו), החצים שיכו נגד הצנה שיקים מול החומה יתנם בחומותיך, וכ"ז לגוזמא שבמעט חצים יכבוש החומה, ובחרב לבד יתוץ מגדלות, והחומות ירעשו מקול פרש אחד, וכ"ז להפלת מליצת קלות הכיבוש : (מלבי"ם באור המלות)

ל וּבְנוֹתֶיהָ אֲשֶׁר בַּחֲרֵב תִּהְרָגְנָה וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה : (ס)

רס"י וּבְנוֹתֶיהָ אֲשֶׁר בַּחֲרֵב תִּהְרָגְנָה וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה : (רס"י)

מצודת ציון ובנותיה. ר"ל הכפרים וכן עקרון ובנותיה (יהושע טו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובנותיה, כי קודם המצור יהרוג כל אשר בשדה : (מלבי"ם באור הענין)

לז כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנְּנִי מִבֵּיא אֶל צָר נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל מִצָּפוֹן מֶלֶךְ מְלָכִים בָּסוּס וּבַרְכָב וּבַפָּרָשִׁים וְקָהַל וְעַם רָב :

מלבי"ם - באור הענין כי כה אמר ה' עתה פיי דבריו מ"ש שיעלו גוים רבים הוא נבוכדנצר מלך בבל, שהוא הסער הגדול אשר יהיה בים, ויען שהוא מלך מלכים יבואו אתו גוים רבים, ויבא בסוס ברכב ופרשים שהם חילו, וקהל ועם רב מן יתר הגוים והולכי רגלים הנאספים ללכת עמו : (מלבי"ם באור הענין)

לח בְּנוֹתֶיהָ בַּחֲרֵב יִהְרָג וְנָתַן עֲלֶיהָ דִּיק וְשָׁפַךְ עָלֶיהָ סִלְלָה וְהִקִּים

רפ"י והקיס עלִיף כָּנָה. ויקיס עלִיף די מזיינין בתרסין : (רפ"י)

מצודת ציון דיק. הוא מגדל הנבנה מול העיר לכבשה : **סוללה**. הוא תל העפר מול החומה לעלות עליה להלחם על העיר : **צנה**. הוא כעין מגן עשויה להציל ממכת חרב וחנית : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בנותיך**, תחלה יהרג הערים השייכים לצור אשר הם בשדה חוץ מן הים, ונתן, אח"כ יצור על צור, והסדר תחלה **נותן דיק**, שבונה חומה סביב לבל יצא איש מן העיר, אח"כ **שופך סוללה** שופך עפר בגובה לעלות שמה ולהשליך אבני קלע לתוך העיר, **והקיס עלִיף צנה**, לקבל החצים שיזרקו מן העיר על חיילותיו : (מלבי"ם באור הענין)

ט ומחי קבלו יתן בחמותיך ומגדלתיך יתץ בחרבותיו :

רפ"י ומחי קבלו. הוא אחד מתחבולות המאור לזרוק אבנים גדולות ומכה כנגדו אילקולי"א דאפורי"א דלע"ז ויש לועזים קבלו דארכלי"טא דלע"ז ויש לועזין פורי"א דלע"ז : **בחרבותיו**. באומנות הורצן שיציא עמו :

מצודת ציון **ומחי קבלו**. שם כלי מלחמה עשויה לזרוק בה אבנים להכות בחומה כנגדה כי מחי הוא תרגומו של הכאה וקבלו הוא תרגומו של נגד : **יתוץ**. מלשון נתיצה ושבירה : **בחרבותיו**. שם כלי עשוי לשבר בו וכן ואל החרב (ירמיה לג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ומחי קבלו**, ר"ל המגן שיקום לקבל החצים, כשימחה ויריק מה שקבל המגן היינו החצים שנפלו לתוכו יתן החצים האלה בחומותיך ובהם עצמם ישחית החומה שלך אמר על צד המליצה שלא יצטרך אל חומותיך כלי תותח ואבני קלע גדולים רק יהיה די במחי קבלו, וזה המעט ישחית החומה, וכן **מגדלותיך יתץ בחרבותיו** לבד, אמר על צד המליצה שבחרבות לבד יתוץ מגדלות ולא יצטרך כרים ואילי ברזל : (מלבי"ם באור הענין)

י משפעת סוסיו יכסוף אבקים מקול פֶּרֶשׁ וְגִלְגָּל וְרָכָב תִּרְעַשְׁנָה חומותיך בְּבָאוּ בְּשַׁעְרֶיךָ כְּמִבְּאֵי עֵיר מִבְּקָעָה :

רפ"י משפעת סוסיו. כשיק סוסים הרבה מעלים אבק כרגליהם ועולה

ונעשה כענו ומחשיך הארץ הוא קרוי שפעת וכן וספעת מים תכסך (איוז
כז) ללאפוי"סון בלע"ז : כמבוא עיר מזוקעה. כמה דעליו לקרתי
למתרעא מסור סנפרלה חומתה : (כס"י)

מצודת ציון משפעת. ענין רבוי כמו שפעת גמלים (ישעיה ס) : **אבקס.** הוא
עפר הדק כמו כאבק דק (שם כט) : **פרש.** כן יקרא רוכב הסוס הרגיל בזה
: **וגלגל.** הוא אופן המרכבה : **תרעשנה.** מל' רעש ונדנדוד : **מבוקעה.** מל'
בקיעה ופתוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין משפעת סוסיו יכסך אבקס האבק של הסוסים לבד
יהיה די לכסות אותך, מרוב רבוי הסוסים, וגם **מקול פרש וגלגל לבד**
תרעשנה חומותיך תיכף **בבואו בשעריך** עד שיהיו דומים **כמבואי עיר**
מבוקעה, ממליץ כי מן הפחד והאימה של גודל המחנה יפלו החומות
והמגדלות מן הקול לבד ותתבקע העיר : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] בפרסות סוסיו ירמס את כל חוצותיך עמוך בחרב יהרג ומצבות עזך
לארץ תרד :

מצודת דוד ומצבות עוזך. המקומות הגבוהות והחזקות תרד כל אחת
ותפול לארץ ולא תתחזק בהן : (מצודת דוד)

מצודת ציון בפרסות. הם המנעלים שברגלי הסוסים וכן מפרסת פרסה
(ויקרא יא) : **ירמוס.** מל' רמיסה ודריכה : **חוצותיך.** הם השווקים וכן
וחוצות תשים לך בדמשק (מ"א כ) : **ומצבות.** ר"ל מקומות גבוהות והוא
מלשון מצבה : **עוזך.** ענין חוזק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בפרסות ומצייר כאילו בפרסות הסוסים ירמס את
החוצות עד שהרצפה של החוצות תתבטל, וכ"ז דרך מליצה על קלות
בכיבוש, ואז בכבשו את העיר **יהרג את העם** אשר בתוכה **בחרב.** **ואת**
המצבות העזים שהיו לשם ולתפארת **יוריד לארץ** : (מלבי"ם באור הענין)

[יב] ושללו חילך ובזזו רבליך וחרסו חומותיך ובתי חמדיך יתצו וּאֲבַנְיָךְ
ועצריך ועפרך בתוך מים ישלמו :

כס"י רכולתך. סחורתך : (כס"י)

מצודת דוד ואבניך וגו'. מבנין הבתים והחומות : **בתוך מים ישומו.** יפילו
אל הים שאצל העיר : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חילך. עשרך :** רכולתך. ענין סחורה וכן רוכלת העמים (לקמן כ"ז)
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ושללו** כבר התבאר אצלי ששלל הוא הנשאר מעצמו אחרי המלחמה במקום א' ומצייר **שהחיל** והאוצרות **יהיו שלל**, והבז הוא מה שאנשי המלחמה בוזזים איש לו מאת היחידים, ואמר כי **רכולתך** שהוא הסחורות הקטנות של הרוכלים יהיו לבז, ואחר השלל יתעסקו **להרוס חומתיך ולשום הכל בתוך מים**, כ"ז יעשו האויבים הכובשים (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ושללו**, ובזזו, הבדלם בארתי (ישעיה ח' א') ובכ"מ : **והרסו, יתצו.** ע"י הבדלם בתו"ה שמיני (סי' קל"ט), וירמיה (א' י'), ומוסיף שאף יתוץ האבנים לשברים : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] **והשפתי המון שיריך וקול כנוריך לא ישמע עוד :**

מצודת דוד **והשבתי.** אבטל ממך קול המיית השיר ועוד לא ישמע שם קול כנוריך (מצודת דוד)

מצודת ציון **והשבתי.** אבטל : **המון.** מלשון המייה : **שיריך.** מלשון שיר : **כנוריך.** שם כלי נגון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והשבתי** זה דבור ה', אח"כ אתעסק אני לעשות לך דבר שבזה **אשבית המון שיריך**, וזה ע"ד שאמר בצור קחי כנור סובי עיר זונה נשכחה שצירי שאחר שנחרבה ע"י מלך אשור בימי חזקיה, נבנית שנית, וכאילו לקחה כנור ושוררה שירים הרבה להזכיר את הזונים אחריה דהיינו הסוחרים אתה לשוב אליה לסחורה, אבל עתה אשבית המון שיריך מן העולם **וקול כנוריך לא ישמע עוד** לעתיד, וזה כי : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] **ונתתיך לצחית סלע משטח חרמים תהיה לא תבנה עוד כי אני יהנה דברתי נאם** **תהיה לא תבנה עוד כי אני יהנה דברתי** (ס)

מצודת דוד **לצחית סלע.** תהיה מלאה מגלי אבני המפולת : **משטח חרמים.** הציידים יפרשו שמה רשתותם לנגבם וכאומר לא ידורו בה עוד סוחרים ושירים להתענג בשיר וקול כנור כי מעתה ידורו שם צידי דגים נבזים ושפלים : **לא תבנה עוד.** להיות כשהיתה : **כי אני ה' דברתי.** ובידי לקיים (מצודת דוד)

מצודת ציון **לצחית.** ענין יובש : **משטח.** ענין פרישה : **חרמים.** רשתות :

מלבי"ם - באור הענין ונתתיך לצחיח סלע ע"י שאעלה עליך את היס ויסח עפרה ולא ישאר רק צחיח סלע, ולא תהיה ראוי לישוב רק **למשטח חרמים** ועי"כ **לא תבנה עוד לעולם**, והנה המהרי"א שאל הלא נבנית שנית עד שהחריב אותה אלכסנדר מוקדון, ועי"כ פי' נבואה זו הבאה על חורבן שנעשה ע"י אלכסנדר. ואין זה קושיא כי אח"כ נבנית במקום אחר שלא על מקומה הראשון כנודע, וכמ"ש עמ"ש בעיר הנדחת לא תבנה עוד לכמות שהיתה אינה נבנית אבל נבנית לגנות ולפרדסים, והנבואה מורה שהכל נבא על החורבן שהיה ע"י נ"נ כמו שית' : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] כה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה לְצוֹר הָלֹא מְקוֹל מִפְּלִתְךָ בְּאַנְק חָלַל בְּהַרְג הָרֶג בְּתוֹכְךָ יִרְעָשׁוּ הָאֲיִם :

מצודת דוד **מקול מפלתך**. מקול היוצאת בעולם על מפלתך בעת יאנסו בך חללי חרב בעת יהרגו בך הרג רב או ירעשו ויחרדו כל יושבי איי היס כי יפחדו שלא יקרה להם כמקרך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **באנוק**. ענין אנחה וגניחה שהיא בעת יציאת הנפש וכן יאנק חלל (ירמיה נ"א) : **ירעשו**. ענין חרדה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה' הלא מקול מפלתך זה נמשך עמ"ש (בפסוק י"ח) עתה יחרדו האיין יום מפלתך, ור"ל הלא גם בתחלה שהיה רק **קול מפלתך** ר"ל שעדיין לא נפלת נפילה החלטית, בכ"ז **רעשו האיים** וכ"ש שיחרדו **ביום מפלתך** שתפול נפילה החלטית ע"י שיציף היס אותך, ומפרש הלא רק **מקול מפלתך** שיצא קול שנפלת, וזה היה **באנק חלל בהרג הרג בתוכך** (שבעת המלחמה היה אנקת חלל, ואחר כבישת העיר הרג הרג, כי חלל הוא ע"י מלחמה לרוב, וההרג יעשו עת נמסר הנכבש בידם), הלא גם על זה כבר **ירעשו האיים**, ויהיה הרעש כ"כ עד כי : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מקול**. יש הבדל בין מקול מפלתך ובין מיום מפלתך (פי"ח), שהקול יציין לפעמים שהוא רק קול שמיעה, כמ"ש בגדר צירוף מלת קול בס' התו"ה (ויקרא ס"י רצ"ג) : (מלבי"ם באור המלות)

[טז] וַיִּרְדּוּ מֵעַל כְּסֹאוֹתָם כָּל נְשִׂאֵי הַיָּם וְהִסִּירוּ אֶת מַעֲלֵיהֶם וְאֶת בְּגָדֵי רִגְמָתָם יִפְשְׁטוּ חֲרָדוֹת יִלְבְּשׁוּ עַל הָאָרֶץ יֵשְׁבוּ וְחָרְדוּ לְרִגְעִים וְשָׁמְמוּ עָלֶיךָ :

רפ"י וחרדו לרגעים. לשזרים פן יבא עליהם גם הם כשכרך : **לרגעים**. לשון שזר כמו (ישעיה נ"א) רוגע היס עורי רגע (איוז כו) על רגעי ארץ

(תהלים לה) על דכאי ארץ ומנחם פיראן לשון רגע כמו כי רגע זאפו (קס)
(ל) : ושממו. לשון תמהון : (כפ"י)

מצודת דוד וירדו וגו'. בעבור צער ואבלות : **חרדות ילבשו**. יהיו מסובבים
בחרדה כמלבוש המסבב את הגוף : **וחרדו לרגעים**. בכל רגע יוסיפו
בחרדה : **ושממו עליך**. יתמהו בתמהון לבב על מפלתך : (מצודת דוד)

מצודת ציון מעיליהם. מלשון מעיל והוא שם מלבוש חשוב : **רקמתם**.
מעשה רוקם בפתילי זהב וכסף : **יפשוטו**. ענין הסרת המלבוש : **ושממו**.
ענין תמהון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וירדו שנשיאי הים ירדו מכסאותיהם ויסירו בגדי
מלכות, ונגד והסירו את מעיליהם אומר חרדות ילבשו, הלבוש יהיה
לבוש חרדות, ר"ל לבוש שק ואפר שמראה כי חרדים הם, ונגד וירדו מעל
כסאותם אומר על הארץ ישבו, וחרדו. וזה יהיה משתי פנים, א. מצד
שיחרדו בכל רגע פן יבא האויב עליהם, ב. ושממו עליך שיתאבלו על
צרתך : (מלבי"ם) באור הענין

מלבי"ם - באור המלות מעיליהם, בגדי רקמתם. המעיל יעטוף בו על
הבגדים (ישעיה נ"ט י"ז), ותחת הבגדים ילבשו לבוש חרדות : (מלבי"ם
באור המלות)

[יז] ונשאו עליך קינה ואמרו לך איך אבדת נושבת מימים העיר ההללה
אשר היתה חזקה בים היא וישביה אשר נתנו חתיתם לכל יושביה :

כפ"י נוספת מימים. יס נוקדין רפי ופותרין מיוקצת מימים קדמונים ויס
נוקדים דגס ופותרין מיוקצת בחזקה על ידי ימים הסוכזים לה וכן תרגם
יונתן וכן הוא : אשר נתנו חתיתם. סביבות לכל היוקצים : חתיתם.
לורדפריימ"נט זלע"ז : (כפ"י)

מצודת דוד ונשאו. ירימו עליך קול קינה ויאמרו אליך איך נאבדת עיר
המיושבת בחוזק רב מן המים אשר סביבה : **חזקה בים**. החזקה מכל
העמים היושבים בים : **היא וישביה**. ר"ל היא היתה חזקה בעבור היה
הסביב לה ויושביה היו חזקים וגבורים : **אשר נתנו חתיתם**. פחדם היתה
מוטלת על כל יושבי הים על האיים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ההללה. מלשון הלול ושבח : **חתיתם**. ענין פחד כמו אל תחת
(שם) (א') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונשאו עליך קינה ואמרו איך אבדת, והלא מצד הטבע היה קשה לכבשך **א**. מצד שאת נושבת מימים והים לך מעוז ומחסה, **ב**. העיר ההללה אשר היתה חזקה בים שהיו לך מבצרים רבים ומגדלות, **ג**. שהיתה חזקה היא יושביה שיושביה היו גבורים וחזקים, **ד**. אשר נתנו חתיתם לכל יושביה שהימים שישבה בהם נתנו חתיתם ואימתם לכל יושביה, שהיו חזקים כולם ע"י הימים שהקיפו אותה סביב וכל גבורי הימים היו בעוזרה כאילו השתתפו הימים לתת ליושביה את חתתם ומוראם שייראו כולם ויחתו מהם, כמו והוא מוראכם שפירש הוא הנותן לך מורא שייראו מכם. ומהר"א פירש כינוי יושביה השני מוסב על הים שנפל פחדם על כל יושבי הים שמצאנו ים בלשון נקבה בים הנחושת שעשה שלמה (מלבי"ם באור הענין):

מלבי"ם - באור המלות ההללה. הה"א במקום אשר : אשר נתנו חתיתם. חתיתם הוא שם המופשט. הימים נתנו ליושביה [של צור] את חתיתם, כמו את אימתי אשלח לפניך : (מלבי"ם באור המלות)

יח עתה יחרדו האין יום מפלתך ונבהלו האיים אשר בים מצאתך : (ס)

רס"י האין. כמו האיים : מלאתך. מי ליחתך בגולה : (רס"י)

מצודת דוד יחרדו האין. יושבי האיים יחרדו ביום מפלתך : מצאתך. ממה שיצאת ונאבדת מן העולם : (מצודת דוד)

מצודת ציון האין. בא הנו"ן במקום המ"ם וכן לקץ הימין (דניאל י"ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין עתה זה סוף המאמר, אם לקול מפלת רעשו כ"כ מכ"ש כי עתה יחרדו האיים יום מפלתך עתה שאינו קול רק מפלה חלוטה, ונבהלו האיים בצאת עת תצא מן הים שלא תמצא עוד שם כי יכסוך הים וכאילו יצאת מכללות האיים שלא תהיה אי רק ים : (מלבי"ם באור הענין)

יט כי כה אמר אדני יהוה בתי אתך עיר נחרבת פְּעָרִים אֲשֶׁר לֹא נוֹשְׁבוּ בְּהַעֲלֹת עֲלֶיךָ אֶת תְּהוֹם וְכִסּוּךָ הַיָּם הַרְבִּים :

רס"י בהעלות עליך את תהום. באסקותי עליך מסריית עממין דסגיאין כמו תהומא ויחפונך עממין סגיאין כן ת"י וכמשמעו בתחלה נתנה ציד נבוכדנצר וסוף עלה הים וטבעה : (רס"י)

מצודת דוד בתתי. בעת אתן אותך להיותך עיר נחרבת דומה כערים אשר לא נתיישבו בחוזק מעולם בעת יעלה עליך את התהום ומים רבים יכסוך ור"ל כשיבואו עליך עמים רבים לאבד אותך : (מצודת דוד)

מצודת ציון נחרבת. מלשון חורבה : תהום. עומק המים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי כה אמר ה' בתתי אתך, א. שחורבן שלך יהיה באופן שתדמה כאילו לא היה בך ישוב לעולם כי ימחה כל הישוב ע"י שאעלה עליך את תהום : (מלבי"ם באור הענין)

כ וְהוֹרְדְתִיךָ אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר אֶל עִם עוֹלָם וְהוֹשַׁבְתִּיךָ בְּאֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת כְּחַרְבוֹת מְעוֹלָם אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר לְמַעַן לֹא תִשָּׁבֵי וְנָתַתִּי צְבִי בְּאֶרֶץ חַיִּים :

רש"י את יורדי בור. עם יורדי גיהנם : אל עם עולם. עם שאר העכו"ם אשר קם מעולם : כחרבות מעולם. כערים אשר חרבו מאז כסדום וחרבותיה : ונתתי צבי בארץ חיים. ואתן התפארת צירוסלי' : (רש"י)

מצודת דוד והורדתיך. אז אוריד אותך עם שאר יורדי בור אל העם השוכנים שם מעולם להיות כמותם : והושבתיך. אושיב אותך בארץ תחתית הוא הקבר : כחרבות מעולם. במקום שהוא חורבה מימות עולם והוא הקבר וכפל הדבר במ"ש כדרך מליצה : את יורדי בור. עם שאר יורדי בור ושוה להם : למען לא תשבי. ר"ל ההורדה תהיה באופן שלא תהיה עוד מיושבת לעולם כמקום אשר לא ישובו ע"פ האדמה : ונתתי צבי. החמדה וההדר אתן בארץ חיים והיא א"י הקרויה כן ע"ש שבה יחיו המתים בזמן התחיה ר"ל לא כשחשבה צוד שהיא תמלא מחרבות ירושלים כי נהפוך הוא שהיא תאבד וכל ההדר יהיה בה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ב. והורדתיך, שכל העם וההמון שבה ירדו את יורדי בור אל עם עולם, אל דור המבול שנמחו ג"כ כולם במים, ושם תשב כחרבות מעולם למען לא תשבי, שאעשה כדי שלא יעשו שם ישוב שנית ע"י שהחרבות ישארו בתחתיות ארץ על שא"א לכוון שם ולהקים אי אחר מפני החרבות, ואז ונתתי צבי בארץ החיים תשוב א"י להיות לארץ צבי ותתמלא מחורבנך, ואתה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות צבי. מענין מצב וקיום : בארץ חיים. מגביל נגד מה שצור תהיה ארץ בני תמותה ארץ אופל וצלמות : (מלבי"ם באור המלות)

כא בְּלִהוֹת אֶתְּנֶנְךָ וְאֵינְךָ וְתִבְקָשִׁי וְלֹא תִמְצָאֵי עוֹד לְעוֹלָם נְאֻם אֲדָנִי יְהוָה :
(פ)

רפ"י בלהות. פרקו יונתן בלהות כדלח הוית והפותרים אומרים ל' מקום
מרכז סעירי' ומזיקי' : (רפ"י)

מצודת דוד בלהות. לך אתן בהלה ופחד ולא תהיה עוד בעולם : **ותבקשי**.
אם מי יבקש אותך לא תהיה נמצא למי עוד בעולם כי לא תשוב לקדמותך
(מצודת דוד)

מצודת ציון בלהות. הוא הפוך מן בהלות וכן לעת ערב והנה בלהה (ישעיה
י"ז) : **ואינד**. ואין לך : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בלהות אתנד כאילו תלך אל בלהות שהם השדים
שתחת הים, וגם אם **תבקשי** וירצו לכוון עיר מושב על מקומך **ולא**
תמצאי עוד לעולם כי הישוב שעשו אח"כ וקראוהו בשם צור לא היה על
מקום צור הראשון שנמחה זכרה לגמרי כי כן אמר ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בלהות. שם בלהה הונח על השדים כמ"ש (ישעיה
י"ז) : (מלבי"ם באור המלות)

יחזקאל פרק-כז

[א] ויהי דבר יהוה אלי לאמר : **[ב]** ואתה בן אדם שא על צר קינה :

מצודת דוד שא. הרם קול קינה על צור : (מצודת דוד)

[ג] ואמרתי לצור (הישבתי) הישבת על מבואת ים רכלת העמים אל איים
רבים **(ס)** פה אמר אדני יהוה צור את אמרת אני כלילת יפי :

רפ"י על מבואות ים. על הגמל שהספינות באות עד החומה והסערים
והרבה כרכין יושבין על הים ואינה מקום נמל ואין הספינות יכולות לקרב
אליהם : מבואות ים. פור"ט בלע"ז : רוכלת העמים. כך היה מנהגם
סוחרים הבאים לה זה מצפון וזה מדרום לא היו רשאים לעשות סחורה זה
עם זה אלא יושבי העיר לוקחין מזה ומוכרין לזה : את אמרת אני כלילת

יופי. עד עכשיו הכל אומרי' על ירושלים כלילת יופי (איכה 3) משוך כל הארץ (תהלים מח) עכשיו את מתגאה לומר אני כלילת היופי סוף גמר היופי כלול בי :

מצודת דוד לצור. על צור : על מבואות ים. על הנמל מקום שהספינות באים : רוכלת העמים. המספקת סחורה אל העמים להביאהו אל איים רבים : צור את אמרת. ר"ל את צור אמרת אני כלולה בכל מיני יופי : (מצודת דוד)

מצודת ציון מבואות. מלשון ביאה : רוכלת. סוחרת כמו בעיר רוכלים שמו (לעיל י"ז) : כלילת. מלשון כל וכן מכלל יופי (תהלים נ') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הישבת על מבואות ים וכל אניות המסחר באים לשם ומניחים שם סחורותיהם ועיי"כ היא רכלת העמים אל איים רבים הרוכל הוא הלוקח הסחורה מן הסוחר הגדול ומחזיר אותה ממקום למקום למכרה לאחדים ואת מקבלת את הסחורה מן הסוחרים הגדולים ומוכרת אותה אל האיים שבים כרוכל, צור את אמרת אני כלילת יופי ר"ל את מתפארת שהיופי שלך היא מצד עצמך וזה שקר, כי : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כלילת יופי. משתתף עם מלת כל. השלמת היופי בכללו וכן כללו יפיך גמרוהו בש והלוחות הדקים שבצדי הספינה שמחוברים זוגות אל הצד קורא לוחותים (בפסוק הקודם) ולי נראה ממ"ש קרשך בלשון יחיד שהוא על העץ שעורכים בו הספינה (דער רודער), ובזה יוצדק מה שהיה משן שנולד בארץ אשור והביאו מאיי כתים לצור. ולפי הראשון נראה ששן הוא מענין שן הסלע. שהוא מקום החזק והמוצק של הסלע : ואשורים. מענין תדהר ותאשור (ישעיה ס'), מן הארז לקחו שן הארץ ותקפו ועשו ממנו קרשי הספינה : (מלבי"ם באור המלות)

בלב ימים גבולך בנין פלוי זפנך :

רס"י בוניך. ארדכליך, ל' בנין :

מצודת דוד בלב ימים. ר"ל וזהו על כי גבולך היא בלב הים ר"ל במקום עומק הים וחזקו ואמר ימים לפי שמשם היו יכולים לפרוש לכמה ימים : בוניך. הבונים אותך שמו בך כל היופי הראוי לך : (מצודת דוד)

מצודת ציון בלב. חוזק הדבר יקרא לב ע"ש לב בעל חי שהוא חזקו ועקרו וכן דרך אניה בלב ים (משלי ל') : כללו. מלשון כל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בלב ימים גבולין היופי שלך תלוי מצד הגבולים שלך
שהם בלב ימים, כי האי שים סביב לה, האיים אשר בכל הים סביב הם
מסמנים גבוליה, ר"ל היופי שלך בא ע"י השכנים אשר סביבך כל איי הים
על ידם נעשרת, ומצד **שבונין כללו יפיך** שהם השתדלו לכלול יפיך, ולא
היה מצד עצמך כי הבונים והדברים שמהם נבנית הוא מקובץ מעמים
רבים וממקומות שונים : (מלבי"ם באור הענין)

ה בְּרוּשִׁים מְשֻׁנֵּר בָּנוּ לָךְ אֵת כָּל לְחֻתֵּי אָרֶז מְלַבְּנוּן לְקַחוּ לַעֲשׂוֹת תֵּרוֹן
עָלֶיךָ :

רפ"י ברושים משניר. לפי שהיתה בנויה צים וצים אצדה המשילה הנביא
לספינה משובחת שהכבדו משאה בתוכה וטבעה צרות קדים : משניר.
טור תלגא : את כל לוחתים. הלוחים שנעשית האניה מהם : ארז מלבנון.
סם יער שהארזים מלויין בו : תרון. הוא העץ הזקוף וגבוה התקוע צספינה
שבו תולין המפרץ שקורין צויל"א צלע"ז ובו נקצים צראשו שהצבל
שמוסקין בו הספינה נכנס ויולא בו מש"ט צלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד ברושים משניר. לפי שצור ישה בים ונאבדה במקומה
המשילה לספינה משובחת שהכבדו משאה ונטבעה ע"י רוח קדים
ובעבור כבודותה לא יוכלו מנהיגי הספינה להצילה ולכן אמר הנה ברושים
הבאים משניר המובחרים במינם מהם בנו אותך כל לוחות ונסרי הספינה
: **מלבנון.** מיער הלבנון מקום הארזים החשובים משם לקחו ארז לעשות
תרון עליך : (מצודת דוד)

מצודת ציון ברושים. שם אילן סרק החשוב : **משניר.** שם מקום :
לוחתים. מלשון לוח ונסר : **תרון.** הוא עץ הזקוף שעל הספינה ובו משימים
הוילון כמו בל יחזקו כן תרנם (ישעיה ל"ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ברושים מדמה את כלל האי לספינה אשר בים,
ומבאר שכל הספינה וכליה כוננה מדברים שהובאו מארצות שונות,
הברושים אשר מהם **בנו לך את כל לוחות האניה** היו משניר, לא מצור
והארז אשר לקחו לעשות תרון עליך לקחוהו **מלבנון** : (מלבי"ם באור הענין)

י אֱלוֹנִים מְבֻשָּׁן עָשׂוּ מְשׁוּטָיִךְ קִרְשֶׁךָ עָשׂוּ שֵׁן בֵּת אֲשָׁרִים מְאִי (כתים)
כְּתִיִּם :

רפ"י אלונים. מן עץ סרק שקורין קייסנ"א צלע"ז : משוטיך. הם סרחצים

בראשם שמנהיגין בהם האניה ריימ"ץ זלע"ז : קרשך. הוא הקרש הרחב
שבראש השני של ספינה אל מול התורן שבראשה אשר זו מהפכין את
הספינה לכל כדדיה ומכוונין אותה אל הדרך ורז החובל אוחז בו ובלשון
משנה קברניט ובלשון לעז גובריינא"ל : עשו שן בת אשורים. א"א לו
להיות אלא של עץ וזהו בת אשורים כאלו הוא תיבה אחת לשון תדהר
ותאשור (ישעיה מ"א) שניהם ת"י אשכרועין ואת קברניטה של לור המסיל
לקרש של אשכרוע מלופה בשן ע"י מסמרים לנוי ולחוזק כי כן תרגם יונתן
לפיו לאשכרועין מכבשין בשן לפיל בית חופאה לא תיטרון כסויה לא יפול
אבל יונתן פירש הקברניט הזה לפי עניין העיר על קרשי פעריה : (רש"י)

מצודת דוד מבשן. מקום אלונים טובים מהם עשו לך משוטים להנהיג
בהם את הספינה : קרשך. הוא הקרש הרחב שמשימין באחורי הספינה
וע"י מנהיגים הספינה אל מקום הנרצה הקרש הזה עשו משן מה שהביאו
עדת אשורים מן האיים של כתיים כי מנהג בני אשור היה להביא מאיי
כתיים שן הפיל היותר מובחר : (מצודת דוד)

מצודת ציון אלונים. שם אילן סרק : משוטיך. מלשון השטה ושחיה במים
כמו אני שיט (שם) ויאמר על העצים הארוכים שמנהיגים בהם הספינה
להשיטה אל המקום הנרצה : קרשך. ענין לוח ונסר כמו ועשית את
הקרשים (שמות כ"ו) : שן. הוא שן הפיל : בת אשורים. עדת אשורים וכן
בת בבל (תהלים קל"ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אלונים שמהם עשו משוטיך היו מבשן, קרשך שבו
מכוונים הספינה (דער רודער) אשר עשאוהו משן, היה בת אשורים נולד
באשור והובא מאיי כתיים : (מלבי"ם באור הענין)

12 שש ברקמה ממצרים הנה מפרשך להיות לך לנס תכלת וארגמן מאיי
אלישה הנה

רש"י שש ברקמה. נגד שש עשוי צלורי רקמות : מפרשך. הוא שקורין
בל"א סיג"ל ובלשוננו בווייל"א זלע"ז : להיות לך לנס. לפורשו על כלונס
הארז ולהגזיהו על התורן, נס בלשון משנה כלונס וזלע"ז פורקא : היה
מכסך. לאהל ולגג על פני כל האניה : (רש"י)

מצודת דוד שש ברקמה. יריעה של שש עשויה במעשה רוקם הבאה
ממצרים מקום השש היפה היריעה ההיא פרשו עליך להיות לך לנס הוא

הוילון שעל התורן המקבל הרוח להוליך הספינה : **תכלת וארגמן**. יריעות צבועות בצבע תכלת וארגמן המובאים מאיי אלישה המובחרים מאוד מהם היה למכסה על הספינה לכסות אנשיה לבל יכם שמש ושרב ומסתור מזרם המטר : (מצודת דוד)

מצודת ציון ש.ש. הוא הפשתן העב : **לנס**. הוא הוילון שעל תורן הספינה כמו בל פרשו נס (ישעיה ל"ג) : **תכלת וארגמן**. מיני צבעונים חשובים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין השש ברקמה אשר ממנו עשי מפרשי הספינה והנס שלה היה ממצרים, והמכסה שלה שהיה מתכלית וארגמן היה מאיי אלישה, עד שכל יופי האניה לא היה מצור רק ממקומות שונות, ר"ל העושר והכבוד והתפארת של צור אינה מעצמה רק ע"י מסחר של עמים רבים ואיים רחוקים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לנס. היא הוילון שפורשים על התורן : **ומכסך**. הוא כיסוי הספינה לאהל לה : ומשתתף עם תחבולות, כי צריך לזה חכמה ותחבולות לעשות מלאכה במים רבים : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] יִשְׁבִי צִידוֹן וְאַרְוֹד הָיוּ שְׁטִים לָךְ תְּכַמְיָךְ צוֹר הָיוּ בָךְ הַמָּה חַבְלֶיךָ :

רש"י **היו שטים לך.** תופסי משוטיך להנהיגך : **חובליך**. אוחזי הקצרניט לכוין וליישר האניה : (רש"י)

מצודת דוד יושבי צידון וארוד. שהיו בקיאים בהנהגת ספינה הם היו משיטים ומוליכים את הספינה : **חכמיך צור**. על כי כאלו אל צור ידבר לכן אמר חכמיך צור וכוי ר"ל חובלי הספינה מושכי חבלי הוילון לנטותה מול הרוח שהיא חכמה מרובה היו מחכמיך צור כי שם נמצאו חכמים מופלאים : (מצודת דוד)

מצודת ציון וארוד. שם מקום : **שטים**. מלשון שטיה ושחיה : **חובליך**. מלשון חבל וקו ויקראו כן מנהיגי הספינה על כי מושכים בחבלי הוילון וכן רב החובל (יונה א') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יושבי צידון אחר שבאר שהספינה עצמה וכליה נעשתה ונקבצה מעמים רבים ואינם של צור, יבאר כי גם מנהיגי הספינה ועושי מלאכתם הם ג"כ מעמים אחרים, ור"ל כמו שהעושר והמסחר בא אליה מבחוץ כן חכמיה ומנהיגה במדיניות והאומנים והחרשים שנמצאו בתוכה הם ג"כ מעמים אחרים, **שיושבי צידון היו השטים** את האניה, ומה שנמצאו בך גם **חכמיך צור** **המה חבליך** הם מנהיגי האניה והמושלים עליה ר"ל מהם יצא מלך ושרים : (מלבי"ם באור הענין)

טו זְקַנִי גָבַל וַחֲכָמִיָּהּ הָיוּ בָּךְ מִחֲזִיקֵי בְדָקָךְ כָּל אַנְיוֹת הַיָּם וּמַלְחֵיהֶם הָיוּ
בָּךְ לְעָרֵב מְעַרְבָּךְ :

רפ"י זְקַנִי גָבַל. אֲוֹמְנֵי הַבְּנִין כְּמוֹ שְׁנֵאמַר וּבּוֹנֵי חִירוֹם וְהַגְּבָלִים (מַלְכִים
א ה) : מִחֲזִיקֵי בְדָקָךְ. מִתְקַנֵּי בְדָקָךְ שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ זֵהִם הַמַּיִם אֲפִיטוֹנִי"ט
טֶאֱקָרְאוּ"א בְּלַע"ז : כָּל אַנְיוֹת הַיָּם וּמַלְחֵיהֶם. הַסְּפִינִים שֶׁלָּהֶם : הֵיוּ בְּךְ.
הֵיוּ סְבִיבְךָ לְשׁוֹט אֶל הַמְּדִינּוֹת הַרְחוֹקוֹת לְהַבִּיאַת הַסְּחוֹר' לְתוֹכְךָ : לְעָרוֹב
מְעַרְבְּךָ. ל' עָרוֹבָה הֵם כָּל לֹרְכֵי הָאֵדָם שֶׁהוּא חַי זֵהִם וּמְמוֹנּוֹ הוּא עָרוֹבָתוֹ
וְהֵאֲלָתוֹ לַחֲיוֹ גְּרַנְטִיא"ה בְּלַע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד זְקַנִי גָבַל וַחֲכָמִיָּהּ. הֵם הֵיוּ בְּקִיָּאִים בְּמַלְאכַת הַבְּנִין וְלִכְּן הֵם
הֵיוּ בְּךְ לַחֲזֵק וְלִתְקֹן בְּדָקֵי הַסְּפִינָה וּמְקוֹמוֹת הַרְעוּעִים : כָּל אַנְיוֹת הַיָּם.
כָּל הַסְּפִינּוֹת הַהוֹלְכוֹת בַּיָּם וּמַלְחֵיהֶם הֵם מְנַהֲגֵי הַסְּפִינָה כּוֹלֵם בְּאוֹ אֵלֶיךָ
לְסַחֹר סַחֲוֹרְתְךָ כִּי הַרְבֵּה סַחֲוֹרָה נִמְצָא בְּךָ : (מצודת דוד)

מצודת ציון גָבַל. שֵׁם אֲוֹמָה וְהֵיוּ בְּנָאִים כְּמִ"שׁ וּבּוֹנֵי חִירוֹם וְהַגְּבָלִים (מִ"א
ה') : מִחֲזִיקֵי. מִלְּשׁוֹן חוֹזֵק וְתִקּוֹן : בְּדָקָךְ. מְקוֹם הַשֶּׁבֶר וְהַרְעוּעַ כְּמוֹ בְּדָק
הַבַּיִת (מִ"ב ג'). וְקָרָא בְּלִשׁוֹן בְּדָק עַל כִּי צָרִיךְ בְּדִיקָה וְחִיפּוֹשׁ אַחֵר הַשֶּׁבֶר
וּמְקוֹם הַרְעוּעַ לְמִצְאָה : וּמַלְחֵיהֶם. כֵּן יִקְרָאוּ מוֹלִיכֵי הַסְּפִינָה כְּמוֹ וַיִּירָאוּ
הַמַּלְחִים (יוֹנָה א') וְהוּא עֵנִין עָרֹב כְּמוֹ מְמוֹלַח טְהוֹר קָדֵשׁ (שְׁמוֹת ל')
עִ"שׁ שְׁמוֹלִיכֵי הַסְּפִינָה מְעַרְבִּים הַמַּיִם עִם הַמְּשׁוֹטוֹת : לְעָרוֹב מְעַרְבְּךָ.
הַסַּחֲוֹרָה תִּקְרָא מְעַרֵב וְהַסַּחֲוֹרִים עוֹרְבֵיָהּ כִּי הַסַּחֲוֹרִים מִתְחַיִּיבִים זֶה לְזֶה
בְּהַקְּפוֹתֵיהֶם אֶת הַסַּחֲוֹרָה זֶה לְזֶה וְעָרֵב הוּא עֵנִין הַתְּחַיִּיבוֹת כְּמוֹ הַתְּעַרֵב
נָא אֶת אֲדוֹנֵי וְכוּ' (יִשְׁעִיָּה לו) וְכֵן מִי הוּא זֶה עָרֵב אֶת לְבוֹ לְגֶשֶׁת אֵלַי (יִרְמִיָּה
ל') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין זְקַנִי גָבַל וַחֲכָמִיָּהּ, שֶׁהֵם הֵיוּ בְּקִיָּאִים בְּבִנְיָן (כְּמִ"שׁ
מִ"א ו') וַיִּפְסְלוּ בּוֹנֵי שְׁלֵמָה וְהַגְּבָלִים) הֵיוּ מִחֲזִיקֵי בְּדָקָךְ לְתִקּוֹן אֶת
הַסְּפִינָה ר"ל שֶׁמֵּהֶם הֵיוּ חַכְמִים מִתְקַנִּים תְּקִנּוֹת וְנִמְוָסִים בְּמִדְיָנָה, כָּל
אַנְיוֹת הַיָּם וּמַלְחֵיהֶם הֵיוּ בְּךְ לְעָרֵב מְעַרְבְּךָ הָעָרֹב שֶׁהוּא הַמְּשַׁכּוֹן
שְׁנוֹתָנִים בְּעַד הַסַּחֲוֹרוֹת שְׁלוֹקָחִים בְּהַקְּפָה וְהֵיוּ אַנְיוֹת הַיָּם שֶׁהֵם הֵיוּ
עָרִיבִים בְּעַדְךָ (בְּאִשֶּׁר כָּל מַסְחָרִם הִיָּה עַל יַדְךָ) בְּאוֹפֵן שֶׁגַם הַבְּטַחּוֹן לְתַת
לְךָ סַחֲוֹרוֹת בְּהַקְּפָה לֹא הִיָּה בְּכַחְךָ רַק בְּכַח אַחֲרֵים : (מְלַבִּי"ם בְּאוֹר הָעֵנִין)

מלבי"ם - באור המלות מַלְחֵיהֶם. הֵם הָעַבְדִּים שֶׁתַּחַת הַמְּשׁוֹטִים הַנּוֹזֵכִר
(בְּפִסּוֹק ו'), שְׁעוֹזְרִים בְּהַנְּהַגַת הַסְּפִינָה לְהַפּוֹךְ מִי הַיָּם וּלְדַחּוֹתֵם אֶל צַד
שְׁאֵלִיָּה מְגַמַת פְּנִיָּהם לְלַכַּת, שְׁמַלַח יִשְׁמַשׁ עַל הָעִירוֹב, כְּמוֹ מְמוֹלַח טְהוֹר
קוֹדֵשׁ : (מְלַבִּי"ם בְּאוֹר הַמְּלוֹת)

[י] פָּרַס וְלוֹד וּפּוֹט הָיוּ בְּחֵילָךְ אֲנָשֵׁי מְלַחְמָתֶךָ מִגֵּן וְכוּבֵעַ תְּלוּ בְךָ הַמָּה נְתַנוּ הַדָּרָךְ :

מצודת דוד **היו בחילך אנשי מלחמתך**. ר"ל האומות ההם נלחמו בעבורך במחיר העושר שנתת להם בשכרם : **תלו בך**. כן היה מנהגם לתלות כלי מלחמה על המגדלים כמ"ש אלף המגן תלוי עליו (ש"ה ד) : **המה**. כלי המלחמה האלה נתנו הדר ופאר על עירך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בחילך**. מלשון חיל ועושר : **וכובע**. הוא כלי מגן על הראש : **תלו**. מלשון תליה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **פרס ולוד ופוט היו בחילך** גם אנשי החיל שלך לא היו מבני צור רק מעמים אחרים והם תלו בך תלי תלים מגן וכובע ובזה נתנו הדרך החיצוני שהדר המדינה כשי"ל חיל ועם נושע למלחמה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **תלו**. מענין תל הר גבוה ותלול, העמידו תלים תלים, כי לא מצאנו תלים מבנין הכבד : (מלבי"ם באור המלות)

[יא] בְּנֵי אֲרֻד וְחֵילָךְ עַל חוֹמוֹתֶיךָ סָבִיב וְגַמְדִים בְּמַגְדְּלוֹתֶיךָ הָיוּ שְׁלֹטֵיהֶם תְּלוּ עַל חוֹמוֹתֶיךָ סָבִיב הַמָּה כְּלָלוּ יְפִיךָ :

רש"י **בני ארוד וחילך**. ושאר חיל בני אדם היושבים בתוכך : **וגמדים**. ת"י ואף הפוטקאי שמעתי משמו של רבי מנחם על שם שירדין צים עד התהום מסערי גומדי אמות עומקה נקראו גמדים אנדוי"ש בלע"ז ויש פותרים שהם ננסים ונכנסין במדת אמה : **שלטיהם**. הם אשפות שנותנין בהם חלים כמו (ירמיה כא) הברו החילים מלאו השלטים קויכרינ"ה בלע"ז : **תלו**. הרבה תלי תלים : (רש"י)

מצודת דוד **וחילך**. וגם אנשי חילך מאנשיך : **על חומותיך**. עמדו על החומות מסביב לשמור העיר מן האויב : **וגמדים**. אנשים קצרי המדה היו על המגדלים לראות משם מה הנעשה במחנה האויב ובעבור קטנותם לא ראום האויב לזרוק בהם חצים : **המה**. הסלעים התלויים על החומה נתנו בך כל היופי הראוי לך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **וחילך**. ענין צבאות עם : **וגמדים**. כן יקראו אנשי מדה קצרה והוא מלשון גמד ארכה (שופטים ג') שר"ל אמת הזרוע : **שלטיהם**. הם

כעין מגיניה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בני ארוד הם היו אנשי החיל שלך השומרים על חומותיך, שכבר אמר שבני ארוד היו מחזיקי בדקה וכן היו שומרים אותה מאויב חיצוני, **וגמדים במגדלותיך** היו בעת שעלו על המגדלים הגבוהים שלך היו נראים למטה כאנשים ננסיין שגומד ארכם וזה הי מרוב גובה המגדלות והם הניחו **שלטיהם תלי תלים על חומותיך** ובזה גמרו **וכללו יפיך**, ולא כמו שאמרת אני כלילת יופי כי יפיך מקובץ מעמים שונים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות על חומותיך. מלת היו נמשך גם למעלה (היו) על חומותיך (והיו) גמדים במגדלותיך ר"ל כאנשים קטנים שגומד ארכם נדמו בעמדם על המגדל הגבוה : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] תְּרַשִּׁישׁ סַחֲרֶתְךָ מֵרֵב כָּל הוֹן בְּכֶסֶף בְּרָזָל בְּדִיל וְעוֹפְרֶת נָתַנוּ עֲזָבוֹנֶיךָ :

רש"י **תרשיש**. ים ששמה תרשיש : מרוב כל הון. שהיה בתוך וצטוחים הסוחרים שימלאו כך סחורה הראויה להם : **בדיל**. אשטיי"ן בלע"ז : **עזבוניך**. חוזקיך ועוזרך כמו (נחמיה ג) ויעזבו את ירושלים עד החומה וממונו של אדם הוא חזקו המעמידו על רגליו : (רש"י)

מצודת דוד **תרשיש**. אנשי תרשיש הביאו לך סחורה עשירה ממרבית הון וחוזר ומפרש שעם כסף וברזל וכו' נתנו סחורתך כי בארצם נמצאו מחצבים המוציאים כל אלה המתכות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עזבוניך**. היא הסחורה ויתכן שהוא מלשון ויעזבו את ירושלים (נחמיה ג') שהוא ענין חיזוק וכן הסחורה הוא לחזק אל העוסקים בו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין תרשיש עתה נבאר איך המסחר והעושר שלה, הוא מקובץ מעמים שונים מכל בני תבל, והנה יחשוב במסחר צור ארבעה דברים שהם מסחר ומרכולת ועזבון וערבון, והוא שהסוחרים הגדולים הביאו מסחרם אל צור וזה נקרא מסחר, ושם עזבו את הסחורה באוצרות ביד בני צור, וזה נקרא עזבון, והרוכלים שהם הסוחרים הקטנים קנו שמה את הסחורה הנמצאת בעזבון והובילו אותה למדינות שונות וזה נקרא רוכל ומרכולת, ובעת שלקחו הסחורה למרכולת נתנו סחורה אחרת שהביאו הם שיהיו לערבון בעד המעות, וזה נקרא מערב וערבון, אמר **שתרשיש היה הסוחר הגדול שלך** מרוב כל הון, וסחורה שהביאו **כסף ברזל בדיל ועופרת** שהיו נמצאים לרוב בתרשיש היא שפאניה הקדומה כמ"ש (מלכים א'), והם **נתנו עזבוניך** ר"ל שהניחו

סחורתם אצלך : (מלבי"ם) באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (יב-יד) **סחורתך, עזבוניך, מערבך, רכליך**. הסוחר, הוא הסוחר הגדול. היתה כאניות סוחר אשר סחוריה שרים (ישעיה כ"ג) עמשי"ש. והרוכל, הוא הנושא הסחורה מבית לבית למכרה לאחדים, מכל אבקת רוכל, הרוכלים ומוכרי כל ממכר (נחמיה י"ג כ'): ועזבון, נגזר מפעל עזב, הסחורה שעוזבים בעיר בבתי המסחר. וכן מערבה הוא מענין ערבות, הערבון שנותנים הלוקחים בעד המעות כמו מה הערבון אשר אתן לך, ושני הלשונות האחרונים לא נמצא על המסחר רק בפי זאת, והבדלם מבואר בענין כמ"ש : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] יוֹן תֵּבֵל וּמִשָּׁךְ הֵמָּה רְכָלֶיךָ בְּנִפְשׁ אָדָם וְכָלִי נְחֹשֶׁת נָתַנּוּ מֵעֲרָבֶךָ :

רפ"י זנפץ אדם. עבדים וקפחות למכור : (רפ"י)

מצודת דוד המה. האומות ההם היו סוחרים וחוזר ומפרש שעם נפשות אדם לעבדים ולשפחות וכלי נחושת נתנו סחורתך כי דרכם היה להסתחר באלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ויון תובל ומשך המה רכליך** הם לקחו סחורת תרשיש למכרם לאחדים שזה נקרא רוכל, והערבות שנתנו שיהיו בטוחים בעד המרכולת שלקחו היה בנפש אדם וכלי נחושת, בזה ערבו מערבך, שהניחו עבדים וכלי נחושת לבטחון על הסחורה שלקחו : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] מִבֵּית תּוֹגְרָמָה סוּסִים וּפָרָשִׁים וּפָרָדִים נָתַנּוּ עֲזָבוֹנֶיךָ :

מצודת דוד מבית תוגרמה. שם מקום מוצא הסוסים וימצא שם אנשים רוכבים בגבורה רבה וגם פרדים ימצא שם וכל אלה הביאו ונתנו לך בסחורה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ופרשים. הם רוכבי הסוסים בגבורה ובזריזות : **ופרדים**. הם הנולדים מן החמור ומן הסוס : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **מבית תוגרמה** נתנו עזבוניך סוסים ופרשים ר"ל שהניחום אצלך בעזבון : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] בְּנֵי דָדוֹן רְכָלֶיךָ אֵיִים רַבִּים סָחֶרְתָּ יָדָךְ קַרְנוֹת שֵׁן (והובנים) וְהַבָּנִים הַשִּׁיבוּ אֶשְׁכְּרֶךָ :

רש"י ידך. מקומך : קרנות שן והבנים. קרני יעלים ועלמות פיל וטווסים
עופות ששמן פאו"ן בלע"ז : השיבו אשכרך. הביאו לך תשורה : (רש"י)

מצודת דוד רוכליך. סחרו עמך : **סחורת ידך**. סחורת מקומך הובא מאיים
רבים : **השיבו אשכרך**. ר"ל הביאו וחזרו והביאו לך לתשורה : (מצודת
דוד)

מצודת ציון ידך. מקומך כמו יד חזית (ישעיה נז) : **קרנות שן**. שן הפיל
גדול כקרן : **והבנים**. שם עוף הנקרא טווס ונוצותיה יפות למראה וכן
ת"י : **השיבו**. לפי שהביאו רבות פעמים לכן אמר השיבו : **אשכרך**. ענין
מתנה ומנחה כמו אשכר יקריבו (תהלים עב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ובני דדן רכליך** הם היו הרוכלים שלקחו הסוסים
והפרשים למכור אותם לאחדים אל האיים סביב וכן היו רוכליך איים
רבים, סחורת ידך שלקחו ממך הסחורה שעשית בידך, ר"ל סחורת צור
שעשו אנשיה ובעלי מלאכות אשר בצור, והם משיבים **אשכרך קרנות שן**
והבנים שבשכר וריוח המגיע לך מביאים קרנות שן : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אשכרך**. משתתף עם שכר בשי"ן שמאלית, מענין
שכר וריוח וכן אשכר יקריבו (תהלות ע"ב) : **הבנים**. קרן של מין חיה.
וי"מ מין עץ : (מלבי"ם באור המלות)

[טז] אַרְם סַחֲרִתְךָ מְרַב מְעַשֵׂיךָ בְּנֹפֶךְ אַרְגָּמָן וְרִקְמָה וּבוֹץ וְרֵאמֶת וְכֹדֶכֶד
בְּעֶזְבוֹנֵיךָ :

רש"י ארם סחרתך. בלענים טובות האמורות במקרא וארגמן ורקמה
ובוץ : מרוב מעשיך. מתוך שהיו יודעים בנשיאיך ושריך שמראין להם
מעשה נוי ותפארת לתכשיט : **בנופך**. איקרבונקל"א בלעז : (רש"י)

מצודת דוד **ארם**. אנשי ארם סחרו מעמך מרוב המלאכות היקרות
הנעשים שמה : **בנופך וגו'**. ר"ל במחיר נופך וארגמן וכו' אשר נתנו
בסחורתך כי בתמורת מעשה המלאכות היקרות הנעשים בך נתנו כל
אלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בנופך**. שם אבן יקר : **ארגמן**. בגדים צבועים ארגמן והוא שם
צבע חשוב : **ורקמה**. בגדים מעשה רוקם בחלוף הגוונים : **ובוץ**. הוא
הפשתן הטוב : **וראמות וכדכוד**. שמות אבני יקר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ארם סחרתך** הם הסוחרים שלך ועיי **רוב מעשיך**

מביאים נופך וארגמן וכו'. נתנו בעזבוניך מניחים סחורתם אצלך בעזבונו
(מלבי"ם) : באור הענין

[יז] יהודה וארץ ישראל המה רכליך בחטי מנית ופנג ידבש ושמן וצרי
נתנו : מערבך :

רס"י בחטי מנית. שם מקום שחטייה יפות כמו עד בואך מנית (שופטים
יה) ומדרש אגדה חטין יפין וגסין הנמכרים במניין ויונתן תרגם בחטי
ריחוש לשון קבוצת מניינים הרבה טרוקא"ס בלע"ז וחזירו בפסיקתא מה
הדם רחוש בעלזין אף למה רחושא צבנים ולא ידעתי מהו מפי רבי שמעון
מלאתי שמאל במקרא תרגום ירושלמי בחטי מנית ופנג דחושלא וקלמא
שערי דחושלא שבגמרא אנו שונים שעורים קלופים ואומר אני מנית לשון
מנות מאכל מזומן ואף לפי נקוד דגש דרכו של יונתן לתרגם התיבה פעם
משמעה פעם מדרשה כן תרגם וגם שם העיר המונה אנו נוקדים שם
והמונה לא מפיק ה"א ותרגם אף לתמן יתרמון קטולי קרתא דסגיאין
איתרגושתהא : ופנג. ראיתי בספר יוסף הכהן עץ אפרסמון הוא פנג והיו
מאויין ציריחו ועל שם ריח הטוב נקראת יריחו באלכסמ"א בלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד המה רוכליך. המה סחרו עמד וחזור ומפרש שעם חטים
הבאים ממנית שחטיה יפות ועם פנג וכו' נתנו סחורתך : (מצודת דוד)

מצודת ציון מנית. שם מקום וכן ועד בואך מנית (שופטים יא) : ופנג. הוא
אפרסמון : וצרי. הוא נטף המתכר בסממני הקטורת והוא שרף אילן וכן
הצרי אין בגלעד (ירמיה ח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויהודה וארץ ישראל הם הרוכלים של הסחורה
הזאת ולוקחים העזבונו למכור לאחדים בעיירות, והערבון בעד הסחורה
נתנו חטי מנית וכו' דברים המצויים בא"י : (מלבי"ם באור הענין)

[יח] דמשק סחרתך ברב מעשיך ברב כל הון בגין חלבון וצמר צמר :

רס"י ציון חלבון. יין לבן מבוסל ומנחם חזרו עם חלב חטים (תהלים
קמו) ל' טוב : ואמר אחר. ועמר מלת כבינא ביום שנוכל הטלה וטהרתו
אמו בלחיכתה עושין כסות ומכנין אותו סביבו בקרסים כדי שיהא למרו
נקי : אחר. לבן כמו אחונות לחורות (שופטים ה) : (רס"י)

מצודת דוד **ברוב מעשיך**. ברוב המלאכות היקרות הנעשים בצור ממלאכה עשירה ממרבית הון : **ביין חלבון**. ר"ל במחיר יין הבא מחלבון והוא שם מקום בדמשק שיינה חשוב ובמחיר צמר לבן כי אלה נתנו תמורת מעשה המלאכות אשר סחרו ממך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חלבון**. שם מקום : **צחר**. ענין לובן כמו אתונות צחורות (שופטים ה) :

מלבי"ם - באור הענין דמשק, היא עיר המלוכה מארס וחוץ ממה שמביאים מארס נופך ארגמן וכוי (כנ"ל פי ט"ז) הם הסוחרים שלך, **שע"י רוב מעשיך מביאים צמר צחר** לעשות ממנו שם בגדים, וע"י **רוב כל הון מביאים יין חלבון** לשתיה לא אמר בעזבוניך נתנו כי בני צור בעצמם היו לוקחים דברים יקרים האלה לעצמם : (מלבי"ם באור הענין)

יט וְדָן וַיָּנוּן מְאוּזֵל בְּעִזְבוֹנֶיךָ נָתַנּוּ בְּרֹזֶל עֲשׂוֹת קֹדֶה וְקָנָה בְּמַעְרַבְךָ הָיָה :

רש"י ודן ויוון. מדינות הם : מאוזל. מטוה של סיראין : ברזל עשות. עשוי כעסקיות מש"ס בלעז והוא פרזלא הגדולה : (רש"י)

מצודת דוד **מאוזל**. ר"ל ההולך בתמידות ממקום למקום להסתחר : **בעזבוניך נתנו**. ר"ל גם הם היו בין סוחרים והביאו לך סחורה : **ברזל עשות**. ברזל טוב המצהיר וקדה וקנה כ"א מהם היו בסחורתך כי גם באלה סחרת :

מצודת ציון **מאוזל**. ענין הליכה כמו ואתל לו (משלי כ) : **עשות**. מצהיר ומזהיר כמו שמנו עשתו (ירמ"ה) : **קדה וקנה**. שמות מיני בושם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (יט-כ) ודן ויוון מאוזל בעזבוניך נתנו, דן ויוון הביאו סחורה שעזבו שם למכור והוא היה מאוזל דברים טוים, וגם הביאו סחורה **לערבון** בעד המרכולת שלקחו והיה **ברזל עשות וקדה**, וכבר אמר למעלה (פי י"ג) שיון היו רוכליה עם תובל ומשך ונתנו ערבון נפש אדם וכלי נחושת, ודן נתן גם **ברזל עשות** וכוי **ודן** לקחו גם את **רוכלתך** סחורה של צור שהיו **בגדי חפש לרכבה** שזה עשו מן המאוזל והטווי שהביאו בני דן (שהם בני דדן), ולקחו הבגדי חופש שנעשה מן המאוזל למרכולת : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מאוזל**. פרש"י מטוה של שיראין, ונקרא משי, על שמשוי ונמשך מן תולעת המשי, ונקרא אוזל, על שנוזל והולך מגופו :

ברזל עשות. חתיכות ברזל או ברזל זך כמו עשת שן : (מלבי"ם באור המלות)

[כ] דָּדוּ רִכְלָתָדָּ בְּבִגְדֵי חִפְשׁ לְרִכְבָּהּ :

רפ"י כַּנְגִּי חוּפֶשׁ לְרִכְבָּהּ. זִלְבוֹשׁ דִּיקָר לְרִתְיֹכִין : (רפ"י)

מצודת דוד **בבגדי חופש.** ר"ל בבגדים יקרים הראוים לבני אדם חפשים ובני חורין להציע בהם את המרכבה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חופש.** בן חורין כמו לחפשי ישלחנו (שמות כא) : **לרכבה.** למרכבה : (מצודת ציון)

[כא] עָרַב וְכָל נְשִׂאֵי קֶדֶר הָמָה סַחְרֵי יָדָד בְּכָרִים וְאֵילִים וְעִתּוּדִים בָּם סַחְרֵיָדָד :

רפ"י כַּנְסִים וּיוֹנָתָן תִּרְגַּם זַתּוּרִין וְכֵן תִּרְגַּם מֵאֵה אֶלֶף כְּרִים לְמִיֶּסַע מֶלֶךְ מוֹאָב (מלכים ז ג) : (רפ"י)

מצודת דוד **סוחרי ידד.** הם סוחרי מקומך וחוזר ומפרש שעם כרים וכו' בהם סחרו עמך כי במקומם היו מובחרים ושמנים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ערב.** הם הערבים השוכנים במדבר : **ידד.** מקומך : **בכרים.** כבשים שמנים : **עתודים.** הם הזכרים מן העזים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ערב וכל נשיאי קדר המה סחרי ידד** הם עושים מסחור לך בעצמך, כי **בכרים ואילים** וכו' **בם סוחריך**, וזה תקנה לצרכיך בכסף מלא לאכילה : **רכלי שבא ורעמה** (בני רעמה שבא ודדן), **המה רכליך**, הסחורה שהיו תחלה קונים בשבא הם לוקחים אצלך, כי **בראש כל בושם ובכל אבן יקרה וזהב** שכי"ז מרכולת שבא כמי"ש (מ"א י"ז) שכי"ז הביאה מלכת שבא לשלמה, **נתנו בעזבוניך** הם מונחים אצלך בעזבוון והרוכלים לוקחים אצלך הסחורה שהיו לוקחים תחלה בשבא ושבאה משם, **וכן** : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] רָכְלֵי שְׂבָא וְרַעְמָה הָמָה רִכְלֵיָדָד בְּרֹאשׁ כָּל בְּשָׂם וּבְכָל אֶבֶן יְקָרָה וְזָהָב וְנִתְּנוּ עִזְבוֹנֵיָדָד :

מצודת דוד **המה רכליך.** המה סחרו עמך וחוזר ומפרש שבראש כל בושם ר"ל בשמים הראשים והחשובים שבכולם ובכל אבן יקרה ועפרות זהב

בהם נתנו סוחרתך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בראש**. ענין מיטב כמו ראשית גבורתם (ירמיה מט) : (מצודת ציון)

[כג] חָרוּן וְכֹנֶה וְעֵדוֹן רְכָלִי שְׂבָא אֲשׁוּר פְּלֶמֶד רְכָלְתֶּךָ :

רש"י **אשור כלמד**. י"ת מדינן אשור ומדי : (רש"י)

מצודת דוד **רוכלי שבא**. שהם רגילים ללכת לשבא לקחת סחורה : **רוכלתך**. כל אלה סחרו עמך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **כלמד**. זה מדי כתי"י : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **חרון וכנה ועדן** שהיו ג"כ **רכלי שבא**, **אשור כלמד רכלתך** כאשר למד אשור והרגיל ליקח רוכלתך, מאז לא לקחו סחורות אלה בשבא ששם מקומם רק הביאום משבא לצור, ומצור לקחום הרוכלים והובילום לאשור להראות שהיא מרכולת צור, באשר למדו לקנות רק מרכולת צור : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **כלמד**. כאשר למד, ובא בצורת הסמיכות שהיה למד ומורגל של רוכלתך : (מלבי"ם באור המלות)

[כד] הָמָּה רְכָלֶיךָ בְּמַכְלָלִים בְּגִלּוּמֵי תְּכֵלֶת וְרִקְמָה וּבְגָנָזֵי בְּרָמִים בְּחֻבְלֵי חֻבְשִׁים וְאַרְזִים בְּמַרְכָּלְתֶּךָ :

רש"י **צמכלולים**. בדברים שהם למכלול פרמוני"ט בלע"ז ומה הם המכלולים גלומי תכלת ורקמה טליתות של תכלת מרוקמות : ובגנזי ברומים. בתכשיטי פאר שגונזין אותן בארגזין שקורין אשקרי"ן בלע"ז והם מחופין עור ומאזירין לנוי צמיני מסמרין שורות שורות ואזירין והם בלשון ארמי קמטרין ובלשון עברי ברומים והם חבושין ואסורין בחבלי בוז לנוי : וארזים. ת"י אעי הדסים אותן ארגזים היו נתונים במגדלי עץ הדם ומביאין אותן לתוך המגדלין והקמטראות שבתוכן והתכשיטין שבתוך הקמטראות הכל יחד לסחורה וכה פתרון הלשון בלשון קרעה ובגנזי ברומים החבושים בחבלים וארזים בתוך עץ ארז שהברומים הם הקמטראות והיו אסורים בחבלים ונתונים במגדלי הדם שהיא ממיני ארז

ומכלולים שבתוך הברומים קרא יונתן וכספין לארזא באימלון די זהריתא
תכטיין הכריכין שמייה נאה למחתין בקומטריין מונחים בקמטראות
והמגדלים שבתרגום כמו שאנו שונין תיבה ומגדל סיפרייט"ס בלע"ז :
(רפ"י)

מצודת דוד **המה רוכליך**. הם סחרו עמך בדברים הכלולים בכל מיני יופי
וחוזר ומפרש שהם בכריכות בגדי תכלת ומעשה רקמה ובגנזי ברומים
והם תיבות עשויות מעור לגנוז בהם דברים חמודים : **בחבלים חבושים**.
התיבות ההם היו קשורים ומתוקנים בחבלים יפים ונאים : **וארוזים**. עדי
זהב ומרגליות חרוזים בחוט לעדי הצואר : **במרכולתך**. ר"ל כל אלה היו
בסחורתך עם כולם סחרת : (מצודת דוד)

מצודת ציון **במכלולים**. מלשון כל ור"ל כלול בכל היופי : **בגלומי**. ענין
כריכה וכן ויקח אליהו את אדרתו ויגלם (מ"ב ב) ופי' שעשאה כריכה
אחת : **ובגנזי**. מלשון גנוזה והטמנה : **ברומים**. תיבות עשויות מעור קשה
לגנת בהם דברים חמודים : **חבושים**. ענין קשור ותקון וכן פארך חבוש
עליך (לעיל כד) : **וארוזים**. כמו וחרוזים כי אחה"ע מתחלף ועניינו דברים
מושמים על החוט כמו צווארך בחרוזים (ש"ה א') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **המה רכליך**, והם לקחו סחורות ממך למכור
לאחדים, ומה הן הסחורות **במכללים בגלומי תכלת ורקמה ובגנזי**
ברמים, והסחורות האלה הושמו **בחבלים חבושים וארוזים**, בתיבות של
ארז וחבשו עליהם חבלים, שכן היו עושים **במרכלתך** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **גלומי**, מענין גלימא בדברי חז"ל כמ"ש בשבת (דף
ע"ז), שבא על הבגד שעוטה כל הגוף, ומזה גלמי ראו עיניך, ויקח אדרתו
ויגלום, מלבוש שנעשה כגולם על כל הגוף : **גנזי ברומים**, פי' ריק"ם
שבגדים נאים קורים בלשון ערב ברומיא : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] אַנְיוֹת תְּרַשִׁישׁ שְׁרוֹתֶיךָ מְעַרְבֵךְ וְתַמְלָאֵי וְתַכְבְּדֵי מְאֹד בְּלֵב יָמִים :

רפ"י **אניות תרשיש**. שרותיך הם היו לך לערצה ומישור כסם שהמישור
הוא לך כזושה להביא בו סחורה לעיר היושבת ביבשה היו לך תחתם
אניות תרשיש מסילה להביא מערבך לתוכך : שרותיך. לשון שרון ומישור
ודוגמתו עלו בסרותיה (ירמיה ה) : ותמלאי, ותכבדי מאד. הביאו לתוכך
משא רב והכבדו משאך יותר מלאי : (רפ"י)

מצודת דוד **אניות תרשיש**. הספינות ההולכות על ים תרשיש היו השיירות

שלך להביא סחורתך ר"ל רבות ספינות באו לך עם סחורה כשיירא של אנשים : **ותמלאי**. חזר לראשית הדברים שהמשילה לספינה חשובה ולכן אמר הנה מרוב הסחורה נעשית מלאה וכבדה מאד כשהיית בלב ימים : (מצודת דוד)

מצודת ציון שרותיך. מלי שיירה והם הרבה אנשים הולכי אורח ביחד וזה הלשון ידוע בדרז"ל : **בלב ימים**. בעומק הים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואניות תרשיש כל האניות היו בשרותיך והיו משרתים לך, והיו מערבך היו ערבים בעדך כי היו כולם שלך, ועיי"כ ותמלאי בסחורות, ועיי"כ ותכבדי מאד בלב ימים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שרותיך. מענין שירות, וי"מ מענין שיירא שהולכים שיירות רבות : (מלבי"ם באור המלות)

[כו] במים רבים הביאוך השטים אתך רוח הקדים שְׁבַרְךָ בְּלֵב יָמִים :

רס"י במים רבים הביאוך השטים אותך. כדרך האניות הגדולו' שמפליגין אותן לתוך פלגום הים ומתוך שנתמלאת וכבדת בא רוח הקדים ושכרך בלב ימים ולענין דוגמת העיר מתוך שנתמלאת עושר גבה לכך ובא עליך פורענות : (רס"י)

מצודת דוד השטים אותך. מנהיגי הספינה המשיטים אותך ע"פ המים הם הביאו אותך במקום מים רבים מקום סכנה ורוח הקדים העזה שברוחות שבר אותך בלב ימים ומחמת מרבית המים וכובד משאה היה קשה להצילה : (מצודת דוד)

מצודת ציון השטים. מלשון שטיה ושחיה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין במים רבים הביאוך השטים אותך וצידון וארוד שהם היו השטים אותך (כנ"ל פסוק ח') הם הביאוך במים רבים, ר"ל כי צידון היו לה נגיעה במפלת צור כמ"ש (בישעיה כ"ג) דומו יושבי אי סוחר צידון, בושי צידון ופירשתי שם שצידון היו מתקנאים בגדולת צור, ועזרו למפלתה, ועיי"כ כן רוח הקדים שברך בלב ימים, כי בעת הסער כשהספינה קרובה לחוף יש תקוה לא כן בלב ימים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות השטים. כמו היו שטים לך (פסוק ח') : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] הוֹנֵךְ וְעִזְבוֹנֵיךְ מְעַרְבֵךְ מְלַחֵךְ וְחִבְלֵיךְ מְחִזְקִי בְדָקֶךָ וְעַרְבֵי מְעַרְבֵךְ וְכָל אֲנָשֵׁי מְלַחְמֶיךָ אֲשֶׁר בְּךָ וּבְכָל קְהֵלְךָ אֲשֶׁר בְּתוֹכְךָ יִפְּלוּ בְּלֵב יָמִים בְּיוֹם מִפְּלִתֶךָ :

מצודת דוד הונך. עשרך וסחורתך ומנהיגי הספינה ומחזיקי הבדק וסוחרי סחורתך ואנשי המלחמה שבך ועם כל קהלך אשר בתוכך מעם הארץ כולם יפלו בלב ימים ביום שיבוא מפתלך שישבור אותך רוח הקדים ר"ל ביום שיכבשה האויב ישלול כל שללה ויאבד כל זכר למו מבלי שארית : (מצודת דוד)

מצודת ציון הונך. מלשון הון ועושר : ועזבוניך. סחורתך : מערכך. כפל הדבר במ"ש לומר שהכל נאבד : מלחך. אוחזי המשוטות : וחובליך. מושכי חבלי הוילון : מחזיקי בדקך. סותמי סדקי הספינה : ועורבי מערבך. סוחרי סחורתך : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועיי"כ הונך של עצמך, ועזבוניך הסחורה שעזבו אצלך, מערבך היא הסחורה שנתנו למשכון, וזה כולל כל הרכוש. ונגד האנשים חושב מלחך מנהיגי הספינה, וחובליך רב החובל ר"ל העם והשרים, מחזיקי בדקך הם המנהיגים, וערבי מערבך הם העשירים וכל אנשי מלחמתך אשר בך, וכן ובכל קהלך ר"ל כל בני אדם אשר בך יפלו בלב ימים, שכולל האנשים והרכוש כולה : (מלבי"ם באור הענין)

[כח] לְקוֹל זַעֲקַת חִבְלֵיךָ יִרְעָשׁוּ מְגֵרְשׁוֹת :
רַעֲשֵׁי מְגֵרְשׁוֹת. כְּמוֹ מְגֵרְשֵׁי הַעֵיר : (רש"י)

מצודת דוד לקול. לשמיעת קול זעקת מנהיגי הספינה ירעשו מגרשי הערים הסמוכות אל מקום הספינה הנשברה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ירעשו. מלשון רעש וחרדה : מגרשות. הם הבתים שמחוץ לחומת העיר וקרובים הם אל הים ונקראו כן על כי נראים המה שנגרשו מן העיר וכן ומגרש לערים (במדבר לה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לקול, עיי' זעקת החבלים (שהם השרים) ירעשו מגרשות הסביבות לעיר, ור"ל כל האניות שהם נגד האניה האדירה הזאת כמגרש סביב, ור"ל כל האיים אשר בים : (מלבי"ם באור הענין)

[כט] וַיִּרְדּוּ מֵאֲנִיּוֹתֵיהֶם כָּל תַּפְּשֵׁי מְשׁוֹט מְלָחִים כָּל חִבְלֵי הַיָּם אֶל הָאָרֶץ יַעֲמְדוּ :

רס"י אל הארץ יעמודו. מה לנו עוד זאניות להיכן נוליך סחורה עוד :
(רס"י)

מצודת דוד כל תופשי משוט. כל הרגילים לאחוז המשוטות והמלחים והחובלים ירדו מן האניות ויעמדו על הארץ כי יפחדו עוד ללכת בספינה שלא יקרה להם כמקרה הספינה ההיא והוא ענין מליצה : (מצודת דוד)

מצודת ציון תופשי. אוחזי : משוט. הם העצים הארוכים אשר משיטין בהם את הספינה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וירדו מאניותיהם כל תפשי משוט הם המנהיגים של המשוטים הקטנים, ומלחים הם המנהיגים של הספינות הבינוניות, כל חבלי הים הם מנהיגי הספינות הגדולות שי"ל רב החובל : (מלבי"ם באור הענין)

[לז] והשמיעו עליך בקולם ויזעקו מרה ויעלו עפר על ראשיהם באפר ותפלשו :

רס"י יתפלשו. יתגלגלו. : (רס"י)

מצודת דוד והשמיעו. ר"ל ישמיעו קינה עליך בקולם ויזעקו זעקת מרה : ויעלו עפר. כן היה מנהגם לעשות דרך צער ואבל : יתפלשו. יתגלגלו באפר וגם הוא מדרך צער ואבל : (מצודת דוד)

מצודת ציון יתפלשו. ענין הגלגול בעפר והכסוי בה כמו עפר התפלשי (מניכה א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והשמיעו, ישמיעו קול בזעקה מרה, וגם יעלו עפר וישבו באפר כמ"ש וירדו מעל כסאותם כל נשיאי הים : (מלבי"ם באור הענין)

[לא] והקריחו אליך קרחה וקרי שקים ובכו אליך במר נפש מספד מר :

מצודת דוד והקריחו. ימרטו עליך שערות ראשם וישאר המקום קרח : ובכו אליך. יבכו עליך במר נפש בעת יעשו מספד מר : (מצודת דוד)

מצודת ציון והקריחו. ענין תלישת השער להשאר חלק מבלי שער וכן קרח הוא (ויקרא יג) : קרחא. כמו קרחה בה"א : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והקריחו קרחה כמו שעושים על מת קרחה וחגורת

שק ובכי ומספד : (מלבי"ם) באור הענין

[לב] וְנָשְׂאוּ אֵלַיךְ בְּנֵיהֶם קִינָה וְקוֹנְנוּ עָלֶיךָ מִי כְצוֹר כְּדָמָה בְּתוֹךְ הַיָּם :

רפ"י ונשאו אליך בניהם. בנהי שלהם : כדומה. כך היה שם ראשי אלוס כענין שנאמר משא דומה (ישעיה כח) וי"ת לית דלמי לה : כדומה. כדוגמתה : (רפ"י)

מצודת דוד ונשאו אליך. ירימו עליך קינה בקול נהי הנהוג אצלם ויקוננו עליך וכן יאמרו מי כצור וכו' ר"ל מי הוא העיר להיות חשובה כצור ומי כמוה שהיא דומה ונכרתת בתוך הים ואין מי להמשיל אליה לא לעת שלותי ולא לעת מפלתה : (מצודת דוד)

מצודת ציון בניהם. מלשון נהי ויללה : כדומה. ענין כריתה וחורבן כמו גם מדמן תדמי (ירמיה מח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונשאו וכו' מי כצור כדמה ר"ל מי היה דומה לצור בשלותה ומי דומה לה בעת שנדמית בתוך הים בחורבנה (ומפרש מי כצור) : (מלבי"ם) באור הענין

מלבי"ם - באור המלות בניהם. מענין נהי, ואחד מקונן קינה והשומעים עונים נהי והוי, כמ"ש (ירמיה ט' י"ט) : כדמה. כמו שכנה דומה נפשי : (מלבי"ם) באור המלות

[לג] בְּצֵאת עֲזֹבוֹנֶיךָ מִיָּמִים הַשְּׁבַעַתְ עִמָּים רַבִּים בְּרַב הוֹנֵיךָ וּמַעֲרַבֶיךָ הַעֲשֵׂרֶת מַלְכֵי

רפ"י כלאת עזבוניך וגו'. כל זה יקוננו עליך בקינתם : (רפ"י)

מצודת דוד בצאת. עתה יפרש דבריו לומר הנה עודך בשלותך בצאת סחורתך מדרך הימים שישבת בהן השבעת עמים רבים במרבית הסחורות : ברוב. עם רוב עשרך וסחורתך העשרת מלכי ארץ : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בצאת עזבוניך הסחורה שהיתה של אחרים שעזבו הסוחרים אצלך ומשם יצאו לכל קצוי ארץ, בצאתה מימים השבעת עמים רבים, שקנו כל הסחורות שניתנה לך לערבון בעד סחורה שלך, שזה עושר של צור עצמה וסחורה שלה העשרת מלכי ארץ שע"י עושר של צור נתעשרו כל המלכים, (עתה מפרש מי כדומה) : (מלבי"ם באור הענין)

[לד] עַת נִשְׁבֶּרֶת מִיָּמִים בְּמַעֲמָקֵי מַיִם מֵעַרְבֹד וְכָל קְהָלָךְ בְּתוֹכָךְ נִפְלוּ :

מצודת דוד **עת נשברת**. ועתה עת שהיא נשברת מסבת המים בעומק הים הנה סחורתך וכל קהליך איש לא נעדר כולם נפלו בתוכך : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **עת נשברת** ר"ל כמו שגדולתך היה ע"י הים כן עת נשברת, היה ג"כ מימים מסבת מי הים, **ונפל שם מערבך וכל קהלך** כי נאבדו האנשים והרכוש במעמקי מים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **עת נשברת**. האניה, ויצויין על צד המליצה ג"כ שנשברה העת ונכרתה ההצלחה : (מלבי"ם באור המלות)

[לה] כָּל יֹשְׁבֵי הָאֲיִים שָׁמְמוּ עֲלֶיךָ וּמַלְכֵיהֶם שָׁעְרוּ שְׁעָרֵי רָעְמוּ פָּנִים :

רש"י **רעמו פנים**. זעומי פנים וכן בעבור הרעימה (ש"א א') וכן כל תלונה תורעמתה : (רש"י)

מצודת דוד **שממו עליך**. יתמהו על מפלתך : **שערו שער**. יאחזם חיל ורתת כמרוח סערה כי יפחדו פן יקרה להם כמקרך ויהיו זעומי פנים כדרך המיצר שכועס בעצמו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **שממו**. ענין תמהון : **שערו שער**. מלשון סערה בסמ"ך : **רעמו**. ענין זעם וכעס וכן בעבור הרעימה (ש"א א') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כל**, (תחלה השבעת עמים רבים) ועתה **כל יושבי האיים שממו עליך** וכמ"ש למעלה עתה יחרדו האין יום מפלתך, (תחלה העשרת מלכי ארץ) ועתה **מלכיהם שערו שער פנימי, ורעמו פנים** בחיצונותם באשר התיראו שלא יבא השבר גם על יתר האיים : (מלבי"ם באור הענין)

[לו] סִחְרִים בְּעַמִּים שָׁרְקוּ עֲלֶיךָ בְּלִהוֹת הָיִית וְאֵינְךָ עַד עוֹלָם : (פ)

רש"י **שרקו**. סובלי"ר בלעז כן שורקין על דבר שחלף והלך לו : (רש"י)

מצודת דוד **סחרים בעמים**. הסחורים שבין האומות השמיעו עליך קול שריקה הנעשה בקבוץ השפתים והדרך לעשותה כשרואין באבדן דבר חשוב : **בלהות היית**. תהיה מלא מבהלה : **ואינך**. לא תהיה עוד עד עולם

לחזור לקדמותך : (מצודת דוד)

מצודת ציון שרקו. ענין השמעת קול בקבוץ השפתים וכן ויושביה לשרקה (מיכה ז) : בלהות. הוא הפוך מן בהלות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וגם סחרים בעמים שהם ביבשה, שרקו עליך על כי נאבד המסחר שלהם, בלהות היית כשדים שהיו מציאותם רק בדמיון, ואינך עד עולם כאילו היית שד ובלהה ונשאת כנף וחלפת מן העולם עד עולמי עד (מלבי"ם): באור הענין

יחזקאל פרק-כח

[א] ויהי דבר יהוה אלי לאמר: **[ב]** בן אדם אמר לנגיד צר פה אמר אדני יהוה יען גבה לבך ותאמר אל אני מושב אלהים ישבתי בלב ימים ואתה אדם ולא אל ותתן לבך כלב אלהים:

רס"י מושב אלהים. עשה לו צחור על היס צמנגנין כמין סצעה רקיעים ויבן לו על העליון : (רס"י)

מצודת דוד לנגיד צור. על מושל צור : אל אני. ר"ל בעל יכולת רב כאל : מושב אלהים ישבתי. ר"ל לפי שיש לי מקום מושב נבדל ומשומר מאנשים וכמו האלהים יושב בשמים ממעל כן אני כמוהו ישבתי בלב ים ואין מי יוכל לבוא אלי : ואתה. אבל אתה אדם ואין לך יכולת כמו לאל ואיך נתת לבך להשוותה כלב אלהים וכאומר מה ראית לשטות זה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אמר לנגיד צר כבר העיר הרי"א שנגיד צור אינו מלך צור שיזכיר אח"ז ודעתו שהנגיד הוא פקיד על עניני המדינה ומלך הוא ענין אחר, ודעתי בזה תשמע אח"ז, יען גבה לבך גבהות הלב הוא מה שאדם חושב אי"ע במעלה יתר שאת ממה שהוא באמת והוא תועבה אצל ה' כמ"ש תועבת ה' כל גבה לב, ולכן אמר שהעונש המיועד עליו יהיה בעבור שגבה לבו עד שייחס לעצמו אלהות מצד גבהות הלב, ומצד מקום שבתו נפרד מבני אדם, כי ישב בלב ימים כאלהים היושב נפרד מן הברואים, ואתה אדם ולא אל, ר"ל כי היו בני אדם שהיה בס אלהות מצד נפשם, כמו משה איש האלהים, ודניאל די רוח אלהין ביי, אבל אתה רק אדם ולא אל שלא נמצא בך שום אלהות, רק ותתן לבך כלב אלהים, אתה נותן אותך לזה ואין בך שום שפע אלהות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לנגיד צר. יש הבדל בין נגיד ובין מלך, שהנגיד כולל כל הממונה להנהיג, כמו נגיד בית האלהים, נגיד על האוצרות, וקרא לדוד בשם נגיד בעוד לא הובטח לו המלכות בירושה (ש"ב ס"ו ו' וס"ז ז'), וכן קרא לשאול (ש"א ט' ט"ז י' א'), ולירבעם (מ"א י"ד) נגיד מטעם זה, ומזה מבואר שנגיד צור אינו המלך שמוזכר בפסוק י"ב: (מלבי"ם באור המלות)

ג הנה חכם אָתָּה (מדנאל) מְדַנְיָאֵל כָּל סְתוּם לֹא עֲמֹמֹד:

רס"י הנה חכם אתה מדניאל. דניאל בא נבוכדנצר לעשותו אלוה ולדניאל סגיד ומנחה וניחוחין אמר לנסכא ליה ולא קביל עליה ואתה עושה עמך אלוה: כל סתום לא עמוך. לא עמוס ממך קנתורין הם שמקנתרין כלומר שמא חכם אתה כדניאל שנא' בו כל רז לא חכם לך (דניאל ו'): (רס"י)

מצודת דוד הנה חכם וגו'. תחסר ה"א התימה וכאומר החכם אתה מדניאל וכי כל דבר סתום ונסתר לא נכסה ממך כעין מ"ש בדניאל כל רז לא אנס לך (דניאל ז): (מצודת דוד)

מצודת ציון עממוך. ענין ההסתר והכסוי כמו ארזים לא עממהו (לקמן לא) (מצודת ציון):

מלבי"ם - באור הענין הנה ר"ל וכי תתדמה אל דניאל שקראו נבוכדנצר בשם אלהות בעבור חכמתו כמ"ש לדניאל סגיד ומנחה וניחוחין אמר לנסכה ליה, והוא לא קבל עליו, ואתה הכי חכם אתה יותר מדניאל עד שכל סתום לא עממוך פי' לא יהיו עמך שלא נמצא אתך דבר סתום, בתמיהה (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות עממוך. משורש עם, וי"מ מענין יועם זהב, שנסתר ונכסה זהרו (מלבי"ם): באור (המלות)

ד בְּחִכְמָתָךְ וּבְתַבּוּנָתָךְ עֲשִׂיתָ לָךְ חֵיל וּתְעַשׂ זָהָב וְכֶסֶף בְּאוֹצְרוֹתֶיךָ:

רס"י עשית לך חיל. קנית לך נכסין: ותעש זהב וכסף. וכנסתא: (רס"י)

מצודת דוד בחכמתך. וכי בחכמתך עשית לך כח ואומץ ואספת זהב וכסף באוצרותיך (מצודת דוד):

מצודת ציון **חיל**. ענין כח ואומץ כמו המאזרני חיל (תהלים יח) : **ותעש**. ענין קבוץ ואסיפה כמו ואת הנפש אשר עשו בחרן (בראשית יב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בחכמתך, וכי בחכמתך עשית לך חיל?** גם העושר שלך שבו אתה מתגאה כי עשית אותו כעושה דבר מלאכתיי בחכמה המעשיית עד **שתעש זהב וכסף באוצרותיך**, שידעת מלאכת האכימיאה או סגולת ודברים נעלמים עד שהמתכיות הפחותים המונחים באוצרותיך יתהפכו לזהב ולכסף, או שיולד שם זהב וכסף ע"פ חכמה נעלמה וטלמסאות, הלא לא באופן זה אספת עושר, רק. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ותעש זהב**. עשיה ממש כפשוטו : (מלבי"ם באור המלות)

[ה] **ברב חכמתך ברכלתך הרבית חילך ויגבה לבבך בחילך :** (ס)

מצודת דוד **ברוב**. וכי ברוב חכמתך במרבית הסחורה שעשית וכי בזה הרבית עשרך עד שגבה לבך בעשרך וכאומר הלא הכל בא מיד ה' ומה לך להתגאות בזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חילך**. ענין עושר כמו ישא את חיל דמשק (ישעיה מ) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ברב חכמתך ברכלתך** הלא ע"י חכמתך שהוא רק במרכולת לקנות ולמכור בזה **הרבית חילך**, וזה אינה חכמה כלל רק מרמה וזיוף ואונאה, שע"י המסחר יסב ממון של אחרים אליו, וכל רוכל יודע זאת, ואיך **גבה לבבך בחילך**, והלא אין זה הוכחה כלל שיש בך הופעה אלהית : (מלבי"ם באור הענין)

[ו] **לכן פה אמר אדני יהוה יען נתתך את לבבך קלב אלהים :**

מצודת דוד **נתתך את לבבך**. נתת את לבבך להשוותה כלב אלהים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לכן כה אמר ה' יען נתתך** כמ"ש תועבת ה' כל גבה לב, יד ליד לא ינקה : (מלבי"ם באור הענין)

[ז] **לכן הנני מביא עליך זרים עריצי גוים והריקו חרבותם על יפי חכמתך וחללו** : **פעתך :**

רס"י והריקו חרבותם. כמשמעו ומדרש אגדה משכב זכור שנבעל כנשים שלשה עשו עמם אלוה ונבעלו כנשים יואש בן אחזיה שנאמר (ד"ה ב' כ"ד) ואת יואש עשו שפויים וחירם ונבוכדנצר : יפעתך. הופעתך לשון תואר פנים, והמדרש דורשו יופי עתך : (רס"י)

מצודת דוד זרים. עמים נכרים אומות חזקים הם הכשדים : והריקו. ישלפו חרבם מתערם על יופי חכמתך ר"ל לא תהיה נעזר להמלט ביופי חכמתך : וחללו. יבזו זוהר בינתך ולא ימנעו חרבם מדם בעבור הבינה הנמצא בד : (מצודת דוד)

מצודת ציון זרים. נכרים : עריצי. ענין חוזק כמו כגבור עריץ (ירמיה כ) : והריקו. מלשון ריק ר"ל ישלפו וירוקנו מתערה וכן וחרב אריק (לעיל ה') : יפעתך. ענין זוהר תריחה וכן הופיע מהר פארן (דברים לג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין זרים לא יחוסו על כבודך, עריצי גוים ולא תוכל לעמוד כנגדן והריקו חרבותם על יפי חכמתך שהוא העושר שלך, וגם יחללו יפעתך ההופעה האלהית שאתה מיחס לך יוציאו לחולין : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות עריצי. שם עריץ יתאר את הגבור לגנאי לרוב : יפעתך. בא על הופעת האורה או הרוחניות תמיד, הופיע אור עננו, יושב הכרובים הופיע, ועז"א וחללו : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] לשחת יורדוף ומתה ממותי חלל בלב ימים :

מצודת דוד לשחת. אל בור הקבר יוריד אותך האויב ותמות גם אתה מעין מיתת שאר חללים עם כי אתה בלב ימים במקום משומר : (מצודת דוד)

מצודת ציון לשחת. בור הקבר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לשחת יורדוף שיהרגוך, וזה ראייה שאינך נצחי, ומתה ממותי חלל בבזיון שזה ראייה שאין בך שום כבוד והופעה אלהית : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ממותי חלל. החלל ימות מיתות הרבה בדקירות רבות, וכן מותי ערלים, קיבוץ מות, מיתות הרבה : (מלבי"ם באור המלות)

[ט] האמר תאמר אלהים אני לפני הרגך ואתה אדם ולא אל ביד מחלףיך :

רפ"י מחללך. כמו הורגך : (רפ"י)

מצודת דוד **האמור**. וכי לפני הבאים להרגך תאמר אלהים אני ולמה תהרגני וכאומר אם אלהים אתה לא יוכלו להרגך : **ואתה**. אבל באמת אתה אדם ולא אל ביד העושים אותך לחלל והרוג : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מחללך**. מלשון חלל והרג : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **האמור**, הלא מצד שהם הורגך לא תוכל לאמר אלהים אני, ומצד שהם מחלליך ויוציאוך לחולין ע"י הבזיון יהיה ראיה **שאתה אדם ולא אל** שלא נמצא בך אף רוח אלהות כי אתה רק אדם בלא שום כח אלהות מעורב בו : (מלבי"ם באור הענין)

יז מוֹתֵי עֲרָלִים תָּמוּת בְּיַד זָרִים כִּי אֲנִי דַבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה : (פ)

מצודת דוד **מותי ערלים**. כמיתת רשעים ערלי לב כן תמות גם אתה ביד זרים ולא מיתת עצמך : **כי אני דברתי**. ובידי לקיים דברי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ערלים**. ערלי לב וכן ת"י רשיעיא : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **מותי ערלים תמות** לא ימיתוך כמו שממיתים מלך ואיש אלהי רק כמו שממיתים ערלים בבזיון : (מלבי"ם באור הענין)

יח וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : יז בֶּן אָדָם שָׂא קִינָה עַל מְלֹךְ צוּר וְאָמַרְתָּ לוֹ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אַתָּה חוֹתֶם תִּכְנִית מְלֵא חֲכָמָה וְכָלִיל יָפִי :

רפ"י **אתה חותם תכנית וגו'**. אתה הוא מלך חכמה לחתום ולטבוע כל תכנית ולורה : **תכנית**. פיינטור"א זלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד **חותם תכנית**. צורה מוכן ומתוקן בכל דבר וחוזר ומפרש מלא חכמה וכו' : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חותם**. ר"ל צורה כמו תתהפך כחומר חותם (איוב לח) : **תכנית**. מ'י הכנה ומתוקן וכן הדרכי לא יתכנו (לעיל יח) : **וכליל**. מלשון כל ר"ל כלול בכל יופי שאפשר להיות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **שא קינה על מלך צור חז"ל** במדרש אמרו שחירם אוהבו של שלמה היה חי עד העת ההיא ונהרג מיד נבוכדנצר, ויש במדרש שחירם נכנס חי לג'ע, וכ"ז הוציאו מפסוקים שבכאן, וכפי הפשט חירם

שבימי שלמה זכר לכבוד גדול מצד שנכנס בברית עם דוד ושלמה ועזר בבנין המקדש, והאמינו כי זכה לישוב בגי'ע התחתון ככל חסידי או"ה, ושי"ל שם עשר חפות ואחר שמת לא קבלו העם מלך אחר רק מסרו הנהגת המדינה ביד נגיד, ודמות דיוקנו של חירם ציירו שיושב על כסאו ועשרה חופות עליו מאבנים טובות כאשר יושב בגי'ע, גם ציירו דגלו בדמות כרוב העשוי מעצי שמן הסוכך על הארון, באשר נעשו שני כרובים מעצי שמן אמרו שאחד מרמז על שלמה ואחד על חירם שהשתתף בבנינו, וכי' יחסו או לדמותו או שהושיבו איש חכם ויפה תואר תחתיו, ולא עסק בהנהגת המדינה כאילו הוא חירם היושב בגי'ע וקראו אותו מלך צור כי הוא חירם בעצמו לפי דמיונם, ואחר שנבא על נגיד צור שהוא העוסק בהנהגת המדינה נבא על מלך צור שהיה אלהי וקדוש אצלם, **כה אמר ה' ומהותו נחקק בדך, אתה חותם תכנית שנחתם בדך צורתו בכיון נכון, לא חסר כל, בין בחכמה אתה מלא חכמה, בין ביופי אתה כליל יופי, (או פי מכלול ועטרת של היופי) (וזה יצדק בין אם בא על העומד תחתיו או על צורתו)** (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חותם תכנית. החותם חקוק עליו שם האיש וצורתו, ואם בא הכל בכיון נקרא חותם תכנית, והכי"ף שורש מענין תוכן לבנים, או בא מן כן, כמו תבנית מן בנה, והתי"ו במשקל השם, ר"ל שמכוין היטב אל האיש שצורתו נחתם בו (מלבי"ם באור המלות)

יג בְּעֵדֶן גֵּן אֱלֹהִים הָיִיתָ כָּל אֲבֹן יְקָרָה מְסֻכָּתָךְ אָדָם פְּטָדָה וַיְהִלֵם תַּרְשִׁישׁ שֶהֵם וַיִּשְׁפֹּה סִפִּיר נֶפֶד וּבְרָקֶת וַזָּהָב מְלֹאכֶת תַּפְּיִף וּנְקֻבִיף בְּדֵ בַיּוֹם הַבְּרָאָה כּוֹנֵנוּ :

כס"י בעדן גן אלהים וגו'. כסגי טבון ותפנוקין את מתפניק כאלו בעדן גינתא דה' את שרי כל עותרא גיותא ויקרא מתיהב לך כל אבנין טבון מסדרן על לבושך : מסוכתך. חופתך, ל"א לבוש כיסוייך : מלאכת תופיך ונקביך בך. אע"פ שנתתי לך הכבוד הזה יודע הייתי שתגאה ועשיתי בך מלאכת תופים ונקבים המוליחין רוח בקול זמר כתוף וצם היה לך להתבונן (כס"י) :

מצודת דוד בעדן גן וגו'. לא חסרת דבר כאלו היית בעדן גן וכו' : **מסוכתך.** על הלבוש המכסה אותך היה קבוע כל אבן יקרה והם אדם וכו' והם שמות אבני יקר : **וזהב.** אף הזהב היה קבוע בו : **מלאכת תופיך.** מעשה התופים ושאר כלי נגון המלאים נקבים שהיו בדך כאלו הוכנו לך ביום שנבראת ר"ל אין דוגמתם ולא היה מי ראוי להתענג בהם אלא אתה : (מצודת דוד)

מצודת ציון בעדן גן. בעדן שנטע בו המקום את הגן כמ"ש ויטע ה' אלהים גן בעדן (בראשית ב) והוא מקום עדון ותפנוק רב : **מסוכתך.** מלשון סכך וכסוי : **תופיך.** שם כלי נגון כמו בתופים ובמחולות (שמות טו) : **ונקביך.** כלי נגון בעלי נקבים רבים : **כוננו.** מלשון הכנה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בעדן, א. הציור אך יושב בעדן של גן אלהים ומתעדן שם, ושם יסוככהו סוכות של אבן יקרה (והם תשעה אבנים שבשלשה טורי החשן (חוץ מאבני טור השלישי שהם לשם שבו ואחלמה שחסרו מפני שהיה מצד הדין והרע וכנגדן בייב מזלות עקרב סרטן קשת) ובא תחתיהם זהב שמורה דין). **מלאכת** יצייר שבגי"ע יתענג גם בנועם השיר והניגון, שבכלי השיר יש החלולים וסתומים שהם מיני התוף, ויש שיש בהן נקבים המוציאים הקול, ומצייר שהגוף שלו שיש בו שני מיני כלים האלה ישמיע שם קול כל מיני הנגונים **מיני התופים ומיני זמר המנוקבים** והם **כוננו מיום הבראך** להיות נכון לזה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בעדן גן אלהים. מלת עדן מענין עידון ותענוג אתה יושב בעידון של גן אלהים, כמו ונחל עדניך תשקם, גם יכוין על צד המליצה אתה היית הגן אשר בעדן, ר"ל המובחר שבו, כמו שהגן מבחר העדן (מלבי"ם באור המלות)

[יד] אֶת כְּרוֹב מִמֶּשַׁח הַסּוּכָה וַיִּתְּתֶיךָ בְּהָר קֹדֶשׁ אֱלֹהִים הָיִיתָ בְּתוֹךְ אַבְנֵי אֵשׁ הַתְּהַלְכָתָּהּ :

רש"י את כרוב ממשח הסוכך. את עוף מדה כלומר העוף הגדול הסוכך כנפיו סכך רב כלומר מושל ממשל רב, ממשח לשון גודל כמו אנשי מדות (במדבר י"ז) דמתרגמינן גברי דמשחן : ונתתיך בהר קודש אלהים היית. ונתתי לך מקום לקנות לך שם צננין הר קדשי פסייעת את שלמה בעלי ארזים : בתוך אבני אש התהלכת. קנית לך זכרון עם מלכי ישראל שהם כמלאכי הקרת (רש"י)

מצודת דוד כרוב ממשח. אדם רב המעלה גדול בחשיבות המגין בסכך כנפיו על עמו ולפי שקראו כרוב לרוב מעלתו ובכרובים נאמר סוככים בכנפיהם (שמות כב) לכן אמר לשון סוכך : **ונתתיך.** ר"ל ואני נתתי לך כל המעלה והגדולה על כי היית פעם בהר קדש של אלהים ר"ל על כי מלך צור שהיה בימי שלמה היה מסייע בבנין ב"ה הנבנה בהר קדש של אלהים הוא הר המוריה וכמ"ש ויהי חירום נותן לשלמה עצי ארזים וכו' (מ"א ה) : **בתוך אבני אש התהלכת.** ר"ל שהיה מתהלך בחברה אחת ובאהבה רבה עם מלכי ישראל והם דוד ושלמה שהיו מחוזקים ומזהירים כאבני

אש : (מצודת) (דוד)

מצודת ציון את. כמו אתה : **כרוב.** כן יקרא פני אדם כי תינוק ת"א רביא ולפי גודל מעלתו קראו בלשון כרוב המוזכר בכרובים שעל הארון : **ממשח.** הוא ענין גדולה כמו למשיחו לכורש (ישעיה מה) : **הסוכך.** מל' סכך והגנה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין את כרוב צייר ג"כ דגל שלו בצורת כרוב ממשח, היינו כרוב מעצי שמן, **הסוכך** על הארון, **בהר קדש של אלהים היית,** שהיית שוכן בהר קדש המיוחד לאלהים היינו בבהמ"ק שבהר ציון, זה **היית** בחיידך, ואח"כ **בתוך אבני אש התהלכת** היינו תחת החופות שבגי"ע של אבנים טובות הנ"ל ששם הם מאש, לא מחומר ארצי כאבנים שלנו (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כרוב ממשח, הכרובים היו מעצי שמן, ושמן בלשון כשדים משח (עזרא ו' ט'), ולכן בא בשו"א ובפתי"ח שכן משקל השם בארמית, ונקרא סוכך כי היו הכרובים סוככים בכנפיהם על הכפורת : **בהר קדש של אלהים.** ויל"פ אלהים היית, היינו אחר מותך נעשית מלאך, והתהלכת בתוך אבני אש שבגי"ע : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] תָּמִים אַתָּה בְּדַרְכֶיךָ מִיּוֹם הַבְּרָאָה עַד נִמְצָא עֲוֹלָתְךָ בָּךְ :

רס"י נִמְלָא עוֹלָתְךָ בְּךָ. בְּאִמְרָךְ אֵל אֲנִי : (רס"י)

מצודת דוד תמים. גם אתה היית תמים בדרכיך מיום הבראך ר"ל מיום עמדך על דעתך ואמר בלי הפלגה וכן מבטן אמי אנחנה (איוב לא) : **עד נמצא.** עד העת ההיא שנמצא בך עוולתה שנתגאית מאד : (מצודת דוד)

מצודת ציון תמים. מל' תם וישר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין תמים אתה הנה תחלה היית תמים וראוי לכל הכבוד הזה. **עד שנמצא בך עולתה** שאינך ראוי עוד לזה, ומפרש מהו העולה. (מלבי"ם באור הענין)

[טז] בָּרַב רִבְלֶתְךָ מְלוֹ תוֹכְךָ חֶמְס וַתִּחַטָּא וְאַחֲלַלְךָ מֵהַר אֱלֹהִים וְאַבְדָּךָ כְּרֹב הַסִּבְךָ מִתּוֹךְ אֲבְנֵי אֵשׁ :

רס"י מלו. כמו מלאו : **ואחללך מהר אלהים.** גרמת שאמחה אותך שלא תלדק עוד צננין ביתי : **ואבדך.** כמו ואבדך : **מתוך אבני אש.** שלא תטול

חלק עם הלדיקוי, ורבותינו במדרש אגדה דרשו הענין הזה באלה הרשון וכך אמר הנביא לחירם מה נתגאית ברכיעך שמא בגן עדן היית כמו שהיה אדם הראשון כל אבן יקרה וגו' כי כל החופות האלה עשיתי לאדם הראשון ופחותה שכולן זהב שהיא מנוייה אחרון. מלאכת תופיד וגו'. בזאת השויתיד לו ולא באחרת ובך נסתכלתי ובראתי תופים ונקבים באלה הראשון. את כרוב ממסח. שמא אתה כאותו כרוב שהיה גדול בממסח הסוכך כולו מקלה השמים ועד קלה השמים ושמא נתת להיות בהררי קדש כאשר נתתי לו : (רס"י)

מצודת דוד ברוב. בעבור מרבית הסוחרים שבך נתמלאו תוך מקומות ארצך חמס ועושק כי עשקו לכל הבאים בבטחון שעכ"ז לא ימנעו לבוא עד כי ימצאו בה סוחרים מרובים ויש עם מי להסתחר : **ותחטא.** ובזה חטאת גם אתה על שלא מחית בידם : **ואחללך מהר אלהים.** ולכן אחלל ואבזה אותך להרחיקך מהר אלהים ר"ל עוד לא יזכר לך הזכות מה שהיה המלך ההוא מסייע בבנין בה"מ : **ואבדך.** אאבד אותך אתה כרוב הסוכך מתוך חברת מלכי ישראל הנמשלים לאבני אש ר"ל מה שהיית במעלה גדולה ומגין על עמך הכל היה בזכות שהיית מאז בחברת ואהבת מלכי ישראל אבל עתה אאבדך ואסירך מן הזכות ההוא ולא תגן עוד : (מצודת דוד)

מצודת ציון מלו. נתמלאו : **ואחללך.** מלי חלול ובזיון : **ואבדך.** כמו ואאבדך : (ז, ז) על. עניינו כמו עם וכן ויבואו האנשים על הנשים (שמות לה) : **יפעתך.** זוהר בינתך : **לראוה.** מלשון ראיה והסתכלות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ברב רכלתך שעיי"כ מרמאים ומונים, **מלאו תוכך חמס** ובזה **ותחטא** ועיי"כ הפסדת בין החלק שיש לך למטה בבהמ"ק שעז"א **ואחללך מהר אלהים,** וממילא הספדת גם החלק שבג"ע, ועז"א **ואבדך אתה כרוב הסוכך מתוך אבני אש** כי זכית לאבני אש הג"ע עיי שאתה כרוב הסוכך, וכשאבדת זה אבדת זה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מלו. כמו מלאו, והוא פעל יוצא : **ואבדך.** כמו ואאבדך : (מלבי"ם באור המלות)

ג'יז גבה לבך בפיפך שחת חכמתך על יפעתך על ארץ השלכתך לפני מלכים נתתיך לראוה : בך :

רס"י שחת חכמתך על יפעתך. שנתגאית זיפעתך : **לראוה בך.** להסתכל בזושתך, לראוה כמו לראוה : (רס"י)

מצודת דוד **ביפיד**. בעבור יפיד גאה לבד ובזה שמת חכמתך עם זוהר בינתך כי הגאווה היא מנגדת אל החכמה והבינה : **על ארץ השלכתיד**. לכן אשליך אותך מכסא המלוכה לשבת על הארץ ואתן אותך לפני מלכים להסתכל בך בבזיון כי דרך האויבים להסתכל בפני האדם בעת בזיונו למען הכלימו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **גבה** אח"כ הוספת לחטא ע"י שגבה לבד ע"י יפיד, עד שבה **שחת חכמתך על יפעתך** ר"ל ששחת בין החכמה שלך בין ההופעה האלהית שהיתה עליך (כמו על עולת התמיד) וע"ז יש לך עונש אחר בעוה"ז **שהשלכתיד עלי ארץ ונתתיד לפני מלכים לראות בך** בבזיון : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **על יפעתך**, עם יפעתך, כמו על עולת התמיד : **לראוה בך**. שרשו ראה, והוי"ו תחת ה"א כמו גאווה זעוה, והוא מקור מן הקל, כמו ולא יוסיפו לדאבה (ירמיה ל"א). וראה שאחריו ב' יבא על הגנאי, ובאויבי ראתה עיני, המה יביטו יראו בי, או ראייה והשגחתה והפלאה בעצם הנראה, לראות בבנות הארץ, ורואה בעבים לא יקצר : (מלבי"ם באור המלות)

{ית} מרב עוניך בעול רכלתך חללת מקדשיך ואוצא אש מתוכך היא אכלתך ואתנך לאפר על הארץ לעיני כל ראיך :

רס"י **חללת מקדשיך**. קדושתך : **אש מתוכך**. דברי גאווה שילאו מפיד לאמר אל אני ל"א כתרומתו ואייתי עממיא דתקיפין כאשתא מחובי זדונך : (רס"י)

מצודת דוד **מרב עוניך**. שנתגאית ביותר : **בעול רכלתך**. שעשקו כל הבאים ולא מחית בידם ובעבור זה חללת ובזית ארמונך כי תחרב מעתה : **ואוציא אש**. ר"ל דברי הגאווה הבער כאש אוציא אז מתוכך כי לא תוכל להתגאות עוד והאש ההיא תאכל אותך כי בזה העון תהיה נאבד מן העולם : **ואתנך לאפר**. לפי שהמשיל האבדון לשרפת אש לכן אמר ואתנך לאפר ור"ל תהיה מושפל לעפר : **לעיני וגו'**. כולם יראו בבשתך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מקדשיך**. ארמון המלך נקרא כן וכן כי מקדש מלך הוא (עמוס ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **מרב** אח"כ הוספת לחטא כי **מרב עוניך בעול של המרכולת שלך חללת מקדשיך** כי שמחת על חורבן בהמ"ק, ובזה אבדת

כל זכות שהיה לך בבנינו, וע"כ ואוציא אש מתוכך היא אכלתך מדה כנגד מדה כמו ששמחת על שריפת המקדש, והיית לאפר על הארץ. (מלבי"ם באור הענין)

[יט] כָּל יוֹדְעֵיךָ בְּעַמִּים שָׁמְמוּ עָלֶיךָ בְּלִהוֹת הָיִיתָ וְאֵינְךָ עַד עוֹלָם : (פ)

רפ"י שממו. תמהו : (רפ"י)

מצודת דוד כל יודעך. כל היודעים ומכירים אותך בין העמים יתמהו על מפלתך : בלהות היית. תהיה מלא מבהלה ולא תמצא עוד עד עולם לשוב לקדמותך : (מצודת דוד)

מצודת ציון שממו. ענין תמהון : בלהות. הוא הפוך מן בהלות : ואינך. ואין לך : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין עד שכל יודעך בעמים שממו עליך, בלהות היית דומה כאילו היית שד ורשף שזה פי' שם בלהה בכ"מ, והיית כבלהה שפתאם מתעלם ולא נמצא : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : **[כא]** בֶּן אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ אֶל צִדוֹן וְהִנָּבֵא עָלֶיךָ :

מצודת דוד שים פניך. סבב פניך אל מול צידון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין שים פניך אל צידון שאחר צור נחרב צידון (כמ"ש בישעיה כ"ג) : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנְנִי עֹלְיָךְ צִדוֹן וְנִכְבְּדְתִי בְּתוֹכָךְ וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה בְּעֲשׂוֹתַי בָּהּ שְׁפָטִים וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּהּ :

מצודת דוד הנני עליך. הנה אני אלחם עליך : ונכבדתי בתוכך. על ידי הדין שאעשה בתוכך אהיה מכובד : כי אני ה'. הנאמן ליפרע : בעשותי. בעת אעשה בה משפט אז ידעו שאני ה' וע"י אהיה מקודש בעיני הבריות בראותם שאני משלם גמול : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין הנני ר"ל תחלה הנני עליך להענישך באופן שאכבד על ידך, ואח"כ אוסיף לעשות בה שפטים היינו עונש שיכירו הכל שהוא בדרך משפט על רעה שעשו ואז ידעו כי אני ה' ויכירו שה' משכיר ומעניש, ונקדשתי בה שאז שמו מתקדש, שהוא מעלה יותר מן הכבוד, שיכובד גם

ע"י מה שיאמרו שהוא אלהא דאלהיא, ומפרש. (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וְשַׁלַּחְתִּי בָּהּ דָּבָר וְדָם בְּחוּצוֹתֶיהָ וְנִפְלַל חָלַל בְּתוֹכָהּ בְּחָרֵב עָלֶיהָ
מִסָּבִיב וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי אֶדְבֹּר אֶתְכֶם וְהָיָה :
הַחֹה :

רס"י ונפלל חלל בתוכה חרב עליה מסביב. על אשר יראו החרב מסביב
בחוז יפלו יוספי העיר ויהיו בטוחים להיות חללים בתוכה : ונפלל. כמו
לא פללתי (בראשית מ"ח) לא סברית וכמו ואויבינו פלילים (דברים לב)
ידונו עלמם להיות חללים בתוכה : (רס"י)

מצודת דוד ודם. הזלה מן ההרוגים : ונפלל. הרבה חללים יפלו בתוכה
בחרב האויב הבא עליה מסביב וידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת
דוד)

מצודת ציון בחוצותיה. וכן יקרא השווקים : ונפלל. מלי נפל ונכפלה
הלמ"ד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושלחתי, נגד מ"ש הנני עליך, הוא מה שאשלה
בחוצותיה דבר ודם שיהיה מלחמה בין איש לאחיו וישפכו דם אחים,
ונגד מ"ש וידעו כי אני ה' בעשותי בה שפטים היינו ונפלל חלל בתוכה
בחרב עליה מסביב שאח"כ יביא עליה חרב אויב מסביב. ובזה יעשה
פלילות ומשפטים על החלל שנפל בתוכה שזה יהיה עונש משפטי על
הרציחות שנעשו ביניהם, ואז וידעו כי אני ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ונפלל. מענין ונתון בפלילים. שהוא משפט בדבר
גדול כמ"ש (ישעיה ט"ז ג') יעשה משפט להחללים ע"י חרב : (מלבי"ם באור
המלות)

[כד] וְלֹא יְהִי עוֹד לְבַיִת יִשְׂרָאֵל סֵלֹון מִמְּאִיר וְקוֹץ מִכָּאֵב מְכַל סָבִיבְתֶם
הַשָּׂאֲטִים אֹתָם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי אֶדְבֹּר אֶתְכֶם וְהָיָה : (פ)

רס"י ולא יהיה עוד לבית ישראל וגו'. לפי שניבא על עמון ומואב
ופלשתים ואדום וכו' וידעו שהם שכיני ארץ ישראל שיחרבו ומאחר שיאבדו
כולן לא יהיה סילון וקוץ לישראל בכל סביבות' שיכאיבם וקירע להם :
סילון. מין קמסונים וחוחים הוא : ממאיר. ענין הכאבה כמו לרעת
ממארת (ויקרא יג) פוניינ"ט בלע"ז : השאטים אותם. הזוים אותם :
(רס"י)

מצודת דוד ולא יהיה עוד לבית וגו'. כשיפלו העובדי כוכבים ההם לא יהיה נמצא עוד לבית ישראל סילון וגו' מכל סביבותם אשר בזו אותם כי כולם יכלו ואז ידעו שאני ה' והכל בידי : (מצודת דוד)

מצודת ציון סילון. מין קוץ כמו וסלונים אותך (לעיל ב) : ממאיר. ענין הכאבה כמו צרעת ממארת (ויקרא יג) : השאטים. ענין בזיון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולא יהיה חוץ מזה יהיה תכלית מפלתם כי שלא יהיה עוד לבית ישראל סלון ממאיר מכל סביבותם כי גם צידון היה שכן רע לישראל והיו מצירים להם, ובזה ידעו כי אני ה' הרב ריב ישראל : (מלבי"ם באור הענין)

[כה] כה אמר אדני יהוה בקבצי את בית ישראל מן העמים אשר נפצו בם ונקדשתי בם לעיני הגוים וישבו על אדמתם אשר נתתי לעבדי ליעקב :

רס"י לעבדי ליעקב. כמו שנתנה ליעקב נחלה כלל מלכרי' ופרלת ימה וקדמה כפונה ונגבה (בראשית כח) : (רס"י)

מצודת דוד ונקדשתי בם. אהיה מקודש על ידיהם בהאותות ומופתים שאעשה אז עמהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון נפוצו. ענין פזור : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה' ר"ל בל תשאל הלא עתה ישראל בגולה מפוזרים בין העמים ואינם שכנים לצידון, משיב שזה יהיה בעת שאקבץ אותם וישבו על אדמתם בעת שנתן להם כורש רשות לשוב לא"י : (מלבי"ם באור הענין)

[כו] וישבו עליה לבטח ובנו בתים ונטעו כרמים וישבו לבטח בעשותי שפטים בכל השאטים אתם מסביבותם וידעו כי אני יהוה אלהיהם : (פ)

מצודת דוד בעשותי. בסבת עשותי שפטים בכל המבזים אותם מסביבותם ישבו לבטח כי לא ימצא עוד מי ירע להם ואז ידעו שאני ה' אלהיכם העושה משפטים מיד הבבלים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וישבו עליה לבטח כי בתחלת חזירתם היה להם שונאים ומעיקים כמבואר בעזרא ונחמיה, ואח"כ ובנו בתים וישבו לבטח שתתרבה ישיבת א"י, וזה יהיה בעשות שפטים בכל השאטים ואז

ידעו כי אני ה' אלהיהם המשגיח עליהם בהשגחה פרטית מיוחדת אליהם (מלבי"ם): באור (הענין)

יחזקאל פרק-כט

[א] בשנה העשירית בעשרי בשנים עשר לחדש הזה דבר יהוה אלי לאמר:

רס"י בשנה העשירית. בעשירי בשנים עשר לחדש היה דבר ה' אלי לאמר (רס"י):

מצודת דוד בשנה העשירית. לגלות יהויכין ומלכות צדקיה: בעשירי. בחדש העשירי (מצודת דוד):

מלבי"ם - באור הענין בשנה העשירית, מפלת צור נבא בשנה י"א שהוא אחר נבואה זאת, והטעם שהקדימה, מפני שעל פרעה נבא גם בשנה י"א ובשנה י"ב ובשנה עשרים ושבע לכן הקדים נבואת צור, וסמך נבואות מצרים זל"ז, וגם שמצרים נחרבה פעמים הרבה וחורבן האחרון היה אחר צור (כמ"ש פי"ח) נבוכדנצר העביד את חילו וכו' הנני נותן לו את ארץ מצרים) לכן סדר נבואה זאת אחר נבואת צור: (מלבי"ם באור הענין)

[ב] בן אדם שים פניך על פרעה מלך מצרים והנבא עליו ועל מצרים פלה:

מלבי"ם - באור הענין שים פניך על פרעה מפני שפרעה עשה אי"ע אלהי ומשל ממשל רב והיה מפלתו מפלת האומה בכלל, לכן צוהו ליחד השקפת חזיונו עליו, ועל ידו על כל מצרים: (מלבי"ם באור הענין)

[ג] דבר ואמרת פה אמר אדני יהוה הנני עליך פרעה מלך מצרים התננים הגדול הרבץ בתוך ארצו אשר אמר לי יארי ואני עשיתני:

רס"י התנים הגדול. לפי שכל גדולתה של מצרים וכל שובע שבה על ידי יאורי נילוס הוא לפיכך הנביא ממשל את מלכה לתנין ואת עמה לדגת יאור: לי יאורי. איני צריך לעליונים כי יש לי יאורי מספיק כל צרכי: ואני עשיתני. בגזרתני ובחכמתי הגדלתי גדולתי וממשלתי: (רס"י)

מצודת דוד **הנני עליך**. הנה אני אלחם עמך : **התנים הגדול**. לפי שכל שבח מצרים היה במה שהיאור השקה שדותיהם מבלי מטר השמים לכן המשיל מלכה לתנין ועמה לשאר דגים : **לי יאורי**. היאור הוא לי להשקות שדותי ואין לי צורך במטר השמים : **ואני עשיתיני**. אני גדלתי ורוממתי את עצמי בחכמתי ובפועל ידי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **התנים**. כמו התנין בנויין וכן נקרא מין דג הדומה לנחש במראיתו וכן את התנינים הגדולים (בראשית א) : **הרובץ**. ענין השכיבה לנוח : **יאוריו**. נחל מצרים נקרא יאור לפי שהמשיכו ממנו בריכות הרבה להשקות הארץ לכן אמר יאוריו בלשון רבים : **עשיתיני**. ענין גדולה ורוממות כמו ישמח ישראל בעושיו (תהלים קמט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **התנים הגדול**, המצרים היו מאמינים שהיאור נילוס הוא קדוש ושהתנינים הגדולים שבו יש בהם אלהות, ושיש תנים אחד הגדול מכולם שהוא מושל על כולם והוא ברא את עצמו ואת היאור, והמשיל אליו את פרעה בכחו, שהוא י"ל בארץ הכח עצמו שיש להתנים ביאור, וע"כ קראו בשם **התנים הגדול**, שהוא **רובץ בתוך יאוריו** שהיאורים כולם ומה שבם שייך אליו, והוא מתפאר **שהיאור הוא שלו** כי הוא בראו, וכן **שעשה א"ע** עם היאור שבו תלוי אושר ארץ מצרים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **עשיתיני**. עשיתי את עצמי : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] וְנַתַּתִּי (חחיים) חַחִים בְּלַחֲיִי וְהַדְּבַקְתִּי דָגַת יְאֹרֵי בְּקִשְׁקֶשְׁתֵּיךָ וְהַעֲלִיתִי מִתּוֹךְ יְאֹרֵי וְאֵת כָּל דָּגַת יְאֹרֵי בְּקִשְׁקֶשְׁתֵּיךָ תַּדְבֵּק :

רש"י **חחים**. כמין טבעות ברזל איינ"ש בלע"ז : **דגת יאור** בקשקשתך. אינטיקראטי"ש בלע"ז כלומר אתן כלל כל גבוריך ללאת עמך למלחמה ויפלו כולם : (רש"י)

מצודת דוד **ונתתי חחים**. לפי שהמשילו לתנין שהוא דג אמר בו לשון הנופל בצדיית הדג שמשימין חחים בלחיו להעלותו מן המים : **והדבקתי**. אדבק בקשקשתך את דגת היאור : **והעליתך**. אעלה אותך מתוך היאור ועם כל דגת יאורך אשר תדבק בקשקשתך כי כולם יהיו נמשכים אחריך ור"ל בנפול השר יפול כל העם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חחים**. הוא מכלי צדיה ובו נוקבים לחיי הדג להעלותו מן המים וכן ובחוח תקוב לחיו (איוב מ) : **בלחייך**. הוא החלק שאצל הפה : **והדבקתי**. מלי דבוק וחבור : **בקשקשתך**. הם הדבוקים בדג על בשרו

כעין לבוש כמו סנפיר וקשקשת (ויקרא יא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי הנה מצרים נחרבה כמה פעמים ופרעה היה מושל תחלה עד נהר פרת, והכהו נבוכדנצר במלוך יהויכין (כמ"ש במ"ב כ"ד) וכן בשנה הרביעית ליהוקים, הכהו בכרכמיש (כמ"ש בירמיה מ"ו), ואח"כ יצא שליטת בעת שצרו על ירושלים ושב לארצו (ירמיהו ל"ז), וכל זה היה חוץ לארצו, וע"ז אמר במשל **שיתן חחים בלחיו** כמו שמושכים הדק הגדול בחחים שלא ברצונו כי אז יצא ממצרים בהכרח ע"פ גזרת ה' להענישו, והמשיל **שידביק בקשקותיו כל דגת יאוריו**, היינו שריו וגבוריו, **יעלהו מתוך יאוריו**, ר"ל שיצאו חוץ לארצו שבארץ היה בטוח משא"כ כוץ לארצו נדמה כדג בעלותו מן היבשה שהוא חלוש ורפה כח, וכן **(אעלה) דגת יאוריד (אשר) בקשקותיך תדבק**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חחים. (למעלה י"ט ד') הכלי שתופשים בו הדג : **דגת.** מן והדגה אשר ביאור (שמות ז), שם הקיבוץ : (מלבי"ם באור המלות)

[ה] ונטשתיך המדברה אותך ואת כל דגת יאריך על פני השדה תפול לא תאסף ולא תקבץ לחית הארץ ולעוף השמים נתתיך לאכלה :

רס"י ונטשתיך המדברה. זו היא אובדן של דגים כיון שנטשו על פני היבשה מתים ר"י אטינדר"י טו"י בלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד ונטשתיך. אפזר אותך במדבר ואמר לשון הנופל באבדן הדגים שהמה כשבאים על היבשה ור"ל שיכלה אותו ואת עמו מן העולם : **על פני השדה תפול.** בעת המלחמה ולא תאסף אל הקבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונטשתיך. ענין פזור כמו וינטשו בלחי (שופטים טו) : **תאסף.** ענין הכנסה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונטשתיך המדברה, שם יפוזר חילו, **ושם יפול על פני השדה,** כי לא ילחם בעיר ובמבצר, **לא תאסף** במשל הדגים תחלה מקבצים אותם ואח"כ אוספים אותם הביתה, אמר **לא תאסף הביתה,** ויותר מזה כי גם **לא תקבץ** כי יאכלוהו חיה ועוף : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות תאסף, תקבץ. ע"י הבדלם (ישעיה י"ב. ולמעלה י"א י"ז) : (מלבי"ם באור המלות)

[ו] וידעו כל ישרי מצרים כי אני יהוה יעו היותם משענת קנה לבית ישראל :

רפ"י משענת קנה. כמה פעמים סמכו עליהם צימי סנחריב וצימי נבוכדנצר ולא הועיל להם בקנה זה שהוא רך ואינו סומך את הנשען עליו : (רפ"י)

מצודת דוד **כי אני ה'.** הנאמן לשלם גמול : **יען.** על כי היו לבית ישראל כמו ההשענה שעל הקנה שאין בו די להשעין את השוען כי בקל ישבר ויתרוץ : (מצודת דוד)

מצודת ציון **משענת.** ענין סעד : **קנה.** מטה חלול וכן קנה וסוף קמלו (ישעיה יט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וידעו** ובזה ארויח **שכל יושבי מצרים יכירו כי אני ה' כי ידעו שהיה לו עונש מה' המשגיא לגוים ויאבדם אחר כ"ז בא עליו מלחמה בארצו שבא נבוכדנצר לגבול מצרים והכהו בארצו, והיה זה כמה פעמים, באר פה המלחמה הראשונה, ובאר סבתה שהיה בעונש **יען היותם משענת קנה לבית ישראל.** שישראל סמכו עליהם שיעזרום והם לא עזרום רק גרמו להם החורבן והנפילה שע"י בטחונם הסירו לבם מה' ולא שמעו לקול ירמיה בשם ה' : (מלבי"ם באור הענין)**

מלבי"ם - באור המלות **משענת קנה,** הקנה חלוש, קנה וסוף קמלו, קנה רצוף : (מלבי"ם באור המלות)

11 בְּתַפְּשִׁים בָּךְ (בכפך) בְּכַף תִּרְוֹץ וּבְקַעַת לָהֶם כָּל כְּתֹף וּבְהִשְׁעָנָם עָלֶיךָ תִּשָּׁבֵר וְהַעֲמַדְתָּ לָהֶם כָּל מְתָנִים : (ס)

רפ"י **כתפסם כך בכפך.** בכף קרי כאדם המהלך ונשען על מקלו : **תרוץ.** תירלץ : **וזקעת להם כל כתף.** כתפיהם כאדם הנסמך על קנה ונשבר והאדם נופל עליו והקרומיות נכנסות לו זכתיפיו : **והעמדת להם כל מתנים.** מאחר שתשבר ינטרכו לחזק את מתניהם ולעמוד עליהם והרי אתה כאדם שחזרו נשען עליו והוא חלש ואומר לו התחזק על מתניך כי לא תסמוך עוד עלי וכן ת"י ולא תהא להון לבי' סומכוון ויש מחליפין והעמדת להם לזהמעת ואיני רואה את דבריהן, ומנחם חזרו עם מעמד רגלים כמוני : (רפ"י)

מצודת דוד **בתפסם כך.** בעת אחזו בך בכף נשברת וחדודי השברים נכנסו בכתף ובקעו אותו : **והעמדת להם.** כי בהשען האדם על המשענת הוא

כפוף מעט ולכן אמר כאשר נשברת העמדת כל המתנים להיות עומדים זקופים כדרך עמידה בלי משענת ולפי שהמשילו למשענת אמר לשון הנופל בו ור"ל הנה הבטחת להם עזרה מול האויב ולא עזרת להם והיה א"כ הבטחתך להם לרעה כי עיי"ז הוסיף האויב לחרות בהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון בתפשם. ענין אחיזה : **תרוץ.** מל' רציצה ושבירה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בתפשם, דמה אותם לקנה רצוף שבעת **יתפשו אדם בכפו** להפחיד בו את חברו כאילו בו יכנו, **יתרוץ ויבקיע כתפיו,** ובעת **ישען עליו** ישבר לגמרי, **והמתנים יעמודו,** כי בעת ילך האדם על רגליו כח הכובד הוא בין רגליו, עיי מתניו שמעמידים את הגוף, ואם ישען על מטה, כח הכובד והפלס הוא באמצע בין הגוף והמשענת ולא יעמוד על מתניו כי כח הכובד הוא בין גופו להמשענת ובעת ישבר המטה יפול אם לא יעמוד על מתניו, וכן בנמשל בתחלה שרצו להפחיד את אויביהם עיי פרעה כמו בעת צר מלך בבל על ירושלים ושמעו כי חיל פרעה יצא ממצרים ונסתלק ועיי"ז נבקע להם הכתף, כי הוצרכו לתת ממונם שוחד למלך מצרים כמ"ש (ישעיה ל') ישאו על כתף עירים חיליהם וכו' לא לאזר וכו' כי לבושת וכו', ואח"כ נשענו עליו והוצרכו לעמוד על מתניהם ולהלחם בעצמם, ורגליהם כבר נועפו ונכשלו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות תרוץ. מבנין נפעל משורש רוך ורצץ : והעמדת. י"מ מענין לא מעדו קרסולי, ואני פירשתי מענין עמידה כפשוטו : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] לָכֵן פֶּה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה הִנְנִי מֵבִיא עֲלֵיךָ חָרֵב וְהִכְרַתִּי מִמֶּךָ אָדָם וּבְהֶמָּה :

מלבי"ם - באור הענין לכן, עיי"כ בא עליהם נבוכדנצר אל ארצם, וזה היה אחר החורבן, ועז"א **הנני מביא עליך חרב,** ועיי"כ. (מלבי"ם באור הענין)

[ט] וְהִיָּתָה אֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁמְמָה וְחָרְבָה וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה יַעַן אָמַר יְאֹר לִי וְעָשִׂיתִי לִי :

מצודת דוד כי אני ה'. הנאמן לשלם גמול : **יאור לי.** היאור הוא לצרכי להשקות שדותי ואין לי צורך במטר השמים : **ואני עשיתי.** אני גדלתי ורוממתי את עצמי בחכמתי ובפועל ידי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין תהיה ארץ מצרים לשממה וחרבה, וידעו כי אני ה' בזה יכירו אלהותי ביותר במה שהבאתי המחריב אל ארצם, עתה באר חורבן שלישי כללי שיהיה למצרים שזה היה בשנת כ"ז למלכות נבוכדנצר, שמונה שנה אחר החורבן שכבר נשא עונו מה שלא עזר לבני

ישראל. רק היה מסבה אחרת **יען אמר יאור לי ואני עשיתי** שעדיין היה מיחס כל כחו אל היאור ואל עצמו שאמר שיש בו כח אלהות, כי גם אחר המכה הנזכר שהחריב קצת מארצו עדיין לא נבטלה מלכות מצרים מכל וכל (מלבי"ם): באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לשממה וחרבה. חורבה יפול יותר על הערים, והשממה על כלל הארץ, (וכמ"ש בפסוק י"ב, ולקמן ל' ז'), ושממה הוא יותר מן החורבה, וע"כ אמר (בפסוק י') לחרבות חורב שממה, ששממה מתאר את החורבה להגדיל ענינה, וכן לקמן (ל"ו ד') לחרבות השוממות (מלבי"ם): באור המלות)

[יג] לְכֹן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל יְאֲרִיךָ וְנָתַתִּי אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחָרְבוֹת חָרֵב שְׁמָמָה מִמַּגְדָּל סוּנָה וְעַד גְּבוּל כּוּשׁ :

מצודת דוד הנני אליך. הנה אני אלחם עמך ועם יאוריך ר"ל אחריב מימיה ותסור טובתך : **לחרבות.** להיות חרבה ולתוספי ביאור אמר שתהיה חרבן של שממון : **ממגדל סונה.** הוא התחלת גבול מצרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון לחרבות. מלשון חורבן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן הנני אליך, בא עליו חורבן החלטי כללי בשנת כ"ז לנבוכדנצר, ואמר בזה **לחרבות חורב שממה,** שהוא חורבן גדול מאד, יותר ממ"ש למעלה שממה וחרבה, וכן יהיה כולל כל הארץ **ממגדל סונה עד גבול כוש** (מלבי"ם): באור הענין)

[יא] לֹא תַעֲבֹר בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה לֹא תַעֲבֹר בָּהּ וְלֹא תֵשֵׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה :

רס"י ולא תשב ארבעים שנה. ארבעים ושתים שני רעבון נגזרו בחלום פרעה כנגד שלשה פעמים שנכתב החלום שבע פרות ושבע שבלים רעות (בראשית מא) ראה וספרו ליוסף הרי שני פעמים ויוסף אמר לו שבע הפרות הרקות והרעות וז' השבלים הרקות (סס) הרי ארבעים ושתים לרעב ולא היה להם אלא שתיים שנאמר כי זה שנת' הרעב (סס מ"ה) ומשירד יעקב למלכים פסק הרעב שהרי בשנה השלישית זרעו שנאמר ותן זרע ונחיה וגו' (סס מז) והארבעים נפרעו להם עכשיו : **תשב ארבעים שנה.** תשב שר"ח אסיגיאל"ה זלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד **לא תעבר בה.** מגודל השממון : **ולא תשב.** לא תהיה מיושבת באנשים (מצודת דוד) :

מלבי"ם - באור הענין **לא** וכן יהיה חורבן אمتי עד **שלא תעבר בה רגל אדם** ו**רגל בהמה**, כי תהיה כמדבר ציה, עד שגם מרעה לעדרים לא יהיה שם, וכן ימשך זמן רב כי **לא תשב ארבעים שנה**: (מלבי"ם באור הענין)

[יב] ונתתי את ארץ מצרים שממה בתוך ארצות נשמות ועריה בתוך ערים מחרבות תהיין שממה ארבעים שנה והפצתי את מצרים בגולים וזריתים בארצות: (ס)

מצודת דוד **בתוך ארצות.** ר"ל דומה לשאר ארצות נשמות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נשמות.** שוממות : **מחרבות.** מלשון חורבה : **והפיצותי.** וזריתים. שניהם ענין פזור : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונתתי**, וחוף מזה יהיה חורבן גם בסביבות מצרים עד **שתהיה שממה בתוך ארצות נשמות** שגם הארצות סביבותיה תהיינה נשמות, ולפעמים תהיה הארץ נשמה והערים אינם חרבות כמו שגם במדבריות ימצא באמצע מקום מושב כאיים בתוך הים, לז"א שגם **הערים יהיו חרבות** וגם יהיו **בתוך ערים מחרבות** של השכנים, באופן שא"א שתבנה ותתישב מן השכנים סביבה, ומוסיף שבכ"ז תגדל חורבן מצרים יותר מחורבן שכניה עד **שבתוך ארצות נשמות תהיה היא שממה** בערכן, כי תגדל שוממותה עד שיאמרו שבערכה הם אינם נשמות, ובתוכם תהיה היא הארץ הנשמה, וזה ימשך **ארבעים שנה**, וחוף מזה הפלטים ושרידים משם לא יתישבו במקום אחד במדינה אחרת רק **יפוצו בין הגוים**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והפיצותי בגוים וזריתים בארצות**, התבאר למעלה (י"ב ט"ו) (מלבי"ם באור המלות)

[יג] כי פה אמר אדני יהוה מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים מן העמים אשר נפצו שמה:

מצודת דוד **מקץ וגו'.** ר"ל מסוף מ' שנה אקבצם ולא בתוך הזמן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **מקץ ארבעים שנה**, כי מצרים נחרבה בשנת כ"ז לנבוכדנצר והוא מלך חמשה וארבעים שנה נשארו י"ח למלכותו, ואחריו מלך אויל מרודך כ"ב שנה, הם ארבעים שנה, כי בשנת א' לבלשצר נאמרה נבואת פרס לדניאל ומאז התחילו הגולים לשוב בימי מלך פרס,

והתחילו להתקבץ (מלבי"ם): באור הענין

[יד] וְשַׁבְּתִי אֶת שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְּם אֶרֶץ פְּתוּרָה עַל אֶרֶץ מְכוּרְתָם וְהָיוּ שָׁם מִמְלָכָה שְׁפֵלָה :

רס"י מכורתם. מגורתם ל"א כמו תולדותם וכן חזרו מנחם : (רס"י)

מצודת דוד ושבתי. אשיב בני השבי של מצרים ואשיב אותם לארץ פתרוס לארץ מגורתם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ושבתי. מלשון השבה : שבות. מלשון שבי : פתרוס. הוא מארץ מצרים : מכורתם. כמו מגורתם וכן מכורותיך ומולדותיך (לעיל טז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ושבתי ואז יקרא להם דרור לשוב לארצם ברשיון מלך פרס, וישונו לארץ פתרוס ששם גרו תחלה בהיותם לגויים בהתחלה, אבל שם יהיו ממלכה שפלה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ושבתי, והשיבותי. ושבתי בקל היא השבת המדרגה. והשיבותי בהפעיל, הוא לארצם. כמו שישדתי כלל זה בירמיה (כ"ט י"ד, ל' ג') : מכורתם. כמו מגורותם, ע"י למלעה (ט"ז ג') : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] מן הממלכות תהיה שפלה ולא תתנשא עוד על הגוים והמעטתים לבלתי בגוים רדות :

רס"י לבלתי רדות בגוים. לשון ממסלה כמו ורדו זלגת היס (קס א) : (רס"י)

מצודת דוד מן הממלכות. משאר הממלכות תהיה שפלה ולא תתנשא עוד על הגוים למשול בהם : והמעטתים. אמעית אנשיה לבל תמשול בגוים ביד חזקה בכח מרבית אנשי מלחמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון רדות. ענין ממשלה כמו ורדו בכס (ויקרא כו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מן הממלכות, בל תחשוב שתהיה שפלה בערך הקדום לבד, שלא תגדל כבודה כראשונה ובכ"ז תגדל כממלכות אחרות שיהיו ג"כ שפלים בזמן ההוא, אומר מן הממלכות תהיה שפלה שכולם ירימו ראש נגדה, ולא תאמר שהגם שתהיה תחת ממלכות אחרות בכ"ז תתנשא

על הקיבוצים שאין להם מלך, אומר ולא תתנשא עוד על הגוים (שגדר שם גוי הוא העם הפחות שא"ל מלכות) וזה יהיה ע"י שאמעט אותם כדי שלא יוכלו רדות בגוים, ר"ל זה יהיה לשתי תכליות, א. כדי שלא ירדו בגוים למשול במם בפרך כי כבר הסיר ה' עול הגוים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הממלכות גוים**, גוים הם קבוצים שא"ל מלך, כמ"ש (ישעיה א' ד'): (מלבי"ם באור המלות)

[טז] ולא יהיה עוד לבית ישראל למבטח מזכיר עון בפנותם אחריהם וידעו כי אני אדני יהוה: (פ)

רפ"י ולא יהיה. מנרים לבית ישראל עוד למבטח המזכיר להם עון שאמר להם הקב"ה לא תוסיפו לראותם עוד (שמות יד) : (רפ"י)

מצודת דוד ולא יהיה עוד. מעתה לא יבטחו בו ישראל כי לא יהיה לאל ידו להיות לעזר : למבטח וגו'. לבטחון המזכיר עון ישראל במה שהם פונים אחריהם ואינם בוטחים בה' : וידעו. אז ידעו הכל שאני ה' והכל בידי : (מצודת דוד)

מצודת ציון בפנותם. מלשון הפנה וסבוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ב. כדי שלא יהיה לבית ישראל למבטח**, שלא יבטחו עוד על מצרים שהמבטח הזה מזכיר עון, ע"י שהם פונים אחריהם ולומדים מעשיהם ומסירים לבם מה', והתכלית הג' וידעו כי אני ה' שע"כ יכור אלהותו שעושה עם מלכי הארץ כרצונו: (מלבי"ם באור הענין)

[יז] ויהי בעשרים ושבע שנה בראשון באחד לחדש ה' דבר יהוה אלי לאמר:

רפ"י ויהי בעשרים ושבע שנה. למלכות נבוכדנצר, אותה שנה נתנה מנרים בידו כך שנינו בסדר עולם ופ' בספר הזה הרבה נבואות כתובות מוקדם ומאוחר : (רפ"י)

מצודת דוד בעשרים ושבע שנה. למלכות נ"נ כ"כ בס"ע : בראשון. בחדש הראשון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ויהי בעשרים ושבע**, כבר כתב בסדר עולם שבשנת כ"ז למלכות נבוכדנצר כבש את ארץ מצרים, ופ"י בעשרים ושבע למלכות

נבוכדנצר, וכתב מהרי"א שלכן לא תפס בכאן החשבון לגלות יהויכין כמו שחשב בכ"מ לפי שזכר למעלה שימשך חורבנה ארבעים שנה ולא ידענו מאין התחילו אותם ארבעים שנה, לכן הודיע הכתוב שבכ"ז למלכות נבוכדנצר היה חרב מצרים, ומשם יצא לנו שבמות אויל מרודך נשלם החשבון כנ"ל : (מלבי"ם באור הענין)

[יח] בן אדם נבוכדנצר מלך בבל העביד את חילו עבדה גדלה אל צר כל ראש מקרח וכל כתף מרוטה ושכר לא היה לו ולחילו מצר על העבדה אשר עבד עליה : (ס)

רפ"י העבד את חילו. על כור עבודה גדולה : כל ראש. אנשי חיילותיו : מוקרח וכל כתף מרוטה. כדרך הצרים על העיר ימים רבים וטורחים ויגיעים נשאת משאות עלים ואזנים והוא לכד את כור בעשרים ושלש למלכותו כמו שמצינו בסדר עולם, מוקרח קאלב"ז זלע"ז : מרוט'. פלי"אה זלע"ז : ושכר לא היה לו. לאחר ששללו שללה עלה הים וסוף מהם לפי שנגזר עליה ועל שללה ליאבד צים : (רפ"י)

מצודת דוד העבד את חילו. הכריח את חילו לעבוד עבודה גדולה על צור לצור עליה ימים רבים וכל ראש מהם היה מוקרח וכו' מטורח משא האבנים שנשאו על הראש ועל הכתף לבנות דיק וכדומה : ושכר. לא היה להם שכר משל צור על העבודה וכו' ר"ל לא מצאו בה בערך שווי העבודה : (מצודת דוד)

מצודת ציון אל צור. על צור : מוקרח. ענין חלק מבלי שער כמו קרח הוא (שם יג) : מרוטה. ענין תלישת העור מן הבשר ודומה לו כי ימרט ראשו (שם) האמור על תלישת השער : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בן אדם מצייר כי נבוכדנצר הוא שלוחו של ה' ושבת אפו להחריב הארץ וראוי שישלם לו שכר, וכל שהעבודה יותר גדולה ראוי לשכר יותר, והנה אל צר העבד את חילו עבודה גדולה, עד שכל ראש מקרח מרוב נשיאת המשאות אבי המצור ואבני קלע על הראש והכתף ונמרטו שערות הראש, והעור שעל הכתף, ובכל זאת שכר לא היה לו ולחילו, כי שכר החיל הוא השלל והבזה שיבוזו בכבוש העיר, ושכר המלך הוא, או הארץ הנכבשת שימלוד עליה או אם יחריב הארץ שכרו הוא הכבוד שיהיה לו להפיל חתתו על מלכי ארץ, ושיניהם לא קבלו שכר כי אחרי שעמל בה ימים רבים נחרבה מעצמה ע"י הים שהציף אותה וסוף את השלל, וימח את כל היקום : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] לָכֵן פֶּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי נָתַן לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת אֶרֶץ
מִצְרַיִם וְנִשְׂאָה הַמִּנָּה וְשָׁלַל שְׁלָלָה וּבָזָז בָּזָה וְהִיָּתָה שְׂכָר לְחִילוֹ:

מצודת דוד **ונשא המונה.** יקח המון עמם בשבי וכו' וזה יהיה לשכר על
עבודת **צור** : **מצודת** (מצודת **דוד**)

מצודת ציון **ונשא.** ענין לקיחה : **המונה.** מרבית עמה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן יתן לו את ארץ מצרים, ונשא המונה לעבדים**
ולשפחות, **ושלל שללה,** וזה יהיה שכר החיל כי את כל הרכוש יתן מתנה
להחיל **הענין** : **באור** (מלבי"ם)

מלבי"ם - באור המלות **ושלל שללה ובזו בזה.** הרכוש שנשאר אחרי
המלחמה נקרא שלל, ומה שבזוזים אנשי החול כ"א ביחוד נקרא בזה,
כמ"ש (ישעיה ח' א'), למעלה (ז' כ"א, כ"ו י"ב), ולקמן (ל"ח י"ב י"ג, ל"ט
י') : **באור** (מלבי"ם) **המלות**

[כ] פִּעְלָתוֹ אֲשֶׁר עָבַד בָּהּ נָתַתִּי לוֹ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נֶאֱמַר אֲדֹנָי
יְהוִה:

רש"י **פעולתו אשר עבד בה.** שכר פעולה אשר עבד במאותי כלור אתן לו
את ארץ מצרים : **אשר עשו לי.** מצרים רעה במשענתם שהזטיחו את עמי
בעזרתם **הכל** : **רש"י**

מצודת דוד **פעולתו.** שכר פעולתו אשר עבד בצור אתן לו את ארץ מצרים
: **אשר עשו לי.** כאומר אולם לא על חנם תפול מצרים כ"א בגמול אשר
עשו לי שהיו משענת קנה לבית ישראל כמ"ש למעלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **פעלתו,** ופעולתו שהיתה כוונתו בעבור הפעולה לא
בעבור השכר ר"ל שהפעולה עצמה יקרה בעיניו לעשות לו שם תפארת,
ע"ז **נתתי לו את ארץ מצרים,** שהגם שלא יהיה לו שכר כי תחרב לגמרי
ולא תהיה ממלכה עוד, בכ"ז הפעולה תגדל שהחריב ממלכה גדולה כזו,
ולמה לא אתן לו ארץ מצרים לשכר, היינו שלא יחריבה רק תשאר
ממלכה תחתיו והיו שכרו, מפני **אשר עשו לי** שמרד בה' כמ"ש למעלה
אשר אמר לי יאורי, ואשר היה משענת קנה לבית ישראל : (מלבי"ם באור
הענין)

מלבי"ם - באור המלות **שכר לחילו,** פעולתו. כבר בארתי בס' התו"ה
(קדושים סי' ל') שיש הבדל בין שכר לפעולה, בשם פעולה ישקיף על
העסק שפעל ועשה, ובשם שכר ישקיף העל הריוח, ושם שכר יפול גם אם

פעל ע"י אמצעי, החיל והמשרתים, ושם פעולה היא ע"מ שפעל בעצמו בבלי אמצעי, ובשתי אלה השקפות תפס לשון שכר אצל החיל ולשון פעולה על אשר עבד בעצמו : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל וליך אתן פתחון פה בתוכם וידעו כי אני יהוה : (פ)

רש"י ביום ההוא אלמיה קרן. לא שמעתי ולא מצאתי פי' מקרא זה מה הוא כמה קרנס של ישראל במפלת מצרים שהרי ישראל גלו שמונה שנים לפני מפלת מצרים ואומר אני ביום ההוא מוסב על פרעה של מעלה מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים ואותו חשבון כלה בשנה שמלך בלשאר ומהנינו בדניאל שצאותה שנה התחילו מלכי פרס להתחזק ונגזרה מפלה על צל שנאמר (דניאל ז) בשנת חדא לבלשאר דניאל חלם חזה וגו' קדמיתא כאריה היא צבל (קס) וכתוב (קס) חזה הויה עד די מריטו גפה וגומר וארו חייה אוחרי תנינא דמיא לדוב היא פרס וכתוב וכן אמרין לה קומי אכולי בשר שגיא, כלומר תפשי המלוכה ומלכות פרס היא למיחת קרן לישראל שנאמר בכורש הוא יבנה עירי וגלותי ישלח (ישעיה מ"ה) ומניין שארבעים שנה של מצרי' כלו באותו הפרק מצרים נתנה ציד נצוכדנר צכ"ז לנצוכדנר בשנה שנאמר 'נבוא' זו ליחזקאל הוסיף ארבעים שנה הרי ששים וקבע לא מהם ארבעים וחמש לנצוכדנר ועשרים ושלש לאויל מרודך כדאמרין במסכת מגלה ושנה אחת מהם עלתה לזה ולזה כדאמרין התם שנים מקוטעו' היו : ולך אתן פתחון פה בתוכם. לך יחזקאל יהא פתחון פה כשיראו נבואתך מתקיימת : (רש"י)

מצודת דוד ביום ההוא. מוסב על מה שאמר למעלה מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים ואמר ביום ההוא אצמיח קרן ממשלה לבית ישראל כי מי שנה נשלמו בשנת מלוך בלשצר כי ני"נ מלך מ"ה שנה ובני"ז למלכו כבש את מצרים אי"כ נשאר משנותיו ח"י שנים אויל מרודך בנו מלך כ"ג שנים אלא שנבלע שנה אחת במלכות אביו כי השנה הראשונה עלתה לזה ולזה הרי נשלמו מי שנה ביום שמת אויל מרודך ומלך בלשצר ואז נאמרה לדניאל נבואת נצחון פרס כמ"ש בשנת חדא לבלשצר וכו' וארו וכו' דמיא לדוב (דניאל ז) ועל פרס יאמר ונבואת ביאת פרס על בבל היתה צמיחת קרן לבית ישראל כי ע"י נצחון פרס יצאו חפשי מתחת יד בבל : **ולך אתן.** ר"ל אז תוכל לפתוח פיד להוכיחם גם מלבך כי אז ישמעו לך בראותם שנבואתך מתקיימת : **וידעו.** ואז ידעו שאני ה' נאמן במאמרו : (מצודת דוד)

מצודת ציון קרן. כינה את הממשלה בשם קרן על כי בעלי הקרנים יתחזקו בהן בהלחמם עם מי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ביום ההוא המפ' נלחצו בזה מאד רש"י ז"ל פ"י ביום ההוא אחר מ' שנה. ובאמת בעת ההיא לא נאמרו מן המ' שנה, שזה נבא בשנה העשירית. ? ועוד מז"ש ולך אתן פתחון פה והלא יחזקאל מת בימי נבוכדצר. ? ולדעתי אחרי שכבש מצרים שהיה גמר מלחמותיו עבד את הצלם בבקעת דורא ואז היה הנס מן חנניה מישאל ועזריה שנתקדש השם ואז הרים קרן ישראל שראו כי שם ה' נקרא על קדושיהם, וחז"ל קבלו שבעת שהיה המעשה של חמו"ע החיה יחזקאל המתים בבקעת דורא ובאו העצמות וטפחו על פניו של נבוכדנצר ואמרו לו חבריהם של אלו מחיה מתים בבקעת דורא שהיה סימן אל הגאולה העתידה ותחה"מ. וזה הפתחון פה שנתן לו בתוכם על שהכירו את ה', כמ"ש וידעו כי אני ה' (מלבי"ם): באור הענין)

יחזקאל פרק-ל

[א] וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר:

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה' (כפי הנראה נבואה זו והיא השלמת הנבואה שהיתה בשנה העשירית שאז נבא לו כל חורבנות של מצרים והסמיק וכתב הנבואה של שנת הכ"ז להודיע סוף מפלתם, וחזר וסדר יתר הנבואה שדבר בעשירית. דהא אח"כ סדר הנבואות שבשנת י"א וי"ב) חזר וסדר איכות מפלתם בפרטות יותר ובסגנון אחר, כי נבואה הנשנית והנשלשת מחוייבת לבא בהכרח: (מלבי"ם באור הענין)

[ב] בְּן אָדָם הִנְבֵּא וְאָמַרְתָּ כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִלְלִילוּ הָהָ לַיּוֹם:

רש"י הה. כמו אהה הה ליום העתיד לזכר על אותן העכו"ם: (רש"י)

מצודת דוד הלילו. עשו יללה ואמרו אהה על היום ההוא הוא יום הפורעניות: (מצודת דוד)

מצודת ציון הלילו. מלשון יללה: הה. הוא כמו אהה והוא לשון צעקת יללה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **הילילו ה' ליום**, היינו הגם שכבר עברו חורבנות על מצרים העיקר היום האחרון שבו תחרב לגמרי: (מלבי"ם באור הענין)

ג **כִּי קָרוֹב יוֹם וְקָרוֹב יוֹם לַיהוָה יוֹם עֶנְן וְעַת גּוֹיִם יִהְיֶה:**

רס"י עת גוים. עידן תזר עממיה : (רס"י)

מצודת דוד **וקרוב יום לה'.** ר"ל היום הקרוב הוא לה' מעמו תבא הפורעניות ולא במקרה : **יום ענן.** ר"ל יום חושך כאלו נתקדרו השמים בעבים **מצודת** : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כי קרוב יום** שתחרב תכף אחר חורבן הבית, אבל **קרוב יום לה'**, היום השני שהוא בכ"ז לנבוכדנצר הגם שאינו קרוב, הוא קרוב לה'. היום הראשון שאמר כי קרוב יום יהיה **יום ענן**, והיום השני שאמר וקרוב יום לה' יהיה **עת גוים**, כי אז יפלו כל הגוים שהיו בברית עם מצרים, ומפרש. **א.** נגד יום ענן. (מלבי"ם באור הענין)

ד **וּבָאָה חָרֵב בְּמִצְרַיִם וְהִיְתָה חִלְחָלָה בְּכוֹשׁ בְּנֶפֶל חָלָל בְּמִצְרַיִם וְלָקְחוּ הַמּוֹנֵה וְנִקְרְסוּ** **יסודתיה :**

רס"י **והיתה חלחלה ככוש.** ל' רעד כשישמעו מפלת מצרים יחרדו לנפסם **פן** **יעלה מלך צבל עליהם :** (רס"י)

מצודת דוד **ובאה חרב.** של מלך בבל : **והיתה וגו'.** ר"ל בעת יפיל חלל רב במצרים תהיה חלחלה בכוש על כי יראו כי נכון הוא גם לבוא עליהם : **ולקחו המונה.** מוסב למעלה לומר בכוש תהיה חלחלה בעת יפול חלל במצרים ויקחו את המון עמה בשבי ויסודות חומותיה יהיו נהרסים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חלחלה.** רתת ורעדה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ובאה חרב במצרים** שתתפשט בכל מצרים, ונגד עת גוים, **ב.** **והיתה חלחלה בכוש** שגם כוש תחרד, **ולקחו המון** של מצרים, וגם **יהרסו יסודותיה** שהם האומות העוזרים לה שהם יסודות מלכותה וגבורתה, ומפרש מי הם יסודותיה. (מלבי"ם באור הענין)

ה **כּוֹשׁ וּפּוֹט וְלוֹד וְכָל הָעָרֵב וְכוּב וּבְנֵי אֶרֶץ הַבְּרִית אַתֶּם בְּחָרֵב יִפְלוּ :** (פ)

רפ"י וכל הערב. ת"י וכל סומכותא כל העורצים ערובת מלכריס
גרנסי"אה זלע"ז : ארץ הצרית. כורתו צרית למלכריס לעזור לה : (רפ"י)

מצודת דוד וכל הערב. תערובות העובדי כוכבים אשר בתוכן : **ובני וגו'.**
בני הארצות שהיה להם כריתת ברית עמהם : **אתם.** כלם יפלו בחרב עם
מצרים ודומה להם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הערב.** מלי תערובות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כוש ופוט ולוד וכו' כולם מבני חם ומצרים (כמ"ש
ובני חם כוש ומצרים ופוט ומצרים ילד את לודים) שכולם יפלו בחרב עם
מצרים, (וזה נגד עת גוים) : (מלבי"ם באור הענין)

[1] כה אמר יהוה ונפלו סמכי מצרים וירד גאון עזה ממגדל סונה בחרב
יפלו בה נאם אדני יהוה :

מצודת דוד **סומכי מצרים.** העובדי כוכבים שהיו למצרים לעזרה מול
האויב : **וירד וגו'.** ממשלה חזקה תרד לארץ בשפל המצב : **ממגדל סונה.**
הוא התחלת גבול מצרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **גאון.** ענין רוממות וממשלה : **עוזה.** ענין חוזק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה'.** הנה גבורת מצרים היא, **א.** ע"י עמים
רבים עוזביה, **ב.** ע"י רוב ההמון שגרו בתוך מצרים, **ג.** ע"י היאורים, **ד.**
האמינו שבא כולם מן האלילים והמלך שלהם בראשם, באר שכל אלה
יאבדו, **ונפלו סמכי מצרים** ויתחיל המפלה תכף **ממגדל סונה** שהוא
בקצה האחד, ומאז. (מלבי"ם באור הענין)

[2] ונשמו בתוך ארצות נשמות ועריו בתוך ערים נחרבות תהיינה :

מצודת דוד **ונשמו.** יהיו שממה בתוך שאר ארצות נשמות ודומה להן :
(מצודת דוד)

מצודת ציון **נחרבות.** מלשון חרבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונשמו בתוך ארצות נשמות** שכל הארצות שבצד
ההוא של מגדל סונה ישמו, ובוזה. (מלבי"ם באור הענין)

ח וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה בְּתַתִּי אֵשׁ בְּמִצְרַיִם וְנִשְׁבְּרוּ כָּל עֲזָרֶיהָ:

רס"י **כתתי** אש. חמתי כאש : (רס"י)

מצודת דוד וידעו. אז ידעו כולם שאני ה' נאמן לשלם גמול בעת אתן אש חמתי במצרים וכל עוזריה ישברו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וידעו כי אני ה', שע"י האש שאתן במצרים ישברו כל עוזריהם, שהם סומכי מצרים, ובאר שמה שנפלו סומכי מצרים יהיה לגי תכליות. **א.** כדי שלא יהיה למצרים סומך ומחזיק, ועז"א ונפלו סומכי מצרים, **ב.** כדי שיהיה גם הארץ שסביביו נשמה שזה יגדיל השממון בענין שיתקיים מה שנבא שלא יעבר בה רגל אדם ובהמה, **ג.** כדי שידעו כי אני ה' : (מלבי"ם באור הענין)

ט בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מִלְּאֲכִים מִלְּפָנַי בְּצִיִּים לְהַחְרִיד אֶת כּוֹשׁ בְּטַח וְהִתְנַחַח חֲלָחְלָה בָּהֶם בַּיּוֹם מִצְרַיִם כִּי הִנֵּה בָּאָה : (ס)

רס"י **מלאכים מלפני.** גדודי גייסות הולכים בשליחותי צשיירות רבות להחריד את כוש היושבת בטח : **צלים.** כמו וליס מיד כתים (צמדכר כד) וכן תרגמו יונתן בלגיונין : (רס"י)

מצודת דוד יצאו וגו'. גדודי גייסות יצאו בצים בשליחותי להחריד את כוש היושבת בטח ותהיה אז חלחלה בהם כיום שנלכדה מצרים שהיתה אז חלחלה בכוש כמ"ש למעלה : **כי הנה באה.** כאומר אם היתה בהם חלחלה כשמעם מפלת מצרים איך לא ימלאו עתה חלחלה כי הגם עתה באה הפורעניות אל עצמם : (מצודת דוד)

מצודת ציון מלאכים. שלוחים : **בצים.** בספינות כמו וצי אדיר (ישעיה לג) : **להחריד.** מלי חרדה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ביום ההוא ולא לבד שישברו עוזריה שהיו אתה במלחמה, ולא לבד שישברו האומות שבצד מגדל סונה, כי תיכף ביום ההוא יצאו מלאכים מלפני שיהיה זה ע"י השגחתי, להחריד את כוש שהיה בצד האחר (כמ"ש ממגדל סונה ועד גבול כוש) ויחריד אותם בתוך מדינתם שהיו בטוחים, **א.** מצד שהאויב רחוק מהם, **ב.** מצד שהוא דרך ים (כמ"ש היו ארץ צלצל כנפים אשר מעבר לנהרי כוש), **להחריד את כוש שהיה בטח ובהם יהיה חלחלה כיום מצרים, כי הנה החלחלה באה בארצם, לא שמועה למרחוק ועל העתיד :** (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בצים**. הם אניות גדולות, אניות מלחמה, כמו וצי אדיר לא יעברנו (ישעיה ל"ג) : **חלחלה**. מצייר החלחלה בעצם מופשט שהיתה **ובאה** : (מלבי"ם באור המלות)

יז כה אמר אֲדָנִי יְהוָה וְהִשְׁבֵּתִי אֶת הַמּוֹן מִצָּרִים בְּיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל :

מצודת דוד **והשבתי**. אבטל המון עם מצרים ביד ני"נ כי הוא יאבדס בחרב : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והשבתי**. ענין בטול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה'** עתה באר איך יכרית המון מצרים ורוב העם שבה שזה יהיה ע"י ה' **ביד נבוכדנצר**, כי לעומת מ"ש בכוש שיהיה ע"י מלאכים ורק להחריד את כוש, ורק חלחלה יהיה בהם כי לא ישחית כל ארץ כוש, אבל המון מצרים ישבית ביד נבוכדנצר בעצמו, וכן יביא עמו עריצי גוים לשחת הארץ לא להחריד לבד : (מלבי"ם באור הענין)

יא הוא ועמו אתו עריצי גוים מובאים לשחת הארץ והריקו חרבותם על מצרים ומלאו את חרבותם : (מצודת דוד)

מצודת דוד **הוא ועמו אתו**. ר"ל פרעה ועמו אשר אתו ישבתו ביד ני"נ : **עריצי גוים**. עמים חזקים יהיו מובאים ביד נבוכדנצר לשחת ארץ מצרים ועל הכשדים יאמר : **והריקו**. ישלפו חרבותם מתערם על מצרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עריצי**. ענין חוזק כמו כגבור עריץ (ירמיה כ) : **והריקו**. מל' ריק ר"ל ישלפו וירוקנו מתערה : **חרבותם**. מל' חרב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **הוא ועמו אתו** שהם **עריצי גוים**, גבורים עזים וקשים הם **מובאים** ע"י השגחתי (שזה גדר הפועל שלא נזכר שם פועלו) על תכלית לשחת הארץ בדרך השחתה, **ויריקו חרבותם** מתערה **וימלאו את הארץ חלל** : (מלבי"ם באור הענין)

יב ונתתי יארים חרבה ומכרתי את הארץ ביד רעים והשמתי ארץ ומלאה ביד זרים אגני יהוה דברתי : (ס)

כ"י ונתתי יאורים. ארץ היא מלכים : ומכרתי. כתרנומו ואימסר : (כ"י)

מצודת דוד **יאורים**. מרבית היאורים תתיבש ר"ל אנשיה יגלו ממנה ולא יבוא להם עוד טובה מן היאורים וכאלו נתייבשו : **ומכרתי**. אמסור הארץ ביד הכשדים שהמה אנשים רעים ואכזרים : **והשימותי וגו'**. את הארץ ואנשיה הממלאים אותה אעשה שממה ע"י אנשים זרים ונכרים : **אני ה' דברתי**. ובידי לקיים דברי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חרבה**. מל' חורב ויבש : **ומכרתי**. ענין מסירה וכן וימכרם ביד אויביהם (שופטים ב) : **והשימותי**. מלשון שממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (עתה באר מן היאורים) **שיתן אותם חרבה כי ימכור את הארץ ביד רעים** והם לא ישמרו לתקן את היאורים, שהם החפירות שהיו מן היאור הגדול שבאמצע הארץ להוביל המים לכל חלקי המדינה ויהיה חרבה כי הארץ תמכר להם, **וזרים ישומו את הארץ** במקום שיש עדיין ישוב, וזה יהיה ע"י גזירת ה' : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **חרבה**. מענין יובש : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] כה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה וְהֶאֱבַדְתִּי גְלוּלִים וְהִשְׁבַּתִּי אֱלִילִים מִנֶּפֶךְ וְנָשִׂיא מֵאָרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִהְיֶה עוֹד וְנָתַתִּי יְרָאָה בְּאָרֶץ מִצְרַיִם :

מצודת דוד **והאבדתי וגו'**. לא יתעסקו שמה באלילים : **ונשיא וכו'**. ר"ל ונשיא אשבות מארץ מצרים : **לא יהיה עוד**. ר"ל עד זמן מרובה לא יהיה עד תשלום ארבעים שנה כמ"ש למעלה : **ונתתי יראה**. תמיד יהיה שם פחד ורעדה משאר העמים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (עתה באר מן האלילים) שעיקר עבודתם היה בנוף (מעמפוס) ישבית אותם משם, וכן **לא יהיה נשיא מארץ מצרים** שהוא היה ראש האלילים, **נתתי יראה** ע"י כן יפול יראה בלבם וחרד ופחד מפני תנופת יד ה' אשר הוא מניף על כל : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וְהִשְׁמַתִּי אֶת פְּתָרוֹס וְנָתַתִּי אֵשׁ בְּצַעַן וְעָשִׂיתִי שְׁפָטִים בְּנֹא :

רס"י **ועשיתי שפטים בנא**. אלכסנדריא : (רס"י)

מצודת ציון **בנא**. היא אלכסנדריא כת"י : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והשמתתי** (עתה באר סדר חרבונם זה אח"ז) תחלה **ישומם פתרוס** שהוא במצרים העליונה, **ויתן אש בצען** וגם **יעשה**

שפטים בנא אלכסנדריא בחלק התחתונה של מצרים: (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וְשִׁפְכֹתַי חֲמַתִּי עַל סִין מְעוֹז מְצָרִים וְהִכְרַתִּי אֶת הַמּוֹן נָא:

מצודת דוד **מעוז מצרים.** שהוא חוזק מצרים שהיא עיר בצורה וחזקה : **את המון נא.** את המון עם נא כי היתה בת רבת עם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מעוז.** ענין חוזק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והנה המון נא** והעם ילכו לעוז ולמצוא מחסה במבצר סין הסמוך להם, ועיי"כ **ישפך חמה על סין,** ושם **יכרית המון נא** שחסו שם : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] וְנָתַתִּי אֵשׁ בְּמִצְרַיִם חוּל (תחיל) תַּחֲלוּל סִין וְנָא תִהְיֶה לְהִבָּקַע וְנָף צָרִי יוֹמָם :

רש"י **להבקע.** חומתה תבקע : **כרי יומם.** כרים יבאו עליה יום יום : (רש"י)

מצודת דוד **חול תחול סין.** עיר סין תרעד ברעדה : **תהיה להבקע.** ר"ל תהיה נוחה ומוכנת להבקע חומתה עם כי היא עיר בצורה : **צרי יומם.** הצרים יבאו עליה באור היום לכבשה ולא בלילה כגנבים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חול תחיל.** מלשון חלחלה ורעד : **להבקע.** מל' בקיעה ופתיחה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואחרי** שישובו להקשות ערפם עיי מבצר סין ועיי שגם נא היה מבצר והים סבב אותה (כמ"ש התיטבי מנא אמון היושבת ביאורים מים לה סביב אשר חיל ימים חומתה) ואז **יתן אש במצרים, עד שתחיל סין** כיולדה בעת תחיל על המשבר להוציא הולד ויבקע הקרום ויפתח ויצא הנולד, שזה משל להבקעת המצור וז"ש **ונא תהיה להבקע** מן החיל הזה תבקע בטן היולדה, **ונף צרי יומם** הם ישנאו את היום כי יאהבו את הלילה שאז ימצאו סתר באופל מן האויב, ואז. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **חול תחיל.** המליץ יצייר הבקעת העיר כתבלי יולדה ובקעית הרחם להפתח, (ירמיה ד' ל"א, י"ג כ"א, כ"ב כ"ג, ל' ו', נ"י י"ד) ובכ"מ : **צרי יומם.** שונאים את היום, כמו המה היו במרדי אור (איוב כ"ד) : (מלבי"ם באור המלות)

[יז] בַּחֹרֵי אָוֶן וּפִי בָּסֵת בַּחֶרֶב יִפְלוּ וְהָנָה בְּשָׁבִי תִלְכְּנָה :

רַס"י והנה בצבי תלכנה. סתיהן המדינות און ופיצסת : (רס"י)

מצודת דוד והנה. נשי החללים תלכנה בשבי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **בחרב יפלו בחורי און ופיצסת והנשים בשבי תלכנה**
(מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והנה, הערים עצמם, (שהעיר לשון נקבה) ר"ל**
יושביהם (מלבי"ם): באור (המלות)

[יח] וּבִתְחַפְּנָחַס חֲשָׁךְ הַיּוֹם בְּשָׁבְרֵי שָׁם אֶת מִטּוֹת מְצָרִים וְנִשְׁבַּת בָּהּ גָּאוֹן
עֲזָה הִיא עָנָן יִכְסֶּנָּה וּבְנוֹתֶיהָ בְּשָׁבִי תִלְכְּנָה :

רַס"י חשך היום. ימנע האור : ענן יכסנה. לרה תצוא עליה ותכסנה
ותחשך כיום כסוי הענן : ובנותיה. וכפרנהא : (רס"י)

מצודת דוד **חשך היום**. מי שבא עליו צרה נדמה לו כאלו נמנע ממנו מאור
היום וכן יום חושך ואפלה (יואל ב) : **בשברי שם**. בעת אשבור שם מוטות
מצרים ר"ל מוטות העול שהכבידו על העובדי כוכבים : **ונשבת בה**.
בתחפנחס יבוטל ממשלת חזקה : **היא**. העיר תחפנחס הענין יכסה אותה
כי מאד יחשך לה : **ובנותיה**. בנות העיר בשבי תלכנה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חשך**. ענין מניעה כמו ולא חשכת (בראשית כב) : **מוטות**. ר"ל
בדי העול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **עד** שתגיע המלחמה לתחפנחס, ששם היה בית פרעה,
ושם טמן ירמיהו אבנים במלט במלבן אשר בפתח בית פרעה כמ"ש
(בירמיהו מ"ג שם), לכן אמר כי **שם חשך היום**, ממשיל שמן התחלת
המלחמה התחיל היום לערוב עד הגיע לתחפנחס ששם חשך היום לגמרי,
(ותפס לשון זה כי אז שבר מצבות בית שמש כמ"ש (בירמיהו שם)) כי **שם**
שבר מוטות מצרים שהיו מטילין עול ומוטות על שכניהם, **ונשבת גאון**
עוזה שהיא גאון פרעה, **עד שהיא ענן יכסנה** כי יהרוג כולם ובנותיה בשבי
תלכנה, ואז. (מלבי"ם) באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות **חשך**. בשי"ן שמאלית, כי החשך ישוב ויאיר, אמר
שנפסק היום לגמרי : **מוטות**. הענין עשה לך מוסרות ומוטות : (מלבי"ם
באור (המלות)

[יט] וְעָשִׂיתִי שְׁפָטִים בְּמִצְרַיִם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה: (פ)

מצודת דוד **כי אני ה' הנאמן לשלם גמול :** (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **יעשה שפטים בכל מצרים, שיגלו כולם וידעו את ה'**
(מלבי"ם) באור הענין

[כ] וַיְהִי בְּאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר:

מצודת דוד **באחת עשרה שנה. לגלות יהויכין ומלכות צדקיה והיא שנת**
החורבן : **בראשון. בחדש הראשון :** (מצודת דוד)

[כא] בֶּן אָדָם אֶת זְרוּעַ פְּרָעָה מְלֹךְ מִצְרַיִם שְׂבָרְתִי וְהִנֵּה לֹא חִבְּשָׁה לְתֵת
רְפָאוֹת לְשׁוֹם חַתּוּל לְחִבְּשָׁה לְחִזְקָה לְתַפֵּשׁ בְּחָרְבִּי: (ס)

רס"י **את זרוע פרעה מלך מצרים שברתי. כבר פעם אחרת שנתתי חילו**
ביד נבוכדנצר בשנה הרביעית ליהויקים כמה שנאמר בספר (ירמיה מו)
למצרים על חיל פרעה נכה מלך מצרים אשר היה בכרכמיץ על נהר פרת
אשר הכה נבוכדנצר וגומר : והנה לא חובשה. מאותו היום והלאה כמה
שנאמר בספר (מ"ב כד) בסופו ולא יסף עוד מלך מצרים ללכת מארצו כי
לקח מלך צבל מנהר פרת עד נחל מצרים וצסגנון זה נתנצח ירמי' גם הוא
על אותה המכה בלשון רפואה אין לה שנאמר (ירמיה מו) עלי גלעד וקחי
רמי בתולת בת מצרים לשוא הרבית רפואות תעלה אין לך : לא חובשה.
ל' קשירה שקושרין עלם הנשצר : לשום חתול. מעשה בגדים ורטייה כמו
(לעיל טז) והחתל לא חתלת : לתפוש בחרב. שיהא לו עוד כח להלחם :
(רס"י)

מצודת דוד **את זרוע וגו'. הנה כבר שברתי את אחת מהזרועות של פרעה**
ר"ל כבר מסרתיו פעם ביד נ"ב בשנת ד' ליהויקים כמ"ש בירמיהו ובמ"ב
ולקח אז חלק גדול מארצו : והנה לא חובשה. עדיין לא קשר תחבושת
על השבר לתת רפואות אל השבר לשום כריכה ולקשרה היטב לחזק
אותה למען תוכל לאחוז בחרב להלחם עוד ר"ל לא חזרו מצרים אל
כבודם ולא לקחו מהם נקם ועדיין ארצם בידם : (מצודת דוד)

מצודת ציון חובשה. ענין קשירת מטלית על השבר וכן ולנשברת לא חבשה (לקמן לד) : **חתול.** ענין כריכת המטלית וכן והחתל לא חתלת (לעיל טו) : **לחבשה.** לקשרה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין את זרוע פרעה, אומר כי בימי יהויכין ויהויקים **שברתי זרוע אחת של פרעה,** כי בימי יהויכין לקח ממנו עד נהר פרת, שהוא זרוע אחת מארצו, והגם שפרעה רצה לחבש את השבר ולהתחזק שמה, לא חובש היטב, כי היד הנשברת כשרוצים לחבשה היטב, צריך לשום רפואות במקום השבר להוציא הדם הנצרר והנגלד, ואח"כ לשים חיתול מדברים רכים, ואח"כ לחבש ולכרוך היטב על החיתול בחזקה, אבל אם חובשים השבר בלא רפואה וחיתול לא תתחזק היד עוד למלאכה, וז"ש **הנה לא חבשה לתת רפאות ר"ל לא חובשה באופן הצריך** שישים תחלה רפואות ואח"כ **חיתול כדי לחבשה לחזקה** שישאר לה חוזק וכח **לתפוס בחרב,** ור"ל שמה שרצה להתחזק שם על נהר פרת בימי יהויקים היה חיבוש בלתי טוב כי נשארה ידו רפויה וחסר כח לעמוד במלחמה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חבשה. חתול. החיבוש הוא הקשירה בחזקה (עי' ישעיה א' ו), והחיתול היא כריכה סביב בדברים רכים, והחתל לא חתלת (למעלה ט"ז) : (מלבי"ם באור המלות)

[כב] לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי אֶל פְּרָעָה מְלֶךְ מִצְרַיִם וְשִׁבְרֹתַי אֶת זַרְעֹתָיו אֶת הַחֲזָקָה וְאֶת הַנְּשֻׁבָּרֹת וְהַפְּלִתִי אֶת הַחֶרֶב מִיָּדוֹ :

רס"י וּשְׁבַרְתִּי אֶת זְרוּעוֹתָיו. אֲשַׁבֵּר אֶת הַסְּנִית וְתַהֲיִינָה סְתִיחַן סְבוּרוֹת כְּלוֹמַר כִּזְכֹּר לְקַח מֶלֶךְ צָבָל מֶלֶךְ הָא' עוֹד אֲמַסּוֹר לוֹ יִתֵּר הַמַּלְכוּת כּוּלוֹ : (רס"י)

מצודת דוד הנני. הנה אני אלחם עם פרעה : **ושברתי.** אני אשבור את שתי זרועותיו את החזקה שלא נשברה מאז וגם את הנשברת אשבר עוד לבל יהיה לה רפואה כלל ובזה אפיל את החרב מידו כי לא יוכל מעתה להחזיקה באחת מן הזרועות ר"ל נ"נ יקח גם הארץ הנשארת לו ומה שכבר לקח יחזיק בו לעצמו ולא תצא מתחת ידו ולא יוכל עוד לעמוד נגדו במלחמה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן כה אמר ה' הנני אל פרעה, ושברתי את זרעותיו, ע"כ נשברו שתי הזרועות בין הנשברת שנשברה שנית בימי יהויקים וצדקיה שנלחם עמו על נהר פרת בצאתו מארצו, ובין הזרוע החזקה שהיא ארץ מצרים עצמה ששם היה עדיין בתוקף ועוז, וע"כ יהיה הסוף **שאפילו החרב מידו והפצותי את מצרים וכו' :** (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וְהִפְצוֹתִי אֶת מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וְזָרִיתֶם בְּאַרְצוֹת :

מלבי"ם - באור המלות **והפצותי**, התבאר למעלה (י"ב ט"ו) : (מלבי"ם באור המלות)

[כד] וְחִזְקִיתִי אֶת זְרַעוֹת מְלֶךְ בְּבֶל וְנִתְתִּי אֶת חֲרָבִי בְּיָדוֹ וְשִׁבַּרְתִּי אֶת זְרַעוֹת פְּרָעָה וְנָאֵק וְנָאֵקוֹת חָלָל לְפָנָיו :

רס"י **וחזקתי**. **לשון** **חוזק** : (רס"י)

מצודת דוד **ונתתי וגו'**. ר"ל אני אתן בידו הכח לאבד את מצרים : **ונאק**. פרעה יאנח לפני נ"נ נאקות חלל כדרך שהחללים נואקים בצאת נפשם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ונאק**. ענין אנחה כמו יאנק חלל (ירמיה נא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ומפרש** שזה יהיה בשני מלחמות שילחם עמו בארצו (כמ"ש למעלה במ"ש כי קרוב יום וקרוב יום לה') בפעם הראשון **אחזק זרועות מלך בבל, וישבר שני זרועות פרעה ונאק נאקת חלל** שיפלו מעמו חללים רבים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (כד-כה) **וחזקתי, והחזקתי**. חזק בבנין הכבד מורה על נתינת גבורה ואומץ, והחזיק בהפעיל משתתף עם תופש או חז. ר"ל שלא יניחוהו עד יבא עליהם שנית : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] וְחִזְקִיתִי אֶת זְרַעוֹת מְלֶךְ בְּבֶל וְזָרַעוֹת פְּרָעָה תִּפְלְנָה וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה בְּתִתִּי חֲרָבִי בְּיָד מְלֶךְ בְּבֶל וְנָטָה אוֹתָהּ אֶל אֲרֶץ מִצְרַיִם :

רס"י **והחזקתי**. ל' אחיזה שאוחז בידו לסמיכה שלל תפול וסופו יוכיח זרועות פרעה תפולנה שאינו אוחז בהן : (רס"י)

מצודת דוד **תפולנה**. בחוזק השבירה : **כי אני ה'**. הנאמן לשלם גמול : **בתתי**. בעת אתן חרבי וכו' וינטה אותה אל ארץ מצרים להכות בה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ובפעם השני והחזקתי זרועות מלך בבל ואז זרועות פרעה תפולנה**, לא כשובר שנשארה הזרוע ויכול לחבשה, רק שתפולנה מן

היד ואין תקוה, ואז ידעו כי אני ה' במה שאתן חרבי בידו, ונטה אותה על ארץ מצרים בכלל הארץ, ואז והפיצתי את מצרים וכו' שאז יהיה גמר כליונם (מלבי"ם): באור הענין

[כו] וְהִפְצֹתִי אֶת מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וְזָרִיתִי אוֹתָם בְּאַרְצוֹת וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה : **(פ)**

מצודת דוד **כי אני ה'**. הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

יחזקאל פרק-לא

[א] וַיְהִי בְּאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּשָׁלִישִׁי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר :

מצודת דוד **באחת עשרה שנה**. היא שנת החורבן שהוא שנת י"א לגלות יהויכין ולמלכו צדקיהו : **בשלישי**. בחדש השלישי : (מצודת דוד)

[ב] בְּן אָדָם אָמַר אֶל פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאֶל הַמּוֹנֵי אֶל מִי דְמִיתָ בְּגִדְלָךְ :

רס"י **אל מי דמית בגדלך**. בהתגדלך לנגדי אל מי היית סבור לדמות : **(רס"י)**

מצודת דוד **ואל המונו**. אל המון עמו : **אל וגו'**. ר"ל אל מי מהמלכי דמית בנפשך ברוב הגודל שיש לך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **דמית**. מלשון דמיון והשוואה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **אל מי דמית** שואל אותו כי בגדלו אל מי רוצה לדמות את עצמו, בודאי ידמה את עצמו לאשור, כי (מלבי"ם באור הענין)

[ג] הֲנָה אֲשׁוּר אָרָז בְּלִבָּנוֹן יִפֶּה עֵנָף וְחָרַשׁ מִצַּל וַיִּגְבֶּה קוֹמָה וַיִּבֶן עֲבֹתִים הִיָּתָה : **צמרתו**

רפ"י הנה אשור. שהפלתו כבר : ארז בלבנון. היה : וחורש מאל. יער מסכך כל גדול : ובין עבותים. עצי רענן : אמרתו. לימ"א בלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד הנה אשור. כאומר הלא גדול ממך היה אשור כי היה ארז בלבנון ר"ל מובחר במלכים כארז הגבוה מכל עצי הלבנון : יפה ענף. היה בעל יפה ענף ובעל סעיף מסתבך כעושה צל הרבה : **ובין עבותים**. הסעיף העליון היתה בין עבותים הם הענפים המתפשטים הקלועים אלה באלה וזהו דבר הנותן פאר : (מצודת דוד)

מצודת ציון וחורש. ענין סעיף וכן כעזובת החורש והאמיר (ישעיה יז) ור"ל יער בעל סעיפים : מצל. מל' צל : **עבותים**. ענין קליעה כמו וענף עץ עבות (ויקרא כג) : **צמרתו**. כן יקרא הסעיף העליון שבאילן העולה למעלה וכן צמרת הארז (לעיל יז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנה אשור ארז בלבנון וכו' וא"כ יבטח שידמה אליו בכל עניניו עד שיהיה מפלתו כמוהו כי גם הוא נפל ע"י רוב גאותו. ארז בלבנון מדמהו להארז שהוא גדול מכל האילנות של הלבנון, והיו לו מעלות על יתר הארזים שהענפים שלו היו יפים מאד בתארם, והיה כחורש מצל כיער העושה צל גדול. כי היה מלא עלים וענפים רבים כיער הנסבך המצל. והיה גבה קומה וצמרתו שהוא הענף האמצעי שבראש האילן היה בין עבותים שסביב לו ענפים עבותים וקלועים שזה מיפה ראש האילן, ובנמשל היופי הוא הסדר שהיה במחנותיו והעושר שהיה לו, והיה מצל וסוכך על כל העמים סביביו, והוא גבה קומה שהיה מלך מלכים וגבוה מכולם, וצמרת הארז שהוא המלך היה מוקף מעבותים היינו שרים גדולים שכ"א גבוה במצבו ומקיף את הצמרת (כמ"ש הלא שרי יחדו מלכים, וכמ"ש בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי נבונותי) : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חרש. הוא יער שהעצים קרובים זל"ז ונסבכים עד שהנמצא שם יסתר מב"א, וישב דוד בחורשה (ש"א כ"ג) ומשתתף עם חרש מענין שתיקה : ומצל. בנינו הפעיל. עושה צל : **עבותים צמרת**. ע"ל (י"ט י"א) : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] מים גדלוהו תהום רממתהו את נהרתיה הלך סביבות מטעה ואת תעלתיה שלחה אל כל עצי השדה :

רפ"י תעלותיה. פוקיץ בלע"ז : אל כל עצי השדה. להסקותם והדוגמא כחגומו של יונתן הא אתוראה דמיא לארזא בלבנון וגומר כזעמוד. מים גדלוהו תהום רוממתהו. בעממיא סגי בסומכותא תקוף ית מלכיא סעביד

לתחות מלכותיה וית שלטונוהי מני על כל מדינות ארעא, ומדרק אגדה
ובין עבותים היתה למרתו מהיכן זכה לגדולה לפי שנמנע מעלת דור
הפלגה שנאמר (בראשית ז) מן הארץ ההיא ילא אסור כשנעשו כל באי
העולם קליעה אחת לבוא בעלה למרוד בו אז היתה למרתו נראית לעלמה
ולא נשתלשלה עמהם. מים גדלוהו תהום רוממתהו. ועל קשמע לקול יונה
בן אמתי קירד לתהום ושבו אנשי ננוה מן החמס אשר ככפיהם : (רס"י)

מצודת דוד מים גדלוהו. המים השקו אותו וגדלו ותהום הרימו למעלה
ברוב הגודל : את נהרותיה. ר"ל כ"א מנהרות התהום היה הולך סביבות
מטעה של הארז להשקותה : ואת תעלותיה. אמת המים שהם פלגי מים
קטנים שלחה התהום אל כל עצי השדה להשקותם וענין המשל הוא
שהיה שנחרב מלך גדול מכל מלכי האדמה והיה מושפע בטובה מרובה
והשפעת כל העובדי כוכבים היו נחשבים כמעט קט למול השפעתו :
(מצודת דוד)

מצודת ציון רוממתהו. מלי הרמה : מטעה. מלשון נטיעה : תעלותיה.
אמת המים כמו תעלת הברכה (ישעיה ז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מים גדלוהו, והיה להארז שפע מים ממעל שעיי"ז גדל
וברכת תהום מתחת שעיי"ז נתרומם יותר, והמים של התהום נעשו
לנהרות רבות, וכ"א הלך סביבות מטעה של הארז להשקותו, ואל עצי
השדה שלחה רק תעלות מן הנהר. והנמשל שהיה לו שפע רב מכל העולם
שהיו כפופים תחתיו, וזה משל המים של המטר ושפע של התהום שהוא
עושר מדינתו ומלכותו בעצמו שימים לו סביב, והוא קבל השפע הזה
בעצם וראשונה, וכל העמים שהם עצי השדה קבלו רק תמצית השפע ע"י,
שהם התעלות הנמשכות מן הנהרות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות גדלוהו רוממתהו. עיי ישעיה (א' ב') : תעלתיה. אמת
המים : (מלבי"ם) באור המלות

[ה] על כן גבֵהָא קמתו מכל עצי השדה ותְרַבֵּינָה סְרַעֲפִתִּי וְתֶאֱרָכְנָה
(פארתו) פארתי ממים רבים בְּשִׁלְחוֹ :

רס"י סרעפותיו. ענפיו : פארותיו. זמורותיו : ממים רבים בשלחו.
פארותיו על ידי מים רבים בשלחו פארותיו כלומר בגדלו פארותיו ול'
שילוח נופל בהן כמו ותשלח פארות (לעיל טז) : (רס"י)

מצודת דוד על כן. הואיל ורוב המים השקה אותו לכן גבהה קומתו וכי

ורבו ענפיו ונתארכו להתפשט למרחוק : **ממים רבים בשלחו**. ר"ל כל זה היה מסבת המים הרבים שהתהום היה משלח בו : (מצודת דוד)

מצודת ציון גבהא. אל"ף במקום ה"א : **ותרבינה**. מל' רבוי : **סרעפותיו**. סרעפותיו ור"ל ענפיו ויתכן שהוא מלשון ברוב שרעפי (תהלים צד) שהיא ענין מחשבה וכמו שמלת סעיף משותף לשניהם כמ"ש סעפים שנאתי (שם קיט) : **פארותיו**. גם הוא ענין ענף וכן מסעף פארה (ישעיה י) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין על כן גבהא קמתו מכל עצי השדה אחר שהוא קבל עיקר השפע ותרבינה סרעפתיו הם הסעיפים הנושאים את הענפים הדקים, שבעץ פרי הם נושאי הפרי והם מתרבים מאד, ואלה הענפים הם בראש האילן, או בענפים הגדלים בראשם כפאר ומגבעות למעלה, ונותנים פאר לאילן ונקראים פארות על שהם ארוכים ונכפפים ומפארים את האילן עז"א **ותרבינה סרעפתיו ותארכנה פארותיו ממים רבים בשלחו** ר"ל בהתפשטות ע"י מים רבים ארכו ורחבו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (ה-ו) בשלחו. שלוח באילן מורה על התפשטות כמו שליחותיך נעשו (ישעיה ט"ו) : **סרעפותיו, פארותיו**. כבר בארתי למעלה (י"ז ג') שסעיף ושרעף הם יוצאים באמצע האילן, ופארות הם בראש האילן כפאר ומגבעת סביב, והגם שאומר שהחיות ילדו תחת הפאר, והעופות תחת השרעפות, זה לרבותא שהפארות ארכו כ"כ עד שהגיעו מראש האילן עד למטה לארץ להיות צל לחיות שלמטה, כמ"ש ותארכנה פארותיו, והסרעפות רבו ועי"כ יתלוננו שם העופות הרבים, כ"ז מהפלגת המליצה : (מלבי"ם באור המלות)

וַיִּבְצְלוּ בְּסַרְעֻפְתָּיו קִנְנוּ כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וְתַחַת פְּאֻרֹתָיו יִלְדוּ כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וַיָּשְׁבוּ יָשְׁבוּ

רס"י כסעפותיו. בענפיו : קננו. ל' קן : (רס"י)

מצודת דוד בסעפותיו וגו'. כל העופות עשו לעצמן קן ומקום מדור בין ענפיו : **ותחת פארותיו**. הם הענפים הסמוכין לארץ ותחתיהם ילדו כל חית השדה להיותו מקום מכוסה : **ובצלו**. תחת צלו ישבו כל הגוים ור"ל בעבור מרבית ההשפעה גדלה ממשלתו מכל מלכי האדמה ונתפשטה בארצות רחוקות וכל העובדי כוכבים היו נכנעים לו : (מצודת דוד)

מצודת ציון קננו. מל' קן והוא מדור העופות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בסעפתיו העוף אין עושה קן בהפארות שהם בראש האילן רק בהשרעפים שהם באמצע האילן, והחיות יולדים במקום שהצל יותר קרוב להאילן שהוא תחת הפארות שהוא קרוב להעץ, כי

הסרעפות מתפשטים מן האילן למרחוק, והנמשל חיות הם המלכים התקיפים כחיה שהיא אבירה נגד העוף מצאו מחסה בפארותיו, בעשרו וכבוד מלכותו, והעופות הם האומות בעלי המסחר והאניות, וכן יושבי האיים השטים כעוף למסחר הביאו לשם סחורותיהם ומצאו קן להם וגוים רבים חסו בצל מלכותו ועז"א **ובצלו ישבו גוים רבים**: (מלבי"ם באור הענין)

[ז] וַיִּיף בְּגָדְלוֹ בְּאֶרֶץ דְּלִיּוֹתָיו כִּי הָיָה שָׁרְשׁוֹ אֶל מַיִם רַבִּים:

רס"י וייף. ל' יופי: דליותיו. אף הם ל' ענפים הנטוים לאורך לכל כד כמין דליות הכרם שיטרוי"לחץ זלע"ז: (רס"י)

מצודת דוד וייף בגדלו. יפה היה בגדלו עם אורך דליותיו כי אילן גדול נחשב לו ליופי אורך הדליות ולא זה בזולת זה: **כי היה שרשו**. ר"ל וכל זה באה בעבור שהיה שרשו סמוך אל מים רבים ר"ל רמה ממשלתו וממשלת שריו בעבור מרבית השפע: (מצודת דוד)

מצודת ציון וייף. מל' יופי: באורך. עם אורך ובא הבי"ת במקום עם וכן הרק אך במשה (במדבר יב): **דליותיו**. הענפים הרמים וכן לפנות דליותיו (לעיל וז): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וייף בגדלו ר"ל הגם שהאילן כשנגדל יותר ומוציא דליות ארוכים שהם ענפים המודלים ומתרומם יותר מגבולם אינו יפה, כי לרוב נכמשים הדליות ועליהם נופלים וכן הם מכחישים גוף האילן, וע"כ מזמרים הדליות וחותרכים אותם, אבל הוא נעשה יפה באורך דליותיו, כי אעפ"כ גדל גם האילן, **יען שהיה שרשו על מים רבים**, ר"ל שהגם שמלך חלוש כשיארך מלכותו למרחוק לא יעמוד, כי צריך להוציא חיילותיו לחוץ ואינו בטוח ממרד בפנים, אבל הוא מרוב תקפו גם שהתפשט למרחבי ארץ, היה מושרש וחזק במדינתו: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות דליותיו. הם הענפים שבראש האילן המודלים יותר מדאי למעלה כנ"ל (י"ז ג'): (מלבי"ם באור המלות)

[ח] אַרְזִים לֹא עֲמָמָהוּ בְּגֵן אֱלֹהִים בְּרוּשִׁים לֹא דָמוּ אֶל סַעֲפֹתָיו וְעַרְמָנִים לֹא הָיוּ כְּפֹאֲרֹתָיו כֹּל עֵץ בְּגֵן אֱלֹהִים לֹא דָמָה אֵלָיו בְּיָפְיוֹ:

רס"י לא עממהו. לא כהו תארו כלומר לא היה זהם אחד נאה ממנו: בגן אלהים. כלומר בכל העולם: וערמונים. קאשטיני"ץ זלע"ז: (רס"י)

מצודת דוד **ארזים לא עממוהו.** לא היו ארזים בגן אלהי שיסתירו ויכסו את הארז הזה כי הוא העולה על כולם ויותר נגלה ונראה מהם : **ברושים**. אילני ברוש לא היו דומים אל סעיפי הארז ההוא : **וערמונים**. אילני ערמון לא היו כענפי הארז ההוא : **כל עץ**. משאר מיני העצים לא דמה וכו' רצה לומר לא היה מלך בעולם גדול ממנו ושריו משלו יותר ממלכי העובדי כוכבים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עממוהו.** ענין הסתר וכסוי וכן כל סתום לא עממוך (לעיל כח) : **בגן אלהים**. על גן העדן יאמר : **דמו**. מל' דמיון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ארזים**, גדל כל כך עד שגם הארזים אשר בגן אלהים, שהם הארזים שנטע מששת ימי בראשית, **לא היו עמו** לעם אחד, **ברושים**, הסעיפים הרכים שבו היו גדולים יותר מברוש שהוא אילן חזק אחר הארז (כמ"ש הילל ברוש כי נפל ארז) ולא לבד שלא היו כמוהם כי גם לא דמו אליהם אפילו בדמיון. **וערמונים** שגדלים ביופי מאד **לא היו כפראתיו**, הגם שנדמו אליהם בדמיון, לא היו כמוהם ממש, ומוסיף **כל עץ בגן אלהים** שגם העצים שנטע ה' בגן עדן שנטע כל עץ נחמד למראה, ונעשו בתכלית היופי, **לא דמה אליו בענין היופי**, שנעלה על כולם, והמליצה שלא היה מלך תקיף ואדיר כמוהו מימי בראשית, וגם סעפותיו ופארותיו שהם שריו וגבוריו ועשיריו עלו על מלכי ארץ בממשלתם וגבורתם ועשרם, לא לבד בדור הזה כי גם העצים אשר הם עתה בגן אלהים, שהם מלכי ארץ הקודמים שההבילו וספרו עליהם נפלאות מגבורתם וממשלתם וכחם לא דמו אליו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **עממוהו**. לא היו עמו. ממלת עם, וגם משתתף עם שם עם שמורה על הקיבוץ בבני אדם, אחריו בנימין בעממך, והושאל אל העצים, לא היו לעם אחד : **לא דמו, לא היו**. כבר בארתי (ישעיה א' טו) שיש הבדל בין פעל דמה אל, ובין היה שאחריו כ"ף, היה ה' כאויב היה כן ממש, אבל דומה דודי לצבי, לא היה כצבי רק נדמה לו בקלות מרוצתו, ובזה תבין מ"ש בפנים : (מלבי"ם באור המלות)

[ט] **יִפָּה עֲשִׂיתִיו בְּרֹב דְּלִיּוֹתָיו וַיִּקְנָאָהוּ כָּל עֵצֵי עֵדֶן אֲשֶׁר בְּגֵן הָאֱלֹהִים :** (פ)

רש"י **כל עצי עדן.** כלומר כל המלכים המקובצים : (רש"י)

מצודת דוד **יפה עשיתיו.** את הארז הזה עשיתיו יפה בעבור מרבית הדליות אשר בו ולכן קנאו בו כל עצי עדן אשר הם בגן אלהים הנטוע בתוך העדן ר"ל היה מושל הרבה בעבור מרבית שריו שהיה ידם חזקה וכל מלכי האדמה נתקנאו בו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ויקנאוהו.** מל' קנאה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **יפה עשיתיו, וע"י הדליות** שהם הענפים הנגבהים ומודלים **היה יפה** מאד ונראה למרחוק עד שראוהו **עצי עדן ונתקנאו בו** על גודל מעלתו וגם ימליץ כאילו עצי עדן ונשמת הקדומים התעוררו עליו ונתקנאו על ממלכתו, והם הקרובים לאלהים השתדלו בתפלה ובתחנונים להפיל הארז הזה המתגאה שלא כדת, כי הוא חוץ מן הגן ושרשו ונופו במקום טומאה, ר"ל האבות הקדושים והצדיקים התפללו עליו, והשרים העליונים עמדו כנגדו, עד ששמע אלהים, ובא קצו: (מלבי"ם באור הענין)

יג לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן אֲשֶׁר גִּבְהַתְּ בְּקוֹמָה וַיִּתֵּן צִמְרָתוֹ אֶל בֵּין עֲבוֹתַיִם וְרָם לְבָבוֹ בְּגִבְהָהוּ :

רס"י יַעַן אֲשֶׁר גִּבְהַתְּ בְּקוֹמָה. כִּי אִמַּרְתִּי לְאֲשׁוּר : (רס"י)

מצודת דוד **כה אמר אד'.** אל מלך אשור : **ויתן צמרתו.** הסעיף העליון ניתן אל בין הענפים הקלועים שהוא דבר פאר : **ורם לבבו.** מאד נתגאה בעבור גבהו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לכן כה אמר ה'**, קבל קנאת עצי עדן, וכה אמר אליו, **יען אשר גבהת בקומה,** (כמ"ש אפקד על פרי גודל לבב מלך אשור), **א.** שגבה בקומה ר"ל בכחו וגבורתו, **ב.** **ויתן צמרתו** שהמלך שלו עלה על כולם, ועי"כ **רם לבבו בגבהו** שחשב שכחו מעצמו ושהוא נתן צמרתו על בין עבותים (כמ"ש כי אמר בכח ידי עשיתי וכו'): (מלבי"ם באור הענין)

יא וְאֶתְּנָהוּ בְּיַד אֵיל גּוֹיִם עָשׂוּ יַעֲשֶׂה לוֹ כְּרָשָׁעוֹ גִּרְשָׁתָּהוּ :

רס"י **ביד אל גוים.** ביד קשה סבגוים ביד נבוכדנצר נתתו **לדמר מר שנה** **לראונה כבש נוה :** **עשו יעשה לו.** נבוכדנצר ככל למוני : (רס"י)

מצודת דוד **ואתנהו.** לכן נתתי אותו ביד התקיף שבגוים הוא נ"נ והוא עשה לו מה שבלבו ובעבור רשעו גרשתי אותו מן העולם ע"י נ"נ : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אל.** ענין חוזק כמו אלי גבורים (לקמן לב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואתנהו ביד אל גוים,** לכן מסר אותו ביד נבוכדנצר שהוא תקיף של הגוים והגוים חושבים אותו כאל, והוא **יעשה לו כרשעו** אשר עי"כ **גרשתיהו מפני,** ואיני משגיח עוד עליו, ויען שכבר נבא עליו ישעיה במליצה כזאת, הנה האדון ה' צבאות מסעף פארה במערצה וכו',

והלבנון באדיר יפול, שדמהו ג"כ לארז אדיר, ואז נכרת ע"י ה' בעצמו, ובאדיר שהוא מלאך ה', אז עוד לא נגרש מפניו ועוד מלכותו קיימת, ועתה שכבר גרשתיו לא נתתיו ביד אל של מלאכי ה' רק ביד אל גוים והוא יעשה כרשעו כי גם הוא רשע כמוהו ויקום רשע על רשע, וברשע יעשה לו:
(מלבי"ם - באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אל גוים. כמו ואת אלי הארץ לקח, ועפ"י המליצה שהגוים מחזיקים אותו לאל: (מלבי"ם באור המלות)

[יב] ויִכְרְתֶהוּ זָרִים עָרִיצֵי גוֹיִם וַיִּטְשֵׁהוּ אֶל הַהָרִים וּבְכָל גְּאֵיֹת נָפְלוּ דְלֵיֹתָיו וַתִּשְׁבְּרֶנָּה פְּאֲרֹתָיו בְּכָל אַפְיֵקֵי הָאָרֶץ וַיִּרְדּוּ מִצֵּלוֹ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ וַיִּטְשֵׁהוּ:

רש"י ויטשוהו. ויפלוהו לארץ כמו ויטש על המחנה (במדבר י"ח): (רש"י)

מצודת דוד ויכרתוהו. עמים נכרים חזקים שבעובדי כוכבים הם כרתו אותו ופזרו ענפיו: **אל ההרים.** על ההרים ובכל העמקים נפלו ענפיו ותהיינה שבורות בכל אפיקי הארץ במקום נפלם כי היו דרוסות ברגלי אדם: **וירדו.** לא ישבו עוד בצלו ועזבו אותו: (מצודת דוד)

מצודת ציון ויטשוהו. ענין פזור כמו וינטשו בלחי (שופטים טו): **גאיות.** מלשון גיא ועמק: **אפיקי.** כן יקראו המקומות הנגרים שם המים בחוזק כמו כאפיקים בנגב (תהלים קכו): **ויטשוהו.** ענין עזיבה כמו והנה נטש אביך (ש"א י): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויכרתוהו השדים שהם עריצי גוים והזרים שעמהם יכרתוהו ויטשוהו. הדליות הארוכים יפלו על ההרים ר"ל חילו וגדודיו יפלו בהרים במלחמה והפאות יפלו אל האפיקים ר"ל עשיריו ועמו יתפזרו באפיקים בגולה, ועמי הארץ שהיו חוסים בצלו ירדו מצלו ויטשוהו:
(מלבי"ם באור הענין)

[יג] על מפלתו יִשְׁכְּנוּ כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וְאֵל פְּאֲרֹתָיו הָיוּ כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה:

רש"י על מפלתו ישכנו וגו'. כתרגומו על מפלת קטילוהי: (רש"י)

מצודת דוד על מפלתו. על הענפים שנפלו בארץ ישכנו העופות וחית השדה ד"ל בעבור שנתגאה ברוב ממשלתו נתתיו ביד נ"נ ואבד אותו ואת עמו מהם הלכו שבי ומהם נפלו בחרב ע"פ השדה והיו למאכל לעוף השמים ולחית הארץ ולא ימשול עוד בגוים ולא יהיו עוד נכנעים לו: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין על מפלתו, העופות והחיות לא יקננו ולא ילדו שם, רק ישכנו על מפלתו, שע"י מפלתו ישכנו בשכנם, ר"ל האיים הסוחרים לשם יעברו דרך שם למקומות אחרים, והגבוהים ושרי העמים ומלכיהם יחלקו ארצו ביניהם: (מלבי"ם באור הענין)

[יד] לַמַּעַן אֲשֶׁר לֹא יִגְבְּהוּ בְּקוֹמָתָם כָּל עַצֵּי מַיִם וְלֹא יִתְּנוּ אֶת צַמְרָתָם אֶל בֵּין עֵבֶתַיִם וְלֹא יַעֲמְדוּ אֲלֵיהֶם בְּגִבְהָם כָּל שְׂתֵי מַיִם כִּי כֻלָּם נִתְּנוּ לַמָּוֶת אֶל אֶרֶץ תַּחְתִּית בְּתוֹךְ בְּנֵי אָדָם אֶל יוֹרְדֵי בּוֹר: (פ)

רפ"י עאי מים. שהם רכים וחלשים אלא שענפיהם רכים וארוכין מחמת לחלוחית המים אין להם לדמות ענמן לאחרזי עדן כלומר לא היה לו להתגאות על ישראל ולא יעמדו עליהם: אל בין עבותים. לא יתגאו להקות גבורתם שותה מים אל עאי עבותים: (רפ"י)

מצודת דוד למען וכו'. ר"ל המשפט הזה נעשה בו למען יקחו מוסר וכל העצים שותי המים לא יגבהו להרים לבבם בעבור גודל קומתם: ולא יתנו. ר"ל לא יתגאו בעבור שצמרתם נתון אל בין עבותים: ולא יעמדו אליהם. ר"ל לא יהיה עמידה וקיום אל החוזק אשר בהם בעבור גבהות העצים שותי המים וכאומר בזה יראו כי יסור החוזק בעבור מרבית הגאווה ר"ל כל המושלים רבי השפע יקחו מוסר ולא יתגאו עוד כי יראו שהגאווה מסיר החוזק: כי כולם. לפי שכולם מעותדים למות לרדת אל ארץ תחתית והוא הקבר ולהיות בתוך שאר בני אדם ודומה להם ולתוספת ביאור אמר אל יורדי בור וכאלו יאמר והואיל וכולם עומדין למיתה מה ענין להתגאות במרבית הממשלה והשפע: (מצודת דוד)

מצודת ציון אליהם. ענין חוזק כמו ואת אילי הארץ לקח (לעיל יז): שותי מים. שהמים משקים אותם: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין למען, וזה אזהרה אל מלכי מצרים ואשור (נגד מ"ש יען אשר גבהת בקומה) יזהרו כל עצי מים שלא יגבהו בקומתם, וידעו כי מימי השפע בא מה', הוא המשפיל אף מרומם, (ונגד מ"ש ויתן את צמרתו אל בין עבותים) אומר ולא יתנו את צמרתם ר"ל שמלכיהם לא יגבהו על מלכים אחרים, (ונגד מ"ש ורם לבבו בגבהו) אמר ולא יעמדו אליהם ר"ל האלים שלהם, (מלשון אל גוים) היינו מלכיהם שעשו את עצמם לבני אלים ואלהות, לא יעמדו בגבהם, שכל שותי מים היינו המקבלים השפע לא יגבהו בלבבם כבני אלים, כי כולם נתנו למות ר"ל שמתנאי האלהות שיהיה נצחי, ושיהיה נעלה מהעולם התחתון, ושיהיה נעלה מבני אדם בעלי חומר, והם כולם נתנו למות ואינם נצחיים, אל ארץ תחתית, לא לשמים וממעל לככבי אל, ובתוך בני אדם לא בתוך האלים והמלאכים,

כי הולכים אל יורדי בור לקבר: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אליהם. מלשון אל גוים: (מלבי"ם באור המלות)

[טו] פה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה בְּיוֹם רְדָתוֹ שְׁאוּלָה הָאֲבֵלְתִי כִּסְתִי עָלָיו אֶת תְּהוֹם וְאֶמְנַע נְהַרְוֹתֶיהָ וַיִּפְלְאוּ מִיָּם רַבִּים וְאֶקְדָּר עָלָיו לְבָנוֹן וְכָל עֲצֵי הַשָּׁדָה עָלָיו עֲלָפָה:

רס"י ביום רדתו שאולה. כשהפלתי את מלך אשור ביד אויבו: האבלתי כסתי עליו. אבלים רבים שהיו סמוכין עליו: כסתי עליו את תהום. כסיתי בשבילו את תהום שהיה רגיל להשקותו ולגדלו כמו שאמר למעלה תהום רוממתהו אותו היום כסיתיו שלא יעלה ויכזה את תזערתו כלומר החלטתי את עוזריו: ואמנע נהרותיה. שהיו הולכין סביבות מטעה: ויכלאו מים רבים. שהיו מאריכין פארות כמו שאמר למעלה ותארכנה פארות' ממים רבים: ואקדיר. בשבילו לבנון: ואקדיר. לשון שחרות: וכל עצי השדה. שהיו תעלותיו פלוחין אליהם כמו שאמר למעלה: עליו עולפה. בשבילו פסק לחלוחם כאדם שמתעלף ורוחו פורחת פסמי"ר בלע"ז

מצודת דוד ביום רדתו. ביום שהורדתי את אשור אל בור הקבר האבלתי עליו האנשים והתהום שהיה רגיל להשקותו כסתי עליו שק להתאבל עליו והוא על דרך משל: ואמנע. נהרות התהום שהיו משקות אותו מנעתי אותם לבל ימשכו הואיל ואין עוד צורך להם: ויכלאו וגו'. מי התהום נכלאו במקומם ולא יצאו עוד: ואקדיר. עצי הלבנון נשחרו על מפלתו: עליו עולפה. בעבור מפלתו נתעלפה כל אחת מהעצים לגודל החרדה ולפי שהמשילו לארז אמר שעצי הלבנון התאבלו עליו ורצה לומר כל שריו וגבוריו התאבלו על מפלתו: (מצודת דוד)

מצודת ציון שאולה. בור הקבר: האבלתי. מלי אבלות: ויכלאו. ענין מאסר וכן כלוא ולא אצא (תהלים פח): ואקדיר. ענין שחרות כמו שמש וירח קדרו (יואל ב): עולפה. ענין העדר הרגשה וחלשות כמו בניך עלפו (ישעיה נא): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה'** הנה את נינוה כבש נבוכדנצר בשנה הראשונה למלכותו, ומאז התחיל לכבוש גוים רבים וכולם נתנו בידו עד שלבסוף כבש את מצרים והחריבה, וזה היה אחרית מלחמותיו, מצייר שביום שהחריב את אשור נגזר מהי להחריב את כל ממלכות הארץ שהיו תחלה כפופים תחת מלכות אשור, ומצייר שאז ביום רדתו שאולה

האבלתי כסיתי עליו את תהום, אז נעשה התהום אבל, כמו שהאבל לא יצא לחוץ ומכסה ראשו, כן התהום כסה ה' פניו בל יצא עוד לחוץ להשקות העצים, ועיי"כ **ואמנע נהרותיה** שהיה הולך סביבות מטעה, **ויכלאו מים רבים** כמ"ש ואת תעלותיה שלחה אל כל עצי השדה, ועיי"כ **ואקדיר עליו לבנון** נעשה כל הלבנון קודר מרוב החום הבוער כי אין מים, **וכל עצי השדה עליו עלפה** מרוב הצמאון, כאדם המתעלף בחום ובצמא, ר"ל שאז נפסק השפע מכל המלכים שהיו חוסים בצל אשור, כי לא היה מי שיגין עליהם מחמת המציק : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ואמנע נהרותיה ויכלאו מים רבים. יש הבדל בין פעל כלא, ובין פעלים, חדל מנע חשך, הנרדפים עמו, שכלא הוא בהכרח (ומשתתף עם כלא שמורה על המאסר) והגשמים יורדים מן ההרים ושוטפים מים רבים אל הנחלים ושם יתהוו נהרות, וצריך לכלוא המים נגד הטבע כמו ויכלא הגשם מן השמים, בל יגרו אל הנחלים וממילא ימנע הנהרות מעצמם : **עלפה**. כמו תתעלפנה הבתולות בצמא (עמוס ה') והה"א נוספת : (מלבי"ם באור המלות)

[טז] מקול מפלתו הרעשתי גוים בהורדי אתו שאולה את יורדי בור וינחמו בארץ תחתית כל עצי עדן מבחר וטוב לבנון כל שתי מים :

רש"י וינחמו בארץ תחתית. שאר יורדי גיהנם קבלו תנחומים אמרו לה זה כמונו : (רש"י)

מצודת דוד מקול מפלתו. משמיעת קול מפלתו הרעשתי גוים כי חרדו שלא יקרה להם כמקרהו : **בהורידי**. בזה יפרש מה היא המפלה ואמר בעת הורידי אותו אל השאול עם שאר יורדי בור ודומה להם : **וינחמו**. בקבר קבלו תנחומין כל עצי עדן וכו' ר"ל השרים שהן מרובים בשפע קבלו תנחומין על מיתתם בראותם שגם אשור נלקה כמוהם (כי כן הדרך כשאדם רואה שהצרה הבאה עליו בא גם על גדולים ממנו תחשב לו לתנחומין) : (מצודת דוד)

מצודת ציון הרעשתי. מלי רעש וחרדה : **שותי מים**. ר"ל שהמים משקים אותם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (טז-יז) (עתי מפרש הנמשל) מקול מפלתו הרעשתי גוים, כי מאז התחיל נבוכדנצר להרעיש הארץ ולהרגיז ממלכות, וינחמו בארץ תחתית כל עצי עדן, מצייר שהגוים שעל הארץ נתרעשו, ועצי עדן הם המלכים שמתו ע"י המחריב נחמו בארץ תחתית (ע"י רש"י ורד"ק), ומפרש כי מבחר וטוב לבנון וכל שותי מים גם הם אתו ירדו שאולה שמאז ירדו כל העצים לשאול ר"ל נכבשו כל הממלכות ונחרב ארצם, וגם

זרועו של אשור ר"ל עוזריו אשר ישבו בצלו בתוך גוים כולם ירדו שאולה ונעשו חללי חרב : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] גם הם אתו ירדו שאולה אל חללי חרב וזרעו ישובו בצלו בתוך גוים :

רס"י זרועו יסבו כללו. ועוזריו חסר יסבו כללו : (רס"י)

מצודת דוד גם הם אתו. ר"ל התנחומין תהיה הואיל וגם הם אתו ירדו שאולה אל שאר חללי חרב ולא רק הם לבדם כי כמוהו כמוהם : זרועו. גם אנשי זרועו ועוזריו ואשר ישבו בצלו וחסו בו מבין העובדי כוכבים כולם ירדו שאולה : (מצודת דוד)

מצודת ציון זרועו. ענין חוזק ר"ל עתרו : (מצודת ציון)

[יח] אל מי דמית פכה בכבוד ובגדל בעצי עדן והורדת את עצי עדן אל ארץ תחתית בתוך ערלים תשכב את חללי חרב הוא פרעה וכל המונה נאם אדני יהוה :

רס"י אל מי דמית ככה. אתה פרעה אל מי מעלי עדן דמית סיהא ככה גדול כאשור בכבוד ובגודל והרי ראית שהורדתיו שאלו ואף אתה והורדת עם עלי עדן עם שאר מלכים חזקים : אל ארץ תחתית. גיהנ' : (רס"י)

מצודת דוד אל מי דמית. מוסב לתחילת הענין שאמר אל מול לפרעה אל מי דמית בגדלך וכאומר הלא אשור היה גדול ממך ומה עלתה בו ואמר עתה אל מול פרעה אל מי דמית להיות ככה כמוהו בכבוד יתירה ובגודל רב בתוך עצי עדן וכאומר אף אם דמית לאשור שהיה הגדול מכולם הלא גם הוא נפל : והורדת. לכן גם אתה תורד אל הקבר עם עצי עדן הם שאר המלכים : בתוך ערלים. בתוך רשעים ודומה להם : תשכב. בקבר תשכב עם שאר חללי חרב ודומה להם : הוא פרעה. השוכב ההוא הוא פרעה וכל המון עמו : (מצודת דוד)

מצודת ציון ככה. כמו כן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אל מי דמית, עתה סיים דבריו מ"ש אל מי דמית בגדלך וכי אל מי דמית, אם תדמה אל אשור, כי ככה בכבוד ובגדל בעצי עדן, שכמוהו אתה בכבוד וגודל בין עצי עדן, ר"ל המלכים שמתו והם בעדן (ככה) והורדת את עצי עדן אל ארץ תחתית אי"כ גם בזה תדמה אל אשור שתורד עמו אל ארץ תחתית ועם כל עצי עדן, ושם תשכב בתוך

ערלים, וכולם יכירו אותך ויאמרו הוא פרעה וכל המונו, כי תרד שם עם כל המונך, וזה שהתחיל אל מי דמית בגדלך, וכי רק בגדלך תדמה אל אשור הלא תדמה אליו בכל עניניו וכמוהו תשכב בהמון רב בשאול וכמוהו תהיה נרשם ביניהם, לאמר הוא פרעה וכל המונו, כמו שיתרשם אשור בשאול (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-לב

[א] ויהי בשתי עשרה שנה בשני עשר חודש באחד לחודש הנה דבר יהוה אלי לאמר:

מצודת דוד בשתי עשרה שנה. למלכות צדקיהו והיא שנה אחת אחר החורבן (מצודת דוד):

[ב] בן אדם שא קינה על פרעה מלך מצרים ואמרתי אליו כפיר גוים נדמית ואתה פתנים בימים ותגח בנהרותיך ותדלח מים ברגליך ותתפס נהרותם:

רס"י כפיר גוים נדמית ואתה כתנים בימים. היה לך לרבוץ תוך יאורך כמספט הדגים ולא ללאת אל היבשה ונתגאית בלבך ונדמית בעלמך לכפיר השליט ביבשה ויאל לטרוף טרף: ותגח בנהרותיך. ותלח חוץ עם נהרותיך לשון גוחי מצטן (תהלים כ"ו) כי יגיא ירדן (איוז מא) ואורב ישראל מגיח ממקומו (שופטים כ) לשון דבר הנוגע ויאל מצית מסתרים: ותדלח. לשון עכירה: ברגליך. רגלים לא היו לך ועשית לך רגלים כחית הארץ לעבור מימי ארלות ולרפוס נהרות' והדוגמא בתרגום יונתן ואגחתא במשרייתך ואזעא עממיא בסומכות' ואחריבת' מדינתהון: (רס"י)

מצודת דוד כפיר גוים נדמית. מדמה היית בעצמך שאתה למול הגוים ככפיר בעדרי צאן אבל לא כן הדבר כי אתה כתנים אשר בימים שאין כחו אלא במקומו בתוך המים ומיד כשעולה ליבשה הוא מת כן אין לך כח אלא בארץ: ותגח בנהרותיך. לפי שהמשילו לתנין אמר בנהרותיך רצה לומר בארץ תרים קרן לנגוח ולהתחזק או במקומך תוכל למשוך ולצאת ולא במקום זולת: ותדלח מים ברגליך. תוכל לדרוך במים ולעכור אותם

ותוכל לרמוס הנהרות הנמשכים מן המים אבל אין לך כח ביבשה וכפל
הדבר במ"ש : (מצודת מצודת דוד)

מצודת ציון אליו. כמו עליו בעי"ן : **כפיר**. הוא ארי בחור : **נדמית**. מלשון
דמיון : **כתנים**. כמו כתנין והוא דג גדול כדמות נחש : **ותגח**. מלשון נגיחה
והדפה בקרן או הוא ענין משיכה והוצאה כמו כי אתה גוחי מבטן (תהלים
כב) : **ותדלח**. ענין דריסה עם עכירת המים ודומה לו במקרא שלאחריו :
ותרפוס. ענין דריכה ורמיסה כמו מעין נרפש (משלי כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כפיר גוים נדמית ידמה את פרעה בצד א' ככפיר,
שהאריה בילדותו שנקרא כפיר לא יצא על טרפו חוץ ממעונתו, רק יטרף
את החיה הקרבה אל סוכתו, עד שהגיע להיות אריה שאז יצא עלי טרף
חוץ מגבולו, ובזה יאמר שנדמה בעיני גוים ככפיר שאינו יוצא ממקומו
כך לא היה דרכו לכבוש ארצות רחוקות ולהרגיז הארץ, ובכ"ז הזיק לכל
שכניו, ובזה מדמהו **לתנים בימים**, כי המצרים היו מאמינים שהתנים
הגדול שהוא הקראקאדיל קדוש ומושל במים, ושעת ידלח ברגליו את מי
נהר נילוס, יגרשו מימי הנהרות כולם ויהיה סער בתחתית המים
ויתנשאו דכים וישטופו ויעברו אל הנילוס ויתמלאון מימיו, ועי"ז יחסרון
הנהרות כי ירפשו מימיהם וירדו אל נחל מצרים, וז"ש **ואתה כתנים
בימים ותגח בנהרותיך**, ר"ל שתשכב על גחונך, **וברגליך תדלח המים
בנהרותיך**, ר"ל שהוא נהר נילוס, ובזה **תרפוס נהרותם** של הגוים (ואמר
כתנים בימים כי המצריים האמינו שהאליל המושל על הים י"ל מלחמה
עם האליל המושל על הנילוס, אבל אתה כתנים המושל גם בימים, ותדלח
נהרותיך, וירעשו מים) והנמשל שהגם שנדמית ביבשה לכפיר שאינו יוצא
חוץ מגבולו, אבל בימים ובמים עשית היזק גדול, כי כבש את כל העמים
אשר על יד נהר פרת ועל שפת הים, ומשך השפע אליו וכולם היו לו מס
עובד, ורפס נהרותם ושפעם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותגח. נגזר משם גחון, שתשכב על גחונך, וכן כי
אתה גוחי מבטן (תהלות כ"ב), בגיחו מרחם יצא (איוב ל"ח), שהילד
הקטן ילך על גחונו, וכן חולי וגוחי בת ציון (מיכה ד') שכבי על גחונך
כיולדה, והאורב מגיח ממקומו (שופטים כ') הלכו על גחונם בל יראום,
כי יגיח ירדן (איוב מ') יקחנו אל גחונו : **ותדלח**. הוא שמעכיר המים
ומבלבלם : **ותרפס**. היא הרמיסה בקרקע המים שמעלה רפש וטיט,
ומשתתף עם מ"ש ושארה ברגלה רפשה (דניאל ז') ועם רפש בשי"ן ימנית
:(מלבי"ם באור המלות)

ג כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וּפְרָשְׁתִּי עֲלֶיךָ אֶת רִשְׁתִּי בְּקֶהֱל עַמִּים רַבִּים וְהֶעֱלֹף
בְּחַרְמִי :

רש"י **בחרמי**. ל' מלודה והרבה יץ במקרא יגורו בחרמו (חזקוק א')

מלודים וחרמים (קהלת 2) : (כ"ז)

מצודת דוד ופרשתי וכו'. כאומר מעתה לא תמשול גם שם כי אפרוש עליך רשת עם קהל עמים רבים שהם יעלו אותך מן המים בתוך הרשת אשר פרשתי עליך ר"ל נ"נ יביא את הכשדים והם יאבדו אותך בתוך ארצך : (מצודת דוד)

מצודת ציון בחרמי. ענין רשת כמו משטח חרמים (לעיל כ"ו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה', ועיי"כ ופרשתי עליך רשתי הרשת פורשים על פני כל המים לעכב הדגים ממהלכם וצריך לזה אנשים רבים, אבל הדג הגדול לא יעלוהו ברשת רק במקום שמתעכב ישליכו עליו חרב שהוא מן מוקש המחריב אותו וממיתו, וז"ש והעלוך בחרמי, והיינו שעיי תחבולות יוציאהו מארצו ללכת למלחמה לקראת מלך בבל ואתו קהל עמים רבים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות רשתי, חרמי. ברשת צדים דגים רבים בפעם א', ועז"א רשתי בקהל עמים רבים : והחרם. מחריב הדג הגדול, כמו והכיתי את כל הארץ חרם, ועמ"ש חבקוק (א') : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] ונטשתיך בארץ על פני השדה אטילך והשכנתי עליך כל עוף השמים והשבתי ממך חית כל הארץ :

מצודת דוד ונטשתיך. אפזר אותך בארץ ואשליך אותך ע"פ השדה כי תפול במלחמה ותהיה למאכל לעוף השמים ולחית הארץ : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונטשתיך. ענין פזור כמו וינטשו בלחי (שופטים טו) : אטילך. ענין השלכה כמו ויטילו את הכלים (יונה א) : והשכנתי. ענין חנייה : והשבתי. מלי שביעה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונטשתיך ויהיה כדוגמת הדג שמת כשבא ליבשה, ר"ל שם אעזוב אותך ותמות מעצמך, ותטול על פני השדה, והשכנתי כמשל הדג הגדול שפלטו המים וניתן לאכלה לעוף ולחיה, היינו שכולם יבזזו שללו : (מלבי"ם באור הענין)

[ה] ונתתי את בשרך על הקרים ומלאתי הגאיות רמותך :

כ"י ומלאתי הגאיות רמותך. הסכלתיך כמו רמה בים (סמות טו), ויש אומרים רמותך לשון רמה כמו וירם תולעים ויבאש (ס ט"ז) : (כ"י)

מצודת דוד על ההרים. כי העופות והחיות ישאום שמה לאכלם : **רמותך**.
הרוממות שהיה לך יהיה מושלך בעמקים ר"ל עוד לא תתגאה בהיותך
מושלך כפגר מובס בתוך העמקים : (מצודת דוד)

מצודת ציון הגאיות. מלי גיא ועמק : **רמותך**. מלשון רוממות וגאווה :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי מצייר שהעופות יעלו את בשרו על ההרים,
והגאיות יהיו מלאים מן הרמה שלו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **רמותך**. מענין רימה ותולעה. וידוע שמשקלי
השמות משתנים : (מלבי"ם באור המלות)

11 והשקיתי ארץ צפתך מדמדך אל ההרים ואפקים ומלאון מפתך :

כ"י והשקיתי ארץ כפתך. ארץ אשר אתה כף זה על פני מימי יאורך
כמו (איכה ג) צפו מים על ראשי (מלכים ב' ז') ויכף הצרזל אותה הארץ
אשקה מדמך : כפתך. טונפרוט"מנט בלע"ז, על ההרים הגבוהין שבה :
ואפיקים. ראור"ש בלע"ז : (כ"י)

מצודת דוד ארץ צפתך. ארץ שמי היאור צפים עליה להשקותה הנה אז
אשקה אותה מדמך וכ"כ יתרבה הדם עד שתלך גם על ההרים :
ואפיקים. מקומות המים יתמלאו מדמי ההרוגים שבך והמים תהפך
לדם : (מצודת דוד)

מצודת ציון צפתך. עגין שטיית המים ממעל כמו צפו מים (איכה ג) :
ואפיקים. הם המקומות שהמים נגרים ושוטפים בחוזק כמו כאפיקים
בנגב (תהלים קכו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והשקיתי, ע"י שיצוף הדם שלך אל ההרים יהיה
הדם רב כ"כ עד שאשקה כל הארץ ויותר מזה שיתרבה כאפיקי מים
ואפיקים יהיו מלאים מן הדם השוטף כמים רבים, וכ"ז מצייר המפלה
הראשונה שנפל חוץ לארצו (כמ"ש למעלה כ"ט ונתתי חחים בלחיך
ונטשתיך המדברה וכ"ו וכמו שפירשתי שם) : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות צפתך. כמו צפו מים על ראשי, ושרשו צוף. (מלבי"ם
באור המלות)

[ז] וְכִסִּיתִי בְּכַבֹּתֶיךָ שָׁמַיִם וְהַקִּדְרֹתַי אֶת כְּבֹדֵיהֶם שְׁמֶשׁ בְּעָנָן אֶכְסְנוּ וְיָרַח
לֹא יָאִיר

רס"י וְכִסִּיתִי בְּכַבֹּתֶיךָ שָׁמַיִם. כְּשֶׁתִּכְבֶּה תִּזְעַרְתֶּךָ יַעֲלֶה הָעָנָן וַיִּכְסֶה
הַשָּׁמַיִם וַיִּחְסֹךְ הַמַּאֲוֵרוֹת כְּלוֹמַר כֹּל שׁוֹמְעֵי שְׁמַעְךָ יִתְאַזְּלוּ וַיִּשְׁתַּוְּמוּ כִּי
יִלְחָג אֵיךְ לִנְפֹסוֹ לֹאֲמַר גַּם עָלֵינוּ יַעֲמוֹד הַמִּשְׁחִית : (רס"י)

מצודת דוד **וכסיתי וגו'.** כי כשמכבים נר המאיר הוא מעלה עשן ולפי גודל
הנר כן הוא מרבית העשן והמשיל את פרעה בגודל הצלחתו לנר גדול ולכן
אמר כשאכבה אותך יהיה עשן רב ויכוסה השמים בהעשן : **והקדרתי**
וגו'. הוא על דרך ההפלה מרוב הצרה הבאה עליו כי העומד בצרה דומה
לו כל העולם כחושך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בכבותך.** מלי כבוי : **והקדרתי.** ענין שחרות וחושך כמו שמש
וירח קדרו (יואל ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וכסיתי** עתה מצייר המפלה השניה שהיה לו בארצו
(שנבא ע"ז שם (פסוק ח')) ומצייר זה כאילו **בכבות אורו יכוסו שמים,**
וזה ע"פ האמונה שהאמינו המצרים שהאור והכוכב שלהם המושל
בשמים, הוא ראש המאורות ומלך הכוכבים, ולא יכה אורו לעולם, ועת
יאפילו ענן, שזה משל אצלם שהאור הגדול מתחיל לכהות ולהיות כבה
יעלה עשן גדול ויכהה כל מאורות השמים, (וזה נמשך להם על שהשמים
ברים תמיד במצרים ואין שם ענן ומטר לעולם) ועת יכובה האור לגמרי
ויהיה חשך במצרים יחשכו כל מאורי אור בשמים. וכפי דמיונם אמר
וכסיתי בכבותך שמים, וזה משל על החורבן הראשון שהיה בארץ מצרים
כנ"ל שאז נכבה אורם קצת, ויצא עשן ואד וענן ונקדרו הכוכבים עד
שנתכסה השמה והירח ולא האירו למטה. וזה מליצה שכן גם למטה ספו
תמו כל עוזרי מצרים וכמה אומות אתם : (מלבי"ם באור הענין)

[ח] כָּל מְאֹרֵי אֹר בְּשָׁמַיִם אֶקְדִּירָם עָלֶיךָ וְנִתְתִּי חֹשֶׁךְ עַל אֶרְצָךָ נְאֻם אֲדֹנָי
יְהוָה :

רס"י כֹּל מְאֹרֵי אֹר בְּשָׁמַיִם. שָׁרִים שֶׁל מַעֲלָה מְלִיצִיךְ : (רס"י)

מצודת דוד **כל מאורי אור.** כל הכוכבים המאירים אשר בשמים אעשה
חושך למולך : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כל** אח"כ יכובה האור לגמרי ואז **כל מאורי אור**
בשמים אקדירם עליך, שלא לבד שיכוסו בענן למטה כי גם יקדרו

בשמים ולא ימצא אורם אף למעלה, ועיי"כ ונתתי חשך על ארצך לא כמו בעת הענן שעדיין נמצא קצת אור, רק יהיה חשך לגמרי, ועז"א בשמים אקדירם, שהוא קדרות גמור גם בשרשם, וזה משל על החורבן האחרון שהיה במצרים שהיה חשך גמור והאור היה לחשך אפלה וחורבן עולם שממה (כנ"ל ל"ב פסוק י'): (מלבי"ם באור הענין)

טו וְהִכְעַסְתִּי לֵב עַמִּים רַבִּים בְּהִבְיְאֵי שְׁבָרָךְ בְּגוֹיִם עַל אֲרָצוֹת אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתָם :

רס"י והכעסתי לב. כלומר ירגז ויחרד לבם : בהביאי שברך. באיתיותי תבירי קרנך לביני עממיא : (רס"י)

מצודת דוד והכעסתי. דרך האדם לכעוס בעצמו כשבא לו צער : בהביאי. הכעס הזה יהיה כשיהיה נשמע שבר מכתך בארצות הגוים הרחוקים אשר לא ידעתם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והכעסתי, אז אכעיס לב עמים רבים כי בלכתו משם שטף גוים רבים מסביב. ויש הבדל בין עם ובין גוי, שגוים הם הפחותים, ועמים י"ל מלך, ותחלה כעסו עמים שי"ל מלך ע"י ששבר מצרים התפשט לגוים הפחותים שהיו תחת מצרים ונפלו ונחרבה ארצם, ומשם התפשט גם על ארצות אשר לא ידעתם שנפוצו חיל כשדים גם למרחוק : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות עמים, גוים. הבדלם התבאר ישעיה (א' ד') : גוים, ארצות. הבדלם מבואר למעלה (ה' ה') : (מלבי"ם באור המלות)

יז וְהִשְׁמוֹתִי עֲלֵיךְ עַמִּים רַבִּים וּמִלְכֵיהֶם יִשְׁעָרוּ עֲלֵיךְ שִׁעַר בְּעוֹפְפֵי חַרְבֵי עַל פְּנֵיהֶם וְחָרְדוּ לְרַגְעִים אִישׁ לְנַפְשׁוֹ בְּיוֹם מִפְּלִתָּךְ : (פ')

רס"י והשמותי. לשון תמהון : בעופפי חרבי על פניהם. לשון עוף פורח בשלחי עליך חיל שלוחי דרך ארצם : וחרדו לרגעים. לשכזים פן גם עליהן יבא הקצר ל"א לשון רגע ממש כן חזרו מנחם : איש לנפשו. כל אחד על עצמו שוימ"אימאש כלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד והשימותי. אתמיה על מפלתך עמים רבים : ישערו וגו'. ר"ל בעבורך יחרדו כמו מרוח סערה : בעופפי. בעת תעופף חרבי על פניהם ר"ל בעת יחלוף נ"נ דרך ארצם כי הוא יקרא חרב ה' : וחרדו לרגעים. בכל רגע יוסיפו בחרדה : איש לנפשו. כ"א יחרד בעבור נפשו ביום

מפלתך כי יפחד שלא תעבור החרב גם עליו : (מצודת דוד)

מצודת ציון והשמותי. ענין תמהון : **ישערו.** מלשון רוח סערה : **בעופפי.** מלשון עפיפה ופריחה ובלשון שאלה יאמר על התבערה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והשמותי, אח"כ **אשומם גם עמים רבים** (שהעמים י"ל מלך) **ומלכיהם ישערו עליך שער,** לא כעס פנימי בלב, רק שער ושממה, **בעופפי חרבי על פניהם,** כי החרב של ה' (שהוא מלך בבל שהוא חרב ה') יעוף גם על פניהם, **ויחרדו בכל רגע איש לנפשו** בל תגיע הרעה אליו (מלבי"ם : באור הענין)

[יא] כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה חֲרַב מְלָךְ בְּבַל תְּבוּאָךְ :

מצודת דוד תבואך. תבוא עליך ואל מול מצרים יאמר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כי כה אמר ה' עתה פיי הנמשל, תחלה **חרב מלך בבל תבואך** שזה הנמשל של המליצה הראשונה שמלך בבל בא לעיו והוא חוץ לארצו והרג חיילותיו, אח"כ. (מלבי"ם באור הענין)

[יב] בְּחַרְבוֹת גְּבוּרִים אֶפִּיל הַמוֹנֵךְ עָרִיצֵי גוֹיִם כְּלָם וְשִׁדְדוּ אֶת גְּאוֹן מְצָרִים וְנִשְׁמַד כָּל הַמוֹנֵה :

מצודת דוד בחרבות גבורים. הם הכשדים : **כולם.** כל הבאים עליך יהיו החזקים שבגוים : **את גאון מצרים.** את ממשלת מצרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון בחרבות. לשון חרב : **המונך.** המון עמד : **עריצי.** ענין חוזק : **ושדדו.** ענין עושק (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בחרבות גבורים אפיל המונך הוא מה שאח"כ בא למצרים והרגו המון רב, ואח"כ **ושדדו את גאון מצרים ונשמד כל המונה** הוא החורבן האחרון שנשמדו כולם : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וְהֶאֱבַדְתִּי אֶת כָּל בְּהֶמְתָּה מֵעַל מַיִם רַבִּים וְלֹא תִדְלַחַם רֶגֶל אָדָם עוֹד וּפְרִסוֹת בְּהֶמָּה לֹא תִדְלַחַם :

רש"י מעל מים. של שאר מדינות שהיית עוכרם : (רש"י)

מצודת דוד והאבדתי וכו'. כי האויב יקחם ולא ילכו עוד על המים הרבים לשתות מימיו בהיותם רועים על העשבים הגדלים בשפת המים : **ולא**

תדלחם. עוד לא ידרכו במים לעשות אותם עכורים לא רגל אדם לא פרסות בהמה כי אכרית הכל : (מצודת דוד)

מצודת ציון תדלחם. ענין רמיסה עם העכירה : **ופרסות.** כן יקראו הנעלים שברגלי הבהמות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והאבדתי, ואז היתה שממה ארבעים שנה, והיאור היה חרב ורגל אדם ובהמה לא עבר בארצם (כנ"ל סי' כ"ט), ולא יהיה מי שידלח הנהר לא התנים מבפנים, ואף לא רגל אדם ובהמה מבחוץ, ועי"כ ילכו כל הנהרות בהשקט ולא ירפסו מימיהם ע"י סער הנילוס (כנ"ל פסוק ב') (מלבי"ם באור הענין)

[יד] אִז אֲשָׁקִיעַ מִימֵיהֶם וְנִהְרֹתָם בְּשֶׁמֶן אֹלֶיךָ נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה:

רש"י אֲשָׁקִיעַ מִימֵיהֶם. שְׁלַח תַּעֲכַרְם רַגַל זְהֵמָה וַיִּשְׁקַע הַטֵּיט וַיְהִי הַמַּיִם לְלוּלִיךְ וְנִקִּיִּים כִּשְׁמֵן הַמְזֻקָּה : (רש"י)

מצודת דוד **אז אשקיע.** כשלא ימצא שם מי לעבור את המים אז אשקיע מימיהם כי הרפש והטיט יפלו לקרקעית המים ואז אמשוך נהרותם להיות צלולים מבלי עכירות כמו שמן הצלול : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אשקיע.** ענין נפילת הדבר בעומק כמו ושקעה ביאור מצרים (עמוס ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואז אשקיע מימיהם** של כל הנהרות, ונהרותם כשמן אוליך ההולך בהשקט ונקי מכל עפר והתערובות והוא משל על שמצרים לא יקחו עוד שפע של האומות שכניו : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] בְּתִתִּי אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׂמֵמָה וַיִּשְׂמָה אֶרֶץ מִמְלֶאכָה בְּהַכּוֹתִי אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי בָּהּ וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוִה:

רש"י אֶרֶץ מִמְלֹאָה. אֶרֶץ שְׂמֵמָה עֵתָה מִמְלֹאָה מִכָּל טוֹב : (רש"י)

מצודת דוד **בתתי.** זה יהיה בעת אתן את ארץ מצרים להיות שממה וחוזר ומפרש הארץ תהיה שממה וריקנית מהבריות הממלאין אותה בעת אכה כל היושבים בה : **וידעו.** אז ידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ונשמה.** מל' שממון וכפל הדבר על הפלגת השממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בתתי וזה יהיה עת אתן את ארץ מצרים שממה ונשמה שהוא בחורבן האחרון : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] קינה היא וְקוֹנְנָה בְּנוֹת הַגּוֹיִם תְּקוֹנְנָה אוֹתָהּ עַל מִצְרַיִם וְעַל כָּל הַמּוֹנָה תְּקוֹנְנָה אוֹתָהּ נֶאֱמַר אֲדָנִי יְהוָה : **(פ)**

מצודת דוד קינה היא. הנבואה הזאת היא קינה ולכן קוננו הקינה ההיא ואתן בנות הגוים תקוננה אותה : **על מצרים.** כאומר אל תקוננו הקינה ההיא על חורבן ארצות אחרות כ"א על מצרים לבדה כי היא מיוחדת לה לפי יאוריה : (מצודת דוד)

מצודת ציון בנות. ענין עדה כמו בת בבל (תהלים קלז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין קינה היא מכל זה יעשו קינה, ועל המפלה הראשונה שנפלו חוץ לארצם אמר **קינה היא וקוננוה**, יעשו קינה מן הכפיר והתנים בימים, ויקוננו על התנים שהוטל למדבר, ועל המפלה השניה שבאו כשדים לארצם אמר בנות גוים תקוננה אותה, כי אז נפלו גוים רבים עמו כל עוזרי מצרים וסומכיו, והיתה קינה כללית, ואז קוננו הקינה על כוכבים ושמש וירח שנתכסו בענן ע"י שנכהה המאור הגדול, ועל החורבן השלישי שנחרבה כל מצרים והיתה למדבר שממה אמר **על מצרים ועל כל המונה תקוננה אותה** כי אז נחרבה מצרים וכל ההמון, והיה חורבן כללי, ואז קוננו שנקדרו כל מאורות השמים ובא חשך אפלה על ארץ מצרים, בענין שדברים האלה התחלקו לג' קינות, **א.** קוננו בני ארץ מצרים, **ב.** קוננו בנות הגוים על מפתם עם מצרים, **ג.** קוננו על מצרים עצמה, אבל גם זה קוננו בנות הגוים כי מצרים כלו נאבדו ולא היה מהמון מצרים מי שיקונן רק יתר העמים קוננו עליהם : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וַיְהִי בְּשִׁפְתַי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּחֻמְשָׁה עֶשְׂרִי לַחֲדָשׁ הַזֶּה דָּבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר :

מצודת דוד בשתי עשרה שנה. למלכות צדקיהו והוא שנה אחת אחר החורבן : **בחמשה עשר לחדש.** הוא הנזכר למעלה בשני עשר חדש : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בחמשה עשר לחדש היינו לחדש שנים עשר הנזכר למעלה שכבר נבא בא' לחדש ובט"ו באתהו נבואה שנית, ונבואה זו עלומה מאד ולא נודע מה רצה בה, וכבר העיר המהר"א ופירש שהיא נבואה עתידה אל אחרית הימים בימי גוג ומגוג שאז יתאספו כל הגוים על ירושלים, וכן האמת, רק שבשטתו בענין גוג ומגוג איני מסכים עמו ודרכי משונה מדרכו ולכן אפרש לפי דרכי, הנה בעת קץ, אחר שכבר ישבו ישראל על אדמת ישראל, עתידים האומות להתאסף ולכבוש את

ירושלים, ויבא גוג נשיא משך ותובל מארצות הצפון והמערב, שהם הערלים הנקראים אדום, ומשך ותובל הם מבני יפת הגרים באירופא כמ"ש היוסיפון ושם אמר כי פרס כוש ופוט אתם וכן בית תוגרמה שהם כולם נמולים מחזיקים בדת ישמעאלים, והם יתאספו עם בני אדום לכבוש הארץ מיד ישראל, אבל בבואם יעשה ביניהם מהומה וילחמו איש באחיו היינו אדום וישמעאל ילחמו זה בזה, מפני שאמונתם מפורדת, ושם ישפוט ה' אתם בחרב ובדם, כמו שנתבאר שם ובזכריה י"ד, ע"ז סיפר כאן איך כולם ילכו לאבדון, וחשב תחלה מצרים ואשור ועילם שהם מחזיקי דת ישמעאל, והם נמולים היום, ואחר כך חשב משך ותובל ואדום ומלכיה ונסיכי צפון שכולם הם ערלים, וביניהם תהיה המלחמה, ותחלה תהיה עיקר המפלה במצרים שהם קרובים לא"י והם יבואו בראש ויפלו, ויבואו האשורים והפרסיים לנקום נקמתם ויפלו כולם שני הצדדים ועז"א. (מלבי"ם באור הענין)

[יח] בְּן אָדָם נָהָה עַל הַמּוֹן מְצָרִים וְהוֹרְדָהּ אוֹתָהּ וּבָנֹת גּוֹיִם אֲדָרָם אֶל אֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר:

רפ"י נהה. זכה וקונן : והורידהו אותה וזנות וגו'. התנבא עליו ועל כל מכחישי הנבואה שירדו לבאר שחת כאן הראהו הקב"ה ליחזקאל שכל מכחישי הנבואה יורדו לגיהנו' : (רפ"י)

מצודת דוד נהה. אמור נהי וקינה על המון מצרים : והורידהו. ר"ל אמור בספורי הקינה שירד וההורדה תהיה אל ארץ תחתית האמור בסוף המקרא : **אותה**. ר"ל היא תרד ראשונה ואח"ז ירדו עכו"ם אדירים וההורדה תהיה אל ארץ תחתית הוא הקבר להיות שם עם יורדי בור אשר מעולם ויאמר על המלחמה הגדולה אשר תהיה לעתיד בימי המשיח : (מצודת דוד)

מצודת ציון נהה. מל' נהי ויללה : **אדירים**. חזקים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין נהה על המון מצרים והורדהו, מצייר שמצרים אינו רוצה לירד אל הבור כי לא בא בשביל כך להלחם עם אדום, אבל אתה נהה עליו והורידהו בעל כרחו, ואחריו ירדו **בנות גוים אדרם** מבני אדום שהם אדירים, וכן עוזרי מצרים אשור ועילם : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] מִמֵּי נְעֻמָּתָּךְ וְהַשְׁכָּבָה אֶת עֲרְלֵים:

רפ"י ממי נעמת. כלום נעמת משאר העכו"ם אף אתה רדה לבור והשכבה אותם : (רפ"י)

מצודת דוד ממי נעמת. על פרעה יאמר שבו תחיל ההורדה ממי נעמת ר"ל וכי אתה נעים וחביב מן כל הנופלים בחרב מלחמה וכן גם אתה רדה אל הקבר ושכב עם הרשעים ערלי לב כמותך : (מצודת דוד)

מצודת ציון נעמת. מלי נעים ונחמד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ממי נעמת אומר ממי אתה נעים וחשוב יותר שאינך רוצה לרדת, **רדה והשכבה את ערלים** (אשר), (מלבי"ם באור הענין)

[כ] בַּתּוֹךְ חַלְלֵי חָרֵב יִפְלוּ חָרֵב נִתְּנָה מְשָׁכּוֹ אוֹתָהּ וְכָל הַמוֹנִיָּה :

רש"י חרב נתנה. לחרב נתנה מלרים : (רש"י)

מצודת דוד בתוך. אנשי מצרים יפלו בתוך שאר חללי חרב ודומה להם וכפל הדבר רבות פעמים כדרך מליצת הנבואה : **חרב נתנה.** עדת מצרים תהיה נתנה לחרב ואתם ההורגים משכו אותה וכל המון עמה אל החרב : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בתוך חללי חרב יפלו. כי גם הם יפולו עמך במלחמה שתהיה ביניכם שכב עמם יחד. **חרב נתנה.** אמר אבל חרב הנתנה **ימשכו אותה עם כל המוניה** החללי חרב הנזכר ימשכו אל הבור את החרב שניתנה ואת המוניה היינו בני אדם שהם נתנו החרב והתחילו במלחמה ימשכו אחריו לבור : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חרב נתנה משכו אותה. את החרב, ובא הכינוי עם גוף הפעול, כמו ותראהו את הילד : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] יִדְבְּרוּ לוֹ אֵלֵי גִבּוֹרִים מִתּוֹךְ שְׂאוֹל אֶת עֲזָרְיוֹ יִרְדּוּ שְׁכָבוּ הָעֲרָלִים חַלְלֵי חָרֵב :

רש"י ידברו לו. ידברו עליו ועל עוזריו : **אלי גבורים מתוך שאל.** סרס המקרא ודרשהו ידברו לו את עוזריו עם עוזריו כלומר גם על עוזריו אתו ידברו אילי גבורים ששאלו וככה יאמרו עליהם ירדו שכבו הערלים וגו' כל לו ולי ולהם ולך הסמוכין לדבור אינם אלא לשון על : (רש"י)

מצודת דוד ידברו לו. ר"ל החזקים שבגבורי פרעה כשיהיו בשאל ידברו משם אל פרעה עם עוזריו הנה כבר ירדו אל הבור ושכבו שמה הרשעים

ערלי לב שהיו חללי חרב וכאלו הם יספרו שראו את כולם בשאול והוא ענין מליצה : (מצודת דוד)

מצודת ציון אלי. ענין חוזק כמו ביד אל גוים (לעיל לא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ידברו לו, כן ידבר אל שאול בשבילי את עזריו שהם ידברו עם עוזרי פרעה שימשכו את החרב אל השאול היינו שיהרגו את בני אדום, והאילים יבשרו לו לאמר ירדו שכבו הערלים והם חללי חרב, (עתה יספר מי הם העזרים) ? (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ידברו לו. כל דבור שאחריו למ"ד היינו בשבילו, כמו שיסד רש"י ז"ל : אלי. גבורים : (מלבי"ם באור המלות)

[כב] שם אשור וְכַל קְהֵלָה סְבִיבוֹתָיו קְבֻרָתָיו פְּלִים חֲלָלִים הַנְּפָלִים בְּחָרָב :

רש"י שם אשור. בגי'נ': סביבותיו. בתוך שאול קברותיו מוכנין כי מסס לא ילא לנח בקברו : (רש"י)

מצודת דוד שם אשור. במקום המלחמה ההיא יפול גם אשור וכל קהלה : סביבותיו קברותיו. סביבות קברות המון מצרים יהיו קברות קהל אשור ר"ל סמוך להם : כולם חללים. כל הנקברים שמה יהיו החללי הנופלי בחרב ולא מת מי מהם מיתת עצמו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין שם אשור וכל קהלה שהם יעזרו למצרים, אבל כבר הוכנו קברותיו סביבותיו כי כולם חללים הנפלים בחרב כי גם הם יפלו והוכן קברות למו : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] אֲשֶׁר נָתַנוּ קְבֻרָתֶיהָ בְּיַרְכְּתֵי בּוֹר וַיְהִי קְהֵלָה סְבִיבוֹת קְבֻרָתָהּ פְּלִים חֲלָלִים נְפָלִים בְּחָרָב אֲשֶׁר נָתַנוּ חֲתִית בְּאֶרֶץ חִיִּים :

רש"י בירכתי בור. במעמקי בור בתוך עמקו : ויהי קהלה. בתוך שאול סביבות קבורתה : אשר נתנו חתית. אשר נתנו שצר בארץ ישראל : (רש"י)

מצודת דוד אשר נתנו וגו'. ר"ל אשר בעבור זה שיהיו חללי חרב לכן נתנו קברותיהם בסוף עמק הבור כי כן הדרך לקבור חללי חרב מלחמה לעשות חפירה גדולה ועמוקה ומשליכים את כולם לתחתית הבור משא"כ איש יחידי המת על מטתו שהדרך הוא לקבור ממעל ולא בעומק רב ובזה יפרש אמריו לומר איך יהיה מהאפשר שיהיו כולם סביבות מצרים הלא רבים

ימותו במלחמה ואיך יהיו כולם סמוכים למצרים ואמר לפי שיהיו כולם מתי חרב ולא ירבו קברים : **ויהי קהלה**. ר"ל לכן יהיה כל קהלה סביבות קבורתם של מצרים כי כולם יהיו חללים הנופלים בחרב ולא מת מי על מטתו ולכן לא ירבו קברים : **אשר נתנו חתית**. ר"ל וזה יבוא להם בגמול שנתנו שבר ומחיתה רבה בא"י הקרויה ארץ חיים (ע"ש שבה יחיו המתים בזמן התחיה) וזהו כי אשור גלה עשרת השבטים ולכן יקבלו גמולם משלם : (מצודת דוד)

מצודת ציון בירכתי. ענין סוף ואחרית כמו ולירכתי המשכן ימה (שמות כ"ו) : **חתית**. ענין שבר כמו חתתה קשתותם (ירמיה נא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אשר נתנו כבר מקדם נתן **קברות אשור** והקברות הם עתה **בירכתי בור** כי הם קברות קדומים שנפלו סביב לירושלים בימי חזקיה, ועתה **ויהי קהלה סביבות קבורתה** של מצרים, ר"ל שנקהלו לנקום נקמת מצרים והם **כלם חללים נפלים בחרב מפני אשר נתנו חתית בארץ חיים** מפני שהגלו את עשרת השבטים והרעו תמיד לישראל לכן בא העת להענישם במקום הרשע שמה המשפט : (מלבי"ם באור הענין)

[כד] שם עילם וְכָל הַמוֹנֶה סְבִיבוֹת קְבֻרָתָהּ כָּלֶם חֲלָלִים הַנִּפְּלִים בְּחָרֵב אֲשֶׁר יִרְדּוּ עֲרָלִים אֶל אֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת אֲשֶׁר נָתַנּוּ חֲתִיתָם בְּאֶרֶץ חַיִּים וַיִּשְׂאוּ כְלִמָּתָם אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר :

מצודת דוד שם עילם. במקום המלחמה ההיא יפול גם עילם וכל המון עמה : **סביבות קבורתה**. סביבות קברות מצרים יהיה קברות עילם : **כולם חללים**. כל מתיהם יהיו חללים הנופלים בחרב וא"כ יקברו רבים בקבר אחד ויהיו סמוכים לקברות מצרים : **אשר ירדו**. ר"ל על כי ירדו אל ארץ תחתית כשהם ערלי לב ולא שבו קודם שנהרגו : **אשר נתנו**. בזה יפרש במה היו ערלי לב ומה הרשיעו ואמר העל אשר נתנו שבר ומחיתה בארץ חיים כי גם עילם בא לעזרה לני"נ לצור על ירושלים כמ"ש ועילם נשא אשפה (ישעיה כב) : **וישאו**. ולכן ישאו גם המה את הכלימה הראויה להם להיות נאבדים בחרב עם שאר יורדי בור שנפלו בחרב : (מצודת דוד)

מצודת ציון וישאו. מלי משא וסבל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין שם עילם וגם עילם שהם פרס ומדי יבואו **סביבות קבורתה** של מצרים להנקם נקמתם והם ג"כ **כלם חללים הנופלים בחרב** עליידי **אשר ירדו ערלים אל ארץ תחתיות** ע"י שעילם יהרגו הרבה מן הערלים (שיהרגו אותם בהשגחתו להענישם על שנתנו חתיתם בארץ חיים והחריבו בית שני והרעו לישראל, ועי"כ **ישאו כלמתם את יורדי בור** (ויפלו שמה) ובסבה זו על ידי עילם ירדו ערלים שהם הרגו אותם עי"ז יהיו בני עילם חללים נופלים בחרב כי יבואו עמים אחרים מבני

אדום לנקום נקמת אחיהם: (מלבי"ם באור הענין)

[כה] בתוך חללים נתנו משכב לה בכל המונה סביבותיו קברתה פלם
ערלים חללי חרב כי נתן חתיתם בארץ חיים וישאו כלמתם את יורדי בור
בתוך חללים נתן:

רס"י נתנו משכב לה. לעול': (רס"י)

מצודת דוד בתוך חללים. בתוך שאר חללי חרב יתנו לה משכב להיות
דומה להם כמה שהיה כל המונה סביבותיו של מצרים בקברותיה כי כל
הרשעים ההם יהיו חללי חרב ורבים יקברו בקבר אחד ויהיו כולם
סמוכים לקברות מצרים: **כי נתן**. על כי נתן שברם בארץ חיים לכן ישאו
הכלימה הראויה להם עם שאר יורדי בור אשר כ"א מהם היה נתון בתוך
חללי חרב בחפירה עמוקה ורחבה וכפל הדבר וכדרך המליצה: (מצודת
דוד)

מלבי"ם - באור הענין בתוך חללים של הערלים שנהרגו נתנו משכב לה
לעילם בכל המונה וקברתיה יהיו סביבותיו של פרעה, ומפרש מי הם
החללים? **כלם ערלים חללי חרב** הם החללים של הערלים שהם חללי חרב
על שנתן חתיתם בארץ חיים והחריבו את בהמ"ק, וישאו כלמתם ר"ל
ועילם ישאו הכלימה מה שבתוך חללים נתן שנתן בין חללי הערלים שהם
טמאים בעיניהם (וזמ"ש חז"ל עתידה פרס שתפול ביד אדום שנאמר אם
לא יסחבום צעירי הצאן, ואמרו עתידה אדום שתפול ביד פרס, ושניהם
אמת): (מלבי"ם באור הענין)

[כו] שם משך תבל וכל המונה סביבותיו קברותיה פלם ערלים מחללי
חרב כי נתנו חתיתם בארץ חיים:

רס"י מחוללי. כמו הרוגי: (רס"י)

מצודת דוד שם משך תובל. במקום המלחמה ההיא יפלו גם משך ותובל
: וכל המונה. המון כל אחת מהן: **סביבותיו**. סביבות קברות מצרים
יהיה קברות כל אחת מהן: **כולם ערלים**. כל הרשעים ההם יהיו חללי
חרב ולכן יקברו רבים בחפירה אחת ויהיו כולם סמוכים לקברות מצרים
: **כי נתנו**. בזה יפרש במה הרשיעו ואמר על אשר נתנו שברם בארץ חיים
(כי גם הם יתכן שעזרו להאויב הבא על ישראל או בימי אשור או בחורבן
הבית הראשון או בשני): (מצודת דוד)

מצודת ציון מחוללי. מלי חלל והרג: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **שם משך תובל** עתה מפרש מי הם הערלים שעמהם ילחמו מצרים ואשור ועילים? הם משך תובל וכל המונה שהם חיל גוג נשיא ראש משך ותובל וקברותיה של המונה הם ג"כ סביבותיה והם כלם ערלים והם מחללי חרב על כי נתנו חתייתם בארץ חיים והרעו לישראל (מלבי"ם : באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מחללי**, פעול מבנין הדגוש ונפל הדגש, כמו מטועני חרב (מלבי"ם : באור המלות)

[כז] ולא ישָׁכְבוּ אֶת גְּבוּרֵי נְפֻלִים מִעֲרָלִים אֲשֶׁר יָרְדוּ שָׂאוֹל בְּכָלִי מִלְחֲמָתָם וַיִּתְּנוּ אֶת חַרְבוֹתָם תַּחַת רְאֲשֵׁיהֶם וַתְּהִי עֲוֹנָתָם עַל עֲצֻמוֹתָם כִּי חֲתִית גְּבוּרִים בְּאֶרֶץ חַיִּים :

רפ"י ולא ישכבו. אלה הנזכרים עם גבורים שמתו מיתת עולם כי נופלין וגרועים יהיו מהעכו"ם אשר מתו מיתת עולם וירדו בכלי מלחמתם שאלו : ויתנו. קוצריהם את חרבותם תחת ראשיהם לסימן להודיע כי לא שלטה בהם חרב : ותהי עוונותם על עממותם. לא נחסר מעונם כלום שלא כפרה עליהם חרב הריגה שלא נהרגו ומה הוא העון כי חתית הגבורים ההם היתה בארץ חיים : (רפ"י)

מצודת דוד **ולא ישכבו**. חללי העובדי כוכבים ההם לא ישכבו בקבר עם ערלי הלבב הנופלים במיתת עצמם אשר ירדו אל השאול עם כלי מלחמתם ר"ל שקברו אותם עם כלי מלחמתם והמקברים נתנו את חרבותם תחת ראשיהם לכבוד ולתפארת (כי כן היה דרכם לעשות כזאת להודיע שרגיל היה ללכת במלחמה ומת מיתת עצמו ולא נהרג) ור"ל החללים ההם לא ישכבו עמהם ולא ידמו להם בדבר הכבוד הזה : ותהי עוונותם. כאומר אבל בדבר אחד המה גרועים מחללי חרב כי הם כבר קבלו עונש מה על עוונם הואיל ונהרגו בחרב אבל אלו לא קבלו עדיין עונש כלל וכל עוונותם המה על עצמותם ונכונים הם לקבל עונש שהעוונות ישברו העצמות : כי חתית. כאומר ומה הם העוונות אשר הגבורים ההם נתנו שבר בארץ החיים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נופלים**. על המיתה יאמר : **חרבותם**. מל' חרב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ולא** והם לא ישכבו ביחד את הגבורים הנפלים מערלים אשר ירדו שאול בכלי מלחמתם ויתנו את חרבותם תחת ראשיהם, כי כן היא הכבוד אצל מלכי הערלים לתפארת גבוריהם שנפלו במלחמה וכלי מלחמתם בידם ותחת ראשיהם, כי ישכבו ביחד עם

הישמעאלים אויביהם, ותהי עונותם על עצמותם שלא יתכפר להם ע"י כלות בשרם כי עוד ישאר עונם על עצמותיהם הנשארים אחרי כלות הבשר על כי חתית גבורים היה בארץ חיים לכן יענשו: (מלבי"ם באור הענין)

[כח] וְאַתָּה בְּתוֹךְ עַרְלִים תִּשָּׁבֵר וְתִשְׁכַּב אֶת חֲלָלֵי חֶרֶב:

רש"י ואתה בתוך. לפרעה הוא אומר: את חללי חרב. ולא עם המתים
מיתה: עולם: (רש"י)

מצודת דוד ואתה. אל מול פרעה יאמר אבל אתה תשבר בתוך ערלי הלבב האלו אשר העוונות ישברו עצמותם וגם תשכב עם חללי חרב ולא תקבל הכבוד שקבלו הם כי תענש בשני משפטים כי מאד הרעת לעשות יותר מכולם (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתה פרעה בתוך ערלים תשבר בין ערלים האלה שהם משך תובל, ועמהם תשכב כי אח"כ יפלו גם הם ויקברו עמם: (מלבי"ם באור הענין)

[כט] שָׁמָּה אֲדוֹם מְלָכִיָּה וְכָל נְשִׂאֵיהָ אֲשֶׁר נָתַנּוּ בְּגִבּוֹרָתָם אֶת חֲלָלֵי חֶרֶב הָמָּה אֶת עַרְלִים יִשְׁכְּבוּ וְאֶת יֶרֶדִי בּוֹר:

מצודת דוד שמה אדום. במקום מלחמה ההיא יפלו גם המה מחריבי בהמ"ק: אשר נתנו בגבורתם. ר"ל עם כל גבורתם נתנו עם שאר חללי חרב ודומה להם ולא הועיל להם הגבורה: המה. ר"ל גם המה ישכבו עם ערלי לבב האלו ועם שאר יורדי בור שמתו מיתת עצמם אשר העוונות המה עדיין על עצמותם ומעותדים לקבל גמול כי גם הם הרעו לעשות: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין שמה אדום אח"כ יבואו שמה אדום ומלכיה והם ילחמו שנית בגבורה רבה וינתנו בגבורתם את חללי חרב, והמה את ערלים ישכבו שהם יקברו לבד עם הערלים לא את הישמעאלים הנמולים (וכפי הנראה ילחמו שלשה האחרונים הנחשבים פה נגד שלשה הראשונים מצרים עם משך תובל, ואשור ילחם עם אדום, ועילם עם נסיכי צפון, ובאשור לא נזכר שנקבר עם ערלים כי הערלים של אדום ומלכיה יקברו מופרדים בפ"ע והם ילחמו בגבורה רבה, ואמרו חז"ל ששלשה מלחמות עתיד גוג ומגוג לעשות, כפי הנראה הוציאו זאת מפה שחשב שלשה כנגד שלשה): (מלבי"ם באור הענין)

[ל] שָׁמָּה נְסִיכֵי צָפוֹן כָּלָם וְכָל צִדְנֵי אֲשֶׁר יִרְדּוּ אֶת חֲלָלִים בְּחַתִּיתָם

מְגִבּוֹרְתֶם בּוֹשִׁים וַיִּשְׁכְּבוּ עָרְלִים אֶת חֲלָלֵי חָרֵב וַיִּשְׂאוּ כְלִמָּתְם אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר :

כ"י **כחיתם מגבורתם נושים. זאתזכורתהון מגבורתהון זהתון :** (כ"י)

מצודת דוד **שמה נסיכי צפון.** במקום המלחמה היא יפלו גם נסיכי צפון כולן איש לא נעדר וגם כל אנשי צידון אשר ירדו לקבר עם שאר החללים ודומה להם : **כחיתם.** בעת שישברו יתביישו מגבורתם אשר לא הועיל להם להנצל מיד החרב ולפי שהיו מפורסמים בגבורה אמר כן : **וישכבו ערלים.** ערלי הלבב האלו ישכבו עם שאר חללי חרב ודומה להם וישאו הכלימה הראויה להם עם שאר יורדי בור מחללי החרב אשר יקברו בבזיון בחפירה אחת רבים מהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נסיכי.** ענין שררה כמו נסיכי סיחון (יהושע יג) : **צדוני.** כמו צדונים ונפלה המ"ם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **שמה נסיכי צפון,** אח"כ יתעוררו **נסיכי צפון וצדני,** והם יוכו מן מחנה עילם והם לא ילחמו בגבורה נמרצה וז"ש **אשר ירדו את חללים כחיתם,** שהראו חתת ומורא וע"כ **מגבורתם בושים וישכבו ערלים את חללי חרב** של מחנה עילם כמ"ש בתוך חללים נתנו משכב לה **וישאו כלמתם את יורדי בור** כי נלחמו שלא בגבורה : (מלבי"ם באור הענין)

[לא] **אותם יראה פרעה ונחם על כל (המונה) המונו חללי חרב פרעה וכל חילו נאם** **אדני** **יהוה :**

מצודת דוד **אותם.** כל החללים האלה יראה פרעה ויהיה לו תנחומין על כל המון עמו (כי כן הדרך כשרואה אדם אשר הצרה הבאה עליו באה גם על אחרים תחשב לו לתנחומין) : **חללי חרב.** בזה יפרש על מה יהיה התנחומין ואמר על כי יהיה חללי חרב פרעה וכל חילו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ונחם.** מלי תנחומין : **חילו.** צבאות עמו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **אותם יראה פרעה** ויהיה לו **נחמה על המונה שנפל** כי יאמרו שהם **חללי חרב פרעה** כי יתיחס כל המלחמה והנצחון על שמו על שהוא התחיל במלחמה : (מלבי"ם באור הענין)

[לב] **כי נתתי את (חתייתו) חתייתי בארץ חיים והשכב בתוך ערלים את חללי חרב פרעה וכל המונה נאם אדני יהוה :** (פ)

רס"י כי נתתי את. חתיתי בארץ חיים. כי אתן אני את מוראי בארץ ישראל
ולא תנתן עוד חתית אדם זה : (רס"י)

מצודת דוד כי נתתי. כי אני אתן את שברי בארץ חיים ר"ל בגזירתי תהיה
השבירה בארץ חיים כי בא"י תהיה המלחמה ההיא לקבל שם הגמול
במקום הרשע שם המשפט : והושכב. וגם הוא יהיה מושכב בתוך שאר
ערלי הלבב עם שאר חללי החרב ומי הוא המושכב פרעה וכל המון עמו :
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כי נתתי את חתיתי בארץ חיים זאת יהיה ע"י שאני
נתתי חתיתי ומוראי בארץ חיים כמ"ש והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי
לעני גוים רבים. ועיי"כ והשכב פרעה וכל המוני ישראל מושכב בתוך
ערלים עם חללי חרב הנזכרים : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-לג

[א] ויהי דבר יהוה אלי לאמר : [ב] בן אדם דבר אל בני עמך ואמר
אליהם ארץ כי אביא עליה חרב ולקחו עם הארץ איש אחד מקציהם
ונתנו אתו להם לצפה :

רס"י לרופה. באדי"טא בלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד כי אביא. אמר אביא לפי שהכל בא בגזירת המקום : חרב. ר"ל
אנשי חרב : ונתנו אותנו. ימנו אותו להיות צופה לראות אם קרבה לבוא
העירה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מקציהם. ת"י מביניהון : לצופה. ענין הבטה וראיה : (מצודת
ציון)

מלבי"ם - באור הענין ארץ כי אביא עליה חרב, יש שני מיני צופים, א. צופה
שמעמידים לראות אם אויב בא לעיר, ב. אחר שכבר בא האויב מעמידים
צופה לראות ולעיין על מחנה האויב ולהזהיר את העם שישמרו אי"ע מן
הצד שמשם יערוך מלחמה וישליך חצים ואבני קלע אל העיר, ויש ג'
הבדלים ביניהם, א. שהצופים שמעמידים לראות אם יבא איזה אויב,
מעמידים צופים רבים בכל צד, משא"כ הצופה שמעמידים אחר שבא
האויב מעמידים רק צופה אחד, שיעיין על מעשה האויב ומערכתו, ב.

הצופים שיראו אם בא האויב מעמידים אנשים הדיוטים, אבל הצופה שיעמוד לראות על מערכת האויב שכבר בא, צריך להיות אחד משרי הצבא היודע תכסיסי מלחמה, ויודע להזהיר את העם ממקום הסכנה, ג. הצופים הראשונים יעמיד המלך או שר הצבא, כדי שאם ירגישו ביאת האויב יודיעו לצבא המלחמה לצאת לקראתו לקרב, אבל הצופה השני אם בא האויב יעמידו העם כולו, כדי שבעת שיראה שהאויב ידו רמה ושיכבוש את העיר יודיע אל העם כדי שימהרו להמלט על נפשם, וז"ש **ארץ כי אביא עליה חרב**, אם כבר בא החרב ואז א"צ להעמיד צופים רבים לראות אם בא החרב, רק אז יקחו עם הארץ כי הם יעמידו הצופה, ורק איש אחד, והאיש הוא מקציהם ר"ל אחד מקציני העם העומד בראשם, ונתנו אותו להם לצופה, שעקר מה שצופה הוא בעבורם, להזהירם בעת הסכנה, לעמוד על נפשם, ואז :??? (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מקציהם. הוא איש העומד בראש העדה, כמו וישלחו מקצותם אנשים בני חיל (שופטים י"ח ב') ומזה שם קצין, וכן בספרי בהעלותך (סי' פ"ה) ר"ש בן מנסיא אומר ותאכל בקצה המחנה במוקצין שבהם בגדולים שבהם, וכה"א וישימו העם אותו עליהם לראש ולקצין. ובב"ק (דף צ"ב) ומקצה אחיו לקח חמשה האנשים אלו הנכפלים בשמות, ובאמת מצאנו שבא על הקצה השני הגרוע, ויעש כהני מקצות העם (מ"א י"ב), וגם עמ"ש ומקצה אחיו, ועל בקצה המחנה יש דעה במדרש ובספרי שם שכוון על הקצה הגרוע, אולם פה שא"ל שיעמידו צופה את השפל שבעם בודאי כוון על העומד בקצה המעלה. ומ"ם מקציהם מ"ם השימוש ונחסר הדגש שאחריו : (מלבי"ם באור המלות)

ג וְרָאָה אֶת הַחֵרֶב בָּאָה עַל הָאָרֶץ וְתִקַּע בְּשׁוֹפָר וְהִזְהִיר אֶת הָעָם :

רש"י ורלה אלת החרב. המה הגייסות : (רש"י)

מצודת דוד וראה. וכאשר ראה שכבר באה ותקע אז בשופר להיות לסימן והזהיר בזה את העם להיות נשמרים מן החרב : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וראה, אם יראה שהחרב באה על הארץ דהיינו שהאויב מנצח וכובש העיר, ואז יתקע בשופר להזהיר את העם שימהרו לברוח : (מלבי"ם באור הענין)

ד וְשָׁמַע הַשְּׁמִיעַ אֶת קוֹל הַשׁוֹפָר וְלֹא נִזְהָר וְתִבּוֹא חֵרֶב וְתִקְחֶהוּ דָמוֹ בְּרִאשׁוֹ יְהִיחַ :

רש"י למו בראשו יהיה. עון מיתתו ידרש מיד עלמו שפצע בנפשו : (רש"י)

מצודת דוד ולא נזהר. לא קבל האזהרה להיות נשמר ובעבור זה לקחו החרב והרגו : **דמו בראשו**. ר"ל עון מיתתו על עצמו אבל אין להאשים את הצופה כי הוא עשה את שלו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ושמע ר"ל כי היה בענין השופר שני ענינים, **א**. יש סימנים בתקיעת השופר שכל מבין הסימנים יודע איך יעשה ובאיזה צד יברח או איך ינצל, ועז"א **ושמע השומע את קול השופר** ר"ל מי ששומע ומבין סימני התקיעות והאותות שהקול מורה עליהם **ולא נזהר דמו בראשו** יהיה הוא מתחייב בנפשו, **ב**. שאף מי שאינו יודע אותות השופר וסימניה, עכ"פ. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **דמו בראשו יהיה**. לשון זה לא מצאנו רק גבי מיתת סקילה, ובא תמיד דמיו בלשון רבים (כמ"ש טעם הדבר בס' התו"ה קדושים ס"י ק"ג), ועל שמתחייב בנפשו יאמר תמיד דמו בראשו, ולכן מוכרח לשתפו עם דמך בתוכך היה, ר"ל שאין לו כפרה, כי לא עשה תשובה ואשמת דמו נשאר בו לא ימחה : (מלבי"ם באור המלות)

ה את קול השופר שמע ולא נזהר דמו בו ?היה והוא נזהר נפשו מלט :

רש"י והוא נזהר נפשו מלט. אם נזהר היה נמלט : (רש"י)

מצודת דוד את קול השופר שמע. כי הלא שמע קול השופר המזהיר והוא לא קבל האזהרה ולא נשמר לכן עון מיתתו עליו : **והוא**. אבל אם היה הוא נזהר באזהרת השופר והיה נשמר הנה מלט נפשו וכאומר הואיל והיה בידו למלט נפשו ולא מלט לכן מקבל עונש על מה שהפקיר נפשו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין את קול השופר שמע והיה לו להזהר ולברוח. וגם היה בענין השופר ענין שני מוסרי, שקול השופר הוא מעורר לתשובה והיו מתריעים על הצרות שישובו העם מעונותיהם, וע"ז הצד אמר את קול השופר שמע ולא ולא נזהר לשוב בתשובה **דמו בו יהיה** ר"ל בפנימיותו מה שלא תקן נפשו עכ"פ ע"י תשובה, שאם היה נזהר נפשו מלט היה ממלט נשמתו מני שחת : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות השמע את קול השופר, את קול השופר שמע. הראשון מלשון הבנה, והשני מלשון שמיעה : (מלבי"ם באור המלות)

ו והצפה כי יראה את החרב בפה ולא תקע בשופר והעם לא נזהר ותבוא חרב ותקח מהם נפש הוא בעונו נלקח ודמו מיד הצפה אדרש : (פ)

מצודת דוד **והצופה**. אבל הצופה אשר יראה את החרב באה ולא תקע בשופר להזהיר את העם וא"כ לא היה העם נזהר להיות נשמר : **הוא בעווננו נלקח**. ר"ל עם כי בודאי הומת בגמול עווננו כ"א לא היה בו עון לא היה כח ביד החרב ללקותו עכ"ז אדרוש דמו מיד הצופה לענוש אותו על אשר לא הזהיר ובאה התקלה על ידו הואיל ובטחו עליו והוא מנע האזהרה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והצופה** אבל אם הצופה לא הזהיר ע"י תקיעת שופר הגם שהנפש בעונו נלקח מ"מ אדרוש דמו מיד הצופה, אם במה שלא הזהיר מן האויב, ואם לפי המוסר מה שלא עורר לתשובה שע"כ היו נצולים : (מלבי"ם באור הענין)

לז **ואתה בן אדם צפה נתתיך לבית ישראל ושמעת מפי דבר והזהרת אתם**

רס"י **כופה נתתיך**. כחותו הכופה הניתן להזהיר שלא תאזד נפש כן נתתיך להזהיר את ישראל : (רס"י)

מצודת דוד **צופה נתתיך**. נתתי אותך להיות כצופה לישראל וכאשר תשמע מפי הפורעניות המיועדת לבא תזהיר אותם בשמי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואתה באר הנמשל, אתה הצופה העומד מצד בני ישראל** לתקן עניניהם ושמעת מפי דבר גזרה שגזרתי עליהם שאז החרב באה בודאי תזהיר אותם ממני שישובו בתשובה וימלטו מן הגזרה (מלבי"ם באור הענין)

לח **באמרי לרשע רשע מות תמות ולא דברת להזהיר רשע מדרכו הוא רשע בעונו ימות ימות ודמו מידך אבקש :**

מצודת דוד **באמרי**. ר"ל לכן באמרי על הרשע אתה רשע הנה מות תמות ואתה לא דברת את זאת להזהיר את הרשע לשוב מדרכו עם כי הרשע ההוא ימות בעונו מ"מ אבקש דמו מידך כי אולי היה נזהר אם הזהרתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **באמרי לרשע**, הגם שגזרתי עליו הדין למיתה, הלא אמרתי **רשע מות תמות**, שימות יען שהוא רשע, וא"כ אם יעשה תשובה ויהיה צדיק לא ימות, וא"כ אם לא דברתי להזהיר רשע מדרכו אז תגרום לו היזק בשתים, **א. שימות בעונו, ב. שהוא רשע ימות**, שימות רשע בלא

תשובה, וע"כ **דמו מידך אבקש** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ודמו מידך אבקש**. ולמעלה (פסוק ו') דמו מיד הצופה אדרש, ויש הבדל בין דרישה ובקשה שאחריה מלת מיד, הדרישה היא להעניש, כמו מיד כל חיה אדרשנו ומיד האדם, והבקשה היא בקשת התשלומין בדבר שנכנס לערבון עליו, כמו אנכי אחטנה מידי תבקשנה, אנכי אערבנו מידי תבקשנו, ור"ל את הנכנס כערב בעד הנפשות שמסרתים בידך להשגיח עליהם, וכן תפס למעלה (סי' ג') לשון בקשה מיד הצופה : (מלבי"ם באור המלות)

[ט] וְאַתָּה פִּי הַזְהַרְתָּ רָשָׁע מִדְרָכּוֹ לְשׁוּב מִמֶּנָּה וְלֹא שָׁב מִדְרָכּוֹ הוּא בְּעוֹנוֹ יָמוּת וְאַתָּה נִפְשָׁךְ הַצֵּלָתָּ : (פ)

מצודת דוד **ואתה**. אבל אם אתה הזהרת את הרשע להיות נזהר מדרכו לשוב ממנה והוא לא שב מדרכו : **הוא בעונו ימות**. כאומר וכי מפני אזהרתך מת הלא בעונו ימות ואם כן אין דבר רע בא מן האזהרה אבל בא ממנה דבר טוב כי אתה הצלת נפשך על ידה כי אם לא הזהרתו היה עליך עונש על ההמנעה כי אולי היה נזהר אם הזהרתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואתה כי הזהרת ולא שב**, תרויח בשתיים, **א**. הוא **בעונו ימות**, לא אמר הוא רשע בעונו ימות, כי עכ"פ ישים לב קרוב למיתה ויעשה תשובה ותהא מיתתו כפרה, **ב**. **שאתה את נפשך הצלת** : (מלבי"ם באור הענין)

[י] וְאַתָּה בֶּן אָדָם אָמַר אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל בֶּן אֲמֹרְתֶם לֵאמֹר פִּי פִשְׁעֵינוּ וְחַטָּאתֵינוּ עָלֵינוּ וְבָם אֲנַחְנוּ נִמְקִים וְאַיֶּךְ נַחֲיָה :

רש"י **כן אמרתם**. לפיכך חזן אתם חפלים לשזב כסצורין אתם שלא תועיל לכם **תשובה** : (רש"י)

מצודת דוד **כן אמרתם**. זאת אמרתם לאמר כי פשעינו וחטאתינו הם עלינו ר"ל באמת עשינו פשעים וחטאות : **ובם**. ובגמולם אנו נמקים בצרות ולא על חנם ואיך אפשר שנחיה ר"ל להיות נצולים מן ההמקה כי לא האמינו שהתשובה מועלת וכאלו אמרו בזה הואיל וכן הוא נתמיד בפשעים וכאשר **אבדנו אבדנו** : (מצודת דוד)

מצודת ציון נמקים. מלי המקה והמסה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כן אמרתם לאמר** ר"ל שהם אומרים שאין מועיל להם תשובה מצד שני טעמים, **א**. שידמו מצות ה' ואזהרותיו כמלך שצוה

צווים על עבדיו והם עברו על פקודותיו, שהם חייבים, אם מצד שמרדו במלך, אם מצד שקלקלו את מלאכתו, ועל שניהם אין מועיל תשובה וחרטה, וז"ש שאתם אומרים כי **פשעינו** עלינו שמרדנו במלכו של עולם, ועוד שחטאותינו עלינו שהם המעשים עצמם שקלקלנו מלאכתו ועבודתו, ואיך יועיל תשובה, זאת שנית בהשקף ע"מ המצות והאזהרות באו לתועלתנו כדמיון הרופא המצוה על החולה שכן באו לטהר ולקדש את נפשותיכם, ואם עבר החולה על דברי הרופא עד שהוא נימק בחליו מה יועיל לו החרטה והתשובה, והוא כבר נימק בחליו ועז"א **ובם אנחנו נמקים**, וא"כ **ואיך נחיה** ע"י חרטה ותשובה ושמיעת קול שופר: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות פשעינו וחטאתינו. הפשעים הם המרדים, והחטאות הם הנעשים מסבת התאוה, לא מצד המרד כמ"ש בכ"ם (מלבי"ם):
באור המלות

[יא] אָמַר אֱלֹהִים חִי אֲנִי נָא אֲדַנִּי יְהוָה אִם אֶחֱפֹץ בְּמוֹת הַרְשָׁע כִּי אִם בְּשׁוֹב רָשָׁע מִדְרָכּוֹ וְחִיָּה שׁוֹבוֹ שׁוֹבוֹ מִדְרָכֵיכֶם הַרְעִים וְלָמָּה תָמוּתוּ בַּיַּת יִשְׂרָאֵל:
(פ)

מצודת דוד חי אני. הריני נשבע אם חפצי במיתת הרשע כי חפצי שישוב מדרכו הרעה למען יחיה ר"ל אין כוונתי בהבאת העונש להתנקם בו כאלו הייתי חפץ במיתתו אלא הכוונה היא לעוררו לשוב מדרכו הרעה למען יחיה ולכן שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו בהמנעכם מן ההשבה: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אמר אליהם, משיב להם בשבועה על שני טענות אלה, על הראשון אומר שציווי ה' לא ידמו לצווי ב"ו שאם יעברו על פקודתו רוצה לענוש ולהנקם מן החוטא ולהמיתו דוקא, אבל ה' כל חפצו בתקנת בריותיו ולהחיותם, וגם כשחטאו וגזר עליהם עונש אין תכלית העונש כדי להעניש ולהנקם, רק כדי שע"י העונש ישים על לבו לשוב ולתקן מעשיו להבא, וגם אם יגזור מיתה על הרשע אין תכליתו מות הרשע, רק תכליתו שע"י יראה רשע אחר וישים על לבו לשוב, וז"ש **אם אחפץ במות הרשע** זה אינו החפץ והתכלית המכוון, **כי אם תכליתו הוא בשוב רשע אחר מדרכו** ע"י יראת העונש ו**חיה**, וא"כ חפץ ה' הוא חיי הרשע ולא מותו, וכשיתקן מעשיו להבא חיו יחיה, ואם מצד השני שנטמאתם ואתם נמקים ע"י מעשיכם **שובו מדרכיכם הרעים**, ע"י שתשובו תשובו לאיתנכם ותתקדשו ותרפאו מחלייכם, **ולמה תמותו** הלא יש לכם רפואה (מלבי"ם):
באור הענין

מלבי"ם - באור המלות במות הרשע כי אם בשוב רשע. כבר יעדתי באילת השחר (כלל קל"ח) שהשם הנשנה יורה שאינו השם הראשון, ור"ל בשוב רשע אחר (מלבי"ם):
באור המלות

[יב] וְאַתָּה בֶּן אָדָם אָמַר אֶל בְּנֵי עֲמֹד צְדָקָת הַצְּדִיק לֹא תִצְלְלוּ בְיוֹם פְּשָׁעוֹ
וְרִשְׁעַת הָרָשָׁע לֹא יִכָּשֵׁל בָּהּ בְיוֹם שׁוּבוֹ מִרְשָׁעוֹ וְצְדִיק לֹא יוּכַל לְחַיּוֹת בָּהּ
בְיוֹם חֲטָאתוֹ :

רס"י לחיות **נה.** כלדקתו : (רס"י)

מצודת דוד **צדקת הצדיק.** הצדקה שעשה הצדיק מאז לא תציל אותו מן העונש הראוי לבוא עליו ביום פשעו כ"א ענוש יענש : **ורשעת הרשע.** וכן רשעת הרשע שעשה מאז לא יהיה לו למכשול להמנע ממנו הטובה הראוי לבוא עליו ביום שובו מרשעו : **וצדיק.** אבל הצדיק לא יוכל לחיות בעבור דבר הרשע ביום שיחטא ר"ל דבר הרשע מאבד ממנו החיים ביום חטאתו עם שאין מאבד חיי הרשע ביום שובו וכאומר עם כי שניהן עשו רשע ופשע עכ"ז מזה מאבד החיים ומזה אין מאבד כי הכל תלוי בזמן ההוא : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתה בן אדם אמר אל בני עמך, ועתה הודיע להם שאין ה' מביט על מעשים הקודמים בין לטוב בין לרע, רק על מעשים של עתה, עד שצדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו, ר"ל שאינו דומה כב"ו שאם יחטא לפניו עבד ששרת לפניו תמיד באמונה יזכור צדקותיו הקודמים וימחול לו, ובהפך מי שהרשיע לפניו תמיד אף שישוב מדרכו לא יועיל כי ישמור איבתו בלבו להענישו, לא כן אצל ה', עת ימרוד הצדיק בו בפשע אז צדקתו הקודמת לא תצילנו והרשע השב מרשעו לא יכשל ברשעתו הקודמת, כי נמחל לו וכאילו לא היה מכשול בדרכו כלל, וצדיק לא יוכל לחיות בה ביום חטאתו, ר"ל שהגם שבאם יחטא הצדיק בחטא שוגג לא בפשע תועיל לו רשעת הרשע, ר"ל שאז יצרפו מעשיו נגד מעשה הרשע החוטא בפשע וזדון ויצא צדיק לערכו אבל אחרי שהרשע שב בתשובה והצדיק עשה חטא שוגג לא יהיה צדיק בערך הרשע ולא יזכה נגד מעשה הרשע הקודמים, כי אז יביטו על מעשה הרשע והצדיק של עתה, שהרשע שב בתשובה והוא צדיק, והצדיק חוטא, ונתהפך הדבר שהצדיק לא יחיה בסבת מעשה הרשע : **באמרי לצדיק,** אתה פ"י הדבר איך לא תועיל צדקת הצדיק ביום פשעו, הוא אם אני אמרתי לו חיה יחיה בשהוא כולו זכאי, והוא בטח על צדקתו ועשה עול, שחשב שמצד שי"ל צדקות ומעשים טובים מרובים יוכל לעשות עול ולא יזיק לו, וכענין שאמר שלמה אני ארבה ולא אסור, וא"כ הצדקות שלו הוא סבה אצלו אל עשיית עוול, עד שחושב שע"י שהוא צם ומתפלל יוכל לגזול ולעשוק ואין פשע, בזה כל צדקותיו לא תזכרנה, כי ע"י העון קלקל מעשיו הקודמים : (מלבי"ם : באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות פשעו, רשעו, חטאתו. הפשע הוא המרד (כנ"ל י"י) ויצדק על הצדיק שמורד, לא כן הרשע שלא עבד את ה' ואינו מורד רק

מרשיע, ומה שכתבתי ביום חטאתו הוא השוגג, ועי' בפירוש: (מלבי"ם באור המלות)

[יג] בְּאִמְרֵי לְצַדִּיק חַיָּה יְחִיָּה וְהוּא בְטַח עַל צְדָקָתוֹ וְעָשָׂה עוֹל כָּל (צדקתו) צְדָקָתוֹ לֹא תִזְכְּרָנָה וּבְעוֹלוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה בּוֹ יָמוֹת:

רס"י לֹא תִזְכְּרָנָה. לְהַלִּילוֹ מִלִּיעֲנָשׁ עַל עֲבִירָה זֹו : (רס"י)

מצודת דוד **באמרי לצדיק.** ר"ל לכן באמרי על הצדיק שיחיה והוא בטח על הצדקה שעשה וישוב לעשות עול בחשבו שהמקום יכפר לו על העול בעבור שעשה הצדקה מימים רבים : **כל צדקותיו.** הנה כל הצדקות שעשה מאז לא תזכרנה לו להגן עליו מן המיתה אבל ימות בגמול העול אשר עשה : עשה : (מצודת דוד)

[יד] וּבְאִמְרֵי לְרָשָׁע מוֹת תָּמוֹת וְשָׁב מִחַטָּאתוֹ וְעָשָׂה מְשֻׁפָּט וּצְדָקָה:

מצודת דוד **ובאמרי לרשע.** ובאמרי על הרשע מות תמות והוא שב מחטאתו ולא עשהו מעתה ועוד עשה את הטוב : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ובאמרי לרשע וכו' ושב מחטאתו ועשה משפט וצדקה,** משפט בין אדם לחברו וצדקה בין אדם למקום, ומפרש נגד משפט. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **משפט וצדקה.** הבדלם מבואר ישעיה (א') ובכל התנ"ך : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] חֶבֶל יָשִׁיב רָשָׁע גְּזֹלָה יִשְׁלַם בְּחֻקוֹת הַחַיִּים הֶלֶךְ לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת עוֹל חָיו יְחִיָּה לֹא יָמוֹת:

רס"י חֶבֶל עֲבוֹט שְׂאוֹתָיו לְהַסִּיזוֹ כִּבְאֵה הַשֶּׁמֶשׁ : (רס"י)

מצודת דוד **חבל ישיב רשע.** הרשע הזה כשחבל בחובו שלמת רעהו השיב לו כבוא השמש ושלם את הגזלה אשר גזל מאת רעהו ומעתה הלך בחוקות התורה המביאים את החיים לבל עשות עוד את העול : **חיו יחיה.** הנה הרשע הזה יחיה ולא ימות כפי הגזירה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חבול.** ענין משכון כמו אם חבל תחבל שלמת רעד (שמות כב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **חבול ישיב רשע** שעל עברות שבין אדם לחברו צריך להשיב מה שגזל חברו, מה שחבל ברשע ישיב, ומה שגזל ישלם דמיו הגם שא"צ דוקא להשיב גוף הגזלה כמו מריש שתקעה בבירה, ונגד צדקה בין אדם למקום **בחקות החיים הלך** ילך בחקים אשר יחיה בהם חיי עולם הבא, ויזהר **לבלתי עשות עול** להבא, **חיו יחיה לא ימות** בעבור חטאים הקודמים **באור** (מלבי"ם): **הענין**

מלבי"ם - באור המלות **ישוב, ישלם**. ההשבה הוא כשמשיב גוף הדבר, והתשלומין הוא גם כשנותן מחירו: (מלבי"ם באור המלות)

[טז] כָּל (חטאתו) חטאתיו אֲשֶׁר חָטָא לֹא תִזְכְּרָנָה לוֹ מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה עֲשֵׂה חָיו

מצודת דוד **אשר חטא**. מאז עד לא שב : **לא תזכרנה לו**. להיות מת על ידם : **משפט**. הואיל ועתה עשה משפט וצדקה לכן יחיה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כל חטאותיו אשר חטא לא תזכרנה לו**, ר"ל שלא תזכרנה לו מצד שחטא רק מצד **משפט וצדקה עשה**, כי בתשובה מאהבה יעשה מעונות זכיות, ויהיה דומה כאילו לא חטא רק שעשה משפט וצדקה, כי אם חבול ישיב וגזלה ישלם לא יוחשב לו חטא החבלה והגזלה רק זכות ההשבה והתשלומין שקיים מ"ע, כאילו לא חטא בעבר רק עשה זכות ומצוה שע"י **חיה יחיה**: (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וְאָמְרוּ בְּנֵי עַמֶּךָ לֹא יִתְּכֶן דְּרֹךְ אֲדֹנָי וְהִמָּה דְרָכָם לֹא יִתְּכֶן:

מצודת דוד **ואמרו בני עמך**. ואם יאמרו לא יתכן דרך משפט ה' במה ששופט את האדם לפי מעשיו האחרונים כי יחשבו לומר שמהראוי הוא לחשוב הראשונים עם האחרונים אלו מול אלו ולפיהן יהיה המשפט : **והמה**. באמת החושבים כן דרכם לא יתכן : (מצודת דוד)

מצודת ציון **יתכן**. מלי הכנה ומתוקן וכן חותם תכנית (לעיל כח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואמרו בני עמך לא יתכן דרך ה'**, כי אצל בני אדם יהיה להפך שיזכרו מעשים הקודמים וידונו אותם על פיהם, וזה מצד **שדרכם לא יתכן**, כי אחר ששב ממעשים הקודמים צריך להעביר עליהם ולישא **פשע** (מלבי"ם): **באור** **הענין**

[יח] בְּשׁוֹב צַדִּיק מְצַדִּיקְתּוֹ וְעֹשֶׂה עֹל וּמֵת בְּהֵם:

רש"י ומת בהם. בצבילם יענש : (רש"י)

מצודת דוד **בשוב צדיק**. כי כשישוב צדיק מצדקתו ועשה עול הלא הוא מת בעת עשותו אותם ולטובה תחשב לו שלא יוסיף לחטוא : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **בשוב צדיק**, מוסיף לאמר שאדרבה הסברה נותנת להפך, שבעת **ישוב צדיק מצדקתו ועשה עול ומת בהם**, ר"ל שאז ימות בצדקתו הקודם ובעול שעשה עתה, כי לפי ערך צדקתו הקודם יגדל יתר מאד העול של עכשיו, וכן. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ומת בהם**. הי"ל ומת בו, ועיין בביאור הענין (מלבי"ם באור המלות)

[יט] ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה :

מצודת דוד **עליהם**. הלא הוא יחיה בעבורם להוסיף משפט וצדקה כאשר החל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם**, הוא יחיה, ר"ל אז יחיה ברשעתו הקודם ובמשפט וצדקה שעושה עתה, כי לפי ערך שהיה רשע מקודם יגדל יתר מה שעתה עושה משפט וצדקה כמ"ש במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] ואמרתם לא יתכן דרך אדני איש כדרךכו אשפוט אתכם בית ישראל : **(פ)**

מצודת דוד **ואמרתם**. איך תאמרו לא יתכן דרך ה' וכאומר הלא השכל מחייב דרך משפטי ולכן אשפוט גם אתכם כל איש כפי הדרך שהוא עתה בו וכאומר לזאת שובו מדרכיכם הרעים ומוסב הוא לתחילת הענין שאמרו ישראל כי פשעינו וכו' ואיך נחיה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואמרתם**, וגם ע"ז תאמרו **לא יתכן דרך ה'**, והתשובה לזה הוא, **איש כדרכיו אשפוט אתכם** שאני איני מביט על דרכו של עתה לבד, רק אביט על כל דרכיו, ואשקיף על דרכו עתה לפי ערך של הדרך שהלך בה מקודם, שיגדל עתה דרכו עתה אם נשתנה מערכו הקודם הן לטוב הן לרע : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] וַיְהִי בַשְּׁתֵי עָשָׂרָה שָׁנָה בְּעֶשְׂרֵי בְחַמְשָׁה לַחֹדֶשׁ לְגָלוּתֵנוּ בָּא אֵלַי הַפְּלִיט מִירוּשָׁלַם לֵאמֹר הִפְתָּה הָעִיר :

מצודת דוד **בשתי עשרה שנה**. מוסב על גלותינו ר"ל י"ב שנה לגלות יהויכין שאז גלה יחזקאל עמהם : **בעשירי**. בחדש העשירי ובחדש החמישי שלפניו היה החורבן ונתחדשה השנה בחדש השביעי כי חשבון שנות העולם הוא מתשרי ומנין החדשים המה מניסן : **הפליט מירושלים**. הנמלט מן ההרוגים בא אלי לאמר לי שהוכתה העיר ר"ל שכבשה והכו אנשיה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הפליט**. ענין המלטה כמו ויבא הפליט (ראשית יד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (כא-כב) **בא אלי הפליט**, הנה למעלה (כ"ד כ"ה) אמר שביום החורבן יבא הפליט להשמעות אזנים ביום ההוא יפתח פיך את הפליט ותדבר ולא תאלם עוד והיית להם למופת, אמר לו, שהוא יודיע לו קודם בנבואה שכבר נחרב הבית, והפליט לא יבא רק להשמעת אזנים, כי השמועה ששמע בנבואה לא שמע באזניו הגשמיים רק ראה במראה, והפליט ישמיע בפועל, והנה ה' אמר לו (ג' כ"ו) ולשונך אדביק אל חכך ונאלמת ולא תהיה להם לאיש מוכיח כי בית מרי המה, ובדברי אותך אפתח את פיך, וכן **היה יד אליו בערב לפני בוא הפליט** עד שהפליט לא בא רק להשמעות אזנים וה' **פתח פיו** שיגיד אל העם לפני בוא הפליט והיה פיו הנאלם תמיד פתוח **עד שבא הפליט**, ואחר שבא הפליט נשאר **פיו פתוח**, ר"ל כי יחזקאל לא נתיחד לנבא על החורבן שע"ז נתיחד ירמיה להנבא בירושלים, ששם היה עדיין תקנה בתשובה, ואם היה צדקיה שומע לקולו ויוצא אל נבוכדנצר לא היה מחריב את העיר, אבל בגלות בבל לא היה הדבר תלוי, אדרבה בא להם ציווי מירמיה שיולידו שם בנים ובנות כי ישבו בגלות שבעים שנה, והיה פי הנביא נאלם שמה כי האפשריות תלוי בנבואת ירמיה, רק אחר שנחרב הבית אז ניתן רשות ליחזקאל לנבאות כי נשלם שליחות ירמיהו ומאז נפתח פיו לנבאות אל הכלל ולא נאלם עוד, ובשגם כי עד עתה לא האמינו עדיין והיו ביניהם נביאי שקר שנבאו שהמקדש לא יחרב, ואחר ששמעו מן החורבן התחילו להאמין לדברי הנביאים ולהאמין בה', ומאז לא נאלם פי המוכיח בדבר ה' : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וַיֵּד יְהוָה הִיָּתָה אֵלַי בְּעָרֵב לִפְנֵי בּוֹא הַפְּלִיט וַיִּפְתַּח אֶת פִּי עַד בּוֹא אֵלַי בְּבִקְרָ וַיִּפְתַּח פִּי וְלֹא נֶאֱלַמְתִּי עוֹד : **(פ)**

רז"י ויפתח את פי. כמו שאמר צראש הספר (לעיל ג) ונאלמת ולא תהיה לאיש מוכיח ואח"כ אמר לו (לעיל כד) ציוס קחתי מהם את מעוז' יבא הפליט אליך ציוס ההוא יפתח פיך את הפליט ולא תאלם עוד : **עד בוא**

אלי צבקר. כלומר צעוד צואו אלי צבקר כמו לפני צואו אלי צבקר : (רס"ו)

מצודת דוד ויד ה'. רוח הנבואה באה אלי בהערב שלפני היום ההוא : **ויפתח את פי וכו'.** ר"ל עד הזמן שבא אלי הפליט בבוקר דבר בי הנבואה לומר שמעתה אוכל לפתוח פי להוכיחם אף מלבי על כי מעתה ישמעו לי ר"ל עד הבוקר דבר בי הנבואה שיפתח פי : **ויפתח פי.** ר"ל וכן היה כי מאז נפתח פי ולא נאלמתי עוד כי בבוא הפליט ראו שהאמת עמדי ונפתח פי וכמ"ש ביום ההוא יפתח פיך את הפליט וכו' (לעיל כד) : (מצודת דוד)

מצודת ציון ויד. כח חוזק הנבואה : (מצודת ציון)

[כג] ויהי דבר יהוה אלי לאמר : **[כד]** בן אדם ישבי החרבות האלה על אדמת ישראל אמרים לאמר אחד הזה אברהם וירש את הארץ ואנחנו רבים לנו נתנה הארץ למורשה : **(ס)**

רס"י אחד היה אברהם. זה אחד מד' דברים שהיה רבי עקיבא דורש ואין רבי שמעון בן יוחאי תלמידו דורש כמותו וכך היה רבי שמעון דורש אברהם שלא נטווה אלא על מצוה אחת ירש את הארץ לנו שנלטונו על מצות הרבה כל שכן שלנו נתנה הארץ למורשה הוא שהנביא מסיים : (רס"י)

מצודת דוד יושבי החרבות האלה. וחוזר ומפרש על אדמת ישראל ויאמר על מתי מעט הנשאים בארץ אחד החורבן : **אחד היה אברהם.** הלא אברהם היה יחידי עכ"ז נתנה לו א"י למורשה ואנחנו הנשאים פה הלא לרבים נחשב למולו וכל הארץ נתנה לנו למורשה כי חשבו הואיל ונשאר בה יירשו את הארץ למשול בה כמאז וכאלו יאמרו אף אם אנו מתי מספר הלא אברהם היה אחד וירש את הכל : (מצודת דוד)

מצודת ציון החרבות. מל' חורבה : **למורשה.** מל' ירושה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יושבי החרבות האלה, אחר חורבן המקדש נשאר עדיין הרבה מישראל שישבו בחרבות ובשדות ומערות, וחשבו שעדיין יהיה ישוב בא"י ושקדושת א"י לא בטלה בעת החורבן, והנביא נבא להם שהארץ תהיה שממה לגמרי (כמ"ש מעוף השמים עד בהמה נדדו הלכו), ושגם הקדושה בטלה בעת החורבן (כמ"ש קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לע"ל) וז"ש כי **יושבי החרבות עדיין אומרים** שלא נתבטלה ירושת הארץ ומביאים ק"ו **אחד היה אברהם,** הוא לא היה רק איש אחד שהאמין בה', ובכ"ז גרם זכותו **שירש את הארץ ואנחנו רבים** מאמינים, ובפרט **לנו כבר נתנה הארץ למורשה** מכבר, ובודאי לא בטל הירושה שכבר נתנה לנו מכ"ש מאברהם שניתן לו ירושה מחדש : (מלבי"ם באור

[כה] לָכֵן אָמַר אֱלֹהִים כֹּה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה עַל הַדָּם תֹּאכְלוּ וְעֵינֵיכֶם תִּשְׂאוּ
אֶל גְּלוּלֵיכֶם וְדָם תִּשְׁפְּכוּ וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ : תִּירָשׁוּ :

רש"י על הדם תאכלו וגו'. והארץ תירשן. בתמיה אם נלטויתם אין אתם
שומרים על הדם תאכלו את מאכלי תפנוקים אתם אוכלים על ידי רציחה
שהורגין את בעלי ממון ונוטלין את ממונם : (רש"י)

מצודת דוד על הדם תאכלו. זהו מין עכו"ם שהיו זובחים לשדים ואכלו
סביבות הדם בסמוך לה ואמרו שהשדים אוכלים את הדם והם הבשר
וכאלו מסובי' בשולחן אחד בהתחברות ואהב' רבה והתורה הזהירה עליו
כמ"ש לא תאכלו על הדם (ויקרא יט) : **ועינכם תשאו**. פונים אתם אל
גלוליתכם לעבדם עבודת אלהות : **ודם תשפכו**. שפכתם דם נקי : **והארץ
תירשו**. בתמיה וכי בעשות מעשים כאלה תירשו את הארץ וכאומר וכי
טובים אתם מאותם שמתו ונשבו ומה לכם להדמות אל אברה' : (מצודת
דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן אמר אליהם, הודיע להם שהארץ לא נתנה להם
רק בתנאי שישמרו את התורה כמ"ש ויתן להם ארצות גוים בעבור
ישמרו חקיו, והם עברו על ג' עברות החמורות המטמאים את הארץ גילוי
עריות ושפיכות דמים ועבודה זרה, וז"ש **על הדם תאכלו ועינכם תשאו**
אל גלוליתכם שהוא חטא ע"ז, **ודם תשפכו** הוא ש"ד, ואיך הארץ תירשו?
(מלבי"ם : באור הענין)

[כו] עֲמַדְתֶּם עַל חֲרָבְכֶם עֲשִׂיתֶן תוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ טִמְאַתֶּם
וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ : תִּירָשׁוּ : (ס)

רש"י עמדתם על חרבכם. כלומר כל צטחונכם נתחזקתם על חרבכם :
עשיתן תועבה. מסכב זכור : (רש"י)

מצודת דוד עמדתם על חרבכם. בכל עת עמדתם חגורים בחרבכם להיות
נכונים להרוג נפשות : **עשיתן תועבה**. משכב איסור : **טמאתם**. במשכב
הזנות : (מצודת דוד)

מצודת ציון על חרבכם. כמו בחרבכם ובא על במקום הבי"ת כמו וסגרו
על מסגר (ישעיה כד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין עמדתם על חרבכם עשיתן תועבה, ר"ל שבחרב

אנסתם על תועבה ולטמא את רעהו ואת אשתו שהוא גי'ע, ואיך **והארץ**
תירשו? (מלבי"ם באור הענין)

[כז] כה תאמר אלהם כה אמר אדני יהוה חי אני אם לא אשר בחרבות
בחרב יפלו ואשר על פני השדה לחיה נתתיו לאכלו ואשר במצדות
ובמערות בדבר ימותו:

רס"י אָזר בחרבות. בערים הנלוות ססופן להיות חריצים : ואָזר
במלכות. במחבא להטמן מן החרב אָזלח צם את הדבר : (רס"י)

מצודת דוד **אם לא**. הוא ענין שבועה כמו אם לא כאשר דברתם (במדבר
יד) : **אשר בחרבות**. היושבים בערים הנחרבות עוד יפלו בחרב והשוכנים
על פני השדה יפלו שמה וחית השדה תאכלם והנסתרים במצדות
ובמערות ימותו בדבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון **במצדות**. ענין מגדל חזק ומבצר כמו מצודת סלעים (שם לג) :
ובמערות. חפירה בקרקע בבנין : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **חי אני**, כי יכלו יושבי הארץ לגמרי, שמי שיהיה
בערים החרבות יכלה בחרב אויב, והמתחבא בשדה ששם לא יהיה האויב
תאכלהו חיה רעה, ובמערות יכלה בדבר, ועיי"כ. (מלבי"ם באור הענין)

[כח] ונתתי את הארץ שממה ומשמה ונשבת גאון עזה ושמו הרי ישראל
מאין עובר:

מצודת דוד **שממה**. כי לא ישאר מי מכס : **ונשבת**. יבוטל הגאון והגאווה
שהיה לה מאיתן תקפה : **מאין עובר**. מבלי ימצא שם מי עובר : (מצודת
דוד)

מצודת ציון **ומשמה**. מלי שממון וכפל הדבר לרוב השממון : **ונשבת**. ענין
בטול ומניעה : **גאון**. מלי גאווה : **עזה**. ענין חוזק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונתתי את הארץ שממה ומשמה, וגם מקומות**
העזים שהיו בה כמו המצודות והמבצרים שהיו בהרים שאין רגל אויב
מגיע שם **ישבתו**, עד שגם **ההרים יהיו שממה מבלי עובר** : (מלבי"ם באור
הענין)

מלבי"ם - באור המלות **שממה ומשמה**. ע"ל (וי י"ד) : (מלבי"ם באור המלות)

[כט] וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה בְּתַתִּי אֶת הָאָרֶץ שְׂמֶמָה וּמִשְׂמָה עַל כָּל תּוֹעֲבוֹתֵם
אֲשֶׁר עָשׂוּ: (פ)

מצודת דוד **כי אני ה' הנאמן לשלם גמול : על כל תועבות'.** בעבור כל
תועבות' (מצודת דוד) :

מלבי"ם - באור הענין וידעו ושממות הארץ תהיה השגחיי עד שממנה יכירו
כי אני ה' כי יראו שהיא שממה על כל תועבותם שהוא עונש השגחיי
מכוון נגד העונות (מלבי"ם): באור הענין

[ל] וְאִתָּה בֶן אָדָם בְּנֵי עֵמֶךְ הַנְּדַבְּרִים בְּךָ אֶצֶל הַקִּירוֹת וּבִפְתָחַי הַבָּתִּים
וְדַבֵּר חֵד אֶת אֶחָד אִישׁ אֶת אַחִיו לְאמֹר בָּאוּ נָא וְשִׁמְעוּ מָה הַדָּבָר הַיּוֹצֵא
מֵאֵת יְהוָה:

רס"י הנדברים **בך.** מתלוצצים **בך** : (רס"י)

מצודת דוד **הנדברים בך.** ר"ל דברי ליצנות ולעג : **אצל הקירות.** כן דרך
המספרים דבר סתר לעמוד סמוך אל הקירות מקום שאין אנשים עוברים
בו לעמוד בפתח הבתים כי יבוא האחד בפתח חבירו והוא יוצא אליו אל
הפתח ושמה מספרים דברים נסתרים : **איש את אחיו.** ר"ל מגלים
מסתורים זה לזה כאחים אהובים : **בואו נא.** דרך לעג יאמרו בואו עתה
ושמעו מפי הנביא מהו הדבר היוצא מאת ה' : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הקירות.** מלי קיר וכותל : **חד.** אחד ונפלה האל"ף לקצר וכן
הוא בלשון ארמי : **נא.** עתה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בני עמך הנדברים בך,** אחר שנפתח פי הנביא והתחיל
להוכיח את העם כמ"ש ויפתח פי ולא נאלמתי עוד, התחילו לדבר רע על
הנביא בסתר איש בחדרי משכיתו, ובכ"ז בגלוי עשו את עצמם כאילו
יראים את ה' והולכים לשמוע תוכחת הנביא, וז"ש **הנדברים בך אצל**
הקירות ובפתחי הבתים, שאצל הקירות של חצר ביתם, ועד פתח הבית,
ששם אין יושבים רק משפחת הבית, היו נדברים בך לגנאי, (שכל לשון
דיבור שאחריו ב' הוא לגנאי, ובכ"ז **ודבר חד את אחד** כשמדבר לאיש זר
אחד אל אחד מיוחד מן העם, ואף **איש את אחיו, יאמר באו נא ושמעו**
מה הדבר היוצא מאת ה' עשו א"ע כמאמינים בדבר ה' וכרודפים לדעת
את ה' ואת דבריו ע"י נביאו : (לא) **ויבואו אליך,** בכל זאת לא יפחדו
מדברך כפוחדים אל ה' ואל דבריו, וזה בשתי פנים לפעמים כשהנביא
מקבץ את העם להטיף להם ולהוכיחם, **יבואו אליך כמבוא עם** מתקבצים
עם כלל הצבור, **וישבו לפניך עמי** ישבו כאילו הם השומעים בקולי, ובכ"ז
ואותם לא יעשו, כי תחת שראוי להם לספר בפיהם המוסר והתוכחה,
הם עושים בפיהם עגבים וליצנות, ותחת שראוי שיחרדו בלבם מפחד

ה'. אחרי **בצעם לבם הולך** בענין שפיהם ולבם רחוק מה' ואיך יבואו לידי מעשה, וכמ"ש בפיך ובלבבך לעשותו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הנדברים** בד. כל דבור שאחריו ב' [אם לא בא לציין דבור ה' אל הנביא] הוא לגנאי תמיד, (עמ"ש ירמיה ל"א י"ט, תהלות פ"ז ג'), ודבור הבא בנפעל, מורה ששנים מדברים ומחליפים הדברים זע"ז : (מלבי"ם באור המלות)

[לא] ויבואו אליך כמבוא עם וישבו לפניך עמי ושמעו את דבריך ואותם לא יעשו כי עגבים בפיהם המה עשים אחרי בצעם לבם הלך :

רפ"י וישבו לפניך. כאילו הם עמי : **עגבים**. שחוק כמו עוגב : **בלעם**. גזילתם : (רפ"י)

מצודת דוד ויבואו אליך. והמה באים אליך כמבוא עם ר"ל באסיפה אחת והמה מתעכבים לפניך כאלו הם עמי וחרדים על דברי והמה שומעים את דבריך אבל לא יעשו אותה : **כי עגבים וגו'**. רק המה עושים בפיהם את דבריך לדברי לעג והתול ולבם הולך אחר חמדתם הוא הלצון אשר חמדו ואין מחשבתם לקבל דבריך ולעשותם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עגבים**. עניינו לעג והתול כן ת"י : **בצעם**. ענין חמדה כמו מה בצע בדמי (תהלים ל) : (מצודת ציון)

[לב] והנך להם כשיר עגבים יפה קול ומטב נגן ושמעו את דבריך ועשים אינם :

רפ"י והנך להם כשיר עגבים. והא את להון כזמר אבזון : (רפ"י)

מצודת דוד **והנך להם**. הנה דברי נבואתך בעיניהם כשיר הלעג בצחות המליצה כשבעל השיר יש לו קול יפה ומנגן בטוב בהכרעת הנעימה שתרבה החשק לשמוע אבל אין מה לעשו' כי אין בו לא צוואה ולא אזהרה : **ושמעו**. כן הם שומעים את דברך שמיעת האוזן לבד : **ועושים אינם אותם**. הוא כמו הפוך ואינם עושים אותם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והנך** ולפעמים יבואו אל הנביא לשמוע נועם מליצותיו בעת יטיף במשל ומליצה, ואז **הנך להם כשיר עגבים יפה קול ומטב נגן**, בענין שנעים להם לשמוע דברי הנביא מצד נועם המליצה וטיב השיר ויופי הדבור הממשיך לב השומע, ומצד זה **ושמעו את דבריך**, ובכ"ז **ועושים אינם אותם** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות יפה קול ומטיב נגן, אל השיר בפה ילוה ג"כ הניגון בכלי, ותנאי השיר יפה קול, ותנאי הכלי מטיב נגן: (מלבי"ם באור המלות)

[לג] וּבְבֹאָה הִנֵּה בָּאָה וְיָדְעוּ כִּי נָבִיא הָיָה בְּתוֹכָם: (פ)

רש"י וּבְבֹאָה. הרעה אליהם: הנה באה. כי אמת מוכנת היא לזכא אז ידעו כי לא שחוק היו דבריך כי נביא אמת היה בתוכם: (רש"י)

מצודת דוד וּבְבֹאָה. וכאשר תבוא העונש שאתה מייעד על המנעת עשות מאמריך: הנה באה. ר"ל אז יתמהו ויאמרו הנה באה נבואת הנביא ואז ידעו שהיה נביא בתוכם ודבר ה' היה בפיו ולא היו דבריו דברי שחוק להלעיג עליהן: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וּבְבֹאָה, אמנם על מה שהנביא מנבא להם עתידות ומזהיר כי יבא עליהם פורעניות לא ישיתו לב ולא יאמינו לדבריו עד יבא הפורעניות שנבא, ואז אין תועלת במה ששמעו דברי הנביא אחרי שלא עשו תשובה לעכב את הרעה כי **בבאה הנה** כבר באה, ונהיה הרע, ואין תועלת רק מה שידעו אח"כ כי נביא היה בתוכם שאז יאמינו שהיא נבואה אמתית, ואז כבר א"א לתקן העבר: (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-לד

[א] וַיְהִי דְבַר דְּבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

מלבי"ם - באור הענין וַיְהִי דְבַר ה', אחר שחרב המקדש ונתבטל מלכות ב"ד ע"י שעיני צדקיהו עור ויכניה היה בגולה, א"ל נבואה על הרועים שהם גרמו זאת כי לא רעו צאן ה' בנאות דשא, ואמר שצדקו משפטי ה' בהם שבטל מלכותם: (מלבי"ם באור הענין)

[ב] בֶּן אָדָם הֲנֵבֵא עַל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל הַנְּבִיא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם לְרָעִים כֹּה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה הוּא רָעִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ רָעִים אוֹתָם הֲלוֹא הֲצִאֵן יָרְעוּ הָרָעִים:

רש"י עַל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל. עַל פִּרְנָסֵי יִשְׂרָאֵל: אֲשֶׁר הָיוּ רוּעִים אוֹתָם. אַת

עלמס היו מענגין מממון חזריהם חקר תחתיים : הלח הלחן ירעו
הרועים. הלח משפט הרועים לרעות את הלחן ולח לרעות את עלמון :
(כ"י)

מצודת דוד על רועי ישראל. הם השרים מנהיגי העם כרועים המנהיגים
את הצאן : הוי. יש להתאונן על רועי ישראל אשר היו רועים את עצמן
להשמין את בשרם : הלוא. ד"ל הלוא משפט הרועים הטובים לרעות
הצאן ולא את עצמן : (מצודת דוד)

מצודת ציון הוי. ענין קריאה לצער : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנבא על רועי ישראל, מפני שנבואה זו עתידה על
הרועים בעתיד וגם כבר החלה באותו הדור על הרועים שהיו אז, אמר
הנבא על רועי ישראל, בעתיד, וגם הנבא ואמרת אליהם לרועים
הנמצאים האותו זמן, הוי רעי ישראל, ר"ל כי יש רועים הרועים בחנם
ואינם נהנים משל צבור, ותכלית רעייתם הוא רק הנהגת הצאן וטובותם
(כמ"ש בדוד ויבחר בדוד עבדו ויקחהו ממכלאות צאן, ואמר במדרש
שבדקו הש"י בצאן וכו'), וזה רק רועה הצאן, ויש רועה שמקבל שכר
והגזה והחלב שייך לו בשכרו, וזה כבר ירעו הצאן אותו ג"כ שיאכל חלבם
וילבש צמרם, נמצא הוא רועה אותם והם רועים אותו ג"כ. והנה בדורות
הקודמים היו רעי ישראל אשר היו רעים אותם ר"ל שלא היו נהנים מן
הצבור רק רעו הצאן לבד, ועתה לא נמצאו רועים כאלה, כי הלוא הצאן
ירעו הרועים, במה. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אליהם לרעים. כפל הכינוי עם גוף הפעול מטעם
שבארתי בפירוש : (מלבי"ם באור המלות)

ג את החלב תאכלו ואת הצמר תלבשו הבריאה תזבחיו הצאן לא תרעו :

מצודת דוד את החלב תאכלו. אבל אתם אכלתם חלב הצאן ואת הצמר
תלשתם ועשיתם לכם למלבוש : הבריאה. השמנה שבהן זבחתם למאכל
: הצאן. שאר הצאן לא רעיתם כראוי ר"ל השרים היו עוסקין לענג נפשם
וגזלו עשירי העם ולא חששו בתקנת יתר העם : (מצודת דוד)

מצודת ציון הבריאה. השמנה כמו ועגלון איש בריא (שופטים ג) : (מצודת
ציון)

מלבי"ם - באור הענין שאת החלב תאכלו ואת הצמר תלבשו וגם את
הבריאה תזבחון, הגם שתוכלו ליהנות מגיזתה וחלבה, ובכ"ז עכ"פ ראוי
שגם אתם תרעו הצאן להשגיח עליהם, ואתם את הצאן לא תרעו,
כי(מלבי"ם באור הענין)

ד את הנחלות לא חזקתם ואת החולה לא רפאתם ולנשפרת לא חבשיתם ואת הנדחת לא השבתם ואת האבדת לא בקשיתם ובחזקה רדייתם אתם ובפרך :

כ"י את הנחלות. את הכחושות מאין כח דולרוסי"אש כלע"ז סכריכות חיזוק לתמוך בהן ביד : לא חבשיתם. לקשור סכרי העלם זה עם זה כמשפט הרופאי' : ואת הנדחת. שנדחת מתוך העדר אל החוץ : רדייתם. יסרתם : (כ"י)

מצודת דוד את הנחלות. את הכואבות באחד מאיבריהן וצריכין חזוק הנה לא חזקתם אותן : ולנשברות. את הנשברת ביד או ברגל הנה לא קשרתם עליה כריכת מטלית : הנדחת. מן העדר : לא השבותם. אל העדר : האובדת. אשר לא נודע אנה היא : לא בקשיתם. למצוא אותה : ובחזקה. משלתם עליהם בחזקת היד ובעשות עמהם עבודת פרך ר"ל לא חזקתם העניים והנכשלים לקחת משפטם מיד העושקים ורק משלתם בהם לעשות עמהם מלאכתכם ולא חששתם להדריכם בדרך הישר ולהסיר מהם הדעות המשובשות : (מצודת דוד)

מצודת ציון הנחלות. ר"ל כאוב באבר מן האיברים : חבשיתם. ענין קישור כריכת המטלית על השבר כמו והנה לא חבשה (לעיל ל) : הנדחת. מלשון דחייה : רדייתם. ענין שלטנות וממשלה : ובפרך. ענין עבודה קשה המפדבת ומשברת את הגוף כמו לא ירדנו בפרך לעיניך (ויקרא כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין את הנחלות לא חזקתם, נחלה היא שאינה בריאה כ"כ והיא רפה המזג וצריכה חיזוק. והחולה היא החולה לגמרי וצריכה רפואה וגם אותה לא רפאתם, וגם הנשברת שצריך לחבוש השבר לא חבשיתם, וגם הנדחת ממקומה לא השבתם, וגם האבדת לגמרי לא בקשיתם, עד שלא רעיתם הצאן לטובתם רק לרעתם, כי בחזקה רדייתם אתם ובפרך לאכול בשרים ולא לנהל אותם בהשגחה ובחמלה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הנחלות, החולה. נחלה מצייר תחלת פעולת החולי שלכן בא בצורת הנפעל, והחולה הוא שם התואר על שכבר חלה בו החולי מכבר, הראשון די לו בחיזוק, והשני צריך רפואה : לא רפאתם, לא חבשיתם. החיבוש היא על השבר עמ"ש ישע"י (לי כ"ו) : הנדחת, האבדת. הנדח הוא חוץ למקומו, והאובד נעלם מקומו לגמרי, והדחתי אתכם ואבדתם (ירמיה כ"ז ט"ו) וע"י מ"ש ישע"י (כ"ז י"ג) : רדייתם אתם. הרדיה נקשר תמיד עם ב', לא תרדה בו בפרך (ויקרא כ"ה מ"ג מ"ו), לבד בדי

מקומות נקשר עם מלת אותם, (פה), שם בנימין צעיר רודם (תהלות ס"ח), לא ירדנו בפרך לעיניך (ויקרא כ"ה נ"ג), עד רדתה (דברים כ'), כי פעל רדה נרדף עם ממשלה, רק שמורה הממשלה הקשה, שמוריד אותו מן החירות אל העבדות הקשה, ובזה י"ל שיתוף עם ירידה, ואם יורידנו מצד ממשלות עליו יצדק שימוש הב', כי הממשלה בא נקשר עם ב', המשול תמשל בנו, ואם יוסיף להורידו מצד עצמו, כמו הורדת הצאן פה, ובמ"ש בנימין צעיר רודם, שהמשילם שם לחיות, גער חית קנה, וכן הורדת העיר הנכבשת, יצדק שימוש הפעול, שמוריד אותם. ובמ"ש לא ירדנו בפרך לעיניך דרש בספרא ממלת לעיניך שאין הב"ד מצוים לכנס לביתו ולבדוק אח"ז, מוסיף רבותא שגם אם ירדה אותו קשה מן הרדיה בו, שמחשיב אותו ירוד ונקלה מצד עצמו, אין הב"ד חייבים ליכנס לביתו לעיין ע"ז רק אם הוא לעיניך מחויבים למחות בו: (מלבי"ם באור המלות)

ה וְתַפְּוֹצֵינָהּ מִבְּלֵי רֵעָה וְתַהֲיִינָה לְאֹכְלָהּ לְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְתַפְּוֹצֵינָהּ:

מצודת דוד ותפוצינה. ונפצו הצאן מסיבת היותם בלי רועה משגיח כראוי **ותהיינה.** ובסיבת הנפוץ היו למאכל לכל חיות השדה כי באו למקום החיות הטרורפות ובעבור זה נפצו עוד יותר לברוח הנה והנה מיד החיות (מצודת דוד):

מצודת ציון ותפוצינה. ענין פזור: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותפוצינה, הנה הצאן צריכים אל הקיבוץ והרועה שומר את קבוצם, וע"י חסרון הרועה **נפצו,** וע"י שנפצו **נהיו לאכלה לכל חית השדה,** ועל ידי החיות שבאו עליהם **נפצו** עוד יותר: (מלבי"ם באור הענין)

ו יִשְׁגּוּ צֹאנֵי בְּכָל הַהָרִים וְעַל כָּל גְּבֻעָה רָמָה וְעַל כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ נִפְצוּ צֹאנֵי וְאִין דּוֹרֵשׁ וְאִין מִבְּקֵשׁ:

רס"י יִשְׁגּוּ צֹאנֵי. הולכות טועות על פני כל ההרים כלו' נעשו הפקר לעשות איש איש כרצונו ולא הוכחתם אותם ולא שפטת' בין איש לרעהו: (רס"י)

מצודת דוד ישגו צאני. ולזה המה תועים בהרים ובגבעות ואינם יודעים אנה הם הולכים: **ואין דורש.** לאספם יחד: **ואין מבקש.** את האובדת ר"ל בעבור זה הלכו בגולה והשחיתום העובדי כוכבים והנה הולכים נעים ונודים ואין מי מחזירם למוטב למען יהיו נושעים: (מצודת דוד)

מצודת ציון ישגו. ענין תעייה בדרך כמו משגה עור בדרך (דברים כו) :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ישגו צאני. עדיין היה אפשריות שיחזרו מעצמם למקומם ויתקבצו, אבל ע"י הניפוץ שגו לעלות אל ההרים, ומשם אל הגבעה שתחתיו, (כמ"ש (ירמיה נ') צאן אובדות היו עמי רועיהם התעום הרים שובבים מהר אל גבעה הלכו שכחו רבצם, שע"י שעלו להר וירדו לגבעה נשכח מאתם מקומם). וע"כ על פני כל הארץ נפצו צאני כי שכחו רבצם, ואין דורש ואין מבקש, כי כשנאבדו הצאן ילך הרועה לבקשם, וכשלא ימצאם יתחיל לדרוש מאת האנשים אם לא ימצאום אדם שיתן סימנים וישיבם לו, ולא לבד שאין דורש מאת המוצא האבדה, כי גם אין מבקש את האבדה כלל: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ההרים, גבעה. הגבעות הם תחת ההרים ואין הר בלא גבעה (ישעיה ב' ב') : אין דורש ואין מבקש. בקשת האובד הוא כדי למצאו ובקשת ומצאת (דברים ד') בקשתי ולא מצאתי (שיר ג'), ודרישת האובד הוא לקחתו מיד המוצאו ע"י סימנים, עד דרוש אחיך אותו והשבות לו (דברים כ"ג). ולפעמים הדרישה קודם להבקשה, וידרשו ויבקשו (שופטים ו' כ"ט), תחלה דרשו ושאלו וכשלא מצאו תשובה הלכו לבקש. וכן אשר לא בקשו את ה' ואף לא דרשוהו (צפניה א' ו'), שהדרישה קלה מן הבקשה, וכן דרשו את ה' בקשו פניו (תהלות ק"ה) אבל בענין האבדה תקדם הבקשה שע"י הבקשה יודע לו מי המוצא ואז דרוש ידרוש מאתו: (מלבי"ם באור המלות)

[ז] לְכֹן רָעִים שָׁמְעוּ אֶת דְּבַר יְהוָה: **[ח]** חִי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה אִם לֹא יַעַן הָיִיתָ צֹאנִי לְבָז וַתְּהַיִּינָה צֹאנִי לְאֹכְלָה לְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה מֵאִין רָעָה וְלֹא דָרְשׁוּ רְעִי אֶת צֹאנִי וַיִּרְעוּ הָרָעִים אוֹתָם וְאֶת צֹאנִי לֹא רָעוּ:

רפ"י וירעו הרועים אותם. את עלמם: (רפ"י)

מצודת דוד אם לא. הוא ענין שבועה וגזם ולא אמך והרי הוא כאדם האומר אם לא יהיה כן אז יהיה כזאת וכזאת : מאין רועה. מסבת היותם בלי רועה משגיח כראוי : אותם. את עצמם רעו להשמין את בשרם : (מצודת דוד)

מצודת ציון לבז. מלשון בזה ושלל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין חי אני, הוא גז"ד שיש עמו שבועה שאינו נקרע, יען היות צאני לבז וכו', מאין רעה, כי לסטים מזוין וחיה רעה דינו כאונס, אבל אם נכנס לעיר בשעה שאין דרך ליכנס הו"ל תחילתו בפשיעה וסופו באונס וחייב, בפרט בזה שמה שהיה לבז ומה שהיה לאכלה הוא מסבת

מאין רעה, והו"ל כהולכה במקום גדודי חיה ולסטים שחייב, (כמ"ש בב"מ דף צ"ג), **ולא דרשו רעי את צאני** שהיה לו להציל ברועים ובמקלות בשכר, ובפרט שהם דינם כשומרי שכר **כי וירעו הרעים אותם** שרעו אי"ע, ולמה **ואת צאני לא רעו**? וגם אמר נגד מ"ש מאין רועה, בל תאמרו כי נסתלקתם משמירתם ולא רציתם להיות עוד רועים שהלא **וירעו הרעים אותם**, ושלחו בהם יד ואם כן למה **ואת צאני לא רעו**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וירעו אותם. ר"ל את עצמם: (מלבי"ם באור המלות)

ט לכן הרעים שמעו דבר יהוה:

מצודת דוד **לכן וכו'**. על כי ארכו הדברים באמרו חי אני וכו' לכן אמר שוב לכן לכן הרועים וכו' וכן הוא דרך המקרא: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן הרעים, ר"ל על כן אין לכם אמתלא שנסתלקתם מהיות רועים רק אתם הרועים, ושמעו גזרת ה' עליכם: (מלבי"ם באור הענין)

י פה אמר אדני יהוה הנני אל הרעים ודרשתי את צאני מידם והשבתים מרעות צאן ולא ירעו עוד הרעים אותם והצלתי צאני מפיהם ולא תהיין להם **לְאָכְלָהּ**: (ס)

כ"י ולא ירעו עוד הרועים אותם. את עלמם: (כ"י)

מצודת דוד הנני. הנה אני אפנה אל הרועים לשלם להם כגמולם: **ודרשתי וכו'**. ר"ל אענישם על אבוד הצאן והשבתים מהיות עוד רועי צאן ולא ישמינו עוד את עצמם בחלב הצאן ר"ל אקח מהם השררה ולא יתענגו עוד בגזל העניים: (מצודת דוד)

מצודת ציון ודרשתי. זה הלשון יאמר על תשלומי הגמול וכן אנכי אדרש מעמו (שם י"ח): **והשבתים**. ענין בטול ומניעה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנני אל הרעים, נגד מה שהיו צאני לבז ולאכלה זאת אדרוש מיד הרועים שחייבים לשלם כי פשעו בשמירתם, ונגד מ"ש ולא דרשו רועי את צאני העונש הוא **והשבתים מרעות צאן**, (ר"ל שיקח המלוכה והמשרה מידם) עד **שלא ירעו עוד הרעים אותם**, ונגד מ"ש וירעו הרועים אותם שרעו אי"ע, **והצלתי צאני מפיהם**: (מלבי"ם באור הענין)

יא פי פה אמר אדני יהוה הנני אני ודרשתי את צאני ובקרתים:

רָשָׁי וּבְקֵרְתִּים. לִי בָקוֹר חוֹלִים : (רָשָׁי)

מצודת דוד **הנני אני**. כאומר עם כי יוכלו הרועים הנה אני אקיים את דברי ואני אדרוש את צאני ואחקור אחריה' : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ובקרתים**. ענין חקירה ודרישה כמו לא יבקר הכהן (ויקרא יג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כי כה אמר ה'**, ר"ל ובל תחשבו כי עתה לא יהיה להם רועה כלל ויהיו הפקר. לא כן, כי הנני אני אחר שסלקתי את הרועים שמניתי עליהם אהיה אנכי בעצמי הרועה אותם, **ודרשתי את צאני ובקרתים** הביקור הוא לדעת מנינם, ולהשגיח על החסרים היכן הם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ודרשתי, ובקרתים**. הבקור הוא לדעת תכונת הדבר וענינו, עמ"ש בסי התו"ה קדושים (סי נ"ד). ופה ר"ל בקור העדר בכלל לדעת את החסר, ובקור הצאן בפרט כמ"ש בפסוק (ט"ז כ'): (מלבי"ם באור המלות)

יב **כְּבָקֶרֶת רָעָה עָדְרוּ בְּיוֹם הַיּוֹתוֹ בְּתוֹךְ צֹאֲנוֹ נִפְרָשׁוֹת כִּן אֲבִקֵּר אֶת צֹאֲנֵי וְהִצַּלְתִּי אֶתְהֶם מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר נִפְצוּ שָׁם בְּיוֹם עָנָן וְעָרְפָל :**

רָשָׁי **נפרשות**. כשהן נפולות והוא הולך ביניהם ומאספן יחד : **ביום ענן וערפל**. כי כן דרך הלצון להתפזר ביום המעונן : (רָשָׁי)

מצודת דוד **כבקרת**. כמו שהרועה חוקר בעדרו ביום היותו בתוך צאנו והמה נפרשות שאז דרכו לחקור לדעת אם לא נעדר מה מהם כן אבקר אני את צאני ואציל אתהם ממקרי כל המקומות אשר נפוצו שם ביום בוא עליהם היום המר והחשוך ולפי שהמשילם לצאן אמר לשון הנופל בהם שדרכם להתפזר ביום ענן וערפל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נפרשות**. מלי הפרשה ופירוד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כבקרת רועה עדרו**, כאשר יבקר הרועה את העדר שהוא שלו אם רועה צאן של עצמו, שאז ישגיח היטב עליהם **ביום היותו בתוך צאנו נפרשות** אם ע"י שהיה יום חושך נפרשו הצאן ונפוצו, שאז תיכף ביום ההוא יבקר לדעת מנינים וענינם, **כן אבקר את צאני והצלתי אתהם מכל המקומות שנפצו** ע"י החשך ועורון המנהיגים והמונהגים ביום הגלות וההרג : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וְהוֹצֵאתִים מִן הָעַמִּים וְקִבְּצֹתִים מִן הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִים אֶל אֲדַמְתֶּם וְרַעִיתִים אֶל הָרִי יִשְׂרָאֵל בְּאֲפִיקִים וּבְכָל מוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:

מצודת דוד **באפיקים**. במקום המים ובמקום המיושב והמובחר : (מצודת דוד)

מצודת ציון **באפיקים**. כן יקראו המקומות שנגרים שם המים בחתק כמו כאפיקים בנגב (תהלים קכו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והוצאתים** כי רבים באו לשבי בין העמים, כמ"ש יען היות צאני לבז, ורבים נפוצו מן העמים אל הארצות כמ"ש ותהיינה צאני לאכלה, **מן העמים** שהם תחת רשותם אוציאם, **ומן הארצות** שהם מפוזרים **אקבצם, והביאותים אל אדמתם ורעיתים**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **והוצאתים מן העמים וכו'**. כלשון הזה למעלה (כי ל') ושם התבאר (מלבי"ם באור המלות)

[יד] בְּמִרְעָה טוֹב אֶרְעָה אֶתֶם וּבְהָרֵי מְרוֹם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה נֹהֵם שֶׁם תִּרְבְּצֶנָה בְּנֹה טוֹב וּמִרְעָה שֶׁמֶן תִּרְעֶינָה אֶל הָרִי יִשְׂרָאֵל:

מצודת דוד **במרעה טוב**. ר"ל משפיע להם טובה מרובה וכפל הדבר רבת פעמים לפי מרבית הטובה וההשפעה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נוהם**. מדורם : **תרבצנה**. ענין השכיבה לנוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **במרעה**, הצאן צריכים מקום מרעה לרעות ביום, ומקום מרביץ לנוח שם בלילה, שזה נקרא נוה צאן, אמר **המרעה יהיה טוב, והנוה יהיה בהרים** ששם בטוחים מחיות ולסטים, והגם שבהרים אין המרעה שמן ואין הנוה טוב, כי קשה לעלות אל ההר, אמר **שהנוה יהיה טוב כי שם תרבצנה ושם תרעינה** ולא יצטרכו לרדת משם אל המרעה כי גם **בהר יהיה המרעה שמן**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **תרבצנה בנוה טוב ומרעה שמן תרעינה**. הצאן ירעו ביום, וירבצו וינוחו בלילה, בערב ירבצון (צפניה ב' ז') או כחום היום, איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים, ומקום הרביצה נקרא נוה צאן, נוה רועים מרביצים צאן (ירמיה ל"ג י"ב), בנוה תנים רבצה (ישעיה ל"ה), ולפעמים כשמקום המרעה בטוח ירבצון שמה, כמ"ש נוה משולח שם ירעה עגל ושם ירבץ (ישעיה כ"ז), מתנאי הנוה שיהיה טוב ר"ל בטוח מזאבים ולסטים, ומתנאי המרעה שתהיה שמן וטוב: (מלבי"ם באור המלות)

[טו] אָנִי אֶרְעָה צֹאנֵי וְאָנִי אֶרְבִּיצִם נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה:

מצודת דוד אני ארעה. ר"ל אני בעצמי אשגיח בתקנתם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואל תחשוב ששם יהיו בלא רועה כי אני אראה ואני ארביץ, שאשגיח עליהם בעת הרעיה ביום ובעת הרביצה בלילה כמ"ש הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה(מלבי"ם באור הענין)

[טז] אֶת הָאֲבֹדֹת אֶבְקֹשׁ וְאֶת הַנִּדְחֹת אֶשִׁיב וְלִנְשַׁבֶּרֶת אֶחְבֹּשׁ וְאֶת הַחוּלָה אֶחֱזַק וְאֶת הַשְּׂמֵנָה וְאֶת הַחֲזָקָה אֶשְׁמִיד אֶרְעֶנָּה בְּמִשְׁפָּט:

רס"י ולת השמנה ולת החזקה. ההולפת ודוחפת לת חזרותיה : (רס"י)

מצודת דוד אשיב. אל העדר : ואת השמנה ואת החזקה. המתחזקת על חברתה להדפה ולהכותה אותה אשמיד וארענה במשפט הראוי והנכון ר"ל אקח נקם מהעושים את העניים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין את האבדות אבקש וגם הנדחת ממקומה אשיב וכו', (כנ"ל ד' שעשו הרועים להפך), ואת השמנה ולא לבד שישמרם מחיה ולסטים כי גם יעשה משפט בין הצאן בעצמם עד שהשמנה והחזקה, היינו העשירים שנוטלים כל השפע ע"י עשרם והגבורים הנוטלים בזרוע אשמיד, כי ארענה במשפט שיהיה מרעה לכל הצאן בשוה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ואת החולה אחזק. לא לבד הנחלה גם החולה, ולא לבד ארפא כי גם אחזק, לכן לא כפל כמו בפסוק ד' : (מלבי"ם באור המלות)

[יז] וְאֶתְנָה צֹאנֵי כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הֲנִי שֹׁפֵט בֵּין שָׂה לְשָׂה לְאֵילִים וְלַעֲתוּדִים:

רס"י בין שיה לשה. בין בעלי אגרופין לחלשים : (רס"י)

מצודת דוד בין שיה לשה. בין שיה החלושי ובין שיה החזקה : לאילים ולעתודים. בין מן האילים בין מן העתודי' : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואתנה. כמו ואתן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנני מפרש נגד השמנה שהם העשירים הלוקחים כל

השפע ואין מניחים לעניים מאומה אומר הנני שופט בין שה לשה
לאילים ולעתודים, שהאילים והעתודים בחזקם נוטלים כל המרעה ואין
מניחים לעניי הצאן : (מלבי"ם באור הענין)

[יח] המעט מכם המרעה הטוב תרעו ויתר מרעיקם תרמסו ברגליכם
ומשקע מים תשתו ואת הנותרים ברגליכם תרפשו: תרפשו:

רפ"י המעט מכם. את אשר החזקות שכם רועות המרעה הטוב והלוואי
לא תרמסו המותר ברגליכם ותאכלנה אותן שאר לאני ללא שאף מותר
מרעיקם תרמסו ברגליכם ולא די לכם אשר משקה מים תשתו ללא
שהנותרים ברגליכם תרפשו: ומשקע מים. המים הכלולים ששקע הטיט
ולא נעכרו ברגלי' והדוגמא כתרגומו הזעיר לכוון דפרנוס טב אתון
מתפרנסין ומותר פרנוסכוון דיסין ברגליכוון ומשתי מתקו אתון שתן וית
מותרא ברגליכוון אתון דיסין : (רפ"י)

מצודת דוד המעט. כאלו אל החזקות ידבר המעט לכם שאתם רועים
המרעה הטוב אלא שגם המרעה שהותרתם תרמסו ברגליכם שלא יהנו
בהם שאר הצאן : ומשקע מים. מים צלולים ששקעה הטיט אותם תשתו
ואת הנותר תדרכו ברגליכם לעכור אותם : (מצודת דוד)

מצודת ציון תרמסו. ענין דריכה ברגל : ומשקע. ענין נפילת הדבר בעומק
כמו ושקעה כיאור מצרים (עמוס יט) : תרפשו. ענין דריכה ורמיסה כמו
מעין נרפש (משלי כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (יח-יט) המעט מכם מה שאתם תרעו המרעה הטוב
עד שיתר מרעיהם תרמסו וצאני הכי מן היושר והראוי שמרמס רגליכם
תרעינה? וכן המעט מכם שמשקע מים תשתו עד שעוד את המים
הנותרים ברגליכם תרפשו? (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ומשקע. שמשקע הטיט למצולת המים והם נקיים,
והפוכו הוא הנרפש, שיעכר המים עד יעלה הרפש ויתערב בהם, וכן אז
אשקיע מימיהם (למעלה ל"ב י"ד) : (מלבי"ם באור המלות)

[יט] וצאני מרמס רגליכם תרעינה ומרפש רגליכם תשתינה: (פ)

רפ"י ולאני מרמס רגליכם וגו'. ועמי מותר מיכל שמשכוון אכלין ומותר
משתי שמשכוון שתן : (רפ"י)

מצודת דוד וצאני. ר"ל ושאר הצאן בעל כרחם יאכלו המרעה הדרוסה ברגליכם וישחתו המים הרמוסים ברגליכם ר"ל מושלי העם לקחו לעצמם מיטב הארץ והשחיתו עוד השאר הבא לחלק העניים : (מצודת דוד)

[כ] לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי הַנְּנִי אָנִי וְשִׁפְטֵתִי בֵּין שָׁה בְרִיָּה וּבֵין שָׁה : רָזָה :

רס"י שָׁה בְרִיָּה. חֲזָקָה : רָזָה. מִיִּגְרָא זָלַעַז : (רס"י)

מצודת דוד הנני אני. ר"ל הנה אני הוא המושל על כולם ואשפוט בין שה בריה המזקי לרזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון בריה. שמנה כמו ועגלון איש בריא (שופטים ג) : רזה. כחושה כמו ומשמן בשרו יוזה (ישעיה וז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן כה אמר ה' הנני אני בהשגחתי, ושפטתי בין שה בריה ובין שה רזה שהבריה תתן דין וחשבון על שאכלה יתר מן הראוי ועשקה דלים ורצצה אביונים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בריה. משפטו בריאה, ר"ל שמנה, כמו עשרה בקר בריאים (מ"א ד') : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] יַעַן בָּצַד וּבְכַתְּף תִּהְדָּפוּ וּבְקִרְיֵיכֶם תִּנְגַּחוּ כָּל הַנְּחָלוֹת עַד אֲשֶׁר הִפְצֹתֶם אוֹתָנָה אֶל הַחוּצָה :

מצודת דוד בצד ובכתף. אתם השמני' והחזקי' תהדפו בצד ובכת' ותנגחו בקרן את הנחלו' עד אשר פזרת' אותן לנוס אל החוצ' : (מצודת דוד)

מצודת ציון ובכתף. הוא רוחב היד ממעל במקום חבורו בגוף : תהדופו. ענין דחיפה והכאה כמו אשר תדפנו רוח (תהלים א) : הנחלות. הכאובות באחד מן האיברים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען (עתה אומר נגד החזקה) שהם הדפו הנחלות עד שהוכרחו לצאת החוצה וזה משל העריצים העושקים דלים וחלשים ולוקחים נחלתם ובוזזים את חלקם : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וְהוֹשַׁעְתִּי לְצִאֲנִי וְלֹא תִהְיֶינָה עוֹד לְבָז וְשִׁפְטֵתִי בֵּין שָׁה לְשָׁה :

מצודת דוד והושעתי לצאני. אני אושיע את צאני ולא תהינה עוד לכם לביזה ואשפוט בין שה חזקה ובין שה חלושה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והושעתי לצאני להציל אותם מבז ושפטתי, ויהיה גם כן משפט בין העושק והעשוק : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וְהִקְמַתִּי עֲלֵיהֶם רָעָה אֶחָד וְרָעָה אֶתְהֶן אֶת עֲבָדַי דָּוִד הוּא יְרַעַה אֹתָם וְהוּא יְהִי לְהֶן לְרָעָה :

רש"י עבדי דוד. מלך מזרעו : (רש"י)

מצודת דוד והקימותי. אעמיד עליהם רועה אחד והוא ירעה אתהן במשפט הראוי ואת עבדי דוד אקים והוא מלך המשיח הבא מזרע דוד : הוא ירעה אותם והוא יהיה להן לרועה. כפל הדבר רבת פעמים לומר שהוא לבד יהיה המושל והשליט עליהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והקימותי נבא שאחר שישפוט ה' וירעה אותם בעצמו, אז תתגלה מלכות ב"ד, והוא יהיה הרועה תחת ה', וזה יהיה בגי מדרגות, תחלה הוא ירעה אותם היינו שיעמוד איש מבית דוד שינהיג את ישראל לכוף אותם שיעשו משפט וצדקה, ואח"כ הוא יהיה להם לרועה, היינו שיקבלו הנהגתו וילמדו ממנו עד שיהיה רועה שלהם ברצונם, ואח"כ. (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וְאֲנִי יְהוָה אֲהִיָּה לָהֶם לְאֱלֹהִים וְעֲבָדַי דָּוִד נְשִׂיא בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי :

מצודת דוד לאלהים. להושיע ולהציל : ועבדי דוד. הוא מלך המשיח הבא מזרעו : אני ה' דברתי. א"כ בודאי כן יהיה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אני ה' אהיה להם לאלהים, יקבלו עליהם מלכות שמים ומלכות ה' תתגלה עד שיהיה להם לאלהים, ועבדי דוד יעלה ממדרגת רועה למדרגת נשיא שהוא יהיה מלך המשיח, אני ה' דברתי ר"ל זה דברתי כבר ע"י הנביאים אשר נבאו על המשיח (כמ"ש ויצא חטר מגזע ישי) וכבר דברתי ופירשתי ענין המשיח בארץ ע"י כל נביא כל חוזה : (מלבי"ם באור הענין)

[כה] וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן הָאָרֶץ וְיָשְׁבוּ בְּמִדְבָּר לְבָטָח וְיִשְׁנֹנוּ בְּיַעַרִּים :

רפ"י וישנו זיערים. ת"י ויתעתקון בחורשא ויש לפותרו כלסון שונה :
(רפ"י)

מצודת דוד וכתתי. אז אכרות עמהם ברית שלום להיות מתמידים לשבת בשלוח : **והשבתו וגו'.** ר"ל חית השדה לא יזיקו אותם וכמ"ש לא ירעו ולא ישחיתו (ישעיה יא) : **וישבו במדבר.** אף במדברות וביערים מקום החיות ישבו בטח וישנו שמה וערבה להם שנתם כי לא יחרידם מי :
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וכתתי, מפני שייראו להניח הצאן במדבר ביום מפני השודדים, וביער בלילה מפני חיות רעות, אמר **שיכרות ברית שלום** שלא יעבור רגל אויב ושודד, **וישבית חיה רעה**, וע"י **שיכרות ברית שלום** וישבו במדבר לבטח ולא ייראו מפני חרב שודד, וע"י **שישבית חיה רעה** יישנו בלילה **ביערות** : (מלבי"ם באור הענין)

[כז] ונתתי אותם וסביבות גבעתי ברכה והורדתי הגשם בעתו גשמי ברכה יהיו :

רפ"י ונתתי אותם וסביבות גבעתי. תהא נתינתה בצרכה, ונתתי כמו והסכנתי :
(רפ"י)

מצודת דוד ונתתי אותם. אתן אותם במקומם ובכל סביבות גבעתי אתן ברכה : **בעתו.** בזמן שיש צורך בו : **גשמי ברכה יהיו.** כי מאד ירוו צמאת הארץ :
(מצודת דוד)

מצודת ציון גבעתי. היא אי"י הגבוה מכל הארצות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי ומפני שעדיין ייראו הצאן כשלא יהיה דשא, אמר **שיתן אותם**, היינו המדבר והיערים, **וסביבות של גבעתי**, גם הסביבות שסביב אי"י וירושלים ויהיה שם **ברכה**, והורדתי **הגשם בעתו** בענין שיצמיח חציר לבהמה, **גשמי ברכה יהיו**, רצה לומר כל תחשוב שזה יהיה לקללה (כמ"ש שאם נפסקו גשמים בר"ה וחטאו ה' מורידם במדברות וביערים) לא כן כי יהיו לברכה, כי לא יתמעט הגשם מן הישוב ע"י : (מלבי"ם באור הענין)

[כח] ונתן עץ השדה את פריו והארץ תתן יבולה והיו על אדמתם לבטח וידעו כי אני יהוה בשברי את מטות עולם והצלתיים מיד העבדים בהם :

מצודת דוד **כי אני ה'.** הנאמן במאמרו : **מוטות עולם.** מה שהכבידו עליהם הבבליים ואחז במשל מן השור שמימים עליו בדי העול לחרוש האדמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **יבולה.** ענין צמח וכן ארץ נתנה יבולה (שם סז) : **מוטות.** הם בדי העול והוא מל' מטה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **עד שיתן עץ השדה את פריו,** והנה הברכות האלה כבר נמצאו בתורה ששם אמר ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה וכו' וישבתם לבטח בארצכם, ואח"כ אומר ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואי מחריד והשבתי חיה רעה, והנה חשב שישבית מהם שפטיו הרעים שהם חיה רעה וחרב ורעב וידעו כי אני ה', ותחלה מציין אותם כצאן ואמר שישבו לבטח במדבר וביערים, ואח"כ מציין אותם כבני אדם שעץ השדה יתן פריו, בראשון מצייר שישבו לבטח בארץ העמים שיתבטל שעבוד מלכיות, ויסיר מהם קושי השיעבוד ובזה מצויירים כצאן שיושבים במדבר לבטח שהוא בארצות העמים שקראה בשם מדבר העמים למעלה (כי כ"ה) ואח"כ מצייר שיהיו כבני אדם וישבו על אדמתם לבטח ועתה מפרש נגד שתחלה ישבו לבטח בארץ העמים שיתבטל שעבוד מלכויות אמר **וידעו כי אני ה' בשברי מוטות עלם** שתחלה היו תחת עול העמים והיו עובדים אותם בהם וזה יופסק : (מלבי"ם באור הענין)

[כח] ולא יהיו עוד בַּז לגוים וְחַיַּת הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלֶם וְיִשְׁבוּ לְבֶטַח וְאִין מְחָרִיד :

מצודת דוד **וחיית הארץ.** ר"ל עריצי הבבליים האכזרים שבהם או יאמר על החיות המזיקות שלא ירעו עוד ולא ישחיתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ולא,** נגד שהיו למקצת גוים לבז, ששללו ממונם, ומקצם היו במדרגת חיות רעות שאכלו הצאן בעצמם, אמר **שלא יהיו עוד לבז** וגם **החיות הפראיות** שהם האומות הפראיים **לא תאכלם, וישבו לבטח** היינו שישבו בין האומות בבטחה והשקט : (מלבי"ם באור הענין)

[כט] וְהִקְמַתִּי לָהֶם מָטֶע לְשֵׁם וְלֹא יִהְיוּ עוֹד אֶסְפִּי רָעַב בְּאֶרֶץ וְלֹא יִשְׁאוּ עוֹד קְלָמַת הַגּוֹיִם :

רז"י **מטע לשם.** קיום קיהא לשם עולם : **אסופי רעב.** טמוני רעב מחמת בוסת רעבון ועוני : (רז"י)

מצודת דוד **מטע לשם.** נטיעה יפה והדורה להיות לשם תפארת בין העמים

: ולא יהיו וגו'. ר"ל לא ימצאו עוד בארץ אנשים שבא עליהם כליון הרעב :
: ולא ישאו. לא יסבלו עוד כלימה מן העובדי כוכבים כי לא יצטרכו עוד
לבוא בארצו העכו"ם בעבור הלחם לשאת חרפת' כדרך הבא במחסור
בארץ נכריה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מטע. מל' נטיעה : אסופי. ענין כליון כמו אסף אסיפם (ירמיה
ח) : ישאו. מל' משא וסבל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והקימותי ואח"כ ישבו בא"י ושם יטעם בארץ במטע
טוב שיהיו לשם, שלא יעקרו משם לעולם, וגם יהיה שם שובע עד שלא
יהיו עוד אסופי רעב, ולא ישאו עוד כלמת הגוים בענין שיגלו שנית
(מלבי"ם) באור הענין

מלבי"ם - באור המלות אסופי רעב. כי כשנאספו לא"י בזמן הגלות היו
סובלים שם רעב וכלימה : (מלבי"ם באור המלות)

לז וידעו כי אני יהוה אלהיהם אתם והמה עמי בית ישראל נאם אדני
יהוה :

מצודת דוד וידעו. אז ידעו שאני עמהם והמה עמי החביב לי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וידעו, ואז ידעו כולם כי אני ה' אלהיהם אתם שדבק
בהם השראת השכינה והנסים והנבואה, והמה עמי דבקים בעבודתי, ואז
יצאו ממדרגת צאן אל מדרגת אדם, שעז"א. (מלבי"ם באור הענין)

לא ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אני אלהיכם נאם אדני יהוה :
(פ)

רס"י אדם אתם. אינכם כבהמות בעיני : (רס"י)

מצודת דוד ואתן צאני. וחוזר ומפרש צאן מרעיתי הצאן שאני רועה אותם
דעו שאדם אתם ר"ל אינכם בעיני כבהמות אלא חשובים וכדרך בן אדם
ואני מייחד שמי עליכם להקרא אלהיכם ולא הייתי מייחד שמי עליכם
אם הייתם בעיני כבהמות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתן צאני אדם אתם שתתעלו על ערככם הקודם
כמעלת המדבר נגד החי, שכן מדרגת העובד את ה' נגד המדבר כמדבר
המדבר נגד החי : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל

פרק-לה

[א] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **[ב]** בְּן אָדָם שִׁים פְּנִיךָ עַל הַר שְׁעִיר וְהִנָּבֵא עָלָיו:

מצודת דוד על הר שעיר. היא ארץ אדום היושבת בדרומה של איי אולם הנבואה ההיא נאמרה לפי שתולדותיהם מהר שעיר ומשם נפרדו לכן אמר הר שעיר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין שים פניך, מפני ששיבת שבות ישראל וחורבן אדום שהגלו אותם מארצם יהיו סמוכים, בחזותו שיבת ציון ראה ג"כ חורבן אדום, והנה אדום הרעו לישראל בחורבן בית ראשון שהיו שמחים על מפלתם והיו עונשם ע"י נבוכדנצר ואח"כ ע"י הורדוס שהחריבו את ארצם אבל זה לא היה חורבן עולם, עז"א. (מלבי"ם באור הענין)

[ג] וְאָמַרְתָּ לוֹ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי אֵלֶיךָ הַר שְׁעִיר וְנָטִיתִי קְדֵי עָלֶיךָ וְנִתְתִּיךָ שְׂמָמָה וְנִתְתִּיךָ וְנִתְתִּיךָ

מצודת דוד הנני אליך. הנה אני אלחם עמך : ונטיתי ידי. להכות בך : (מצודת דוד)

מצודת ציון ומשמה. מלי שממה וכפל הדבר לרוב השממון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הנני אליך הר שעיר וכו' ונתתיך שממה ומשמה זה חורבן נבוכדנצר, אח"כ. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שממה ומשמה. ע"ל (ה' ט"ו, ו' י"ד) : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] עָרִיף חֲרָבָה אָשִׁים וְאֶתָּה שְׂמָמָה תִּהְיֶה וְיָדַעְתָּ כִּי אֲנִי יְהוָה:

מצודת דוד ואתה. ר"ל כל הארץ בכללה : כי אני ה'. הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מצודת ציון חרבה. מלי חורבן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין עריך חרבה אשים ואתה שממה תהיה ע"י בית
חשמונאי, וידעת כי אני ה' כי אז נכנסו לברית מילה וטבילה וקבלו
אלהותו ונתגירו (מלבי"ם): באור הענין

[ה] יען היות לך איבת עולם ותגר את בני ישראל על ידי חרב בעת אידם
בעת עון

רש"י ותגר. ותקפל כמו (מיכה א) והגרתי לגיא חזניה שהיו מסגירין אותן
לחויזיהן כשהיו צורחין דרך חרס וזו היא שאמר (עובדיה א) אל תעמוד
על הפרק: בעת אידם. בעת כסמרתים ציד אויב: בעת עון קץ. כסנגמר
קץ עונם ונתמלחה סאתם: (רש"י)

מצודת דוד יען. בעבור שהיה לך על ישראל שנאה שמורה מימות עולם
והזלת דמי ישראל על ידי חרב בעת בוא עליהם אידם בחורבן הבית בעת
בוא העון הממלא את הסאה ומשלים את הקץ: (מצודת דוד)

מצודת ציון איבת. ענין שנאה כמו ואיבה אשית (בראשית ג): ותגר. ענין
הזלה ושפיכה כמו וכמים הנגרים ארצה (ש"ב יד): אידם. ענין צער
ומקרה רע כמו הלא איד לעול (איוב לא): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יען, אבל אח"כ בעת נכנסו הרומיים לירושלים והם
באו אז לעזרת ישראל, שמרו בלבם, האיבה הכבושה בלבם מעולם, ותגר
את בני ישראל ע"י חרב, כמ"ש גם אתה כאחד מהם, ואל תעמוד על
הפרק להכרית את פליטיו, וזה היה בעת אידם ר"ל בעת החורבן, שאז
היה עון קץ, שהיה קץ לעונם ואחרית העונשים, שאחר שכבר נשלם עונם,
וגם נחתם אידם היה ראוי לרחם עליהם וכ"מ שעשית היה מתוך האיבה
לא לשום תועלת (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות ותגר. כמו (מיכה א') והגרתי לגאי אבניה, תורידם
לחרב (מלבי"ם): באור המלות

[ו] לכן חי אני נאם אדני יהוה כי לדם אעשף ודם ירדףך אם לא דם שגאת
ודם ירדףך

רש"י לדם אעשף. נופל בחרב: דם שנאת. בזית את הזכורה שעבודתי
היתה מסורה להם ושנאת להיות מלכלך עמך דם קרבן עבודתי ולכלוך
דם הרוגים ירדף וי"א רולחים אתה ירא כשאר כל אדם ורולחים ירדפוך

וַיֵּאָרֶץ דָּם סָנְאֵת אַחִיךָ סָהוּל בְּסֶרֶךְ וּדְמֶךָ : (כ"ז)

מצודת דוד **לדם אעשך**. אעשה ארצך מלאה דמי הרוגים : **ודם**. אנשי שופכי דם ירדפוך : **אם לא דם שנאת**. וכי לא שנאת שופכי דם ומאד נשמרת מהם והנה עתה שופכי דם ירדפוך וישיגוך : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לכן חי אני** נחתם גזר דין בשבועה, **כי לדם אעשך**, כמו ששפכת דם כן תהיה מלאה דם הרוגים, **ודם ירדפך**, לא ירדפוך שבי ושלל, רק דם, ר"ל שמגמת רודפיך יהיה רק לשפוך דמך כמו ששמך אדום, **אם לא דם שנאת** שנאתך היה שנאת דם. לא שנאה מחמת תועלת ויראת נזק **וכן דם ירדפך** מדה כנגד מדה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **דם שנאת**. שנאת שנאת דם : (מלבי"ם באור המלות)

12 וְנָתַתִּי אֶת הַר שְׁעִיר לְשִׁמְמָה וְשִׁמְמָה וְהַכְרַתִּי מִפְּנֵי עֵבֶר וְשָׁב :

מצודת דוד **את הר שעיר**. ר"ל שתולדותיהם מהר שעיר ומשם נפרדו : **לשממה ושממה**. כפל המלה יורה על מרבית השממון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ונתתי** זה יהיה באחרית הימים והשממון יהיה עד שלא יהיה שם עובר ושב : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לשממה ושממה**. שממה שם בשקל שמלה, וכפל השם מורה שאחר שתהיה שממה יתן אותה לשממה שנית, כי יוסיף שממה על שממה : (מלבי"ם באור המלות)

13 וּמְלֹאתִי אֶת הָרִיו חֲלָלִיו גְּבֻעוֹתֶיךָ וְגֵאוֹתֶיךָ וְכָל אֲפִיקֶיךָ חֲלָלִי חָרֵב יִפְלוּ בָהֶם :

מצודת דוד **את הריו**. כי ינוסו על ההרים ושם ישיגם האויב ויהרגם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **גבעותיך**. מל' גבעה והר : **וגיאותיך**. מל' גיא ועמק : **אפיקיך**. הם המקומות שהמים מוגרים שם בחוזק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ולא שהעם ילכו בגולה**, רק **ומלאתי את הריו חלליו** ולא לבד במקום שלחמו על ההרים רק גם **גבעותיך** וכו' **חללי חרב יפלו בהם** שגם אחרי הכיבוש יהרגו את כולם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הרים, גבעות, גיא, אפיקים**. עיין למעלה (ו' ג')

טו שְׁמֹמֹת עוֹלָם אֶתְנֶדֶד וְעָרִיד לֹא (תִּישְׁבְּנָה) וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה :

רפ"י ועריך לא תשובנה. לא כמו שאמרתי למכרים (לעיל כט) ושצתי את שצות מכרים ושצתי את שצות בני עמון (ירמיה מט) וזו היא שאמר (מלאכי א) ואת עשו שנאתי ואתן את הריו שממה פעתידים לשוממות עולם : (רפ"י)

מצודת דוד שממות עולם. עד עולם תהיה שממה ועריך לא תשובנה לקדמתן : כי אני ה'. הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין שממות עולם השממה האחרונה תהיה לעולם, עד שעריך לא תשבנה ואז וידעתם כי אני ה' המעניש כמ"ש המה יבנו ואני אהרוס (מלאכי א') : (מלבי"ם באור הענין)

יז יַעַן אֶמְרָדְךָ אֶת שְׁנֵי הַגּוֹיִם וְאֶת שְׁתֵּי הָאָרְצוֹת לִי תִהְיֶינָה וַיִּרְשְׁנוּהָ וַיְהִי שָׁם

רפ"י שני הגוים. ישראל ויהודה ומדרש אגדה ר' תנחומא דורסו כלפי שהלך עשו אל ישמעאל להתחתן בו להשיאו שיעורר על יחזק על יוסף אזרהם ויהרוג ישמעאל את יחזק וזהו ימי חבל חבי ואירס אני את יחזק ואת ישמעאל וזהו יקרבו ימי חבל חבי ואירס אני את יחזק ואת ישמעאל (בראשית כז) : וה' שם היה. יודע את מחשבותיך : (רפ"י)

מצודת דוד יען. בעבור שאמרת את שתי הגוים וכו' הם יהודה וישראל וארצותם הנה מעתה תהיינה לי ואנחנו נירש אותן עד עולם : וה' שם היה. כאומר אבל לא כן יהיה כי ה' היה שם ר"ל מקום מקדש והיה שם ואיך אם כן יעזבנו בידך : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין יען אמרך שאח"כ בימי הגלות רצית שישראל יהיו משועבדים תחתיד לעולם וא"י יהיה שלך עד שאמרת את שני הגוים שהם יהודה ועשרת השבטים ושני ארצותיהם לי תהיינה וירשנוה, וה' שם היה ואתה אומר שתירש גם את ה' אשר שם היה, כי אתה אומר שאדום נכנס תחת ישראל, שישראל חללו את ה', ואתם הגוי אשר בחר ה', (ואמר נגד מ"ש את שני הגוים). (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לי תהיינה. כמו הנה אפי וחמתי נתכת (ירמיה ז') :

וירשונה. מוסב גם למטה ויורשנו אותה ואת ה' [אשר] שם היה: (מלבי"ם באור המלות)

[יא] לְכֹן חִי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה וְעָשִׂיתִי כְּאֲפֹד וּכְקִנְאֹתֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ מִשְׁנֵאֹתֶיךָ בָּם וְנִוְדַעְתִּי בָּם כְּאֲשֶׁר בְּאֲשֶׁר אֲשַׁפֵּטֶךָ:

רס"י ועשיתי כאפך. כחותה האף שעשית לישראל לעשה לך: ונודעתי **בס.** כאשר אשפטך אז יכירו את גבורתי: (רס"י)

מצודת דוד ועשיתי. אעשה לך כפי אפך וקנאתך אשר עשית להם מרוב השנאה שיש לך עליהם ר"ל אעשה עמך בערך שעשית עמו: **ונודעתי בס.** אהיה נודע וניכר בין בני ישראל למשגיח כאשר אשפטך מה שעשית לו: (מצודת דוד)

מצודת ציון וכקנאתך. ענין כעס כמו הם קנאוני בלא אל (דברים לב): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן חי אני ועשיתי כאפך שע"י עשית לישראל רעות רבות בימי הגלות ע"י אף וקנאה כאילו קנאת קנאת אלהים וזה עשית משנאתיך ונודעתי בס שאז כאשר אשפטך אודיע שהם עמי ואנכי אלהיהם ויודע האמונה האמתית: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בס. מוסב על פעל עשית: (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וְיָדַעְתָּ כִּי אֲנִי יְהוָה שְׁמַעְתִּי אֶת כָּל נְאֻצוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ עַל הָרִי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר (שממה) שְׁמֹמוֹ לָנוּ נִתְּנוּ לְאָכְלָה:

מצודת דוד וידעת. אז תדע ששמעתי את כל דברי בזיוןך שאמרת על הרי ישראל הנה שממו נתנו לנו לאכלה ולא נשאר שם מי מהם: (מצודת דוד)

מצודת ציון נאצותיך. ענין בזיון כמו כי נאצו האנשים את מנחת ה' (ש"א ב): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (ונגד מ"ש את שתי הארצות אמר) וידעת כי אני ה' שמעתי נאצותיך שבזה היית מנאץ אותי, במה שאמרת על הרי ישראל לאמר שממו, שאמרו שהם שוממים ע"י חטא ישראל שלא ימצאו ישראל יושבים שם, רק לנו נתנו לאכלה, והירושה לא לגור שם לבד רק לאכול הפירות הגדלים שם: (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וַתִּגְדִּילוּ עָלַי בְּפִיכֶם וְהִעַתְרְתֶּם עָלַי דְּבָרֵיכֶם אֲנִי שֹׁמֵעַתִּי: (ס)

רס"י והעתרתם. הרציתם וכן ועתר ענן הקטרת (לעיל ח) לשון רבוי :
(רס"י)

מצודת דוד ותגדילו. ואשר הגדלתם עלי בפיכם לדבר גדולות ודברי גאווה ואשר הרביתם עלי דבריכם בדברי חרוף הנה אני שמעתי את הכל ואין דבר נעלם ממני : (מצודת דוד)

מצודת ציון והעתרתם. ענין רבוי כמו ועתר ענן הקטרת (לעיל ח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (ונגד מ"ש וה' שם היה שירשו גם את ה') **ותגדילו עלי בפיכם**, ענין הספורים המבהילים באלהות, **והעתרתם עלי דבריכם** הפרטים שספרו על האלהות שיש בהם מהגנאי והדופי וההבל, גם זה **אני שמעתי** שנוגע לכבודי : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כְּשָׁמַח כָּל הָאָרֶץ שְׂמֵמָה אֲעֲשֶׂה לָךְ:

רס"י כשמוח כל הארץ. כשאטול אני את מלכותי כי אז תשמח הארץ כענין שנא' ה' מלך תגל הארץ (תהלים לו) אז שמחה לעשה לך : (רס"י)

מצודת דוד כשמוח. בעת שתהיה שמחה בכל הארץ ואז אעשה אותם שממה וזהו בימות המשיח שיגולה מלכות שמים ותתרבה אז השמחה בעולם כמ"ש ה' מלך תגל הארץ וכו' (תהלים צו) : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה'** (נגד מה ששמחת על מפלת ישראל) **אעשה לך שממה, בעת שתשמח כל הארץ ע"י שישראל ישבו בשמחה ובשלוה**, עד שתראה שמחת ישראל קודם מפלתך : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (יד-טו) **כשמח, כשמחתך**. י"מ שהם שתי כפ"י הדמיון שמחת כל הארץ על שוממתך ידמה לשמחה ששמחתי על ישראל : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] כְּשִׂמְחֶתְךָ לְנַחֵלֶת בַּיִת יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר שְׂמַמְתָּ כִּי אֲעֲשֶׂה לָךְ שְׂמֵמָה תִּהְיֶה הָר שְׁעִיר וְכָל אָדָם כְּלֵה וְיִדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה: (פ)

מצודת דוד כשמחתך. כערך השמחה שהיה לך על נחלת בית ישראל על

הנאמן לשלם גמול : (מצודת דוד) אשר נעשית שממה בערך הזה אעשה שמחה על שממותך : כי אני ה'.

מלבי"ם - באור הענין (ונגד ששמחת על חורבן הארץ), כשמחתך וכו' כן אעשה לך שישמחו כולם על חורבן ארצך. (ונגד מה שדברת באלהות) שממה תהיה הר שעיר וכו' שתשאר שממה לעולם, ובזה ידעו כי אני ה' ויכירו אמתת אלהותי כמ"ש המה יבנו ואני אהרוס וקראו להם גבול רשעה והעם אשר זעם ה' עד עולם : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-לו

[א] ואתה בן אדם הנבא אל הרי ישראל ואמרת הרי ישראל שמעו דבר יהוה : [ב] כה אמר אדני יהוה יען אמר האויב עליכם האח ובמות עולם למורשה היתה לנו :

רפ"י האח. שמחה : ובמות עולם. ארץ ישראל שהוא גובהו ונויו של עולם : (רפ"י)

מצודת דוד עליכם. על שוממותיכם אמר האח והוא ענין לשון שמחה : ובמות עולם. גבהות עולם היא א"י הגבוה מכל הארצות היא היתה לנו למורשה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ובמות. ענין גבהות כמו על במתי ארץ (ישעיה נח) : למורשה. מל' ירושה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה' אלהים, הנה יחזקאל נבא למעלה על האומות השכנות לא"י והודיע חורבנם באשר שמחו על מפלת ירושלים, והיה הנבואה על צור ובני עמון ומואב ואדום ופלשתים ועל צידון ולכל אחד הודיע עונש אחר כי לא הושוו בחטאם נגד ירושלים, והנה בצור אמר יען אשר אמרה צור על ירושלים האח נשברה דלתות העמים נסבה אלי אמלאה החרבה, ששמחו על שהמסחר והעושר שהיה בירושלים יוסב אליהם, וז"ש יען אמר האויב עליכם האח ובמות ועלם למורשה היתה לנו ר"ל שנירש במות עולם והמסחר הגבוה שכל העולם עולים שמה לסחורה, ולכן כה אמר ה' עליהם עונש (למעלה כ"ו) וז"ש כה אמר ה' ר"ל שכבר אמר העונש בנבואה מיוחדת וכן כולם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **כה אמר ה'.** במאמר הזה בא ששה פעמים הלשון כה אמר ה', ולא נמצא מה אמר ה', עד הפעם הששית ? ולא נמצא דוגמתו במקרא, והוא פליאה נשגבה מאד באין איש מן המפרשים שם על לב, ואחרי העיון ראיתי שבכאן לא השלים הדבור, רק מציין בחמשה פעמים הראשונים שאמר כה אמר ה', ר"ל שכבר אמר ע"ז נבואה מיוחדת, וציין חמשה נבואות שנבא על חמשה אומות למעלה, וציין פה החטא של כל אומה מה שחטאו נגד ישראל, ואמר כה אמר ה', ר"ל מטעם זה אמר ה' פורעניות עליהם שכבר נזכר בספר, ובפעם הששית מוסיף נבואה על יתר אומות שלא נבא עליהם עדיין למעלה, כמ"ש בפירושי : **במות עולם.** כמו והרכבתיך על במתי ארץ : (מלבי"ם באור המלות)

ג] לְכֹן הִנְבֵּא וְאָמַרְתָּ כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן בְּיַעַן שְׁמוֹת וְשֵׁאֵף אֶתְכֶם מִסְבִּיב לְהִיּוֹתְכֶם מוֹרְשָׁה לְשֵׁאֲרֵית הַגּוֹיִם וְתַעֲלוּ עַל שְׁפַת לְשׁוֹן וְדַבַּת עִם :

רפ"י **שמות ושארף אתכם מסביב.** פנינים היו משתוממים ותומהין לשתוק ולראות בסוף חורבנכם ושארפי ותלצים ומלפים להיותכם מורשה לשארית הגוים : ותעלו על שפת לשון. ועכשיו בחורבנכם הכל מדברים ומדובלים בכם לאמר האח הרי שממו : **ודבת עם.** פארלמנ"ט זלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד **יען וביען.** הכפל לחזר ולומר בעבור זה לבד ראויים הם הגוים לשאת כלימה וכאשר יאמר בסוף הענין : **שמות ושארף אתכם מסביב.** ר"ל האומות מסביב השמו אתכם ובלעו אתכם למען תהיו למורשה לשארית הגוים הנשארי סביבותיכם : **ותעלו.** הייתם עולים על שפת ולשון ר"ל כולם היו מספרים ומדברים בכם : **ודבת עם.** כל עם מהעמים דברו בכם דברי גנות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **שמות.** מלי שממון : **ושארף.** ענין בליעה והמשכה אל הפה כמו שאפה רוח (ירמיה ב) : **ודבת.** ענין אמירה וע"פ רוב יאמר על האמירה הרעה וכן כי שמעתי דבת רבים (שם כ) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן הנבא כה אמר ה',** זאת שנית היו בני עמון שהם לקחו מנחלת בני ישראל והתיישבו שם, כמ"ש מדוע ירש מלכם את גד (ירמיה מ"ט) וכן אמר (עמוס א') על בקעם הרות הגלעד למען הרחיב את גבולם, וז"ש **יען וביען שמות ושארף אתכם,** שעשו אתכם שמה, ע"י ששאפו אתכם לקחת את גבולכם כדי להיותכם מורשה (וע"כ שלח את ישמעאל להרוג את גדליה בן אחיקם כדי שתשאר אי"י שממה להיות להם מורשה), וחץ מזה **ותעלו על שפת לשון ודבת עם,** כמ"ש שמעתי חרפת מואב וגדופי בני עמון (צפניה ב') שגדפו את אמונתם וקדושתם, ולכן נבא עליהם (למעלה סי' כ"ה) ז"ש **כה אמר ה' :** (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שמות. מקור, והוא פעל יוצא. **ושאף**, הושאל ממשיכת הרוח אל תוכו אל כל התאב לבלוע איזה דבר : **על שפת לשון ודבת עם**. כמו את כל הגוים והלשונות, ר"ל שידברו בס גנות כל הלשונות והעמים, כי האיבה בין העמים תהיה מצד חילוק הלשונות ומצד חילוק הנמוסים וההנהגות, וכל לשון וכל עם ידבר בס לרעה : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] לְכֹן הָרִי יִשְׂרָאֵל שָׁמְעוּ דְבַר אֲדָנִי יְהוָה כֹּה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה לְהָרִים וּלְגִבְעוֹת לְאֶפְיָקִים וּלְגִאֲיוֹת וּלְחָרְבוֹת הַשְּׁמָמוֹת וּלְעָרִים הַנְּעֻזְבוֹת אֲשֶׁר הָיוּ לְבַז וּלְלַעַג לְשֹׂאֲרֵית הַגּוֹיִם אֲשֶׁר מִסְבִּיב :

מצודת דוד **לכן וכו'.** לפי שארכו הדברים לזה אמר שוב לכן וכן דרך המקרא בכל מקום : **הנעזבות.** מיושביהן : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לאפיקים.** מקומות שהמים נגרים שם בחתק : **ולגאיות.** מל' גיא ועמק : **לבז.** מל' בזיון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **לכן הרי ישראל כה אמר ה'**, מואב לא לקחו מגבול ישראל ולא עשו בס נקמה רק היו ביניהם ללעג ובוז, וז"ש **אשר היו לבז וללעג לשארית הגוים** ולכן נבא עליהם פורענות (למעלה סי' כ"ה) וז"ש **כה אמר ה'** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ולחרבות השממות ולערים הנעזבות. ר"ל לערים שנחרבו ונשארו שממה. כי יש חורבה שאינה שוממה אם משתדלים לבנותה עמ"ש ישעיה (מ"ט י"ט), ויש ערים שלא נחרבו רק שיושביהם עזבו אותם והלכו להן : **לבז, וללעג.** הבז הוא מפני שהדבר נקלה בעיניו, והלעג הוא מפני פחיתת מעשיו (ישעיה ל"ז כ"ב) : (מלבי"ם באור המלות)

[ה] לְכֹן כֹּה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה אִם לֹא בָּאֵשׁ קִנְאַתִּי דְבַרְתִּי עַל שְׂאֲרֵית הַגּוֹיִם וְעַל אֲדוֹם כִּלְאֵי אֲשֶׁר נָתַנּוּ אֶת אֶרְצֵי לָהֶם לְמוֹרְשָׁה בְּשִׁמְחַת כָּל לִבָּב בְּשִׂאֵט נִפְשׁ לְמַעַן מְגֵרְשָׁה לְבַז :

רס"י **למען מגרשה לבז.** לפי שראו גירוסה לבז שהוטלה לביזה : (רס"י)

מצודת דוד **אם לא.** הוא ענין שבועה וגזם ולא אמר : **באש קנאתי.** ר"ל בחוזק כעסי : **להם.** לעצמם : **בשאט נפש.** בבזות אותם בנפש : **למען מגרשה.** למען לגרש אותה להיות היא לבזיון ר"ל לא היה עיקר הכוונה לטובת עצמם כ"א לבזות את ישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון קנאתי. ענין כעס : **כלא**. כמו כלה בה"א : **בשאט**. ענין בזיון
וכן בשאט בנפש (לעיל כה) : **מגרשה**. מלשון גרושין : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן כה אמר ה' הנה אדום ופלשתים הם נקמו נקמה ע"י איבה שהיו להם על ישראל ורצו שתשאר ארץ ישראל שממה לא כדי לקחת את ארצם רק שתשאר שממה, ועליהם דבר באש קנאתו, שיעשו בהם נקמה בקנאה, וזה דבר על שארית הגוים (כי פלשתים כבר הוכו ע"י פרעה ונשאר מהם רק שארית כמ"ש בירמיה (סי' מ"ז), ואדום היו כולה אשר נתנו את ארצי להם למורשה בשמחת כל לבב ע"י ששמחו על מפלת ישראל, ובשאט נפש משנאה, ולא רצו לירשה כדי לבנותה, רק למען מגרשה שתשאר כמגרש שהוא מקום הפנוי לפני העיר שאין בו לא בית ולא שדות וכרמים, וכן רצו שא"י תהי' כמגרש פנוי לבז ולקלון, ולכן נבא עליהם פורעניות, על פלשתים למעלה שם, ועל אדום (בסי' ל"ה), וז"ש כה אמר ה' (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מגרשה. המקום הפנוי שסביב הישוב, וכן למעלה
(כ"ז כ"ח) ירעשו מגרשות (מלבי"ם באור המלות)

[1] לְכֹן הִנְבֵּא עַל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ לְהָרִים וְלַגְּבְעוֹת לְאֶפְיָקִים וְלַגְּאִיּוֹת כֹּה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה הִנְנִי בְּקִנְאָתִי וּבְחֲמָתִי דִּבְרַתִּי יַעַן כָּלְמַת גּוֹיִם נִשְׂאָתָם :

מצודת דוד יען. בעבור שסבלתם כלימה מן העובדי כוכבים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן הנבא כה אמר ה' חוץ מזה היו כמה אומות שלא עשו דרך נקמה, ולא ירשו את ארצה, רק הכלימו ובזו את אדמת ישראל על חורבנה, ודבר עליהם פורעניות כמו מצרים וצידון (למעלה סי' כ"ח כ"ט), ועז"א הנני בקנאתי ובחמתי דברתי פורעניות עליהם יען כלמת גוים נשאתם, וז"ש כה אמר ה' (מלבי"ם באור הענין)

[2] לְכֹן כֹּה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה אֲנִי נִשְׂאָתִי אֶת יָדֵי אִם לֹא הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לְכֶם מִסְבִּיב הָמָּה כָּלְמַתָּם יִשְׂאוּ :

מצודת דוד אני נשאתי את ידי. כן היא דרך שבועה וכמ"ש וגם אני נשאתי ידי להם (לעיל כ) : **אם לא**. הוא ענין שבועה : **כלימתם**. הכלימה הראויה להם יסבלו הם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן כה אמר ה' אני נשאתי את ידי, בגז"ד שיש בו שבועה, שכל הגוים הסביב המה כלמתם ישאו שנבוכדנצר החרیب את כולם (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לכם מסביב**. ר"ל מסביב לכם: (מלבי"ם באור המלות)

[ח] ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא:

מצודת דוד **ענפכם תתנו**. לא תהיו עוד שממה כ"א תגדלו ענפים ותשאו פרי למאכל לעמי ישראל כי קרבו לבוא אל ארצם: (מצודת דוד)

מצודת ציון **תשאו**. תצמחו ותגדלו: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו** בל תעצרו מלתת ענף ופרי, בל תיראו כי זרים יאכלוהו כי קרבו לבוא, שבימי כורש התחילו לשוב אל א"י כי הארץ הזו השגחתי תעצור פירותיה בעת שאין עם ה' עליה המושגחים מאת השגחתו: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **קרבו**. מהדגוש, ר"ל קרבו את עצמם שעושים הכנות לזה, או יתכן עפמ"ש ישעיה (כ"ו י"ז) על כמו הרה תקריב ללדת עיי"ש: (מלבי"ם באור המלות)

[ט] כי הנני אליכם ופניתי אליכם ונעבדתם ונזרעתם:

מצודת דוד **כי הנני**. הנה אני אשגיח ואפנה אליכם ותהיו נעבדים כעבודת שדה בחרישה ותהיו נזרעים לא כמו שהייתם לשעבר שממה ומשמה: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כי הנני אליכם תחלה תחול ההשגחה, ונעבדתם ונזרעתם**, שתעבד האדמה ולא תשאר שממה, ואח"כ: (מלבי"ם באור הענין)

[י] והרביתי עליכם אדם כל בית ישראל פלה ונשבו הערים והחרבות תבנינה:

מצודת דוד **כל בית ישראל כולה**. ר"ל אף בני עשרת השבטים ישבו הנה ונושבו הערים. תהיינה מיושבות באנשים: (מצודת דוד)

מצודת ציון **תבנינה**. מלשון בנין: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **והרביתי עליכם אדם**, אותם ששבו בימי כורש ובימי ארתחששתא, ועיי"כ ונושבו הערים הבלתי מיושבות, ואח"כ החרבות תבנינה, כמ"ש וחרבות השוממות ולערים הנעזבות, ואח"כ: (מלבי"ם באור)

[יא] וְהִרְבִּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם וּבְהִמָּה וְרָבוּ וּפְרוּ וְהוֹשַׁבְתִּי אֶתְכֶם כְּקִדְמוֹתֵיכֶם וְהִטַּבְתִּי מִרְאשֵׁיתֵיכֶם וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה:

מצודת דוד ופרו. יעשו פירות ר"ל יולידו בנים ובנות וכפל בשמות נרדפים לחוזק : והושבתי. אושיב אתכם בארצכם כמו שישבתם בימי קדם ואטיב עמכם עוד יותר ממה שהיה לכם בראשונה עד שלא גליתם : וידעתם. אז תדעו שאני ה' הנאמן במאמרי : (מצודת דוד)

מצודת ציון והושבתי. מלי ישיבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והרביתי עליכם אדם ובהמה שהשבים ירבו ופרו שם, ועיי"כ והושבתי אתכם כקדמותיכם שהיתה כולה מיושבת, וכן היתה בבית שני בבית החשמונאי ובית הורדוס, ואחר כך והטיבותי מראשותיכם זה יהיה לעתיד לבוא שאז ייטיב יותר ממה שהיה בראשונה בצאתם ממצרים ובהכנסם לארץ, ואז וידעתם כי אני ה' ותכירו השגחתי ויכלתי (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות ורבו ופרו. בכ"מ יאמרו ופרו ורבו, פרה ורבה, הנני מפרך והרביתך, שעיי הפריה ירבה, לבד פה אמר ורבו ופרו ? שר"ל שירבו שישובו הגולים מארבע כנפות הארץ, והם יפרו ויולידו בנים ובנות : כקדמותיכם, מראשותיכם. כבר בארתי ישעי (סי מ"ג י"ח) שלפעמים הראשון הוא לפני הקודם, בפרט פה שבא שם ראשית שהוא מורה על ראשית החלטי (מלבי"ם): באור המלות

[יב] וְהוֹלַכְתִּי עֲלֵיכֶם אָדָם אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְשׁוּךָ וְהִיִּיתָ לָהֶם לְנַחֲלָה וְלֹא תוֹסֵף עוֹד לְשַׁכְּלֶם : (ס)

רס"י לשכלם. לגרש יושביך מקרבך הוא קרוי שכול : (רס"י)

מצודת דוד והולכתי עליכם. כאלו יאמר על ההרים מעתה אוליך עליכם אדם וחוזר ומפרי את עמי ישראל והם ירשוד : לשכלם. להיום אבודים וגרושים ממך : (מצודת דוד)

מצודת ציון וירשוד. מלי ירושה : לשכלם. ענין מיתה ואבדון כמו והארץ משכלת (מ"ב ב). (יז) ובעלילותם. במעשיהם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והולכתי, מפרש שלעתיד הולכתי עליכם אדם, לא יהיה כמו בבית שני ששבו מעצמם, ולא שבו כולם כי אז אוליך אני אותם

ואוציאם ואביאם לא"י, ויהיו את עמי ישראל שכבר יהיו עמי ע"י השגחתי עליהם, ואז וירשוך והיית להם לנחלה שנחלה היא ירושה עולמית, כי לא תוסיף עוד לשכלם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וירשוך. והיית לנחלה, כבר בארתי ישעיה (נ"ז י"ג) שהירושה מציין הורקת הקנין מרשות המוריש לרשות היורש, והנחלה תציין המשך הקנין לזרעו אחריו לדורות עולם : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] כה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה יַעַן אִמְרִים לָכֶם אֶכְלֶת אָדָם (אתי) אֶת וּמְשַׁכֶּלֶת (גויך) גוֹיִךְ : הֲיִית :

רפ"י אוכלת אדם את. למודה היא הארץ הזאת להשחית את יושביה האמוריים כלו זה והיהודים כלו זה : (רפ"י)

מצודת דוד יען. בעבור שהעובדי כוכבים אומרים על מקומות א"י אוכלת אדם את ר"ל למודה את ומורגלת לכלות ולאבד בני אדם כי מתחלה נאבדו וכלו בה הכנענים יושבי הארץ ולאח"כ כלו בה בני ישראל אשר ישבו תחתם : **ומשכלת גוייך**. היית. דרך לשכל ולאבד הגוים היושבים בך והוא כפל ענין במ"ש : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין יען שבגלות אומרים לכם, א. שאוכלת אדם את, שהדרים בך בזמן הגלות (שבני אדם מעטים דרים שם) תאכל הארץ אותם בדבר ובחלאים וברעב, **ומשכלת** ובעת שהיו ישראל עליך שכלת אותם, כי גלו מן הארץ שתי פעמים דהוה חזקה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אוכלת אדם את, ומשכלת גוייך היית. אדם יציין בני אדם יחידים, וגוי מציין הקיבוץ, עז"א היית כי עתה אין שם גוי וקיבוץ רק בזמן הקודם אז שכלה את גוייה שמציין הארץ כאם היולדת והגוים הנגרשים ממנה שמשכלת אותם, ועתה תאכל בני אדם יחידים שבה : (מלבי"ם באור המלות)

[יד] לָכֵן אָדָם לֹא תֹאכְלִי עוֹד (וגויך) וְגוֹיִיךְ לֹא (תכשלי) תִּשְׁכְּלִי עוֹד נָאִם אֲדָנִי יְהוָה :

מצודת דוד אדם לא תאכלי עוד. כשישובו ישראל לארצם לא יכלו עוד בך : **וגוייך לא**. תשכלי עוד. כפל הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן אדם לא תאכלי שיסיר משם מות וחולי, וגוייך לא תשכלי, שלא יהיה עוד גלות : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וְלֹא אֲשַׁמֶּיעַ אֶלְיָךְ עוֹד כְּלַמַּת הַגּוֹיִם וְחֶרֶפַת עַמִּים לֹא תִשָּׂאֵי עוֹד (וְגוֹיִךְ) לֹא תִכְשְׁלֵי עוֹד נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: (פ)

מצודת דוד ולא אשמיע וכו'. ר"ל לא יכלימו עוד אותך בדבר זה ולא תסבלי עוד חרפה בעבור זאת כי מאז לא תכשילי עוד את גוייך להיות נאבדים **בך** : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ולא אשמיע, הגוים הפחותים שישבו בא"י הכלימו אותה והיא שמעה כלמתה, ואמרו שמושבה רע, והעמים שהם האומות שי"ל מלך הם לא ישבו שם, והיתה נושאת מהם חרפה מרחוק, שחרפה גדולה מכלמה. שאמרו כי קללת ה' חלה בה ע"י עונות ישראל, כי גוייך לא תכשילי עוד בחטא כי יהיו צדיקים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כלמת הגוים, וחרפת עמים. עמים מעולים מן גוים שהעמים י"ל מלך (כמ"ש ישעיה א' ד'), וחרפה גדולה מכלימה, שיצויר שמכלים על לא דבר ולא יצויר שיחרף על לא דבר (ישעיה א' כ"ט): (מלבי"ם באור המלות)

[טז] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (כ"ט)
כ"י ויהי. דבר ה' אלי לאמר: (כ"ט)

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה' אלי, עתה בא לפרש דבריו, מ"ש שתחלה והרביתי עליכם אדם ואח"כ והולכתי עליכם אדם שרמז בזה שגאולת כורש לא תהיה נצחיית ולמה יגלם ויחזור ויקבצם? אמר. (מלבי"ם באור הענין)

[יז] בֵּן אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים עַל אֲדָמְתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת הַנְּדָה הִיְתָה דְרָכָם לִפְנֵי:

כ"י בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם וגו'. כטומאת הנדה. המשילה הכתוב לנדה שבעלה מפכה מתי תטהר ותאב לשוב אליה: (כ"י)

מצודת דוד כטומאת הנדה. כמו טומאת הנדה שע"ז היא מרוחקת מבעלה כן היתה דרכם טמאה לפני עד להרחיקם: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בית ישראל יושבים על אדמתם בבית שני, ויטמאו

אותה בדרכם ובעלילותם, ובכ"ז לא גרשתי אותם מעל פני רק כטומאת הנדה היה דרכם לפני, כמו שהנדה יפרוש בעלה ממנה לעת דוותה וימתין על עת תטהר שאז ישוב אליה, כן היה דרכם, שצפיתי שיטהרו מטומאתם ואשוב אליהם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בדרכם, ובעלילותם. הדרכים הם תכונות הנפש ומנהגיה, והעלילות הם הפעולות הצומחות מהם (כנ"ל י"ד כ"ב): (מלבי"ם באור המלות)

יח וְאֶשְׁפֹּד חַמְתִּי עֲלֵיהֶם עַל הַדָּם אֲשֶׁר שָׁפְכוּ עַל הָאָרֶץ וּבְגִלּוּלֵיהֶם טְמֵאוּהָ:

מצודת דוד ואשפוד. לכן שפכתי עליהם חמתי בעבור דם הנקי אשר שפכו ובעבור טמאם את הארץ בגלוליהם: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואשפך והגם ששפכתי חמתי עליהם שהיא החמה הפנימית על הדם ובגלוליהם, שעל שניהם תקיא הארץ את יושביה (כמ"ש כי הדם הוא יחניף את הארץ, ובסוף עריות אמר ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה וכו') ועי"כ. (מלבי"ם באור הענין)

יט וְאָפִיץ אֹתָם בְּגוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאֶרְצוֹת כְּדָרְכָם וְכַעֲלִילוֹתָם שִׁפְטֵתֵיהֶם:

מצודת דוד כדרכם. כגמול דרכם ומעשיהם כן שפטתים: (מצודת דוד)

מצודת ציון ואפיץ. ויזרו. שניהם ענין פזור כמו כי נפץ העם (ש"א י"ג) וכמו וזריתי פרש (מלאכי ב): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואפיץ אותם בגוים, ומן הגוים זורו בארצות ובכ"ז לא היה זה דרך כליה או הסתרת פנים כאילו סלקתי השגחתי מהם ונתתים להיות הפקר כי בהפך היה עונש השגחתי כמדת עונותיהם, וז"ש כדרכם ובעלילותם שפטתים, שהיה דרך משפט, והיה המשפט מכוון כדרכם, והעונש היה כמדת עונותיהם לא יתר על המדה, ועי"כ. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ואפיץ אותם בגוים. ומן הגוים זרו (שהזריה הוא יותר מן הפיזור) לארצות רחוקות כמ"ש כלל זה למעלה (י"ב ט"ו) (מלבי"ם באור המלות)

כ וַיָּבֹאוּ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וַיַּחֲלֵלוּ אֶת שְׁם קְדֹשֵׁי בְּאֵמֹר לָהֶם עִם יְהוָה אֱלֹהֵי וּמְאָרְצוֹ יִצְאוּ:

רפ"י ויבוא. לפי שאמר בית ישראל בראש הפרשה קרא כל הפרשה בלשון יחיד ומדרש אגדה הקב"ה בא עמהם בגולה והטה אוזן מה היו אומרים הקב"ה הרי אלו עם ה' ולא היה לו יכולת להצילן במדרש איכה רבתי : ויחללו את שם קדשי. הקפילו את כבודי ומהו החילול באמור אויביהם עליהם עם ה' אלה ומאחרו ילאו ולא היה יכולת צידו להציל את עמו ואת ארצו

מצודת דוד ויבוא אל הגוים. וכאשר בא אל הבבליים שגלו ביניהם נתחלל על ידיהם שם קדשי כי העובדי כוכבים ההם אמרו עליהם הנה עם ה' אלה ועכ"ז יצאו מארצו ומבלתי יכולת לא השאירם בארצו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויבוא אל הגוים אשר באו שם, בא עמהם לגלות להשגיח שיהיה ענשם רק כמדת חטאם ומדה כנגד מדה, בענין שיכירו שהעונש הוא השגחיי, אבל עיי"כ ויחללו (הגוים) את שם קדשי, אחר שראו שהשגחת ה' אתם וגם בהיותם בארץ אויביהם לא עזב אותם לכלותם עיי"כ אמרו הלא עם ה' אלה שעדיין השגחת ה' דבוקה בם, וא"כ למה מארצו יצאו? ולמה לא יחזירם אל ארצו ששם מקום ההשגחה? ואמרו מבלי יכולת : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ויבוא. מוסב על שם קדשי. שם קדשי בא אל הגוים ששם ה' בא עמהם לגלות, כי שם ה' נקרא עליהם, והגוים חללו אותו עיי"ז, ועיי"כ תפס בכל הענין שם קדשי, שמי הגדול, כי שם ה' נקרא על ישראל, והוא בא עמהם אל הגוים : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] וְאֶחָמֵל עַל שֵׁם קִדְשֵׁי אֲשֶׁר חָלְלוּהוּ בַּיַּת יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁמָּה :

מצודת דוד אשר חללוהו. ר"ל אשר נתחלל על ידיהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואחמול. מלי חמלה וחס : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואחמל, וחוף מזה חמלתי על שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל שחוף מה שנתחלל עיי"י הגוים נתחלל עיי"י ישראל ועיי"י מעשיהם הרעים, שעיי"כ הוצרך להענישם כפעם בפעם וש"ש מתחלל תמיד מחדש : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] לָכֵן אָמַר לְבַיַּת יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא לְמַעַנְכֶם אָנִי עֹשֶׂה בַּיַּת

יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְשֵׁם קִדְשֵׁי אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בְּאֶתְּם שֵׁם :

רפ"י לא למענכם אני עושה. התקועה סחושיעכם : (רפ"י)

מצודת דוד אני עושה. את האמור בענין להוציאם מארץ העמים ולהביאם אל ארצם : אשר חללתם. אשר נתחלל על ידכם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן וכו' לא למענכם, שאם הייתי עושה למענכם הדבר תלוי בזכות וחובה וכשיחטאו עוד יוסיף להגלותם, אבל אחר שאיני עושה למענכם רק בשביל כבוד שמי המחלל בהכרח יעשה באופן שלא יחטאו עוד ושלא יצטרך להגלותם שנית ולא יתחלל שמו פעם אחר פעם : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וְקִדְשֹׁתַי אֶת שְׁמֵי הַגָּדוֹל הַמְּחֻלָּל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּתוֹכָם וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה בְּהַקְדִּשֵׁי בְּכֶם לְעֵינֵיהֶם :

רפ"י וקדשתי את שמי. ומה הוא הקידוש ולקחתי אתכם מן הגוים : (רפ"י)

מצודת דוד וקדשתי. מעתה אקדש את שמי הגדול וכו' : בהקדשי. בעת אהיה מקודש על ידיכם לעיני הגוים אז ידעו הגוים שאני ה' המושל בכל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וקדשתי את שמי, א. מצד שמחולל בגוים כמ"ש ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה, ב. אשר חללתם בתוכם ע"י מעשים רעים. וידעו הגוים כי אני ה' א. בהקדשי בכם לעיניהם, שהוא מה שיקדש שמו ע"י ישראל, וזה ע"י שיכוף אותם לחזור בתשובה (כמ"ש למעלה (ס' כ') ביד חזקה אמלוך עליכם והבאתי אתכם אל מדבר העמים וברותי מכם המורדים וכו') : (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וְלִקְחֹתַי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאָרְצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם

מצודת דוד ולקחתי וגו'. ובוזה אקדש שמי כי אקח אתכם מן הגוים וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ולקחתי, ב. ונגד חילול שהיה בין הגוים באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו ולקחתי אתכם מן הגוים שאתם משועבדים תחתם, ובמקומו שאתם מפוזרים מן הגוים אל הארצות וקבצתי אתכם וגו' והבאתי אל אדמתכם בענין שלא יתחלל השם לאמר מארצו יצאו

(מלבי"ם):

באור

הענין)

מלבי"ם - באור המלות ולקחתי אתכם מן הגוים. הקרובים, ומן הארצות ששם נפזרו יותר (כנ"ל פסוק י"ט), אקבץ הנפזרות, וכן למעלה (כ' ל"ד) (מלבי"ם): באור המלות)

כַּהֲנֵי וְזִרְקָתִי עָלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְיִטְהַרְתֶּם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהֵר : אַתְּכֶם :

כַּהֲנֵי מִיַּם טְהוֹרִים. חכפר עליכם ואלעביר טומאותיכם בהזית מי חטאת המעבירין טומאת המת : (כ"ז)

מצודת דוד וזרקתי וגו'. ר"ל אכפר עוונם ואעביר טומאת חטאתם בהזיית מי אפר פרה המעביר טומאת המת : (מצודת דוד)

מצודת ציון וזרקתי. ענין הזיה כמו וזרקו בני אהרן (ויקרא א') : **מי טהורים.** כן יקראו מי אפר פרה כי מטהר טומאת המת : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וזרקתי, אמנם לתקן מה שחטאתם בעבר ושלא תחטאו לע"ל, על העבר **וזרקתי עליכם מי טהורים וטהרתם,** ר"ל בזה"ל על טומאת הנדה (שאמר כטומאת הנדה היה דרכם לפני) היה צריך טבילה במקוה, ועל טומאת מת שהיה צריך הזיה, היה צריך הזיה של מי טמאים, (שמי נדה היה מטמא המזה והנושא), ולא היה מועיל הזיה של מי טהורים, אבל אז יהיה די בזריקת מי טהורים, ר"ל בזה"ל הדברים הנטהרים במקוה במים טהורים צריך שיכנס כל גופו בהם וטומאה שעולה ע"י שתדבק הטומאה בטומאה ותסור מן האדם דהיינו הזיית אפר פרה צריך מי טמאים, ולע"ל יטהרו ע"י מי מעט הנזרקים ויהיו מי טהורים, והנמשל, שבהערה קלה ובמי הדעת התשובה תטהרו, והנה בזה"ל לא היה מועיל טהרה רק לטומאת הגוים לא לטומאת הנפש, ורק לטומאה ולא למעשה גלולים, אבל בטהרה זו **אטהר אתכם מכל טומאותיכם** ר"ל בין טומאת הגויה בין טומאת הנפש, וגם **מכל גלוליכם.** עד כאן זכר מתיקון העבר, ועתה יספר איך יטהר אותם בעתיד שלא יחטאו עוד : (מלבי"ם באור הענין)

כִּי וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסַּרְתִּי אֶת לֵב הָאָבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי : לָכֶם לֵב חָדָשׁ :

כַּהֲנֵי לֵב חָדָשׁ. ילר שנתחדש לטובה : (כ"ז)

מצודת דוד **לב חדש וגו'.** ר"ל לב ישר ומוכנע ורצון טוב : **לב האבן.** לב החזק והקשה כאבן : **לב בשר.** לב נכנע ורך כבשר : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ורוח.** ענין רצון כמו הנני נותן בו רוח (ישעיה לו) : **והסירותי.** מלשון הסרה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ונתתי לכם לב חדש,** שעד עתה היו הסבות אל החטא, הלב והרוח, **הלב** מצייר כח המושל שנוטה אל התאוה, **והרוח** מצייר הציורים הרעים שמעלה ציורים אל הלב לרוע, ועי"ז הלב מושל וגומר הרע, ואני **אתן לכם לב חדש** שיהיה נוטה רק אל הטוב וכן הציורים שיעלו ברוח יהיו רק טובים, וכן עד עתה היה הלב קשה מלקבל המוסר והתוכחה כמו האבן שקשה לחקוק בו. **אסיר לב האבן ואתן לכם לב בשר** שמקבל בקל ציורים טובים של יראת ה' ואהבתו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לב, רוח.** גדרם התבאר בפרטות בפירוש ספר משלי : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] **וְאֵת רוּחִי אֶתֶּן בְּקֶרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחָקִי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי וְעֲשִׂיתֶם:**

מצודת דוד **ואת רוחי וגו'.** ר"ל אחזיר לכם רוח הנבואה מה שהיה נחסר כל ימי הגולה : **ועשיתי.** ר"ל אעיר לבבכם שתלכו בחוקי ולשמור משפטי בלב ולעשותם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואת רוחי אתן בקרבכם** הוא רוח הקדש, שע"י הנסים והנפלאות שאתמיד ביניכם וע"י השראת השכינה ורוה"ק תקבלו טבע אחרת נוטה אל הקדושה והטהרה, ובזה **ועשיתי את אשר בחקי תלכו** ולא תעשו עוד רע, ועי"כ. (מלבי"ם באור הענין)

[כח] **וּישְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתִּיכֶם וְהִיִּיתֶם לִי לְעָם וְאֶנְכִּי אֶהְיֶה לָכֶם:**

מצודת דוד **לעם.** להאמין בי ולשמור מצותי : **לאלהים.** לעזור לכם ולהושיע אתכם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וישבתם בארץ** ולא תגלו עוד ממנה, אחר שלא תחטאו עוד, **והייתם לי לעם** שמעתה יהיה הכל ע"י אתערותא דלתתא אחר שאתם תהיו נכונים רק אל הקדושה תקדימו תמיד להיות לי לעם, ועי"ז **אנכי אהיה לכם לאלהים** שהגם שבתחלה יהיה ע"י אתערותא דלעילא כמ"ש וזרקתי עליכם מים טהורים וכו' שהי יהיה המתחיל

לטהרם, אח"כ יהיו הם המתחילים ויעשו מע"ט מצד טבעם הטוב
(מלבי"ם) באור הענין:

[כט] והושעתי אתכם מפל טמאותיכם וקראתי אל הדגן והרביתי אתו
ולא אתו עליכם רעב:

מצודת דוד והושעתי וגו'. ר"ל ארחיק אתכם מכל טומאת העון שהייתם
רגילים בו כי יעיר לבכם להיות נזהרים מהם: **וקראתי אל הדגן והרביתי**
אותו. ר"ל אצוה שיפרה וירבה: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והושעתי שהגם שיהיה עוד יצה"ר אושיע אתכם
מככל הטומאות, **וקראתי** כי מיום שבטלה טהרה בטל ריח הפירות כמ"ש
בסוף סוטה, וכשתושעו מטומאותיכם **אקרא אל הדגן**, מצ"ר, **א**. ריבוי
הדגן בהשגחה כדי שלא יהיה רעב, והגם שכבר יהיו בטוים מן הרעב ע"י
הדגן בכ"ז. (מלבי"ם) באור הענין

[ל] והרביתי את פרי העץ ותנובת השדה למען אשר לא תקחו עוד חרפת
רעב בגוים:

מצודת דוד למען וגו'. ר"ל באופן שלא תקבלו עוד בגוים חרפת רעב כי
מאז לא יקראו לכם חסירי לחם: (מצודת דוד)

מצודת ציון ותנובת. ענין צמח ופרי וכן ויאכל תנובת שדי (דברים לב):
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והרביתי את פרי העץ, כי אם יחסרו פרי העץ
ויצטרכו לקנות מן הגוים סביבותם, ידמה להם שיש רעב ויקחו חרפת
רעב בגוים: (מלבי"ם) באור הענין

[לא] וזכרתם את דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר לא טובים ונקטתם
בפניכם על עונתיכם ועל תועבותיכם:

רש"י ונקוטתם בפניכם. דמוני"ר בלע"ז תמקו בעלמיכם בצאתכם על
הגמול הרע אשר גמלתם לפני ואני גומל לכם טובה: (רש"י)

מצודת דוד וזכרתם. וכאשר תזכרו דרכיכם הרעים אז תכרתו בעיני
עצמיכם ר"ל אתם תשפטו הכריתה על עצמיכם בעבור הרעות שעשיתם
ותאמרו שבדין נכרתה בגולה: (מצודת דוד)

מצודת ציון ונקוטותם. ענין כריתה כמו ונקוטו בפניהם (לעיל ו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וזכרתם, ועדיין תזכרו דרכיכם הרעים מפני שני טעמים, א. ונקטתם בפניכם ותתחרטו תמיד על העבר. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות את דרכיכם הרעים, ומעלליכם אשר לא טובים. כבר בארתי (פסוק י"ז) שהדרכים הם תכונות הנפש ומדותיה, והיו כולם רעים, כמו מדות הגאווה והנקמה ואכזריות וכדומה, והנה יצוייר שגם מן דרכים רעים יצאו מעללים טובים, כמו שמן מדת הגאווה יתעורר לעשות צדקה וחסד להתגאות במו, ובמדת הנקמה ואכזריות ינקום ויתאכזר על אויבי ה' ומחללי שמו, עז"א שגם המעללים היו לא טובים : **עונותיכם, תועבותיכם.** העון יוצא ע"י עוות השכל (כמ"ש ישעיה א' ד') וזה מגביל נגד דרכים, והתועבות הוא נגד מעללים : (מלבי"ם באור המלות)

[לב] לא למענכם אני עשה נאם אדני יהוה יודע לכם בושו והכלמו מדרכיכם : **בית** : **ישראל :** (ס)

מצודת דוד אני עושה. את הגאולה הזאת : **יודע לכם.** יהיה ידוע לכם שאין הגאולה למענכם כי בושו והכלמו מדרכיכם אשר לא טובים ואינכם כדאים להביא הגאולה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (ב) לא למענכם וכו' יודע לכם, שעי"ז יודע לכם שלא עשיתי למענכם, ובזה בושו והכלמו מדרכיכם, והבושה הפנימית הזאת הוא מגדרי התשובה וכפרת העון, (כמ"ש) כל העושה דבר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו) : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בושו והכלמו. הבושה היא מעצמו, והכלימה ע"י אחרים (ישעיה ל' ג', ירמיה ג' כ"ה) : (מלבי"ם באור המלות)

[לג] כה אמר אדני יהוה ביום טהרי אתכם מכל עונותיכם והושבתי את הערים ונבנו : **החברות :**

מצודת דוד ביום טהרי. ר"ל כשאכפר עליהם : **והושבתי.** להיות מיושבת באנשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון והושבתי. מלי ישיבה : **ונבנו.** מלי בנין : **החברות.** מלי חורבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה' ביום טהרי, מודיע להם כי אחרי התשובה הגמורה וטהרת העונות עד שלא ישאר רושם מהם כלל, כן לא

ישאר שום רושם מחורבן הארץ כי זה תלוי בזה, ואז **והושבתי את הערים הנעזבות ויותר מזה כי גם ונבנו הערים החרבות, ויותר מזה.** (מלבי"ם באור הענין)

[לד] וְהָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הִיְתָה שְׂמֵמָה לְעֵינַי כָּל עוֹבֵר :

רס"י והארץ הנשמה תעבד. הארץ אשר היתה שממה עד הנה תהיה נעזבת ונזרעת : (רס"י)

מצודת דוד הנשמה. אשר היא שוממה תעבד אז בחרישה ובזריעה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הנשמה. מלי שממון : תחת. במקום : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי גם הארץ הנשמה תעבד הגם שעד עתה החזיק אותה כל עובר לארץ שממה הבלתי ראויה כלל לעבודה, עד יתפלאו כולם : (מלבי"ם באור הענין)

[לה] וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלְזוּ הַנִּשְׁמָה הִיְתָה כִּגֹן עֵדוֹן וְהָעָרִים הֶחָרְבוֹת וְהַנִּשְׁמֹת וְהַנְּהָרְסוֹת בְּצוּרוֹת יִשְׁבוּ :

רס"י היתה כגן עדן. עכשיו נהפכה להיות כגן עדן : והערים החרבות. זה ימים רבים עכשיו בצורות יסבו : (רס"י)

מצודת דוד ואמרו. העוברים דרך במ יתמהו ויאמרו הנה הארץ הזאת שהיתה נשמה היתה עתה כגן הנטועה בעדן : בצורות יסבו. נתיישבו באנשים ובמגדלים ובחומות עד שהמה בצורות וחזקות : (מצודת דוד)

מצודת ציון הלזו. הזאת וכן יאמר בלשון זכר האיש הלזה (בראשית כד) : והנהרסות. מלי הריסה ונתיצה : בצורות. מלי מבצר וחוזק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואמרו איך היתה כזאת שהארץ הנשמה הלזו היתה כגן עדן, והערים החרבות וגם הנשמות וגם הנהרסות בצורות יסבו? ומכל זה. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות החרבות, והנשמות, והנהרסות. השממה הוא יותר מחורבה, כי יש חורבה שאינה שוממה (כנ"ל פסוק ד') והריסה הוא יותר מחורבן, וכן (ישעיה מ"ט י"ט) כי חורבותיך ושממותיך וארץ הריסותיך, והשממה יפול גם על כלל הארץ, לכן אמר (סי' ל"ו) בניתי הנהרסות

נטעתי הנשמה : (מלבי"ם) באור המלות)

[לז] וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר שָׁאָרוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי יְהוָה בְּנִיתִי הַנְּהַרְסוֹת נְטַעְתִּי הַנְּשָׁמָה אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי : (ס)

מצודת דוד וידעו הגוים וכו'. ר"ל הגוים הנשארים יכירו לדעת שאני הוא בניתי את הנהרסות ונטעתי הנשמה ולא נעשה הדבר במקרה : **אני ה' דברתי**. אני הוא המדבר שכן יהיה ואני הוא העושה הדבר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וידעו הגוים כי אני ה' בניתי, שאינו בדרך הטבע רק ע"פ רוה"ק, והיה כבריאת העולם שדבר ונעשה הכל הדבר, כן **אני דברתי ועשיתי**, שדברו אל הנביאים הוא הביא הכל לידי מעשה בדרך נסיי : (מלבי"ם) באור הענין)

[לז] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עוֹד זֹאת אֲדַרֵּשׁ לְבַיִת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אַרְבָּה אֹתָם כְּצֹאן :

רס"י אדרש לבית ישראל. אתפתה להם בתפלתם בדורסם אותי על זאת : ארבה אותם. אדם כלאן לרוב : (רס"י)

מצודת דוד עוד זאת אדרש וגו'. ר"ל עוד בדבר זה אהיה נדרש להם למלאות משאלותם בדרשם על זאת : **ארבה אותם**. ר"ל וזהו הדבר שארבה אותם מבני אדם כרובי הצאן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין עוד זאת ר"ל ואם תשאל איך יתיישבו הערים ובני ישראל מועטים הנה אעשה נס שירבו כצאן שהם מתרבים מאד בטבע, ויהיו, (מלבי"ם) באור הענין)

[לח] כְּצֹאן קִדְשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ כִּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים הַחֲרֻבוֹת מִלְּאוֹת צֹאן אֲדָם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה : (פ)

רס"י כלאן קדשים. שהיא צאה לירושלים במועדי פסחים לשון אחר כתרגומו אסגינון באינשא ואללחינון בצעירא כלומר שלא יהיו עוונותיהם נזכרים עליהן : (רס"י)

מצודת דוד כצאן קדשים. כמספר צאן קדשים וחוזר ומפרש כצאן ירושלים : **במועדיה**. ר"ל כצאן המובא לירושלים במועדי ה' להקריב על

המזבח : **כן תהיינה**. כמספר הזה תהיינה הערים וכו' : **צאן אדם**. ר"ל מרבית בני אדם ולפי שדרך הצאן להתרבות מאד אמר מלת צאן בדרך שאלה על הפלגת הרבוי : **כי אני ה'**. הנאמן במאמרי : (מצודת דוד)

מצודת ציון במועדיה. מל' מועד וחג : **צאן אדם**. ר"ל רבוי בני אדם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כצאן קדשים** שכולם עולה לה' כן יהיו כולם קדושים לאלהיהם, **וכצאן ירושלים במועדיה** שהם זבחי שלמים לאכול ולשמוח לפני ה' כן יתענגו על רב טוב, ובזה יהיו **מלאות צאן אדם** : (מלבי"ם באור הענין)

פרק-לז יחזקאל

[א] הִיָּתָה עָלַי יַד יְהוָה וַיִּצְאֵנִי בְרוּחַ יְהוָה וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ הַבְּקָעָה וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת :

רש"י היתה עלי יד ה' ויוליחני ברוח ה' וגו'. יד ה' כל יד ה' שצנבואה לשון כפייה הוא שהיתה הרוח כופה אותו לילך כמשתגע אל מקום שהרוח הפך : והיא מלאה עצמות. רבותינו אמרו שהיו משצט אפרים שילאו ממלכים לפני הקץ והרגום אנשי גת הנולדי' בארץ כמו שאמור בדברי הימים :

מצודת דוד יד ה'. כח חוזק הנבואה : **ויציאני**. הוציא אותי ממקומי : **ברוח ה'**. ר"ל ההוצאה היה ברצון המקום לא ברצוני כ"א בע"כ : **והיא מלאה עצמות**. ארז"ל שהיו מבני אפרים שמהרו את הקץ לצאת ממצרים והרגום אנשי גת : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ברוח**. ענין רצון : **ויניחני**. מל' הנחה : **הבקעה**. העמק : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (א-ב) **היתה** כבר נחלקו רבותינו אם היה משל או ממש כנודע, ובכל אופן גם אם היה משל, מה שיראה החוזה הוא כאילו נעשה בפועל, ורואה את העתיד כי הוא הווה, והנה **הוציאו ברוח ה' שחל עליו והניח אותו בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות**, וחז"ל אמרו שהיו מאלה שכפרו בקץ ושכפרו בתה"מ והיו לפי האמת בלתי ראויים לתחיה,

וכבר התבאר בדברי האלהיים כי נשאר בעצמות המת קוסטא דחיותא או הבלא דגרמי שיעשה כשאור בעיסה בזמן התחיה וממנה יבנה הגוף מחדש, עוד אמרו חז"ל עתידי צדיקי דהוי עפרא, כי לפני התחיי בהכרח ישוב העפר על הארץ ויתבלה הגוף הראשון לגמרי, ואז יצמח מן העפר גוף חדש מעולה מן הראשון, ככל דבר שהעדר קודם להויה, ולא יעשה האפרוח עד בלות הביצה, והחטה אחר בלות הגרעין בעפר, ורק עצם אחד שמו לוז ממנו יצמח בצירוף העפר הבלוי בנין חדש. אמנם פה היו שני שנויים **א.** שעדיין היו העצמות קיימות ולא נבלו להיות עפר, וכשיחיה יחיה הגוף הראשון, וזה א"א שיעשה הויה בלא העדר, **ב.** שהעצמות היו **יבשות מאד**, ר"ל שלא נשאר בהם רוח החיים והבלא דגרמי וקוסטא דחיותא הנצרך שיהיה כשאור בעיסה, וז"ש **שהבקעה היתה מלאה עצמות, והיו רבות**, לא עצם הלז לבד, כי עדיין היו כולם קיימים. והיו **על פני הבקעה**, ולא היו בקבר כלל שיבלה השאול אותם. וגם היו **יבשות מאד** שלא נשאר בהם הקוסטא דחיותא: (מלבי"ם באור הענין)

ב וְהֶעֱבִירָנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב סָבִיב וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד עַל פְּנֵי הַבְּקָעָה וְהִנֵּה יִבְשׁוֹת מְאֹד :

כס"י והעבירני עליהם סביב. לבקעה ולא הכניסו לתוכה לפי שהיה כהן : (כס"י)

מצודת דוד והעבירני. העביר אותי סמוך להם סביבותם למען יראה איכותם וכמותם ולא העבירו בין העצמות לפי שהיה כהן : **והנה רבות**. ר"ל ראיתי שהמה רבות מאד ויבשות מאד : (מצודת דוד)

ג וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם הִתְחַיֶּינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַר אֲדָנָי יְהוִה אֵתָּה יִדְעָתָּ :

כס"י התחיינה. הנראה צעיניך שיוכלו לחיות : (כס"י)

מצודת דוד התחיינה. הוא בה"א השאלה כי שאלו אם אפשר שיחיו העצמות האלה : **אתה ידעת**. כאומר הנה לפי הטבע אין מקום שיחיו אולם אם רצונך שיחיו הנה כן יחיו ומי א"כ יודע רצונך אלא אתה וא"כ ידעת אם יחיו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי בן אדם התחיינה העצמות האלה, שהגם שיחזקאל בודאי האמין בתחיינה הנה קבל שהתחיינה תהיה אחרי בלות הגוף לגמרי, וע"י הרוח חיים שנשאר בעצמות, לא כן בעצמות האלה שאינם כפי תנאי התחיינה, ולכן אמר ה' אתה ידעת, כי זה אינו כפי

התנאים המקובלים לו בענין של תה"מ : (מלבי"ם באור הענין)

[ד] ויאמר אלי הנבא על העצמות האלה ואמרתי אליהם העצמות היבשות שמעו דבר יהנה :

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי הנבא על העצמות האלה כי התחיה העתידה שיהיה הגוף מבולה בעפר תהיה דומה כבריאת האדם בבטן אמו, שתחלה יקדם עור סביב הטפה הזרעיית ואח"כ יתהווה שם בשר (כמ"ש הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני, עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני, עור, ואח"כ בשר) ואח"כ יתקשרו האיברים בגידין ועצמות זאת שנית שהעצם הלז הנשאר יש בו קוסטא דחיותא שהוא יסוד אל רוח חיים וממנו יבנה הגוף הנבלה, וידמה כטפת הזרע שיש בו חיות וממנו יצמח הגוף, לא כן בעצמות האלה היבשות בלא רוח חיים, ולכן צוהו לנבאות. (מלבי"ם באור הענין)

[ה] כה אמר אדני יהנה לעצמות האלה הנה אני מביא בכם רוח וחייתם :

מצודת דוד מביא בכם רוח. ר"ל בהעצמות יבוא רוח ואויר נושב ומזה יבוא מעט חיות בעצמות להתנווע ולהתקרב זה לזה כמפורש בענין : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה' הנה אני מביא בכם רוח הוא רוח החיים היסודי שהוא הקוסטא דחיותא החסר מן העצמות האלה באשר לא היו מוכנים לתחייה ע"פ מעשיהם הרעים ויבשו לגמרי כעץ יבש אשר לא יצמיח עוד, וחייתם היינו תקבלו כח אל החיות, ואח"כ. (מלבי"ם באור הענין)

[ו] ונתתי עליכם גדים והעלתי עליכם בשר וקרמתי עליכם עור ונתתי בכם רוח וחייתם וידעתם כי אני יהנה :

רס"י ונתתי עליכם גידים וגו'. ובספר חיוז הוא אומר עור ובשר תלבישני תחיל' ואחר כך ובעצמות וגידים תסוככני אלא למה היו אלו דומים לאדם שפושט וחוזר ולובש שמה שפשט אחרון לובש ראשון אבל בתחילת צריית הוולד עור ובשר תחילה ואח"כ עצמות וגידים : וקרמתי. לשון קרום איקרטיי"ריח בלע"ז :

מצודת דוד ונתתי וכו'. אחר שיתקרבו העצמות כ"א למקום הראוי לו אתן עליכם גידים לחבר ולקשר העצמות זה בזה : וקרמתי. אעשה עליכם קרום של עור ואחר זה אתן בכם רוח החיוני ותשאר חיים וקיימים : כי

אני ה' והכל בידי : (מצודת דוד)

מצודת ציון וקרמתי. מלשון קרום כעין קליפה ובדרז"ל קרום שעלה מחמת מכה (חולין מ"ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי עליכם גידים שלא כדרך יצירת הולד וכדרך התחייה לעתיד, שתחלה עור ובשר וגידים ועצמות, וכאן שהעצמות עדין קיימים והיה בהיפך תחילה גידים על העצמות ואח"כ בשר, ואח"כ עור, ואז **ונתתי בכם רוח** היא הנשמה העליונה שבאה אח"כ על הגוף הנבנה והוא הרוח שהיה בו מקודם וצרור בצרור החיים וחייתם שהיא התחייה הגמורה (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וקרמתי. פעל יוצא, העור העולה כקרום דק על הבשר : **ונתתי בכם רוח.** כבר אמר אני מביא בכם רוח ? ובפ"י תקנתיו (מלבי"ם באור המלות)

וַיִּבְאֵתִי כְּאֶשׁ צוֹיְתִי וַיְהִי קוֹל כְּהִנָּבְאִי וְהִנֵּה רֵעַשׁ וַתִּקְרְבוּ עֲצָמוֹת עֶצֶם אֶל

רש"י ויהי קול. והנה רעש העצמות שהיו טופחין זה לזה : **עלם אל עצמו.** עצמות כל אחד כל מקום שנתפזרו היו קופלין ומתקרבין כל אחד ואחד אלל מקו' חבורו : (רש"י)

מצודת דוד ויהי קול. מן הרוח והאור הנושב : **והנה רעש.** והנה נדנד ותנועה מן העצמות וקרבות כל אחד אל העצם הדבוק בו כשהיה חי : (מצודת דוד)

מצודת ציון רעש. ענין נדנד ותנועה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונבאתי ויהי קול והנה רעש ע"י שבא רוח תחייה בעצמות, וע"י **שהתקרבו העצמות** כא' במקום הראוי : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותקרבו. התי"ו סימן נקבה, והוא"ו שבסוף סימן רבים זכרים ? , כי יש עצמות ועצמים, העצמים הם הגדולים כמו השדרה והגלגולת, ובכאן היו מפוזרים והיו עצמות, ואחר שנתקרבו נעשו עצמים, ורמז עליהם בסימן הזכר : (מלבי"ם באור המלות)

וַיִּרְאֵתִי וְהִנֵּה עֲלֵיהֶם גְּדִים וּבֶשֶׁר עָלָה וַיִּקְרַם עֲלֵיהֶם עוֹר מִלְמַעְלָה וְרוּחַ אֵין

מצודת דוד **והנה עליהם.** ר"ל נתון עליהם גידים וכו' : **ורוח אין בהם.**
עדיין לא היה בהם רוח החיוני : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ויקרום.** נעשה קרום : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וראיתי תחלה גידים ואח"כ בשר ואח"כ עור אבל הרוח אין בהם** הוא הרוח העקרי המחיה את הגוף בכללו לא היה, וכבר באר בע"י פ' בראשית, כי כל שינויי הטבע יעשה ע"י הנביא, אבל להחזיר נשמות לפגרים לא יהיה רק ע"י ה' לבדו, ולכן כשהוצרך אליהו להחיות בן הצרפית הוצרך לתפלה. ולכן לא בא הרוח ע"י הנביא : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ובשר עלה.** על הגידין : (מלבי"ם באור המלות)

[ט] **ויאמר אלי הנבא אל הרוח הנבא בן אדם ואמרתי אל הרוח (ס) פה אמר אדני יהוה מארבע רוחות באי הרוח ופחי בהרוגים האלה ויחיו :**

רש"י **מארבע רוחות.** כל מקום שהלכו נשמותיהן לשוט ל' רוחות העולם מסם יתקבלו ויבאו : **ופחי.** כמו נופח צאץ פחם (ישעי' נד) : (רש"י)

מצודת דוד **מארבע רוחות.** ר"ל מכל מקום שהלכו נשמותיהן לשוט לארבע רוחות העולם משם יתקבצו ויבואו וינשבו בגופי ההרוגים האלו ויחיו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ופחי.** מלשון הפחה ונשיבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויאמר הנבא אל הרוח ומצד שאתה בן אדם תאמר אל הרוח כה אמר ה',** כי זה תלוי בדבר ה' ביחוד, ואמר **מארבע רוחות באי הרוח,** כוונתו על הרוח הנשאר אחר המות אשר רוח הצדיקים צרור בצרור החיים ורוח הרשע מפוזר בכף הקלע בארבע רוחות ואין לו מנוח, ואמר שיבא הרוח מארבע רוחות כי הם היו רשעים ורוחם לא היה להם מנוחה, ומהר"א פ"י שהרוח מורכב מארבע רוחות, הנפש הטבעית, והחיונית, והמדברת, והנצחיית, וצוה שיבא בכל חלקיו ויפח בהרוגים האלה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ופחי.** שרשו נפח : (מלבי"ם באור המלות)

[י] **והנבאתי פאשר צוני ותבוא בהם הרוח ויחיו ויעמדו על רגליהם חיל גדול**
מאד מאד :

מלבי"ם - באור המלות **והנבאתי**. מבנין התפעל ודגש הנו"ן לחסרון התי"ו
(מלבי"ם): באור (המלות)

[יא] ויאמר אלי בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל הנה הנה אמרים
יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו נגזרנו לנו:

רפ"י העצמות האלה כל בית ישראל המה. רמז ודוגמא לכל בית ישראל
לכרותם המה שהרי הם אומרי' יבשו עצמותינו לכרות אבדה תקותינו ומה
נוחיל לתשועה עוד דבר אחר כולם אלו משל ישראל היו ומפני שהחיותם
עכשו הם אומרים אבדה תקותינו ולא נחיה עוד שנית כשיחיו המתים :
(רפ"י)

מצודת דוד **כל בית ישראל המה**. ר"ל המה מרמזים להיות לאות וסימן
על כל בית ישראל המתים בגולה : **הנה אומרים**. מתי הגולה אומרים
הנה עד שלא תבוא הגאולה כבר נהיו מתים ויטיבשו עצמותינו ואבדה
א"כ תקותינו מה שאנו מקוים אל הגאולה הואיל ואנו נכרתו לעצמנו ולא
נהיה בחברת האנשים הרואים את הגאולה וכאלו יאמרו ומה א"כ
תועלת לנו עם הגאולה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נגזרנו**. ענין כריתה כמו אמרתי נגזרתי (איכה ג') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויאמר אלי בן אדם**, באר לו הנמשל **שהעצמות האלה**
הם בית ישראל, שהם יבשות מאד ואין להם הכנה לתחיית הגויה
הכוללת, כי לא נשאר להם קוסטא דחיותא, לא מלך ושרים לא גבורה
והתעוררות חיל, עד שהם בתכלית היאוש **שאומרים שהעצמות נתיבשו**
ואבדה כל תקוה, כי התקוה היא הקוסטא דחיותא, וגם **נגזרנו** ונפרדנו
מן כלל עצמות הגוף, וגם אין להם קוסטא דחיותא מצד המע"ט שהם
דומים כאלה העצמות שלא היו מוכנים לתחייה ע"י רוע מעשיהם, ובכ"ז
אינם כגוף שנתבלה ונעשה רקב, כי העצמות קיימות וכלל האומה עומדת
לעד, רק נתפזרה לארבע רוחות השמים : (מלבי"ם באור הענין)

[יב] לכן הנבא ואמרתי אליהם פה אומר אדני יהוה הנה אני פתח את
קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והנבאתי אתכם אל אדמת
ישראל:

רפ"י לכן הנבא. שעתיד אני להחיותם שנית : (רפ"י)

מצודת דוד הנה אני פותח וגו'. בזמן הגאולה אפתח קברותיכם ואעלה אתכם משם חיים וקיימים אתם עמי וכאומר הנה התחיה בעצמות הבקעה היא לאות על התחיה העתידה : **והבאתי וגו'**. וא"כ גם אתם תראו הגאולה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **לכן הנבא הנה אני פותח את קברותיכם**, יש בזה מליצה וגם דברים כפשטן, אם על התחייה הגמורה שתהיה באחרית הימים, ובזה אמר שיפתח הקברים של כל המתים שכולם יעמדו בתחייה כמ"ש ורבים משיני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם, לכן אמר שיפתח קברות כולם, **והעליתי אתכם מקברותיכם עמי**, ההעלאה מן הקברים לחיי עולם, לא יהיה לכולם רק לעם ה' הצדיקים (וכן אמר אח"כ **בפתחו את קברותיכם** (ולא אמר עמי) **ובהעלות אתכם מקברותיכם עמי**) וקבלו חז"ל שהתחייה לא תהיה בחי"ל רק בא"י ומתי חי"ל יתגלגלו לא"י ושם יקומו בתחיה, וז"ש **והבאתי אתכם על אדמת ישראל** ואמר אח"כ ונתתי רוחי בכם וחיייתם, וזה יהיה בא"י, ועז"א **והנחתי אתכם על אדמתכם** שתשארו שם בחיים, ואם בדרך המשל והמליצה שהמשיל גויית האומה הכוללת כעצמות היבשות, ורוח אין בהם, ואת הגולת דמה כקברים ששם ישן הגוף של האומה הכללית במחשכים במצולות, אמר שהי' יפתח הקברים הוא שיסיר השעבוד וזה כולל לכולם, ובהעלות אתכם מקברותיכם עמי, שהעליה לא"י לא יהיה רק לצדיקים כמ"ש (למעלה סי' כ') והוצאתי אתכם מן העמים וכו' וברותי מכם המורדים והפושעים בי וכו' ואל אדמת ישראל לא יבא : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וידעתם כי אני יהוה בפתחי את קברותיכם ובהעלותי אתכם מקברותיכם עמי :

מצודת דוד וידעתם וכו'. בפתחי וכו'. ר"ל בעת אפתח את קברותיכם ואעלה אתכם משם אתם עמי אז תדעו שאני ה' הנאמן במאמרי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וידעתם כי אני ה' בפתחי וכו' בין מן פתיחת הקברים ובין מן העליה תדעו כי אני ה' כי הכל יהיה למעלה מדרך הטבע : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] ונתתי רוחי בכם וחיייתם והנחתי אתכם על אדמתכם וידעתם כי אני יהוה דברתי ועשיתי נאם יהוה : (פ)

מצודת דוד ונתתי רוחי בכם. אתן בכם רוח החיוני ותשארו חיים וקיימים ואושיב אתכם במנוחה על אדמתכם ואז תדעו שאני ה' הנאמן במאמרי אני דברתי ואני עשיתי כאשר דברתי : (מצודת דוד)

מצודת ציון והנחתי. מלשון מנוחה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וידעתם כי אני ה' דברתי ועשיתי, שכבר דברתי לעשות כן בעתיד, וכבר עשיתי בימי יחזקאל שקמו המתים ויחיו שזה סימן אם על התחייה העתידה אם על הגאולה ותחיית הגויה הכללית שדומה כעצמות היבשות המפוזרות שאין בם שום הכנה לתחייה ע"פ הטבע : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] ויהי דבר יהוה אלי לאמר :

מלבי"ם - באור הענין ויהי דבר ה', אחר שהראהו ה' איך יחיו העצמות היבשות ותבא במ הרוח, הראהו איך יתנהג הגוף הכללי הזה העומד בתחייה באופן שלא ימות עוד, היינו איך יהיה הנהגת המלוכה שהוא רוח המחיה את הגוף הכללי ואיך ישובו אל ה' ע"י שמירת תורתו ומצותיו שזה בנפש המשכלת בגויה הכללית : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתב עליו ליהודה ולבני ישראל (חברו) חבריו ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל (חברו) חבריו :

רס"י ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וגו'. וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל. חזריו. חרבע תיבות הללו כתוב עליו לאמר עץ זה ליהודה ולשצט בנימין שנלוה עליו. ולקח עץ אחד וכתוב עליו. זה ליוסף עץ אפרים וקח חרעה שצטים שהיו אחרי ירבע' שהיו משצט אפרים' : (רס"י)

מצודת דוד עץ אחד. חתיכת עץ אחד : **ליהודה ולבני ישראל חבריו.** המלות האלה כתוב עליו כאומר העץ ההוא מרמז על יהודה ועל בני ישראל חבריו הם בני בנימין שהתחברו עליו להיות מלכות אחת : **ולקח עץ אחד.** ועוד לקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עד אפרים וכו' כאומר על יוסף מרמז העץ ההוא והוא אפרים הבא מיוסף שמלכות ישראל נקראת על שמו לפי שמלך הראשון היה עליהם ירבעם הבא מאפרים ומרמז העץ ההוא עליו ועל שאר השבטים שהתחברו עמו להיות תחת ממשלתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתה צווה לו שיקח עץ אחד, ויכתב עליו אלה המלות, ליהודה ולבני ישראל חבריו, היינו שהוא אות ליהודה ולהמתחברים עמו מבני ישראל כמו שבט בנימין, ומבני לוי ויתר העם שהתחברו ליהודה, **ויקח עוד עץ אחד ויכתב עליו אלה המלות, ליוסף עץ**

אפרים וכל בית ישראל חבריו, ר"ל שהוא אות ליוסף שהוא ראש השבט וממנו נצמח מלכות אפרים שהתחיל מירבעם, ולכן קראו עץ אפרים, **וכל בית ישראל** כי אליו התחברו כל ישראל שהם עשרת השבטים: (מלבי"ם באור הענין)

יז וְקָרַב אֶתְּם אֶחָד אֶל אֶחָד לָךְ לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ לְאֶחָדִים בְּיָדְךָ:

רש"י והיו לאחדים. אני לחברי' לשני העצים שיהא עץ אחד בידך: (רש"י)

מצודת דוד וקרב אותם. תקרב העצים זה אל זה להיות נראים לך כאלו המה חתיכת עץ אחד: והיו לאחדים בידך. כשיהיו עדיין בידך יתחברו יחד ע"פ נס ויהיו חתיכה אחת באמת: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וקרב עוד צוה שיקרב שני העצים אשר התאחד כל אחד בעצמו, אל האחד השני, עד שיהיו לך לעץ אחד ע"י אחיזת היד, ואז יתהווה ע"פ נס שיהיו לאחדים בידך ר"ל שיתאחדו בפועל ע"פ נס ויהיו אחד באמת: (מלבי"ם באור הענין)

יח וְכַאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֶלְיָךְ בְּנֵי עַמֶּךָ לֵאמֹר הֲלוֹא תִגִּיד לָנוּ מָה אֱלֹה לָךְ:

מצודת דוד הלא תגיד. ר"ל הלא מהראוי שתגיד לנו למה אלה לך על מה תרמו בזה: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וכאשר יאמרו בני עמך, ור"ל ואם תיכף כשיראו הנס הזה ישאלו מה אלה לך ע"מ מורה הנס הזה, וכלל סימן העצים? (מלבי"ם באור הענין)

יט דָּבַר אֱלֹהִים כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אָנֹכִי לִקְחַת אֶת עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד אֶפְרַיִם וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל (חברו) חֲבֵרָיו וְנִתְּתִי אוֹתָם עָלָיו אֶת עֵץ יְהוּדָה וְעִשְׂתֶּם לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדֵי:

רש"י הנה אני לוקח את עץ וגו'. שלא יהיו עוד לשתי ממלכות: (רש"י)

מצודת דוד את עץ יוסף. ר"ל שבט מלכות יוסף אשר היא ביד אפרים: ושבטי ישראל חבריו. ר"ל וגם אקח שבטי ישראל שהתחברו עמו ואתן אותם עליו ר"ל עם אפרים אתנם להיות שבט מלכות יהודה ואעשה אותם לשבט מלכות אחד וכן תקום הדבר בידי החזקה: (מצודת דוד)

מצודת ציון עץ. ר"ל שבט מלוכה ולפי שעשה משל עץ אחז לשון עץ: עליו.

ר"ל עמו בסמוך לו : את. עם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **דבר אליהם וכו' הנה אני לקח**, מקבלת חז"ל שתחלה יעמוד משיח בן יוסף והוא מלך מעשרת השבטים והוא ילחם מלחמות ויתאספו כל ישראל תחת דגלו, עד שאח"כ יבא בן דוד והוא ימלוך עליהם, והיה המשל הראשון תחלה על התאחדות ישראל תחת דגל משיח בן יוסף, וצוה שיקח עץ אחד ויכתוב ליהודה ולבני ישראל חבריו, כי תחלה התחברו יהודה ובנימין שגלו בבית ראשון והתקבצו תחת זרובבל בימי כורש ונעשו גוי אחד בימי בית שני, ואף אחר חורבן הבית שנתפזרו בכ"ז הם מאוחדים בכלל ומיחלים על הגאולה, ובאחרית הימים יתקבצו עשרת השבטים האובדים והנדחים, תחת דגל יוסף שהוא משיח בן יוסף אשר יאסוף הנדחים שזה היה משל העץ השני ליוסף עץ אפרים ולכל בית ישראל שיתחברו עליו בעת קץ, ואח"כ יתאחדו גם בני יהודה הנקבצים כבר, להיות תחת שבטו וממשלתו, ויתהוו לגוי אחד ע"פ נסי ה' ונפלאותיו, וז"ש במשל שאח"כ יקח עץ ויכתוב עליו ליוסף עץ אפרים שזה התאחדות עשרת השבטים באחרית הימים, ואח"כ יקרב אותם אחד אל אחד והיה הקירוב הראשון שהתקרבו בני יהודה אל בני יוסף תחת משיח בן יוסף, וז"ש **הנה אני לוקח את עץ יוסף ושבטי ישראל חבריו ונתתי אותם עליו** ר"ל תחלה יתן אותם עליו, היינו שיתן שבטי ישראל על עץ יוסף, היינו שיתקבצו תחת דגל משיח בן יוסף, וגם את עץ יהודה יתן עליו שיהודה יעמוד ג"כ תחת דגלו, ובזה **ועשיתם לעץ אחד, והיו אחד בידי עפ"י נס** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **את עץ יהודה. פי' עם עץ** : (מלבי"ם באור המלות)

[ב] וְהָיוּ הָעֵצִים אֲשֶׁר תִּכְתֹּב עֲלֵיהֶם בְּיַדְךָ לְעֵינֵיהֶם :

מצודת דוד **והיו העצים**. ר"ל העצי' ההם אשר תכתוב עליהם הדברים האלה תאחזם בידך לפניהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והיו**, צוה לו עוד שגם אחר כך **העצים אשר תכתוב עליהם ישארו עוד בידך לעיניהם** שלא יעזבם מידו, ולא ימחוק הכתב רק שיהיו העצים שיכתוב עליהם, כי עוד צריך לעשות בס דבר, והוא משל על שאח"כ יתחברו שנית תחת דגל מלכות בית דוד, שבזה נשאר הכתב מצד זה שיתהפך שיתקרבו עשרת השבטים ועץ יוסף אל עץ יהודה, וזה ג"כ ע"י יד הנביא ובנס : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִלְכוּ שָׁם וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסְּבִיב וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל אֲדָמָתָם :

מצודת דוד **ודבר אליהם.** בעת תאחו העצים ההם בידך תדבר אליהם כה אמר ה' וגו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ודבר אליהם** עתה מפרש הדברים בפרטות, **הנה אני לקח וכו'** זה כמ"ש למעלה **ולקחתי אתכם מן הגוים** שלשם גלו אותם, ומשם נפזרו אח"כ מן הגוים אל הארצות סביב בפיזור ועז"א **וקבצתי אתם מסביב** : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] **ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל ומלך אחד יהיה לכלם למלך ולא יהיו עוד לשני גוים ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד :**

מצודת דוד **לגוי אחד בארץ.** כשיהיו בארץ וחוזר ומפרש בהרי ישראל שם אעשם לגוי אחד ולא יהיו עוד חלוקים לשנים להיות יהודה עם לבד ועשרת השבטים עם לבד : **ולא יחצו וכו'.** כפל הדבר במ"ש : **עוד.** ר"ל עד עולם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **יחצו.** ענין חלוקה כמו ותחץ לארבע רוחות (דניאל י"א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ועשיתי אותם** בעת שהיו בארץ יהיו גוי אחד, **ויהיה מלך אחד על כולם** שתחלה ימלוך משיח בן יוסף על כולם, כמ"ש ונתתי אותם עליו את עץ יהודה, **ולא יהיו עוד** כי תחלה היו **לשני גוים** ע"י שעשרת השבטים עבדו עכו"ם ועזבו את מקדש ה', זה לא יהיה עוד כי כולם יעבדו את ה' וגם תחלה היו **לשני ממלכות** ע"י חילוק המלכות בין בימי איש בושת בין בימי ירבעם ואילך, עז"א **ולא יחצו עוד,** כי בין בעת שימלוך משיח בן יוסף ימשך יהודה אחר אפרים, ובין אח"כ שימלוך בן דוד ימשכו כולם אחר בית דוד, ועז"א שני פעמים עוד : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] **ולא יטמאו עוד בגלוליהם ובשקוציהם ובכל פשעיהם והושעתי אתם מפל מושבתיהם אשר חטאו בהם וטהרתי אותם והיו לי לעם ואני אהיה להם** : לאלהים :

מצודת דוד **ולא יטמאו עוד.** לא יהיו נטמאים עוד בעבודת כוכבים וביתר הפשעים שנטמאו בהם בהיותם בבבל : **והושעתי וכו'.** כי רבים מהם נטמאו בין הבבליים במקום מושבותיהם בזמן הגולה והרשיעו כמוהם ולכן אמר אושיע אותם להוציאם משם לחזור לדת ישראל ואטהר אותם מטומאת עוונם כי אסלח להם ומאז יהיו לי לעם להאמין בי ולשמוי מצותי ואני אהיה להם לאלהים להושיע להם ולעזור אותם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ובשקוציהם.** מלי שקץ ותעוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ולא יטמאו**, תחלה נטמאו יי השבטים בגלוליהם **ובשקוציהם** ושבט יהודה נטמאו **בכל פשעיהם**, וכן בימי בית ראשון נטמאו בגלולים ועכו"ם ובימי בית שני נטמאו בכל פשעיהם, ועז"א ולא יטמאו עוד וכו', ואח"כ בימי גלות אדום חטאו ע"י מושבותיהם שגרו בין העכו"ם וע"י מושבותיהם ביניהם חטאו, ע"ז אמר **והושעתי אותם מכל מושבותיהם אשר חטאו בהם**, ואח"כ **וטהרתי אותם עד שיהיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים** להתנהג בהשגחה נסיית, ואז. (מלבי"ם באור הענין)

[כד] **וְעַבְדֵי דָּוִד מְלָךְ עָלֵיהֶם וְרוּעָה אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם וּבְמִשְׁפָּטֵי יִלְכוּ וְחֻקְתִּי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ**
אֹתָם:

מצודת דוד **ועבדי דוד**. מלך המשיח הבא מזרע דוד יהיה מלך עליהם :
ורועה אחד. כי לא ימליכו עוד עשרת השבטים מלך לעצמם מבלעדי :
וחוקותי ישמרו. ישמרו בלב ויעשום בפועל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ורועה**. ר"ל מנהיג : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ועבדי דוד מלך עליהם**, אז ישוב המלוכה לבית דוד בין מצד הנהגת המלכות, וכן מצד הנהגת הדת אמר **ורועה אחד יהיה לכלם** כי כולם **במשפטי ילכו** ולא יהיה חילוק ביניהם בענין הדת, ועי"כ. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (כד-כה) **מלך, רועה, נשיא**. יקרא מלך מצד שנבחר למלוכה, ורועה מצד ההנהגה כרועה עדרו ירעה, ואח"כ יקרא בשם נשיא, כמו שבסוף ספר יחזקאל קורא להמשיח בשם נשיא בהיותו נשיא אלהים וירום ונשא וגבה מאד : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] **וַיָּשְׁבוּ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדֵי לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בָּהּ אֲבוֹתֵיכֶם וַיָּשְׁבוּ עָלֶיהָ הַמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד עוֹלָם וְדָוִד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם :**

רס"י **לעבדי ליעקב**. כעין שנתתיה ליעקב **צלי מלרי'** : (רס"י)

מצודת דוד **לעולם**. ר"ל עד עולם לא תפסוק המלוכה מזרע דוד : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וישבו על הארץ** ישבו בישיבת קבע בענין שיהיה להם לאחוזת, ואמר **אשר נתתי ליעבדי ליעקב** ר"ל שיהיה להם בין הארץ שניתן ליעקב שהיא נחלה בלא מצרים בין **אשר ישבו בה אבותיכם** בגבול הקדם, כי גבול העתיד ימשך יותר מגבול שהיה להם תחלה, כמ"ש

בנבואת יחזקאל לקמן (סי' מ"ז), וגם תפס אשר נתתי ליעקב כי ליעקב הראה הנס הזה שהתאחדו האבנים לאבן אחד כמ שהתאחדו העצים לעץ אחד. והיה ג"כ סמן אל שיתאחדו ישראל לגוי אחד באחרית הימים, ואז יירשו נחלה בלא מצרים, **ודוד עבדי מבטיח להם ג' דברים יהיו מתמידים לעולם, א. נחלת הארץ שעז"א וישבו עליה המה וכו' עד עולם. ב. מלכות בית דוד שעל זה אמר ודוד עבדי נשיא להם לעולם, ג. שהברית שבין ה' ובינם לא יפסוק, שעז"א (כו-כז-כח) וכתתי להם ברית שלום זה כולל אם השלום שבין ה' ובין ישראל, שלא יחטאו עוד ולא יסתיר פנים מהם, אם השלום בין העם, אם השלום לכ"א בגוף ובנפש ובנכסים, וברית הזה יהיה ברית עולם ונתתים, ר"ל ונתתי להם את הברית שלום, כמ"ש הנני נותן לו את בריתי שלום, שיש הבדל בין הברית הנכרת, ובין הברית הניתן, הברית הנכרת החיוב הוא משני הצדדים, והברית הניתן החיוב הוא רק מצד הנותן שיקיים הברית בכל אופן ובלי שום תנאי, שעז"א בפנחס והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, ועיי"כ והרביתי אותם ונתתי את מקדשי בתוכם. והוא ע"ד מ"ש בירמיה (סי' ג') והיה כי תרבו ופריתם בארץ בימים ההמה לא יאמרו עוד ארון ברית ה' וכו' ביום הוא יקראו לירושלים כסא ה', כי ברבות ישראל בריבוי מופלגת תהיה השכינה על ישראל ולא יצטרכו לקדושת הארון והמקדש, והנה קדושת המקדש שמצייר שהי' ושכינתו מצמצם א"ע בתוך נקודה מצומצם בין שני בדי הארון מורה האהבה שבינו עם ישראל כמ"ש כד רחימתין עזיזא וכו', אמנם שתהיה שכינת ה' על ישראל עד שהם יהיו המרכבה לשכינתו מציון גודל מעלת ישראל, וז"ש ונתתי מקדשי בתוכם והיה משכני עליהם שיהיה שני הדברים המקדש בתוך ושכינת ה' עליהם על כל ישראל, עד שהם בפ"ע לא יצטרכו לקדושת המקדש שהם בעצמם יהיו הבדים והארון והקדש והמקדש שישכון ה' עליהם בקדש והמקדש שיהיה בתוך בין נחלת השבטים (כמ"ש ביחזקאל סי' מ"ח) יהיה רק שידעו הגוים שה' מקדש ישראל במה שיהיה מקדשי בתוכם, והנה המשכן עליהם הוא מצד כחם ואיתערותא דלתתא בלי עזר אלהי, והמקדש בתוכם הוא מצד עזר אלהי שמקדש אותם, וידעו הגוים כי אני ה' מקדש את ישראל ע"י המקדש שבתוכם, והבן : (מלבי"ם באור הענין)**

[כו] וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם יְהִי אֹתָם וְנִתְּתִים וְהִרְבֵּיתִי אֹתָם וְנִתְּתִי אֶת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם :

מצודת דוד ברית שלום. שישבו בארצם בשלום והברית הזה יהיה עמהם עד עולם : **ונתתים.** ר"ל אתן אותם במקומם ולא יזוזו משם : **לעולם.** ולא תחרב עוד : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור המלות ונתתים. נתתי להם את הברית : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] וְהָיָה מְשַׁכְּנֵי עֲלֵיהֶם וְהֵיטִי לָהֶם לְאֱלֹהִים וְהָמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם :

מצודת דוד והיה משכני. משכן שכינתי יהיה עליהם ואהיה להם לאלהים לעזור ולהושיע והמה יהיו לי לעם להאמין בי ולשמור מצותי : (מצודת דוד)

מצודת ציון משכני. ר"ל השראת שכינתי והוא מלשון משכן וחנייה : (מצודת ציון)

[כח] וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדֵּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת מְקַדְּשֵׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם :

מצודת דוד וידעו וכו'. בהיות וכו'. ר"ל כשתמיד מקדשי בתוכם לעולם אז ידעו הגוים שאני ה' הקדשתי את ישראל להיות עמי : (מצודת דוד)

יחזקאל פרק-לח

[א] וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : **[ב]** בֶּן אָדָם שִׁים פְּנִיךָ אֶל גּוֹג אֶרֶץ הַמְּגוּג נְשִׂיא רֹאשׁ מְשַׁד וְתַבַּל וְהַנְּבֵא עֲלָיו :

רס"י אל גוג. כך שם המלך : המגוג. שם האומה כד"ל גומר ומגוג (בראשית י) :

מצודת דוד אל גוג ארץ המגוג. מלת אל משמשת בשתיים כאלו אמר אל גוג אל ארץ המגוג : נשיא ראש. כפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב) ועל גוג יאמר שהוא נשיא גם על משך ותובל : (מצודת דוד)

מצודת ציון גוג. כן שם המלך : המגוג. משך ותובל. שמות אומות והיו מבני יפת כמ"ש בני יפת גומר ומגוג ומדי ויון ותובל ומשך ותירס (בראשית י) :

מלבי"ם - באור הענין שים פניך אל גוג, כבר התבאר למעלה (סי' ל"ב), כי נבא יחזקאל שבאחרית הימים ילחמו כל העמים סביב לירושלים, והיו הלוחמים מצד אי מצרים ואשור ועילם שהם הישמעאלים, והלוחמים מצד השני משך ותובל, ונסיכי אדום, ומלכי הצפון וכולם יהרגו איש את אחיו ויפלו בנופלים. וחז"ל קבלו שג' פעמים יבא גוג על ירושלים. ופה באר שני פעמים והפעם הג' התבאר בזכריה (סי' י"ד), וגוג וכן ארץ המגוג

לא ידענו עתה מי הם רק כפי המבואר שהוא נשיא משך ותובל הם מבני יפת ואינם נמולים, והם יתעוררו באחרית הימים אחר שיתיישב ישראל בארץ ישראל וישבו בשלוה. לבא עליהם, וזה יהיה ע"י התעוררות מעם ה', וז"ש. (מלבי"ם באור הענין)

[ג] וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי אֵלֶיךָ גּוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ מִשָּׁדָד וְתִבֵּל :

מצודת דוד **הנני אליך**. הנה אני אפנה אליך אתה גוג וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **הנני אליך גוג**, כי בני אדום החריבו בית שני ומשך ותובל היו עמהם כי הרומיים המחריבים היו אז ראש להאומות שאח"כ נקראו השם הכולל אדום על שם אמונתם. כמ"ש המפ' הקדמונים, וכמ"ש מהר"א בספריו באורך. ורוצה ה' שבאחרית הימים יתאספו שם במקום הרשע הם ובני ישמעאל שתחתם גלו ישראל וסבלו רעות רבות וצרות ושם יוריד אותם אל עמק יהושפט : (מלבי"ם באור הענין)

[ד] וְשׁוֹבְבִתִּיךָ וְנִתְתִּי חַחִים בְּלִחְיֶיךָ וְהוֹצֵאתִי אוֹתָךְ וְאֶת כָּל חֵילְךָ סוֹסִים וּפָרָשִׁים לְבָשִׁי מְכַלּוֹל כֶּלֶם קָהֵל רַב צָנָה וּמָגֵן תַּפְּשִׁי חֲרָבוֹת כֶּלֶם :

רש"י **ושובבתיך**. לעשה אותך סובב אנוכ"י יסיר כלל כל ההולך בשרירות לבו נקרא סובב כמו (ישעיה נ"ז) וילך סובב בדרך לבו : ונתתי חחים בלחייך. דרך היה להוציאה בחחים שבלחיייה לפי שאינה רוכה ללאת גם אני אתן בלבך הרהורין וילך המושך אותך מארכך לבא על ארץ ישראל : (רש"י)

מצודת דוד **ושובבתיך**. אתן בלבך להיות שובב ומורד ואתן חחים בלחייך למשוך אותך ע"י כדרך שמושכים החיות אל מקום הנרצה ר"ל אעיר לבך אל הדבר ואוציא אותך ממקומך עם אנשיך במרבית סוסים ופרשים וכולם יהיו מלובשים במלבושי פאר ויהיו עם רב בצנה ובמגן וכולם יתפשו חרבות כדרך אנשי מלחמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ושובבתיך**. ענין מרד והליכה בדרכי הלב כמו משובה ישראל (ירמיה ג) : **חחים**. הם הטבעות שמשוימים בלחיי החיה למושכה ע"י וכן ויביאוהו בחחים (לעיל יט) : **בלחייך**. כן נקראו חלק הפה ממעל ומתחת : **מכלול**. מלשון כל ר"ל כלול בכל יופי : **צנה ומגן**. שמות כלי מלחמה עשויים להציל ממכת חרב וחנית : **תופשי**. אוחזי : **חרבות**. מלי חרב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ושובבתיך**, החיה תצא מארצה, אם ע"י שובבות שאז

תצא ברצון, אם ע"י שאחר מושך אותה בחחים, אומר כי תלך מעצמך ע"י שאשוב אותך, וגם אוציאך ע"י חחים בעל כרחך, הוצאתי אותך ואת כל חילך ומפי שאנשי החיל יהיו רוכבי סוסים ופרשים ויהיו לבושי מכלול, ועמהם יהיה גם עם רב המתנדבים לצאת עמו, וז"ש קהל רב וגם הם ישאו צנה ומגן להגן בפני חרב וקשת, וגם כולם יהיו תופשי חרבות (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ושובבתיך. מענין בניס שובבים והחיה השובבה תגבר בה הפראיית : וחחים. משימין בלחי החיה הרעה למושכה במ (כנ"ל כ"ט ד') : צנה ומגן. צנה בפני חרב, ומגן בפני קשת, עז"א תופשי חרבות כולם, משא"כ אח"כ אמר מגן וכובע ולא הזכיר צנה, כי הם רק רובי קשת (מלבי"ם באור המלות)

[ה] פָּרַס כּוּשׁ וּפּוּט אֶתֶם כָּלָם מָגֵן וְכוּבֵעַ :

מצודת דוד אתם. יהיו אתם בעזרתם : כולם מגן וכובע. כולם יבואו במגן וכובע (מצודת דוד) :

מצודת ציון וכובע. כן יקרא כלי המגן שעל הראש : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין פרס בצד האחר ילכו גם חיל ישמעאל, שהם פרס, ועם פרס יהיו כוש ופוט, פרס הם אחים עם עילם, וכוש קרובים לאשור ופוט למצרים, והם האומות שחשב למעלה (סי ל"ב) מצרים ואשור ועילם (מלבי"ם באור הענין)

[ו] גָּמַר וְכָל אֶגְפֵיָהּ בֵּית תּוֹגְרָמָה יִרְכְּתֵי צָפוֹן וְאֶת כָּל אֶגְפֵּי עַמִּים רַבִּים אֶתְךָ :

רס"י וכל אגפיה. כל סזיזיה : (רס"י)

מצודת דוד ירכתי צפון. היושבים בפאת צפון : עמים רבים אתך. יבואו עמך (מצודת דוד) :

מצודת ציון אגפיה. כנפיה וכן וכל אגפיו (לעיל י"ב) ויאמר על התפשטות החיילות (מצודת ציון) :

מלבי"ם - באור הענין גומר, וגם יהיה גומר וכל אגפיה שהם אינם נמולים, ובית תוגרמה אשר בצפון (לאפוקי תוגרמה השוכנים בארץ יון שהם שייכים להישמעאלים, והם ילכו עם מצרים בצד האחר) וכן עמים רבים אתך כמ"ש (למעלה סי ל"ב) אדום וכל נסיכיה ונסיכי צפון כולם וכל

[ז] הכן וְהָכֵן לָךְ אֶתְּהָ וְכָל קְהֵלְךָ הַנִּקְהָלִים עֲלֶיךָ וְהָיִיתָ לָהֶם לְמִשְׁמָר :

רש"י הכון והכין לך. הכון אותך והכין לך חיל אחרי', הכון הזדמן : והיית להם למשמר. דרך המלכים לתת לב על חיילותיהם היאך ילאו ולהעמיד משמרות שלא יבא משחית על חילו כלילה : (רש"י)

מצודת דוד הכון והסן לך. הכון עצמד והכין לך אחרים וז"ש אתה וכל קהליך הנאספים עליך לעזרה : והיית להם למשמר. כי שמירת החיל מן הנזק מוטל על ראש הצבא : (מצודת דוד)

מצודת ציון הכון. מלי הכנה : קהליך. אסיפת עם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין הכון בעצמד והכין את חילך ומפרש (הכון) אתה (והכין) לכל קהליך, ואמר הנקהלים עליך, כי בין החיל הזה ימצא ג"כ הנקהלים עליו (כענין ויקהל עליהם קרח את כל העדה) שהוא הקהלה להתנגד אליו, כי קהלת הישמעאלים שהם פרס כוש ופוט הוא בעצם כנגדו. והיית להם למשמר ר"ל ואתה תשמור אותם מעשות רע. כי בעת יתחילו ישמעאלים להרע בירושלים יקומו האדומים נגדם ויהרגו אותם, ומזה יסתבב שאח"כ יהרגו הם באדומים ויהיה חרב איש באחיו (כמ"ש למעלה סי' ל"ב) : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הנקהלים עליך. קהל שאחריו מלת על הוא לריב ומלחמה על מי שיקהל עליו, כמו ויקהל עליהם קרח את כל העדה : למשמר. כמו ויעמד משמר עליהם (נחמיה ד') : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] מִיָּמִים רַבִּים תִּפְקֹד בְּאַחֲרֵית הַשָּׁנִים תָּבוֹא אֶל אֶרֶץ מְשׁוּבֶבֶת מִחֶרֶב מְקַבְּצֹת מַעֲמִים רַבִּים עַל הָרִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ לְחֶרֶבָה תָּמִיד וְהִיא מַעֲמִים הוֹצֵאָה וַיָּשָׁבוּ לְבָטַח פְּלִם :

רש"י מימים רבים תפקד. מימים רבים שחטאת לי תפקד עתה לפני לזכור עונותיך ולהסיב גמולך ואשיאך באחרית השנים לבא אל ארץ ישראל המשובצת מחרב שסבו יושביה מן הגולה אשר גלו קם ע"י חרב האויב : אשר היו לאחרבה תמיד. זה שנים רבות וסמוך לבואך עליה חזרו : והיא מעמים הולאה. והיה לך לשום על לב שהיא מעמים הולאה והמוליאה מן העמים לא יעזבנה צידך : (רש"י)

מצודת דוד **מימים רבים תפקד**. תהיה נזכר להפרע ממך על מה שעשית מימים רבים והוא כי המה עזרו אל האויב הבא על ישראל : **באחרית השנים**. בסוף השנים תבוא אל ארץ אשר שבו יושביה להתיישב בה ממקום שגלו ע"י חרב האויב : **מקובצת מעמים רבים**. המה נקבצו בה מן העמים הרבים שהיו פזורים שמה בגולה : **על הרי ישראל**. עתה יפרש מה הוא הארץ ואמר על הרי ישראל אשר היו לחרבה תמיד ר"ל זה זמן רב : **והיא**. העדה היושבת עתה בה הוצאה מן העמים ממקום גלותם ועתה המה כולם יושבים לבטח : (מצודת דוד)

מצודת ציון **תפקד**. ענין זכרון כמו וה' פקד (בראשית כא) : **משובבת**. מלשון הושבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **מימים רבים תפקד**, אחר שתפקד לשלם לך עונש על מה שעשית מימים רבים בימי קדם שהרעות לישראל, לכן יסבב ה' **שבאחרית השנים תבוא אל ארץ משובבת** ר"ל שיהיה הבדל בין ביאתך עתה ובין ביאתך בימי קדם, שאז ישבו ישראל ימים רבים על אדמתם, ועתה היא, **א**. **משובבת** מחרב שהחרב הרגה תמיד בעמיה, **ב**. **מקבצת מעמים רבים** ששבו מגלויות רבות ונקבצו לארצם מכל העמים השונים שהיו מפוזרים שם, **ג**. **על הרי ישראל אשר היו לחרבה תמיד** ועתה היא **מעמים הוצאה**, שהניחו אותם לצאת להתיישב בארץ, **וישבו לבטח כולם**, שאין להם מלחמה עם שום אדם, ואין לך שום טענה לבא עליהם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מימים רבים תפקד**. כמו ומרוב ימים יפקדו (ישעיה כ"ד כ"ב), עונות של ימים רבים : **משובבת**. לשון השבה, כמו בשובבי אותם מן העמים, או מענין הנחה והשקט כמו בשובה ונחת תושעון : (מלבי"ם באור המלות)

ט **ועלית פשאה תבוא כענן לכסות הארץ תהיה אתה וכל אגפיד ועמים רבים** : **אותך** : (ט)

כס"י **כשואה**. כחשך המכסה את הארץ, **שואה** **כרואינ"ה** **בלע"ז** : (כס"י)

מצודת דוד **ועלית**. אתה תעלה עליהם למלחמה ותבוא פתאום כחשך הבא פתאום ולפי מרבית העם תהיה כענן המכסה את הארץ וחוזר ומפרש מי הם יהיו כענן ואמר אתה וכל אנשי חילך ועמים רבים אשר עמך ומוסב למעלה שאמר מימים רבים תפקד כי באחרית השנים תבוא וכו' ושם תקבל גמולך משלם : (מצודת דוד)

מצודת ציון כשואה. ענין חושך כמו אמש שואה ומשואה (איוב ל) : **אותך.**
עמד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועלית, ועלייתך תהיה בשני פנים, מצד אחד **כשואה תבוא** כי מרוב הסוסים והפרשים יהיה נראה שבאת כשואה וחשך להחשיך אורם ולהרגם, ומצד אחר **כענן לכסות הארץ תהיה** כי רבוי העם שאינם מבני החיל שיבואו עמך (הגם שישראל יהיו מועטים ולא יצטרך לבא עליהם ברוב עם כל כך) מראה שבאת כענן המביא מטר ומכסה הארץ, ר"ל שאתה רוצה להושיב את הארץ באוכלוסין לא להחריבה, ומפרש **כשואה תבא אתה וכל אגפיד שהם החיל, וכענין תהיה ע"י עמים רבים אשר אתך** שיכסו הארץ ברבוי המונם כענן ר"ל לא יודע תחלה אם באת להחריב את הארץ ולהגלות יושביה כשואה או באת רק לתפוס מלכות שם ולהושיב בה עמים רבים ולהגן עליה כענן המביא מטר וגשמי נדבות : (מלבי"ם באור הענין)

י כה אמר אדני יהוה והיה ביום ההוא יעלו דברים על לבבך וחשבת מחשבת רעה :

רס"י יעלו דברים. יסקון הרהורין מחשבת רעה להלחם כנגדי : (רס"י)

מצודת דוד ביום ההוא. בעת שישבו ישראל אל אדמתם : **יעלו דברים וכו'.** ר"ל תהרהר הרהורים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה' והיה ביום ההוא, ר"ל תחלה בעלותך לא תדע בעצמך ע"מ אתה עולה אם להחריב את הארץ, אם לתפוס בה מלכות ולהושיב בה דיורין, רק **ביום ההוא** שתהיה שם אז **יעלו דברים על לבך** מה שלא חשבת מקודם, **וחשבת מחשבת רעה** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות יעלו דברים על לבבך, וחשבת מחשבת רעה. העלאה על לב קטנה מן המחשבה (כמ"ש ישעיה ס"ה י"ז) ובא על הציור שעולה על לבו לפי שעה, כמו אשר יעלה על לב איש להביא בית ה' (מ"ב י"ב ה'), ואחריו המחשבה שמעיין בציור שעלה על לבו וחושב עליו, ואחריו האמירה בפיו : (מלבי"ם באור המלות)

יא ואמרת אעלה על ארץ פרזות אבוא השקטים ישבי לבטח כלם ישבים באין חומה ובאים ודלתים אין להם :

רס"י על ארץ פרזות. יושבי כפרים מאין חומה סבוכים צמעוזם ואיני יראים להתאסף אל ערי מצור : פרזות. כמו מערי הפרזי מאין חומה :

אָבוֹא. אַל הַשּׁוֹקֵטִים וְאֶרְאֶה מֵה הוּא מִצְטָחַס : (רָפ"י)

מצודת דוד על ארץ פרזות. על היושבים בערי הפרזי : אבוא השוקטים. אבוא אל השוקטים במנוחה ויושבים לבטח ר"ל אינם נשמרים מן האויבים להתאסף בערי המבצר כי לבס בטוח מן האויב ולכן יושבים מבלי חומה סביב ואין להם בריח ודלתים וכאומר והואיל וכן אכבוש אותם בקלות רב : (מצודת דוד)

מצודת ציון פרזות. כן יקראו הערים אשר אין חומה להם וכן פרזות תשב ירושלים (זכריה ב) : השוקטים. מלי השקט ומנוחה : ובריח. הוא המטה הסוגר הדלתות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואמרת, מפרש הדברים שיעלו על לבך, הוא שתאמר הלא א"צ ללחום בארץ הזאת, ולא יקנה הלוחם בה שם וכבוד, כי הארץ תהיה קשה לכבוש מפני ג' טעמים, א. אם הארץ מבוצרת מצד טבעה כגון שהיא מוקפת הרים ומצודת סלעים או ימים ונהרות, ונגד זה אמר **אעלה על ארץ פרזות**, ב. אם האנשים בעלי מלחמה עם שכניהם סביב ומוכנים לקראת נשק נגד זה אמר **אבוא השקטים יושבי לבטח** ר"ל שהם אינם לוחמים כי הם שוקטים, ואין מכינים אי"ע בנשק נגד הצר הצורר אותם כי הם יושבי לבטח, ג. אם הערים הם מוקפים חומה, נגד זה אמר **כולם יושבים באין חומה** וכו' וא"כ כיון שאין תפארת מן המלחמה הזאת, יהיה תכלית בואי רק. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אבוא השקטים. אל השוקטים, השקטים שאין רגש ומרד בפנים. יושבים לבטח. שא"ל מלחמה מבחוץ. (עי' ישעיה ל' ט"ו) : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] לְשַׁלַּל שְׁלַל וְלָבֹז בֹּז לְהָשִׁיב יָדָךְ עַל חֲרָבוֹת נוֹשְׁבֹת וְאֵל עִם מְאֻסָּף מְגוּזִים עֹשֶׂה מְקַנָּה וְקַנְיָן יֹשְׁבֵי עַל טִבּוֹר הָאָרֶץ :

רפ"י להשיב ידך על חרבות נושבות. להשחית סנית את הערים שהיו חורבות עד הנה ועכשיו נתייטבו : ואל עם מאוסף. מעמים העוסקים עתה מקנה וקניין : על טבור הארץ. על גובה וחוזק הארץ כטבור זה שהוא אמצעי של אדם ומסופע מכל כדדיו : (רפ"י)

מצודת דוד לשלול שלל. תחשוב לשלול שללם ולהשיב ידך לבוא שנית למלחמה על החרבות שנתיישבו מקרוב ולפי שכבר בא פעם בעזרת האויב כמ"ש למעלה לכן אמר להשיב ידך : מאוסף מגוים. המאוספים מבין העכו"ם ממקום גלותם : עושה מקנה וקנין. מאספים מקנה בקר וצאן

ושאר דברים הנקנים : על טבור הארץ. על מצוע הארץ וגבהה ולפי שהטבור הוא אמצע הגוף קורא למקום המצוע בל' טבור : (מצודת דוד)

מצודת ציון עושה. ענין אסיפה כמו ואת הנפש אשר עשו בחרן (בראשית יב) : **טבור.** הוא השרר ובדרז"ל ופיו סתום וטבורו פתוח (נדה ל) וכן מעם טבור הארץ (שופטים ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לשלול שלל, ר"ל רק ג' דברים, **א.** מפני השלל והבז והקנין, **ב.** להשיב ידך על חרבות נושבות להחריב הארץ שתהיה חרבה כמו שהיתה, **ג.** מפני העם שהוא מאוסף מגוים ועיי"כ הם עושים מקנה וקנין, כי כל אחד סוחר ועושה מקנה עם הגוי שיצא משם ונתרבה שם המסחר מאד, עד שהם יושבים על טבור הארץ ומסחר כל העמים בא עליהם, וצריך לבטל המסחר הזה המזיק לכל העולם כולו. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מקנה וקנין. כבר בארתי הבדלם בסי' התו"ה אמור (סי' פ"ז) ששם מקנה מציין הפעולה שקנה אותי, ושם קנין הוא שם המופשט של הקנין עצמו, וכולל אף מה שהרויח בלא קנין כמו הולדות של שפחותיו ובהמותיו, ופירות שדהו, ועז"א (בראשית ל"ו) את מקנהו ואת כל בהמתו ואת כל קנינו אשר רכש, ור"ל שעושה מקנה בכסף ומרויחים קנינים שהסחורה משבחת ומולדת ולדות ופרי בביתם : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] שְׁבֹא וְדָדוֹן וְסַחְרֵי תְרָשִׁישׁ וְכָל כְּפָרִיָּה יֹאמְרוּ לָךְ הֲלִשְׁלַל שָׁלַל אֶתְּהָ בָּא הֲלָבֹז בִּז הַקְהֵלֶת קְהֵלָךְ לְשֵׂאת כֶּסֶף וְזָהָב לְקַחַת מִקְנֶה וְקִנְיֹן לְשָׁלַל שָׁלַל גְּדוֹל : (ס)

רס"י וכל כפיריה. סוחרים חריפין שזה הרגילין לנאח ולקוט ככפירים בכל המדינות ויודעין איזה מקום העושר : יאמרו לך הלשלו שלל אתה. כלומר מי הגיד לך את מקום העושר הידעת כי לארץ מלאה שלל ובז אתה הולך וקם באמת תמלא הון עתה : (רס"י)

מצודת דוד וכל כפיריה. ר"ל שריה וגדוליה : **הלשלו שלל.** בה"א השאלה אם בא אתה לשלול שלל וכאלו יאמרו הנה מוכנים אנחנו לקנות השלל מידך : (מצודת דוד)

מצודת ציון כפיריה. אריה בחור יקרא כפיר : **הקהלת.** אספת : **לשאת.** לקחת : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין שבא, ממליץ כי הסוחרים שעושים שם מסחר בא"י

בכסף ובזהב ובאבן יקרה, שהם שבא ודדן וסוחרי תרשיש שזה סחורתם כמ"ש למעלה (כ"ז י"ב כ"ג) בנבואת צור, הם ישאלו אותך על מה באת, **הלשול שלל אתה בא**, ויש הבדל בין שלל ובין בז, השלל הוא הנשאר מעצמו בעת המלחמה, וזה שייך אל המלך כמ"ש (שמואל א' ל') זה שלל דוד, והבזה הוא מה שבני החיל בוזזים איש לו ועז"א **הלבוז בז הקהלת קהליך** כי זה שייך אל הקהל אם באת כדרך לשלול ולבוז, או באת כסוחר לשאת כסף וזהב ולקחת מקנה וקנין לסחורה, ובדרך זה **תשלול שלל גדול**, כי גם ההרוחה הגדולה נקראת שלל כמ"ש בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר, שהוא על הריוח בדרך המסחר, כאילו ילוצצו כמסתפקים למה באת אל עם סוחרים אשר דבר אין להם עם אדם, באת כשודד ובוזז או כסוחר ומוכר וקונה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כפיריה. האריות והשרום שלהם : שלל, בז.
התבאר הבדלם ישעיה (א' א') שהשלל הוא הנשאר הפקר אחרי המלחמה והוא שייך אל המלך, ומה שאנשי הצבא בוזזים איש לו נקרא בז, וכמ"ש אנשי הצבא בזזו איש לו ויפול שם שלל גם על הריוח, כמו כמוצא שלל רב, ושלל לא יחסר : (מלבי"ם באור המלות)

[יד] לְכֹן הִנְבֵּא בֶן אָדָם וְאָמַרְתָּ לְגוֹג כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הֲלוֹא בַיּוֹם הַהוּא בְּשַׁבַּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל לְבַטַּח תִּדְעַ :

רפ"י תדע. ת"י תדע פורענות גזרתך כל' תדע ותכיר מי הוא מעוזם ומצטחם : (רפ"י)

מצודת דוד לכן. הואיל וכן יהיה הנבא וכו' : תדע. ר"ל יהיה ידוע ונגלה לך שיושבים לבטח ואינם נשמרים מן האויב : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין לכן הנבא בן אדם ואמרת לגוג, כי היה בכאן שתי נבואות, א. שירע לישראל בעתיד בזמן חורבן בית שני ובזמן הגלויות, ועז"א הנבא בן אדם, ב. מה שיקבל ענשו באחרית הימים על הרי ישראל, ועז"א ואמרת לגוג. הלא ביום ההוא, ר"ל בעת חורבן בית שני בשבת עמי ישראל לבטח שאז ישבו על אדמתם תדע מה שתעשה עמהם כי אז. (טו-טז) ובאת ממקומך מירכתי צפון ועלית על עמי ישראל כענן, שאז עלית כענן לקחת את ארצם ולמלוך עליהם, כי תכלית הרומיים היו למשול על ישראל ולהרחיב מלכותם, וע"כ באחרית הימים תהיה ותתקיים, והבאותיך אז על ארצי לא כדי להחריבה רק למען דעת הגוים אותי בהקדשי בך לעיניהם שעל ידי המופתים שאעשה בך יכירו כולם אלהותי איך אני שופט הגוים ומיסר הפושעים : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וּבָאתָ מִמְּקוֹמָךְ מִיַּרְכְּתֵי צָפוֹן אֶתְּהָ וְעַמִּים רַבִּים אֶתְּךָ רַכְבֵּי סוּסִים כָּלֶם קָהָל גָּדוֹל וְחֵיל רָב: **[טז]** וְעָלִיתָ עַל עַמֵּי יִשְׂרָאֵל כְּעָנֹן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים תִּהְיֶה וְהִבְאוּתֶיךָ עַל אֶרֶץ לְמַעַן יָדַעַת הַגּוֹיִם אֹתִי בְּהַקְדָּשִׁי בְּךָ לְעֵינֵיהֶם

מצודת דוד **כענן**. ר"ל ברבת עם כענן הבא לכסות הארץ : **תהיה**. הדבר הזה : **והביאותיך**. ר"ל אעיר לבך לבוא על ארצי למען ידעו אותי הגוים ויכירו בי בעת אהיה מקודש לעיניהם על ידך אתה גוג כי כשיעשה משפט יקודש שמו הגדול : **מצודת דוד**

מלבי"ם - באור המלות **תהיה**. הוא נוכח לזכר, תהיה במציאות לקבל עונש, וגם ר"ל תהיה גוג, אז ידעו כי אתה גוג : **(מלבי"ם באור המלות)**

[יז] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הָאֵתָהּ הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי בְיָמַי קְדָמוֹנִים בְּיַד עֲבָדֵי נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הַנְּבִיאִים בְּיָמַי הֵהֱמִינִי לְהַבִּיא אֶתְּךָ עָלֵיהֶם: **(ס)**

רס"י **האתה הוא**. באותן הימים יאמר הקב"ה האתה הוא אותו אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל כגון יחזקאל וזכריה שאף הוא נתנבא על מלחמות גוג ומגוג ואספתי את כל הגוים וגו' (זכריה יד) ורבותינו אמרו אלדד ומידד הם נתנבאו עליו וזה שנים האמור כאן אל תיקרי שנים אלא שנים (בפת"ח) שני נביאים נתנבאו נבואה א' צפרק אחד **(אבל לא בסגנון אחד)** : **(רס"י)**

מצודת דוד **האתה הוא**. הנה אתה הוא אשר דברתי עליך בימים קדמונים ביד עבדי נביאי וכו' ועל ישעיה ויחזקאל וזכריה יאמר : **שנים**. ר"ל זה שנים רבות כי בבואו יעבור זמן דב מימי הנביאים ההם : **(מצודת דוד)**

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה' האתה הוא**, ר"ל כי שם גוג ושם מגוג כבר ישכח בימים ההם עד לא ידעו כלל מי הוא האומה שנקראת בפי הנביא מגוג ושם מלכה גוג, רק אז כשיבא על הארץ ויתקיימו דברי הנביא אז ידעו שזה הוא המלך גוג שנבא עליו, וז"ש **באחרית הימים תהיה והביאותיך על ארצי וכו' לעיניהם גוג**, ר"ל **באחרית הימים תהיה גוג** שאז ידעו כי אתה הוא גוג. וז"ש **האתה הוא שעליך דברו הנביאים בימים קדמונים, ביד עבדי הנביאים בימים ההם שנים** ר"ל שנבאו עלים שנים רבות, וכן יל"פ בימים שנים, ששני נבואתם כמה פעמים, כי כן יבוא גוג שתי פעמים או שלש כדברי חז"ל : **(מלבי"ם באור הענין)**

[יח] וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא בְּיוֹם בּוֹא גּוֹג עַל אֶדְמַת יִשְׂרָאֵל נָאֵם אֲדֹנָי יְהוִה

רפ"י והיה ביום ההוא ביום בוא גוג על אדמת ישראל וגו' : (רפ"י)

מלבי"ם - באור הענין והיה ביום זה שייך למעלה שדברתי בימים קדמונים להביא אותך עליהם ושביום ההוא ביום בוא גוג תעלה חמתי באפי, תעלה חמתי ר"ל שהחמה הפנימית השמורה בלב על רשעתם בימים קדמונים תעלה אז באפי להתגלות לחוץ, שזה ההבדל בין אף ובין חמה **(מלבי"ם):** באור **(הענין)**

מלבי"ם - באור המלות (יח-יט) חמתי. באפי, עברתי. הבדלם בארתי (למעלה ה' י"ב). שאף הוא האף החיצוני, וחמה הוא הפנימית, וכשתצא החמה לחוץ להנקם עלתה באפו, ועברה הוא שע"י הקצף יעניש את הכלל, ע"י למעלה (כ"ב כ') **(מלבי"ם באור המלות)**

[יט] ובקנאתי באש עברתי דברתי אם לא ביום ההוא יהיה רעש גדול על אדמת ישראל:

רפ"י רעש גדול. על ידי קולות ורעמים כמו שהוא אומר : (רפ"י)

מצודת דוד ובקנאתי. בעבור קנאתי דברתי באש עברתי : **אם לא.** הוא ענין שבועה וגזם ולא אמר : **(מצודת דוד)**

מצודת ציון ובקנאתי. ענין כעס : **עברתי.** מלי עברה וזעם : **(מצודת ציון)**

מלבי"ם - באור הענין ובקנאתי, ואז דברתי בקנאתי על הרעות שעשו לישראל, **אם לא ביום ההוא יהיה רעש גדול** וזה מצד העברה הכללית שתתפשט על הכלל **(מלבי"ם באור הענין)**

[כ] ורעשו מפני דגי הים ועוף השמים וחיית השדה וכל הרמש הרמש על האדמה וכל האדם אשר על פני האדמה ונהרסו החרים ונפלו המדרגות וכל חומה לארץ תפול:

רפ"י ונפלו המדרגו'. אני שמעתי שהם סלעי' הזקופי' ותלויים ונראים כנופלים ואני אומר הם תלי מגדלי' שחופרים סביב וזורקים העפר באמצע להגביה התל ועשוי מדרגות מדרגות אשקלונ"ש בלע"ז כדי שיעמוד העפר ולאחר שנקבץ יפה נוטלים המלכונים מעמידו המדרגה : (רפ"י)

מצודת דוד **ורעשו וגו'.** הוא ענין מליצה ור"ל חרדה גדולה תהיה בעולם : **ונפלו המדרגות.** הנעשים לעלות בהן על העליות והכל הוא ענין מליצה ויורה על גודל החרדה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ורעשו.** ענין נדנוד ותנועה חזקה : **הרמש.** כן יקראו בריות קטניות קצרי הרגל וכן רמש וצפור כנף (תהלים קמת) : **המדרגות.** ענין מעלות כמו בסתר המדרגה (ש"ה ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ורעשו מפני,** עד שהרעש תתפשט בין על האדם בין על הבע"ח, השוחה, והמעופף, והחי ביבשה, והרומש, ובין על הדומם שיהרסו ההרים, והרעש הזה יל"פ כפשוטו כמ"ש בזכריה ונסתם מפני הרעש וכו', או שבא ע"ד המליצה על גודל המלחמה והשמעת קול כלי תותח וכלי הנשק שיהיו באחרית הימים, המחריבים הרים ומהרסים חומות בצורות בקול רעש גדול ואדיר מאד, וכ"ז הצטייר במחזה הנביא ברעש והמולה גדולה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **המדרגות.** פרש"י סלעים זקופים, ובלשון ארמית מעלות מדרגות : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] וְקָרָאתִי עָלָיו לְכֹל הָרִי חָרֵב נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה חָרֵב אִישׁ בְּאָחִיו תִּהְיֶה :

רש"י וקראתי עליו לכל הרי חרב. לזא חרב זהם עליו, וקראתי וזימנתי ומה היא החרב שאקרא עליו חרבם של עמם חרב איש באחיו : (רש"י)

מצודת דוד **וקראתי עליו.** על גוג אקרא שיבוא החרב אל כל הרי מקום שהוא שם כמ"ש למעלה תבוא וגו' על הרי ישראל : **חרב איש באחיו.** החרב הבאה תהיה חרב איש בלב אחיו לגודל המהומה שיבוא בהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וקראתי,** ופ"י מה הוא הרעש שאקרא לההרים בשם **חרב** שההרים עצמם יהיו חרבות להרוג בהם ולכלות אותם, וכ"ז מליצה, ומפרש שהחרב הזה לא תהיה מאויב מחוץ רק **חרב איש באחיו תהיה** שאדום וישמעאל ילחמו איש באחיו, (כמ"ש בסימן ל"ב בארץ) : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **וקראתי.** היא קריאת השם שאחריו למ"ד, ויקרא לה נבח, שיקרא שם ההרים חרב : **ועליו.** פ"י בעבורו : (מלבי"ם באור המלות)

[כב] וְנִשְׁפָּטִיתִי אֹתוֹ בְּדָבָר וּבְדָם וְנָשָׂם שׁוֹטֵף וְאַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ אֵשׁ וְגַפְרִית

אִמְטִיר עָלַי וְעַל אֲגָפָיו וְעַל עַמִּים רַבִּים אֲשֶׁר אֶתּוֹ :

רפ"י ואבני אלגביש. אבני ברד המאירות כאבנים טובות שקמס גביש כענין שנא' (איוב כ"ח) ראמות וגביש ורבותינו אמרו אל גב איש אבני ברד שהתחילו לירד על מכרים ועמדו באויר על גב האיש משה שהתפלל שלא ירדו כענין שנא' (שמות ה) לא נתך ארצה לא הגיע לארץ : (רפ"י)

מצודת דוד ונשפטתי אתו. אתווכח עמו בהבאת עליו דבר ושפיכת דם וגשם שוטף וכו' להומם ולאבדם וזה תחשב לויכוח כי בזה יודיע שפשעו לו : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונשפטתי. ענין ויכוח כמו כי באש ה' נשפט (ישעיה סו) : אלגביש. אבני ברד דומות אל אבן יקר הנקרא גביש וכן ואתנה אבני אלגביש (לעיל יג) : וגפרית. שם המין הבוער : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונשפטתי אתו, מצייר שהתחלת המשפט יהיה בדבר ובדם שהם דברים טבעיים ורגילים, שיוכלו לתלות אותם במקרה ובטבע, כי כן דרך המלחמה שישפך דם הרבה ושיתפשט דבר מרוב ההרוגים והחללים, עז"א ונשפטתי בנפעל וכאילו ישפט עמהם, כי עדיין יכחישו ידו הגדולה, ואח"כ גשם שוטף ואבני אלגביש אש וגפרית אמטיר עליו שזה עונשים שמימיים ונסיים, שניכר לכל כי אצבע אלהים הוא, ואז. (מלבי"ם באור הענין)

[כג] והתגדלתי והתקדשתי ונדעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני יהוה : **(ס)**

מצודת דוד והתגדלתי. ואז אהיה מגודל ומקודש ונדע ומפורסם לעיני גוים רבים וידעו הכל שאני ה' ואין עוד זולתי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והתגדלתי, יכירו שאני גדול ושכל הסבות מאתי, ושאני קדוש מובדל מן הטבע ומתנשא עליו באותות ומופתים, ועיי"כ ונדעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני ה' : (מלבי"ם באור הענין)

[א] וְאַתָּה בֶן אָדָם הִנְבֵּא עַל גּוֹג וְאַמְרָתָּ כֹּה אָמַר אֲדָנָי יְהוִה הִנְנִי אֵלֶיךָ גּוֹג
נְשִׂיא רֹאשׁ מְשֻׁדָּה וְתִבֵּל :

מצודת דוד **הנני אליך**. הנה אני אפנה אליך אתה גוג וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואתה בן אדם**, מפני שבנבואה הקודמת כבר נבאו הנביאים לפניו, (כמ"ש האתה הוא אשר דברת בימים קדמונים, אמר **ואתה בן אדם הנבא** שיחדתי לך נבואה פרטית ביחוד שלא נבאו הנביאים, **ואמרת הנני אליך גוג**, נבא שאחר מפלתו זאת יתחזק שנית ויאסף מחנותיו שנית על ירושלים, וז"ש. (ב) **והעליתיך מירכתי צפון** שתעלה שנית על הרי ישראל למלחמה, והנה בפעם הראשון אומר **והיה ביום בוא גוג על אדמת ישראל**, שיהיה מפלתו תיכף בבואו בגבולם ועל אדמתם, אבל בפעם השני **יגיע על הרי ישראל**, ויצור על ירושלים, ואז. (מלבי"ם באור הענין)

[ב] וְשִׁבְבַתִּיךָ וְשִׁשְׂאֲתִיךָ וְהִעֲלִיתִיךָ מִיִּרְכַּתִּי צָפוֹן וְהִבְאוֹתִיךָ עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל :

רס"י **וששאתיך**. כמו והסאתיך על עמי כמו תהלי' פ"ט לא יסיא חויב
כו (רס"י) :

מצודת דוד **ושובבתיך**. אעיר לבך להיות שובב ומורד ואסית אותך ואעלי
אותך ממקומך מפאת צפון : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ושובבתיך**. ענין מרד והליכה בדרכי הלב : **וששאתיך**. ענין
הסתה ופתוי כמו הנחש השיאני (בראשית ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות **וששאתיך**. פי' הרד"ק מענין השאה ופיתוי, או מענין ששית, שיביא עליו שש משפטים, דבר, דם, וגשם, אבני אלגביש, אש, וגפרית, וגם יל"פ על שילחמו שם שש מחנות שלשה מול שלשה (כמ"ש למעלה סי' ל"ב) והוא יהיה הששי הלוחם : (מלבי"ם באור המלות)

[ג] וְהִכִּיתִי קִשְׁתְּךָ מִיַּד שְׂמְאוֹלְךָ וְחִצֶּיךָ מִיַּד יְמִינְךָ אֶפְיֵל :

מצודת דוד **והכיתי**. אכה בקשתך למען תפול מיד שמאלך כי בה מחזיקים את הקשת ור"ל לא תצלח עם כלי המלחמה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והכיתי**, שאז ילחם ה' בו עד שלא יוכל לירות בקשת ובחיצים כמ"ש (זכריה י"ח) ויצא ה' ונלחם בגוים ההם, ואז. (מלבי"ם באור הענין)

[ד] על הרי ישראל תפול אֶתְּה וְכָל אֲגַפִּיךָ וְעַמִּים אֲשֶׁר אֶתְּךָ לְעֵיט צְפוֹר כָּל
כָּנָף וְחַיִּית הַשָּׂדֶה נִתְתִּיךָ לְאֶכְלָה :

מצודת דוד לעיט. לעופות הדורסים ולחית השדה אתנך למאכל : (מצודת דוד)

מצודת ציון אגפיד. חיל צבאות עם : לעיט. כן יקרא עוף דורס וכן לעיט הרים (ישעיה יח) ולתוספת ביאור אמר צפור כל כנף ר"ל כל בעל כנף : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין על הרי ישראל תפול ויהי למאכל לעוף ולבהמה, ואח"כ.(מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לעיט צפור כל כנף. העיט הוא הדורס, ומוסיף גם צפור הבלתי דורס, ומוסיף גם כל כנף, צרעה וזבוב ודומיה : (מלבי"ם באור המלות)

[ה] על פני השדה תפול כי אני דברתי נאם אֶדְנִי יְהוָה :

מצודת דוד על פני השדה תפול. במקום המלחמה : כי אני דברתי. וכן יקום (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין על פני השדה תפול, שבירדם מן ההרים יהיה בהם המגפה אשר יגוף ה' את הצובאים על ירושלים (כמ"ש בזכריה י"ד) ויפלו על פני השדה (מלבי"ם באור הענין)

[ו] ושלחתי אש בְּמַגּוּג וּבְיֹשְׁבֵי הָאָרְצוֹת לְבַטַח וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה :

מצודת דוד ויושבי האיים לבטח. הם הבאים עם גוג שהיו יושבים לבטח בארצותם על האיים : כי אני ה'. הנאמן במאמרי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ושלחתי אח"כ תבוא המגיפה והכליון גם במדינתו וגם ביושבי האיים המופרדים מבני אדם, ויושבים לבטח, ואז יכירו גם הם כי אני ה' (מלבי"ם באור הענין)

[ז] וְאֵת שֵׁם קָדְשִׁי אֹדִיעַ בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶחַל אֶת שֵׁם קָדְשִׁי עוֹד וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה קְדוֹשׁ בְּיִשְׂרָאֵל :

רפ"י ולא אחל את שם קדשי. שפלותם של ישראל חלול שמו הוא באמור להם (לעיל ל) עם ה' אלה ולא יכול להאילם : (רפ"י)

מצודת דוד **אודיע**. אפרסם שם קדשי בתוך עמי ישראל : **ולא אחל**. ר"ל לא אניח עוד את שמי להיות מחולל : **כי אני ה' קדוש בישראל**. שאני ה' הקדוש שוכן בישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אחל**. מלי' חלול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואת שם קדשי אודיע**, כי אז אודיע לישראל שאני מנהיגם בדרך הקדושה שהיא התרוממות והתעלות מן הדרך הטבע, **ולא אחל את שם קדשי עוד** שיאמרו מבלי יכולת, **עד שכל הגוים ידעו כי אני ה' קדוש בישראל** ומנהיגם בהנהגה השגחיית נסיית : (מלבי"ם באור הענין)

[ח] הנה באה ונהייתה נאם אֲדַנִּי יְהוָה הוּא הַיּוֹם אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי :

מצודת דוד **הנה**. באה. עתה באה הזמן ונהיתה התשועה וזהו היום אשר דברתי ויעדתי **בו תשועה** : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **הנה באה**, מפני שהיום הזה מיועד סתום וחתום ולא הודיעו ה' לשום נביא וחוזה ולבא לפומא לא גליא, ועדיין אינו במציאות בעולם החזיון בפועל, רק בעת **שיבא הדבר ויהיה אז הוא היום אשר דברתי** אז יבא אל מציאות הדבור ואז יתרשם בפועל : (מלבי"ם באור הענין)

[ט] וַיֵּצְאוּ יוֹשְׁבֵי עָרֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעְרוּ וַהֲשִׁיקוּ בְּנֶשֶׁק וּמִגֶּן וַצִּנָּה בְּקִשְׁת׃ וּבַחֲצִים וּבַמֶּקֶל יָד וּבַרְמָח וַיִּבְעְרוּ בָהֶם אֵשׁ שִׁבְעַת שָׁנִים :

רפ"י והשיקו. כמו תנור שהשיקוהו כלשון משנה : **בנשק**. אנא"ר מורא"ש בלע"ז :

מצודת דוד **בנשק וגו'**. ר"ל בידות הכלים ההם שהם של עץ : **ובמקל יד**. הוא כלונס ארוך ובראשו כעין מחט ברזל ובו הורגים אנשים בזריקה : **שבע שנים**. כי יהיו רבים מאד : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ובערו והשיקו**. מלי' הבערה והיסק וכפל הדבר במ"ש : **בנשק**. כלי זיין כמו נשק בית היער (שם כב) : **וברומח**. חנית : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויצאו יושבי ערי ישראל**, שלא יצאו עד עתה

למלחמה יצאו אל השלל, ואז יקחו כלי הנשק לבער במ אש, כי לא יצטרכו מעתה לכלי נשק אחר שהי נלחם להם, ולא יוכלו להשתמש במ רק להבעיר בעציהם ובערו והשיקו, בין מה שיבערו לחמם, בין מה שישיקו התנורים לאפות, יהיה **בנשק ומגן וצנה** וכו' עד שכל מיני כלי זיין יתבטלו אז, (כמ"ש (ישעיה ב') לא ישא גוי אל גוי חרב, וכתתו חרבותיהם לאתים), ויהיו רבים כ"כ עד שיספיקו **להבעיר בהם שבע שנים**, הגם כי. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ובערו והשיקו. הביעור הוא לחמם, וההסק הוא לאפות בו, כמ"ש והיו לאדם לבער וכו' אף יסיק ואפה לחם (ישעיה מ"ד) (מלבי"ם באור המלות):

י וְלֹא יִשְׂאוּ עֲצִים מִן הַשָּׂדֶה וְלֹא יַחְטְבוּ מִן הַיַּעָרִים כִּי בִנְשָׁק יִבְעְרוּ אֵשׁ וְשָׂלוּ אֶת שְׁלֵיהֶם וּבְזָזוּ אֶת בְּזִיָּהֶם נֶאֱמַר אֲדָנִי יְהוָה: (ס)

מצודת דוד את שולליהם. את העובדי כוכבים אשר שללו אותם בימי הגולה (מצודת דוד):

מצודת ציון ישאו. ענין לקיחה : **יחטבו.** ענין כריתה וחתוך כמו מחוטב עציד (דברים כט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין שלא ישאו עצים מן השדה, כדרך שבמקום שאין יער מלקטים עצים של קוצים כסוחים המפוזרים בשדה, וגם במקום שיש יערות והעצים מצויים **לא יחטבו מן היערים**, כי אסיפות כלי הנשק יהיה קל יותר מרוב רבויים, ולא תאמר הלא קל להם יותר לחטוב מן היערים הסמוכים להם, אומר **ושללו את שולליהם** אחר שבל"ז יצאו לשם לשלול ולבוז יקחו עמהם גם כלי הנשק הנשאר בשלל ומן הברזל שעליהם יעשו כלים, והעצים יבערו (מלבי"ם באור הענין):

יא וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא אֲתָנָן לְגוֹג מְקוֹם שֶׁם קָבַר בְּיִשְׂרָאֵל גֵּי הָעֵבְרִים קְדָמַת הַיָּם וְחֹסְמַת הַיָּם אֶת הָעֵבְרִים וְקָבְרוּ שָׁם אֶת גּוֹג וְאֶת כָּל הַמוֹנֵה וְקָרְאוּ גֵיא הַמּוֹן: גוג:

רפ"י אתן לגוג מקום שם קבר. מקום שיהא שם קבר להם לפי שהוא מזרעו של יפת שכסה את ערות אביו לפיכך זכה לקבורה : **גי העוזרים.** גי שהם עוזרים את ים כנרת להביא משם פירות גינוסר תמיד : **קדמת הים.** ת"י במדנה ים גינוסר : **וחוסמת היא את העוזרים.** וסוגרת היא את העוזרים כמו לא תחסום (דברים כה) שרוב פגרים שיפלו שם יחדלו

את העוברים מעבור לפיכך יעצרו עליהם ויקצרו אותם ומנחם פתרו
בספרו יחסמו את אפס מלהרית ריח הפגרי' : (רפ"י)

מצודת דוד אתן לגוג. ר"ל לאנשיו : **מקום שם קבר**. הוא כמו הפוך מקום
קבר שם וכמו כל הרע אויב בקדש (תהלים עד) ומשפטו כל אויב הרע
בקדש ור"ל אתן להם מקום קבר שם בישראל בארצם : **גי העוברים**.
בגיא שעוברים בו אל קדמת הים למזרחו של הים : **וחוסמת היא את
העוברים**. מפלת מרבית הפגרים תסתום ותסגור את העוברים שמה כי
לא ימצאו שם מקום פנוי לעבור עוד שם והגיא ההוא יהיה נשכח מרגלי
בני אדם ולכן יקברו שם את גוג ואת המון עמו : **וקראו**. שם הגיא יקראו
גיא המון גוג ר"ל בזה הגיא נקברים המון גוג : (מצודת דוד)

מצודת ציון גי. עמק : **וחוסמת**. ענין סתימה וסגירה כמו לא תחסום (שם
כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והיה ביום ההוא, הנה נבא כדניאל על גוג, ויטע אהלי
אפדני בין ימים להר צבי קדש ובא עד קצו, שיטע אהל כללי בין הים ובין
הר ציון, מבאר כי במקום ההוא ימצא קבר לכלל מחנהו, שקדמת הים
שיטע שם אהלי אפדני נמצא גיא בין שני הרים, עד שהעוברים קדמת
הים יתעכבו שם מלכת דרך ישרה מפני הגיא הזה כי היא חוסמת ומונעת
את העוברים, ושם יפלו ע"י ה' בחזירתם אל אהליהם אצל הים, ושם
יקברו אותם ומפרש. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות גיא העברים קדמת הים. שהיה במערב והגיא בצד
קדים במזרח, והעוברים למזרח מן הים יפגעו בגיא הזה : **וחוסמת**.
מלשון לא תחסום שור בדישו, שסותם הדרך : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וקברום בַּיַת יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהַר אֶת הָאָרֶץ שְׁבַעַה חֲדָשִׁים :

מצודת דוד למען טהר. ר"ל לא יקברום בעבור כבודם כ"א למען טהר את
הארץ ושבעה חדשים יתעסקו בקבורתם כי רבים יהיו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בל תאמר שהם בעצמם יקברו חלליהם, כי הם יפלו
כולם ואין קובר מביניהם, רק בית ישראל יקברום למען טהר את הארץ
מן העיפוש והסרחון ומן הטומאה, וזה יתמיד שבעה חדשים : (מלבי"ם
באור הענין)

[יג] וקברו כָּל עַם הָאָרֶץ וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם יוֹם הַכְּבָדִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה :

רס"י וקברו כל עם הארץ. שמתו שם : והיה להם לשם. כל העכו"ם יספרו את שםם לשבח ולחסד אין לך כאלוהיה זו רחמנים יש לך אדם שקובר את אויבו שעמד עליו להורגו : (רס"י)

מצודת דוד כל עם הארץ. כולם יתעסקו בקבורתם : והיה להם לשם. מה שכולם נתעסקו בקבורתם שבעה חדשים יתפרסם בעולם ולגדולה תחשב להם שכ"כ המון רב נהרגו בעבורם : **יום הכבדי**. היום הזה יהיה לי לכבוד מה שהאבדתי המון רב לנקום נקמתי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וקברו, הנה הדרך הוא שיזהרו העם מקבור את המתים במגפה, ובפרט החללים ששכבו ימים רבים בלי קבורה שמעלים עיפוש ודבר ויתדבק בקוברים, ורק יפרישו אנשים מיוחדים לזה, והעם יזהרו מן הקוברים פן ידבק בהם הדבר, אבל אז יקברו כל עם הארץ, וזה יהיה להם לשם שמזה יראו כולם כי הם נשמרים מה' ואינם יראים מדבר וממגפה כמ"ש לא תירא מפחד לילה מדבר באופל יהלך, וזה יהיה **יום הכבדי** שיתראה כבוד ה' והשגחתו הפרטיית על ישראל ושמירתו אותם מכל פגע, כמ"ש ה' ישמרך מכל רע : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] ואנשי תמיד יבדילו עברים בארץ מקברים את העברים את הנותרים על פני הארץ לטהרה מקצה שבעה חדשים יחקרו :

רס"י ואנשי תמיד. אנשים המותמדים לכך יבדילו ישראל כדי לעזור בארץ ללקט את המפוזרים : מקברים את העוזרים. מקברים עם העוזרים את הפגרים החוסמין ומעכבין את המעבר שהעוזרין את הים מקברים אותם להנחתם, את העוזרים עם העוזרים כך שמעתי וכן ת"י : את הנותרים על פני הארץ. רחוק מן המעבר שאין העוזרי' את הים מתעסקים בהם לקוצרם יקצרום אלה המותמדי' ומוזדלים לכך : מקלה שבעה חדשים. יכלו מרבית הפגרים הנרחים לעינם להקבר ומאז והלאה יחקרו בארץ במקום המסתרים בחוחים ובין הקולי' ויקברו מה שימלאו : (רס"י)

מצודת דוד ואנשי תמיד יבדילו. אחר שכולם יתעסקו בקבורתם שבעה חדשים יבדילו עוד אנשים להיות תמיד עוברים בארץ לחפש אחר ההרוגים לקבר עם העוברים ובסיועתם את הפגרים הנותרים ע"פ הארץ לטהר אותם כי עוברי דרך סימנו וציינו מה שמצאו בדרך מהלכם כמ"ש במקרא שלאחריו והאנשים המובדלים היו מחפשים על סימני ההרוגים לקברם : **מקצה**. מסוף שבעה חדשים יתחילו לחקור ולחפש אחר

ההרוגים כי במשך שבעה חדשים יקברו אותם הנראים לעין כל : (מצודת דוד)

מצודת ציון יבדילו. ענין הפרשה : **את העוברים**. עם העוברים : **מקצה**. מסוף : **יחקורו**. ענין חיפוש ודרישה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואנשי תמיד, וחוף מזה שכל העם יתעסקו לקבור החללים אצל הגיא ששם היה המלחמה, **יבדילו אנשים** שיעסקו בתמידות להיות **עוברים בארץ לקבר את העוברים**, שנותרו על פני הארץ, אלה מן הצובאים שנוודו ועברו בארץ ומתו במגפה ונפלו באחת המקומות יקברו אותם שם במקומו, **כדי לטהר את הארץ**, וזה יארך שבעה חדשים, כי אחר שבעה חדשים כבר יעוכל הבשר, וגם החיות והעופות יאכלו בשר ההרוגים עד עת הזאת, ומאז לא יקברו העצמות במקום שימצאום, רק **מקצה שבעה חדשים יחקרו** וידרשו אם ימצא עצמות באיזה מקום לציין עליהם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אנשי תמיד. שיבדילו אנשי תמיד, ר"ל מתמידים בזאת, כמו עולת תמיד ארחת תמיד : **את העוברים**. מאנשי גוג : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] וְעָבְרוּ הָעֹבְרִים בְּאַרְץ וְרָאָה עֵצָם אָדָם וּבָנָה אֶצְלוֹ צִיּוֹן עַד קִבְּרוּ אֹתוֹ הַמְקַבְּרִים אֶל גֵּיא הַמּוֹן גּוֹג :

רש"י ועברו העוברים בארץ. הולכי דרכים שיראו עץ אדם : וזנה אללו ציון. סימן שיש כאן עץ של מת כדי שיפרשו ממנו הולכי דרכים ועוסי טהרות עד זא אנשי התמיד המוצללים לחקור וקברו אותן : (רש"י)

מצודת דוד ועברו. וכאשר יעברו האנשים העוברים בארץ בדרך מהלכם : וראה. אם מי מהם יראה עצם מאדם יבנה אצלו דבר מה להיות לציון ואות למען ימצאוהו האנשים המובדלים המקברים : **עד קברו אותו**. הציון יהיה עומד שם עד יקברו אותו המקברים הם האנשים המובדלים : **אל גיא**. בגיא המון גוג יקברוהו במקום כל הפגרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ציון. סימן ואות כמו מה הציון הלז (מ"ב כג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועברו, אחר ז' חדשים כשיעברו העוברים וראה עצם אדם (כי לא יהיה עוד עצם שיש עליו בשר רק עצם לבד) **ובנה אצלו ציון** שיוכר המקום וישמרו מקרוב אליו, אם מפני הטומאה, אם מפני הנגף, כי הנס הזה שלא יוזקו מן הנגפים לא יארך רק ז' חדשים, ולכן יבנה ציון ולא יגע בו **עד קברו אותו המקברים** הם ילקטו העצמות ויקברו **אל גיא המון** גוג : (מלבי"ם באור הענין)

טז] וגם שם עיר המונה וטהרו הארץ: (פ)

רפ"י וגם שם עיר המונה. וגם העיר שקמה עיר הומיה מרוב אדם היא עיר הגדולה גם היא חיל יושביה שם יקברו: וטהרו. את ישראל בארץ את טהרותיהם ותרומותיהם. המונה. לא מפיק ה"א לפי שה"א אחרונה משמט שם דבר המונה כמו הומיה: (רפ"י)

מצודת דוד וגם שם עיר המונה. ר"ל כמו שהגיא הוא יקרא גיא המון גוג לזכרון ששם מקום קבורתם כן העיר הסמוכה לאותו גיא תקרא בשם המונה על שם המון גוג הנקברים בסמוך לה: וטהרו הארץ. ר"ל וע"י זה יהיה כל הארץ טהור מטומאה כי כל הטומאות יביאו אל המקום ההוא הנודע ומפורסם בקריאת שם הגיא והעיר הסמוכה לו ע"ש מרבית ההרואים הנקברים שמה: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וגם, ור"ל וכמו שיקרא הגיא גיא המון גוג, כן יקרא עיר ששם נטעו אהליהם קרוב אל הגיא, יקרא בשם עיר המון גוג, לזכר ששם היה ושם נעשה הנס ושם נפלו, ולהשמר מן העיר הזאת הטמאה כמדור העמים, ובזה יטהרו את הארץ: (מלבי"ם באור הענין)

יז] ואתה בן אדם פה אמר אדני יהוה אמר לצפור כל כנף ולכל חית השדה הקבצו ובאו האספו מסביב על זבחי אשר אני זבח לכם זבח גדול על הרי ישראל ואכלתם בשר ושתיתם דם:

מצודת דוד לצפור כל כנף. כל בעל כנף: על זבחי וגו'. הוא חיל המון גוג: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואתה בן אדם. הודיע למה בסוף שבעה חדשים לא ימצאו עוד הרואים שיש עליהם בשר, כי ה' הכין החיות והעופות שיאכלו את בשרם, וז"ש אמור לצפור כל כנף, הקבצו המפוזרות יתקבצו ביחד, ואחר שיהיו מקובצים יתאספו לבא ביחד אל מקום ההרואים, כי זה ההבדל בין קבץ ובין אסף כמ"ש (בישעיה י"א) על זבחי אשר אני זבח לכם. שהוא זבח גדול, א. ממהות המאכלים, בשר ודם, (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הקבצו, האספו. הקבוץ הוא שיתקבצו הנפזרים, ואח"כ יאספו שהוא הכניסה אל שדה המלחמה, כמ"ש (ישעיה י"א) ובכ"מ: (מלבי"ם באור המלות)

[יח] בְּשַׂר גְּבוּרִים תֹּאכְלוּ וְדָם נְשִׂיאֵי הָאָרֶץ תִּשְׁתּוּ אֵילִים כָּרִים וְעֵתוּדִים
פְּרִים מְרִיאֵי בָשָׂן כָּלָם :

רס"י אֵלִים כְּרִים וְעֵתוּדִים פְּרִים. מַלְכִים וְדוּכְסֵי סְלִטוֹנִין וְסָרִיסִים : מְרִיאֵי
בָּשָׂן. שֹׂר שֶׁל פֶּטֶס קְרוּי אֶלְמֶרֶ"י בְּלֶשֶׁן עֵרְבִי : (רס"י)

מצודת דוד אֵלִים כְּרִים וְגו'. ר"ל מְשׁוּבְחִים וְשִׁמְנִים כְּאֵילִים וְכִכְרִים וְכו' וְהוּא
עֵנִין מְלִיצָה : (מצודת דוד)

מצודת ציון כְּרִים. כְּבָשִׂים שִׁמְנִים : וְעֵתוּדִים. הֵם הַזְּכָרִים מִן הָעֵזִים :
מְרִיאֵי בָשָׂן. עֵנִין פֶּטֶס וְשִׁמֵּן כְּמוֹ וְשִׁלֵּם מְרִיאֵכֶם (עֵמוֹס ה) וּבִשְׁן הוּא
מִקּוֹם מֵרְעָה שִׁמֵּן כְּמִ"ש פְּרוֹת הַבֶּשֶׂן (שֵׁם ד) וְרִ"ל פֶּטוּמִים וּמְשׁוּמְנִים
בְּמֵרְעָה בָשָׂן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ב.** מַאֲיִכוֹת הַמֵּאֲכִלִים וְטוֹבֵם בְּשַׂר גְּבוּרִים וְדָם נְשִׂיא
הָאָרֶץ שְׂכוֹלֵם אֵילִים כְּרִים וְכו' וּבִשְׂרָם וְדָמָם טוֹב : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] וְאֶכְלֶתֶם חֵלֶב לְשִׁבְעָה וְשִׁתִּיתֶם דָּם לְשִׁכָּרוֹן מִזִּבְחֵי אֲשֶׁר זָבַחְתִּי לָכֶם :

מצודת דוד לְשִׁבְעָה. לֵהוֹיֹת שֶׁבַע מִמֶּנּוּ : לְשִׁכָּרוֹן. ר"ל יֵהִיָּה דִי וְיִוֹתֵר
מִהַצֹּרֶךְ עַד לְהִשְׁתַּכֵּר וְאַחַז בְּלִי הַמְּלִיצָה כְּאֵלוֹ הוּא יֵין הַמִּשְׁכָּר : (מצודת
דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ג.** מִכְּמוֹת הַמֵּאֲכִל הַחֵלֶב כִּדִּי שְׁבִיעָה וְהַדָּם כִּדִּי
שְׂכָרוֹן : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] וּשְׁבַעְתֶּם עַל שְׁלַחְנֵי סוּס וְרָכַב גְּבוּר וְכָל אִישׁ מִלְחָמָה נָאֵם אֲדָנִי יְהוָה :

מצודת דוד סוּס וְרָכַב. ר"ל הַעוֹפּוֹת וְהַחִיּוֹת יִשְׁבַּעוּ מִהַסּוּסִים הַנוֹפְלִים
בְּמִלְחָמָה וּמְרוֹכְבֵיהֶם וּמִקְבוּצַת הַגְּבוּרִים וְכָל אִישׁ מִלְחָמָה וְכָפַל הַדָּבָר
כְּדָרְךְ הַמְּלִיצָה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וּשְׁבַעְתֶּם עַל שְׁלַחְנֵי גַם אַחַר הַסְּעוּדָה יַעֲמוּד הַשּׁוֹלְחָן
נִכּוֹן, וְעוֹד תִּמְצְאוּ סוּס וְרָכַב וְכָל מִינֵי מֵאֲכָל, מִיֵּתֵר הַחֲלָלִים הַנוֹפְלִים
:(מלבי"ם באור הענין)

[כא] וְנָתַתִּי אֶת כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם וְרָאוּ כָּל הַגּוֹיִם אֶת מִשְׁפָּטִי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וְאֶת
יְדֵי אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בָהֶם :

רָפָ"י אֵת מִשְׁפָּטַי. אֵת פּוֹרְעֵנוֹתַי יוֹסְטִיכֶ"חַ זִלְעֶ"ז : (רָפָ"י)

מצודת דוד ונתתי את כבודי. אז אפרסם כבודי בין העכו"ם ויראו משפט הנקם שעשיתי בהם את מכת ידי אשר שמתני בהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי וחוף מזה אתן כבודי בגוים כמ"ש (ישעיה ס"ו) ושמתני בהם אות ושלחתי מהם פלטים אל הגוים וכו' וראו את כבודי בגוים, ומפרש שזה יהיה, **א**. ע"י שיראו הגוים את משפטי שהענשתי אותם על עוונותיהם ובמקום שחטאו, מדה כנגד מדה, **ב**. ואת ידי, וכחי, כי העונש יהיה בדרך נס ויראו יד ה' כי חזקה היא : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וַיִּדְעוּ בַּיּוֹם יִשְׂרָאֵל כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם מִן הַיּוֹם הַהוּא וְהָלָאָה :

מצודת דוד כי אני ה' אלהיהם. המושיע אותם מיד הקמים עליהם : מן היום. כי מאז לא אעזבם עוד ביד העכו"ם ולכן ידעו מאז שאני אלהיהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון והלאה. ולהלן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וידעו, ומזה ימשך שני דברים, **א**. אל ישראל, שמן היום ההוא והלאה ידעו שאני ה' אלהיהם שאלהותי מתיחס אליהם בהנהגה נסיית השגחיית : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי בְעֶזְרִי גָלוּ בַּיּוֹם יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר מָעְלוּ בִּי וְאֶסְתֵּר פָּנַי מֵהֶם וְאֶתְנֶנּוּ בְּיַד צָרֵיהֶם וַיִּפְּלוּ בַּחֲרָב כָּל־מִלְּחָמָה :

רָפָ"י וידעו הגוים כי בעזרתי גלו בית ישראל. כשיראו את גבורתי יכירו כי לא מקולך ידי היה שלא הושעתים אלא בעזרתי פני מהם וגלו : (רָפָ"י)

מצודת דוד וידעו הגוים. כשיראו גבורתי ידעו שלא מקוצר יד לא השארתי את ישראל בארצי אלא שגלו בעבור עוונם על אשר מעלו וכחשו בי ולכן הסתרתי פני מהם ונתתים ביד אויביהם וכמעט כולם נפלו בחרב : (מצודת דוד)

מצודת ציון מעלו בי. כחשו ושקרו בי כמו ומעלה בו מעל (במדבר ד) ת"א ותשקר ביה שקר : כולם. ר"ל רובם כי הרוב ככל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ב**. וידעו הגוים, שתחלה היה חילול ה', **א**. על הגלות,

שאמרו עם ה' אלה ומארצו יצאו, ועתה ידעו כי גלו בעונם, שמפני שמעלו בי לכן ואסתר פני מהם, ב. היה חילול ה' בגלות עצמו שכמה פעמים נמכרו לטבח ולהרג ולא הושיעם ה', עתה ידעו שמה שאתנם ביז צריהם ויפלו בחרב כולם ע"י השמדות והגזרות שהיו בימי הגליות זה היה מפני, כ"י. (מלבי"ם באור הענין)

[כד] כְּטַמְאֲתֶם וּכְפֹשְׁעֵיכֶם עָשִׂיתִי אֲתֶם וְאַסְתֵּר פְּנֵי מִיָּהֶם: (ס)

מצודת דוד כטומאתם. כגמול טומאתם ופשעיהם כן עשיתי עמהם והסתרתני פני מהם לבל לראות בצרתם האדם המסתיר פניו מאת המיוסר על פיו למען לא יכמרו רחמיו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כטמאתם וכפשעיהם עשיתי אתם, שלכן ואסתר פני מהם בימי הגליות, ולולא המעל לא גלו ולולא הפשעים לא היה מסתיר פנים גם בימי הגליות : (מלבי"ם באור הענין)

[כה] לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עֲתָה אָשִׁיב אֶת (שבית) שְׁבוֹת יַעֲקֹב וְרַחֲמֹתַי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל וְקִנְיָתִי לְשֵׁם קִדְשִׁי:

רש"י וקנאתי לשם קדשי. ולבשתי קנאת תשועה ונקם למען שם קדשי שלא יתחלל עוד : וקנאתי לשם קדשי. בצביל שם קדשי כמו המקנא אתה לי (מדבר יח) : (רש"י)

מצודת דוד לכן. הואיל וכבר קבלו הגמול לכן כה אמר וכי : את שבות. את בני השבי של יעקב : וקנאתי. אנקום נקמת שם קדשי אשר חללוהו הכשדים באמרם שיד ה' קצרה : (מצודת דוד)

מצודת ציון שבות. מל' שבי הגולה : וקנאתי. ענין נקמה כמו בקנאו את קנאתי (שם כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכן כה אמר ה', נגד הגלות עתה אשיב שבות יעקב, ונגד הצרות שסבלו בעת הגלות. ורחמתי את בית ישראל, ויעקב הם עשרת השבטים הם רק נדחים ולא סבלו שמדות וא"צ רק השבה, וישראל הם שבט יהודה ובנימין שסבלו תלאות רבים הם צריכים רחמים, ונגד שהיה חילול השם וקנאתי לשם קדשי : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות יעקב, בית ישראל. התבאר אצלי (ישעיה ט' ז') שכשבאו נרדפים יציין עשרת השבטים בשם יעקב, ושבט יהודה ובנימין בשם ישראל : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] וְנָשׂוּ אֶת פְּלִמְתָם וְאֶת כָּל מַעֲלָם אֲשֶׁר מָעְלוּ בִּי בַשְּׁבֻתָּם עַל אֲדַמְתָם לְבָטַח וְאִין : מַחְרִיד :

רפ"י ונָשׂוּ אֶת כְּלִימָתָם. זֶה־יִטְיִבִי לָהֶם וְלֹא אֶגְמַלְסֵם כִּרְעַתְסֵם אֲזִי יִשְׁאוּ כְּלִימָתָם וַיִּזְכְּרוּ מַלְהָרִים פָּנִים וּמִנְחָם פִּי וְנָשׂוּ כִּמוֹ (תְּהִלִּים ל"ז) אֲשֶׁר־י נָשׂוּ פָּעָה לָשׂוֹן כִּפְרָה : (רפ"י)

מצודת דוד ונָשׂוּ וכו'. בשבתם וכו'. ר"ל בעת ישבו על אדמתם לבטח מבלי מחריד אז ישאו את הכלימה הראויה להם ולתוספת ביאור אמר ואת כל מעלם ר"ל את כל בושת המעל שמעלו בי כי המקבל טובה מרובה ממי שגמל עמו רעה הנה כשיזכור בהרעה יכלם מאד על קבלת הטובה ולכן אמר כשיקבלו הטובה יכלמו מן המעל שעשו הם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונָשׂוּ. כִּמוֹ וְנִשְׂאוּ וְהִיא מִלִּי מִשָּׂא וְסָבַל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונָשׂוּ, נגד הגלות שהיה להם כלימה מגלותם ונָשׂוּ אֶת כְּלִימָתָם, ונגד מה שחטאו נָשׂוּ אֶת מַעֲלָם, ומפרש (נגד ונָשׂוּ אֶת כְּלִימָתָם) בַּשְּׁבֻתָּם עַל אֲדַמְתָם לְבָטַח וְלֹא יָגִלוּ עוֹד : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ונָשׂוּ. לשון כפרה כמו אשרי נשוי פשע, וענינו שיכופר ולא יזכר עוד, וקרוב להוראת נשה בשי"ן ימין שהוא ענין שכחה כמו נשיתי טובה : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] בְּשׁוֹבְבֵי אוֹתָם מִן הָעַמִּים וְקִבְצָתִי אֹתָם מֵאַרְצוֹת אֲרִי־הֵם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינַי הַגּוֹיִם : רַבִּים :

מצודת דוד בְּשׁוֹבְבֵי. בעת אשיב אותם לארצם מבין הכשדים : וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם. בהתשועה שאעשה להם אהיה מקודש לעיני הבבליים כי לא יחללו עוד שמי לומר מבלי יכולת לא הושיעם : (מצודת דוד)

מצודת ציון בְּשׁוֹבְבֵי. מִלְשׁוֹן הַשְּׁבָה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (ונגד את מעלם) אמר בְּשׁוֹבְבֵי אוֹתָם מִן הָעַמִּים (שלא היו מפוזרים ביניהם), וְקִבְצָתִי אֹתָם מֵאַרְצוֹת שֶׁמִן הָעַמִּים נִפְּצוּ בְּאַרְצוֹת וְצָרִיכִים קְבוּץ כַּמִּי שֶׁכִּי"פ. וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינַי גּוֹיִם רַבִּים כִּי יִתְקַדֵּשׁ ה' עִיִּי מֵעֲשִׂיהֶם הַטּוֹבִים וְעִיִּי הַנְּסִים שִׁיעֲשֶׂה עִמָּהֶם וּבִזָּה יִשְׁכַּחוּ אֶת מַעֲלָם : (מלבי"ם באור הענין)

[כח] וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם בְּהַגְלוֹתֵי אֹתָם אֶל הַגּוֹיִם וְכִנְסֹתִים עַל אֲדָמָתָם וְלֹא אוֹתִיר מֵהֶם עוֹד : שָׁם : (כ"ח)

ר"י ולא אותיר. אחד מהם בגולה : (כ"ח)

מצודת דוד וידעו וגו'. אז יבינו שאני ה' הוא המנהיג אותם ומושל במ : **בהגלותי**. ר"ל במה שהגליתי אותם אל העכו"ם ולא מצאו מנוח עם כי היה רב כוחם ובמה שאכניס את כולם על אדמתם ולא אשאיר מי מהם בארץ האויב ולא יוכלו להחזיק בהם מזה יכירו וידעו שאני ה' אלהיהם המנהיג אותם ומושל במ : (מצודת דוד)

מצודת ציון וכןסתים. מל' הכנסה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וידעו, ואז יכירו כי גם **בהגלותי אותם אל הגוים הייתי ה' אלהיהם** והגלות לא היה לרעה רק לטובה ובהשגחתי הפרטיית, כי גאולת כורש לא היתה גאולה אמיתית, ולא היה עת התקון המקוה, והיה בה ד' חסרונות, **א**. שהלכו ברצון כורש, ואז **וכנסתים על אדמתם** בעצמי, **ב**. שאז לא שבו כולם לא"י ואז **ולא הותיר עוד מהם שם** : (מלבי"ם באור הענין)

[כט] וְלֹא אֶסְתִּיר עוֹד פְּנֵי מֵהֶם אֲשֶׁר שְׁפַכְתִּי אֶת רוּחִי עַל בְּיַת יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדָנָי יְהוָה : (כ"ט)

מצודת דוד ולא אסתיר. אחז במשל מן אדם שאם אינו רוצה למלאות שאלת מי מסתיר פניו ממנו לבל יראהו ולא יסתיר פנים ממי שירצה למלאות שאלתו : **אשר**. ר"ל אשר זאת אעשה להם אשפוך רוח נבואתי עליהם למען יישירו דרכם ויהיו מוכשרים לקבל מרבית הטובה אשר ישאלו עליה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ג**. שאז הסתיר פני מהם בכל פעם כמו בימי היונים והרומים ואז **לא אסתיר פנים, ד**. שאז לוקח מהם רוה"ק והנבואה, כמ"ש ה' דברים חסרו בבית שני ואז **אשר שפכתי רוחי על בית ישראל** שישוב אליהם רוה"ק והנבואה : (השאלות הקיימות לפי דעת המפרשים בענין צורת הבית, ראה בסוף הספר) (מלבי"ם באור הענין)

[א] בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה לְגָלוּתֵנוּ בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחֵר אֲשֶׁר הִכְתָּה הָעִיר בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הִיָּתָה עָלַי יָד יְהוָה וַיָּבֵא אֹתִי שָׁמָּה :

כ"י בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ. אִיזוּהִי שָׁנָה שְׂרָאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלָה בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הוּא אֹמֵר זֶה יוֹצֵל שְׂחֵרַב הַבַּיִת בַּשָּׁנָה ל' וְשָׁן בְּיוֹצֵל שְׂהַתְחִיל בַּשָּׁמְנָה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְיִשְׁעֵיהֶוּ וְלִסְוֹף אַרְבַּע עֶשְׂרֵה הִיָּה רֵאוּי הַיּוֹצֵל לְהִיֹּת וְהִיא שָׁנָה עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ לְגָלוּת יִכְנִיָּה שְׁגָלָה בַּעֲשָׂרִים וְשָׁן בְּיוֹצֵל י"ד שָׁן יֵאֱשִׁיָּהוּ מִי"ח עַד ל"א וְהַיּוֹקִים י"א : יד ה'. חוֹזֵק תּוֹקְפוֹ לְהוֹלִיכֵנִי עַל כְּרַחֵי : וַיֵּצֵא אֹתִי שָׁמָּה. אֵל הָעִיר הַהוֹכְתָה הִיא יְרוּשָׁלַיִם אֹתָהּ שָׁנָה הִרְאָהוּ בְּנֵי הַבַּיִת לְעַתִּיד לְבָא :

מצודת דוד **לגלותינו.** הוא גלות יהויכין כי אז גלה יחזקאל : **בראש השנה בעשור לחודש.** איזו היא שנה שראש השנה שלה היא בעשור לחדש זו היא שנת היובל שהתחלתה ביום הכפורים בעשור לחודש השביעי כי המרכבה ראה בשנת שלשים ליובל כמי"ש שם ואז היה בשנת החמישית לגלות יהויכין והמראה הזאת היתה בשנת כ"ה לגלות יהויכין וא"כ היתה בשנת היובל וכבר עברו י"ד שנה מעת שהוכתה העיר בימי צדקיה כי הוא מלך י"א שנה אחר גלות יהויכין : **יד ה'.** כח חוזק הנבואה להוליכני בעל כרחי : **שמה.** ר"ל אל העיר ההוכתה האמורה למעלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בעצם.** ענין עצמות הדבר וגופו וכן לא נכחד עצמי ממך (תהלים קלט) :

מלבי"ם - באור הענין **בעשרים וחמש שנה לגלותנו** הוא גלות יהויכין שגלה י"א שנה לפני החורבן, ולפי"ז עת נגלה אליו הנבואה הזאת היה **ארבע עשרה שנה אחרי אשר הכתה העיר,** ואז היה שנת היובל, (כי היובל הקודם היה ב"ז שנה ליאשיהו עת מצאו הספר בבית הה', שהיה ל"ו שנה קודם החורבן) לכן אמר **בר"ה בעשור לחדש,** שלא יצוייר שיהיה ר"ה בעשור לחדש רק בשנת היובל שאז ביוהכ"פ תוקעים בשופר והעבדים יוצאים לחירות, [הערה : דע שחשבון זה אינו עולה לר' יהודה שסובר בנדרים (דף ס"א) ששנת החמשים עולה למנין שבוע, ולדידיה חל היובל י"ז שנה קודם לכן, אך ר' יהודה לשטתו שלדידיה בל"ז אאל"פ שר"ה הוא בעשור לחדש, דהוא ס"ל בספרא (בהר פ"ב) ששנת היובל מתקדשת בתחלתה. וחשבון זה הוא לרבי יוסי בערכין (דף י"ח) ובסדר עולם, והוא לשטתו שס"ל שתקיעה מעכבת כמי"ש בספרא (שם משנה ד)

ובר"ה (דף ט') ולדידיה לא היו עבדים נפטרים לבתיהם עד יום הכפורים כמ"ש בס' התו"ה (שם ס"י י"ח), ולרבי יהודה צ"פ מ"ש בראש השנה היינו בתחלת השנה ולא בא הלשון בדוקא : ע"כ] היתה עלי יד ה', מבואר אצלי שיד ה' מורה על שיניע את הנביא אל ענינים נשגבים ומחזות עצומות, **ויבא אותי שמה ר"ל אל העיר שהוכתה** : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] בְּמִרְאֹת אֱלֹהִים הִבִּיאֲנִי אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיְנַיְחֵנִי אֶל הַר גְּבוּהַ מְאֹד וְעָלִיו
מְבַנֵּה עִיר מְנַגֵּב :

רס"י במראות אלהים הביאני. לא הוליכני קם אלכ הרחני כאילו אני קם : אל הר גבוה מאוד. קן הוא עתיד להיות גבוה קנא' (ישעי' ז) ונשא מגזעות : כמבנה עיר. כבנין עיר : מנגב. בדרומו קל הר : (רס"י)

מצודת דוד במראות אלהים. ר"ל לא הביאני באמת אלא נדמה לי במראה הנבואה כאלו הביאני אל ארץ ישראל ושם הניח אותי על הר גבוה מאד והוא הר הבית : ועליו. וסמוך אל ההר ההוא היה כבנין עיר והיא ירושלים והיתה מנגד ההר : (מצודת דוד)

מצודת ציון ויניחני. מל' הנחה : כמבנה. מל' בנין : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין במראות אלהים הביאני מבאר שלא היה שם בפועל רק שכן ראה במראה וגם ר"ל ששם ראה את המראה הידועה שהוא מראות המרכבה (כמ"ש בס' מ"ג) ומראה המקדש מכוון לעומת המרכבה העליונה כמ"ש במק"א, ויניחני אל הר גבוה מאד, כמ"ש נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים, ועליו כמבנה עיר מנגב, הנה יתבאר (לקמן סי' מ"ה ס"י מ"ח) כי העיר לעתיד תהיה בדרום המקדש רחוקה ממנו מ"ה מיל, לכן ראה כמבנה עיר כי העיר רחוקה מאד, ומכוונת נגדו מצד נגב ואינה עומדת במקום שעמדה בראשונה סמוך למקדש : (מלבי"ם באור הענין)

[ג] וַיָּבִיא אוֹתִי שָׁמָּה וְהָיָה אִישׁ מִרְאֶהוּ כְּמִרְאֶה נְחוֹשֶׁת וּפְתִיל פְּשָׁתִים בְּיָדוֹ וְקָנָה הַמֶּדָּה וְהוּא לְמַדּ בְּשַׁעַר :

רס"י כמראה נחושת. כעין זיו החיות ונולצים כעין נחשת קלל : ופתיל פשתים כידו. למדידת קרקע אין (דבר) יפה מחבל פשתים : וקנה המדה. למוד זו את עובי החומה ואורך ורוחב השערים : (רס"י)

מצודת דוד ויביא וכו'. ר"ל וכאשר הביא אותי שמה ראיתי והנה איש הוא המלאך הדובר בי שהיה מראהו כמראה נחושת כדבר הזוהר ובהירות

וכעין שנאמר בחיות ונוצצים כעין נחושת קלל (לעיל א) : **ופתיל פשתים בידו**. למדוד בו מדידת הבנין : **וקנה המדה**. גם היה בידו קנה המדה (והוצרך גם לפתיל למדוד על ידו מדה מרובה כי בקנה יש טורח רב למדוד מדה מרובה כי יצטרך בכל פעם לרשום המקום שכלה מדת הקנה למען למדוד משם ולהלן ועם כי היה במראה הנבואה מ"מ הראהו באופן הנאות אל המוחש ולכן היה בידו פתיל ארוך ובו מדד מדה מרובה בפעם אחת ולאח"י מדד הפתיל בקנה המדה לדעת כמה בו וגם מדה פחותה ממלא הקנה יקשה לשער ולצמצם עם הקנה ולא כן בפתיל כי אפשר לכפלו כרצונו לשער ולצמצם לפי מדת הקנה) : **והוא**. המלאך הזה היה עומד בשער של חומת הר הבית : (מצודת דוד)

מצודת ציון ופתיל. חוט כפול ושזור כמו פתיל תכלת (שמות לט) והוא קו המדה : **וקנה**. מטה ומקל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויביא אותי שמה, בתחלה הביאו קרוב אל ההר כמ"ש ויניחני אל הר, מלת אל מורה שעדיין לא היה שם, (כי רצה שיראה משם את העיר שעמדה מרחוק), ועתה הביא אותו שמה במקום הקדש שבראש ההר. **ופתיל פשתים בידו** למדוד בו מדה מרובה מהקרקע, **וקנה המדה** למדוד את החומה ומדה מועטת, **והוא עומד בשער** שאז ראה ג"כ שיש שם שער והוא שער הר הבית המזרחי, והראהו בזה שבנין העתיד לא יהיה ע"י בני אדם רק ע"י עליונים בענין הפלאי : (מלבי"ם באור הענין)

[ד] וַיְדַבֵּר אֵלַי הָאִישׁ בֶּן אָדָם רָאָה בְּעֵינָיָהּ וּבְאָזְנֶיהָ שָׁמַע וְשִׁים לְבָבָהּ לְכָל אֲשֶׁר אָנִי מְרַאֶה אוֹתָהּ כִּי לְמַעַן הִרְאוֹתְכָה הִבְאֵתָה הִנֵּה הִגַּדְתָּ אֶת כָּל אֲשֶׁר אָתָּה רָאָה לְבַיִת יִשְׂרָאֵל :

רס"י לכל אשר אני מראה אותך. ענין הצנין : **הוצאתה הנה**. **מצבל** : (רס"י)

מצודת דוד ראה בעיניך. שער המדה : **ובאזניך שמע**. מהו הדבר הנמדד : **ושים לבך**. להבין הדברים : **למען הראותכה**. למען הראות לך בנין בית העתיד הובאתה מבבל אל המקום הזה : **הגד וגו'**. כדי לנחמם ולחזק תקוותם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ראה בעיניך הדמות והצורות אשר יראה, **ובאזניך שמע** הדברים שיאמר לו, **ושים לבך** להבין הנמשל והסודות הצפונים במראה זאת, כי תכלית מה **שהובאת הנה** הוא **למען הראותך** ותכלית הראיה הוא **שתגד לבית ישראל** כדי לנחם אותם ולחזק ידים רפות : (מלבי"ם באור הענין)

16 וְהָיָה חוֹמָה מְחוּץ לְבַיִת סָבִיב סָבִיב וּבֵיַד הָאִישׁ קָנָה הַמֶּדָּה שֵׁשׁ אַמּוֹת בְּאַמָּה וְטַפַּח וַיִּמְד אֶת רֹחַב הַבְּנַיִן קָנָה אֶחָד וְקוֹמָה קָנָה אֶחָד :

רס"י והנה חומה מחוץ לבית. בנין בית אחד הראני כלפון ההר והחומה מחוץ סביב סביב כך מפורש בסוף הספר שהעיר כלרום והבית כלפון : שש אמות באמה וטופח. בית אמין באמתא דהיא אמתא ופסך כן ת"י זו היא אמה צינונית בת ו' שהיא אמה וטופח באמה בת חמשה : רוחב הבנין. עובי החומה : וקומה קנה אחד. וזהו היא קומה חלונה שהיא סביב הר הבית והיא היתה נמוכה כמו שפנינו כל הכתלים שהיו שם היו גבוהים חוץ מכותל מזרחי שהכהן השורף את הפרה עומד בהר המשחה כו' : (רס"י)

מצודת דוד והנה חומה. והנה ראיתי חומה מחוץ לבית בכל סביבו והוא חומת הר הבית : שש אמות וגו'. ר"ל שהיה הקנה מחזיק שש אמות גדולות שכל אמה מהם היה במדת אמה של חול שהיא אמה בת חמשה טפחים ועוד טפח יותר וא"כ היה מדת הקנה שלשים וששה טפחים : הבנין. ר"ל בנין החומה ההיא : וקומה קנה אחד. למען יהיה נראה מבחוץ כל בנייני הבית ולא יעלימם החומה ההיא מעין הרואה לכן היתה נמוכה כי זה נוייה ויפייה : (מצודת דוד)

מצודת ציון וטופח. כן יקרא מדת ד' אצבעות אגוד יחד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנה חומה, היא חומת הר הבית שהיה חמש מאות קנים בכל צד כמ"ש לקמן (ס"ס מ"ב) והחומה היא מחוץ לבית כי בתוך חומת הר הבית נמצא הבהמ"ק, וביד האיש קנה המדה ר"ל וקנה המדה שהיה ביד האיש (כנ"ל ג') היה מחזיק שש אמות שכל אמה מחזקת אמה של חמשה טפחים ועוד טפח, דהיינו שש אמות של ששה טפחים, וימד את רחב הבנין דהיינו עובי החומה היה שש אמות, וכן קומת החומה, וממ"ש סביב סביב משמע שהיה נמוך מכל הצדדים. [הערה : שהגם שבבית שני רק הכותל המזרחי היה נמוך כדי שיוכל הכהן השורף את הפרה לראות משם את פתח ההיכל כמ"ש בפ"ב דמדות. כאן לא שייך האי טעמא ששם היה בעזרת נשים י"ב מעלות ובעזרת ישראל ט"ו מעלות, ובכאן לא היה בעזרת נשים רק שבע מעלות כמ"ש בצד צפון ודרום (פסוק כ"ב ופסוק כ"ו) ובעזרת ישראל היו שמונה מעלות (כמ"ש בפסוק ל"א ופסוק ל"ד ופסוק ל"ו) וחסר י"ב מעלות שהם שש אמות, וא"כ היה יכול לראות פתח ההיכל דרך השער, רק שהיה נמוך לנוי כדי שיראה את כל המקדש מבחוץ ולא תעלימהו החומה : ע"כ] : (מלבי"ם באור הענין)

17 וַיְבֹא אֶל שַׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרָךְ הַקְּדִימָה וַיַּעַל (במעלותו) בְּמַעְלוֹתָיו וַיִּמְד

אֶת סֵף הַשֶּׁעַר קָנָה אֶחָד רַחֵב וְאֵת סֵף אֶחָד קָנָה אֶחָד רַחֵב:

רפ"י ויבא אל שער אשר פניו דרך הקדימה. נכנס לתוך ההיקף ובא לו לשער עזרת נשים המזרחי היא נקראת חצר החיצונה בכל הענין הזה לפי שהוא לפני עזרת ישראל : ויעל במעלתו. שפוע ההר הולך ועולה מן החיל התחתון עד עזרת נשים שתיים עשרה מעלות כאותה ששנינו לפנינו ממנו החיל י' אמות וי"ב מעלות היו שם : סף השער. היא מזוזת השער : קנה אחד רוחב. שש אמות ומכסה את כל עובי החומה שהיה קנה אחד כמו שאמר למעלה : ואת סף אחד. מזוזת השנית אחת מלפון ואחת מדרום : (רפ"י)

מצודת דוד ויבוא. המלאך נכנס בתוך היקף החומה ההיא ובא לו לעזרת נשים אל השער הפונה מזרחה והעזרה ההיא נקראת בענין חצר חיצונה שהיא חיצונה לעזרת ישראל : ויעל במעלותיו. עד שלא בא אל השער הלך במעלות כי ההר הזה היה הולך ועולה כלפי המערב והיו שם מעלות : קנה אחד רוחב. כמדת עובי החומה שהיתה בת קנה וכמדת חומת הר הבית : ואת סף אחד. ר"ל וכן מדד הסף האחד שממולו והיה קנה אחד רוחב : (מצודת דוד)

מצודת ציון במעלותיו. הם המדרגות שעולין דרך בס : סף. כן יקרא מזוזות הפתח וכן וירעשו הספים (עמוס ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויבא אל שער. משם בא אל שער אחד שהוא שער עזרת נשים שהוא לפני עזרת ישראל, (ונקרא בספר הזה בשם חצר החיצונה, נגד עזרת ישראל שנקראת חצר הפנימית), והחומה הזאת הקיפה מדי רוחות, אשר פניו דרך הקדימה ר"ל שבא בשער המזרחי. ויעל במעלותיו מפני שההר היה משופע ועשו אותו מישור חפרו מעלות אצל השער, ולא באר פה כמה מעלות היו, ומבנין בית שני א"א ללמוד שהיה משונה מבנין זה שכן גם במעלות עזרת ישראל היה משונה, וע"כ שסמך ע"מ שבאר בצד צפון ודרום שהיו שבע מעלות. [הערה : והנה בבנין בית שני היה שטח הר הבית חלוק במחיצה ונקרא סורג, ומזו המחיצה עד עזרת נשים היה עשר אמות ונקרא חיל (כמ"ש בפ"ב דמדות), שלשם אין נכרים וטמאי מתים נכנסים, ועתה היה במקומו התאים ואחריהם היו הששים אלים (שיתבאר בפסוק י"ד) שעמדו כנגד כל הכותל, והחזיקו י"ב אמות רחוק מן הכותל : ע"כ] : וימד את סף השער החומה הזאת היה עוביה י"ג אמות והיה בה שני ספים א' לצד החיצון ואחד לצד פנים, כ"א החזיק שש אמות ואמה אחת היה באמצע בין סף לסף, ועז"א שמדד סף אחד שהוא החיצון היה קנה אחד רחב, ואת סף אחד הוא הפנימי היה קנה אחד רחב, ומסתמא היה כן גם בצד השני של השער כיון שעובי

החומה היה שוה בשניהם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות סף השער, מדובר בשלש לשונות, סף, מזוזה, איל, והיינו שכל רוחב השער בין בצדדים בין למטה באסקופה קרוי סף. מקום שעשוי לחזק שם את הדלת קרוי מזוזה, כמשי"ת לקמן (מ"ג ח') וכן פה היתה המזוזה בתוך, רחבם אמה, וחולקת את הסף לשני ספים כ"א רחבו שש אמות, ואם הסף מצופה בתמונת עגול וציור מיוחד קרוי איל, וכן היה בפתח אולם והיכל וקה"ק לקמן פסוק מ"ה ובסי' מ"א פ"א ופ"ג : (מלבי"ם באור המלות)

11 וְהָתָא קָנָה אֶחָד אֶרֶץ וְקָנָה אֶחָד רֶחֶב וּבֵין הַתְּאִים חֲמֵשׁ אַמּוֹת וְסָף הַשַּׁעַר מֵאֶצֶל אֹלָם הַשַּׁעַר מִהַבַּיִת קָנָה אֶחָד :

רש"י והתא. הוא יליע שקורין אפנדי"ן בלע"ז והיה שלשה מימין השער ושלשה מן השמאל כמו שאמור בענין והתאים סמוכין לכותל המזרחי של עזרת נסים מבחוץ כלפי הר הבית ומהיכן אני למד שהם מבחוץ ממה שכתוב אחר כל הענין ויבאני אל החצר החיצונה מכאן אני למד שכל האמור למעלה היה חוצה לה שעדיין לא נכנס לתוכו : והתא קנה אחד ארץ וגו'. הללו של כל אחד ואחד שש אמות מרובע : ובין התאים חמש אמות. כתלים המפסיקים בין התאים עוביים ה' אמות וכן תרגם יונתן ובין תאוויא כתל"א ה' אמינ וכן שנינו במסכת מדות כותל התא חמש : וסף השער מאצל אולם השער וגו'. שלפנים מן השער היה עשוי אולם מחובר לשער כמו שמפורש בענין בולט לתוך עזרת נסים עקר אמות ובראשו לכתות ומזוזות וזהו שאמר וסף השער שהוא אלל אולם השער : מהבית. כלומר לכל פנים : קנה אחד. רחבו לכסות עובי חומות האולם אחד מימין ואחד משמאל שעובי החומה של אולם לימין ולשמאל קנה אחד כמו שמפרש והולך :

מצודת דוד והתא. כל תא היה קנה אחד אורך וכו' ומספר התאים היו שלשה מימין השער ושלשה משמאלו כמפורש בענין והיו נשענים לכותל העזרה ופניו כלפי הר הבית : **ובין התאים**. כותלים המפסיקים בין תא לתא היו בני חמשה אמות וכן הכתלים החיצונים מזה ומזה וכן הכתלים שלפניהם אבל מאחריהם היה להם כותל העזרה לכותל : **וסף השער מאצל אולם השער**. כי לפנים מהשער היה בנין אולם כמפורש בענין וכתליו היו נמשכין כלפי פנים מצדי השער מזה ומזה ולהן מזוזות בראשן הפנימי ולכן אמר כ"א ממזוזות השער שאצל האולם לצד פנים היתה בת

קנה אחד וכמדת כותלי האולם : (מצודת דוד)

מצודת ציון והתא. ענין חדר מה וכן אל תא הרצים (מ"א יד) ויקרא כן על כי הוא בגבול גוף הבנין והוא מל' תתאו לכם (במדבר לד) שהוא ענין גבול : **אולם.** ענין בית שער ועשויה כעין כפה ממעל : **מהבית.** מבפנים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והתא, ראה שבשני צדדי השער מבחוץ היו בנינים ששייכים אל השער ונקראים תאים, (מלשון אתא על שהם משמשים להבא אל השער לעמוד שם קודם שיכנס), והיו שלש מכל צד ופתחיהם אל השער, ובצד הפנימי היה אולם שהוא בית שער ששייך ג"כ אל השער, וראה שמדד את חלל התא שאצל השער והיה חללו בין בארך בין ברוחב קנה אחד, שהוא שש אמות מרובע, **ובין התאים** היינו הכותלים המפסיקים בין תא לתא היה רחבם של כ"א **חמש אמות**, (וה"ה הכותל מזרחי של התאים שלצד חוץ, ועי' בפסוק י"ב), **וסף השער**, אחר שמדד את התא שאצל השער ואת הכותל שבינו לבין התא שבצדו, נכנס לצד הפנימי של השער למדוד את האולם, ומדד בו ג' מדידות, **א.** מדד עובי הכותל של אולם מצד זה ומצד זה, שהכותל של האולם היה בצד השער ובצד אחד היה נסמך אל כותל החצר, רק בצד השני של פנים היה לו סף, ומדד את **סף השער מאצל עולם השער**, ר"ל הסף של האולם וקורא אותו בשם סף השער כי גם האולם היה שייך אל השער, **מהבית** כי הצד של צד חוץ היה נסמך אל הכותל ולא היה לו סף. והיה **קנה אחד**, ומזה ידע שכותלי האולם כ"א רחבו שש אמות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות והתא. כבר התבאר אצלינו (מ"א ס"ו) ההבדל בין יציע, תא, צלע, ותראה בכאן שהבנינים שהיו אצל השער מבחוץ נקרא בשם תאים, כי היו מזומנים אל הבא ונכנס, מלשון אתא בקר, ושייכים אל השער שנקרא ג"כ בשם שער האיתון מלשון אתא, והבנינים שהיו מחוברים בצדדים שלא אצל השערים נקראו צלעות בסי' מ"א : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] וַיִּמַד אֶת אֱלֹם הַשַּׁעַר מֵהַבַּיִת קֶנֶה אֶחָד :

רפ"י וימד את אולם השער מהבית. לפנים מן השער : קנה אחד. עובי חומות הימין והשמאל שהאולם נכון עליהם : (רפ"י)

מצודת דוד מהבית. ר"ל העומד בפנים בחלל העזרה : **קנה אחד.** על עובי החומה **יאמר** : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וימד, (מדידה שניה) **מדד את אולם השער** היינו אורך כותל האולם ממערב למזרח, והתחיל מדידה זאת **מהבית**, כי באשר עמד

אצל סף האולם שלצד פנים מדד משם ממערב למזרח, והיה קנה אחד, נמצא שהאולם נמשך לפנים שש אמות: (מלבי"ם באור הענין)

[ט] וַיִּמַד אֶת אֱלֹהֵי הַשָּׁעַר שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת (ואילו) וַאֲיָלָיו שְׁתֵּי אַמּוֹת וְאֱלֹהֵי הַשָּׁעַר מֵהַבַּיִת:

רס"י וימד את אולם השער שמונה אמות. משך בליטתו לתוך עזרת נשים ואילו. אשיקלטיני"ץ כל אילים האמורים בענין הם כמין אילנות עגולין עשויין מאבני גזית ועומדין בפתח אחד מימין ואחד משמאל במקום ספים במקום מזוזות וכן ת"י (ישעיה ו) וינועו אמות הסיפי' אילנות ספיא וקרוין אילים על סם עגולין כאלה וכאלון: ואילו שתיים אמות. עובי עגולין ועומדין בסוף חלל האולם דבוקים זה לכותל ימין וזה לכותל שמאל נמלא בליטת האולם ואילים שלו' אמות לתוך העזרה לפנים מן השער: ואולם השער מהבית. לפי שאולמי שער עזרת ישראל היו בולטים ומשוכים לכל החוץ כמו שמפורש בענין פי' באולמי שערי עזרת נשים שהם היו משוכין לכל פנים ושערי עזרת נשים מכוונים כנגד שערי עזרת ישראל נמלא אולם כנגד אולם ודבר נוי הוא זה: (רס"י)

מצודת דוד וימד וגו'. משך בליטתו לפנים: ואילו. המזוזות שעמדו בראשי הכתלים נמשך בליטתן לפנים שתי אמות הרי בין הכל עשר אמות (אבל רוחב המזוזות היה קנה אחד לכסות עובי הכותל ועם כי היו עגולים כלפי שקראום איליו מ"מ לא היו במרחק שוה): **ואולם השער מהבית.** לפי שאולם הוא בית שער ודרכו להיות מחוץ לשער וכמו שהיו אולמי חצר הפנימי לכן אמר הנה האולם הזה היה מבפנים לא כדרך האולמות ונעשה כן למען יהיה האולם הזה מול אולם חצר הפנימי וזהו דבר נוי ופאר (וכתלי האולם היו משוכין מחלל השער אמה וחצי מזה ומזה כמפורש בענין) : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואילו. כן יקראו המזוזות על כי היו עגולים כאילן אלה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וימד, (מדידה שלישית) **מדד את אולם השער** מצפון לדרום, והיה שמונה אמות ואילו שתיים אמות, ר"ל כי רוחב חלל האולם מצפון לדרום היה עשר אמות כרוחב חלל השער רק בצד פתחו עמדו שני אילים אחד מצד זה ואחד מצד זה והיה כ"א אמה על אמה עגול, והיה עמידתם בתוך פתח האולם בפנים וסתמו את הפתח אמה מכל צד, עד שלא נשאר שם מחלל האולם רק שמונה אמות, ועם שתי אמות של שני האילים היה פתחו עשר אמות כמדת חלל השער, כי שני כותלי האולם

היו שוים עם השער בצד פנימי שלהם, ורוחב חללו כרוחב חלל השער, **ואולם השער מהבית** באשר הדרך הוא שהאולם יעמוד חוץ לשער בצד חוץ כמו שהאולם של עזרת ישראל היה לצד חוץ, הודיע שאולם של שער החצר החיצונה היה מהבית היינו בפנים, והיה כן לנוי כדי שיהיה אולם כנגד אולם : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וְתָאֵי הַשְּׁעָר דְּרָךְ הַקְּדִים שְׁלֶשָׁה מְפָה וְשְׁלֶשָׁה מְפָה מְדָה אַחַת לְשְׁלֶשֶׁתָם וּמְדָה אַחַת לְאֵילִם מְפָה וּמְפָו :

רס"י ותאי השער. הזה אשר דרך הקדים שכותל מזרחי של עזרת נסים ג' היו מפה וג' היו מפה ג' לדרום וג' לכפון סמוכין לכותל עזרת נסים ופניהם להר הבית ומדת חללו וכותל המפסיק בין כל אחד פי' למעלה : ומדה אחת לאילים. העשוין לספי האולם מצפנים : מפה. ומפה. מימין ומשמאל מדתן שתיים אמות : (רס"י)

מצודת דוד ותאי השער. מספר תאי השער העומדים בפאת המזרח היו שלשה מהשער מזה ושלשה מזה : **לשלשתם.** לשלש התאים שמזה ומזה : **לאילים.** למזוזות התאים שעמדו בפתחיהם מזה ומזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מפה. מכאן וכן עד פה תבוא (איוב לח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותאי השער דרך הקדים היינו תאי השער המזרחי, היו שלשה מפה ושלשה מפה, ר"ל שלשה מצד השער מדרום לצפון ושלשה מצד הדרומי של השער מצפון לדרום, (ואחר שכבר מדד התא שאצל השער וראה שחללו שש על שש אמות ועובי הכותל המפסיק בין תא לתא חמש אמות, הלך למדוד את האולם שהוא ג"כ אצל השער בפנים, ואח"כ יצא לחוץ ומדד שלשה התאים, וראה כי) **מדה אחת לשלשתן,** שכולם היו כמדדת התא הראשון שכבר מדד כנוי (בפסוק ז'), **ומדה אחת לאילים מפה ומפה,** שכמו שהיו שני אילים בפתח האולם כ"א אמה על אמה כן היו שני אילים בפתח התאים, איל אחד מכל צד, והיה ג"כ מדתם אמה על אמה בעיגול : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] וַיִּמְד אֶת רֹחַב פֶּתַח הַשְּׁעָר עֶשְׂרֵי אַמּוֹת אַרְבֵּי הַשְּׁעָר שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵי אַמּוֹת :

רס"י רחב פתח השער. רוחב חלל הפתח וכן שנינו כל הפתחים רחבן י' אמות : אורך השער. הוא חלל אולם השער מן הכפון לדרום : שלש עשרה אמות. י' כנגד חלל הפתח ואמה וחצי לכאן ואמה וחצי לכאן ואל תתמה

שאל כל הפתח קורחו רוחב ואל כל חלל האולם קורחו אורך שהפתח גובהו הוא ארכו והרחב מסף אל סף והאולם לפי שמסך בליטת חללו מן המזרח למערב פחות ממדת חללו מן הצפון לדרום שזו שמונה אמות וזו י"ג קורח את המדה היתירה אורך והרי עדות לדבר במשכנא (דמלכים א') והאולם על פני היכל הבית כ' אמה ארכו על פני רוחב הבית נמלא מן הצפון לדרום קרוי להיכל רוחב ולאולם קרוי אורך לפי שהיכל מדתו מן המזרח למערב יתירה על מצפון לדרום ובאולם חלוף למדת שהמידה היתירה קרוי אורך :

מצודת דוד את רוחב. הוא רוחב חלל פתח השער ממזוזה למזוזה : **אורך השער**. הוא החלל שבין כותלי אולם השער (ואין לתמוה על שקורא לחלל הפתח בלשון רוחב ולחלל האולם קורא בלשון אורך כי כלפי שקורא בענין לגובה השער בל' אורך ראוי א"כ לקרוא מהסף להסף בלשון רוחב אבל האולם הוא משך הבליטה לפנים היה עשרה אמות ובין הכתלים היו י"ג אמות והיתירה במדה ראוי לקרות בל' אורך) שלש עשרה אמות. עשר מול חלל השער ואמה ומחצה משוכה לכל צד מחלל השער ולהלן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וימד, עתה מדד את השער בעצמו והיה רוחב פתח השער מצפון לדרום עשר אמות, ואורך השער ממזרח למערב היה שלש עשרה אמות, שכבר בארנו שרוחב קיר החצר היה שלש עשרה אמות (כי נחלק לשני ספים כל סף שש אמות ואמה אחת באמצע כנ"ל (פסוק ו')) והיה ארכו י"ג אמה : (מלבי"ם באור הענין)

יב וגבול לפני התארות אמה אחת ואמה אחת גבול מפה והתא שש אמות מפו ויש אמות מפו :

רס"י וגבול לפני התארות אמה אחת וגו'. התארות שמכאן ומכאן לשער היו משוכין מן כנגד חלל האול' שלפנים אמה לצפון ואמה לדרו' שכבר פי' שהוא מבית מסוד מכנגד חלל השער אמה ומחאה לצפון וכן לדרום ועכשיו מפרש שהתאים שצחוץ משוכים לצפון אמה אחת יותר מן האולם וכן לדרום אמה אחת נמלאו משוכין מחלל רחב הפתח ב' אמות ומחאה לכאן וב' אמות ומחאה לכאן וזהו ל' וגבול אשומיי"ל בלע"ז מקום פנוי וכותל התא עובי ה' נמלא עובי כותל הצפוני (ל"ל הדרומי ל"ה) של התא הצפוני ועובי כותל הצפוני של אולם כלים זה כנגד זה שכותל אולם עובי שש וכותל התא חמש והוא נמשך אמה אחת לתוך כנגד עובי כותל האולם וכן לדרום

מצודת דוד וגבול. לפני התחלת התאים היה מקום פנוי אמה אחת יתירה ממה שהיה פנוי בצד פנים ממולו כי כתלי האולם היו נמשכות מחלל השער ולהלן אמה ומחצה והתאים נמשכו בצד חוץ ממולו ועוד אמה יתירה א"כ היה הגבול שתי אמות ומחצה : **ואמה וגו'.** ר"ל וכן אמה אחת גבול בעבר השני : **והתא.** ר"ל חלל התא היה מרוחק ששה אמות מהתחלת גבול האמה היתירה על הגבול הפנימי שממולו כי האמה של הגבול וחמש של עובי כותל התא הרי ששה (ויתכן שבא לומר בזה שגם כותלי חיצונים מזה ומזה מהתאות היו בני חמשה אמות כי למעלה לא פירש כ"א בין התאות) : **ושש וגו'.** ר"ל וכן היה מרוחק שש אמות בהעבר השני

מצודת ציון וגבול. ר"ל מקום פנוי מבלי בנין : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וגבול לפני התאות אמה אחת, מפני שהתאים נסמכו בצד מערב אצל קיר החצר, שקיר החצר הוא קיר המערבי של התא, ובצד של השער נסמכו אל השער, הודיע שלא נסמכו ממש רק היה אמה אחת גבול לפניהם, שבין בצד המערבי היה קיר החצר בולט אמה אחת, שכנגד התאים היה רוחב הקיר אמה אחת יתירה (שהיה שייך אל התאים) כל משך התא באורך ובגובה, וזה היה הגבול בין התא וקיר החצר, וכן בצד השער היה עובי כותל התא אמה אחת יתירה שכותלי התאים היו חמש אמות ובצד השער היה רחבו עד גובה הפתח שש אמות שבאמה היתירה הזאת עמדו שני האילים של פתח התא שהיה עובי כ"א אמה אחת, וזה היה הגבול לפני התא אל השער, והנה יתבאר (בפסוק שאח"ז) שהיה להתאים פתחים משני צדיהם, שבתאים הצפונים היה פתח פתוח לצד דרום אל השער ופתח פתוח לצד צפון אל החוץ וגם בפתח זה היה גבול אמה לפני הפתח, שכותל התא השלישי שבצד חוץ ששם הפתח הפתוח לחוץ היה ג"כ שש אמות עד משקוף הפתח כי אמה אחת היה גבול לפני התא מגביל בינו ובין החוץ, ושם עמדו גם כן שני אילים השייכים אל הפתח, וזה נכלל במ"ש **ואמר אחת גבול מפה,** ר"ל מצד האחר הפתוח לחוץ, **והתא שש אמות מפה,** ר"ל ובזה היה כותל החיצוני של תא החיצון שש אמות, בין התא של צד השער שהיה כותלו החיצוני שש אמות, ובין התא השלישי של צד החוץ שהיה ג"כ כותלו החיצוני שש אמות, וז"ש **ושש אמות מפה,** (כי א"א לפרש על חלל התא שהיה שש אמות שזה כבר נאמר (בפסוק ו') ולכן אמר והתא בלשון יחיד כי זה לא היה לכל התאים רק לתא החיצון, אבל שני כותלים המפסיקים בין תא לתא לא היו רק חמש אמות כמ"ש (בפסוק ו') ובין התאים חמש אמות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות והתא שש אמות. תא זה ר"ל כניסת השער, והוא מלשון אתא, שעקר שם תא ע"ש הביאה, כנ"ל, ונופל היטב עקר השם גם על מקום שבאים שם אל התא : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] וַיִּמַּד אֶת הַשָּׁעַר מִגַּג הַתֵּא לְגִגּוֹ רֹחַב עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמּוֹת פֶּתַח נֶגֶד פֶּתַח :

רפ"י וימד את השער מגג התא לגגו. מגג התא סבכפון השער לגג התא סבכפון השער : עשרים וחמש אמות. עוזי כותל התא חמש וכן עוזי כותל התא שמאל שני הרי עשר ושתי אמות ומחלה שתי (כ"ל ל"ה) מסוד מחלל הפתח לכהן וכן לכהן הרי ט"ו וחלל הפתח עשר אמות הרי כ"ה וכולן מדת רוחב השער הן כנגד י"ג אמות של חלל האולם מצפנים ושני כתלים קנה מכאן וקנה מכאן הרי כ"ה : פתח נגד פתח. פתח התא שאלל השער כדורס מכוון כנגד פתח התא שאלל השער כפון שלל היה לכל שתי התאים האלה פתח כותל סבכפון החוץ אלא שלשני התאים הסמוכין לשער היו להם פתחים פונים אל שער אויר קבין שניהם וכן הוא אומר למטה ואל אליהמה לפנימה לשער למדנו שפתחיהם פונים לשער : (רפ"י)

מצודת דוד **מגג התא לגגו.** ר"ל מגג התא שבעבר הזה לגג התא שממולו בעבר השני : **רוחב עשרים וחמש אמות.** כי הגג הוא מה שעל החלל בין הכתלים וא"כ צא וחשוב הכותל חמשה וגבול אמה ועוד אמה ומחצה ממול גבול הפנימי וכן מעבר השני הרי ט"ו אמה ועשר מחלל פתח השער הרי כ"ה אמות והיה עשוי כעין תקרה מגג לגג והיה נראה כעין שער וכאשר הוא בהציור : **פתח נגד פתח.** ר"ל פתח השער הזה היה מול פתח שער הפונה לפנים שהיה עשר בחללה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וימד את השער** הנה שלשה התאים שבכל צד הם שייכים אל השער (כמ"ש למעלה שנקרא תא מלשון ביאה שעשוי לביאת השער), ולכן **מדד עתה את השער מגג התא לגגו** ר"ל לגג השער, והיה **רחבו עשרים וחמש אמות, כי רוחב השער ממערב למזרח היה שלש עשרה אמות** (כנ"ל פסוק י"א) וגבול לפני התא אמה אחת שאמה זאת היתה לחוץ מן השער כי היה שייך אל התא (כנ"ל פסוק הקודם) ולא היה רק עד גובה התא, ושש אמות חלל התא, וחמש אמות רוחב כותל המזרחי של התא סך הכל כ"ה אמות, **פתח כנגד פתח** ר"ל שכל הפתחים של התאים היו זה כנגד זה שהיו פתחים בין תא לתא, ובתא הדרומי של תאים הצפוניים היה פתח פתוח אל השער ובתא הצפוני היה פתח פתוח אל החוץ, עד שהיה יכול ליכנס אל התאים מכל צד, וכן היה בתאים הדרומיים פתחים בשתי הצדדים ופתחים בין תא לתא, ובזה היו פתחי התאים הדרומיים מכוונים נגד פתחי התאים הצפוניים ששניהם היו פתוחים לצד השער זה כנגד זה, וכ"ז נכלל במ"ש פתח נגד פתח : (מלבי"ם)

[יד] וַיַּעַשׂ אֶת אֵילִים שְׁשִׁים אֲמָה וְאֵל אֵיל הַחֶצֶר הַשָּׁעַר סָבִיב סָבִיב:

רס"י ויעש את אילים ששים אמה. גובהן של אילים של ספי האולם גבוהים ששים אמה: ואל איל החצר השער סביב. וכן לכל אילי החצר שכלל אולמי שערים סביב סביב שאף כלפון וזדרום היו לה שערים עשוין כתבנית השער הזה כמו שפורש צענין: (רס"י)

מצודת דוד את אילים. הם מזוזות השערים והיה גבהן ס' אמה: ואל איל. ר"ל וכמדה ההיא היה אל כל המזוזות החצר בעברי השער מזה ומזה: **סביב סביב**. כי גם ברוח הצפוני והדרומי היו שערים כמפורש בענין: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויעש את אילים ששים אמה, הנה התאים נמשכו בכותל מצד השער ארבעים אמה מכל צד, (כמו שיתבאר בפסוק שאח"ז) ואח"כ היה הכותל פנוי, ועשה שם אילים שנמשכו ממקום כלות התאים עד ששים אמה והם עמדו בשוה עם התאים והיה בינם ובין כותל החצר י"ב אמה והיה זה לנוי אל הבית, וגם יל"פ שעשה אלים ששים וכ"א החזיק אמה, ובזה היו דומים לאילי פתח האולם ופתחי התאים שהיו ג"כ אמה (כמ"ש בפסוק י') ומדה אחת לאילים מפה ומפה), ופי' ויעש אילים ששים של אמה, וי"ל שהיה הפסק בין איל לאיל ג"כ אמה, ולפי"ז החזיקו ברוחב הכותל קי"ט אמות ומן פתח שער חצר החיצונה עד הכותל הצפוני וכן הדרומי היה קי"ח אמה, שהם מ"ה אמה שנגד חלל החצר הפנימי, י"ג אמה נגד עובי הכותל של הפנימי, ומאה אמה שחלל חצר החיצונה עודף על חצר הפנימי, והאילים מתחילים ממקום כלות התאים, שהיו ארבעים אמה מן השער נמצא שהאיל האחרון עמד נגד התחלת עובי כותל הצפוני והדרומי של החצר החיצונה, והיה במקום הסורג שהיה בבית שני כנ"ל (פסוק ו'), שלכן העמידו אילים נגד כל משך הכותל עד עובי החומה ואחר שהאילים האלה לא היו רק בצד מזרח לבד שינה הלשון ואמר ויעש אילים, שאם היה אומר סתם שהיו אילים ששים היה משמע שהיה כן גם בצד צפון ודרום שהיו דומים בכל דבר אל המזרח רק האילים לבד לא היו בצפון ודרום, ואל איל החצר השער סביב סביב, הנה ציר השער היה קבוע בין שני ספי השער שכבר בארנו (פסוק ו') שהיה להשער שני ספים כ"א רחב שש אמות ואמה אחת היה ביניהם ששם היה ציר השער, ולא ידענו להיכן היה השער נפתח אם לצד חוץ או לצד פנים, באר פה שהיה נפתח אל צד החצר לצד פנים, שהיה סובב על צירו אל איל החצר, שהאיל של החצר היה קבוע בפתח האולם ששם עמדו בצד פנים איל מצד זה ואיל מצד זה כנוס אמה בחלל האולם (כנ"ל פסוק ט') וכשנפתח השער היה מגיע עד אמה שלפני האיל האחד של החצר, כי רוחב

השער היה עשר אמות וכשנפתח היה מחזיק שש אמות של סף הפנימי של השער וארבע אמות בחלל האולם, ולא נשאר עד איל האולם רק ריוח אמה, כי משך האולם לפניים לא היה רק שש אמות (כנ"ל פסוק ח') והודיע זה כדי שלא נטעה שנפתח לצד חוץ, וא"כ הגיע עד חצי הפתח של התא, כי התא היה פתוח באמצע אל צד השער, ומאמצעית הפתח עד גבול התא שלש אמות, וגבול התא אמה, ושש אמות רוחב הסף החיצון של השער, שה"כ עשר אמות, וזה לא יתכן לסתום חצי הפתח והחלון של התא, לכן הודיע שהיה השער סובב אל איל החצר שהוא האולם ששם מקומו הנכון (מלבי"ם באור הענין)

[טו] ועל פני השער (היאיתון) על לפני אולם השער הפנימי חמשים אמה :

רפ"י ועל פני השער האיתון. גובהו של השער הזה והוא קרוי שער האיתון לפי שהוא משמש כניסה ויציאה לכל באי העזרה : איתון. תרגום של ביאה : על לפני אולם השער הפנימי. עם גובהו של אולם השער שהוא לפניים מן השער נ' אמה, ומגובה שאר השערים שבענין שהם נ' אמה אני למד שעל פני האמור כאן הוא גובה (כלומר מסער החיצון גובהו נ' אמה על פני כל האולם ששער הפנימי של אולם שאף בסופו של אולם הוא שער כמו שמפורש כבר בפסוק ז' סא"ל) : (רפ"י)

מצודת דוד ועל פני. ר"ל גבהו של שער האיתון הוא השער המזרחי האמור בענין ויקרא כן לפי שהנכנסים להשתחוות באים דרך בו שהוא מכוון מול פתח ההיכל ובית קה"ק : על לפני. עם גובה אולם השער הנמשך לפניים : חמשים אמה. ר"ל זה כזה היו בגובה חמשים אמה וא"כ בלטו המזוזות עשר אמות למעלה מחלל השער : (מצודת דוד)

מצודת ציון ועל פני. הוא ענין גובה ע"ש שפני האדם הוא בגובה הגוף : האיתון. ענין ביאה כמו אתא בוקר (ישעיה כ"א) : על. כמו עם : לפני. ענין גובה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועל פני השער האיתון וכו' חמשים אמה, כבר התבאר (בפסוק י"ג) ששלשה התאים שבכל צד הם שייכים אל השער, ולכן אמר שם שמדד את השער מגג התא לגגו של השער והיה רחבו עשרים וחמש אמות, שזה שייך לרוחב כניסת השער שהשער עם רוחב התא ממערב למזרח קרוי רוחב והיה כ"ה אמה, ועתה מדד מן השער לאורך התאים שזה ארך פני השער (ר"ל השייך אל השער) והיו חמשים אמה, שרוחב השער מדרום לצפון עשר אמות ומן השער עד כלות ההתאים ארבעים אמות, כיצד שני קירות החיצונים של התאים שבצד

השער ושבצד החוץ כנגדו היה כ"א שש אמות (כי היו חמש אמות עם אמה של גבול לפני התאות (כמ"ש בפ"ב) ושני קירות המפסיקות בין שלשה התאים כ"א חמש אמות (כמ"ש בפסוק ז') ושלשה חללי התאים כ"א ו' אמות (כמ"ש בפ' הני"ל) ס"ה ארבעים אמה, ועם רוחב השער הם חמשים אמה, ולפ"ז מדד תחלה בצד הדרומי של השער מראש השער, עד כלות התא הדרומי רוחב כ"ה אמות ממערב למזרח, ומשם חזר למדוד מדרום לצפון עד כלות אורך התאים והיו חמשים אמה, וכן כשמדד בצד הצפוני של השער עד כלות התא הצפוני רוחב כ"ה, חזר למדוד משם באורך מצפון לדרום עד כלות התאים הדרומים והיו ג"כ חמשים אמה, וזה שאמר בכל הענין שהיה כל שער ארכו חמשים אמה ורחבו עשרים וחמש (כמ"ש בפסוק כ"א כ"ה כ"ט ל"ג ל"ו), ולכן קראו בשם שער האיתון, שכן נקרא עם התאים שאצלו (ששם תא מלשון אתא וביאה), ר"ל מקום שאתים ובאים בשער היינו הצד הפונה לחוץ ששם נכנסים אל השער, כי התאים היו מבחוץ, ומ"ש על לפני השער הפנימי ר"ל לפני השער האיתון מבחוץ היה מקביל נגד מה שהיה לפני השער בפנים, כי יתבאר (בפסוק י"ז) שאצל האולם שבפנים היה רצפה אל כתף השער ועל הרצפה היו שלשים לשכות, ובפסוק י"ח באר שהרצפה היתה אל כתף השערים לעומת אורך השערים, ומכאן ידענו שאורך השערים נמשך בחוץ עד כלות התאים שהם מ' אמה מן השער, מבואר שלעומת אורך השערים עמדה הרצפה והלשכות שעליה בפנים, ובמקום שכלו התאים מבחוץ כלתה הרצפה שנגדם מבפנים, והיה משך הרצפה ל"ד אמה (כמו שיתבאר בפסוק י"ח) שהוא מ' אמה מן השער, וז"ש פה שמה שהיה על פני שער האיתון מבחוץ, היה מקביל על לפני אולם השער הפנימי, ר"ל נגד מה שהיו בפנים לפני אולם השער שעמדו ג"כ בנינים מקבילים בפנים נגד התאים שבחוץ והיו חמשים אמה שהם ל"ד אמה של משך הרצפה שש אמות של עובי כותל האולם ועשר אמות של רוחב השער, ויען שהרצפה עמדה לפני האולם בצד פנים אמר לפני אולם השער הפנימי, (וגם שבא להוציא האולם החיצון ר"ל אולם של החצר הפנימי שהוא היה מבחוץ (כמו שיתבאר בפסוק ל"א), ששם לא היה רצפה לפניו), ובא אגב ללמדנו שגם בצד הפנימי נמשכה הרצפה עד כלות התאים שהם חמשים אמה מהתחלת רוחב חלל השער, ואחר נ' אמה מהתחלת רוחב חלל השער כלו בנין התאים מבחוץ ובנין הרצפה והלשכות שעליו כנגדם בפנים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות האיתון. מענין ביאה. ונקרא כן בצירוף התאים שנחשבו עם השער (כני"ל פ"ז): (מלבי"ם באור המלות)

[טז] וְחַלּוֹנוֹת אֶטְמוֹת אֶל הַתְּאִים וְאֶל אֱלִיהֶמָּה לְפָנֶיהָ לְשַׁעַר סָבִיב סָבִיב וְכֵן לְאֵלְמוֹת וְחַלּוֹנוֹת סָבִיב סָבִיב לְפָנֶיהָ וְאֶל אֵיל תַּמָּרִים:

כ"י וְחַלּוֹנוֹת אֶטְמוֹת אֶל הַתְּאִים. הַתְּאִים הָאֵלֶּה לֹא הָיוּ לָהֶם פִּתְחִים

אל החוץ אלא זה פתוח לזה וכן מצינו במסכת מדות בתאים שסביבות ההיכל ג' פתחים לכל א' וא' א' לתא מן הימין וא' לתא מן השמאל וא' לתא שעל גביו ולתאים שבחצר שלא היו אלא ג' תאים זה אלא זה ולא היו להם תאים על גביהם היו לאמלעי צ' פתחים א' לתא מן הימין וא' לתא מן השמאל ולחיצון של כל השער היו צ' פתחים א' פתוח לאמלעי ואחד לכל השער וכן לתא החיצון של כתף השני מזה ומזה לשער כמו שכתוב למעל' פתח נגד פתח והיו להם חלונות שקופים אטומים פתוחי' לכל החיצון וסתומים לכל פנים כלומר קצרים לכל פנים ורחבים לכל החוץ אל המזרחה, ומנחם פתר שקופים לשון השקפה כמו (שיר ו') מי זאת הנשקפה (תהלים קב) כי השקיף ממרום קדשו וכן (שמות י"ב) אל המשקוף גם כן פתר לשון השקפה : ואל אליהמה לפנימה לשער. ואל כתפות פתחיהם של שני תאים הסמוכים לשער מזה ומזה שהיה פתחן אל תוך אויר השער פתח התא הצפוני מצפון לשער ופתח התא הדרומי מדרום לשער וכתפות הפתחים שמזה ומזה לפתח התא הם האילים והיו בהם חלונות פתוחים לאויר הפסק רוחב השער שהיה מפסיק בין התאים ואותו אויר קורא לפנימה לשער שמי שנכנס לבין אויר בליטת התאים שמכאן ומכאן נראה שהוא נכנס לשער : וכן לאילמות. וכן היו חלונות לאילמות של כל שער ושער : וחלונות סביב סביב לפנימה. בחומה לכל העזרה מצפנים : ואל איז תמורים. ת"י כותרתא כותרות בראש האיל היה עשוי כמין כותרות דומה לדקל כי במשכנא דשלמה הן מתורגמות לורת דקלין פומיל"ש בלע"ז :

מצודת דוד וחלונות אטומות. בהתאים היו חלונות סתומות ר"ל לא היו פתוחות מבלי סתימה כלל אלא היו סתומות במחיצה בהירה וזכה לבוא האורה דרך בה : **ואל אליהמה.** החלונות ההם היו במזוזותיה הפונות לפנימה לשער כי תא הקיצונה שאצל השער מזה ומזה היו פתחיהן זה מול זה ופנו אל חלל השער החיצון שהיה מכ"ה אמות כמפורש למעלה ובמזוזות הפתחים ההם היו החלונות אולם ביתר התאים יתכן שלא היו חלונות במזוזותיהן כי לא היה שם רב האורה : **סביב סביב.** ר"ל כן היה לתאי הקצונים של כל שער ושער : **וכן לאלמות.** גם לכל האולמות היו חלונות אטומות : **וחלונות.** עוד היו חלונות בכל התאים אשר מסביב והם יפנו לפנים לחלל ע"כ כי כותל ע"כ היה להם לכותל מאחוריהם ובכותל ההיא היו חלונות כי העזרות לא היו מקורות והיה האור רב בהן : **ואל איל.** בכל מזוזה היה כותרת ממעל בצורת אילני תמר : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אטומות**. ענין סתימה כמו אוטם אזנו (שם לג) : **אל התאים**.
ר"ל בהתאים אל במקום בי"ת וכן ואל הארון (שמות כה) : **אליהמה**. הם
המזוזות : **לאלמות**. מלי אולם : **ואל איל**. והאיל הוא המזתה : (מצודת
ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וחלונות אטומות** שהיו חלונות עשויים להביא את
האור והיו אטומות בזכוכית, **אל התאים** ר"ל בכותל מזרחי של התאים
להביא האור מצד חוץ אל התאים, **ואל אליהמה** ר"ל בצד הפתחים ששם
היו עומדים ב' אילים, וכבר בארתי (בפסי י"ג) שהתאים היה להם פתח
משני צדדיהם זה כנגד זה, עד שהיו פתחים מתא לתא, וכן בתא שכנגד
השער היה לו פתח אל השער שעמדו בו שני אילים וכן בתא החיצון שלצד
חוץ היה לו ג"כ פתח אל החוץ ועמדו בו שני אילים (כמ"ש בפסוק י")
הודיע פה שבשני הצדדים של החוץ היו חלונות לחוץ, **אל אליהמה**
היינו בפתח של צד חוץ בתא השלישי, שעמדו בו אילים, וכן **לפנימה**
לשער, ר"ל בתא הראשון שעמד אצל ופתחו באילים אל צד השער שמשם
נכנס לפנים אל השער היה בו גם כן חלונות, עד שהיו החלונות **סביב סביב**
מגי רוחות של התאים, מזרח דרום וצפון, **וכן לאלמות** וכן היו חלונות אל
האולם של השער והיו פתוחים אל החצר (והיו אלה החלונות באמה
שאצל איל הפתח פתוחים אל הרצפה שבצדו, כי אם היו למטה מזה
יסתמו על ידי השער שהיה פתוח על האמה הזאת כמ"ש למעלה (פסוק
י"ד) במ"ש ואל איל החצר השער סביב סביב) **וכן היו חלונות סביב**
לפנימה בחומה של החצר היו חלונות פתוחים לפנים אל החצר בכל כותל
החצר למעלה מן התאים להביא את האור אל החצר, **ואל איל ותמרים**
לכל איל ואיל (בין לאילי החצר בין לאילי התאים), וששים האילים
שעמדו אחרי התאים בצד מזרח היו על גביהם כצורת דקל תמר לנוי
:(מלבי"ם באור הענין)

יז וַיְבִיאֵנִי אֶל הַחֲצַר הַחִיצוֹנָה וְהִנֵּה לְשָׁכוֹת וְרִצְפָּה עָשׂוּי לְחֲצַר סָבִיב
סָבִיב שְׁלֹשִׁים לְשָׁכוֹת אֶל הַרִצְפָּה :

כ"י **ורכפה**. פלנקי"ץ זלע"ז, רכפה אומר אני שהוא עלייה סביב כמותה
ששנינו חלקה היתה זרחשון' והקיפוא גוזזטרא ועל אותה העלייה היו
הלשכות קנזרא"ץ זלע"ז וממה שאמור זענין והרכפה אל כתף השערים
ותחתיהם כנגד גובה השערים אנו למדין שהרכפה הזאת עלייה היא :
(כ"י)

מצודת דוד **אל החצר**. מתחילה עמדו בשער ועתה הביאו בחלל החצר :
והנה לשכות. ר"ל ראיתי והנה שם לשכות : **ורצפה**. עליה מרוצפת
באבנים עשויה בגובה על עמודים עומדת בחצר סביב בארבעת רוחותיה
והיתה נשענת אל הכותל ועל הרצפה היא עמדו הלשכות והיו שלשים

מצודת ציון לשכות. חדרים כמו ויביאם לשכתה (ש"א ט) : **ורצפה.** ענין הצעת אבנים למדרך הרגל וכן על רצפת בהט ושש (אסתר א) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויביאני אל החצר החיצונה, כי עד עתה עמד בתוך השער וחוצה לו לצד החוץ, עתה הביא אותנו אל החצר של ע"נ לפנים, והנה לשכות ראה שבצד כותל האולם יש לשכות **ורצפה עשוי לחצר סביב סביב,** ראה שאצל כותל החצר מבפנים יש מרצפת אבנים שגבוה מיתר קרקע החצר, וראה כי יש **שלשים לשכות אל הרצפה** שעלח הרצפה עומדים לשכות והיו שלשים במספרם, ולא באר כמה לשכות היו בכל צד, ואי"ל שהיו שלשים מכל צד שכבר בארנו (בפט"ו) שמשך הלשכות בכל צד היו רק ל"ד אמה, ואיך יעמדו שם ל' לשכות וכותליהם, וממ"ש ורצפה עשוי סביב סביב מבואר שראה אז גם הרצפה שבצד צפון ושבצד דרום, שכן מורה מלת סביב, ולפ"ז מבואר שבין כולם היו שלשים לשכות, עשרה בצד מזרח חמשה מצד זה של השער חמשה מצד זה, וכן בצד צפון ודרום, עשרה בכ"א, ס"ה שלושים, והנה לקמן (סי' מ"ב פסוק ו') יתבאר שהלשכות היו משולשות, תחתיים ושניים ושלישים, כי כן היו הלשכות שעל הרצפה שנגד קיר ההיכל כמו שית' שם בראיות, אי"כ כשנחשוב גם הלשכות שבגובה היו ל' במזרח ול' בצפון ול' בדרום וכשנחשוב רק הלשכות התחתונות, היו ל' בצירוף כל הג' רוחות, וע"ז אמר סתם ל' לשכות לכלול שני החשבונות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות רצפה. היא מרצפת אבנים על הקרקע, לא עלייה כדעת המפרשים : (מלבי"ם באור המלות)

יח וְהִרְצַפָּה אֶל כְּתֵף הַשְּׁעָרִים לְעִמַּת אֶרֶץ הַשְּׁעָרִים הַרְצַפָּה הַתַּחְתּוֹנָה :

רס"י והרצפה אל כתף השערים. גובה שער החצר היה מפסיק העלייה שלא היתה מסבבת כל החצר והיא לכתפות השער מזה ומזה כנגד גובה השערים : הרצפה התחתונה. נשתנית תיבה זו מכל תחתונה שבמקרא שבכל מקום הטעם בנו"ן וזה בתי"ו למדנו שאין תחתונה זו רצפה שתחת אחת אלא רצפה אחת היא ותחתיתה של רצפה היא לעומת גובה השער וה"א של תחתונה כה"א של ביתה וכה"א של עזרתה ושל חלאתה שהן יתירות :

מצודת דוד והרצפה אל כתף השערים. הרצפה עמדה בכתף השערים כי ממעל להשערים לא היתה הרצפה וא"כ עמדה בכתף השערים מזה ומזה

לעומת אורך השערים הרצפה התחתונה. ר"ל תחתיות הרצפה ההיא היתה מול כלות גובה השערים ובלטה למעלה ממול גובה השערים והלשכות עליה (ועם כי מלת אורך יונח על דבר שטחיי ולא על דבר העומד ברום עכ"ז אמר לשון אורך לפי שכשמדד גבהו ע"י הפתיל ובקנה המדה וכמפורש למעלה היה אז הפתיל מושכב בשטחית הארץ ונופל בו לשון אורך) (מצודת : (מצודת דוד)

מצודת ציון כתף. צד ועבר : לעומת. נגד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והרצפה אל כתף השערים, הרצפה היתה סמוכה אל כתף השערים שמזה ומזה ר"ל אצל כותל האולם שהיה עביה שש אמות וארכה ג"כ שש (כנ"ל פסוק ז' ח') התחילה הרצפה ונמשכה שש אמות לפני החצר למערב (ומשמע שרק הרצפה היה רחבה שש אמות כרוחב כתף השער, אבל הלשכות שעליה היו רחבים רק ד' אמות ושתי אמות היתה הרצפה פנויה לפני הלשכות, ובה יצוייר חלון בכותל האולם שאצל הרצפה, שהיה באותה אמה שלפני איל האולם, שכנגדו לא סתמו הלשכון עדיין, וכמ"ש בפי ט"ז במ"ש וכן לאלמות), ואורך הרצפה היתה לעמת ארך השערים, שכבר התבאר (בפסוק ט"ו) שהמשך שבצד החיצון ממקום התחלת השער עד סוף התאים מדרום לצפון נקרא בשם אורך השערים, ולנגד השטח הזה עמדה הרצפה בפנים, עד שאורך הרצפה היה ל"ד אמות, כי ארבעים אמה ממקום התחלת השער כלו התאים (כנ"ל פט"ו) ולנגד זה בפנים היה כותל האולם עוביה שש ול"ד אמות של הרצפה נמצא היה אורך הרצפה בפנים מכוון לעומת אורך השער בחוץ, וכלו במקום אחד זה בפנים וזה בחוץ, (ועמ"ש בפסוק ט"ו), **הרצפה התחתונה,** ר"ל מפני שיתבאר (בסי' מ"ב בפסוק ג') שגם בקיר אשר לחצר החיצונה נגד האולם וההיכל, היה ג"כ רצפה ולשכות כמו שהיה בקירות החצר החיצונה שנגד עזרת ישראל, והרצפה שהיה שם בצד דרום ובצד צפון נקראת הרצפה העליונה (כי המקדש עמד בהר, ולמערבו עמד בראש ההר ולמזרחו עמד במורד ההר) ולבל נטעה כמו שכולל בדבריו פה הרצפה שעמדה סביב סביב החצר שנגד עז"י במזרח וצפון ודרום, כן נכנס בחשבון זה הרצפה העליונה שהיתה בקיר הצפוני והדרומי שנגד האולם וההיכל, לכן באר שמדבר פה מן הרצפה התחתונה כי הרצפה העליונה לא היתה אל כתף השערים כי לא בא שם חשבון זה כלל. ואינו מדבר פה רק מן הרצפה התחתונה של החצר שבצד מזרח כמ"ש (בסי' מ"ג פי"ט) ומתחת הלשכות, הרי ששם נקרא תחת ותחתון על שהיה בתחתית ההר עיי"ש (מלבי"ם : באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות התחתונה. כי היה רצפה עליונה במעלה ההר נגד הבנין והעזרה, וגם מה שדייקו ממה שהטעם למעלה שהה"א נוספת, אין ראייה כי חצר בא גם בלשון זכר, החצר הפנימי, ויכוין לומר הרצפה של החצר התחתון (מלבי"ם : באור המלות)

[יט] וַיָּמַד רַחֵב מִלְּפָנֵי הַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹנָה לְפָנֵי הַחֲצַר הַפְּנִימִי מִחוּץ מֵאָה אָמָה **הַקְּדִים** וְהַצָּפוֹן :

רס"י וַיִּמַּד רוּחָב. חֲלָל עֲזַרְתָּ נָשִׁים : מִלְּפָנֵי הַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹנָה. זֶה הַשַּׁעַר הַמְּפֹרָשׁ לַמַּעֲלָה : לְפָנֵי הַחֲצַר הַפְּנִימִי. עַד עֲזַרְתָּ יִשְׂרָאֵל : הַקְּדִים וְהַצָּפוֹן. לְשָׂתֵי רוּחוֹתֶיהָ חֲלָלָה מֵאָה אָמָה : (רס"י)

מצודת דוד וַיִּמַּד רוּחָב. מִדַּד רוּחָב הַחֲלָל אֲשֶׁר מִלְּפָנֵים לַהַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹנָה הִיא שַׁעַר עֵינַי שֶׁהִיא בְּהַר מִתְּחַת מוֹל שַׁעַר עֲזַרְתָּ אֲנָשִׁים הִיא הַחֲצַר הַפְּנִימִי : **לְפָנֵי הַחֲצַר הַפְּנִימִי**. ר"ל וְהוּא הַחֲלָל שֶׁלְּפָנֵי הַחֲצַר הַפְּנִימִי מִחוּצָה לָהּ : **מֵאָה אָמָה**. ר"ל מִדַּד אוֹתָהּ מֵאָה אָמָה וְהוּא חֲלָל עֵינַי : **הַקְּדִים וְהַצָּפוֹן**. ר"ל כֵּן הִיא מִדַּת חֲלָל עֵינַי בַּפֶּאֶת הַמְּזֻרָח וְכֵן הִיא מִדַּתוֹ בַּפֶּאֶת הַצָּפוֹן וְכֵן בַּפֶּאֶת הַדְּרוֹם כַּמְּפֹרָשׁ בְּעֵינַי וְלִקְצֵר לֹא זָכְרוּ (כִּי עֵינַי תִּהְיֶה אִזּוֹ מִסִּבַּת אֶת כָּל בְּנֵינֵי הַמִּקְדָּשׁ וְעֲזַרְתָּ אֲנָשִׁים וְהַלְשָׁכוֹת מִכָּל אַרְבַּעַת הַרוּחוֹת) : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וַיִּמַּד רַחֵב עֵתָהּ בֵּא לַמִּדּוֹד רוּחָב הַחֲלָל שֶׁל עֲזַרְתָּ נָשִׁים מִמְּזֻרָח לַמַּעֲרָב, וְכִיז שַׁעֲמַד לְפָנֵי הַלְשָׁכוֹת לֹא הִיָּה יָכוֹל לַמִּדּוֹד כִּי בַצַּד הַפְּנִימִי שֶׁל חֲצַר הַחִיצוֹנָה עֲמַדוֹ שֵׁם הַלְשָׁכוֹת וּבַצַּד הַחִיצוֹן שֶׁל חֲצַר הַפְּנִימִי עֲמַדוֹ שֵׁם הַתְּאִים, שֶׁשְׁנֵיהֶם נִמְשָׁכוּ עַד אַרְבַּעִים אָמָה מִן הַשַּׁעַר, וְכָל מִשְׁךְ זֶה נִקְרָא בְּשֵׁם, לְפָנֵי הַשַּׁעַר, (כַּמִּי"ש (בַּפְּסוּק ט"ו) וְעַל פְּנֵי הַשַּׁעַר הָאֵיתוֹן, עַל לְפָנֵי אוֹלָם הַשַּׁעַר), וְכִשְׁבָּא אַחַר מִשְׁךְ אַרְבַּעִים אָמָה שֵׁשׁ כָּל הַלְשָׁכוֹת מִצַּד זֶה וְהַתְּאִים מִצַּד זֶה מִדַּד מִקִּיר הַפְּנִימִי, שֶׁל חֲצַר הַחִיצוֹנָה אֶל קִיר הַחִיצוֹן שֶׁל חֲצַר הַפְּנִימִי וְזִ"ש **וַיִּמַּד רַחֵב מִלְּפָנֵי הַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹנָה**, (הַתַּחְתּוֹנָה הִיא חֲצַר הַחִיצוֹנָה שֶׁהִיא בַּתַּחְתּוֹתִית הַהָר נֶגַד חֲצַר הַפְּנִימִית שֶׁעָלוּ אֵלָיו בַּמַּעֲלוֹת), וְהַמְדִידָה הִיא **מִלְּפָנֵי הַשַּׁעַר**, הֵינּוּ אַחַר אַרְבַּעִים אָמָה בַּמְּקוֹם שֶׁכָּלוּ הַלְשָׁכוֹת שַׁעֲמוֹד לְפָנֵי שַׁעַר הַתַּחְתּוֹנָה מִשֵּׁם מִדַּד **אֶל לְפָנֵי הַחֲצַר הַפְּנִימִי** הֵינּוּ בַּמְּקוֹם שֶׁכָּלוּ הַתְּאִים שֶׁבַחֲצַר הַפְּנִימִי מִבְּחוּץ שֵׁשׁ הַקִּיר פְּנוּי מִשְׁנֵי הַצַּדִּים, וְהִיָּה מִקִּיר לְקִיר **מֵאָה אָמָה, הַקְּדִים וְהַצָּפוֹן**, שֶׁאַחַר שֶׁמִּדַּד כֵּן בַּצַּד מְזֻרָח הֵלֶךְ וּמִדַּד בַּצַּד צָפוֹן שֶׁאֲצֵלוֹ גִּי"כ מִקִּיר לְקִיר וּמִצָּא כֵּן, (וְעֵי בַּפְּסוּק כ"ג) : (מִלְּבִי"ם בְּאוֹר הַעֲנִיָּן)

[כ] וְהַשַּׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרָךְ הַצָּפוֹן לְחֲצַר הַחִיצוֹנָה מִדַּד אָרְפוֹ וְרַחְבּוֹ :

רס"י מִדַּל אֲרָכוֹ וְרַחְבּוֹ. כַּמַּדַּת שַׁעַר הַקְּדִים כֵּן מְפֹרָשׁ צַעֲנִין : (רס"י)

מצודת דוד דָּרָךְ הַצָּפוֹן. בַּפֶּאֶת צָפוֹן שֶׁל חֲצַר הַחִיצוֹנָה : **מִדַּד אֲרָכוֹ וְרַחְבּוֹ**. ר"ל מִדַּדוֹ בַּמַּדַּת שַׁעַר הַמְּזֻרָחִי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והשער אשר פניו דרך הצפון, אחר שכבר עמד בצד הצפוני ומדד מקיר לקיר כנ"ל, הלך שם עד השער הצפוני של חצר החיצונה **ומדד ארכו ורחבו**: (מלבי"ם באור הענין)

[כא] (ותאו) וְתָאִיו שְׁלוֹשָׁה מִפּוֹ וּשְׁלֹשָׁה מִפּוֹ (ואילו) וְאֵילָיו (ואלמו) וְאֵלְמָיו הָיָה כְּמֵדַת הַשַּׁעַר הָרִאשׁוֹן חֲמִשִּׁים אַמָּה אַרְכּוֹ וְרֹחַב חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים בְּאַמָּה :

רס"י חמשים אמה ארכו. גובהו : ורוחבו חמש ועשרים. מנג התחל לגגו :
(רס"י)

מצודת דוד ותאיו. תאי השער הזה שהיו שלשה מהעבר מזה ושלושה מזה ומזוזות השער והאולם הנמשך לפנים כותל מהעבר מזה וכותל מהעבר מזה הכל היה כמדת השער המזרחי הנמדד ראשון : **ארכו**. ר"ל גובה השער : **חמש ועשרים**. כן היה מדת רוחב שער החיצון כמ"ש למעלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותאיו וכן מדד מדת התאים שהיו שלשה מכל צד. וכן **איליו** שהם האילים שבפתחי התאים (כנ"ל פסוק י'). **ואלמיו** הוא אולים השער, הכל היה כמדת השער הראשון, והיה חמשים אמה ארכו חלל השער עד סוף התאים מדרום לצפון (כנ"ל פסוק ט"ו), **וחמש ועשרים רחבו** מן התא במזרח עד סוף משך השער אצל האולם ממזרח למערב (כנ"ל פ"ג) : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] (וחלונו) וְחַלּוֹנָיו (ואלמו) וְאֵלְמָיו (ותמרו) וְתַמְרָיו כְּמֵדַת הַשַּׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ הַקְּדִים וּבְמַעְלֹת שֶׁבַע יַעֲלוּ בּוֹ (ואילמו) וְאֵילְמָיו לַפְּנִיָּהם :

רס"י ואילמיו לפניהם. ואולם השער לפני המעלות קודם שיכנס לאולם היה עולה במעלות : (רס"י)

מצודת דוד וחלוניו וגו'. חלוני תאי השער וכותלי האולם והכותרות אשר בהמזוזות ממעל שהיו בצורת אילני תמר הכל היו כמדת של השער המזרחי : **ובמעלות וגו'**. כי ההר היה הולך ועולה ועלו בו במעלות ועד השער הזה הי"ה שבע מעלות : **ואילמיו לפניהם**. כותלי האולם היו לפנים מהמעלות ועולין במעלות עד לא יבואו אל האולם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וחלונו (כנ"ל פסוק ט"ז) **ואילמו** הם אילי האולם (כנ"ל פסוק ט"ז), **ותמריו** שהיו על האילים (כנ"ל פסוק ט"ז), הכל היה כמדת השער אשר פניו דרך הקדים. **ובמעלות שבע יעלו** לשער הזה שהיו

בגובה ההר, ואילמו לפנייהם שלפני המעלות עמדו שני אילים אחד מפה ואחד מפה לנוי, וכן מבואר לקמן (פסוק כ"ו) בפירוש שקאי על שני האילים והתמורים שעליהם שהיו לפני המעלות, והנה לא הזכיר מנין המעלות ולא את אילי המעלות בשער המזרחי כי שם נכנס תיכף למדוד סף השער ולא פנה עדיין אל מנין המעלות ומה שאצלם, ובבואו לשער הצפון והדרום שם לבו גם לזאת, וידענו ממילא שה"ה שכן היה בשער המזרח אחר שהיו דומים בכל עניניהם: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אילמיו**. כמו איליו וכן בפסוק כ"ו: (מלבי"ם באור המלות)

כג וְשַׁעַר לְחֶצֶר הַפְּנִימִי נֶגֶד הַשַּׁעַר לְצָפוֹן וְלִקְדִים וַיִּמַּד מִשַּׁעַר אֶל שַׁעַר מֵאָה

כ"י וְשַׁעַר לְחֶצֶר הַפְּנִימִי. לעזרת ישראל: נגד השער. החיצוני מכוונין: וימד משער. התחתון עד העליון מאה אמה הוא רחב חלל עזרת נסים: (כ"י)

מצודת דוד וְשַׁעַר לְחֶצֶר הַפְּנִימִי. השער של חצר הפנימי היה מול השער מחצר החיצונה: **לצפון ולקדים**. כן היה בפאת צפון וכן של מזרח (והנה שער המזרחי מעא"י עמד באמצע כותל המזרחי וכן שער ע"י והיו זה מול זה אבל שער הצפוני של עזרת נשים ע"כ לא עמד באמצעית כתלו כמו שער הצפוני של עא"י שאם גם הוא עמד באמצע לא היו א"כ זה מול זה וכן שער הדרומי מע"י האמור בענין לא עמד גם הוא באמצעית כתלו וכמ"ש בקונטרס בנין הבית): **משער אל שער**. משער ע"י לשער עזרת אנשים מדד מאה אמה: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וְשַׁעַר לְחֶצֶר הַפְּנִימִי נֶגֶד הַשַּׁעַר, עתה נשא עיניו אל החצר הפנימי וראה כי מכוון נגד שער החצר החיצון עומד כנגדו שער החצר הפנימי, זה כנגד זה **לצפון ולקדים**, שאחר שהשקיף כן בצד צפון חזר שנית אל צד המזרח וראה ששם יש ג"כ שער לפנימי נגד השער של החיצונה, **וימד משער אל שער מאה אמה**, כי תחלה לא מדד משער אל שער רק מקיר אל קיר ארבעים אמה רחוק מן השער (כנ"ל פסוק י"ט) ועתה מדד שנית משער אל שער, והיו ג"כ מאה אמה, ובזה ידע שהשערים מכוונים זה כנגד זה, שאם לא היו מכוונים היו קו המדה יותר ממאה אמה כפי נטיית שער אחד משער שכנגדו, והטעם שלא השקיף על זה תיכף בהיותו במזרח, ששם ראה ששער של החצר החיצונה עמד באמצע, וה"ה שער הפנימי, אבל בצד צפון, לא יכול לדעת זאת, אם מצד השער הפנימי שהגם שבפנים היה באמצע החלל, בחוץ לא היה באמצע כי בצד מזרח היה קיר החצר הפנימי עודף על האמצע של החלל, שבצד מערב לא היה לו קיר ביחוד, ואם מצד החצר החיצונה שלא יכול עתה לראות

הכותל עד סוף המערב, עד שהגיע לשם מן ההיכל (כמו שיתבאר בסיי מ"ב), ולא ידע אם השער באמצע, ולכן מדד משער לשער וכשמצא שהוא מאה אמה ידע שהשערים מכוונים בצפון כמו בצד קדים וז"ש **לצפון ולקדים** (מלבי"ם: באור הענין)

[כד] ויִלְכְּנִי דְרָךְ הַדְּרוֹם וְהִנֵּה שַׁעַר דְּרָךְ הַדְּרוֹם וּמִדָּד (אילו) אֵילָיו (ואילמו) וְאֵילָמָיו פְּמֻדוֹת הָאֵלֶּה:

רפ"י ויוליכני דרך הדרום. לחצר החילונה : (רפ"י)

מצודת דוד **דרך הדרום**. ברוח הדרומי בהעזרה היא : **כמדות האלה**. של שער המזרחי והצפוני : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ויוליכני דרך הדרום** עתה הלך בחצר החיצונה מן המזרח אל הדרום, וראה שגם שם יש שער, **ומדד אליו ואילמיו** ולא זכר שמדד התאים, שנכלל במ"ש שהיו חמשים אורך ורוחב חמש ועשרים, שמזה ידעין שרוחב התאים וארכם כמדת התאים הראשונים, כי מדה זו היא ע"י התאים (כנ"ל פסוק כ"א) : (מלבי"ם באור הענין)

[כה] וְחִלּוֹנִים לוֹ (ולאילמו) וְלֵאֵילָמָיו סָבִיב סָבִיב פְּהַחֲלֹנוֹת הָאֵלֶּה חֲמִשִּׁים אָמָה אָרְךָ וְרֹחַב חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אָמָה:

רפ"י **כהחלונות האלה**. דרך רבי תנחומא ה"א זו יתירה לשון כהה חלונות כהות רחבות מבחוץ וקצרות מבפנים לומר לא לאורה אני כריך שכל חלונות העשויות להכניס אורה קצרות מבחוץ ומרחיבות מבפני' : (רפ"י)

מצודת דוד **וחלונים לו**. ר"ל החלונות שהיו לכל תא מתאי השער ההוא ולכותלי האולם מסביב היו כמו החלונות של שער המזרחי והצפוני : **אורך**. ר"ל גובה השער : **ורוחב**. של השער החיצון : (מצודת דוד)

[כו] וּמַעְלֹת שְׁבָעָה (עלותו) עֲלוֹתָיו (ואלמו) וְאֵלָמָיו לְפָנֵיהֶם וְתַמָּרִים לוֹ אָחָד מִפּוֹ וְאָחָד מִפּוֹ אֶל (אילו) אֵילָיו:

רפ"י **עולותיו**. כמו מעלותיו : **אל איליו**. על ראש האיל היה דקל מצוייר : (רפ"י)

מצודת דוד ומעלות. מספר המעלות שעלו בהם אל השער הזה היו שבעה **ואילמיו.** כתלי האולם היו לפנים מהמעלות : **ותמורים לו.** לכ"א היה כותרת בצורת אילן תמר אחד מהעבר מזה ואחד מהעבר מזה וחזר ומפרש הכותרות היו בהמזוזות ממעל : (מצודת דוד)

מצודת ציון עולותיו. מעלותיו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומעלות שבעה עלותיו העליה לשם היא ע"י שבעה מעלות, **ואלימיו לפניהם** אילים של המעלות היו לפניו, והיה אל אילי המעלות **תמורים לנוי** : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ומעלות שבעה עלותיו. מספר שבעה בלשון זכר קאי על שם עולותיו, ר"ל לשבעה עלותיו היו מעלות, שכל אמה שעלו בגובה היה שם מעלה שרחבה חצי אמה : (מלבי"ם באור המלות)

[כז] וְשַׁעַר לְחֶצֶר הַפְּנִימִי דָרָךְ הַדְּרוֹם וַיָּמַד מִשַּׁעַר אֶל הַשַּׁעַר דָּרָךְ הַדְּרוֹם מֵאֵת : **מֵאֵת**

מצודת דוד דרך הדרום. ברוח הדרום : **משער אל השער.** ר"ל משער חצר הפנימי אל שער חצר החיצונה ברוח דרום : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ושער ראה שגם בצד הדרומי יש שער לחצר הפנימי נגד שער החיצונה. **וימד משער אל שער** בכאן מדד תיכף משער אל שער, וידע שמרחקו מאה אמה וגם ידע מזה שהשערים מכוונים, ולא הוצרך לשתי מדידות שבארתי (בפסוק י"ט ובפסוק כ"ג) : (מלבי"ם באור הענין)

[כח] וַיָּבִיאוּנִי אֶל חֶצֶר הַפְּנִימִי בְּשַׁעַר הַדְּרוֹם וַיָּמַד אֶת הַשַּׁעַר הַדְּרוֹם כְּמִדּוֹת הָאֵלֶּה :

כ"י וימד את השער הדרום. של חצר הפנימי : (כ"י)

מצודת דוד כמדות האלה. כמדות השערים הנזכרים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויביאני אל חצר הפנימי נכנס בצד הדרום אל חצר הפנימי שהוא עזרת ישראל, **וימד את השער הדרום כמדות האלה** ר"ל שגם שם היה רוחב פתח השער עשר אמות אורך השער י"ג אמות (כנ"ל פ"א) כי גם כותל עזרת ישראל היה רחבו י"ג אמה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות השער הדרום. בא הסמיכות עם הידיעה וענינו השער הדרומי : (מלבי"ם באור המלות)

[כט] (ותאו) וְתָאִיו (ואילו) וְאֵילָיו (ואלמו) וְאֵלְמָיו כַּמְדוֹת הָאֵלֶּה וְחִלּוֹנוֹת לוֹ (ולאלמו) וְאֵלְמָיו סָבִיב סָבִיב חֲמָשִׁים אִמָּה אַרְךְ וְרַחֵב עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמּוֹת :

מצודת דוד ותאיו וגו'. גם לשער חצר הפנימי היו תאים ואלים ואולם והיו כמדות של השערים מעי"נ : לו. לכ"א מתאי השער : ולאלמיו. לכותלי האולם מסביב : אורך. ר"ל גובה השער : ורוחב. של השער החיצון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ותאו וגם שם היו תאים ואולם השער ואילי התאים והאולם חמשים אמה ארך מפורש למעלה פסוק כ"א : (מלבי"ם באור הענין)

[ל] וְאֵלְמוֹת סָבִיב סָבִיב אַרְךְ חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אִמָּה וְרַחֵב חֲמֵשׁ אַמּוֹת :

רפ"י ואלמות. ארצו"ץ בלע"ז : סביב סביב. הכותל היה עשוי אולמים אולמים נכסוי בעוזיו ואלמות הללו היו צפנים (ס"א למעלה מהתאים כי התאים היו מצפני' בחצר הפנימי שהרי אולם השער היה בולט אל החיצונה כמו שאמור בענין וא"א שהיו התאים והאולם פונים למקום אחד להיות פתחי התאים נפתחים לתוך האולם שהרי השוה העניין כל מדות השערים החיצונים והפנימים ולא חלק ביניהם אלא בליטת האולמות) (כי התאים היו מצחוץ וקשה תאים וכותליהם וט"ו אמות של רוחב השער עולים לשמוני' ואחת (לתשעים ואחת כ"ל ל"ה) אמה וכל החצר הפנימי אינו אלא מאה על מאה כמו שמפורש בענין סא"א) : (רפ"י)

מצודת דוד ואלמות סביב סביב. בחלל עאי"נ בכל שלשת הרוחות במזרח בצפון ובדרום היו אולמות נשענות אל הקיר ופתוחות לפנים : אורך. הוא הנמשך עם הקיר : ורוחב. הוא הנמשך כלפי אור החצר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואלמות סביב סביב האולמות היו בפנים של עזרת ישראל והיה ארכם בכל צד חמש ועשרים אמה ורחבם חמש אמות, ופרש"י שהאולמות האלה היו נכנסים בעוביה של כותל, ומהלשון משמע שהיו משוכים לתוך החצר כיתר בנינים שנזכר בענין : (מלבי"ם באור הענין)

[לא] וְאֵלְמוֹ אֶל חֲצַר הַחֲצוּנָה וְתִמְרִים אֶל (אילו) אֵילָיו וּמַעְלוֹת שְׂמוֹנָה (מעלו) מַעְלָיו :

רפ"י ואילמיו אל חצר החיצונה. אולמו של שער הפנימי לא היה לכל פנים כמו שהיו אולמות של שער החיצונה אלא מבחוץ היה בולט : (רפ"י)

מצודת דוד ואילמיו. כותלי אולם השער ההוא היו נמשכין כלפי החוץ וכדרך אולם והיה א"כ בולט מול אולם שער ע"י והוא דבר נוי (ואולמי שערי עא"י היו בנויות להלן מתאי השער וכמ"ש בקוני בנין הבית) : אל אליו. בהמזוזות ממעל היו כותרות בצורות אילן תמר : ומעלות שמונה מעליו. בשמונה מעלות עלו מע"י אל השער ההוא : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואילמיו אל חצר החיצונה, בזה נשתנה החצר הפנימי מן החצר החיצונה, שהאולם של החיצונה עמד בפנים של השער והאולם של חצר הפנימי עמד לחוץ, והיה לפני התאים, שאחר כלות י"ב אמה של רוחב התא וכותלו וגבול אמה שלו התחיל האולם ונסמך אל כותל התא המזרחי מבחוץ ונמשך שש אמות לחוץ, [הערה : יש פי' אחד ברש"י שא"א שיהיו התאים ואולם פונים למקום אחד ושיהיו פתחי התאים נפתחים לתוך האולם שהרי השוה הענין כל מדות השערים החיצונים והפנימים ולא חלק ביניהם, ולשטה זו צריך לומר שהתאים היו בפנים והאולמות היו אצל האולם שהיה מבחוץ, אולם לדעת רש"י והמפרשים היה זה דבר בלתי אפשר שהרי כותל החצר הפנימי מן השער עד הקיר היה מ"ה אמה, ולשטתם נמשכו התאים מן השער עד משך ארבעים אמות ומחצה (שהתא היה רחוק מן השער ב' אמות ומחצה ומשך התאים ל"ח אמה לשטתם), ולא נשאר עד הכותל רק ארבע אמות ומחצה, והלא משך התא ברחבו היו י"א אמות ואיך עמדו התאים הדרומים והצפונים אצל התאים המזרחיים יחד? וגם לפי שטתי שהיה משך התאים רק ארבעים אמה ונסתיים חלל התא האחרון שלצד הכותל י"א אמה רחוק מן הכותל ושם נפגשו כותלי התאים הצפונים עם כותלי המזרחיים, והיה יכול לבנות הכותל האחרון של התא בפנים בכל צד, אבל הלא לדעתי נמשך התא ברוחב י"ב אמות כנ"ל, וג"כ לא היה אפשר. ועדו איך יתכן שיעמדו התאים בפנים, דהא המזבח היה באמצע העזרה, ובצד דרומו היה הכבש ל' אמות, א"כ היה אוכל בצד דרום מ"ו אמה, ואיך עמדו שם התאים שרחבם לתוך החצר י"א אמה לרש"י וי"ב אמה לפי שטתי. דהא כל החלל מחצי הפתח ולדרום לא יהיה רק חמשים אמה, ולא יצוייר זה רק למ"ד דכולה מזבח בצפון קאי, ולכן פירשתי כדעת הרד"ק שהתאים עם האולם שניהם עמדו בחוץ, והאולמות היו בפנים, והגם שהשוה כל מדות השערים החיצונים והפנימים, הרי בזה חלק ביניהם בפ"י במ"ש ואולמיו אל החצר החיצונה, ומבואר שרק באולמיו היה חילוק אבל התאים עמדו כמו תאים של ע"י שהיו בחוץ, אמנם האולמות שהיו בפנים א"א שהיו סמוך אל השער דהא היו בולטים חמש אמות אל העזרה לפי פירושי ואיך עמד שם הכבש בצד דרומו, דהא למ"ד חציו של מזבח בדרום קאי לא נשאר רק ארבע אמות מן הכבש אל הכותל? אך בל"ז

נראה שהאילמות נשלמו ארבעים אמה רחוק מן השער, כדי שיכלו האולמות בפנים במקום שכלו התאים בחוץ, ולקיים גם בחצר הפנימי מ"ש בבפסוק ט"ו ועל פני שער האיתון על לפני שער הפנימי חמשים אמה ע"י מה שפירשתי שם, והיה בין האולמות הדרומים ובן קיר החצר המזרחי חמש מאות, והיו יכולים לעמוד האולמות המזרחיים שנדבקו אצלם, ונוגעות קיר בקיר כי היה רחבם חמש אמות, ובצד השני נשאר עד השאר ט"ו אמות : ע"כ] : **ותמרים אל איליו**, שאל האילם של התאים והאולם ואל אילי המעלות היו תמורים, **ושמונה** אל השער הזה עלו בשמונה מעלות : (מלבי"ם באור הענין)

[לב] וַיְבִיאֲנִי אֶל הַחֹצֵר הַפְּנִימִי דֶרֶךְ הַקָּדִים וַיְמַד אֶת הַשָּׁעַר כְּמִדּוֹת הָאֵלֶּה :

מצודת דוד **דרך הקדים**. ברוח מזרחי : **כמדות האלה**. כמדות השערים הנזכרי (מצודת דוד) :

מלבי"ם - באור הענין **ויביאני אל החצר הפנימי**, כי כבר יצא מן החצר למדוד את התאים ואת אולם השער וחזר לשם דרך השער המזרחי, **וימד את השער**, בכאן מדד תחלה מבחוץ ואח"כ נכנס לפנים ומדד שם, וע"כ אמר. (מלבי"ם באור הענין)

[לג] (ותאו) וְתָאִיו (ואלו) וְאֶלְיוּ (ואלמו) וְאֶלְמִיו כְּמִדּוֹת הָאֵלֶּה וְחִלּוֹנוֹת לוֹ (ולאלמו) וְלֶאֱלָמְיוּ סָבִיב אַרְבָּע חֲמִשִּׁים אָמָה וְרֹחֵב חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים אָמָה :

מצודת דוד **לו**. לכ"א מתאי השער : **ולאלמיו**. לכותלי האולם מסביב : (מצודת דוד)

[לד] (ואלמו) וְאֶלְמִיו לְחֹצֵר הַחִיצוֹנָה וְתַמְרִים אֶל (אלו) אֶלְיוּ מִפּוֹ וּמִפּוֹ וְשִׁמְנָה מְעֻלוֹת (מעלו) מְעֻלוֹ :

מצודת דוד **מפו ומפו**. בהעבר מזה ובהעבר מזה : (מצודת דוד)

[לה] וַיְבִיאֲנִי אֶל שָׁעַר הַצָּפוֹן וַיְמַד כְּמִדּוֹת הָאֵלֶּה :

מצודת דוד **אל שער הצפון**. של החצר הפנימי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ויביאני אל שער הצפון** ולא אמר ויביאני אל החצר הפנימי כי עתה לא יצא מן החצר הפנימי רק בא ממזרח לצפון בפנים

ומדד תחלה מבפנים ואח"כ יצא לחוץ : (מלבי"ם באור הענין)

לזו (תאו) תָּאִיו (אלו) אֱלִיו (ואלמו) וְאֶלְמִיו וְחַלּוֹנוֹת לוֹ סָבִיב סָבִיב אֶרֶץ
חַמְשִׁים אָמָה וְרַחֵב חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים אָמָה :

רס"י אורך חמשים אמה. גבהו חמשים אמה : (רס"י)

מצודת דוד תאיו וגו'. מוסב אל המקרא שלפניו לומר כמדות האלה
הנוכחים מדד את תאיו וכ"ו של השער ההוא : (מצודת דוד)

לזו (ואילו) וְאֵילָיו לְחֶצֶר הַחִיצוֹנָה וְתַמְרִים אֶל (אילו) אֵילָיו מִפּוֹ וּמִפּוֹ
וּשְׂמֹנֶה מַעְלוֹת (מעלו) מַעְלָיו :

רס"י ואילו לחצר החיצונה. חשיספיאר"קאס בלע"ז ואולם השער קרוי
אילים כאן : (רס"י)

מצודת דוד ואיליו. מזוזות האולם פנוי לאויר חצר החיצונה ואל המקום
שיפנו המזוזות יפנו כתלי האולם וזכר המזוזות ולא האולם והיא היא :
(מצודת דוד)

לזח וְלִשְׂכָּה וּפְתָחָה בְּאֵילִים הַשְּׁעָרִים שָׁם יְדִיחוּ אֶת הָעֵלָה :

רס"י ולשכה. היתה אלל סער הצפוני בעזרת ישראל : ופתחה. של לשכה
אל אילי השער לאל השער : באילים השערים. יש בפרסה פסוקים קורין
לכתפו השער אילי מיינסלי"ס בלע"ז : שם ידיחו את העולה. העולה
הנשחטת בלפון : ידיחו את העולה. ירחו את הקרביים : (רס"י)

מצודת דוד ולשכה. ר"ל בחלל עא"נ מול שער הצפוני עמדה לשכה אחת
ופתחה היה מול מזוזות השערים ולפי שהיו שני שערים אחד פנימי ואחד
חיצוני וכמ"ש למעלה בע"נ לכן אמר השערים : שם. בהלשכה ההיא היו
מדיחים קרבי העולה הנשחטות בצפון והיא היתה בית המטבחים :
(מצודת דוד)

מצודת ציון ידיחו. ענין רחיצה ושטיפה במים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולשכה ופתחה באילים השערים הנה לקמן (סי' מ"ב
פסוק א') יתבאר כי עשרים אמה חוץ לקיר של החצר הפנימי נתקדשו

בקדושת העזרה ולפ"ז במשך שכנגד התאים (שהחזיקו י"ב אמה חוץ לקיר החצר) היו שמונה אמות חוץ לתאים קדושים עם תוך התאים, ואצל האולם שהיה חוץ מן התאים ונמשך מן הקיר י"ח אמות נשאר עוד שתי אמות חוץ לאולם שהיה קדש כקדושת עזרה, וכבר כתבנו (בפסוק כ"ב) שלפני מעלות השערים עמדו שני אלים א' מכל צד, והמעלות היו לפני האולם (כמ"ש (בפסוק כ"ב) ואילמיו לפניהם), ומעלות שער החצר הפנימי היו שמונה (כמ"ש בפסוק ל"ז), וידוע שרום מעלה חצי אמה ושלחה (היינו מקום הנחת הרגל) חצי אמה (כמ"ש בפ"ב דמדות). וא"כ היה רוחב המקום של המעלות ד' אמות, נשאר בין האיל שבצד המעלה התחתונה ובין כותל האולם ג' אמות ששתי אמות מהם היו קדש, ולאותן שתי אמות נפתחה פתח הלשכה כדי שתהיה קדושה כקדושת עזרה כדין לשכות הפתוחות לקדש, ואא"ל שהלשכה עמדה נגד פתח האולם שזה א"א שסתמו פתח האולם בלשכה, וע"כ שעמדה מן הצד ופתחה היה פתוח באותן שתי אמות שבצד המעלות שהיו קדושים, והיה איל המעלות בצד זה של הפתח ואיל האולם בצד זה של הפתח, וז"ש **ופתחה באילים השערים**, ר"ל בין שני אילים שנמצאו בשערים, ונראה שלשכה זו עמדה בצד מזרח של האולם כי לצד מערב היה הגדרת הגינה (שיתבאר ענינה (בסי' מ"ב פסוק ז') שהיה ארכה חמשים ולא היה אפשר שתעמוד שם לשכה, רק בצד מזרחו של שער הצפון היה פנוי, ושם עמדה הלשכה בצד האולם ופתחה נפתחה באותן שתי אמות המקודשים שבמזרח האולם לצד אילי השער והיו עולים במעלות שהיו בפתח הלשכה אל מעלות האולם, ושם היו מדיחים את העולה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות באילים השערים. היה ראוי לכתוב באילי השערים בסמיכות ? , אך שאז היה משמע שהיה פתח הלשכה בין שני אילים של השער דהיינו אל חלל השער, ובאמת היה הלשכה בדרום והפתח נכנס בין איל אחד של השער ואיל אחד שלפני המעלות, ע"כ כתוב בלא סמיכות, כי אינם אילי השער רק אילים שעומדים סמוך לשער: (מלבי"ם באור המלות)

לט וּבְאֵלֶם הַשַּׁעַר שְׁנַיִם שְׁלֶחָנוֹת מִפּוֹ וּשְׁנַיִם שְׁלֶחָנוֹת מִפֶּה לְשַׁחוֹט אֵלֵיהֶם הָעוֹלָה וְהַחֲטָאת וְהָאֶשֶׁם :

רס"י וּבְאֵלֶם הַשַּׁעַר. הַלְפֹנִי : שְׁנַיִם שְׁלֶחָנוֹת. בְּמִזְרָחוֹ וְשָׂתִים בְּמִעֲרָבוֹ וְאֵע"פ שֶׁהֵן הֵיוּ מְשֻׁכִּין אֶל תּוֹךְ הַחֲלָל הַחִילּוֹנָה קְדוּשָׁתוֹן כִּלְפָנִים : (רס"י)

מצודת דוד ובאולם השער. בחלל האולם הנמשך מהשער ההוא עמדו שנים שולחנות בהעבר מזה ושנים מהעבר מזה ר"ל שנים במזרחו ושנים במערבו : **לשחוט אליהם.** לשחוט אצלם בסמוך להם העולה וכו' שהם ק"ק הטעונית שחיטה בצפון (ועם כי היה משוך לחלל ע"נ מ"מ קדושתו כלפנים כי יהיה מקודש בקדושת העזרה) : (מצודת דוד)

מצודת ציון אליהם. אצלם בסמוך להם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובאלם השער, שארכו ממזרח למערב היה עשר אמות ורחבו מצפון לדרום שש, עמדו שתיים שולחנות במזרחו ושתיים במערבו לשחוט אליהם העלה, שהשחיטה צריכה להיות על ירך המזבח צפונה, והאולם היה מקודש בקדושת העזרה ודינו כצפון : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אליהם. כמו עליהם : (מלבי"ם באור המלות)

[מ] וְאֵל הַכֶּתֶף מְחוּצָה לְעוֹלָה לְפֶתַח הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנָה שְׁנַיִם שְׁלֹחֲנוֹת וְאֵל הַכֶּתֶף הָאַחֶרֶת אֲשֶׁר לְאֵלֵם הַשַּׁעַר שְׁנַיִם שְׁלֹחֲנוֹת :

רש"י ואל הכתף מחוצה. ואל עבר פתח האולם מחוצה לחלל האולם לתוך חללו של פתח של (סא"א של נד) עזרת ישראל : לעולה לפתח השער הצפונה. כשנכנס לתוך השער ועולה במעלות פתח העזרה : שנים. שולחנות. לכתף הפתח למזרח (וכן) למערב : ואל הכתף האחרת. אשר לפתח האולם שנים שולחנות : (רש"י)

מצודת דוד ואל הכתף. בהעבר האחת מהאולם חוצה לו כשעולין במעלות לפתח שער הצפוני ר"ל שער הפנימי שהיה רוחב עשר אמות והמעלות ההם היו בין התאים ושם עמדו שנים שולחנות : ואל הכתף וגו'. וכן בהעבר האחרת של אולם השער עמדו שנים שולחנות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואל הכתף, ר"ל בתא שהיה לפניו מן האולם. וחוצה לפתח השער, היינו חוצה לייג אמות של אורך השער עצמו, ששם היה התא שמשם עולים לפתח השער והוא מחוצה לפתח, עמדו ג"כ בכל כתף היינו בכל צד שנים שולחנות, ומפני שפתח התא היה שם אל השער לא יכול להעמיד השולחנות רק בצדדי הפתח אי מצד זה של פתח התא ואי מצד השני, וכן אצל פתח התא השני לכן אמר אל הכתף ר"ל בכתף פתח התא : (מלבי"ם באור הענין)

[מא] אַרְבָּעָה שְׁלֹחֲנוֹת מִפֶּה וְאַרְבָּעָה שְׁלֹחֲנוֹת מִפֶּה לְכֶתֶף הַשַּׁעַר שְׁמוֹנָה שְׁלֹחֲנוֹת אֲלֵיהֶם יִשְׁחָטוּ :

מצודת דוד מפה. מהעבר הזה ב' בחלל האולם וב' בחלל שבין התאים : לכתף השער. לכל כתף מכתפי השער : שמונה. ר"ל בין כולם היו שמונה ואצלם בסמוך להם ישחטו הקרבנות ששחיתן בצפון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ארבעה שלחנות לכתף השער**, ר"ל ובצדדי השער עצמו שהיה ארכו י"ג אמות, עמדו ארבעה שלחנות מצד זה וארבעה שלחנות מצד השני, ס"ה שמונה שלחנות, **אליהם ישחטו** מוסב גם על הפסוק הקודם, שבין על הד' שלחנות שבתא ובין על השמונה שלחנות שבפתח השער עצמו היו שוחטים נמצא היו שם ט"ז שולחנות לשחיטה, ארבעה באולם וארבעה בים התאים שבשני צדדי השער, ושמונה בפתח השער (מלבי"ם באור הענין)

[מב] **וְאַרְבָּעָה שְׁלַחֲנוֹת לְעוֹלָה אֲבָנֵי גֹזִית אֶרֶץ אֲמָה אַחַת וְחֻצֵי וְרֹחַב אֲמָה אַחַת וְחֻצֵי וְגִבָּה אֲמָה אַחַת אֲלֵיהֶם וַיִּנְיחוּ אֶת הַכִּלִּים אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת הָעוֹלָה בָּם וְהִזְבַּח :**

רש"י **אליהם ויניחו את הכלים**. עליהם מניחו הסכינין והמזרקות שמהכלין בהן את הדם שיהיו מוכנים לשוחטים שם קדשי קדשים כלפון : (רש"י)

מצודת דוד **לעולה**. להניח עליהם בשר העולה וה"ה בשר שאר הקרבנות וזכר עולה לפי שהיא ראשונה ותמידית והיתה כליל להקרבה : **אבני גזית**. השולחנות היו מאבני גזית וזהו על כי האבן מקרר ושומר הבשר מן הסרחון : **אליהם ויניחו**. גם עליהם יניחו את הכלים אשר ישחטו עמהם הם הסכינים : **אשר וכו'**. והזבח. הוא הפוך אשר ישחטו במ את העולה והזבח רצה לומר שאר מיני זבחים ומוסב הוא על הכלים לומר עליהם יניחו הסכינים המיוחדים גם לשחיטת שאר מיני זבח אבל לא בא לומר שישחטו שם שאר מיני זבח : (מצודת דוד)

מצודת ציון **גזית**. מל' גזיזה ור"ל מסותתות ביושר : **ויניחו**. הוי"ו יתירה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וארבעה שלחנות לעולה**, בדרך שעולה מן פתח השער אל החצר הפנימי עמדו עוד ארבעה שולחנות שעליהם יניחו הסכינים והמזרקות שמקבלים הם את הדם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ויניחו**. הוי"ו מיותר, ור"ל שמלת אליהם מוסב למעלה, ור"ל ארבעה שולחנות אבני גזית הם נוספות אליהם, ר"ל להשולחנות הראשונות העשויים לשחיטה, והם שייכים אליהם, ויניחו בהם את כלי השחיטה : (מלבי"ם באור המלות)

[מג] **וְהִשְׁפַּתִּים טַפַּח אָחָד מוֹכְנִים בְּפִת סָבִיב סָבִיב וְאֵל הַשְּׁלַחֲנוֹת בְּשַׁר**

הקָרָבָן :

רַס"י והשפּתים טופּח אַחד. אוּנקלוּת שֶׁל ברזל קבועין צעמודי ננסין סצבית המטבחים צלפון לתלות ולהפשיט בהם את הקדשים הוא שפנינו בפסחים אוּנקלוּת שֶׁל ברזל היו קבועין צעמודים וּבכּתלים שבהם תולין ומפשיטין וכן ת"י ועונקלין נפקין פּסך חד : מוכנים צבית. קבועים צתוך חלל העזרה צבית לגיו : (רס"י)

מצודת דוד והשפּתים טופּח אַחד. כעין ווין מברזל היו קבועים ברביעיות של ארז הקבועין בעמודים נמוכין ובלטו טפח אַחד מן הרביעיות שעל העמודים ובהן יהיו תולין הקרבנות להפשיט עורן והם עמדו בבית המטבחים היא הלשכה שפתחה באילים השערים הנזכרת למעלה : מוכנים בבית. העמודים עם רביעיות היו קבועי בהלשכה ההיא בפנים בכל ארבעת הרוחות : ואל השלחנות. הם ארבעת השלחנות מאבני הגזית שעמדו בהלשכה ההיא עליהם יהיו מניחים בשר הקרבן : (מצודת דוד)

מצודת ציון והשפּתים. ת"י ענקלין והם ווין על רביעית הארז שעל העמודים כפופים ראשיהם למעלה שתולין בהם הקרבנות ומפשיטין אותן : מוכנים. מל' הכנה וקביעות : בבית. מבפנים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והשפּתים טפּח אַחד, פ"י אוּנקלאות של ברזל קבועים ויוצאים טפח מאחורי עמודים נמוכים לתלות ולהפשיט בהם את הקדשים (כמ"ש בפ"ה דפסחים ובפ"ג דמדות), והם היו מוכנים בית סביב סביב, קבועים בעמודים שעמדו סביב השלחנות כי ביניהם היו שלחנות (כדתנן פ"ג דמדות שלחנות של שיש בין העמודים, שהשיש מקרר ושומר הבשר שלא יסריח), וז"ש ואל השלחנות (שהיו שם) היו נותנים בשר הקרבן, והם שלחנות אחרים חוץ מהנזכר למעלה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות השפּתים, שרשו שפת, מענין עריכת כמו שפות הסיר, אוּנקלאות של ברזל ערוכים על עמודים והם זוגיים לתלות במ ולהפשיט, ומ"ש סביב היינו להשולחנות שיזכיר : (מלבי"ם באור המלות)

[מד] ומחוצה לשער הפנימי לשכות שרים בְּחֶצֶר הַפְּנִימִי אֲשֶׁר אֶל פֶּתֶף שֶׁעַר הַצָּפוֹן וּפְנִיָהֶם דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם אֶחָד אֶל פֶּתֶף שֶׁעַר הַקְּדָיִם פְּנֵי דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן :

רַס"י ומחולָה לְשַׁעַר הַפְּנִימִי. ומחוץ לחלל אולם השער לתוך אויר חצר הפנימי כמו שפורש במקרא צסופו : לשכות שרים. לשכות לויס משוררים

: ופניהם לך הדרום. פתחם לכל לרום : אחד אל כתף שער הקדים.
לשכה אחת אל כתף שער הקדים : פני לך הלפון. ופתחה לכל לפון :
(כ"ז)

מצודת דוד ומחוצה לשער הפנימי. מחוץ לחלל השער של חצר הפנימי (או על השער הפנימי יאמר שהיא בת עשר אמות) שם היו לשכות המשוררים וחוזר ומפרש שעמדו בחלל חצר הפנימי לא מחוץ חלל השער כלפי החוץ בע"נ : **אשר אל כתף.** ר"ל אשר עמדו בכתף שער הצפון מזה ומזה : **ופניהם.** פתחיהם פנו כלפי הדרום : **אחד.** לשכה אחת עמדה בכתף שער הקדים ופתחה פנה כלפי הצפון : (מצודת דוד)

מצודת ציון שרים. מלשון שיר ור"ל משוררים : **ופניהם.** ר"ל פתחיהם שהוא פני הבית : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומחוצה לשער הפנימי, ר"ל בפנים העזרה מצד השער ולחוץ מצד הפונה למזרח היו **לשכות משוררים**, ולבל נטעה שמ"ש מחוצה לשער היינו חוץ ממש, דהיינו בחצה החיצונה, מבאר שהיו **בחצר הפנימי**, והיו **אל כתף שער הצפון** בצד המזרחי של שער הצפון עמדו ממערב ולמזרח, אחוריהם אל קיר הצפון של החצר, **ופניהם** דהיינו פתחיהם היו **לדרום**, והנה נגד השער הצפוני וכן בצד השער לצד מערב עמדו השלחנות שזכר בפסוק מ"ב, והשפתים עם השלחנות השייכים להם שהיו להפשיט ולהניח בשר הקרבן שזכרו בפסוק הקודם, ולא היה אפשר להעמיד שם לשכות, וכבר התבאר למעלה (בהערה לפסוק ל' ל"א) שבקירות חצר הפנימי מבפנים עמדו אולמות שהיו ארכם כ"ה אמה ורחבם חמש, בכל צד, ושם הוכחתי שהאולמות היו רחוקים מן השער בכל צד ט"ו אמות, ובודאי הלשכות האלה עמדו באותן ט"ו אמה שהיו פנויים ולא היה שם אולמות, ועמדו אצל האולמות עד השער, והמזבח היה ל"ב אמה על ל"ב אמה מכוון באמצע העזרה והיה המזבח מכוון נגד השער י" אמה וחוצה לו מכל צד י"א אמה ובאותו משך עמדו הלשכות בצד המזרחי של שער הצפון ופתחם לדרום נגד המזבח, אמנם כנגדו בשער הדרום עמד הכבש שהיה בדרום המזבח במשך שלשים אמה והגיע עד ד' אמות מן הכותל (כנ"ל בהערה שם) ולא היה אפשר להעמיד שם לשכות, והעמידו **לשכה אחת בכתף של שער הקדים** באותן ט"ו אמות שבין השער ובין האולמות, והיה אחורי הלשכה לדרום, **ופניו** דהיינו פתחה היה **לצד צפון** (ולא באר אם היה קרוב אל קיר המזרחי, או רחוק ממנה וקרוב אל המזבח, וית' פ' מ"ו) : (מלבי"ם באור הענין)

[מה] ויִדְבַר אֵלַי זֶה הַלְשֵׁכָה אֲשֶׁר פָּנְיָהּ דָּרָךְ הַדְּרוֹם לְכַהֲנִים שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת :

רפ"י לכהנים. משרתי הבית כמדומה הם הלויים המקוריים : (רפ"י)

מצודת דוד וידבר אלי. המלאך הדובר בי : **זה הלשכה.** ר"ל קבוצות הלשכות אשר פתח כ"א כלפי הדרום היא לצורך משרתי המקום ב"ה השומרים משמרת הבית בדבר המוטל עליהם והוא עבודת השיר שהוא מוטל על הלויים : (מצודת דוד)

מצודת ציון לכהנים. משרתי ה' יקראו כהנים ואם אינם מבני אהרן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וידבר אלי, הנה בסיי מ"ד באר שלעתיד לא יכשרו לעבודה רק הכהנים בני צדוק שלא תעו מעל ה', אבל יתר הכהנים שתעו בע"ז לא יהיו עובדים על המזבח רק יהיו שומרי משמרת הבית, ופה הראה ה' להנביא שכהנים אלה שיופסלו לעבודה ויהיו שומרי משמרת הבית, להם יהיה הלשכה אשר פניה דרך הדרום שהיא לשכת שרים, ומשמע שיהיו משוררים במקדש, וזה קשה מאד, דהא הכהנים מוזהרים שלא יעשו עבודת הלויים, ולדעת הראב"ד (סוף פ"ג מהל' כלי המקדש) הוא במיתה, ולדעת הרמב"ם שם עכ"פ הוא באזהרה. ? אמנם י"ל דזה רק בכהן המוכשר לעבודה אבל אחר שכהנים אלה ידחו מדין כהנים יהיה ענינם כלויים דהא עכ"פ הם מבני לוי, וכן ראיתי למהר"י עייאיש בסי' לחס יהודה שכתב עמ"ש הרמב"ם (פ"ה מה' כה"מ דין ט"ו) וכשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה ואינו נכנס לעזרה לעבוד אלא בשעה שהלויים אומרים שירה, דקמ"ל דאע"ג שהוא גדול אינו עובד מתחלה עבודה בין כהן בין לוי עד שיתחיל לומר שירה עם הלויים בתורת סניף, ואע"ג דכהן לאו בר עבודת שירה הוא דכהן בעבודת לוי הוא באזהרה, היינו אחר שנתעסק כבר בעבודתו הראויה לו דאז אינו יכול להעתיק עצמו לעבודה של זולתו, אבל בתחלה רשאי לעבוד מלאכת השיר דכהנים נמי היו לויים ושבט לוי אקרי, עכ"ד. ואם לא נקבל סברתו זאת, י"ל שיהיו משוררים בכלי, שלזה הוכשרו גם ישראל מיוחסין (כמ"ש הרמב"ם שם פ"ג הי"ג) והנה בפ"ב דמדות אמר ראב"י מעלה היתה וגבוהה אמה והדוכן נתון עליה, ובה שלש מעלות של חצי חצי אמה, נמצא עזרת הכהנים גבוה מעזרת ישראל שתי אמות ומחצה, ומבואר שם שהדוכן היה עומד בסוף עזרת ישראל, שהיה י"א אמה מן המזרח, לאורך העזרה מצפון לדרום, וזה היה בבית שני שבו לא היה משער המזרחי עד האולם רק ע"י אמה ובאמצע היה המזבח ל"ב אמה, נשאר מן המזבח למזרח כ"ב אמה, ונתחלקו י"א אמה לדריסת רגלי הכהנים וי"א אמה לעזרת ישראל, אבל בבית השלישי שיבנה ב"ב שיהיה משער המזרחי עד האולם מאה אמה, ישאר מן המזבח עד הכותל המזרחי ל"ד אמה, (וכן מן המזבח אל האולם), א"כ הדוכן שיהיה בסוף עזרת ישראל, יהיה רחוק מן הדוכן אל המזבח י"ז אמה, שעליו עמדו הלויים המשוררים על ג' מעלות בכל האורך שמדרום לצפון, ופניהם היה למערב נגד המזבח, ובזה תמצא חדת הלשכה הזאת שעמדה אצל הקיר השער הצפוני ונמשכה לצד

מזרח ט"ו אמה עד האולמות, נמצא כלתה סמוך שתי אמות אל הדוכן, ומבואר בערכין (פ"ב משנה ו') ראב"י אומר אין עולים למנין ואין עומדים על הדוכן אלא בארץ היו עומדים וראשיהם מבין רגלי הלויים, ולפרש"י קאי על הלויים הקטנים שהיו מסייעים בשיר, ולהרמב"ם בפ"י המשנה קאי על המנגנים בכלי שיר, שלא היו עומדים על הדוכן, ולכן הכהנים שומר משמרת הבית שיהיו פסולים לעבודה, ולא עמדו ג"כ על הדוכן עם הלויים לשורר, יעמדו בלשכת שרים על הארץ סמוך אל הדוכן לשורר בפה או בכלי שיר, ופניהם לצד דרום שהוא ג"כ נגד המזבח, ומצד שבכ"ז היו כהנים, עמדה לשכה שלהם בעזרת כהנים, וע"י במ"ל פ"ו מה' ביאת המקדש ה"א וסוף פ"ט ואכמ"ל בזה: (מלבי"ם באור הענין)

[מו] וְהִלְשָׁכָה אֲשֶׁר פָּנְיָהּ דָּרָךְ הַצָּפוֹן לְכֹהֲנִים שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ הַמָּה בְּנֵי צְדוֹק הַקְּרָבִים מִבְּנֵי לְוִי אֶל יְהוָה לְשָׂרְתוֹ:

מצודת דוד **שומרי משמרת המזבח.** להקריב עליו קרבנות : **המה בני צדוק.** כי הם יכהנו לעתיד כמ"ש והכהנים הלויים בני צדוק וכו' המה יקרבו אלי וכו' (לקי מד) : **הקרבים.** אשר יקרבו אל ה' מתוך בני לוי לשרתו ר"ל הנבחרים לה' משאר הכהני בני לוי וכמ"ש שם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והלשכה אשר פניה דרך הצפון** היתה לכהנים מבני צדוק שהם יעסקו בעבודה לכן עמדה לשכה שלהם בצד דרום ששם היה הכבש שעולים בו למזבח לעבוד עבודה, וכבר בארתי שהיתה נגד ט"ו אמה של צד השער המזרחי מדרום השער שאין שם אולמות, ובכל זה נראה שהיתה קרובה אל המזבח בעזרת כהנים, וע"כ לא היה שם מקום רק ללשכה אחת : (מלבי"ם באור הענין)

[מז] וַיִּמַד אֶת הַחֹצֵר אַרְבֵּי מֵאָה אֵמָה וְרֹחַב מֵאָה אֵמָה מִרְבָּעַת וְהַמִּזְבֵּחַ לְפָנֶי

רש"י **וימד את החצר.** חלל עזרת ישראל לפני האולם וההיכל : (רש"י)

מצודת דוד **את החצר.** את חלל חצר הפנימי : **והמזבח לפני הבית.** המזבח עמד בחלל החצר ההיא לפני הבית מכוון מול ההיכל וכתליו וכמ"ש בקוני בנין הבית : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מרובעת.** מלשון רבוע : **הבית.** כן יקרא ההיכל כי היה מקורה כעין בית ולא כן החצירות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וימד את החצר,** החצר הפנימי שהיא עזרת ישראל היתה בחללה מאה על מאה **מרובעת,** והמזבח לפני הבית היינו לפני

אולם ההיכל, ופשטות הלשון מורה כדברי ר' יהודה שאמר שהמזבח ממוצע באמצע העזרה עשר אמות כנגד פתחו של היכל י"א אמה לצפון וי"א אמה לדרום נמצא המזבח מכוון כנגד היכל וכותליו, ולמיד שהיו בצפון או בדרום, הלשון לאו דוקא ומ"מ נראה דלכ"ע היה באמצע בין מזרח למערב, כמו שהיה בבית שני ששם היה רוחב העזרה רק ע"ו אמה, ועמד המזבח באמצע והיה כ"ב אמה ממנו למזרח וכ"ב אמה בין האולם ולמזבח ובבנין זה יהיה ל"ד אמה מן המזבח לאולם ול"ד אמה ממנו ולמזרח, י"ז אמה עזרת כהנים וי"ז אמה עזרת ישראל (כנ"ל פסוק מ"ה), והגם שחסר בבית זה דריסת רגלי ישראל וכהנים לארכם ששם היו קל"ה אמה, לעומת זה היה ברחבם עודף שש אמה במשך מאה לכ"א ויהיה המקום מרווח יותר ממה שהיה בבית שני, דוק ותשכח: (מלבי"ם באור הענין)

[מח] וַיְבָאֵנִי אֶל אֱלֹהֵי הַבַּיִת וַיְמַד אֵל אֱלֹהֵי חֲמֵשׁ אַמּוֹת מִפֶּה וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת מִפֶּה וְרַחֵב הַשַּׁעַר שְׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וְשְׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ:

רפ"י **אל אולם הבית.** אולם ההיכל: וימד אל אולם. כמו איל אולם עובי כתפות הפתח (הרואה את המזרח ס"א"ל) מדד מן המזרח למערב, (ואנ"י הכות"ב מלאת"י בפירושי"ם אחרי"ם כ"מו שהעתיק"תי ורוחב השער שלשה אמות מפה וגו' הוא עובי האיל הצפוני לתוך חלל הפתח למערב וכן עובי האיל הדרומי לתוך חלל האולם למערב ואף ע"פ שכן שנינו כותל אולם חמש ואולם אחת עשרה שלעתיד לבא אינו אלא שלש אלא שבאולם בית שני וכו' ס"א"ל): חמש אמות. ואף של בית שני היה כן שכן שנינו כותל אולם חמש ואולם אחת עשרה אלא שבאולם בית שני לא היו כתפות לפתח ולדרום שהיה רוחב הפתח עשרים אמה כרוחב האולם וכאן כתוב ורוחב השער ג' אמות מפה וג' אמות מפה ואינ"י יוד"ע לכד"ד פירוש"ו אלא לרוחב כתפות הפתח ג' אמות סותמין חלל הפתח מכאן וג' אמות : מכאן (רפ"י)

מצודת דוד **אל אולם הבית.** הוא האולם שלפני ההיכל: **וימד אל אולם.** מדד מזוזות האולם ה' אמות וזה היה בעובי ולא היה כן הרוחב כי המזוזה עם הכותל שבצד הפתח לא היה כ"א ג' אמות כמ"ש בענין ועם כי היו עגולו' לא היו במרחק שוה וכמו מזוזו' אולמי השערי' (ויתכן שעובי הכותל היתה כמדת המזוזה וכמו כתלי החצירות): **מפה.** מהעבר מזה: **ורחב השער.** ר"ל רחב השער היה באופן שנשאר כותל שלש אמות מהעבר מזה ושלוש אמות מהעבר מזה וא"כ היה רחבו י"ד אמות: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויביאני אל אולם הבית, אולם ההיכל, וימד אל אולם
היינו ספי השער היו חמש אמות כי עובי כותל האולם היה חמש אמות, **ורוחב השער שלש אמות מפה**, השער נקרא הדלת הסותם את פתח השער, אבל באולם שלא היה שם שער, ופתחו היה רחב ארבע עשרה אמות, שלעומת שבבית שני היה האולם פרוץ במלואו (כמ"ש התוס' פרק כל הצלמים במ"ש שלא יעשה אכסדרה תבנית אולם) ובכאן היה סתום ג' אמות מכל צד, קורא לג' אמות אלה בשם שער שע"י ג' אמות אלה נקרא בשם שער (מלבי"ם באור הענין)

[מט] אַרְךְ הָאֵלִים עֶשְׂרִים אָמָה וְרוֹחַב עֶשְׂתֵּי עֶשְׂרֵה אָמָה וּבַמַּעְלוֹת אֲשֶׁר יַעֲלוּ אֵלָיו וְעֹמְדִים אֶל הָאֵילִים אֶחָד מִפָּה וְאֶחָד מִפָּה:

כ"י אורך האולם עשרים אמה. כנגד רחב ההיכל : ורוחב עשתי עשרה. מן המזרח למערב : וזמעות אשך יעלו אליו. וזמעות היה הדך אשך זהם יעלו אליו כמו ששנינו בין האולם ולמזבח כ"ב אמה וי"ב מעלות היו קם רום מעלה חצי אמה : ועמודים אל האילים. תחת יכין ובועז שהיו במקדש רחשן : (כ"י)

מצודת דוד אורך האולם. מצפון לדרום : עשרים אמה. כמדת רוחב ההיכל : ורוחב. ממערב למזרח : ובמעלות אשר יעלו אליו. ר"ל ובמעלות היה הדרך אשר בהם יעלו אליו מן החצר הפנימי : ועמודים אל האילים. בחלל האולם סמוך אל המזוזות עמדו שני עמודים אחד מהעבר מזה ואחד מהעבר מזה והם היו במקום עמודי יכין ובועז שהיו במקדש ראשון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אורך האולם מצפון לדרום עשרים אמה כרוחב ההיכל, ורוחב ממזרח למערב עשתי עשרה אמה, ובמעלות אשר יעלו אליו ר"ל במעלות שיעלו שם היו איליו, שאילים עמדו לפני המעלות אי מפה ואי מפה כמו שבארנו למעלה (פסוק כ"ז) שהיו אילים לפני המעלות (ובבית שני היו שם שתים עשרה מעלות כמבואר במס' מדות), ועמודים אל האילים ונוסף אל האילים עמדו עמודים (שהם היו עבים כי האילים לא היו רק אמה על אמה) בצדי האילם אי מפה ואי מפה כנגד שני העמודים יכין ובועז שעשה שלמה במקדש ראשון : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אשר יעלו אליו. מלת אליו מענין אילים, ר"ל האילים שלו הם אצל המעלות : (מלבי"ם באור המלות)

יחזקאל

פרק-מא

[א] וַיְבִיאֲנִי אֶל הַהִיכָל וַיְמַד אֶת הָאֵילִים שֵׁשׁ אַמּוֹת רֹחַב מִפּוֹ וְשֵׁשׁ אַמּוֹת רֹחַב מִפּוֹ מִפּוֹ רֹחַב מִפּוֹ רֹחַב מִפּוֹ : הָאֵהָל :

רס"י שֵׁשׁ אַמּוֹת רֹחַב. הוּא עוֹבֵי כוֹתֵל הַהִיכָל שְׁבִינֵי הַהִיכָל לְאוֹלָם (מִמְזַרְחָ לְמַעְרָב) : רֹחַב הָאֵהָל. רֹחַב הָאוֹלָם שֶׁהוּא צְרֵחְוֹ שֶׁל אוֹלָם וְצִאוֹרְכוֹ שֶׁל הִיכָל, צִפְיוֹן־סָרִיסִים אַחֲרֵי־סָרִיסִים רֹחַב הָאוֹהֶל אֲהֵלוֹ שֶׁל פֶּתַח : (רס"י)

מצודת דוד את האילים. הם המזוזות (ועם כי שם אילים הונח על המזוזות בעבור שהיו מגולים כאילן אלה ובענין נאמר ההיכל מזוזות רבעה עכ"ז קראם אילים כשם שאד המזוזות) : שש אמות רחב מפו. שש אמות היה רוחב המזוזה מהעבד מזה וכו' ר"ל עובי המזוזות בחלל הפתח (ויתכן שעובי הכותל היתה כמדת המזוזות וכמו כתלי החצירות) : רחב האהל. ר"ל וכן היה רוחב האהל הוא המשקוף המאהיל על המזוזות ויתכן שהיה בתבנית אהל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויביאני אל ההיכל וכו' שש אמות רוחב, הוא עובי כותל ההיכל שבין ההיכל לאולם, רוחב האהל מפני שהדין הוא שמן אגף הפתח ולפנים כלפנים ומן האגף ולחוץ כלחוץ, אבל ההיכל היה לו פתחים כפולים (כמו שיבואר בפסוק כ"ד), ולפי"ז בין הפתחים היה כרשות בפ"ע ממוצע בין קדושת ההיכל ובין קדושת האולם, ולכן קראו בשם אהל : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] וְרֹחַב הַפֶּתַח עֶשְׂרֵת אַמּוֹת וְכַתְּפוֹת הַפֶּתַח חֲמִשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וְחֲמִשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וַיְמַד אֶרְכּוֹ אֶרְבָּעִים אַמָּה וְרֹחַב עֶשְׂרִים אַמָּה :

רס"י וכתפות הפתח חמש אמות. שהיכל רחבו כ' אמה ורוחב הפתח י' נמלא כתפותיו מפה ומפה של ה' ה' : (רס"י)

מצודת דוד וכתפות הפתח. הכותל שבצדו הפתח היה חמש אמות מהעבר מזה וכו' וזה היה עם עובי המזוזות : ארכו. ממזרח למערב : ורחב. מצפון לדרום : (מצודת דוד)

מצודת ציון וכתפות. ענין עבר וצד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ורוחב הפתח** מצפון לדרום היה עשר, ואחר שרוחב ההיכל היה עשרים נשארו בצדי הפתח חמש אמות מפה וחמש אמות מפה (מלבי"ם באור הענין)

ג וּבֹא לְפָנֶימָה וַיִּמְד אֵיל הַפֶּתַח שְׁתֵּים אַמּוֹת וְהַפֶּתַח שֵׁשׁ אַמּוֹת וְרוֹחַב הַפֶּתַח שֶׁבַע אַמּוֹת :

כ"י וּבֹא לְפָנֶימָה. אַל הַמַּחִילָה הַמִּפְסַקֶת בֵּין הַהֵיכָל לְקוֹדֵשׁ הַקְּדָשִׁים : וַיִּמְד אֵיל הַפֶּתַח. עֹבְדוֹ שְׁתֵּים אַמּוֹת אֵין זֶה שָׁוֶה לְאַמָּה טַרְקֶסִין : וְהַפֶּתַח שֵׁשׁ אַמּוֹת. אֵינִי יֹכֵל לְפַרְסֵן אֶלְכָּ לְגַבְהוֹ : (כ"י)

מצודת דוד **ובא לפנימה**. המלאך הדובר בי בא לפנים מן ההיכל לבית קה"ק ולא הביאו עמו כי אין לבוא שם כ"א הכהן הגדול ביה"כ (ואף כי היה במראה הנבואה מ"מ הראהו באופן הראוי במוחש) : **איל הפתח**. ר"ל כל איל היה שתים אמות (ויתכן שעובי הכותל היתה כמדת המזוזות וכמו כתלי החצירות) : **והפתח**. ר"ל גובה הפתח : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ובא לפנימה** לקה"ק, **וימד איל הפתח** עובי החומה שבין ההיכל לקה"ק שתים אמות, **והפתח שש אמות**, מבואר לקמן (פסוק כ"ג כ"ד) שהיו לקה"ק שתי פתחים אי בפנים ואי בחוץ עיי"ש, ורוחב חלל הפתח היה שבע אמות וז"ש ורוחב הפתח שבע אמות, אבל רוחב הדלתות הסוגרים את הפתח היו רק שש אמות, ולא היה הדלת סותם אמה אחת שהיה עליו פרוכת באותו אמה, והיה אמה הפתוחה מדלת שבצד פנים שלא כנגד אמה הפתוחה מדלת שכלפי חוץ, וכן הפרוכת החיצון והפנימי לא היו זה כנגד זה רק החיצונה פתוחה מן הדרום והפנימית פתוחה מן הצפון, וכמו שהיו בבית שני שהיו שם שתי פרוכת כת"ק דר' יוסי ביומא דף ל"ח וכשהכ"ג נכנס לפנים היה נכנס בצד דרום והופך פניו לצפון ומהלך בין שני הפתחים ונכנס דרך הפרוכת שעל האמה הפתוחה לצד צפון ובהשקף זה אמר שהפתח שש אמות, היינו הדלת הסוגר את הפתח מכל צד : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הפתח, רוחב הפתח**. הפתח היינו מקום הפתוח ורוחב הפתח היינו החלל כולו, כי אמה אחת היתה מכוסה בפרוכת (מלבי"ם באור המלות)

ד וַיִּמְד אֶת אֶרְכּוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה וְרוֹחַב עֶשְׂרִים אַמָּה אֶל פְּנֵי הַהֵיכָל וַיֵּאמֶר אֵלַי זֶה קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים :

רש"י אל פני ההיכל. על פני רחבו של היכל : (רש"י)

מצודת דוד אל פני ההיכל. ר"ל במדת רוחב ההיכל : **ויאמר אלי**. המלאך הדובר בי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אל פני ההיכל מכוון נגד רוחב חלל ההיכל שהיה ג"כ עשרים, זה קדש הקדשים מפני שבבית שני היו מסופקים באמה טרקסין אם שייך לפנים או לחוץ, הודיע לו כי רק זה קה"ק אבל שתי אמות מקום הכותל אינו קה"ק ושייך לחוץ : (מלבי"ם באור הענין)

ה וימד קיר הבית שש אמות ורחב הצלע ארבע אמות סביב סביב לבית סביב :

רש"י קיר הבית. כותל מערבי : ורוחב הצלע. אפנדי"ץ צלע"ז התא של אחריו ד' אמות חללו ושל בית שני היה שש ועל כרחך בית זה לעתיד לצא סהרי צבית שני לא היתה חומה מפסקת לבית קדשי הקדשים : (רש"י)

מצודת דוד קיר הבית. זה כותל מערבי של בית קה"ק : **ורוחב הצלע**. רוחב הצלע המערבי והוא היה נשען לכותל בית קה"ק והוא היה לו לכותל מאחוריו : **סביב וגו'**. בנין הצלעות היו מסבבים את הבית ר"ל ההיכל ובית קה"ק מכל שלשת הרוחות ממערב ומצפון ומדרום וכולם היו נשענים אל הכותל והיה להם לכותל מאחוריהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון קיר. כותל : **הצלע**. הוא חדר מה ובבנין שלמה נקרא גם יציע ויקרא צלע לפי שהוא בצלע הבית ויציע שהוא מקום צנוע : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וימד את קיר הבית קיר הצפוני והדרומי של ההיכל ובית קה"ק, וכן קיר המערבי של בית קה"ק היה שש אמות, **ורוחב הצלע ארבע אמות**, הנה יתבאר (בפי ו') שהיה סביב הבית צלעות כפולות וכאן מדבר מן הצלע הסמוך לקיר הבית שהוא הנקרא צלע סתם היה רוחב חללו ארבע אמות סביב סביב, ומפרש שזה היה לבית סביב, כי יתבאר לקמן שבכותל המערבי היה צלע זה נבלע בקיר המערבי שהיה שש אמות וחלל ארבע אמות ריוח בכותל, והיה הכותל מזה ומזה לחלל עד גובה התאים רק אמה מזה ואמה מזה (רק למעלה מן התאים לא היה חלול, ופה אומר שהיה רוחב הצלע חוץ מן הקיר וזה היה לבית סביב חוץ מכותל מערבי : (ו) **והצלעות צלע אל צלע** ר"ל שהצלעות היו כפולות צלע לפנים מצלע, צלע בצד הבית וצלע כנגדו לצד החוץ, כאילו כל צלע נתחלק בארכו לשנים אחד אצל חברו, וזה היה **שלוש ושלושים פעמים**, כי היו

חמשה תאים מצד צפון וחמשה מצד דרום וא' מצד מערב, הרי י"א, והיו משולשים בגובה תחתיים שניים ושלישים זה ע"ג זה הרי ל"ג, וכ"א נתחלק לשנים בארכו צלע אל צלע, שלשים ושלשה פעמים שהם ס"ד צלעות, ובאות בקיר אשר לבית לצלעות להיות אחוזים ר"ל מפני שבבית אשר בנה שלמה כתיב כי מגרעות נתן לבית סביב לבלתי אחוז בקירות בית, שכדי שלא יצטרך לעשות נקבים בקיר הבית להניח בה ראשי קורות של הצלעות, היה מוכרח לכנוס כותל ההיכל אמה מלמעלה, ועוד אמה על היציע התיכונה, בבית ג' לא יהיה כן, כי לא יניח ראשי קורות הצלעות לרחבם אלא לארכם, על הקירות שבין צלע לצלע, שית' לקמן שכל צלע היה ארכו י"ב אמה ורוחב הקיר שבין צלע לצלע חמש אמות והיה ארך הקורות י"ז אמה נתונים מקיר צלע זו לקיר צלע שכנגדו בארך. וז"ש ובאות להיות אחוזים בקיר אשר לבית לצלעות, ר"ל בקיר שבין הבית ובין הצלעות (שקיר שבין צלע לצלע היה ראשו אחד דבוק לבית וראשו אחד דבוק בצלעות החיצוניות, ולכן קראו קיר אשר לבית לצלעות ר"ל שדבוק בשניהם משני צדדיו) בקירות האלה באו להיות אחוזים והונחו בארך כדי שלא יהיו אחוזים בקיר הבית שאם יונחו ברוחב יהיו אחוזים בקיר הבית, ומבואר שזה היה דוקא בצלעות הפנימיים הקרובים לבית, אבל בצלעות החיצוניים הונחו ראשי קורות ברוחב מקיר החיצון לקיר המונח בין ארך הצלעות, ועז"א בקיר אשר לבית לצלעות, לדייק שהיה זה רק בקירות הדבוקים בצד אחד אל הבית: (מלבי"ם באור הענין)

11 והצלעות צלע אל צלע שלוש ושלשים פעמים ובאות בקיר אשר לבית לצלעות סביב סביב להיות אחוזים ולא יהיו אחוזים בקיר הבית:

רפ"י כלע אל כלע. תא אל תא ותא על תא : פלוש ושלשים פעמים. וצבית שני היו ל"ח ט"ו צלפון וט"ו צלפון חמשה על חמשה וחמשה על גביהם וסמונה במערב הוא כלע הוא יציע הוא תא, ואומר אני שהתאים שצלפון וצלפון כד סדרן שכל א' וא' ארכו י"ב אמה הרי ס' אמה לחמש תאים וה' כתלים של ה' ה' אמה הרי פ"ה ורחב ה' אמות של המונח פירנסת ל' אמה של אורך הכותל וכן לדרום ושמערב א' ע"ג א' ושלשי על גביהן ואורכן על גביהם כ' אמה כנגד רחב בית קדשי הקדשים הרי י"א בכל סדר וכת"י חד עסרי בסידורא, (ס"א ל"ג פעמים ג"פ י"א ע"ג אחת עשר על גביהן וכן ת"י חד עסרי בסידור' וצבית שני וכו' עד הוא תא, ותו לא) : ובאות בקיר אשר לבית לצלעות. קורות עליות היציעים היו ראשיהם שלל מחילת התאים החיצונה ברות ונוקבות בקיר כלדו הפנימי וזהו אשר לבית לצלעות כלדו אשר לתוך התאים וזהו להיות אחוזים בקיר הבית קצועים בחזקה פופרי"ש כלע"ז : ולא יהיו אחוזים בקיר

הצית. ראשיהם של כל קיר ההיכל היו צרות ונוקצות על כניסות שהיה קיר ההיכל צולט לתוך התאים כמו שאמור צבנין שלמה (מלכים א' ב') כי מגרעות נתן לבית סביב חוץ היצע התחתונה חמש צלמה רוחב חללה ועלייתה שש שהיה כותל ההיכל כנוס מלמעלה חמה לפיכך חלל התיכונה ו' חמה רחבה והשלישית שבע צלמה רחבה והיא היתה עלייה של תיכונה שהיה כותל ההיכל כנוס לתוכה חמה מלמעלה ואף אלו היו כמותן וזהו שאמר ולא יהיו אחוזים בקיר הבית לא היו נוקצים בקיר ההיכל כשאר ראשי הקורות נמוכי' הקצועים ככותל גבוה שנוקצים הכותל ותוקעים ראשי הקורות : הנקצי' : (כ"ט')

מצודת דוד והצלעות וגו'. בנין הצלעות היו צלע עם צלע ר"ל זה אצל זה וזה ע"ג זה : **שלוש ושלישים פעמים.** ר"ל מספר הצלעות נתכפלו ל"ג פעמים כי במספר הזה היו כי במערב היה אחת ע"ג אחת ושלישי ע"ג ומלאו כל הרוחב ובצפון ובדרום היו חמשה ע"ג חמשה וחמשה ע"ג אורך כ"א י"א אמות הרי לחמשה נ"ה אמות מששת הכתלים כ"א חמשה אמות הרי בין הכל פ"ה אמות ומיסוד כותל תא המערבי עד בית החליפות היה תשעים אמות כמ"ש בקוני בנין הבית ונשאר א"כ חמשה אמות מקום פנוי והוא הנקרא בענין מקו' המונח ויתר הדברים יבוארו בקוני בנין הבית : **ובאות בקיר אשר לבית.** ראשי הקורות שתחת תקרות הצלעות היו באות ונכנסות בקיר אשר אל הבית ר"ל בכותלי ההיכל ובית קה"ק : **לצלעות סביב סביב.** ר"ל כן היה לכל קורות תקרות הצלעות אשר היו מסביב להיות אחוזים אל הקיר באופן זה כי היה נפחת מעובי הקיר בכלות גובה צלע התחתונה ועל הבליטה שמתחת היו מונחי קורו' תקרת התחתוני שהיא רצפת התיכוני ובכלו' גובה התיכוני היה נפחת עוד מעובי הקיר ועל הבליטה שמתח' היו מונחי קורו' תקרת התיכוני שהיא רצפת העליוני וכן בכלות גובה העליונה וכו' וכמו שעשה שלמה כמ"ש כי מגרעות נתן לבית וכו' (מ"א ו) ועי"ז היה להם חוזק רב ולא ימוטו : **ולא יהיו אחוזים בקיר הבית.** ר"ל לבל יהיו אחוזים בקיר הבית כדרך האחיזה שרגילים הבונים לעשות בבנין כזה והוא שעושים חורים ונקבים בקיר ובהם מכניסים ראשי קורות התקרה שאין בזה חוזק רב כי בקל ימוטו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור המלות **צלע אל צלע שלש ושלישים פעמים.** ודוגמתו מחזה אל מחזה שלש פעמים (מ"א ד') : **לבית לצלעות.** הקיר דבוק לבית ולצלעות, שהיא קיר החולקת את התאים ברוחב : (מלבי"ם באור המלות)

11 וְרַחֲבָה וְנִסְבָּה לְמַעַלְהָ לְמַעַלְהָ לְצִלְעוֹת כִּי מוֹסֵב הַבַּיִת לְמַעַלְהָ לְמַעַלְהָ סָבִיב סָבִיב לַבַּיִת עַל כֵּן רָחַב לַבַּיִת לְמַעַלְהָ וְכֵן הַתַּחְתּוֹנָה יַעֲלֶה עַל הָעֲלִיּוֹנָה

רפ"י ורחבה. והלעות היו הולכין ומרחיבין למעלה כמו שפירשתי האמצעית רחבה מן התחתונה אמה וכן העליונה מן האמצעית אמה : ונסבה למעלה למעלה. ומוסבה מסיבה שקורין וי"ץ בלע"ז של בנין אצנים הוא כמין עמוד ומעלות עולות בו והעולה בהם דומה לו כהולך ומקיף סביבות עמוד אצנים ובלשון אשכנז קרוי שווינד"ל שטיין הוא שאמו' צבנין שלמה ובלולי' יעלו אל התיכונה אף הוא מתורגם וצמסיבת' כמו ונסבה למעל' למעל' וכן מסיבה עולה למעלה עד גג התא העליון כמו שהוא מפרש והולך שהמסיבה עולה מן התחתון לאמצעי ומן האמצעי לעליון : כי מוסב הבית. ללעות : למעלה למעלה סביב לבית על כן רחב לבית למעל'. ע"כ שאמרנו ורחבה למעלה למעלה רחב בית תוך הלעות למעלה העליונה רחבה מכולן : וכן התחתונה. תרגם יונתן וכן צמסיבתא סלקין מן ארעיתא לעיליתא באורך מליעתא וכן יעלו ע"י מסיבה מן התחתונה אל העליונה דרך התיכונה : (רפ"י)

מצודת דוד ורחבה. ר"ל בנין הצלעות היו הולכות ומתרחבות כי האמצעית נתרחה מהתחתונות כשעור מה שנפחת בעובי קיר הבית וכן העליונות מהאמצעית : ונסבה. בנין מעלות היה עד למעלה למעלה לבוא אל הצלעות שהיו ממעל : כי מוסב. חוזר הוא על ראשית המקרא שאמר ורחבה ויפרש בזה לומר בעבור שהיה כותל הבית מסובב למעלה למעלה בגרעון עובי הקיר להניח שמה קורות התקרה כמ"ש למעלה ולתוספת ביאור אמר סביב סביב לבית מכל ג' הרוחות ועל כן נתרחה צלעות הבית למעלה האמצעית מהתחתונות והעליונות מהאמצעית : וכן התחתונה. מוסב על ונסבה לומר וכן בהמסיבה ההיא עלה העולה מהתחתונה אל העליונה בדרך התיכונה ולא היה לה מסיבה אחרת כן ת"י, או ונסבה יאמר על המסיבה הנתבאר למטה בחשבון רחב שבעים אמה ור"ל המסיבה גבה למעלה ללכת דרך בה למעלה לצלעות ר"ל לצלעות העומדות ממעל כי הגיע גבהם עד גובה הצלעות העליונות ועל זה אמר וכן התחתונה וכו' ור"ל וכן עלה העולה אל העליונה מן התחתונה בדרך התיכונה ר"ל מלבד הדרך שהיה אל העליונה מן המסיבה היה עוד דרך מן התחתונה אל העליונה דרך התיכונה לעלות שמה דרך מעלות (ובצלעות המערב לא היה אלא דרך עליה ההיא כי שם לא היה מסיבה) : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונסבה. מלי' סביב ויאמר על בנין המררגות שהיתה בתמונת עמוד והעולה בה מסבב את העמוד בדרך הלוכו, או יאמר על בנין המסיבה והוא שם חדר מה שהיה מסבב כל הצלעות מצפון ומדרום : על

העליונה. אל העליונה : **לתיכונה.** לאמצעית כמו והברית התיכון (שמות כו) ובאה הלמ"ד במקום בי"ת כמו ישבת לכסא (תהלים ט) ור"ל בדרך התיכונה : מצודת : (מצודת : ציון)

מלבי"ם - באור הענין ורחבה ונסבה למעלה למעלה לצלעות, עתה באר באיזה אופן עלה על היציע התיכונה והעליונה, שבבנין של שלמה עלו ע"י בלולים, ובבנין העתיד יהיה זה באופן אחר, שהכותל יתרחב בבנין בחוץ כעין כבש ומעלה, שאבני הכותל יהיו בולטים כשתים או שלש אמות לחוץ ונגבהים כן למעלה למעלה ככבש ומסבה שעליו יעלו במעלה עד הצלע העליונה, וז"ש **ורחבה** היינו שנתרחבה הקיר וזיז יוצא ממנה לחוץ, **ונסבה למעלה** שכן תגבה המעלה והמסבה הזאת עד למעלה שיכנס בו **לצלעות כי מוסב הבית למעלה,** ר"ל שלא לבד אל הצלעות היו עולים במסבה כזאת שהתרחבה מן הכותל, כי גם לכל גובה הבית מסביב כשרצו לעלות עד גג הבית או לעליות שבו, היו עולים במסבה כזאת, שכבש כזה היה מסב **סביב סביב לבית** בחומה שסביב הבית בחוץ היו אבנים מתרחבים מן הכותל ונגבהים למעלה, ככבש ומדרגות עד גג הבית, וכבר אמרו חז"ל (זבחים דף ס"ג) שכל כבשי כבשים שהיו במקדש היו ג' אמות לאמה, ולפ"ז לעלות לגובה של מאה אמה היה הכבש סובב באורך שלש מאות אמה, ואחר שאמר (בפסוק ח') שראה לבית גובה סביב סביב שמשמע שיגבה הרבה יותר מבתים הקודמים, אם יגבה מאתים אמה יהיה צריך להקיף שש מאות אמה עד שיגיע לגובה הגג, והיה א"כ **מוסב הבית** שעלה **למעלה למעלה** עד ראש הגג **סביב סביב לבית** שהיה מסבב את הבית כמה פעמים, כשהגיע על המסבה לסוף רוח דרומית למזרח הקיף משם למזרח ואח"כ לצפון ולמערב וחזר לדרום, ועז"א **סביב סביב,** על כן **רוחב לבית למעלה** ר"ל לכן לא היה אפשר להגיע לשם ע"י בלולים כמו במקדש ראשון כי היה גבוה מאד מאד, רק ע"י שהיה רוחב לבית היינו שנתרחב הכותל נמצא ממנה רוחב להיות סולם וכבש ומדרגות ע"כ היה אפשר לעלות על ידו למעלה, **וכן התחתונה יעלה על העליונה לתיכונה,** עתה באר באיזה צלע מן הצלעות העליונות היה הפתח שבו יכנס דרך המסבה מבחוץ אל הצלע, אמר כשעלה מן הצלע התחתונה על הצלע העליונה נכנס דרך פתח שנקבע בצלע התיכונה של העליונות ר"ל בצלע השלישית של החמש צלעות שהיו באורך, ופי' הכתוב **כשיעלה מן התחתונה על העליונה** יגיע לפתח שיש בצלע התיכונה מן הצלעות (העליונות) : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ורחבה, רוחב לבית. מקום הבולט מן הבנין ולחוץ נקרא ג"כ רוחב, כמו ואמה רוחב (לקמן מ"ג י"ג) : (מלבי"ם באור המלות)

וְרֵאִיתִי לְבַיִת גְּבוּהַ סָבִיב סָבִיב (מיסדות) מוֹסְדוֹת הַצְּלָעוֹת מְלוֹ הַקֶּנֶה
שֵׁשׁ אֲמוֹת אֲצִילָה :

רפ"י וראיתי לבית גובה. לא פירש שיעורו אבל במסכת מדות שנינו על רוס מאה אמה : מוסדות הצלעות מלו הקנה. יסוד הצלעות היה מלא קנה : שש אמות אצילה. ת"י ריוח יסוד מחילת הצלע בתוך הארץ היה רחב שש אמות אבל למעלה מן הארץ היה רחבו חמש אמות כמו שפורש צענין במקרא של אחריו : (רפ"י)

מצודת דוד וראיתי לבית. ראיתי שהיה לבית גובה לעלות ממעל להצלעות כן היה מסביב בכל רוחותיה : **מוסדות הצלעות**. יסוד כתלי הצלעות הנבנה בתוך הקרקע היה מלא הקנה ולתוספת ביאור אמר שש אמות אצילה ר"ל אמות אצילה ר"ל אמות גדולות בני ו' טפחים כי כן היה מדת הקנה כמ"ש למעלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מוסדות. מלי יסוד : מלו. באה הוי"ו במקום אל"ף ור"ל קנה שלם : אצילה. ר"ל גדולה והוא כענין ואל אצילי בני ישראל (שמות כט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וראיתי לבית גובה סביב סביב עד עתה לא שם לבו אל הגובה של שום דבר, רק ע"י שהביט על מוסב הבית שהלך סביב סביב הבית עד הגג ע"י ראה שהבית גבוה מאד, כי כשמקיף משך שלש מאות אמה כבר עלה בגובה של מאה אמה, ואחר שהמסיבה חזרה סביב הבית כמה פעמים בהיקף סביב, ידע שהוא גבוה כמה מאות אמה, **מוסדות הצלעות מלא הקנה שש אמות אצילה**, ידוע שהמקדש עמד בראש הר וכל שהתקרב אל המקדש התרומם ההר והוצרכו לעלות במעלות (כנ"ל סי' מ') ראה שבצד הצלעות התרומם היסוד שש אמות שהשוו אותם אחר שכבר היה היסוד בנוי ועשו אותם מישור עד הצלעות. ועי"כ נראה מבחוץ היסוד של הצלעות שהיה בולט מן הקרקע שש אמות, וזה היה בצד חוץ כי בפנים של התא היה היסוד נבלע בקרקע, ובאשר היסוד של קיר הצלעות היה רחבו שש אמות ראה במבחוץ את היסוד שעד גובה מלא הקנה ההוא אצול ומפורש מיתר הקיר במה שהיה רחבו שש אמות ורוחב הקיר לא היה אלא חמש, (והיה שינוי בין זה ובין מ"ש במ"א (ו' ח') לפי מה שפירשתי שם עיין שם, כי שם השוו את הקרקע טרם שהחלו לבנות את היסוד לכן התחילו לבנות את היציע ממקום שהשוו אל הקרקע, וכאן השוו את הקרקע אחר הבנין ונתגלה היסוד שש אמות), ולא יקשה לך איך עלו על המסבה שהתחילה אחר היסוד שהיה גבוה שש אמות מן הקרקע. ? כי בצד מערב היה היסוד עודף על הקיר עד פתח היציע, ומן הפתח הלכו שם עד התחלת המסבה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אצילה. מופרש מיתר הקיר, וכן נאצל מהתחתונות (לקמן מ"ב (ו') : (מלבי"ם באור המלות)

טו רחב הקיר אשר לצלע אל החוץ חמש אמות ואשר מנח בית צלעות
אשר לקבית :

כז"י רחב הקיר אשר לכלע אל החוץ. מחילת התאים הסמוכה לחצר
הוא מחילת מערבית : חמש אמות. וכן שנינו במסכת מדות שאותו כותל
הוא חמש : ואשר מונח. ומקום פנוי היה מונח במקצועות הלפון והדרום
שאכל המזרח שאין התאים מקיפין את כל הבית ולאותו מקום פנוי היו
פתחי התאים שבמקצועות מזרחיים כמו שאמור בענין ופתח הכלע למונח
כי לא היה להם פתחים לתאים לא לכל החצר ולא לכל ההיכל אלא לאותן
שבמקצוע מזרחית לפונית ובמזרחית דרומית היה הפתח בכותל רחבו פתוח
לאותו מקום המונח ובאותו פתח נכנסין לו וממנו לתא השני ומן השני אל
השלישי וכן סביב שכן שנינו במסכת מדות שלשה פתחים לכל אחד ואחד
א' לתא מן הימין וא' לתא מן השמאל וא' לתא שעל גביו ואף י"ת כן
ואשר מונח ואתר שביק לשון אחר ואשר מונח כלומר וכן אותן (של כל פנים)
מן הכלעות לכל בית מונח מקום פנוי היה מונח בין התאים ובין הבית
ובאותו מקום היו פתחי התאים כמו שמפורש בענין ופתח הכלע למונח
ורחבו היה ה' אמות כמו שהוא אומר ורחב מקום המונח ה' אמות
כדפרישית לעיל שלא יהיו התאים סמוכים לבית כלל ואויר יהיה ביניהם
והבית ה' אמות וכן ת"י ואתר שביק : בית כלעות אשר לבית. נגד אויר
רחב הכלעות בקרן הזוית, סביב סביב שכתוב במקום המונח אינו בד'
פנות כמשמעו אלא כלומר מכאן ומכאן דרום ולפון זוית דרומית מזרחית
זוית לפונית מזרחית : (כז"י)

מצודת דוד רחב. עובי כותל הצלע הפונה לחוץ היתה בת חמש אמות
והיסוד מתחת בלטה להלן אמה אחת : **ואשר מונח**. היה מונח מקום פנוי
לבנין הצלעות אשר היו אל הבית והם היו במקצוע דרומית מזרחית
וצפונית מזרחית בין בית החליפות ובין הצלעות כמ"ש בקונטרס בנין
הבית וכאשר נראה בצורה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואשר. ת"י ואתר והוא תרגומו של מקום : **מונח**. מלשון הנחה
ועזיבה : **בית צלעות**. כמו לבית צלעות ר"ל לבנין צלעות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין רחב הקיר, כבר התבאר (פסוק ו') שהצלעות היו צלע
אל צלע, דהיינו שהיו נחלקות בארכם לשתי צלעות אחד לצד חוץ וא' לצד
ההיכל, והיה שם שני קירות, קיר של הצלע לצד חוץ וקיר המפסיק בין

הצלעות בפנים, ועז"א שרוחב הקיר אשר לצלע אל החוץ היה חמש אמות, וכן היה רוחב הקיר אשר מונח בית צלעות ר"ל הקיר האמצעי שמונח באמצע הצלעות ומפסיק באורך ממזרח למערב בין הצלעות שלצד חוץ ובין צלעות שלצד פנים, ונכלל בזה ג"כ שכן היה רוחב הקירות המפסיקות בין החמש צלעות שכי"ז נכלל במ"ש אשר מונח בית צלעות אשר לבית שכל קירות המפסיקות בין הצלעות בין המפסיקות באורך ובין המפסיקות ברוחב הי" עובים חמש אמות: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בית צלעות. באמצע הצלעות, כמו בית נתיבות נצבה (משלי ח') : (מלבי"ם באור המלות)

וַיִּבֶן הַלְשָׁכוֹת רַחֵב עֶשְׂרִים אַמָּה סָבִיב לְבַיִת סָבִיב סָבִיב:

רש"י וצין הלשכות רחב עשרים אמה. לשכות היו בחצר החיצונה לצפונה של החצר הפנימית אלל קומתה והפסק כ' אמה צין רחב מחילות הלשכות למחילות התאים ססביב היה ולא היה הצית כן צננין צית שני אלל צננין העתיד : (רש"י)

מצודת דוד ובין הלשכות. לשכות היו בנויות בחלל ע"נ מול המסיבות כמ"ש ויביאני אל הלשכה וכו' (לקמן מב) ולכן אמר החלל שבין הלשכות ר"ל הלשכות הבנויות מול בין המסיבה ובין יסוד כותל המסיבה הנקראת ג"כ בשם לשכה (כי שם לשכה הוא שם כולל לכל החדרים) והחלל הזה היה רחב עשרים אמה והיה מול בית החליפות וחמשה אמות להלן מול עובי כותל חצר הפנימי וכמ"ש בקונטרס בנין הבית וכאשר נראה בצורה : סביב וגו'. ר"ל בפאת הצפון והדרום : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובין הלשכות, הנה יתבאר היטב (בסי" מ"ב) שקדשו עשרים אמה מן החצר החיצונה אצל החצר הפנימי מבחוץ שיהיו קדושים קדושת העזרה לאכול שם קדשי קדשים, ובאותם העשרים אמה עמדו לשכות (נגד כל אורך קיר החצר הפנימי שנמשך מאה אמה) והיי רחבם מדרום לצפון עם קירותיהם עשרים אמה, (וכמו שיתבאר שם פסוק י"ג י"ד), וז"ש שבין הלשכות רחב עשרים אמה סביב לבית ר"ל סביב לקיר המקיף את החצר הפנימי שהיו רחוקים עשרים אמה מן החצר הפנימי המקיף את הבית והגם שעתה מדבר מן התאים ואיך דלג לדבר מן הלשכות שעמדו בחצר החיצונה? מפני שדבר זה הוא הוצעה אל מה שיאמר בפסוק שאח"ז : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ובין הלשכות. ר"ל מקום המקודש היה רחבו בין הלשכות כ' אמה, היינו עם קיר הלשכות : (מלבי"ם באור המלות)

[יא] וּפְתַח הַצֶּלַע לַמִּנְחָה פֶּתַח אֶחָד דְּרָךְ הַצָּפוֹן וּפְתַח אֶחָד לְדָרוֹם וְרוּחַ
מְקוֹם הַמִּנְחָה חֲמִשָּׁה אַמּוֹת סָבִיב סָבִיב סָבִיב:

רז"י וּפְתַח הַלְלַע לַמוֹנָה. וּפְתַח הַתְּחִיבִים הַחִיצוֹנִי פְתוּחִים לַמְּקוֹם הַמוֹנָה
פְּנּוּי בְּקֶרֶן זוּיַת כְּמוֹ סְפַרְשֶׁתִּי. (רז"י)

מצודת דוד וּפְתַח הַצֶּלַע לַמוֹנָה. פְּתַח הַצֶּלַע שֶׁבְּמִקְצוֹעַ דְּרוֹמִית מִזְרַחִית
וּצְפוֹנִית מִזְרַחִית הֵיוּ פְתוּחִים אֶל מְקוֹם הַפְּנּוּי שֶׁהִיא בְּמִקְצְעוֹת הַהֵם
וְשֶׁאֵר הַצֶּלְעוֹת הֵיוּ פְתוּחוֹת זֶה לְזֶה : דְּרָךְ הַצָּפוֹן. ר"ל אֶל הַצֶּלַע הָעוֹמֶדֶת
בְּמִקְצוֹעַ הַצָּפוֹן : וְרוּחַב. מִמְּעַרְבַּ לְמִזְרָח : סָבִיב סָבִיב. ר"ל בְּפֶתַח הַצָּפוֹן
וּבְפֶתַח הַדְּרוֹם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וּפְתַח הַצֶּלַע לַמוֹנָה, כִּבְר הַתְּבַאֵר שֶׁהַצֶּלְעוֹת הֵיוּ צֶלַע
אֶל צֶלַע, שֶׁהֵי בְּכָל צֶד חֲמִשָּׁה צֶלְעוֹת קְרוּבִים אֶל הַבַּיִת וְהֵי צֶלְעוֹת אֶל צֶד
הַחוּץ וְקִיר מִפְּסִיק בִּינֵיתִים בְּאֶרֶץ, וְכִבְר קֵרָא לְקִיר הַזֶּה בְּשֵׁם מוֹנָה
(כַּמִּישׁ בְּפִסּוֹק ט"ו) וְאִשֶּׁר מוֹנָה בֵּית צֶלְעוֹת, וְכוֹלָל בְּשֵׁם מוֹנָה בֵּין הַקִּיר
הַמִּפְּסִיק בֵּין הַצֶּלְעוֹת שֶׁאֲצֵל הַבַּיִת לְצֶלְעוֹת שֶׁלְצֶד חוּץ, בֵּין הַחֲלָל שֶׁל הַצֶּלַע
הַחִיצוֹנָה, רֵאָה שֶׁפְּתַח שֶׁל הַצֶּלַע שֶׁהִיא הַצֶּלַע שֶׁאֲצֵל הַבַּיִת שֶׁקְרוּי בְּשֵׁם
צֶלַע סַתֵּם הִיְתָה פְתוּחָה לַמוֹנָה, הֵיינו אֶל הַצֶּלַע שֶׁאֲצֵלוּ לְצֶד חוּץ, וְהֵי פְתַח
אַחַד בְּצֶד צָפוֹן וּפְתַח אַחַד בְּצֶד דְּרוֹם, וְהֵנָּה לֹא בְּאֵר בְּאִיזָה מְקוֹם הֵי
הַפְּתַח, וְגַם לֹא בְּאֵר הֵיכָן הֵי פְתַח שֶׁל הַתֵּא הַחִיצוֹנָה לְצֶד חוּץ, אֹולָם נִבֵּן
זֶה מִעַצְמֵנוּ, שֶׁפְתַח זֶה הִיָּה בְּהִכְרַח בְּצֶלַע שֶׁנִּגְדָּה אֹולָם בְּמִזְרָח, דִּתְנִיא
בְּזִבְחִים (דָּף נ"ה ע"ב) ר' יוֹסִי בְּר' יְהוּדָה אֹומר שְׁנֵי פִשְׁשִׁין הֵיוּ בְּבֵית
הַחֲלִיפוֹת וְגוֹבְהֵן שְׁמוֹנָה כְּדִי לְהַכְשִׁיר הָעִזְרָה כּוֹלָה לְאֲכִילַת קִדְשֵׁי קִדְשִׁים
וְלִשְׁחִיטַת קִדְשִׁים קְלִים, וּבֵית הַחֲלִיפוֹת הִיָּה כְּנֶגֶד אֹולָם, וְהֵי פְתַח
פְתוּחַ שֵׁם מִן אֹולָם אֶל הַתֵּא שֶׁאֲצֵלוּ, וּמִן הַתֵּא אֶל הַמוֹנָה שֶׁהִיא הַתֵּא
שֶׁלְצֶד חוּץ, וּמִן הַתֵּא שֶׁלְצֶד חוּץ אֶל הַחוּץ (שְׁבַמ"ש וּפְתַח הַצֶּלַע לַמוֹנָה
נִכְלָל גִּי"כ שֶׁשֵׁם הִיָּה גַם הַפְּתַח שֶׁלְצֶד חוּץ, שְׁבוּדָאֵי הֵיוּ הַפְּתַחִים מְכוּוֹנִים,
בְּשֵׁם שִׁי"ל שְׁבַמ"ש פְתַח הַצֶּלַע נִכְלָל גַם הַצֶּלַע שֶׁבְּצֶד חוּץ שְׁשֵׁנֵי הַצֶּלְעוֹת
הֵיוּ פְתוּחִים נֶגֶד הַמוֹנָה שֶׁהוּא חֲלָל הַצֶּלַע הַחִיצוֹנָה זֶה כְּנֶגֶד זֶה כְּדִי שִׁיכּוּן
שֵׁם פְתַחֵיהֶם נֶגֶד פְתַח שֶׁל הַפִּשְׁשָׁא אֶל אֹולָם) וּבִזָּה הוֹכֵשֶׁר כָּל הַמְּקוֹם
הַפְּנּוּי מִן הַתֵּאִים עַד קִיר הַחֲצָר הַפְּנִימִי (שֶׁהֵיוּ י' אַמּוֹת) לְשְׁחִיטַת קִדְשִׁים
קְלִים דְּבַעִינָן וְשֶׁחֲטוּ פְתַח אֶהֱל מוֹעֵד, (וְאַחַר שְׁבַבְנִין הַשְּׁלִישִׁי לֹא מִצְאָנוּ
אֶת הָעֵנִין שֶׁל בֵּית הַחֲלִיפוֹת שֶׁהֵי אֹולָם עוֹדָף עַל רוּחַב הַהֵיכָל ט"ו אַמָּה
לְכָל צֶד, כִּי הַתֵּאִים הֵיוּ מִן כּוֹתֵל הַמְּעַרְבִי עַד סוּף כּוֹתֵל אֹולָם וּמִן
הַתֵּאִים אֶל קִיר הַחֲצָר הַפְּנִימִי הֵי עֶשֶׂר אַמּוֹת רִיּוּחַ בְּשׁוּה נֶגֶד אֹולָם וְנֶגֶד
הַהֵיכָל, לֹא צָרִיךְ לְמָה שֶׁמְתַרֵץ שֵׁם עַמִּישׁ וְהַאִיכָא צִדְדִים בְּמַעִיָּל לְהוּ
בְּקֶרֶן זוּיַת), וּמִמָּה שֶׁהַקְּדִים וְאִמְרָ וּבֵין הַלְּשָׁכוֹת רוּחַב עֶשְׂרִים אַמָּה שֶׁאֵין
מְקוֹמוֹ פֶּה דְהַא הַלְּשָׁכוֹת הָאֵלֶּה עִמְדוּ בְּחִצָּה הַחִיצוֹנָה וְהוּא עוֹסֵק עִתָּה
בְּחִצָּה הַפְּנִימִית, מִבּוֹאֵר שֶׁגַם פְתַח שֶׁל הַלְּשָׁכוֹת הָאֵלֶּה שֶׁהֵיוּ פְתוּחִים אֶל

קיר החצר הפנימית (כמו שיתבאר בסי' מ"ג) הי' ג"כ מכוון נגד פשפש האולם ונגד פתח התא, עד שהי' יכול לראות מן פתח הלשכה עד פתח האולם שכנגדו, ולכן הוכשרו אותם העשרים אמה שנתקדשו בקדושת עזרה לשחיטת קדשים קלים ואכילת קדשים קלים (שהגם שבמסקנא בזבחים דף נ"ו אמר דאכילה א"צ פתח אהל מועד, מ"מ אחר שבאר בסי' מ"ג פיי"ג שבלשכות האלה אכלו קדשי קדשים הי"ה ששחטו שם ק"ק שהיו שוים בזה, ולכן היו פתחיהם מכוונים זה כנגד זה עד פתח שנכנס אל האולם) לכן הקדים מספור הלשכות ר"ל שפתח הלשכות אל החצר הפנימי מכוון נגד פתח הצלע למונת, וזה הי' בין בצד צפון ובין בצד דרום שגם בצד דרום היו לשכות העשרים (כמ"ש בסימן מ"ג פסוק י"ב י"ג). **ורוחב מקום המנח חמש אמות**, ר"ל רוחב החלל של התא החיצון הי' חמש אמות, שכבר אמר (בפסוק ה') שרוחב חלל צלע הפנימית היה ד' אמות ועדיין לא באר רחב חלל צלע החיצונה שהוא מקום המונח (ר"ל שנתוסף והונח אל הבית כי הצלע הפנימית היה שיך אל הבית עצמו, שכן בצד המערב היה בחלל הקיר עצמו, אבל הצלע החיצון הונח ונתחבר אל הבית ולכן נקרא החלל הזה מקום המונח, וגם באשר הקיר שבין הצלעות נקרא בשם מונח (כנ"ל פסוק ט') נקרא גם החלל שאצלו בשם מקום המונח), ומעתה נתפרש בפירוש רוחב התאים וכותליהן, שכותלי התאים היו כ"א חמש אמות, וחלל התא הפנימי נתפרש (בפסוק ה') שהי' ארבע אמות וחלל החיצון שהוא מקום המונח הי' חמש אמות: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות המונח. הצלע הנוסף והונח אל צלע הבית: (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וְהַבִּנְיָן אֲשֶׁר אֶל פְּנֵי הַגְּזֵרָה פָּאֵת דָּרָךְ הָיָם רַחֵב שְׁבַעִים אַמָּה וְקִיר הַבִּנְיָן חֲמֵשׁ אַמּוֹת רַחֵב סָבִיב סָבִיב וְאַרְפוֹ תִּשְׁעִים אַמָּה:

רס"י והבנין אשר אל פני הגזרה וגו'. רחב כל הבנין לרוח המערבית רחב הבית ועוזי הכתלים הלפוניים והדרומיים עם התאים הלפונים והדרומיים ועוזי כתליהם ללפון ולדרום רחב ע' אמה וכן היה צבית שני וכן שנינו במסכת מדות בקיר מערבי מן הלפון לדרום שבעים אמה ומונה החשבון: הגזרה. ת"י בצורתה, ואומר אני שהצבית הגבוהה קרוי כן והתאים הנמוכין אשר סביב אותם הוא קורא בנין ומנחם פתח גזרה לשון לשכה: פאת דרך הים. רוח מערבית: רוח שבעים אמה. רוח הבנין מלפון לדרום שבעים אמה, והא לך החשבון, התא הלפוני ארבע, וכותליו עשר, הרי ארבע עשר, וחמש מקום הפנוי בין התא לצבית, הרי תשע עשר, רוחב יסוד הכתלים היה נבלע בחלל התא ובמקום הפנוי וכותל ההיכל ששה,

הרי כ"ה, וחללו רוחב כ', הרי מ"ה, וכותל ההיכל דרומי ששה, הרי נ"א, וי"ט של תאי הדרום, סך הכל שבעים : וקיר הבנין. כותלי התאים : וארכו תשעים אמה. אורך בנין התאים והמונח תשעים אמה הצפון והדרום חוץ מבית החליפות שאינו נמנה עמו לפי שהיה זולט אל החוץ לצפון ולדרום ולא היה שוה לשאר הבנין שהבית היה רחב מלפניו ל' אמה יותר משל אחריו כמו ששנינו האולם עודף על ההיכל ט"ו אמה בצפון וט"ו אמה בדרום והוא היה נקרא בית החליפות ששם גונזין את הסכינין ואורך אותו בנין מן המזרח למערב עשר אמות נשארו תשעים אמה אורך ברוחב ע' שכל הבית היה אורך ק' מזה ומזה כמו שפורש צענין ובמסכת מדות : (כ"ט)

מצודת דוד והבנין. המסיבות והצלעות אשר עמדו לפני הבית מהעבר מזה ומהעבר מזה לצפון ולדרום : **פאת דרך היס.** ר"ל רחב הבית עם המסיבות והצלעות מזה ומזה היה בפאת המערב ע' אמה, והא לך החשבון רוחב הבית כ' ושני הכתלים י"ב צלע מזה וצלע מזה כ"א ד' כתליהם י"ב במקום היסודות מסיבה מזה ומסיבה מזה כ"א ג' להלן מיסוד כותל הצלע כתליהם י"ב במקום היסודות הרי ע' אמה ויותר יבואר בקונטרס בנין הבית בסי' האחרון : **וקיר הבנין.** עובי כתלי הצלעות והמסיבות : **סביב סביב.** ר"ל מדה אחת לכל כותלי המסיבות והצלעות שסביב והם הכתלים הפונות על החוץ ובין צלע לצלע : **וארכו.** אורך הבית מיסוד כותל צלע המערבי עד בית החליפות היה צ' אמה והא לך החשבון כותל הצלע במקום היסוד ז' הצלע ד' כותל בית קה"ק ו' חלל בית קה"ק כ' המחיצה המפסקת בין ההיכל לבית קה"ק בית חלל ההיכל מ' כותל ההיכל ו' ומשם עד כותל בית החליפות ו' הרי תשעים אמה ועיין בקונטרס בנין הבית בסי' האחרון : (מצודת דוד)

מצודת ציון והבנין. הוא שם כולל על הצלעות והמסיבות : **אל פני.** לפני : **הגזרה.** ת"י בצורתא ועל הבית יאמר שהוא גבוה למעלה מהצלעות ומהמסיבות כי בצר הוא ענין גבהות וכמ"ש גדולות ובצורות בשמים (דברים א) כי בנין גבוה הוא מבצר ומשגב : **פאת.** עבר ורוח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והבנין אשר אל פני הגזרה וכו' וקיר הבנין, הנה בא פה שלשה שמות, **גזרה, בנין, קיר הבנין,** וכן אמר בפסוק שאחר זה והגזרה והבניה וקירותיה, שם **גזרה** מיוחד להאולם וההיכל וקדשי הקדשים עם קירותיהם סביב, שהיה רחבם מצפון לדרום ל"ב אמה (עשרים רוחב החלל וי"ב של שני הקירות) וארכם ממערב למזרח צ' אמה (מן התחלת כותל המערבי של קדשי הקדשים עד סוף כותל האולם במזרח כמו שיתבאר) ונקרא בשם גזרה שהיה נגזר ומופרד בפ"ע בקדש, והיה גבוה מאד, משא"כ התאים שסביבם לא היו גבוהים רק ט"ו אמה,

הבנין או **הבניה**, נקראו התאים שהתחברו אל הגזרה בצפון ובדרום, שהיו י"ט אמה בכל צד, (ששני קירות התאים עשר אמות, וחלל החיצון ה' אמות וחלל התא הפנימי ד' אמות כנ"ל פסוק הקודם הרי י"ט), ואח"כ היה קיר של החצר הפנימי שהיה רחוק עשר אמות מן התאים והיה רחבו חמש אמות, והם נקראים **קירות הבנין**, כמ"ש **וקיר הבנין חמש אמות**, ר"ל קיר החצר הפנימי המקיף את בנין התאים, והנה התאים נמשכו מן התחלת כותל מזרחי של האולם עד סוף כותל מערבי של קה"ק שהם תשעים אמה, ונגד כותל מערבי של קדשי קדשים היה תא אחד נמשך נגד הכותל לבד, שהוא אורך ל"ב אמה, ורחבו עשר אמות (דהיינו חמש אמות רוחב הקיר וחמש אמות רוחב חללו), ואורך חללו עשרים ושתיים, (כי עשר אמות עלה לעובי הקיר מזה ומזה), ונשארו בצד מערב י"ט אמה מזה וי"ט אמה מזה פגומים, בלא בנין התאים, וחוף מן הגזרה והבניה הנזכר היה מקיף קיר החצר הפנימי שסובב את האולם וההיכל וקדשי הקדשים והיה מאה על מאה מרובע מכל צד עם עובי הקירות, והיה באופן זה, שבצד מזרח נמשך עם כותל האולם ברוחב מאה אמה, ובצד מערב התחבר עם כותל התא שהיה אחורי בית הכפורת, וכ"ז נקרא בשם קיר הבנין כנ"ל. ועפ"ז נבא אל הביאור, הנה מדד בכאן שש מדידות, (מדידה א') **הבנין אשר על פני הגזרה מצד מערב** נגד כותל מערבי של קדשי הקדשים, והיה **רחב שבעים אמה**, כי הגזרה שהוא רוחב הבית וכותליו הם ל"ב אמות, והתאים (שנמשכו עד סוף עובי כותל מערבי) י"ט אמה מזה וי"ט אמה מזה, סך הכל שבעים אמה. **וקיר הבנין** הוא קיר החצר הפנימי (שהקיף את כלל הבנין מאה אמה מרובעים סביב כנ"ל) היה **רחבו חמש אמות**, והיה **סביב סביב** בכל ד' רוחות. (מדידה שניה) **וארכו תשעים אמה** אורך הבנין של פני הגזרה ממזרח למערב תשעים אמה כי התאים נמשכו מהתחלת כותל האולם עד סוף כותל המערבי שהם צ' אמה, (כי צד כותל מערבי של קדשי הקדשים שש, וחללו עשרים כותל שבין קדשי הקדשים להיכל שתיים, וחלל ההיכל ארבעים, כותל ההיכל שש, וחלל האולם אחת עשרה, וכותלו חמש, סך הכל תשעים) (מלבי"ם: באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הגזרה. הוא האולם וההיכל והדביר, שעלה בגובה על התאים, וכאילו נכרת בפ"ע, וגם שנגזר ונכרת מהם מצד קדושתו, כמו אל ארץ גזרה, כרותה ומובדלת: (מלבי"ם באור המלות)

[ג] וּמִדָּד אֶת הַבַּיִת אֶרְךָ מֵאָה וְהַגְזֵרָה וְהַבְּנִיָּה וְקִירוֹתֶיהָ אֶרְךָ מֵאָה אֵמָה:

רש"י ומדד את הבית אורך מאה אמה. סך הכל עם משך בית החליפות וכן שנינו במסכת מדות ההיכל ק' על ק' ברום ק' מן המזרח למערב ק' כותל אולם חמש ורחבו י"א כותל ההיכל ק' וארכו מ' ואמה טרקסין וכ'

אמה בית קדשי הקדשים וכותל שש והתא שש וכותל התא חמש ואף למעלה
צענין כך מפורשת מדת כולם חוץ מאמה טרקסין שכתוב בו צענין זה
שתיים אמות וכנגדן הוא ממעט את רוחב התא אמה שהתא שבמסנה רחבו
שש וכותלו חמש וכאן רחבו ארבע וכותלו שש שנאמר (כאן) ומוסדות
הצלעות מלא הקנה ולמעלה הוא מצר וכונס אמה שנאמר וקיר הצלע
חמש אמות : והגזרה והבניה וקירותיה. סוף המקרא מפרש את ראשו
לומר סך הכל מאה אמה : (כ"ט)

מצודת דוד ומדד. עתה מדד עד כלות בית החליפות והאולם והיה מאה
אמה כי כותל המערבי מבית החליפות עם החלל היו ה' אמות וכותל
המזרחי היתה ה' אמות כמדת כותל האולם הרי מאה ועיין בקונטרס
בנין הבית : **והגזרה וכו'.** בזה יפרש ראש המקרא לומר הגזרה הוא הבית
והאולם והבניה הוא הצלע המערבי והכותל בין כולם היה אורך ק' אמה
: (מצודת דוד)

מצודת ציון והבניה. הוא הצלע : **וקירותיה.** כתלים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומדד את הבית, (מדידה שלישית), אחר שמדד אורך
הבנין שעל פני הגזרה היינו אורך התאים שבשני צדדי הבית והיו רק
תשעים, **מדד את ארך הבית** עצמו ממזרח למערב, והיה **מאה אמה,** כי
נגד הבית עצמו נמשכו עוד עשר אמות אחורי כותל המערבי שהוא התא
שהיה ארכו ל"ב אמות ברוחב הבית עם קירותיו ורחבו עשר (קיר ה' וחלל
ה' כנ"ל). (מדידה רביעית) **והגזרה** אחר שתחלה לא מדד ברוחב רק
הגזרה והבניה והיה רק ע' אמה, מדד עתה את **הגזרה והבניה** שהם
התאים, בצירוף **קירותיה** שני קירות של החצר הפנימי שהיו רחוקים
עשר אמות מן התאים וחמש אמות רוחב הקיר הרי ט"ו אמות מצד זה
וט"ו אמות מזה נוסף על השבעים אמה, והיו מאה אמה. ומדידה זאת
מדד בצד מערב מצפון לדרום ולכן קראו בשם ארך, אחר שמדידה זאת
לא יכול למדוד רק בשטח שמן נגד כותל קדשי הקדשים עד למזרח, לא
בשטח שמן כותל מערבי למערב ששם לא היו התאים בצד צפון ודרום,
וא"כ מדידה זו לא עלתה רק במשך תשעים אמה, ממילא המדידה מצפון
לדרום שעלתה מאה נקראת בשם ארך נגד שטח מן מזרח למערב שהוא
רק תשעים שבו הבנין של התאים, והוא הרוחב : (מלבי"ם באור הענין)

יז ורחב פני הבית והגזרה לקדים מאה אמה :

כ"י ורוחב פני הבית והגזרה לקדים מאה אמה. הגזרה והתא שנאמר
היא הבניה כמו בנין ועוזי הכתלים הכל ק' אמה הוא שפירשתי למעלה

שהבית עודף לפניו רחב שלשים אמה שהאולם מרחיב מן ההיכל ומן התאים ט"ו אמה לכפון וט"ו אמה לדרום ולא שחלל האולם רחב מחלל ההיכל אלא כי בית החליפות מחובר לאולם מכאן ומכאן : (כ"ט)

מצודת דוד **ורוחב פני הבית.** ר"ל רוחב בתי החליפות שהם בפני הבית עם בנין הגזרה הוא אולם הבית העומד בין בתי החליפות שמזה ומזה בפאת הקדים היה ק' אמה כי בית החליפות נמשך ט"ו אמה להלן מיסוד כותלי המסיבה מזה ומזה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ורחב** (מדידה חמישית) עתה התכוון למדוד באופן שימצא חשבון מאה אמה גם ממזרח למערב גם כשימשוך קו המידה בצדדי הבית נגד התאים, שתחלה לא מדד רק תשעים, ומדד תחלה **רחב פני הבית** הפנים הוא צד המזרח (והמערב נקרא אחור), ומדד מדרום לצפון בצד המזרח מן קיר החצר הפנימי שבקצה דרום אל הקיר שכנגדו בקצה צפון, (וקראו עתה בשם רוחב שאחר שעתה ימצא מאה אמה גם ממזרח למערב כמ"ש בפסוק שאחר זה אם כן מדרום לצפון הוא הרוחב נגד ממזרח למערב) והודיע לנו שגם בצדדי האולם היו התאים והיה שם החשבון מאה אמה : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] ומדד ארך הפנין אל פני הגזרה אשר על אחריה (ואתוקיהא) ואתיקיהא מפו ומפו מאה אמה וההיכל הפנימי ואלמי החצר :

כ"ט ומדד אורך הבנין אל פני הגזרה אשר על אחריה. עכשיו חוזר ומודד אורך הבית לדרום כמו שמדד לכפון, מנאחי, והיינו על אחריה כלומר אחורנית שחזר ומדד על עקיבו כלפי מערב : ואתיקיהא. ת"י זויות כלומר עם משך בית החליפות שבזויות הבית : וההיכל הפנימי ואולמי החצר. סופו של מקרא זה אינו מוסב כלפי ראשו אלא מחובר למקרא של אחריו וכן פירשו וההיכל הפנימי שהוא בית קדשי הקדשים וכן אולמי החצר המפורשין למעל' ואולמות סביב סביב לכל אלו הספים והחלונות האטומות והאתיקים סביב לשלשתן זין לגזרה הוא ההיכל זין לאולמות זין לבית קדשי הקדשים לשלשתן היו הסיפים מזוזות לפתחיהן ולשלשתן היו חלונות אטומות ולשלשתן היו אתיקים ולא ידעתי מה הם ואומר אני שהם כמין עמודים מרובעים זולטין בחומה לחיזוק וקורין להם פיליר"ש זלע"ז :

מצודת דוד **ומדד אורך הבנין.** עתה מדד אורך הצלעות שלפני הבית ברוח

דרומי : **אשר על אחריה**. ר"ל אשר חזר על עקבו ללכת לאחור כלפי מערב כי מתחילה מדד פאת המערב ואח"כ הלך ממערב למזרח למדוד פאת הצפון ואח"כ מדד פאת המזרח ועתה חזר ללכת לאחור כלפי המערב ומדד פאת הדרום : **ואתיקיהא מפו ומפו**. ר"ל מדד את הצלעות עם רוחב בית החליפות העומד בזויות מזה ומזה ובין שניהם ר"ל הצלעות ובית החליפות היו ק' אמה : **וההיכל וכו'**. מחובר הוא למקרא שלאחריו לומר בנין ההיכל וכן בנין הפנימי הוא בית קה"ק וכן אולמי החצר הפנימי כמ"ש ואלמות סביב סביב (לעיל מ) לכל אלה היו הספים וכו' : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואתיקיהא. ת"י זויתהא ועל בית החליפות יאמר שעמדו בזויות הבית מזה ומזה נשען לבנין האולם : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומדד, (מדידה ששית) עתה משך קו המדה ממזרח למערב **ומדד ארך הבנין שאל פני הגזרה** היינו התאים שנקראים בנין כנ"ל שתחלה לא מצא שם רק מדה של תשעים אמה, כי לא מדד רק עד כלות התאים, אבל עתה מדד גם **אשר על אחריה ואתיקיהא מפו ומפו** כי יתבאר (בסי' מ"ג) פ"י שם אתיק שהיא בנין הנעשה בגובה ע"ג עמודים, או שמניחים קורות על גגות שני בנינים שעומדים אחד נגד חברו ומניחים קורות מזו לזו ועליו בונים בנין בגובה, ומבואר פה שבצד המערב היו נמצאים אתיקים, ר"ל כי אחר שהיה מקום פנוי מן התא שעמד אחורי כותל המערבי עד קיר החצר הפנימי, שהיו ביניהם ריוח כ"ט אמה, כי תאי הצפון והדרום נחסרו שם כנ"ל משכו קורות מן גג התא שאחורי בית קדשי הקדשים עד קיר החצר הפנימי שכנגדו או מן קיר המערבי של החצר הפנימי אל גגות התאים הצפוניים והדרומיים ובנו עליה בגובה בנין שנקרא אתיק ובזה נתמלא הבנין למעלה תחת שהיה פנוי למטה, ובהשקף זה משך קו המדה מן כותל המזרחי דרך הבנין, שהם התאים ההולכים ממזרח למערב, עד אשר על אחריה מה שאחרי התאים שהוא בצד מערב ששם כלה הבנין שהוא התאים, אבל שם נמצא אתיקיה מפה ומפה, ר"ל האתיקים שבצד צפון ובצד דרום, ובזה היה גם שם החשבון מאה אמה בכל ההמשך שממזרח למערב כי נגד הבנין שהם התאים היו המאה אמה עם האתיקים שהיו עד סוף המאה אמה, ונגד ההיכל עצמו היה **ההיכל הפנימי ואולמי החצר** ר"ל קדש הקדשים עם האולם שלו, דהיינו התא שאחורי כותל קדשי הקדשים שהיה עשר אמות, והיה עמו ג"כ מאה אמה, ובחשבון זה מצא מאה אמה מכל צד : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ואתיקיהא. המפרשים לא מצאו פתרונו, ומבואר מענינו שהוא בנין הנבנה בגובה על יד קורות שממשיכים מגג לגג בשני בתים העומדים זה כנגד זה (כמו שמבואר בסי' מ"ב פ"ג). ובונים אותו בשני הזויות וכן ת"י וזויותיה, ולפעמים יעמידוהו בחצר ע"ג עמודים שממשיכין קורות בין עמוד לעמוד, וע"כ אמר (שם) ואין להם עמודים כעמודי החצרות, ובדברי המשנה נמצא בנין הנבנה ע"ג עמודים בשם מרפסת : **אלמי החצר**. כן קורא התא המערבי שהיה ארוך ובלתי רחב

[טז] הַסָּפִים וְהַחֲלוּנִים הָאֶטְמוֹת וְהָאֲתִיקִים סָבִיב לְשִׁלְשֻׁתָּם נֶגְדַּד הַסָּף שְׁחִיף יַעַץ סָבִיב סָבִיב וְהָאֶרֶץ עַד הַחֲלוּנוֹת וְהַחֲלוּנוֹת מְכֻסוֹת:

רס"י נגד הסף שחייף עץ. ת"י נסר של ארז נגד הסף נגד מזוזות הפתח בתוך חלל עוזי הפתח חיפה בעץ (סא"א) מלאתי : סביב סביב. כלומר מזה ומזה בלתי עוזי חלל הפתח : והארץ עד החלונות. מקרקעית החומה עשוי כותל נסרי ארז כנגדו ועולה למעלה עד החלונות וגם החלונות מכוסות בו, מלאתי שאף החלונות היו אטומות מצפנים כענין שנאמר (כאן) וחלונות אטומות אל הבי' (סא"א) וכל זה מצפנים לפי שהיו טחין עליו כפוי זהב שכל הבית טוח בזהב ואין יכולין לטוח זהב על גבי אבנים : (רס"י)

מצודת דוד **סביב לשלשתם**. לכל שלשת הבניינים הנזכרים במקרא שלפניו היו מזוזות וחלונות אטומות ואתיקים ר"ל לכולם היה דמות וצורה אחת (ואתיקי ההיכל ובית קה"ק היו בחללי הצלעות והחלונות היו בגובה ממעל להצלעות) : נגד הסף. על המזוזה היה מחופה לוח עץ ארז למען יהיה נוח לצפותו זהב כי על האבן קשה לצפות זהב : **סביב סביב**. בכל סביבות המזוזה : **והארץ**. וכן מקרקע הבית עד החלונות וגם ממעל להחלונות היו מכוסות בלוחי ארז : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הסיפים**. מזוזות הפתחים : **האטומות**. הסתומות במחיצה בהירה וזכה : **והאתיקים**. הם כעין עמודים מרובעים בולטים מחוץ לכותל רחבים מלמטה והולכים וכלים כלפי מעלה ועשויות לחוזק וכן אתיק אל פני אתיק (לקמן מב) : **שחייף**. ענין לוח וכן ת"י נסרין דארזא : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **הספים**, הנה על בנין של האבנים חפוי נסרים של עץ סביב מבפנים כדי לטוח עליו זהב, שא"א לחפות זהב על האבנים כמו שכן היה במקדש של שלמה שתחלה בנה בנין אבנים ואח"כ בנה על האבנים ציפוי צלעות עץ סביב מבפנים ואח"כ צפה זהב על העץ. ובמראה שהראו ליחזקאל לא הראהו עדיין חיפוי של הזהב, רק הראהו חיפוי של העץ על האבנים שזה הכנה אל חיפוי הזהב, כאילו ראה שהבית עומד בנוי מאבנים, וחפוי בעצים, ועוד לא נשלם כולו כי עדיין לא טחו אותו בזהב כי עדיין עוסקים בבנינו, והנה על הקירות כסו בצלעות ונסרים רחבים של עץ, אבל אצל **הספים** וכן אצל **החלונות האטומות** וכן אצל **האתיקים** לא היה אפשר לכסות בנסרים רחבים, ששם הבנין נכנס ויוצא מרובע מעוגל ומשולש, וכן האתיקים שהם בנויים על עמודים עגולים מאבנים

(כמו שיתבאר ענינם בסיי מ"ג) א"א לכסות עליהם בנסרים ראה **שסביב לשלשת אלה היה נגד הסף שלהם שחיף עץ**, היינו חתיכות עצים דקים כמו סעיפים וענפים דבוקים, לפי מדת החלונות ששם בנין נכנס ויוצא ואינו שוה. אבל **מהארץ עד החלונות**, ר"ל עד גובה החלונות, והחלונות ר"ל בין חלון לחלון, היו **מכוסות** בעצים רחבים, כי השחיף עץ לא כסה את כל האבנים רק היה מפוצל לסעיפים במקום שרצו לטוח בזהב וביניהם היה האבנים נראות: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שחיף עץ, כמו סעיף, ר"ל עץ מפוצל, או מענין חשוף, כמו מחשף הלבן, שהעץ אינו מכסה רק מקצתו והפך זה אמר והחלונות מכוסות: (מלבי"ם באור המלות)

יז על מעל הפתח ועד הבית הפנימי ולחוץ ואל כל הקיר סביב סביב בפנימי ובחיצון מדות:

כ"י על מעל הפתח. בגובה: ועד הבית הפנימי. כל הבית קדשי הקדשים עד כולו: ולחוץ. לאל ההיכל: סביב סביב. ככל כותליו: בפנימי ובחיצון. צבית קדשי הקדשים ובהיכל: מדות. מחופה נסרים גדולות עשויות: במדה: (כ"י)

מצודת דוד על מעל הפתח. ר"ל על הכותל אשר מעל הפתח ועד הבית הפנימי הוא בית קה"ק ולחוץ הוא ההיכל החוצה לו ובכל הקיר בין בפנימי הוא בית קה"ק בין בחיצון הוא ההיכל הכל היה מחופה בלוחות עץ עשויות במדה אחת זה כזה וכפל הדבר לומר שלא היה מקום פנוי מבלי לוחות ארז כי כל הבית היה מצופה זהב והיה צורך אל הלוחות: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין על מעל לפתח, ר"ל וכן כסו עצים רחבים על הקיר אשר מעל לפתח עד התקרה, וזה היה **עד הבית הפנימי ולחוץ**, ר"ל בבית הפנימי ובעזרה החיצונה, היה מכוסה בעצים להיות מוכן לטוח שם בזהב, **ואת כל הקיר** חוץ מזה ראה שבכל הקיר בין בבית הפנימי ובין בעזרה החיצונה, היה **מדות**, ר"ל שראה שעל העצים של כיסוי הקירות נרשמו מדות ומדידות, שהבונה מדד שם ורשם במדה אל הפתוחים שעתיד לעשות שם בזהב, משולשים מרובעים ועגולים ושטוחים אחרים שהכין במדה על העץ, במדות שונות לפי חכמת הציור: (מלבי"ם באור הענין)

יח ועשוי פרוכים ותמרים בתמרה בין פרוב לפרוב ושנים פנים לפרוב:

כ"י ועשוי כרובים ותמרים. ולותו הארז מלוייר כרובים ודקלים:

ושנים פנים לכרוב. אחד פני כפיר ואחד פני אדם זה פונה לכאן וזה פונה לכאן כשהיתה התמורה בין כרוב לכרוב היה פני הכפיר לה מכאן ופני אדם מכאן כמו שאמור בענין : (כ"ז)

מצודת דוד ועשוי כרובים. על הלוחות ההם היה חקוק צורת כרובים ותמורים וצפוי הזהב היה בולט במקום בליטות הצורות ושוקע במקום שקיעתן והיה א"כ נראה הצורות על צפוי הזהב : **ותמורה בין כרוב לכרוב.** היה חקוק כרוב מזה וכרוב מזה וביניהם תמורה : **ושנים פנים לכרוב.** לכל כרוב היה שני פנים האחד פני אדם והשני פני כפיר והוא ארי בחור ועל כי תמונת גופם היה כשל אדם קראם כרובים עם כי היה להם גם פני כפיר : (מצודת דוד)

מצודת ציון כרובים. פרצוף תינוק כי תרגום של תינוק הוא רביא : **ותמורים.** צורת אילן תמר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועשוי, גם ראה שנעשה על העץ בולטים **כרובים ותמורות** שעליהם ירקע פחי הזהב, כמ"ש (במ"א ו' ל"ב) וירד על הכרובים ועל התמורות את הזהב. **ותמורה,** והיה מסודר תמורה **בין שני כרובים,** וכל כרוב היה לו שני פנים ומפרש. (מלבי"ם באור הענין)

[יט] ופני אדם אל התמרה מפו ופני כפיר אל התמרה מפו עשוי אל כל הבית סביב : סביב :

כ"י עשוי אל כל הבית. לבית קדשי הקדשי : (כ"י)

מצודת דוד ופני אדם. הכרוב מזה היה פונה פני האדם אל התמורה והכרוב מזה היה פונה פני הכפיר אל התמורה מזה ופני האדם היה פונה אל התמורה מזה וכן היה סובב והולך : **עשוי.** בתמונה הזאת היה עשוי בכל הבית מסביב : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ופני אדם שכל כרוב היה לו פני אדם מצד זה ופני כפני מצד זה, והפנים פונים אל התמורה, עד שפני אדם ופני אריה שהיו במרכבה אל הימין לארבעתם פניהם איש אל אחיו, והוחקו בקיר מול התמורה שמרמז על האמצע, וזה היה עשוי אל כל הבית, ומפרש. (מלבי"ם באור הענין)

[כ] מהארץ עד מעל הפתח הכרובים ותמורים עשויים וקיר ההיכל :

רס"י וקיר ההיכל. וכן לקיר ההיכל : (רס"י)

מצודת דוד מהארץ. מקרקע הבית עד הכותל אשר מעל הפתח היו עשוי צורות הכרובים והתמורים : **וקיר ההיכל.** וכן היה בכל קיר ההיכל וכפל הדבר לומר שלא היה מקום פנוי מבלי ציורים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין מהארץ, שהכרובים והתמורות כבר היו עשויים ונגמרים **מהארץ עד מעל לפתח,** כי ראה כאילו עוסקים עדיין במלאכה ולא נגמרו עדיין כל הציורים שעתידים לעשות, כי מיתר הציורים לא ראה רק מדות (כמ"ש פסוק י"ז) שמדדו שטחם וכמותם ועדן לא נעשו, רק הכרובים והתמורים כבר נעשו, וגם הם לא נגמרו בכל גובה הבית רק עד מעל הפתח, כי על מעל לפתח היה מדות (כמ"ש בפסוק י"ז) ר"ל למעלה משטח של הפתח, היינו עד תקרה לא היו עשויים עדיין. וגם כבר היו עשויים על **קיר ההיכל,** שבהיכל כבר נגמרו הכרובים בכל הקיר (מלבי"ם באור הענין)

[כא] תהיכל מזוזת רבעה ופני הקדש המראה פמראה :

רס"י מזוזת רבועה. אני שמעתי צבנין שלמה מזוזת רבועה שהיו לה מזוזות משני לדין ומפתן מתחת ומשקוף ממעל ואני אומר שהמזוזות היו מרובעות : **המראה כמראה.** ת"י חזויה כחיזו יקריה כמראה כסא כבוד שראיתי במרכבה על נהר כבר ואור נוגה ראיתי צבית קדשי הקדשים : (רס"י)

מצודת דוד ההיכל מזוזת רבועה. מזוזת ההיכל לא היתה עגולה כ"א בתמונת רבוע והעובי היה ששה אמות ולא היה כן הרוחב כי המזוזה עם הכותל שבצד הפתח לא היה כ"א חמשה אמות כמ"ש למעלה : **ופני הקדש.** ר"ל פתח קה"ק ראה המראה שלה כמראה אשר ראה בפתח ההיכל וזה בתמונת המזוזות שלא היו עגולים כ"א בתמונת רובע, או ר"ל בפנים בחלל ההיכל הנקרא קדש : **המראה.** הוא המנורה המחלקת אורה לכל הבית היתה כמראה ר"ל כמנורת המאור של כל אדם שעומדת סמוכה אל השלחן כי כן עמדה המנורה ההיא סמוכה אל השלחן ועיין בקונטרס בנין הבית : (מצודת דוד)

מצודת ציון רבועה. מרובעת ור"ל לא עגולה אבל לא היתה שוה הצלעות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין היכל מזוזת רבועה, ר"ל שהיה בכל פתח ד' מזוזות כי היה לו שתי דלתות, והיו שתי מזוזות מכל צד, ועיין במלכים פירוש אחר

שבהיכל היה הדלת הרביעית שיש בה מזוזה כי עד ההיכל היה החצר החיצונה, החצר הפנימי, האולם, ופתח ההיכל היי הפתח הרביעית, והדביר היי המזוזה החמישית ועז"א במלכים שם שהדביר מזוזה חמישית, **ופני הקדש המראה כמראה ר"ל כשהסתכל בפני הקדש נעשו לו כמראה ואספקלריא שיתראו בו הצורות שנגדו במראות הצובאות, ובמראה ואספקלריא הזאת ראה כמראה ר"ל כמראה המרכבה, כי המחזה שהוליכה אותו לא"י היה במראה המרכבה כמ"ש (מ' ב') במראות אלהים הביאני, (וכן אמר בסי' מ"ג ג'), וראה כי מראות המרכבה שראה במחזה התרשמו בפני הקדש עד שנראה שם המראה האלהית כאילו רואה במראה ואספקלריא: (מלבי"ם באור הענין)**

מלבי"ם - באור המלות כמראה. מענין מראות הצובאות: (מלבי"ם באור המלות)

[כב] **הַמְזַבַּח עֵץ שְׁלוֹשׁ אַמּוֹת גְּבוּהַ וְאַרְכּוֹ שְׁתַּיִם אַמּוֹת וּמִקְצֻעוֹתָיו לֹא וְאַרְכּוֹ וְקִירוֹתָיו עֵץ וַיִּדְבַּר אֵלַי זֶה הַשְּׁלַחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:**

רס"י **המזבח עץ.** ת"י לקבל מדבחה פתורא ר"ל השלחן קורא מזבח שמכפר בזמן הזה כמזבח כך שמעתי: **ומקצועותיו.** (רגליו, גגו וארכו כתוב במקרא גגו והוא ורגליו, וארכו הכתוב במקרא הוא גגו כל"ל נו"ה) **גוף השלחן:** **וקירותיו.** מסגרותיו: (רס"י)

מצודת דוד **המזבח.** ד"ל השלחן העומד מול המזבח כן ת"י ור"ל השלחן היה עשוי מלוחות עץ ועליו היה צפוי הזהב: **ומקצועותיו לו.** ר"ל הרגלים שבארבע המקצועות היו נמשכין ממנו ולא שנעשו בפ"ע ונתחברו אל השלחן, או ר"ל הרגלים שבארבע המקצועות אשר לו וגם ארכו זהו גגו שהוא שטחית השלחן וגם קירותיו הם הכתלים הקבועים מרגל לרגל מתחת גג השלחן הכל היה מעץ ועל העץ היה צפוי זהב: **וידבר אלי.** המלאך הדובר בי: **זה השלחן אשר לפני ה'.** ר"ל מה שראית עומד לפני בית ה' הוא קדש הקדשים הנה זהו השלחן: (מצודת דוד)

מצודת ציון **ומקצועותיו.** ענין זויות כמו ולמקצועות המשכן (שמות כו): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **המזבח עץ,** הראהו את מזבח הפנימי שנעשה מעץ, כי גם מזבח של משה היה מעץ וצפהו זהב וליחזקאל לא הראהו ציפוי הזהב בשום דבר. ולא ראה רק העץ שהוא עתיד לקבל הציפוי, וראה שהוא **גבוה שלש וארכו אמתים** ומסתמא גם רחבו כן דבעינן רבוע ויהיה לעתיד גדול הרבה משל משה, **ומקצועותיו לו,** כי במזבח של משה חשב גגו קירותיו קרנותיו. **מקצועות** הם הקרנות. **וארכו,** הוא הגג ששם מודדים

האורך, וקירותיו, הם הקירות ששם מודדים הגובה, כל אלה היו של עץ. וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה', כי מן כלי המקדש לא הראהו רק המזבח, ולא הראהו השולחן והמנורה מפני שלא הראהו רק דבר שבטל בימי החרבן ויחזור לעתיד שהוא המזבח, שרק אז יחפוץ זבחי צדק לא בשמן החורבן אבל המנורה שמורה על אור ה', והשולחן שמורה על שפע המזון שיוצא מאתו לא בטלו גם בזה"ז וכבר ראה אחרון הנביאים מנורת זהב כולה וגולה על ראשה שהוא אור ה' השופע תמיד על שבעת קני האצילות כמשי"פ שם, וז"ש שהשולחן שלא הראהו במקדש מפני שהוא עומד לפני ה' גם בזמן החורבן, וכל בני בשר על שולחן המלך תמיד הם אוכלים ומטובו ישבעו, וע"כ לא נמצא בין הכלים הגנוזים במקדש לעתיד, כי עומד הוא למעלה. והודיע בזה ששיעור השלחן ומדתו יהיה כמדת המזבח, גם אמר לו ע"מ שהמזבח עץ בלתי מצופה ואינו ראוי להבעיר עליו קטורת סמים מפני שהוא במקום השולחן של עץ אשר לחם פנים לפניו תמיד: (מלבי"ם באור הענין)

בג וְשָׁתִים דָּלְתוֹת לְהִיכָל וְלִקְדָּשׁ:

רפ"י וְשָׁתִים דָּלְתוֹת. לְכָל פֶּתַח סוּגְרִים זֶה לְעוֹמֵת זֶה אֶחָד צְמֻזוֹת לְפָנֵיהֶם וְאַחַד צְמֻזוֹת לְרֹמֵית: (רפ"י)

מצודת דוד וְשָׁתִים דָּלְתוֹת. בַּמֶּשֶׁךְ עוֹבֵי הַמְּזוֹזוֹת הָיוּ קְבוּעוֹת שְׁתֵּי דָלְתוֹת הָאֶחָת מִשׁוּכָה כְּלָפֵי פָנִים וְהָאֶחָת כְּלָפֵי הַחוּץ: וְלִקְדָּשׁ. זֶה קְה"ק: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וְשָׁתִים דָּלְתוֹת, לְפֶתַח שֶׁל הַהֵיכָל וְכֵן לְפֶתַח שֶׁל קְדֵשׁ הַקְּדָשִׁים הִיא לֵהֶם שְׁתֵּים דָּלְתוֹת, דָּלַת אֶחָת מִבְּפָנִים וְדָלַת אֶחָת בַּחוּץ: (מלבי"ם באור הענין)

בד וְשָׁתִים דָּלְתוֹת לְדָלְתוֹת שְׁתֵּים מוֹסְבּוֹת דָּלְתוֹת שְׁתֵּים לְדָלַת אֶחָת וְשְׁתֵּי דָלְתוֹת:

רפ"י וְשָׁתִים דָּלְתוֹת לְדָלְתוֹת. לְפֶתַח הַהֵיכָל הִיוּ שְׁתֵּי זוּגוֹת לְדָלְתוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּזְכַּר בְּמִסְכַּת מִדּוֹת ד' דָּלְתוֹת הִיוּ לוֹ ב' מִצְּפָנִים וּב' מִצְּחוּץ הַחֵיחוֹנוֹת נִפְתְּחוּ לְתוֹךְ הַפֶּתַח לְכַסּוֹת עוֹבְיוֹ שֶׁל כּוֹתֵל שֶׁהִיא שָׁאֵל וְהַדְּלַת רַחְבּוֹ חֲמֵשׁ כֶּשֶׁיעוֹר חָלִי רוּחַב הַפֶּתַח וְכִנוּס אֶמָּה לְפָנִים מִן הַמְּזוֹזָה נִמְלָא עוֹבֵי הַכּוֹתֵל ה' אֲמוֹת מִגּוֹלָה וְכִשְׁהַדְּלַת הַחֵיחוֹן צְפֵתָה לְפָנִים הִיא מְכַסֶּה אֹתָהּ וְהַפְּנִימִיּוֹת נִפְתְּחוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת לְכַסּוֹת אַחַר הַדָּלְתוֹת שֶׁכֵּל הַבַּיִת הִיא טוֹחַ

בזהב חוץ מאחר הדלתות רצי יהודה אומר אף הפנימיות היו עומדות בתוך הפתח וכמין איסטרמיטא היו נקפלות לאחוריהן אלו ב' אמות ומחלה ואלו ב' אמות ומחלה וחלי אמה מזוזה מכאן וחלי אמה מזוזה מכאן שנאמר וקתים לדלתות לדלתות קתים מוסבות לדלתות וגו' וזהו פירושן בין פנימיות בין חיצונות עומדות בתוך עובי הכותל ואלו ואלו כנוסות חלי אמה לפנין מן המזוזה הפנימיות נפתחות לכל החיצוניו' וחיצוניות לכל הפנימיות וכיכל ב' לדלתות של חמש חמש אמות נפתחות זו כנגד זו בתוך ה"א רחב של עובי הכותל של חוליו' היו וכנגד חליין היו נקפלות לאחוריהן כספותחין אותן כמין פנקסאות של עץ שכותצין עליהם בעטו כרזל שנקפלות זו אחורי זו נמלא כשנקפלות עמדו על קתים אמות ומחל' וכשנפתחו' זו לעומת זו מכסות חמש אמות של עובי הכותל : (רפ"י)

מצודת דוד **ושתים דלתות לדלתות.** ר"ל כל דלת היתה חלוקה לשתים והיו קבועות זו לעומת זו חלק האחת במזוזת צפונית ואחת לעומתה במזוזת דרומית וכשהן נסגרות היו סותמות כל חלל הפתח : **שתים מוסבות לדלתות.** ר"ל אלו השתים היו הדלתות מוסבות החצי את החצי והוסיף לפרש ולומר שתיים לדלת אחת וכו' ד"ל כל חלק מכל דלת היתה חלוקה עוד לשתים ע"י חוליות והיתה נקפלת לאחוריה וסובב חציה את חציה והיה א"כ בכל חלק רביעית הדלת וכשהן נפשטות ונסגרות היו סותמות כל חלל הפתח ועיין בקונטרס בנין הבית : (מצודת דוד)

מצודת ציון מוסבות. מלי' סבוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ושתים דלתות לדלתות,** ולכל דלת מן השתי דלתות היו להם שתי דלתות כ"א בת חמש אמות, **שתים מוסבות לדלתות,** וכל דלת מן השתי דלתות שמבפנים ושבוץ היתה מורכבת משתי חוליות עד שתוכל להקפל לשנים, כי הדלתות החיצונות נפתחו לפנין ודלתות הפנימיות נפתחו לחוץ, שניהם נפתחים אל חלל הפתח, שכל החלל היה רק שש אמות, ולכן היו נקפלות כל אחד לשנים, ועי"ז יכלו לעמוד כשנפתחות זה אצל זה, וזה כדעת ר"י בתמיד, הגם שהרמב"ם פסק כחכמים, בבית שלעתיד יהיה כרבי יהודה שכן פשטות הכתוב, כי גם לרבי יהודה לא היה בבית שני ממש כמו שיהיה בבית הג', שבבית שני היו הדלתות כנוסות חצי אמה תוך עובי הפתח כמו שמוכרח במשנה ובבית השלישי יעמדו בתחלת הפתח (כמו שנראה ממ"ש בפסוק אי רוחב האהל עי"ש), והיה הקיפול אחר ג' אמות של הפתח נכפלו השתי אמות על הג', ובזה היו מכסים עובי הפתח, ור"י לא הוציא מהכתוב רק שהיו נקפלות לא שהיו דומים בכל דבר כי בית הג' יהיה משונה מבית הב' (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מוסבות דלתות. הסיבוב יפול על הדלת עת תפתח, כמו הדלת תסוב על צירה, וכן למעלה (מי י"ד) השער סביב סביב: (מלבי"ם באור המלות)

[כה] וְעֲשׂוּיָהּ אֶלֶיָּהּ אֶל דְּלֹתוֹת הַהֵיכָל כְּרוּבִים וְתַמָּרִים כַּאֲשֶׁר עָשׂוּיִם לְקִירוֹת וְעַב וְעַץ אֶל פְּנֵי הָאוֹלָם מֵהַחוּץ:

רש"י ועב עץ אל פני האולם. (ועב טרי"ף זלע"ז לשון קורות בתינו סא"ל) כלונסות של ארז היו קבועים מכותלו של היכל לכותלו של אולם כדי שלא יבעטו כן שנינו במסכת מדות וזהו ועב יולא מכותל הבית וזא אל פני האולם מבחוץ: (רש"י)

מצודת דוד אליהן. כמו עליהן וחוזר ומפרש על דלתות ההיכל וכן על דלתות קה"ק היה חקוק צורת כרובים ותמורים כמו שהיה חקוק על הקירות: **ועב עץ.** קורה עבה ביותר מעץ היה קבוע בבנין כותל ההיכל ונמשך אל פני כותל האולם מהחוץ כלפי החצר הפנימי וזה היה לחזוק הבנין שלא יבעט ולא ימוט לפי רוב הגובה: (מצודת דוד)

מצודת ציון ועב עץ. כמו ועץ עב: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועשויה אליהן, ראה שאליהן ומפרש אל דלתות ההיכל, (כי מ"ש בפי הקודם ושתיים דלתות לדלתות אינו מוסב להיכל ולקדש, כי זה לא היה רק בהיכל לבד, כי פתח קה"ק היה רחבו רק שתי אמות, ולכן אמר שמ"ש שתיים דלתות ומ"ש ועשויה אליהן, הוא רק אל דלתות ההיכל) היו עשויים כרובים ותמרים כאשר עשויים לקירות תמורה בין כרוב לכרוב ושתיים פנים וכו' (כנ"ל פסוק י"ח י"ט). **ועב עץ אל פני האולם** ר"ל הגם שלא היה לאולם משקוף מלמעלה היה על הפתח עצים עבים כמין תקרה כמ"ש (פ"ג דמדות מ"ז) חמש אמלתראות של מילין היו ע"ג פתחו של אולם וכו' נמצא העליונה שלשים אמה, ואמלתראות הללו היו בולטים על הפתח **מבחוץ**: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אליהן אל דלתות ההיכל. כפל הכינוי עם הפעול למעט דלתות הדביר ומוסב גם לכתוב הקודם: (מלבי"ם באור המלות)

[כו] וְחֲלוֹנִים אֶטְמוֹת וְתַמָּרִים מִפּוֹ וּמִפּוֹ אֶל כְּתָפוֹת הָאוֹלָם וְצִלְעוֹת הַבַּיִת וְהָעֵבִים:

רש"י אל כתפות האולם. לשתי עברי הפתח: וללעות הבית והעוזים.

והראני כלעות ואת העובים ואמרו רז"ל כלעות הבית אלו המלטסין והעובים אלו המריסו' ומה הן מריסות קורות ומה הן מלטסין ארזים שנותנין זראש הכתלים להניח עליהן ראשי הקורות : (רש"י)

מצודת דוד וחלונים אטומות. באולם היו חלונות סתומות במחיצה בהירה וזכה : **ותמורים.** כותרות בצורות אילני תמר היו בכתפות האולם מזה ומזה על המזוזות ממעל כדרך שהיו בכל המזוזות : **וצלעות הבית.** ר"ל גם הראני צלעות הבית הם קורות המושכבות על הכתלים והעובים הם קורות התקרה שהמה עבים קצת : (מצודת דוד)

מצודת ציון כתפות. עבר וצד : **וצלעות.** הם הקירות השוכבים על ראשי הכתלים ועליהם מניחין ראשי קורות התקרה והוא מלשון צלע וצד כי המה בצדדי הבית : **והעובים.** הם קורות התקרה שהמה עבים קצת : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וחלונים אטומות, חוץ ממה שראה חלונות בהיכל עצמו כמ"ש בפסוק ט"ז (שחלונות ההיכל בודאי היו למעלה מחמש עשרה אמה שעד ט"ו אמה הקיפו התאים את ההיכל), ראה שהיו חלונות אטומות (ומשני צדי כל חלון היו **תמרים** לנוי) **אל כתפות האולם** שבצדי הפתח משני צדדי פתח האולם במזרח, וכן היו חלונות **אל צלעות הבית** דהיינו התאים שסביב הבית מכל צד, וכן היו חלונות **אל העבים**, היינו למעלה קרוב אל התקרה ששם היו מניחים עצים עבים היו ג"כ חלונות אטומות חוץ מחלונות שהיו באמצע ההיכל והיו חלונות ע"ג חלונות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וצלעות. ר"ל ואל צלעות, וכן אל העובים : **והעובים.** כמו ועב עץ, שזה קרוב אל תקרת הבית : (מלבי"ם באור המלות)

יחזקאל פרק-מב

א ויוצאני אל החצר החיצונה הדרוך הדרוך הצפון ויבאני אל הלשכה אשר נגד הגזרה ואשר נגד הבנין אל הצפון :

רש"י ויוציאני. מן החצר הפנימי : אל החצר החיצונה. צעור הצפון שהוזכר למעלה וצעור לחצר הפנימי נגד הצעור לצפון והוא היה נתון

באמצע אורך עזרת ישראל שהוא מאה אמה : ויציאני אל הלשכה אשר נגד וגו'. (אל אחת מהלשכות הראשונות א"נ סא"א) אל מקום הלשכות קנברי"ץ בלע"ז הם הלשכות העומדות בצפון הבית המודללו' כ' אמה מן התאים כמו שאמור למעלה ובין הלשכות רחב כ' אמה סביב לבית ואין אדם יוכל לכנס לאותן לשכות ולא לאויר רחב העשרים שזיניהם ובין התאי' אלא דרך החצר (הפנימית) (החיצונית כל"ל) כמו שפורש למטה בענין שהרי אמר שהחצר הפנימית מאה על מאה מרובע לפני הבית למזרח ואמר על רחב הבית לקדים מאה אמה נמצא רחב הבית סותם את רחב החצר החיצונית (הפנימית כל"ל יוס"ה) ואינו יכול ליכנס לפנים מזידי הלשכות לא לצפון ולא לדרום לכך הוצרך לבא לאותן הלשכות דרך החצר החיצונית הלפניית : אשר נגד הגזרה. אותן הלשכות היו כנגד כל מאה אמה של אורך הבית מן המזרח למערב כמו שאמור בענין כלשכות הללו והנה על פני ההיכל מאה אמה : (רס"י)

מצודת דוד ויוציאני. הוציאו מן ההיכל אל החצר החיצונית דרך חצר הפנימית : הדרך דרך הצפון. ר"ל הדרך שהולך אותי היה דרך פאת צפון : אל הלשכה. ר"ל אל קבוצת הלשכות אשר עמדו מול הגזרה ומול הבנין אל אותן הלשכות שעמדו בפאת צפון רחוקים עשרים אמה מיסוד כותל המסיבה כמ"ש ובין הלשכות רחב עשרים אמה (לעיל מא) : (מצודת דוד)

מצודת ציון הגזרה. זה ההיכל ובית קה"ק : הבנין. הם הצלעות והמסיבה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויוציאני אל חצר החיצונית למען תשכיל פ"י הכתובים אשר נעלם ענינם מאת כל המפרשים צריך אני להעביר לפניך היטב תוכן החצר החיצונית ומעמדו ומדותיו וכל פרטיו, חלל החצר החיצונית מצפון לדרום מבואר שהיה שכ"ו אמה, כי מבואר למעלה (מי י"ט כ"ג) שמדד מקיר החצר החיצונית עד קיר החצר הפנימית לצפון ולדרום מאה אמה בכל צד, הרי מאתים אמה, וחלל החצר הפנימית מאה. (כמשי"ש פסוק מ"ז), ושני קירותיו היו כ"ו אמה (כמשי"ש פסוק ו' שכל קיר היה י"ג אמה), ס"ה שכ"ו אמה. ומוכרח אצלי שכן היה ג"כ אורך חללו ממזרח למערב. והא לך פרטיו, מאה אמה מדד מקיר המזרחי של חצר החיצונית עד קיר מזרחי של חצר הפנימית, שלש עשרה אמה עובי קיר המזרחי של חצר הפנימית מאה אמה חלל חצר הפנימית ממזרח למערב עד האולם, מאה אמה מן כותל האולם עד סוף תא המערבי שאחורי בית הכפורת שהיה מתאחד עם קיר חצר הפנימית המערבי (כנ"ל מ"א) הרי ס"ה ש"ג אמה. נשארו עוד י"ג אמה פנויים במערב בין אחורי קיר תא המערבי וקיר החצר הפנימית שנמשכו בשוה עד קיר המערבי של החצר החיצונית, שבבית

שני היו י"א אמה אחורי בית הכפורת ובבית שלישי שיבנה ב"ב יהיו י"ג אמה, הרי ס"ה שכ"ו אמה, והנה החלל שמן קיר החצר החיצוני עד קיר החצר הפנימי שהוא עזרת ישראל כבר התבאר שהיה מאה אמה כמ"ש וימד משער אל שער מאה אמה, אמנם החלל שהיה מן קיר החצר החיצוני עד קיר החצר הפנימי שנגד האולם וההיכל מתרחב י"ג אמה יותר והיה קיי"ג אמה, כי מאה אמה של עזרת ישראל היה חוץ מן הקירות אבל מאה אמה שהיה לחצר הפנימי שנגד האולם וההיכל שמדד מצפון לדרום מאה אמה כמ"ש (סי' מ"א פ"ג) הי' עם הקירות של חצר הפנימי, וא"כ חצר הפנימי שנגד האולם וההיכל היה משוך לפניו מחצר הפנימי שקודם לו שנקרא בשם עזרת ישראל כפי עובי כותל עזרת ישראל שהיה י"ג אמה שנחשב שם חוץ מן החשבון של מאה, ואצל י"ג אמה של עובי חומת עזרת ישראל לפניו התחיל קיר חצר הפנימי שנגד ההיכל והאולם שהיו עוביו ה' אמות וא"כ הלא נתרחב חלל החצר החיצונה שם י"ג אמה והיה קיי"ג אמה ברוחב, וקיי"ג אמה באורך מן נגד התחלת כותל האולם עד סופו שהלך י"ג אמה אחורי בית הכפורת כנ"ל. **ועתה** אבאר לך הבנינים שהיו בחצר החיצונה הזו בקיי"ג אמות של חללו, כבר אמר בסי' מ"א (פסוק י') ובין הלשכות רוחב עשרי אמה סביב לבית שעד עשרים אמה חוץ מקיר של חצר הפנימי, עמדו לשכות שהיו פתחיהם פתוחים אל קיר החצר הפנימי ונתקדשו בקדושת עזרה לאכול שם קדשי קדשים (כמ"ש לקמן בפסוק י"ג) ונקראו בשם לשכות העשרים מפני שרחבם עם קירותיהם היה עשרים אמה, ובארכם נמשכו בכל המאה אמה של קיר החצר הפנימי ופתחיהם פתוחות בקיר החצר הפנימי, רק אמה אחת היה פתוח באחוריהם אל צד החצר החיצונה שדרך אמה הזאת, היו יכולים לצאת מן הלשכות אל החצר החיצונה (כמ"ש בפ"ד דרך אמה אחת) ונגד לשכות העשרים עמדו בחצר החיצונה לשכות המאה לשכות שארכם מאה אמה ורחבם חמשים אמה ודרך עשר אמות יש בין לשכות העשרים לבין לשכות המאה בצד האחר של לשכות המאה שהוא אצל קיר החצר החיצונה עמדה רצפה ועליה לשכות כמו הרצפה והלשכות שהיו בחצר החיצונה שנגד עזרת ישראל שנתבאר (בסי' מ' פסוק י"ח), (ששם באר שהרצפה היתה אל כתף השערים הרצפה התחתונה, שבא להוציא הרצפה העליונה שהיא הרצפה שנמצא אצל קיר החיצונה במעלה ההר נגד ההיכל והאולם, ששם לא היה הרצפה אל כתף השערים כי היתה נגד כל הקיר). ושם בארתי שהלשכות האלה היה רחבם ד' אמות והיו משולשים זה ע"ג זה, וכן לשכות המאה שעמדה נגד הרצפה, ולשכת העשרים שעמדה בצד האחר אצל קיר החצר הפנימי היו ג"כ משולשים כמו שיתבאר בפסוק ו', וכבר בארתי שחלל החצר החיצונה נגד ההיכל והאולם היו מדרום לצפון קיי"ג אמה, והיו שם עשרים אמה לשכות העשרים, ודרך עשר אמות בין לשכות העשרים ובין לשכת המאה, וחמשים אמה של רוחב לשכות המאה, הרי שמונים אמה, נשאר מן לשכת המאה עד קיר החצר החיצונה עוד ל"ג אמה, (כי רוחב חללו קיי"ג אמה כנ"ל) ומבואר לקמן (בסי' מ"ו) שבארבעת מקצועות החצר החיצונה היו חצרות קטרות שהיו ארכם ארבעים ורחבם שלשים, א"כ

בארבעים אמה הראשונים של קיר החצר החיצוני לצד המערב היו החצר קטרות, י"ג אמה נגד החלל שבין קיר החצר הפנימי וקיר החיצוני אחורי בית הכפורת, וכ"ז אמר נגד לשכת המאה, והיה בינם לבין לשכת המאה הפסק ג' אמות, ואחר החצר קטרות התחילה הרצפה והלשכות שעליה בקיר החצר החיצונה, שהיו רחבם ד' אמות, והיה הפסק בינם ובין לשכת המאה כ"ט אמה, לכל היותר, כי יוכל להיות שהלשכות שעל הרצפה שאצל קיר החצר החיצונה של צד מערב היו רחבים יותר מן הרצפה והלשכות שבצד מזרח כמו שהיו משונים בארכם ואז היה הפסק ביניהם פחות מכ"ט אמה. עוד תדע כי בשני הצדדים שעמדו לשכות המאה נגד הרצפה מצד זה, וכן בשני הצדדים שעמדו לשכת המאה נגד לשכת העשרים לצד זה, עמדו אתיקים בצד המזרח ובצד המערב, שכבר רמזנו גדר שם אתיק שהוא בנין העשוי בגובה, ששם היו עומדים וצופים למרחוק, והיה דרכם לבנותה בין שני בתים שעומדים זה כנגד זה, היו ממשיכים קורות בפנים הבתים מגג בית זה לגג השני שכנגדו, ועל התקרה הזו בנו את האתיק שהיה מחבר שני הבתים בקציהם ע"י הקורות שהונחו מזה לזה, ומן האתיק שהיה בעליה בפנות גג הבתים היו צופים מזה לזה על כל סביבם, (ולפעמים היו בונים האתיק בחצר ע"ג עמודים) והאתיקים האלה היו משולשים זע"ג זה, ויתבאר ענינם בפרטות בפסוק ה' ו', וע"פ הקדמות אלה תבין פסוקי א' ב' ג' ד', **ויוציאני אל החצר החיצונה** שיצא מן החצר הפנימי שהיה שם אל החצר החיצונה שנגד האולם וההיכל, **הדרך דרך הצפון** רצה לומר שלא הוציאו אל החצר החיצונה שבצד דרום רק אל צד צפון, **ויבאיני אל הלשכה אשר נגד הגזרה ואשר נגד הבנין**, הוא לשכות העשרים שהיו סמוכים ופתוחים לקיר החצר הפנימי שנגד הגזרה והבנין (ר"ל התאים וההיכל) (ומה שלא אמר אשר נגד קיר החצר הפנימי, שהוא לפני הגזרה והבנין. ? וכן מה שאמה לשכה בלשון יחיד והם היו לשכות הרבה. ? בא ללמד שהוציאו אל הלשכה האחת שעמדה בצד מזרח שהיה פתחה מכוון נגד האולם, שכבר בארתי (מ"א י"א) שבצד מזרח היה פתח לאולם פתוח אל התאים, וכן היה מכוון נגדו פתח התאים זה כנגד זה, ונגד הפתח הזה היה מכוון בקיר החצר הפנימי פתח הלשכה של לשכת הכי שעמדה בצד מזרח שעמדה נגד האולם, עד שהעומד בלשכה הזאת היה רואה משם פתחו של אולם, וקורא אני בה ושחטו פתח א"מ לענין שיכול לשחוט שם קדשים קלים, והוציאו דרך פתח הזה אל הלשכה הזאת לכן אמר **נגד הגזרה** כי פתח לשכה זו מכוון נגד פתח הגזרה שהוא האולם ופתח הבנין שהוא התאים שאצלו), **אל הצפון** ר"ל ומן לשכה הזאת הוציאו דרך פתח החצר שהיה באחורי הלשכה הזאת ברוחב אמה אחת אל החצר החיצונה אל צפון

(מלבי"ם: באור הענין)

ב אֶל פְּנֵי אֲרֶז אֲמוֹת הַמָּאָה פֶּתַח הַצָּפוֹן וְהָרַחֵב חֲמִשִּׁים אֲמוֹת:

כ אֶל פְּנֵי אֲוֶרֶךְ אֲמוֹת הַמָּאָה. פֶּתַח הַלְּצָפוֹן אֶל פֶּתַח הַלְּשָׁכָה שֶׁהִיא פּוֹנָה

לכפון לחצר החיצונה ורואה כנגדו חמשים אמה רחב עד הכותל כפוני של
חצר החיצונה ואורך מאה אמה שהרי הלשכות מחזיקות מן המזרח למערב
מאה אמה ורחבו מן הצפון לדרום נ' אמה כמו שאמו' למטה בענין וחלל
החצר החיצונה מאה אמה רחב כמו שאמור למעלה וימד מקער אל קער
מאה אמה נמצא לפני הלשכות חלל אויר אורך מאה אמה ורוחב חמשים
: (כ"י)

מצודת דוד אל פני וגו'. והרחב וגו'. ר"ל הביאו אל פתח הצפונה הפונה
מול כותל חצר החיצונה אשר לפניו אויר חלל אורך מאה אמה ברוחב
חמשים אמה כי רחב הלשכות היו נ' אמה וארכן מאה אמה כמ"ש בענין
והיו א"כ מרוחקים מכותל חצר החיצונה חמשים אמה הרי א"כ אויר
החלל שלפניהם מאה אורך וחמשים רחב ועיין בקונטרס בנין הבית
והצורה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין אל פני אורך. ומשם נכנס אל לשכת המאה, שגם
לשכת המאה היתה פתוחה שם בדרום והיה רוחב הפתח אמה אחת
מגביל נגד המקום שיצא משם מלשכת העשרים דרך האמה הפתוחה,
ועקר פתחה היה לצפון שמשם יוצא מן לשכת המאה לצד צפון נגד
הרצפה, והפתחים היו קרובים לצד מזרח, וז"ש **אל פני אורך**, שהפנים
הוא תמיד צד המזרח ששם מתחיל **אורך אמות המאה**, ושם היה הפתח
של אמה אחת של לשכת אמות המאה בצד דרום ונגדו הפתח העקרי בצד
צפון ונכנס בפתח אמה אחת הדרומי ועבר רוחב הלשכה אל **פתח הצפון**,
כי בצפון היה עקר הפתח, **והרוחב** של לשכה הזאת הוא **חמשים אמה**
מדרום לצפון וכשעבר הרוחב הזה בא דרך פתח הצפון נגד הרצפה אשר
לחצר החיצונה : (מלבי"ם באור הענין)

ג נגד העשרים אשר לחצר הפנימי ונגד רצפה אשר לחצר החיצונה
אתיק אל פני אתיק בשלשים :

כ"י נגד העשרים אשר לחצר הפנימי. כל זה סימן מקום הלשכות אלל
העשרים רוחב אויר אשר לחצר הפנימי סביב לבית כמו שאמור
למעלה ובנין הלשכות רוחב כ' אמה : ונגד רצפה אשר לחצר החיצונה.
שאמרנו למעלה שעליה היתה החצר (סביב) מוקפת סביב לה : אתיק אל
פני אתיק. לא ידעתי מהו, (תו') אתיק אל פני אתיק, אתיק הוא עמוד
כמו שפי' כ"י נמי (לעיל טז) והאתיקים סביב לשלשתם שהם עמודים
והלשכות העליונות היינו הגי לשכות עצמם שמדבר מהם וקורא אותם

עליונות לפי שהם בגובהו של הר כמו שפירש"י גבי ומתחת הלשכות האלה והכי פי' על הסדר והלשכות העליונות שהם בגובהו של הר צ' מהם היו קצרות כלומר אינם רווחות לפי שהאתיקים היו ממעטים בהם שכן דרך הצנאים לחזק מלאכת בניינם לעשות עמודים עד צ' שלישי החומה ומסם ואילך כלים ומשפיעים ולכך השלישית אינה קצרה והיינו דקאמר כי משולשות הנה ואין להם עמודים לפי שאין צריך חיזוק כמו מלמטה ואין להם עמודים כעמודי החצרות כלומר עמודי לשכות אלו אינם כשאר עמודי ששאר עמודים מיושבים אלל החומה לחיזוק אצל הני בעובי החומה צולטין לחוץ ולפנים לכך אוכלים מן הצנין : על כן נאלל. כתרגומו דחיקן לפי שהם בעובי החומה צולטים לחוץ ולפנים מחזקים הלשכות : מהתחתונות ומהתיכונות מהארץ. ללל הארץ כך מלאתי בשם אשל גדול (סא"א). בשלישים. ת"י מתלתין משמע שהיו אותן לשכות משולשות שלש זו למעלה מזו וגם המקראות מוכיחין כן שהוא אומר והלשכות העליונות קצרות מהתחתונות ומהתיכונות ואני לא יכולתי להבין בשלשת המקראות הללו כלל מהו כי יוכלו אתיקים מה הם אותם אתיקים והיאך אוכלות מן העליונות ואינם אוכלות מן התחתונות ומן התיכונות וטעם שהוא נותן לדבר כי משולשות הנה ואין להם עמודים לא ידעתי להבין בו, (ואנ"י ל"א היה ל"י ל"א ר"צ ול"א עו"זר בכ"ל הצנין הזה אל"א כמ"ו שהראוני מ"ן השמי"ם) :

מצודת דוד נגד העשרים וגו'. נותן סימן על מקום הלשכות ההם ואומר העבר מזה היה מול חלל אויר עשרים מהחצר שלפני יסוד כותל המסיבה וזהו מ"ש ובין הלשכות רחב עשרים אמה (לעיל מא) : **הפנימי.** ר"ל עבר הפנימי מהלשכות היה פונה מול חלל האויר הזה : **ונגד רצפה וגו'.** ר"ל והעבר מזה היה מול הרצפה מהחצר כמ"ש ורצפה עשוי לחצר סביב (לעיל מ) : **והחצונה.** ר"ל עבר החיצונה מהלשכות היה פונה מול הרצפה הזה : **אתיק אל פני אתיק.** ר"ל עמודי הלשכות ההם היו זה לעומת זה עמוד בפנים מול עמוד מבחוץ : **בשלישים.** ר"ל כן היה בעבור שהלשכות ההם היו שלשה עליות זו על גב זו והיה הבנין גבוה ולכן היו עמודים כפולים זה מול זה לחזק הבנין : (מצודת דוד)

מצודת ציון רצפה. ענין הצעת אבנים למדרך הרגל : **אתיק.** עמוד מרובע בולט מהכותל רחב מלמטה והולך וכלה מלמעלה והוא עשוי לחיזוק וכן והאתיקים (לעיל מא) : **בשלישים.** מלשון שלשה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין נגד העשרים וכו' אתיק אל פני אתיק, עתה מצא

שיש שם ארבעה אתיקים, שכבר בארתי שבנין אתיק הוא הנעשה בין שני בתים שעומדים זה כנגד זה מניחים קורות בפנות הבית מגג בית זה לגג הבית שכנגדו ועל הרצפה של הקורות האלה בונים בנין בגובה, שמוקף בחלונות סביב שהעולה שם רואה משם למרחוק על כל סביביו, ובנין זה מחבר למעלה שני הבתים, וראה שם ארבעה אתיקים, שני אתיקים היו נגד העשרים אשר לחצר הפנימי, שהניחו קורות מן גג לשכות המאה אל גג לשכת העשרים שהיו מכוונים זה כנגד זה בצד דרום של לשכת המאה, וביניהם עשר אמות כנ"ל, ונבנה אתיק אחד בפנות המזרח ואתיק אחד בפנות המערב, וז"ש **שנגד העשרים אשר לחצר הפנימי** (ר"ל מן לשכת המאה נגד לשכת העשרים אשר הם פתוחים ושייכים בקדושתם לחצר הפנימי), היה **אתיק אל פני אתיק**, ר"ל אתיק במזרח מכוון אל אתיק שכנגדו במערב. וכן היו שני אתיקים נגד הרצפה, שהמשיכו קורות מן גג לשכת המאה אל גג לשכות הרצפה שבצד קיר החצר החיצוני, בשני הצדדים שהתחילו הלשכות שעל הרצפה, ובנו אתיק א' במזרח ואתיק א' במערב, ולכן היה גם **נגד הרצפה אשר לחצר החיצונה ג"כ אתיק אל פני אתיק**, ואתיקים אלה היו **בשלישים** ר"ל כל אתיק היה שלשה, א' ע"ג חברו תחתיים שניים ושלישים, וזה יתבאר עוד בפסוק ה' ו': (מלבי"ם באור הענין)

[ד] וְלִפְנֵי הַלְשָׁכוֹת מִהַלֵּךְ עֶשֶׂר אַמּוֹת רַחֵב אֶל הַפְּנִימִית דָּרֵךְ אִמָּה אֶחָת וּפְתִיחֵיהֶם

רפ"י ולפני הלשכות מהלך עשר אמות רחב אל הפנימית דרך אמה אחת. נראה בעיני לפי שחלל החיצונה רחב מאה מצפון לדרום ומהן הלשכות רחב חמשים ולפניהם אויר חמשים לכל כפון הרי כאן כל רחב החצר נמצא כל רחב החצר סתום שאין אויר בין הלשכות לבין זוית בית החליפות כלום ואין מצוא ליכנס צו לאויר הכ' שבין הלשכות והתאים כי אויר כ' אמה המפסיק בין התאים והלשכות הוא ט"ו אמות שאחורי בית החליפות ונוסף עליהם חמש אמות וא"ת נמצא אויר ה"א בין זויות החליפות לזויות הלשכו' הרי עוצי כותל המפסיק בין חצר הפנימי ובין חצר החיצונה הבא מן המזרח למערב סותמו שהרי עוציו ו"א וראשו כלה לאותו זוית לתוך מאה אורך של חצר הפנימית אל זוית בית החליפות לפיכך אין מצוא לאותו אויר כ' לא בפנימית ולא בחיצונה א"כ היה משפע וכונס כשהיה מכלה סוף חומה שבין שתי החצרות (שופע בתוך חצר החיצונה בפנימית) בעוצי החומה אמה כדי כניסת אדם ונכנס לתוך אויר ה"א שבין כותל החליפות לכותל הלשכה והולך באותו אויר לכל מערב י' אמות וקם כלה משך בית החליפות ונכנס לתוך אויר רחב כ' וזהו שאמר מהלך י"א רחב לצד אל

הפנימית ודרך אמה א' שהרי נכנס בו דרך פתח אמה אחת ששיפע וכינס בסוף החומה ולמה קורהו מהלך רחב ולא היה לו לומר מהלך י' אמות אורך לפי שלענין בנין החליפות הוא רחב לפי שצנין החליפות מן הצפון לדרום ט"ו אמה ומן המזרח למערב אינו אלא י"א. ופתחיהם לצפון. פתחי הלשכות הללו לצפון, מצאתי, וזהו פי' של פתח הצפון הכתובה למעלה קם קיבל הדבור וכאן פירשו (זה שייך לרש"י מ"ב פסוק ב' בגמר הדבור למעלה וזהו פי' ר' שמעיה וכתב מדעתו, תוספות) : (רש"י)

מצודת דוד ולפני הלשכות וגו'. ר"ל הנכנס לאויר חלל העשרים שלפני הלשכות היה לו מהלך עשר אמות רחב בית החליפות לבוא אל עבר הפנימית מהלשכות והלך שם דרך פרצה מאמה אחת רחב וזהו לפי שלא היה דרך לבוא בחלל עשרים האמה שבעבר הפנימי מהלשכות לא מחצר הפנימי כי לא היה שם מקום להיות פתח כי כותל מזרחי של בית החליפות נמשך עד המקצוע ושם היה חלונות להטמין הסכינים כמ"ש בקונטרס בנין הבית ולא היה מקום על פתח ולא מחצר החיצונה כי בית החליפות ועובי כותל חצר הפנימי סתמו כל רוחב חלל עשרים האמה ועוד נכנס אמה אחת בכותל הלשכות כמ"ש בקונטרס בנין הבית ובפאת המערב היה סותם מקום המיוחד לבשל ק"ק ולהיות דרך כניסה היה פרצה ברוחב אמה בסוף כותל חצר הפנימי שאצל כותל הלשכות ואורך הפרצה ההיא היתה מול האמה שנכנסה הכותל ההיא בכותל הלשכות ועוד אמה להלן ומשם היה פרצה רחב אמה באורך חמש אמות כלפי המערב עד כלות הכותל ההיא המכסה עובי כותל בית החליפות וכאשר נראה בצורה ועיין בקונטרס בנין הבית וז"ש ולפני הלשכות ר"ל הנכנס לאויר החלל שלפני הלשכות היה לו מהלך עשר אמות רחב לבוא אל עבר הפנימה מהלשכות חמשה בתוך הפרצה מול כותל מזרחי של בית החליפות וחמשה מול חלל בית החליפות וכותל המערבי והולך א"כ שם ברוחב דרך אמה של הפרצה : **ופתחיהם.** פתחי הלשכות ההם היו בעבר הצפוני מול רצפת חצר החיצונה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מהלך. ר"ל דרך ושביל : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולפני הלשכות, עתה ברר כמה היה הפסק בין לשכות המאה ובין לשכת העשרים שכנגדו, אמר **שלפני לשכות המאה היה מהלך עשר אמות רחב אל הפנימית,** היינו אל לשכת העשרים שהיה פתחם לצד פנים לדרום, ובאר עוד באיזה פתח נכנס מן לשכת העשרים אל לשכת המאה (אחר שפתח לשכת העשרים העקרי היה לדרום, ופתח לשכת המאה היה לצפון?) אמר שנכנס **דרך אמה אחת,** שהיה פתח צר מחזיק אמה ברוחב, פתוח בלשכות העשרים נגד לשכת המאה לצפון, ובלשכת המאה נגד לשכת העשרים לדרום שדרך שם יצא מלשכת העשרים ונכנס ללשכת המאה, **ופתחיהם לצפון** ר"ל ועיקר הפתח של

לשכת המאה היה לצפון אל צד הרצפה, כי בצד דרום לא מקרי פתח כיון שלא היה רחב רק אמה : (מלבי"ם באור הענין)

ה והלשכות העליונות קצרות פי יוכלו אתיקים מהנה מהתחנות ומהתכנות בנן :

רס"י והלשכות. העליונות וגו' : (רס"י)

מצודת דוד והלשכות העליונות. הלשכות האלה שעמדו במעלה ההר כלפי המערב היו צרות ודחוסות מבפנים כי האתיקים שהיו מבפנים כמ"ש למעלה הם מעטו מהן את החלל וחזר ופירש מן התחנות ומן התיכונות מעטו בנין האתיקים את החלל אבל מן העליונות לא מעטו את החלל כי לא עלו שמה כי כבר נתחזק הבנין במה שהיו האתיקים בתחנות ובתיכונות : (מצודת דוד)

מצודת ציון קצרות. מלשון קצר ר"ל צרות ודחוקות : **יכלו.** כמו יאכלו והוא ענין המעטה באויר החלל ובדרז"ל כמה לוחות אוכלות בארון (ב"ב יד) : **ומהתיכונות.** מהאמצעית : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והלשכות העליונות קצרות, כבר בארנו שמן גג לשכת המאה נמשכו קירות בצד צפון אל גג לשכת הרצפה, ובצד דרום אל גג לשכת העשרים, בשני הצדדים בצד מזרח ובצד מערב, שעליהם בנו אתיקים (כנ"ל פסוק ג') ושם באר שהאתיקים היו משולשים שלש זה ע"ג זה בגובה, ומבואר כאן שגם הלשכות שעל גגיהם נבנו האתיקים היו ג"כ משולשות כמ"ש (בפסוק ו') **כי משולשות הנה,** ר"ל שהיו הלשכות שלש זו ע"ג זו בגובה, בין לשכת העשרים בין לשכת המאה, בין לשכת הרצפה, ועל גגי הלשכות הונחו הקורות שהיה רצפה להאתיקים, (כי האתיקים האלה לא הונחו ע"ג עמודים שכבר בארתי שהיו בונים לפעמים אתיקים בחצר ע"ג עמודים עומדים בגובה ומניחים קורות מעמוד לעמוד ועליהם מניחים רצפת האתיק, אבל פה הונחו הקורות על הקירות של הלשכות מצד זה ומצד זה), ולפי"ז היה מוכרח לקצר קיר הלשכה האמצעית מן קיר הלשכה התחתונה כדי שישאר שם מקום להניח עליו רצפת האתיק התחתון, למשל אם היו קירות הלשכה התחתונה ב' אמות עשו קירות הלשכות האמצעית רק אמה ומחצה ונשאר חצי אמה פנוי מכאן ומכאן שעליהם הניחו קורות רצפת האתיק הראשון, וכן היו מוכרחים לקצר קירות הלשכות העליונות עוד חצי אמה מכל צד שיונחו עליהם הקורות שיהיו רצפה להאתיק האמצעי, והיה עובי חומת הלשכות העליונה רק אמה אחת, והקורות שהיו רצפה לאתיק העליון הונחו על גגות הלשכה העליונה כי אתיק השלישי עלה בגובה על גג העליון של הלשכות, וז"ש **והלשכות העליונות קצרות,** שיערו הכתוב וסדרו, **והלשכות העליונות קצרות בנין מהתחנות ומהתיכונות כי יוכלו אתיקים מהנה,** ר"ל

שהבנין (ר"ל הקירות שבם נבנו הלשכות) של הלשכות העליונות היו קצרות מהבנין (היינו מהקירות) של לשכות התחתונות והתירונו, על ידי שהעתיקים אכלו ולקחו מן הבנין, שהבנין נתמעט מבחוץ להניח עליו ראשי קורות רצפת האתיקים, ועי"ז נתרחו האתיקים כי כשיעור שנכנס בעובי החומה של הלשכות נתרחו האתיקים, ועז"א שהם אכלו מהם, ודייק לומר **קצרות בנין**, שרק הבנין שהוא רוחב החומה נתקצרה בעוביה אבל הלשכה בעצמה בפנים לא נתקצרה עי"ז (וזה מובן ממילא שכמו שבנין הלשכות העליונות נתקצר מן התיכונו, שה"ה שבנין הלשכות התיכונו נתקצר מן בנין התחתונות, רק שדבר זה אינו חידוש ועיקר החידוש הוא שגם העליונות נתקצר בנינם, הגם שבעליונות היה יכול לבנות באופן שלא יתקצר הבנין, והוא שלא יניח ראשי קורות האתיק האמצעי מצפון לדרום על קירות הלשכות רק יניח אותם ממזרח למערב על קירות האתיק עצמו מקיר המערבי לקיר המזרחי, ולכן הודיעני שגם האתיק השני הניח ראשי קורות על קירות הלשכות, שבזה הבנין חזק יותר, ועי"ז נתקצרו גם קירות הלשכות העליונות, וכ"ש קירות הלשכות התיכונו שלא היה אפשר להניח הקורות רק על קירות הלשכות) (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות קצרות. שיעורו, קצרות בנין מהתחתונות, כי יאכלו אתיקים מהתחתונות (מלבי"ם באור המלות)

11 כִּי מִשְׁלֹשֹׁת הָנָה וְאֵין לָהֶן עֲמוּדִים כְּעֲמוּדֵי הַחֲצֹרֹת עַל כֵּן נֶאֱצַל מִהַתְּחַתּוֹנוֹת וּמִהַתְּיַכּוֹנוֹת מְהֻאָרָץ :

רפ"י כי משולשות הנה וגו'. לא הבנתי זה כלל. כי יוכלו אתיקים. כמו יאכלו אוכלים וממעטים באויר הלשכות : (רפ"י)

מצודת דוד כי משולשות הנה. בא ליתן טעם למה היו אתיקים בפנים למעט החלל ואמר לפי שבנין הלשכות היו משולשות שלשה עליות זו עי"ג זו ולכן צריך לחזק הבנין : **ואין להן וגו'.** ר"ל אין תועלת להן בעמודים כלפי החוץ לבד כדרך עמודי החצירות כי לא יתחזקו באלה : **על כן וכו'.** ר"ל הואיל והיה הצורך לעשות עמודים גם בפנים לכן נלקח ונפרש מחלל לשכות התחתונות ומהתיכונו מהארץ ר"ל כלפי רצפת התיכונו מעטו האתיקים את החלל אבל לא כלפי התקרה כי האתיקים היו הולכים וכלים כלפי מעלה ולא הגיעו עד התקרה כי כבר נתחזק הבנין ועיין בצורה (מצודת דוד)

מצודת ציון נאצל. ענין הפרשה כמו אצלת לי ברכה (בראשית כז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי משולשת הנה, באר את הדבר, מפני שהאתיקים

וכן הלשכות היו משולשות, ולכן היו בהם תחתונות ותיכונות ועליונות, ואין להם עמודים כעמודי החצרות באר הטעם שהוצרך להניח את הקורות על הקירות של הלשכות ולמה לא הניח קורות רצפת האתיקים על עמודים כדרך הרגיל באתיקים שבונים בחצרות שמעמידים עמודים וממשיכים קורות מעמוד לעמוד כנ"ל, עז"א שלא רצה להעמיד עמודים לצורך האתיקים, מפני שהעמודים ימעטו את רוחב הדרך שבין הלשכות, על כן נאצל מהתחתונות ומהתיכונות מהארץ ר"ל לכן נאצל ונגרע בכל פעם מן בנין הלשכה אל האתיק, ונלקח אליהם מן גג הלשכות התחתונות ומן גג הלשכות התיכונות, מהארץ שלהם היינו מהרצפה של האתיק התחתון, וגג הלשכה התיכונה היא הארץ והרצפה של האתיק התיכון, ונאצל מהארץ מן הלשכה אל האתיק, שעליו הונחו קורות האתיקים (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות נאצל. נפרש, המקום נפרש אל האתיקים: (מלבי"ם באור המלות)

וְגָדַר אֲשֶׁר לְחוּץ לְעִמַּת הַלְשָׁכוֹת דְּרָךְ הַחֲצֵר הַחֲצוּנָה אֶל פְּנֵי הַלְשָׁכוֹת אֲרָכּוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה:

רפ"י וגדר אשר לחוץ וגו'. המפסיק בין הלשכות והחצר החיצונה של כל מזרח: ארכו חמשים אמה. מן הלפון לדרום: (רפ"י)

מצודת דוד וגדר וגו'. ר"ל כותל הנראה מחוץ שלפני הלשכות ולתוספת ביאור אמר דרך חצר החיצונה ר"ל הפונה לחצר החיצונה אל פני הלשכות למזרחן: ארכו. אורך הכותל ההוא הנראה מחוץ היה חמשים אמה כי אמה אחת היתה נכסת מעין הרואה ע"י כותל חצר הפנימי כאשר נראה בצורה והיא האמה שהפרכה אצלה כי באמת היה אורך הכותל נ"א אמה כי מכותל חצר הפנימי עד כותל חצר החיצונה היה מאה אמה והחלל ממנה עד הלשכות היה חמשים אמה א"כ נשארו חמשים על הלשכות ועוד אמה אחת שהיתה נכסית בעובי כותל חצר הפנימי אבל היתה נכסת מעין הרואה אבל בפאת המערב היה נראה באמת נ"א אמות ועיין בקונטרס בנין הבית: (מצודת דוד)

מצודת ציון וגדר. כותל: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וגדר אשר לחוץ, להבין הפסוקים האלה צריך להקדים לך עוד הקדמה אחת, כבר התבאר שעשרים אמה חוץ לקיר החצר הפנימי שנגד ההיכל והאולם נתקדשו בקדושת העזרה, ושם עמדו לשכות העשרים המקודשות, וזה נמשך בארץ מאה אמה, של משך האולם וההיכל וקה"ק, הנה גם חוץ לקיר של עזרת ישראל נתקדשו ג"כ עשרים אמה שיהיה קדושתם כקדושת עזרה לשחוט ולאכול שם קה"ק

(בין צד צפון ובין צד דרום), דהא האולם שעמד בפתח שער הצפוני של עזרת ישראל ושם היה משוך מן התאים ולחוץ, (כמ"ש מ' כ"ח כ"ט), היה רחוק מן השער י"ח אמה, (י"ב אמה רוחב התאים (כנ"ל מ"ג י"ג) ושש אמות משך האולם (כנ"ל מ' ח') וכבר כתבתי (מ' ל"ח) שגם שתי אמות לפני האולם היו קדושים, הרי כ' אמה, רק שבעשרים אמה שנתקדשו נגד קיר החצר הפנימי שנגד הבנין והגזרה עמדו לשכות העשרים כנ"ל, אבל בעשרים אמה שנתקדשו נגד קיר חצר הפנימי של עזרת ישראל שם לא היו לשכות מקודשות דהא שם עמדו תאי השער שנמשכו באורך עד ארבעים אמה מן השער (כנ"ל מ' ט"ו), וכדי שיהיה שם הבדל והפרש בין המקודש להבלתי מקודש עשו שם גדר שנקרא לקמן (פסוק י"ב) בשם גדרת הגינה כי גדר זה היה מגין בפני הקדשים שלא יפסלו ביוצא, שעד הגדר היה קדוש וחוץ מן הגדר בלתי קדוש, וגדר זה נמשך חמשים אמה, שהוא מן חצי השער הצפוני של עזרת ישראל עד סוף עזרת ישראל נגד התחלת כותל האולם, וכמו שבחצר שלפני הבנין והגזרה עמדו לשכות המאה שרחבם חמישים אמה לפני לשכות העשרים המקודשים, והיה דרך עשר אמה בין לשכות העשרים המקודשות, ובין לשכות המאה הבלתי מקודשות, ונכנסו מן לשכות העשרים אל לשכות המאה דרך פתח אמה אחת שהיתה בהתחלת הלשכות במזרח (כנ"ל פסוק א'), כן היה גם בחצר שלפני עזרת ישראל ג"כ לשכות שרחבם חמשים אמה כתבנית לשכות המאה, רק שלשכות המאה היה ארכם מאה אמה ולשכות אלה שבחצר החיצונה שלפני עזרת ישראל היה ארכם ורחבם חמשים אמה, והיה ג"כ מהלך עשר אמות הפסק בין הגדר המקודש בין לשכות החמשים, ובהתחלת הגדר במזרח, נכנסו ג"כ דרך פתח אמה אחת אל הלשכות החמשים, כי עקר פתחם היה פתוח לצד צפון כמו לשכות המאה (כנ"ל פסוק ד'), וז"ש **אשר לחוץ לעומת הלשכות**, היינו לשכות החמשים אמה שעמדו בחצר החיצונה שנגד עזרת ישראל **דרך החצר החיצונה אל פני הלשכות** ששם היה הדרך שיצאו מן פתח החצר הפנימי אל החצר החיצונה והגיע אל פתח אמה אחת שהיה בראש הלשכות בקרן דרומית מזרחית (לכן אמר פני הלשכות ר"ל בצד שאצל המזרח שהמזרח נקרא פנים) **ארכו חמשים אמה**, גדר זה נמשך בארך חמשים אמה מנגד התחלת פני הלשכות עד נגד סופם בצד מערב: (מלבי"ם באור הענין)

לח כי ארך הלשכות אשר לחצר החיצונה חמשים אמה והנה על פני ההיכל מאה אמה:

כ"י כי אורך הלשכות. מן הצפון לדרום חמשים אמה: והנה על פני ההיכל. מן המזרח למערב כנגד האולם וההיכל וזית הכפרת והתאים ק' אמה (כ"י):

מצודת דוד כי אורך וכו'. בזה יתן טעם למה לא היה נראה כל אורך הכותל

ואמר כי בנין הלשכות הנראה לחצר החיצונה היה חמשים אמה כי כותל חצר הפנימי כסה אמה אחת מעין הרואה (ולפי שאמר מלת אורך על הכותל לכן אמר כן גם על בנין הלשכות עם כי היה צודק עליו לשון רוחב) : **והנה על פני ההיכל**. ר"ל והנה הם עמדו לפני ההיכל באורך מאה אמה כמדת ההיכל כי מלת היכל כולל ההיכל והאולם ובית קה"ק והצלע מאחוריו וכותל הצלע : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כי ארך, מפרש כי הלשכות האלה הגם שנדמו ללשכת המאה ברחבם שכולם היה רחבם חמשים אמה בשוה, בכ"ז היה הבדל ביניהם בארכם, **כי ארך הלשכות אשר לחצר החיצונה** (היינו החצר שעומד נגד עזרת ישראל) היו ארכם רק **חמשים אמה**, **והנה על פני ההיכל** ר"ל אבל הלשכות שרחבם חמשים שעמדו בחצר החיצונה שעל פני ההיכל היה ארכם **מאה אמה**, ואחר שארך הלשכות שנגד עזרת ישראל היה רק חמשים אמה היה הגדר ג"כ רק חמשים אמה : (מלבי"ם באור הענין)

[ט] (ומתחתה) (לשכות) ומתחת הלשכות האלה (המבוא) המביא מהקדים בבאו להנה מהחצר החיצונה :

רס"י ומתחת הלשכות האלה. איני יודע אם צא ללמד שהיה להם מחילות מתחתיהם או צא ללמד שהיו לשכות צמודות החצר ולפי שההר הולך ומשפיע לכד המזרח קורא לו ומתחת הלשכות האלה שאלו צגובה ואלו צפולו וכן הוא אומר וצפולו של חצר אל המבוא אשר מהקדים צבואו להנה מהחצר החיצונה : (רס"י)

מצודת דוד ומתחת הלשכות האלה. ר"ל בשפולי ההר כלפי המזרח אל הלשכות האלה שעמדו שם הנה דרך ביאה להן היה מעבר המזרח כשבא להן מחצר החיצונה כי כמו שעמדו לשכות במעלה ההר מול המסיבות מזה ומזה כן עמדו לשכות בשפולי ההר מזה ומזה והיו כמדות לשכות העליונות ועמדו חמשים אמה מרוחקים מכותלי חצר החיצונה ורוחב הלשכות היו נבלעות אמה אחת בעובי כותל חצר הפנימי במשך י"א אמות ובאורך היו נבלעות חצי אמה בעובי כותל תאי המזרחי שבעבר השער מזה ומזה ומהם עד כותל המזרחי מחצר החיצונה היה י"א אמות ועיין בקונטרס בנין הבית ובצורה וז"ש המביא מהקדים וגו' ר"ל כשבאים אליהן מהחצר החיצונה היה דרך ביאה מן המזרח באותן י"א אמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון המביא. מלי ביאה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומתחת הלשכות, הנה כבר באר שמי שיצא מעזרת

ישראל (דרך האולם) והלך מדרום לצפון אל לשכת הני היה נכנס דרך אמה א' שהיה פתוח בראש הגדר מזה ובראש לשכת הני מזה ונכנס אל לשכת הני, ושם היה כנגדו פתח לשכת חמשים בצד צפון שיצא משם אל החצר החיצונה לפני הרצפה והלשכות שעמדו אצל קיר הצפוני (כמו שהיו ג"כ בחצר החיצונה שלפני הבנין והגזרה (כנ"ל פסוק ד') ועתה באר שמי שבא ממזרח למערב, שנכנס בשער המזרחי של החצר החיצונה והולך למערב, היה הדרך אל הלשכות האלה **מתחת הלשכות**, ר"ל מצד מזרח ששם היו במורד ההר (כי ההר הוגבה ועלה בצד מערב) והיה הדרך **המביא מהקדים** הולך מן מורד ההר שתחת הלשכות, ר"ל מצד מזרח, **כשבא להנה מהחצר החיצונה**, כי הדרך המביא אל הלשכות מהחצר הפנימי היה ברוחב הגדר (כמ"ש בפ' ז') אבל הדרך ממזרח מהחצר החיצונה היה מן החצר שהיה מתחת ללשת החמשים משם עלה ממזרח למערב עד שהגיע אל דרך העשר אמות שהיו בין הגדר ובין לשכת החמשים ובדרך זה עלה למערב: (מלבי"ם באור הענין)

11 בְּרַחֵב גֵּדֵר הַחֲצַר דְּרָךְ הַקְּדִים אֶל פְּנֵי הַגְּזֵרָה וְאֶל פְּנֵי הַבְּנִין לְשָׁכוֹת:

רפ"י **ברחב גדר החצר וגו'.** הבא מן הקדים של חצר החיצונה וסובב אל הצפון דרך מקצוע כפונת מזרחית של חומות הפנימית מבחוץ לבא לאותן הלשכות שצפון מולא על פני גדר החצר כותל מזרח של חצר הפנימית שהיא מערבית לחיצונית כנגד הגזרה והבנין שצפונימית לשכות סמוכות לאותו הכותל ועומדי' בחיצונה מלאתי : (רפ"י)

מצודת דוד **ברחב גדר החצר.** ר"ל ההולך ברחב גדר החצר בפאת המזרח מוצא הלשכות ההן משוכות מהגדר למערב כלפי הגזרה והבנין : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ברחב גדר החצר דרך הקדים**, ר"ל ובכל זה לא היה אפשר שיגיע בלכתו מן המזרח אל המערב רק ברוחב גדר החצר, וזה יתבאר לך אם תזכור מה שכתבתי בפסוק א' שהחלל שהיה מן קיר החצר החיצוני עד קיר החצר הפנימי שנגד האולם וההיכל היה קייג אמה, והיה עודף י"ג אמה על חלל החצר החיצונה שנגד עזרת ישראל, כי הקיר של עזרת ישראל היה בולט י"ג אמה לתוך החצר החיצונה יותר מן הקיר של החצר הפנימי שנגד האולם וההיכל עיי"ש, וא"כ העשרים אמה שנתקדשו לפני קיר החצר הפנימי עזרת ישראל, היו משוכים לתוך החצר החיצונה י"ג אמות יותר מן העשרים אמה שנתקדשו נגד הקיר של חצר הפנימי שנגד האולם וההיכל, וכן הדרך עשר אמות ולשכת החמשים שלפניהם היו משוכים אל החצר החיצונה י"ג אמה מן הדרך של עשר אמה ולשכת המאה שלפניהם, בחצר שנגד האולם וההיכל, וא"כ כשהלך בדרך זה של העשר אמות שבין הגדר ובין לשכת החמשים ממזרח למערב

והגיע אל סוף החמשים פגע שם בלשכת המאה שסתמו את הדרך, כי לשכת המאה התחילו י"ג אמה לפנים לצד ההיכל. והרי נסתם הדרך לפניו ע"י קיר המזרחי של לשכת המאה שסותם צד מערב של הדרך, ולשכת החמשים סותמים צד צפונה, והגדר סותם צד דרומה, ועי"כ היו מוכרחים לפתוח פתח בסוף הגדר שדרך פתח זה יכנס אל הגדר ובצד שני של הגדר המקודש ילך לצד מערב אל הדרך עשר אמות שבין לשכת המאה ובין לשכת העשרים, (ובודאי היה תנאי על מקום פתח זה שלא יהיה מקודש כאמה אחת שיוכל ללכת דרך שם גם מי שאין לו ליכנס למקומות שנתקדשו), וז"ש **ברוחב גדר החצר דרך הקדים** ר"ל מי שבא מדרך הקדים והולך ממזרח למערב ורוצה לילך מן צד המזרח **אל פני הגזרה** ואל **פני הבנין** לצד המערב במקום **הלשכות** להגיע אל דרך העשרה שהולך בחצר שעל פני הגזרה בין לשכת העשרים ובין לשכת המאה לא היה יכול להגיע לשם ביושר רק בשילך אל דרום אל הפתח שהיה בסוף החמשים אמה ברוחב גדר החצר אצל כותל לשכת המאה שלשם נסתיים הגדר ושם היה פתח פתוח ונכנס אל תוך הגדר ומשם הגיע אל פני הגזרה והבנין בין הלשכות : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אל פני וכו' לשכות, שיעורו אל לשכות אל פני הגזרה (מלבי"ם באור המלות)

[יא] וְדֶרֶךְ לְפָנֵיהֶם כְּמַרְאֵה הַלְשָׁכוֹת אֲשֶׁר דָּרְךְ הַצָּפוֹן כְּאֶרְכּוֹ כֵּן רְחִבּוֹ וְכֹל מוֹצְאֵיהֶן וְכַמְשָׁפְטֵיהֶן

רש"י ודרך לפניהם. לפני לשכות הללו יש דרך רחב אויר בחצר (החיצונית) חמשים אמה כמראה דרך הלשכות אשר בצד הצפון הכתובות למעלה : כארכו. של לשכות הצפון ארכו של אלו וכן רחבו : וכל מוצאיהן. כמואלף לשכות הצפון : וכמשפטיהן וכפתחיהן. של לשכות הצפון : (רש"י)

מצודת דוד ודרך לפניהם. לפני הלשכות הללו היה דרך רוחב חלל חמשים אמה עד כתלי החצר החיצונית כמראה דרך הלשכות אשר עמדו במעלה ההר בפאת צפון (ולפי שזכר למעלה פאת צפון אמר דרך הצפון) : **כארכו כן רחבו**. הוא מקרא קצר ויובן מעצמו שר"ל כארכו של העליונות כן ארכו של אלו וכרחבו כן רחבו : **וכל מוצאיהן**. ר"ל וכן היו שווה בתמונה במקום מוצא שלהן הם הפתחים : **וכמשפטיהן**. כמשפט גובהן ותמונתן של העליונים כן היו משפט אלו : **וכפתחיהן**. ר"ל כמספר פתחיהן : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ודרך, ויען שעדן לא שמענו שגם בין לשכת החמשים ובין הגדר היה ג"כ דרך עשר אמות שדרך שם הלך ממזרח למערב, לכן אמר שהיה דרך לפנייהם היינו לפני לשכות החמשים **כמראה הלשכות**

אשר דרך הצפון, כמו הדרך שהיה בין לשכת המאה ובין לשכת הכי ששם נקרא הדרך בשם דרך הצפון, כי היה בצפון של לשכת העשרים שהם שם עקר כי היו קודש, כי אחר שלשכות הני נדמו בכל דבר אל לשכת המאה נדמו גם בהדרך שלפניהם שהיו רחבם עשר אמות, ולא היה הבדל ביניהם רק מה **שכארכן כן רחבם**. שהיו ארכם חמשים כרחבם, מה שלשכת המאה היה ארכם כפל מרחבם, אבל ביתר הדברים נדמו **בכל מוצאיהן** שגם ללשכת החמשים היה דרך אמה אחת בראש המזרח נגד דרך אמה של הגדר לצאת משם אל דרך העשר אמות שבינתים, **וכמשפטיהם** שהיו תבניתם והלכתם שוה שהיו חול **וכפתחיהם** שגם הם היו עקר פתחם בצד צפון כמו לשכת המאה, כנ"ל (פסוק ד'): (מלבי"ם באור הענין)

יב וּכְפַתְחֵי הַלְשָׁכוֹת אֲשֶׁר דָּרְךְ הַדְּרוֹם פֶּתַח בְּרֹאשׁ דָּרְךְ דָּרְךְ בְּפָנֵי הַגְּדֵרֶת הַגִּינָה דָּרְךְ הַקְּדִים בְּבֹאֵן :

רפ"י וכפתחי הלשכות אשר לדרך הדרום. פתחי לשכות הקדים שאף בדרו' היו לשכות מוזבלות מן התאים הדרומיים עשרים אמה כמו שאמור למעלה וזין הלשכות רוחב כ' אמה מצית לבית סביב סביב : פתח בראש לדרך. פתח היה להם ללשכות הקדים בראש לרך והדרך היה בפני הגדרת הגינה ת"י דוכן ליואי ולשון גדרת הגינה בנין גדר אצנים עשוי צמעלות שהיו נוגנים ושרים עליו : לרך הקדים. שהדוכן היה צמזרח כדכתיב בדברי הימים צפרקת ותשלם והלויים המשוררים לכולם לאסף להימן לידותון וגו' עומדים מזרח למזבח : (רפ"י)

מצודת דוד וכפתחי הלשכות וגו'. ר"ל מקום פתחי הלשכות הדרומית שבשפולי ההר היה דומה למקום פתחי הלשכות הדרומי שבמעלה ההר כי גם במעלה ההר היו לשכות בפאת הדרום וכמ"ש ובין הלשכות וגו' סביב (לעיל מא) ופתחי לשכות הצפון פנו לצפון ופתחי לשכות הדרום פנו לדרום כאשר בעליונות כן בתחתונות : **פתח בראש דרך**. ר"ל אולם להלשכות התחתונות היה עוד פתח נוסף עמדה בראש דרך וחוזר ומפרש דרך בפני הגדרת הגינה ר"ל הדרך שהיה בפני הדוכן למזרחו והוסיף לבאר ולומר דרך הקדים בבואן ר"ל כשיבואו אל הדוכן מפאת קדים בראש הדרך ההיא עמדו הפתחים מזה ומזה כי הדוכן עמד בהתחלת עזרת כהנים וכל עזרת ישראל יחשב לדרך אל הדוכן וא"כ התחלת העזרה היא ראש הדרך ושם עמדו הפתחים מזה ומזה פתוחים מהלשכות אל העזרה כי חמש אמות המזרחיות מחצר הפנימי היו מול הלשכות ושם היו הפתחים עיין בקונטרס בנין הבית ובצורה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הגדרת הגינה. ת"י דוכן ליואי ולשון גדרת הגינה ר"ל בנין גדר

הגון וראוי ולשון הגון הוא ידוע בדרז"ל, או יתכן שהוא מלי' נגון ור"ל מקום שהלויים עומדים ומנגנים בשיר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכפתחי הלשכות, ר"ל וכל מה שהיה בצד צפון של החצר החיצונה (כי כל מה שראה עד הנה היה בצד צפון), כן היה בצד דרום, הן הלשכות הנזכר עד הנה, והן הפתחים שלהם, שגם בצד דרום היה פתח בראש דרך, שמי שיצא מן העזרה ולחוץ לצד דרום, יצא מן העזרה אל הגדר ושם היה פתח בראש הדרך, הוא פתח אמה אחת שנכנס דרך שם אל לשכת החמשים כנ"ל (פסוק ז'), ובו היה הולך מצפון לדרום, וכן היה דרך בפני הגדרת הגינה, לצד מערב בכלות הגדר היה שם פתח שיכנס אל הגדר להחולך בדרך שלפני הלשכה ממזרח למערב כנ"ל פסוק הקודם, וז"ש דרך הקדים בבואן, שזה היה למי שבא ממזרח למערב ורוצה לילך בדרך העשר אמות שלפני הגדר אל דרך העשר אמות שלפני לשכת העשרים שבצד מערב כנ"ל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הגדרת הגינה. שרשו גנן, ובא הנח תחת הדגש, ר"ל המגין בפני הקדשים (מלבי"ם באור המלות)

ויג ויאמר אלי לשכות הצפון לשכות הדרום אשר אל פני הגזרה הנה לשכות הקדש אשר יאכלו שם הכהנים אשר קרובים ליהוה קדשי הקדשים שם יניחו קדשי הקדשים והמנחה והחטאת והאשם פי המקום קדש :

מצודת דוד ויאמר אלי. המלאך הדובר בי : לשכות הצפון וגו'. שעמדו ממעל ההר ומתחת : אל פני הגזרה. גם הלשכות אשר מתחת יקראו על פני הגזרה כי היו נמשכות מן הכותל י"א אמה כלפי המערב לצד הבית : הנה לשכות הקדש. מקודשות בקדושת העזרה : אשר קרובים לה'. הם בני צדוק כמ"ש והכהנים הלויים בני צדוק וכו' המה יקרבו אלי לשרתני (לקמן מד) : שם יניחו. ר"ל שם יניחו קדשי הקדשים לאכלם שמה ועל זבחי שלמי צבור יאמר שגם הם נאכלים במקום המנחה וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי הודיע לו מה ישמשו הלשכות הכי אשר נתקדשו בקדושת עזרה, א"ל שלשכות הצפון ולשכות הדרום אשר אל פני הגזרה. היינו לשכות העשרים שפתחן אל הגזרה, לאפוקי הלשכות המאה ולשכות הני שהם חול, הנה לשכות הקדש אשר יאכלו שם הכהנים שנתקדשו לאכילת קדשי קדשים, אשר קרובים לה' כי יבואר (לקמן סי' מ"ד) שרק הכהנים מבני צדוק שלא עבדו ע"ז יהיו כשרים לעבודה וכן רק הם לבדם יאכלו הקדשים שכל מי שאינו ראוי לעבוד אינו ראוי לאכול חוץ מבע"מ (כמ"ש הרמב"ם פ"י מהי מעה"ק ה"ב) וז"ש רק הקרובים להי' יאכלו קה"ק, וכן שם יניחו קה"ק שהם עולה ושלמי צבור וכן מנחה וחטאת ואשם שהם ג"כ קה"ק : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] בְּבֹאֵם הַכֹּהֲנִים וְלֹא יֵצְאוּ מִהַקֹּדֶשׁ אֶל הַחֹצֵר הַחִיצוֹנָה וְשֵׁם יִנְיָחוּ
בְּגָדֵיהֶם אֲשֶׁר יִשְׂרְתוּ בְּהֵן כִּי קֹדֶשׁ הִנֵּה (יִלְבְּשׁוּ) וְלָבְשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים
וְקָרְבוּ אֶל אֲשֶׁר לָעֵם :

רס"י צְבוּאָם הַכֹּהֲנִים וּגו'. צְבוּאָם לְאוֹתָן לְשָׂכוֹת לְאֹכֹל : וְלֹא יֵלְאוּ. מֵהֵן
שֶׁהֵן קוֹדֵשׁ : אֵל הַחֹצֵר הַחִיצוֹנָה. צְבֻגֵי קוֹדֵשׁ שְׁעֲלִיהֶם : וְשֵׁם יִנְיָחוּ בְּגָדֵיהֶם
וּקְרָבוּ אֶל אֲשֶׁר לָעֵם. וַיִּגָּשׁוּ לַיִּגַע צְבֻגֵי הָעֵם אִם יִרְאוּ אֶבֶל צְבֻגֵי
כֹּהֵנָה לֹא יִגְעוּ אֶל הָעֵם שִׁישׁ צֵהָן מַעֲלוֹת טַהֲרָה וּצְבֻגֵי הַחֹל מִדְרָס לְהֵם
:(רס"י)

מצודת דוד **בבואם הכהנים**. כאשר יבואו הכהנים לאכול קדשים
בהלשכות מלובשים בגדי כהונה : **ולא יצאו**. מהקודש בבגדי כהונה אל
החצר החיצונה היא עזרת ישראל שהיא חיצונה לעזרת כהנים : **ושם**.
אבל שם בהלשכות יניחו בגדי הכהונה אשר עבדו בהן את העבודה וכמו
שנאמר יפשטו את בגדיהם וכו' והניחו אותם בלשכות הקודש (לקי' מד)
: **כי קדש הנה**. ואין ראוי לגעת בהן אל בגדי חול וכשיבואו עמהן לעזרת
אנשים פן יגעו בהן בבגדי חול מה שהעם מלובשין בהן : **בגדים אחרים**.
ר"ל בגדי חול : **וקרבו**. ואז יכולים לגעת בהן אל הבגדים אשר לעם
ויכולים לבוא לעזרת אנשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ולא יצאו**. הוי"ו יתירה : **ושם**. הוי"ו היא במקום אבל :
ישרתו. ענין עבודה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בבאם, וכן ישמשו הלשכות האלה לענין ביאת
הכהנים וצאתם, ומפרש כדי **שלא יצאו** תיכף **מן הקדש** שהוא החצר
הפנימית **אל החצר החיצונה**, לכן עשו הלשכות אמצעי ביניהם **ששם**
יניחו בגדיהם וילבשו בגדי חול ויקרבו אל המקומות המיוחדים להעם,
דהיינו חוץ ממקום המקודש, ומובן שכן בבואם ילבשו שם את הבגדים
שהניחו שם בצאתם : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וְכִלְיָה אֶת מְדוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי וְהוֹצִיאֲנִי דָרְךָ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרְךָ
וּמְדָדוּ סָבִיב וְהוֹצִיאֲנִי דָרְךָ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרְךָ
וּמְדָדוּ סָבִיב :

רס"י ומדדו סביב סביב. לכל היקף הר הבית מצחוץ : (רס"י)

מצודת דוד **וכלה**. המלאך הדובר בי השלים למדוד את מדות הבית הפנימי
הם החצרות והלשכות כי הכל היה לתשלומי הבית הפנימי שהוא ההיכל

דרך השער. הוא שער הר הבית המזרחי : **ומדדו.** את ההיקף של הר הבית : (מצודת (דוד

מצודת ציון וכלה. ענין השלמה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכלה, אחר שכלה מדות הבית הפנימי, הוציאני דרך הגדר הנזכר (פסוק ז', י"ב) **דרך שער המזרחי** אל החומה שסביב הר הבית, **ומדד** את החומה **סביב** ר"ל שמדדה מבחוץ : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] **מדד** רוח הקדים בקנה המדה חמש (אמות) מאות קנים בקנה המדה סביב :

מצודת דוד בקנה המדה. ובה שש אמות גדולות : **סביב.** ר"ל מהקצה אל הקצה (מצודת דוד) :

מלבי"ם - באור הענין מדד רוח הקדים, התחיל למדוד רוח מזרח שש עמד, ומדד מן הדרום אל הצפון : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] **מדד** רוח הצפון חמש מאות קנים בקנה המדה סביב :

מלבי"ם - באור הענין מדד אח"כ מדד רוח צפונית ממזרח למערב : (מלבי"ם באור הענין)

[יח] **את** רוח הדרום מדד חמש מאות קנים בקנה המדה :

מלבי"ם - באור הענין את רוח הדרום מדד, כי היה לו למדוד רוח מערב, והוא עבר רוח מערב בלא מדידה רק את רוח הדרום מדד, ומזה נראה כי כמו שבחומה של עזרת נשים הי' רוח צפונית ודרומית ומזרחית שוים בשעריהם ובניני התאים והאולמות, ורוח מערב משונה מהם, ועיי"כ לא נזכר מדידת חומה מערבית של עזרת נשים, כן בהר הבית היה רוח מערב משונה בשעריו ובניניו, והנביא כשמדד מדד גם יתר עניני החומה ההוא הגם שלא זכר רק האורך, ולכן עבר צד מערב ומדד רוח דרום, לראות אם שוה בכל משפטיו לרוח צפון, וכשגמר מדידת רוח דרום, אז : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] **סבב** אל רוח הים מדד חמש מאות קנים בקנה המדה :

מצודת דוד סבב. המלאך פנה אל רוח הים ומדד וכו' : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין סביב אל רוח הים, ר"ל לא חזר לאחוריו מדרום למערב, רק סבב רוח מזרחית וצפונית עד שבא שנית למערב, ומדד רוח מערב מצפון לדרום: (מלבי"ם באור הענין)

[ב] לאַרְבַּע רוּחוֹת מְדָדוּ חוֹמָה לֹו סָבִיב סָבִיב אַרְךְ חֲמֵשׁ מְאוֹת וְרַחֵב חֲמֵשׁ מְאוֹת לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְחָל: (מלבי"ם באור הענין)

רש"י לארבע רוחות מדדו. שלשת אלפים על שלשת אלפים אמה שהקנה שש אמה וזהו שייסד הקלירי (צקדוסתא דיום שני של סוכות) דוד ינטה קו שלשת אלפי אמות קצובה על שלשת אלפי אמות והיא שלשים וששה כמדה הראשונה שהיה הר הבית ה' מאות אמה על ה' מאות אמה חלוק שלשת אלפי על שלשת אלפים לרצועות של ה' מאות אמות שתי וערב ותמלא שם שלשים וששה רבעים של חמש מאות על חמש מאות ועל כן אמר הפייט (שם צקדוסתא) ל"ו כמו שהיתה מתכפלת, מלאתי : חומה לו. להר הבית : סביב. חמש מאות. שתי וערב זו חומת החיל המקפת כל ההר : להבדיל. את העם בין קודש שלפנים לחול שבחוץ, מלאתי גמר כל מדה (סא"ל) :

מצודת דוד חומה לו. אל הר הבית היה לו חומה מסביב : אורך וגו'. בא לומר שבמדה הזו נכלל עובי החומה : להבדיל. החומה עשויה להיות מחיצה מבדלת בין הקדש הפנימה לה ובין החול החוצה לה : (מצודת דוד)

מצודת ציון להבדיל. ענין הפסק והפרשה : לחול. מלי חולין והוא הפוך הקדש : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לארבע רוחות מדדו, שהחומה סבבה כל הדי רוחות והיה האורך חמש מאות קנים שהם ג' אלפים אמה, ולפי"ז נמצא בו ל"ו רצועות של ת"ק על ת"ק של מדת הר הבית הראשון, והיה בו ת"ק על ת"ק לישראל, ולי"ה פעמים ת"ק על ת"ק לשבעים אומות לשני אומות ת"ק על ת"ק, וישראל בן הבכור יקחו פי שנים להם לבדם ת"ק על ת"ק: (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל

פרק-מג

[א] ויולכני אל השער אשר פנה דרך הקדים:

רס"י ויוליכני. חזר והכניסני לשער הקדים וראיתי הכבוד יורד לעזרה: (רס"ז)

מצודת דוד אל השער. הוא שער הר הבית: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויוליכני, מן רוח מערב הוליד אותו אל השער הידוע שהוא השער שבו נכנס בפעם הראשון, ומפרש שער אשר פונה דרך הקדים שהיוצא ממנו פניו למזרח: (מלבי"ם באור הענין)

[ב] והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו כקול מים רבים והארץ האירה

מצודת דוד כקול מים רבים. מדמה קול השכינה לקול המים להסביר את האוזן כפי שהורגלה: והארץ האירה מכבודו. מזיו השכינה נתמלאה הארץ אורה: (מצודת דוד)

מצודת ציון האירה. מלשון אורה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנה כבוד אלהי ישראל, ראה התגלות ה' בכבודו מצד שהוא אלהי ישראל, ששם זה מורה על הקשר שי"ל עם ישראל ועל ההשגחה הפרטיית הדבקה עמהם להנהיגם בהנהגת נסיית, ר"ל שראה שיחזור שכינתו עליהם וינוסס נס ליראיו, וכתב הרי"א שבא מדרך הקדים כי צד המזרח יתן אומר ודברים על כח ה' ויכלתו, מצד התנועה המזרחית אשר הגלגל היומי מניע כל צבא השמים ממזרח למערב הפך תנועתם העצמית ממערב למזרח, וכמ"ש חז"ל אלמלא קול גלגל חמה נשמע קול המונה של עיר שקול הגלגל ישתיק קול המון עיר המכחישים מציאות ה' כמ"ש בעק"י, וקולו ר"ל ואז נתגלה השגחתו לכל, אם לשמע און כי קולו כקול מים רבים שהוא כל מי המציאות המשמיעים קול כי אדיר במרום ה', אם מצד ראות העין כי הארץ האירה מכבודו ע"י התגלות השכינה וכבוד ה' לחוזים ונביאים: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות האירה. פעל יוצא, שמן אור הכבוד שהתלבש עליה נעשית כדבר מאיר להאיר לשמים, כענין אשר תנה הודך על השמים כמו שפרשתי שם: (מלבי"ם באור המלות)

ג וְכִמְרָאָה הַמְרָאָה אֲשֶׁר רְאִיתִי כְּמְרָאָה אֲשֶׁר רְאִיתִי בְּבָאִי לְשַׁחַת אֶת הָעִיר וּמְרָאוֹת כְּמְרָאָה אֲשֶׁר רְאִיתִי אֶל נְהַר כְּבָר וְאֶפְלֵ אֶל פְּנֵי:

כ"י וכמראה המראה. תשע מראות כתובין במקרא זה ומתוכן היו רואין הנביאים חוץ ממשה רבינו שהיה רואה מתוך מראה אחת לפיכך איספקלריא שלו מאירה ורואה ממך וזהו פייסד הפייט (סם בסילוק) מחזות המלכותות בתשע מחזות: בצואי לשחת את העיר. בפרשת והתוית תיו (לעיל ט') שנאמר סם קרבו פקודות העיר וסם פירץ את דוגמת מרכבה (כ"י) :

מצודת דוד וכמראה המראה וגו'. כמראה וגו'. ר"ל כמראה המראה אשר ראיתי עתה היתה כמראה אשר ראיתי בבואי לנבאוח על השחתת העיר הוא מ"ש קרבו פקודות העיר וכו' (לעיל ט) כי אז ראה מראה השכינה כמ"ש שם בענין: **מראות**. גם ראיתי עתה מראות כמו המראה אשר ראיתי על נהר כבר הוא המראה האמורה בתחלת הספר: **ואפול אל פני**. להשתחות לה' : (מצודת דוד)

מצודת ציון וכמראה וגו'. כמראה. שני כפ"י הדמיון יורה על דמיון גמור וכן כעם ככהן (ישעיה כד): **אל נהר**. על נהר: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכמראה המראה, הנה יחזקאל ראה את המרכבה בגי מיני מראות המתיחסות לגי מיני הנהגות, **א**. מראות המרכבה שראה בבואו לשחת העיר, שאז יצא בחמה להחריב ולהשחית, **ב**. מראות המרכבה שראה בפעם הראשון על נהר כבר, ששם ראהו כיוצא ממקומו ללכת עם הגולים לארבע רוחות השמים, והגם שזה יעשה מצד רחמיו וחסדיו אשר ישמור אותם שלא יתמו בגלותם בכ"ז כל ימי הגלות ינהיג באמצעות שרי מעלה שהשכינה מתלבשת בשר של האומה שישראל נתונים תחתיו, **ג**. המרכבה שראה במחזה ההוא שהראהו בנין בית העתיד, שראה הנהגת ה' בעת ישיב שכינתו לציון, שאז ינהיג הנהגה גבוה נסיית מופלאות, ויספר כי עתה בבואו שנית אל שער הקדים ראה את המרכבה בגי מראות אלה המתחלפות, כי הודיעו לו שאחרי שיבנה המקדש בבית שני ישוב שנית להחריבו בעונות ישראל ומצד זה ראה את המראה שראה בבואו לשחת את העיר, ועוד הראהו שאח"כ יגלו ישראל שנית ויפוזרו בדי רוחות השמים והי יצא עמהם במרכבתו אל הגולה לשמרם, וע"ז ראה מראות המרכבה שראה על נהר כבר, עוד הראהו שאח"כ ישוב אל המקדש השלישי אשר בו ישכון כל ימי עולם, וראה תבנית המרכבה במחזה הנהגה הפלאיית, וכבר בארתי (מ"א כ"א) מ"ש ופני הקדש המראה כמראה, היינו שפני הקדש נדמו לו אז כמראות הצובאות, אשר במראה ההוא נחקק המראה כמו במראה ואספקלריא. ובאר הדבר כי התגלות מרכבת ה' במקדש הקטן ידמה אל התגלות

מרכבת ה' והנהגתו במקדש הגדול שהוא העולם אשר ברא שהוא דמות כבודו, וכן מרכבת ה' בעולם הגדול תדמה אל מרכבת ה' אשר תשכון בעולם הקטן, שהוא האדם הנעשה בצלמו כדמותו, שהיחוס אשר בין האלהות השוכן באדם במקדש הלב והרוח והנפש תוך לבוש הגוי, היא עצמה היחוס והערך שבו תשכון האלהות במקדש גדול שהוא האדם הגדול, שהוא כלל המציאות אשר ברא לכבודו. והמקדש אשר ראה יחזקאל בנוי בהר ה', הוא המראה והאספקלריא שבו התראו שני הצורות הגדולות האלה, צורת העולם הגדול והקטן, ושכינת ה' המתלבשת בעולם ובנפש, וכמי שהמסתכל במראה רואה צורת פניו, כן הסתכל במראה המקדש צורת המרכבה השוכנת בעולם הגדול, ומרכבת ה' השוכנת בנפשו אשר ראה במחזה, ועל המרכבה שראה בפני הקדש אמר **וכמראה אשר ראיתי**, ר"ל אשר ראיתי עתה בבית השלישי שהיא המרכבה השלישית שראה במחזה. ואמר **כמראה המראה** ר"ל כמראה שראה במראה (שפיגול) היינו במראות הצובאות שהוא פני הקדש, שראה את המרכבה בענין שהאלהות תתגלה בכח נשגב ומשל ממשל רב, וכן ראיתי **כמראה אשר ראיתי בבאי לשחת את העיר**, שאז נראתה המרכבה בענין מורה על ההשחתה, וזה סימן על חורבן בית שני. וגם ראיתי **מראות** אחרות המורים על הטלטול וגלות השכינה עם ישראל, שזה מורה על הגלות האחרון, **כמראה אשר ראיתי על נהר כבר**, וכבר בארתי למעלה כי במראה המרכבה הראשונה השיג ההנהגה ע"י החיות ועולם המלאכים, ובמראה השנייה השיג ההנהגה שע"י השרפים ועולם הכסא, ובמראה השלישית שראה את העתיד השיג ההנהגה על ידי האלהות בעולם האצילות. **ואפל על פני**, כי מזה ראה והבין שאחר שיבנה המקדש בבית שני ישוב ויחרב שנית וישראל יגלו שנית: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **כמראה המראה**. מענין מראות הצובאות, כמראה של האספקלריא (מלבי"ם באור המלות)

[ד] וכבוד יהוה בא אל הבית דרך שער אשר פניו דרך הקדים:

מצודת דוד **וכבוד ה'**. אחר זה נכנסה השכינה אל ההיכל בדרך שער המזרחי של הר הבית: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **וכבוד ה' בא אל הבית**, אז ראה כבוד ה' שבא אל הבית השלישי שיבנה ב"ב, ובא דרך שער הקדים, וכבר בארתי (ישעיה מ"ג ה' ושם נ"ט י"ט) שכבוד ה' יתגלה תחלה על גולי המזרח שהם עשרת השבטים, כמ"ש וייראו ממערב את שם ה' וממזרח שמש את כבודו, כי כבודו יבא ממזרח עם גולי המזרח, ובמערב לא יתגלה הכבוד תחלה רק ישמעו שמו למרחוק, וע"כ ראה שכבוד ה' בא מדרך הקדים: (מלבי"ם באור הענין)

[ה] וַתִּשְׁאַנְי רוּחַ וַתִּבְיָאֲנִי אֶל הַחֲצַר הַפְּנִימִי וְהָיָה מְלֵא כְבוֹד יְהוָה הַבַּיִת :

מצודת דוד ותשאני רוח. ממקום עמדי בשער הר הבית : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותשאני. ענין לקיחה וכן ובתים ונשאו (מיכה ב') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ותשאני, אז נשאתהו רוח הנבואה ותביאהו אל החצר הפנימי, וראה שכבוד ה' מלא את הבית : (מלבי"ם באור הענין)

[ו] וְאָשְׁמַע מְדַבֵּר אֵלַי מִהַבַּיִת וְאִישׁ הָיָה עֹמֵד אֶצְלִי :

רש"י מדבר אל. מתמלל עמי כבוד הוא לומר כלפי מעלה מדבר כמו מתדבר כלומר זינו לבין כבודו מדבר והקול צא אלי : (רש"י)

מצודת דוד ואשמע. בחצר הפנימי שמעתי קול מדבר בהיכל ומשם בא הקול לאזני : ואיש. הוא המלאך הדובר בי : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואשמע, עד עתה קבל שפע הנבואה באמצעות המלאך אשר בידו קנה המדה (כמ"ש בסי' מ' פ' ג' ד'), ועתה שמע מדבר אליו מהבית, כמ"ש וישמע את הקול מדבר אליו מבין שני הכרובים, ואיש היה עומד אצלי, שהמלאך לא נכנס לקה"ק למקום הכבוד, רק עמד אצלו, וקבלו שניהם הדבור בשוה מן השכינה : (מלבי"ם באור הענין)

[ז] וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם אֶת מְקוֹם כְּסָאִי וְאֶת מְקוֹם כְּפֹת רַגְלֵי אֲשֶׁר אֶשְׁכֵּן שָׁם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בַּיִת יִשְׂרָאֵל שֵׁם קִדְשֵׁי הַמָּה וּמַלְכֵיהֶם בְּזוּנוֹתָם וּבַפְּגָרֵי מַלְכֵיהֶם בְּמוֹתָם :

רש"י ובפגרי מלכיהם. שהיו צתיהם סמוכין (לצית הקצרות) כמו שזמנינו צמלכים בצלמה ובעתליהו ופעמים שהיו קוצרין אותם בגו ציתם כמו שהוא מפורץ ואמר צתתם ספס את ספי, מלאתי : (רש"י)

מצודת דוד ויאמר אלי. ר"ל הקול המדבר בא לאזני וכאלו מדבר אלי : את מקום כסאי. לפי שראה המראה שראה בנהר כבר ושם נאמר שראה את הכסא וגם ראה את המקדש לכן אמר הנה הראיתך מקום כסאי אשר בשמים ממעל ואת המקדש שהוא מקום כפות רגלי ואחז במשל מבן אדם היושב על הכסא ורגליו יורדות לנוח על השרפרף אשר מתחת לכסא לעולם. כי לא תחרב עוד : ולא יטמאו. כי לא יטמאו עוד את שם קדשי :

לא המה ולא מלכיהם במה שטמאו מאז בהזנותם אחר עבודת כוכבים ובמה שטמאו בפגרי מלכיהם וחוזר ומפרש במותם ר"ל במה שהעמידו במות לעבודת כוכבים במקום קברות המלכים : (מצודת דוד)

מצודת ציון **כפות רגלי**. כמו שיקרא שטחית היד כף כן יקרא שטחית הרגל : **ובפגרי**. כן יקרא גוף המת : **במותם**. כמו בממותם והוא מלשון במה ומזבח : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ויאמר אלי, את מקום כסאי**, הנה יבואר (לקמן סי' מ"ח) כי ירושלים שלעתיד תהיה רחוקה מן המקדש מ"ה מיל, וסביבות המקדש יהיה אחוזת הכהנים והלויים, אבל המלך והעם אשר בירושלים ישכנו בעיר שתבנה מ"ה מיל רחוק מן המקדש, באר לו הטעם לזה כי לעתיד ישתנה הדבר ממה שהיה במקדש הקודם, שבזמן הקודם היה עקר השכינה בשמים כמ"ש השמים כסאי והארץ הדום רגלי, ר"ל שעקר ההנהגה היה כפי הטבע והמערכה רק שסבב את המערכת לפי רצון ההשגחה שהיתה בבית המקדש ובארץ שרגליו ומסובביו ותכלית הנהגתו היה בארץ, שלפי התכלית הזו אשר השגיח להרים קרן ישראל, משך את גלגל המערכת לסבבו ולהנהיגו לטובת ישראל ולמלא בית ה' חיים וברכה, ולכן נקרא המקדש הדום רגליו כמ"ש ולא זרח הדום רגליו ביום אפו, ואמר ושוליו מלאים את ההיכל, אבל לעתיד גם הכסא תהיה למטה במקדש, שישכון שם שכינת קבע והנהגת המערכה תחדל לגמרי, כמ"ש לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם, וחפרה הלבנה וכו' כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים, וז"ש **את מקום כסאי ואת מקום כפות רגלי אשר אשכן שם בשכינת קבע**, יהיה בתוך בני ישראל שהכסא תהיה ג"כ למטה, וגם אמר שעקר השכינה לא תהיה במקדש רק בתוך ב"י שיתאספו שמה, ולכן זה יהיה לעולם כי הבית הג' לא יחרב עוד, ולכן אצטרך להרחיק את העיר מן המקדש, כי כפי גודל קדושתו וקביעת השכינה בו תצטרך הרחקה ביותר כדי שלא יטמאו עוד בית ישראל שם קדשי המה ומלכיהם, כמו שטמאו אותו עד הנה שהיו יושבים בעיר שהיתה קרובה אל המקדש ופגמו בקדושת המקדש, ומפרש במה טמאו אותו עד הנה המה ומלכיהם, שהמה טמאו אותו בזנותם מה שזנו לע"ז, ומלכיהם טמאו אותו בפגרי מלכיהם במותם, וזה יפורש אם כפשוטו מפני שהיו קוברים את המלכים בתוך העיר, (כמ"ש בתוספתא דב"ב קבר שהקיפוח העיר, וכו' פחות מכאן מפנין חוץ מקבר המלך וקבר נביא, רע"א אף קבר המלך וקבר נביא מפנין, אמרו לו והלא קברי ב"ד וקברי חולדה היתה בירושלים, וכן בתוספתא דכלים עיירות המוקפות חומה מסבבים לתוכן מת וכו' יצא אין מחזירין אותו, וכמ"ש וישכב עוזיה עם אבותיו ויקברו אותו בשדה הקבורה אשר למלכים כי אמרו מצורע הוא, וכ"ז מורה כדעת הרמב"ם (פ"ז מה' בהב"ח) שאם ירצו ז' טובי העיר קוברים לתוך עיירות המוקפות חומה אם לא יצא לחוץ, ודעת הראב"ד והר"ש אינו כן, ועי' שו"ת מהרי"ט חלק יו"ד סי' ל"ז מ"ש בענין קבר חולדה הנביאה, וגם לדעת הראב"ד י"ל שהיו קוברים שלא ברצון

החכמים) ועז"א שהיו מטמאים את המקום בפגרי מלכיהם, וגם יל"פ שקרא אותם פגרים גם בחייהם, שכמו שיהיה הגוף פגר מת אם תסתלק ממנו נפש החיונית המרגשת, כן גם בעוד נפשו הבהמיית בו יקרא מת ופגר אם חלפה ממנו נפשו האלהית הרוחנית, שאז הוא מת בערך מה שנקרא בשם אדם מדבר משכיל, שחיות הנפש השכליית הוא רק כל עוד ישמור צורתו הרוחניית, ובסור הרוחנית הזה מאתו הוא בהמה בצורת אדם, והאדם שבו מת והלך לו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **במותם**. הב' ב' השימוש : (מלבי"ם באור המלות)

[ח] בַּתְּתֶם סֶפֶס אֶת סְפִי וּמְזוּזֹתֶם אֶצֶל מְזוּזֹתַי וְהַקִּיר בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם וְטָמְאוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי בְּתוֹעֲבוֹתֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְאָכַל אֹתָם בְּאֶפֶי :

רז"י **ואכל**. כמו **ואכלה** וכליתי : (רז"י)

מצודת דוד **בתתם**. ר"ל ובמה היו בונים מפתן ביתם עם מפתן ביתי בסמוך לה וכן העמידו מזוזתם אצל מזוזת ביתי ורק בנין הכותל היתה מפסקת בין ביתי ובין בתיהם : **וטמאו**. ובזה טמאו את שם קדשי בתועבותם אשר עשו בבתיהם הסמוכות אל ביתי כי מנשה ואמון נקברו בגן ביתם ושם העמידו במות לעבודת כוכבים : **ואכל**. ולכן כליתי אותם באפי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ספס**. כן יקרא גם המפתן וכאשר יקראו המזוזות וכן וידיה על הסף (שופטים יט) : **ואכל**. מלשון כליון והשחתה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בתתם ספס**, ר"ל שעד עתה היה בית המלכים קרוב לבית ה', וסף ביתם קרוב אל סף ביתי, ורק קיר המקדש היה מפסיק ביני וביניהם ובזה **טמאו את שם קדשי בתועבותם אשר עשו**, כי לפי ערך קדושת המקום יגדל החטא והטומאה, שטומאה קלה אשר לא תטמא במקום החול תטמא במקום הקדש, כמו שהשלישי פוסל את התרומה והרביעי פוסל את הקדש הגם שאין מטמאין את החולין, וכן יפגום החטא הקטן הנעשה קרוב אל המקדש, ועל ידי כן **ואכל אותם באפי**, ולכן יתרחק מושב הזרים מן המקדש וישבו סביב לו הכהנים והלויים, כמו שהיה במשכן שבמדבר שחנו הלויים סביב למשכן והזר הקרב יומת, וז"ש (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ספ**, **מזוזה**. עובי החומה במקום הפתח קרוי סף בין בצדדים בין למטה, כמו וידיה על הסף (שופטים י"ט) שהוא האסקופא, ובמקום שמחברין הדלת ונותנין שם לוחות עץ קרוי מזוזה, ואם אין שם מזוזה אין חייב במזוזה, ובשער החצר היה הסף נחלק לשנים כ"א עוביו שש אמות והמזוזה בתוך עוביה אמה ששם היה הדלת (כנ"ל סי' מ' פ"ו),

ובא תמיד המזוזה עם הדלת (שמות כ"א שופטים ו' ג', ישעיה נ"ז ה') וע"כ הוסיף שנתנו גם המזוזה שבו הדלת אצל מזוזתו שכשנפתחו דלתי בית ה' נפתח גם פתחם שאצלו: (מלבי"ם באור המלות)

[ט] עֲתָה יִרְחֲקוּ אֶת זְנוֹתָם וּפְגָרֵי מַלְכֵיהֶם מִפְּנֵי וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם לְעוֹלָם :
(ס)

רפ"י עתה. על כרחם ירחקו את זנותם שהזדלתי לי היקף גדול
סבי :
(רפ"י)

מצודת דוד עתה ירחקו וגו'. ירחקו מלבם זנות עכו"ם ולא יעמידו עוד במות על קברות המלכים ואף מקום קברות המלכים ירחיקו מביתי כי ינהגו בו קדושה יתירה ולכן אשכון בתוכם לעולם ולא תזוז שכינתי מביניהם :
(מצודת דוד)

מצודת ציון ממני. ר"ל ממקום משכן שכינתי : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין עתה ירחקו את זנותם ופגרי מלכיהם ממני ותהיה העיר רחוקה מן המקדש, ועי"ז ושכנתי בתוכם לעולם, וגם דבר פה על דרך הצורה, שעקר שכינת ה' הוא בתוך בני ישראל, שאדם העובד את ה' הוא המקדש לשכינת עוזו. אבל בזה"ז כשיבא המלך הכבוד לשכן במקדש ימצא הקיר מבדיל בינו וביניהם, שהיא הגויה וטומאתה המבדלת בין הנפש ובין אלוה מעוזה (כמ"ש שה"ש על פסוק פתחי לי אחותי), וגם שה' קרוב אליהם וסף ביתו אצל סף בית גוייתם, קיר הטומאה והעונות מבדיל בינם לבין אלהיהם, לכן מצוה שירחקו את זנותם ואת פגרי מלכיהם שהם כמתים ואין הכהן עליון יכול ליכנס אל ביתם מפני הטומאה, ואז ישכון בתוכם על נפשותיהם יחול במ שכינת אלהי בקדש :
(מלבי"ם באור הענין)

[י] אֲתָה בֶן אָדָם הִגַּד אֶת בַּיִת יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת וַיִּכְלְמוּ מְעוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְּדוּ אֶת :
תְּקֵנֶינָה :

רפ"י אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם. זהראותי למו חסדי שאיני מואסם בעונם, מלאתי ומדדו את תכנית. ומדדו על ידיך שאתה מורה את תוכן תשבון הבנין : (רפ"י)

מצודת דוד את הבית. את ספור בנין הבית שראית : ויכלמו מעונותיהם. למען יהיה להם כלימה על העונות שעשו כי בעת תספר להם בנין בית

העתיד יזכרו בבנין הראשון שנחרב בעוונם ויכלמו בזה : **ומדדו את תכנית.** ר"ל יחשבו בלבם מדידת הבנין המוכן ומתוקן : (מצודת דוד)

מצודת ציון תכנית. מל' הכנה ומתוקן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית, צוה לו שיגד להם שראה את הבית בנוי ומשוכלל ועומד נכון לפני ה' רק שעוונותיהם מעכבים, ולכן יכלמו מעונותיהם וימהרו לשוב בתשובה, ואז יתראה בית העתיד בכבודו, ואז ימדדו את תכנית הבית, וגם ר"ל כי בצורת הבית ובפרטי עניניו יש רמזים רוחנים הרומזים על הנהגת ה' ההשגחיית הפלאיית הבלתי תלוי בסדר העולם הטבעי רק בהנהגת בית הנפש לבנותו ולשכללו כדוגמת הבית הגדול. ולעבוד בו את העבודה הערוכה בבית הנפש על שמירת התורה והמצוה כדוגמת העבודה הערוכה בבית הגדול, והעלאת נפש החיים אל האלהים אל שיחול בס בקדש. ולפי' בנין הבית תלוי בבנין בית נפש, כפי צורת הבית, וכפי מדות התורה וצורתה שעז"א **הגד את בית ישראל** והיל"ל הגד אל בית ישראל שאחר הגדה בא תמיד מלת אל? רק ר"ל שתגד להם כי **את בית ישראל את הבית**, שבית ישראל המה הם הבית, והבית תלוי בהם, וכל עניני תכנית הבית הם מורים על הנהגת העם עפ"י התורה וחקותיה, ובזה יכלמו מעונותיהם, **ומדדו את תכנית**, לכוון מדות הנפש כפי מדות הבית (מלבי"ם): באור (הענין)

[יא] ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומוצאיו וכל צורתו ואת כל חקתיו וכל (צורתו) צורתיו וכל (תורתו) תורתו הודע אותם וכתב לעיניהם וישמרו את כל צורתו ואת כל חקתיו ועשו אותם:

רש"י ואם נכלמו. שיתביישו ויכזשו פניהם מכל אשר עשו אז הודע אותם את מה שאני עתיד לעשות להם : צורת הבית. וגבול הבנין היאך הוא מלפניו ועד אחריו סדורים לארבע רוחותיו : ותכונתו. חשבון תאיו ולשכותיו : וכל צורתיו. כרובים ותמורי' ואילי' ואילמים, מלאתי : וכל צורתיו. בתרא לא פורש : וישמרו. ילמדו עניני המדות מפיך שידעו לעשותם לעת קז, מלאתי, ראוייה היתה ביאה שנייה של עזרא כביאה ראשונה של יהושע לבא בזרוע ובנס כדדרשין עד יעבור ובנין זה מאז היה ראוי להם כשעלו מן הגולה לגאולת עולם אלא שגרם החטא שלא היתה תשובתם הוגנת על מנת שלא לחטוא ויאלו ברשות כורש ובנו לעלמן ויש אומרים צבצב נכשלו בנכריות : (רש"י)

מצודת דוד ואם נכלמו וגו'. ר"ל בתחילת הספור ראה בפניהם אם בעת

ההוא כשיזכרו בבניין הראשון הנחרב בעוונם יכלמו מכל המעשים הרעים אשר עשו אז צורת הבית וכו' הודע אותם ואם חזקו פניהם מסלע והכלם לא ידעו אל תוסף דבר עוד בזה : **צורת הבית**. זהו הצורה בכללו כאלו תאמר שיהיה בה היכל ואולם מבית קה"ק וחצירות ולשכות וצלעות ותאים : **ותכונתו**. מכון עמידת כ"א כאלו תאמר בית קה"ק במערב ואחריו ההיכל וכו' והלשכות והצלעות מזה ומזה וכדומה : **ומוצאיו ומובאיו**. מדת הפתחים שיוצאים ובאים דרך בהן : **וכל צורותיו**. צורת כל חדר וחדר : **ואת כל חקותיו**. מה שראוי להשתמש בכל חדר וחדר : **וכל צורותיו**. צורת הפתוחים שעל הקירות והם התמורים והכרובים : **וכל תורותיו**. מקום עמידת הכהנים והעם : **וכתוב לעיניהם**. כל הדברים האלה כתוב לעיניהם למען ילמדו בו : **וישמרו**. והם ישמרו בלבם כל צורת הבית בכללו ואת כל חוקותיו מה שראוי להשתמש בכל חדר ואז יזכו לעמוד בתחיה ויעשו אותם לעתיד : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ואם נכלמו מכל אשר עשו, ר"ל באשר שיבנה הבית במדות ובצורות אלה שראה יחזקאל לא יגיע זמנו עד שיגיע עת התיקון שיטהרו מעונותיהם, לכן ההודעה הזאת תלויה בתנאי אם יכלמו מכל אשר עשו וישוּבו בתשובה שלימה, כפי הכלל שהעושה דבר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו, ואז **צורת הבית הודע אותם**, כי רק אז יבנה הבית הזה. ואמר פה ג' פעמים צורת הבית כי היה להביא שלש צורות. **א**. הצורה המוכרחת להיות בכל בית שיבנה לה' וא"א בלעדה, והיה בשה במשכן ובבית ראשון ושני ובבית השלישי, והוא שיהיה בו עזרה והיכל וקדש הקדשים וכן הכלים המוכרחים להיות בכולם, מזבח העולה ומזבח הקטורת וארון ושלחן ומנורה וכדומה. **ב**. דברים שאינם מוכרחים ויכולים להשתנות כפי הזמן כמו שנסתנו דברים במקדש מן המשכן, ובית שני מן בית ראשון. **ג**. דברים שהם מיוחדים רק למקדש השלישי שיגיע שעת התיקון ולא יכלו לעשות כמוהו בימי עזרא הגם שידעו מדברי יחזקאל מפני שידעו שעדיין לא הגיע עת התיקון, רק מקצת דברים אשר קבלו מפי הנביאים שיכולים לעשותו דוגמתו, כמ"ש הרמב"ם בה"ב"ת, על הראשון אמר **צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו** ר"ל הצורה המוכרחת להיות בכל בית ואת החדרים והשערים המוכרחים להיות בכולם, על הבנין המיוחד רק לעתיד ואין יכולים לעשות כמוהו בזה"ז מפני שעניניו הם חקים נעלמים שלא יתגלו עד זמן העתיד, אמר **וכל צורותיו ואת כל חקותיו**, שהחקים הם הדברים שטעמם נעלם, ועל הדברים שהם אמצעים בין בנין הראשון ובין בנין השלישי, אשר היו יכולים לעשותם בימי בית שני שבנאו כבית ראשון וכדברים מעין העתיד כמ"ש הרמב"ם מפני שהדברים ההם אינם חקים נעלמים רק תורות שטעמם נודע, אמר **וכל צורותיו וכל תורותיו הודע אותם**. **וכתב לעיניהם** צוה שיכתוב צורת הבנין העתיד בספר למשמרת לדור אחרון, **וישמרו** ר"ל שאם ישמרו את **כל צורותיו ואת כל חקותיו** להתנהג כפיהם בקדושה ובטהרה ובהטבת המעשים, שיהיו מוכנים אל הצורות האלה שמורים על דבוק ה' ושכינתו בקדש לעולם, אז **ועשו אותם** אז יעשו את

הצורות ויבנו את בית השלישי ברוח ה' עליהם: (מלבי"ם באור הענין)

יב זאת תורת הבית על ראש הקר פל גבלו סביב סביב קדש קדשים הנה
זאת תורת

מצודת דוד זאת תורת הבית. ר"ל מה שזכר במקרא שלפניו זאת הוא ענין
למוד הבית : על ראש ההר. ר"ל וזהו הבנין העומד על ראש ההר וכל
גבולו מסביב הוא קדש הקדשים ועל הר הבית יאמר כי כל אחוזת
הכהנים והלויים יקרא קדש כמ"ש והיתה תרומת הקדש (לקמן מח) והר
הבית יקרא למול קודש קדשים וכאשר יקרא הדביר ק"ק למול כל בנייני
המקדש : הנה זאת תורת הבית. זאת היא למוד הבית לדעת שמקום הר
הבית היא ק"ק למול אחוזת הכהנים והלויים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין זאת תורת הבית אמר שבזה יבדל הבית השלישי מן
הבתים הקודמים, א. שיהיה על ראש ההר, וזה כולל, א. שההר עצמו
שעליו יבנה הבית יהיה נכון בראש ההרים, (כמ"ש ישעיה ב'), עד שההר
יהיה בראש כולם. ב. שלעומת שהבתים הקודמים היו בכתף ההר (כמ"ש
חז"ל סבור למבניא בעין עיטם דמדלי טובא וכו' ובין כתיפיו שכף) הוא
יהיה בראש ההר, לא בכתפו, שזה יורה על התרוממותו על כל. ג. זאת
שנית שכל גבולו סביב קדש קדשים, כי העיר תתרחק מן הבית מרחק
רב וכ"ה אלף אמה שמקדש ה' בתוכו כולו יהיה קדש ותרומת ה' לכהנים
(כמו שיתבאר לקמן סי' מ"ה וסי' מ"ח), ומסיים הנה זאת תורת הבית,
ר"ל שבתורה הזאת צריכים להתנהג הרוצים שיבנה: (מלבי"ם באור הענין)

יג ואלה מדות המזבח באמות אמה וטפח וחק האמה ואמה רחב
וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד וזה גב המזבח:

רס"י ואלה מדות המזבח. שמפרש למטה ארבע עשרה אורך בארבע
עשרה רחב: באמות אמה אמה וטופח. באמה צת ששה שהיא אמה וטופח
באמה צת חמשה: וחק האמה. אבל היסוד שלל נמדד באמה של חול
שהיא צת ה' חיק לשון חיקויו קביעות והיא היסוד האמה אמת חול ולא
אמה וטופח שהיא אמה צת ששה וכן שנינו צמנחות שהיסוד והסובב
והקרנות נמדדו באמה צת חמשה: וחק האמה. זה היסוד: ואמה רחב.
זה הסובב: וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד. אלו הקרנות זרת אחד
מאמלעיתו מדדו זרת לכל רוח הרי אמה על אמה: וזה גב המזבח. ובאמה
זו היה נמדד גב מזבח הזהב אמה ארכו ואמה רחבו כד מפורש
בעירובין וצמנחות (דף כד) מפורש יותר לפי החשבון חיק האמה בגובהה

עלה אמה ואמה רחב כנסה כניסת הסובב אמה בת חמסה אצל עלייתו
שנינו עלה ה' וכנס אמה אינו באמה בת חמסה. וגבולה אל שפתה.
הקרנות בין לרחבן בין לגבהן באמה בת חמסה : (כ"ז)

מצודת דוד **ואלה מדות המזבח.** זהו מזבח העולה שהראהו לו : **באמות**
אמה אמה וטופח. ר"ל באמות גדולות שבכל אמה יש אמה אחת של חול
שהיא בת חמשה טפחים ועוד טפח אחד : **וחיק האמה.** אבל גובה עליית
היסוד היה במדת האמה הפשוטה של חול בת ה' טפחים (וב' הטפחים
החסרים היו עודפים במדת גובה הסובב והגג ועל שלא היו אמה לא
חשבם) : **ואמה רחב.** וכן האמה מרחב כניסת הסובב היה באמה ה'
(וטפח החסר היה עודף במדת רוחב הגג ולא דק) וכן הקרנות שהיו
בגבולה מסביב בארבעת המקצועות שהיו זרת אחד מאמצעיתם לכל רוח
והיו א"כ אמה על אמה היו ג"כ באמת ה' (והטפחיים החסרים היו
עודפים במדת מקום המערכה ולא דק) : **וזה גב המזבח.** בהאמה הזה
הפשוטה בת ה' טפחים מדד שטח מזבח הזהב שהיה אמה על אמה כן
דרשו רז"ל (מנחות צז) : (מצודת דוד)

מצודת ציון **וחיק.** מל' חקוי וקביעות תהו היסוד כן ארז"ל (מנחות צז) :
וגבולה. הם הקרנות שהם בגבול המזבח ולתוספת ביאור אמר אל שפתה
: **זרת.** היא חצי האמה וכן זרת ארכו (שמות כח) : **גב.** שטח הגובה וכן
ותבני לך גב (לעיל יו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואלה מדות המזבח,** לדעת חז"ל שבוני בית שני עשו
את המזבח בתבנית הזה (ולא היה רק שינוי קטן בעליית היסוד) לכן ספר
המעשה המזבח בפ"ע, כי צורת המקדש הוא מיוחד רק לעתיד, אבל
מדות המזבח הוא אפשרי לעשותו גם בזה"ז, והנה גובה המזבח היה עשר
אמות והיה נחלק באופן זה, גובה היסוד יהיה בבית שלישי שתי אמות
(ובבית שני היא אמה אחת) וזה נקרא **חיק** ורחבו ל"ב אמה. אחר גובה
ב' אמות נתקצר המזבח אמה מכל צד, ולא היה רחבו רק שלשים אמה,
וכניסה זו נקרא בשם **עזרה התחתונה** או **הקטנה**, כי המקום שתחתיו
היה קטן רק שתי אמות, משם עלה ארבע אמות ברוחב ל' על ל', ושטח
זה נקרא סובב, (כי רוחב היסוד לא סבב מכל צד והיה מהלך רק על צפון
ומערב ואמה במזרח ואמה בדרום, אבל רוחב הסובב סבב מכל צד), ואז
נתקצר שנית אמה מכל צד, ונעשה כ"ח אמה על כ"ח אמה, וכניסה זו
שכנס אמה נקרא בשם **העזרה הגדולה**, משם עלה עוד ד' אמות עד ראש
הקרנות ונקרא בשם **הראל**. ובזה נבא אל הבאור, אמר **שמות המזבח**
היה באמות ר"ל שהיה במדתו שני מיני אמות, מקצתם היו באמת בת
חמש ומקצתם באמת בת שש, וז"ש **אמה, אמה וטפח**, ר"ל מקצתם אמה
סתם בת חמש, ומקצתם אמת שש שמחזיק אמת חמש ועוד טפח. ומפרש
וחיק האמה, ר"ל **החיק** שהוא עליית היסוד רחב היה **באמה** סתם בת
חמש, וכן היה **אמה רחב** מה שהיה היסוד רחב אמה על הסובב היה ג"כ

אמה באמה בת חמש, (וזה כדעת הרמב"ם, ודעת רש"י פ"ק דעירובין שמ"ש חז"ל דאמת יסוד בקטנה לא קאי על כניסת היסוד, ובכ"ז במזבח של העתיד מורה הכתוב שיהיה כדעת הרמב"ם). **וגבולה על שפתה סביב זרת האחד** נראה שגבול זה הוא באמצע המזבח שבמשכן כתיב ועשית מכבר מעשה רשת, ובבית שני היה חוט הסקרא להבדיל בין דמים העליונים לתחתונים. ובבנין הג' יהיה בולט מן המזבח בנין כמדת זרת, ונקרא גבול, כי מגביל בין דמים עליונים לתחתונים, שהוא הגבול בין חצי העליון לבין חצי התחתון, ושפת ההיכר הזה היה לו רוחב זרת. **וזה גב המזבח**, עתה מתחיל לפרש גובה המזבח: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חיק, כן נקרא היסוד שהוא בחיק הארץ : וגבולה. ת"י גדפנא, והוא במקום חוט הסקרא : **גב.** מל' גובה: (מלבי"ם באור המלות)

[יד] ומחיק הארץ עד העזרה התחתונה שתיים אמות ורחב אמה אקת ומקעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה ארבע אמות ורחב האמה:

רש"י ומחיק הארץ. מן היסוד מקרקע הארץ : עד העזרה התחתונה. עד גב מלצן הראשון : שתיים אמות. ולא היה כן צבית עולמים ששם שנינו מציא מלצן של ל"ב על ל"ב וגובהו אמה וכאן גובהו שתיים : ורחב אמה אחת. כשהניח מלצן השני עליו היה מלצן השני שלשים על שלשים נמצא כניסה לו סביב סביב רחב אמה והוא היסוד הרי עלה שתיים וכנס אמה והוא היסוד י"ת עזרה מסמתא לשון רכפה שהיה ממלא את המלצן חלוקי אבנים מזפת וסיד וקוניא וממחה ושופך ומחליקו למעלה והרי הוא כמין לרפה : ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה ארבע אמות. מנג מלצן התחתון עד גג מלצן שעליו ארבע אמות גובה : ורחב האמה. הוא כניסת הסובב עלה ארבעה וכנס אמה זהו סובב והתחתון קורא קטנה לפי שאין גובהו אלא שתי' והעליון גובהו ארבע : (רש"י)

מצודת דוד ומחיק הארץ. מהתחלת היסוד שכלפי הקרקע עד כלות גובה הדפוס התחתונה היא העשוי להיסוד היה שתיים אמות : **ורחב.** ר"ל הניח רוחב אמה מסביב להכניס לפנים את הדפוס שעליה וזהו כניסת היסוד : **מהעזרה הקטנה.** מנג דפוס הראשון הקטנה כי לא היתה כ"א בגובה שתי אמות ומגגה עד גג הדפוס הגדולה היה ארבע אמות הוא הסובב : **ורוחב האמה.** הניח מסביב רחב האמה הפשוטה בת ה' טפחים להכניס לפנים את הדפוס שעליה וזהו כניסת הסובב : (מצודת דוד)

מצודת ציון העזרה. דפוס בנין המזבח קורא בשם עזרה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומחיק הארץ היינו מהתחלת היסוד שהוא בארץ, **עד העזרה התחתונה**, היינו הכניסה התחתונה שנכנס המזבח אמה והתחיל הסובב היה ב' **אמות**, גובה היסוד, **ורחב אמה אחת**, שהחיק ר"ל היסוד היה רחב אמה מן הסובב, **ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה** היינו מהכניסה התחתונה עד הכניסה העליונה שכנס שנית אמה למעלה מן הסובב, היה **ארבע אמות** גובה הסובב. **ורחב האמה**, ששם היה ג"כ רחב אמה יותר מן אשר למעלה ששם כנס אמה: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות העזרה. מחיצה וגבול שלפני איזה דבר, ובא על חצר שלפני ההיכל (ד"ה ב' ס"י ד' וס"י ו') ופה מצייר המזבח כאילו לפני המערכה יש שתי מחיצות במקום שהוחל הסובב לעלות, ובמקום שהוחל גובה המזבח, שכי"א רחב מחבירו: (מלבי"ם באור המלות)

[טו] וְהֵרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (ומהאראיל) וּמִהָאֲרִיאֵל וּלְמַעַלָּה הַקָּרְנוֹת אַרְבַּע:

רפ"י וההראל. הוא גובה גג המזבח מן הסובב ולמעלה וזבית עולמים לא היה אלא שלש וי"ת אף הוא ומדב' ארבע אמות: (רפ"י)

מצודת דוד וההראל. הוא גובה גג המזבח מן הסובב ולמעלה: **ארבע אמות**. ארז"ל בפרק איזהו מקומן דרשות קרנות ארבע קאמר ר"ל הדמים הנתנין בקרנות המזבח רשותייהו הוה מגג המזבח ולמטה ד' אמות והוא עד כלות אמה עליונה מהסובב כי עד שם נקרא למעלה כי בכלות ד' מהגג היה חוט הסיקרא שהוא באמצע המזבח כי הקרנות אי' והגג שלשה והאמה העליונה מהסובב הרי חמש וכן שלשה הנשארים מהסובב ושנים של היסוד הם חמש: **ומהאריאל ולמעלה**. למעלה מגג המזבח היו ד' קרנות בארבעת המקצועות: (מצודת דוד)

מצודת ציון וההראל. הוא כמו האריאל ובאה הה"א במקום האלף ונשמטה היו"ד וכן יקרא שם המזבח כמו והיתה לי כאריאל (ישעיה כט) ונקרא כן ע"ש שירד עליו האש מהאל מן השמים ורבצה עליו כארי: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וההראל מקום המערכה שהיה בראש המזבח נקרא הראל, ור"ל המקום שמן העזרה הגדולה שהיא כניסת הסובב עד ראש המזבח היה **ארבע אמות**, והגם שעד המערכה לא היה ג' אמות, מפשר כי **מהראל ולמעלה יצאו ארבע הקרנות** שהיו ג"כ גובהן אמה, ועם הקרנות היה ההראל ארבע אמות, ובזה נשלמו י' אמות של גובה המזבח. וחז"ל (בפי איזהו מקומן) פיי שמ"ש והראל ארבע ולא עד ההראל, שאגב משמיענו שחשבינן ארבע מן ההראל שהוא מקום המערכה ולמטה, לענין

רשות דמים שמן חוט הסקרא עד מקום הקרנות ניתנים דמים העליונים, ולמטה מהם ניתנים דמים התחתונים, וזה הגיע עד אמה אחת למטה מן הסובב שהוא ד' אמות מן ההראל שהוא מקום המערכה, אולם חשבון זה יצדק בבית שני שהיה עליית היסוד רק אמה אחת, שעליית היסוד היה באמת בת חמש, וכן אמת גובה הקרנות היה באמת בת חמש, ונשאר למטה מן הקרנות ולמעלה מן היסוד ד' אמות למעלה וד' אמות למטה באמת בת שש, אבל בבית השלישי שיהיה גובה היסוד ב' אמות באמת בת ה', א"כ אמצע המזבח הוא חצי טפח אחר ד' אמות של מקום הקרנות. ? י"ל לשכן יהיה לעתיד הגבול של רוחב זרת באותו טפח שאחר ארבע אמות, והגבול הזה ימצע בין עליון לתחתון והיה ההראל ד' אמות עד הגבול הזה (מלבי"ם באור הענין)

[טז] (והאראיל) וְהָאֲרִיאֵל שְׁתֵּים עָשָׂר אַרְזָה בְּשְׁתֵּים עָשָׂר רְחֵב רְבֹעַ אֶל אַרְבַּעַת רְבָעִיו :

רס"י והאריאל שתיים עשרה אורז. מקום המערכה היה עשרים וארבע על עשרים וארבע וזהו י"ז צ"ז : אל ארבעת רבעיו. שמאלמלעיתו הוא מודד י"ז לכל רוח הרי כ"ד על כ"ד כך מפורק בזבחים וכן שנינו במסכת מדות המזבח היה ל"ז על ל"ז עלה אמה וכנס אמה זה היסוד נמלא ל' על ל' עלה חמש וכנס אמה זה הסובב נמלא כ"ח על כ"ח מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה נמלא עשרים ושש על עשרים ושש מקום הלוח רגלי הכהנים מזה ואמה מזה נמלא כ"ד על כ"ד מקום המערכה : (רס"י)

מצודת דוד והאריאל. שטח המזבח הוא מקום המערכה היה י"ב אמות על י"ב וזהו מאמצעיתו לכל רוח והיה א"כ כ"ד על כ"ד : רבוע. היה מרובע בארבעת צדדיו : (מצודת דוד)

מצודת ציון רבוע. מרובע : רבעיו. צדדיו וכן על ארבעת רבעיהם (לעיל א) והוא מלי רבע כי כל צד הוא רבע כי ארבע צדדים יש : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והאריאל רוחב מקום המערכה היה שתיים עשרה ארז על שתיים עשרה רחב, פירש במשנה דמדות שמוודד מדה זאת מאמצעו של מזבח, שמאמצע מקום המערכה יהיה י"ב אמה לכל צד, ועז"א אל ארבעת רבעיו והיה מצד אל צד כ"ד אמה, כי במקום המערכה נתקצר המזבח עוד שתי אמות מכל צד, אמה למקום הקרנות ואמה למקום הילוך רגלי הכהנים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות האריאל. כן נקרא המזבח ע"ש אש השמים שהיתה רבוצה כארי ואוכלת הקרבנות : (מלבי"ם באור המלות)

[יז] וְהֶעֱזְרָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אֲרָךְ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה רֶחֶב אֶל אַרְבַּעַת רְבָעֶיהָ וְהִגְבֹּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצֵי הָאֵמָה וְהַחִיק לָהּ אֵמָה סָבִיב וּמַעֲלֵתָהּ פְּנוֹת קָדִים :

רס"י והעזרה ארבע עשרה אורך. גג המזבח עם מקום הקרנות ועם מקום רגלי הכהנים כ"ח על כ"ח וי"ד האמורים כאן מאמלעיתו מודד כמו שפורש על ארבעת רבעיה : והגבול סביב אותה. י"ת וגדנפא ורבותינו פרשוהו על הקרנות : חצי האמה. מאמלעיתו מודד נמלא אמה על אמה : והחיק לה אמה. זו כניסת היסוד : ומעלתהו פנות קדים. וכבש שְׁעוּלִים זו היה זדרוס כדי שיהא העולה זו פונה למזרח שכל הפינות היו דרך ימין וכשאתה נותן הכבש זדרוס העולה זו ופונה דרך ימין פונה למזרח (רס"י) :

מצודת דוד והעזרה. הוא דפוס גג המזבח מקום המערכה עם מקום הלוח רגלי הכהנים עם מקום הקרנות היה י"ד אמות על י"ד כן היה מאמצעיתה אל כל ארבעת צדדיה והיתה א"כ כ"ח על כ"ח : והגבול. הקרנות שהיו בגבולה מסביב לה בארבעת המקצעות היו חצי האמה מאמצעיתה לכל רוח והיו א"כ אמה על אמה : והחיק לה. החיק אשר לה הוא יסוד המזבח בלטה אמה מסביב (ויתכן שבא לומר לפי שמאז לא בלטה היסוד בכל סביבו כי במקום שהיה מנחלת יהודה לא היה יסוד כן ארז"ל (מדות פג) לכן אמר לעתיד יהיה היסוד מסביב כי אז לא תהיה מקום המקדש והמזבח מיוחד לשום שבט וכאשר נראה בצורת חלוקות (הארץ) : ומעלתהו. לא שהיה בו מעלות כי התורה אמרה ולא תעלה במעלות על מזבחי (שמות כ) אלא אמר ומעלתהו לשון רבים כי שלשה היו אחד כבש הגדול ואחד פנה ליסוד ואחד פנה לשובב כן אמר ז"ל (זבחים סב) ואמר שהיו פונות קדים ר"ל היו נתונות ברוח אשר העולה בהם יפנה אל המזבח כי כל הפנות הוא דרך ימין והבא ברוח דרום ימינו הוא כלפי המזרח א"כ כשיהיו הכבשים בדרום יפנה העולה בהם אל המזרח כן ארז"ל (שם) וכן יהיה בנין המזבח דפוס התחתון יהיה ל"ב אמות על ל"ב ושתי אמות קומתו ועליו יניחו דפוס ל' על ל' וארבע אמות קומתו ויהיה א"כ משוך לפני אמה בכל צד וזהו כניסת היסוד ועליו יניחו דפוס כ"ח על כ"ח ושלוש אמות קומתו ויהיה א"כ משוך לפני אמה בכל צד וזהו כניסת השובב ובארבע המקצעות יניחו דפוס אמה על אמה בגובה אמה והם הקרנות וימלאו כל הדפוסים באבנים ועפר וסיד ויהיה נעשה הכל מקשה אחת וישמטו לוחות הדפוסים ובין הקרנות יהיה מקום הלוח לרגלי הכהנים ועוד אמה לפני נמצא יהיה מקום המערכה כ"ד על כ"ד ועיין בקונטרס בנין הבית : (מצודת דוד)

מצודת ציון ומעלתהו. הכבשים שהיו אל המזבח : פנות. מל' הפנה וסבוב
(מצודת ציון) :

מלבי"ם - באור הענין והעזרה הגדולה (כנ"ל פסוק י"ג) י"ד ארך על י"ד רחב, מאמצעו של מזבח כנ"ל : והגבול סביב אותה חצי האמה, הוא הגבול הנזכר בפסוק י"ג, שאמר וגבולה אל שפתה זרת האחד, שיצא בנין בולט זרת שהוא חצי האמה להיות גבול בין דמים העליונים לתחתונים, והוא היה אמה למטה מן התחלת הסובב, ומפני שהבליטה הזאת לא נמשכה רק ברוחב טפח, בא לבאר שלא נטעה לומר שמה שהיה היסוד רחב אמה יותר מן הסובב (כמ"ש וחקי האמה ואמה רחב) שהיה רחב אמה מן הגבול, שיצא חצי אמה, וא"כ היה רוחב היסוד אמה וחצי, לכן אמר שהגם שהגבול היה סביב בולט חצי האמה בכל זה החיק שהוא היסוד לה רק אמה סביב ולא יותר, כי בליטת הגבול לא בא בחשבון כי לא נמשך רק ברוחב טפח, ומעלתהו פנות קדים, פי' שהכבש שבו עולים למזבח הוא בדרום, שהעולה בו פונה לימין למזרח, כמ"ש בא לו לקרן דרומית מזרחית וכו' שכל פנות שאתה פונה לא יהיה רק לימין ודע שמ"ש במשנה דמדות לפרש שמ"ש וההריאל עשרה אמה היה מודד מאמצע המזבח, ורוחב מקום המערכה מצד לצד היה כ"ד אמה, שמזה הוציא שהמזבח למטה היה ל"ב אמות כנ"ל, זה לא יעלה לראב"י דסתמא דמדות כוותיה, דהוא הוא ס"ל דכוליה מזבח בדרום קאי, והמזבח עם הכבש היו ס"ב אמה ואיך עמד בדרום הא כל צד הדרום בבית הג' אינו רק חמשים אמה, דחצר הפנימי הוא מאה על מאה. ? אמנם משנה זו אינה סתמית, רק ר' יוסי קאמר לה, ור' יוסי לשטתו דס"ל כוליה מזבח בצפון קאי, והיה מקום המזבח בצפון ובדרום היה מקום להכבש, וכן אף למ"ד שחציו בצפון וחציו בדרום נוכל לפרש כן, שאז המזבח אוכל בדרום ט"ז אמה והכבש ל' אמה שהם מ"ו ונשאר עוד ארבע אמות עד הכותל, אבל לראב"י אאל"כ, וצ"ל שהוא היה מפרש מ"ש והאריאל שתיים עשרה, היינו מצד אל צד לא מאמצעו, וס"ל שהיה רוחב ההראל שתיים עשרה אמה עם מקום הקרנות והילוך רגלי הכהנים, ולפי"ז היה רחבו וארכו למטה במקום היסוד ט"ז אמה והיה יכול לעמוד עם הכבש בדרום, וראיתי בפ"י הגאון מהר"א ווילנא, שפי' את הכתובים דפה שהיה רוחב המזבח רק י"ב אמה מצד אל צד, ולא הודיע מי הניאו לפרש פי' נגד משנה מפורשת שפי' שמדד מאמצעו, ועם האמור ס"ל כמ"ש הכ"מ (פי"ג מה' עבודת יוה"כ) שדעת המרבי"ם כראב"י דכוליה מזבח בדרום קאי, וכמו שסתם כן רבי ביומא (דף ל"ז) וא"א לפרש כפי' המשנה שאמרה רבי יוסי לשטתו (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות פנות. מקור שהעולה יפנה פניו למזרח : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] ויאמר אלי בן אדם פה אמר אדני יהוה אלה חקות המזבח ביום

הַעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלוֹת עָלָיו עוֹלָה וְלִזְרוֹק עָלָיו דָּם :

מצודת דוד אלה חקות המזבח. אלה הם משפט המזבח לחנכו מהם ביום השלמת עשייתו למען יהא הגון וראוי להעלות עליו עולה ולזרוק עליו דם (מצודת דוד) :

מלבי"ם - באור הענין אלה חקות המזבח ביום העשותו, הודיע לו איך יהיה חנוכת המזבח לעתיד, והגם מזבח חדש אין מחנכין אלא בתמיד של שחר כמ"ש חז"ל, אבל פה יהיה חינוך כללי לכלי המקדש, והיה חינוך גם בימי עזרא שהיה הוראת שעה והיה באופן אחר, כי כבר ידעו שאין זה בית העתיד שנבא עליו יחזקאל, כי כבר הבטיח לו ה' שבעת חינוך בית העתיד יקום יחזקאל שהיה כהן בתחיה והוא בעצמו יעשה עבודת החינוך ולכן עשו חינוך אחר כפי הוראת הנביאים באותה שעה, וכמו שכן גם במשכן היה החינוך בקרבנות שנהגו רק לפי שעה, וז"ש שביום העשותו תעשה חינוך לחנכו שיהיה ראוי להעלות עליו איברי עולה, ולזרוק עליו דם עולה וק"ק וקדשים קלים : (מלבי"ם באור הענין)

יט וְנִתְּתָה אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צְדוֹק הַקְּרֹבִים אֵלַי נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה לְשֶׁרְתַּנִּי פֶּר פָּן בָּקָר לְחֻטָּאת :

רפ"י הכהנים הלוים. אשר משבט לוי : מזרע צדוק. לפי שהיה ע"ג ששימש ראשון במקדש בימי שלמה נקראו על שמו : (רפ"י)

מצודת דוד ונתתה וגו'. בשרו שיעמוד בתחיה ויהיה החנוך נעשה על ידו כי הוא היה כהן : אל הכהנים הלוים. אל הכהנים הבאים משבט לוי : אשר הם מזרע צדוק וגו'. כי הם יהיו נבחרים לעתיד לעשות עבודת המזבח וכמ"ש והכהנים הלוים בני צדוק וגו' המה יקרבו אלי לשרתני (לקמן מד) : לשרתני. מוסב על הקרובים אלי : פר בן בקר. מוסב על ונתתה וגו' : (מצודת דוד) :

מלבי"ם - באור הענין ונתתה אל הכהנים מזרע צדוק, כמו שיבואר (בסי' מ"ד) שרק בני צדוק יהיו כשרים אז לעבודה, מפני שהם קרובים אל ה' שלא עבדו ע"ז, והודיע לו ה' כי הוא יקום בתחיה בעת ההיא והוא ימסור פר החטאת להכהנים : (מלבי"ם באור הענין)

כ וְלִקְחֶתָּ מִדָּמֹו וְנִתְּתָה עַל אַרְבַּע קַרְנֹתָיו וְאֶל אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה וְאֶל הַגְּבוּל סָבִיב וְחֻטָּאתָ אוֹתוֹ וְכִפְרֶתְהוּ :

רפ"י על ארבע קרנותיו. של מזבח : פנות העזרה. גג המזבח : וכפרתהו.

תקנה אותו מדרכ חול שבו להכניסו בקדוש' להיותו ראוי לכפר עליו מזה ולהלן : (כ"ז)

מצודת דוד ונתתה וגו'. יתן הדם על ארבע קרנות המזבח ועל ארבע זוויות של בנין גג המזבח : **ואל הגבול סביב.** יתכן שעל היסוד נאמר שהוא בגבול המזבח : **וחטאת וגו'.** בזה תטהר את המזבח ותקנחו להעביר ממנו דרך חול להכניסו בקדושה : (מצודת דוד)

מצודת ציון פנות. מלי פנה וזוויות : **וחטאת.** ת"י ותדכי והוא ענין טהרה : **וכפרתהו.** הוא ענין קנוח ועש"ז יקרא המזרק כפור כי הכהן הזורק מקנח אצבעו מן הדם בשפת המזרק ובדרז"ל ובעי לכפורי ידי' בההוא גברא (גיטין נז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולקחת מדמו, וגם הודיע לו שהוא בעצמו יקח ויזה את הדם, הלקיחה היא הקבלה בכלי, כי מקבלה ואילך מצות כהונה, והנתינה הוא מתן קרנות, **ונתת מדמו אל ארבע קרנות של המזבח, ואל ארבע פנות העזרה** הוא הסובב שנקרא עזרה הגדולה (כנ"ל פסוק י"ד) **ואל הגבול** הוא הזרת שבלט לחוץ מן המזבח שנקרא גבול (כמ"ש וגבולה אל שפתה סביב), וחצי טפח העליון היה שייך למעלה כנ"ל. **וחטאת,** במתן דם באצבע. **וכפרתהו,** בשפיכת שירים ליסוד, והנה הודיעו ה' בזה כמה פנות יקרות בענין התחיה. **א.** שבעת חינוך המקדש כבר תתחיל התחיה, כי הבטיח ליחזקאל שהוא ימצא בעת ההיא ויחנך את המקדש, **ב.** שתחיה תהיה בגוף ובנפש, ושיקום בתחיה בלבוש בשר וגידין ועצמות, ושיהיה שלם בגופו כל מום לא יהיה בו, כי המלאך לא יכשר לעבודה, וכשלא יהיה שלם בגופו כאחד האדם הרי הוא בע"מ. **ג.** שיתחייב אז במצות כיתר בני אדם שאל"כ איך יקיים מצות לבישת בגדי כהונה וכל מצות הקרבנות, שזה לא יצוייר רק אם יקום בתחיה כאחד האדם : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] וְלָקַחְתָּ אֶת הַפֶּר הַחֲטָאִת וּשְׂרָפוּ בְּמִפְקַד הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ :

כ"ז **במפקד הבית.** ת"י באתר לחזי לביתא כלומ' במקום קדוש ולשון במפקד הבית מקום שהבית כלה כמו (מדבר לה) לא נפקד ממנו איש והוא פר המלואים כדרך שפשו במשכן ונסרף אותו פר ולא נאכל וכן לרסו לבותינו במנחו' מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה : (כ"ז)

מצודת דוד ושרפו. למי אשר תמסור אותו הוא ישרפו : **במפקד הבית.** בתכלית הבית מקום שהבית כלה ולתוספת ביאור אמר מחוץ למקדש :

מצודת ציון במפקד. ענין כליון וחסרון כמו ולא נפקד ממנו איש (מדבר ל"א)
: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולקחת ושרפו, יהיה מתדמה עם פר המלואים בחנוכת המשכן שנתן משה על קרנות המזבח ואת הפר שרף באש מחוץ למחנה ועז"א **מחוץ למקדש**, שהיה מקום מוכן לשריפת הנשרפים, וז"ש **במפקד הבית** (מלבי"ם): באור הענין

מלבי"ם - באור המלות הפר החטאת. כמו מארון הברית, ר"ל הפר פר החטאת : **במפקד הבית**. מקום המופקד ומוכן לצורך הבית, לשרוף שם את הנשרפין (מלבי"ם): באור המלות

[כב] וביום השני תקריב שְׁעִיר עִזִּים תָּמִים לְחַטָּאת וְחִטָּאוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֵשׁ חֵטְאֵוֹ

רס"י תקריב שְׁעִיר עִזִּים. זה לא היה צמסכן וצמלואים סל לעתיד לצא כך הם על פי הדבור : (רס"י)

מצודת דוד וחטאו. זורקי הדם יטהרו את המזבח בזריקת דם השעיר כאשר טהרו אותו ביום הראשון בזריקת דם הפר : (מצודת דוד)

[כג] בְּכַלּוֹתֶךָ מִחֹטֵא תִקְרִיב פֶּרֶן בָּקָר תָּמִים וְאֵיל מִן הַצֹּאן תָּמִים :

רס"י מחטא. מלטהר : (רס"י)

מצודת דוד בכלותך מחטא. כאשר תשלים לטהר את המזבח בזריקת דם השעיר : **תקריב**. זהו ההבאה אל העזרה : **תמים**. מבלי מום : (מצודת דוד)

מצודת ציון בכלותך. ענין השלמה וגמר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בכלותך מחטא, גם זה ביום השני, שאחר חיטוי דם שעיר החטאת יקריב פר ואיל לעולה : (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהִעֲלוּ אוֹתָם לְעֹלָה

מצודת דוד **והקרבתם**. זו היא ההקטרה שעל המזבח : **והשליכו וגו'**. מלח.
כמ"ש על כל קרבנד תקריב מלח (ויקרא ב') : **עולה לה'**. שיהיו כליל
לאישים : (מצודת דוד)

[כה] **שבעת ימים תעשה שעיר חטאת ליום ופר בן בקר ואיל מן הצאן**
תמימים יעשו:

רפ"י תמימים יעשו לעולה : (רפ"י)

מצודת דוד **שבעת ימים**. כדרך שעשו ביום השני כן יעשו עד כלות שבעת
ימים שעיר לחטאת ופר ואיל לעולות : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **שבעת ימים**, ר"ל זה שנאמר ביום השני שיקריב
שעיר לחטאת ופר ואיל לעולה, זה ימשך שבעה ימים, חוץ מיום הראשון
שהקריבו פר : (מלבי"ם באור הענין)

[כו] **שבעת ימים יכפרו את המזבח וטהרו אתו ומלאו ידיו:**

מצודת דוד **יכפרו**. יקנחו אותו להעביר ממנו דרך חול להכניסו בקדושה :
ומלאו ידיו. בזה יחנכו את המזבח : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ומלאו ידיו**. כן נקרא החנוך בלשון המקרא כמו ומלאת יד
אהרן (שמות כט) וענין חנוך הוא התחלת הדבר במה שיעמוד בו לעולם :
(מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **שבעת ימים**, ר"ל בשבעת ימים אלה שיקריבו שעיר
ופר ואיל **יכפרו את המזבח** בדם השעיר, **וטהרו אתו ומלאו ידיו**,
בהקרבת העולה, כי ביום הראשון שהקריבו פר לא מלאו ידיו, כי הפר
נשרף מחוץ למחנה : (מלבי"ם באור הענין)

[כז] **ויכלו את הימים (ס) והיה ביום השמיני והלאה יעשו הכהנים על**
המזבח את עולותיכם ואת שלמיכם ורצאתי אתכם נאם אדני יהוה : (ס)

רפ"י ורלאתי. לטון לטון : (רפ"י)

מצודת דוד **ויכלו**. כאשר ישלימו שבעת הימים הוא מחונך לקרבנות וביום
השמיני ומאז והלאה יעשו הכהנים על המזבח את עולותיכם וכו' ואני
אהיה מרוצה לכם ע"י הקרבנות הללו : (מצודת דוד)

מצודת ציון והלאה. ולהלן עד עולם : **ורצאתי.** מלשון רצון : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והיה ביום השמיני, מיום שהתחיל החינוך ביום הראשון, שהוא ביום השביעי מיום השני, יהיו יכולים להעלות עליו עולות ושלמים, ויתבאר לקמן (סי' מ"ה) שיום ראשון יהיה בכ"ג אדר ויום השמיני שלו יהיה בר"ח ניסן, כמו שהיה בימי משה, שהתחילו המלואים בכ"ג אדר ויום השמיני למלואים היה בר"ח ניסן ע"ש : (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-מד

א וישב אתי דרך שער המקדש החיצון הפנה קדים והוא סגור :

מצודת דוד וישב אותי. המלאך הדובר בי השיב אותי אל דרך שער המקדש החיצון הוא ההיכל שהוא חיצון לבית קדש הקדשים ולתוספת ביאור אמר הפונה קדים ר"ל אל השער הפונה למזרח אל האולם לא אל השער הפונה אל המערב לבית קה"ק : **והוא סגור.** רבותינו ז"ל העמידו המקרא הזה בפשפש הדרומי (מדות פ"ד) כי שני פשפשין ר"ל שני פתחים קטנים היו לשער ההיכל מזה ומזה כאשר הוא בצורה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וישב אתי, המלאך השיבו מן החצר הפנימי שהיה שם **אל דרך שער החצר החיצונה הפונה קדים,** הוא שער המזרחי שנכנס בו בראשונה, ומצאו עתה **שהוא סגור** ולא יכול לצאת ממנו : (מלבי"ם באור הענין)

ב ויאמר אלי יהוה השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו פי יהוה אלהי ישראל יבא בו ויהיה סגור :

רס"י סגור יהיה. רבותינו העמידו המקרא הזה בפשפש הדרומי שהיה לשער ההיכל פשפש פתח קטן כך שנינו במסכת מדות שני פשפשין היו לו לשער הגדול אחד צדום ואחד בצפון שצדום לא נכנס בו אדם מעולם עליו מפורש ע"י יחזקאל השער הזה יהיה סגור : **צא צו.** לעתיד לצא : (רס"י)

מצודת דוד בא בו. דרך השער ההוא : והיה סגור. לכן יהיה סגור הואיל ואין מי בא בו בעבור שהמקום ב"ה בא בו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי ה', הודיע לו שמעתה יהיה השער הזה סגור ולא יפתח לעולם, כי גם שער מזרח של החצר הפנימית יהיה סגור בחול, ויפתח בשבת ויו"ט, אבל שער המזרחי של חצר החיצונה לא יפתח בשום זמן, ואיש לא יבא בו אפי' עד חלל השער בין דרך התאים שמצד חוץ בין דרך האולם שמצד פנים, והטעם כי ה' אלהי ישראל בא בו לכן יהיה סגור, וזה בא להורות שהשכינה לא תצא עוד משם לעולם, ואחר שבא ונכנס למקדש דרך השער הזה נסגר השער שלא יצא משם עוד חוץ למקדש כי ישכון שם לעולם : (מלבי"ם באור הענין)

ג את הנשיא נשיא הוא ישב בו (לאכול) לאכל לחם לפני יהוה מדרך אלם השער יבוא ומדרכו יצא :

רס"י את הנשיא נשיא הוא וגו'. את הנשיא אני נותן רשות נשיא הוא וחשוב ואין דרכו ליטב ולאכול עם שאר הכהנים בלשכות : הוא יטב בו לאכל לחם. בתוך חללו: מדרך אולם השער יבוא. כשהוא נכנס לתוך החצר הפנימית כדי ליכנס לשער קטן זה לאכול בו דרך אולם השער העזרה שבמזרח יכנס לתוך העזרה ובו בדרך יטב כשיטב ילא באותו הדרך שנכנס ולפי שהוא אומר למטה (מ"ו) בענין ובצא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך וגו' שמה לעשות העזרה הפנדריא לפי שאותה ביאה לראיית פנים ולריך להראות יפה הורכך לומר כאן בביאות של כל ימות השנה שלא יעשה הפנדריא לפי שאין ביאה זו לראיית פנים כמו של רגלים וכן העיד עוד למטה בענין פעמים רבות, מלאתי: את הנשיא. כ"ג נשיא הוא ומחשיבותו יהא רשאי לאכול בשר ולחם קדשים באותו שער שפותחין לו בשעת אכילתו: מדרך אולם השער יבוא. דרך אולם שער מזרחי יכנס לעזרה ויבוא עד אותו פשפש לאכול בו לחמו : ומדרכו ילא. שאין זה ראוי לקפנדריא כשאר שערים וכל היום שלא בשעת אכילת הנשיא יהיה סגור, (סא"א) :

מצודת דוד את הנשיא. ר"ל אבל את הנשיא הוא מלך המשיח הואיל והוא נשיא ואין כבודו לשבת במקום העם לאכול בקדשים עמהם לכן ישב בחלל השער ההוא לאכול בבשר הקדשים לפני היכל ה' : מדרך אולם השער יבוא. כאשר יבוא לאכול בחלל הפשפש ההוא יבוא אל החצר הפנימי מדרך אולם השער ר"ל שיבוא דרך אולם הנמשך מהשער ולחוץ

אבל לא יבוא שמה דרך פתחי הלשכות התחתונות הפתוחות לחצר הפנימי שאין אולם לפניהם כ"א יבוא בפומבי דרך השער הגדול ומשם יבוא לחלל האולם לשבת בחלל הפשפש : **ומדרכו יצא**. מדרך השער שבא כן יצא דרך שם ואף שכשהוא הולך עם העם במועדים יוצא עמהם דרך נכח השער שבאו כמ"ש והנשיא בתוכם וכו' (לקמן מו) הנה בבואו לבדו חוזר הוא בדרך שבא : (מצודת דוד)

מצודת ציון לחם. כן יקרא גם הבשר כמו את קרבני לחמי (במדבר כ"ח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין את הנשיא לבא הנשיא שהוא המלך המשיח מצד נשיאותו למעלה ראש, הוא ישב בו לאכל לחם לפני ה', כשיאכל זבחי שלמים ישב מאסקופת השער ולפנים, ובכ"ז יהיה השער סגור, רק יבא דרך שער הצפוני או הדרומי, ויכנס מדרך אולם השער שהוא בפנים, יבוא אל תוך האולם ושם יאכל השלמים, ומשם יצא דרך העזרה לחוץ דרך השערים הפתוחים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות את הנשיא. מלת את זרה, ויל"פ שהוא משורש אתא, רצה לומר ביאת הנשיא, שמזה בא גם שם תא, ושם שער האיתון (למעלה מ' ט"ו) : (מלבי"ם באור המלות)

[ד] וַיְבִיאֲנִי דֶרֶךְ שַׁעַר הַצָּפוֹן אֶל פְּנֵי הַבַּיִת וְאָרָא וְהִנֵּה מְלֵא כְבוֹד יְהוָה אֶת בַּיִת יְהוָה וְאָפֵל וְאֶל פְּנֵי :

מצודת דוד ויביאני וגו'. כי מתחלה העמידו לפני פשפש הדרומי הסגור ועתה הסיעו משם והביאו בדרך שער הצפון שבמזרח הבית והוא הפשפש הצפוני : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויביאני אז חזר אל צד הצפון, וה' הביאו דרך שער הצפון שנית אל פני הבית לעזרת ישראל. וארא והנה מלא כבוד ה' את בית ה'. וזה הראהו לבל יחשוב שמה שנסגר שער המזרחי הוא מפני שהשכינה יצאה משם ולא תשוב עוד, לכן הראהו שנשאר הכבוד בפנים : (מלבי"ם באור הענין)

[ה] וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה בֶּן אָדָם שִׁים לְבָד וּרְאֵה בְעֵינַי וּבְאָזְנַי שָׁמַע אֶת כָּל אֲשֶׁר אָנִי מְדַבֵּר אֲתָךְ לְכָל חֻקֹּת בַּיִת יְהוָה וּלְכָל (תורתו) תּוֹרֹתַי וְשִׁמְתָּ לְבָד לְמִבּוֹא הַבַּיִת בְּכָל מוֹצָאֵי הַמִּקְדָּשׁ :

מצודת דוד שים לבד. להבין הדברים : **וראה בעיניך**. מדת כל דבר ודבר : **לכל חוקות**. מה שראוי להשתמש בכל חדר מחדריו : **ולכל תורותיו**. מקום עמידת הכהנים והעם : **ושמת לבד**. תשים לבד אל מבוא הבית

להבין דרך ביאת הבית בכל הפתחים שיוצאין בהם מן המקדש והוא שלא לבוא בפשפש הדרומי אבל בפשפש הצפוני יכולין לבוא ודרך ביאה למלך המשיח וכן לכל העם כמ"ש ובבוא עם הארץ וכו' (לקמן מו) : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי, שים לבך בסי' מ' אמר ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך כי שם הראהו צורת המקדש, וצריך תחלה לראות בעיניו, ועתה שהודיעהו החקים והתורות הקדים שישים לבו להבין, ואח"כ תראה בעיניך בחוש שכן הוא, ואח"כ באזניך שמע לקבל הדברים, ושמת לבך למבוא הבית הודיע לו שמה שהשער סגור יש בו עוד הוראה שיסגרו השער בל יניחו ליכנס לשם את הבלתי ראויים, כמ"ש במשנה דתמיד שראש המעמד היה מעמיד את הטמאים בשער המזרח, והראה לו שלעתיד יהיה השער סגור לפנייהם לעולם וז"ש ושמת לבך מן מבוא הבית מזה תבין לכל מוצאי המקדש, מי שהיה צריך לצאת מן המקדש ושלא יבא שם לעולם, כמו שיבאר : (מלבי"ם באור הענין)

11 וְאָמַרְתָּ אֶל מְרִי אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רַב לָכֶם מְכַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל :

מצודת דוד אל מרי. אל עם המרי וחוזר ומפרש אל בית ישראל : **רב לכם.** זמן רב היה לכם מה שעשיתם כל תועבותיכם אתם בית ישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון מרי. ענין מרד וסרוב : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואמרת אל בית ישראל אשר הם בית מרי, כה אמר ה' רב לכם ר"ל שהוכיחם על מה שמניחים בני הנכר לעבוד עבודה, והלא כבר הוא חטא גדול מה שמניחים אותם ליכנס אל המקדש אף בלא עבודה, וכ"ש איך יוסיפו לחטא במה שמוסרים להם עבודה, וז"ש הלא רב לכם והוא גדול מכל תועבותיכם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות אל מרי. אל ענין המרי והמרידה : (מלבי"ם באור המלות)

12 בְּהִבְיָאֲכֶם בְּנֵי נֹכַר עַרְלֵי לֵב וְעַרְלֵי בָשָׂר לְהִיּוֹת בְּמִקְדָּשִׁי לְחַלְלוֹ אֶת בֵּיתִי בְּהַקְרִיבְכֶם אֶת לֶחְמֵי חֶלֶב וְדָם וַיִּפְּרוּ אֶת בְּרִיתִי אֶל כָּל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם :

רש"י צני נכר. שנתנכרו מעשיו לאציו שצנמים והן ערלי לב : **וערלי צנר.** כהן שמתו אחיו מחמת מילה : (רש"י)

מצודת דוד בהביאכם. במה שבעוד הייתם בארצכם הבאתם כהנים בני נכר ר"ל שנתנכרו מעשיו וחוזר ומפרש שהיו ערלי לב ר"ל אטום מלדעת את ה' ומהם היו אשר לא מלו על שמתו אחיו מחמת מילה ופסולים הם לעבודה והם הביאו אותם להיות במקדשי לעבוד עבודה לחללו וחוזר ומפרש את ביתי : **בהקריבכם.** במה אתם מקריבי ע"י כהנים כאלה את לחמי הוא החלב והדם הנה בזה הפירו את בריתי להוסיף אל כל התועבות שיש בידכם הוא עבודת הכוכבים ור"ל לא די שעבדתם הכוכבים אלא שעוד תוסיפו לחלל עבודת מזבחי ע"י כהנים כאלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ערלי לב. ענין חתימה וכן ערלה אזנם (ירמיה ו') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בהביאכם, מה שאתם מביאים בני נכר ערלי לב שנתנכרו לאביהם שבשמים במה שהם ערלי לב לעבוד ע"ז, והם ג"כ ערלי בשר בלתי מולים, (ולדעת חז"ל שמתו אחיו מחמת מילה) להיות במקדשי, הלא זה חטא גדול מה שיהיו במקדשי לחללו את ביתי, שאף שלא יעבדו עבודה ולא יחללו את הקרבנות הלא יחללו קדושת הבית בשיהיו בתוכו, וא"כ איך תוסיפו חטא על פשע בהקריבכם ע"י בני נכר אלהי, את לחמי חלב ודם שהם יקריבו קרבנות, ויפרו את בריתי, והם לא שבו עדיין בתשובה ועודן מפירים את בריתי, וזה תוסיפו אל כל תועבותיכם הרבים שלכם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לחללו את ביתי. כפל הכינוי עם עצם הפעול, כמו ותראהו את הילד : (מלבי"ם באור המלות)

ח וְלֹא שְׁמַרְתֶּם מִשְׁמֶרֶת קֹדֶשׁ וְתִשְׁיָמוּן לְשֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶתִי בְּמִקְדָּשִׁי לָכֵם : (ס)

רפ"י ותשימון לשומרי משמרת, במקדשי לכם. תשימון לכם לדעתכם במקדשי אנשים רולחים שאינם ראוין להיות שומרי משמרת : (רפ"י)

מצודת דוד ולא שמרתם. להמנות כהנים כשרים לעשות קדשי : **ותשימון לשומרי.** שמתם להיות שומרי משמרת במקדשי אנשים שהיו לכם ר"ל שומרים לכם לפני עכו"ם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותשימון. ענין עשיה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולא שמרתם, והלא עליכם המצוה לשמור את המקדש והקדש בל יגע בם ערל וטמא ולא לבד שאתם לא שמרתם משמרת קדשי, תוסיפו פשע ותשימון את בני הנכר לשומרי משמרת במקדשי, שהם יהיו השומרים, לכם, ר"ל בעבורכם ובשליחותכם

(מלבי"ם):

באור

הענין)

מלבי"ם - באור המלות ותשימון. ר"ל ותשימון אותם, היינו בני נכר הנזכר

(המלות)

באור

(מלבי"ם):

טו] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כֹּל בֶּן נֶכֶר עָרַל לֵב וְעָרַל בֶּשֶׁר לֹא יָבֹא אֶל מִקְדָּשִׁי לְכָל בֶּן נֶכֶר אֲשֶׁר בָּתוּךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מצודת דוד **בן נכר וגו'.** ר"ל בין שלבו אטום מלדעת את ה' ובין מי שלא נמול על כי מתו אחיו מחמת מילה : **לכל בן נכר.** בזה יפרש לומר מה שאסרתי בן נכר אין הכונה על איש מגויי הארצות כי הכונה היא על כל מי שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים אשר הוא בתוך בני ישראל ועשה עבודתם לעכו"ם :

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה', כל בן נכר,** ר"ל שיהיה חילוק לעת"ל בין בני נכר שנתנכרו מעשיו והוא מישראל, ובן אם יהיו מהלויים, ובין יהיו מהכהנים, שיהיה דיניהם משונים, **שבן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי כלל,** ולא יוכל אף ליכנס למקדש, וזה יהיה רק **לבן נכר אשר בתוך בני ישראל,** לאפוקי בן נכר של הלויים והכהנים יהיה להם דין אחר, והוא. (מלבי"ם באור הענין)

יז] כִּי אִם הַלְוִיִּם אֲשֶׁר רָחֲקוּ מֵעֲלֵי בְּתֻעוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תָּעוּ מֵעֲלֵי אַחֲרֵי גְלוּלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ:

כ"י **כי אם הלויים אשר רחקו וגו'.** כי אם כה תעסו להם הלויים אשר רחקו מעלי (ונעסו כומרים) ועכסיו חזרו זהם : **ונשאו עונם.** מגשת עוד אל מזבחי אל פקודות של סערי הבית, פקודות קומנדישא"ץ זלע"ז **קומרים וקוטרים יהיו :** (כ"י)

מצודת דוד **כי אם הלויים וגו'.** ר"ל כי אם בבוא אל המקדש הלויים אשר רחקו מעלי בדבר התעות של ישראל אשר תעו מעלי ללכת אחרי גלוליהם אז בעת בואם אל המקדש יסבלו גמול עוונם לבל עשות שמה עבודת המזבח :

מצודת ציון **הלויים.** ר"ל הכהנים בני לוי : **בתעות.** מלשון תועה והושאל מהתועה מדרך הישר ללכת דרך אחר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כי אם הלויים אשר רחקו מעלי** המה יבואו אל המקדש, ויהיה להם עונש אחר שבעונש זה **ישאו עונם והוא כי.** (מלבי"ם)

[יא] וְהָיוּ בְּמִקְדָּשַׁי מְשָׁרְתַיִם פְּקוּדוֹת אֶל שְׁעָרֵי הַבַּיִת וּמְשָׁרְתַיִם אֶת הַבַּיִת
הַמָּה יִשְׁחָטוּ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַזֶּבֶח לָעֵם וְהָמָּה יַעֲמְדוּ לְפָנֵיהֶם לְשָׂרְתָם :

רס"י הַמָּה יִשְׁחָטוּ אֶת הָעֹלָה. עֲזוּדָה הַכֹּהֵן בְּזָרִים וּבְעֲזָדִים וּבְנָקִים :
(רס"י)

מצודת דוד והיו במקדשי משרתיים בדבר המינוי על
שערי הבית וגם יהיו משרתיים את הבית בדבר הצריך בו : **המה ישחטו**
וגו'. הואיל והשחיטה כשרה בזר יכולים גם המה לעשותה : **לפניהם**.
לפני מביאי הקרבנות יעמדו לשרתם בדבר הקרבנות : (מצודת דוד)

מצודת ציון פקודות. ענין מינוי וגזברות כמו להיות פקידים בית ה' (שם)
כ"ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יהיו במקדשי משרתיים פקודות אל שערי הבית,
שהגם שיהיו במקדש לא יקרבו לשום שירות וכ"ש לעבודה, רק ישרתו
את הפקודות הממונים אל שומרי הבית, ור"ל שהם בעצמם לא יהיו
שוערים רק ישרתו את השוערים המופקדים לשמור את הבית, וכן **המה**
ישחטו את העולה ואת הזבח לעם, ששחיטה כשרה בזרים, ובזה **המה**
יעמדו לפניהם היינו לפני העם, לשרתם בדברים שהם צורך מביאי
הקרבן, כמו שחיטה והפשט ונתוח וכיוצא שנעשים ע"י זרים : (מלבי"ם
באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות משרתיים פקודות. ר"ל משרתיים את הפקודות ר"ל
את הממונים על השערים : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] יַעַן אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ אוֹתָם לְפָנַי גְּלוּלֵיהֶם וְהָיוּ לְבַיִת יִשְׂרָאֵל לְמִכְשׁוֹל עֵוֹן
עַל כֵּן נִשְׂאֲתִי יְדֵי עֲלֵיהֶם נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה וְנִשְׂאוּ עֹנָם :

רס"י לְמִכְשׁוֹל עוֹן. כוּמְרִים לַעֲכוּ"ם לְהַמְסִיכֵם לַכֶּךְ : (רס"י)

מצודת דוד יען. בעבור שעשו עבודת העם לפני הגלולים והכשילו את
ישראל בעון עכו"ם : **נשאתי ידי**. הוא ענין שבועה בהרמי הידים למעלה
וכן אשר נשאתי את ידי (שמו' ו) : **ונשאו עוונם**. את זה יסבלו בעבו' עווני
: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין יען אשר ישרתו אותם, ר"ל וזה עונש מדה כנגד מדה

כמו ששרתו את העם לפני גלוליהם, ועיי נכשלו בית ישראל לעבוד ע"ז,
לכן ישאו עונם, כפי חטאתם : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] ולא יגשו אלי לכהן לי ולגשת על כל קדשי אל קדשי הקדשים ונשאו
כלמתם ותועבותם אפר עשו :

מצודת דוד לכהן לי. לשרת לי בדבר עבודת המזבח : ולגשת וגו'. ר"ל לא
יגשו אל כל הקדשים נוסף על קדשי הקדשים כלומר לא לבד אסורים הם
בעבודת קדשי הקדשים כי אסורים המה אף בעבודת קדשים קלים :
ונשאו. יסבלו כלימה הראויה להם וגמול תועבותם אשר עשו : (מצודת
דוד)

מצודת ציון לכהן. ענין שירות ועבודה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולא יגשו, וגם הכהנים שעבדו ע"ז לא יגשו לכהן לי
ולעשות עבודת הכהונה, ובזה ונשאו כלימתם ותועבותיהם אשר עשו,
ע"י הכלימה הזאת שיהיה בבית המקדש ולא יהיו ראויים לעבודה בזה
ישאו תועבותיהם אשר עשו ויקבלו עונשם : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] ונתתי אותם שמרי משמרת הבית לכל עבדתו ולכל אפר יעשה בו :
(פ)

מצודת דוד ונתתי אותם. רק אתן אותם להיות שומרי משמרת הבית על
כל העבודה הצריך אל הבית ועל כל הדבר הנעשה בו זולת עבודת המזבח
: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ונתתי אותם שמרי משמרת הבית, הם ימצאו בעזרת
הכהנים, ויהיו פסולים לעבודה ולא ישמרו משמרת המזבח רק משמרת
הבית, להדיח הרצפה להכין הכלים וכדומה, וכבר באר למעלה (סי' מי
מ"ה) שהיה להם לשכה לעמוד שם על הארון לנגן עם הלויים העומדים על
הדוכן, וז"ש ולכל אשר יעשה בו : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] והכהנים הלויים בני צדוק אפר שמרו את משמרת מקדשי בתעות
בני ישראל מעלי המה יקרבו אלי לשרתני ועמדו לפני להקריב לי חלב
נדם נאם אדני יהוה :

רש"י והכהנים הלויים. משצט לוי : בני צדוק. לפי שהיה כ"ג שקימש
ראשון במקדש בימי שלמה נקראו על שמו : בתעות. קנאינשר"ר בלע"ז :
(רש"י)

מצודת דוד **והכהנים הלויים**. אבל הכהנים מבני לוי מזרע צדוק ששימש בימי שלמה : **אשר שמרו**. ולא זזו מעבודת המקום בזמן שתעו בני ישראל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והכהנים הלויים**, אמנם הכהנים בני לוי אשר הם בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי ולא עבדו ע"ז, **המה יקרבו אלי לשרתני** בכל עניני הכהונה, **ולהקריב חלבי האימורים** לזרוק הדמים : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] **המה יבאו אל מקדשי והמה יקרבו אל שלחני לשרתני ושמרו את משמרתני** :

מצודת דוד **אל שלחני לשרתני**. זהו סדור לחם הפנים שעל השלחן : **ושמרו וכו'**. בכל דבר העבודה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **המה**, וגם **המה יבואו אל מקדשי ויקרבו אל שולחן ה' לאכול בקדשים**, כי מי שאינו עובד אינו אוכל בקדשים חוץ מבעל מום **והם ישמרו את משמרתני** לא משמרת הבית כהראשונים : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] **והיה בבואם אל שערי החצר הפנימית בגדי פשתים ילבשו ולא יעלה עליהם צמר בשרתם בשערי החצר הפנימית וביתה** :

רש"י **אל שערי החצר הפנימית**. לפני ולפנים ציור הכיפורים : **ולא יעלה עליהם צמר**. תכלת שהיה צמיעל וצאצנט לא ילצקנו ציור הכיפורים **בעבודת פנים** : **וביתה**. ולפנים : (רש"י)

מצודת דוד **והיה וכו'**. ר"ל ביוה"כ כשיבואו הכהנים הגדולים אל שערי חצר הפנימי והוא ההיכל ולעומת קה"ק נקרא חצר (לפי שהיה בהיכל שער גדול ושני פשפשין מזה ומזה כמ"ש למעלה לכן אמר שער) : **בגדי פשתים**. הם בגדי הלבן שכ"ג משתמש בהן ביוה"כ עבודת פנים : **ולא יעלה עליהם צמר**. כי בפנים לא יעשו עבודה בשמנה בגדים שיש בהן צמר : **וביתה**. ובפנים בחלל הבית בין בהיכל בין בבית ק"ק : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (יז-יח) **והיה בבואם**, **בגדי פשתים ילבשו**, שיהיו בגדיהם כולם מבד, בין הכתונת שעז"א בגדי פשתים ילבשו, בין המגבעות **פארי פשתים יהיו**, **בין המכנסים** וגם האבנט לא ימצא בו צמר המחמם ומזיע את הגוף ועז"א **ולא יחגרו ביזע** והנה לפי מה דקיי"ל להלכה

שהאבנט של כהן הדיוט היה של כלאים והיה משונה מן האבנט של כ"ג ביוה"כ שהיה של בוץ, הודיעו שלעתיד יתעלו הכהנים בני צדוק להיות להם בקצת דברים חשיבות של הכ"ג, כי יהיו כממוצעים בין מדרגת הכ"ג ובין מדרגת הכ"ה, עד שבגדיהם יהיו של בוץ כבגדי כ"ג בעת שנכנס לפני ולפנים, ולמ"ד שהאבנט של כ"ה היה של בוץ, משמיענו בהפך שאף שבמקצת דברים יעלו למדרגת הכ"ג (כמ"ש בפסוק כ' כ"ב) זה דוקא להחמיר ע"ע בדבר, כמו תספורת בן אלעשה, ולקחת בתולה, לא לשנות את מצות הבגדים מבוץ לכלאים: (מלבי"ם באור הענין)

[יח] פָּאֲרֵי פְּשְׁתִּים יְהִיו עַל רֵאשִׁים וּמְכַנְסֵי פְּשְׁתִּים יְהִיו עַל מְתַנְיָהֶם לֹא יִחְגְּרוּ **ביזע:**

רס"י פֶּאֲרֵי. קֹאפֵי־לִ"ץ זַלְעִ"ז : לֹא יִחְגְּרוּ זִיעַ. שְׁנִינוּ זַכְרֵי־תֹא חֵין חוֹגְרִין זַמְקוּם שְׁמִזִּיעִין לֹא לַמַּעֲלָה מֵאֲלִילֵיהֶם וְלֹא לַמַּטָּה מִמִּתְנִיָּהֶם שְׁהוּא מְקוּם זִיעָה אֲנִלְאֲשׁוּיִ"רֹא זַלְעִ"ז לִ"א אֲסֵרָה הַתּוֹרָה לְכַהֲנִים מִלְּזֻקֵי הַלְמַר כִּי הַלְמַר מִזִּיעַ הַגּוֹף וּמִזִּיעַ אֶת הַבָּשָׂר, (סא"א) : (רס"י)

מצודת דוד פֶּאֲרֵי פְּשְׁתִּים. מַגְבְּעוֹת מִפְּשְׁתִּים יִהְיֶה עַל רֵאשִׁים : לֹא יִחְגְּרוּ **ביזע.** לֹא יִתְגַּרוּ אֲבַנְטֵיהֶם בְּמִקּוּם שֶׁהַבָּשָׂר נִכְפַּל וְשׁוֹכֵב קִצְתּוֹ עַל קִצְתּוֹ כִּי שֵׁם רַב הַזִּיעָה וּמִתְלַכְלֵכִין בְּגַדֵי הַכְּהוֹנָה : (מצודת דוד)

מצודת ציון פֶּאֲרֵי. כֵּן יִקְרָאוּ הַמַּגְבְּעוֹת כַּמִּשָּׁשׁ פֶּאֲרֵי הַמַּגְבְּעוֹת (שְׁמוֹת ל"ט) וּיקְרָאוּ כֵּן עִישׁ הַיּוֹפֵי וְהַהֲדָר שְׁבָהֵן : **ביזע.** מִלְּשׁוֹן זִיעָה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות יִזַּע. הַיּוֹד שׁוֹרֵשׁ, וּמִזָּה בִּזְיעַת אִפְךָ תֹאכַל לֶחֶם, ר"ל דָּבָר הַמִּזִּיעַ (מלבי"ם באור המלות)

[יט] וּבְצִאתְכֶם אֶל הַחֲצִיר הַחִיצוֹנָה אֶל הַחֲצִיר הַחִיצוֹנָה אֶל הָעֵם יִפְּשְׁטוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם אֲשֶׁר הִמָּה מְשָׁרְתָם בָּם וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכַּת הַקֹּדֶשׁ וְלָבְשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְלֹא יִקְדָּשׁוּ אֶת הָעֵם בְּבִגְדֵיהֶם :

רס"י אֵל הַחֲרָר הַחִיצוֹנָה. לִפִּי שְׁהִיָּה מְדַבֵּר זַהִיכַל לִפְנֵי וּלְפָנִים וְקִרְאָם חֲרָר הַפְּנִימִית וְאֲכַלֵּם יֵשׁ לוֹ לְקִרְוֹת עֲזֵרַת יִשְׂרָאֵל חֲרָר הַחִיצוֹנָה לְכַךְ הוֹלְכֵךְ לְכַפּוֹל שְׁתֵּי פַעֲמִים לֹמֵר שְׁעַל עֲזֵרַת נָשִׁים הוּא אֹמֵר מְקוּם שְׁכַל יִשְׂרָאֵל נִכְנָסִין : וְהִנִּיחוּ אוֹתָם זַלְשָׁכוֹת הַקּוֹדֶשׁ. כְּמוֹ שְׁאֲמַר מִרְע"ה (וּיקְרָא ט"ז) וּפְשָׁט אֶת זַבְּדֵי הַבַּד אֲשֶׁר לְבָשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם : וְלֹא יִקְדָּשׁוּ אֶת הָעֵם. ת"י וְלֹא יִתְעַרְבוּן עִם עַמָּא זַלְזוּסִיהוּן כְּלוֹמֵר לֹא יִגְעוּ אֵל הָעֵם זַבְּגֵדֵיהֶם

הקדושים שאין בגדי חול טהורין אלל בגדי הקודש : (כ"ז)

מצודת דוד ובצאתם. וכאשר יצאו הכהנים מהעזרה שלהם אל החצר החיצונה וחוזר ומפרש אל החצר וכו' ר"ל מה שאמרתי אל החצר החיצונה הכוונה היא אל העם כלומר אין הכוונה לעזרת נשים כ"א אל העם הוא עזרת אנשים אשר שם עמידת העם אבל למול עזרת כהנים נקראה בשם חצר החיצונה : **את בגדיהם.** בגדי כהונה : **בלשכות הקדש.** הם העומדים בתחתיות ההר וממעל : **בגדים אחרים.** בגדי חול : **לא יקדשו וכו'.** ר"ל למען לא יהא נראה שהעם קדושים כמוהם כ"א יבואו שמה בבגדי כהונה יהא נראה לכל שאין חשש אם יגעו בהן בני האם כאלו הם קדושים כמו הכהנים : (מצודת דוד)

מצודת ציון יפשטו. ענין הסרת המלבוש : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובצאתם, בעת שיצאו מן החצר הפנימי אל החצר החיצונה, היינו אל לשכות העשרים שהיו בחצר החיצונה והיו מקודשות בקדושת עזרה, ומשם יצאו אל החצר החיצונה המיוחדת אל העם, היינו חוץ מלשכות העשרים למקום שלא נתקדש ושם עומדים העם. אז **יפשטו את בגדיהם והניחו אותם בלשכת הקדש** היינו בלשכת העשרים, ושם **ילבשו בגדיהם אחרים** וכמ"ש למעלה (מ"ב י"ד) ושם יניחו בגדיהם, וחזר הדבר עתה, לפרש שזה מפני חשיבותם שיעלו למדרגת הכ"ג אשר פשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם, רק הם יבדלו במה שא"צ גניזה רק ליבשום אח"כ שנית, וגם בכ"ג יש פלוגתא אם כשרים ליוה"כ אחר, ומפרש שמה שלא יוכלו לצאת אל העם עם בגדי הקדש, הוא כדי **שלא יקדשו את העם בבגדיהם** כי תתרבה קדושתם עד שלא יוכלו להתקרב בבגדים אל העם : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהם :

כ"י וראשם לא יגלחו. להעביר את כל השער : ופרע לא ישלחו. גידול שער לא ירבו : **כסום יכסמו.** ככוסמת הזו ססדורין כסבולת ראשו של זה לכל עיקרו של זה כך שמעתי משמו של רבי מנחם ז"ל ויתכן לפרשו לשון מדת דבר הסוה לא גזיזת ראש ולא גדול שער אלל כמדה סוה אמולי"ר כלע"ז :

מצודת דוד וראשם לא יגלחו. שער ראשם לא יגלחו בכל עת : **ופרע לא ישלחו.** לא יניחו גדול השער להתפשט יותר מדאי וארז"ל שיגלחו אחד לשלשים יום (סנהדרין כב) : **כסום יכסמו.** על כהנים גדולים יאמר שהם יגלחו באופן שיגיע ראש שער זה בצד עקרו של זה ככוסמת הזו הסדורה

בשבולת ראשו של זה בצד עקרו של זה כן ארז"ל (שם) : (מצודת דוד)

מצודת ציון יגלחו. ענין קציצת השער : **ופרע.** כן יקרא גדול השער כמו את ראשו לא יפרע (ויקרא כ"א) : **ישלחו.** ענין התפשטות כמו תשלח קציריה (תהלים פ') : **כסום יכסמו.** מלשון והחטה והכסמת (שמות ט') והוא מין זרע : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וראשם גם בזה ינהגו סלסול בעצמם להתדמות אל הכ"ג שהיה מספר ראשו של זה בצד עקרו של זה, שזה נקרא בשם **כסם** כמו שפ"י חז"ל בפ"ד דסנהדרין, וז"ש הגם **שפרע לא ישלחו** בכ"ז **ראשם לא יגלחו** בגלוח המורגל רק **כסום יכסמו** כתספורת בן אלעשה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כסם יכסמו. מענין החטה והכוסמת, שהכוסמת גדלה ראשה של זו בצד עקרה של זו : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] וַיֵּן לֹא יִשְׁתּוּ כָּל כְּהֵן בְּבוֹאָם אֶל הַחֹצֵר הַפְּנִימִית :

רש"י צבואם אל החצר הפנימית. אל ההיכל : (רש"י)

מצודת דוד כל כהן. בין כהן גדול בין כהן הדיוט : **אל החצר הפנימית.** הוא ההיכל ולמול בית קה"ק נקרא חצר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ויין לא ישתו כל כהן, אמנם על שתיית היין יזהרו כל כהן, אף הכהנים שלא יהיו ראויים לעבודה : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וְאֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה לֹא יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם בְּתוּלַת מְזֻרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאֶלְמָנָה אֲשֶׁר תִּהְיֶה אֶלְמָנָה מִכְּהֵן יִקְחוּ :

רש"י כי אם בתולות. יקחו. הכהנים הגדולים אבל יש מן הכהנים אשר יקחו את האלמנה כגון הדיוטין וזהו מכהן יקחו יש מן הכהן שמוותרין באלמנה, מלאתי : אשר תהיה אלמנה. גמורה פרט לגרוסה וחלוצה אע"פ שפנויה היא אסורה אף להדיוט : (רש"י)

מצודת דוד ואלמנה וגו'. זהו בכהנים גדולים שאסורים גם באלמנה ואינם נושאים כ"א בתולות : **אשר תהיה אלמנה.** ר"ל שלא תהיה רק אלמנה אבל לא נחלצה אז מכהן יקחו ר"ל מקצת כהנים מותרים בהם והם ההדיוטים אבל כשהיא גם חלוצה אסורה גם להדיוטים ואף שהיא

מדרבנן רמזה יחזקאל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואלמנה וגרושה**, גם בזה יתעלו מן מדרגת כ"ה להחמיר ע"ע שלא יקחו אלמנה **מזרע בית ישראל**, שאם יקחו אשה בת ישראל יזהרו שתהיה בתולה לא אלמנה כמעלת הכ"ג, ורק אם האלמנה תהיה בת כהן, וגם בעלה הראשון היה כהן אז יקחנה כדי שלא להתדמות לכ"ג לגמרי (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וְאֵת עַמֵּי יוֹרוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחַל וּבֵין טָמֵא לְטָהוֹר יוֹדְעִים:

מצודת דוד **ואת עמי יורו**. הכהנים ילמדו את העם להבדיל בין קדש לחולין גם יודיעום ההבדל בין טמא לטהור : (מצודת דוד)

מצודת ציון **יורו**. מלשון הוראה ולמוד : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ואת עמי יורו**, שהם יהיו ג"כ המורים בין בדיני הקדשים, בין בדיני טומאה וטהרה, והנה דיני קדשים מסורים רק לכהנים שעוסקים בהם ועז"א **את עמי יורו**, אבל דיני טומאה וטהרה ידעו גם ב"י, וכמו שהיה בימי חזקיהו שהיו כולם בקיאים בדיני טומאה וטהרה, רק שהם **יודיעום** אם נגעה איזה טומאה, וכמ"ש חז"ל דעת זה סדר טהרות (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וְעַל רִיב הִמָּה יַעֲמְדוּ (לשפט) לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּטֵי (ושפטהו) יִשְׁפְּטוּהוּ וְאֵת תּוֹרֹתַי וְאֵת חֻקֹּתַי בְּכָל מוֹעֲדֵי יִשְׁמְרוּ וְאֵת שְׁבֻתוֹתַי יִקְדְּשׁוּ:

מצודת דוד **ועל ריב**. ועל דין ממון יעמדו העם לפניהם למשפט והם ישפטהו במשפטי התורה לא לפי אומדן דעתם : **ואת תורת**. התורות והחוקים הנהוגים בכל ימי מועדי ה' בדבר הקרבנות ישמרו הם לעשותם וכן יקדשו את השבתות בדבר הקרבנות הבאות חובה ליום : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ועל ריב**, שהם יהיו בין הסנהדרין לדון דיני ממונות ונפשות, **ובמשפטי ישפטהו** ר"ל עפ"י ד"ת, והנה כבר חשב ישועות חכמה ודעת, שהם נזיקין קדשים טהרות, ומוסיף שגם **ואת תורת** את **חקות** שהם הלכות של סדר זרעים ונשים, שיש בהם חקים כמו העריות וכלאים וכדו', ותורות, וכן **בכל מועדי** שהוא סדר מועד **ישמרו**, ו**את שבתות** יקדשו, להזהיר על השבת הגם שהותר אצל עבודה (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **ישפטהו**. את הריב : (מלבי"ם באור המלות)

[כה] וְאֵל מִתְּאָדָם לֹא יָבֹא לְטַמְּאָהּ כִּי אִם לְאָב וּלְאִם וּלְבֶן וּלְבַת לְאָח
וּלְאָחוֹת אֲשֶׁר לֹא הִיְתָה לְאִישׁ יְטַמְּאוּ:

מצודת דוד **לטמאה**. לטמא את עצמו : **אשר לא היתה לאיש**. למשכב :
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואל מת אדם וכו' כי אם לאב ולאם**, שהגם שיקבלו
ע"ע זהירות יתירה ככהן גדול, בכ"ז יטמאו לקרובים כי טומאת קרובים
מצוה, וכל החומרות הנ"ל אין בהם ביטול מצוה : (מלבי"ם באור הענין)

[כו] וְאַחֲרֵי טְהַרְתּוּ שִׁבְעַת יָמִים יִסְפְּרוּ לוֹ:

רס"י וְאַחֲרֵי טְהַרְתּוּ. אַחַר פְּרִישְׁתּוֹ מִן הַמַּת כַּךְ שְׁנוּיָה צִמ"ק : (רס"י)

מצודת דוד **ואחרי טהרתו**. ר"ל אחר פרישתו מן המת כן ארז"ל : **שבעת
ימים וגו'.** ואח"ז הוא טהור : **יספרו**. ר"ל אחיו הכהנים יספרו לו שאם
שכח הוא לא יניחוהו הם ליכנס למקדש עד אחר שבעת ימים ויטהר :
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ואחרי טהרתו** אמנם יעשו להם גדר אחר שאחר
הטהרה מטומאת מת לא יכנסו תיכף למקדש רק ימתינו שבעה
ימים. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **יספרו לו**. ר"ל אחיו הכהנים יזהרו ממנו ז' ימים
(מלבי"ם באור המלות)

[כז] וּבְיוֹם בֹּאוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ אֶל הַחֹצֵר הַפְּנִימִית לְשֶׁרֶת בִּקְדָשׁ יִקְרִיב חֲטָאתוֹ
נֶאֱמַר אֲדָנִי יְהוָה:

רס"י **וביום בואו**. תחילה אל הקדש להתחנך לעבודה יקריב חטאתו זו
עשירית האיפה שלו כך שנויה צמ"ק שהכהן הדיוט טעון עשירית האיפה
ביום חינוכו כענין שנאמר (סס ו') זה קרבן אהרן ובניו וגו' וכמו שמפרש
במסכת מנחות :

מצודת דוד **וביום בואו וגו'.** ר"ל בתחלת ביאת הכהן להתחנך בעבודה :
אל החצר הפנימית. היא עזרת כהנים אשר שם המזבח : **יקריב חטאתו**.
זהו עשירית האיפה שהיו הכהנים מקריבים ביום החנוך וכמ"ש זה קרבן
אהרן ובניו וכו' ביום המשח אותו עשירית האיפה סולת וכו' (ויקרא ה')

מלבי"ם - באור הענין **וביום בואו אל הקדש**, הנה פירשוהו על מנחת חינוך שמקריב הכהן ביום שמתחנך לעבודה, ויפלא מה משמיענו בזה וזיל קרי בי רב הוא, ונראה שדבר זה נצרך גם בבית שני ששבו הרבה כהנים שעבדו עבודה בבית ראשון, ואז הביאו מנחת חינוך (כמ"ש עזרא ג') ורבים מהכהנים אשר ראו את הבית הראשון) ולמד להם שבשובם לעבודה בבית שני הוצרכו להביא מנחת חינוך מחדש, וכן יחזקאל אשר הובטח לקום בתחיה בבית הג' ועמו הכהנים שיעמדו אז בתחיה הגם שהקריבו מנחת חינוך בעודם עובדים בחייהם במקדש יצטרכו להביא מנחת חינוך מחדש (מלבי"ם): באור (הענין)

[כח] וְהִיְתָה לָהֶם לְנִחְלָה אֲנִי נִחְלָתָם וְאַחֲזָה לֹא תִתְּנוּ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל אֲנִי אַחֲזָתָם :

רס"י והיתה להם. הכהונה לנחלה : (רס"י)

מצודת דוד **והיתה להם לנחלה.** הכהונה תהיה להם לנחלה כי לא ינחלו חלק בארץ : **אני נחלתם.** ר"ל מותר קרבני יהיה נחלתם : **ואחוזתם.** אחוזת נחלת קרקע שדות וכרמים לא תתנו להם וזהו למען יהיו פנוים לעסוק בעבודת המקדש (ומה שלקחו תרומת הארץ כמ"ש תרומת הקודש לכהנים וכ"ל לקמן מ"ח) זה היה לצורך בתים וחצרות) : **אני אחוזתם.** ר"ל מותר קרבני יהיה אחוזתם וכפל הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ואחוזתם.** ענין חלק ונחלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין (כח-כט) **והיתה להם לנחלה**, מוסב למטה, **והיתה להם לנחלה המנחה והחטאת והאשם**, כד"ש (במדבר י"ח ט') זה יהיה לך מקדשי הקדשים כל קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשם, ועז"א **אני נחלתם ואחוזתם לא תתנו להם** שאף שהלויים יקחו חלק בארץ לע"ל, הכהנים לא יהיה להם אחוזתם כמ"ש (פסוק כ') בארצם לא תנחלו. **וכל חרם כמ"ש** (פסוק י"ד) כל חרם בישראל לך יהיה : (מלבי"ם באור הענין)

[כט] הַמִּנְחָה וְהַחֲטָאת וְהָאֵשֶׁם הֵמָּה יֹאכְלוּם וְכָל חָרֵם בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה :

רס"י חרם. לשון קדש וכן כל לשון חרמה שהוא על הקדש : (רס"י)

מצודת דוד **המנחה**. ר"ל שירי המנחה : **וכל חרם**. כל הקדשות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **חרם**. ר"ל הקדש וכן כל חרם בישראל לך יהיה (במדבר י"ח) : (מצודת ציון)

[ל] וְרֵאשִׁית כָּל בְּפוּרֵי כָל וְכָל תְּרוּמַת כָּל מִפְּלֵ תְרוּמוֹתֵיכֶם לְכַהֲנִים יִהְיֶה וְרֵאשִׁית עֲרֹסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לְכַהֵן לְהַנִּיחַ בְּרָכָה אֶל בֵּיתְךָ :

רפ"י **להניח**. אפוקי"ר זלע"ז כמו (שמות ח') וינח זכל גכול מלרים : (רפ"י)

מצודת דוד **וראשית**. הראשית מכל הדברים כולם שנתבכרו בבשול והם הבכורים : **וכל תרומת כל**. כל התרומות כולם בין דגן בין תירוש ויצהר : **מכל תרומותיכם**. מכל הדברים שאתם חייבים להפריש מהם תרומה : **וראשית עריסותיכם**. חלק ראשון מעיסה עד שלא תאכלו ממנה ועל החלה יאמר : **להניח ברכה**. כאומר אל ירע לבבכם בתת כל אלה לכהנים כי זה יהיה סיבה להשרות ברכה בביתך ולא יחסר העושר כי עוד יוסיף : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בכורי**. בשול התבואה יקרא בלשון בכור וכן ראשית בכורי אדמתך (שמות כ"ג) : **עריסותיכם**. ענין בצק ועיסה כמו מראשית עריסותיכם (במדבר י"ט) : **להניח**. מלשון הנחה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וראשית כל**, ראשית הגז ומתנות ותרומה ותרומת מעשר. **ובכורי כל**, ביכורים. **וראשית עריסותיכם חלה**, ועיי"כ **יונח ברכה אל ביתך** כמ"ש איש אשר יתן לכהן לו יהיה : (מלבי"ם באור הענין)

[לא] כָּל נְבֵלָה וְטְרִיפָה מִן הָעוֹף וּמִן הַבְּהֵמָה לֹא יֵאָכְלוּ הַכַּהֲנִים : (פ)

רפ"י **כל נבלה וטרפה וגו'**. לפי שהותרה להם מליקת חטאת העוף שהיא נבלה וטריפה הולך להזהירם על שאר נבלות וטריפות כך פירשו רבותינו : (רפ"י)

מצודת דוד **לא יאכלו הכהנים**. פירשו רז"ל לפי שהותרה להם מליקת חטאת העוף שהיא נבלה וטריפה הוצרך להזהירם על שאר נבלות וטרפות שלא נחשוב שה"ה הותר להם משל חולין : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **כל נבלה**, כבר פי' חז"ל מפני שהותרה מליקה

לגבייהו צ"ל שלא יאכלו חולין אשר נמלקו, ואין זה חידוש בדברי יחזקאל, שכן גם בתורה אמר אצל הכהן נבלה וטריפה לא יאכל וכמשי"ש הרמב"ם בספר המצות, ויל"פ שר"ל שלא יאכלו אף דבר שנראה כנבלה וטריפה שהיא מסוכנת יזהרו מזה לעתיד כמ"ש יחזקאל על נבלה וטריפה לא אכלתי (למעלה ה') שפי' חז"ל על מסוכנת: (מלבי"ם באור הענין)

יחזקאל פרק-מה

[א] ובהפילכם את הארץ בנחלה תרימו תרומה ליהוה קדש מן הארץ ארד חמשה ועשרים אלף ארד ורחב עשרה אלף קדש הוא בכל גבולה סביב:

כ"י ובהפילכם את הארץ בנחלה. סעתידיס לחלוק את א"י ל"ב לזעות לא כחלוקה הראשונה שהיתה לרצ כפי מניינו ולמעט כפי פקודיו והיו ב' סבטים או ג' זרועה אחת עכסיו החלקים שוים וכסורות הכרס מפאת ים עד פאת קדים כמו סמפורס בסוף הספר: תרומה לה'. לזנות זה"מ הזה בו: (כ"י)

מצודת דוד ובהפילכם וכו'. לפי שע"פ רוב יחולק הארץ בנחלה ע"י הפלת גורל לכן אמר לשון בהפילכם ועם כי החלוקה ההיא לא תהיה על ידי הפלת גורל או יאמר זה הלשון על הירושה ובדרז"ל ביום אתה מפיל נחלות (בי"ב ק"י"ג): **קדש מן הארץ**. החלק הזה יהיה קדש מכללות הארץ: **אורד**. ממזרח למערב: **ורחב**. מצפון לדרום: **בכל גבולה**. ר"ל כל השטח הזה מסביב: (מצודת דוד)

מצודת ציון תרימו תרומה. ענין הפרשה כמו ויקחו לי תרומה (שמות כ"ה) מגרש: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובהפילכם את הארץ בנחלה, הנה יבאר (בסי' מ"ח) שבחלוקת הארץ לעתיד לבא יקחו י"ב שבטים כ"א רצועה שרחבה מצפון לדרום יהיה כ"ה אלף קנים שהם ע"ה מיל, ואורד הרצועה תהיה מן גבול א"י המזרחי עד גבול המערבי, ובין חלק של יהודה וחלק של בנימין יפרישו רצועה כמוה שתהיה תרומה לנשיא, שתחזיק ג"כ מצפון לדרום כ"ה אלף קנים, ובאורד ממזרח למערב מגבול א"י עד גבול המערבי, ומן תרומת הנשיא ירימו רצועה באמצע שתהיה כ"ה אלף קנים באורד וכ"ה

אלף קנים ברוחב שתהיה תרומת הקדש, ורצועה זו תתחלק לשלשה חלקים ברוחב באופן זה, רצועה של עשרת אלפים קנים ברוחב וכ"ה אלף קנים באורך יהיה לכהנים, ובאמצע רצועה זו יהיה הר בית והמקדש, ורצועה אחרת כמוה תהיה ללויים, ורצועה הנותרת שהיא חמשת אלפים קנים ברוחב וכ"ה אלף קנים באורך יהיה שייך אל בנין ירושלים שלעתיד שיהיה לכל ישראל ולמגרשיה. וז"ש **ובהפילכם תרימו תרומה לה' קדש מן הארץ**, כי תרומת הכהנים הוא הקדוש מכולם, **ארץ חמשה ועשרים אלף ארץ**, ר"ל שהאורך תחשב באורך, היינו ממזרח למערב, שסתם אורך הוא ממזרח למערב שם תהיה האורך, ומצפון לדרום יהיה הרוחב, **קדש הוא**, ר"ל הוא הקדש מיתר החלקים: (מלבי"ם באור הענין)

[ב] יְהִי מִזֶּה אֶל הַקֹּדֶשׁ חֲמֵשׁ מְאוֹת בַּחֲמֵשׁ מְאוֹת מְרַבֵּעַ סָבִיב וְחֲמֵשִׁים אָמָה מְגֵרֶשׁ לוֹ סָבִיב:

רפ"י יהיה מזה. מן התרומה הזו יהיה לאורך הקדש להר הבית חמש מאות קנים והמותר לבתים לכהנים כמו שפורש בסוף הספר: (רפ"י)

מצודת דוד יהיה מזה. מהשטח הזה יהיה מקודש ממנו חמש מאות וכו' ויהיה מרובע מסביב וזהו הר הבית: **מגרש לו סביב**. בכל ארבעת הרוחות יהיה מגרש חמשים אמה: (מצודת דוד)

מצודת ציון מגרש. ענינו מקום פנוי מבלי זריעה ואילנות וכן ומגרש לערים (במדבר ל"ה): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין יהיה מזה אל הקדש מחלק הזה יוקח החמש מאות קנים של הר הבית שהיה מדתו חמש מאות קנים מכל צד, (כנ"ל ס"ס מ"ב). **וחמשים אמה**, וחוף מזה היה חמשים אמה **מגרש** ומקום פנוי סביב חומת הר הבית: (מלבי"ם באור הענין)

[ג] וּמִן הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה תִּמְוֹד אֶרֶץ (חמש) חֲמֵשֶׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וְרֹחַב עֶשְׂרֵת אֲלָפִים וְבוֹ יְהִי הַמִּקְדָּשׁ קֶדֶשׁ קְדָשִׁים:

רפ"י ומן המדה הזאת. בקנה המדה שנמדד בו ריבוע הר הבית ה' מאות על ה' מאות כמו שאמור בענין של מעלה (מ"ב) לד' רוחות מדדו חומה לו סביב ה' מאות קנים וגו': תמוד אורך. חמשה ועשרים אלף קנים ורוחב י' אלפי קנים ולפי שלא פירש בפסוק ראשון מה הן כ"ה אלף אס קנים אס אמות הארך לומר שכ"ה מדות בקנה המדה שנמדדו זה ה' מאות על

ה' מאות של הר הבית נמדדו אלפים הללו לתרומה : (כ"ז)

מצודת דוד ומן המדה הזאת תמוז וכו'. ולפי שלא פירש למעלה במה ימודו מדת התרומה אם באמות אם בקנים לכן פירש ואמר ומן המדה הזאת ר"ל במדה שמדד את הר הבית דהיינו בקנים וכמ"ש וימד את רחב הבנין קנה אחד (לעיל מ) בזה המדה תמוז האורך של חמשה ועשרים אלף וכו' : **ובו**. באמצעות השטח ההוא יהיה המקדש הוא הר הבית שהוא קודש קדשים מול כל שטח הרצועה ההיא הנקרא קדש : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ומן המדה הזאת תמוז, יען לא נדע מדת הקנה שבו מדד האורך של כ"ה אלף ורחב י' אלף, באר שיהיה באותו מדה שמדד את החמש מאות של הר הבית, שזה כבר התבאר שהיה במדת קנה שהיה מחזיק שש אמות באמה של ששה טפחים (כמ"ש בסי' מ' פ"ה), וא"כ היה האורך ע"ה מיל והרוחב ה' מיל, **ובו יהיה המקדש קדש קדשים**, שלפי ערך קדושת תרומת הכהנים תהיה קדושת המקדש קדשי קדשים, בענין שעד המקדש היו חמש קדושות זו למעלה מזו, **א**. שתרומת הנשיא היה קדש נגד א"י, ונקרא בשם תרומה, **ב**. וחלק השייך להעיר קודש נגד תרומת הנשיא, **ג**. וחלק של הלויים קדוש ממנה, **ד**. וחלק של הכהנים קדוש ממנה, **ה**. וחלק של הר הבית היא הקדושה החמשית הקדוש מכולם, ואחר הר הבית היה עוד חמש קדושות, **א**. החצר החיצונה, **ב**. למעלה מזה החצר הפנימי, **ג**. האולם, **ד**. ההיכל, **ה**. קדשי הקדשים, הרי עשר מדרגות בקדושה : (מלבי"ם באור הענין)

[ד] קֹדֶשׁ מִן הָאָרֶץ הוּא לַכֹּהֲנִים מִשְׁרָתִי הַמִּקְדָּשׁ יִהְיֶה הַקְּרָבִים לְשָׂרְתָאֵת יְהוָה וְיִהְיֶה לָהֶם מְקוֹם לְבָתִּים וּמִקְדָּשׁ לַמִּקְדָּשׁ :

כ"ז קדש מן הארץ. סרם את המקרא מותר הקדש אשר מן הארץ הוא יהיה לכהנים משרתי המקדש המקריבים וגו' קדש מן הארץ היא התרומה הזאת : לכהנים משרתי המקדש יהיה. העודף על חמש מאות של הר הבית י"ב אלף ומאתים וחמשים למזרח וכנגדן למערב והמקדש באמצע וארבעת אלפים ושבע מאות וחמשים לכפון וכנגדן לדרום : והיה להם מקום לבתים. העודף הזה ססביז המקדש : ומקדש למקדש. וחמש מאות על חמש מאות האמצעי יהיו מקודשים לאורך המקדש אישינטיג"יאה אלשינטיג"יאה זלע"ז : (כ"ז)

מצודת דוד קדש. כל השטח הזה הוא קדש מכללות הארץ ויהיה אל הכהנים וכו' : **והיה להם**. השטח הזה יהיה להם מקום על בתים ומקום מזומן על המקדש : (מצודת דוד)

מצודת ציון ומקדש. ענין הזמנה כמו ויקדישו את קדש בגליל (יהושע כ')
(מצודת ציון) :

מלבי"ם - באור הענין קדש מן הארץ הוא, הוא הקדוש מיתר הארץ מצד שמיוחד לכהנים הקרובים לשרת את ה', והיה להם ר"ל לא יקחוהו בתורת נחלה לעשות בו שדות וכרמים כמו בחלק הלויים, רק יבנו שם בתים לשבתם, ומקדש למקדש שיהיה הכנת קדושה למקדש בענין שע"י הקדושה הזאת יהיה הר הבית קדש קדשים : (מלבי"ם באור הענין)

[ה] וְחִמְשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אַרְבָּע וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים רֶחֶב וְהָיָה לְלוֹיִם מְשָׁרְתֵי הַבַּיִת לָהֶם לְאַחֲזָה עֶשְׂרִים לְשָׁכֶת :

רש"י וחמשה ועשרים אלף. קנים אורך ועשרת אלפים רחב תרימו רצועה אחרת אלל זו בדומה של זו לאורך הלויים כך מפורש בסוף הספר שהיא בדומה, מלאתי, כ' לשכות יהיה ללויים בהיקף המקדש לשמור הבית ולנוי ומותר הרצועות יעשו לצרכיהם, תו' : (רש"י)

מצודת דוד וחמשה וכו'. ר"ל וסמוך לו יהיה עוד רצועה חמשה ועשרים אלף וכו' וזה יהיה ללויים וכו' להיות להם לאחוזת : **עשרים לשכות.** ר"ל בהרצועה ההיא יעשו עשרים לשכות סמוך לאחוזת הכהנים לשבת בהם הלויים השוערים למען יהיו קרובים אל הבית והשאר יהיה לצרכיהם ולבתיהם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וחמשה ועשרים אלף ארץ שאצל תרומת הכהנים לצד דרום, יהיה ללויים שהם פחותים מן הכהנים, שאינם משרתי ה' רק משרתי הבית וזה כולל גם הכהנים שיהיו אז פסולים לעבודה שנקראו משרתי הבית (כנ"ל מ"ד י"ג). להם לאחזת הם יקחוהו בתורת אחוזת ויוכלו לעשות שם שדות וכרמים אם ירצו, **עשרים לשכות**, והמקום יתחלק לעשרים חלקים, שבכל חלק יהיה עיר ללויים. שבימי קדם היו להם ארבעים ושתיים עיר חוץ מערי המקלט, והיו לכהנים וללויים, ואז יהיה ללויים עשרים עיר ויחלקו נחלתם לעשרים גבולים : (מלבי"ם באור הענין)

[ו] וְאַחֲזַת הָעִיר תִּתְּנוּ חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים רֶחֶב וְאַרְבָּע חֲמֵשֶׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף לְעַמֵּת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל בַּיִת יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה :

רש"י ואחוזת העיר. בהיקף העיר אחוזת מוסב חול שלה לבנות בה ישראל

בתים : תתנו חמשת אלפים רחב. זכרומה של שנייה ואורך כמדת שתי הרצועות נמלאת כל התרומה מרובעת כ"ה על כ"ה אלפים : לעומת תרומת הקודש. כלומר כמדת אורך רצועות תרומת הקודש : לכל בית ישראל יהיה. אותה רצועה שלישית תהיה מושב לזרים : (רש"י)

מצודת דוד ואחוזת העיר. נחלת העיר ר"ל מקום זרע תבואה למאכל ליושבי העיר : **לעומת תרומת הקדש.** במדת אורך תרומת הקדש והוא אחוזת הכהנים והלויים : **לכל בית ישראל יהיה.** אחוזת העיר יהיה לכל השבטים זה כזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון לעומת. ר"ל בשוה וכן האופנים לעומתם (לעיל י') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואחוזת העיר, ורצועה הנשארת מחמש אלף ברוחב שלצד דרום מאחוזת הלויים, יהיה לאחוזת העיר, שהעיר תהיה בנגב (כנ"ל מ'), **לעומת תרומת הקדש,** והאורך יהיה מגביל לעומות תרומת הקדש, שארכו ג"כ כ"ה אלף אמה, וזה יהיה **לכל בית ישראל,** שכולם יהיה להם חלק בירושלים (כמו שיתבאר בסי' מ"ח) : (מלבי"ם באור הענין)

12 וְלִנְשֵׂיא מְזֵה וּמְזֵה לְתֵרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלְאַחֲזַת הָעִיר אֶל פְּנֵי תֵרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְאֶל פְּנֵי אַחֲזַת הָעִיר מִפְּאֵת יָם יָמָה וּמִפְּאֵת קִדְמָה קִדְמָה וְאַרְבָּע לַעֲמֹת אֶחָד הַחֲלָקִים מִגְּבוּל יָם אֶל גְּבוּל קִדְמָה :

רש"י ולנשיא מזה ומזה לתרומת הקודש ולאחוזת העיר. בסוף הפרשה הוא חולק את ארץ ישראל ממזרחה למערבה לי"ג רצועות י"ב למנין השבטים וכל אחת עשרים וחמש אלף קנים רחב וארכו כאורך כל ארץ ישראל ורצועה אחת לתרומה ארכה מן הגבול מזרח ועד גבול מערב ורחבה כ"ה אלפים קנים כשאר כל חלק וחלק ומאותה רצועה הוא תורם באמצעיתה ג' רצועות הללו האמורות למעל' שהם כ"ה אלפים על כ"ה אלפים והעודף עליהם למזרח עד סוף הגבול הארץ וכן למערב יהיה לנשיא מזה ומזה למזרח ולמערב : אל פני תרומת הקדש ואל פני אחוזת העיר. כנגד כל רחב שלשה הרצועות המובדלות לתרומת הקודש של רצועת הכהנים והלויים ואחוזת העיר : מפאת ים ימה. ממערב תרומת הקודש והעיר עד מערב הגבול : ומפאת קדמה קדימה. ומזרח התרומה למזרח ממזרח לעומת אחד החלקים של שבטי' המפורשין בסוף הספר שהם מגבול ים של ארץ ישראל עד גבול קדים : (רש"י)

מצודת דוד ולנשיא. ואל הנשיא הוא מלך המשיח אליו יותן אחוזת נחלה מזה ומזה לתרומת הקדש והוא אחוזת הכהנים והלויים ולאחוזת העיר ולתוספת ביאור אמר אל פני תרומת וכו' : **מפאת ים.** העבר המערב כלפי המערב ומעבר המזרח כלפי המזרח : **ואורך.** של חלק הנשיא שמזה ומזה : **לעומת אחד החלקי.** במדת אחד מן החלקים של השבטים אשר יהיו מגבול המערב אל גבול המזרח ועיין בקוני בנין הבית בתחילתו ובצורה : (מצודת דוד)

מצודת ציון אל פני. ואל פני. ר"ל לפני : **מפאת.** מעבר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולנשיא, ר"ל והנשאר מן הרצועה של כ"ה אלף על כ"ה אלף עד גבול המזרחי של א"י ועד גבול המערבי, יהיה אחוזת הנשיא שהוא מלך המשיח, וז"ש **שלנשיא יהיה מזה ומזה,** היינו משני הצדדים של **תרומת הקדש ואחזת העיר,** מצד המערב עד סוף המערב, ומצד המזרח עד סוף המזרח, ויהיה חלקו אחד השבטים ממערב למזרח (מלבי"ם באור הענין)

תו לָאָרֶץ יְהִיָּה לוֹ לְאַחֲזָהּ בְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא יוֹנֵי עוֹד נְשִׂאִי אֶת עַמִּי וְהָאָרֶץ יִתְּנוּ לְבַיִת יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטֵיהֶם : (פ)

רש"י לָאָרֶץ יְהִיָּה לוֹ לְאַחֲזָהּ. ת"י לא ארעא תהא רבא לאחסנתא : ולא יונו. לָשׂוֹן אֹנָחַת מִמּוֹן סְגוּזְלוֹן אֶת נַחֲלָתָם : (רש"י)

מצודת דוד לארץ. בתוך הארץ יהיה לו זה לאחוזת בישראל : **ולא יונו עוד.** ר"ל כשיהיה להם אחוזת נחלה מרובה לא יעשקו עוד הנשיאים את עמי לקחת מה משלהם כי יהיה די להם בנחלת אחוזתם : **והארץ.** ושאר הארץ יתנו לבית ישראל חלק לכל שבט זה כזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון לארץ. כמו בארץ ובאה הלמ"ד במקום בי"ת וכן ישבת לכסא (תהלים ט"ו) ומשפטו בכסא : **יונו.** מלשון אונאה הוא ענין עושק כמו ואיש לא יונה (לעיל י"ח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לארץ יהיה לו, זה יהיה ארצו ואחוזתו כאחוזת שבט אחד (לבד מה שיפריש באמצע הכ"ה אלף לתרומת הקדש) **ולא יונו עוד נשיאי את עמי,** ר"ל שבזמן הקודם שלא לקח המלך אחוזת בפ"ע לקח שדות וכרמים מאת העם בחזקה, וציער אותם, כמו שהיה באחאב, אבל עתה לא יצטרכו לזה כי יהיה לו נחלה בלי מצרים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לארץ יהיה. בא הלמ"ד במקום ה"א, ויל"פ שיהיה

לו לארץ, ר"ל שיקרא ארץ הנשיא, ויהיה לארץ מיוחדת : יונו. האונאה בא על אונאת ממון ועל כל צער שמצער את חברו, כמש"פ חז"ל מה שכפל וגר לא תונה אחד לאונאת ממון ואחד לאונאת דברים : (מלבי"ם באור המלות)

[ט] פה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה רַב לָכֶם נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל חָמֵס וְשָׂדֵה הַסִּירוּ וּמִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה עָשׂוּ הָרִימוּ גְרִשְׁתֵּיכֶם מֵעַל עַמִּי נָאִם אֲדָנִי יְהוָה :

רפ"י הרימו גרושותיכם. סלקו את שחתם מגרשים את עמי מנחלתם : (רפ"י)

מצודת דוד **רב לכם נשיאי ישראל.** אתם המלכים מישראל שהייתם קודם החורבן הנה זמן רב היה לכם מה שהוניתם ועשקתם את עמי אבל עתה שמנו אתכם מלכי פרס לנשיאים על ישראל הסירו החמס ושוד ועשו משפט וצדקה : **הרימו.** הפרישו מעל עמי את המסים מה שהייתם גורשים ומטילים עליהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ושוד.** ענין עושק : **גרושותיכם.** מלשון גירושין והשלכה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה',** עפ"ז אמר ה' לנשיאים, **רב לכם,** ר"ל יש לכם רב, ואינכם צריכים לגזול, לכן **חמס ושד הסירו,** וגם **עשו משפט וצדקה** להציל גזול מיד עושקו, **הסירו גרושותיכם** בל תגרשו עוד את עמי מנחלתם כמו שעשו הנשיאים עד הנה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **גרושותיכם.** שהיו מגרשים הבעלים מן הארץ, והארץ היו קוראים ארץ מגורשת שהיא הפקר בלא בעלים, ויש לשתף בזה מ"ש (למעלה ל"ו ה') למען מגרשה לבז, שחושבים אותה כארץ מגורשת : (מלבי"ם באור המלות)

[י] מאזני צדק ואיפת צדק ובת צדק יהי לכם :

רפ"י ואיפת. למדת היבש : **ובת.** למדת הלח : (רפ"י)

מצודת דוד **מאזני צדק.** ר"ל לא תעשו עוד עול במשקל ובמדה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מאזני.** כף מאזני משקל : **ואיפת.** זהו מדת היבש בת ג' סאין : **ובת.** זהו מדת הלח בת ג' סאין וכן ויין בתים עשרים אלף (ד"ה ב' ב') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין מאזני צדק, מצוה להנשיאים שישגיחו על המדות שיהיו בצדק, שזה מכלל עשיית משפט, כמ"ש לא תעשו עול במשפט במדה במשקל, ואמרו חז"ל בספרא וספרי ובי"ב (דף פ"ט) שצריך להעמיד ממונים ע"ז, ולכן הזהיר את הנשיא שישגיח על המאזנים ששוקלים בהם את המטבעות, ואיפת צדק הוא מדת היבש, ובת צדק הוא מדת הלח, לא כמ"ש להקטין איפה ולהגדיל שקל ולעות מאזני מרמה: (מלבי"ם באור הענין)

יא **האיפה והבת תכן אחד יהיה לשאת מעשר החמר הבת ועשירת החמר האיפה אל החמר יהיה מתפנתו:**

רס"י **האיפה והבת.** לשון מדה חומר וכור מו"י בלע"ז: תכן אחד. לשון מניין כמו ותוכן לבנים תתנו (שמות ה') מדה אחת זו עשירית לחומר של יבש שהוא שלשים סאין וזו עשירית לחומר הלח: לשאת. כמו לקחת וכן ת"י למוסב לשאת מעשר החומר תהיה הבת וכן עשירית לחומר יבש: האיפה אל החומר יהיה מתכונתו. סכום השבון הבת והאיפה לפי גודל החומר יהיה, מלאתי, אם יוסיפו בחומר יוסיפו צבת אם יפחתו מזה יפחתו מזה שיכוון מעשרו לו: (רס"י)

מצודת דוד **תוכן אחד יהיה.** ר"ל חשבון זה כחשבון זה האיפה עשירית החומר במדת היבש ובת במדת הלח: לשאת. לקחת את הבת מעשר מחומר בלח ואת האיפה מעשר מחומר ביבש ר"ל שיהא בהם שעור חשבון זה לא פחות ולא יותר: אל החומר וגו'. ר"ל לפי מדת החומר יהיה החשבון של כל אחד מהמדות האלה אם יוסיפו בחומר יוסיפו גם בהם לפי הערך וכן אם יפחתו מה: (מצודת דוד)

מצודת ציון **תוכן.** ענין חשבון כמו ותוכן לבנים תתנו (שמות ה'): לשאת. לקחת כמו ובתים ונשאו (מיכה ב'): החומר. מדה של שלשים סאים וכן וחומר שעורים (הושע ג'): מתכונתו. חשבוננו: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין האיפה והבת, החומר הוא שלשים סאין בין ביבש בין בלח, וזה יהיה קבוע מן המלך ועפ"ז יקבע גם את המדה הקטנה שלוקחים בה מעשר מנת המלך שלא יגדיל אותה יותר להונות את העם, רק יהיה להם תוכן אחד לענין לשאת מעשר, שיהיה תמיד מעשר של החמר הבת במדת לח, ועשירית החמר יהיה האיפה במדת היבש, ויהיה תמיד מתכונתו כפי החמר, שיהיה תמיד מעשר של החומר, ואם יקטינו את החומר יקטין ג"כ את האיפה והבת: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות מעשר, עשירית. העשירית הוא המספר. והמעשר

הוא מה שמפרישין מעשר. את הבת היו מפרישין למעשר מן הבת הגדולה של החומר, (כמ"ש פי"ד), לכן אמר מעשר החומר הבת, אבל את האיפה לא היו מפרישין, כי היה מנת הנשיא ששית האיפה מחומר החטים והשעורים, לכן תפס רק שם המספר : **תוכן**. הוא המדה והמספר המכוון, כמו ותוכן לבנים תתנו : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וְהִשְׁקַל עֶשְׂרִים גֵּרָה עֶשְׂרִים שְׁקָלִים חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים שְׁקָלִים עֶשְׂרֵה וְחֲמִשָּׁה שְׁקָל יְהִי לְכֶם :

רס"י והשקל עשרים גרה. עשרים מעין : עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל. הרי ששים שקלים : המנה יהיה לכם. לראונ"ט בלע"ז ומנחם חברו לשון מניין והרי יש כאן מאתים וארבעים זוז מכאן שהיה מנה של קודש כפול והוסיפו עליו צימי יחזקאל שותת הרי מאתים וארבעים וכשחלקו הכתוב לשלשה ולא כתב סתם ששים שקלים יהיה לכם המנה כזה לעשות ממנו משקל שלישייתו ומשקל רביעייתו ומשקל מנה של חול שהיה מתחילה וכן ת"י תלתות מניא עסרין סלעין מני כספא עסרין וחמש סלעין רבעות מניא חמש עסרי סלעין כולהו שיתין מנין ומנא רבא קודשא יהא לכוון : (רס"י)

מצודת דוד והשקל. משקל השקל יהיה עשרים גרה : עשרים שקלים וגו'. בזמן ההוא היה משקל מיוחד בפני עצמו אבן מכי שקלים ואבן מכ"ה שקלים ואבן מט"ו שקל לכן אמר כל אלו שלש המשקולות ביחד יחשב למשקל מנה ולא יעוותו את המשקל (א"כ המנה הוא ששים שקלים והשקל הוא ד' זוז הרי למנה ר"מ זוז כי מנה של חול הוא מאה זוז ושל קדש כפול הרי מאתים והוסיף בה יחזקאל שותת מלבר הרי ר"מ זוז) : (מצודת דוד)

מצודת ציון והשקל. שם משקל : גרה. שם מטבע מעה וכן עשרים גרה השקל (שמות ל') : המנה. הוא ליטרא וכן שלשת מנים זהב (מ"א י') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והשקל, וכן קצב המטבעות היוצאות מן המלך יהיה להם קביעות, ובענין שלא יפול בס הזיוף והאונאה, השקל יהיה עשרים גרה, והמנה יהיה ששים שקל, שהם מאתים וארבעים זהובים, שמנה של קדש כפול היה והיה מאתים זהובים, ויחזקאל הוסיף ארבעים זהובים, ויעלה המנה ששים שקלים, כי יחזקאל תקן שיקח הנשיא מנתו אחד מששים, ולפי חשבונו יקח שקל ממנה, כי יתבאר שמנת הנשיא היותר גדול היה אחד מששים, שהוא מחטים ושעורים, כמו שיבואר (בפסוק י"ג), וכן יהיה מנתו מן הכסף, וצוה שיעשה מטבעות של עשרים שקלים

ושל חמשה ועשרים שקלים ושל עשרה שקלים ושל חמשה שקלים, שמי שיהיה לו מנה וירצה לרצותו על מטבעות גדולות וקטנות יהיו בידו כל מיני מטבעות, כי עשרים וחמש ועשרים ועשרה וחמשה הם ששים, ויוכל להחליף ג"כ שיקח ב' פעמים חמשה ועשרים ועשרה, או ב' פעמים חמשה ועשרים וב"פ חמשה, או ב"פ כ' ב"פ י' וכדומה, וזה לתועלת המדינה (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות עשרה וחמשה שקל. פי' עשרה שקל וחמשה שקל, שאלי"כ היל"ל חמש עשרה שקל : (מלבי"ם באור המלות)

[יג] זאת התרומה אשר תרימו ששית האִיפָה מחֶמֶר החֲטִים וְשִׁיתָם האִיפָה מחֶמֶר

רש"י ששית האִיפָה מחומר החטים. הרי אחד מששים הפוחת לא יפחות מכאן וזה הוא שאמרו עין רעה אחד מששים : וששיתם. ותחלקו אחד מששה באיפה לתרומת חומר השעורים : (רש"י)

מצודת דוד ששית האִיפָה וגו'. והוא חלק אחד מששים וזהו שאמרו רז"ל עין רעה לא יפחות מאחד מששים : וששיתם. תתנו חלק ששית מחומר השעורים ר"ל בין מחטים בין משעורים תתנו חלק אחד מששים : (מצודת דוד)

מצודת ציון וששיתם. מלי שש ר"ל תחלקו לקחת הששית : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין זאת התרומה, שחוץ ממה שיהיה לנשיא אחוזה בארץ יקח תרומה מאת העם, וזה יהיה או אחד מששים, או אחד ממאה, או אחד ממאתים, ומפרש מחטים ומשעורים יקח אחד מששים, ויגיע לו מן החומר שהוא עשר איפות ששית האִיפָה : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וחֶמֶר הַשֶּׁמֶן הַבֵּית הַשֶּׁמֶן מֵעֵשֶׂר הַבֵּית מִן הַכֹּר עֶשְׂרֵת הַבֵּיתִים חֶמֶר פִּי עֶשְׂרֵת הַבֵּיתִים

רש"י וחוק השמן. למעשר : הבת השמן וגו'. הבת שהיא מדת השמן זו היא מעשר הבת יהי מן הכור, מלאתי העיסור שהבת מעשרת מן הכור יהיה כילד (מעשר הבת מן הכור עשירית של בת על הכור הוא די"ץ מזור"ש בלע"ז תיבה זו משמשת על עצמה ועל אחרים כמו עבודת הקודש ועבודת בני מררי סא"ל) : עשרת הבתים. יהיה לכם החומר ואז יתכן

ליטול הימנו בת אחת למעשר : כי עשרת הבתים חומר. לפי שהחומר יהיה לכם עשר בתים וכן תרגם יונתן חד מן עסרל הוא ביתל זכורל רלי עסר בתין כורל : (רס"י)

מצודת דוד **וחק השמן**. ר"ל משפט מעשר השמן : **הכת השמן**. ר"ל הבת הוא מדת השמן ויתנו את הבת מעשר מן הכור והוא החמר וזהו לפי שעשרת בתים היא חמר א"כ הבת הוא חלק מעשר בחמר : **כי עשרת הבתים חמר**. ר"ל כי גם היום המדה כך היא עשרת בתים המה מדת החמר וכן יהיה לעתיד : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הכור**. כן נקרא החומר וכן כורים עשרים אלף (דה"ב ב') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וחק השמן**, מן השמן יקח אחד ממאה, והוא בת הבת, ר"ל שהבת הוא מעשר הכור (והכור הוא החומר) וזה הבת הגדולה (שהמליצה באה ממה שהבת נוטלת עישור נכסים, וכן בת זו היא מעשר הכור) והבת הגדולה מולדת בת קטנה שהיא מעשר מן הבת הגדולה והיא מעשר מן המעשר מן האם שהיא החומר או הכור כאילו היא בת הבת, וז"ש **הבת השמן מעשר הבת מן הכור** שיקח שמן הבת הקטנה, שהיא מעשר של הבת הבאה מן הכור, שהיא הבת הגדולה, אשר **עשרת הבתים הם חומר**, ר"ל עשרה הבתים הגדול, מבת הזה יקח בת שלה, שהיא בת הבת, שהיא א' ממאה : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **הבת מעשר הבת מן הכור**. הכור הוא מדה אחת עם החומר שהם שלשים סאין, ונקרא חומר, שהבעל הבית כשעשה כרי עשאו משלשים סאים, מלשון חמרים חמרים, שמשעשאו כרי נתחייב במעשר, ונקרא בימי שלמה כור (מ"א סי' ד' וסי' ה') שכן מכרו להצוריים במדה זאת, מלשון כירה ומכירה, ובעת שמכרו תבואה לחוץ לקח המלך מעשר, ומדת המעשר נקראת בת הכור, שעשרת בתים כאלה היו חומר, ולעתיד יתנו מעשר של בת הגדולה, שהיא בת הקטנה, בת הבת : **וחק**. היינו מנת הנשיא, כמו כי חק לכהנים מאת פרעה : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] וְשֵׁה אַחַת מִן הַצֹּאן מִן הַמֵּאֲתָיִם מִמִּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל לְמִנְחָה וּלְעֹלָה וּלְשִׁלְמִים לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר אֲדָנִי יְהוָה : (פ)

רס"י וְשֵׁה אַחַת מִן הַצֹּאן. מיוחד שזלחנו וכן אמר משה מבחר נדריכ' לומיי"לור זלע"ז : מן המאחית ממסקה ישראל. דרשו רבותינו לענין הנסכים ממותר שתי מאות שנסתיירו זכור שגפל לתוכו יין של ערלה או של כלאי הכרס מכאן לערלה וכלאי הכרס שזטלון זמאחית : ממסקה

ישראל. מן המותר לישראל כל קרבנותיהם יהיו משקה הראוי לישראל כל עיקר הסעודה קרויה על שם המשקה כלומר האכילה עם השתייה תהא מן המותר לישראל :

מצודת דוד ושה אחת וגו'. מן המאתים. מי שיהיו לו מאתים צאן יביא שה אחת לקרבן לחנוך הבית : **ממשקה ישראל**. תי"י מפטימא דישראל ר"ל מבהמות הטובים והמובחרים שבידם יביאו הקרבנות וכן מסלת היפה יביאו למנחות ורז"ל אמרו מן המותר לישראל וכאומר מן הראוי לסעודת ישראל כי הסעודה נקראת ע"ש המשקה וכן אל המשתה וגו' (אסתר ה') :

מצודת ציון **ממשקה**. תי"י מפטימא ר"ל שמן בעל מוח רב מושקה בלחלוחית וכמ"ש ומוח עצמותיו ישקה (איוב כ"א) ועל המנחה נאמר בדרך השאלה :

מלבי"ם - באור הענין ושה אחת מן הצאן, מן המאתים, מן הצאן יגיע לנשיא שה אחת ממאתים צאן, וכן יגיע לו שיעור זה **ממשקה ישראל**, היינו מיתר משקים שאינם שמן, כמו מן היין והשכר יקח תרומה אי ממאתים, וחז"ל הוציאו מזה שערלה בטלה במאתים, ר"ל שהשיעורים האלה שיקח שהיא אי מששים אי ממאה אי ממאתים, יהיה על שהם שיעורים קטנים ובטלים תמיד, כמו שמצאנו ביטול בששים, ותרומה עולה באי ומאה, ומזה הוצאיו שה"ה שיש הבטלים במאתים ואמרו ממשקה ישראל מן המותר לישראל כי מה שהנשיא יקח מנות אלה מפרש אח"כ מפני שעליו יהיה מוטל להקריב קרבנות הצבור ונסכיהם, ובודאי יתנו לו משקה ישראל שכשר לנסכים, ומפרש למה יקח מנה מן הצאן ומנה מן התבואה והיין והשמן, וזה יהיה **למנחה**, מן החטים יקריב מנחות, וכן מן היין והשמן יקריב מנחת נסכים, ומן הצאן יקריב **עולה** ושלמים, וקרבנות צבור הצריכים **לכפר עליהם**, כמו שעירי ר"ח ושל מועדות שמכפרים על הצבור, שכל קרבנות הצבור יהיו מוטלים על הנשיא, ולכן. (מלבי"ם באור הענין)

[טז] כל העם הארץ יהיו אל התרומה הזאת לנשיא בישראל :

רס"י אל התרומה הזאת. האמור' למעלה לדעת כל עמי הארץ תהיה : (רס"י)

מצודת דוד **כל העם וגו'**. אין מי נקי מהם כולם יתנו התרומה הזאת ואף על הנשיא בישראל גם עליו לתת התרומה הזאת : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כל העם הארץ יהיו אל התרומה הזאת לנשיא, ובזה יהיו כאילו הצבור מביאים אותם בשותפות, אחר שכולם נתנו חלקם, ועי"כ. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות כל העם הארץ. כמו הארון הברית, ויל"פ שיהיה החיוב על העם, ועל הארץ, עד שגם הפטורים ממסים ישלמו זאת מצד חיוב הארץ: (מלבי"ם באור המלות)

[יז] ועל הנשיא יהיה העולות והמנחה והנסך בחגים ובחדשים ובשבתות בכל מועדי בית ישראל הוא יעשה את החטאת ואת המנחה ואת העולה ואת השלמים לקפר בעד בית ישראל: (ס)

רס"י ועל הנשיא. אומר אני שהנשיא הזה צכהן גדול מדבר וכן כל הנשיא שצענין ושמעתי משמו של רבי מנחם שצמלך מדבר: (רס"י)

מצודת דוד ועל הנשיא יהיה. ומלבד התרומה יהיה עוד על הנשיא העולות ומנחות ויין הנסכים הבאים בחגים וכו': **בכל מועדי**. בכל הימים שהם נועדים ומתאספים לבוא אל המקדש והם חגים וחדשים ושבתות וכפל הדבר במ"ש: **הוא יעשה**. ר"ל משלו יביא את כל אלה: (מצודת דוד)

מצודת ציון והנסך. יין לנסכים: **מועדי**. מלשון וועד ואסיפה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועל הנשיא יהיה מוטל העולות והמנחה והנסכים של כל השנה התמידים שמביאים לעולה בכל יום יובאו מקופת הנשיא, וכן בחגים ור"ח ושבתות שמביאים עוד קרבנות מוספים ושעירי חטאת וכבשי עצרת שהם שלמי צבור, יעשה הנשיא מכיסו את העולה וכו', ויצאו בו הצבור אחר שכולם השתפו בו: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חגים, מועדים. החגים הם שמביאין בהם שלמי חגיגה, ור"ה ויוה"כ נקראו מועדים: (מלבי"ם באור המלות)

[יח] כה אמר אדני יהוה בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וְחִטָּאת את המקדש:

רס"י כה אמר אד'. אלהים. בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים. הוא פר המלואים האמור בראש הענין ולימד כאן שיהיו המלואים בא' בניסן: וְחִטָּאת. וטהרת: (רס"י)

מצודת דוד **בראשון**. בחודש הראשון : **תקח פר וגו'**. הוא הפר האמור למעלה ונתתה וגו' פר בן בקר לחטאת (לעיל מ"ג) ועתה בא לומר שהחינוך יהיה באחד לחדש הראשון ופירש עוד מה שחסר למעלה : **וחטאת**. בזה תטהר את המקדש : (מצודת דוד)

מצודת ציון **תמים**. שלם ממום : **וחטאת**. ותטהר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **כה אמר ה'**, בענין הקרבנות הנזכר בפרשה זו ושל אחריה יש פליאות רבות, הציע אותם באורך השר מהרי"א כי כולם סותרים מוסיפים וגורעים על חקי הקרבנות האמורים בתורת משה, וסותרים אל העקר אשר בידנו שהתורה לא תשתנה ולא תנוסח בשום אופן, והוא במ"ש (פסוק כ"א כ"ב) שיעשה הנשיא בע"פ פר חטאת, ולא נמצא קרבן זה בתורה. ? ואמר (פסוק כ"ג) שיעשה בז' ימי החג עולה ז' פרים וז' אילים, ועולת הפסח היו שני פרים ואיל אחד ושבעה כבשים. ? ואמר (פכ"ד) שהמנחה יהיה איפה לפר ואיפה לאיל, ובתורת משה כתוב ג' עשרונים לפר ובי' עשרונים לאיל, ואמר שהשמן הין לאיפה, ובתורה שלישית ההין לאיל וחצי ההין לפר, והנביא נתן מדה איפה והין שוה בכולם. ? ואמר (פכ"ה) שבשביעי בט"ו בחדש שהוא בחג הסוכות יעשה כאלה שבעת הימים, וקרבנות החג שבתורה היו באופן אחר הפרים הולכים ומתמעטים ואילים שנים וכבשים י"ד. ? ואמר (סי' מ"ו ד') שבשבת יקריב ז' כבשים ואיל, ובתורה בי' כבשים לבד. ? , ואמר (שם ו') שבר"ח פר וששה כבשים ואיל, ובתורה פרים שנים ושבעה כבשים. ? , ואמר (פ"יג) שיקריב תמיד כבש בבקר ומנחה ששית האיפה ושמן שלישית ההין, ולא זכר תמיד של בין הערביים, ובתורה עשרית האיפה סולת בשמן כתית רביעית ההין. ? ומדוע לא זכר קרבנות חג השבועות ור"ה ויו"כ. ? וכבר עמדו חז"ל ע"ז במנחות דף מ"ה, ור' יוחנן אמר אליהו עתיד לדרשה, דר' יוחנן לשטתו שכל הנביאים נתנבאו לימות המשיח, ויהיה שינוי טבע העולם, וה"ה שישתנה ענין הקרבנות, אבל חבריו פליגי עליו, בין במ"ש שיהיה שינוי לעת"ל בטבע, ובין בזה שיהיה שינוי במצות, ואמרו שמלואים הקריבו בימי עזרא והוא כפי' מ"ש הרי"א שקרבנות אלה שחשב פה יהיו קרבנות מלואים, וקרבנות מלואים יהיו משונים, שכן היו משונים גם בימי עזרא ובימי משה, והיו הוראות שעה, ולפ"ז ימשכו ימי המלואים והחנוכה מן חג המצות עד חג הסוכות, כי בחג המצות תהיי התחלת הגאולה ובסוכות יהיה הסוף, כי אז תהיה מלחמת גומ"ג, (ור"א ור"י שפליגי אם יגאלו בניסן או בתשרי שניהם יש להם מקום) ולנגד משך הימים האלה יהיה משך זמן החנוכה, ואחרי ההשקפה הנכונה ראיתי, כי הימים האלה נזכרים ונעשים בשמן ובקצב הראוי, כי בימי משה היו המלואים ז' ימים, ובימי שלמה היו י"ד ימים, שבעה ושבעה, ובימי עזרא נמשכו כ"א יום כמו שנזכר בעשרא, הרי כל אי' הוסיף על מלואים הקודמים לו ז' ימים עם ימי הקודמים, וממילא ראוי לפ"ז שמלואים של לעתיד יהיו כ"ח יום, אולם באשר המלואים הקודמים לא נתקיימו ראוי לעשות שנית גם הימים הקודמים, בענין שיעשה ז' ימים

וי"ד ימים וכ"א ימים נגד הקודמים שנבטלו, וכ"ח יום הראויים עתה ס"ה שבעים יום, והנה בימי משה אחר גמר ז' ימי המלואים התחילו ימי החנוכה של הנשיאים שנמשכו י"ב יום, והיה ראוי שגם זה יעשה בימי שלמה שתי פעמים י"ב ובימי עזרא ג"פ י"ב, ולעתיד ד' פעמים י"ב יום, והגם שלא נעשו בימי שלמה ועזרא מפני שלא היה זמן הראוי, בכ"ז יעשה לעתיד ג"כ כסדר הנ"ל, י"ב יום נגד ימי משה, וכ"ד יום נגד ימי שלמה, ול"ו יום נגד ימי עזרא, ומ"ח יום של לעתיד, ס"ה ק"ד יום, ועם שבעים הנ"ל הם ק"צ, וסימנך לק"ץ הימין, ולכן יתחילו בע"פ וימשיכו עד שמיני עצרת שהם ק"ץ יום בכיון, **כה אמר ה'**, הודיע לו ענין חנוכת הבית לעתיד, וכבר אמר לו (סי' מ"ג י"ח) איך יכפר על המזבח, וזה יתחיל בכ"ג באדר וימשך שמונה ימים עד ר"ח ניסן כמו שהיו במלואים של משה, ועתה יודיע לו מה שיעשה מן ר"ח שכבר נרצה המזבח, ויתחיל לכפר על הבית וזה ימשך עד י"ד ניסן, ואז יתחילו ימי החנוכה שימשכו עד שמיני עצרת, **צוה ליחזקאל שבאחד לחדש יקח עוד פר בן בקר לחטא את המקדש** (מלבי"ם): באור (הענין)

[יט] וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֹטָאת וְנָתַן אֶל מְזוֹזֹת הַבַּיִת וְאֶל אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבְּחָהּ וְעַל מְזוֹזֹת שַׁעַר הַחֹצֵר הַפְּנִימִית:

מצודת דוד הבית. הוא ההיכל. פנות העזרה למזבח. זוויות דפוס בנין גג המזבח : החצר הפנימית. הוא עזרת אנשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון פנות. זוויות : העזרה. כן יקרא דפוס בנין המזבח כמ"ש ומהעזרה הקטנה (לעיל מ"ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולקח הכהן מדם החטאת ונתן על מזוזת הבית היינו האולם וההיכל, ואל ארבע פנות העזרה הוא הסובב של המזבח, (כנ"ל מ"ג כ'), וז"ש למזבח, ועל מזוזת שער החצר הוא עזרת ישראל על ג' השערים שלו (מלבי"ם): באור (הענין)

מלבי"ם - באור המלות העזרה למזבח. כי עזרה שם משותף על עזרת ישראל, ועל חלקי המזבח (כנ"ל מ"ג י"ד) לכן אמר. שר"ל העזרה של המזבח (מלבי"ם): באור (המלות)

[כ] וְכֹן תַּעֲשֶׂה בַשְּׁבָעָה בַחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שֶׁגָּה וּמִפְתֵּי וְכַפְרֹתָם אֶת הַבַּיִת:

רש"י וכן תעשה בשבעה בחודש. יש לומר וכן תעשה כל שבעה וכן הוא אומר למעלה שבעת ימים יכפרו על המזבח ורבותינו כך פרשוהו במנחות וכן תעשה פר שאינו נאכל בשבעה שבעים שחדשו דבר והורו ז"ל שלהן

שחלב מותר ועשו שבעה שצטים שהם רוצ לבור על פיהם שמזיחין פר העלם דבר : מאיש שוגה ומפתי וגו'. הרי זה מקרא מסורס וכפרתם את הבית מאיש שוגה ומפתי אחר שבעת ימי המלוואים שיהא המזבח מחונק יזיאו חטאותם ואשמותם ויתכפרו שצזמן שישראל מכופרים הבית מכופר :

מצודת דוד **וכן תעשה**. ר"ל וכן תחנך בקרבנות בכל משך שבעה ימים בימי החדש יום אחר יום אולם לא בענין שצוה להביא בראשון כי בששת הימים צוה להביא שעיר לחטאת ופר ואיל לעולות כמ"ש שם : **מאיש שוגה ומפתי**. ר"ל הקרבנות הללו יבואו להסיר העון מאיש שוגה ומפתי ר"ל ממי שנכנס במקדש במקום שאין לו רשות ליכנס ועשה זאת בשגגה או בסכלות הדעת : **וכפרתם**. בהם תקנחו את הבית מן החלול של הנכנסין שם שלא ברשות : (מצודת דוד)

מצודת ציון **שוגה**. מלשון שגגה : **ומפתי**. שוטה וסכל : **וכפרתם**. הוא ענין קנוח וכן וכפרתהו (שם) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וכן תעשה בשבעה בחדש**, יקריב שנית פר חטאת ויחטא ממנו כמו בפר הראשון, **מאיש שוגה ומפתי**, מוסב על **וחטאת את המקדש** (שבפסוק י"ח) שיחטא **מאיש שוגה**, ר"ל כי החיטוי שיהיה בא' לחדש היה לכפר על המזיד, והחיטוי שבז' לחדש יחטא את המקדש מן המשגה, היינו מה שחטא איש ע"י שגיאת העיון, כגון שטעה בהוראה, או מה שחטא ע"י פתיות, ובשני פרים אלה **תכפרו את הבית**, כי פרים ושעירים שהקריבו מן ז' אדר עד ר"ח ניסן (כנ"ל סי' מ"ג) היו לכפר על המזבח : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **מאיש שוגה ומפתי**. השוגה היא שגיאה עיונית, וזה ההבדל בין שגה ובין שגג, כמ"ש בס' התוו"ה (ויקרא סי' רמ"ג) והוא מי שמעיין וטועה בעיונו דהיינו שגגת הוראה. והפתי, הוא השוגג מפני חסרון ידיעה : (מלבי"ם באור המלות)

[כא] בראשון בארבעה עשר יום לחדש יהיה לכם הפסח חג שבועות ימים מצות יאכל :

רס"י **שבועות ימים**. על סם שמתחילין ממנו לספור שבעה שבועות, מלאתי : מלות יאכל. מלות יאכלו זו בחג : (רס"י)

מצודת דוד **הפסח**. זמן הבאת קרבן פסח : **חג שבועות**. ר"ל כל ימות החג

שהם שבעת ימים יאכל מצות : (מצודת דוד)

מצודת ציון שבעות. כמו שבעת בלא וי"ו וכן למעלה לעמות אחד החלקים והוא כמו לעמת בלא וי"ו : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין בראשון עתה הודיעו סדר המלואים והחנוכה שיתחיל בע"פ, וז"ש בראשון ר"ל ראשון לחנוכה, שיתחיל בארבעה עשר יום לחדש ניסן, יהיה לכם הפסח, בא ללמד בל יחשוב איש שהקרבת שישפר פה יהיו תחת הפסח וחג המצות אשר צותה התורה לשמור ביום ההוא, אמר לא כן, כי בכ"ז יהיה לכם הפסח, תביאו את קרבן הפסח כהלכותיו בי"ד ניסן, וכן יהיה חג שבעת ימים יהיה חג המצות ויובאו קרבנות חובת היום כמצוה בתורת משה, וכן מצות יאכל שלא תשתנה שום דבר ממצות היום : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות שבעות ימים. כמו שבעה : (מלבי"ם באור המלות)

[כב] וְעָשָׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם הַהוּא בְּעָדוֹ וּבְעַד כָּל עַם הָאָרֶץ פֶּר חֲטָאת :

רש"י ועשה הנשיא ביום ההוא וגו'. רבותינו אמרו שצקסו לגנוז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה כרם זכור לטוב חנניה בן חזקיהו בן גרון שיצב בעליה ודרשו ובעונינו נעלם ממנו מה שדרש בקרבנות האל' פר בארבעה עשר בניסן למה, ואומר אני שמה צ"ד בניסן של פסח ראשון שנתחנך בו הבית עומד ופר זה בא תחת עגל בן בקר שהקריב אהרן בשמיני למלואי' ומגיד שחס לא הקריבו בשמיני למלואים יקריבו צ"ד בניסן כדי שיתחנך לעבודה קודם י"ט לפי שעליו קרבנות ועולת המועד לעשות כמו שאמור למעלה ועל הנשיא יהיה העולות והמנחה והנסך בחגים וגו' : (רש"י)

מצודת דוד ועשה הנשיא. ר"ל יביא משלו : ביום ההוא. בי"ד לחדש הראשון : בעדו. לכפר בעדו ובעד כל העם : פר חטאת. זה יהיה מקרבנות המלואים כי ימי המלואים יתחילו באחד לחדש הראשון וישלמו אחר הסוכות (וגם שלמה ועזרא לא עשו במספר ימי המלואים שהיו במשכן ולא היה מספר זה כזה ולפי שגדול היה כבוד הבית הזה האחרון ירבו ימי המלואים כ"כ) : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ועשה הנשיא, רק חוץ מקרבנות היום המחוייבים כפי תורת משה אשר יבואו כהלכתם, יעשה הנשיא קרבנות שיהיו הוראת שעה מחמת חינוך, והוא שבע"פ יביא לחנוכה פר חטאת, וזה לא

יהיה לכפר על המזבח ועל המקדש, שכבר כפר בימים הקודמים כנ"ל,
רק לכפר בעדו ובעד כל עם הארץ : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וְשִׁבַּעַת יְמֵי הַחֵג יַעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה שִׁבְעַת פָּרִים וְשִׁבְעַת אֵילִים
תְּמִימִם לַיּוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים וְחֹטְאת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם :

רס"י שְׁבַעַת פְּרִים וְשִׁבְעַת אֵילִים תְּמִימִים לַיּוֹם. והתורה אמרה פרים
בני בקר שנים ואיל אחד אין לי להעמיד מקרא זה אלא שבעה פרים וז'
אילים לשבעת הימים פר ליום ואיל ליום וזו ללמד שאין הפרי מעכבין
זה את זה ולא האילים מעכבין זה את זה וכן שנינו במנחות אך לא הביאו
מן המקרא הזה ראייה אלא ממקרא שנאמר למטה (מו) וזיום החדש פר
בן בקר תמימים וששת כזקים ואיל ושמה אף זה בא ללמד כן וכן פירוש
שבעה פרים ושבעה אילים ליום כרוף דבר יום זיומו עולים שבעה פרים
לשבעת ימים : וחטאת שעיר עזים ליום. שעירי הרגלים : (רס"י)

מצודת דוד יעשה. ר"ל הנשיא יביא משלו : **שבעת פרים וגו'.** הם קרבנות
המלואים ולא נזכרו כאן הקרבנות האמורות בתורה שהיו באות חובה
לכל יום : **ליום שבעת הימים.** ר"ל לכל יום משבעת הימים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ושבעת ימי החג, חוץ מקרבנות החג הכתובים
בתורה **יעשו עולה לה' שבעה פרים ליום,** ואל תחשוב שס"ה יהיו שבעה
דהיינו אחד אחד ליום, לז"א **שבעת הימים,** ר"ל בכל יום משבעת הימים
יבא ז' פרים. **וחטאת וכו' וכ"ז לחינוך :** (מלבי"ם באור הענין)

[כד] וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה וְשָׁמֹן הֵינּוּ לְאֵיפָה :

רס"י ומנחה איפה לפר. מנחת הנסכים איפה לפר איני יודע מה הוא
שהרי אמר' תורה שלשה עשרונים וי"ל איפת קמח להוציא סולת עשרון
מן הסאה שהאיפה שלש סאין : ואיפה לפר. למדך שאם לא מלא סולת
מנופה כל כך יביא משל עשרון לסאה : ואיפה לאיל. אף זו קמח להוציא
ממנה ז' עשרונים סולת מנופה כל כרכה כמו ששנינו ז' הלחם שתי
עשרונים משלש סאין : הין לאיפה. לא ידעתי למה ויש לומר לא שיקריב
ההין כולו אלא שנתות היו זהין ויקריב שמן לפי הסולת כמשפט הזבח
לפר כמשפטו ולאיל כמשפטו לפי שנתות של הין : (רס"י)

מצודת דוד ומנחה וכו'. עם שהתורה אמרה שיעור אחד למנחה ולשמן וחלק בין פר לאיל זהו בדבר הקרבנות שאמרה התורה ואין בכלל הזה קרבנות של המלואים שלעתיד אולם רז"ל דרשו בכל אלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הין. שם מדה ובו י"ב לוגין : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומנחה, וגם המנחה שיביא לחינוך תשתנה מן המנחה הקבועה בתורה, שיהיה **איפה בין לפר בין לאיל,** וכן השמן ישתנה מצותו להיות הין לאיפה כי כ"ז הוא מצוה לשעה לבעבור החינוך לבד, חוץ מנסכי היום שיעשו כמצותן : (מלבי"ם באור הענין)

{כה} בַּשְּׁבִיעִי בַּחֲמֵשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּחָג יַעֲשֶׂה כָּאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים כַּחֲטָאת כְּעֹלָה וְכַמִּנְחָה וְכַשֶּׁמֶן : (ס)

מצודת דוד בשביעי. בחדש השביעי : **יעשה כאלה.** יביא קרבנות למלואים כל שבעת הימים כמספר האמור בפסח : **כחטאת וגו'.** כל אלה יביא בסוכות כמספר האמור בפסח אבל בשבועות וברי"ה וביוה"כ לא צוה להוסיף קרבנות בהמה על האמור בתורה לעשות מה בשביל המלואים ובשמיני העצרת כבר נשלמו ימי המלואים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בשביעי, והחינוך הזה ימשך עד חג הסוכות עד שבחדש השביעי בחמשה עשר יום לחדש בחג, היינו בחג הסוכות, **יעשה כאלה שבעת הימים,** בכל ז' ימי סוכות עד שמיני עצרת שעד אז ימשכו ימי החינוך, **כחטאת וכעולה** הכל כמו שעשה בפסח וכן **כמנחה וכשמן,** ומפני שבפסח יתחיל החינוך ובסוכות יסיים, באו בהם קרבנות שוים, וגם שאז תהיה מלחמת גוג ומגוג, וסוף התשועה, כמ"ש בזכריה (סיי י"ד) : (מלבי"ם באור הענין)

פרק-מו יחזקאל

{א} כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שְׁעַר הַחֲצַר הַפְּנִימִית הַפְּנֵה קָדִים ? הֲיָה סָגוּר שְׁשֶׁת יָמִי הַמַּעֲשָׂה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיט ? פֶּתַח וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ ? פֶּתַח :

רפ"י שְׁעַר הַחֲצַר הַפְּנִימִית הַפּוֹנֶה קָדִים וּגו' . סָנוּ רַבּוֹתֵינוּ צְמִסְכַת מְדוֹת

שני פספסין היו לו לשער ההיכל אחד צדדו ואחד צדדו עליו מפורץ בקבלה (לעיל מ"ד) איש לא יבא בו והיה סגור : (כ"ז)

מצודת דוד שער החצר הפנימית. הוא שער עזרת אנשים : יהיה סגור וכו'. לפי שלא יהיו רגילין לבוא לבה"מ בימות החול לא העם ולא הנשיא : ימי המעשה. כן יקראו ימות החול שמותרים לעשות בהם מלאכה : **וביום השבת יפתח**. כי אז יהיו רגילין לבוא להשתחות לה' ולכן יפתח שער המזרחי כי בבואם דרך שם ישתחוו מול פתח ההיכל ובית קה"ק : **וביום החודש**. יאמר על יום הראשון מהחדש והוא ר"ח וכן מחר חודש (ש"א כ) : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין כה אמר ה', יתחיל לספר הקרבנות שיקריב במאה ותשעים ימי החינוך מפסח עד שביעי לחג הסוכות, והקדים באיזה אופן יבא הנשיא לבמה"ק להקרבת הקרבנות, שער החצר הפנימית שהוא שער המזרחי של עזרת ישראל, יהיה סגור ששת ימי המעשה כמו שער המזרחי של החצר החיצונה, רק ששער החיצון יהיה סגור תמיד, ושער הפנימי יהיה סגור רק בששת ימי המעשה **וביום השבת והחדש יפתח** : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] ובא הנשיא דרך אולם השער מחוץ ועמד על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו והשתחוה על מפתן השער וקרא והשער לא יסגר? עד

כ"ז דרך אולם השער מחוץ. כמו שאמור למעל' ואילמיו אל החצר החיצונה דרך אולם השער של עזרה כלומר יכנס צדד שער מזרחי שהוא משמך כניסה ויציאה וצא לו לאותו הפספס : ועמד על מזוזת השער. אותו שער הקטן הוא הפספס : את עולתו ואת שלמיו. עולת ראייה ושלמי חגיגה ומקרא זה מוסב על יום טוב, כך מלאתי בפירושים מדוייקים. ועמד על מזוזת השער. שער הפנימית היא אשר באר הוא הפספס כדאמר מר איפסק קרבנו של אדם קרב ואינו עומד על גביו : ולא יסגר עד הערב. למה לא יסגר : (כ"ז)

מצודת דוד ובא הנשיא. בפתחו השער ההוא יבוא הנשיא דרך אולם השער הפונה אל החוץ כמ"ש ואילמיו אל חצר החיצונה (לעיל מ) וכאומר שיפתחו השער עד לא יבוא אל חלל אולם השער ולא ימתינו לפתחו עד שיבוא אל פתח השער וזה בעבור כבוד הנשיא : ועמד. הנשיא יעמוד סמוך למזוזת השער ר"ל בפשפש הדרומי משער ההיכל כי שם מקומו

כמ"ש את הנשיא נשיא הוא יושב בו (לעיל מד) : **ועשו**. בהיותו עומד שם יעשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו וזהו במשך ימי המלואים שקרבו העולות אף בשבת אולם שלמים לא נזכר בקרבנות המלואים ואמר שלמיו אם הביאם נדבה בר"ח : **והשער**. הוא השער המזרחי הנפתח : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מפתן**. הוא האסקופה וכן כרותות אל המפתן (ש"א ה') : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ובא הנשיא**, וכשיבא הנשיא לעמוד על קרבנות החינוך **יבא דרך אולם השער מחוץ**, כי בשער הפנימי היה האולם בחוץ, ויבא מן החצר החיצונה דרך אולם השער המזרחי (כי כשיבא לשער החצר החיצונה לאכל לחם שיבא ג"כ אל אולם השער, ששם האולם הוא בפנים, לא יבא מחוץ, כי השער של חצר החיצונה יהיה סגור תמיד, רק יבא לשם מבפנים דרך שער הצפוני או הדרומי (כנ"ל מ"ד ג'), אבל אל אולם שער הפנימי יבא מן החוץ, לפני התאים, **ועמד על מזוזת השער והשתחוה** כי יפתחו אז את השער, וישאר פתוח, **ולא יסגר עד הערב**, והטעם שישאר פתוח כד"י. (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **על מזוזת**. אצל המזוזה : (מלבי"ם באור המלות)

ג וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עִם הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא בַּשַּׁבָּתוֹת וּבְחַדָּשִׁים לְפָנֵי יְהוָה :

רש"י והשתחוו עם הארץ. כל היום וגם כל הצא ולערב יסגרוהו : (רש"י)

מצודת דוד **והשתחוו**. בזה יתן טעם למה לא יסגר השער ואמר לפי שעם הארץ ישתחוו מול ההיכל דרך פתח השער ההוא בשבתות ובר"ח כי אז יהיו רגילין לבוא אל המקדש : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **והשתחוו עם הארץ פתח השער** יען שהוא **בשבתות ובחדשים** שאז יראו לפני ה', כמ"ש והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה' ולכן יהיה השער פתוח כל היום : (מלבי"ם באור הענין)

ד וְהֶעֱלָה אֲשֶׁר יִקְרַב הַנָּשִׂיא לְיְהוָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁשָׁה כִּבָּשִׂים תְּמִימִם וְאֵיל :

רש"י **ביום השבת ששה כבשים**. לא ידעתי למה שהרי אמרה תורה שני כבשים (מדבר כח) וביום השבת משמע שבת זרעית ומשמע יום טוב

ואומר אני שבת זו אינה שבת בראשית אלא י"ט שטעון שצעה כצאים ושני
חילים וצא ולימדך שאין מעכבין זה את זה ואם לא מצא שצעה יציא שפה
ואם לא מצא שני חילים יציא אחד כמו שדרשו חכמים לענין ראש חדש :
(רפ"י)

מצודת דוד ביום השבת. וזהו במשך זמן ימי המלואים : **ששה וגו'.** זהו
בשביל המלואים מלבד הקרבנות שצותה התורה הבאים חובה ליום :
(מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והעולה, עתה שב לקרבנות החינוך, **העולה שיקרב**
לחינוך **ביום השבת** של ק"ץ ימי החינוך, יהיו **ששה כבשים** חוץ
מקרבנות היום : (מלבי"ם באור הענין)

ה וּמִנְחָה אֵיפָה לָאֵיל וְלִכְבָּשִׁים מִנְחָה מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הַיֵּין לָאֵיפָה : (ס)

רפ"י מתת ידו. לימד שאין המנחות מעכבות זו את זו : (רפ"י)

מצודת דוד מתת ידו. כפי נתינת ידו ר"ל כפי הרחבת ידו ונדבת לבבו :
(מצודת דוד)

מצודת ציון מתת. מלי נתינה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומנחת איפה לאיל, שכן הוקבע מנחת האיל בכל ימי
החינוך, **ולכבשים מנחה מתת ידו,** ר"ל שלכבשים יביא ששית האיפה
לכל כבש, שזה שיעור התרומה שנותנים לנשיא מן החומר, כמ"ש (מ"ה
י"ג) זאת התרומה ששית האיפה מחומר החטים, ושיעור זה שנותנים
לידו תרומה הוא שיעור מנחת הכבש, וכן אמר בפ"י (בפי י"ד) שמנחת
הכבש היא ששית האיפה, ובפסוק ז' אמר כאשר תשיג ידו ומבואר כמו
שפירשתי : (מלבי"ם באור הענין)

י וּבָיִוֹם הַחֹדֶשׁ פֶּרֶךְ בְּקָר תְּמִימִם וְשֵׁשֶׁת כְּבָשִׂים וְאֵיל תְּמִימִם יִהְיוּ :

רפ"י וביום החדש פר בן בקר תמימים. מקרא זה דרשו רבותינו במנחות
פר מה למדנו לפי שנא' בתורה (סס) ובראשי חדשיכם פרים בני בקר שנים
מנין שאם לא מצא שנים יציא אחד לכך נאמר פר : **וששת כבשים.** מה
למדנו לפי שנאמר בתורה שצעה מנין שאם לא מצא שצעה יציא שפה לכך
נאמר וששת כבשים ומנין אפילו אחד תלמוד לומר ולכבשים כאשר תשיג

ידו, מלאתי : (כ"ז)

מצודת ציון תמימים. כמו תמים או אמר לשון רבים על כל הפרים של כל ראשי החדשים : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור המלות תמימים. כמו תמים ויש בזה דרוש לחז"ל : (מלבי"ם באור המלות)

[ז] וְאִיפָּה לְפָר וְאִיפָּה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלִכְבָּשִׁים כַּאֲשֶׁר תִּשְׁיַג יָדוֹ וְשָׂמֹן הָיִן לְאִיפָּה :

מצודת דוד ולכבשים וגו'. ר"ל לכבשים יביא מנחה כפי השגת ידו ומרבית העושר שעמו : (מצודת דוד)

מצודת ציון תשיג ידו. לשון זה יאמר על ערך העושר וכן על פי אשר תשיג יד הנודר (ויקרא כ"ז) : (מצודת ציון)

[ח] וּבָבֹא הַנְּשִׂיא דָּרָךְ אֹלָם הַשַּׁעַר יָבֹא וּבְדַרְכּוֹ יֵצֵא :

כ"י ובבוא הנשיא. ביום החודש ובשבת בראשית שאין ישראל מצווים על הראיה והוא בא להסתחות : דרך אולם השער יבוא ובדרכו ילא. באותו שער עתמו ילא ואינו מצווה לעשות העזרה הפנדריא אבל צמועדים שנתא' בהם (דברים ט"ז) יראה כל זכורך זקוק היא לעשו' קפנדריא כשאר העם היינו לכתוב בתוכם בבואם יבוא ובבואם ילאו : (כ"י)

מצודת דוד ובבא הנשיא. כאשר יבוא הנשיא לעמוד בשעת הקרבת קרבנותיו : **דרך אולם השער יבוא.** ר"ל לא יבוא דרך פתחי הלשכות התחתונות הפתוחות לחצר הפנימי שאין בהם אולם לפניהם כ"א יבוא בפומבי בשער הגדול דרך האולם הנמשך מהשער ולחוץ וכמ"ש למעלה כשיבוא לאכול לחם לפני ה' : **ובדרכו יצא.** בדרך השער שבא יהיה חוזר ויוצא : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ובבא הנשיא, עתה באר דבר אחר, שבעת יבא הנשיא לפניו אל העזרה לא יטרך לסבב ולצאת דרך שער אחר כמו העם כי יצא דרך אולם השער אשר בא בו : (מלבי"ם באור הענין)

[ט] וּבָבֹא עִם הָאָרֶץ לִפְנֵי הַהוֹה בְּמוֹעֲדֵים הַבָּא דָּרָךְ שַׁעַר צִפּוֹן לְהַשְׁתַּחֲוֹת

יֵצֵא דֶרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב וְהָבֵא דֶרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶרֶךְ שַׁעַר צְפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶרֶךְ
הַשַּׁעַר אֲשֶׁר בָּא בּוֹ כִּי נִכְחוּ (יֵצֵאוּ) : יֵצֵא :

רס"י וּבְזוֹא עִם הָאֶרֶץ. לְדֶךְ שַׁעַר לְפָנָיו וְגו'. כִּי נִכְחוּ. יֵלֵא. מֵלֹא עֲלִיהֶם
שִׁתְּרָלוּ בְּתוֹךְ הָעֵזְרָה יֵפֵה יֵפֵה : (רס"י)

מצודת דוד במועדים. כי אז החוב על כל ישראל להיות נראה בעזרה כמ"ש
שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וכו' (שמות כג) : **כי נכחו יצא.** נגד
המקום שבא יצא : (מצודת דוד)

מצודת ציון נכחו. נגדו כמו לנוכח אשתו (בראשית כ"ה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ובבוא, אבל בעת יבא עם הארץ להשתחוות לא יצאו
דרך השער שבאו בו רק דרך השער השני שכנגדו, שאם נכנס בצפון יצא
בדרום, (ומבואר מזה דרך שער מזרחי לא יהיה להם רשות ליכנס ולצאת
הגם שיפתח ביום השבת, וכמ"ש בפסוק ג' והשתחוו ע"ה פתח השער,
אבל ליכנס לתוכו אין להם רשות) : (מלבי"ם באור הענין)

י וְהִנְשִׂיא בְּתוֹכְכֶם בְּבֹאֵם יְבוֹא וּבְצִאתְכֶם יֵצֵאוּ :

רס"י וְהִנְשִׂיא. גַּם הוּא כְּשֶׁנִּכְנַס לְעֵזְרָה לְבֹא בְּפִשְׁפֶּשׁ הַהִיכָל הַדְּרוּמִי
לְהִשְׁתַּחֲוֹת גַּם הוּא מֵלֹא עֲלִיו לְעִשׂוֹת הָעֵזְרָה קַפְנִדְרִיא וְיֵצֵא לְדֶךְ שַׁעַר
לְפָנָיו וְיֵלֵא לְדֶךְ שַׁעַר נֶגֶב עִם שְׂאֵר עִם הָאֶרֶץ וְנִכְנַס וְיֵלֵא נִכְחוּ לְדֶךְ שַׁעַר
הָאֲחֵר וְזֶה בְּתוֹכְכֶם בְּזוֹאֵם יְבוֹא וּבְצִאתְכֶם יֵלֵאוּ כּוֹלֵם הַנְּשִׂיא עִם שְׂאֵר הָעֵם
וְלֹא יֵצֵא לְדֶךְ שַׁעַר הַמְּזַרְחִי כְּדֶךְ שֶׁהוּא צֹא צִו' הַחֲדָשׁ וְצִוּוּם שְׂצַת בְּרֵאשִׁית
שֶׁהַשַּׁעַר הַמְּזַרְחִי אֵין נִכְחוּ שַׁעַר בְּמַעְרֵב : (רס"י)

מצודת דוד והנשיא. ר"ל אז במועדים גם הנשיא ילך בתוך העם ועמהם
כי זהו הדרת כל מושל ללכת ברבת עם : **בבואם.** בדרך בואם יבוא עמהם
ובדרך צאתם יצא הוא עם העם לא כדרך בואו בשאר ימות השנה שיבוא
בשער המזרחי וחוזר בדרך שבא : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והנשיא בתוכם אבל בעת שיבא הנשיא בתוך העם,
אז יצטרך לעשות כמו העם וליכנס דרך שער נגב או צפון ולצאת בשער
שכנגדו וזה לכבוד העם, כי מ"ש שהנשיא יצא דרך השער שבא בו הוא
רק אם יבא לבדו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות בבואם יבוא ובצאתם יצאו. הדין הוא שהנשיא נכנס

ראשן ויוצא אחרון, ולכן על הביאה שהיא העקר והראשון אמר יבא בלשון יחיד, כפי הכלל שיסדתי בחבורי התוויה (ויקרא סי' ר"ן), ובהיציאה שאינו יוצא ראשון ואינו עקר אמר יצאו בלשון רבים: (מלבי"ם באור המלות)

[יא] וּבַחֲגִים וּבְמוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל וְלִקְבָּשִׁים מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הַיֵּין לְאֵיפָה : (פ) (מלבי"ם באור המלות)

מצודת דוד **ובחגים ובמועדים**. לתוספת ביאור כפל בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב) או יתכן שאמר זה על שבועות ור"ה ויוה"כ שיהיו במשך ימי המלוואים שלא יוסיפו בהם קרבנות שהמה בשביל המלוואים אבל צוה להוסיף בהם מנחות על הקרבנות הקצובות בתורה מלבד המנחות הראויות להם כפי משפטי התורה והם יהיו בשביל המלוואים ולכן יהיה בהם משפט אחר : **מתת ידו**. כפי נתינת ידו ר"ל לפי הרחבת ידו ונדבת לבבו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ובחגים** היינו בחג השבועות שנקרא חג, על שמביאים שלמי חגיגה, **ובמועדים**, היינו בר"ה ויוה"כ של ק"ץ ימי החינוך, **תהיה המנחה איפה לפר**, ר"ל אז יביא פר אחד כמו בר"ח ואיפה מנחה, ואיל אחד ואיפה מנחה, **ולכבשים מתת ידו**, ויביא ששה כבשים כמו בר"ח וששית האיפה לכל כבש כנ"ל (פסוק ה') (וסתם מספר הקרבנות, מפני שידענו שר"ה הוא ג"כ ר"ח ולא יגרע מר"ח) : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בחגים ובמועדים**. ע"י למעלה (מ"ה י"ז) : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וְכִי יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נְדָבָה עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים נְדָבָה לַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת הַשַּׁעַר הַפְּנִי קְדִים וְעָשָׂה אֶת עוֹלָתוֹ וְאֶת שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת וְיִצֵּא וְסָגַר אֶת הַשַּׁעַר אַחֲרָי : (מלבי"ם באור המלות)

רס"י וכי יעשה הנשיא נדבה. בשעת ימי המעשה : ופתח לו את השער וגו'. לא נכנס צו להיכל אלא עומד שם והכהנים יעשו את עולתו ואת שלמיו והסתחוו ויאל שנאמר כאשר עשה ציוס השצת ומה אומר ציוס השצת (כאן) ועמד על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו וגו' : אחרי זאת. ואינו אומ' כאן והשע' לא יסגר עד הערב כמ"ס ציוס השצת שציוס השצת הוא אומר והסתחוו עם הארץ פתח השער ההוא לפיכך מניחו פתוח אצל צחול אין דרכם לצא להסתחות שכל אחד עסוק במלאכתו לפיכך וסגר את השער אחרי זאת : (רס"י)

מצודת דוד וכי יעשה וגו'. בששת ימי המעשה : **ופתח לו וגו'**. לבוא דרך בו : **ועשה וגו'**. הכהן העובד יעשה את עולתו ואת שלמיו בהיותו עומד שם : **כאשר יעשה ביום השבת**. שעושים הקרבנות בהיותו שם ואמר ביום השבת והי' ביום החדש ולקצר לא זכרו : **ויצא**. וכאשר יצא יסגור הסוגר את השער מיד אחרי צאתו כי בשבת ובחדש העם פנוים ממלאכה ודרכם לבוא להשתחוות לה' לכן יהיה פתוח כל היום אבל בששת ימי המעשה יהיו טרודים במלאכה ואין מי בא להשתחוות לכן יסגרו מיד אחרי צאתו : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וכי יעשה, עתה באר תורת הנשיא לימי החול, שהגם שבחול יהיה שער הפנימי סגור (כנ"ל פסוק א') **אם יעשה הנשיא עולה או שלמים נדבה יפתח לו השער לכבודו גם בחול**, רק שאז יסגר אחרי צאתו, כי בימי החול לא יבואו העם להשתחוות כמו בשבת ור"ח : (מלבי"ם באור הענין)

[יג] וְכָבֵשׁ בֶּן שְׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ :

רס"י וכבש בן שנתו. עולת התמיד : (רס"י)

מצודת דוד וכבש וגו'. גם זה יאמר על משך זמן ימי המלואים שמלבד התמידין הקצובים יביא עוד כבש אחד בן שנה בכל בוקר בשביל המלואים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וכבש, עתה יבאר תורת החינוך לימי החול של ק"ץ ימי החינוך, שבכל יום יקריב כבש לעולה (חוץ מכבש התמיד) ועולת החינוך לא יעשה רק בכל בקר : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וּמִנְחָה תַּעֲשֶׂה עָלָיו בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר שְׁשִׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הֵהִין לָרֶס אֶת הַסֵּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוֹת עוֹלָם תָּמִיד :

רס"י ששית האיפה. ירושלמית שהיא חומש של מדברית והן ב' עשרונים הא' למנחת התמיד וא' לחביתין ואף על פי שחביתין קריבין לחביתין מביא הוא צבקר עשרון שלם וחולהו כמו ששנינו צמנחות : לרום את הסולת. אילפר"יסיר צלע"ז ל"א אימ"לליר צלע"ז לרום את הסולת לכתת ולצלול צו את הסלת לשון רסים כמו (עמוס ו) והכה הבית הגדול רסים ולשון משנה אם היה עבה או מרוסס : (רס"י)

מצודת דוד **תעשה עליו**. על הכבש הנוסף בשביל המלואים : **לרוס את הסולת**. לזלף ולהשקות בו את הסולת להיות רטוב ממנו : **מנחה לה'**. ר"ל זה יהיה מנחה לה' מלבד מנחת התמיד הנזכר בתורה : **חקות עולם תמיד**. מחובר הוא למקרא שלאחריו לומר אל תחשבו שבעבור העולה והמנחה הזאת יחדלו מלהקריב התמיד והמנחה והשמן המוזכר בתורה כי חקות עולם תמיד יעשו את הכבש וכו' : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לרוס**. ענין זלוף ונטיפה כמו רסיסי לילה (ש"ה ה) : **הסלת**. קמח יפה :

מלבי"ם - באור הענין **ומנחה תעשה עליו וגו' ששית האיפה**, שזה שיעור מנחת הכבש בימי החינוך כנ"ל, **ושמן שלישית ההין**, הגם שלפי החשבון היה לו להביא ששית ההין, כי החשבון הוא הין לאיפה וששית ההין לששית האיפה, באר שיהיה **לרוס את הסלת** ולרככה בשמן הרבה, **מנחה לה' חקת עולם תמיד**, ר"ל כל מה שבארתי עד הנה הוא רק למצות מנחת החינוך, והוא רק לשעה לא לעולם, אבל חוץ מזה יביא את **המנחה המיוחדת לה'** אשר היא **חקת עולם תמיד** שיביא מנחת תמידין בבקר בבקר כהלכתו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **לרוס**. לזלף על הסולת, מענין רסיסי לילה, שהם טפים נוטפים ונוזלים, ותרגום כרביבים עלי עשב כרסיסי מלקושא : (מלבי"ם באור המלות)

[טו] **ויעשו** אֶת הַכֶּבֶשׂ וְאֶת הַמִּנְחָה וְאֶת הַשֶּׁמֶן בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר עֹלֹת תָּמִיד : (ס)

מצודת דוד **בבקר**. בכל בקר יקריבו והיא עולת תמיד מבלי הפסק וכאומר הנה בשביל המלואים יוסיפו זה אבל לא יגרעו ממה שאמרה התורה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ועשו**, ר"ל ולא יבוטל הקרבת התמיד ע"י כבש שיביא לחינוך, כי בכל זה **יעשו את הכבש** היינו כבש התמיד, **ואת המנחה ואת השמן**, כפי מצות התמיד, עשירית האיפה סולת למנחה בלולה בשמן כתית רביעית ההין, **בבקר בבקר עולת תמיד**, שיבא עולת תמיד כפי מצות התורה בכל בקר, וכ"ש שלא יתבטל תמיד של בין הערבים, הרי הנביא עצמו פירש דבריו שכ"ז יהיו למלואים וקרבנות חובת היום לא יתבטלו : (מלבי"ם באור הענין)

[טז] כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי יִתֵּן הַנְּשִׂיא מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנֵי נִחְלָתוֹ הִיא

לְבָנָיו תְּהִיָּה אַחֲזָתָם הִיא בְּנַחְלָה : (ס)

מצודת דוד כי יתן וגו'. אם יתן הנשיא בחייו מה מנחלתו לאחד מבניו : נחלתו היא. כאומר הנה המתנה קיימת כי הלא נחלתו היא ותהיה לבניו אחרי מותו כי אחוזתם היא בנחלה ר"ל כי הבנים יאחזו בנחלתו א"כ מה לי בחייו מה לי אחרי מותו : (מצודת דוד)

מצודת ציון אחוזתם. ענין החזקה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כי יתן הנשיא מתנה לאיש מבניו נחלתו היא, ר"ל שאין דינה כמתנה שתחזור ביובל רק כנחלה, ותהיה לבניו של בנו, ולא תחזור אל האחים ביובל, ומבאר הטעם כי אחוזתם היא בנחלה, אחר שבלי"ז יירש אותה לכן אינה חוזרת ביובל, וגם למאי דקיי"ל דאחין שחלקו לקוחות הם עכ"פ נוטל כנגד חלקו וא"כ דינו כנחלה : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וכי יתן מתנה מנחלתו לאחד מעבדיו והיתה לו עד שנת הדרור ושבת לנשיא אך נחלתו בנ"ו להם תהיה :

רס"י שנת הדור. שנת היובל : ושבת. כמו ושבת : אך נחלתו בניו להם תהיה. כמו אך לבניו תהיה נחלתו ולא תנתן לכמיתות לאחר : (רס"י)

מצודת דוד והיתה לו. אל העבד ההוא : ועד שנת הדרור. עד היובל יחזיק בה העבד וביובל תשוב אל הנשיא : אך נחלתו. נחלת הנשיא ראוי אך לבניו ולכן להם תהיה אחרי מות הנשיא כשלא תשאר ביד העבד : (מצודת דוד)

מצודת ציון הדרור. כן יקרא היובל כי הוא ענין חפשי כמו וקראתם דרור (ויקרא כה) : ושבת. כמו ושבת : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וכי יתן, אבל אם יתן מתנה מנחלתו לאחד מעבדיו תשוב ביובל להנשיא, כדי שאך נחלתו בניו להם תהיה ר"ל שנחלתו אך לבניו, אך להם תהיה, ולא תוסב לזרים, ויש פלוגתא במתנה אם דינה כמכר לחזור ביובל, ולמ"ד דמתנה אין חוזרת ביובל נשתנה דין הנשיא בזה כמו שיבאר הטעם : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות ושבת. התי"ו במקום ה"א ושבת : אך נחלתו. (נחלת) בניו, ואמר אך להוציא שלא יקח נחלת העם, כמ"ש בפסוק שאח"ז : (מלבי"ם באור המלות)

[יח] וְלֹא יִקַּח הַנְּשִׂיא מִנְחַלֶּת הָעַם לְהוֹנֵתָם מֵאַחֲזָתָם מֵאַחֲזָתוֹ יִנְחַל אֶת בְּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִפְצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאַחֲזָתוֹ :

מצודת דוד **להונתם מאחוזתם.** לעשוק מהם מה מאחוזת נחלתם להנחיל אותם לבניו ורק מאחוזתו ינחיל את בניו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **להונותם.** ענין עושק כמו ולא יוגו עוד (לעיל מה) : **יפוצו.** ענין פזור כמו נפצו צאנו (לעיל לד) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **ולא יקח, כדי שלא יקח הנשיא מנחלת העם, שאם** יועיל מתנותיו ותוסב נחלתו לזרים יצטרך להונות את העם ולקחת נחלתם כדי להוריש לבניו, וכבר באר (בסי' מ"ה פ"ח) שלכן נתנו לו חלק בארץ כאחד השבטים שלא יצטרך להונות את העם ולקחת נחלתם, וע"י שלא יוכל לתת מנחלתו מתנה עולמית עיי"כ **מאחוזתו ינחיל את בניו למען אשר לא יפוצו עמי** כמו שהיו במלים הקודמים שלקחו שדום העם, והעם נפוצו מאחוזתם מפני פחד ומגור, אבל כשיהיה לו נחלת הארץ לא יבא לידי כך : (מלבי"ם באור הענין)

[יט] וַיְבִיאֵנִי בַּמְּבֹאֵ אֲשֶׁר עַל כְּתָף הַשְּׁעָר אֶל הַלְּשָׁכוֹת הַקְּדוֹשׁ אֶל הַכְּהֹנִים הַפְּנוּת צְפוּנָה וְהִנֵּה שָׁם מְקוֹם (בִּירְכַתֶּם) בִּירְכַתִּים יְמָה :

רס"י **ויביאני במבוא.** דרך האמה שבזוית בית החליפו' שנכנסין בו לאויר עשרים שבין הלשכות שבצפון לבין תאי ההיכל : **אשר על כתף השער.** שער הצפוני כתף השער אשר מן השער למערב : **הפינות צפונה.** שיש להם פתחים לכל חצר החיצונה לצפון ופתחים היו להם לאויר העשרים : **בירכתים ימה.** בסוף הלשכות למערב : (רס"י)

מצודת דוד **ויביאני.** המלאך הדובר בי הביאני בדרך ביאה שהיה בעבר שער הצפוני של חצר הפנימי בסוף הכותל כלפי המערב בדרך האמה הפרוצה כמ"ש ולפני הלשכות וכו' דרך אמה אחת (לעיל מב) : **אל הלשכות הקדש.** בדרך המבוא ההוא הביאני אל צד מלשכות אל מקום הכהנים לא לצד המסיבה והצלעות אשר יקראו גם המה בשם לשכות : **הפונות צפונה.** אל הלשכות שבפאת צפון : **והנה שם.** ראיתי שם מקום מובדל וגדור בכל רוחב חלל אויר העשרים אמה שבין הלשכות בסוף החלל כלפי המערב : (מצודת דוד)

מצודת ציון **במבוא.** בדרך ביאה : **כתף.** עבר וצד : **הפונות.** מלשון הפנות : **בירכתים.** בקצה וסוף כמו ולירכתי המשכן (שמות כו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויבאני במבוא הנה עד עתה עמד בעזרת ישראל אצל
שער הצפון כנזכר למעלה (מ"ד ד') עתה יצא מן שער הצפון, והגיע אל
הדרך ההולך **בכתף השער** שהוא דרך העשר אמות ששם המבוא מהקדים
אל המערב לפני לשכת החמשים, שמשם יבא דרך גדר החצר אל דרך
העשר אמות שלפני לשכת העשרים (כנ"ל מ"ב ט' י' י"א) ושם הכניסו אל
לשכת העשרים (דרך האמה אחת שנכנסו לשם מצד צפון) (כנ"ל שם
פסוק ד'). **שהם לשכות הקודש** שנתקדשו בקדושת עזרה, וראה
שבלשכת העשרים **שבצד מערב יש מקום** מוכן לבשל: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות הלשכות הקדש. כמו הארון הברית, הלשכות
לשכות הקדש: (מלבי"ם באור המלות)

[ב] ויאמר אלי זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את האשם ואת
החטאת אשר יאפו את המנחה לבלתי הוציא אל החצר החיצונה לקדש
את הקעם:

רז"י לבלתי הוציא. כמו להוציא שקדשי קדשים נפסליו זיולא : לקדש את
העם. ת"י לאתערבא עם עמא : (רז"י)

מצודת דוד לבלתי הוציא וגו'. אותו המקום יהיה מיוחד לזה כדי שלא
יוציאם אחר הבשול אל החצר החיצונה ר"ל אל מקום דריסת רגלי
ישראל שהוא חיצונה למקום דריסת רגלי הכהנים כי אם יבשלו בעזרה
במקום דריסת רגלי הכהנים בקל ישכחו להוציאם למקום דריסת רגלי
ישראל ולא כן כשיבשלו במקום ההוא כי בעבור שהוציאם משם היא
בפירצה דחוקה יזכור בדבר עד שלא יוציא (אף שבע"כ יוציאם משם
להביאם אל הלשכה העומדת מתחת וממעל לאכלם שמה אבל הואיל
ותהיה דרך העברה אין לחוש כי בזה לא יחשבו שגם העם מקודשים
לאכלם) : **לקדש את העם.** ר"ל שאם יוציאם שמה יהיה נראה שגם העם
מקודשים כמוהם לאכול עמהם בקדשי הקדשים : (מצודת דוד)

מצודת ציון יאפו. מלשון אפייה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את
האשם, כי היה מקום לבישול השלמים בחצרות קטרות שיתבאר בפסוק
כ"א והם היו בחצר החיצונה במקצוע החצר ששם לא נתקדש בקדושת
עזרה, והראהו שלבישול קדשי קדשים יש מקום מיוחד במקום מקודש
כדי **שלא יוציא אל החצר החיצונה לקדש את העם,** הוא על צד המליצה
שיוציא הקדש ממחיצתו אל העם והחול כאילו תפקע הקדושה מן הקדש
אל העם והחול, כמו ולא יקדש את העם בבגדיהם : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] וַיּוֹצִיאֲנִי אֶל הַחֲצָר הַחִיצוֹנָה וַיַּעֲבִירֵנִי אֶל אַרְבַּעַת מְקוֹצְעֵי הַחֲצָר וְהִנֵּה חֲצָר בְּמִקְצֵעַ הַחֲצָר חֲצָר בְּמִקְצֵעַ הַחֲצָר :

רש"י מקלווע. אנגל"אש זלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד ויוציאני. בדרך האמה הפרוצה : והנה חצר במקצוע החצר. ראיתי שבכל ארבעת מקצעות החצר היה בנין חצר קטנה אחת בכל זוית : (מצודת דוד)

מצודת ציון מקצועי. זויות וכן ומקצעותיו לו (לעיל מא) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויוציאני, משם הוציאו אל החצר החיצונה, וראה שבכל מקצוע יש חצר מיוחד : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] בְּאַרְבַּעַת מְקוֹצְעוֹת הַחֲצָר חֲצֵרוֹת קְטָרוֹת אַרְבָּעִים אָרְדָּ וּשְׁלֹשִׁים רְחֵב מִדָּה אַחַת לְאַרְבַּעָתָם מְהַקְצְעוֹת :

רש"י חלרות קטורות. שנינו במסכת מדות חין קטורו' חלל שחין מקורות וקם מפרש מה היו משמשות : מהקלעות. בזוית מקלעות החלל : (רש"י)

מצודת דוד בארבעת. ר"ל החצרות שהיו בארבעת המקצעות היו חצרות קטורות ר"ל לא היו מקורות אבל היו פתוחות ממעל למען יצא קיטור העשן מתבערת האש כן אמרו רבותינו ז"ל : **ארבעים אורך**. ממזרח למערב : **ושלשים רוחב**. מצפון לדרום : **לארבעתם מהקצעות**. ר"ל כן היה לארבעת החצרות אשר היו במקצעות החצר החיצונה : (מצודת דוד)

מצודת ציון קטורות. ענין עשן כמו כקיטור הכבשן (בראשית יט) : **מהקצעות**. כמו מהמקצעות ר"ל מהזויות : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין חצרות קטורות, ר"ל שהיו בלי תקרה מלמעלה שיצא הקיטור והעשן, **ארבעים ארך** הארך היה ממזרח למערב והרוחב מצפון לדרום וזה מוכרח שאם היה האורך מצפון לדרום, לא היה מקום ללשכת המאה כמו שתראה מדברי למעלה סימן מ"ב (פסוק א') : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות חצרות קטורות. החצר הוא מה שא"ל תקרה, והם קטורות שניכר עליהם רושם הקיטור והעשן, שהושחרו ע"י הקיטור : **מהוקצעות**. בנין הפעל. מן ואת הבית יקציע, שהוקלף הסיד מעליהם ע"י העשן והאש הבוער שם תמיד : (מלבי"ם באור המלות)

[כג] וְטוֹר סָבִיב פָּהֶם לְאַרְבַּעַתָּם וּמִבְשָׁלוֹת עָשׂוּי מִתַּחַת הַטִּירוֹת
סָבִיב :

רפ"י וְטוֹר סָבִיב זֶהֱס. קֹרֶת נִדְבַךְ חוֹמַת אֲבָנִים צוֹלֵט מִן הַחוּמָה סָמוּךְ
לְאַרְצָךְ וְצוֹ נִקְבִּים מִקּוֹם שְׁפִיטַת קִדְרוֹת וּמִתַּחַת הַטוֹר חֲלָל לְהַסִּיק צוֹ אֹר
מִתַּחְתּוֹ וְהַקִּדְרוֹת מִלְמַעְלָה : וּמִבְשָׁלוֹת עָשׂוּי. הוּא הַחֲלָל מִתַּחַת שְׁפִיטַת
הַקִּדְרוֹת : (רפ"י)

מצודת דוד וְטוֹר סָבִיב בֵּהֶם. שוֹרָה שֶׁל אֲבָנִים רַחְבוֹת בִּלְטָה מִחוּמַת
הַכּוֹתֵל מִסָּבִיב סָמוּךְ אֶל הַקִּרְקַע וְבֵה נִקְבִּים נִקְבִּים וְבֵהֶם יַעֲמִידוּ
הַקִּדְרוֹת לְבִשֵׁל בֵּהֶם בֶּשֶׂר קִדְשִׁים : סָבִיב לְאַרְבַּעַתָּם. כֵּן הִיָּה מִסָּבִיב
לְאַרְבַּעַת הַחֲצֵרוֹת : וּמִבְשָׁלוֹת עָשׂוּי. ר"ל מִקּוֹמוֹת עֲשׂוּיֹת לְבִשֵׁל וּלְהַבְעִיר
הָאֵשׁ הָיוּ מִתַּחַת הַשּׁוֹרוֹת הַהֵן בַּחֲלָל שְׁבִינִיָּהֵן אֶל הַקִּרְקַע וְהַקִּדְרוֹת יַעֲמִידוּ
מִמַּעַל בְּנִקְבֵי הַשּׁוֹרוֹת וְכֵן יִהְיֶה דֶרֶךְ הַבְּשׂוּל : (מצודת דוד)

מצודת ציון וְטוֹר. עֲנִין שוֹרָה וְכֵן שְׁלֹשָׁה טוֹרֵי גִזִּית (מ"א ו) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וְטוֹר, טוֹרֵי אֲבָנִים יֵצֵא סָבִיב הַכּוֹתֵל עָשׂוּי כְּשִׁפִּיתַת
קִדְרוֹת וּתַחְתִּיהֶם מִבְשָׁלוֹת לְהַבְעִיר אֵשׁ לְבִשֵׁל : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות וְטוֹר. שוֹרָה שֶׁל אֲבָנִים שְׁעֲלִיהֶם שְׁפִיטַת קִדְרוֹת :
(מלבי"ם באור המלות)

[כד] וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֱלֹהַ בַּיִת הַמְּבֻשָּׁלִים אֲשֶׁר יִבְשָׁלוּ שָׁם מִשְׁרְתֵי הַבַּיִת אֶת
זֶבַח הָעֵם :

רפ"י אֵת זֶבַח הָעֵם. חֲזָה וְשׂוֹק שֶׁל שְׁלָמִים שְׂאִינָן נִפְסָלִין צִלְחָתוֹ חוּץ
לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל כִּמוֹ הַחֲטָאֵת וְהָאֵשׁ : (רפ"י)

מצודת דוד וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי. הַמְּלֹאךְ הַדּוֹבֵר בִּי אָמַר אֵלֵי הַחֲצֵרוֹת הָאֵלֶּה הֵם
בֵּית הַמְּבֻשָּׁלִים וְלִתְנוּסַפַּת בִּיאֹר אָמַר אֲשֶׁר יִבְשָׁלוּ שָׁם וְכוּ' : אֵת זֶבַח הָעֵם.
ר"ל זֶבַח שְׁלָמִים שִׁישׁ לֶעָם חֵלֶק בֵּהֶם וְהַכְּהֻנִּים מִשְׁרְתֵי הַבַּיִת יִהְיוּ
מִבְשָׁלִים בְּאֵלֶּה הַמְּקוֹמוֹת חֵלֶק מִן הַשְּׁלָמִים וְהוּא הַחֲזָה וְשׂוֹק כִּי חָצַר
הַחִיצוֹנָה הוּא מִקּוֹם כֶּשֶׁר לְאֲכִילַת קִדְשִׁים קִלִּים : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֱלֹהַ בַּיִת הַמְּבֻשָּׁלִים לְבִשֵׁל שָׁם שְׁלָמִים
וְתוֹדָה וְהַחֲזָה וְשׂוֹק שְׁלֹקְחִים הַכְּהֻנִּים שְׁנֹאכְלִים בְּכָל מִקּוֹם : (מלבי"ם)

יחזקאל

פרק-מז

[א] וַיִּשְׁבְּנִי אֶל פֶּתַח הַבַּיִת וְהִנֵּה מַיִם לִצְּאִים מִתַּחַת מַפְתָּן הַבַּיִת קְדִימָה כִּי פָנֵי הַבַּיִת קְדִימִים וְהַמַּיִם יֵרְדִים מִתַּחַת מַפְתָּן הַבַּיִת הַיְמָנִית מִנְּגַב לַמִּזְבֵּחַ :

רס"י וַיִּשְׁבְּנִי. לתוך החצר הפנימית : אל פתח הבית. והמים יורדין מתחת כתף הבית הימנית נובעין מתחת המפתן שהוא צאמלע המזרח ומלדדין צאלכסון לכל הימין ויוצאים מעזרה בדרום המזרח ויוצאין חוץ לעיר במסכ' יומא שנינו אמר רבי פנחס משום רב הונא לפוראח מעין היוצא מבית קדשי הקדשים בתחילה דומה לקרני סלעים כיון שהגיע לפתח ההיכל נעשה כחוט של שתי כיון שהגיע לפתח האולם נעשה כחוט של ערב כיון שהגיע לפתח העזרה נעשה כפי פך קטן : (רס"י)

מצודת דוד **הבית.** הוא ההיכל ובית קה"ק : **והנה מים וגו'.** הראוהו שלעתיד יפתח שם בנס מקור מים : **קדימה.** יהיו נמשכין והולכין אל המזרח : **כי פני הבית קדים.** כי פתח הבית הוא במזרח וא"כ כשהמים נמשכין מתחת המפתן כלפי החוץ נמשכין הם אל המזרח : **והמים יורדים מתחת.** המים ירדו מתחת לארץ ומשם באו מכתף הבית הימנית ר"ל בעבר השער כלפי הדרום ומשם הלכו מדרום מזרח העולה ומשם יצאו לחוץ דרך שער המזרחי כמפורש למטה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מפתן.** איסקופה כמו כרותות אל המפתן (ש"א ה) : **פני הבית.** כן נקרא פתח הבית : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וַיִּשְׁבְּנִי משם השיבו אל פתח עזרת ישראל המזרח, וראה שמתחת מפתן הבית יוצאים מים ונמשכים אל צד מזרח, כאילו יוצאים מן הבית אל פני הבית כי המזרח הוא הפנים, וראה שמקום המים נמשך מכתף הבית שבצד ימין מצד דרום המזרח : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] וַיּוֹצֵאֲנִי דָרְךָ שְׁעַר צְפוֹנָה וַיִּסְבְּנִי דָרְךָ חוּץ אֶל שְׁעַר הַחוּץ דָרְךָ הַפּוֹנֶה

קָדִים וְהִנֵּה מִים מִפְּכִים מִן הַפֶּתַח הַיְמָנִית :

רפ"י ויוציאני. מן החצר הפנימית אל החצר החיצונית בצער הצפון : ויסיבני. סביב חומת הפנימי בתוך החיצונה : אל צער. החיצונה הפונה קדים : מים מפכים. צויוצאו"ט בלע"ז רחבים כרוחב פי הפך כך פירשו רבותינו כלעיל : (רפ"י)

מצודת דוד דרך שער צפונה. של ע"א : ויסבני. סובב אותי מבחוץ אצל חומת העזרה ההיא וסביב הלשכות העומדת מתחת להוליכני אל שער החוץ הוא השער שהיה מגג התא לגג ולפנים ממנו היה עוד שער כמ"ש למעלה : דרך הפונה קדים. אל השער המזרח : והנה מים מפכים. ראיתי והנה מים נמשכין כמלא פי הפך מן עבר השער שכלפי הדרום : (מצודת דוד)

מצודת ציון מפכים. מל' פך והוא שם כלי מה כמו פך השמן (שם י) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויוציאני, הוציאו מן העזרה דרך שער הצפוני (כי שער המזרחי של החצר הפנימי וכן של החיצונה היה סגור) ולכן הוצרך להקיף דרך שער צפון, ובא בחוץ אל לפני שער המזרחי של החצר החיצונה וראה שהמים מפכים מן החצר אל הר הבית מכתף הימנית, ור"ל שהמקור היה פתוח כפי פך : (מלבי"ם באור הענין)

ג בַּצֵּאת הָאִישׁ קָדִים וְקוּ בְּיָדוֹ וַיִּמְד אֶלְף בְּאַמָּה וַיַּעֲבֵרֵנִי בְּמִים מִי אֶפְסָיִם :

רפ"י וימד אלף באמה. חוץ לחומה וכל אותן אלף אמות לא גבר הנחל להיות עמוק אלא עד אפסים הם הקרסולים שקורין קציליי"ט בלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד בצאת האיש. כאשר יצא המלאך הדובר בי ללכת חוץ למקדש והיה בידו קו המדה אז מדד המים אלף אמה אורך ואח"ז העביר אותי בתוך המים והיו מי אפסים ר"ל רק כסו פסת הרגל ולא יותר : (מצודת דוד)

מצודת ציון וקו. הוא חבל המדה : אפסים. מל' פס והאל"ף נוספת והוא כף הרגל וכאשר יקרא כף היד בלשון פס כמ"ש ומלכא חזי פס ידא (דניאל ה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בצאת האיש קדים**, ויצא עמו אל צד מזרח דרך הר הבית, **ומדד אלף אמה** והיו עדיין המים מועטים כאפס ואין: (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **אפסים**. פי' חז"ל שאדם עובר בהם עד קרסוליו, פי' מענין פסים, פסות רגליו, שהם כפות הרגלים: (מלבי"ם באור המלות)

יד וימד אָלף ויעברני במים מים בְּרָפָּים וימד אָלף ויעברני מי מְתַנִּים:

רפ"י וימד אלף. אחרות והעמיקו עד ברכים ועוד אלף והעמיקו עד מתנים מכאן ואילך נחל אשר לא יוכל לעבור מכאן שאסור ליכנס במים מן המתנים ולמעלה שלא יטפוהו המים משבא למי מתנים יאל על שפת הנהר ומדד עוד אלף לפניו נחל אשר לא יעבר ורגליו ביבשה עומדין היינו דכתיב וישבני על שפת הנחל כלומר אלל שפת הנחל שסם היה עומד: (רפ"י)

מצודת דוד וימד אלף. ומשם מדד עוד אלף אמה והעביר אותי בתוך המים והיו מים ברכים ר"ל כסו עד הברכים: **מי מתנים**. היו מי מתנים ר"ל כסו עד המתנים: (מצודת דוד)

מצודת ציון **ברכים**. הם הכרעים: **מתנים**. הם החלצים: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **וימד**, מדד עוד אלף אמה והמים הגיעו עד הברכים, וימד אלף אמה השלישית, והיו המים עד המתנים: (מלבי"ם באור הענין)

יה וימד אָלף נחל אָשֶׁר לֹא אוֹכֵל לְעֵבֶר כִּי גָאוּ הַמַּיִם מִי שָׁחוּ נַחַל אָשֶׁר לֹא יַעֲבֹר:

רפ"י גאו. כמו גדלו: מי שחו. נואיריני"ט בלע"ז מים שצריך לקוט בהן ולא לעבר' ברגל שלא יטפוהו, שחו שייט כמו (ישעיה כ"ה) כאשר יפרש הסוחה לשחות: (רפ"י)

מצודת דוד וימד אלף. ומשם מדד עוד אלף אמה והיה נחל עמוק אשר לא יכולתי לעבור בה: **כי גאו המים**. כי המים גדלו להיות מי שחו לשחות בהם ממעל והיה נחל אשר אין לעבור בו בהלוך הרגל: (מצודת דוד)

מצודת ציון **גאו**. ענין גודל וכן היגאה גומא (איוב ח): **שחו**. ענין שטיה

במים ממעל כמו כאשר יפרש השוחה לשחות (ישעיה כה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וימד אלף הרביעית, ראה כי גאו המים מאד. והנה מלבד שיהיה הנס כפשוטו, שיצא מקור נפתח מבית ה', כמ"ש (יואל ד') ומעין יצא מבית ה' והשקה את נחל השטים, (וזכריה י"ד) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים, כי בירושלים לא היה מעין מעולם ואז תתרבה הברכה ממקור מים חיים. חוץ מזה בא לרמז ג"כ על מי הדעת והתורה והאמונה אשר יצאו מבית ה', כי מציון תצא תורה, ובאר שהמים הקדושים האלה יוצאים מתחת מפתן הבית הימנית מנגב למזבח, לא מצד כתף הצפון, כי צד צפון היה מיוחד לשחיטת קדשי קדשים שרובם באו לכפר פשע ולהתם חטאת, כמו חטאת ואשם שבאו לכפר, וגם עולה באה לכפר על הרהור הלב ועל עשה ולאן הנתק לעשה, ומצד זה לא יזלו מי הדעת מדלים כי לא ידעו את ה' מצד יראת העונש וסור מרע, רק המקור יפתח מצד ימין המזבח ששם מקריבים זבחי רצון ושלמים ותודה, שמורה על עבודת ה' מצד הכרת טובו וחסדו ואמתתו. אולם על מה יורו ארבעה המדידות אשר מדד בנחל. ? פי' הרי"א שרומז על ארבעה מיני השגות ששיגו את ה' ע"י מי הדעת הנובעים מן הקדש, **ומי אפסים** הוא השגת עולם ההויה וההפסד ההבל והאפס. **ומי ברכים** הוא השגת עולם הגלגלים בעלי התנועה. **ומי מתנים** הוא השגת עולם המלאכים אשר כחם במתנס גבורי כח עושי דברו. **ומי שחו** הוא השגות האלהות אשר גאו המים מעומק המושג מבלי יוכל איש עבור בו ולדעתי רמז בזה כי הגם שבעת ההיא תמלא הארץ דעת את ה' כמים יכסו על ים, בכ"ז יהיו דומים כמים המכסים את הים שיש מקומות עמוקים ומקומות בלתי עמוקים, כי הגם שכולם יכירו את ה' יהיה חילוף מדרגות בכמות ההשגה ואיכות ההשגה ועומקה, שכ"א ישיג כפי מדרגתו. והודיע לו כי אז יתחלקו האנשים אל ארבע מדרגות, **א**. אומות אשר ישארו עוד במעמד לסכלות הקדום שעבדו לכוכבים ומזלות כמו חינא ויאפאן ואנשי הודו, והם יקבלו מעט מידיעת האל ויהיו המים מי אפסים, **ב**. אומות שאינם עובדי ע"ז ויש להם דת, רק שטועים באלהות ועובדים ללא אלהי אמת, הם יקבלו יותר ממי הדעת ויהיה להם המים מי ברכים, **ג**. האומות שקבלו דעות אמתיות באמונת האלהות ובאחדותו רק שלא קבלו דת האמיתית ומצות האלהות הם ירוו יותר ממקור מים חיים ויהיה להם מי הדעת מי מתנים, **ד**. האומה שקבלה תורת ה' וחקיו ומצותיו הם ישיגו ההשגות הגדולות ויהיה להם נחל נובע מקור חכמה מי שחו, כי גאו מי הדעת בנפשם בשפע רב. והראה שהמי אפסים קרובים יותר אל המקדש ממי ברכים, ללמד שבכ"ז כולם ישקדו על דלתותיו לבקש אותו ולהכירו וללכת באור ה', שעד שאלה שלא קבלו עדיין דרכי ה' כלל ידחקו יותר לשקוד על האהל וירדפו לדעת את ה', כמ"ש לכו ונלכה אל ה' וכו' ויורנו מדרכיו. ואלה שלא למדו יהיו יותר בפנים מן אלה שכבר למדו וידעו את ה' שיצאו לחוץ להפיץ מעינותיהם חוצה, עד שהמים מי שחו כבר יעתקו א"ע מחדר הורתם לשוט בארץ וללמד בכל הארץ. וחז"ל אמרו במליצתם, המעין הזה תחלתו מבית קדשי הקדשים, אמר ר' פנחס בשם

ר"ה, המעין היוצא מבית קדשי הקדשים בתחלה דומה לקרני חגבים, כין שהגיע לפתח היכל נעשה כחוט של שתי, וכיון שהגיע לפתח האולם נעשה כחוט של ערב, וכיון שהגיע לפתח עזרה נעשה כפי פך קטן. דעתם, שהמים האלה המדעיים, התחלתם מהשכל הנאצל מעולם האצילות שמרומז בבית קה"ק, ושם דומה כקרני חגבים, כי אין אנו משיגים מן האור ההוא הגדול רק כמחט סדקית. וכשהגיע לפתח היכל שמרמז על ההשגה בעולם הכסא, יוכר יותר כחוט של שתי. ובפתח האולם, שמרמז על ההשכלה בעולם המלאכים, שם תפתח הידיעה יותר עד שיצא מפתח העזרה ולחוץ, ובא אל עולם האופנים שהוא העולם הגשמי, ששם דומה כפך, והמים מפכים, כי שם בני אדם משיגים ומעיינים בחכמת תכונת השמים ובסדר העולם השפל, ובזה המליץ שמדד האלף האי נגד האלוף והלימוד בעולם האצילות והיו מי אפסים, כי שם ההשגה אין ואפס ולא ישיג שם השכל הקשור בחומר ותתרחב ההשגה ותעמיק יותר בעניני עולם הכסא עד ברכים, ותתרחב יותר בעולם המלאכים עד מתנים, ובאלף ולימוד האחרון שהוא בעולם הגלגלים בעלי חומר, שם גאו המים כי רבו החוקרים ועצמה הידיעה בתכונה ובטבע ובכל מיני המדעים: (מלבי"ם באור הענין)

11 ויאמר אלי הֲרֵאִיתָ בֶן אָדָם וַיּוֹלְכֵנִי וַיִּשְׁבְּנִי שְׁפַת הַנַּחַל:

רס"י הֲרֵאִיתָ בֶן אָדָם. כַּמָּה מִתְגַּבֵּר הַנַּחַל הַזֶּה : (רס"י)

מצודת דוד **הראית.** בה"א השאלה שאמר לו האם אתה נותן לבך לראות איך הנחל מתגבר והולך: **ויוליכני.** אח"ז הולך אותי להלן מן הנחל וחזר והשיב אותי סמוך לשפת הנחל: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ויאמר אלי הראית בן אדם,** ר"ל האם השגת והבנת את המראה אשר הראתיך, ואז **וישיבני אל שפת הנחל,** ששב פעם שנית ללכת על שפתו: (מלבי"ם באור הענין)

12 בְּשׁוֹבֵנִי וְהִנֵּה אֶל שְׁפַת הַנַּחַל עֵץ רַב מְאֹד מְזָה וּמְזָה:

רס"י בְּשׁוֹבֵנִי וְהִנֵּה אֶל שְׁפַת הַנַּחַל וְגו'. בְּתוֹךְ סְהוּלֵיכֵנִי וְהִסִּיבֵנִי לְמַחוּ עַל שְׁפַת הַנַּחַל עֵץ רַב מְאֹד מְזָה וּמְזָה, עַץ אֲלֻבִּיר"ץ בְּלַע"ז: (רס"י)

מצודת דוד **בשובני.** בעת שהשיב אותי לשפת הנחל ראיתי והנה גדל שם אילני עץ הרבה מאד מזה ומזה לשפת הנחל: (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין **ובשובני, והנה על שפת הנחל עץ רב מאד,** ראה

שבתוך כך גדל עץ רב מזה ומזה משני עברי הנחל: (מלבי"ם באור הענין)

ח ויאמר אלי המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה וירדו על הערבה ובאו הימה אל הימה המוצאים (ונרפאו) ונרפו המים:

כ"י אל הגלילה. לאמרק"א זלע"ז: הקדמונה. המזרחית סנו רבותינו בתוספתא של סוכה להיכן יוצאין לימה של טבריא ולימה של סדום ולים הגדול לרפות את מימיהם המלוחים ולמתקן: וירדו על הערבה. זו ימה של טבריא: וזאו הימה. זו ימה של סדום: אל הימה המוצאים. זו ימה של אוקינוס שהוא מוצא מן הישוב להקיף את העולם: ונרפאו. המים ממליחתן ומדרס אגדה למה קורא אותם מוצאים על שם שני פעמים שיצאו:

מצודת דוד אל הגלילה הקדמונה. אל המחוז המזרחי ומשם ירדו על הערבה ר"ל לימה של טבריא שהיא בערבה: ובאו הימה. זה ימה של סדום: אל הימה המוצאים. גם יבואו המים אל ים אוקיינוס שהוא יוצא מן הים להקיף את העולם כן אמרו רז"ל ויתכן שילכו שמה דרך ים המערבי וימה של סדום הוא הים המזרחי וכמ"ש במקום אחר על הנחל הזה חצים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון (זכריה יד): ונרפאו. המים. ר"ל ימתקו ממליחתן: (מצודת דוד)

מצודת ציון הגלילה. מחוז וכן גלילות פלשת (יואל ד): הערבה. ת"י במישרא: ונרפאו. מלי רפואה ר"ל ימתקו: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ויאמר אלי, עתה בא לפרש לו שני המראות שראה, ופי' לו תחלה ענין המים והנחל שראה, ואח"כ (בפסוק י"ב) יפרש לו מה ענין העצים. אמר לו שהמים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה היינו לים המזרחי, וירדו על הערבה אל ים הערבה, ובאו הימה ר"ל משם יבואו אל ים אחר, אל הימה המוצאים ר"ל ומן הים האחר יבוא אל הים שהוא יוצא מן הישוב, דהיינו אל ים אוקינוס. ונרפאו המים, ובכל אלה הארבעה הימים שיבואו שם ירפאו המים ממליחתם ואמרו חז"ל להיכן הם יוצאים, לים טבריה, ולים סדום, ולים אוקינוס, לרפאות המים המלוחים, וירדו על הערבה זה ימה של טבריה, ובאו הימה שזה ימה של סדום, ואל המים המוצאים זה ים אוקינוס. וכונת המליצה הזאת, שמי הדעת הוכרת ה' יתפשטו אז בין שני האומות אדום וישמעאל, שישמעאל הם יושבי המזרח, ואדום הם יושבי המערב, כמ"ש (זכריה י"ד) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חיים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון והם השני כתות שראה במשל שא' עובר במי ברכים וא' עובר במי מתנים, ואז ישתו את המים המדעים אשר יצאו מבית ה'

ויקבלו האמונה האמתית וירפאו מן המלח סדומית המסמא את העינים באמונות בלתי אמתיות. וכן יצאו המים המדעיים גם אל ימה של סדום, שהיא מליצה על המשוקעים עוד בעבודת אלילים שעליהם רמזו במי אפסים, וגם הם ירפאו מן המלח המכלה עיני רואים, ויראו אור בהיר, וגם ירד לימה של טבריה ששם מושב בני ישראל אשר המליץ עליהם במי שחו, לרפאות גם תחלואי נפשם וכולם ישתו מן המים המדעיים ותבא חכמה כמים בקרבם איש לפי הכנתו: (מלבי"ם באור הענין)

[ט] וְהָיָה כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר יִשְׂרָף אֶל כָּל אֲשֶׁר יָבֹא שָׁם נִחְלִים יַחֲיֶה וְהָיָה הַדָּגָה רַבָּה מְאֹד כִּי בָאוּ שָׁמָּה הַמַּיִם הָאֵלֶּה וַיִּרְפְּאוּ וְחֵי כָּל אֲשֶׁר יָבֹא שָׁמָּה הַנֶּחֱל:

רס"י אַל כֹּל אֲשֶׁר יָבֹא שָׁם נִחְלִים. הַנֶּחֱל הַזֶּה הַמִּתְחַלֵּק לְכַמָּה נִחְלִים מִמֶּתֶק אֵת הַמַּיִם שֶׁמִּתְעַרֵּב בְּתוֹכָם וְדַגְתָּם הַנֶּשֶׁל' צֵם חַיִּים וּמְתוֹקִים: (רס"י)

מצודת דוד וְהָיָה כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה וְגו'. ואז יהיה כל נפש חיה אשר המים משריצים בכל מקום אשר יבוא שם הנחלים האלו יחיה ויתקיים כל ההשרצה כי לשעבר לא היה מתקיים ההשרצה בעבור מליחת המים אבל כשירפאו וימתקו ממליחתן אז יתקיים: וְהָיָה הַדָּגָה רַבָּה מְאֹד. ואז יהיה הרבה דגים כי יגדלו בכל המימות שנתרפאו: **כי באו שמה**. אל הימים הנזכרים באו המים האלה היוצאים מן המקדש ולכן ירפאו המים וכל ההשרצה יתקיים חי ויפרו וירבו: **כל אשר וכו'**. בכל מקום שיבא שמה הנחל הזה יהיה כן אחד לא נעדר: (מצודת דוד)

מצודת ציון חיה. ר"ל שיש בה חיות ואמר לתוספת ביאור: **ישרף**. ענין ההולדה עם הרבוי וכן פרו וישרצו (שמות א): (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וְהָיָה כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר יִשְׂרָף בְּמִקוֹם שִׁיבּוֹאוּ שָׁם נִחְלִים הַמִּקוּדְשִׁים, יַחֲיֶה, וגם ירבה מאד, כי המים האלה ירפאו מליחת המים המרים הממיתים את הבע"ח, ולכן יחיו וירבו מאד, והמליצה בזה שבני אדם אשר יחיו בימים האלה וישתו מן המים המדעיים מי התורה והאמונה יחיו חיים הנפשיים, וכן יתרבו המקבלים האמונה האמתית, שע"י המים האלה ירפאו מחלי הנפש באמונות זרות, וממילא כן יוסף הנחל להגיר שם מימיו וכן יוסיפו לשאוב בששון ממעיני הישועה, שכפי שירבו לקבל כן יוסיף ה' להשפיע מבוועי השכל והדעת וישאבו למודים חדשים והשגות עיוניות: (מלבי"ם באור הענין)

[י] וְהָיָה (יעמדו) עֲמָדוֹ עָלָיו דְּוָגִים מֵעֵין גְּדִי וְעַד עֵין עֲגָלִים מִשְׁטוֹחַ

לְחַרְמִים יִהְיוּ לְמִינָה תִּהְיֶה דְגָתָם כְּדָגַת הַיָּם הַגָּדוֹל רַבָּה מְאֹד:

רס"י והיה. עמדו עליו דוגים וגו'. לחרמים. למכמורת : למינה תהיה דגתם. לא מפיק ה"א ופירושו למינים הרבה תהי' דגתם למינה לשון רוב מינים כמו (שמות ז) והדג' אשר ביאור (ישעיה נא) כל אנחתה השבתי : (רס"י)

מצודת דוד והיה. עמדו עליו. והיה הנחל מקום מוכן יעמדו עליו צידי דגים ומעין גדי ועד וכו' יהיו מקומות מוכנות לפרוש שם הרשתות של צידי הדגים לנגבם מול השמש : למינה תהיה דגתם. ר"ל לכל מין הדגה תהיה דגתם של הנחלים כי יהיה שם כל מין דגים ויהיו במספר מרובה מאד כמספר דגת הים הגדול : (מצודת דוד)

מצודת ציון דוגים. ר"ל צידי דגים : משטוח. ענין פרישה : לחרמים. לרשתות וכן משטח חרמים תהיה (לעיל כו) : למינה. מל' מין : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והיה עמדו עליו דוגים, לצוד הדגים, עד שכל שטח הארץ שמעין גדי עד עין עגלים יהיה משטח לחרמים ורשתות לצידת הדגים והדגים יהיו למינה היינו מכל מין ומין, ויהיו דגים גדולים כדגת ים הגדול, וגם יהיו רבה מאד במספר, והמליצה שיעמדו אז נביאים רבים ומורים ומלמדים הצדים את הדגים, היינו שיקחו את הנפשות שהיו במדרגות דגים, שהוא הבע"ח הפחות, ויעלו לרשותם שיהיו במדרגת האדם המדבר והמשכיל והיודע, ובמקום שהוא מעין גדי עד עין עגלים, ר"ל מקום שעבדו לכוכבים ומזלות, ויערכו לגדי שלחן וימירו את כבודם בתבנית עגל, שעבדו למזל טלה ולמזל שור, וחשבו שעין גדי הוא המשוטט בארץ ומשגיח עליה, יהיה שם משטח לחרמים ורשתות המשוכים נפשות לרשות הקדושה והאמונה והדעת, והנצודים לרשות הקדושה יהיו מכל מין, מכן אומה ולשון, וגם שרים וגדולים מכל כת ירבו מאד לדעת את ה' ולחסות בצל כנפיו : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות למינה. הה"א רפה, ורצה לומר לכל מין ומין : (מלבי"ם באור המלות)

[יא] (בצאתו) בצאתיו וגבאיו ולא ירפאו לקלח נתנו :

רס"י בלאתיו. של ים כמו (איוב ח) היגאה גומא בלא בילה וגו' מרס"ק בלע"ז : וגבאיו. כמו (מלכים ז ג) עשה הנחל הזה גבים גבים, הבאים הם הבלעים סבביבותיו והגבים הם נקעים שהמים נאספים בהם : ולא ירפאו.

להפך למתיקה למה כי למלח נתנו : ולא ירפאו. הוי"ו הזו טפילה ויתירה :
(כ"ט)

מצודת דוד **בצאתיו וגבאיו**. אסיפת המים שממעל הטיט הלח הסמוך אל
הים וכן המים המתכנסין בבורות סמוך לים לא ירפאו ממליחתן כי
למלח יהיו נתונים להטעים התבשילים ולמלוח כל דבר שיצטרך : (מצודת
דוד)

מצודת ציון **בצאתיו**. כן יקרא כניסת המים במקום הטיט הלח וכן היגאה
גומא בלא בצה (איוב ח) : **וגבאיו**. ענין חפירה ובור כמו ולחשוף מים
מגבא (ישעיה ל) : **ולא ירפאו**. הא' יתירה וטפלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **בצאתיו וגבאיו**, אמנם ימצאו עוד מקומות לחים
וגבאים של מים אשר לא ירפאו כי לא יבא הנחל שמה, **והם נתנו למלח**
להטעים התבשיל ולמלוח כל דבר, והמליצה כי ישארו עוד אנשים
פראיים בהמיים אשר יהיו נתקים ומפורדים מן הנחל המדעיי, ויהיו
מועטים בלתי מתקיימים זמן רב, כמקומת בצה ורפש וגבים שאצל הנחל
שמתבשים ונשאר מקומם מלח, כן בעשן יכלו ויהיו נציב מלח : (מלבי"ם
באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות **בצאתיו**. שרשו בצץ, מקום טיט הלח, כמו היגאה
גומא בלא בצה : **וגבאיו**. כמו לחשוף מים מגבא, נקעים שאצל הים
והנהרות שבהם מעט מים : (מלבי"ם באור המלות)

[יב] וְעַל הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל שְׁפָתוֹ מִזָּה וּמִזָּה כָּל עֵץ מֵאֲכָל לֹא יִבּוֹל עָלָהּ וְלֹא
יִתֵּם פְּרִיָּו לְחֻדְשָׁיו יִבְכֶּר כִּי מִיָּמָיו מִן הַמִּקְדָּשׁ הָמָּה יוֹצְאִים (והיו) וְהָיָה
פְּרִיָּו לְמֵאֲכָל וְעָלָהּ לְתִירוֹפָּה : (פ)

כ"י **לחדשיו יזכר**. מדי חדש בחדש יזכר פירותיו : לתרופה. פירשן
רבותינו ז"ל להתיר פה אלמים ופה עקרות ומשמעו ל' רפואה כמו (ירמיה
י) וירפאו את סבר עמי על נקלה וכן חזרו מנחם : (כ"י)

מצודת דוד **כל עץ מאכל**. ר"ל מגדל פירות הראויים לאכילה : **לא יבול**
וגו'. לא יכמשו העלין ולא יכלו הפרי כי כשיתלשו הפירות שנתבשלו מיד
יגדלו תמורתן חדשים וז"ש לחדשיו יבכר ר"ל בכל חדש יבשל פירות
חדשים : **כי מימיו**. כי המים המשקים את כ"א מהם יוצאים המה מז
המקדש ולכך יהיה בהם הפלא הזה : **והיה פריו**. פרי כ"א יהיה ערב וטוב
למאכל והעלין יהיו מסוגלים לרפאות בהם כל חלי ומכה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **יבול**. ענין כמישה כמו ועלהו לא יבול (תהלים א') : **יתום**. ענין

כליון והשלמה כמו תם הכסף (בראשית מז) : **יבכר**. כן יקרא בשול הפירות כמו בכורי ענבים (במדבר יג) : **לתרופה**. מלי רפואה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ועל הנחל, עתה מפרש על מה רומזים העצים שראה שגדלו על שפת הנחל, שהוא רומז שלעתיד **יעלה על שפת הנחל כל עץ מאכל, ולא יבולו עליהם ופריים לא יתמו. ופריים יהיו למאכל ועליהם יהיו לרפואה**, והמליצה שגם ההצלחות העולמיים שמצד זה ידמו כמשל העץ הצומח, שהוא חיי הגוף מצד הנפש הצומחת שלו שבו כח הזן והמגדל והמוליד בדומה, גם הצלחת הגוף יגדל מאד, עד שגופם יהיה כעץ מאכל נושא פרי, אשר לא יתום, כי יאריכו ימים, וגם העלים שהם העושר והקנינים שלהם שהם שומרי הפרי לא יבולו, כי העושר לא ידיח אותם מעבודת ה', כי בהפך העלים יהיו לתרופה ולעזר אל האושר והשלימות, כי המים ההם שהם הלמודים **יצאו מן המקדש** ממקור נאמן, וגם שפע הברכה הבא להם תצא מן המקדש, ר"ל מהשגחת ה', לא מן המערכה, לכן **יבכר בכל חדש**, כי ה' יחדש עליהם מעשה בראשית, ובכל עת חידוש הלבנה העליונה תריק עליהם מגד גרש ירחים ושפע רב, ויתחדש להם עטרת תפארת ואמרו חז"ל לתרופה להתיר פה של אלמים ושל עקרים, היינו לתקן ברית הלשון והמעור שיסאו פרי קדש הלולים : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות לתרופה. מענין רפואה : (מלבי"ם באור המלות)

יג כה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה גֵּה גְבוּל אֲשֶׁר תִּתְּנֶנְחֵלוּ אֶת הָאָרֶץ לְשָׁנֵי עֶשֶׂר שָׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל יוֹסֵף

רפ"י גה גבול. ת"י דין תחומא כמו זה גבול וכן (לעיל כה) ונתתיך לבג לגוים כמו לבז לגוים ויש עוד לפתור גה לשון גיא : יוסף חבלים. יוסף יטול שני חלקים אחד למנשה ואחד לאפרים : (רפ"י)

מצודת דוד גה גבול. ר"ל זה גבול מן הארץ אשר תנחילו לשני עשר וכו' והוא האמור במקראות שלאחריו : **יוסף חבלים**. בזה יפרש אמריו איך הם י"ב שבטים אם שבט לוי לא ינחלו נחלה כמ"ש למעלה ואמר הנה יוסף יקח שני חלקים א' למנשה וא' לאפרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון גה. כמו זה והגימ"ל הוא במקום הזי"ן באטב"ח וכן לבג לגוים (לעיל כה) ור"ל לבז לגוים : **חבלים**. חלקים על כי הדרך לחלק נחלה במדידת החבל וכן והיה חבל לשארית וגוי (צפניה ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין גה גבול הארץ כמו זה גבול, ויל"פ גם מענין הוצאה, כמו ולא יגהה מכם מזור, ר"ל שיוציא גבול הארץ וירחיב אותה יותר ממה

שהיה בזמן הקודם, אשר תתנחלו לשנים עשר שבטי ישראל יוסף חבלים, הבטיח שימצאו שמה כל השבטים ולא יכלה שבת אחד בזמן הפיזור הרב, והבטיח שיהיו רבים ממה שהיו בזמן הקודם עד שיוסיף וירבה חבלים יותר ממה שלקחו בחלוקה הראשונה, וכמו שנבאר שגבול הארץ תתפשט בארץ וברחב לעתיד יותר ממה שהיו בזמן הקודם (מלבי"ם - באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות גה. כמו זה, כמו לבג תחת לבו (למעלה כ"ה) : יוסף. אינו שם כדעת המפ' רק פעל, רצה לומר הגבול הוא יוסף חבלים : (מלבי"ם באור המלות)

[יד] וּנְחַלְתֶּם אֹתָהּ אִישׁ כְּאָחִיו אֲשֶׁר נָשְׂאתִי אֶת יְדֵי לְתַתָּה לְאֶבְתֵּיכֶם וְנָפְלָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לְכֶם בְּנִפְלָה :

רפ"י איש כאחיו. לא כהראשונה איש לפי פקודיו אלא עכשיו כל השבטים שזין וכמין שורת הכרם כל חלק וחלק מן הגבול המזרחי עד ים אוקיינוס למערב כמו שפורש בענין ואין שני שבטים זרועה אחת : (רפ"י)

מצודת דוד איש כאחיו. שבת אחד כתבירו לא כחלוקה הראשונה שבימי יהושע שלקחו איש לפי פקודיו : אשר נשאתי את ידי. להרימה למעלה דרך שבועה לתת את הארץ ההיא לאבותיכם וכאומר לא יתלוננו כשיגרע נחלת שבת מהשבטים ממה שנחלו בראשונה כי הנה לא נשבעתי לתת אח הארץ לאותם שנחלוה בראשונה אבל נשבעתי לתת לאבותיכם ולכל השבטים יש יחס אחד עם האבות זה כזה והארץ הזאת נפלה לכם בנחלה לרשת מן האבות ויד כולם שוה בה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונפלה. זה הלשון יאמר על הירושה וכן למטה והיה תפילו ובדרז"ל ביום אתה מפיל נחלות (ב"ב קי"ג) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ונחלתם אותה איש כאחיו, לדעת הספרי לקחו כל השבטים רצועות שוות ברוחב, כ"א ע"ה מיל ברוחב, וכן פרש"י שלא כראשונה שהיו איש לפי פקודיו ובכ"ז אבאר שרק ברוחב היה החלק שוה, אבל בארץ יקחו נחלה בלי מצרים וכל שבת שיתרבה יאריך נחלתו במזרח ובמערב. אשר נשאתי, ר"ל וזה יהיה בזכות שבועתי להאבות, וכבר הבטיח לאברהם קיני וקניזי וקדמוני וליעקב נחלה בלי מצרים (מלבי"ם - באור הענין)

[טו] וְזֶה גְבוּל הָאָרֶץ לְפָאֵת צְפוֹנָה מִן הַיָּם הַגָּדוֹל הַדָּרָךְ חֲתָלָן לְבֹא צְדָדָה :

רפ"י וזה גבול הארץ. תחומי מלכי ארץ ישראל : לפאת צפונה. רוח צפונית : מן הים הגדול. שהוא גבול למערב : הדרך חתלון. בא לו לכל מזרח אל חתלון ואל כדדה ואל חמת וצרותה וסצרים כל העיירות הללו במלך כפון. (טז) חלך התיכון. ת"י צריכת עגבאי : אשר אל גבול חורן. גבול דמשק במזרח סמוך למקצוע : (רפ"י)

מצודת דוד וזה גבול הארץ. לא חשב כאן כ"א גבולי מצרי א"י לבד ולא של עבר הירדן וכמו שנזכר בתורה : לפאת צפונה. הגבול מפאת צפון ממערב כלפי המזרח הוא מן הים הגדול אל הדרך ההולך לחתלון ומשם הולך הגבול לבוא צדדה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וזה גבול הארץ, תחלה אמר זה גבול אשר תתנחלו שבאר איך ינחלו, ועתה באר גבולי הארץ במצריה, לפאת צפונה מן הים הגדול, לדעת המפרשים הוא עצמו הגבול שנזכר בתורה בפרשת מסעי, ולדעתם ינחלו לעתיד לפי גבולים הקודמים, וא"כ מה חדש יחזקאל זיל קרי בי רב הוא. ? וגם לדעתם לא ינחלו לעתיד רק בארץ כנען לא בעבר הירדן המזרחי, כמ"ש רש"י ז"ל בפ"ח, וזה יסתור נבואות נביאים אחרים שהבטיחו לנו שגבול הארץ יתרחב לעתיד. ? וזכריה (ט"א) נבא שתתפשט עד דמשק ושצור וצידון יתכנסו תוך הגבול הצפוני, ועובדי אמר וירשו הנגב את הר עשו ובנימין את הגלעד, הרי באר בפ"י שהגלעד שהוא מעבר הירדן יפול בנחלת בנימין וא"כ באה אלינו נחלתנו מעבר לירדן גם לעתיד. ? ועוד שיתבאר (בסי' מ"ח) שמירושלים ולצד דרום ינחלו חמשה שבטים ברוחב חמשה רצועות כ"א יחזיק ע"ה מיל, ואיך יצויר זה הלא ירושלים בדרומה של א"י ואיך יהיה מנגב ירושלים נחלה לחמשה שבטים תחת שבזמן הקודם נחל שם יהודה לבדו חלקו על אדמת הקדש ובהכרח שגבול א"י תתפשט הלאה גם בדרום. ? לכן אחיך שמע לי, שלדעתי יהיה שינוי גדול בנחלת הארץ לעתיד ממה שהיה בעבר וגבול א"י יתפשט ויתרבה מכל צד, א. בצד הצפוני כבר אמר, בארץ חדרך ודמשק מנוחתו וגם חמת תגבל בה צור וצדון כי חכמה מאד, ודמשק עומדת נגד צד צפונית לא"י בפנת המזרח, וצור וצדון עומדים צפונית לא"י בפנת המערב, וכל אלה יכנסו לעתיד תוך הגבול בצפון, (וי"ל שמ"ש פה גבול חורן הוא ארץ חדרך שנזכר שם), והנה בגבול הצפוני שבפי מסעי כתוב, מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר, מהר ההר תתאו לבא חמת, והיו תוצאות הגבול צדדה, ויצא הגבול זפרונה, והיו תוצאותיו חצר עינן, נמצא הלך הגבול ממערב למזרח, שהתחיל מן הים ונסב את הר ההר, ומשם הלך דרך חמת אל צדדה ששם כלה חוט הרוכב, ומן צדדה התרחב הגבול וסופו היה בחצר עינן שהיה הגבול צפונית מזרחית, ולעתיד יתוסף בפאת צפונית מערבית צור וצידון שהוא בצפון הלאה מן הר ההר, וא"כ כשילך החוט ממערב למזרח אל צדדה לא ילך דרך הר ההר רק יתרחק לצפון הלאה מצור וצידון ויגיע אל צדדה דרך חתלון שהוא היה לצפון

חוץ מן הגבול ולעתיד יכנס תוך הגבול, ולפי"ז יתחיל הגבול מן הים הגדול שבצפון לצור וצידון (שהיא הרבה בצפון מן הר ההר) וכשימשך ממערב למזרח אל צדדה ילך דרך חתלון, וז"ש **מן הים הגדול הדרך חתלון לבא צדדה**, והנה גבול מזרחה צפונה היה בזמן הקודם בחצר עינן שמשם התחיל הגבול בקרן צפונית מזרחית, ויצא ממזרח למערב דרך זפרונה אל צדדה, עתה יתרחב הגבול בקרן צפונית מזרחית וימשך לצד צפון אל דמשק שעומדת מצפון לחצר עינן, ודמשק עמד יותר משוך למזרח מחצר עינן ועמד נגד הגלעד, (כמ"ש עמוס א' ג', מ"ב ח' כ"ח), ועד שם יגיע חוט הרוחב לצפון משוך למזרח נגד הגלעד, ודמשק תכנס תוך הגבול, ועוד יתפשט הגבול יותר לצפון מדמשק **עד חצר התיכון אשר על גבול חורן** שגם זה יהיה לארץ ישראל, אמנם הגבול ממזרח למערב לא ימשך מן המקצוע של גבול חורן, רק יתחיל מדמשק וילך ממזרח למערב אל צדדה וימשך מצפון לחמת, ומשם דרך חתלון עד הים שמצפון לצור וצידון, ובזה יכנסו. (מלבי"ם באור הענין)

[טז] חֶמֶת בְּרוּתָה סְבָרִים אֲשֶׁר בֵּין גְּבוּל דְּמֶשֶׁק וּבֵין גְּבוּל חֶמֶת חָצֵר הַתִּיכּוֹן אֲשֶׁר אֶל גְּבוּל חוֹרֹן:

מצודת דוד חמת. ר"ל משם תלך הגבול לחמת ולא זו היא חמת המוזכר בתורה אבל היא אחרי גדולה מאד כמ"ש וילכו משם חמת רבה (עמוס ו) ולעתיד תהיה גם היא בגבול א"י כמ"ש וגם חמת תגבל בה (זכריה ט) : **ברותה סברים.** ר"ל משם תלך הגבול לברותה ומשם לסברים : **אשר בין וגו'.** חוזר הוא על ברותה וסברים שעמדו בין גבול דמשק שעמדה כלפי המזרח ובין גבול חמת שעמדה כלפי המערב : **חצר התיכון.** ר"ל מדמשק אשר גם היא תחשב לעתיד מא"י וכמ"ש ודמשק מנוחתו (שם) הנה משם תלך הגבול אל חצר התיכון אשר עמדה אצל גבול חורן לדרומה וחורן יהיה לה מצפונה ולא תהיה מגבול א"י וכאשר היא בצורה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין חמת ברותה סברים שהיו עד הנה בצפון א"י תוך הגבול, כי ברותה וסברים עומדים במשך החוט להתרחב מן דמשק עד צדדה, בין החוט שהלך מקודם מחצר עינן לצדדה ובין החוט שילך עתה מדמשק לצדדה יתלכדו ברותה וסברים ויכנסו בגבול הארץ, וחמת שהיה במצר א"י תתלכד בין החוט שהלך מקודם מצדדה להר ההר ובין החוט שילך עתה מצדדה דרך חתלון לצפונית של צור וצידון, ותכנס חמת תוך גבול הארץ, וז"ש **אשר בין גבול דמשק ובין גבול חמת**, ר"ל הגבול שבצפון חמת, שעד שם ילך עתה החוט מדמשק. וחוף מזה יתוסף לצפון מן הגבול **חצר התיכון אשר על גבול חורן**, היא רצועה שתצא מן גבול הצפוני שמתחיל מדמשק וישתרע לצפון בקרן מזרחית אל חבל ארץ ההיא, ויהיה ג"כ לא"י, חוף מן החוט ההולך ממזרח למערב וזה קרא (בפ' כ"ז) וצפון צפונה : (מלבי"ם באור הענין)

[יז] וְהָיָה גְבוּל מִן הַיָּם חָצֵר עֵינֹון גְבוּל דְּמִשְׁק וְצָפוֹן צְפוֹנָה וְגְבוּל חֶמֶת וְאֵת : **פָּאָת** : צָפוֹן :

רפ"י והיה גבול מן היס חצר עינון. והיה גבול רוח צפון מן היס עד חצר עינון : גבול דמשק. שהוא בגבול דמשק שחצר עינון במקצוע כפונית מזרחית כמו שמפורש בגבולין שכתב מרע"ה (במדבר ל"ד) והיו תולדותיו חצר עינון וגו' והתאוויתם לכם לגבול קדמה מחצר עינון וגו' גבול דמשק במקצוע כפונית מזרחית לכל חצר עינון כמו שאמור למעלה. חצר עינון וגבול דמשק. וגבול חמת במקצוע כפונית מערבית שנאמר (שם) זה יהיה לכם גבול צפון מן היס הגדול תתאו לכם הר מהר מהר תתאו לצא חמת ומשם לדדה : ולצפון כפונה וגבול חמת. כלומר כל מצר הצפון המפורש בתורה וגבול חמת שאף היא במצר הצפון כמו שנאמר (שם) וזה יהיה לכם גבול צפון מן היס הגדול תתאו לכם הר מהר מהר תתאו לצוא חמת והיו תולדות הגבול לדדה היא האמור כאן הדך חתלון לצוא לדדה : ואת פאת צפון. והרי לך פאת צפון : (רפ"י)

מצודת דוד והיה גבול. עכשיו אמר דרך כלל שגבול הצפוני יהיה מן היס עד חצר עינון המוזכר בתורה והוא סוף גבול צפוני ועמדה אצל גבול דמשק כלפי הדרום ונמשכת למזרח להלן מחצר התיכון : **וצפון צפונה**. ר"ל ושאר ערי גבול הצפון הם ערי הצפוני המוזכרים בתורה : **וגבול חמת**. ר"ל ועוד גם חמת תהיה מן הגבול וה"ה שאר המקומות הנזכרים למעלה וכאומר הנה בשום מקום לא תקטן א"י מכמות שהיתה כי גם לעתיד יהיו כל ערי הגבול האמור בתורה ויתרחב עוד יותר כי גם חמת והדומים יהיו בתוך הגבול : **ואת פאת צפון**. ר"ל והרי לך את גבול פאת צפון : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והיה מפרש ההבדל שיהיה שם בין גבול הקודם ובין גבול של עתה, ר"ל הגבול אשר היה תחלה מן היס חצר עינון, יהיה עתה גבול דמשק ימשך מן היס לדמשק שהוא מצפון לחצר עינון, ויתוסף עוד צפון צפונה הוא החוט שימשך לצפון מן גבול הצפוני, היינו מצפון לדמשק, שהוא החצר התיכון אשר אל גבול חורן, וגבול חמת ויתוסף באמצע הגבול של חמת, שהחוט ימשך מדמשק למערב דרך גבול של חמת מצפון לחמת, ואת פאת צפון, ר"ל ובקרב מערבית צפונית יתוסף פאת צפון של הגבול הקודם, שהוא צור וצידון : (מלבי"ם באור הענין)

[יח] וּפְאֵת קָדִים מִבֵּין חוֹרֶן וּמִבֵּין דְּמִשְׁק וּמִבֵּין הַגְּלָעַד וּמִבֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

הִירְדָן מְגִבּוֹל עַל הַיָּם הַקְדְמוֹנִי תְּמִדּוֹ וְאֵת פְּאֵת קְדִימָה:

רפ"י ומזין הגלעד ומזין א"י. מלך מזרחי של ארץ כנען ואין עבר הירדן בתוך מזרחי הללו כי אם ארץ כנען לצדה וכן בגבולין הממוזרחים בתורה אין עבר הירדן בתוכם וכן פירוש המקרא הזה ומלך מזרחי לארץ כנען אשר בין חורן דמשק העומדין לה במקצוע לפונית מזרחית כמו שאמור למעלה בענין ובין הגלעד וארץ ישראל אשר בעבר הירדן מזרחי: הירדן מגבול על הים הקדמוני תמודו. הירדן הוא מלך מזרחי שלה מגבול מקצוע הלפון הוא חרץ עינין המפורש למעלה עד הים הקדמוני הוא ים המלח שהוא במקצוע דרומית מזרחית תמודו אורך מלך מזרחי ואף בתורה כך מפורש בגבול קדמה והיו תולדותיו ים המלח במקצוע דרומית: ואת פאת קדימה. כלומר והרי לך פאת קדים: (רפ"י)

מצודת דוד ופאת קדים. הגבול מפאת קדים יהיה מבין חורן שעמדה חוץ לגבול בצפונה ונתעקמה אל המזרח אל מול הירדן ומבין דמשק שעמדה בגבול א"י בצפונה ונתעקמה גם היא אל המזרח אל מול חורן כאשר היא בצורה: **ובין הגלעד.** שעמדה במזרח א"י מחוץ לגבול כי היא בעבר הירדן המזרחי: **ומבין ארץ ישראל.** הוא עבר הירדן המערבי ששמה א"י בעצם מאז נחלו אותה: **הירדן מגבול.** ר"ל הירדן יהיה לגבול בין חורן והגלעד שמזה ובין דמשק וא"י שמזה כי הוא המפסיק ביניהם: **על הים וגו'.** גבול המזרחי תמודו עד כלות הים הקדמוני הוא ים המלח העומד במקצוע דרומית מזרחית של א"י: **ואת פאת קדימה.** ר"ל והרי לך את גבול פאת קדים: (מצודת דוד)

מצודת ציון על הים. עד הים וכן וירכתו על צידון (בראשיח מט): **תמודו.** מל' מדידה: (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ופאת קדים, מצד המזרחי התחיל בזמן הקודם במקצוע צפונית מחצר עינין ועבר מצפון לדרום עד הירדן והיו תוצאותיו ים המלח, ובעבר הירדן מזרחה נתוסף אחר כיבוש סיחון ועוג ארץ הלגעד ונחלת ראובן וגד. ועתה יתוסף בקרן צפונית הרצועה **שבין חורן ובין דמשק** שיהיה לא"י. והרצועה **שבין דמשק ובין הגלעד** שיתוסף בקרן צפונית מזרחית והחוט ימשך על פני הגלעד שהוא נגד דמשק לא"י שהיה בגבול המזרחי הקודם. **אל הירדן** שהיה גבול המזרחי **על הים הקדמוני** הוא ים המלח שהוא במזרח א"י ושם כלה גבול דרומית מזרחית, שגם בגבול הקודם התחיל מקצוע דרומית מזרחית מקצה ים המלח מן הלשון הפונה נגבה, **ואת פאת קדימה** ר"ל שבצד מזרח יהיה להם נחלה בלי מצרים, כמו שיתבאר שלא מדדו לכל שבט גבול ע"ה מיל רק ברוחב, אבל באורך יתוסף להם הגבול תמיד, שכפי שיתרבה השבט ימשכו גבולם כנגד

הרוחב שלהם הלאה לצד מזרח, כי בצד מזרח לא היה מדה לגבול
השבטים (מלבי"ם): באור (הענין)

יט ופאת נגב תימנה מתמר עד מי מריבות קדש נחלה אל הים הגדול
ואת : פאת תימנה נגבה :

כ"י מתמר. מיריחו שהיא עיר התמרים וכן ת"י : עד מי מריבת קדש.
היא מדבר צין : נחלה אל הים הגדול. ומסם הולך הגבול עד נחל מררים
הנופל בים הגדול במקצוע דרומית מערבית ואף משה כך נתן גבול נגב
ממדבר צין על ידי אדום ומונה והולך עד מעלמון נחל מררים והיו
תולאותיו הימה ונחלה האמור כאן כמו לנחלה ומלאתי מתורג' אחסנא
ואם לא שהטעם למטה וראיתי נחלה מררים שהטעם למעלה ומסורת
עליו לית בטעמא הייתי אומר שיבוס הוא ולא תירגס יונתן כן כי אם
קוראים טועים :

מצודת דוד ופאת נגב. הגבול מפאת נגב יהיה מתמר ויתכן שזהו חצרון
תמר הוא מ"ש והנה בחצרון תמר היא עין גדי (דה"ב ב) ועין גדי הוא
מוזכר ביהושע בערי יהודה שהיה נחלתו בפאת הדרומי כי אין זה מקום
יריחו עיר התמרי כי היא עמדה רחוקי מן הגבול מאד וכאשר נראה
בצורה חלוקת א"י בימי יהושע : **עד מי וגו'**. מתמר הלך הגבול עד מי
מריבת קדש הוא מדבר צין כמו שנאמר במי מריבת קדש מדבר צין
(דברים לב) : **נחלה**. ר"ל ומשם הולך הגבול לנחל מצרים ומשם אל הים
הגדול : **ואת וגו'**. והרי לך את גבול פאת נגב : (מצודת דוד)

מצודת ציון נגב תימנה. כפל המלה בשמות נרדפות כמו אדמת עפר (דניאל
י"ב) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ופאת נגב תימנה, הנה בפאת נגב כבר נבא עובדיה
וירשו הנגב את הר עשו, שארץ שעיר שהיא בדרומה של א"י תכנס בגבול
הארץ, וכן קבלו חז"ל שארץ אדום וארץ עמון ומואב יהיו מארץ ישראל
שהם הקיני והקניזי והקדמוני שהבטיח ה' לאבהם אבינו ע"ה שכולם הם
בדרומה של א"י, ועז"א וגלות ירושלים אשר בספרד יירשו את ערי הנגב,
ולפי"ז א"א לפרש שמ"ש מתמר היינו מיריחו עיר התמרים, ומ"ש מי
מריבת קדש הוא מ"ש בגבולי הארץ מדבר צין נגבה, ר"ק מ"ש **מתמר**
הוא חצרון תמר שהיה במדבר הנגב לפני ארץ שעיר, וכן מ"ש **על מי**
מריבת קדש הוא לפני הר שעיר ועמון ומואב בפאת דרומה להם, כמ"ש
וישובו אל עין משפט היא קדש ויכו את וכו' וגם את האמורי היושב
בחצרון תמר, ויתרחב הגבול הדרומי לדרום ארץ שעיר ועמון ומואב עד

המדבר שהלכו שם ישראל, וימשך מחצצון תמר עד מי מריבת קדש, ומשם ימשך לנחל מצרים אל הים הגדול, הכל לדרום מגבול הראשון, ועז"א ואת כל תימנה נגבה, רצה לאמר שיתרחב הכל לצד דרום: (מלבי"ם באור הענין)

[כ] ופֹּאת יִם הַיָּם הַגְּדוֹל מִגְּבוּל עַד נֶכַח לְבוֹא חֶמֶת זֹאת פֹּאת יָם:

רס"י ופֹּאת יִם. ומֶלֶךְ מֵעֵרְבֵי : הַיָּם הַגְּדוֹל מִגְּבוּל עַד נֶכַח לְבוֹא חֶמֶת. מִמְּקוֹעַ דְּרוּמֵי הָאֲמוֹר לְמַעַל' וְהוּא נַחַל מֵרָיִם : עַד נֶכַח לְבוֹא חֶמֶת. עַד מְקוֹעַ כְּפוֹנֵי מֵעֵרְבֵי הוּא הַר הָהָר שְׁהוּא נֶכַח לְבוֹא חֶמֶת כִּי חֶמֶת בְּמִקְוֵעַ כְּפוֹנֵי מֵעֵרְבֵי אֵלֶּל הַר הָהָר כְּמוֹ שְׁכַתוּב מִן הַיָּם הַגְּדוֹל תִּתְּאוּ לְכֶם הַר הָהָר מֵהָר הָהָר תִּתְּאוּ לְבוֹא חֶמֶת מֵאֵתִי : (רס"י)

מצודת דוד ופֹּאת יִם. הַגְּבוּל מִפֹּאת יִם יֵהִי הַיָּם הַגְּדוֹל מִן הַגְּבוּל וַיִּחֲשַׁב כִּאֲשֵׁי : עַד נֶכַח. עַד מוֹל הַמְּקוֹם שְׁבָאִים דֶּרֶךְ בָּהּ אֶל חֶמֶת הַמוֹזְכָּר בְּתוֹרָה וְהוּא הַר הָהָר וְכַמִּיּוֹשׁ מִן הַיָּם הַגְּדוֹל תִּתְּאוּ לְכֶם הַר הָהָר מֵהָר הָהָר תִּתְּאוּ לְבוֹא חֶמֶת (בַּמְדַּבֵּר לַד) : זֹאת פֹּאת יִם. זֹאת הַגְּבוּל מִפֹּאת יִם : (מצודת דוד)

מצודת ציון נֶכַח. נֶגֶד כְּמוֹ לְנוֹכַח אֲשֶׁתוֹ (בְּרֵאשִׁית כ"ה) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ופֹּאת יִם הַיָּם הַגְּדוֹל, וַיִּתְּחִיל בְּצַד דְּרוּם מִגְּבוּל ר"ל מִמְּקוֹם סִיּוּם הַגְּבוּל הַדְּרוּמִי, וַיִּמְשַׁךְ מִדְּרוּם לְצִפּוֹן עַד נֶכַח לְבוֹא חֶמֶת, וְאֵת פֹּאת יִם, בְּכַאֲן לֹא אָמַר וְאֵת פֹּאת יִם, כִּי בְּמַעֲרָב לֹא יוֹכֵל לְהִרְחִיב אֶת הַגְּבוּל יוֹתֵר מִן הַיָּם, וַיִּשְׁאַר תְּמִיד הַיָּם גְּבוּל הָאָרֶץ, מִשְׁא"כ בְּמִזְרַח שְׁיוֹכְלוּ לְהִרְחִיב הַגְּבוּל תְּמִיד אָמַר וְאֵת פֹּאת יִם קִדְמָה כְּנ"ל : (מלבי"ם באור הענין)

[כא] וְחִלְקֶתֶם אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְכֶם לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:

מצודת דוד וְחִלְקֶתֶם. תִּחְלְקוּ אוֹתָם לְחִלְקִים שׁוּיִם לְמִסְפַּר שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין וְחִלְקֶתֶם אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, תִּחְלְקוּ אוֹתָהּ לִי"ג רְצוּעוֹת שִׁיְהִיו י"ב רְצוּעוֹת לְכֶם לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לִי"ב שְׁבֵטִים, חוּץ מִרְצוּעָה שֶׁל תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁהִיָּה הַחְלוּקָה שֶׁם בְּדֶרֶךְ אַחֵר לְנִשְׂיָא וּלְלוּיִם וְכַהֲנִים, וְאִינּוּ לְכֶם : (מלבי"ם באור הענין)

[כב] וְהָיָה תְּפִלּוֹת אוֹתָהּ בְּנַחֲלָה לְכֶם וּלְהַגְרִים הַגְרִים בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר הוֹלְדוּ:

בְּנִים בְּתוֹכְכֶם וְהָיוּ לָכֶם כְּאֶזְרַח בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתֶכֶם יִפְלוּ בְּנַחֲלָה בְּתוֹךְ
שַׁבְּטֵי יִשְׂרָאֵל:

מצודת דוד והיה תפילו. זה יהיה לכם אשר תפילו אותה וכו' ר"ל את זה תירשו בנחלה לכם וכו' : אשר הולידו בנים. אחר שנתגיירו : והיו לכם. יהיו נחשבים לכם כישראל גמור מימות אבותיו : אתכם יפלו. עמכם יירשו בנחלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון כאזרח. כן יקרא ישראל גמור כמו האזרח והגר הגר (ויקרא טז) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והיה בעת אשר תפילו אותו בנחלה להנחיל את היחידים, אז יהיה לכם ולגרים הגרים בתוכם היינו הגרים שנתגיירו מכבר כי אין מקבלים גרים לימות המשיח, אשר הולידו בנים, שאז גם הבנים יקחו חלקם והיו לכם כאזרח ליטול חלק בארץ : (מלבי"ם באור הענין)

מלבי"ם - באור המלות (כב-כג) הגרים בתוכם, אשר גר הגר אתו. כבר בארתי בסי' התו"ה (אחרי סי' ע"ה) שיש הבדל בין הגר בתוכם, ובן הגר אתכם, שהגר בתוכם הוא שנתגייר מכבר, והגר אתכם הוא שנתגייר מקרוב, ולכן לתנאי שיקח נחלה בישראל אמר הגרים בתוכם, רק אם נתגיירו מכבר, כמ"ש אשר הולידו בנים, אבל באיזה שבט יקח הוא בשבט שגר בזמן האחרון, אף שגר בין השבט רק ימים מעטים, ועז"א אשר גר אתו : (מלבי"ם באור המלות)

[כג] וְהָיָה בְּשַׁבַּט אֲשֶׁר גָּר הַגֵּר אִתּוֹ שֵׁם תִּתְּנוּ נַחֲלָתוֹ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה : (פ)

רש"י גר הגר אתו. שנתגייר בגולה בתוך אותו שבט : (רש"י)

מצודת דוד שם. בחלק השבט ההוא תתנו לו נחלה : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והיה בשבט אשר גר, ר"ל בחלק השבט אשר נתגייר אצלו בעוד שהיה בגלות שם תתנו נחלתו : (מלבי"ם באור הענין)

פרק-מח יחזקאל

[א] וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים מִקְצֵה צְפוֹנָה אֶל יַד דְּרָךְ חֲתָלָן לְבּוֹא חֲמַת חֲצָר

עֵינָן גְּבוּל דְּמִשְׁק צְפוּנָה אֶל יַד חֲמַת וְהָיוּ לוֹ פְּאֵת קָדִים הָיִם דָּן אֶחָד :

רפ"י ואלה שמות השבטים. סדר חלקים שיחלקוה ביניהם מקום כל אחד ואחד מקלה לפונה דן יטול מלך לפוני מחלך עינן שבמקצוע מזרח שהיא עד גבול דמשק (שבמקצוע מערב לפון, סא"א) : והיו לו פאת קדים הים. כלומר מפאת קדים ועד ים דן אחד הרי פירש האורך ולא פירש הרוחב ובצרייתא דספרי בפרשת האזינו מה ת"ל יהודה א' דן א' אשר א' מלמד שעתידין ישראל ליטול אורך מן המזרח למערב ברוחב כ"ה אלף קנים שהם שבטים וחמשה מילין ומהיכן למדו השיעור הזה מן התרומה שהיא כאחד מן החלקי הללו כמו שמפורש בענין מלאתי שכך כתוב ואורך כאלו החלקים, והוא רחב עשרים חמש אלף קנים ואורך מפאת ים עד פאת קדים כ"ה אלף קנים ק"ן אלף אמה שהקנה שש אמה וכל אלפים אמה מיל כמו שאנו למדין במסכת יומא אלל עשר סוכות שמירוסלים ועד טוק הרי ק"נ אלף אמה עולין לשבטים וחמש מיל וזהו שיסד רבי אלעזר בפיוט (בסילוק דיום שני של סוכות) כי אהח מועד לעת חלוק ארצותי כשורת הכרם לחולותיה באורך מפאת קדים לקלותיה עד ים אוקיינוס למאותיה ברחב שבטים וחמשה מיל חריותיה (וי"ג שבטים וחמשה מיל לי"ג רצועות בין רצועות השבטים ורצועות הקודש יעלו לט' מאות וע"ה מילין ולמנין ת' פרסה על ת' פרסה של א"י עולין המילין לשש עשר' מאות לסכום הקלירי שאמר ארבעת מילין היא פרסה ושמה מילין של השבון הרצועות גדולים הם אין נכנסין ארבע' מהם בפרסה ואכן בא למנות שני מילין למחצית (ומחאה) בפרסה יעלו כד' מאות פרסה לאלף מילין וחשבון מילין של רצועה אין עולין אלל ט' מאו' וע"ה מילין עדיין חסר המניין כ"ה מילין לא כיון מניין מילין הרצועות של פ"ט למנין ד' מאות פרס' ומניין למד רבי אליעזר אורך השורות עד ים אוקיינוס שהוא בסוף עולם ומקרא מעיד תחום מערב עד ים הגדול שלפנים מים אוקיינוס הרבה) : (רפ"י)

מצודת דוד ואלה שמות השבטים. אשר יחלק להם נחלת א"י : **מקצה צפונה.** מסוף הצפון אצל מקום דרך ההולך לחתלון משם בא הגבול לחמת ומשם עד חצר עינן העומדת אצל גבול דמשק כלפי הדרום : **צפונה.** כל מיצר הצפון אצל מקום חמת וה"ה שאר המקומות אשר יכנסו אז בגבול א"י : והיו לו. הגבולים ההם יהיו אל השבט מפאת קדים עד פאת הים כי חלקי השבטי יהיו זה אצל זה וכל חלק יהיה מקצה הגבול עד קצהו ממזרח למערב : דן א'. ר"ל לשבט דן יהיה לחלק א' : (מצודת

מצודת ציון אל יד. אצל מקום כמו יד אבשלום (ש"ב יח) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואלה שמות השבטים מקצה צפונה וכו' דן אחד. דן יקח חלקו במצר הצפוני, ומ"ש חצר עינן גבול דמשק פרש"י שדן יקח מיצר הצפוני מחצר עינן שבמקצוע מזרח עד גבול דמשק. וזה אינו מובן לפי שטתו שיהיה הגבול כגבול הקודם, וגבול הקודם סיים בחצר עינן ואיך יקח מחצר עינן והלאה. ? אולם למ"ש הנהו נכון שהגבול יתרחב אז מחצר עינן עד דמשק לצפון, בצד מזרח, וחלק הנתוסף עתה יהיה לדן. ופירוש הכ' שיקח ממקצוע מערבית צפונית החלק שנתוסף על גבול הקודם והוא השטח שיש על דרך חתלון לבא חמת, שזה יתוסף בצד צפונית מערבית (כנ"ל מ"ז ט"ו ט"ז), ולפ"ז צור וצידון וחתלון יהיה לדן, ובמקצוע מזרחית יהיה לו השטח שיש מן חצר עינן עד דמשק ובאמצע יהיה לו צפונה אל יד חמת, שזה ג"כ נתוסף על גבול הקודם כנ"ל, וז"ש **והיה לו פאת קדים הים**, ר"ל בזה ציין גבולו במזרח ובמערב, שכל הנוסף בשני הצדדים על גבול הקודם יהיה לדן, ולפ"ז בחלק דן ציין הרוחב, אבל בחלק יתר השבטים לא ציין הרוחב, וחז"ל בספרי אמרו שכ"א יקח ברוחב ע"ה מיל. כפי חלק הרוחב של תרומת הקדש שנתבאר שהם כ"ה אלף קנים. ובכתוב פירש שמן חלק דן עד תרומת הקדש שידענו מקומה יתחלק לשבעה שבטים יהודה ראובן אפרים מנשה נפתלי אשר דן. כמ"ש (ב-ז) **ועל גבול דן מפאת קדים עד גבול ימה אשר אחד** ר"ל שלקח חלק ממזרח למערב אצל דן. ואצלו לקח נפתלי וכו' עד יהודה שהוא לקח נחלתו אצל תרומת הקדש. וסדר השבטים י"ל טעם גם לפי הפשט, כי בנחלה הראשונה נחלו יהודה ובנימין זא"ז, עד שירושלים וגם מקום המקדש היו קצתו ליהודה וקצתו לבנימין. ועתה שהמקום ההוא המקודש יהיה לשבט לוי ולכהנים, יקחו יהודה ובנימין חלקם אצל ירושלים יהודה מצד צפון לירושלים ובנימין לצד דרום. ותחלה היה בנימין מפסיק בין יוסף ליהודה, וראובן היה לו במזרח בעבר הירדן אצל נחלת יהודה. ועתה שיקחו רצועות באורך ויהודה יקח בעבר הירדן ג"כ יקח ראובן בין יהודה ויוסף. ואחריו יהיה מנשה ואפרים כמו בתחלה. ודן לקח תחלה במצר הצפוני יקח גם עתה כן, רק שעתה יתרחב מצר הצפוני חוץ מגבול הקודם, ונפתלי ואשר יקחו על גבול הקודם שהיה בין בני יוסף ובין מצר הצפוני. ומצד השני לתרומת הקודש יקח בנימין כמשפטו כנ"ל ושמעון אצלו שכן גם תחלה היה נחלת שמעון מעורב בנחלת יהודה, ויששכר זבולון וגד אחריהם. בשגם גד היה נחלתו תחלה מעבר לידן ועתה יקח במקום אדום עמון ומואב. ויהיו לפ"ז שבעה שבטים בצד צפון לתרומת הקדש וחמשה לצד דרום לתרומת הקדש וזה מטעם שעתה יקח גם לוי חלקו בתרומת הקדש וכ"מ שנחשב לוי לשבט יחשבו מנשה ואפרים לשבט אחד וא"כ יש ששה בצפון כי מנשה ואפרים לאחד יחשבו וששה בדרום עם לוי. ותראה שראשי הדגלים יהודה ראובן אפרים דן באו לימין מתרומת הקדש ואצל דן באו אשר ונפתלי בני דגלו. ויתר השבטים באו משמאל. והנה הארץ תתחלק ברוחב לייג רצועות

(ולדעת חז"ל היו רצועות שוות רוחב כ"א ע"ה מיל וארכם מן הים הגדול עד סוף מזרח, כי במזרח יוכלו להוסיף תמיד כפי הצורך : (ח) ועל גבול יהודה היתה רצועה רוחב חמשה ועשרים אלף קנים ואורך כאורך א"י, זה היה תרומה מכל השבטים ורצועה זו היתה לנשיא, ובתוכו היה המקדש, (כמו שהתבאר בסי' מ"ה ולקמן פכ"א) : (מלבי"ם באור הענין)

[ב] ועל גבול דן מפאת קדים עד פאת ימה אשר אָחַד :

רס"י ועל גבול דן. ואכל גבול דן בדרומו : (רס"י)

מצודת דוד ועל גבול דן. סמוך לגבול דן לדרומו יהי החלק מפא' קדים וכו' ולשבט אשר יהי לחלק א' וכן כל השבטי' ולקחו זה בדרומו של זה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ועל גבול. סמוך לגבול כמו ועליו מטה מנשה (במדבר ב) : (מצודת ציון)

[ג] ועל גבול אשר מפאת קדימה ועד פאת ימה נפתלי אָחַד : **[ד]** ועל גבול נפתלי מפאת קדמה עד פאת ימה מנשה אָחַד : **[ה]** ועל גבול מנשה מפאת קדמה עד פאת ימה אפרים אָחַד : **[ו]** ועל גבול אפרים מפאת קדים ועד פאת ימה ראובן אָחַד : **[ז]** ועל גבול ראובן מפאת קדים עד פאת ימה יהודה אָחַד : **[ח]** ועל גבול יהודה מפאת קדים עד פאת ימה תהיה התרומה אשר תרימו חמשה ועשרים אלף רחב וארך פאחד החלקים מפאת קדימה עד פאת ימה והיה המקדש בתוכו :

רס"י תהיה התרומה וגו'. וא"ת היאך יתכן שתהא ירושלים במקומה והלא היתה ירושלים במיזר כפוני של יהודה שנטל דרומה של ארץ כנען וכאן הוא באמצע השבטים אין חלוקה זו דומה לחלוקת יהושע שזו כשורת הכרם וכל החלקים שוין וחלוקת יהושע היה שבט יהודה חלק גדול ואף כי (חלקו היה) רב ממנו עד שנטל שמעון בגורלו שנא' (יהושע יט) מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון לפיכך יש די עתה ברוחב חלק שנטל יהודה בימי יהושע ליטול זו חלק עכשיו ה' שבטים הנותרים לפי שהאורך גדול מאד מפאת קדים עד אוקיינוס וירושלים במקומה : והיה המקדש בתוכו. כמו שמפרש והולך : (רס"י)

מצודת דוד מפאת קדים. החלק מפאת קדים וכו' תהיה התרומה וכו' היא האמורה למעלה תרימו תרומה לה' וכו' עד ולנשיא מזה ומזה וכו' (לעיל)

(מה) : **רוחב**. מצפון לדרום : **כאחד החלקים**. שחלקו השבטים ולתוספת ביאור אמר מפאת קדימה וגו' : **בתוכו**. בתוך התרומה ההיא כמו שמפורש והולך : (מצודת דוד)

[ט] הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תָּרִימוּ לַיהוָה אֶרֶץ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וָרֶחֶב עֶשְׂרֵת אֶלְפִים :

רפ"י התרומה, אשר תרימו לה'. מן החלק הזה שהופרש לכל יהוד' בדרכו אורך ממזרח עד היס ורחב כ"ה אלף קנים ממנה תהיה תרומה לה' למקדש ומקום לכתים לכהנים ארך כ"ה אלפים קנים ממזרח למערב ורחב י' אלפים מן הצפון לדרום : (רפ"י)

מצודת דוד **התרומה וגו'**. זהו חלק הכהנים שיקחו בפאת הצפוני מהחלק הזה ארך ממזרח למערב תהיה באמצעות אורך החלק : **ורחב**. מצפון לדרום : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין בתרומה, באמצע אורך של רצועה זו נתרמה רצועה של כ"ה אלף קנים באורך וכ"ה אלף קנים ברוחב, ונחלקה ברוחב לג' חלקים. חלק א' מצד צפון, מדרום לנחלת יהודה, מחזיק כ"ה אלף קנים באורך ועשרת אלפים קנים ברוחב : (מלבי"ם באור הענין)

[י] וּלְאֵלֶּה תִּהְיֶה תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ לַכֹּהֲנִים צְפוֹנָה חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וָיָמָה רֶחֶב עֶשְׂרֵת אֶלְפִים וְקָדִימָה רֶחֶב עֶשְׂרֵת אֶלְפִים וְנִגְבָּה אֶרֶץ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וָהֵיזָה מְקֹדֶשׁ יְהוָה בְּתוֹכוֹ :

רפ"י ולאלה תהיה תרומת הקדש לכהנים. ואלה העשרת אלפים רחב וכ"ה אלף אורך יהיה לכהנים בצפון בתוך רצועת התרומה הגדולה לכל דרכו של יהודה : לפונה חמשה ועשרים אלף. הוא האורך ממזרח למערב : וימה רחב עשרת אלפים. מלד מערב רחב עשרת אלפים מן הצפון לדרו' : וקדימה רחב עשרת אלפים. ורוח מזרחית י' אלפים מן הצפון לדרום : ונגבה אורך חמשה ועשרים אלף. מן המזרח למערב : והיה מקדש ה' בתוכו. הוא הר הבית ה' מאות קנים על ה' מאות קנים יהיה באמצע רצועה זו וכל סביבותיו לכהנים י"ב אלפים ומאתים וחמשים לכל מזרח וכן לכל מערב ובמזרח ארבעת אלפים וז' מאות וחמשים לצפון וכן לדרום כמו שאמור למעלה בענין יהיה מדה אל הקודש ה' מאות בה' מאות

מצודת דוד ולאֵלה. ובאלה כ"ה אלף על עשרת אלפים תהיה להכהנים בפאת צפון כ"ה אלף אורך ובפאת מערב רחב עשרת אלפים וגוי ובנין המקדש יהיה באמצעות הרצועה ההיא בין באורך בין ברוחב : (מצודת דוד)

מצודת ציון ולאֵלה. כמו ובאלה ובאה הלמ"ד במקום בי"ת וכן ישבת לכסא (תהלים ט) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וזה יהיה לכהנים, וארכה ממזרח למערב כ"ה אלף קנים בין בצד צפון בין בצד דרום, ורחבה מצפון לדרום י" אלפים בין בצד מזרח בין בצד מערב ומקדש ה' באמצע ת"ק קנים על ת"ק קנים. והמותר על מקום המקדש : (מלבי"ם באור הענין)

[יא] לכהנים המקדש מבני צדוק אשר שמרו משמרתו אשר לא תעו בתעות בני ישראל כאשר תעו בני ישראל : תעו תלויים :

כ"ז לכהנים המקודש. החלק הזה המקודש יהיה לכהנים : (כ"ז)

מצודת דוד לכהנים, המקודש. זה יותן לכהנים המקודשים המשמשים במזבח והם מבני צדוק כ"ג אשר שמרו משמרת ה' ולא זזו ממנה ולתוספת ביאור אמר אשר לא תעו מה' לעבוד עבודת הפסילים בזמן שתעו בני ישראל כאשר תעו שאר הכהנים בני לוי שעשו עבודת העם לפני הפסילים וכמ"ש למעלה והכהנים הלויים בני צדוק אשר שמרו וגוי (לעיל מד) : (מצודת דוד)

מצודת ציון המקודש. כמו המקודשים והוא דרך כלל : תעו. הוא לשון מושאל מן התועה בדרך : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין לכהנים המקודש מבני צדוק, יהיה לכהנים מבני צדוק שלא עבדו ע"ז ורק הם יהיו כשרים לעבודה (כמ"ש למעלה סי' מ"ד), יהיה להם חלק הזה המקודש מיתר החלקים : (מלבי"ם באור הענין)

[יב] והיתה להם תרומיה מתרומת הארץ קדש קדשים אל גבול תלויים :

כ"ז תרומיה. מפורשת תרומה היא פס הפרשה תרומיה מפורשת והיתה להם הרצועה הזאת מפורשת מתרומת הארץ מן התרומה הגדולה

שהותרמה מן הארץ אורח מאוקיינוס עד גבול מזרח צרוב כ"ה אלפים כמו שאמור למעלה ממנו יבדילו רועה זו באמצע ארכה לכהני' ולמקדש : קדש קדשים. שכל התרומה הגדולה קודש לכהנים וללוים ולנשיא ולחוזת העיר ולעובדי העיר כמו שפורש והולך וזו כ"ה אלף אורח וי' אלף רוחב בצפון המפורש' ממנה לכהנים ולמקדש תהיה קדש קדשים : אל גבול הלוים. אלל רועות הלוים : (רפ"י)

מצודת דוד והיתה להם. לכהנים ההם יהיה התרומה מתרומת הארץ כי כל הרצועה ההיא באורך כל א"י וברוחב חמשה ועשרים אלף קנים תקרא תרומת הארץ וחלק הכהנים תקרא תרומה מן התרומה והיא קדש קדשים מול תרומת הארץ : אל גבול הלוים. החלק הזה תהיה אצל גבול הלוים : (מצודת דוד)

מצודת ציון תרומיה. ענין הפרשה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והיתה להם תרומה שהוא ק"ק לערך יתר החלקים, אצל גבול הלוים, שהוא בדרום של חלק הכהנים : (מלבי"ם באור הענין)

יג' והלוים לעמת גבול הכהנים חמשה ועשרים אלף ארד ורחב עשרת אלפים אלפים כל ארד חמשה ועשרים אלף ורחב עשרת אלפים :

רפ"י והלוים לעומת גבול הכהנים. אלל רועות הכהנים כמדת הכהנים כנגד כל ארכה. כל אורח. כל הרועות אורכן כ"ה אלף : (רפ"י)

מצודת דוד והלוים. ר"ל וחלק הלוים תהיה נגד גבול הכהנים ושוה לו אורח כ"ה אלף ורוחב עשרת אלפים : כל אורח וגו'. ר"ל ללוים תהיה כל השטח הזה אורח כ"ה אלף וכוי ולפי שאל הכהנים לא יהיה כל השטח כי בו יהיה מקום המקדש לזה אמר ללוים יהיה כל האורח ולא יפסיק דבר : (מצודת דוד)

מצודת ציון לעומת. ר"ל שוה לה וכן והאופנים לעומתם (לעיל י) : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והלוים, יהיה להם ג"כ רצועה כזו שארכה כ"ה אלף ורחבה י' אלף, כל ארד חמשה ועשרים אלף, ר"ל הם יהיו להם כל האורח והרוחב משא"כ הכהנים לא יקחו כל האורח כי יורם ממנו חמש מאות קנים אל המקדש : (מלבי"ם באור הענין)

[יד] וְלֹא יִמְכְּרוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יִמְרוּ וְלֹא יַעֲבִיר רֵאשִׁית הָאָרֶץ כִּי קֹדֶשׁ לִיהוָה :

רפ"י ולא ימרו. ולא יחליפם בקרקע אחר : (רפ"י)

מצודת דוד ולא ימכרו ממנו. חוזר הוא על הכהנים ועל הלויים שלא ימכרו מי מאחוזתו : ולא ימרו. לא יחליף ממנו בקרקע אחרת ולא יעבור ממנו שם ראשית הארץ כי כמו שנקראת תרומה נקראת ראשית כי התרומה נקראת ראשית כמ"ש ראשית דגנך (דברים יח) ועל התרומה יאמר שמפריש אותה ראשונה קודם המעשר : **כי קדש לה'**. כי אחוזת הכהנים והלויים המה קדש ואין מהראוי להוציאם לחולין להיות ביד זרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ימרו. מל' תמורה וחלוף : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ולא ימכרו הגם שניתן להם לאחוזתו אין להם רשות למכור ממנו, ולא להמירו בחלק אחר, ולא יעביר על ידי בת יורשת נחלה, **כי קדש לה'** כמ"ש ושדה מגרש עריהם לא ימכר, ורומז גם כן על יתר הדינים שבתורה שאין עושין מגרש שדה וכו' : (מלבי"ם באור הענין)

[טו] וְחִמְשַׁת אֲלָפִים הַנּוֹתֵר בְּרוּחַ עַל פְּנֵי חֲמֹשֶׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף חֵל הוּא לְעִיר לְמוֹשֵׁב וּלְמִגְרָשׁ וְהִיְתָה הָעִיר (בתוכה) בְּתוֹכוֹ :

רפ"י וחמשת אלפים הנותר ברוחב. לרעות התרומה הגדולה שהיתה כ"ה אלפי רחב ואורך כאחת החלקי' מפאת קדים עד פאת ים וממנ' חזר ותרם שתי רעות באמצעיתה אורך כ"ה אלף ורחב כ' אלף ועדיין נשאר ברחבה חמשת אלפים אותם חמשת אלפים רוחב יהיו למושב העיר ארכן על פני אורך כ"ה אלף של תרומת הלויים : חול הוא. ואינו קודם לתרומת אותה רעותה של הכהנים והלויים חול הוא אלכס ויהיו לעיר למושב ישראל ולמגרש סביב העיר : בתוכה. באמצע אותה רעותה : (רפ"י)

מצודת דוד הנותר ברוחב. כי כל הרצועה בכללה תהיה כ"ה אלף רוחב הוצא מהם י' אלפים חלק הכהנים וכנגדן ללויים א"כ נשאר עוד מהרוחב חמשת אלפים : על פניו. ר"ל באורך כ"ה אלף : חול הוא. אל מול קדושת אחוזת הכהנים והלויים תחשב לחולין : לעיר למושב. ר"ל הרצועה ההיא תהיה לצורך מושב העיר לשדות ולכרמים לכלכל יושבי העיר : ולמגרש. סביב העיר תהיה מגרש והוא מקום פנוי מבלי זריעה ונטיעה והוא נוי

לעיר : בתוכו. באמצעות החלק הזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון על פני. ר"ל באורך : למושב. מלשון ישיבה : ולמגרש. יקרא
כן לפי שהוא חוץ לעיר וכאלו נגרש מן העיר : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין וחמשת אלפים הנותר ברוחב מן הכ"ה אלף יהיה
מיוחד לבנות בו בנין עיר ירושלים של לעתיד, ולמגרש לעיר סביב
(מלבי"ם) באור הענין

[טז] וְאֵלֶּה מִדֹּתֶיהָ פָּאֵת צָפוֹן חֲמִשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּפָאֵת נֶגֶב חֲמִשׁ
(חמש) מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּמִפָּאֵת קָדִים חֲמִשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים
וּפָאֵת יָמָה חֲמִשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים :

רש"י ואלה מדותיה. של עיר : פאת כפון וגו'. מרובעת ארבעת אלפים
וחמש מאות קנים על ארבעת אלפים וחמש מאות קנים נשארו ברוחב
חמש מאות הם יהיה להם למגרש מאתים וחמשים לכפון מאתים וחמשים
קנים לדרום כמו שאמור במקר' שלמטה וכן למזרח ומערב הרי חמשת
אלפים על חמשת אלפים באמצע הרצועה הרי כל רחבה ממולא ובאורך
הרצועה הזאת השלישית נשארו י' אלפים למזרח וי' אלפים למערב עליה'
הוא מפרש ואומר והנותר באורך לעומת תרומת הקדש י' אלפים קדימה
וי' אלפים ימה : (רש"י)

מצודת דוד ואלה מדותיה. של העיר : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (טז-יז) ואלה מדותיה של ירושלים שלעתיד, העיר
עם המגרש היה חמשת אלפים קנים באורך וברוחב, והיה המגרש מכל
צד ר"נ קנים, והעיר באמצע ד' אלפים וחמש מאות קנים : (מלבי"ם באור
הענין)

[יז] וְהָיָה מִגְרֶשׁ לְעִיר צְפוֹנָה חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים וְנֶגְבָּה חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים
וְקִדְיָמָה חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים וְיָמָה חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים :

מצודת דוד והיה מגרש לעיר. מדת המגרש אשר לעיר : צפונה. בפאת צפון
יהיה חמשים ומאתים קנים וגו' : (מצודת דוד)

[יח] וְהַנּוֹתֵר בְּאַרְבַּע לְעֵמֶת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים קִדְיָמָה וְעֶשְׂרֵת
אֲלָפִים יָמָה וְהָיָה לְעֵמֶת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְהָיְתָה (תבואתה) תְּבוּאָתוֹ לְלֶחֶם

לְעִבְדֵי

הָעִיר :

רַס"י והיתה תבואתה. ללחם לעובדי העיר. הם הגזעונים הנתונים הוטבי עלים וסואזי מים כן שמעתי משמו של רבי מנחם ז"ל : לעובדי העיר. איסארכנ"ט בלע"ז. והיה מגרש לעיר. כל מגרשי עיר שצמקרא מקום פנוי לא בתים ולא סדה : (רס"י)

מצודת דוד והנותר בארץ. כי ברחב לא נשאר כלום כי העיר תהיה די אלפים ות"ק קנים ומגרש מזה ומגרש מזה כ"א ר"ן קנים הרי ה' אלפים קנים וימלאו כל הרחב אבל באורך נשאר עשרת אלפים מזה ומזה לכן אמר והנותר באורך עד מול כלות תרומת הקדש והוא אחוזת הכהנים והלויים והם עשרת אלפים למזרח ועשרת אלפים למערב וזה יהיה מול תרומת הקדש ושוה לו כמדתו : והיתה תבואתו. התבואה הגדילה בשטח הזה תהיה למאכל לעובדי העיר הם יושבי העיר העוסקים בעבודת העיר ותקונה (מצודת דוד) :

מלבי"ם - באור הענין והנותר, מה שיותר באורך הרצועה עשרת אלפים קנים מכל צד, (מגביל לעומת תרומת הקדש שבצדו אשר לכהנים וללויים), יהיה שם שדות וכרמים לעובדי העיר המתעסקים בעבודת העיר (מלבי"ם) באור (הענין)

יט וְהַעֲבֵד וְהָעִיר יַעֲבֹדוּהוּ מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל :

רַס"י יַעֲבֹדוּהוּ מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל. שנתנו להם זה חלק בארץ : (רס"י)

מצודת דוד והעובד העיר. ר"ל כ"א מעובדי העיר יעבדו אותו מכל שבטי ישראל ר"ל כל שבטי ישראל חייבי לעבוד את עובדי העיר להזמין את כל הצרי להם כי הם יושבים בעיר במקום כלישראל ועוסקים בעבורם בעבודת העיר לכן לעומת זה יתעסקו המה בעבודתם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין והעובד העיר יַעֲבֹדוּהוּ מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל, ר"ל כל שבטי ישראל יצטרכו לתת צרכי עובדי העיר ומחיתם לכן יתנו להם רצועה זו שכל ישראל יש לו חלק בה לשדות וכרמים : (מלבי"ם באור הענין)

כ כָּל הַתְּרוּמָה חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף בְּחִמְשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף רְבִיעִית תָּרִימוּ אֶת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ אֶל אַחֲזַת הָעִיר :

רַס"י כל התרומה. המקודשת המותרת מתוך התרומה הגדול' כ"ה אלפים

קנים על כ"ה אלפים קנים : רביעית. מרובעת אל תרומת הקדש לכהנים וללויים : ואל אחוזת העיר. אחוזת פורפרי"ץ בלע"ז : (כ"ז)

מצודת דוד כל התרומה. כלול בה חלק הכהנים והלויים ואחוזת העיר : רביעית. שטח מרובעת תרימו את תרומת הקדש היא חלק הכהנים והלויים : אל אחוזת העיר. עם אחוזת העיר תהיה מרובעת : (מצודת דוד)

מצודת ציון רביעית. מרובעת : אל. כמו עם : אחוזת. חלק ונחלה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין כל התרומה ר"ל לפ"ז החלק שהרימו מן הרצועה הכוללת אל אחוזת העיר היה חלק רביעית מן הרצועה שנשארה, כי הרצועה שנשארה היתה עשרים אלף שהרביעית ממנה חמשה אלף (מלבי"ם): באור הענין

[כא] והנותר לנשיא מזה ומזה לתרומת הקדש ולאחוזת העיר אל פני חמשה ועשרים אלף תרומה עד גבול קדימה וימה על פני חמשה ועשרים אלף על גבול ימה לעמית חלקים לנשיא והיתה תרומת הקדש ומקדש הבית (בתוכה) בתוכו :

כ"י והנותר לנשיא וגו'. והנותר בארך התרומה הגדולה : מזה ומזה. למזרח ולמערב של תרומת הקודש ולאחוזת העיר : אל פני חמשה ועשרים אלף. על רוחב כ"ה אלפים תרומה עד גבול קדימ' של א"י וגו' : וימה על פני וגו'. וכן למערב על פני שלשת הרצועות של כהנים ולויים אחוזת העיר ברחב כ"ה אלפי' : על גבול ימה. כמו עד גבול ימה עד אוקיינוס : לעומת חלקים. כנגד ארך חלקי השבטים : לנשיא. יהיה : והיתה תרומת הקודש. היא לרעות הכהנים : ומקדש הבית בתוכה. הכל באמצע נחלת הנשיא (כ"ז)

מצודת דוד והנותר לנשיא מזה ומזה וגו'. ר"ל לנשיא תהיה הנותר מהתרומה היא מהעבר מזה ומהעבר מזה לתרומת הקדש הוא חלק הכהנים והלויים : ולאחוזת העיר אל פני. לפני כ"ה אלף רוחב כל התרומה עד סוף גבול המזרח וכן במערב לפני כ"ה אלף רוחב כל התרומה עד סוף גבול המערב מול חלקי השבטים ושוה להם זה יהיה לנשיא : תרומת הקדש. על חלק הכהנים יאמר : ומקדש הבית. כפל המלה בשמות נרדפים וכן נגב תימנה (לעיל מז) : בתוכו. באמצעית אורך חלק הנשיא (מצודת דוד) :

מצודת ציון אל פני. לפני : על פני. כמו אל פני : על גבול. עד הגבול : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין והנותר לנשיא, מה שנשאר באורך חוץ מן הרצועה של אורך ורחב כ"ה אלף שהרימו תרומת הקדש בין למזרח בין למערב יהיה חלקו של הנשיא, והיתה תרומת הקדש, וגם היא נקראת תרומת הקדש על שמקדש ה' בתוכה באמצע חלק הנשיא יהיה חלק הכהנים עם המקדש (מלבי"ם באור הענין)

[כב] ומאַחַזת הַלְוִיִּם וּמַאֲחַזת הָעִיר בְּתוֹךְ אֲשֶׁר לְנִשְׂיָא יִהְיֶה בֵּין גְּבוּל יְהוּדָה וּבֵין גְּבוּל בְּנֵימִן לְנִשְׂיָא יִהְיֶה :

רש"י ומאחוזת הלוים ומאחוזת העיר. גם הוא בתוך אשר לנשיא יהיה. בין גבול יהודה ובין גבול בנימין. כל רחב הרצועה אשר בין שני השבטים האלה יהודה מצפון ובנימין מן הדרום יהיה לנשיא והיא הרצועה שהותרמה ראשון רחב כ"ה אלפים באורך אחר חלקי השבטים : (רש"י)

מצודת דוד ומאחוזת הלוים. ר"ל ובין אחוזת הלוים (גם על הכהנים יאמר שהם מבני לוי) בין אחוזת העיר יהיה באמצעית אורך החלק אשר לנשיא : בין גבול יהודה. כי חלק יהודה יהיה מצפון חלק הנשיא וחלק בנימין יהיה מדרום וכפל הדבר פעמים רבות לתוספת ביאור : (מצודת דוד)

מצודת ציון ומאחוזת. הוא במ"ם ההשוואה כמו מגדיש ועד קמה (שופטים טו) ור"ל בין גדיש וכו' : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ומאחוזת הלוים, וגם חלק הלוים וחלק של אחוזת העיר הכל הוא בתוך אשר לנשיא, ר"ל באמצע. ויתר כל האורך שבין חלק יהודה וחלק בנימין יהיה שייך לנשיא, וכאילו תרומת הקדש שנפרש באמצע הרים הנשיא מחלקו : (מלבי"ם באור הענין)

[כג] וַיִּתֵּר הַשְּׁבִטִים מִפְּאֵת קְדִימָה עַד פְּאֵת יָמָה בְּנֵימִן אֶחָד :

רש"י ויתר השבטים. יטלו בדרומה של אותה רצועה בנימין אכלו ואכלו שמעון ואכלו יסאכר ואכלו זבולן ואכלו גד נמלא גד במאכ דרומי של ארץ ישראל : (רש"י)

מצודת דוד ויתר השבטים. ר"ל וכן יחולק ליתר השבטים : מפאת קדימה. ר"ל החלק יהיה מפאת קדימה וכו' ולשבט בנימין יהיה לחלק

אחד : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין (כג-כד) **ויתר השבטים**, ומדרום של תרומת הקדש יהיה חלק בנימין שמעון יששכר זבולון וגד, וגד יקח את הנוסף על גבול א"י, שהתחיל מתמר ומי מריבת קדש כנ"ל : (מלבי"ם באור הענין)

[כד] ועל גבול בנימן מפאת קדימה עד פאת זמה שמעון אָחָד :

מצודת דוד ועל גבול בנימין. סמוך לגבול בנימין לדרומו יהיה החלק מפאת קדימה וכו' ולשבט שמעון יהיה לחלק אחד וכן יתר השבטים : (מצודת דוד)

[כה] ועל גבול שמעון מפאת קדימה עד פאת זמה יששכר אָחָד : **[כו]** ועל גבול זבולון גבול יששכר מפאת קדימה עד פאת זמה זבולון אָחָד : **[כז]** ועל גבול זבולון מפאת קדמה עד פאת זמה גד אָחָד : **[כח]** ועל גבול גד אל פאת נגב תימנה וְהָיָה גָבוּל מִתְמָר מִי מְרִיבַת קֹדֶשׁ נַחֲלָה עַל הַיָּם הַגָּדוֹל :

רש"י ועל גבול גד. מלך דרומי שלו : מתמר מי מריבת קדש נחלה. מיריחו עיר התמרים במקצוע המזרח וזא למערב למי מריבת קדש וזא והולך עד נחל מלרים הסופך לים הגדול במקצוע דרומית מערבית : (רש"י)

מצודת דוד ועל גבול גד. ר"ל סמוך לגבול גד שלקח בפאת הדרומי יהיה הגבול מתמר עד מי מריבת קדש ומשם בא הגבול לנחל מצרים ומשם אל הים הגדול : (מצודת דוד)

מצודת ציון אל פאת. בפאת : על הים. אל הים : (מצודת ציון)

[כט] זאת הארץ אשר תפילו מנחלה לשבטי ישראל ואלה מחלקותם נאם אֲדָנָי יְהוִה :

מצודת דוד אשר תפילו מנחלה. רצה לומר אשר תורישו מן הנחלה ההיא אל שבטי ישראל : ואלה מחלקותם. כן יהיה החלוקה שביניהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון מחלקותם. מלשון חלוקה : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין **זאת הארץ**, ר"ל הנה התבאר נחלת הארץ שיתרחב על גבול הקודם, וגם איך יחלקוהו שיהיה ג"כ משונה מחלוקה הקודמת : (מלבי"ם באור הענין)

[כ] וְאֵלֶּה תּוֹצְאוֹת הָעִיר מִפְּאֵת צָפוֹן חֲמֵשׁ מְאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים מִדָּה :

מלבי"ם תולדות העיר. סעריה לד' רוחותיה : מדה. הוא קנה המדה חמש מאות וארבעת אלפים קנים : (כ"ז)

מצודת דוד ואלה תוצאות. זה מספר פתחי העיר אשר יצאו בהן : מפאת צפון. ר"ל השערים שיהיו בפאת צפון אשר שם רוחב חמש מאות וארבעת אלפים מדה ומספר השערים יפרש במקרא שלאחריו : מדה. ר"ל קנה המדה : (מצודת דוד)

מצודת ציון תוצאות. השערים שיוצאין בהן : (מצודת ציון)

מלבי"ם - באור הענין ואלה תוצאות העיר מפאת צפון מדה, ר"ל במדת הקנה, שכל קנה ו' אמות נמצא היה אורך ורוחב י"ג מיל וחצי : (מלבי"ם באור הענין)

[לא] וְשַׁעְרֵי הָעִיר עַל שְׁמוֹת שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁעָרִים שְׁלוֹשָׁה צְפוֹנָה שְׁעַר רְאוּבֵן אֶחָד שְׁעַר יְהוּדָה אֶחָד שְׁעַר לְוִי אֶחָד :

מצודת דוד על שמות שבטי ישראל. ר"ל יקראו על שמות השבטים וזה לאות שיהי' לכל השבטים חלק בעיר זה כזה : צפונה. יהיו בפאת צפון : שער ראובן אחד. ר"ל אחד יהי' נקרא שער ראובן וכן כולם : (מצודת דוד)

מלבי"ם - באור הענין ושערי העיר, היה בכל צד ג' שערים, כל שער לשבט אחד, ואמר תחלה מפאת צפון, ואח"כ ואל פאת קדימה, ואח"כ פאת נגבה מבואר שהתחיל הסדר ממקצוע צפונית מערבית והיה ראובן יהודה לוי ממזרח למערב, ובצד מזרח היה שער יוסף קרוב אל שער לוי שבצפון, ואח"כ בנימין דן, ובדרום, ממזרח למערב שמעון יששכר זבולון, ובמערב מדרום לצפון גד אשר נפתלי, ותראה שבאבני החשן היו קבועים אדם פטדה וברקת שהם אבני ראובן שמעון לוי טור אחד. נופך ספיר ויהלום שהם יהודה יששכר זבולון טור השני. לשם שבו ואחלמה שהם דן נפתלי גד טור השלישי, תרשיש שוהם ישפה שהם אשר יוסף בנימין טור הרביעי ובסדר השערים לוקח אחד מכל טור אל טור שכנגדו בצד השני. בצפון היה ראובן לוי מטור האחד ושמעון מטור הזה הקבע בצד דרום כנגדן. ובדרום יששכר זבולון מטור השני ויהודה לוקח מטור הזה והקבע בצפון כנגדם, ובמערב אשר נפתלי מטור השלישי וגד מטור הזה הקבע במזרח כנגדם. ובמזרח יוסף ובנימין מטור הד' ואשר מטור הזה הקבע במערב כנגדם. ויש לי בזה טעם שאכ"מ : (מלבי"ם באור הענין)

[לב] וְאֵל פֶּאֶת קְדִימָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וְשְׁעָרִים שְׁלֹשָׁה וְשַׁעַר יוֹסֵף אֶחָד שַׁעַר בְּנִימֹן אֶחָד שַׁעַר דָּן אֶחָד :

מצודת דוד **חמש מאות.** ר"ל אשר שם רוחב חמש מאות וארבעת אלפים ומספר השערים יהיו שלשי' : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ואל פאת.** ובפאת : **ושער.** הוי"ו יתירה וטפילה : (מצודת ציון)

[לג] וּפֶאֶת נֶגְבָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים מִדָּה וְשְׁעָרִים שְׁלֹשָׁה שַׁעַר שְׁמֵעוֹן אֶחָד שַׁעַר יִשָּׁשְׁכָר אֶחָד שַׁעַר זְבוּלֹן אֶחָד :

מצודת ציון **מדה.** הוא קנה המדה בת ששה אמות : (מצודת ציון)

[לד] פֶּאֶת יָמָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים שְׁעָרֵיהֶם שְׁלֹשָׁה שַׁעַר גָּד אֶחָד שַׁעַר אֲשֶׁר אֶחָד שַׁעַר נִפְתָּלִי אֶחָד :

מצודת דוד **שעריהם.** ר"ל השערים שיעמדו במשך חמש מאות וארבעת אלפים של רוחב העיר מספרם יהיו שלשי' : (מצודת דוד)

[לה] סָבִיב שְׁמֹנֶה עָשָׂר אֲלָף וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם יְהוָה שְׁמָה : (פפפ)

רס"י **סביב שמנה עשר אלף.** היקף עיר י"ח אלף קנים כך עולה חשבון ריבועה : **ושם העיר מיום ה' שמה.** ת"י ושמה דקרתא דמתפרס מיומא די ישרי ה' שכינתיה תמן כלומר לא יקרא לה שם אחר אלא שם הראשון שהיה לה מיום שקד אברהם את יצחק בנו שם שקרא לו יראה והיא היה שמה שלם הרי ירושלים ויש עוד לפתור ושם העיר יהיה לעתיד מיום בניינה ולהלן יקראו לה ה' שמה, סליק ספר יחזקאל : (רס"י)

מצודת דוד **סביב.** ההיקף בארבעת הרוחות יהי שמנה עשר אלף : **ושם העיר מיום ה' שמה.** מיום ההוא והלאה יהי שם העיר ה' שמה ר"ל עד עולם לא תסיר עוד שכינתו מן העיר אבל תהי' שמה ותקרא כן שם העיר לאות :

מלבי"ם - באור הענין **סביב שמנה עשר אלף,** ח"י אלף קנים יהיו מדת סביב העיר, שרומז למרכבת ה' רבותים אלפי שנאן ח"י מחנות הסובבים כבוד ה', ועז"א **ושם העיר מיום ה' שמה,** שם שכינת כבודו, וח"י אלף

סביב כאילו בכל קנה שסביב העיר עומד מלאך ה' מכסא כבודו לשמרה.
ומן העיר עד הר הבית היה מ"ה מיל בצמצום וזה מ"ש והיה על מצלות
הסוס קדש לה' (מלבי"ם באור הענין)